١

پرۆژەی ١٠٠ کتێبی کوردی ٤٩

فەرهەنگی دەریا

عەرەبی - کوردی

ئامادەکردنی : رزگار کەریم

فەرهەنگی دەریا

عربی - كوردی

رزگار كريم

الـجزء الأَول
(مِن أَوَّل الهَمْزَة إِلى آخِر الغَين)

بەشی یەکەم
لە سەرەتای (هەمزە)وە هەتا کۆتایی (غەین)

2006

بسم الله الرحمن الرحيم

کریم، رزکار، ۱۹۷۱ -م

فەرهەنگی دەریا: عربی -کوردی /رزکار کریم. تهران: نشر احسان، ۱۳۸۹.

۲ ج.: مصور.

ISBN: 978-964-356-515-2 (دوره)

ISBN: 978-964-356-516-9 (ج. ۱)

فهرستنویسی براساس اطلاعات فیپا.

زبان کردی - عربی.

۱. زبان عربی -- واژەنامەها -- کردی. الف. عنوان.

۱۳۸۹ ۴ک۴ک/۶۶۳۶ PJ ۴۹۲/۷۳۹۱۵۹۷

کتابخانه ملی ایران: ۳۰۹۸۳-۸۴م

لە بڵاوکراوەکانی کتێبخانەی زانیار سلێمانی - شەقامی پیرەمێرد

فەرهەنگی دەریا (عەربی - کوردی)
(جلد اول)

✦نووسەر: رزگار کەریم

✦ناشر: نەشری ئیحسان

✦تیراژ: ۲۰۰۰ جلد

✦ژمارەی چاپ: دووەم - ۲۰۱۰

✦چاپخانە: مەهارەت

✦ژمارەی سپاردن: (۸۶۷)ی ساڵی (۲۰۰۵)ی وەزارەتی رۆشنبیری پێدراوە

✦ژمارەی نێو نە تە وایە تی: ۲-۵۱۵-۳۵۶-۹۶۴-۹۷۸

✦ژمارەی نێو نە تە وایە تی بە رگی یەکەم: ۹-۵۱۶-۳۵۶-۹۶۴-۹۷۸

نشر احسان

فروشگاه :

تهران، خ انقلاب، روبروی دانشگاه،

مجتمع فروزنده، شماره ۴۰۶

تلفن : ۶۶۹۵۴۴۰۴

بسم الله الرحمن الرحيم
المقدمة

تُعْتَبَرُ اللُغَة من عوامل الوصول إلى كنوز الفهم والمعرفة والعلوم الاخرى؛ ومفتاحا للإطلاع على الجديد والقديم من نتاجات أدبية وإجتماعية وثقافية ودينية...

واللُغة العربية من اللغات العالمية والمُنتَشِرَة على صعيد ونطاق واسع في العالم بسبب العوامل الدينية والمعرفية والثقافية و...الخ

ومُنذُ بزوغ فجر الاسلام والى الآن قُدم في المجالات العديدة مُؤَلَفات وكتابات عديدة باللغة العربية تفي بالأغراض المنشودة من تأليفِها ، وتقدم الرِّكبَ الحضاري للأمام شيئاً فَشيئاً ...

ومع إنتشار الدين الإسلامي والى الآن عاش الشعبُ الكُردي جنباً إلى جنب مع الشعب العربي مُشاركا في بِناء الصرح الحضاري واللغوي والمعرفي ؛ وقد أنشد الأفاضل من العُلماء الأكراد ترحيبهُم بتعليم العربية والوقوف على نفائسها ورقائقها فقد قال الشيخ العالم(معروف النودهي) - رحمه الله - عند تَأليفه لأول قاموس (عربي - كردي) :

الحمد لله على ما وهَب هدانا الى لسان العرب[1]

ولم تفتُر عزيمة العلماء ولا الطُلاّب يوما ما حول رغبتهم في التعمق وتعليم اللغة العربية والخوضُ في غمارها مُعَلِمَاً وطَالِبَاً؛ رغم المآسي والمِحَن التي توالى على الشعب الكردي في شتى العصور والأزمان .

وفي السنوات الأخيرة ظهر العديد من القواميس لسد الثغرات اللغوية للطالب الكردي على غرار (المُنجد) والقواميس العربية الأُخرى ولكن وجد الطالب صُعوبةً في الوصول الى الكلمات بشكل سريع وفوري ، وبدى عوارض الأزمة منتشراً بين الراغبين في تعليم العربية والطلاب السالكين

---

[1] الأعمال الكاملة للشيخ معروف النودهي البرزنجي الكردي (1166 - 1254 هـ) دراسة وتحقيق (محمود أحمد مجيد - الشيخ بابا علي القرهداغي - الشيخ محمد عمر القرهداغي).

لركب تعليم العربية في المدارس الثانوية والاعدادية والمعاهد والجامعات ، ولم تف القواميس الصغيرة بمتطلبات الطالب كماً وشكلاً ، ولاح في الأفق هذه الثغرة والكبوة العارضة ؛ لذا فكرت بتأليف قاموس تحتوي على أكبر عدد من المفردات وبشكل يستفيد منه الطالب . ولم يكن عملي فريداً في مجاله وقد سبقني محاولات صغيرة كما ذكرت بين اللغويين والباحثين الأكراد ومحاولات كبيرة لدى الأفاضل من علماء الفرس وقد ألفوا معاجم ومؤلفات كثيرة على هذا المنوال والترتيب[٢] .

ومما يجدر بي ذكره هنا تشجيع الأخ العزيز والوفي (برزان حمه أمين تريفه‌یی) وتقديم يد العون لي أثناء كتابة القاموس وبعدها في النشر والطبع وأشكره شكراً جزيلاً، وبعد جهد جهيد والكتابة ليلاً ونهارا لمدة سنة ونصف رأى قاموس (دەریا) النُورَ وآخذ طريقه للطبع والنشر ، وقد استفدتُ من كافة القواميس العربية والكردية والفارسية والانكليزية وبالرغم من ذلك لايخلو عملي من الخطأ والقصور ، وأطلب من الدارسين والباحثين والاساتذة والعلماء بكتابة الملاحظات ومايرونه مناسباً لتصحيح وتقديم هذا القاموس نحو الأفضل في الطبعات الأُخرى انشاء الله .

طريقةُ إستخدام القاموس

تتميز قاموس(دەریا) بمميزات عدة مما يسهل على الطالب والقارىء سهولة إستخدامه وسُرعة وصوله للكلمات ومن هذه المميزات:

١) ألف القاموس على شكل جديد لذا على الطالب أن يبحث على الحرفين الأول والثاني للكلمة فمثلاً عند بحثه عن (وَقَعَ) يبحثُ في حرف الواو وتحت عنوان فرعي تكتب على رأس الكلمة التي تبدأ بـ (وق) والتي حُدِّد بخطٍ أبيض وسط دائرة سوداء وق .

[٢] راجع في المصادر والمراجع ـ المصادر الفارسية صفحة : ١٦٦٠

٢) ذكرت في بعض الأحيان مُرادفاً للكلمة العربية وذلك بكتابته بين قوسين ( ) بنفس الخط وفي بعضِ الأحيان يكتب جميع المعاني للكلمة بنفس الخط ووسط القوسينِ أيضاً.

٣) اذا كانت الكلمة (فعلاً) فقد ذكرتها في جمل عدة وبمعان أخرى مختلفة.

٤) أوردتُ بعض الكلمات العصرية والمصطلحات المستخدمة إضافة إلى بعض المصطلحات الخاصة بالعلوم كالعلوم الاسلامية والفلسفية والكيمياوية والفلكية والصحية وكتبته حسب نفس الترتيب المذكور.

٥) اذا كان للكلمة في العلوم المختلفة معانٍ خاصة فقد أشرت اليها بين قوسين بهذا الشكل: "وَقْف(عِنْدَ الفقهاء) - وِجْدَان (فِي الفلسفَة) وهكذا ...

٦) حاولتُ أن أراعي الشكل والحركات حسب المستطاع.

٧) لم أتوانَ في شرح الكلمات باللغة الكردية أو ذكر المرادفات الكردية.

٨) ورد في القاموس (١٠٥) صفحة للرسوم المختلفة بالشكل الاتي:

- الرسوم المتعلقة مباشرة بكلمات الحروف .

- الرسوم المتعلقة بالمصطلحات أو الرسوم المتعلقة بعلوم الجغرافيا والآثار والطب والهندسة و...

وأرجو من الباري أن يجعله ذخرا لي يوم القيامة ويستفيد منه أكبر عدد من الطلاب والدارسين.

رزگار كريم

٢٠٠٥/٩/٢٢

२

بەناوی خوای گەورەو میهرەبان

پێشەکی

زمان یەکێکە لەهۆکارە گرنگو سەرەکیەکانی زانستو زانیاریو گەیشتن بەرۆشنبیریو ئاستێکی بەرزو بالا لەژیاندا.

بێگومان زمانی عەرەبیش بەیەکێك لەزمانە جیهانیەکان دادەنرێتو شان بەشانی ئینگلیزیو فەرەنسیو زمانە زیندوەکانی جیهان رۆڵی سەرەکیو گرنگی تایبەتی بۆ خۆی بچڕیوە بەهۆی ئایینی پیرۆزی ئیسلامو ژیارە مەزنو گەنجینە بەرینو بێهاوتاکەیەوە .

گەلی کوردیش لەو دەمەوە کەموسوڵمان بوەو پێشوازی لەئاینی پیرۆزی ئیسلام کردوە خزمەتی بێپایانی بەم زمانەکردوەو رۆڵی سەرەکی لەبەرەو پێشبردنیدا بینیوە ، هەروەها کاریگەری زمانی عەرەبی بەقووڵاییو ناخی مێژووی کوردیدا رۆچوەو لەحوجرەو گشت ناوەندێکدا مۆرکی بەجێهێشتوەو قوتابیانی زانستو ئالوودەو عەودالانی خوێندنو زمان بەپەرۆشەوە دەستیان داوەتە فێربوونو قووڵبوونەوە تێیدا.

بەدرێژایی مێژووی کوردیش چەندین هەوڵدراوە بۆ دانانی فەرهەنگو سوودمەندکردنی قوتابیانو خولیاو عەودالانی زمانی عەرەبی ، هەر لەهەوڵەکەی شێخ (مارفی نۆدێ)ییەوە لەدانانی(ئەحمەدی) هەتا ئەم سەردەمە بەرهەمی جۆراو جۆر وەبەرهاتووەو شێوازی هەمەچەشنیش گیراوەتە بەر بۆ خزمەتکردن لەو بوارەدا .

لەگەڵ گۆڕانی سەردەم هۆکارو شێوازەکانی نووسیندا بەپێویستم زانی کەوا فەرهەنگێك بنووسم جیاواز لەفەرهەنگەکانیتر لەشێوەی رێکخستنداو دەوڵەمەندو فراوانتریش لەوشەدا ، بەر لەوەی بکەومە سەر ئەو کارە برای ئازیزم کاك(بەرزان حەمە ئەمین تریفەیی) زۆر هانیدامو

کارئاسانی بۆ کردم لەوبوارەدا؛ بۆیە جێگەی سوپاسی بێپایانە ، پاش ڕەنجو ماندوبوونێکی زۆر کەماوەی ساڵو نیوێکی بەبەردەوامی خایاندو شەوو ڕۆژی نزیکەی (17) کاتژمێر خەریکی ئەم فەرهەنگەبووم؛ ئـەوجا بەری ئەو ڕەنجە سەری هەڵداو لەژێر ناوی (فەرهەنگی دەریا)دا.

هەروەها لـەدانانی ئـەم فەرهەنگـەدا سـوودم لەگشـت سـەرچاوە عەرەبیو کوردیو فارسیو ئینگلیزییـەکان وێـڕای پێگـە بەسوودەکانی تۆڕی ئینتەرنێتو چەندین (CD) بۆ وێنەکان وەرگرتووە .

سەرەڕای ئەوەش ئەم فەرهەنگە لەکەمو کوڕی بـەدەرم نییـە بۆیـە داواکاریم لەخوێنەرانی ئازیزو سەرجەم مامۆسـتاو پسـپۆڕو زمانـەوانانی هـەردوو بـواری (عـەرەبیو کـوردی) بێبەشـم نەکـەن لـەتێبینیو ڕێنومایی‌یەکانیان.

تایبەتمەندییەکانی ئەم فەرهەنگە :

(1) شـێوازی ڕێکخسـتنی وشـە لـەم فەرهەنگـەدا جیـاوازە لەگـەڵ زوربەی فەرهەنگە عەرەبیو کوردیـە گـەورەکاندا چونکـە قوتـابی کـورد زوبان ناتوانێتو قورسـە بـۆی وشـەی پێویسـت بەئاسـانی بدۆزێتـەوە ؛ لێرەدا وشەکان بەشێوازێکی ئاسانو سانا ڕێکخراوەو ڕاستەوخۆ قوتابی دەتوانێت بگات بەوشەی پێویست بەدیاریکردنی پیتی یەکەمو دووەمـی وشەکە بـۆ نموونـە بـۆ گـەڕان بـەدوای وشـەی (قـال)دا لـە(ق آ)و (بَـانَ) لـە(ب آ)و (وقـع) لـە(و ق)دا کـەوا هەریـەك لـەپیتی یەکـەمو دووەمـی وشـەکانیش وەك ناونیشـانی لاوەکـی هـاتوون بـەرەنگی سـپی لـە نێـو بازنەیەکی ڕەشدا بەم شێوەیە ب آ .

(2) وشـە عەرەبیەکـە بەخـەتێکی تـۆخ نوسـراوە هـەندێك جـاریش هاوواتای وشەکە لەنێوان دوو بازنەدا نووسراوە هـەر لەبـەردەمی خۆیـدا جاری وایش هەیە ئەو وشەیە بەچەند واتایەك هاتووەو هەر لـەنێوان دوو بازنەکەدا نوسراوە.

(3) ئەگەر وشەکە کرداربێت ئەوا لەپاڵ وشەی تردا بەچەندین مانای جیاواز هاتووە.

(4) هەندێکجار وشەو زاراوەی هاوچەرخ و زانستەکانی دی تۆمارکراوەو لەرشتەو بەندی پەیڕەوکراودا دانراوە.

(5) تاڕادەیەك سەرو بۆری وشەکان بەپێی پێویست دانراوە.

(6) لەرووی وشەی هاو واتای کوردییەوە یان راڤەی وشە یاخود دەربڕین بەچەند دەستەواژەیەك رەچاوکردنێکی بەرچاوی پێوە دیارە.

(7) فەرهەنگەکە (105) لاپەڕەی وێنەداری لەخۆ گرتوە کەبەم شێوەیە پەیڕەوی دانانی وێنەکان کراوە:

ـ ئەو وێنانەی پەیوەستن بەوشەی سەر بەپیتەکان لەرشتەو بەندی پیتی خۆیاندا دانراون.

ـ وێنەی سەر بەدەستەواژە یان زانستە هەمەچەشنەکان وەك : جوگرافیاو وەرزش و شوێنەوارو ئەندازەو بواری تەندروستی و کەلەپوورو شارستانی و...

ئومێدەوارم خوێندکارو خولیاو ئالودەیانی زمان و توێژەرو وەرگێڕەران سوودی لێوەربگرن و پەروەردگاریش بیکات بەتوێشوویەك بۆم لەڕۆژی دوایدا.

رزگار کەریم
2005/9/22

الإِهدَاء

من أَحَبَّ الإِنسَانِيَة ونَاضَلَ مِنْ أَجْل نَشْر الكَلِمَة بَدَلاً مِن السِلاَح.

مَن آمَنَ بِتَعدُّد اللُغَات وَالثَقَافَات. . .

مَن قَضَى جُلَّ عُمْره فِي التَدريس ونَشر اللُغَة . . .

مَن عَلَّمَنِي ولَو حَرفاً وَاحِداً

إِلى كُل مِن هؤلاء أهدي ثَمَرَة جُهدي

١ حرف الهَمْزَة

أ

أ: یەکـەم پیتـی عـەرەبیـەو بـۆ پرسیارکردن چـەند جۆرێکـی هەیـە لەوانە:

1) **الأستفهَام : أقرَاتَ ؛ أمَا قرَأتَ؟**
بۆ پرسیارلێکردن : ئایا خوێندوتەوە؟ نەتخوێندەوە؟

2) **نِدَاء القَرِيب: أزَيْدٌ أقبِلْ ؛**
بۆ بانگکردنی نزیك : ئـەی ؛ هـۆ زەیـد وەرە

3) **التَسـوِيَة: لاَ أبَـالِي أقمْـتَ أمْ قَعَـدْتَ :** بـەراوردکردن لـەنێوان دووڕووداو یـان دووحـاڵدا؛ وەك : بێباکـم لـەوەی بـە پێوەبێـت یـان دانیشتبێت .

آ ب ـ أب

آبَ :گەڕایەوە،هاتەوە ، ئامادەبوو

آب إِيَابَاً: دیسـان گـەڕایەوە ، هـەمتر هاتەوە

آبَ إلَيـهِ: ئـارەزووی کـرد ، حـەزی لێکرد

آبْ: (اغسطس): مانگی گەلاوێژ

أبُّ: گیا ، لەوەڕگا

أبْ: باوك ، باب ، بابە ، باوە

أبـى ـ إبَـاءً: بەرپەرچیدایـەوە، قـایل نەبوو نەیویست

إبَـاءْ: نکـوولی ، رازی نـەبوون ، بەرپەرچ دانەوە ، ملنەدان

أبَـابِيل: گروهێـك ، دەستـەیەك ، کۆمەڵێك ، تاقمێك

إبَابَـة (الحَنـينْ للوطـن) : سـووتانو ئالوودەبوونی نیشتمانو زێد

أبَـانَ الشَـيء: دەرخسـتنی شتـێك ، بەدەرخستنی ...،ئاشکراکردنی

أبْـأسَ: دووچـار بەگیـروگرفت ، گرفتار

أبـاهُ بِالسَهْمِ(رمـاهُ بِـهِ): تیربارانـی کـرد ، تیری ئاراستەکرد

أبَتِ النَهَارُ(اشْتَدَ حَرَهُ): گـەرما تـاوی سـەند ، رۆژ گەرمیکرد

إبْتَـاعَ: فـرۆشتی ، ئامـادەیکرد، سازشیکرد

إبْتَدَأ : دەسـتی پێکـرد ،ملـی پیاکرد ، رچەی شکاند

إبْتِدَائِـيّ : سـەرەتایی، قۆنـاغی سەرەتا

إبْتَـدَعَ: دایـهێنا ، نوێخوازیـی ، هێنایە بوون

أبْـتَر: وەجـاخ کوێـر ، گیـانداری کلك بڕاو

إبْتِسَامَة : بزە،خەنـدە ،زەردەخەنە

أبْتَسَمَ:بزەگرتی،زەردەخەنەی کرد

إبْتَشَكَ: درۆیگوت ، راستی نەکرد

إبْتَعَدَ عَنْهُ: دووركەوتەوە لێی ، دوورە پەرێزبوو ، پەراگەندەکەوت

إبْتِغَاء: داواکردن ، خوازیار بوون ، ویستن

إبْتَغَى: ویستی، داوایکرد ،خوازیار بوو

إبْتَكَرَ: دایهێنا ، هێنایە بوون

إبْتَلَجَ: ڕۆشنی کردەوە، ڕوونیکردەوە

إبْتَلَعَ: هەڵی لووشی ،قووتیدا،خواردیی

إبْتَلَى: تاقیکردەوە، ئەزموونی پێدا

إبْتَهَجَ : خۆشحاڵبوو،شاد بوو ، دڵخۆش بوو

إبْتَهَشَ: شادو خۆشحاڵبوو

إبْتَهَلَ: پاڕایەوە، لالآیەوە، هانای برد

أَبْث: نەداریی ، هەژاریی ،دەستکورتی

أبْجَد: پیتەکانی زمانی عەرەبی ریزکراوە بەشێوەی (أبجد ،هوز)...

أبَح: دەنگ نووساو

أبْحَر: لەرێی دەریاوە سەفەرو گەشتو گوزاریکرد

أبْخَر: دەم بۆگەن ، گەنیني دەمو پل

أبَدْ: هەمیشە، گشت کات ، هەتا هەتا

إبْدَاء: دەرخستن ، ئاشکراکردن

إبْدَال: گۆڕین ، ئاڵوگۆڕ

أبْدَعَ: داهێنان، نقار، هێنانە بوون

أبْدَى : دەریخست ، نواندنی

أبَدِيّ: هەمیشەیی ، هەتا هەتایی

أبْرَزَ: دیار ، بەرچاو ، ئاشکرا

أبْرَص: گەڕ

أبْرَم: توند ، قایم ، پتەو کردن

أبْرَاز: دەرخستن ، نمایشدان

إبْرَة: دەرزی

إبْرَة الحَشَرَة: چزوی مێروو

إبْرَة الخيَاطَة: دەرزی دروومان

إبْرَة النَّبَات: دڕکی گژوگیا

إبْرِيسم: ئاوریشم ، تەمووش

إبْرِيق:مەسینە ، لولێنە ، کتلی

أبْرِيق الشَايِ: چاپەز ، قۆری

إبْرِيل (نيسان): گوڵان ، مانگی شەستەباران

أبْرَز (الظَّبيُ يَأبَزُ بَزّاً): قەڵەمباز، ئاسکەکەبەقەڵەمباز ڕۆیی

إبْزِيم: ئاوزونە ، بزیم ، بەرەزوانە

أبَس: وشکانی ، قاتو قڕیی

أبَسَهُ: تۆقاندنی ، ترساندی

أبَاشَة(الجماعة): کۆمەڵە

أبَش(جمع): کۆو خڕیکردەوە

أبْشَرَ: مژدەیدا هەواڵی خۆشی پێدا

أبْصَر: دیتن ، بینین ، چاوکردن

أَبَض(شَدَّ اليَد): بەستنەوەی دەست ، کۆتکردن

إبَاض حَبْل: پەتی بەستنەوە

أبَض ـ مأبَض (بَاطِن الرُكْبَة):رەفیسك، پشتی کلآوەی ئەژنۆ

أبْضَع: مەردومی لەڕولاواز

إبْط: بن باخەڵ ، بن هەنگڵ

أبْطَأ: دواکەوت

إبْطَال:پووچکردن ، هەڵوەشان، لێبڕان

أبْعَاد: ڕەهەند

إبْعَاد: دوورخستنەوە ، ئاوارەو غەریبخستن

أبْعَدَ: دووری خستەوە

أبْعَد: دوورتر، دوورترین ، ئەولاتر

أبْغَض: کینەدار ، ڕق ئەستوور

أَبَقَ (هَرَبَ): هەڵات ، رايكرد ، بۆيدەرچوو ، قووچانی
إِبْقَاء: هێشتنەوە ، گلدانەوە
أَبْقَار: رەشەوڵاخ
أَبْقَى: هێشتيەوە ، گليدايەوە ، گيريدا
إِبْكَار: بەرەبەيان ،بەيانی زوو، كازيوە
أَبْكَع: مەردومی دەست پەڕيو ، بێدەست
أَبْكَم: لاڵ ، بێزمان ، بێ گوتە
أَبْكَى: گرياندنی ،خستيە پرمەی گريان
إِبِل (جَمَل، بَعِير): وشتر ، حوشتر
أَبَلَ ـ الأبِل (رَعَى وَسَاس الأبِل): وشتری چەڕاندو بەخێوكرد
إِبْلَاس: ناهومێدو بێهيوا بوون
إِبْلَاغ: راگەياندن ، پێوتن
أَبْلَغَ: پێی راگەياند، پێی وترا
أَبْلَغ: رەوان ، كاريگەر
أَبْلَق: بەڵەك ، دووڕەنگ
أَبْلَه: گێل، نەزان ،گەوج ، پووت
أَبْلَى: نواندنی ،دەريخست،خستيە روو
إِبْلِيس: شەيتان ، ئەهريمەن
إِبْن: كوڕ
إِبْن آوى: چەقەڵ
إِبْنَة: كچ ، كيژ
أَبْنَهُ بِشَئ (عَابَهُ): تانوتی لێدا
أَبْنُوس: درەختی ئەبەنووس
أَبَهُ الغَضَبْ (شَدَّ بِه): خراپ تورەبوو، ئاگری لێ ئەبوەوە
إِبْهَام: پەنجە گەورە
أُبَهَة: جوانی، جوامێريی ، شانو شەوكەت

أَبُو: باوك ، بابە ، بابا ، باوە
أَبُو كَذَا...: خاوەن
أَبُو بَيض (عَنْكَبُوت): جاڵجاڵۆكە
أَبُو جُعْرَانَة (جُعل): قالۆنچە،گوخلێكە
أَبُو جلمبو (سَرَطَان): قرژاڵ ، قرژانگ
أَبُودَقِيق (فَرَاشَة): پەپوولە
أَبُو كَرَش (أَكْرَش): ورگن ، ورگزل
أَبُو نَظَارَة (ذُو نَظَارَة): عەينەك لەچاو، چەشمەك پۆش
أَبُو الهَول: پەيكەرێكە لەميسر
أَبُويَقْظَان (دِيك): كەڵەشێر ، كەڵەباب
أَبَوَان (أَبَوَين ـ والدَان): باوكو دايك ، باوان
أُبُوَّة (صِفَة الوَالِد): باوكايەتی ، باوكێتی
أَبَوِي (من جِهَة الأَب): لەلای باوكيەوە
أَبِي: لووتبەرز ، بەفيز
إِبْيَضَّ: سپی بوەوە
أَبْيَض: سپی ، چەرمگ
أَبْيَضَانِي: سپيكار

آت ـ أت

آتِي: ئايندە، داهاتوو
إِتَاء الأَرْض (رَيْعَهَا وحَاصِلُهَا): پيتو هاتی زەويی
أَتَابِك: مير ، گەورە ، شكۆدار
إِتَاحَة: رێپێدان ، دەرفەتدان
أَتَان: ماكەر ، مێيينەی كەر
أَتَاوَة: بەرتيل ، سەرانە ، خاوە
أَتَاهُ الشَئ (أعطَاهُ إيَّاهُ): دايە ، پێيدا، بۆيهێنا
إِتْب (قَميصٌ بِغَير كُمَين): كراسی بێقۆڵ

إتَّبَعَ: پەیڕەویکرد ، شوێنی کەوت ، پێبەپێ چوو
إتِّجاه: ئاڕاستە ، ڕووگە
إتَّجَرَ: بازرگانیو ئاڵو وێڵیکرد
إتَّجَهَ اِلَيهِ: ڕووبەڕوو ئاڕاستەیگرت ، چوو بۆ لای ...
إتِّحَاد: یەکگرتن،کۆك،هاوتا، یەکێتی
إتَّحَدَ الشَيئَانِ: كۆكو یەکگرتنی دووان
إتَّحَفَ: خەڵاتکراو ، دیاری پێدراو
إتَّخَذَ: هەڵی بژارد ، دیاریکرد ، دەستنیشانیکرد
إتَّزَانَ: هاوسەنگی بەرابەریی
إتَّسَعَ: فراوانیکرد
إتِّصَال: پەیوەندیی ، بەیەك گەیاندن
إتَّصَفَ: ناسراوە، هەیەتی، هەڵی گرتووە .. ،خاوەنیەتی ، تێیدایە
إتَّصَلَ بِـ..: پەیوەنیدکرد بە..
إتَّضَحَ: ئاشکرابوو، ڕوون بووەوە ، دەرکەوت
إتَّعَظَ : پەندی وەرگر ، ژیر بوو
إتِّفَاق: ڕێکەوتن ، پێکهاتن
إتِّفَاقِيَة: گرێبەست، هاوپەیمانێتی یەکانگیر ، بەڵێندارییی
إتَّفَقَ: ڕێکەوت ، پێکهات
إتَّقَعَ: ناقۆلا ،ناڵەبار، ناڕەسەن،نابووت
إتَّقَى : خۆپاراستن
أَتْقَى: خۆپارێزترین، خواپەرسترین
أَتْقَنَ: شارەزابوو، فێربوو
إتَّكَأَ: پاڵدانەوە، پشت لێکردنەوە
إتِّكَاء: پاڵپێوەدان

إتِّكَال: پشت پێبەستن
إتِّهَام: تاوانبارکردن ، دانەپاڵ
أَتَّهَمَ: تاوانباریکرد،ئاماژەی خراپەی پێکرد
إتْلَاف: نەهێشتن ، تیابردن، لەناوبردن
أَتْلَفَ: تیای برد ، لەناوی برد
إتْمَام: تەواوکردن ، بەئەنجام گەیاندن مەیسەرکردن
أَتْجَرَ: بازرگانیکرد،ئاڵو وێڵی کرد
أَتْعَبَ: ماندوو شەکەتی کرد
أَتَى ـ أَتْيَاً: ئامادەبوو ، هات
أَتَى بِهِ: هێنای ، هاوردی،ڕاپێچیکرد ، دەستی گرت

أث ـ أث

أَثْم: گوناهبار ، تاوانبار
أَثَّ النَّبَاتُ وَالشَّجَرُ(نمى): ڕوەكو درەخت گەشەو زیادیکرد (نەشونمایکرد)
أَثَاث (مَتَاعُ البَيت): ناومال ،کەلو پەل ، پیتاك ، پیتۆل ، تفاق
أَثَارَ: جووڵانی، وروژاندنی
إثَارَة: خرۆشاندن،جووڵاندن،وروژاندن ، دواندن
إثْبَات: سەلماندن ، چەسپاندن ، جێگیرکردن
أَثْبَتَ: جێگیریکرد، سەلماندی ، چەسپاندنی
أَثَر: شوێنەوار، دێرینە،پاشماوە ، بۆماوە ، جێماوە
أَثَرِيّ: دێرین ناس، شوێنەوار ناس، کەڤنار ، کۆنینە ، ئەنتیکە
أَثْقَمَ: بەتوڕەییەوە هێنای

أثفية: سێپا ، سێ کوچکە،سێ‌پێ دوستان ، کوچکە بەرد ، ژێر مەنجەڵ
أثقال: گرانبار
أثكل: پیاوی جەرگ سووتاو ،رۆڵە مردوو
أثل:درەختی دارگەز ،حەیزەران، تەرِگەز
أثلم: کەل ، کەلۆس
إثم: گوناە ،تاوان،خەتا ، پیازە ، سەوس ، بەدی
إثمار:بەرهێنان، هاتنەبەر،وەبەرهێنان بەرهەم
أثمر: بەرهەمی هێنا، وەبەری هێنا، هێنایە دی
أثمد: کل ، سوورمە
أثناء: دەم ، کات، ، چاخ، گاف
إثنا عشر: دوازدە، دوانزە
إثنا عشرية: ریخۆڵە درێژە
إثنان: دوو ، دوان
أثنى: نرخاندی ، باسیکرد، پێیزانی، ناساندی
إثنين: دووشەممە، دووشەم
أثوال: دەمچەوت، ریپاڵ ، سەختۆ قەڵتەپان
أثيت: خەفە ، پەنهان ، نهێنی
أثير: بەرز ، تررووسکەی شیر، بڵند ، رێزدار
أثيم (مذنب): تاوانبار، تاوانکار، بەزەکار

آج - أج

آجلة: کۆتایی ، دوایین ، رۆژی رەستاخێز

آجن (ماء عكر): ئاوی لێڵو بۆگەن
إجاءة: هێنان ، هانین ، هاوردن
أجاب: وەلامیدایەوە
إجابة: وەلامدانەوە ، هەرێکردن، وەرگرتن ، بەرسیڤدان
أجاج: سوێراو، شۆراو، ئاوی تاڵ
إجارة: کرێ ، جەمەك، بەکرێدان
أجاز: مۆڵەتیدا، رێگەیدا
إجازة: دەستوور، رێدان ،پای دۆستنامە، خولك ، ودمو ورمێ
أجاص(برقوق):هەڵوژە،مەلوچە، کارچف ، کارچك
أجاص الأسود: هەلوژە رەشە، گاوبار
أجانة: تەشت ، سوێنە
إجبار: زۆرلێکردن، سەپاندن ، ناچارکردن
إجباري: ناچاریی، بەزۆر سەپاندن، زۆرەکی ، زۆربایی
أجبر: زۆری لێکرد ، ناچاریکرد
إجتباء: کڕکردنەوە، کۆکردنەوە، وروژاندن، هەڵبژاردن ڤەهەواندن ، ڤەیدان
إجتياح: قلیشانەوە، شکاندن ، دەست بەسەراگرتن
إجتذاب: کشان ،راکشان ، کێشان
إجتراء: زاتکردن، وێران
إجترار: کاوێژکردن، کاوینەوە، کایین، پۆرساندن
إجتلاب: کێشران ، کێشان
إجتماع:کۆبوونەوە، کردەوەبوون، مۆڵبوون ، هەڤچقان، هوومین ، وێککەوتن

إجْتمَاع الضدَين: كۆبوونەوەی دوونەیار، کۆسە و ڕیش
إجْتمَاعيّ: کۆمەکی ، بەرگهایی، جڤالی ، کۆمەلآیەتی
إجْتِنَاء: خڕکردنەوە، کۆکردنەوە، میوە چنین
إجْتِنَاب: خۆپاراستن ، پاریزکردن خۆدوورگرتن
إجْتِهَاد: تێکۆشان ، تەقەلادان ، کۆشین ، لۆڤەکردن ، ڤەپچین
إجْتَهَدَ: تێکۆشا ، لۆڤەیکرد، تەقەلایدا ، هەولّیدا
إجْتِيَاز: تێپەڕبوون ، ڕەت بوون ، رابردن
إجْحَاف: بێدادیی، ماف خۆریی
أجْدَاد: باوباپیر ، باوان
أجْدَع: لووت بڕاو
أجْدَل: پتەوو قایم ، مەحکەم
أجْذَم: گول ، گەڕ
أجُر: دووزام ، خشتی سوور
أجْر: پاداشت ، کرێ ، مزە
إجْرَاء: بەجێهێنان، ڕاییکردن، گەراندن، ئەنجامدان
أجَرَان: مرۆڤ و پەریی
أجْرَب: گەڕ ، لەشگەر
أجْرَة: کرێ ، مز ، مزە ، جەمەك
أجْرَة الحُمُولَة: کرێبار
أجْرَة العَمَل: کرێی کار
أجْرَة الأعمَال اليَدَوِيَة: دەستکرد ، کرێ دەست ، حەق دەست
أجْرَة المَاء: کرێی ئاو ، ئاوانە
أجْرَة الكَهْرَبَاء: کرێی کارەبا ، ڕووناکانە
أجْرَة يَوْمِيَة: ڕۆژانە
أجْرَس: زیت ، ڕزت
أجْرَع: خاکێکی سەخت ، سەختە خاك
أجْرَم: تاوانبار
أجْرَى: سازیدا ، ڕەخساندی، گونجاندی
أجْشَع: چاوبرسی ، لووشە ، تێرنەخۆر
أجْفَال: ڕەوینەوە، ئاوابوون، ڕەواندن ، ڕەوانەوە
أجَل ـ أجْلاً: درەنگ ، داهات ، دواکەوت
أجْل: مۆ ، پێناو ، ژێۆ
أجَل: مەرگ ،ئاکام، وادە ، مۆلّەت ، مەودا
أجَلْ: بەلّێ ، ئەرێ ، ئەدی
إجْل(وجع في العنق) : مل ئێشە
إجْلاء: دوورخستنەوە ،پەڕاگەندەکردن
إجْلاس:دانیشاندن، نیشتەکردن
إجْلس: دانیشە ، بنیشە
إجْلاس: عەلۆو جەلۆ، سەرسەرەیی و هیچو پووچ
إجْلال: ڕێزو شکۆ
أجَم (اشتد الحر): گەرمای کرد، گەرما داهات
أجَم: دارستان، جەنگەلّ
أجُم: کۆشك ، تەلار ، قەلآت
إجْمَاد: بەستن
إجْمَاع: کۆبوونەوە، خڕکردنەوە، کۆمەلّ بەستن ، بەرهەڤبوون
إجْمَال: کورتە،کورتکردن،سەردەوس ، خولاسە
أجْمَع: کۆ ، هەموو ، سەرتاپا، گشتی

أجْمَل: جوانتر، قەشەنگتر ،رازاوەتر
أجْمَة: قامیشەلان، تەلْ ، دارستان
أجِنَ المَاء(تغير لونه وطعمه): بۆن و رەنگی ئاوەکە گۆڕا
إجَانَة (إناء تغسل فيه الملابس): سوێنە ، تەشت
أجْنَبي: بێگانە ، بیانی ، هاقی ، وەدەر کەڵتەوەن ، ئاوارە ، نەناس
إجْهَاء: ڕەوینەوەی هەورو شتیتر
إجْهَاد: ئەرك كێشان ، ماندوبوون
إجْهَار: ئاشکراکردن،دەنگ بەرزکردنەوە
إجْهَاش: پڕمەی گریان ، قلْپەی ئاو
إجْهَاض: لەبارچوون ، بەرخستن ، لەبەین چوون
أجْهَر: ڕۆژکوێر، ئەوەی بەرۆژ نابینێ
أجْهِزَة: ئامراز ، ئالە ، ئامێر
أجْوَد: باشتر ، لەبارتر ، گونجاوتر پەسەندتر
أجْوَف: پووچ ، بەتالْ ، خالْی ،کلۆر
أجْوَق: گەردن
أجِير: کرێگرتە ، رەنجبەر ، مزوور ، مزبەر

آح - أح

آح: سپێنەی هێلکە
آحَاد : یەکان ، یەکەکان ، یەك یەك
أحَّ : کۆکی ، کۆکەی هات
أحَاطَة: دەورەدان ، هەوشەدان ، پەیبردن ، پێداگیران
إحَالَة: گێران ، هەواڵەکردن ،گوێزانەوە
أحَبَّ: خۆشی ویست ، ئەویندار بوو ، ئالوودە بوو

إحْبَاط: دامرکانەوە ، خەفەکردن
إحْتَاجَ إليه : پێویستی پێبوو ، ئەمەکداریی ئەویست
إحْتَال: چاوبەستیکرد، فریوی دان ، هەڵی خەڵەتاندن
إحْتِبَاس: زیندان ، گرتووخانە ، وەستاندن
إحْتِبَال: تێنالان ، پێوەنوسان
إحْتِجَاب: پەناگرتن ، رووگرتن
إحْتِجَاج: نارەزایی، دەربڕینی بێزاریی
إحْتِجَام: حیجامە ، خوێن گرتن
إحْتَجَبَ: خۆی پەنادا ،خۆی شاردەوە
إحْتِدَام: تێکرژان ، رووبەرووبوونەوە، بەرەنگاریی
إحْتِرَاز: خۆپاراستن ، پارێزکردن، خۆپەنادان
إحْتِرَاس: وریایی ، کێشکڤانی ، خۆپارێزیی
إحْتِرَاف: پیشەگەریی ، بوون بەخاوەنی پیشە
إحْتِرَاق: سووتان ، گڕلێهەستان ، داپڵۆخان ، چزان
إحْتِرَاق ذاتي: سووتانی خۆیی ،خۆ سووتان
إحْتِراق فَم المَعدَة: دڵە کزە
إحْتِرَام: ڕێزگرتن ، سەلاریی،ڕێز ، سەنگینی
إحْتِسَاب: بژاردن،تێڕایی ، ژماردن
إحْتِشَام: نۆکەریی ، بەردەستی، تەیایی
إحْتِضَار: گیانەڵلا ، دواگیان ، سەرەمەرگ

إحْتِضَان: لەئامێزو باوەش گرتن

إحْتِفَاظ: پارێزگاریی ، پاراستن

إحْتِفَال: ئاهەنگ ، کۆمەڵ بەستن، جڤات ، زیوەکردن ، کۆبوون بۆ..

إحْتِفَال بِجَنَازَة: شین و شەپۆڕ ،چەمەر بەستن

إحْتِقَاب: هاوپشتی ، تەکو پەنا

إحْتِقَار: سووک تەماشا کردن ، نزم سەیر کردن

إحْتِقَان: خوێن تێزان ، پەتران

إحْتَقَر: رق لێبوون، خەشم لێخوار

إحْتِكَار: قۆرخکردن ، شاردنەوەی شتومەك بۆگرانی یان بەرزکردنەوەی نرخەکەی

إحْتِكَاك: لێخشاندن ، سووان، لێخستن

إحْتَكَر: قۆرخی کرد ، گیریدا

إحْتِلاب: شیردۆشین ، دۆشین

إحْتِلال: داگیرکردن،دەستبەسەراگرتن، زەوتکردن

إحْتِلام: خەوبینین ، ئاوهاتنەوەلەخەودا

إحْتِمَاء: پارێزگاریی ، خۆپارێزیی

إحْتِمَال: دەگونجێ ، دەشێ ، دەلوێ

إحْتِوَاء: دەورگرتن ، دەورەدان

إحْتِيَاج: پێوویستی ، نیازمەندیی، ئاتاجی

إحْتِيَاط: یەدەك ، دووربینی

إحْتِيَاطِيّ : سپێر ، بەرانبەر

إحْتِيَال: فێڵ و تەڵەکە ، لەخشتەبردن

أُحْجِيَة: مەتەڵ ، مامك ، قەوسەڵە

أَحَد: یەك ، تاك ، ئێك ، یەك شەممە ، یەك شەموو

إحْدَى: یەك بۆ مێینە

أَحْدَاث: رووداو ، قەوماو ، خولقاو

أَحْدَب: کۆم ، پشت کۆم و هەڵتوقیو ، پشت چەماوە

أَحْدَث: مێنانەبوون، بەدیهێنان

أَحَدَ عَشَر: یازدە ، یانزە

أُحْدُوثَة: رووداوی نوێ ، وەڵامی تازە

أَحَدِيَّة: یەکتاپەرستی ، یەکتایی

أَحْرَى: شایستەتر، لەپێشتر ، باشتر ، گونجاوتر ، لەبەرتر

إحْرَاج: بەگیرهێنان، تاوبۆهێنان، تەنگاوکردن، دەغەڵی

أَحْرَار: ئازادیخواز ، رزگاریخواز

إحْرَاز: بەدەستهێنان، دەستکەوت پاراستن ، پەیداکردن

إحْرَاش: گژوگیا ، جەنگەڵ ، لێڕ

إحْرَاق: سووتان ، ئاگرتێبەربوون

إحْرَاقِيَّة: سووتەمەنی، سووتێنەر

إحْرَام: ئیحرام ،جل و بەرگێکی تایبەتییە بۆ کاتی حەج پێویستە ببەسترێ

أَحْرَس: دێرین ، کۆن

أَحْرَق: سووتێنەر

أَحْزَن: دڵتەنگیکرد، غەمگینیکرد

أَحَسَّ: هەستیکرد، بۆیدەرکەوت ، لەدڵی چەقی ، ئاگای لێبوو

إحْسَاء: دەرخواردان ، بۆدانان، خستنە بەردەم

إحْسَاس: هەستکردن، زانین، لەدڵچەقین

إحْسَان: چاکە ، باشە ، خێرکردن ، جوامێریی ، رەندی

أحْسَنْ: باشتر، چاكتر ، جوانتر ، لەبارتر ، گونجاوتر
أحْسَنُ الأعْمَال: شاكار، باشترين كارو بەرهەم
أحْسَنْتَ: ئافەرين ، زۆرباشە،چاكت كرد
أحْشَاء: هەناو ، هەناڤ، ناوسك
أحْشَم: شەرمن ، شەرمەزار ،سەرنەويى
أحْصَى: ژماردن ، سەرژمێر
إحْصَاء: ئامار ، سەرژمێر ،سەرژماردن
إحْصَائِيَة: ئامار ، سەرژمێر كردن
إحْصَان: ژن لەيەك هێنان ، قايمكردن
أحْطَب: زەنگە
إحْضَار: ئامادەكردن ، سازدان،هێنان ، خستنەروو
أحْفَاد: نەوە ، وەچە
أحَق: لەپێشتر ، شانتر ، لەبەرتر
أحْقَاب: سەدەكان ، سالآنى دووروردرێژى دوا بەدوا
أحْقَاد: رق ، غەشم ، قين ، كين
أحْقَاق: مافپەروەر ، خوازيارى شتێك ، ويستى مافو داد
أحْقَر: بچووك ، نزم ، سووك
إحْكَاك : لێخستن ، لێسوون
إحْكَام: قايمكردن ، توندكردن
أحْكَم الأمر: كاروبارەكەى چەسپاند
أحْكَى: گێڕايەوە ، باسيكرد
أحْلاَم: خەو ، خەوبينين
أحْلَى: شيرين ، بەتام ، خۆش
إحْمَاء: گەرمكردن ، راخستن ، تاودان
إحْمَاض: ترشكردن
أحْمَد: هەڵنراو
أحْمَر: سوور
إحْمِرَار: سوورهەڵگەڕان ،سوربوونەوە
أحْمَر غَامِق: سووری تۆخ، سووری تێر
أحْمَر فَاتِحْ: ئاڵ ، سوورێكی گەشو بەرچاو
أحْمَق: كێل ، گەوج ، حۆل، نەزان رێژگال ، گەلحۆ
أحْنَة: قين ، رق ، دەخەز، كەرب
أحْنَف: كێر ، چەوێڵ ، لار ، نارێك
أحْنَى: كۆم ، كووڕ ، چەوت
أحْوَب: گوناهبار ، تاوانبار
أحْوَر:چاو جوان ،چاوگەشو رەش
أحْوَس: دلاوەر ، ئازا ، دلێر
أحْوَط: نزيكتر ، قايمتر ، پتەوتر
أحْوَل: خێل ،چاو لەهەوا ، چاولار، تيل ، چاڤ هاول
أحْيَاء: زيندەوەر ، زيندوو
إحْيَاء: زيندووكردنەوە ، ژياندنەوە ، ڤەژاندن
إحْيَاء الذِكْرَى: زيندوكردنەوەى يادو بۆنە
أحْيَان: گەلێ ، زۆر كات ، هەردەم
أحْيَانًا : جاريەجارێ ، بەين بەين، هەندێك جار
أحْيَف: وشكە زەوى ،ئەو زەويەيە كەباران لێى نادات .
أحْيَل: فێڵباز ، تەڵەكەباز

أ خ - أ خ

آخَر: كۆتاو دوايى ، دەرئەنجام ، كۆتايى
آخِرَ الأمْر: دوا ئەنجام ، سەرئەنجام ، لەئاكامدا
آخِرَ الأنْتَاج: دوا بەرهەم

آخِرَة: رۆژی دوایی ، قیامەت
آخَرون: ئیدی ، دی ، تر ، پاش..
أخ: برا ، هاوەڵ ، برادەر، رەفیق، دۆست
أخ الأم: خاڵ ، لالۆ ، خالۆ، برای دایك
أخ الزَّوج: شووبرا، هێوەر ، ژنبرا ، برای مێرد
أخ الزَّوْجَة: ژن برا ، برای ژن
أخ في الرِّضَاعَة: شیر برا ، برای شیریی
أخ الصِهْر: برای زاوا
أخ في الأب أو الأم: زڕبرا ، برای دایکی یان برای باوکی
أخ الكَبِير: برا گەورە،کاك ، کریف ، کەیان ، کاکە
إخَاء: برایەتی ، هاورێیەتی ، برادەریی
إخفَاء: شاردنەوە، پەنهاکردن ،خەفە
أخَافَ: ترساندی، تۆقاندنی،زنۆقی برد
إخَافَة: ترساندن ، تۆقاندن،زنۆق بردن
إخبَاء: شاردنەوە، حەشاردان
أخبَار: دەنگو باس ، هەواڵ ،باسی رووداو
إخبَار: ئاگاداركردن، پێڕاگەیاندن، پێدانی زانیاریی ، قڕاندن
أخبَرَ: پێی راگەیاند ، پێی وت، ئاگاداریکرد ، زانیاریی دایە
أخْتْ: خوشك ، باجی ، واڵە ، خێشك
أخت الكُبرَى: خوشکی گەورە، دادە ، گەورە خوشك
أخت الزَّوج(صِهر): دش، باجی ، شووخوشك ، خوشکی مێرد
أخت الزَّوجَة: ژن خوشك ، خوشکی ژن
أخت الرَّضَاعَة(بَزِيّ): خوشکی شیریی، هاوشیرە ، شیر خوشك
أختْ مِنَ الأب أو الأم: زڕ خوشك ، خوشکی دایکی یان باوکی
إخْتَار: هەڵبژارد ، دیاریکرد ، دەستنیشانیکرد
إخْتَانَ: ناپاکیکرد، خیانەتیکرد
إخْتِبَاء: خۆشاردنەوە ، پەنهانیکردن
إخْتَبَأ منهُ: خۆی لێشاردەوە،خۆی پەنهانکرد
إختِبَار: تاقیکردنەوە، شارەزایی
إختَبَر: تاقیکردەوە
إختتَام: کۆتاکردن، برانەوە، دوایی هێنان، تەواوبوون
إختتَان: خەتەنەکردن ، سونەتکردن
إختَتَمَ: کۆتایی هێنا ،دوایی هێنا، تەواویکرد
إختِرَاع: داهێنان، رەخساندن، نقاری
إختِرَاق: برین ، پێداچوون ، خۆهاویشتنە نێو
إختِرَام: برین ، لەبن هەڵتەکان
إختِزَال: کەمکردنەوە، هەڵپاچین ، کەلکردن
إختَرَصَ: درۆکردن ، ناڕاستی ، گوتەی ناڕاست
إختَرَعَ: دایهێنا ، هێنایە بوون
إختَصَ: پسپۆڕی ، لێزانی ، شارەزایی، زانایی ، کارامەیی
إختِصَار: کورتکردنەوە، کورتبڕینەوە، رێ برین
إختِصَاصِي: پسپۆڕ،لێزان ، کارامە ، شارەزا ، لێزان

إِخْتِصَام: دوژمنايەتی ، دژواریی

إِخْتِطَاف: رفـاندن،فڕانـدن، هـەڵگرتن ، بردن

إِخْتِفَـاء: شـاردنەوە، پەنــهانكردن ، پەناگیریی

إِخْتِفَض: دابـەزیی ، نـەویی بـوو، هاتـە خوار

إِخْتَفَـى: دیارنـــەما ، ونبـــوو ، لەبەرچاونەما

إِخْتِـلاَج: پلـدان ، هەڵتـەكان ، لـەبن دەرهاتن ، دەمارلێدان

إِخْتِلاَس: دزیـن ، رفـاندن ، دەسـت بەسـەراگرتن ، مامەڵـەكردن بـەماڵو سامانی خەڵكیەوە

إِخْتِلاَط: تێكەڵ ، تێكەڵی

إِخْتِلاَف: جیاوازیی ، ناكۆكی،نارێكـی ، نـاتەبایی ، جوودایی

إِخْتِلاَل: تێكچوون، بەربادیی

إِخْتَلَس: دزیكرد، لفی لێدا ، مفخۆریكرد

إِخْتَلَـطَ: تێكـەڵی كـرد، بەسـەریا ، شێواندی

إِخْتِنَاق: خنكان ، هەناسەسواری

إِخْتَنَقَ: خنكـا ، هەناسـەی لەبـەربڕا ، مرد ، تیاچوو

إِخْتِيَار: هەڵبژاردن ، پەسەند ، پسێر

أَخْجَل: شەرمن ، خەجاڵەت

أَخْدَر: شەوی تاریكو چەتوون

أُخْدود: گۆل ، كەندڕ ، چاڵی قووڵ

أَخَـذَ ـ أَخْـذاً : وەریگـرت ، هـەڵیگرت ، بردی ، سەندی

أَخَّـرَ: دوایخسـت ، لـــەكاتی خۆیـا ئامادەنەبوو

إِخْرَاب: وێرانتر ، خراپتر ، خـاپوورتر ، رماوتر

إِخْرَاج: دەرهێنان ، دەركردن ، رادان ، وێژتن

أَخْرَبَ: وێرانیكرد،خاپووریكرد،تێكیدا ، شێوانـــدی

أَخْـــرَجَ: دەریكـــرد ، قوتــــاریكرد ، پەڕاگەندەیكرد

أَخْرَس: لاڵ ، بێزمان

أَخْرَق: نادان ، نەزان ،كەم عەقڵوژیریی

أَخْرَم: كەپۆ كوتراوە

أُخْـرَوِيّ: جیهانی دیكـە ، دنیـای تـر، ئاخیرەتو كۆتایی

أُخْرَى: ئیدی ، ئیتر ، ئیكە

أَخْزَق: كەمهۆش ، كەم هەست،نەزان ، سادەو گێل

أَخَس: زەبوونو بێنرخ ، هیچو پووچ

إِخْسَار: دۆڕان ،لەكیس چوون،فەوتان ، لەدەستدان

أَخْسَرَ: زیانمەند، دۆڕاو

أَخْشَب: وردو دروشتی هەموو شتێ

أَخْشَـم : كەسـێك كـەپۆی گـــەورەبێ بـــەلام هەسـتی بۆنكردنـی نـەبێت ، كەپۆفش

إِخْصَاء: خەسان ، ئیختەكردن

أَخْصَائي: پسپۆڕ ، لێزان

إِخْصَاب: لێگرتن ، پیتێن

إِخْضَـــاع: ســـەرپێ شۆڕكــــــردن ، سەرنەویكردن

أَخْضَر: سەوز

أَخْضَع: ملكەچكردن ، سەرشـۆڕكردن ، خۆبەكەمزانین

أَخْطَأَ: هەڵەكردن ، سووچ و تاوانكردن، سووچباری

أخْطَبُوط: هەشت پێ

أخْطَر: مەترسیدار ، ترس هەڵگر

أخْطَل: نەزان ، گێل ، ساویلكە ، دیماگۆج

إخْفَاء: شاردنەوە، حەشاردان ، قەشارن ، پەنهانكردن

إخْفَاق: بەزین ، دۆڕان ، سەرنەكەوتن، شكستخواردن

أخْفَش: چاوبچووك ، شەوكتوكوێر ، شكست و ژێركەوتن

أخْفَض: نزمتر ، نەویتر ، خوارتر ، سووكتر

إخْلاَء: چۆڵكردن ، بەتاڵكردن ، گۆشەگیریی ، كەنارگیریی

أخِلاَّء: دۆست،برا،خەلیل، خۆشەویست

إخْلاَص: دڵسۆزیی،جگەرسۆزیی،دڵپاكی

أخْلاَط: تێكەڵ و پێكەڵ ،بەسەریەكا كەوتوو

أخْلاَف: جێنشین ، جێگر

أخْلاَق: رەوشت ، رەفتار ، ئاكار ، هەڵس و كەوت

إخْلاَل: زیان ، گەندیی ، ناپاكی ، تێكدان و شێوان ، پشێویی

أخْلَى: بەتاڵكردن، چۆڵكردن

أخْلَص: پاكێتی ، دڵسۆزیی ، ئەمەكداریی ، خاوێنتر

أخْلَف: نەبردە، راست دەرنەچوو

أخْلَفَ وَعْدَهُ: بەڵێنەكەی نەبردەسەر

أخْلَف: چەپە

أخْلَق: بەرەوشترین ، شایستەترین

أخْمَد: دامراندن ، كوژاندنەوە ، خەفەكردن

أخْمَر: پەنهان و شاراوە

إخْنَاق: خنكاندن ، خەفەكردن ، كپكردن

أخْنَس: كەسێك كەپووی چووبێت بەناوا بەڵام سەری كەپوی قیت بێت

أخْنَع: ملكەچ ، سەرشۆڕ

إخْوَان: برایان ،برادەران ، دۆستان

إخْوَة: برایەتی ، دۆستایەتی ،برایی ، هاوەڵی

أخْوَص: چاو بە قووڵا چوو

أخْيَار: كارزان ، هەڵبژێراو ، ناوازە

أخْيَل: ئەسپ ، بەند ، دووچار ، تووشیار ، گرفتار

أخِير: دوایی ، كۆتایی، پاشەبەرە

أخِيراً: لەكۆتاییدا ، لەدواییدا ، پاشان ، پاش ، لەئەنجامدا

أخْيَف: چاوتاكەوتاك ، چاو دوو رەنگ

أد - أ د

آداب: ریَ و شوێن ، ریَو رەسم

آدم: ئادەمی،باوكی مرۆڤایەتی‌یە

آدَمِي: مرۆڤ ، ئینسان ، مەردوم

أدَاء: بەجێهێنان، دانەوە، نواندن

أداة(الة): ئامراز ، ئامێر ، دەزگا ، ئاوراز

أدَارَ: بەڕێوەیبرد، بەرێی خست ، هەڵی سووڕاند

إدَارَة: بەڕێوەبەرایەتی ،سەرپەرشتی ، هەڵسووڕان

أدَام (تَاجِرُ الأدِيم): بازرگانی پێستە، پێستەفرۆش

إدَامَة : کەوچك ، پێخۆر

أدَامَة : درێژەپێدان ، لەسەر ڕۆیشتن

إدَانَة : ئیدانە، بەسزوناقۆڵا دانان

أدَّب : ڕەوشتـــی دادا، ئـــەدەبی پێـــدا فێریکرد

أدَبٌ : وێژە ، ئەدەب

أدْبَرَ : پشتی‌هەڵکرد، ڕووی وەرگێڕا

إدَّخَرَ : پاشەکەوتیکـــرد ، هـــەڵگرتن ، هەمارکردن

أدْخَلَ : تێخستن ، داخوون ، تێنان

أدْرَسَ : خوێندی ، فێربوو ، زانی

أدْرَكَ : زانی،فێربوو،ڕام بوو، ڕاهات

أدْعُ : بانگکە

إدعاء : بانگەشەکردن، داواکردن

إدغام : تێهەڵکێشان ، تێك ئاڵان

أدْغَم : منگن ، ئەسپی کفنگ ڕەش

أدْفَر : بۆگەن ، گەنیو ، پیس

أدَقّ : باریکتر ، کاریگەرتر ، وردتر

أدْكَل : خاکەڕەش ، خاکیڕەش ، نوێن

أدْكَن : ڕەنگ تاریـك ، ڕەنگێکی ڕەش نوێن

إدْلاء : داکێشان ، شۆڕکردنەوە

إدْلاج : شەو وەبەردان

إدْمان : فێربـــوون، داهـــاتن ، لەســـەر ڕۆیشتن

أدَمَة (سُمْرَة) : بۆری

أدْنَاء : خوارو ، نزم

أدْنَاه : خواروەتر، نزمتر

أدْنَى : خوار ، نزم ، نزیك

إدْهَاش : سەرســـام ، واق وڕمـــان ، سەراسیمە

إدْهَان : چەورکردن

أدْهَم : ڕەش ، ئەسپی ڕەش

أديب : وێژەدان ، وێژەدار ، ئەدیب

أديم : پێستەی خۆشکراو ، چەرم

آذ ـ اذ

آذَى : ئێشی پێگەیاند ،ئازاریدا

آذار(مارس) : مانگی نەورۆز،خاکە لێو ، هـــەرمێ پشکوان

آذان : بانگ ، بانگکردن ، بانگەواز

آذان الجَـــدْيِ : گیایـــەکە بـــەدەرمان دەشێ

إذْ : کە ، لەناکاو ، لەپڕ

أذَى : ئەشکەنجەوئازار،ڕەنجاندن،ئێش ، ژان، ناسۆری ، ناکامی ، ناڕەحەتی

إذا : ئەگەر ، گەر ، کە ، کاتێ

إذاً : لەبەرئەوەی، کەواتـــە ، کـــەوابوو ، جا ، دەسا

أذَابَ : توایەوە، لەبەریەك هەڵوەشـــا ، بفەساندن

أذاة : ئـــازار ، ئێـــش ، ناڕەحـــەتی ، ناخۆشی

أذاعَ : بـــــلاّویکردەوە، ناســـــاندی ، خستیە ڕوو

إذاعة : ئیزگە ، ڕادیۆ ، هەواڵگە

أذَاقَ : چەشتی ، تامیکرد ، پێی گەیی

إذْخَر : مۆڵدان ، کۆکردنەوە،چەمکردن

إذَّكَرَ : یادیکـــرد، بـــیریکرد، هێنایـــە پێش چاو

أذِنَ ـ الأُذُنَ : مۆڵەتی وەرگـرت ، ڕێگەی پێدرا

أُذُن : گوێ ، ئەندامی بیســتن ،هـەندامی گوێگرتن

إذَنْ : کەواتە، کەوابوو، لەبەرئەوە،بۆیە

إذن: رێگەدان ، راگوزار ، روخسەت ، مۆڵەت ، رێپێدان

أذنَب: تاوانیکرد، گوناهیکرد

أر

أراجيف: پروپاگەندە ، درۆ ، قسەی ناڕاستو بێبنەما

إراحة: ئاسوودەکردن ، حەسانەوە، شادکردن، دڵخۆشی

إرادة: ویست ، خواست ، ڤیان ، خواز

إراديّ: خۆویستی ، خواستی خۆ، خوازین

إراقة: رشتن ، دەرنخوون

أرَب: ئامانج ، مەبەست ، خواست

أرْب(خداع): فێڵو زۆرزانی، فریوودان

إرْب (عضو): ئەندام ، هەندام ، پارچەی لەش

أرْباب: خاوەندار، سیفەتدار

إرْباك: شڵەژان ، پەرێشانو هاتنەوە یەك

إرْباً إرْباً (مُقطَع): پارچە پارچە، لەتو کوت ، ئەنجن ئەنجن

أرْبَة: قردێلە ، گرێ

أرْبع: چوار

أرْبعاء: چوارشەممە، چوارشەمو

أرْبَعة: چوارەم ، چوارهەم

أرْبَعة عَشَر: چواردە

أرْبَعمائة: چوارسەد

أرْبَعة مَرات: چوار جار

أرْبَعةٌ وأرْبَعون: چلو چوار

أرْبَعينيَة: چلە ،عادەتێکە کاتێ یەکێك دەمرێ دوای چل رۆژ چلەی بۆ دەگرن

إرْتابَ: گومانی برد، دوودڵ بوو، بەدگومان بوو

إرْتاحَ: شادمانبوو، خۆشحاڵ بوو، دڵشاد بوو

إرْتباك: شڵەژان ، پەشۆکان ، پەرێشان ، دوودڵ

إرْتباط: پەیوەندی ،پەیوەستی، بەیەکەوە لکان

إرْتبَزَ: بەدەرکەوت ، دیاربوو، ئاشکرابوو

إرْتَبَطَ: پەیوەنیداربوو، رایەڵەی بەست

إرْتجاء: هیواداریی ، ئومێدەواریی ، خوازیاریی

إرْتجاج: جووڵانەوە، لەرینەوە

إرْتجاع: گەڕانەوە، چەرخانەوە، دۆخو باری پێشوو

إرْتجاف: هەڵ لەرزین ، لەرزە لەرز

إرْتجال:سەرپێیی ، بیرنەکردنەوە

إرْتحال: کۆچکردن ، بارکردن ، جێگۆرکێ

إرْتماء: خاوبوونەوە ، سست بوون ، جەقلین

إرْتداء: پۆشین ، لەبەرکردن

إرْتداد: هەڵگەڕانەوە ، پاشگەزبوون روو وەرگێڕان

إرْتداع: وازهێنان، گەڕانەوە، هاتنەدوا

إرْتزاق: دووی رزقو بژێوی کەوتن ، رزقداریی ، بژێویی خوازی

إرْتسام:فەرمانبەریی، نیشانەدانان

إرْتشاح: بەرتیل خۆر

إرْتشاف: مژین ، نۆشین

إرْتِضَاعْ: شیرخواردن
إرْتِضَاء: پەسەندکردن، قایل بوون ، رازی بوون
إرْتِطَام: بەرەنگاریی
إرْتِعَاد: راتەکان، لەرانەوە
إرْتِعَاء: لەوەڕان ، لەوەڕین ، چراندن
إرْتِعَاب: ترسان ، زنۆق چوون، زارەترەك بوون
إرْتِعَاش: لەرزین ، تەزووپێداهاتن
إرْتِفَاع: بەرزی ، بڵندی ، گڤاند، کەمباز
إرْتِفَاق: هاورییەتی ، سازاندن ، دۆستایەتی
إرْتِقَاء: سەرکەوتن، بڵندیی ،هەڵچوون
إرْتِقَاب: دیدەوانی، چاوەڕێ
إرْتِكَاب: ئەنجامدانی کارێك ، هەستان بەکارێك
إرْتِكَاز: جێگیربوون، چەقان، وەستان لەسەر ..
إرْتَكَبَ الذَّنْبَ: گوناهو تاوانیکرد
إرْتِمَاس: بەژێرئاوا رۆیشتن ، بینەکێشان
إرْتِوَى: شاردنەوە، پێچانەوە،هەڵگرتن
إرْتِهَان: بارمتە وەرگرتن
إرْتِهَاس: خۆتەنگاوتن
إرْتِيَاء: بیرکردنەوە ، یاد کردنەوە
إرْتِيَاب: گومان، دوودڵی ، دڵەڕاوکە دڵنیا نەبوون
إرْتِيَاح: شادمانی، دڵخۆشی، کامەرانی
إرْث: میراتی ، کەلەپوور، جێماو ، ئەو ماڵو سامانەی لەکەسی مردوو بەجێدەمێنێ

إرْج: بۆنی خۆش
أرْجَاء: سەرانسەر، سەرپای ، هەموو ، گشتی
إرْجَاء: دواخستن
إرْجَاع : گەڕانەوە ، ناردنەوە ، دانەوە
أرْجَح: چاکتر ، پەسەندتر ، باشتر
أرْجَعَ: گەڕاندیەوە، دایەوە ، هێنایەوە
أرْجوَان: ئەرخەوان
أرْجُوحَة: جۆلانە ، دیلانە ، دنگلاڤنان
أرْجُوزَة: بەستە ، کورتە هەڵبەست
إرْحَال: ناردن ، بەڕێکردن، رەوانەکردن
أرْحَم: بەزەییدار ، بەسۆز ، بەڕەحم
إرْخَاء: سستو خاوکردنەوە،نماندن ، داکێشان
أرْخَص: هەرزانتر، کەم نرخ
أرْذَأ: خراپترین ، گەن ترین ، بەدترین
أرْذَل: نزم تر ، سووکتر ، خوارتر
أرُز: برنج
إرْسَاء: گیرسانەوە، دامرکان، وەستان
إرْسَال : ناردن ، بەڕێکردن ، شاناندن
أرْسَل: ناردی ، بەرِوێکرد
إرْشَاء: بەرتیلدان، دەم چەورکردن
إرْشَاد: رێنمایی، رێنیشاندان ، چاوساغی ، رابەرایەتی
أرْشَح: زیرەك ، هوشیار ، لێزان ، شارەزا
أرْشَدْ: گەورەتر، لێزانتر، شارەزاتر
أرْشَدَ: رێنماییکرد، چاوساغیکرد
أرْشَق: قەدوبالآجوان ، قەڵەم رێك
إرْصَاد: چاودێریی ، کەمین‌و بۆسەنانەوە

أرْض: زەوی ،خـاك ، ئـەرز ، عــەرد ، زەمین

أرْض تُرَابِيَةَ: زەوی خۆڵاویی

أرْض حَجَرِيَة: بەردەڵان ، هەرد

أرْض دِيمِيَة: زەوی دێم

أرْض رَمْلِية: زیخەڵان

أرْض زَلِخَة: زەوی خلیسك

أرْض سَـهْلَة: دەشــــت ، پێدەشــت ، دەشتایی

أرْض مُتَمَوِجَــة: تەپاوتـــەلان ،زوورگ، هەڵەت

أرْض مَحْرُوثَة: شۆم، شوویم

أرْض مُسْتَقِيمَة: راستان

أرْض مَلِحيَة: شۆرەکات

أرْض جَرْداء: رووتەن

أرْض مُرْتَفِعَة: قوچکە، زەوی بەرز

أرْضَى: رازیکرد، قایلی کرد

إرْضَاء: قایلکردن، رازی کردن

إرْضَاع: شیردان

إرْعَاء: لەوەڕاندن

إرْعَـاب: ترسـاندن ، تۆقـاندن ، زنــۆق بردن

إرْعَاد: شریخەی هەور ، ناڵەی هەور

إرْعَاش: راچڵەکان ، داخورپان

أرْعَنْ: نەفام ، زبر ، ناژیر

أرْغَب: تەماداریکرد، هیوای خستەبەر

أرْغَم: ناچاریکرد ، زۆری لێکرد

أرْفَع: بەرزتر، بڵندتر

أرَقْ: بێخەویی، خەوزڕان ، بەخەبــەر ، بێداریی

أرْقَم: رەشەمار ، پەڵەی سپی لەلەشدا

أرْقَى: بەرزتر، شابڵند ، باڵاتر

إرْكَاب: سوارکردن ، سواربوون

أرْكَاض: غاردان ، بەزاندن

أرْكَان: سەردار ، باڵاو بەرز

أرْمَد: چاوکول ، چاونەخۆش

أرْمَل: بێوەپیـاو ، ئـەو پیــاوەی ژنــی مردووە

أرْمَلَة: بێوەژن ، ئەو ئافرەتەی مـێردی مردووە

أرْمُود: هەرمیٚ

أرْنَب: کەروێشك ، خۆشبەز

أرَنّ: ئاوازدار

إرْهَاب: تۆقاندن، ئیرهاب ، ترسان

إرْهَاق: ماندووکردن، کەنەفتکردن

إرْوَاء: ئاودان ، داشتن ، ئاڤدان

أرْوَاث: کەڵو پەل ، شتو مەك

أرْوَد: سســت ، هێــواش ، هێـــدی ، لەسەرخۆ

أرْوَح: گوشاد، بۆشایی ، بەتاڵ

أرْوَش: نادان

أرْوَى: بەرانەکێوی

أرِيب: دانـــا ، زانا ، زرنـگ ، زیـرەك ، لێزان ، شارەزا ، بەتوانا

أرِيج: بۆنی خۆش

أرِيح: جیٚی فراوانو گوشاد

أرِيضَة: مرە ، نرکە

أرِيط: نەزۆك

أرِيكَة: قەنەفە ، تەختی پادشایی

أزـ أز

آزَرَ(عاوَنَ): یارمەتیدا ، پشتگیریکرد

آزِفَة(يـوم القيامَـة): رۆژی قیــامەت، رۆژی زیندوبوونەوە ، رۆژی رەستاخێز

إِزَاءُ: بەرانبەر، هاوتا ، ئاشار ، رووبەروو ، بەردەم
أَزَاحَ: لابرد ، سڕییەوە، دووری خستەوە
أَزَاحَ السِّتَار: پەردەی لابرد ، پەردەی هەڵدایەوە
أَزَادَهُ ـ ازَادَهُ: زیادیکرد ، پتری کرد فرەیکرد
إِزَار: پۆشاك ، جل و بەرگ ، ئەوەی دەکرێتە بەر
أَزَارَة: یارمەتیدان، کۆمەکی، هاوکاریی
أَزَاغَ: لەکەداریی‌کرد، گۆڕا ، شێوا ، تێکچوو
إِزَالَةٌ: لابردن ، وەنان ، خستنە دوا ، هەنهێشتن
إِزْب (قصير وسمين): کورتە ، گردە، کورتە بنە
أَزَبَ المَاءُ (جرى): ئاوەکە رۆیی
إِزْحَاف: ماندوبوون ، هیلاك بوون ، رەنجاندن
إِزْدَادَ: زیادیکرد ، زۆریکرد ، پتریکرد
إِزْدَحَام: کەڵەکە، تێچڕان، جەنجاڵ
إِزْدَهَرَ: گەشەی سەند ، پەرەی سەند ، بوژایەوە
إِزْدَوَاج: یەکگرتن ، جووت بوون ، یەکانگیریی ، تێکەڵبوون
إِزْدِيَاد: زۆربوون، پتربوون، زیادو فرەبوون ، کەڵەکەبوون
أَزْر: هێز ، توانا ، پشت
إِزْرَار: دوگمەی قۆبچە
أَزْرَفَ: رشتی ، دەریدا
أَزْرَق: شین ، کەوە ، شینکە

أَزْرَق غَامِق: مۆر
أَزْعَجَ: هەراسانیکرد، وەرسیکرد، بێزاریکرد، نیگەرانیکرد ، ئارامی لەبەر بڕیی
أَزْعَر: کەم قژو موو
أَزْعَقَهُ: ترساندی ، تۆقاندی
أَزْعَقَ القِدْرَ: قاپەکەی پڕکرد
أَزْعَمَ: فەرمانداریکرد، گەورەیی نواند
أَزْعِيل: چوست و چالاك ، شادمان، خۆشحاڵ
أَزَفٌ: دەردەسەریی و ناسۆیی ،سەرمای سەخت
أَزْكَى: پاکتر، پێگەیشتوو،گەشەسەندوو
أَزَل: نەمر ، هەمیشە ، بەردەوام
أَزَلِي: هەمیشەیی ، بەردەوامی ، جاویدان ، نەمریی
إِزْلاَق: خلیسکان ،خزان ، خشان ، هەڵداشتن
إِزْمَاك: رق هەستان ، خەشم گرتن
أَزْمَة: تەنگانە،گیروگرفت، سەختی ناڕەحەتی ، دژواریی
أَزْمِيل: ئامرازی چەرم بڕینی کارگەی پێڵاوو کەوش دروون
إِزْهَار: گەشەسەندن ، پەرەسەندن ، نەش و نما ، پێگەیشتن
أَزْهَر: رۆشن ، رووناك ، درەخشان
أَزْهَرَان: بەمانگ و رۆژ دەوترێت ، یان بەسوورەتی (بەقەرە)و (ئالی عیمران) دەوترێت لەقورئانی پیرۆزدا
أَزْهَقَ: دەریکرد، تیایبرد، نابووتی‌کرد، هەڵی فڕیوان ، سڕیەوە
أَزْيَد: پتر ، زیاتر ، زۆرتر ، فرەتر

الأَزْيَد: پترین ، زیاترین ، زۆرترین
أَزِيز: ناڵـەی هـەور، دەنگـی بروسـکە ، ویزەویزی ئاوی لەکوڵ

آس ـ أس

آس: مـۆرد ، درەختێکی بۆنخۆشە
آسَـى (عَـزَّى): سەرخۆشـی لێکـرد ، نەوازشی کرد
آسَى بَيْنَـهُم (أَصْلَحَ): رێکـی خسـتن، پێکی هێنان ، تەبایکردن
آسِـف: ببـورە، ببـەخشە ، داوای لێبوردنو لێخۆش بوو
آسِنَ (تَـأَسَّنَ ـ تَغَيَّرَ) :گۆڕا ، تامو بۆنـی گۆڕا
آسِي (طَبِيب): پزیشك ، تیمارکەر
آسْيَا: کیشوەری ئاسیا
آسْيَوِيّ: لەدانیشتوانی ئاسیا
أُس: توان ، جار ، بناغە ، بنەما
أَسَـاءَ: خراپیکـرد، بـاش نـەبوو ، بەد رەفتاریی ، بەد خوویی
أَسَاءَ إِلَيْـه: خـراپ بـوو لـەگەڵی ، بەد رەفتاربوو بۆی
أَسَاءَ الفَـهْمَ: خـراپ تێگـەیشت ، باش حاڵی نەبوو
إِسَـاءَة: خراپـەکردن ، گـەندەیی ، بەدکاریی
أَسَاس: بنـاغە ، کـرۆك ، بنـاوان ، بنەڕەت ، بنەچە
أَسَاسِـيّ: بنـەڕەتی ، بنچینـەیی ، بنیادیی
أَسَاطِين: کۆڵەکە ، ستوون
أَسَالَة: رەوانکردن
أُسَامَة: شێری نێو جەنگەڵ

أَسَامَة: لەوەڕاندن ، چراندن
أَسْبَانِخ: سپیناخ
أَسْـبَق: لـەپێشتر ، پێشـتر ، بـەرتر ، بەرووتر
أَسْبَقِيَة: لەپێشتر ، لەپێش بوون
إِسْبُوع: هەفتە ، حەوت رۆژ
إِسْبُوعِيّ: هەفتانە ، حەوتوویی
إِسْبِيدَاج: سپیاوی ئافرەتان
إِسْت: پـاش ، قـوون ، کـون ، کـۆم ، دەرچە
إِسْتَاء: بێزاربـوو ، نیگـەران بـوو ، بێتاقەت بوو
إِسْتَأْجَرَ: بـەکرێی گـرت ، کـرێ گرتەیی
إِسْتَأْخَرَ: درەنگـی کـرد، دواکـەوت ، لەکاتی خۆیا نەبوو
إِسْتَأْسَر: خـۆیـدا بـەدەستەوە ، تەسلیم بوو
إِسْتِئْذَان: مۆڵەت وەرگرتن ، دەستوور خواستن ، رێخواستن
إِسْتِئْنَاس: راهـاتن ، دەق پێوەگرتـن ، رام بوون
إِسْـتِئْصَال: لـەبن دەرهێنـان ، ریشەکێشان ، یافت ، بڕین
إِسْـتِئْنَاف: دووپاتکـردنەوە، دووبارەکردنـەوە ، پێداچـوونەوە، دەست تێکردنەوە ، تێهەڵچوون
إِسْتَأْمَن: بـڕوا پێکـردن، متمانـە پێبوون
أُسْتَاذ: مامۆستا ، سەیدا ، فێرکەر
أُسْتَاذِيَة: مامۆستایی
إِسْتَارَة: پەردە ، دەمامك ، رووگر

إسْتَبَاحَ: حەلاَڵیکرد، گونجاندی

إسْتَبَاقَ: بـــــۆربۆڕێی کـــــرد، ململانێیکرد

إسْتَبَانَ: روونیکردەوە، ئاشکرایکرد

إسْتَبْدَادْ: زۆرداریـــی، جەوروستـەم ، چاڤسۆری

إسْتِبْدَادِيٌّ: دیکتــاتۆری ، زۆرداریـــی ، ستەمکاریی

إسْتَبْدَلَ: گۆڕییەوە، شتێکی بەشـتێکی دیکە گۆڕییەوە

إسْتِبْرَاءْ: گەردن پـاکی، پـاکخوازیی ، خۆداماڵین

إسْتَبْرَقٌ: پارچەی ئاوریشمی ، سیپاڵ

إسْتَبْشَرَ: شادمان بوو، دڵخۆشبوو

إسْتَبْصَرَ: داوای رێنمـاییکرد ، بینـــایی خواستن

إسْتَبْعَدَ: بــــەدووریزانی، مەحاڵـــە ، ناگونجێ

إسْتَبْقَى: هێشتــیـــــەوە، دایــــنا ، گلیدایەوە

إسْتَتَرَ: شاردیەوە،داڵدەیدا،پەنهانیکرد، لــەچاو بەدووریگرت

إسْتَتْرَفَ: سەرپێچی ، مل نەدان

إسْتَثْمَارْ: وەبــەرهێنان، هێنانەبــەر، بەرخۆرداركردن

إسْتِثْنَاءْ: جیـا، جگـە، دەرهاویشــتن ، جویکردنەوە

إسْتَنْثَارْ: داپۆشین ، شاردنەوە

إسْتِجَابَةْ: وەلأمدانــەوە، رازیبــوون ، قبوڵکردن، هاتن بەدەمەوە

إسْتَجَارَ بِهِ: پەنای پێگرت، پــەنای بـۆ برد ، هانای بۆ برد

إسْتِجَازْ: مۆڵەت خواستــن ، دەسـتوور وەرگرتن

إسْتِجْدَاءْ: سـواڵكردن ، دەرۆزەكـردن، دەست پانكردنەوە

إسْتِجْدَادْ: نویّو تازە كردنەوە

إسْتِجْلاءْ: راگوێـزان ، گواســتنەوە ، جیّگۆڕكیّ پێكردن

إسْتِجْلابْ: هێنان، هەڵگرتن

إسْتَجْلَسْ: دانیشت ،نیشتــەوە،دامركا ، خەفە بوو

إسْتَجْلَى: روونیكـردەوە، ئاشـكرایكرد ، دەریخست

إسْتِجْمَاعْ:گردبوون، كۆبوون ، یەكانگیر

إسْتِجْمَامْ: خۆشحاڵی ، پشوودان

إسْتَجْمَعَ: كۆیكـردەوە، گــــردیكرد، هێنایەوە یەك

إسْتِجْهَالْ: خۆگێلكردن،خۆ بواردن

إسْتِجْوَابْ: لێپرسـین ، هێنانـە قسـه ، روونكردنەوە

إسْتِحَاضَةْ: بیّنوێژیــی، حەیز، عادەی مانگانەی ژنان

إسْتِحَالَةْ: گــۆڕان لەبارێكــەوە بــۆ بارێكیتر

إسْتَحَبَّ: خۆشویسـتن ، ئـەوینداریی ، دڵبەندیی

إسْتَحَثَّ: هاندان ، جووڵان

إسْتِحْدَاثْ: نوێكـردن،تازەكردنــەوە، داهێنان

إسْتِحْدَادْ: موولابردن ، سـافكردن، مـوو تاشین

إسْتَحَرَ: سـیحری لێكـرا، چاوبەسـتی لێكرا

إسْتِحْسَان: پەسەندکردن، بەچاك زانين ، بەباش دانان

إسْتَحْسَنَ: بەباشی دانا،بەچاكی زانی ، نكوولی نەبوو لێی

إسْتَحْشَتْ ـ اليَدُ إسْتِحَاشَاً: دەستی لەجوولەكەوت،دەستی تووشی شەلەل هات

إسْتِحْصَال: دەستگیرکردن،دەستكەوتن، پەيداكردن، وەدەستهێنان

إسْتِحْضَار: ئامادەکردن، ئاگاهی ، بەبيرهێنانەوە

إسْتَحْضَرَ: ئامادەيكرد ، خستيە بەردەست ، هێنايە ڕوو

إسْتِحْفَاظ: ئاگاداريی، پارێزگاريی

إسْتِحْقَار: بەسووكو نزم زانين ، بەچووكو سووك ڕوانين

إسْتِحْقَاق: شايستە ، گونجاويی ، شايان بوون ، ڕەوايی

إسْتِحْكَام: قايم كردن، پتەوكردن، تۆكمەيی

إسْتَحْكَمَ: پتەوو تۆكمەی كرد

إسْتِحْلَاف: سوێندان

إسْتَحَلَّ: حەلاڵيكرد ، گونجاندی ، دروستی‌كرد

إسْتَحْلَبَ: دۆشی،شيريی لێدەرهێنا

إسْتَحْمَقَ: كاری نەزانو گێلی كرد

إسْتَحَمَّ: حەماميكرد، خۆی شت ، چوە نێو گەرماو

إسْتَحْمَدَ: ستايشی‌كرد،سوپاسی‌كرد ، سەری نەويكردو سوپاس گوزاريی نواند

إسْتَحَنَّ: بەپەرۆش بوو بۆی ، بەسۆزبوو بۆی

إسْتَحْوَذَ: دەستی بەسەرا گرت، زاڵبوو بەسەريا

إسْتَحَى: شەرميكرد، تەريقبوەوە، بەخۆدا ڕۆچوو، لەڕوودا ما

إسْتِخَار: خێروبەرەكەتی داواكرد، خێرخوازيی

إسْتِخَارَة: باشترين ويستو خواز ، داوای خێركردن

إسْتِخْبَار: هەواڵ خوازيی، پرسين‌ووەلام گريی

إسْتِخْبَارَات: هەواڵداريی ، خەبەرداريی

إسْتِخْدَام: بەكارهێنان، بەكاربردن ، كارپێكردن، بەگەڕخستن

إسْتَخْرَجَ: دەريهێنا ، بەدەريكرد، بوراندی، دەريكێشا

إسْتَخْزَنَ ـ المَالَ إسْتِخْزَانَاً: ماڵو دارايی جەمكرد ، پارەی كۆكردەوە

إسْتِخْفَاء: شاردنەوە، پەنهانبوون، داپۆشين، دەرنەخستن

إسْتِخْفَاف: بەسووك زانين، بەكەم سەيركردن، سووكايەتی پێكردن

إسْتِخْلَاء: چۆڵكردن، خاڵی كردن ، بەتاڵكردن

إسْتِخْلَاص: پوختەكردن ، پاككردنەوە، پاڵفتەكردنەوە

إسْتَخْلَصَهُ لِنَفْسِه: بۆ خۆی رامی هێنا ، تايبەتيكرد بۆ خۆی ، لەباری هێنا بۆ خۆی

إسْتَخْلَفَهُ: جێنشينيكرد، لەشوێنی خۆی دانا

إسْتِدَارَة: خڕی ، بادانەوە، چەرخان

إسْتِدَامَة: بەردەوامی ، هەميشەيی

اِستدانة: قەرزکردن ، قەرزخواستن

اِستدبار: تەماشاکردنی ئاکامی کار

اِستدراج: نزیك کردنەوە، هێنان و پێوەلکان

اِستدام: بەردەوامیەت ، هەمیشەیی ، درێژەپێدان

اِستدبره: پشتی تێکرد، پشتی لێهەڵکرد، خستیە دوای خۆیەوە

اِستدراك: پێگەیشتن ،زانین،بینینەوە، چاککردنەوە، راستکردنەوەی گوتەی رابردوو و رەوینەوەی گومان

اِستدعاء: بانگکردن، داواکردن ، ئامادەکردن.

اِستدفأ: پۆشینی بەرگی گەرم و گوڕ

اِستدفع: دووریی خستەوە، لایدا ، پاڵی پێوەنا

اِستدق: وردەکاریی، پێداچوونەوە

اِستدل: رێنماییکرد، چاوساغی نواند، بەهۆی شتێکەوە رێنمایی و چاوساغی پێدرا

اِستدمع: ئەشك و فرمێسکی رشت

اِستدنی: نزیك بوەوە ،هاتە پێش

اِستذاق: چەشتی، بینی، بەسەریهات

اِستذرع: خۆیدایە پاڵی ، کردی بەقەڵغان بۆ خۆی

اِستذکت ـ النار اِستذکاء: ئاگرەکە تاوی سەند ، گڕوبڵیسە هاتە جۆش

اِستذکر: لەبەریکرد،بیری کەوتەوە، هێنایەوە بەرخۆ

اِستذله: ملکەچیکرد ، سەری پێ نەویکرد

اِستراحة: حەسانەوە، پشوودان، وچانکردن ، سرەوتن

اِستراد: ملکەچ بوو،فەرمانبەرداریی نواند

اِستراق السمع: گوێ هەڵخستن ، گوێگرتن

اِستربح: سوودمەندبوو ،بردیەوە، دەستکەوتی هەبوو، قازانجیکرد

اِسترجع: گەڕایەوە ، دایەپاڵ ، پەشیمانبوو.

اِسترحام: لێبوردە خوازیی، داوای بەزەیی و لێخۆش بوون

اِسترحله: راگوێزان، کۆچ پێکردن

اِسترخی: سست و کەم توانایی ، لاوازیی و کزیی

اِسترخص: مۆڵەتخواستن ، داوای رێگەپێدان ، دەستوور وەرگرتن

اِسترزق: داوای رزق و رۆزیی کردن

اِسترشد: رێنمایی ، ئالودەبوونی ، رێنمایی

اِسترضاه: داوای رازی بوون و خۆشنوودیی

اِسترضع : خواستنی شیردەرو دایەن

اِستسقاء: داوای ئاوکردن، ئیسقایی ، ئاوخوازیی

اِستلام: سپاردن ، پێدان، دانەدەست

اِستسلام: خۆ بەدەستەوەدان ، تەسلیم بوون

اِستسلم: خۆیدا بەدەستەوە،تەسلیمبوو

اِستشارة: راوێژ پێکردن،راوەرگرتن

اِستشراق: رۆژهەلاتناسی،رۆژهەلات زان، زانینی زمان وداب و نەریتی خەڵکی رۆژهەلات

اِستشعار: هەستپێکردن، ئاگاداریی

إسْتِشْفَاء: داوای چاك بوونەوە، داوای سەلامەتیو لەش ساغی
إسْتِشْفَاع: داوای بەخشینو لێبوردەیی
إسْتِشْكَل: گومانداریی، بەدبینی لەمەسەلەو رووداوەكان
إسْتِشْمَام: بۆنكردن، هەڵمژین
إسْتِشْهَاد: شەهیدبوون، گیان قوربانی ، خۆدان بەكوشت
إسْتَشْهَدَ: گەواهیدا ، شایەتیدا
إسْتِصْبَاح: چرا هەڵكردن
إسْتِصْرَاخ: هاواركردن، قیژاندن ، دەنگ لێبەرزبوونەوە
إسْتِصْحَاب: هاوریٚ خواستن، هاورێگرتن
إسْتَصْعَبَ: بەقورس گرتن ، دژوارو نارەحەتی بینین
إسْتَصْغَرَ: بەپچووك تەماشاكردن، نزمو گچكە سەیركردن
إسْتَصْفَى: پاككردنەوە ، پاڵفتەكردن
إسْتِصْوَاب: بەچاك زانین، بەباش دانان
إسْتِضَاءَة: رووناكی خواستن، رووناكی خواز
إسْتِضْعَاف: لاوازكردن ، بیٚهێزكردن ، توانا لەبەر برین
إسْتِطَابَة: بەپاكو چاك زانین
إسْتَطَاعَ: توانی،دەستەلاٚتیبەسەرا شكا
إسْتِطَاعَة: توانین ،دەست رۆیشتن ، لەبارا بوون
إسْتِطَالَة: درێژبوون، سەركێشی دەرچوون لەئاستی دیاریكراو
إسْتِطْرَاد: قسەو گوتەی دیكە هێنانەوە

إسْتِطْلاَع: پەی پێبردن ، سووسە، ئاگاهی خواستن ، زانینو هەواڵ پێگەیشتن
إسْتَطْلاَق: سكچوون ، سك شۆریی
إسْتِطَان: نیشتەجێبوون
إسْتِظْهَار: لەبەركردن ، پۆشین
إسْتِعَادَة: گەڕانەوەی خوازراو
إسْتِعَاذَة: پەناگرتن بەخوا لەشەڕی شەیتانو خراپەی
إسْتِعَارَة: خواستن ، وەرگرتنی شتێك لەیەكێك بەشێوەیەكی كاتی
إسْتِعَاضَة: پیٚ بژاردن
إسْتِعَان: كۆمەك خوازیی، داوای یارمەتی
إسْتِعْبَاد: كردن بەبەندە، كردنی مرۆڤی ئازاد بەكۆیلەو بەندە
إسْتِعْجَاب: سەرسووڕمان ، سەراسیمە
إسْتِعْجَال: پەلەكردن، خێراكردن ، دەستوبرد كردن
إسْتَعْتَبَهُ: سەرزەنشتی كرد، گلەیی لێكرد
إسْتَعْجِلْ: پەلە بكە، خێرابكە، زووكە
إسْتَعَدَّ: ئامادەبوو، حازربوو
إسْتِعْدَاد: ئامادەیی ، خۆ هێنانە سەر بار
إسْتَعْذَبَ: ناوی سازگاریی نۆشكرد
إسْتِعْذَار: پۆزش هێنانەوە ، بەهانە خوازیی
إسْتِعْرَاض: نواندن ، نیشاندان ، خستنەروو
إسْتِعْصَام: دەست لێدان ، گرتن ، بەرنەدان ، دەستگرتن بەشتێكەوە بۆ پارێزگاریی لەخۆ
إسْتِعْطَاف: سۆز و میهرەبانی خواستن

إستَعطَرَ: بۆنخۆشكردن ، بۆندان لەخۆ

إستَعظَام: بەمەزن و گەورە زانین

إستَعفَاء: لێبوردن ، لێخۆشبوون، گەردن ئازادیی ، پەرانەوە

إستَعفَى: كەنارگیریكرد ، ئازادیكرد، لێخۆشبوو

إستَعلاء: بەرزخوازیی ، حەزكردن بەگەورەیی

إستَعلاج: داوای چارەسەركردن ، چارەسەركردن

إستَعلَام: هەواڵ پرسین

إستَعلامَات : پرسگە ، پێش دەزگا

إستَعمَار: ئیستیعمار ، داگیركەر ، كۆلۆنیالیزم ، داگیركار

إستَعمَال: بەگەڕخستن، بەكارهێنان خستنەگەڕ ، رەنێوهێنان

إستَعمَلَ: بەكاری هێنا ، بەگەڕی خست

إستَعهَدَ: پەیماندان ، بەڵێندان، بڕیاردان

إستَغاثَة: هانابردنەبەر، پەنا بۆ بردن

إستَغرَاب: سەرسووڕمان ، واق وڕمان ، سەراسیمەبوون ، حەپەسان

إستَغرَاق: خایاندن ، خنكان ، ماوەی خایاندنی كارێك ، پێچوون

إستَغفَار: تەوبەكردن، پەشیمان بوون لەگوناهو تاوان ، پاشگەزبوونەوە

إستَغلال: بەگەڕخستن ، بەكارهێنان ، سوودلێوەرگرتن

إستَغنَاء: بێنیازیی، وازهێنان ، دەست لێهەڵگرتن

إستَغنَام: تالان و بڕۆ ویستی ،مفخۆریی

إستَفَاد: سوودمەندبوو

إستَفَادَة: كەڵك وەرگرتن ، قازانج كردن

إستَفتَاء: را وەرگرتن ، دەنگكۆكردنەوە

إستَفتَاح: كردنەوە، سفتاح

إستَفرَاغ: هەڵهێنانەوە، هێڵنج

إستَفرَاق: دەردان ، رشانەوە

إستَفزَاز: ورووژاندن ، پلماندن

إستَفسَار: لێپرسین ، بەگیرهێنان

إستَفسَدَ: تێكیدا ، شێواندی ، خراپیكرد

إستَفسَرَ: پرسیاری لێكرد ، داوای روونكردنەوەی لێكرد

إستَفضَلَ: رێزیدا بەسەر ، بالآیكرد بەسەر ..

إستَفهَام: پرسیار لێكردن ، داوای تێگەیشتن

إستَقَالَة: دەست لەكاركێشانەوە، وازهێنان ، دەست بەرداربوون

إستَقَامَة: جێگیربوون ، راسا ، سەقامگیریی ، راستەو راست

إستَقبَال: پێشوازیی،بەپیرەوە چوون ، بەدەمەوە رۆیشتن

إستَقبَحَ: بەناقۆلاَی دانا ، رقی لێیبوو، نەیویست، بەخراپی زانینی

إستَقتَلَ: داوای كوشتنیكرد، خوازیاری مەرگی بوو

إستَقدَام: چوونەپێش ، بەرەچوون

إستَقرَاء: خوێندنەوە

إستَقرَار: جێگیربوون ، سرەوتن ، جاگیری

إستَقرَبَ: نزیك بووەوە، هاتە پێش

إسْتَقْرَضَ: قـــەرزی لێکـرد، ویسـتی وەرگرتنی قەرز بوو لێی
إسْتَقْسَمَ: سوێندی‌دا
إسْتَقْلَالَ: سـەربەخۆیی ، ئـازادیی ، خود موختاریی
إسْتَكْبَار: خۆبـەزلــزانین ، خۆبەگەورە دانان
إسْتَكْتَاب: نووسین ، تۆمارکردن
إسْتَكْرَاه: زۆرلێکـردن ، ناچـارکردن، زۆر بۆ هێنان
إسْتَكْشَاف: دۆزینـەوە، بــەچاوکردن، هێنانە بوون
إسْتَكْمَال: تەواوکردن،کۆتایی پێ‌هێنان، دوایی هێنان
إسْتَلَام: وەرگرتن ، وەرگیراو
إسْتَلْزَام: ئەمەکداریی، بەپێویست دانان
إسْتَلْقَاء: بەپشتا کەوتـن ،لەسەرپشـت کەوتن
أسَم: دەریا
إسْتَحْسَان: داوای مــــەرگ کـــردن ، خوازیاربوونی مەرگ
إسْتَمَارَة: خواستنامە ، داوا نامە
إسْتَمَاع: گوێگرتن ،گوێ هەڵخستن
إسْتَمَال: داوای لێخۆش بوون
إسْتَمَالَة: دڵدانـەوە، نـەوازش ، بـەلای خۆدا کەوتن
إسْتَمْتَاع: چێژوەرگـــرتن ، لـــەزەت وەرگرتن
إسْتَمْدَاد: یارمەتی وەرگرتن ،پشتگیری خواستن
إسْتَمَرَّ: بەردەوام بوو
إسْتَمْرَار: بەردەوامیــەت ، خایـاندن ، درێژە پێدان
إسْتَمْسَاك: دەســت پێوەگرتـــن ، دەست لێبەرنەدان
إسْتَمَعَ: گوێی‌گرت ، گوێی هەڵخست
إسْتَمْلَاك: دەسـت بەسـەرا گرتـــن ، نواندنی خاوەندارێتی
إسْتَمْنَاء: ئاوهێنانەوە بەدەست
إسْتَنَاد: پاڵدانەوە،پشت پێ بەستن
إسْتَنَار: رۆشـــنی کـردەوە، روونـاکی کردەوە
إسْتَنْبَاط: هەڵـهێنجان ، دەرهێنـــان، بۆچوون ، وازهێنان
إسْتَنْتَاج: دەرئـەنجام ،پـەی بـردن، بۆچوونی دوایی
إسْتَنْجَاء: چوونە سەرپێشاو
إسْتَنْسَاخ: لەبەرگرتنەوە
إسْتَنْشَاق: هەڵمژینی ئاو یان هەوا
إسْتَنْصَار: خوازیـار بوونـــی یارمـەتی، داوای یارمەتی
إسْتَنْطَاق: لێپرسین ، پەیڤاندن
إسْتَنْظَف: پـاکیزەو پــــوختی‌کە ، داوای پاک‌و تەمیزی
إسْتَنْقَاع: خووسان ، رەنگ گۆڕان
إسْتَنْكَار: لالووتی ، ناڕازیی
إسْتَنْكَاف: کـــــەنارگیریی ، لادان ، خۆ دوورخستنەوە
إسْتَهَال: خۆپیسکردن، فێراندن
إسْتَهَانَ بِهِ: سووکایەتی پێکـرد، بـەنزم تەماشایکرد
إسْتَهْجَنَ: ناحـەزیی، بـەدیی ، بـە دزێـو زانین

إسْتِهْدَاف: كردنە نیشانە
إسْتَهْزَءَ بِهِ: گاڵتەو سووکایەتی پێکرد
إسْتِهْلاَك: لەناوبردن ، تیابردن ، لەناوچوون
إسْتِهْلاَل: گەڕان بەدووی مانگی نوێدا
إسْتَهْلَكَ: لەناویبرد، تیای برد
إسْتِوَاء: بەرابەریی ، ناوەڕاست
إسْتَوْجَبَ: شیاو ، گونجاو ، دیار
إسْتَوْحَشَ: ترسا،تۆقا،هەستیبەترسکرد
إسْتَوْدَعَ: ئەسپەردەیکرد، ئەمانەتداریی، سپاردن بەئەمانەت
إسْتَوْضَحَ: داوای روونکردنەوەیکرد، تیشك خستنەسەر .
إسْتَوْعَبَ: تێگەیشت ، وەریگرت، لەبەریکرد
إسْتَوْقَدَ: دایگیرساند ، هەڵیگیرساند ، ئاگری کردەوە
إسْتَوْقَفَ: وەستاندی، ناچاریکرد، رامیکرد
إسْتَوْلَى عَلَى: دەستی گرت بەسەرا، زاڵبوو بەسەریا
أسْتُون: لوولەی تفەنگ ، ستوون
إسْتَوَى: بەرابەربوو، هاوسەنگ ، هاوتا
إسْتِئْذَان: مۆڵەت خواستن ، رێگە وەرگرتن، داوای بواردان
إسْتِئْصَال: لەریشەکێشان ، لەبن دەرهێنان
إسْتِئْنَاف: دەست پێکردنەوە
إسْتِيَاء: بێزاریی ، نیگەرانی ،نارەحەتی
إسْتِيرَاد: هێنان، هاوردە ، شتومەك هێنان لەدەرەوە
إسْتَيْسَرَ: ئاسانیکرد، ئامادەیکرد، سازشیکرد
إسْتِيضَاء: روونکردنەوە ، رۆشنکردن
إسْتِيعَاب: وەرگرتن، تێگەیشتن ، رەنگدانەوە
إسْتِيفَاء: داوای بەتەواویی، داوای هەمیشەیی بەشکردن ، فریاکەوتن
إسْتِيقَاظ: بێداربوون ، بەئاگاهاتن ، هۆشیاربوونەوە
إسْتِيلاَء: داگیرکردن، دەست بەسەرا گرتن ، زەوتکردن
أسَد: شێر
إسْدَال: دادانەوە، شۆڕکردنەوە، بەردانەوە، داکێشان
أسَرَ: دیلیکرد، بەندیکرد، گرتی
أسْر: دیلکردن ، دەستبەسەرا گرتن
إسْرَاء: گەڕان، بردن، نیشاندان
إسْرَاح: ئازادکردن،سەربەستکردن، بەردان
إسْرَاج: چراخان ، شەوگێز
إسْرَاف: زیادەڕەویی، سنوورشکان، دەست بلاویی
أسْرَع: خێراکە، زووکە، چالاکتر
أسْرَعَ: خێرایکرد ، زوویکرد ،چالاکتربوو
الأسْرَع: زووترین، خێراترین ، چالاکترین
أسْرُوحَة: شاتشاتو شووت
أسْرَى: شەوڕەویی ، رۆیشتن بەشەو
أُسس: بناغە، بنەما، پایە
أسَّسَ: بنیادینا ، دروستیکرد، هێنایە بوون، بناغەی دارشت
أسْطَبَل: تەویلە

إسْطوَانَة: كۆڵەکە ، لوولە، قەوان
أسْطُورَة: ئەفسانە، داستان
أسْطُول: کەشتی گەلیی
أسْطُولَ بَحْرِيً: کەشتی گەلی جەنگ
إسْعَاف: فریاکەوتن، یارمەتی، بەهانا گەیشتن
إسْعَال: کۆکە، قرخە
أسْعَد: خۆش حاڵ، شادمان ،دڵخۆش ، کامەران
أسْعَد:خۆشحاڵترین کەس،شادمانترین ، کامەرانترین
أسِفَ ـ أسَفَاً: زۆر نیگەران و پەشیمانبوو
أسَفْ: پەشیمانی، ئەفسووس خواردن، مەخابن ، جەخار، ئاخ
أسْفَار: بەشێکە لەبەشەکانی تەورات
أسْفَانَاج: ئەسپەناخ
أسْفَرَ عَنْ: بوو بەهۆی .. لەئەنجاما
أسْفَل: خواروو ، ژێر، نزمتر، نەویتر
أسْفَنْج: جانەوەری دەریایی ، کەفی دەریا
أسْفِيدَاج: سپیاو.ژنان بەکاری دەهێنن بۆ روو سپی کردنەوە
إسْقَاء: ئاودێری ، ئاودان ، گەرمکردن
إسْقَاط: خستن، لەباربردن ، فرێدان ، بەردانەوە
أسْقَطَ الجَنِينَ: منداڵەکەی لەباربرد
إسْكَات: بێدەنگ ، دەمکوت ، دامرکان، کپکردن
إسْكَاف: کەوش دروو، سۆڵکەریی
إسْكَان: جێنشین کردن، دامەزراندن
أسْكُتْ: وسبە ، بێدەنگ بە، ورتەت لەدەم نەیەتە دەرەوە

أسْكَنَ: جێنشین بوو، دامەزرا، هەڵیکرد
أسَل: دارەگەز، نێزە
أسْلاَف: پێوەکردن، پێوەلکان
الأسْلاَل: بەرتیل، رەشوە، دەم چەورکردن
إسْلاَم: ملکەچی ، خۆدان بەدەستەوە ، ئاینی پیرۆزیی ئیسلام
أسْلَتْ: لووت براو
أسْلَم: بیزیان، موسوڵمان، خۆدان بەدەستەوە، خۆسپاردن
أسْلُوب: شێوە، چۆنیەتی، رێگە،تەرز ، دەستووروو باو
إسْم: ناو ، ناڤ
أسْمَر: گەنمی ، بۆر ، رەشتاڵە
أسْمَن: قەڵەوتر ، گۆشتن تر ،بەخۆوەتر
إسْمَنْت: چیمەنتۆ
أسَن: دابو نەرێت ، خوو ، عادەت
أسَن: بەتەمەنتر، گەورەتر
إسْنَاد: پاڵپشت ، دانەپاڵ، راگیرکردن
إسْهَاب: زۆربڵێیی، بەخشندەیی
إسْهَال: سکچوون، سکەشۆرە ، رەوانی ، سەرپێی
أسْهَر: بێدار، ئاگادار، بەخەبەر
أسْهَلَ: ئاسانتر، ساناتر،خۆش بەدەست
أسْوَأ: خراپترین،نایابترین ، بەدترین
أسْوَار: بازن ، دەستەوانە
أسْوَان: غەمگین ، خەفەتبار ، نارەحەت
أسْوَد: رەش ، رەشتاڵە
إسْوَدَّ: رەش داگیرساو، رەش بوو
إسْوِدَاد: رەش هەڵگەران، رەش داگیرسان

أسُوف: زۆر غەمگین و ترسنۆك

أسوَة: پێشـەنگ ، پێشـەوا ، رابـەر، رێنما ، نمانا ، نموونە

أسيَ ـ أسيَ: زۆر نیگەران وغەمگین بوو ، دڵتەنگ بوو

أسير: دیل ، بەند ، ئەسیر

أش

أشـارَ إلـى: ئامـاژەیكرد بـۆ ..، دەستنیشانیكرد

إشارَة: نیشـاندانی شـتێك بەدەسـت، ئاماژە،هێمایەكـەبۆ دەستنیشانكردن

إشارَت المُرور: هێمای هاتوچۆ

أشاش: رووخۆشی

إشاطه: پروزاندن

أشاعَ: پەخشیكرد، بلاویكردەوە

إشـاعَة: قـاوداخستن ، واتـەوات، بلاوبوونـەوەی دەنگو باس و هەواڵێك

أشبَ: ئـاشووب نانـەوە ، پـەرش و بلاویكرد

أشبَاح: ساف ، سام

إشبَاع: تێركردن، تەواو پربوون

أشـبَعَ رَغبَتـه: ئـارەزووی تـێركرد ، حەزەكانی بەجێگەیاند

أشبَه: لێكچوو، وەك یەك ، هاوشێوە

أشبينة: سەرسپی

إشـتباه: گومـان بـردن، دوودڵـی ، تێكەڵبوون

إشـتبَاك: تێـك رژان ، تێكـەڵبوون، لەیەك ئالان

إشتَاقَ إلَى: بیری كرد، بۆی سووتا

إشتَبَكَ: لێك ئالا ، تێكەڵبوو

إشتَجرَ: دەمە قاڵەیكرد، شەریكرد

إشتَدَّ: گەرم بوو،توندبوو،قایم بوو

إشتداد:قاووگەرم بوون، توندبوون

إشتَرَاء: كرین ، سەندن، هێنان

إشـتراك: بەشـداربوون، هاوكـاریی ، بەشداریی

إشتراكي: سۆسیالیست ، هاوبەشی

إشتراكيَة: سۆسیالیسم

إشتَرعَ: یاسا دانان ، شەرع كردن

إشتَرَى: كری ، سەندی

إشـتعَال: ئـاگر تێبـەردان، سـووتان ، گرگرتن

إشتغَال: خـەریك بوون، سەرقاڵبوون

إشتَغَلَ به: پێوەی سەرقاڵبوو ، پێوەی خەریك بوو

إشـتَفَى: چـاكبوەوە، سـاغ بـوەوە ، چارەسەری وەرگرت

إشـتقَاق: داتاشـین ، وتەسـازیی، لـق لێبوونەوە

إشـتكَاء: گلـەییكردن، نـارەزایی ، نیگەرانی دەربرین

إشـتكَى إلـى: گلەییكـرد لای .. ، نارەزایی دەربری بۆ..

إشتهَال: دەورگرتن ، لەبەرگرتن

إشتهَاء: حەزلێكردن، خواسـتن، دڵ بـۆ چوون

إشـتهَار: ناوبـانگ دەركـردن، نـاو پەیداكردن

إشتوَاء: برژاندن

إشتيَاق: ئارەزوو مـەندیی،حەزلێكودن، دڵبەستەگی، دڵ لێچوون

أشجَع: ئازاتر ، بەتواناتر

أشدّ: سەختر، توندتر، قایمتر

أشدَف: مرۆڤی گەوج و گێل ، دژوارو سەخت
أشر: پرچالاکی ، چوستو چالاك
إشتراب: ئاودەرخواردان
إشرار: شەڕفرۆشتن
أشراف: ڕێزداران، خانەوادان
إشراق: ڕووناککردن، درەوشانەوە
أشرَف: ڕێزدارترین ، بەرێزترین
إشراك: هاوەڵ پەیداکردن بۆ پەروەردگار
إشراس: بەدخوو، درندەیی، توندیی
إشعار: هەست پێکردن، ئاگاداریی
إشعاع: تیشك خستنەسەر، ڕۆشنکردنەوە، ڕوونکردنەوە
إشعال: هەڵکردن ، داگیرسان، ئاگر تێبەردان
أشعث: قژ گف ، قژ بژ
أشعر: بوێژتر، شاعیرتر ، هەستیارتر
الأشعر: تووکن ، قژن
أشعل: دایگیرساند، هەڵیگیرساند
إشغال: سەرقاڵکردن، خەریك کردن
أشغل: سەرقاڵیکرد ، خەریکی کرد
إشفاء: ساڕێژکردن، چاککردن
إشفاق: میهرەبانی ، سۆزو بەزەیی
أشفق عليه: دڵسۆزیکرد،بەبەزەیی بوو بۆی
أشقر: خەنەیی ، ڕەنگێکە لەنێوان سوورو زەردا
أشقى: بەدبەخت، سەر بزێو، نابووت
إشكال: دژواری ،سەختی ، ناڕێکی
أشل: گۆج ، کەسێکە ئەندامێکی لەکارکەوتبێ

إشمئزاز: بێزاری ، بێزکردنەوە، هەراسان
أشمَط : بۆر ، گەوڕ ، خاکی
أشنَة: قەوزە
إشهار: جاڕدان ، بلاوکردنەوە
أشهَب: ڕەش بۆر
أشهَر: بەناوبانگتر ، ناودارتر
أشهَل: چاو بەلەك ، چاو ڕەشێکی شین نوێن
أشوَز: فیزدار، خۆبەزلزان
أشيَم: خاڵدار، باچە
أشيَب: پیر ، مووسپی ، بەتەمەن
أشيَب منَ الأيام: ڕۆژانی ساردوباراناوی

اص - أص

آصرة(ارتباط، صلة): پەیوەندیی، پەیمان، بەند ، هاوڕێکە
أصاب: پێکان ، لێدان
إصابة الهدَف: لەنیشانەدان ، پێکان ئەنگاوتن ،بەرکەواندن
أصابع: پەنجەکان ، چنگ ، قامە
إصار(وتد): سنگی دەوار
أصالة: نەژادی، ڕەسەنی،خانەدان
إصباح: سپێدەی بەیان، بەرەبەیان
أصبَح: خۆش سیما، ڕووخۆش
أصبَح: ڕۆژی لێبووەوە، گەیشتە بەیان
أصبَع: پەنجە ،قامك ، ئەنگوست ، تیلك
أصحَل:دەنگ گڕ
إصدار: دەرکردن، ناردن، بلاوکردنەوەی لاپەڕەی بەنرخ
أصدة: کراس
أصدَر: دەریکرد، بلاویکردەوە

أَصْدَرَ الكِتَابَ: كتێبەكەی بڵاوكردەوە ، كتێبەكەی بەچاپ گەیاند
أَصْدَق: راستگۆتر، راستاڵ
أَصَرّ: سۆراخكردن
الأَصْر: پەیمانی بەهێزو چەسپاو
إِصْرَار: جەختكردن، سووربوون، لەسەرچوون، پێداگرتن
إِصْطَاد: راوكردن، شكاركردن
إِصْطِبَار: دان بەخۆداگرتن، ئارامگرتن
إِصْطَبْل: تەویلە، پاگە، هەرخانە
إِصْطَخَر: ئەستێرك ، گۆل
إِصْطِدَام: لێك كەوتن، بەیەكادان
إِصْطِلاَح: زاراوە، دەستوور
إِصْطِنَاعِيّ: دەستكرد، خۆكرد
إِصْطِفَاء: هەڵبژاردن ،دیاریكردن
إِصْطِفَاف: ریزبوون، بەدوای یەكا هاتن
إِصْطِكَاك: لێك خشانی دووشت ، جیڕە
إِصْطِيَاد: راوكردن، شكاركردن
إِصْطِيَاف: هاوینە هەوار
إِصْعَاد: سەرخستن ، بردنەسەر
أَصْعَب: سەختترین، قورسترین،دژوارترین
إِصْغَاء: بیستن ، گوێ رادێران ، گوێ هەڵخستن
أَصْغَر: بچووكتر ، گچكەتر، بچكۆلەتر
أَصْغَى: گوێی‌گرت، گوێی رادێرا
أَصْفَر: زەرد
إِصْفَرّ: زەرهەڵگەڕا ، زەردبوون
أَصْل: نەژاد ، بنچینە ، رەگەز ، بنەوان ، وەجاخ ، زاوە
أَصْلاً: هیچ كاتێك ، هەرگیز
إِصْلاَح: چاككردن، باشكردن ، گونجاندن ، ئیسلاح

أَصْلَب: رەقتر ، پتەوتر ، قایمتر
أَصْلَخ: پیاوی كەڕو كاس
أَصْلَع: كەسێكە سەری تووكی پێوە نەمابێ
أَصْلَف: زەوی رەق و زبر
أَصْلَم: كەڕ ، گوێ بڕاو
أَصْلِيّ: نەژادی،بنچینەیی، زگماكی
أَصْمَاء: كپ بوون
أَصَمّ: كەڕ
أَصْمِتْ: بێدەنگبە ، وسبە
أَصْهَب: رەنگێكی سوورو سپی تێكەڵاوبێ
أَصْوَب: باشتر ، چاكتر، لەبارتر، گونجاوتر
أُصُول: شێوە، باو، یاسا، مۆدە، دەستوور
أُصُص: ئینجانە
أَصِيل: جانەدان، رەگەز چاك

ض

أَضَاءَ: رۆشنی كردەوە، رووناكی كردەوە
إِضَاءَة: رووناك كردنەوە، رۆشنكردنەوە
أَضَاعَ: فەوتاندی، تیایبرد ، لەكیسیدا
إِضَاعَة: ونكردن،تیابردن، بەبادان
أَضَافَ: زیادیكرد ، پتریكرد
إِضَافَة: خستنەسەر، سەربارە ،سەرەڕا
أَضَاقَ: تەنگی پێهەڵچنی ، زۆری بۆ هێنا ، فشاری خستەسەر
إِضْبَارَة: پاژ، دەستە، ئیزبارە
إِضْجَاع: راكشان ، پاڵكەوتن
أَضْجَم: زارخوار، دەمخوار
إِضْحَاك: پێكەناندن، هێنانە پێكەنین

أَضْحَكَ: پێکەنین، خەنینەوە
أُضْحُوكَة: قەشمەجار، ئەوەی مرۆڤ دەخاتە پێکەنین
أُضْحِيَة: قوربانی ،ئاژەڵ سەربڕین
أَضْخَم: زلتر ، گەورەتر
أَضْحَى: جەژنی قوربان
أَضْدَاد: دوو وشەی جیاواز لەمانادا
أَضَرّ: زیانبەخش تر، خراپتر ، بەد تر
إِضْرَاب: مانگرتن ، دەست لەکاربەردان، ورك گرتن
إِضْرَار: زیان پێگەیاندن، خراپە پێگەیاندن
أَضْرَاس: کاکیلە
إِضْرَام: گرتێبەردان، سووتان
إِضْطِجَار: بێزاریی، نیگەرانی، بێتاقەتی
إِضْطِجَاع: پاڵکەوتن، لەسەر لاتەنیشت درێژبوون
إِضْطَرَّ: ناچاربوو، زۆری بۆهات ،تەنگی پێهەڵچنرا
إِضْطِرَاب: تەنگو چەڵەمە، پەشۆکان، تێکچوون ، شلۆقیو پاشاگەردانی
إِضْطِرَار: ناچاریی، هەژمەت ، بێچارەیی
إِضْطِرَام: سووتان، زڵەزڵ ، سووربوونەوە
إِضْطَهَدَ: ئازاریدا ، چەوساندیەوە، شکاندی ، ستەمی لێکرد
أَضْعَاف: چەندجار
إِضْعَاف: لاوازکردن
أَضْعَفَ: لاوازیکرد، کزیکرد
أَضْغَاثُ الأَحْلَام: خەیاڵ، لەواقیع بەدوور

أَضَلّ: گومراتر، وێڵتر ، سەرگەردانتر
إِضْلَال: لەخشتەبردن ، لاڕێکردن، لەرێ دەرخستن
إِضْمَار: لەدلاَ شاردنەوە، پەنهانیکردن
إِضْمِحْلَال: لەبەریەك هەڵوەشان ، لەنێوچوون ، فەوتاندن
أَضْيَق: تەنگتر ، بێبوار

أ ط

أَطَاحَ: رووخاندی ،رماندی، دەرپەڕاند
إِطَار: چوارچێوە ، دەور، زیوار، پەراوێز
أَطَاعَ: گوێ رایەڵبوو، هاتەسەربار
إِطَاعَة: فەرمانبەری کردن، گوێڕایەڵی
أَطَافَ: تەوافیکرد، بەدەوریا گەڕا
أَطَاقَ: ئارامی گرت ، خۆی راگرت
أَطَالَ: زۆری خایاند ، زۆری پێچوو
أَطَالَ النَّظَرَ إِلَيهِ: زۆر تەماشایکرد
أَطَالَ الوُقُوفَ: زۆر وەستا ، ماوەی وەستانی زۆریخایاند
إِطَالَة: درێژەپێدان ، خایاندن
أَطَايِب: باشترین شت، پاکو پاڵفتەترین
أَطْبَاق: پێکەوەنان، دانەیەك ، مچاندن
إِطْرَاء: لەسنوور دەرچوون،هەڵگرتن، پیاهەڵدان
إِطْرَاد: دەرکردن، دوورخستنەوە
أَطْرَاف: سنوور، دەوروبەر،چواردەور، دەوروپشت
أَطْرَاهُ: بەمەزنی دانا ، بەگەورەی نرخاند
أَطْرَحَهُ: تەختیکرد، پاڵی خست
أَطْرَش: کەڕ ، بێگوێ ، کاس

إِطْرُوحَة: نامەی زانستی
إِطْعَام: دەرخواردان، ناندان
إِطْغَاء: گومڕا ، یاخی ، سەرکێش
إِطْفَاء: کوژانەوە، خەفەکردن، ڤەمراندن، خامۆشکردن
إِطْفَائِيَة: خەفەخانە ، بەڕێوەبەرێتی، ئاگر کوژانەوە
إِطْلاع: زانین، حاڵی بوون،ئاگاداریی
أَطْلاَل: کەلاوە ، وێرانە
إِطْلاَق : ئازادو سەربەستکردن، بەردان
إِطْلَعَ عَلَى: ئاگاداری هەبوو لە...، ئاگای لێبوو
أَطَلَ الزَّمَان: سەردەم نزیك بوەوە
أَطْلَس: نەخشەنامە ، لەبنەڕەتا وشەکە یۆنانیە
أَطْلَس: ئاوریشم
أَطَم: قەڵات ، دژ
إِطْمَأَنَّ: دڵنیابوو، ئارام بوو
إِطْمِئْنَان: دڵنیایی، ئارامی ، دڵتەختی
أَطْنَاب: درێژبڕی، زیادەڕەوی، درێژکردنەوە ، تووڵانی کردن
إِطْوَاء: پێچانەوە ، لوولکردن
أَطْوَل: درێژتر
أَطْوَر: گەشەسەندوتر ، پەرەسەندتر، لەپێشتر
أَطْيَب: پاکتر، خۆشتر

أظ

أَظَلَّهُ: سەرگەردانیکرد، وێڵیکرد،سەری لێشێواند
أَظَلَّهُ: بەسێبەری خۆی دایپۆشی
أَظْمَأَ: تینووی بوو
إِظْهَار: ئاشکراکردن ، دەرخستن
أَظْهَرَ القُرآن: قورئانی لەبەرکرد

أع

أَعَادَ: گەڕاندیەوە، هێنایەوە، پێیدانەوە
إِعَادَة: گێڕانەوە، پێدانەوە
إِعَارَة: دەستەوا،خواستن ، هێنان
إِعَاشَة: ژیاندنەوە، زیندوکردنەوە
أَعَاض: بژاردن، قەرەبووکردن
إِعَالَة: بەخێوکردن ، ژیاندن
أَعَانَ: یارمەتیدا ، پشتگیریکرد
إِعَانَة:باربوو،یارمەتیدان، ئاوڕلێدانەوە
إِعْبَر: تێپەڕاندن ، گوزەراندن
إِعْتَاد: راهات، دەقی پێوەگرت،رام بوو لەسەری
إِعْتَاق: نۆکەرو تەیان ئازادکردن، سەربەستکردنی بەردەست
إِعْتِبَار: پەند وەرگرتن ، بایەخ ، باوەڕپێکردن
إِعْتَبَرَ بِهِ: بەهۆی ئەوەوە مۆچیاریو پەندی وەرگرت
إِعْتِدَاء: دەستدرێژی ، بێدادی ، هەڵکوتانەسەر
إِعْتَدَّ: دەستدرێژی کردەسەر ، هەڵی کوتایە سەر
إِعْتِدَال: میانەڕەویی، مێونجێتی
إِعْتِذَار: بەهانە هێنانەوە، پۆزش، داوای لێبوردن ، لێبوردن خواستن
إِعْتَذَرَ عَنْ: پۆزشی هێنایەوە بۆ..، مەعزەرەتی هەبوو لە..
إِعْتِرَاض: رەخنەگرتن، لەقەم گرتن، لێهەڵدان، رابوون

إعــتراف: ددان پيانــان ، دركـــاندن ، خوێندنەوەی بەرانبەر
إعتزاز: شانازيكردن، نازين
إعتزال: كەنارگيريى، گۆشەگيرى
إعتزل عن:گـــۆشـــــەگيربوو لـــە... دەستى كێشايەوە لە ..
إعتساف: رەقىو نادادیى
إعتسم: كردن بەدۆستو هاورێ
إعتصاب: دەســت لەكاركێشـــانەوە، دەسبەندى
إعتصام: دەست پێوەگرتن، پەنابردن
إعتصف: برديـــەوە بـــۆ خـــۆی ، خستيەپاڵ خۆی
إعتصم به: دەستى پێوەگــرت،پــەنای بۆ برد
إعتضد: لـــەئامێزی گــرت ، كۆمـــەكو يارمەتى خواستن
إعتقاد: باوەڕكردن، بڕوا
إعتقال: دەســتگيركردن، گرتـــن ، بەندكردن ، راپێچان
إعتقد:بڕوای وايە...،وايەی دەبات
إعتقله: دەستگيرو راپێچیكرد
إعتكاف: گۆشەنشينى بۆ خواپەرستى
إعتلاء: بـــەرزو بڵندبـــوونـــەوە
إعتلاف: بەستران، سەوداسەربوون
إعتلال: نەخۆشكەوتن
إعتماد:پشت پێبەستن،پاڵپشت گرتن، بايەخداريى
إعتناء: گـــرنگـــى پێدان ،چـــاودێرى ، بەتەنگەوەبوون
إعتناق: دەست لەملان بـــوون، دەســت لەگەردن كردن

إعتهد: پەيمان تازەكردنەوە
إعتياد: راهاتن ، دەق پێوەگرتن
إعتيادي: ئاسـايى، ساكار ، رەشۆكى
إعتياظ: تۆڵەسەندن
إعجاب: بـــەدڵبوون، سەرســـوورمان، پێخۆشبوون، پەسەندبوون
إعجاز: ئيعجـــاز، كـــارێكى لەئاســـتو توانا بەدەر
أعجب: شادمانو سەرسام بـــوون پێـــى، سەيرو سەراسيمە بوون
أعجم: كەســـێك نـــەتوانێ بـــەپاراوىو رەوانـــى بـــدوێ،نوختەوسەروبۆ دانان
أعجمي: مەردومى نا عەرەب
أعجوبة: ســـەراسيمەكار، واق وڕهێنەر
إعـداد: ئامـــادەكردن، گەلاڵـــەكردن، خستنەبەردەست
أعداد: گەلێ ، زۆر ، فرە
إعدادي: ئامادەيى
إعـدام: لـــــەسێدارەدان، كوشـــتن ، خنكان
أعدم: نابووتىكرد، لەناوى برد
أعذب: خۆشتر، سازگارتر، شيرينتر
أعـذر: بەهانـــەی هێنايـــەوە، عـــوزری هێنايەوە
إعـراب: ســـەرو بـــۆرو ژێـــر دانـــان، دەرخستن، دياريدان
أعراب: عەرەبى بيابان نشين
أعرابي: خەڵكى بيابان نشين
إعـــراض: روو لێوەرچـــــەرخان، روو وەرگێران
أعراض: بەلاو ئافە، نەهامەتيەكان

أعراف: جێگەیەکە لەنێوان بەهەشت و دۆزەخدا ، ئەوانەی کردارەکانیان بەرابەر وەستاوە چاکەو خراپە
أعرج: شەل ، لەنگ ، پێ لەنگ
أعرص: پەڕاگەندەو ناڕێك
أعرض: پانتر، بەرینتر، فراوانتر
أعرض عنه: رووی لێوەرگێڕا ، پشتی تێکرد
أعرف: ناسراوتر، بەناوبانگتر
أعز: خۆشەویست و شیرینتر لەدڵا
إعزاء: قەدرو رێزگرتن
إعزام: ناردن، رەوانە کردن
أعزب: بێوەمێرد، رەبەن، بوخچەی نەکراوە
أعزل: بێ چەك
أعساء: نەبوونی و کەم دارایی
أعشر: گێل ، نەزان ، کەودەن
أعشى: شەوکوێر ، ئەوەی شەو نابینێ ، نابینای شەو
أعصار: گوشین ، هەڵگوشین
إعصار: گەردەلوول، بۆران ، باو هەورە بروسکە ، باوبۆران
إعط: بدە ، ببەخشە
إعطاء: بەخشین ، پێدان
إعظام: بەگەورە زانین بەمەزن دانان
أعظم: گەورەتر، گەورەترین
أعقاب: نەوە، رەچەڵەك ، وەچە
أعلاء: بڵندو بەرز ، سەروو
إعلال: کڵۆران
إعلام: راگەیاندن ، ئاگاداریی
إعلان: ئاگا ، جاڕ ، راگەیاندن ، جاڕداهێشتن
أعلم: زاناتر، شارەزاتر
أعلن: ئاشکرایکرد، رایگەیاند، رۆشنی کردەوە
أعلى: بەرزتر، ژوورتر
الأعلى: بەرزترین ، سەربڵندترین
أعم: گشتیتر، فرەتر
أعمى: چاوکوێر ، نابینا ، چاوکز
إعمال: بەکاربردن، بەگەڕخستن
أعمر: ئاوەدانی کردەوە
إعماء: کوێرکردن ، نابیناکردن
أعماق: ناخ ، قووڵایی ، ناوەڕۆك
أعمش: چاو پەڕوپوشاویی
إعمل: کاربکە ، فرمان بکە
أعنان: لایەنەکان
أعوام: ساڵان ، ساڵگەل
أعوان: لایەنگران ، داردەست ، یاران
أعوج: خوار ، لار ، قیل و قاچ
إعوجاج: خوارو خێچی ، لارو لەوێری
أعور: یەك کەڵەچاو ، یەك چاو
أعول: بەدەنگی بەرز بانگ کردن
أعياء: ماندوبوون ، شەکەتی، لەپەل و پۆکەوتن
أعيان: پیران ، ریش سپی و ئەزموونداراني گەل
أعيل: منداڵدار ، بەچەدار
أعين: چاوزەق ، چاو دەرتۆقیو

غ

أغاث: فریایکەوت، دەستی یارمەتی بۆ درێژکرد ، بەهانایەوە چوو
إغاثة: بەهاناوە چوون، فریاکەوتن

أغـارَ عَلـى: هێرشـی بـرد بـۆ .. ، هەڵمەتی برد بۆ ..
إغارَة: تالاَن‌و برۆ ، بەسەرادان
إغاظَة: رق هەستان، رەنجاندن
أغبَث: رەنگی خاکی ، بۆر
أغبَر: حەپۆل
أغبَش: بۆر ، بێ‌شەوق
إغتاب: غەیبەتیکرد، باسیکرد بەنهێنی
إغتاظَ: رق‌و خەشم گرتی
إغتال: تیرۆریکرد ، کوشتی ،لەناویبرد
إغتباط: شادی ، خۆشی، کەیفخۆش
إغتراب: ئاوارەکەوتن، دەربەدەریی
إغترار: لەخۆبایی بوون، فریوخواردن
إغتسال: خۆشتن
إغتشاش: چاوبەست‌و فێڵ‌ کردن
إغتصاب: زەوتکردن ، داگیرکردن
إغتصاص: خەمناکی ، خەمۆکی
إغتماس: چوونە نێو ئاو
إغتياب: باسکردنی یەکێك لەپاشەملە
إغتيـاظ: بـەقین هـاتن، رەنجـاندن ، پیش خواردنەوە
إغتيال: تیرۆرکردن، کوشتن لەناکاو
إغتمام: غەمگین بوون ، خەفەت باریی
إغتنـم: غــەنیمەی دەســتکەوت ، بەهەلیزانی
إغـراء: هەڵخەڵــەتاندن ، فریــوودان، پێ‌هەڵخلیسکان
إغراق: خنکان،درۆو خۆهەڵکێشان
أغرس الشجر: درەختی ناشت
أغرَق: خنکاندی، لەئاوا غەرقیکرد
أغرَيَ: فریویدا ، ئارەزوومەندیکرد
أغريض: ئینجانە ، گوڵدان

أغُسطُوس: مانگی هەشتەم ، دەکەوێتە هـــەریەك لـــەمانگی گـــەلاوێژو پوشپەڕەوە
إغسِل: بشۆ ، پاکی بکەرەوە
أغفَلَ: خەڵەفا ، خەریك بوو، هەڵخەڵەتا
أغلَى: گرانتر، بەنرخ تر
إغلاء: گرانکردن، بەنرخکردن
إغلاق: داخستن ، پێوەدان، قایمکردن
أغلَب: زۆرتر ، زۆرجار
أغلَبيَة: زۆرینە ، زۆرترین
أغلَطَ: هەڵەیکرد، راست نەبوو
أغلَقَ الباب: دەرگاکەی داخست
إغماء: بورانەوە، تاسان ، لەهۆش خـۆ چوون
إغماز: رەخنەگرتن ، نکوولی
إغماض: چاوپۆشین ، لێبوردن
إغمام: چەمۆڵە
أغمِيَ عَلَيـهِ: بوارییەوە، لـەهۆش خـۆی چوو
أغن: منگن
إغناء: دەوڵەمەندکردن
أغنام: پەز ، مەڕو بزن
أغنَى: بێ‌نیازترین ، دەوڵەمەندترین
أغنَيَ: دەوڵەمەندکردن ، پێ بەخشین
أغنيَة: گۆرانی ، ستران
إغواء: گــومڕاکردن ، وێڵکردن
أغيَل: پڕوگەورە ، تەواوو کامڵ
أغيَيف: گەردن کەچ ، سەر شۆڕ

أف - أ ف

أفَة: بەلاَ ، نەهامەتی ،گێچەڵ، کۆسپ، نەخۆشی
أف: ئۆف ، وای ، ئاخ

أَفَــف(ضجــر): سكـــالاَ ، هەناســـە هەلّكێشان
أَفَاحَ: هەلّمژینی بۆنی خۆش
أَفَادَ: ناردن ، رەوانەكردن
أَفَــاف(كثيــر التــأفف): ســـكالاَكەر، هەناسە هەلّكێش
أَفَاقَ مِنَ النَّوم: لەخەو هەستا
إِفَاقَةَ: بەهۆش هاتنەوە،بەئاگاهاتن
إِفَاضَة: لێڕژان ، لێوان لێو
إِفْتَــاء: فـــرمان دان، بڕیـــار بـــۆ دان ، فتوادان
إِفْتَاق: رەوانەوە، لابردن
إِفْتِتَاح: كردنەوە،كرانەوە، ئاوەلاَكردن
إِفْتِتَاحِيَة: سەروتار ، دەرگوشاد
إِفْتَحَص: پشكنیی ، گەڕا
إِفْتِخَار: شانازی ، خۆهەلّكێشان
إِفْتِرَاء: هـــەلّبەستن،بوختان پێكردن ، دەلەسە
إِفْتِرَاس: هەست كردن بەرووداوێك بـەر لەرووداني
إِفْــتِرَاق: جیابوونـــەوە، لێـــك تـــرازان ، دابڕان
إِفْــتَرَض: ســـەپاندی ، چەســـپاندی، فەرزیكرد بەسەریا
إِفْتَرَى عَلى: بوختان كردن بۆ ..
إِفْتِضَاح: ئابڕوچوون ، بەپەند چوون ، پەردە لەسەر هەلّمالّین
إِفْتِعَال: گەرم كردن ، تاودان
إِفْتِقَاد: ونكردن ، دیارنەمان
إِفْتِقَــار: هـــەژاركەوتن ، ئاتـــاجی ، پێویستی
إِفْتِكَار: بیركەوتنەوە، یاد هاتنەوە

إِفْتِكَـاك: لێــك هـــەلّوەشان ، لەیـەك ترازان ، لێك بوونەوە
إِفْتِلاَل: بادران ، پێچ خواردن
إِفْجَار: تەقینـــەوە، شـێوان ، لەبەریـەك هەلّوەشان
إِفْحَام: بەزاندن ، كوَلّ پێدان
أَفْخَم: پایە بەرزتر، بلّندو بالاَتر
إِفْرَاج: بەردان ، ئازادكردن
إِفْرَاغ: خالّی كردنەوە، بەتالّكردن
إِفْرَاد: تەنیا خستن ، تاكو تەرا كەوتن
إِفْرَاز: جیاكردنەوە ، جیاكردنەوە
إِفْرَاط: رۆچوون ، لەئەندازە دەرچوون
إِفْرَاض: وا زانین ، وادانان
أَفْــرَحَ: خۆشـحالّیكرد، شـــادمانیكرد، دلّخۆشیكرد
أَفْرَزَ: دابەشیكرد ، جیایكردەوە
أَفْزَعَ: ترساندی ، تۆقاندی
أَفْسَدَ: تێكیدا ، شـێواندی ، كێشـــای بەسەریەكا
إِفْشَــاء: ئاشـــكراكردن،بلاَوكردنـــەوە، خستنە ڕوو
أَفْشَخ: ددان شاش
أَفْصَحَ: دەربڕی
أَفْصَحَ عَـنْ رَأيِـهِ: راوبـۆچوونی خـــۆی دەربڕی
أَفْضَحَ: ئابڕوی برد ، هەتكیكرد
أَفْضَل: باشتر ، چاكتر
الأَفْضَل: باشترین ، چاكترین
إِفْطَـــار الصَـــائِم: رۆژوو شـــكاندن ، بەربانگ كردنەوە
أَفْطَأ: ورگن ، سك گەورە، ورگە
أَفْطَع: كەپۆفلّچ

أفطَس: لووت پان ، لووت فش
إفْعَل: دەست پێبکە، دەست بەکار بە
أفْعَى: مار
أفُق: ئاسۆ ، کەل
إفْقَاء: لەدەستدان ، ونکردن
إفْقَار: هەژارکردن ، گەداکردن
أُفُقِيّ: ئاسۆیی
إفْك: درۆ ، بوختان ، ناڕاست
إفْلاَس: بێمایەو پارەکەوتن ، لەدەستدانی پارەو ماڵ
إفْلاَق: هەڵفلیقان
أفْلَج: ددان شاش، دەستو لاق بلاو
أفْلَس: بێپارە،ماڵو دارایی لەدەستدان
إفْلِيج: گۆچ ، گێڕ ، لەگۆکەوتوو
إفْلِيكَان: مەلاشوو کەوتن
إفْنَاء: تیابردن، لەناوبردن ، سەرنگوونکردن
أفَنْدِيّ (سيد): ئەفەندی ، ڕێزدار
أفْنَى: تیایبرد ، لەناویبرد
إفْهَام: تێگەیاندن ، حاڵیکردن
أفْهَم: تێگەیشت ، حاڵی بوو
أفُول: ئاوابوون ، دیارنەمان
أفْيُون: تلیاك ، بەنگ

ق

إقَالَة: هەڵوەشانەوەی گرێبەستو مامەڵە
أقَامَ: دروستیکرد، بەرهەمی هێنا، بەرپایکرد
أقَامَ الحَقّ: حەقو راستی جێبەجێکرد
أقَام الصَلاَة: نوێژیکرد
إقَامَة: راوەستان،هەستان، راگرتن
إقَامَة: مانەوە، جێنشین بوون

إقْبَال: رووتێکردن ، هاتنە پێش
أقْبَح: ناقۆلاترین ، پیستر، ناشیرینتر
أقْبَلَ عَلَيه: رویتێکرد، چووبەرەو رووی
أقْبَلَ إلَيه: ئامادەبوو،هات بۆ لای
إقْتَاد: بەرێوەیبرد ،سەرتۆپی کرد
إقْتِبَاس: لێوەرگرتن، لێبوونەوە
إقْتِبَاض: شتومەك وەرگرتن
إقْتَتَل: جەنگی کرد ، شەڕی بەرپاکرد
إقْتِحَام: شکاندن، بڕینی سنوور، تێخزان
إقْتِدَاء: پەیڕەویکردن، شوێنکەوتن
إقْتَدَاح: ئەستێو بەرد لێدان
إقْتِدَار: توانین ، شیان ، پێکران
إقْتَدَرَ عَلَى: تواناو هێزی شکابەسەر ..
إقْتَدَى بِه: چاوی لێکرد، پابەندبوو پێوەی ، پەیڕەویکرد
إقْتِرَاب: نزیك بوونەوە، تخوونکەوتن ، هاتنە پێش لێی
إقْتِرَاح: پێشنیار، دەرخستن
إقْتِرَاع: تیروپشك هاویشتن
أقْتِرَاف: هەستان بەکارێك، ئەنجامدانی تاوانو گوناه
إقْتِرَان: نزیك بوونەوە، بوونە یارو هاودەم
إقْتِسَام:بەشکردن،سوێند خواردن
إقْتِصَاد: ئابووری
إقْتِصَار: کورتکردنەوە
أقْتِصَاص: تۆڵەلێکردنەوە،گێڕانەوەی چیرۆكو رووداوی ئەفسانە
إقْتِضَاء: ویستن ، خواستن، ڤیان
إقْتِضَام: کرماندن ، داخرمان

إقتطاف: چنینەوەی میوە، لێکردنەوە
إقتلاع: هەڵکەندن ، لەریشە دەرهێنان
إقتناء: کۆکردنەوە، چنینەوە
أقتَم: نەفام ، نەزان، بەدگومان
إقتناء: بوون ، گرتنەخۆ
إقتَنَعَ بـ : رام بوو لەسەر ..
إقحُوان: گوڵە بەیبوونە، چاوە پشیلە
إقدام: چوونە پێش،دەستپێش خستن، هەوڵدان
أقدَر: بەتواناتر، بەدەستەلآتتر
أقدَس: پیرۆز ، پاکتر
أقدَم: پێشووتـــر، بـــەرتر ، دێرینـــتر، کۆنتر
أقدَميــة: لەپێشـــتریی ، کۆنـــترین، دێرینترین
إقرأ: بخوێنە
إقـــرار: دان پیانـــان ، پێ‌لێنـــان، درکاندن
إقراع: تیروپشك هاویشتن
إقران: هاوتا ، هاوسەر
أقرَب: نزیکتر، لەپێشتر
أقرِباء: خـزمو کـەس‌و کـار، دۆسـتو نزیك بەیەك ، خزمو خوێش
أقرَض: قەرزیکرد
أقرَع: کەچەڵ ، بێ‌قژ
أقرَن: شاخدار
أقسَم: سوێندی خوارد
أقسُومة: سەهمو بەشەکان
إقشعَرَّ: زیربوو، فرچا ، لـەرزی ،رەنگی گۆڕا ، راست بوەوە
إقشعرار: مووراست بوونەوە
إقصاء: برین ، لێك بران

أقصَر: کورت ، بێ‌مەودا
أقصَى: دوورترین ، ئەوپەڕ
أقط: کەشك ، خواردنێکە لەدۆ دروست دەکرێ
إقطَـاع: برینـــی بەشـــێك ، بەخشـــینی بـــەشێك لەمـــاڵو سامان بەیەکێك
إقطاعيّ: دەرەبەگ
إقطاعية: سیستمی دەرەبەگایەتی
أقطَع: یەکدەست ، یەکباڵ
إقعاء: هەڵتروشکان، هەڵکوچان
إقعاد: دانیشاندن ، نیشتن
أقعَدَهُ: داینیشاند
إقفال: داخستن ، کڵۆمدان
أقفَلَ: دایخست ، کڵۆمیدا
أقفَص: شتی درێژ کۆڵەی چەماوە
أقل: کەمتر
إقـلاق: نیگـەران کـردن ، پەرێشـــان کردن
إقلال: کەمکردنەوە، لێبرین ، کەلکردن
أقلية: کەمایەتی
إقليم: هەرێم ، سەرزەمـین ، ناحیە
إقنَـاط: نائومێدکردن، ئومێد بران
إقنَاع: هێنانەسەربار ، قایلکردن
أقنَع: رازی‌تر، قایلتر
أقنُوم: کەس ، تەن ، بەدەن
إقواء: پێداویستی ، ئاتاجی
أقوَى: بەهێزتر ، بەتواناتر

آك - اك

آكار : بێستانەوان ، بێستانی
آكل: بخۆر ، خۆرە
أكّاف: کورتان ، کۆپان ، پالآن
أكّال: بخۆر ، زۆرخۆر

أكَاديمِيَـــــةٌ : ئـــــەكاديمى ، هــــــەر خوێندنگەیـــەك كـــەخوێندنی زانســـتی تێدابێت

أكْبَر : گەورەتر، مەزنتر

الأكْبَر : گەورەترین ، مەزنترین

أكْبَر الكَبَائِر : گەورەترین گوناهو تاوان

أكْتُبُ : دەنووسم

إكْتِتَاب : ناونووسین ، پیتاك

إكْتِحَال : چاورِشتن،كل لەچاوكردن

إكْتِرَاس : باك ، ورگ زل بوون

إكْتَسَى : لەبەریكرد ، پۆشی

إكْتِسَاء : لەبەركردن ، پۆشین

إكْتِسَاب : پەیداكردن ، بەدەستخســتن ، كۆكردنەوە

إكْتِسَاح : شكاندن ، برین

إكْتِشَاف : دۆزینەوە، داهێنان

إكْتَشَفَ : دۆزیەوە ، داهێنان

أكْتَع : كۆڵ ، پەنجە كورت، قامەبڕاو

إكْتِفَاء : بەس بوون، تێراهێنان

إكْتِفَال : دووپشتەكی

إكْتَفَى بِهِ : پەسەندو قانع بوو پێی

إكْتَمَلَ : تەواویكرد، بەجێی گەیاند

إكْتِنَاز : پاشەكەوتكردن، هەڵگرتن

إكْتِنَاف : لەئامێزگرتن

إكْتِهَل : پیربــــــوون، تەمــەن لــەنێوان سیو چل ساڵیدا

الأكَثّ : ریش دەرهاتنی مەردوم

أكْثَر : زیاتر ، پتر ، فرەتر

أكْثَر تعقيداً : زۆر ئاڵۆزتر

أكْثَر مِنْ : زیاتر لە .. ، پتر لە ..

أكْثَرِيَة : زۆرینە

أكْثَم : ورگن ، ورگە

أكْحَل : چاورەش

أكَّدَ : دووپاتی كرد، دڵنیایكرد

أكْدَر : لێڵتر ، ناروون

أكْذُوبَة : درۆ

أكَرَة (حفرة) : چاڵ ، هەڵكەنراو

إكْــرَام : رێزگرتــن ، قــەدرو نرخـاندنی بەرانبەر

إكْرَامِيَة : بەخشش،شاباش، خەڵات

إكْرَاه : زۆرلێكردن ، ناچاركردن

أكْرَم : رێزدارترین ، شكۆمەندترین

أكْــرَهُ عَلَـى : ناچـاریكرد بــۆ .. زۆری لێكرد

أكْزِيمَاء : بالوكە ، زیبكە

إكْسَاء : پۆشاندن ، لەبەركردن

أكْسجِين : ئۆكسجین

أكْسدَة : ژەنگ هەڵهێنان

أكْسَح : شەل ، ناتەوان

إكْسِير : ئاوی ژیان ، دەرمانێكە لەزیوی دەدەن و دەبێت بەئاڵتوون

أكْفَاء : بەد دڵ ، بیر خراپ

أكْفَع : رەش

أكْفَــرَ : بێبـــاوەڕیكرد، دایـــە پـــاڵ بێباوەڕیی ، بەكافری دانا

أكَلَ ـ أكْـلاً : خواردنـی خـوارد، خۆراكـی خوارد

أكْل : خۆراك خواردن

إكْلِيــل : تــاجی گەوهەریـــەند، تــاجی پادشایان ، تاجە گوڵینە

إكْمَـــال : تـــەواوكردن، بردنەســـەر ، ئەڕاندن

أكَمَة : تەپكە ، گرد ، تەپۆكە

أكْمَش : كورتەباڵا ، چاوكز

أكمَل: تەواوتر ، بالآتر
أكمَلَ: تەواویکرد، گەیاندی بەپایان
أكهَب: دێز ، رەنگێکی تاریکە
أكوَل: زۆرخۆر، چاوبرسی، نەوسن
أكيد: بێگومان ، چەسپاو ، دڵنیا
أكيل: هاونان ، سەرکاسە

آل - أل

آل: خاوخێزان ، ماڵو منالْ
آلاء: بەخشش ، نیعمەت
ألآن: ئێستا ، حالّی حازر ،دەستبەجێ هەر ئێستە
آلَة: ئامێر
الـ (أدَاة الـتَّعرِيف): ئـامرازی ناسـاندن، کە ..
ألاَ: ئاگاداربە ، هوشیاربە
ألاَ تُرِيد: ئایا ئەتەوێت
ألاَ (هَلاَّ): دەی ، دادەی
إلاَّ (عدا): جگە ، بـەدەر لە ، مەگەر، بێجگە
إلاَّ إذَا (مَالَم): تاکو ، ئەگەر
إلَى: هەتا ، بۆ ، تا
إلَى الأسفَل: بـۆ خوارەوە، بەرەو ژێر
إلَى الآنَ: هەتا ئێستا، تاکو ئێستا
إلَى الأبَد: هەتا هەتایە، بـبڕای بڕای، سەرتاسەریی
إلَى الأمَام: بـۆ پێشەوە ، بەرەو پێش
إلَى أينَ: بۆ کوێ؟ ، هەتا کوێ ؟
إلَى مَتَى: هەتا کەی ؟ ، تاکەی ؟
ألَب: قولانج
ألبَـان: شیرەمـەنی ، بابـەتی شـیر ، سپیایی
ألبَسَ: پۆشی ، لەبەریکرد
ألبُوم: وێنەدان ، ئەلبوم
إلتِئَام: سارێژبوون
إلتِبَـاس: تێکـەڵکردن ، شـێواندن ، جیاکردنەوە
إلتِجَاء: پەنابردن ، هێنان
إلتِجَـاج: هەستانـی شـەپۆلەکانی دەریا
إلتِحَاد: لەدین دەرچوون
إلتِحَاق: پێگەیشتن ، راگەیشتن
إلتِحَام: بـەیەکەوە لـەحیم کـردن ، بەیەکەوە گرێدان
إلتِزَاق: پێوەنووسان، لکان
إلـتِزَام: پـابەندبوون، لایـەنگیری ، پابەندی
إلتِصَـاق: پێوەنووسـان، چەسـپان، پێوەلکان
إلتَصَقَ: پێوەی نووسا،پێوەی لکا
إلتِفَاق: لێك ئاڵان
إلتِفَات: لالێکردنەوە، ئاوڕلێدانەوە
إلتِقَـاء: بەیـەك گەیشـتن ، رووبـەروو بوونەوەی یەك
إلتِقَاط: هەڵگرتنەوە، کۆکردنەوە
إلتَقَطَ: چنیەوە، کۆیکردەوە
إلتَقَى: پێی گەیشت ، چاوی پێکەوت ، بینی
إلتِمَـاس: پاڕانـەوە، تکـاکردن ، خوازیـاربوون ، ویستن ، داوا ، خۆزگە
إلتَمَسَ: داوایکرد ، خوازیاربوو
إلتِـهَاب: سـوێ، سـوتانەوە، پـەغان، گڕوێێش ، ژان ، زوخم تێزان
إلتِهَام: هەڵچوون ، لرفاندن
ألتِّهَانيّ: پیرۆزبایی

إلْتِوَاء: پێچانەوە، لەیەك ئالآن

ألَّتي: ئەو ، تۆ ، كە

إلْتِيَـــام: پەیوەسـت بــوون ، چــاكو باشبوو ، سارێژبوونەوەی زامی بریندار

ألجَأ: ناچاركردن ، خۆسپاردن

إلْحَاح: سووربـوون، پێداگرتن ، لەسەر رۆیشتن

إلْحَـــاد: بێبــاوەڕیی ، دوور لـــەئاینو خواناسی

إلْحَـــاق: پێگــەیاندن ، پێبـــەپێ ، دوا بەدوا

ألخ: هیتر، هتد ، هەتا دوایی

ألْحَن: خۆش ئاوازتر، سازگارتر

ألْخَص: كورتر، ئاشكراتر، دیارتر

اللذيْ: ئەوە ، تۆ ، وا ، كە ، یا

إلْـــزَام: ناچــاركردن، ئــەرك خســـتنە ئەستۆ

إلْزَامِيْ: بـەزۆر ، ئـیجباری ، پێویستو نەگۆڕ

ألْـزَم: ناچـاریكرد، زۆری لێكـرد، زۆری بۆ هێنا

إلْصَاق: نووساندن ، پێوەلكان

ألْطَف: نەرمو نیانتر

ألْعُوبَـة: یـــاری، بووكــە ســـەماكەرە، مایەی گاڵتەو یاریكردن

إلْغَـاء: هەڵوەشـانەوە، رەشــكردنەوە ، پووچەڵكردن

ألْغَــيَ: هـــــەڵی وەشـــاند، پووچـــەڵی كردەوە

ألْف: هەزار (1000)

ألْفَ: دۆسـتو خـۆشەویست ،راهاتن ، رام بوون

ألْفَة: خۆشەویستی، كەوی بوون

إلْقَاء: هەڵخستن ، دانان

إلْقَاح: دووگیان كردن، ئاوسكردن

ألْقَة: رووناكی ، تیشكداریی

إلْقَة: بەدخوویی ، بەد رەفتاریی

ألْقَى: داینــا، خسـتیە ئەسـتۆی ، دایە پاڵی

ألْقِيَّة: دژواریی‌و سەختی

ألْكَن: زمان فس ، لاڵە پـــەتە

ألْكْتْرِيك: كارەبا

الله: خودا، پەروەردگار ، خوداوەند

اللهُمَّ: پەروەردگارا ، خوایە گیان

ألَمْ: ژان ، ئێش ، ئازار ، سوێ

إلْمَـام: شـارەزایی، ســـەرلێدەرچوون ، بەڵەدیی

ألْمَاس: ئەڵماس

ألْمنْيُوم: ئەلەمنیۆم ، فافۆن

إلَه: پەروەردگار ، پەرستراو

ألْهَاو: هۆگر ، شەیدا ، عەوداڵ

إلْـهَام: بۆهـــاتن ، سرووشـــت ، نیگـــا، دڵ بۆچوون، خورپەی دڵ

إلْأهِيَـــات: زانیـــاری ســـەبارەت بـــە پەروەردگار

ألُـو الأمْــر (الرؤســاء والعلمــاء) : كاربەدەستو زانایان ، بەرپرسیاران

إلْوَاء: راست نەكردن ، درۆكردن

ألُوف: هەزاران

ألْيَاف: ریشاڵ ، رەگ

إلْيَة: دووگ ، چەوری

ألَيْسَ: ئایا وا نییە؟، بۆ وانییە ؟

ألْيَغ: گێل ، كەسـێكە توانـای دواندنـی كزبێ

أَلِيف: هــــۆگر ، شــەيدا ، هــاوڕێ ، عەودالْ
أَلْيَق: شايانتر ،گونجاوتر ، لەبارتر
إِلَيْكَ: بۆ تۆ ، بۆ لای تۆ ..
أَلِيم: بەژان ، بەسوێ ، بەئێش
أَلْيَن: نەرمو نیـانتر ، هێواش‌وبەئارامتر
إِلَيْه: بۆلای ئەو .. ، هەتا ئەو ..
أَلْيَوم: ئەمڕۆ ، ئیمڕۆ

أ م - أ م

آمَنَ: بــــڕوای هێنـــا ، رام هــــات ، هاتە سەر بار
أَمْ (أَوْ): یا ، یان ، یاخود
أُمّ : دایك ، دایە ، داد، دا
أَمَة (جارِيَة): كەنیزەك
أُمَّة : نەتەوە ، گەل ، میللەت
أَمَا: وانیە؟ دەنا
أَمَّــا: بـــەڵام ، تەنانـــەت ، لەلایـــەكی دیكەوە
إِمَارَة: میرنشین ، ویلایەت
أَمَارَة: میرایەتی، سەركردایەتی
إِمَاطَة: لابردن ، داماڵین
إِمَالَة : لاركردنەوە، خواركردنەوە
أَمَام: پێش ، بەردەم ، بەر
إِمَام: پێشەوا ، پێشڕەو ، سەرۆك
إِمَامَة: پێشەوایی، پێشنوێژیی
أَمَامَكَ: لەپێشتەوە ، لەبەردەمتا
أَمَان: ئارامی، هێمنی ، بێترسی
أَمَانَــــة: سەرڕاستـــــی ، دڵپـــاكی ، ئەمانەت ، پارێزیی
أَمَانِيّ: هەواو ئارەزووەكان
أَمَانَة العَاصِمَة: پایتەختەوان
إِمْبَرَاطُور: شاهەنشا ، ئیمبراتۆر
إِمْبَرَاطُورِيَـــــة: شاهەنشـــــاهی ، ئیمبراتۆریەت
أَمْت: بڵندی ، بەرزی
أُمَّة: نەتەوە، گەل ، خەڵكی هاو زمان‌و هاو خاك
إِمْتَاز: خاوەنیەتی،هەیەتی، تێدایە
إِمْتَثَل: نوێنەرایـەتی‌كرد
إِمْتِحَان: تاقیكردنەوە
إِمْتَدَّ: درێژبوەوە ، كشا
إِمْتِدَاد: درێژبوون ، درێژە ، كێشان
إِمْتَــدَحَ: باســیكرد بەچاكــە ، پیـــایدا هەڵیدا
إِمْتِزَاج: تێكەڵبوون، ئاوێتە بوون
إِمْتِسَاك: دەست لێدان ، گرتن
إِمْتَصَّ: مژیی
إِمْتِصَاص: مژین،گرتنەخۆ، هەڵمژین
إِمْتِطَاء: سواربوون
إِمْتِقَاع: رەنگ بزركان
إِمْتَلأَ: پڕبوو ، لێوان لێو بوو
إِمْتِلاك: هەبوون، خاوەنداربوون
إِمْتِنَاع: نـــەویستن ، خۆپاراستن
إِمْتِنَـــان: ســـوپـــاسكردن، پـــێزانین، سوپاسگوزاریی
إِمْتِيَــاز: بوونـی مۆڵــەتی تایبــەت بــۆ بڵاوكردنـــــەوەی رۆژنامــــەو گۆڤـــار، ئیمتیاز
أَمْثَل: نموونەیی، نموناترین
أَمْجَاد: شكۆمەندیی، دەستكەوتی مەزن
أَمْجَد: مەزنتر، بەرزتر
إِمْحَاء: تەفرو تونـا كـردن، سڕینەوە ، لەناوبردن ، تیابردن
الأَمَدْ: دوایی ، كۆتایی ، پایان

إمْدَاد: يارمەتيدان، كۆمەكى كردن

أمَد: دەم ، كات ، وادە

أمَدٌ بَعِيدٌ: كـاتێكى دووروودرێـژ ،ڕۆژانـى رابردوو

أمْدُود: خوو عادەت

أمَرَ ـ أمْرَأَ: فرمانيدا ، فرمانى دەركرد ، ئـەركى خستە ئەستۆ

أمْر: فرمان ، ئـەرك ، كاروبـار ،ئيـش ، دەستووردان

أمْرٌ إدَارِيٌّ: فەرمانێكى كارگێرى

إمْرَار: راهاتن ، راندن ، خاياندن

إمْرَأة: ژن ،ئافرەت ، كەنیٚ ، پتكۆ

إمْرَأةُ الأخ: براژن ، هاوسەرى برا

إمْرَأةُ الأب: ژنى باوك ، باوە ژن

إمْــرَاةُ النصعَــة: ســەرە ژن ، ژنـــى بەكەسێتى

أمْرَد: لـــووس،نێرينـەى لووسوساف ، بیٚموو

أمْرَك: دارە جگەرە

إمْرُؤ: پياو ، نێرينەى گەورە

إمْرِئ: مرۆڤ ، مەردوم ، ئينسان

أمْس: دوێنیٚ ، دوێكە ، دوهیٚ

أمْس الأوَّل: پێرێ

إمْسَاء: شەوكردنەوە

إمْسَـاك: خۆگرتـــن لـەخواردن، رۆژوو پارێز

أمْسَح: پياوى يەك ..

أمْسَك: گرتى ، دەستى دايە

إمْضَاء: واژۆ، ئيمزا ، مۆركردن

أمْضَى: واژۆى كرد ، ئيمزايكرد

أمْطَرَ: باران بارى ، باران بارين

أمْطِي: راستو بلّند قامەت

إمْعَاء: ريخۆڵە

الإمْعَاء الدقيقة: ريخۆڵە باريكە

الإمْعَاء الغَلِيظَة: ريخۆڵەئەستوورە

إمْعَان: سەرنجدان ، رمان ،تەماشاكردن

إمْكَان: گونجان، دەستدان ، سازان

إمْكَانِيَة: لووان، شيان ، گونجان

أمْكَن: بەتواناو دەستەلاَت

أمَل: ئوميّد ، هيـوا ، هێـڤ ، هوميّـد هيڤە

إمْلاَء: پڕكردن ، پێدانى مۆڵەت

الإمْلاَء: رێنووس ، نووسينەوە

إمْلاَق: هەژاريى ،گەدايى ، نەداريى

أمْلَح: شۆرى ، سوێرى

أمْلَس: نەرمو لووس، تاسدان، پـووس، لووسكە

أمْلَـى: پــــڕيكردەوە، داينـا لەشـوێنى بەتالّ

أمْن: ئاسايش ،هێمنى ، خۆشحالّى

أمْنِيَة: هيوا ، ئوميّد ، هێڤ

إمْـهَال: مـــاوەدان ، مۆڵـــەتدان، ریٚ پێدان

أمْهَل: مۆڵەتيدا ، رێگەى پێدا

اُمُومَة: دايكايەتى

أمونيَا: ئامۆنيا ، نۆشادر

أمَـــوِيّ: ئەوانـــەى دەچنـــەوە ســـەر رەچەڵەكى ئەمەويەكان

أمِيّ: نەخوێندەوار، ئـەوەى نـــازانێت بـخـــوێنێتەوەو بنووسێت

أمِيَة: نەخوێندەواريى، ئوميەت

أمِـير: شـا ، ئــەمير ، فـــەرمانڕەوا ، سوڵتان

أمِير النَّحْل: شاى هەنگان

أميرَة: شـازادە ، شـاژن، قەراليچـە، خاتوون
أميري: پادشاهی، شایانه ، میرانه
أمين: سەرراست ، دەست پاك
أميـن الصنـدوق: گەنجینـەدار ، سندوقدار
أمين السر: نهێنی هەلگر ، رازگر

أن - أن

آنَ: داهاتنی وادەی ...
آنَسَ (سلي): ژیریکرد
آنسَـة: کـچ، دادە، کیـژ، کیژۆڵـە ، خاتوون ، خانم ، خان
آنفـاً: بـاسکـراوی پێشـوو ، ئەوەی رابردوو
أنْ: کە ، ئەگەر
إنْ (إذا ، لَوْ): ئەگەر ، گەر
أنَا (ضمير المتكلم): من ، ئەز
أنا بنَفسي: من خۆم
إنّا: ئێمە ، ئەمە
إناء: قاپ، حاجەت ، دەفر ، هیتە
إناء خَزَفيّ: کاشی ، دەفری گلّینە
إناءُ الشايّ: قۆری،چاپەز، چادان
أنَـابَ: پەشـیمان بـوەوە، گەڕایـەوە تەوبەیکرد
إنابَة: تەوبەو پەشیمانی
أنَاة: مۆڵەت ، مان دان
إناخَة: یخدان ، مل پێدان
إنارَة: رووناك کردنەوە، چراخان
إناطَة: هەلاوسان، پێوەکردن
أنَاقَة: شۆخی، جوانی، قۆزی
أنَامَ: خەواندی ، نواندی
أنَامْ: مرۆڤ ، پیاو ، مێرهۆڤ

أنَـامل: سـەری قامـەکان ، سـەری پەنجە
أنَـانيّ: خـۆ ویـست ، ئـەنانی ، خۆپەرست
أنَانِيـة: خـۆپەرستی، خۆویسـتی ، بڤار، منە منە
أنبَاء: هەواڵ ، دەنگو باس
إنبَـات: رووان ، سـەوزبوون، سـەر دەرهێنان ، چەکەرەکردن
أنبَار: کۆگا ، ئەمبار
إنبَاظ: زریکانەوە
أنبَتَ:رووا،سەوز بوو،چەکەرەیکرد
إنبثاق: هەلقولین
أنبَس: بەد خوو ، بەد رەفتار
إنبسَـاط: شـادی ، دلخۆشـی ، کەیفخۆشی
إنبعَاث: ناردن ، رەوان بوون
إنبعَاج: قوپان ، بەیەکا چوون
إنبَفي: دەستدان ، ئاسانی
أنبُوب: لوولە ، بۆریی
أنْتَ: تۆ.بۆ نێر
أنْتِ: تۆ بۆ مێ
إنتبَاه: هوشیاربوونەوە، بەئاگاهاتن
إنتَاج: بەرهەم هێنان،وەبەرهێنان
إنتَبه: وریابە، ئاگاداربە
أنتَجَ: وەبەری هێنا، هێنایە بەرهەم
إنتحَار: خۆکوشتن ، خۆلەناوبردن
إنتحَـال: نواندنـی حـالّو بـارێکی تـر هەلگرتنی کەسێتیەکی دی
إنتخَـاب: هـەلبـژاردن ، دەسـت نیشانکردن

إِنْتَخَبَ: هـــەڵی بــژارد، دیــاریکرد، دەستنیشانیکرد

إِنْتَدَاب: چاودێری کردن ، ڕەچاوکردن

إِنْـتِزَاع: هــەڵکێشان ، هێنانــەدەر، هەڵکەنران، دەرهێنان

إِنْتِسَاب: چوونەوەسەر ، گەڕانەوەبۆ

إِنْتِسَــاخ: پووچەڵکردنــەوەی یاســا ، هــەڵوەشانەوەی یاساو دەستوور

إِنْتِشَــار: بلاوبوونــەوە، پەرەســەندن، دەنگڤەدان

إِنْتَشَــرَ: بلاوبــوەوە، پــەرەی ســەند، تەشەنەی سەند

إِنْتِصَاب: ڕەق بوون، قیت بوونەوە

إِنْتِصَاح: ئامۆژگاریی‌و پەند وەرگرتن

إِنْتِصَار: سەرکەوتن ، سەرکەفتن

إِنْتِصَــاف: دادو مرۆیــەتی، بــەچاوی دادەوە هەڵسەنگاندن

إِنْتِظَار: چاوەڕوانی، ڕێتێری

إِنْتِظَام: ڕێکی ، دروستی ، سازیی

إِنْتِعَاش: ژیانەوە، بوژانەوە، ڤەژین

إِنْتِفَاء: لەناوچوون، نەمان، فەوتان

إِنْتِفَــاخ: هـــەڵتۆقان ، هەلاســـان ، ئاوسان، هەوکردن

إِنْتِفَاش: فش بوونەوە، گڤین

إِنْتِفَاض: ڕاتەکان ، ڕاوەشان

إِنْتِفَاضَة: ڕاپەڕین ، ڕاچەنین ، شۆڕش

إِنْتِفَاع: سوودو قازانج کردن

إِنْتِقَاء: هەڵبژاردن ، دیاریکردن

إِنْتِقَــاد: ڕەخنــەگرتن، نکــوولی وتــن، لێدووان

إِنْتِقَــاض: کولانــەوە، ژان پیاداهـــاتن ئێش پێگەیشتن

إِنْتِقَال: گواستنەوە، جێگۆڕکێ

إِنْتِقَــام: تـــۆڵەسەندن ، ســـزادان ، خستنەجێ

إِنْتَقَدَ: ڕەخنــەی لێگرت ، نکوولی دایە پاڵ

إِنْتَقَــصَ: کـــەمیکرد ، لێــی کــەلکرد، لێی دابڕی

إِنْتِكَاء: هەلاوسان ، بەرزبوونەوە

إِنْتِكَــاس: شکســت هێنــان ، ســەرەو ژێربوون

أَنْتُم: ئێوە ، ئەنگو ـ بۆ نێر

أَنْثِمَاء: هەردووکتان

إِنْتِمَاء: خۆخستنە ناو ، هاتنە ڕیز

إِنْتَمَى إِلَى: چوە ڕیزی

أَنْتُنَّ: ئێوە بۆ مێ

إِنْتِهَاء: کۆتایی ، دوایی

إِنْتِهَاب: تالانکردن ، فەرهودکردن

إِنْتِـهَاز: دەرفــەت وەرگرتــن ، هـــەڵ قۆزتنەوە

إِنْتِهَازِي: هەلپەرست ، هەلخواز

إِنْتِـهَاس: کــڕاندنەوە، لێکردنـــەوە ، داماڵین

إِنْتِهَاك: شکاندن ، ئابڕوبردن

إِنْتَهَى: تەواوبوو، کۆتایی هات

إِنْتِوَاء: ستارگرتن ، مانەوە

أَنَثَ (لان): نەرم بوو، شل بوو

أَنُثَ (خَنَث): ژنانی بوو، نێرە مووک

أُنْثَى: مێ ، مێینە

إِنْثِنَاء: نوشتانەوە، فیچان

أُنْثَوِيّ: ژنانە ، مێیانە

أَنِيث (لين): نەرم ، شل

إِنْجَـــاء: رزگـــاركردن ، فرياكـــەوتن ، بەدەمەو چوون
إِنْجَاب: وەچە خستنەوە، نـەوەو منـالّ خستنەوە
إِنْجَـــاح: سـەركەوتن، بەدەسـتهێنانی ئامانج
إِنْجَاد: فرياكەوتن ، بەدەمەوە چوون
إِنْجَـاز:بەدەسـتهێنانی دەسـتكەوت ، ئەنجامدان
إِنْجَاس: پيسكردن ، لەكەداركردن
أَنْجَبْ: خانەدانتر ، رەچەڵەك باشتر
أَنْجَح: سەركەوتووتر
إِنْجِذَاب: بەكێشكردن
إِنْجِرار: كێشكردن ، هێنان
إِنْجِرَاف: رامالّين
إِنْجِمَـاد: بـەستن ، مـەيين، رچيـان ، ڤەرسان
إِنْجَلَت الحَقِيقَة: راستی دەركەوت
إِنْجِيل: ئينجيل
أَنْحَاء: سەرانسەر ، ئەملاولا
إِنْحَـازَ إِلَيـه: چـوە پـالّی ، دايـە پـالّی لەگەلّيا بەرگری كرد
إِنْحِبَاس: گيران ، مۆلّخواردن
إِنْحِدَاب: قۆقزی
إِنْحِدَار: لێژی ، بەرەوخوار
إِنْحَدَل: پەستران
إِنْحِرَاث: كێلاّن
إِنْحِرَاص: قرنجان ، قرچ
إِنْحِرَاف: لادان، وێـلّ بـوون، لاربوونەوە
إِنْحَـرَف: لايـدا ، وێـلّ بـوو ، سـەری لێشێوا
إِنْحِشَاء: ئاخنران ، تێخزان

إِنْحِصَـــار: گـــەمارۆدان ، كورتبـــوون، سنوور بۆدانان ، پەنگدان
إِنْحِطَاط: كەوتن، نزم بوون
إِنْحَطَّ: نزم بوو، هاتەخوار ، كەوت
إِنْحَـطَّ السِـعْر: نـرخەكەی دابـەزی ، قيمەتو بەهای هاتە خوارەوە
إِنْحِفَار: هەلّكۆلّين ، هەلّكەندن
إِنْحِكَاك: هـەلّكران ، خشتكان ، خوران
إِنْحِلاَل: هـــەلّوەشان ، لێـك بـران ، لەبەريەك نەمان
إِنْحِنَـــاء:چەمانـــەوە،نووچانـــەوە ، نڤرچوون
إِنْحِيَاز: دانەپالّ ، دانە بەرەی ئەو
أَنْخَـب: بـەد دلّ ، ئـەوەی نـاتوانێت وەلاّم بداتەوە
إِنْخِدَر: بێهۆش بوون ، بێئاگابوون
إِنْخِدَاش: رووشان ، بريندارپوون
إِنْخِدَاع: هەلّخەلّەتاندن، فريوودان
إِنْخِذَال:سەرشۆريی،مل نەويكردن
إِنْخِرَاط: پێوەكران ، تێوەچوون
إِنْخِسَاف: مانگ گيران
إِنْخِفَاض: نزمی ، نەوين ، لێژايی
إِنْخِلاَع: هەلّكەنران ، لەجێ چوون
إِنْخِيَاط: دووران
أَنْـــدَی: ســـەخیتر، بەخشـــندەو بەهرەمەندتر ، خۆش ئاواز
إِنْدِثَار: لەناوچوون ، فەوتان ، نەمان
أَنْدَخ: ساردو سڕ
إِنْدَخَل: چوە ژوورەوە، چوە ناو
إِنْدِرَاس: كۆن بوون ، دێرين بوون
إِنْدَرَج فِي الشَئ: پلـەبەپلەيكرد،زنجيرە بەنديكرد

إنْدِفَاع: بەخێرایی ڕۆیشتن، بەپەلە چوون

إنْدَفَعَ في الأمْرِ: بەخێرایی چوو بەرەو کار

إنْدَفَنَ: شاردیەوە، پەنهانیکرد

إنْدِقَاق: کوتران ، لێدان

إنْدِمَاج: چوونە نێو یەك ، بوون بەیەك

إنْدِمَال: سارێژ بوون ، چاکبوون

إنْدِهَاش: سەرسامی ، تەواسان ، واق وڕمان ، سەراسیمە

إنْذَار: ئاگادارکردن ، گەیاندن، پێوتن

أنْذَرَ: ئاگاداریکرد ، ترساندی

إنْزَاع: داڕووتان،داماڵین،لێکردنەوە

إنْزَال: داگرتن ، هێنانەخوار

إنْزِجَار: پێکران ، هەراسان بوون

إنْزِحَاف: داخزین ، هاتنەخوار

إنْزِعَاج: وەرس بوون ، هەراسان بوون، سەغڵەتی

إنْـزِلاَق: هەڵخلیسکان ، خزان ، هەڵدێران

إنْزِوَاء: گۆشەگیریی ، کەنارگیری

أنَسَ: دڵخۆش بوون ،شادمان بوون

إنْسَان: مرۆڤ ، ئادەمیزاد ، مەردوم

إنْسَانِيّ: مرۆڤانە ، ئادەمیزادیی

إنْسِجَام: ریککەوتن ، گونجان

أنْسِجَة: چنراو ، ڕێسراو

إنْسِحَاب: کشانەوە ، گەڕانەوە دواوە ، پاشەکشە

إنْسِحَاق: هاڕین ، کوتین

إنْسَدَّ: داخرا ، بەسترا

إنْسِدَاد: داخران ، بەستران ، گیران

إنْسِدَال: شۆڕبوونەوە ، هاتنە خوارەوە

إنْسِرَاح: بەرووتی نووستن لەسەر گازەرای پشت ، ئازادبوون

إنْسِفَاك: ڕژان، هاتنە خوار ، لەبەر ڕۆیشتن

إنْسِكَاب: ڕژان

إنْسِلاَخ: داماڵین ، لێکردنەوە

إنْسِيَاب: تێکشان ، داخزان

إنْشَاء: دروستکردن ، داڕشتن

إنْشَاد: خوێندنەوەی سروود،پێشەنگی

أنْشَأَ: دروستی کرد ، پێکی هێنا

إنْشِرَاح: دڵکرانەوە، سینە والابوون

إنْشِعَاب: دابەش بوون بەسەر چەن بەشێکدا

إنْشِغَال: داگیرسان ، هەڵکران ، گڕسان

إنْشِقَاق: لەیەك بڕان، دووبەرەکێتی هەڵوەشان

أنْشُودَة: سروود

أنْصَار: پشتیوان ، لایەنگر

إنْصَاف: دادپەروەریی، میانەڕەوی

إنْصَبَّ: ڕژایە ناو ، چوە ناو ، کەوتە ناو

إنْصِرَاف: ڕۆیشتن ،دەست هەڵگرتن

إنْصَرَفَ إلَى: چوو بۆ لای ...

أنْصَف: دادپەروەرتر، دادگەرتر

إنْضِغَاط: پەستاوتن ، شێلان بەسەر یەکا

إنْضِرَاب: کوتان ، لێدان

إنْضَمّ: پەیوەست بوو پێوەی ، چوە پاڵی

إنْطَفَأَ: کوژانەوە، دامرکان ،خەفە بوون، خامۆش بوون

إنطلاق: دەرچوون ، بەردان ، بەگوڕو رۆیشتن

إنطماس: داپۆشین ، ونبوون ، شاردنەوە

إنطواء: نوشتانەوە، هەڵپچڕان

إنظلم: ستەمی لێکرا

أنعام: مالآت ، گیاندار

إنعام: خەلآت ، بەخشیش

إنعدام: نەبوون ،نەمان،لەناوچوون

إنعطاف: خواربوونەوە،لاربوونەوە، وەرگەڕان

إنعقاد: بەستران ، گرێدان ، رێکەوتن ، کۆبوونەوە

إنعكاس: دانەوە ، رەنگدانەوە

أنعم: پێی بەخشی ، پێیدا

إنغراس: چەقاندن ، چاندن ، روان

إنغراق: نقوم بوون

إنغسال: شتن

إنغطاس: چوونە ژێر ئاو

إنغلاق: داخستن ، پێوەدان

إنغماس: نقوم بوون،چوونە ناو ئاو

أنف: لووت ، کەپۆ ، پۆر

أنف: شتی نوێو تازە

إنفاخ: فوتێکردن

إنفاد: تەواوکردن ، نەهێشتن

إنفاذ: نەمان ، فەوتان

إنفاق: بەخشین ، پێدان

إنفتاح: کرانەوە، ئاوەلآبوون ،ڤالابوون

إنفجار: تەقانەوە، ترەقان

إنفراج: کرانەوە، قوتاربوون لە ئەزموونو نارەحەتی

إنفراد: تەنیایی، یەکتایی، هەرخۆیی

إنفراش: راخستن ، راخران

أنفس: گرانبەهاترین ، نرخدارترین

إنفساح: ئاوەلآبوون ، بوارکردنەوە

إنفسخ: هەڵوەشانەوە، لەیەك بڕان

إنفشاش: سیس بوون ، وشك بوون

إنفصال: جیابوونەوە، لەیەك ترازان

إنفصام: شکان ، جیا ، دابڕاو

إنفصاص: چۆڕان، تکان ،هاتنەخوارەوە

إنفصل عنه: لێی جیابوەوە

إنفطار: شتەق بردن، درزتێکەوتن

أنفع: سوورتر، سوودمەندتر

إنفعال: جۆش خواردن، گەرم بوون ، کەوتنە جووڵە

أنفق المال: پارەی بەخشی

إنفكاك: لەبەریەك هەڵوەشان ، جیابوونەوە، لەیەك بڕان

إنفلاق: شکاندن ، فلیقانەوە

أنفلونزه: هەلآمەت ، ئەنفلۆنزا

إنقاء: خاوێنکردنەوە، پاككردنەوە

إنقاذ: رزگارکردن، دەربازکردن

أنقاض: پاشماوەی بینای رووخاو، داروپەردوو

إنقباض: هاتنەوەیەك ، دڵتەنگبوون

إنقتال: کوشتار ، تیاچوون

أنقذ: رزگاریکرد، قوتاریکرد

إنقراض: تیاچوون،نەمان، فەوتان قڕتێکەوتن

إنقسام: دابەش بوون، کەرت کەرتبوون

إنقسم: دابەش بوو، کەرت کەرتبوو

أنقص: کەمو کورت تر، ناتەواوتر

إنقضاء: تەواوبوون، دوایی هاتن ، بەسەرچوون

إنْقِطَاع: لەیەك بڕان، پچڕان، لێك جیابوونەوە
إنْقِلَاب: هەڵگەڕانەوە، کوتەدا، وەرچەرخان
إنْقِلَاع: هەڵکەندن ، لەرەگو ریشە دەرهێنان
أنْقَلِيس: مارماسی
إنْقِمَاع: رامو ملکەچبوون
أنْقَى: سپیو پاك، بێخەوش
أَنْكَا: کولانەوەی زامو برین
إنْكَاح: بەشوودان ، مارەبڕین
إنْهَاك: ماندوکردن، پڕوکاندن
إنْهِدَام: رووخاندن، کاولکردن ، وێرانکردن، داتەپین
إنْهِزَام: شکاندن، شکست پێهێنان
إنْهِضَام: هەرس بوونی خواردن لەگەدەیا
إنْهِلَال: داکردنی باران بەخوڕ
إنْهِمَاك: کۆششو ماندوێتی بەگەڕخستن لەکارێکدا
إنْهِوَاء: کەوتنە خوارەوە، بەربوونەوە، شۆڕبوونەوە
إنْهِيَار: رووخان، رمان
أَنْوَاء: یەکە ، پۆل ، بەشی
أنْوَاع: جۆراوجۆر، هەمەچەشن ، هەمەرەنگ
أُنُوثَة: ژنێتی ، مێیەتی
أَنْوَر: روناکتر، رۆشن تر
أَنْوَك: گێل ، نەزان ، کەودەن
أنْيَاب: کەڵبە
أنِيس: هاودەم ، هاوغەم ، ئاو دەنگ
أنِيسُون (یانسون): رازیانە
أنْيَق: شۆخو شەنگ، جوانو ژیکەڵە
أنْيِمَاء: کەم خوێن ، بێ خوێن
أنِيمُومَتر (مقياس سرعة الرياح وقياسها): باپێو
أنِين: نکە، ناڵە ،نقە ، ناڵەو هاوار

أهـ

أهَب (أعد): ئامادەیکرد
إهَاب (الجلد الخام): پیستەی خۆش نەکراو
إهَابَة: ترساندن ، تۆقاندن
أهَال: کەوت بەسەریا ، لێیدا
إهَانَة: سووکایەتی ، گاڵتەپێکردن
أهْبَل: گێلو بێهۆش،نەزانو نەفام
إهْتِدَاء: رێنمایی کردن، رێنیشاندان
إهْتَدَى: رێنماییکرد، چاوساغیکرد
إهْتَزّ: هێنایە لەرزە، جووڵەی تێخست
إهْتِزَاز: لەرینەوە، هەژان، جووڵان
إهْتِمَام: گرنگی پێدان ، مشوور خواردن ، بەتەنگەوە بوون
إهْتِوَاء: پێوەبوون ، گرفتار بوون، تووشیاربوون
إهْدَاء: پێشکەشکردن ، بەدیاری پێدان، بەخشین
أهْدَاب: برژانگ، موژەلانگ
إهْدَار: فەوتان ، تیابردن
أهْدَل: لچ شۆڕ
أهْدَر: بەخۆڕایی رشتنی خوێنی یەکێك، بەفیڕۆ تیابردنی نەفسێك
أهْرَام: سێگۆچکە ،هەرەم کەلەولاتی میسر هەیەوشوێنەوارێکی مێژوویی دێرینە
أهْل: خەلك ، دانیشتوان

أَهْلَ: راهاتن ، هۆگریی ، کەوی بوون

أَهْلاً وَسَهْلاً: بەخێر بێی،خۆشحاڵی دەربڕین بەهاتن و ئامادەبوونی

إِهْلاَك: لەناوبردن، قەلاچۆکردن

أَهْلَب: مەردومی تووکن

أَهْلِيّ: ماڵی ، کەوی

أَهْلِيَة: شیاوی ، گونجان، شایان

إِهْلِيلِجِيّ: شێوە هێلکەیی

أَهَم: گرنگتر، لەپێشتر

إِهْمَال: فەرامۆشکردن ، خستنە پشتگوێ ، وەلاخستن

أَهْمَلَ: فەرامۆشیکرد

أَهَمِيَّة: گرنگی ، بایەخ ، باك ، بەهەندگرتن

أَهْنَأ: خۆشتر، مەزەدارتر

إِهْنَاء: پیرۆزبایی کردن، بەنۆشی گیانکردن

أَهْوَس: شێتی، کەم عەقڵی

أَهْوَك: نادان و گێل ، عەقڵ نزم

أَهْوَن: ئاسانتر، سووکتر، ساناتر

أَهْيَب: بەسامتر، بەکەسایەتی

أَهْيَف: رقەڵە

او - أو

أَوَى: پەنای برد،چووە پاڵ ، هانای برد

أَوْب - أَوْبَاً: رق هەستان ، خەشم گرتن

أَوْ: یان ، یا ، یاخود

أَوَام: تینویەتی

أَوَان: رۆژگار، چاخ ، دەم

أَوَانِيّ: قاپ ، قاچاخ

أَوْبَاش: مەردومی پەست و نیگەران

أَوْتَار: ژێ

أَوْثَق: قایمتر ، بەهێزتر

أَوْج: بڵندی ،چڵەپۆ، بەرزترین خاڵ ، لوتکە

أَوْجَبَ: فەرزیکرد،خستیە ئەستۆی

أَوْجَدَ: دۆزییەوە،دییەوە، بینیەوە

أَوْجَعَ: ئێشی پێگەیاند، ژانی بەبەرا هێنا

أَوْحَد: تاقانە، تاك

أَوْحَى: ئامازەی بۆ کرد

أَوْحَى خێراتر، گورج تر، توندتر

أَوْدَاء: چەوت و خوار ، نارێك

أَوْدَعَ: بەئەمانەت ئەسپەردەی کرد

أُورُوبِيّ: ئەورووپایی ، خەڵکی ئەورووپا

أَوَز: قاز

أَوْسَط: میانە ، ناوەڕاست

أَوْسَع: فراوانتر ، گوشادتر

أَوْصَلَ: گەیاندی، لکاندی بەیەکەوە

أَوْصَى: مۆچیاریی و ئامۆژگاریی‌کرد

أَوْضَأ: پاکیزو پوخت تر، جوانتر

أَوْضَحَ: رۆشنی‌کردەوە ، تیشکی خستە سەر

أَوْطَاد: کێوان

أَوْعَدَهُ: بەڵێنی پێدا

أَوْعِيَة: موولوولەکان

أَوْقَ - آق (أتَاهُ بالشُؤم): بەدبەختی بۆ هێنا ، بەلا لێی‌دا

أَوْقَاف: ماڵ و سامانێکە بەتەنیا تەرخانکراوە بۆ هەژارو نەداران

أَوْقَدَ النَّار: ئاگرەکەی داگیرساند

أُوقِيَانُوس: دەریا ، زەریا

أُوكْسِجِين: ئۆکسجین

أَوَّل: یەکەم ، سەرەتا

الأَوَّل: یەکەمین
أولاد: منالّ ، بەچکە
أَوَّلاً: یەکەم، لەپێشا، لەبەراییدا
اولئكَ (أُوْلاء ـ هؤلاء): ئــەوان ، ئەڤانـە (بۆ دوور)
أُولُو (أُوْلات ـ ذو أصحاب): خاوەن
أُولُوْ الأَبْصَار: خاوەن ژیریو بینا
أُولُوهِيَة: خوایەتی،پەروەرگاریەتی
أَوْلَوِيَّة: لەپێشتر، بەراییتر
أَوَّلِي: سەرەکی ، یەکەمی
أَوْلَى: چاکتر ، سازتر، باشتر
أَوْمَأَ: ئاماژەیکرد

آي ـ أي

آيَة: نیشانە ، هێما
آيِسَ: نــائومێدبوو ، دڵشکـــــاوبوو، رەنجا
آيِن: رووناك ، رۆشن ، دیار
أَيْ: واتە ، یەعنی
إِيْ: بەڵێ، ئەرێ
أَيّ: کام ، کامیان ، کامە ، چ
أَيُّ شَخْص: کامە ، کامەیان
أَيُّ شَئ: چی ، چ شتێك
أَيُّ نَوْع: کام جۆر، کام چەشن
أَيُّ وَاحِد: کامیان
أَيَا: هۆ ،های (بۆبانگکردنی دوور)
إِيَاب: گەڕانەوە، هاتنەوە
أَيَار: مسی زەرد
أَيَّار (مايس): جـۆزەردان ، بەختەباران
إِيَاكَ: نەکەی ، ئامان
أَيَّام: رۆژگـار ، چاخ ، سەردەم ، گاف
أَيَّام الإِسْبُوع: رۆژانی هەفتە
أَيَّان (متى): کەی ؟ چ کات ؟

إِيتَاء: بەخشین ، پێدان
إِيثَار: خۆنـــەویستن ، خۆرەنجان بـۆ بەرانبەر
إِيجَاب: پێویست بوون
إِيجَاد: دۆزینـەوە، پەیداکردن،دیتنەوە
إِيجَاز: کورتە ، خولاسە، پاڵفتە
إِيحَاء: نیگا ، بۆ هاتن ، کەوتنە دڵەوە
أَيَّدَ: پشتگیری کرد، کۆمەکیکرد
إِيدَاع: سپاردن ، دانان
إِيذَاء: ئازاردان ، چەوسانەوە
إِيرَاد: داهات ، دەرامەت
أَيِسَ: ناهومێدیکرد ، هیوابڕاویکرد
أَيْسَر: ئاسانتر، ساناتر
إِيصَال: گەیاندن ، پێوە نووسان
أَيْضاً: هــەروەها ،دیســان ، دووبــارە جارێکی دی
إِيضَاح: روونکردنەوە، والآکردن
إِيعَاز: ئاماژەدان، بەگوێدادان
إِيفَاد: ناردن ، رەوانەکردن
إِيقَاظ: بێدارکردنەوە، بەئاگاهاتن
إِيقَاف: راوەستان ، داگرتن
أَيْقَن: دڵنیابوو، گومانی نەما
أَيْك: جەنگەڵ ، دارستان
إِيكَاء: هەڵسپاردن، بـەقـەدا هەڵواسین
إِيكَال: پێدان ، سپاردن
أَيِّل: بەرانە کێوی
إِيلاف: هەتککردن
إِيلام: ئێشان ، ژانکردن
إِيلان: حەوانەوە، پشوودان
أَيْلَة: سرووشت
أَيْلُول(الشـــهر التاســع): رەزبـــــەر ، مشتاخان ، مانگی نۆ

أيِم (**أرْمَل - أرْمَلَة**): رەبـەن ، زگـورت ،
ژن مردوو ، شوو مردوو
إيحَاء: ئاماژەكردن ، نیشاندان
إيمَان: باوەڕ ، ئیمان
أيْمَن: لای ڕاست ، ڕاستە لا
أيْن: لەكوێ ؟ ، كوا ؟

إينَاس: خڵەفاندن ، خەریك كردن
أيْنَمَا: لەهەركوێ
أيُّهَا: گەلۆ ، هۆ ، بۆ بانگكردنە
إيوَاء: گرتنەخۆ ، جێكردنەوە
إيْوَان: هەیوان
أيِيدْ: توانا ، هێز

أَسْبَانَغ (سپيناخ)

أَرْمُود (هەرمێ)

أَسَدْ (شێر)

إبْرِيق الشَّاي (قۆری ـ چاپەز)

إبْل (وشتر)

أرْنَب (کەروێشك)

إنَاء خَزَفِي(قاپی کاشی)

أصص (ئینجانە)

أطَار (چوارچێوە)

أرْجُوحَة(جۆلانە ـ دیلانە)

أفْعَى (مار)

أدْهَم (ئەسپی رەش)

تلفزيون (تەلەفزیۆن)

مروحة (پانکە)

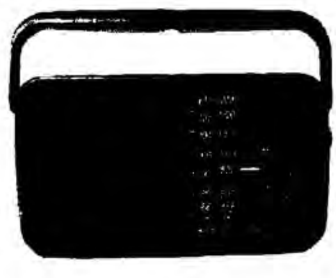
ثلاجة (یەخچال ـ سەلاجە)

ماكنة الخياطة (مەکینەی درومانی)

تسجيل (تەجیل)

مذياع (رادیۆ)

كومبيوتر (کۆمپیوتەر)

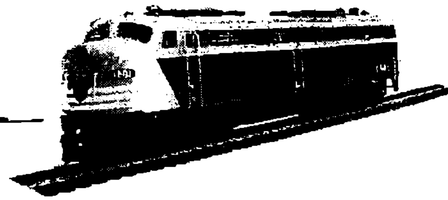

مكواة (ئوتو)

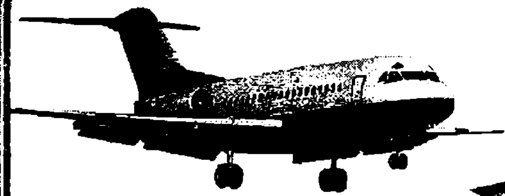

تلفون (تەلەفۆن)

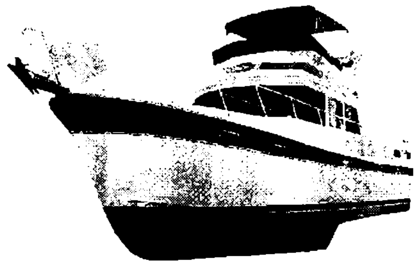
إبْتِكَارات (بەدیهێنراوو دروستکراوەکان) (2)

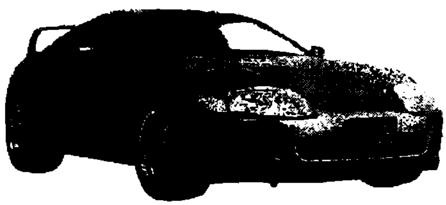
قِطَار (شەمەندەفەر)

طيّارَة (فڕۆکە)

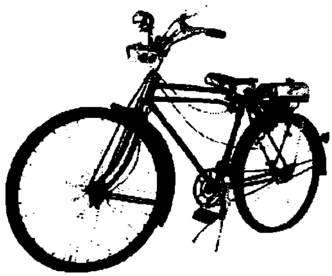
باخِرَة (کەشتی)

سَيّارَة (ئوتومبیل)

دراجة نارية (ماتۆڕ)

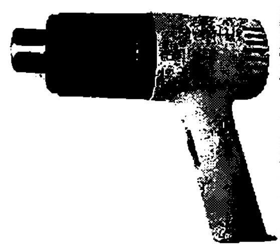

دراَجَة (پاسکیل)

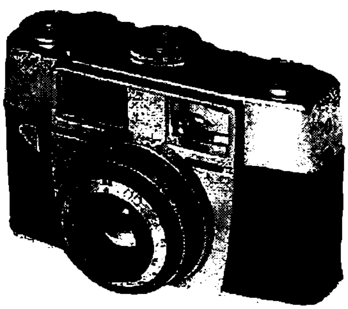

الهاتف الجوال

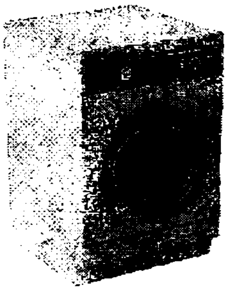
(موبایل)

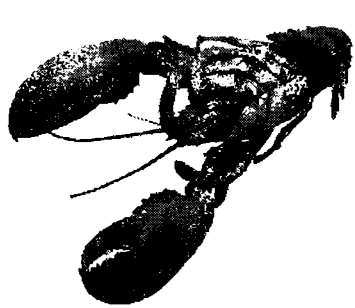
مجففة (قژ وشك کەرەوە)

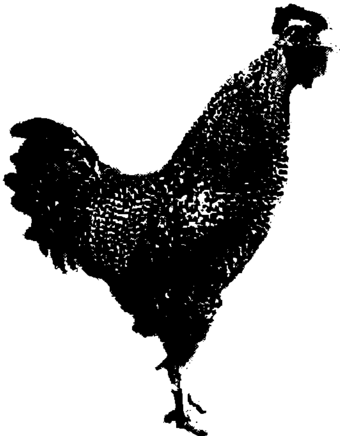
آلَة فوتوغرافية (ئامێری
وێنەگرتن ـ کامیرە)

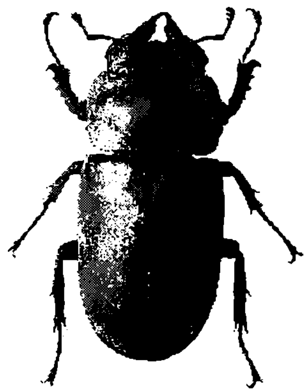
غَسّالَة (جل شۆر)

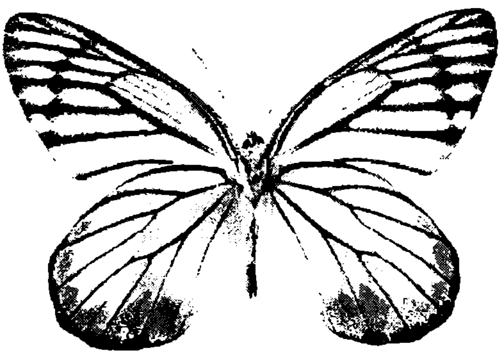
أبو جلمبو ـ سَرَطان (قرژاڵ)

أبو يَقْظان ـ ديك (كەڵەشێر)

أبوجُعْرانَة ـ جُعَل (قالۆنچە)

أبو دَقيق ـ فَراشَة (پەپوولە)

أبو كِرْش ـ أكْرَش (ورگزل)

أبو بَيض ـ عَنْكَبوت (جاڵجاڵۆكە)

② حرف البَاء

ب

ب

دووەم پیتی زمانی عەرەبی یەو بەم مانایانە هاتووە:

1) **الإلْصَاق: أمْسَكْتُ بِالرَّجُل**

پێوەلکان وەك: پیاوەکەم گرت

2) **الإسْتِعَانَة: كَتَبْتُ بِالْقَلَم**

بەکارهێنان وەك: بەپێنووس نووسیم

3) **المُصَاحَبَة: إذْهَبْ بِسَلَام**

هاوەلایەتی وەك: بەئاشتی برۆ

4) **الظَّرْفِيَة: سَارَ بِالليْل**

دەم و کات وەك: بەشەو رۆیی

5) **البَدَل: بَاعَ الكُفْرَ بِالإيمَان**

لەجیاتی (گۆڕینەوە) وەك: بێباوەڕیی فرۆشت بەباوەڕو ئیمان

6) **التَّعْدِيَة: ذَهَبْتُ بِهِ إلَى البَيْت**

گوزەران (پەڕاندن) وەك: بردم بۆ ماڵەوە

7) **القَسَم: بِالله** : سوێند وەك: توخوا

8) **النِسْبَة: لَقِيتُ بِزَيْدٍ الأهْوَال ؛ أي بِسَبَبِهِ**

هۆ (هۆکار) وەك: بەهۆی زەیدەوە تووشی نەهامەتی بووم

9) **التَّوْكِيد وَهِيَ زَائِدَة: وَتَكُونُ الزِّيَادَة وَاجِبَة: كَأحْسَنْ بِزَيْدٍ: أي حَسَنَ زَيْدٌ : أي صَارَ ذَاحُسْنٍ**

بۆ دووپات و دڵنیایی کەبەزیادە بەکاردەهێنرێ ئەو زیادەیەش پێویستە وەك: چاکبە لەگەڵ زەید: بەمانای زەید باش بوو ـ واتە ڕەوشتی باش بوو

10) **وَقَدْ تَأتِي بِمَعْنَى (عن) و(عَلَى) و (إلَى)**

بەماناکانی (لە)و (لەسەر)و (هەتا)ش دێت

ب ؤ

بُؤْبُوَة العَيْن (مُقْلَة): بیلبیلەی چاو ، گلێنەی چاو

بُؤْرَة (مَرْكَز التَّجَمُّع): چاڵ ، بنکەی کۆبوونەوە، تیشکۆ

بُؤْس (شَقَاء): هەژاری ، نەگبەتی، کەساسی ، کوێرەوەری کلۆڵی ، بێچارەیی

بِئْر: بیری ئاو ، قوڵکەی ئاوین

بِئْسَ المَصِير: بەدبەخت بیت

ب ا ب ا

بَائِدْ: دوابڕاو، سەرنگون، لەناوبەر

بَائِر: وێران ، کاول ، خاپور

بَائِعْ: فرۆشیار ، فرۆش

بَائِن: روون و ئاشکرا

بَاب: دەرگا ، دەروازە ، دەرگە

بَابَا: پاپای ڤاتیکان

بَابَارِي: بیبەری توون

بَابِل: ئەو شارەیە کەدەکەوێتە سەر رۆخی فورات و لەدێرزەماندا نەمردوود دروستی کردووە

بَابُوجْ: پاپووج ، سۆڵ

بَـــابُونَجْ: بەیبوونــــە، چاوەپشـــیلە ، بابوونە

بَاتَ: مایەوە

بَاتِرْ: برندە ، برەڕ

بَاثِر: حەسوود، ئێرەیی

بَاحَ: دركاندی،دەریخست،ئاشكرای كرد

بَاحِثْ: لێكۆڵەر، توێژەر

بَاحَثَ: گفتوگۆو لێكۆڵینەوەی‌كرد

بَاخُور: مانگی ئاسمان

بَاخُورَاء: چلەی هاوین

بَاخِرَة: كەشتی ، پاپۆڕ

بَاخِعْ: خۆكوژ لەداخ و خەفەتا

بَـــاخِلْ: ڕەزیـــل ، دەســـت قونجـــاو ، رژد

بَــادَرَ: دەستپێشكــەری كــرد، دەســتی پێكرد، سەرەتای خولقاند

بَادِرَة: دەستپێشخەری، پێشنوێن

بَادَلَــــهُ: گۆڕیـــــیەوە لەگــــەڵیدا، ئاڵوگۆڕیكرد

بَادِنْ: قەڵەو، تەن گەورە

بَادِيْ: سەرەتا

بَادِيَة: بیابان ، سارا ، چۆڵ

بَاذِلْ: بەخشندە، دەست گوشاد

بَاذِنْجَان: باینجان،باینجانە رەشە

بَار: مەیخانە، مەستخانە

بَارِحَة: دوێنێ، شەوی رابردوو

البَارِحَة الأُولَى: پێرێ

بَارِدْ: سارد ، سۆڵە

بَارِزْ: دیار ، ئاشكرا ، بەرچاو ، قیت

بَـارَزَ: بـۆ یـەكتر هاتنـە مـەیدان، بـوار لەیەك گرتن

بَارِعْ: لێهاتوو، بەتوانا ، شارەزا

بَارِقَة: هەوری تروسكەدار ، شمشێر

بَارَكْ: پیرۆزبێت ، فەڕداربێت

بَارَكَ اللهُ: خوا پیرۆزی بكات

بَارُود: بارووت

بَارُودَة: جۆرێكە لەتفەنگ

بَارُومَتْر: پەستان پێو

بَارِئْ: پەروەردگار، خوا، یەزدان

بَازْ: باز ، هەڵۆ

بَاز المُلُوك: شاباز

بَازِغْ: هەڵاتوو، دەركەوتوو

بَازِلْيَا: پاقلەی كێوی

بَأْس: سام ، هەیبەت ، باك ، زات

بَاسِطْ: راخەر ، فراوانكەر

بَاسِلْ: ئازا، دلێر، شێر دڵ

بَاسِمْ: دەم بەپێكەنین ، رووخۆش

بَاسُور: مایەسیری

بَاشَا: پادشا ، خاوەن شكۆ

بَاشَرَ: راستەوخۆ دەست بەكاربوو

بَاشِق: واشە ، سووچەر

بَاص: پاس ، ئۆتوبیس

بَاصِرْ: بینا،بینەر،دیتن ، چاوساغ

بَاصِرَة: چاو ،دیيە، چاڤ ، بینایی

بَاصُورَة: چەقالە

بَاضَ: هێلكەكردن

بَاطِش: ستەمكار، زۆردار

بَاطِل: نارەوا ، پرووپووچ

بَـاطِن: نـــاو،نێــو،ژوورەوە، نـــاواخنی هەموو شتێك

بَاطِنِيّ: هەناوی، ناوەكی

بَاعْ: باڵ ، دەست ، پەل

بَاعَ ـ بَيْعَاً: فرۆشتی،كڕین‌وفرۆشتنی‌كرد

بَاعِثْ: هۆ ، دۆز ، مایە
بَاغٍ: زۆردار،ستەمکار،زاڵم ، ملهوڕ
بَاقَة: دەستە، چەپکە، دەسك
بَاقِرْ: پیاوی زۆرزانو دەوڵەمەند
بَاقِعَة: دنیادیدە، ئـەوەی ئـەزموونو ڕووداوی زۆری بینیوە
بَاقِلاَء: پاقلە
بَاقِيْ: هەمیشەیی، نـەمر ، هـەردەمی، پاشماوە
بَاكِرْ: بەیانی، سبەینێ ، زوو
بَاكِرَة: کچێنی ، کچ ، مۆرنەشکاو
بَـاكُور: پەڵـە،یەکـەم، بـارانی بـەهارو پایزە کەزەوی دەبوژێتەوە پێی
بَاكُورَة: نۆبەرە ، نوخشە ، پێشەبەرە
بَاكِيْ: گرینۆك ، گرۆز (بۆ نێرینە)
بَاكِيَة: گرینۆك ، گرۆز (بۆ مێینە)
بَال: فیکر ، دەروون ، هەست ، دڵ
بَالَغَ: زیادەڕەویکرد، ڕۆچوو، گەیوو
بَـالَغَ فِـي الأَمْـر: ڕۆچـوو لەمەســەلەدا زیادەڕەویکرد لەویاسەدا
بَالِغ: باڵغ، گەیشتنە پلەی ئەرکو داوا، پێگەیشتنی عەقڵو ژیری
بَالُوعَة: ژێراو
بَالُونْ: باڵۆن
بَامْيا: بامیە، بامێ
بَـانِي: دامەزرێنـــەر، دروســـتکەر، بنیاتنەر
بَاغِض: ڕقاوی ، قیناوی
بَانْطُولْ:پانتۆڵ، شەرواڵ ، دەرپێ
بَاهِتْ: کاڵ ، کرچ ، پێنەگەیشتوو
بَاهِرْ: ڕۆشن ،درەخشان ، ئاشکرا
بَاهَرَ: شانازیکرد، بەخۆی نازیی

بَايَنَ: لێك ترازان، لێك پچڕان
بَاهِظ: گران ، نرخ بەرز
بَاهِلَة: ژنی بێشوو ، بێوەژن
بَايِع: فرۆشیار ، فرۆش

ب ب

بَبْر(أَسَد هِنْدِيّ۔ نَمْرٌ مُخَطَّط): پڵنگـی خەت خەت
بَبْغَاء: تووتی

ب ت

بَتَّاتَـاً: بـــەهیچ کلۆجێـك ، هــەرگیز، هـەرگیزاو هەرگیز ، ببڕای ببڕای
بَتَّار: بڕەر ، لێکەرەوە ، قرتێنەر
بَتَّةً: هەرگیز ، بەهیچ کلۆجێك
بَتَر: بڕین ، لـەرەگو ریشە دەرهێنان
بَتْرَاء: کوڵەمار ، پچڕاندن ، قرتان
بَتْرُول: نەوت ، نەوتی خام
بَتُوْل: خاوێن ، پاك ، بێگەرد
بَتُوْلَــة: پــاك دامێنــی ، ئـــافرەتی گۆشەنشین کەشوونەکات

ب ث

بَثٌ۔ بَثَّاً :بلاّویکردەوە،پەخشیکرد
بَثُّ السِّرّ: نهێنی بلاّوکردەوە
بَثٌّ: پەخشو بلاّوکردنەوەی هەواڵ
بَـثْرَة: زیبکـــە ، گـــرمژە ، تیـــوك ، دوومەڵی پچووك ، پورگ

ب ج

بَجَّ۔ بُجّ: جووجەڵەی مریشك
بَجَّار(ثَـوْبٌ مُخَطَّط): کراسـی خـەتدار، کراسی ملدار
بَجَحَ(فَـرِحَ): پێخۆشـحاڵبوو، خـۆش نوودبوو
بَجَحَ(قَـلَّ حَيَـاؤُهُ):خـۆی سـووككرد، ئابڕووی چوو

بَجَدَ (أقَامَ): نیشتەجێبوو، دانیشتن
بَجْدَة (أصْل): بنەڕەت، سەرچاوە، نەژاد
بَجْرَ (عَظُمَ بَطْنُهُ): ورگی گەورەو زلبوو
بُجْرَة (السُرَّة): ناوك
بَجَسَ المَاءُ (فَجَرَهُ): ئاوەکەی هەڵقولان، تەقاندی، فیچقەیکرد
بَجَعٌ (طَيْر): سەقاکوژ، ماسی گرە
بَجَلَ (عَظُمَ): گەورەبوو، زلبوو
بَجَمَ (سَكَتَ مِنْ فَزَعْ): لەترسا بێدەنگ بوو، زەنەقی چوو
بَجْمٌ (بَلِيد أو غَبِي): گەلحۆ، گەمژە، گەلۆر، کەودەن
بُجْنُهُ (بَرْشَمَةٌ): چەمانیەوە، پەرچی دایەوە
بُجُوم: ژیربوونەوە، وەستانی گریان‌و زاری
بَجِيلٌ: فراوان‌و گوشاد، بواردار

ب ح

بَحَاثٌ: فرەلێور،پشکنار، لێکۆڵەر، توێژەر
بُحَاح (إخْتِنَاق لِصَوْت): دەنگ نوسان، دەنگ خنکان
بَحَّار: کەشتیەوان، دەریاوان
بُحَار (دُوَار البَحْر): سەرە خولێ، دەردەدەریا
بَحَارَة: دەریاوانی، کەشتیەوانی
بَحْبُوح (كَرِيم الطَبْع): بەخشندە، دەست بڵاو
بَحْبُوحَة العَيْش (رَغَدُهُ): خۆشگوزەرانی، خۆشحاڵی
بَحْت (خَالِص): پوختە، پەتی

بَحَّة الصَوْت: دەنگ گرێ، دەنگ نووسان
بَحْتَر (بُحْتُرِيّ - قَصِير وَثَخِين): کورتە بنە، گردەپیاو
بَحْث: دووا، کـۆڵایەوە، گەڕان، کنەکردن، پشکنین
بَحْثَرَ (بَعْثَرَ): بلاّویکردەوە،پەرشیکرد
بَحْر (يَم): دەریا
بَحَرَ- بَحِرَ (تَحَيَّرَ وَبَهِتَ مِنَ الفَزَع): سەرسام ما، تۆقی، واقی وڕما
بُحْرَان (هَذَيَان المَرَض): وڕێنە، بزرکاندن
بَحْرَة (بِرْكَة مَاء): ئەستلّ، گۆم
بَحْرِيَّة (القُوَة البَحْرِيَّة): هێزی دەریایی
بُحَيْرَة: دەریاچە، زرێوار

ب خ

بُخَار: هەڵم
بَخٍ: پرخە
بَخٍ بَخٍ: ئافەرین، زۆرباشە، ئافەرم
بَخْتٌ (حَظ): بەخت، شانس، فاڵ، هات
بَخْتَر- تَبَخْتَر (مَشَى مِشْيَة المُتَكَبِر): بەفیزەوە ڕۆیی، خۆی بائەدا
بَخَرَ- بَخِرَ الفَم (إنْتَنَ رِيحُهُ): دەمی بۆگەنی کرد
بَخَّرَ (حَوَلَ إلَى بُخَار): کردیبەهەڵم
بَخْس (وَاطِئ): هەرزان، کەم نرخ، گەنگ، نزم
بَخَسَ (نَقَصَ القِيمَة): نرخیکەمکردەوە، دایبەزاند، سووکیکرد
بَخْس (أرْضٌ تُنْبِتُ مِنْ غَيْر سقِيٍّ): زەوی دێم، دێمەڕۆك

بُخـل: رژدی ، نـان کوێـری، دەسـت قوچاو، پیسکەیی
بَخُل: رژدبوو، رەزیل بوو
بُخور: بوخورد
بَخیل:رژد ، رەزیل ، نان کوێر ،لەچەڕ، مەندەبوو، قەمیتەر، چاوچنۆك، پیسکە

ب د

بَدْ رِجْلَیه : لنگی بلآوکردەوە
بُدّ (مهرَب): ناچاری ، بودڕ
بَدَا(ظَهرَ ـ لاحَ):دەرکـەوت ، دیاربوو ، سەریهەڵدا
بِدَائي: سەرەتایی
بَدّال: دراوگۆڕەرەوە، پارەکار
بَدّالَة: بگۆڕی تەلەفۆن
بَدَانَة: قەڵەویی
بَـدَاوَة: کۆچـەری، ژیـانی کۆچـەریو دەشتەکیی ، چۆڵگەرێتی
بَدَاهَة: راستەوخۆ، بێڕامان
بُدَاهَة: کوتوپڕ، لەناکاو
بِدَایَة: سەرەتا ، خاڵی دەستپێك
بَدَأ: دەستی پێکرد ، سەرەتای نواند
بَدَّدَ(شَتَّتَ): هـەڵی وەشـاند،لـەناویبرد، بلآویکردەوە
بَدْر: مانگی چواردە
بَدَرَ: کوتو پڕیکرد، پەلەیکرد
بَدْر: پەلەکە ، خێراکە،زووکە،گورج کە
بَـدَرَ: دەسـت پێشـخەریکرد، پێشـی کەوت
بَدْرَة: هەمبانە، کیسەی زێڕ
بَدْرَقَة: بەڕێکردن ، بەرێخستن
بَدَعَ: دایهێنا ، دۆزییەوە
بَدْع: دروستکردن ، داهێنان

بِدْعَة: تازە داهـاتوو، تۆبەرە، نوخشە
بَدَلَ ـ بَدَّلَ: گۆڕی، گۆڕییەوە
بَدّل ـ إبْدَال: گۆڕینەوە
بَدَل ـ بَدیل: بـریکار ، لەجیاتی
بَدَلاً مِنْ: لەبری، لەشوێنی، لەباتی
بَدْلَة: جل ، بەرگ ، قات
بَدَن: تەن ، لاشە،داروبار، جەستە
بَدُنَ ـ بَدَنَ: قەڵەوبوو، گۆشتیگرت
بَدْو: دەشتەکی، کۆچەری
بَدْوَر(کیس النقُود): تورکەی پڕ لەپارە
بَـدَوي: بیابـان نشـین، دەوارنشـین ، سارانشین، دەشتەکی
بَدِیـع(عَجِیـب): سـەیر ، سـەمەرە، سەرسوڕمێن
بَدِیل: لەجیاتی، لەبری، بریتی ،بریکار
بَدِیهَة : راستەوخۆ، بێلێکدانەوە
بَدِیـهي: ئاشـکرا، دیـار ، ناسـراو ، دەرکەوتوو
بَدِیهیـة : بێگومـان، بەڵگەنەویسـتە، بێنیاز لەبەڵگەهێنانەوە

ب ذ

بَذّ(غَلَبَ): سەرکەوت، شکانی، زاڵبوو
بَـذّ(رَثّ الهَیئـة):پـەڕپووت، شـڕۆڵ، روتەڵ
بَذَاءة: زمـان پیسی، بێئابڕوویی، دەم پیسی ، جنێودان
بَذَاخ: لوتبەرز ، فیزن
بَذَاذَة: پیسی ، چەپەڵی ، پۆخڵی
بِذَار: تۆوچێن ، ئەوەی تۆو دەچێنـێ، تۆوکردن
بَذّال: دەست بلآو ، گـوشاد ، گیرفـان کراوە

بَذَأَ: جنێویدا، قسەی ناشیرینیکرد

بَذَرَ ـ بَذْراً: تۆوی کرد، تۆوی چاند

بَذَرَ المالَ: ماڵو ساماني بەفیڕۆدا، سامانی بەهەوانتەدا

بَذْرَة: تۆو ، دەنك

بَذْرَة نابِتَة: تۆوی رواو

بَذْعْ: ترسو بیم

بَذْل:بەخشین،پێدان، بەخشندەیی

بَذْلَ: بەخشی ، دای

بُذْم: سووربوونو هۆشیاریی

بَذُور ـ بَذِير(نَمّام): دەم شڕ

ب ر

بَرّ: گوێرایەڵی کرد، ملی درێژکرد

بِرّ: چاکە ، ئاینخوازیی

بَرّ: زەوی ، وشکانی، بەژ ، چۆڵ

بُرّ: گەنم

بَرَا(جعَلَ فِي أنْفِه البُرَة): لووتەوانەی کردە لووتی

بَرَاء: یەکەم شەوی مانگ

بَـــرَاءَة: رزگــاربوون ، پاکانـــە سەرفرازبوون

بَـرَاحْ(أرض فَضـاء لا شـجر فيـــه وَلاَ بِنَاء): چۆڵو بیابان ، چۆڵەوانی

بَـرَادْ(خـزَان التَّـبْرِيد): ســاردکەر، ساردکار

بَـرَّاد(الـذي يَرکَـب الآلات المَعْدَنيَــة): فیتەر

بُـرَادَة(شُـقَاطَة المِـبْرَد): وردە ئاســن خاکەی ئاسن

بَرَاذعِيّ(صَانِع البَرْذَعَة):کورتــاندرو ، کۆپان درو

بِرَاز: پیسایی ، پاشەڕۆ

بَرَاز(فَضَاء): چۆڵ ،دەشت، دەر

بَرَاعَة: لێهـاتوویی، وەستایی،سەلیقە، زانایی ، شارەزایی

بَـــرَاق: تروســـکدار، بریســـــکەدار، ورشــــەدار، درەوشاوە، شەوقدار

بُرَاق(فَرَس مُجَنَّح): دوڵدوڵ

بَرَّاك(طَحَان): ئاشەوان

بَرَانِيّ: کۆچەر ، چۆڵپەرست، نەناسراو

بَرَاه: رزگاریکرد، قوتاریکرد

بَرَايَة: تیژکەر، هەسان، بڕیەنگ

بَرَأ(خَلَق): دروستیکرد، هێنایە بوون

بُرء ـ بُروء(شيفاء): چاك بوونەوە

بَرء(خَلَق): دروستیکرد

بَرْبَـر(أكْـثَر الكَلاَم): چەنە بــازیکرد، زۆری وت ، زۆربلێی کرد

بَرْبَرِيّ(هَمَجِيّ): کێوی ، هــار، دڕندە ، هەندێك لەدانیشتوانی ئەفەریقای ژوورو

بَرْبَرِيَّة (هَمَجِيَة) : کێویتی، دڕندەیی

بَرْبَط: جۆرە سازێکە لەتار دەچێ

بُرْتُقَال: پرتەقاڵ

بُرْتُقَالَة: یەك پرتەقاڵ

بُرْث: زەمینی نەرم ، خاکی نەرم

بُرْثُـن الطَـائِر: چنگی مــەل، چنــگ، چەپۆك

بُرْج(حصْن): کۆشك ، قەڵا، کەلو،قوللە

بَـرْجْ(جَمِيـل): جـوان،خوێــن شــیرین، ئێسك سووك

بَـرَجَ(ظَـهَر وارْتَفَــع): دەرکـــەوت ، بەرزبوەوە

بَرْجَـاس(سَــرَج مَحْشُــوّ): کورتــان، کۆپان

بَرْجَل: پەرگاڵ

بُرْجم: چەمۆڵە
بُرْجُمَــة: گرێــی پەنجــە، خــەلوول، کەشك
بَرِجَ: بــەجێی هێشت، چۆڵیکرد، لێی نەما، بڕایەوە
بَرَّجَ: هیلاکی کرد، ماندوی کرد
بَرْج: توندوتیژی ، توندڕەویی
بَرَدَ: ساردبوو، ساردیکرد
بَرْد: سەرما ، ساردیی
بَرَدْ(حَبُّ الغَمَام): تەرزە
بُــرد(ثــوبٌ مُخَطَط): کراسی ملـداری، خەت خەت
بُرداء(برد الحُمّى): لەرزە لەرز لەکاتی ســەرمادا، چۆقەی دان لەسەرمایا
بُرْدَعَة(كسَاء الدابَة): کورتان، کۆپان
بَرْدَقُوس: جاترە کێویلە
بِرْذَون: بارگیر، یەختە، ئێختە
بَرَزَ: دەرکەوت، دەرهات، هاتەدەر
بَرْزَخ: پەردەیەکەلەنێوان دووشتدا
بِرسَام: ئاوبەنگ
بِرسْكُوب:دووربینێکـە ئـەو دیـوو دیــوار ئەبینێ، زەوی بین
بَرسِيم: وێنجە، سێپەڕە
بُرْش(ممسَحَة الأرجُل): پێلاو سڕە ، پێپاکەرەوە
بَرْشَمَ الرَّجُل (أظهَر الحُــزن): پەشـت و دڵتەنگ بوو
بَرِصَ: بەڵەك بوو
بَرَص:نەخۆشی بەڵەکی،دووزامی
بِرْطَــام (ضَخم الشَــفة): لچـن ، لــچ ئەستوور
بَرْطَلَ (رَشَا): بەرتیلیدا
بَرْطَلَ (إرْشَاء): بەرتیلدان
بُرْطُل(تَــاج الأسقُف):کلاوی‌قەشە
بَرْطَمَ(إنْتَفَــخ غَضَبَــاً): لــەتوڕەییدا پیشی خواردەوە
بَــرَعَ: ســەرکەوت، دەرکـەوت، چــالاکی نواند ، لێهاتوویی دەرخست
بَرْعَمَ: گۆپکەی کرد ، چرۆیکرد
بُرْعُم: چرۆ،شکۆفە ،پۆخ ،گۆپکە
بَرْغَش: مێشـوولە وردە، خاکە، ورە
بُرْغُل: ساوەر ، ساڤار، پەتلە
بُرغُوث: کێچ
بُرْغِيّ(لَولَب): برغـو، جـەڕ، مەنگەنـە، پێچ
بَــرَقَ (وَمِيض السَّــحَاب): چەخماخــە، بروسکە، تریشقە
بَــرَقَ (لَمَــعَ): درەوشــایەوە، شــەوقی دایەوە، تیشکی لێکەوتەوە
بَرْقَشَ(لَوَّنَ): بۆیەیکرد، رەنگی‌کرد
بُرْقُع(نقَــاب): پەچـە، رووپـۆش، تــارا، چارەپۆش
بَرْقُوق(خوخ): قۆخ
بُــرُوز: دەرپـــــەڕیوی، هــــەڵتۆقوی ، بەرزەکی
بَــرُوقٌ مِــنَ الرِّجَــال(جَبَــان): پیــاوی ترسنۆك ، بێزات ، کەم ورە
بَرِي (زعرور): گۆیژ
بَرْقِيَة: بروسکە ، تەلگراف
بَرَكَ: چۆکی دادا، یخیدا
بَــرَكَ المَــاءُ: گــۆلی بەســت ، پــەنگی خواردەوە
بِرَك: دێوەزمە، کابووس
بِركَار: پرگال

بُرْكَان: شاخی ئاگرین، گڕکان، ئاگر پرژێن
بِرْكَة: ئەستێل، ئاوکۆ، گۆل، گۆم، سەراو، ئاڤزێل
بَرَكَة: پیرۆزیی، خۆشی،دروود، بەهرەوەری، فەڕداریی
بَرَكَع: بەقنگدا کەوت
بُرْكُع: کورتەبنە، کورتەبالآ، گولە
بَرْلَمَان: پەرلەمان، ئەنجومەنی نوێنەران، کۆڕی نەتەوە
بَرَم: بادان، لوولدان، پێچدان
بَرِمَ: بێزاربوو، قارس بوو، بێتاقەت بوو، جاڕس بوو
بَرَمَ: بایدا، لولیدا
بُرْم: مەردومی بەدڕەوشت
بَرْمَائِيّ: وشکانی
بَرْمَة(لِيَّة): بایەك ، خولێك ، سووڕێك
بُرْمَة(فَخَّار): گلێنە، گلێنەی سورەوەکراو
بَرْمِيل: بەرمیل ،بۆشکە، چەلەنگ
بَرْنَامَج: پرۆگرام، بەرنامە
بُرْنَيطَة: سەپکە، شەپقە
بُرُنْز(مَزِيج النُّحَاس): زەرد،مەفرەق
بُرْهَان: بەڵگە، سەلماندن، بەڵسا، پازە
بُرْهَة(حِين): کات، ماوە، سات، دەم، تاو
بَرْهَنَ: سەلماندی ، بەڵسای‌کرد
بُرْهَى: بۆساتێکی کەم‌و کورت
بَرْوَاز:چوارچێوە، چێوە، چەمەرە
بُرُوتِسْتَانْت: پرۆتستانت ، ئاینزایەکی دیانە
بُرُودَة: ساردی، سەرما
بُرُوز: دەرکەوتن ، سەرهەڵدان، ئاشکرابوون، دیاربوون
بُرُوسْتَات: پرۆستات ، لوی بن میزەڵان
بُرُولِيتَار: پرۆلیتار، چینی کرێکار
بُرُومِيتَر: بارۆمەتر، باپێو
بَرَى: دایدا ، تیژیکرد
بَرَى القَلَم: قەڵەم دادان،پێنووس دادان
بَرِيّ: وشکانی، بێئاو
بَرِئ: پاکو خاوێن، بێسووچ‌و گوناه
بَرِيَّة: مرۆڤ، ئادەمیزاد ، مەردوم
بَرِيتُون:تورەکەی ریخۆڵە، هەناو، پریتۆنیۆم
بَرِيد: پۆست ، پەیامبەر، نامەبەر ، پۆستەچی
بَرِيق: تروسکایی، درەوشە، رووناکی بریسکە
بَرِيم (مَفْتُول): بادراو، لوولدراو
بَرَم(قَيطَان): کشتەك، دەزووی بادراو

ب ز

بَزّ: رووتی کردەوە ، دایماڵی
بَزّ(سِلَاح): چەك ، تفەنگ
بُزّ۔ بِزّ الْمَرْأَة۔ ثَدْيِهَا: مەمك ، مەم ، مەمکۆڵە
بَزَّاز(تَاجِر الأَقْمِشَة): بازرگان ، کوتاڵفرۆش
بُزَاق(بُصَق): بەڵغەم ، تف
بَزَّازَة الأَطْفَال : مەمکەشووشە
بَزَّال: ئاوکێش ، باکێش
بَزْبَز: بەزین ، غاردان ، تاودان
بَزَخ: سنگی دەرپەڕی
بَزَر(مَلَأَه): پڕیکرد، فوولیکرد
بِزر(حَب): تۆو ، دەنگ

بَـرَغ: دەرهـات، هەڵـهات، شـەبەقیدا، سپێدەیدا
بَـزَقَ (بَصَقَ): تفیکردەوە، بەڵغـەمی فڕێدا
بَزَلَ ـ بَزِلَ (ثَقَبَ): کونیکرد، سمی
بَزْل: باکێشان ، ئاوکێشان ،دەرهێنانی باو ئاو لەناو سك
بَزْلاء: دنیادیدە، کارامە
بَزْلیا: پۆڵکە
بَزو: چەشن ، وێنە
بُـــزُوغ: بەرزبوونـــەوە، هەڵـــهاتن ، دەرکەوتن
بَزِيّ : برا یان خوشکی شیریی
بَزِیخ: قسە قوت
ب س
بِسَاط (سَجَّادَة): مافــور ، قـــاڵی، بەڕە، ڕاخەر
بَسَاطَة: سادەیی، ساویلکەیی
بَسَالَة(شَجَاعَة): ئـازایی، زاتکـردن، نەترسان
بَسَام: ڕووخۆش، دەم بەپێکەنین
بَسْبَسَة: پشەپش
بَسْبِیسَة: ناوساجی
بُسْتَان: باخ، بێستان، دەهل
بُسْتَانِيّ: باخەوان، بێستانەوان
بَسَرَ: ڕووی گرژکرد، خـۆی مۆنکـرد، دەمو چاوی دابەیەکا
سبُسْـر: فەریکـە خورمـا ، خورمـــای نەگەیو
البُسْـر: یەکـەم تۆبـــەرەو بەرهــەمی هەموو شتێك
بَسَـطَ: فراوانکـــــردن، ڕاخستـــن، هەڵخستن، پانکردنەوە
بَسُطَ: ئاسان بوو، سانابوو
بَسْط: شادی، خۆش نودی
بَسْطَة: پانتایی، فراوانی
بَسْطَرْمَة: باستورمە
بَسْكُوِيت: پسکیت
بَسَلَ: ئازابوو، نەترسا، وێرای
بَسَلَ: گرژبوو، مۆن بوو
بَسَمَ: بـزەگرتی، زەردەخەنە هاتە سەر لێوەکانی
بَسْمَة: بزە، زەردەخەنە ، خەندە
بَسْمَلَ: ناوی خوای هێنا
بَسِیط: ســـادە، کەمـهۆش، ســاکار، سانایی
ب ش
بَـشَّ(إِبْتَسَــامَة): زەردەخەنـــەگرتی، پێکەنی، بزەگرتی
بُشَارَة: مژدەدان، مزگێنی
بِشَارَة: خۆشی، هەواڵی خۆشی
بَشَارَة: ڕووخۆشی ، جوانی
بَشَاش: ڕووخۆش، لێوبەخەندە
بَشَاشَـــة: دڵخـــۆشی، ڕووخۆشـــی، کەیفخۆشی
بَشَاعَة(قُبح): ناشیرینی، نابووتی
بَاشِق: شاهێن ، واشە
بَشَاك(كَذَاب): درۆزن
بَشَامَة(بَشَام):ئەو دارەیەکەچیلکەکانی بۆ ددان پاکردنـەوە بـــەکار دێ ، دان ئاژنە
بَشَّرَ:هـەواڵی خۆشـی هێنـا، مـژدەی هێنا

بَشَرَ: دڵی خۆش بوو ،شادمان بوو
بَشَّرَ(سَحَلَ): وردیکرد ، هاڕی، کوتای
بِشْر(سُرور): خۆشی، شادی
بَشَرٌ(إنْسَان): مرۆڤ، ئادەمیزاد
بُشْرَى: مژدە،مزگێنی، دەمخۆشانە
بَشَرَة: ڕووی پێست، توێخ
بَشَرِيَة: مرۆڤ، خەڵك ، ئادەمیزاد
بَشِعَ: ناشیرین بوو، نابووت بوو
بَشِعٌ: ناشیرین، ئێسك قورس
بَشْكِير(قطيلة): خاولی
بَشِمَ ـ أبْشَمَ: تێری خوارد ، مڕبوو
بَشِير(نَذير): مژدەهێن، دڵخۆشکەر
بَشِيع: پیاوی بەد شێوە، نابووت

ب ص

بَصَّ(بَرَقَ): درەوشایەوە ،بریسکایەوە
بَصَّارَة: ئـەوەی فـاڵ دەگرێتـەوە، بەخت گرەوە
بَصَارَة: بینین ، دیتن ، هـەستپێکردن، چاوکردن
بَصَاصَة: چاو ، بینەر، دیدە
بُصَاق: تف ، بەڵغەم
بَصْبَصَ: زمان لووسی، چاپلووسی
بَصَّة: سەیرکـردنێك، نیگایـەك، تێڕوانینێك
بَصَرَ: بینی ، چاوی پێکەوت
بَصَّرَ: چاوی کردەوە، چاویپشکوت
بَصَرَ: چاو،بینایی، هەستی بینین
بَصَّرَهُ:پیشانیدا،خستیە بەر چاوی
بَصَقَ:تفی کردەوە، بەڵغەمی فرێدا
بَصَل: پیاز، پیواز
بَصَلَة: سەلکەپیاز

بَصَمَ(وَسَمَ): پەنجـەمۆریکرد، شەقڵیکرد
بَصْمَة: مۆر
بَصْوَة: پشکۆ ، سکڵ
بَصِير: بینـا ، چاوسـاغ، زیـرەك، کارامە، زرنگ
بَصِيرَة: زرنگی، چاوکراوەیی ،کارامەیی
بَصِيص: تروسکەدار، ورشەدار

ب ض

بَضّ: شل‌و مل ، پێست نەرم
بِضَاعَة: کەل‌و پـەل ، کوتـاڵ، شـت‌و مەکی بازرگانی
بَضَعَ: هەڵی دڕیی، هەڵی قلێشاند
بِضْع ـ بِضْعَة: کـەم،کـەمێك ، هـەند، چەند، هێندێك

ب ط

بَطّ: مراوی ، سۆنە
بَطَأ: ئـارام ، هێدی ، هێور، هێمـن، بەکاوە خۆ، دواکەوت
بَطَائة: سستی ، خاوی ،بەسەرداهاتن، ماتەمات
بَطَارِيَة: پاتری، پیل
بَطَاطَا: پەتاتە ، گازووله
بِطَاقَة: پسووڵە، بلیت ، کارت
بَطَّال: بێئیشی، بێکار، دەست سپی
بَطَالَة(عُطْلَة): پشوو، حەوانەوە
بَطَالَة(بُطُولَة ـ شَجَاعَة): پاڵەوانێتی ، ئازایەتی، قارەمانێتی، دلێری
بُطَان: قەیاسە، قایش ، تەنکە
بِطَانَة: بەری جل بەر، ناوپۆش
بَطَانِيَة(دِثَار): پـەتوو، بـەتانی ، جاجم ، پێخەف ،مەوج

بَطَحَ: فرێیدا، هەڵیدا، توڕیدا

بَطَّحَ: راكشان، بەدەماكەوتن، لەپەوڕووكەوتن

بَطْحَاء(وَادِي): چەم ، چەمی پڕ لەچەوو خركە، ناوی سەر زەمینی مەككەیە

البَطَّةُ: مراوییەك

بَطَرَ(شَقَّ): قلێشاندن، لێكی جیاكردەوە، شەقڵی تێخست

بَطَرَ: ناسوپاسیكرد، لەخۆیبایی بوو، شاكەشكەیی

بَطْرٌ: لەخۆبایی، لووتبەرز

بَطِرٌ: لەخۆبایی بوون، ناقابلی ، بێزاریی، پێنەزانین

بَطَراً: فیڕۆ، خۆڕایی، هەوانتە

بِطْرِير: زمان درێژ،بێحەیا،دەلۆ قەل ، دەم درێژ

بِطْرِيق: جۆرە گیاندارێكە پشتی رەشەو سكی سپییە لەهەرێمە بەستەڵەكان دەژی ، پەنگوین ، پەتریق

بَطْش: زەبرو زەنگ، سام ، سەختی ، دەستەلاتداریی

بَطَشَ: زەبرو زەنگ نواندن، سەختو رەقی خستنەگەڕ

بَطَلَ: هەڵوەشایەوە، پووچكرایەوە، بەتاڵكرایەوە

بَطَلَ: ئازابوو،بوو بەپاڵەوان،دلاوەربوو

بَطَلٌ: ئازا ، دلاوەر، جوان مەرد، قارەمان ، دلێر، مەیاندار

بَطَّلَ: وازی لێهێنا، دەستی هەڵگرت

بُطْلٌ: درۆ ، هەڵبەست، بێبناغە

بُطْلاَن: هەڵوەشانەوە، پووچ بوونەوە، بەتاڵی، پووكانەوە

بُطْم: قەزوان،دارقەزوان ،دارەبەن

بَطَنَ: ورگی زلبوو، سكی هات، ورگی داكەوت

بَطُنَ: شاردرایەوە، پەنهانكرا، لەبەرچاو ونكرا

بَطَّنَ الثَّوبَ وَغَيْرَهُ: بەرگو شتی دیكەشی شاردەوە

بَطْن: سك ، ورگ ، زگ ، گەدە ، ئۆچك ، لەمە

بِطْنَة: زۆرخۆریی، زیادەخۆریی، چڵێسی، نەوسنی

بَطْنَاً لِظَهْرِهِ: هەڵگەڕایەوە،لنگەو قووچ

بُطْنُج: پونكە ، نەعنا

بَطِئ: خاو ، لەسەرخۆ ، هێواش

بَطِيخ: كاڵەك ، گندۆرە

بَطِين: ورگ زل ، ورگن، سك زل ، ورگ داكەوتوو

بُطَين: سكۆڵە

ب ظ

بَظْرُ: قیتكە ، میتكە

ب ع

بُعاد: دوور ، چەپەك

بَعَاعٌ: هەوری بەبرشت، هەوری باراناویی

بَعْبَعَ (ثَرْثَرَة): چەنەبازیی، زۆری وت، چەنە بازیكرد، قسەی زۆر كرد

بُعْبُع: خێو ، درنج ، دێو

بَعْبَعَة(ثَرْثَرَة): پەلەكردن لەقسەدا، بەخێرایی قسەكردن

بَعَثَ: ناردی، رەوانەیكرد، خستیەڕێ

بَعْث: نـاردن، رەوانـەكردن ،قیامـەت خستنەڕێ، زیندوبوونەوە
بِعْثَة: نوێنەر، ناردە، نێرراو
بَعْثَرَ: بلاَویكردەوە، هەڵی رشت
بَعَجَ(شَقَّ): هـەڵی دڕیـی، هـەڵی قلّیشاند، لەیەكی بڕی
بَعْجَة: قوپاوی، چاڵ
بَعُدَ: دووركەوتەوە
بُعْد: دووریی
بَعْدُ: پاشان ، دوایی، دواتر، پاش
بَعَّدَ: دووری خستەوە
بَعْدَ الآنَ: دوای ئێستا ، لـەدوایدا ، لەمەودوا
بَعْدَ أنْ: دوای ئەوە ، پاش ئەوە
بَعْدَ ذلكَ: دوای ئەوە
بَعْدَ قَلِيل: پاش كەمێك ، پاش تۆزێك
بَعْدَ مَا: لەدواییدا ، پاشان
بَعْر ـ بَعْرُور: پشقل ، پیسایی
بَعْزَقَ (بَدَّدَ): بـەفیڕۆیدا، لەبـەردیدا، بەهەوانتەیدا
بَعْض: هـەندێك ، پارچەیـەك ، بڕێـك ، كەرتێك
بَعُضَ: مێشوولە گەزتی
بَعَّضَ: لەتیكرد، بەشیكرد
بَعَضَـهُ: بـەش بەشـیكرد، كـەرت كەرتیكرد، لەت لەتیكرد
بَعْل: مێرد ، شوو
بَعَلَ الرَّجُل للمَرْأة: بوو بەمێردیی، ژنـی مێنا
بَعْنَس: كەنیزەكی گێلو نەزان
بَعُوضَة: مێشوولە

بغ

بُغَاء: داوێن پیسی ، ئارەزوو ، هەوەس
بُغَـاث: داڵـە كـەرخۆرە، باڵندەیەكـە گۆشتی مردارەبوو دەخوات
بَغَال: ئێسترەوان ،قاترچی، مەیتە
بُغَام: دەنگی حوشترو گا، ئاهو
بَغَـتَ: كتوپڕیكـــرد ، خـــێرایكرد، دەستو بردیكرد
بَغْتَة: كتوپڕ، لەناكاو، لەپڕ
بَغَـدَ(إسْتَحْيَا): شـەرمیكرد، خـۆی پەنادا، خۆی شاردەوە
بَغَـشَ السَّـمَاءُ: نمـــەیەك بـــاری، رشێنەی كرد
بَغْشَة(رَذَاذ): نمە ، رشێنە
البَغْشَة: بارانێكی هێواش
بَغَضَ ـ بَغُضَ ـ بُغِضَ: وای لێهـــات ، كەسی خـۆش نەوێت
بَغْضَاء: رقو كیـن،دوژمنی سەرسەخت
بَغْل: هێستر ، قاتر، ئێستر، ولاَخی بار
بَغَى: ویستی ،حەزیكرد، نیازیكرد
بَغْي (ظُلْم): زۆرداری، جەوروستەم
بَغْي: سۆزانی ، داوێن پیس
بُغْيَـة: پێویسـتی ، نیـاز ، ویســت ، پێناو
بَغِيض: دوژمنی سەرسەخت

بق

بَقَّ(فَم): دەم ، زار
بَقَّ النَّبْتُ(طَلَعَ): دەرهات،ڕوا،سەوزبوو
بَـقَّ المَـاء: دەرپـەڕی ، فیچقـی كـرد، هەڵقوڵی
بَقَّ مَالَهُ: ماڵی تەخشانو پەخشانكرد
بَقَى: مایەوە، رەگی داكوتا

بَقَاء: مانــەوە، خايـاندن، جـاويدبوون، جێگیربوون
بَقَار: گاوان ، خاوەنی ڕەشە ولاَخ
بَقـاق(ثرثـار): چـــەنەباز ، زۆربلــێ، هەڵەوەڕ ، سازندە، سازنگە
بَقَال: سەوزە فرۆش
بَقبَقةَ الَماء: بلقە بلقی ئاو
بَقجَة (صُرَّة): بوخچە ، پرياسكە
بَقدونِس: مەعدەنووس
بَقرَ (شَقَ): هەڵیدڕیی، دڕاندی
بَقَر: ڕەشەولاَخ ، گاومانگا
بَقَرَة: مانگا ، چێل ، مانگايەك
بُقعَة(لَطخَة): پەڵە ، پینە
بَقعَة (مُستَنقَع الَماء): زەلكاو
بَقل (بَقلَة): سەوزە ، سەوزی
بَقلاوة: پاقلاوە ، جۆرێکە لەشیرینی
بَقِيَ (دَام): بـەردەوام بـوو، لـــەسەری ڕۆیشـت ، درێژەی هەبوو
بَقِيَّة (جُزء بَاق): ماوە ، ئەوەی ماوە، لێماوە

ب ك

بُكَاء: گرینۆك
بُكـَاء: گريــان ، نۆكــە، نوكــە نــوك ، شین ، شینو زاری ، شیوەن
بَكَارَة (عُذرَة): كچێنی
بَكتِريَاء: بەكتريا ، میكرۆب
بَكَرَ ـ بَكَّرَ: زوو هەستا، زوو هەڵسا
بِكر: نۆبەرە،یەکەم منالّ، یەکەم سك
بُكرَة(بَاكِراً ـ غَداً): سبەی، سـبەينێ ، بەيانی زوو
بَكَرَة: كچی جوانكیلەو قەشەنگ
بِكرِيَة الوِلاَدَة: يەكەمجار منالّی ببێ ، نۆبەرە

بَكل: دەستكەوتی جەنگی
بَكَمَ (خَرَس): لالّ بـوو، زمانی بەسترا
بَكَّمَ: بێدەنگ بوو، خۆی لالّكرد
بُكم (خَرَس): لالّ
بَكَى: گريا ، فرمێسكی ڕشت
بَكِيلَة: سروشت ، دەستكەوت

ب ل

بَـل (حَـرف عَطـف): بـەڵكو، بەشـــكو، بەلاَم
بَلَّ (أعطَى): پێيیدا
بِلَّ(شِفَاء): چـاك بونەوە ، ڕەوينەوەی ناساغی
بِلاَ(بِدون): بەبێ ،جگە، بەدەرلەو
بَـلاء: تــاقیکردنەوە، ئـــەزموندارییی، ئاپۆڕە، مەینەتی
بَلاَتِين: كانزايەكی ڕەنگ سپی‌یە
بُلاخ: درەختی هنديان
بِـلاد(قُطـر ـ إقلِيـم): ولاَت ، زێـــد ، نيشتمان
بَـلاَدَة: گێلــی ،گـەوجی ، كـەودەنی، گەلۆری
بَلاَرج: لەك لەكی سپی
بَلاَس: ڕاخەر
بَلاَط: كاشی،ناوفەرش ، ديوەخان
بَلاَطَة: شتايگەر، خشتی ناو فەرش
بَلاَطَة الضَرِيح: كێل ، بەردی گۆڕ
بَلاَعَة: بەلووعە، زێراب، گونج
بَـــلاَغ (خَـــبَر): هـــەواڵ، ڕاپـــۆرت، ڕاگەياندن، پێوتن
بَلاَغَة (فَصَاحَة): ڕەوانبێژی
بِلاَل: ئاو
بُلاَل: تاوی پڕو جوان

بَلاَلَة: شەونم ، ئاورنگ
بَلاَّن: ناتری حەمام
بَلاَهَــة: گێژوێــژی، کــەودەنی،وڕی، گێلی ، گەمژەیی
بَلْبَال(مُهيج): وروژێنەر، هەژاندن
بُلْبُل: بلبل ، هەزار
بَلْبَــلَ (هَيَــجَ): وروژانــدی، هـــەژانی، جۆشیدا، سەری لێتێکدا
بَلْبَلَــة (قَلَــق): وروژان، شـــڵەژان ، سەرکردنەسەر، ئاژاوە
بَلَــج (أضَــاء): شەبەقیــــدا، بـــەیانی داهات، روناکیدا، سپێدەی دا
بَلَجَ الحَقُّ: راســتی دەرکــەوت، راســتی دیاریدا
بَلَــج ـ بَلِيــج: رووخـــۆش، رووکــراوە، دەم بەپێکەنین ، ناوچاوان شیرین
بَلِــج: بــرۆ بلاّویــی، یــەکێك ئــەبرۆکانی بلاّوبێ
بُلْجَة: شەبەق ، سپێدە ، گزنگ
بَلَحَ (يَبِسَ): وشك بوو
بَلَخ: درەختی سندیان
بَلَدْ: ولاّت ، نیشتمان ، شار ، زێد
بَلَــدَ: مایـــەوە، تیاژیـــا، نیشــەجیّو جێگیربوو
بَلُدَ ـ بَلِدَ: گێل بوو، گەوج بوو
بَلَدان: بەجووتە شاری بەسرەو کوفـە وتراوە
بَلْــدَة: شـار ، خــەڵك نشــین ، شــوێنی جێنشین
بَلَدِيٌّ: نیشتمانی، هاوولاّتی
بَلَدِيــة: شـــارەوانی، بەرێوەبەرایــەتی بــەرێوەبردنی شـــار ، ئەنجوومــــەنی شارەوانی

بَلَــسْ: بێکــەڵك ،بێسـوود، نــەگریس ، بەد، خراپ ، نالەبار
بَلَسَ: نائومێد ، بێهیوا
بَلْسَم ـ بَلْسَمَةٌ: خـامۆش و بێدەنگبــوو لەترسا
بَلْسَمْ: دەرمانێکە ئەخرێتــە ســەر زامو برین بۆساڕێژ کردنەوە
بَلْشُون: شینە شاهۆ
بَلَص: زەوتیکرد، بەزۆر لێی سەند
بَلَّــصْ: زەوتکــــردن، داگیرکــــردن و زەوتکردن
بَلَّطَ: خشتی دانا، فـەرشیکرد، خشـت ڕێژیکرد
بَلْطَة (فَأس): تەور، تەورزین
بُلْطَة: ناگەهان
بَلْطَح ـ بَلْطَحَة: خودێك كـەوا وەفــای بەپەیمانی خۆی نەکردبێ
بَلَع: قـوتیدا، هەڵی لووشی ، لووشیدا
بَلْع: قوت دان ، هەڵ لوشین، لوشدان
بُلْعَة (ثُبّ الرَّحَى): کونی دەستاڕ
بُلْعُم (بُلْعُوم): گەروو،دەروازەی خۆراك
بَلَغَ: گەیی ، هاتەبەر، گەیشت
بَلَّغَ: گەیانی، رایگەیاند، پێی وت
بَلَــغَ أشُــدَّهُ: پێگـــــەیشت ، فـــامی بەبەراهــات،بالّغ بوو، عەقڵی بەبەرخۆدا هات
بَلَغَ مَبْلَغاً: گەیی بەڕادەیــەك ، گەیشـت بەئاستێك
بُلْغَة(كَفَاف): قایل ، تێر، بەرچاوتێر
بَلْغَم(نُفَاثَة الصَّدر): بەڵغەم
بَلْــف: چـــاوبەست، هەڵخەڵــەتاندن، فریودان

بَلَقَ ـ بَلُوقَــاً: خــێرایکرد، پەلــەیکرد، کەوتەخۆ

بَلِقَ ـ بَلَقَاً: سەراسیمەوسەرگەردانبوو ، واقی ورما

بَلَق: پیسی ، دەروازە

بُلْقَـة: بەڵـەك ، مـاش‌و برنـج، بـازوو ، رەش‌و سپی

بَلْقَع: زەوی بێئــاوو گیــا، لانەیــەکی خاڵی

بَلْكُون: بەلەکۆنە

بَلَّلَ: تەڕیکرد، ئاوی پێداکرد

بَلِـه: تێکچـوو، گێژبـوو، وڕبـوو، فـامی لەدەستدا

بَلْـه: وازبهێنــە، بـــڕۆ دواوە، بـڕۆ ، نەکەی

بَلُـو: کـۆن‌و رزیـوو، دێریـن‌و لەبەریــەك هەڵوەشاو

بَلْـوَى ـ بَلِيَـة: بـەلا ، کـۆست ، وەی ، کارەسات

بَلُّور: بلوور، سپی‌و سۆڵ

بَلُّوط: داربەڕوو، بەڕوو

بَلُّوطَة: یەك بەڕوو

بُلُـوغ: بـاڵغ بـوون، گەیشـتن بەتەمـەنی فامدیدەو پێگەیشتن

بَلُّوق: زەوییەکە هیچی تێدا نەڕوێ

بَلَى: بەڵێ ، ئەرێ

بَلِيَ: کۆنیکرد، رزاندی ، تیایبرد

بَلْيَار: بلیار

بَلِيَّــة: نارەحـــەتی ، ناهـــەمواری ، ئەزموونی سەخت

بَلِيـد: گێــل ، نـــەزان ، ساردوســڕ، کەم فام ، کەودەن

بَلِيج: تابان

بَلِيغ: رەوانبێژ ، قسەزان، دەم پاراو

ب م

بَم ـ بُمُوم: تۆنێکی بەرز

ب ن

بُن: قاوە، قاوەیی کاڵ، دەنکی قاوە

بِنَـاء (مبنـي ـ مَشِـيد): خـانو ، بینـا، ساختمان ، ماڵ

بَنَّاء: بەنا، وەستای خانوو، خانووساز

بِنَاءً عَلَى: بەگوێرەی، بەپێی

بَنَات: کیژان ، کچان

بَنَان: ئەنگوشت، قامە تەپڵ

بِنَايَة: ساختمان ، بینا، خانوو

بَنَـى: دروسـتیکرد ، بینـایکرد، بـەرزی کردەوە

بِنْت: کچ ، کیژی ، کەنیشك

بِنْتُ الأَرْض: رووبار ، ئاوی زەوی

بِنْتُ العَين: ئەشك ، فرمێسك

بِنْتُ الشَفَة: وشە ، واژە

بَنَّجَ: بێهۆشیکرد، سڕیکرد، نوانـدی ، خەوی لێخست

بَنْج: بەنج، بێهۆشکەر

بَنَجَ: گەڕایەوە، هاتەوە، چووەوە

بِنْج : ریشە ، رەچەڵەك ، ئەژاد

بَنْجر(شوندر): چەوەندەر

بَنْد:ئاڵایەکی گەورە، بەیداخێکی‌گەورە

بِنْـدَار: ئــەو بازرگانــەی شــت‌و مــەك هەڵدەگرێت بۆ گرانیی

بَنْـدَر: بـەندەر، شوێنی لەنگــەرگرتنی کەشتی

بُنْدُق: بندق ، درەختی بوندوق

بُنْدُقِيَة: تفەنگ، چەك ، سیلاح

بَنْدُول: چرکەی سەعات ، بەندۆڵ

بَنْدِير: دەف ، دەهۆڵ

بَنْزِين: بەنزین

بَنْطَة(مِثْقَاب): بونتە، سمۆ ، قەڵەم

بَنْطَرون(سِرْوَال): پانتۆڵ، شەرواڵ

بَنْطَرون تَحْتَانِي: دەرپێ ، ئاوەڵکراس

بَنْطَرُون قَصِير: دەرپێ کورت، پانتۆڵی کورت

بَنَفْسَج: وەنەوشە، بنەوشە

بَنَفْسَجِي: وەنەوشەیی، مۆر، خامەکی، بنەوشەیی

بُنْقَة ـ بَنِيقَة: گرۆڵە، بن قۆڵ

بَنْك (أصل): بنەچە، نەژاد، رەگەز

بَنْك(مَصرف): بانق ، بەنك

بَنْكِرَيَاس: پەنكریاس، ئالوی پەنكریاس، شیلاوگ

بُنَي: رۆڵە، وەچە، جگەرگۆشە

بُنَيَات الطَرِيق: كوڵانو شەقامە بچووكەكان، كوچە

بُنْيَان: ساختمان، بینا ، خانووی دروستكراو

بُنْيَة: سروشت ، شێوەی زگماك، شێوازی خولقێنراو

ب هـ

بَهَاء(حُسْن): جوانی، رازاوەیی، قەشەنگی ، مەزنی

بَهَات: درۆ، سەرسام ،واقو ورماو، سپی ، هەڵگەراو، بزركاو

بَهَار(صَنَم): بت ، پەیكەر

بَهَام: گوێرەكەو كارو بەرخ

بَهَتَ: واقی ورما ، سەری سورما ، هەڵبزركاو

بُهِتَ(حيرَة): سەرسوورمان ، رامان

بَهِتَ(أدْهَش): سەری سورمان ، سەراسیمەیكرد

بُهِتَ: نیگەرانو سەرسام مایەوە

بَهِتَ: سەرگەردانو زیانبەخشبوو، تووشی مەینەتو ژیانهات

بُهْتَان: درۆ، بوختان، ناپاكی، هەڵبستنی تاوانو گوناه

بَهَجَ ـ إبْتَهَجَ: گەشایەوە، دڵخۆشبوو، گەشكەداربوو

بَهْج: شادمان ، خۆشحاڵ ، خۆشنوود

بَهْجَة: خۆشحاڵی، شادمانی، ئاسوودەیی، دڵشادیی ، رووخۆشی

بَهْدَل: ئابڕوی چوو، حەیای چوو

بَهَرَ: پێشكەوت ، سەركەوت

بُهِرَ: بەشەوا دەركەوت

بُهْر: هەناسەبركێ، نیخە نیخ ، تەنگەنەفەسی

بَهْرَجَ(زَوَّقَ): رازاندیەوە، جوانیكرد، ئارایشتیدا

بَهْرَج(باطل): قەڵب، درۆ، پووچ، بەتاڵ، ناڕاست

بَهْرَجَان: زرقو بریقەدار،رۆشنو رووناك

بَهَزَ(دفع بضعف): پاڵی پێوەنا، بەئەسپایی پاڵی نا

بَهَش (أقبل مسروراً): بەرووخۆشی هات ، بەروویەكی گەشەوە هات

بَهَش(بَشوش): رووخۆشو دەم بەخەندەو پێكەنین

بَهَظَ: قورسیكرد، گرانیكرد

بَهَق: بەڵەك ، منجڵ، پەڵەی سپی سەر پێست

بَهَلَ(لَعَنَ):نەفـرەتی کرد، ئەفەرۆزیکرد
بَهْلَة ـ بُهْلَة : نەفرەت ، لەعنەت
بَهْلَوان: پاڵەوان، تەناف باز
بَهْلَوانيَّة : تەنافبازی
بُهْلُول (ضَحَّاك): قۆشمە، کۆستەبایی
بُهْمَـة : کـاری سـەختو قـورس، سـنگ بەرزو گەورە
بَهْمُوث: فێڵباز، تەڵەکەباز، شەیتان
بَـهُو ـ بَـهَاء: جـوان بـوو ، رازایـەوە، گەشایەوە، دەستی هێنا بەخۆیدا
بَهُو: ساڵۆن ، هۆڵ، دیدەنگە
بَـهِيٌ: رازاوە، روونـاك ، گەشـاوە، قەشەنگ
بَهِيج: دڵخۆشکەر، شەنگ
بَهِيمَة: چوارپێ، ئاژەڵ، رەشـە وڵاخ ، چارەوێ
بَهِيمِيَّة: ئارەزووی ئاژەڵی

ب و

بُوَاء(ثُعْبَـان عَظِيـم):مـارێکی گـەورە، ئەژدیها، هەژدیها
بَوَاء: بەرانبەر، هاوتا
بَوَّاب: دەرگاوان
بَوَّابَـة: دەروازە، دەرگـای گـەورە، دوولایی
بَوَاح: بەرچاو ، لەڕوو، ئاشکرا، دیار
بَـوَار: وێـران ، کـاول ، خـاپوور، تیاچوون، فـەوتان
بَوَازِغ: ئەستێرەی رۆشنو دیار
بَوَاسِق: درەختـی دارخورمای باڵابەرزو درێژ
بَوَاطِن: کاری نهێنیو پەنهان
بَوَاق: کەرەناژەن، فووپیاکەر، شەیپور ژەن

بُوَال: نەخۆشی شەکرە ، میز
بَوَان ـ بُوَان: نیرگە، ستوون ، ئەستوون
بُؤْس: داماویی، کلۆڵی، بەدبەختی
بَوَّأ(سَدَّد): رووی تێکرد، ئاراستەیکرد
بَوَّبَ الكِتَاب: کتێبەکەی بەش بەشکرد
بَوْح (إِظْهَار): خسـتنەڕوو، درکـاندن ، دەرخستن، ئاشکراکردن
بُـودْرَة(مَسْـحُوق الزِّينَـة):بـۆدرەی ئارایشو خۆ جوانکردن
بُودقَة(إِنَاء): قاپ ، تیان، بۆتە
بَوَّرَ: بەرەڵایکرد، نەی کێڵا
بُوْر: بێکەڵك، فەوتاو،خراپ، پواو
بُـورَة: بنکـەی کۆبوونـەوە، بنکـەی سەرەکی
بُورْجوَازِيَـة : بـورجوازیی، چینـی ناوەندی گەل
بُورْصَة: بورسـە ، کۆمـەڵگای بازرگـانی بۆ دراوەمەنی
بُورَق: بۆرەك
بُورِي: ماسی بوری
بُورِيَّة: حەسیر ، باریە
بَوَّزَ: تورەبوو، مرومۆچ بوو
بُوز: لوولەی مەسینە، لوولە
بُوسَة(قُبْلَة): ماچ
بُوسْطَة: بەرید، مەبەستدار
بَوْش: هـەرچیوپەرچیو ناکەس بەچە
بَـوَّش القَـوم: ژاوەژاویـانکرد، هـەراو دەنگە دەنگیان نایەوە
بُوشِي ـ بَوْشِـي: هـەژاریی ، نـەداریی، نەبوونی
بُوص(قَصَب): قامیش
بُوصَة: ئینج 54ر2سم

بُوصلَة: قيبلەنما، دياريكەرى ئاراستە
بُوع:ئيستێكى دواى پەنجە گەورەىپێ
بُوغَادَة: خۆلاو، تەپو تۆزاو
بُوغَاز(مَضِيق): دەربەند، گەلى
بُوقَ: شـــەيپور، هۆڕنـى ئوتومبيـل، زورنا
بُوقَة: تاوەبارانى بەخوڕ
بَوّلَ: ميزيى كرد
بَوْل: ميز
بُولَة: ميزكەر، ميزن
بَوْلِي: پـــزيشكى تايبـەت بـەبوارى ميزەوە
بُولِيس: پۆليس ، پاسەوان
بُوم: پەپوو، كوندە پەپوو، بايەقوش
بَوْن: ماوە، بۆشايى نێوان دووشت

ب ي

بَيَات: شەبەيخونى پڕ دوژمن
بَيَّادَة: پيادەى لەشكر
بَيَاض: سپێتى
بَيَّاضَـة: هێلكەكـەر، بەهێلكـە ، پــڕ هێلكە
بَيَّاضِيَـة: نەخشـەى بيناسـازى لەسـەر شێوەى هێلكەيى
بَيَّاع: چەرچى ، كۆلْ گێڕ
بَيَّاعَة: ئەوەى ئەفرۆشرێ
بَيَـــان: دەرخســـتن، ئـــاشكراكردن، روونكردنەوە
بَيَانو: پيانۆ، ئامێرێكى مۆسيقىيە
بِيئَة: كەش، دەورووبەر
بَيَّتَ: رێكى خست،ئامادەيكرد،گێڕاى ، سازيكرد
بَيْت: مالْ ، خانوو ، لانە ، خانە
بِيتْ: خۆراكو قوتى يەك شەو
بِيجَامَا: بيجامە، جلو بەرگى نێومالْ
بَيْدَاء(فَلاَة): چۆلْ ، بيابان ، سارا
بَيْدر: خەرمان، جوخێن
بَيْدَق الشَطْرَنْج: بەردى شەترەنج
بِيرَة(جَعَة): بيرە ، ئاوى جۆ
بَيْرَق (رَايَة): ئالا ، پەرچەم
بَيْرَقْدَار: ئالا هەلگر
بَيْض: هێلكە
بَيَّضَ: سپىكردەوە، تيف تيفەيدا
بَيَّضَ اللهُ وَجْهَهُ: خوا رووى سپى بكات
بِيض مِنَ اللَيَالِي:شەوانى(13ـ14ـ15) ى هـەموو مـانگێكى كۆچىيـە كـەمانگ تێيدا رۆشنو بەتيشكە
بَيْضَاء: سپێتى
بَيْضَة: يەك هێلكە، تاكە هێلكەيەك
بَيْطَار: پزيشكى ئاژەلْ
بَيعَ: فرۆشرا
بَيْع: فرۆشتن
بَيْعَـة: پـەيماندان، بـەلێندان، بـاوەڕى پێكردن
بَيْكَار: گۆنيا
بَيْن: جياوازى، بوارى نێوان دووشت
بَيَّـنَ: دەريـــخست ، ئاشـكراى كـرد، روونىكردەوە
بَيِّـن (ظَـاهِر): ديـار، لـەڕوو، بـەرچاو، ئاشكرا
بَيْنَ بَيْنُ: لەنێوان ، ناوبەناو
بَيِّنَة: بەلگە ، بورهان، قەواڵە
بَيْنَمَا: لەكاتێكدا، كەچى
بَيُوت: چێشتى شەو كەدەمێنێتەوە

بَاز (هەڵۆ)

بُوم (كونده پەپوو)

بَجَعْ (ماسی گره)

بَبغَاء (تووتی)

ببْرْ - نَمِرٌ مُخَطَّط (پلنگی خەت خەت)

بَجُّ - بَجّ (جووجەڵەی مریشك)

بَاب (دەرگا)

بَقَر (رەشه وڵاخ)

بِنْت (کچ - کیژ)

بَطَّة (مراوی)

بَقَرَة (مانگا)

بلكونة (بەر پەنجەرە)

بالون (بالۆن)

بَهَار ـ صَنَم (بت ـ پەیكەر)

بَصَل (پیاز)

بَطَاطَا (پەتاتە)

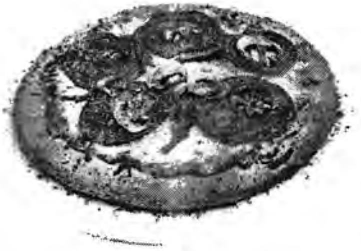
بَاذنْجَان (باینجان)

برتقال (پرتەقاڵ)

بُنْدُق (بوندوق)

بيتزا (پیتزا)

بَيض (هێلکە)

بَرْجَل ـ بَرْكَال (پرگال)

بُرْغِي ـ لَوْلَب (برغو)

بَرْمِيل (بەرمیل)

بَلْطَة ـ فَأْس (تەور)

بالُوعَة (بەلوعە)

بَوَّابَة (دەروازە)

بَرَى القَلَم (قەڵەم دادان)

بَطَارِيَة (پیل)

بيانو (پیانۆ)

بطارِيَة (پاتری ئوتومبیل)

بَطِيخ (كاڵەك)

بَرقُوق ـ خَوخ (قۆخ)

بَزَارَة الأَطفَال (ممكه شووشه)

بَدّال (پارە گۆڕەوە)

بَذورْ ـ كيس النقود

(تورەكەی پڕ لەپارە)

بُرطُل ـ تاج الأَسْقُف

(کڵاوی قەشە)

بُر (گەنم)

بازليا (پاقلەی کێوی)

بابُوج (پاپووج)

بِسَاط ـ سَجَاد (مافور ، راخەر)

٣ حرف التّـاء

ت

ت

سێیەم پیتی زمانی عەرەبی‌یە بەم مانایانە هاتووە:

1) **إسْم للحَرف الثالث من حروف المباني، مُؤنث ج تاءات والنسبة إليه [تائي وتاوي وتيوي] يُقال: ((قصيدة تائية وتيوية))**

سێیەم پیتی (مبانی)یەو : دەوترێت هۆنراوەیەکی (تائیی)و (تاویی)و (تەیەوی).

2) **ضَمير في آخر الفعل للمُتَكلم وللمُخاطب (قُمْتُ وقُمْتَ وقُمْتِ وقُمْتُمَا وقُمْتُم، وقُمْتُنَّ)**

راناوێکە لەکۆتای کرداردا دێت بۆ گوتەبێژو قسە لەگەڵ کرداردا.

3) **حَرف للتأنيث نحو ((قائمة وضَرَبَت))** پیتێکە بۆ مێیەتی.

4) **حَرف تُميز الوَاحد منَ الجنس نحو: ((شجرة واحدة)) وللمُبالغة نحو((فهّامة))**.

پیتێکە بۆ جیاکردنەوەی یەکێك لەکۆمەڵێك ، یان بۆ موبالەغەو پێ‌ی‌هەڵبرین.

5) **حَرف جَر للقَسَم فتجُر إسْمُ الله تَعالى نحو: ((تَالله)) وَرُبَّمَا جَرَّتْ سِوَاهُ نحو: ((تَربِّي))**.

پیتێکی راکێشەرە.

6) **وَقَدْ تَلحَق صيغة مُنْتَهى الجمُوع إمَا للدلالَة عَلى النَّسَب نحو: ((مَهَالِبَة)) جَمع المَنسُوب ((مَهَلبيّ)) وإمَا للتَعويض عَن حَرف مَحذُوف نحو: ((زَنَادقة)) جَمع ((زِنْدِيق))**.

دەچێتە سەر کۆتاترین دەستەواژەی کۆ ، ئەویش یان بۆ رەچەڵەکو نەسەب یان بۆ قەرەبووکردنەوەی پیتێکی سڕاوە.

7) **وَتُزَاد التَاء في أوائل الأفعَال وَأوآسطهَا نحو: ((تَقَاتَل وإقْتَتَل)) وَفي أوآخر الأسماء، كَتاء (مَلَكوت) وتُعوَض بتاء زائدة عَنْ حَرف مَحذوف من أول الكَلمة نحو: ((عظَة)) وَمِنْ آخرهَا نحو ((شفَة))**.

(تاء) زیاددەکرێت لەسەرەتاو ناوەڕاستی کرداردا هەندێك جاریش لەکۆتایی ناواو لەبری پیتێکی لابراو لەسەرەتا یان کۆتایدا.

تآ - تآ

تائب (نادم): تەوبەکار، ژیوان، پەشیمان، پاشگەز

تائق: تامەزرۆ، بەپەرۆش، خوازیار، عەودال

تائه: وێڵ ، سەرگەردان ، بەرەڵا، بێ‌سەرپەرشت، ون بوو ، گومبوو

تَابَ: تەوبەیکرد، پەشیمان بووەوە، پاشگەز بووەوە، ژیوان بوو

تَابَعَ: شوێنی کەوت،بەدویا رۆیی، دوایکەوت

تابِعْ(لاَحِق): دواى ئەو، پاشكۆ، شوێنكەوتە، ڕێ هەڵگرتن
تابِعَة: ئەنجام ، ئاكام، دەرئەنجام
تابِعِيّ: شوێنكەوتوو ، ئەوەى لەرەفتارو بۆچووندا يان لەرەوييەى ژيانيدا بەدواى پێشينيدا دێت
تابِل(تَوابِل): بەهارات، بۆن و بەرامە
تابُوت: داربازە، سندوق، سندوقى مردوو، تابووت، دارە مەيت
تاج: تاج ، گوڵينە
تاجَ: تاجى خستەسەر، تاجىنايە سەر
تاجِرْ: بازرگان، داناى كار
تاجَرَ: بازرگانيكرد ، سەوداگەريكرد
تاحَ: ئامادەبوو،سازا، هاتەسەريار
تاخَمَ(جَاوَرَ): لەپاڵ يەكدابوو، هاوسىٚبوون، هاوسنووربوون
تآخى: برادەريكردن، هاورێيەتى بەستن
تآخِيّ: برايەتى ، هاودەمى ،هاورێيەتى
تادَى: بۆى جێبەجێكرد، بۆى بەدى هێنا
تارَة: جارێك ، يەك جار
تارِس(مُدرع): زرى پۆش
تارَكَ: وازى هێنا ، پشوويدا
تارِك: وازلێهێنراو ، بەجێ هێڵراو
تآزَى ـ تَآزَياً : لێك نزيك بوونەوە، هاتنە پێش
تآزَرَ: دەوريدا،تەوقيدا، چوەپاڵى، پاڵپشتى نواند، هاوكاريكرد
تافِه: هيچو پووچ ، بىٚنرخ
تاسِع: نۆ

تَأسَى: نەوازشى يەكتريانكرد
تَآصَرَ: پشتگيرىو چوونە پاڵ يەك
تَاقَ (إشْتاقَ): ئارەزوويكرد، بيريكرد، خولياىبوو
تَآل: دواى ئەو، لەدوايەوە
تَآلَف: ڕێكەوت لەگەڵى،هاوتاىبوو
تَالِف: خراپ بوو، گەنيو ، ڕزيو
تام: تەواو ، پڕاوپڕ
تَامَ: گرفتاريكرد، شەيدايكرد
تَآمَرَ: پيلانى گێڕا ، بەپەنهان ڕێكەوت دژ بە..
تَأمُور: پێستى دڵ
تَاوَى ـ تَأوَى: كۆبوونەوەى باڵندەو يەك گرتنيان
تَاهَ(ضَلَّ): ونبوو، گومبوو، ديار نەما
تَأبَى: ڕازى نەبوو، نكووليكرد ، بەرپەرچىدايەوە
تَأبَّدَ: هەتاهەتايى، هەميشەيى، جاويدانى
تَأبَطَ: لەبن هەنگڵدان،بەخێوكردن، هەڵگرتن
تَأبَّه: دەستپاكو بىٚتاوان دەرچوو
تَأتَّى: ئامادەبوو، حازربوو، بۆيهات، هێناى
تَأثَّر: كاريگەربوو، وەك ئەوى لێهات، هاوحاڵبوو
تَأثَّر: كاريگەربوون، هاوحاڵبوون، هەستكردن ، هەستيارى گۆڕان بەهۆى يەكێكى ديكەوە،كارتێكردن
تَأثَّلَ: پتەوو مەحكەم بوو
تَأثَّمَ: تەوبەكردن لەگوناه ، پەشيمان بوونەوە

تَأثِير: کارتێکردن ، هەست جووڵاندن
تَأجَجَ(إلتَهَب): تاوی سەند ،گەرم بوو، بڵێسەی سەند
تَـأجَلَ(تَـأخَر): دواکەوت، لەکاتی خۆیدا نەبوو
تَـأجِيل: دواخستن ، دواکەوتن، پاش خستن
تَأجَمْ: چوونی شێر بۆ لانەکەی
تَـأخَى: کوردی بەبرا، بەبرا ناوزەدیکرد
تَـأخَرَ: دواکەوت، لەکاتی خۆیدا ئامادەنەبوو
تَـأخِير: دواکەوتن ، دواخستن، نەبوون لەوادەی خۆیدا
تَأدَى: بەشی خۆی پێدا
تَـأدَبَ: پاك‌و بەرزبوو،فێری ئەدەب‌و رەوشت بوو
تَأدُّق: جوان پۆشی ، شۆخی
تَأدِيب: تەمێکردن، فێرکردن، راهێنان
تَـأذَى: ئێش‌و ئازار، وەرس بوو، کاریان تێکرد، بێزاربوو، کاریگەربوو لەژێر ژان‌و ئێشدا
تَأدَبَ: بەزۆر فێری رەوشتی‌کرد
تَأدِبَة :بەجێهێنان،جێبەجێکردن
تَأرَجَ: بۆنێکی خۆشی لێوەهات
تَأرِيخ: مێژوو ، بەسەرهاتی کۆن
تَـأزَرَ: خۆی داپۆشی، بەکاڵای ئاو دامان خۆی پۆشی،پەشتەماڵی گرتەوە
تَـأزَّزَ المَجْلِس: جمەی هات، خرۆشا بەئامادەبووان
تَـأزَمَ القَـومُ: تووشی بەڵاونەهامەتی هاتن، گرفت‌و نەناڕەحەتی هات بەسەریاندا

تَأسَى: سەرخۆشی‌و ئارام گرتن
تَأسَدَ :وەك شێری لێهات،هاوچەشنی شێربوو
تَأسَس: دایمەزراند، دروستیکرد
تَأسَـفَ: داخی خوارد،داخی بۆ خوارد ، خەمی خوارد
تَأسَلَ: لەرەوشت‌و رەفتارا لەو دەچێ، هاو رەوشت‌و رەفتار
تَأسَنَ: گۆڕا ، تێکچوو، وەك خۆی نەما
تَأسِيَة : پرسە، تەعزێ، ماتەمینی یان سەرخۆشی‌کردن، نەوازشکردن
تَأسِيس: دامەزراندن، بناغەدانان
تَأشَبَ: تێکەڵبوو، لێك ئاڵا، چوو بەناو یەکا
تَأشِير: ئامازەکردن، دەستنیشانکردن
تَأشِيرَة: رێگە نامە، مۆڵەتنامەی رابوردن
تَأصَلَ: بناغەی داکوتا، بنەچەی دانا
تَأصِيلَة: بنەچە، بناغە، رەچەڵەك
تَأفَفَ(تَذمَر): سکاڵای کرد، ئاخی هەڵکێشا ، هەناسەی هەڵکێشا
تَـأكَدَ(تَوَثـق): قایم بوو، چەسپا، بەسترا
تَأكَر: هەڵیکەند، خۆڵی لێدەردا
تَأكَسَدَ: مەردومی بێکارو ئیش
تَأكَلَ: خواردی، رزاندی ، ژەنگ لێی‌دا
تَـأكِيد: دڵنیایی، دڵنیابوون، دووبارەکردنەوە،سەلماندن چەسپاندن
تَألَبَ: کۆبوەوە، یەکی گرت،جەم بوو
تَألَفَ: پێکهاتوە، دروست بوە
تَـألَقَ: درەوشانەوە، دەرکەوتن، درەخشانەوە

تَألَّقَت المَرْأة: ئارايشتی خۆيدا، خۆی تاس و لووسدا
تَألَّمَ: ئازاری پێگەیشت، سوێی چەشت ، ژانی بەبەراهات
تَألَّه: خرايە رێزەی پەرستن،بوويەخوا
تَأليَة: بەرزكردنەوەی بێ‌رادە، بەخوا كردن
تَأليف: نووسەر، ئامادەكار، كۆكردنەوە
تَأليف الحَيوَان: ئاژەڵ راهێنان، ماڵی كردن، رامكردن
تَأمَّرَ(شَاوَرَ): راوێژی پێكرد، پرسی پێكرد ، رای وەرگرت
تَأمَّرَ عَلَيه: پيلانيان گێڕا لەدژی، كۆك بوون لەسەری
تَأمَّلَ: بیری لێكردەوە ، لێی وردبوەوە، لەسەری راما
تَأمُّل: بيركردنەوە، رامان
تَأمَّلَهُ: سەيريكرد، ديقەتی لێدا ، تێی روانی
تَأمِيم: خۆماڵی كردن، مۆڵەتدان
تَأمِين: دڵنياكردن، چەسپاندن، دابين كردن، مسۆگەركردن
تَأمِينَات: بارمتە ، لەبری دانان
تَأنٍّ: شێنەيی ، پەلەنەكردن، لەسەرخۆيی
تَأنَّى: شێنەيیكرد، پەلەی‌نەكرد، لەسەرخۆبوو
تَأنُّث: نەرم و نيانی ، ژنێتی
تَأنَّسَ: بوو بەمرۆڤ، وەك مرۆڤی‌لێهات
تَأنُّق: خۆجوانكردن،خۆ قۆزكردن
تَأنَّقَ فِي عَمَلِه: كرداری خۆی رێك و پێك كرد

تَأنِيب: تانوت ، سەرزەنشت ، تانوت لێدان
تَأهَّبَ(إسْتَعَد): ئامادەبوو ، خۆی ئامادەكرد، تەياربوو
تَأهُّبْ(إسْتِعْدَاد): ئامادەبوون، ئامادەيی، تێز ، خۆئامادەكردن، تەياربوون
تَأهَّلَ(تَزَوَّجَ): ژنی هێنا، هاوسەری گرت، شياوبوو
تَأهِيل(إعْدَاد): ئامادەكردن ، گونجاندن، شاياندن
تَأوَّبَ: گەڕايەوە، بەشەو هاتەوە
تَأوَّدَ: چەمايەوە، لاربووەوە، راهات
تَأوَّتَ الطَيُور: باڵندەكان كۆبوونەوە، پۆليان بەست
تَأوَّهَ: ناڵانی،مركانی، ئاخی هەڵكێشان
تَأوُّه: ناڵاندن، بزركاندن، ناڵە ناڵ، هەناسە هەڵكێشان
تَأيَّدَ(ثَبَتَ): دەركەوت، ئاشكرابوو
تَأيِيد(تَعْضِيد): پشتگيری، باربوو يارمەتی، ياريدە، پشتيوانی

ت ب

تَبَّ(هَلَكَ ـ هَلَكَ): وێران بوو، مرد فەوتا، لەناوچوو
تَبَاب(هَلاك): وێران بوون،فەوتان، لەناوچوون، كوشتن، تيابردن
تَبَاث: ئاشكراكردن، والآكردن، ئاوەڵاو دەرخستن
تَبَاجَحَ: خۆی هەڵكێشا، لەخۆی بايی بوو
تَبَاحَثَ مَعَهُ: لەگەڵی دوا، لێی دوان، باسيانكرد، لێيان كۆڵييەوە

تَباخَسَ: کەم کردن، کەلو لێکردن، داماڵین

تَبادَّ: زۆرانبازی، مەیدانگرتن، بەرانبەر یەك وەستان

تَبادِيَ: چوا بەخەڵکی دەشت نشین

تَبادَرَ: پێشکەوت ، دەست پێشخەری کرد، پەلەیکرد

تَبادَلَ: گۆڕینەوە، ئاڵوگۆڕکردن، لەباتی یەك دانان

تَبادَلا: نۆرەییان کرد، بەنۆرەت ئیشیان کرد

تَبادَلُوا: گۆڕیانەوە، ئاڵوگۆڕیانکرد

تَبادَى بِالعَداوَة: دوژمنایەتی دەربڕیَ

تَبارَى: پێشبڕکێ، بۆڕبۆڕێن

تَبارَدَ: سەرمای بوو

تَبارَكَ: پیرۆزی کرد، موبارەکی‌کرد

تَبارِيح: شکۆفەی درەخت

تَبارِيح: تەنگو چەڵەمەی ژیان، چەوسانەوە، نان پەیداکردن

تَباشِير (أوائِل): سەرەتا ، تۆبەرە

تَباشِير الصَّباح: بەرەبەیان ، سەرەتای هەموو شتێك

تَباصَرَ: بەیەکا هەڵیان روانی، بۆیەکتریان روانی

تَبَطَّأَ: دواکەوت، درەنگ هات، رۆیشتنی خاياندی ، خاوەخاویکرد

تَباعَدَ (تَجَنَّبَ): دوورکەوتەوە، خۆی لادا ، دوورە پەرێز وەستا

تَباعُد: دووریی

تَباغَى: ستەمیکرد، هەڵی کوتایە سەری ، مافی خوارد

تَباغَضَ: کینەی هەڵگرت، پیشی خواردەوە، رقو خەشمی لەدڵیەوە ئاڵاند

تَباكَى: بەدرۆوە گریان، زۆر لەخۆکردن بۆ گریان

تَبالَطَ: بەشمشێر بەرەنگار بوونی یەکتری، کوشتاری یەك بەشمشێر

تَبالَغَ: نواندنی رەوانبێژی، ئەوەی رەوانبێژی دەنوێنێت بەلآم توانای ئەو بوارەی نییە

تَبالَغَ فِيهِ المَرَض: نەخۆشیەکەی تاوی سەند، پەرێشان بوو، کاریگەربوو

تَبالَهَ: خۆی بەگێل دەرخست ، گێل نوێن ، نەزان نوێن

تَبان: کافرۆش، کاوان

تَباهَجَ: گەشایەوە، دڵی خۆشبوو

تَباهِي: شانازی ، بەرز فڕین

تَباوَءا: هاوسەنگ بوو، هاوتابوو، بەرانبەر وەستا

تَبايَعَ: فرۆشتن‌و ئاڵوگۆڕ

تَبايُن (إختِلاف): جیاوازی، دژواری ، ناکۆکی

تَبايُنِي: جیاوازیی، لەیەك نەچوویی

تَبَّ (هَلَكَ - هَلِكَ): وێران بوو، فەوتا، لەناوچوو ، مرد

تَبَتَّلَ (إنقَطَعَ): لێبڕاوازی لەژنهێنان‌و شووکردن هێنا

تَبَشَّرَ: خۆشحاڵبوو، رووی گەشبوو

تَبْشِير: مەواڵی خۆش گەیاندن، مژدە

تَبَجَّحَ: خۆی هەڵکێشا،لەخۆی بایی بوو

تَبَجُّح (تَفاخُر وتَباهِي): خۆهەڵکێشان، فیشاڵکردن، لاف لێدان، لافو گەزاف

تَبَجَّسَ(إِنْفَجَرَ): هەڵقولا ، تەقی، فیچقەی کرد

تَبْجِيل: ڕێزلێنان، حورمەت گرتن

تَبَحَّثَ: لێکۆڵینەوە، توێژینەوە

تَبَحَّرَ فِي العِلْمِ: قوڵبوونەوە ، زۆر خوێندن ، ڕۆچوون لەخوێندندا

تَبَخْتَرَ: بەفیزەوە ڕۆیی ، خۆی بائەدا، بەکەشو فشەوە ڕۆیی

تَبَخَّرَ: بوو بەهەڵم

تَبَخُّر: بوون بەهەڵم ، هەڵماندن

تَبْخِير: خاوێن کردن بەهەڵم

تَبَدَّى: دەرکەوت ، ئاشکرابوو ، هاتە ڕوو

تَبَدَّدَ(تَشَتَّتَ): بڵاوبوەوە، پەرشبوو

تَبَدَّعَ: داهێنەر، ئەوەی شتێکی نوێ دادەهێنێ

تَبَدَّلَ: گۆڕا ، وەك خۆی نەما

تَبْدِيل: گۆڕان ، لەجێدانان

تَبْدِيد: ڕەوانەوە ، ئاواکردن ، نەهێشتن

تَبَذَّخَ: شانازی بەخۆوە، بەخۆنازین

تَبَذَّرَ: جیای کردەوە، گۆڕی ، تێکیدا

تَبَذَّلَ: وازی لەشەرمو حەیا هێنا، دەستبەرداری شەرمو خۆپارێزی بوو

تَبْذِير(تَبْدِيد): بەفیڕۆدان،لەناوبردن، لەبەردران

تَبَرَ(هَلَكَ): وێرانبوو، فەوتا ، لەناوچوو

تِبْر: ئاڵتون ، زێڕ ، تەلا ، کانزای خاو

تَبَرَّأَ: خۆی داماڵی ، قوتاربوو

تَبَرَّأَ مِن: دانی پیا نەنا، نکوڵی کرد، نەچوە ژێری

تَبْرِئَة: سەرفرازی، ڕزگاربوون، لێخۆشبوون، بەردان

تَبَرُّج(تَزَيُّن): ئارایشت ، خۆڕازاندنەوە

تَبَرَّجَت المَرأَة: ئارایشتنی خۆیدا، خۆی دەرخست ، خۆی ڕازاندەوە

تَبَرَّعَ: بەخشی ، باربووی‌کرد، پێیدا

تَبَرُّع: بەخشین ، هاوبەشکردن، باربوودان

تَبَرْعَمَ: چرۆیکرد، چووزیکرد، گۆپکەی‌کرد

تَبَرْقَعَت المَرأَة تَبَرْقُعاً: ڕووی داپۆشی، پەچەی گرتەوە، تارای گرتەوە، تارای دا بەسەریا

تَبَرَّكَ: پیرۆزی کرد، فەڕداریکرد

تَبَرْكَعَ: بەقنگدا کەوت ، بەپشتا کەوت

تَبَرَّمَ (سَئِمَ وَضَجِرَ): بێزاربوو، قارسبوو،بێتاقەت بوو

تَبَرُّم(مَلَل): بێزاری، جاڕسی ، قارس بوون، نیگەرانی

تَبَرْهَنَ: بەڵگەی لەسەر جێبەجێکرد، عوزری نەهێشت

تَبْرِيد: ساردکردن

تَبْرِير: پاکانە ، بەهانە

تَبَسَّلَ (عَبَسَ): کرژبوو، مۆن بوو، دەمو چاویدا بەیەکدا

تَبَسَّمَ: زەردەخەناوی

تَبَسُّم: زەردەخەنە ،بزە، خەندەی سەر لێوان

تَبْشِير: مژدە ، هەواڵی خۆش پێدان

تَبَصْبَصَ: کاسەلیسی، ماستاوکردن

تَبَصَّرَ: تەماشایکرد، لێی‌وردبوەوە، سەرنجی‌دا، تێی ڕوانی

تَبْصِير: ناساندن، بەرچاوروونکردن

تَبَضَّضَ: کـەم کـەم مـافی خـۆی وەرگرتـەوە، بەهێواشـی مـافی خـۆی سەندەوە

تَبْضَعَ: کڕی ، سەندی

تَبَضُّع: کڕینو فرۆشـتن ، بـازاڕکردن سەندن

تَبَطَّح: لەپەوڕووکـەوتن، لەسـەر پشـت کەوتن، ڕاکشان، پاڵکەوتن

تَبَطَّلَ: غیرەتکرتی، ئـازابوو، ئازایـەتی هاتە جۆش

تَبَطَّنَ: زانـی، لای ئاشـکرابوو، بۆیدەرکەوت

تَبِعَ: شوێنی کەوت، بەدوایا ڕۆیشت

تَبَّعَ: پەیرەویکرد، بەدوایا ڕۆیشت

تَبِعَة: دەرئـەنجامی خراپـە ، سەرئەنجامی ناباشی

تَبَعْثَرَ: هەڵگەڕایـەوە، لنگـەوقوچ کەوت، سەرەوخوار کەوت

تَبَعَّجَ: هەڵقولا ، بـەهوروژم هاتە دەر

تَبَعَّدَ: دوورکـەوتەوە، پێچەوانـەی نزیك بوون

تَبَعَّرَ: ڕیا ، پشقلیکرد، پیسایی کرد

تَبَعَّضَ: پەرت پـەرتیکرد ، لـەت لـەتو پارچە پارچەیکرد

تَبَعَّلَت المَرأة: ژنـەکە بەگوێو پەیرەوی مێردەکەی کرد

تَبْغ: تووتن

تَبَغْدَدَ: خۆی حەشاردا،خۆی شاردەوە

تَبَغَّضَ: ڕقی لێبوو ، خەشمی لێگرت

تَبَقّ: مانەوە، جێگیربوون

تَبَقَّى: لێی ماوە

تَبَقَّحَ: پـەلاوی بـوو، پەڵەپەڵـەبوو، بواردی

تَبَكَّى: هێنایە گریان ، خستیە گریان

تَبَلْبَلَ: ووروژا ، هەژا، سەری لێشێوا

تَبَلَّجَ: شەبەقیدا،سپێدەیدا،پێکەنی، خەنی

تَبَلَّدَ: گێلبوو، گەوج بوو

تَبَلَّرَ: بوو بەبلوور ، بەچەشنی بلووری لێهات

تَبَلْسَمَ: لەترسا بێدەنگ بوو ، کڕبوو ، دەنگی لێوە نەهات

تَبَلَّلَ: تەڕبوو

تَبَلُّل: تەڕبوون ، شێگرتن

تَبَلْوَرَ: ڕۆشـن بـوەوە، ئاشـکرابوو، دەرکەوت

تَبْلِيط: خشتدانان ، هەڵبەستن

تَبْلِيغ: پێگـەیاندن، ئاگـادارکردن، پێوتن

تَبْن: کا

تَبَّنَ: کای خستە کایەنەکەوە

تَبَنَ الدَّابَة: کایَ خستە بەردەمی

تَبَنَّي: کردی بـەکوڕی خۆی، گرتیـە خۆی

تِبْنِيّ اللَّون: زەردێکی زۆر کاڵ

تَبَهَّجَ: گـەشایەوە، شـادمان بـوو، دڵخۆشبوو

تَبَهَّرَ: پڕبوو، لێواو لێوبوو

تَبَهْرَجَت المَرأة: ئارایشـتی خۆیـدا، خۆی دا لەتەل، خۆی جوانکرد

تَبَهَّمَ: پەنهـانو نادیـاربوو لای ، شاراوەو پۆشیدەبوو لێی

تَبَوَّءَ: چـوونەسەر، بەدەسـتهێنان، دەستگیربوون ، جێپێ قایمکردن

تَبَوَّءَ العَرْشَ: چوه سەر تەخت

تَبَوَّلَ: میزکردن، خۆخاڵی کردنەوە

تَبْوِيب: بـەش بـەش کـردن، کردنـی بەچەند بەشێکەوە

تَبْيِيض: سپیکردنەوە

تَبَيُّض: هێلکەکردن

تَبيِيضَة (مُبْيِضَة): پاك نووس

تِبْيَـان: دەرخسـتن، ئاشـکراکردن، هاتنەدی، روونکردنەوە

تَبَيَّنَ: دەرکەوت ،ئاشکرابوو

تا ت

تَتَابَعَ: بـەدوای یـەکا هـاتن ، یـەك لەدوای یەك هاتن

تَتَابُع(تَوَالِي): بەدوای یەکدا هاتن

تَتَـارَكَ: دەسـتبەرداری بـوو ، وازی لێهێنا

تَتَالَتْ: بەدوای یەکدا هات

تَتَالِي: پێبەپێ ،یەك لەدوای یەك

تَتَام: هەموو هاتن ، ئامادەبوون

تَتَبَّعَ: بەدویا رۆیی، شوێنی کەوت، لێی کەوت

تَتَبُّـع: شـوێنکەوتن ،راونـان، لـەدوو چوون

تَتَبَّعَ الأَمْر: لێی کۆڵیـەوە ،پشـکنی، لێی وردبوەوە

تَتَر: تەتەر، کۆمەڵێکن لەنێوان چـین و دەریای (خزر)دا نیشتەجێبوون

تَتَدَلَّى: شۆڕبوونەوە ، هاتنە خوارەوە

تَتَلَّى: بەدوویا چوون، بەدویا رۆیشتن

تَتَلْمَذَ: بـەردەست بـوون، خوێنـدن لەبەردەستی یەکێکدا

تَتِمَّة(تَكْمِلَة): پاشمـاوە،تـەواوکار، ئەوەی دەبێتە هۆی تەواوکردنی

تَتَمَّرَ: پارچە پارچەیکرد

تَتَوَّجَ: تاج خرایە سەری، تاجی پۆشی

تَتَـوَّقَ: ئـارەزوویکرد، خولیـایبوو، ئالوودەی بوو ، بیری کرد

تَتْوِيج: چوونە سەر تەخت

تا ث

تَثَـآبَ: پاڵیدایـەوەو دەمـی کـردەوە بەبێ مەبەست

تَثَـاقَلَ: خاوەخـاویکرد،کەمتەرخـەمی کرد ، گوێی نەدایە

تَثَاقَلَ جَسَدُهُ: بالووکەی دەردا

تَثَـاؤُب: باوێشـك، ژاژك ، ئارووشـك ، هۆنژیـن، دابچـەڕینی زارە لـەکاتی خاوبوونەوە یا خـەو بردنـەوەدا بـەبێ ئەوەی کەپێی خۆشبێ

تَثَبَّتَ: لێـی کـۆڵیەوە، دوایخسـت ، هەڵی سەنگاند

تَثَبَّطَ: راما، وەستا، هـەڵی سـەنگاند ، تاوتوێیکرد

تَثْبِيـت: چەسـپاندن، گونجـاندن، جێگیربوون

تَـثْرِيب: سەرخستنەسـەر، سەرزەنشتکردن، لەسـەر رۆین

تَثَقَّفَ: رۆشنبیری وەرگرت ، هـەوڵیدا بـەرزترین پلـەی رۆشـنبیریی بەدەسـت بهێنێت

تَثَقَّبَ: کون کردن، کون بوون

تَثْقِيب: کونکردن ، سمین

تَثْقِيـف(تَـهْذِيب): پێگـەیاندن، فێرکردن،بەخێوکردن، پەروەردەکردن

تَثْلِيث: کردن بەسیان

تَثْلِيم: کولبوون، لەدەستدانی تیژی

تَثْمِين(تَقْوِيم): گرنگی پێدان، ترساندن

تَثْمِير: پترکردنی ماڵو دارایی، بەگەڕخستنی ماڵو سامانو خستنەکاری

تَثْنِيَة: دووتاکردن، دووجارکردن، دووبارەکردنەوە، نوشتانەوەی قەراخی جلو بەرگ

تَثَوَّبَ: پاداشتی وەرگرت، خەڵاتی وەرگرت ، خێری گەیشت

تَثَوَّلَ النَّحل: پورەیدا، کۆبونەوە، کۆبوەوە

تَئَيَّتِ الْمَرْأَةُ زَوْجَهَا: ئافرەتەکەبوو بەبێوەژن بە مردنی مێردەکەی یان جیابوونەوە

ت ج

تَجَاحَفَ: بەدارو شمشێر بەربوون لەیەك

تَجَادَلَ: پیلەبازی لەگەڵ یەکتریکردن، گفتوگۆو وتوێژ لەسەر مەسەلەیەك

تَجَاذَبَ: کشان ، کێشەکێش، گەڕانۆك، خووشین

تَجَارب: ئەزموون ، تاقیکردنەوە

تِجَارَة(بَيع وَشرَاء): بازرگانی، کڕینو فرۆشتن ، سەوداگەریی

تِجَارِيٌّ: بازرگانی، بازاڕی، پسپۆڕی بازرگانی

تَجَارُف: کەلەبەر ، بۆشایی

تَجَاسَرَ: زاتکردن، پێوێران، چرچو لۆچ، دلێرو بوێر

تَجَاعِيد: چین ، لۆچ، قەرکچەك، گرژ ، گرنج، چرچ

تَجَافي(تَنَحّي): لاچوو، خۆی لادا، دووركەوتەوە، لالووتی

تَجَالَسَ: دانیشتن بۆ گفتوگۆو دادوەریی

تَجَانَب: لێی دووركەوتەوە ، لایدا

تَجَانَسَ: یەك شێوەیی،یەکسانی، هاوشێوەیی

تَجَانُساً: یەکیانگرت، یەکانگیربوون

تَجَانَفَ: سەر بەگوناهو تاوان ، روو بەتاوان

تَجَاه: لەرووکاری ، لەبەرامبەر

تَجَاهَدَ: هەوڵیدا،رەنجیدا ، تێکۆشا، درێغی نەکرد

تَجَاهَرَ: کاروبار بەئاشکراکردن

تَجَاهَلَ: خۆنەزانیو ناشیکردن، وادەرخستن، خۆنەزانکار

تَجَاهُل: خۆگێل کردن، خۆ سەهوکردن

تَجَاوَبَ: قایلی پێشاندا، بەدەنگیەوە چوو، بەهانایەوە هات

تَجَاوَرَ: بوون بەهاوسێییەك، دراوسێی یەکتری

تَجَاوَزَ: لەرادەدەرچوون، پێدرێژی، لەسنوور تێپەڕین

تَجَاوُز: تێپەڕکردن، سەرکردن،دابردن

تَجَاوُل: چەند جارێك بەنۆرە هەڵیان کوتایە سەر یەك لەبەرەکانی جەنگدا

تَجَبَّرَ(تَكَبَّرَ): فیزی نواند، خۆی بەگەورە دانا، تیهەڵهێنانەوە

تَجْبِيرُ العِظَامْ: ئێسك گرتنەوە

تَجَدَّدَ: تازەبوونەوە، نوێبوونەوە

تَجْدِيد: تازەکردنەوە، نوێکاریی

تَجْدِيف: کوفرکردن، بێئاینی

تَجْذِيف: سەوڵ لێدان

تَجْذِير(إِسْتِخْرَاج الجُذور): رەگ دەرهێنان ، ریشە هەڵكێشان

تَجْزِئَة: بەدەمەوەدان، روودان

تَجْرِبَة(إِخْتِبَار): تاقیكردنەوە، ئەزموونكردن

تَجَرَّدَ(تَعَرَّى): سەڵتی، تەنیایی، رووت بوەوە، هەر خۆیی

تَجَرَّعَ: قومقوم خواردنەوە،هەڵقوڕاندن

تَجْرِيد(نَزْع الجِلد): رووتانەوە، پاككردن، لێكردنەوە، كەوڵكردن

تَجْرِيدَة(حَمْلَة عَسْكَرِيَة): هێرش بردن، پەلاماردان،هێرشی(سەربازیی،سوپای)

تَجْرِيبِي: ئەزموونی، لەت بوون

تَجَزَّأَ: پارچە پارچە بوون، لەت لەتبوون، كوت كوت بوون ، بەش بەش بوون

تَجَزَّعَ: لێی دابڕا، لێیجیاكرایەوە

تَجَسَّدَ: دروست بوو، تەنداربوو

تَجَسَّسَ: سیخوڕیكرد، جاسووسیكرد

تَجَسُّس: قونە قونكردن،خۆگرتن، ماشاندن، ملووش

تَجَسَّمَ: گەورەبوو، قاڵبی بەست

تَجَشَّأَ: قرقێنەی دایەوە

تَجَشَّعَ: چاوبرسێتی، تێر نەبوون

تَجَشَّمَ: ئازاری چەشت ، چێژتی

تَجْصِيص: گەچكاری، سپیكاریی

تَجَعَّدَ: پێچ پێچ بوونی مووی سەر كرژبوو، لۆچ بوو ، ژاكا

تَجَعَّرَ: پشتێنەی خۆیبەگوریس بەستەوە

تِجْفَاف: زرێچە، دەریاچە ، بێرم، بێرمە

تَجْفِيف(تنشيف): وشككردنەوە، وشك بوونەوە

تَجَلَّى: رووناكو ئاشكرابوو ، دەركەوت، دیاریدا

تَجَلٍّ: ئاشكرابوون ، دەركەوتن، هاتنە روو

تَجَلْبَبَ: پۆشی، لەبەریكرد، كردیە بەری

تَجَلَّدَ: ئارامی گرت، دانی بەخۆدا گرت

تَجْلِيد الكُتُب: بەرگ تێكرتن، جزوبەندكردن، شیرازەكردن

تَجْلِيل: رێزگرتن، بەمەزنو شكۆمەند دانان

تَجَمْجَمَ: پچڕ پچڕ قسەی كرد، ئەبیزركان، ورێنەیدەكرد

تَجَمَّدَ: بەستن،رچیان،بوون بەسەهۆڵ، قەرسین، مەیین

تَجَمَّدَ: رەق بوەوە، وشك بوەوە

تَجَمَّعَ: كۆبوەوە، چوە پاڵ یەك

تَجَمُّل: خۆڕازاندنەوە، خۆتاسدان، رازایەوە، خۆی دا لەتەل

تَجَمْهَرَ: كۆبوونەوە، كۆمەڵبەستن، نیشتنە سەریەك، تیٚچران

تَجْمِيد: بەستن، بەستاندن، مەیاندن، قەرساندن

تَجْمِيع: كۆكردنەوە، جەمكردن، لەپاڵ یەكا دانان

تَجْمِيل: رازاندنەوە ، لووسدان،خەمڵ ، جوانكردن

تَجَنَّى عَلَيه: تاوانباریكرد، تاوانی دایە پاڵی

تَجَنَّبَ: لێی دووركەوتەوە، خۆیلادا

تَجَنُّــبْ: خــۆلادان ، خۆپاراســـتن، دوورکەوتنەوە
تَجَنَّدَ: بوو بەسەرباز
تَجَنَّنَ: شێت بوو،عەقڵی لەدەستدا
تَجَنُّــسْ: رەگەزنـــامە وەرگرتـــن ، رەگەزگری ، نەژادنامە
تَجْنِيد: سەربازگری، سەربازگرتن
تَجْنِيس: کردنە هاورەگەزو هاوولاَتی
تَجَهَّزَ: ئامادەبوو، کەوتەخۆ
تَجَـهَّمَ: گرژبـوو، مـۆن بـوو، خـۆی گرژکرد، مۆربوەوە
تَجَـهُّمْ: مۆربونـــەوە، مـــۆن بـــوون، خۆگرژو مۆنکردن
تَجْهِيز(إعْدَاد): ئامادەکردن، سـازدان
تَجْـوَال(تَنَقُّـل): گـــەڕان ، گەشـت ، هاتو چۆ، گەردش
تَجَوَّدَ: چاکەو باشەی پەسەندکرد
تَجَـوَّرَ: پاڵکـەوت لەسـەر جێگەکـەی، راکشا
تَجَوْرَب: گۆرەویی لەپێکردن
تَجَـوَّعَ: خـۆی برسـیکرد، بەدەسـتی ئەنقەست نانی لەخۆی گرتەوە
تَجَوَّلَ: گەڕان ، گـەردوخول، چەرخان
تَجْوِيـد(تَحْسِـين): بـاشکردن، چـاك بوون
تَجْوِيز: گونجاندن، دروستو رەوا دیتن
تَجْوِيع: برسیکردن، نان لێگرتنەوە
تَجْوِيـف: بەتـــاڵکردن، خـاڵیکردن، بـۆشکردن، هەڵکۆڵین ، کلۆرکردن
تَجَيُّـــشَ القَــوم: کۆبوبـــــوونەوە، گردبوونەوە
تَجَيَّـفَ(تَعَفَّـنَ): بۆگـەنیکرد، گـــەنی، رزی

ت ح

تَحَابَّ: یەکتریان خۆش ویست
تَحَاتَّ: وەری ،هەڵوەری ، داخورا
تَحَـــاجَّ: نـــاکۆکیو دژواری کەوتـــە نێوانیان
تَحَاجَزَ: لەشکر گرتن لەیەكو بەزاندنی سنوورو جەنگاندن
تَحَـادَثَ: دوان لەگـــەڵ یـــەکدا، وتو وێژیانکرد، قسەیان لەگەڵ یەککرد
تَحَـــارَبَ: پێکـــــەوە شـــــەڕکردن، جەنگاندن لەگەڵ یەکدا
تَحَاسَبَ: حسابکردن ، قرنووس لەگـەڵ یەکتری
تَحَاسَدَ: ئێرەیـــی بـــردن بەیـــەك، حەسوودی بردن بەیەکتر
تَحَاشَ(إسْـتَثْنَى): پـــەڕانی، بـواردی جیایکردەوە
تَحَاشَى: دوورکەوتنـــەوە، خـــۆلادان کەنارگیریی ، تەوانگ
تَحَاشَـدَ: کـــۆبوونەوە، تێـك رژان ، تێچران
تَحَـاكَمَ: بەیەکـەوە چوونـە بـەردەم دادگا
تَحَالَفَ: پـەیمان بەسـتن، رێکـەوتن، هاوپەیمانێتی، بوون بەدۆست
تَحَاوَرَ: پێکەوە دوانو گفتوگۆکردن
تَحَبَّبَ إلَيـهِ: خۆشەویســـتی خـــۆی دەربری
تَحْتَ: ژێر، بنەوە،چێو ، خوارەوە
تَحْتَانِي: خوارەوە، ژێرگ، ژێرخان
تَحَتَّحَ(حَـرَّكَ): جووڵانـدی، بزوانـی، هێنایە بزووت

تَحَتَّمَ: پێویست بوو، گەرەك بوو، دەبوو

تَحَتَّمَ عَلَى: بەسەر خۆیدا سەپاند، دەبێ بیکا، لەسەر خۆی پێویستکرد

تَحَتَّوِيَ: لەخۆی گرتوە،بریتییەلە، پێکهاتووە لە..

تَحَجَّبَ: خۆی داپۆشی،پەچەی گرتەوە، خۆی شاردەوە

تَحَدَّبَ: قۆقزی،پشت کوڕی،کوڕبونەوە، قۆقزبوون

تَحَدَّبَ عَلَيْهِ (تَعَطَّفَ): بەزەیی پیاهاتەوە

تَحَدَّبَتْ المَرْأَةُ: بێوەژن کۆشی کرد

تَحَدَّثَ: روودەدات، دەقەومێ، دێتە ئاراوە

تَحَدَّثَ: دووان ، ئاخاوتن، لێدوان

تَحَدَّثَ بِهِ وَعَنْهُ: باسیکرد، دوا دەربارەی

تَحَدَّى: گرەویکرد، پێش برکێیکرد

تَحَدّ (مُنَاهَضَة): لەرووداوەستان، بەرامبەری کردن،لێ راست بونەوە

تَحَدّ الأَمْرَ: بەئەنقەست کردی

تَحْدِيب: قوپاندن، چوون بەناو یەکا

تَحْدِيد: دەستنیشان کردن، دیاری کردن، سنووردانان

تَحَدَّرَ: هاتە خوارێ، خل بووەوە، دابەزی، لێژ بوو ، سەرەو خوار

تَحَدُّر (مَيْل): لاری، لێژی، لەرێکلابوون

تَحْدِيق: چاو تێبرین

تَحَذَّرَ (إِحْتَرَس): ئاگادارو وریابوو

تَحْذِير (تَنْبِيه): وریاکردنەوە، پێراگەیاندن

تَحَرَّى: گەڕا ، پشکنی، توێژیەوە، تەی کرد

تَحَرٍّ: پشکنین ، گەڕان، تەیکردن

تَحَرُّر: ئازادی، رزگاری، سەربەستی

تَحَرَّرَ: ئازادبوو، سەربەست بوو

تَحَرُّز: پارێزکردن، خۆپاراستن ، پەناگرتن

تَحَرَّزَ مِنْهُ: خۆی لێ پاراست

تَحَرَّسَ: خۆی لێپاراست،ئاگاداربوو

تَحَرَّشَ: یەخەگرتن،جوولاندن، شەڕ پێفرۆشتن، مل گرتن

تَحَرَّشَ بِهِ: یەخەی گرت، رێی پێگرت

تَحَرَّفَ: لاربووەوە، خواربووەوە

تَحَرَّقَ: سووتا، ئاگری تێبەربوو، کڵوکۆی دامردەوە

تَحَرَّقَ (إِلْتَهَبَتْ شَهْوَتُهُ): ئارەزووی هەستا، خرۆشا ، گڕی تێبەربوو

تَحَرَّكَ: بزوتن ، جوولانەوە، لقلقین، بزاوتن

تَحَرُّك: جوولا، رۆی ، بزوت ، جما

تَحْرِير: ئازادکردن، سەربەستکردن

تَحْرِيش: هاندان ، وروژاندن، تەنگ پێهەڵچنین

تَحْرِيص: چەتەخۆرەکردن ، دانە خۆرە

تَحْرِيض: هاندان، دنەدان، کنەدان

تَحْرِيف: لادان، رێگۆڕین،لاربونەوە ، وەرگەڕان

تَحْرِيف الكَلَام: واتە گۆڕین، قسە هەڵگێڕانەوە

تَحْرِيك: جوولاندن، بزواندن، هێژاندن

تَحْرِيم (مَنْع): قەدەغەکردن، یاساغکردن، رێ لێنەچوون

تَحَزَّبَ(مُشَايَعَة): لایەنگیری، دانە پاڵ

تَحَزَّبَ القَوم (تَجَمَّعُوا): کۆبونەوە، بوون بەیەك

تَحَزَّمَ: پشتێنی بەست، کەمەری بەست

تَحَزَّنَ عَلَيهِ وَلأمرِهِ: دڵی پێسووتا، خەفەتی بۆ خوارد، سوێی بۆ چوە دڵەوە

تَحَسُّر: ئاخ کێشان ، داخ خواردن

تَحَسَّرَ عَلَى (تَلَهَّفَ): بەپەرۆشبوو، بەداخ بوو

تَحَسَّرَ الشَّعْر أوْ الرِّيش: وەری، روتایەوە، تولەك بوو

تَحَسَّبَ(تَعَرَّفَ): ناسی

تَحَسَّسَ: بینیو بیستی، هەستی پێکرد

تَحَسَّنَ: باش بوو، جوانبوو، باشبوو

تَحَسُّن: چاکبوون، بەرەو چاك چوون

تَحسِين(إصلاَح): چاککردن، دەست پیاهێنان ،باشکردن

تَحَشَّى مِنْ: خۆی دوور گرت لە..

تَحَشُّد: کۆبونەوە، تێکرژان، تێچڕان

تَحَشَّمَ: شەرمیکرد، تەریق بوەوە

تَحشِيَة: لەپەراوێزدا نووسین، لەداوێنی کتێبا نووسین

تَحشِيَة الكَلاَم: قسەی بەتوێکڵ، بەپێچو پەنا، قسەی مانادار

تَحصِيل(نَيل): دەستکەوتن، دەستگیربوون ، وەرگرتن

تَحصِيل حَاصِل: سەرئەنجام ،ئەنجامی کۆکردنەوە

تَحصِيل المُنَى: بەئاوات گەیشتن، بەمرادی خۆشادبوون

تَحَصَّنَ(تَقَوى): قایمبوو، بەهێزبوو، پشتی قایم بوو

تَحصِين: قایمکردن، بەهێزکردن ، قەڵابەندی

تَحَضَّرَ: لەشار نیشتەجێبوو

تَحضِير: سازو ئامادەکردن، بوون، هێنان

تَحضِين الدَّجَاجَة: مریشکە بەکڕنانەوە

تَحَطَّمَ: شکا، وردو خاش بوو، لەت لەتبوو، پارچەپارچە بوو

تَحطِيم: شکان ، تێك شکاندن، رووخان، کاولکردن

تُحفَة: دیاری، سەوقات، پەردو، دەستەریڤانە

تَحَفَّزَ(تَهَيَّأَ للوُثُوب): ئامادەبوو بۆ بازدان

تَحفِيز(حَثّ): هاندان، جووڵاندن، پاڵپێوەنان

تَحَفُّظ(إحتِيَاط): ئاداری ، پارێز، پاراستن، گوێدان، خۆپاراستن ، بەرژەوەندی پاراستن

تَحَفَّلَ(تَزَيَّن): رازایەوە، جوانو قەشەنگ بوو

تَحفِيظ: لەبەرکردن، هەڵگرتن، پاراستن

تَحَقَّقَ(ثَبَتَ): راستی دەرکەوت، ئاشکرابوو، ساغ بوەوە

تَحَقُّق(تَأكُّد): هاتنەدی،سەلماندن لێروونبوون،ئاشکرابوون،ساغکردنەوە

تَحقِيق(إدرَاك): ئاشکراکردن، پێزانین، هێنانەدی

تَحقِير(إذلاَل): ریسواکردن،سووککردن

تَحَكَّكَ بِهِ: شەڕی پێ فرۆشت

تَحَكَّمَ: کرداری بەویستی خۆیکرد، بەئارەزووی خۆی

تَحَكَّــمَ(إسْـــتِبْدَاد): ديكتـــاتۆريى، زۆرداری، تاكڕەويى
تَحْكِيــم: دادكـــاری، گيروبـــەندكردن، پتەوو قايم كردن
تَحَلَّى: خۆرازاندنـەوە، خۆجوانكـردن ، خشلّ بەخۆداكردن
تَحَلَّبَ(تَرَشَّحَ): ئـاوی لێتكا،پـالێورا، دەلاندی
تَحَلُّب: دۆشين، شيردەرهێنان لـەگوانی شيردار
تَحَلَّتْ المَرْأة: خشلّی لـەخۆيدا، ئـاڵتوون بابەتەكانی كرد بەخۆيدا
تَحَلَّسَ بِالمَكَـان: تيـــانيشتن، تيـاگلی خواردەوە، نيشتەجێبوو
تَحَلَّـلَ(تَفَكَّــكَ): لێـك جيابونـــەوە، شیبوونەوە، كرانەوە، هەڵوەشان
تَحَلَّلَ مِنْ يَمِينِه: سوێندەكەی نەكەوت
تَحَلَّقَ القَـوم: خڕدانيشـــتن ، بەئەڵقـە دانيشتن
تَحَلَّــمَ: شـــەيتانی بـــوو، ديمەنـــە سێكسيەكانی بـەديكرد لـە خـەودا يان بەهۆی گەرمييەوە ئاوی هاتەوە
تَحْلِيف: سوێندخواردن
تَحْلِيل: شيتەڵو شيكردنەوە،والاكردن، شيكاری
تَحَمَّى المَرِيض فِي طَعَامه: پارێزیكرد
تَحَمُّد: خۆهەڵنان، خۆهەڵكێشان
تَحَمَّسَ: بەپەرۆش بوو
تَحَمُّــس: دەمارگـيران، رق هەســـتان، خرۆشان
تَحَمَّصَ: برژاندن، سووركرانەوە
تَحَمَّقَ: خۆگێلو نەزان دەرخستن

تَحَمَّلَ (أطَاق): توانی، بەرگـەی گـرت، خۆی گرت
تَحَمُّـل: هـەمواركردن، بـــەرگەگرتن، توانين ، پشوو درێژی، وچاندەری
تَحَمَّمَ(إغْتَسَل بِالمَاء): خـۆی شـت، بەئاو خۆی شت
تَحْمِيد: چاكە گوتـن، بـاش باسـكردن، چاك وتن
تَحْمِيــس: خرۆشـــاندن، جۆشـــاندن، برژاندن
تَحْمِيص الأوَانِي الفَخَارِيَّة: گل نانەوە
تَحْمِيض: ترشاندن، هەڵكناندن
تَحْمِيق: گێل كردن ، گەوج كردن
تَحْمِيل: پـێ هـــەڵگرتن، بـاركردن، باريەستكردن
تَحْنِيلَـةُ الَـمهْبَل(صُوفَـة ـ فَرزَجَـة): شـاف كەبـەمناڵ هـەڵدەگيرێ بـۆ دابەزينی تاكەی
تَحَنَّأ بِالحَنَّاء: خەناوی بوو
تَحَنَّفَ: چوە سـەر بـاوەڕی حەنـەفی، بۆچوونـەكانی مەزهـەبی حەنـــەفی گرتەبەر .
تَحَنَّنَ: ميهرەبانی كردن، جگەرسـۆزی نواندن
تَحْنِيَة: دانـەواندن، چەمانـەوە، خـوار هاوردن
تَحْنِيط: مۆمياكردن
تَحَوَّى(قَبَض): وەری گرت
تَحَوَّتْ الحَيَّة: گرمۆڵەی بەست ، پێچی خوارد
تَحَوَّلَ: گۆڕان لەبارێكەوە بۆبارێكیدی
تَحَوُّل(تَغَيُّر): گـۆڕان،وەك خۆ نەمان ، چوونە سەربارێكیتر

تَحْوِيل(نَقْل): گواستنەوە، بردنی شتێك لەشوێنێكەوە بۆ شوێنێكی دیكە
تَحِيَّات: ستایش ، رێزلێنان
تَحِيَّة: سوپاس ، رێزنواندن، بەخێرهاتن كردن، سڵاو
تَحَيَّر: شپرزەبوو، شڵەژا، تیاما، سەری سورما ، تووشی سەراسیمە هات
تَحَيُّر(إرْتِبَاك): رامان ، دۆش دامان، شڵەژان ، پەشۆكان، هۆت بوون
تَحَيُّز: پەنگی خواردەوە، لەیەكجێ كۆبووەوە، لایەنگیری، هەڤاڵداریی
تَحَيَّضَت الأُنْثَى: كەوتە خوێنەوە، بێنوێژ بوو ، كەوتە حەیزەوە
تَحَيَّنَ وَاستَحْيَن الفُرْصَة: هەلی بەكارهێنا ، فرسەتی قۆستەوە

تخ

تَخ(العجين الحامض): هەویری هەڵهاتوو ، هەویری ترشاو
تَخَّ العَجِينُ: هەویرەكە هەڵهات
تَخَابُر: هەواڵگەیاندن، لەگەڵ دوان
تَخَابَرا: بەیەكتریان وت، لەیەكیان گەیاند
تَخَاذَل: كۆڵیدا، هەڵهات، بەزی
تَخَارِيب ـ نَخَارِيب: شانەی هەنگوین
تَخَارَجَ عَنْ حَقّ (تَنَازَل): دەستی لێهەڵگرت، وازی هێنا
تَخَازَرَ: چاوی بچووك كردەوە بۆ سەیركردن، پێڵوی هێنایەوە یەك
تَخَاصَمَ(تَنَازَع): چوو بەگژیا، دوژمنایەتی لەگەڵكرد
تَخَاصُم: رقەبەری و دوژمنایەتی بەرپاكردن لەگەڵ یەك
تَخَاطَب: لەگەڵی دوا، قسەی بۆكرد
تَخَالُف: نارێكی ، پێك نەهاتن ، ناكۆكی، پێكەوە نەكران
تَخَاوَص: بەچاوی وەك نوقاوەوە تەماشایكرد
تَخَايَل: لەخۆ بایی بوو، بەفیزبوو
تَخَبَّأ(إسْتَتَرَ): خۆی حەشاردا، خۆی شاردەوە، پەنهان بوو
تَخْبِئَة(إخْتِفَاء): خۆشاردنەوە، شاردنەوە، پەناگرتن، ڤەشارتن
تَخَبَّرَ: راستی پێوت، بەراستی ئاشنایكرد، بێپێچو پەنا دوا لەگەڵی
تَخَبَّرَهُ:هەواڵی لێپرسی،هەواڵپرسیكرد
تَخَبَّشَ: گردی كردەوە، كۆی كردەوە لێرەو لەوێ
تَخَبَّط: بێسەروبەرە كرداری كرد
تَخَبَّطَهُ: شەیتان دەستی لێوەشاند، پەرییە سەری، بەتوندی لێیدا
تَخْتَ: تەختی دانیشتن یا نوستن
تَخْتُ الرُّقَاد(سَرِير): خەوگە، تەختەبەند، چەپارچە، ژووری نوستن
تَخْتَه الكِتَابَة(رَحْلَة): مێزی نووسین ، مێزی قوتابی ، تەختە ساف
تَخَتَّم: ئەنگوستیلەی كردەپەنجەی
تَخَثَّر: مەیی،بەستن ، توندبوونەوە
تَخَثُّر الدَّم: خوێن مەیین
تَخْجِيل:شەرمەزاركردن، تەریقكردنەوە
تَخَدَّدَ الجِلْد(تَكَرَّش): كرژبوو، لۆچ بوو
تَخَدُّش: رووشان، رووكاندن، بریندار كردنی كەمێ لەشی مرۆڤ و شتی دی

تَخْدِير: سڕکردن، بەنج کردن

تَخْدِيش: رووشـــاندن، چنـگ لێـدان، رنین

تَخَرَّجَ(تَعَلَم): فێربوو، رام بوو

تَخَرَّجَ(نَجَاح): دەرچوون، تەواوکردن

تَخَرْخَرَ: مشتومڕ

تَخَرَّصَ عَلَيه: بەدەمـــەوە هەڵبەسـت درۆی بەدەمەوە کرد

تَخَرَّعَ: ورەی بەردا، لاوازوکزبوو

تَخْرُوب: شانەی مێش هەنگوین

تَخْرِيب: روخـــاندن، وێرانکـــردن، کاولکردن، تێکدان

تَخْرِيج: دەرکردن، وەدەرنان

تَخْرِين: پارچەکردن، شڕکردن، دواندن

تَخْرِيم: هەڵکەندن، چاڵکردن

تَخَزَّمَ الشَوكُ فِي رِجْلِهِ: دڕکی پیا چوو

تَخْزِين: پەسستەکردن، عەمبارکردن

تَخْسِير: زیان پێگەیاندن ، تێشکاندن

تَخَشَّبَ: بووبەدار ، رەق بوو

تَخَشَّبَ(تَيَبُس): رەق بـوو، وشـکبوو، رەق هەڵات

تَخَشْخَشَ الحَلْى: ئاڵتوونەکـە ورشـەی هات

تَخَشَّعَ: رێزی نیشاندا، ملکەچی نواند

تَخَشَّنَ: زبربوو، رەق بوو، سەختبوو

تَخْشِيبَة(مظَلَة خَشَبِيَة): کەپر، سابات، سقدە، زنج، قۆختە

تَخَصَّرَ: دەستی خستە سەر کەمەری

تَخَصَّصَ: بوو بەوەستا تیایـا،شارەزایی تیا پەیداکرد، هەر خۆی ئەو کارە ئەکا

تَخَصُّص: تایبەتمـەندی، پســپۆڕی ، کارامەیی

تَخْصِيص: دیاریکردن، تەرخانکردن

تَخَضَّبَ(تَلَّوَن): خەنـــەی تێگـــرت، خەناوی بوو

تَخَضَّدَ: شـکا ، لەبەریـەك بـڕا، لـەت لەتبوو

تَخَضَّعَ: پاڕایــەوە، ســەری شـۆڕکرد، تاوکرا

تَخَطَّى: تێپـەڕی ، بـڕی ، ڕۆیشـت بەسەزیا

تَخْطِئَة: تاوانو هەڵەکاری، نادروستی

تَخَطَّرَ(تَذَبْذُبْ): لـەرزە، لەرینـــەوە، لەرە لەر

تَخَطْرَفَ(أَسْرَعَ فِي المَشْيِ): بـەخێرایی ڕۆیی، تیژ تێپەڕی

تَخَطِّي: لەســنوور تێپـەڕبوون،بڕیـن، گوزەراندن، تێپەڕاندن

تَخْطِيط: مێڵکــاری،نەخشەکێشـــان، رەنگ ڕێژی، دیغ

تَخَفَّى(تَسَتَّر وَتَوَارَى): ونبـــوو، شاردرایەوە، پەنهان بوو، دیار نەما

تَخَفَّرَ(إستَحى): شەرمیکرد،تەریقبووەوە

تَخَفَّــفَ(أَسْــرَعَ): پەلـــەیکرد، خێرایکرد ، تاوی دایە

تَخَفَّضَ(إنْحَط): نـزم بـووەوە، هاتـە خوارەوە، سەرەو شۆڕ بووەوە

تَخَفِّي: خۆشاردنەوە، خۆحەشاردان

تَخْفِيض: نزمکردنەوە، هێنانەخوار

تَخْفِيف: سووککردن، کەمکردنەوە

تَخَلَّى: وازی لێـهێنا، لێـی هاتـە دوا، دەستبەرداربوو

تَخَلْخَل(تَحَرَّكَ): جوولا ، ترازا، لەجێی خـۆی نەما

تَخَلَّصَ(صَفَا): رزگاریبوو،ئازادبوو، سەرفرازبوو، پاك بوو

تَخَلَّعَ(تَفَكَّكَ): هەڵوەشا،لەجێچوو

تَخَلَّفَ(تَأَخَّرَ): دواکەوت، بەجێما

تَخَلُّفٌ: بەجێمان ، دواکەوتن

تَخَلَّقَ: هاوخوبوون، خۆرەفتارکردن

تَخَلَّقَ بِغَيرِ خُلُقِهِ: خووی یەکێکی دیکەی گرت

تَخَلَّلَ: دانی ئاژەنی، پاکی کردەوە

تَخَلِّي: واز لێهێنان، گۆشەگیربوون

تَخْلِيَة: چۆڵکردن، بەتاڵکردن، بەجێهێشتن

تَخْلِيد: زیندوکردن، نەمرکردن

تَخْلِيص: رزگارکردن، قوتارکردن

تَخْلِيط: تێکەڵکردن، ئاوێتەکردن، لەیەك ئاڵاندن

تَخْلِيع: لێك جیاکردنەوە، لەیەك بران

تَخْلِيف: جێهێشتن، کردنە جێنشین، بەجێنشین دانان

تَخْلِيل: جێهێشتن

تَخَمَةٌ: ئینتەلا، زۆرخۆریی

تَخَمَّرَ: ترشان ، هەڵکفان، هەڵترشان

تَخَمُّر: بوون بەسرکە، هەڵهاتن، ترشاندن

تَخَمَّرَ العَجِينُ: هەڵهاتنی هەویر

تَخَمَّنَ: ورگ گەورەبوون، ورگ زلبوون

تَخْمِير: ترشاندن، هەڵکفاندن

تَخْمِيس: پێنج خشتەکی، تەخمیس

تَخْمِين: قەبلاندن، قەرینە، گۆترە

تَخْنِيق: خنکاندن، هەناسە لەبەر برین

تَخَنَّثَ(أَنَّثَ): ژنانی بوو

تَخَوَّذَ(تَعَهَّدَ): پەیمان یا بەڵێنیدا

تَخَوُّف: ترسان ، ترس لێنیشتن

تَخَوَّلَ(تَفَوَّضَ): دەستەلاتی وەرگرت

تَخْوِيف: ترساندن، تۆقاندن، زراوبردن

تَخْوِيل: دەستەلات پێدان، راسپاردن

تَخَيَّرَ: پەسەندیکرد، بەباشی زانی

تَخَيَّرَ(إِنْتَقَى): هەڵی بژارد

تَخَيَّطَ: هەڵدروون، دروون

تَخَيَّطَ الشَّيبُ فِي رَأْسِهِ: سەری سپی تێکەوت

تَخَيَّلَ(تَصَوَّرَ): شێوەیکرد، هەستی وابوو، وای هات بەخەیاڵدا

تَخَيُّل(تَصَوُّر): خەیاڵکردن،شێوەکردن

تَخَيَّلَهُ(تَفَرَّسَهُ): دیقەتی لێکرد، سەرنجی لێدا

تَخَيَّمَ: دەوار یا چادر یاخود خێوەتی هەڵدا

ت د

تَدَابَرَ: پشت هەڵکردن، روو لەیەك وەرگێران

تَدَاثَرَ: کۆنو سڕایەوە ، دێرنبوو

تَدَاخَلَ: چوو بەناو یەکا، ئاڵۆزکا، تێهەڵکێش بوو

تَدَاخُل: دەست تێوەردان، خۆی تێهەڵقوتان

تَدَارَسَ: هەریەك بەوی دی خوێند، پێی وتەوە

تَدَارَكَ: پینەیکرد،جێبەجێیکرد، رایی کرد

تَدَارَكَ مَا فَاتَهُ: تۆڵەی رابردووی کردەوە، راستی کردەوە

تَدَاعَى: خەریك بوو برووخێ ، بکەوێ

تَدَاعَبَ: یاریو شۆخیانکرد

تَدافَعَ: پاڵەپەستۆیانکرد ، کێبەرکێیانکرد
تَدافُع: بەربەرەکانێتی یەکتریکوردن ، پاڵپێوەنان
تَداوُل (تَناقُل): دەستاودەستکردن، گواستنەوە
تَداوَلَتْهُ الأَلْسُن: کەوتە سەرزار، دەماو دەم کەوت
تَداوَلوا الشئ بَيْنَهُم (تَناقَلُوه): دەستاو دەستیان پێکرد، دایان بەیەکتری ، ئاڵوگۆڕیان پێکرد
تَدايَنَ: قەرزیان دابەیەك
تَدَبُّر: تەگبیر، چارەسازی، رامان
تَدَبَّرَ الأَمْرَ: کارەکەی سازکرد، بەبیرکردنەوە، سازاندی، پێکی هێنا
تَدَبُّج: ئاشە بەتەندورە، یارییەکی منالانەیە
تَدْبِير (تَرْتِيب): ڕێکخستن، سازاندن
تَدْجِين: (تَأْلِيف - تَدْرِيب): راگرتن ، مالی کردن، رامکردن
تَدَحْرَجَ: تلبوەوە، تلۆربوەوە
تَدَحَضَ: هەلدێران، سڕینەوە
تَدَخَّلَ: خۆی تێهەلقورتاند
تَدَخُّل: خۆتێهەلقورتاندن
تَدْخِين: جگەرە کێشان، دوکەلکێشان
تَدَرَّبَ: مەشقی لەسەرکرد، پێی فێربوو
تَدَرَّبَ: پێی راهات، رام بوو لەسەری
تَدَرَّجَ: پلە پلە سەرکەوت
تَدَرُّج: پلە پلە، یەك لەدوای یەك
تَدَرَّسَ: وانە خوێندن، لەیاد گرتن
تَدَرُّن: نەخۆشی سیل ، دەردەباریکە

تَدْرِيب (تَمْرِين): مەشقکردن، راهێنان، فێرکردن، رامکردن
تَدْرِيج: پلە پلە، یەك لەدوای یەك
تَدْرِيجاً: بەڕیز، بەشێنەیی، بەپلە، کەم کەم ، یەك یەك
تَدْرِيز: تەریب، بەرانبەر
تَدْرِيس: وانەبێژیی، وانە وتنەوە
تَدْشِين: بۆ یەکەم جاربەکارهێنان و کردنەوەو تێچوون
تَداعَى (آلَ إِلَى السُّقُوط): خەریك بوو بڕمێ و هەرەس بهێنێ
تَداعَي: شکاتی کرد، سکاڵای کرد
تَدَعَّبَ عَلَيْهِ (تَدَلَّلَ): خۆی بەناز فرۆشت ، نازی بەسەراکرد
تَدَفَّأَ (تَسَخَّنَ): خۆی گەرم کردەوە
تَدْفِئَة (تَسْخِين): گەرمکردن
تَدَفَّعَ: لێشاوی هێنا، بە هوروژم هات
تَدَفُّق: فیچقەکردن، دەرپەڕین ، هەلقولین
تَدَفَّقَ: فیچقەیکرد، دەرپەڕی، رژا، هەلقولا
تَدَفَّنَ: نێژرا، خرایە ژێر خاك ،ونبوو، نەما
تَدْفِين: لەخاکا شاردنەوە،لەخاکدا ونکردن
تَدْقِيق: توندو تۆڵی، وردی بیاچوونەوە، کۆلینەوە
تَدَلَّى: شۆڕبوەوە، پیاهاتە خوارەوە
تَدَلْدَلَ: شۆڕبوونەوە، هاتنە خوارەوە
تَدَلَّلَ: نازکردن ، ناز فرۆشی
تَدْلِيس (غِشّ): گزی، فێل، ساختەکاری، پەنهانکردن

تَذْلِيك: شـێلان ، گلۆفـتن ، دەسـت پیاهێنان
تَذْلِيل: لاواندنەوە، نازکێشان
تَدَمَّر: رمان ، رسین ، رووخان
تَدَمَّسَ: پیس بوو، لەکەی گرت
تَدْمِـــير(تَخْرِيـــب): وێرانکـــردن، کاولکردن، پەك خستن
تَدَنَّى: هاتە پێشەوە، نزیك بوەوە
تَدَنَّسَ: پیس بوو، گلاَوبوو
تَدْنِيس: پیسکردن، خەوشدارکردن
تَدَهْوَرَ: کەوت، رووخا، نوشوستی هێنا
تَدَهْوُر: کەوتن، رووخاندن، قلّپبوونەوە
تَدَهَّنَ: چەوربوو، رۆناویی‌بوو
تَدْهِين: چەورکردن، هەنین
تَدَوَّخَ: گێژبوو، سەری خولی خوارد
تَدَوَّرَ: خولایەوە، سوڕایەوە
تَدْوِيخ: گێژکردن، سەرئێشان
تَدْوِيـر: خولانــەوە،لادانــەوە، بــادان، پێچ پێدان
تَدْوِيـــن: کـــۆنووسین، تۆمـــارکردن، نووسینەوە
تَدَيَّنَ: کردی بەئایینی خۆی
تَدَيُّن: ئاینداری ، خواناسی

تذ

تَذَابَحُوا: یـەکتریان کوشـت، یـەکتریان سەربڕی
تَذَبْـذُب: لەرەلـەر، دوودڵـــی، رارایـــی، گومانداری، بشێوی
تَذَبْذَبَ: لەریەوە، جوولاَیەوە
تَذَبَّلَ: بـەکزی ئەڕۆیشـت، بـەترو فـیزو لارە لار رۆیشتن
تَذْبِيل: ژاکاندن، هەڵوەران

تَذَرَّى: سەرکەوت، چوە سەرەوە
تَذَرَّعَ:پەڵپو بەهانە گرتن،سارکردنەوە
تَذْرِيَة: بەباکردن، شەنکردن، بەبادان
تَذْكَار: بیرخستنەوە، خستنەوەیاد
تَذْكَارِيّ: بیرەوەریی، یادکردنەوە
تَذَكُّر: یادکردنەوە، بیرەوەری
تَذَكَّرَ(حَفِظَ): لەبـەریکرد، رەوانیکرد
تَذْكَرَة: بلیت، تیکت
تَذْكِير: بیرخستنەوە، بەیاد هێنانەوە
تَذَلَّلَ(خَضَـعَ): ملـی کـەچکرد، خـۆی کەساس پیشاندا
تَذْلِيل: سووکو چرووك کردن، زەبوون کردن، کەنەفتکردن
تَذَمَّـرَ(تَضَجَّـرَ): ســکالاَی‌کرد، رینگــە رینگی‌کرد، بێزاری دەربڕی، بۆلاَندی
تَذَمَّـــمَ: عـــەیبداری‌کرد، بەنـــەنگی باسی کرد
تَذَنَّـبَ: هەڵی‌کوتایــە ســەری،هێرشــی بۆ برد
تَذَوَّقَ: بەشێنەیی چێژتی، تامی‌کرد
تَذَوُّق: تامکردن، چێژتن
تَذَوِّيب: توانەوە
تَذْيِيل: پەراوێزدانان، داوێن نووسین

تر

تَـرَاءَى: خـۆی وانیشـاندا،بــەو جـۆرە دەرکەوت
تَرَاءَا لَهُ: بۆی دەرکەوت، رەچاوی‌کرد
تَرَائِب: لا تەنیشت ، کەلەکە ، پشت
تُرَاب(غُبَار): خـاك ، خۆڵ، گلّ
تُرَابِيّ: لەخاك ، وەك خاك، خاکی
تُرَابِيَــة البَيَــادِر: ســەرخەرمانو بــن خەرمان

ترابُط: پەیوەندی ، پەیوەستی
ثراث: کەلەپوور، سامان، کۆنینە
تراجَعَ: پاشگەز بوەوە، هاتە دواوە
تراجُع: گەڕانەوە، بادانەوە، کشانەوە، ڤەگەڕان
تراجَمَ: جنێوپێکدادان، یەکتری بەردە بارانکردن
تراحَمَ: بەزەییان بەیەکدا هاتەوە
تراخَ: تەمبەڵی، دواکەوتوویی، خاوخلیچکی
تراخوما: دانەی چاو ، چاوئێشە
تراخي: سستی، کەمتەرخەمیکرد
ترادَفَ: یەك لەدوای یەك سواربوون
ترادُف: هاو واتایی ، هاو مانا
ترادفوا: بەدوای یەکەوە بوون، یەك لەدوای یەك بوون
ثراز: مردنی کوت و پڕ
تراصَ القوم: یەکیان گرت، یەك ڕیز بوون
تراصَفَ: چوونە پاڵ یەك، یەکیانگرت
تراصَفَ: چوونە پاڵ یەك ، یەکیانگرت
تراضِ: لەیەك قایل بوون، ڕازی بوون
ترَاعٌ: دەرگاوان
ترافَعَ(دافَعَ): بەرگری لێکرد، پارێزگاری لێکرد
ترافُق: هاوڕێیەتی یەکتری کردن
تراقي: مردن ، گیانەلا، سەرەمەرگ
تراكُض: غارغارێن، تەراتێن ، ڕاکەراکە
تراكَمَ: کەڵەکەبوو، کۆمەڵبوو، نیشتەسەریەك
تراكُم: کەڵەکەبوون،کۆمەڵبوون
ترامواي: ترام، شەمەندەفەر

تراوَحَ: تکەکردن، تۆرەکردن
تراويح: پشوودان ، کۆڕبەستن،هەشت ڕکات نوێژە لەدوای نوێژی خەوتنان لەرەمەزاندا دەکرێت
تَرِبَ(غَبِرَ): خۆڵاویبوو، تۆزی پێوەکرد، تۆزاویکرد
تَرِب: خۆڵاوی ، تۆزاوی
تِرب(نِد): هاو ، وەك ، نمونەی، چەشنی
تَرِبَ المَكان: خۆڵاوی بوو، تۆزی لێنیشت
تَرَبّى: پەروەردەبوو، ژیا
تُربَة(أرض): زەوی، خاك، خۆڵ
تَرَبَّصَ: ماتەماتیکرد، وەستا، چاوەڕێبوو، خۆی مەڵاسدا
تَرَبُّص: چاوەڕێکردن، وەستان، ڕامان
تَرَبَّصَ بِسلعَتِه الغَلاءَ:پەسمەندەیکرد بۆ گرانی، شاردیەوە هەتا نرخی بەرز ببێتەوە
تَرَبَّعَ: چوارمشقی دانیشت
تَرَبَّل(كَثُرَ لَحْمُه): گۆشتی زۆربوو، قەڵەو بوو
تَربَوي: پسپۆڕی پەروەردە
ترَبِّي: پەروەردەی دەکات، بەخێوی دەکات
تَربِيَة: پەروەردە، دەستوور، فێرکردن، ڕاهێنان
تَربِيَة الأولاد: پەروەردەی منداڵان، بەخێوکردن، ژیاندن
تَربيع: لێکدان بەچوار، دووجاکردن، چوارگۆشەکردن
تَرَتَّبَ: ڕێکخرا، ئامادەکرا، چاککرا، باشکرا ، ڕاست و دروست

تَرْتِيب(تَنْظِيم):رێکخستن،چاککردن ، باشکردن، سازکردن
تَرْتِيبِي: ریزبەندی ، دوا بەدوا
تَرْتِيل(تَرْنِيم): خوێندن، وتن، ئاوازی خۆش ، لاواندنەوە
تَرَجِّي: بەهیوایبوو، چاوەڕوانیبوو
تَرَجَّبَ: ترسا، سڵی کردەوە
تَرَجَّحَ: لەریەوە، هاتووچۆیکرد
تَرَجْرَجَ(تَحَرَك): جوولاً ، بزوا
تَرَجَّلَ: دابەزیو بەپێ ڕۆیی، پیادەیی
تَرْجَمَ: گۆڕی ، وەریگێڕا لەزمانێکەوە بۆ زمانێکیتر
تَرْجُمَان: وەرگێڕ، زمانزان
تَرْجُمَة: گۆڕین ، وەرگێڕان
تَرَجِّي: هیوا‌داری، هومێدەواری، هێوریکردن
تَرْجِيح: هەڵگەڕانەوە، دانەپاڵ ، واوێڕ
تَرَحْ: پەژارە ، پەستی، خەفەتباری، خەمباری
تَرْحَاب(حُسن المُلاقَاة):پێشوازی، چاکوچۆنی گەرم
تَرَحَت: لوول بوو، پەیکەی بەست گرمۆڵەبوو
تَرَحَّل(تَنَقُّل): گەڕا، گەشتیکرد، ئەم شوێنەو شوێنیکرد
تَرَحَّم: بۆی پاڕایەوە، داوای بەخشینی لەخوا بۆکرد
تَرَحُّم: بەزەیی پێداهاتەوە، سکی پێی سووتا
تَرْحِيل: راگوێزان، گواستنەوە، ناردن
تَرْحِيم: ناردنی درودوبەزەیی خوایی بۆ مردوو

تَرَخُّص: مۆڵەت وەرگرتن، دەستوور پێدان
تَرَخِّي: سستیکردن، شلکردن
تَرْخِيص: مۆڵەتدان، دەستوورپێدان
تَرْخِيم: کلك برین
تَرَدِّى: لەبەریکرد، پۆشی ، کردیە بەر
تَرْدَاد: دووبارەکردنەوە، هەم گوتنەوە
تَرَدَّدَ: دوودڵبوو، راما، تیای ما
تَرَدُّد: دوودڵی، گیرخواردن، بەگیر وەستان
تَرَزَّن: هێوربووەوە، هێمن بووەوە
تُرس(درع): قەڵغان ، زری، مەتاڵ، سوپەر
تِرس(سن العَجَلَة): دانەپێچکە
تِرس السُلحُفَاة: قابیلکی کیسەڵ
تَرْسَانَة: جبەخانە، کۆگای چەکی جەنگی
تَرَسُّب: نیشتن، ئەورین ، خڵتەی شت
تِرسَة(سُلحُفَاة البَحر): کیسەڵ ، رەقە
تَرَسَّخ: جێگیربوو، چەسپی، سەقام گیربوو، سەقام گیربوو
تَرْسِيب: نیشاندن، نیشتواندن
تَرْسِيم: نیگارکێشان، وێنەکردن
تَرَشَّحَ: نمداری، تەڕبوون ، ئاوو تەڕایی دایان
تَرَشَّح المَاء: پالاوتن ، پالێورا
تَرْشِيح (تَحَلُب): پالاوتن،ناولێنان، دیاری کردن
تَرْشِيد: راوێژکردن، رێنمایی نیشاندان
تَرَصُّد: چاودێری کردن، دیدەوانی، چاوە چاوکردن

تَرَصَّدَهُ (تَرَقَّبَه): تێبینیکرد، چاوی لێبوو، شوێنی کەوت
تَرَّصَن: پێکەوە نوسا، چوە یەك، پەسترایەوە
تَرَّصَفَ: چوونە پاڵ یەك، یەکیانگرت
تَرْصِيع: گەوهەر بەندکردن
تَرَضَّى: رەزامەندی ویست، داوای قایل بوونی لێکرد، ئاشتی کردەوە
تَرَضَّخَ(تَكَسَّر): شکا، لەبەریەك هەلوەشا
تَرْضِيَة(تَعْوِيض):قایل کردن، رازی کردن، بژاردن، دڵنەوایی کردن
تَرْضِيع: شیردان ، شیرپێدان
تَرَطَّبَ (نَدَى): تەربوو، شێیهێنایەوە
تَرْطِيب: تەرکردن، ئاو لێدان، شلکردنەوە
تَرْغ: شەڕانی، شەرفرۆشی، گێچەلگێڕ
تَرَّعَ(أَغْلَق): دایخست، پێوەیدا، قەپاتیکرد
تَرِعَ(اِمْتَلَأَ): پڕبوو، لێوان لێوبوو
تُرْعَة(بَاب): دەرگا، دەروازە، زاری هەموو کونو دەروازەیەك
تُرْعَة: هێڵنج ، قرقێنە ، جۆگە
تَرَعْرَعَ: پێگەیی، نەشو نمایکرد، چاوی هەڵهێنا
تَرْعِيب: ترساندن، تۆقاندن، هەڕەشەو گورەشە
تِرْغَلَة ـ تُرْغَلَة: کۆتری کێوی ، کۆترە شینکە
تَرْغِيب: هاندان، خستنە بەرچاو ، برەوپێدان، جوولاندن ، گاڵدان، ئاران، ئاڤراختن ، شەولقاندن

تَرِف: بەئاسوودەییو بەخشش ژینی بردە سەر
تَرَّفَ: باش ژیا، باش رایبوارد
تَرَّفَ: بەفیڕۆیدا ، بەهەدەریدا
تُرْفَة: ئاسوودەیی، کامەرانی، بەختیاریی ، ژینی خۆشنوودو پڕنازو نیعمەت
تَرَفُّض: دەرماریگری، شێتگیری
تَرَفَّع: بێزی نەهات، خۆی بەرزگرت
تَرَفُّع(اِسْتِكْبَار): بێز نەهاتن ، لوتبەرزی
تَرَفْرُف: پتەپتکردن ، پەتە پەت
تَرَفَّقَ: بەزەیی پیاهاتەوە،رەفتاری باشی لەگەڵکرد
تَرِفَلٌ: ترو فیزی نواند، لارو لەنجەیکرد
تَرْفِيع: سەرخستن، پلەپێدان، بەرزکردنەوە، بڵندکردن
تَرْفِيه عَنْ النَّفْس:بیدڵی خۆنەکردن، باش رابواردن، بای باڵی خۆدان
تَرَقُّب: چاوەڕوانی، دیدەوانی، چاودێری، چاوەچاوی، چاوەنۆڕی
تَرَقَّبَ: چاوەڕوانیکرد، چاوەچاویکرد
تَرَقْرَقَت العَيْن(دَمَعَت):چاو فرمێسکی کرد، فرمێسکی تێزا
تَرَقَّصَ(تَذَبْذَبَ): لەریەوە، قونە قونیکرد، هەڵپەڕی، هەڵقونی
تَرْقُوَة: دەفەی شان
تَرْقُوَة(عَظْم أَعْلَى الصَدْر):چەڵەمە، ئێسقانی چۆڵەمە، چەڵەمەی سنگ
تَرَقِّي: پێشکەوتن، سەرکەوتن، بەرزکردنەوە، هەڵگەڕان

تَرْقِيَةٌ: بەرزکردنەوە، پێشخستن

تَرْقِيد: کۆ وشە

تَرْقِيص: هەڵپەڕاندن، هەڵتەکاندن

تَرْقِيع: پینەکردن، چاککردن

تَرْقِيم: ژمارە دانان، رەنووسکردن، خاڵبەندی، نقیسین

تَرْقِين: ناوکوژاندنەوە، سڕینەوە

تَرَكَ(تَخَلَّى): وازی لێهێنا، دەست بەرداری بوو، لێی گەڕا

تَـرْك: وازلێهێنان، بەجێهێشتن، پەڕاندن، کەلاخستن

تَرَكَّبَ مِن كَذَا: پێکهاتووە لە..

تَرِكَة ـ تِرْكَة: بەجێماو ، پەڕاو ، وازی لێهێنراو، میرات، پاشماوە

تَرْكِيب(بِنَاء): دروستکردن، پێکهێنان، سازکردن، گرتنەوە ، لێکدان، میقن

تَرْكِيز: دامەزراندن، چەقاندن، توندی

تِرْمُس: تەرمۆس، گەرماپێور ،دۆخ پێو

تَرَمُّل الزَّوْجَة(أَيُومَة): بێوەژن کەوتن، پیاو مردن، بێوەژن کۆشی

تَرَمَّم: چاککرایەوە ، ڕێکخرا، باشکرا

تَرْمِيم: ڕێکخستن، پینەکردن، چاک کردنەوە، دەست پێداهێنان، تازەکردنەوە

تَرْمُوسْتَات(مُنَظِّم الحَرَارَة): گەرما پێو، تەرمۆستات

تَرَنَّى إِلَيْهِ وَلَهُ: چاوی تێبڕی، چاوی خستەسەر

تُرُنْج: تورونج

تَرَنَّحَ(تَمَايَلَ): بەملاولادا کەوت، لەرییەوە

تَرَنَّمَ(غَنَّى): گۆرانی وت ، چریکانی، ویردی خوێند ، لاواندنەوە، لای لایە

تَرْنِيمَة(أُغْنِيَة): گۆرانی، سروودی ئایینی، سۆزکردن

تَرَهَّبَ(تَوَعَّدَ): هەڕەشەیکرد، تۆڵەی دەربڕی

تَرَهُّب(رَهْبَانِيَة ـ نُسُك): رەبەنگەری، خواپەرستی، کەنارگیری لەدنیاو خۆشیەکانی

تُرْهَة(تُرَهَات): پڕوپووچ ، وتەی نابەجێ، قسەی بەتاڵ

تَرَهَّلَ (إِسْتَرْخَى): خاو بووەوە، لەشی خاوبووەوە

تَرْهِيب: ترساندن، تۆقاندن، زندۆق بردن

تَرْهِيوَة: لارە لارە، ئەملاولا

تَرَوَّى(تَفَكَّرَ): بیری کردەوە، راما

تَرَوَّى الحَقْل: ئاودرا ، ئاوی خواردەوە

تَرَوَّحَ بِالمِرْوَحَة: باوەشێنیکرد

تَرَوَّحَ المَاء(إِنْتَن): ئاوەکە بۆگەنیکرد

تَـرَوِّي: بیرکردنەوە لەکاروبارەکاندا تێڕامان، تێڕامان

تَرْوِيَة: تێراوکردن، ئاو هەڵگرتن بۆ ڕێبواران

تَـرَوُّق: ژەمی بەیانی خوارد، نانی بەیانی خوارد

تَرْوِيج(تَدْوِيل): بازاڕ گەرمکردن، هاندان ، برەوپێدان

تَرْوِيح: شادکردن،باگۆڕین، ئاسوودەکردن

تَرْوِيج: شادکردن، ئاسوودەکردن ، باگۆڕین

تَرْوِيد: ڕەواندنەوە، بارکردن، سڕینەوە

تَروِيض: دەستەمۆکردن، ماڵی کردن
تَروِيق: پالاوتن ، روونکردنەوە
تَروِيقة: ژەمی بەیانی خوارد، نانی بەیانی خوارد
تَريَاق: دژەژار
تَريَاقة: مەی ، شەراب، بادە
تَرِيبَة: چەڵەمە، ئێسکی سنگ
تَرَيَّثَ(تَمَهَّل): شێنەیی‌کرد، لەسەرخۆبوو
تَرَيَّشَ: پارەو شتی کۆکردەوە
تَرَيَّفَ: چوو بۆ گوند، روویکردە گوند
تَرِيكَه: قەیرە کچ ، ئافرەتی قەیرە ، سەرە ژن .

تز

تَزَابَنَ: کێبەرکێیانکرد، روویان تێکرد، چوون بەرەو لای
تَزَاجَرَ: رێیان لەیەکتری گرت بۆ چوون بەرەو خراپە
تَزَاحَفَ: کشان بەرەو یەك ،هەڵمەتیان برد بۆ یەك لەجەنگا هەتا لەیەك نزیك بوونەوە
تَزَاهَدَ: چاویان پێی هەڵنەدەهات
تَزَاهَرَ: رۆشن بوەوە، گەشایەوە، روناك بوەوە
تَزَاوَجَ: جووت گرتن، هاوسەری یەکگرتن ، ژن‌و ژنخوازیی
تَزَاوَجُوا: ژن‌و ژنخوازیان تێکەوت، ژنیان لەیەکتری هێنا
تَزَاحَمَ: تەنگ هەڵچنین ، دروستکردنی قەرەباڵغی
تَزَاوَرَ: سەردانی یەك ، چوون بۆ لای یەکتری
تَزَاوَرَا: ئامشۆی یەکتریانکرد، سەری یەکتریاندا
تَزَاوَفَ: هەستان بەچەند جوولەیەکی وەرزشی بۆ جوولانی ئەندامەکانی لاشە
تَزَايَدَ: پەرەسەندن، زۆربوون، زیادبوون، پتربوون
تَزَايَدُوا فِي البَيعِ: بەسەر یەکەوە زەمیانکرد لەمامەڵەدا
تَزَايَغَ: لاربوو، چەمایەوە
تَزَايَلَ: جیابوونەوە، دووبەرەك بوون ، پتر لەبەرەیەکیانگرت
تَزَأَرَ: نەڕاندی ، دەنگی شێر کاتێ دەنەڕێنێ
تَزَبَّبَ: ئاوی کرد، کەف بەدەمیا هاتە خوارەوە
تَزَبَّبَ الرَّجُل: رقی هەڵسا ، پیشی خواردەوە
تَزَبَّعَ: بەدخوبوو، رەفتاری خراپبوو
تَزَجَّى بِالشَّئ: پێی قایل بوو، رەفتاری خراپ بوو
تَزَحزَحَ(تَحَرَّك): جوولا، بزوا، لەقی ، ترازا
تَزَحَّل عَنْ مَكَانِه: لاچوو ، جوولا ،بزوا
تَزَحلَقَ: خلیسکا، ترازا، تەهسین، خشکین، قەکردن، هەڵخزان
تَزَحلُق: هەڵخلیسکان، ترازان، خشکاندن، تەهساندن
تَزَاحَمَ(اِحتَشَد): پڕبوو،بوویەجەنجاڵ، جمەی هات
تَزَخَرَ(اِرتَفَع): هەڵسا، پڕبوو، بەرزبوەوە

تَـــزْرَى: سەرزەنشـــتیکرد، گاڵتــــەی پێکرد، سووکایەتی پێکرد

تَزَرَّدَ اللُقمَةَ: پارووی قووتدا، خواردی، هـەڵی لووشی ، لرفیدا

تَزَعْزَعَ(تَحَرَّكَ): جـوولا، بـزوا، لـەقی، لەرانی

تَزَعَمْ: فیشاڵیکرد، درۆی هەڵبەست

تَزَعَـمَ القَـومَ: بـوو بەســـەرگەورە، سـەرکردایەتی گرتە دەست

تَزَفُزَفَ: فیكو هوور

تَزفیر: هەناسە برکە، هەناسەسواریی

تَزَقَّمَ: ژاری خـوارد، کـوژەری خوارد

تَزَكّـى: پـاك بـووەوە، بێگـەردبوو، بوژایەوە، گەشایەوە ، پەرەی سەند

تَزكِيَة: بـــەباش ناوهێنـان، بـەباش دانان، بەرگری لێکردن

تَزَلزَلَ: لەرزین، لەرین، هاتنە جووڵە

تَزَلزَلَـتِ الأرْضُ: بـومەلەرزە بـوو، زەوی لەرایەوە

تَزَلَّجَ: خلیسکا، خزا

تَزَلَّحَ(ذاقَ): چێژتی، چێشتی

تَزَلَّفَ: مـەرایی بۆکرد،مامە حەمەیی ، کلکە لەقێ

تَزَلَّـفَ إلَيـهِ(تَمَلَّقَ): مـەرایی بۆکـرد، روپامایی کرد

تَزَلَّقَ: خزانە لاوە، خشانە لاوە

تَزَمَّتَ: سالارو سەنگین ، رێزداربوو

تَزَمَّتْ: بەتونگ گرتن

تَزَمَّلَ: خۆپێچانەوە، لوولەبوون ، پێچ پێچ بوون

تَزمیر: بلوێرلێدان ، شمشاڵ لێدان

تَزَنْبَرَ عَلَيهِ(تَكَبَّرَ):لووتیبەرزکردەوە، خۆی بەزل راگرت

تَزَنْدَقَ: بەئاینـداری خـۆی نیشـاندا بـەلام لەژێرەوە لەئاین وەرچەرخا

تَزَنَّرَ: پیتێنی بـەست، زیناری بەست

تَزَهَّـدَ: وازی لـــەدنیا هێنـا، بـوو بەدەروێشو سـۆفی ، دڵمراندن

تَزهـیر(تَنویـر): روونـــاککردن، رۆشنکردن

تَزَوَّى: خۆی شاردەوە، پـەنای گـرت، کەنارگیربوو

تَـــزَوَّجَ: ژن هێنـــان، شـــووکردن، جووت بوون، هاوسەرگیری

تَـــزَوَّدَ: زادی هـــەڵگرت، خۆراکـــی وەرگرت، توێشووی هەڵگرت

تَزویـــج: مـــارەبرین، جووتکـــردن، هاوسەرگیری

تَزویـــر: ســـاختەکردن، گۆڕیـــن، فێڵبازی ، چاپووچوون

تَزَيَّبَ لَحمُهُ: تێکسمڕا، گۆشتنی

تَزَيَّدَ: زیـادیکرد ، پتر بوون ، نرخی بەرزکردەوە

تَزَيَّـدَ السِّـعرُ: نـرخەکەی زیـادبوو، نرخداربوو

تَزَيَّقَتِ المَـرْأة: خـۆی ئارایشتدا، خـۆی رازاندەوە

تَزَيَّنَ (حَلَقَ): ریشیتاشی، تەراشیکرد

تَزييت: چەورکردن، هەنووکردن

تَزييف(غَشْ): ساختەکردن، فێڵکردن

تَزَيـيــنْ(زَخْرَفَـــة):رازانـــدنەوە، نەخشـاندن، جوانکـردن، خـەملاندن، خەملکردن

تَ س

تَسَائَلَ: لەیـــەك پرسـین، پرسـیارکردن لەیەکتری

تَسَابَقَ: پێش یەکتری کەوتن
تَسَابَقُوا: پێشبڕکێیانکرد، بۆرپۆڕێنیانکرد
تَسَابُوا(تَشَتَّمُوا): جنێویان بەیەکتریدا، شەڕە جنێویانکرد
تَسَاخَى: بەخشندەیی نواند، دەست بلاَویی، میهرەبانی
تَسَارَعَ: پەلەکردن، خێراکردن
تَسَاقَطَ: یەك بەدوای یەکدا کەوتن
تَسَاقُط: کەوتن، هەلوەرین، هاتنەخوار، داکەوتن
تَسَامُح: چاوپۆشی، لەدلدەرچوون، بەزەیی، میهرەبانی، دلنەرمی
تَسَاهَلَ: نەرمی، نەرمو نیانی
تَسَاهَمَ القَومُ الشَئ: بەشیانکرد، دابەشیانکرد
تَسَاؤُل: پرسین، پرسیار لێکردن
تَسَاوِي: یەکسانی، وەك یەك، لەیەکچوون
تَسَاوَقَ(تَتَابَعَ): بەدوای یەکدا ریزیان بەست، بەدوای یەکا هاتن
تَسَبَّبَ: بووە هۆ، هۆ دروستکردن
تَسَبَّخَ(خَفَّفَ): هێواش بووەوە، خاوبووەوە، هاتەوە سەرخۆ
تَسبِيح: ناوی خوا بردن، ستایشکردن، پیاهەلدان، بەبالاَیا وتن
تَسبِيحَة(تَرنِيمَة): خوێندنەوەی سرورودی ئایینی، زیکرکردن، ویرد وتن
تَسبِيخ(النَوم العَمِيق): خەوی شیرین، خەوی قوول، قوولە خەو
تَسَتَّرَ: خۆی گۆڕی، خۆی ونکرد
تَسَتُّر(إختِفَاء): خۆشاردنەوە، پەناگرتن، خۆ ونکردن

تَشجِيع: سەراوبێژی، سەرواکردن، گمەگمکردن
تَسجِيل(تَدوِين): تۆمارکردن، نووسین، زابەندکردن
تَسجِين: گرتن، بەندکردن، زابەندی
تَسَحَّجَ: توێکلەکەی لێبوەوە
تَسَحَّرَ: پارشێوی کرد، شەو هەستا بۆنانخواردن
تَسحِير: جادو، سیحر، ئەفسوون، چاوبەست
تَسَخَّى: بەخشندەیی نواند، میهرەبانی دەرخست
تَسَخَّرَ: چەوسانیەوە، بەبێگار ئیشی پێکرد، بەخۆڕایی هەلی سووڕاند
تَسَخَّمَ عَلَى(حَقَدَ): کینەی هەلگرت، رقی گرت، پیشی خواردەوە
تَسخِير: خستنە ژێربار، رامکردن، کەوی کردن
تَسخِين: گەرم کردن، داخ کردن
تَسَدَّدَ: بەستران، داخران، قەپاتکردن
تَسدِيد(تَصوِيب): ئاراستەکردن، نیشانەگرتن، دیاریکردن
تَسدِيس: شەش گۆشەکردن، شەسووچ و شەش لاکردن
تَسَرَّى: پیاوەتیکرد، دەستبلاَویکرد
تَسَرَّبَ: تەشەنە، بلاَوبونەوە
تَسَرَّبَ فِي الشَئ: تێی چوو، چووەناوی، خۆی پیاکرد، تەشەنەی کرد
تَسَربَلَ(لَبِسَ): لەبەریکرد، لەبەرخۆیکرد
تَسَرَّحَ: بەرەلاَبوون، چوونە دەر
تَسَرَّحَ مِنَ المَكَان: دەرچوو، چووە دەرەوە

تَسَرَعَ: پەلەیکرد، خێرایکرد، دەستو بردیکرد

تَسَرَّعَ(عَجَلَـةَ): پەلـەکردن،خـێرایی، دەستو بردکردن

تَسَرَّمَ: بـڕی ، لەت لەتیکرد

تَسَرْوَلَ: دەرپێ ،شەروالی لەپێکرد

تَسْرِيح(مَشْط): قــژ داهــێنان، قــژ ڕێکخستن، قژ خاوکردنەوە

تَسْرِيحَة: قژ د اهێنان، قژ ڕێکخستن

تَسْرِيع: پەلەکردن ، خێراکردن، گـورج کردن

تَسَطَّحَ: تەخت بوو، هەڵخرا

تَسْطِيحْ: تەخت کردن، پانکردن

تِسْع: نۆ

تَسَعَّرَ: داگیرسا، هەڵگیرسا، گڕا

تَسَـعَلَ: کۆکـە ، کۆخـــە، دەنگێکــە لەگەرووی گیـــاندارەوە دێتــە دەرەوە بەتـــەکان بـــەهۆی خووریەکــــەوە کەلەگەرویدا پەیدا دەبێ

تِسْعُون (تِسعِين): نەوەد، نۆد

تَسْعِير(تَثْمِيـن): نـــرخ دانـــان، نـرخ بڕین ، نرخاندن

تَسَفَّعَ: هەڵکزان، لووزرین

تَسَفَّلَ(تَدانـي): نـزم بـــوەوە، هاتــە خوارەوە، نەویبوو

تَسْفِيد(تَلْقِيـح): چاککردن، کـەڵدان، پەڕاندن

تَسْفِير(تَرْحِيل): خـستنەڕێ ،ناردن، ڕەوانەکردن، بەڕێ کردن

تَسَقَّطَ: کـۆی کردەوە، گردی کردەوە

تَسْقِيَة: تێرئاوکردن ، ئاودێری

تَسْقِيف: سەرگرتن ، بانگرتن

تَسْقِيفَة: کەپر، سابات ، سقدە

تَسْقِيم: نەخۆش کەوتن ، ناساغی

تَسَكَّعَ الظُلْمَة: بەتاریکی پەلی کوتا

تَسْكِين: ئـــارامکردن، دامرکـــاندن، هێدیو هێورکردن

تَسَلَّي(تَلَـهَي): خـۆی ئاسـوودەکرد، دڵخۆش بوو

تَسَلَّحَ: پڕچەك کردن، چەکداریکردن

تَسَلَّحَ: چەکی لەخۆدا، چەکی هەڵگرت

تَسَلَّخَ: کەوڵکردن، رووتانەوە، ژخو

تَسَلْسُل: بەرووردوا ، یەك لــەدوای یــەك، ریز ریزە

تَسَلْسَلَ المَاءُ(جَرَى): بەخوڕ ڕۆیی

تَسَلُّط: زاڵبوون، دەست بەسەرا گرتن ، توانایی

تَسَلَّطَ عَلَى : زاڵبوو بەسەر ..

تَسَلَّفَ(اِقْتَرَضَ): قەرزیدا، وامیدا

تَسَلُّق: سەرکەوتن، پیاهەڵزنان

تَسَلَّقَ(نَام عَلَى ظَهْرِهِ): لەسەر گازەرای پشت نوست

تَسَـــلَّلَ: دزیکــــردن، ســــەرکەوتن ، دەزەکردن

تَسَـلَّمَ: وەریگـــرت، ئیســـلامی کـــرد بەئایینی خۆی

تَسَـــلِّي: دڵخۆشـــدانەوە، دڵدانـــەوە، هاڵەوبوون

تَسْلِيَة: دڵنەوایی، نەوازش، دڵدانەوە

تَسْلِيح: چەکدارکردن، پڕچەککردن

تَسْلِيخ: کـەوڵکردن، پێسـت داڕنـین، کەفلاندن

تَسْلِيف: پێشـەکی پـــارەدان،ســەلەم کردن

تَسَمّى: خۆی دایە پاڵ، چووە پاڵی
تَسَمَّتَ الشَئَ وَنَحْوَهُ: بۆیچوو، هەستی پێکرد ، پێیزانی
تَسَمَّعَ: گوێگرتن، گوێ رادێران
تَسَمَّعَ إلَيهِ: گوێی گرت، گوێی رادێرا
تَسَمَّكَ: بەرز بووەوە ، بالآیکرد، بڵندبووەوە
تَسَمَّمَ:ژەهراوی بوون، ژار خواردن
تَسَمُّم: ژاراوی بوون، ژارگرتن، ژار لێدان ، دەرمانخوارد
تَسْمِيَة: ناونان، ناڤاندن، ناولێنان
تَسْمِين: دابەستن، قەڵەوکردن
تَسَنّى(تَيَسَّر): ئاسان بوو، گونجا، شیان
تَسَنَّمَ(عَلَى): بەرزبووەوە، هەڵچوو
تَسَنَّنَ: تیژکردن، سوودان
تَسْنِين(طُلُوع): داهاتن ،دان دەرکردن
تَسَهُّم: بەش بەشکردن، پشك پشك کردن
تَسَهَّلَ: ئاسان بوو، سووك بوو
تَسْهِيل: ئاسانکردن ، ساناکردن
تَسَوَّرَ: بازنی لەدەستکرد
تَسَوُّر: بەدیوار هەڵگەڕان
تَسَوُّس الأسْنَان(نَخْر): کلۆربوون، خورانی ددان
تَسَوَّقَ (بَاعَ واشْتَرى): کڕیو فرۆشتی
تَسَوَّلَ: سوالکردن ، دەستپانکردنەوە، دەرۆزەو گەدایی کردن
تَسْوِيَة(تَمْهِيد):تەختکردن، ڕێککردنەوە، ڕێکخستن
تَسْوِيح: سواخدان، پیاهەڵسوون
تَسْوِيد: رەشکردن ، لەبەر نووسینەوە
تَسْوِيف: ئەمڕۆدواخستن بەسبەی، ئەمڕۆو سبەیکردن لەکارەکاندا
تَسْوِيل: گومڕاکردن، ڕازاندنەوە
تَسَيَّبَ: بەرەڵایی
تَسَيَّرَ: ڕاست بووەوە، هەڵبەزایەوە
تَسَيَّفَ: شمشێری وەشاند
تَسْيِيج: پەرژین کردن، تەیمانکردن
تَسْيِير: سووڕانەوە، گەڕان

ت ش

تَشَاءَمَ: رەشبینیکرد ، بەرەش بینی تەماشایکرد
تَشَاؤُم: رەش بینی ، بەدبینی ، نوقلآنە
تَشَابَرَ: هەردوو گروهو کۆمەڵەکە لەیەك نزیك بوونەوە لەجەنگداو بەئەندازەی بستێکیان ما بگەن بەیەك
تَشَابُك: تێك چڕان ، چوون بەناو یەکدا ، ئاڵۆزکان
تَشَابَكَتَ الأُمُور: چەواشە بوو، ئاڵۆزا ، لێك ئالآ
تَشَابُه: لێك چوون ، هاوشێوەیی لەیەك کردن
تَشَابَهَ: لەیەك ئەچن ، هاوشێوەی یەکن
تَشَاتُم: جنێوبارانی یەکیانکرد، قسەیان بەیەك وت
تَشَاجَى:خەمو خەفەتی دەرخست غەمداری نواند
تَشَاجَبَ: چوو بەنێو یەکدا، تێکەڵبوو لەیەك ئالآ
تَشَاجَرَ: شەڕیکرد، چوو بەگژیا، جەنگیی ،ناکۆکی

تَشَاحَنُوا: رقه بەرایـەتیانکرد،دژایـەتی یەکیانکرد
تَشَادَّ: بەهێزبوو، قایم بوو، مەحکەمبوو
تَشَارَّ: ناکۆك بوون، دژایەتی یەکیانکرد
تَشَارَبَ: لەگـەڵ یـەك نۆشـیانکرد، خواردیانەوە
تَشَارَسَ: دژایـەتی یـەکیانکرد، شەڕیانکرد
تَشَارَطَ: بەمەرجیانگرت لەسەریەك
تَشَارَكَ: هـاوڕێیەتی ، گریبەسـتی هاوڕێیەتی لەگەڵ یەکدا
تَشَارِينَ: وەرزی پایز
تَشَازَرَ: بـەچاوێکی پڕ غەشمەوە بۆی روانی
تَشَاعَرَ: خـۆ بـەبوێژ نیشـاندان ، زۆر لـەخۆکردن بۆ شیعر وتن
تَشَاغَبَ: سەرپێچی کرد،سەرکەشیکرد
تَشَاغَلَ: خۆ خەریککردن بەکارێکـەوە، خنه خن
تَشَافَّ: ئاوی ناو جامەکەی خواردەوە
تَشَاقَّ: جیاوازیو دژایـەتی یـەکیانکرد، ناکۆکیو دژایەتی کەوتە نێوانیان
تَشَاكَى: شکـات کـردن لەیەك، سکـالاو ناڕەزایی دەربڕین لەیەکتری
تَشَكَّى إِلَيْهِ مِنْ كَذَا: هـاواری لەدەستکرد، دادو بێدادیکرد، شـکاتی لێکرد
تَشَاكَسَ: بەدخوییکرد،بەدرەفتاریکرد
تَشَاكَلَ: پێکـهات لەگـەڵی، جـۆر بـوو لەگەڵیدا
تَشَاوَرَ: راوێژکردن لەیەك یەك
تَشَاوَسَ: لێسـووربوونەوە، بەتیلـەی چاو روانیبەشێوەیەکی خۆبەزلزانینەوە
تَشَاوَظَ: جنێویان بەیەکداقسەو گوتەی ناشیرینیان گوت بەرانبەر بەیەك
تَشَايَعَ: رێکـەوتن ، لەسـەرکارێك ، کۆکبوون
تَشَايَعُوا عَلَى أَمْرٍ: رێککەوتن، پێکهاتن
تَشَبَّبَ: بیری لاویو گەنجێتی کەوتەوە
تَشَبَّثَ: داوێن گرتـن، دەستەو داوێـن خۆ پیا نووسان
تَشَبُّث: دەستو داوێنگیر، تکاکار
تَشَبَّعَ: ئـاوی خـواردەوە،تـێر ئـاوبوو، تێربوون
تَشَبَّكَ(إِخْتَلَط): تێك ئالاَ، ئالۆزکا، چوو بەناو یەکدا
تَشَبَّهَ: لێچوون، وەك یەك
تَشْبِيب: یادی گەنجێتی، بیری رۆژگاری لاوێتی کردن
تَشْبِير: ئاماژەکردن، ئیشارەتکردن
تَشْبِيك: لێك ئالاَن، تێکەڵکردن
تَشْبِيه: لەیـەك چـوون، بـەراوردکردن هاوشوێوە ، هاو رەنگ
تَشَتَّتَ: بـلاوبوەوە، پەرش بـوو ، جیابوەوە، تەفرو تونابوو
تَشَتُّت: پـەرەوازەبوون، بلاوبوونـەوە هەریەك بەلایەکدا کەوتن
تَشَتَّمَ: هـاتن بەیـەکدا بـەجنێودان، لەیەك راست بوونەوە
تَشْتِيت: بلاوکردنەوە، توناکردن
تَشَجَّبَ: غـەمی بـۆ خـوارد، دڵگرانبـوو بۆی
تَشَجَّجَ: قرقێنه لێدان
تَشَجَّعَ: غیرەت گرتی، ئـازابوو، ئـادان، بەرجاندن

تَشْحِيم: رۆن تێدان ، چەورکردن، گریس کردن

تَشْحِيذ: تیژکردنی شیرو خەنجەرو چەقۆ ...هتد

تَشَخَّصَ لَهُ: وای بینی، وای هاتە پێش چاو

تَشْخِير: مشەمش، لرخە لرخ ، پرخە پرخ

تَشْخِيص: دیاریکرن،ئاشکراکردن ، ناسینەوە

تَشْخِيصِيّ: دیاریکردنی، لێدوانی، پێناسی

تَشَدَّخَ: سەری شکا، قرنجا

تَشَدَّدَ: بەهێزبوو ، گەرمبوو، زەبری سەند

تَشْدِيد(ضَغط): پەستاندن،توندوتیژی، زەبرو زەنگ

تَشَدَّقَ: لاقرتی ئەکا، لچ هەڵئەقورچێنێ

تَشَذَّرَ: ئامادەبوو، خۆی گورجکردەوە

تَشَذَّرَ القَوم: بلاوەیان لێکرد

تَشْذِيب: هەڵپاچین، لق و پۆپکردن

تَشَرَّبَ(إمْتَص): مژی، تێرئاو بوو

تَشَرَّدَ: دەربەدەری، عەودالی ، سەر لێ تێکچوون، ئاوەکی بوون

تَشَرَّدَ(عَار): بەرەڵابوو، پەرەوازەبوو، سەری لێشێوا

تَشَرَّطَ: مەرجی بردەسەر، پوختی کاریکرد

تَشَرَّفَ: گەورە بوو، پایەو شکۆی وەرگرت

تَشَرَّفْنا: گەورەت کردین، پایەدارت کردین

تَشْرِيح: کۆک گرتن، کۆکدان

تَشْرِيح: هەڵدڕین، توێکردنەوە، توێکاری

تَشْرِيد: دەربەدەربوون، ئاوارەبوون، سەرلێشێوان

تَشْرِيط الجِلْد: نەشتەرلێدان ، روشاندن

تَشْرِيع: یاسادانان، بنەماو دەستوور دانان

تَشْرِيف: گەورەکردن، بڵندو بەرزکردنەوە

تَشْرِيفَاتِي: پێشواز ، پێشوازیار، بەرێوەبەری ئاهەنگ

تَشْرِيك: هاوبەشی کردن، کردن بەشەریك

تشْرِين الأوَّل: مانگی دەیە 31 رۆژە گەلاڕێزان ، خەزەڵوەر

تشْرِين الثّانِي: مانگی یانزەیە 30 رۆژە، سەرماوەرز ، ئاگردان

تَشَطَّرَ: چالاکی نواند

تَشْطِير: کەرتکردن، کەرت کەرتکردن

تَشْطِيف: شتن ، لەئاو هەڵکشان، تێوەردان، ئاوپیاکردن

تَشَظّى: پارچە ، درزی برد، پەڕی پارچەی لێپەڕی، تەڵەزمی لێبوەوە

تَشَعَّبَ: لێکەوتنەوە،لێ پەیدابوون، لێبوونەوە، لێی جیابوەوە

تَشَعَّبَ: پەلهاویشتن، لقکردن، لێ جیابوونەوە

تَشَعَّعَ: بلاوبوەوە، رووناکی دایەوە

تَشْعِيب: جیاکردنەوە، چین چین کردن

تَشَفّى: پێی چاك بوەوە ، بەوە باش بوەوە

تَشَفِّيَ: چاك بونەوە، ساغو باش بونەوە

تَشْفِيع: بۆپارانەوە، تكاكردن بۆی

تَشَقَّقَ: قلّیشا، درزیبرد، پەرڤین ، دەمیكردەوە

تَشَقُّق: درزبردن، قلّیشان

تَشْقِيق: قلّیشان، درزبردن،شەقكردن

تَشَقَّلَبَ: هەلگەرایەوە، قلّپ بوەوە، سەرمەقولاتیدا

تَشَكَّى إِلَيهِ مِنْ كَذَا :هاواریلەدەستكرد، شكاتی لێكرد

تَشَكَّرَ: سوپاسكردن، پێزانین،سالاڤایی كردن

تَشَكَّرَ لَهُ: سوپاسیكرد،سوپاسنامەی بۆ دەربڕی

تَشَكَّكَ فِي الأَمْرِ: لێی بەگومان بوو، دلّی لیّ پیسكرد

تَشَكُّل: دامەزران ، ڕێككەوتن

تَشَكَّلَ(تَألَّفَ): پێكهات، دامەزرا، دروستبوو

تَشْكِيك: دوو دلّكردن، گومان دروستكردن

تَشْكِيل: دامەزراندن، ڕێكخستن ، سەروبەركردن

تَشْكِيلَة: بابەتی زۆر، گەلە شتێ

تَشْكِيلِي: شێوەكاریی

تَشْلِيح: ڕووت كردنەوە، جەردەیی

تَشَمَّتَ: دەست بەتالو بێهیوا گەڕایەوە، نائومێدبوو

تَشَمُّر: هەلّمالین، هەلّكردن

تَشَمَّزَ وَجْهُهُ: ڕووی گرژبوو، دەمو چاوی دابەیەكا

تَشَمُّس: چوەبەرخۆر

تَشْمِير: هەلّكردنی قۆلّو داوێن

تَشْمِيع: مێولێدان، مێو تێهەلّسوون

تَشْمِيم: بۆن پێوەكردن

تَشَنَّجَ: كرژبوو، هاتەوەیەك،جەمام بوو

تَشَنُّج: كرژبوون، هاتنەوەیەك

تَشَنَّنَ: پێست چرچ بوون

تَشْنِيع: جنێودان ، كاری ناقۆلاّو ناشیرین كردن

تَشَهَّى: ئارەزوویكرد، دلّی تێچوو ، حەزی لێكرد

تَشَهُّد: ئاگاداریو چاوپێوەبوونو خواستن، وتنی (لا اله الا الله)

تَشَهَّلَ: ڕووی پەڕی ، بزڕكا، ئاوی ڕووی تكا

تَشَهِّي: ئیشتیا، ئارەزوو، خواست

تَشْهِير(فَضَح): ئاوزڕان،چاڕلێدان، چەپلّە لێكوتان

تَشَوُّط: هەلّكزان

تَشَوُّش: سەری لێشلّەژان ، سەری لێشێواند

تَشَوَّفَ(تَزَيَّنَ): خۆی ڕازاندەوە، خۆی ئارایشتدا، خۆی نواند

تَشَوُّه: شێواندن ، تێكچوون

تَشْوِير:شەرمەزاركردن، تەریقكردنەوە

تَشْوِيش: شپرزەكردن، پەرێشانكردن، ژلیواندن

تَشْوِيق: هاندان، پالّ پێوەنان

تَشْوِيط: كزانەوە، هەلّكزان

تَشْوِيف: نمانای ،نواندن، پیشاندن

تَشْوِيق: خۆشكردن، ترشو خوێ پێوەكردن، شیرنكردن

تَشْوِيه: شێواندن، تێکدان
تَشَيَّخ: پیربوون ، کەوتنە ساڵەوە
تَشَيُّط: هەڵپرووزان، هەڵکرووزان
تَشَيَّعَ: بوون بەشیعە، شوێنکەوتن
تَشَيَّعَ لَهُ: جیابووەوە، کۆمەڵی تری گرت
تَشَايَعُوا عَلَى أَمْر: رێکەوتن، پێکهاتن
تَشَيُّع(مُشَايَعَة ـ تَحَزُّب): لایەنگری، لایەنداریی
تَشْيِيد: دروستکردن، دامەزراندن، بەرزکردنەوە
تَشْيِيع: لەگەڵ مردوو رۆیشتن، بەرێکردن، رەوانە کردن

ت ص

تَصَابَى: خوازیاری گاڵتەو گەپبوو، ئالوودەی رابواردن بوو
تَصَاحَبَ: لەگەڵی ژیا، پەیوەندی دۆستایەتیان بەست
تَصَاخَبَ: هاوارو پێکدادانیانبەرپاکرد
تَصَادَرَ: هەرچیەکیان ویست پێشیان خست
تَصَادَفَ: توشبوون، هەڵکەوتن،نچاندن، تووشیاریی
تَصَادَقَ: راستیانکرد لەگەڵ یەکدا
تَصَادَمَ: لەیەکیاندا، بەریەك کەوتن
تَصَادُم: لەیەکدان ، بەریەك کەوتن
تَصَارَخَ: هەندێکیان هاواریان لێ بەرزبووەوەو بانگی یەکتریانکرد
تَصَارَعَ: زۆرانیان گرت، زۆرانبازیانکرد
تَصَارَمَ: پشتیان لەیەك هەڵگرت ، روویان لەیەك وەرچەرخاند
تَصَارِيف: چەرخان و گەرانی رۆژگار
تَصَاعَبَ: گرانیکرد، لەکرداریا رەقی نواند

تَصَاعَدَ: هەڵبەزینەوە،بەرزبونەوە، چوونەسەر
تَصَاعَرَ: رووی وەرگێرا بەهۆی خۆبەزلزانین و سووك تەماشاکردنی بەرانبەرەکانی
تَصَاغَرَ: کینەی بۆ هەڵگرت، رقی لێی بوو
تَصَافَحَ: تەوقەکردن، دەستی یەکتری گوشین لەکاتی دیدەنی و توشهاتندا
تَصَافَعَ: یەکیان داگرتەوە، لەیەکیاندا
تَصَافَقَ: کرین و فرۆشتنیانکرد
تَصَافَنَ: ئاوبەشکردن
تَصَلَّى: خۆی گەرم کردەوە، خۆی لەبەر ئاگر گەرم کردەوە
تَصَالَحَ: یەك بوون، یەك کەوتن، ساختو پاخت، سازان
تَصَالَحُوا: ئاشت بونەوە،رێککەوتن
تَصَامَّ: خۆی کەرکرد، گوێی ئاخنی
تَصَانِيف: ئەو کتێبانەی کەنووسراون ، کۆمەڵە کتێبێکی نووسراو
تَصَاهَلَتْ: ئەسپەکان بۆیەکیان حیلاند
تَصَاوَنَ: خۆی پاراست ، کەنارگیربوو لێی
تَضَايَحَ: بانگی یەکیانکرد، هاواریان لەیەکتریکرد
تَصَبَّى: هەوای هەرزەکاری لێیدا
تَصَبَّبَ: رژان، چۆرە چۆڕ
تَصَبَّرَ: ئارامی گرت، بەحەوسەڵەبوو خۆی راگرت، دانی گرت بەخۆیدا
تَصْبِيرَة: شەوچەرە، داستانی تازەو شتێکی تازە روویدابی و خەڵك باسی بکەن ، شەوچەلە

تَصْبِيح: بەیانی باش، ڕۆژ باش کردن
تَصْحِيح(تَصْوِيب): پیاچوونەوە، ڕاستکردنەوە
تَصْحِيف: گۆڕینو هەڵەکردن لەنووسینو خوێندندا
تَصَدَّى: بەرهەڵستیکرد، لەڕوویاوەستا
تَصَدَأ: ژەنگ هەڵهێنان
تَصَدَّرَ لَهُ: ڕێی لێگرت،هاتەسەر ڕێی
تَصَدَّرَ: لەژوور هەمووانەوە دانیشت سەرۆکایەتی کۆڕەکەی کرد
تَصَدَّعَ: شەق بوو، شکا، بەخشی
تَصَدَّقَ: خێریکرد، بەخشی
تَصَدِّي:بەرهەڵستیکرد ،بەرەنگاربوون
تَصْدِير: ناردن، دەرکردن
تَصْدِيع: دەردەسەری دان ، سەرکێشاندن
تَصْدِيق(قَبُول): قایل بوون، پەسەندکردن، ڕاستاندن
تَصَرُّف: ڕاپەڕاندن،بەڕێوەبردن،جڵەو ، سەر ڕشتە
تَصَرَّفَ : نواندی، ڕەفتاریکرد
تَصْرِيح(بَيَان): ڕاگەیاندن، درکاندن، هەڵڕشتن ، دەربڕین
تَصْرِيف البَضَائِع: فرۆشتن ، سەرف کردن ،دەست پێوەنان ، لەناوبردن، ساقکردنەوە
تَصَعَّبَ: قورس بوو، گران بوو
تَصَعَّدَ: کارەکەی لێ گران بوو
تَصْعِيد: تاودان ، گەرمکردن،بردنە پێش ، سەرخستن
تَصْغِير: پچووککردن، پچووککردنەوە
تَصَفَّحَ الأَمرَ: تێی ڕوانی، لێی وردبوەوە، سەرنجی لێدا

تَصَفُّر: ڕەنگ زەرد هەڵگەڕان، ڕەنگ پەڕین
تَصْفِيَة(تَرْوِيق): ڕوونکردنەوە،خاوێن، پاکژکردن
تَصْفِير: فیکەلێدان ، فیکاندن
تَصْفِيق: چەپڵە لێدان ، چەپڵە ڕێزان
تَصَقَّرَ: بەباز ڕاوی کرد، ڕاوکردن بەباز
تَصَلَّى: خۆی گەرم کردەوە
تَصَلَّبَ: ڕەق بوو، پتەووقایم بوو
تَصَلَّبَ مَعَهُ: دڵڕەق بوو لەگەڵی
تَصَلُّب(تَيَبُّس): وشك بوونەوە، ڕەق هەڵگەڕان
تَصَلُّح: ڕێك کەوتنەوە، چابوونەوەی نێوانیان
تَصَلَّفَ(تَمَلَّقَ): ڕیاییکرد، مەراییکرد، ماستاویکرد
تَصْلِيب: لەسێدارەدان، هەڵواسین
تَصْلِيح: چاککردنەوە، ڕێکخستنەوە
تَصْمِيم(عَزم): بڕیاردان، سووربوون لەسەر ڕۆین ،نەخشەکێشان، پیلان دانان
تَصَنُّع: زۆر لەخۆکردن،خۆ وانیشاندان، خۆ وادەرخستن
تَصَنَّعَ: خۆی واپیشاندا ، وایدەرخست
تَصَنَّفَ: جیابوەوە، بووبەهەمەجۆر
تَصْنِيع: دروستکردن، وەبەرهێنان
تَصْنِيف: جیاکردنەوە، پۆلێن ، بابەتکردن، چین چینکردن
تَصَوَّبَ: نیشتنەوە، هاتنەخوار
تَصَوُّر(تَخَيُّل):بیرلێکردنەوە، بەبیراهاتن، وابینین، ڕامان
تَصَوُّر الشَئ: هێنانە پێش چاو

تَصَوُرِيّ(خَيَالِي): خەيالّ ، بيرلێكردنەوە
تَصَوَّعَ(تَبَاعَدَ): بلاّوبووەوە، پەرەوازەبوو
تَصَوَّفَ: بوو بەسۆفی
تَصْوِيب: ئاراستەكردن، روەو، بەرەو
تَصْوِيت: دەنگە دەنگ، قاووقیژ، دەنگدان
تَصْوِير: وێنەگرتن، نیگارگیری
تَصْوِيرَة: وێنە ، رەسم
تَصَيَّدَ: راویكرد، گرتی
تَصْيِيد: راویكرد، شكاریكرد
تَصَيَّفَ(إصْطِيَافَ): چوون بۆ هاوینەهەوار، هاوین گەشت كردن

ت ض

تَضَائَقَ: تەنگاوی، زۆر بۆ هاتن ، تەنگ پێ هەڵچنین
تَضَاءَلَ: كزبوون، كەم بوون، لاوازبوون
تَضَاحَكَ: بەیەكەوە پێكەنین
تَضَادّ: دژی یەكتری ، دژكاری ، لەگەلّ یەك ناكۆك بوون، رێك نەكەوتن ، بەرهەڵستی
تَضَادَّا: رێك نەكەوتن، بەرهەڵستی یەكتریانكرد
تَضَارَبَ: بەیەكیاندایا، یەكتریان داگرتەوە
تَضَارَسَ: دژومنایەتی یەكیانكرد
تَضَارِيس: بەرزو نزمی زەوی
تَضَاعَفَ: دووبەرابەرو دووچەندان
تَضَافَرَ: هاوكاریانكرد
تَضَامَّ: لەگەلّ یەكدا كۆبوونەوە
تَضَامَنَ: یەككگرتن، یەككەوتن
تَضَاهِي: شان لەشاندان ، بەرامبەری كردن
تَضَايَقَ: بێزاربوو، پەست بوو، قارسبوو
تَضَجَّرَ(قَلَقَ وَتَبَرَّمَ): ئارامی لەبەر بڕا، تاقەتی چوو، جاڕس بوو ، پەست بوو
تَضَجَّعَ: پاڵدانەوە، راكشان ، پاڵكەوتن
تَضَجَّعَ فِي الأمْر: كەمتەرخەمی‌كرد، تەمبەڵی تیاكرد، دوایخست
تَضَحْضَحَ السَرَابُ: رەویەوە، تەنكبوو
تَضَحَّكَ: پێكەنین ، خەنین
تَضْحِيَة(فِدَاء): خۆبەختكردن، قوربانكردن
تَضَخَّمَ(كَبُرَ): گەورەیی، كەتەیی، زلی، قەڵەوی ، تێكسمڕاوی
تَضَخُّم:گەورەبوون،زلبوون،قەڵەوبوون، ئاوسان
تَضَرَّجَ(تَلَطَّخَ): خوێناویبوو،خوێنی بەركەوت
تَضَرُّر: زیانكردن، تێشكان، نەهورم كردن
تَضَرَّسَ: كول بوون، هاڵەو بوون، نەمانی تێژیی‌و برەویی
تَضَرَّعَ: پاڕایەوە، لالآیەوە، لاڤە لاڤ
تَضَرَّعَ: لێی نزیك بووەوە، لێی‌چوە پێشەوە
تَضَرَّطَ: باڵی‌بوونەوە، شیڕاندن، راهستن
تَضَرْغَمَ: ئازابوو، شێربوو، ئازایەتی دەرخست
تَضَرَّمَ: برسی بوو، برسێتیەكەی زیادیكرد، ئاگری تێبەربوو، رقی هەڵسا

تَضْرِيب:لێدان بەسەختی، گێچەڵ، هەڵایساندن
تَضْرِيس: ددانە کردن
تَضَعَّفَ: بەلاوازو بێهێزو بێ بایەخی داناو سەیری کرد
تَضْعِيف:لاوازکردن، دوو بەرابەرکردن
تَضْلِيل: بەهەڵبردن، هەڵەپێکردن، وێڵکردن، سەر لێ تێکدان
تَضَم: لەخۆگرتن ، لەناوگرتن
تَضَمُّن: لەناوابوون، لەخۆگرتن
تَضَمَّنَ الشَّئ: بژاردی لەجێی داینایەوە
تَضْمِيد: برین تیمارکردن، زام سارێژکردن
تَضْمِين: پێبژاردن ،کردنەدەستەبەرە، تێهەڵکێشان
تَضَوَّرَ: تلایەوە، گێنگڵیدا ، تەپاو تلیدا
تَضْوِيح: شەق پێبردن، درز تێکردن
تَضْيِيع: ونکردن، لەناوبردن، لەدەستدان
تَضْيِيق: تەسك کردنەوە، تەنگ پێهەڵچنین، پەستاندنەوە

ت ط

تَطَابُق: بەرانبەری ، جووت بوون، هاوتایی
تَطَابَقَ القَوم(اِتَّفَقُوا): رێككەوتن، پێکهاتن، كۆك بوون
تَطَارُح: گۆرانیو سروودیان وتەوە بەیەکەوە
تَطَارُد: هەندێکیان ئەوانی دیکەیان نایە ئەستۆی خۆیان
تَطَارُش: خۆی کەرکرد،خۆی لێکەرکرد
تَطَارُق: بەدوای یەکدا هات، هاتن بەدوای یەکا
تَطَاعُن: یەکتریان بریندارکرد، زامدارکردنی یەکتری
تَطَاغِى: وروژا ، شەپۆلەکان هەستان
تَطَال: گەردنی درێژکرد بۆ تەماشاکردنی شتێکی دوور
تَطَاوح: بەربەرەکانیو دژایەتیانکرد
تَطَاوُل:دەست درێژیکردن، سەرکێشان، سنوور بەزان
تَطَاوَلَ عَلَى: دەستدرێژیکرد بۆ سەر ..
تَطَايُر: پەرشەوە بوون، بلاوبوونەوە
تَطَايَرَ: پەرشو بلاوبوەوە
تَطَأطَأ(اِنْخَفَضَ): داچوو، نەوی، تەپی ، قووڵبوو
تَطَبَّبَ(تَدَاوَى): خۆی تیمارکرد
تَطَبَّعَ(تَخَلَّقَ): راهات ، خۆی گرت، رسکا
تَطَبَّقَ: داخرا، جووت بوو
تَطْبِيب: خۆکردنە پزیشك
تَطْبِيق: رێکخستن ، گونجاندن
تَطَحَّنَ: هاڕی، وردیکرد، کردی بەئارد
تَطَرُّف: لەوزە چوە دەرەوە، لەرادە کردیە دەرەوە
تَطَرُّف: زیادەڕەویی، پەرگرتن، لەسنوور دەرچوون
تَطَرَّقَ إِلَيْه: بۆیچوو، رووی تێکرد
تَطْرِيب: گۆرانی وتن
تَطْرِيد: دەرکردن
تَطْرِيز: چنین ، گوڵژنین، زێوار، تیلم

تَطعيم: دەرخواردان
تَطعيـــم النَّبَـــات: موتوربـــەكردن، پەیوەندیداركردن
تَطَفَّـلَ: مشـــەخۆربوو، بەمشـــەخۆری ژیا، هەوانتەخۆربوو
تَطَلَّـــبَ(إسْـــتَلْزَم): ئەبوايـــــە، واپێویستیکرد، وا پێویست بوو
تَطَلَّسَ: سڕایەوە، نەما
تَطَلَّـعَ: ئاگـای لێبـوو، تەماشـایکرد، بۆیروانی، چاوی تێبڕی
تَطَلَّـعَ إلَيْــه: ســەیریکرد، پیــاڕوانی، رووی تێکرد
تَطَلَّقَ: کرایەوە، ئاوەڵابوو، ئازادبوو
تَطَلَّقَ وَجْهُه: رووی کرایەوە، گەشایەوە
تَطْليق: بەرەڵاو ئازادکردن
تَطَمَّعَ: چڵێسی گرتی، تەماع گرتی
تَطَهَّرَ: خۆی پاککـردەوە، تەوبەیکرد
تَطْهير: پاککردنەوە، پاکژ کردنەوە
تَطَـوَّى: پێچرانـەوە، پێـچ پێـچ بـوون، بەپێکەخواردن، گلۆڵەبوون
تَطَوَّرَ: گۆڕا، گەشەیکرد
تَطَـوُّر(تَحَــوُّل): گــۆڕان ، باشــگۆڕان گەشەکردن، پەرەسەندن، گەشە،
تَطَوَّسَت المَرْأة: خۆی رازاندنەوە، خــۆی جوانکرد
تَطَـوَّعَ: خــۆی رەخســـان ، خـــۆی تەرخانکرد
تَطَوُّع: خۆبەخشان، خۆتەرخانکردن
تَطَوَّقَــت الحَيَّــة: مارەکــە پەپێکـــەی خوارد، گۆمۆڵەبوو
تَطْويــر(تَغــير ـ تَحْسـين): گۆڕیـــن ، گەشەپێدان، پەرەپێدان، پێشخستن

تَطْويف: سەرئاو کەوتن، گەڕاندن
تَطْويــق(إحَاطَـــة): دەورە گرتـــن، بازنەدان، ئابڵوقەدان، ورووژان
تَطْويل: درێژکردن ، درێژەپێدان
تَطَيَّـب: خۆشـــکردن ، چـــاککردن، باشکردن
تَطْرير: قـــڕاندن،نوقلانەی خراپ لێدان
تَطَيَّر: هەڵفری ، باڵی گرتەوە
تَطَيَّرَ(تَفَرق): بلاوبووەوە، پەرشکرا
تَطَيَّرَ بالشَّئ : رەش بینبوو پێی
تَطَيَّنَ: قوڕاوی بوو، قوڕی بەرکەوت
تَطْييب: پاککردنەوە،بۆنخۆشکردن
تَطْيير: هەڵفڕاندن، رفاندن
تَطْيين: سواخدان ، کەف ماڵکردن

ت ظ

تَظَـارَف: بـەزۆر لـەخۆکردن زەریفــیو ڕێزداری نواند
تَظَــافَرَ: هاوکاریــانکرد، یــەکیانگرتو هاوکاربوون
تَظَالَمَ: هـــەندێکیان ستەمیان لەوانی تریانکرد، زۆرداریکردن بەرانبەر بەیەك
تَظَــاهَرَ: دەری بـــڕی، دەریخســـت، ئاشکرایکرد
تَظَــاهُرَة(إجْتِمَـــاع): خۆپیشـــاندان، خۆدەرخستن
تَظَاهَرُوا: خۆپیشاندانیانکرد
تَضَلَّلَ: لەژێر سێبەریا دانیشت
تَظَلَّمَ: کروزایەوە، سـکالای‌کرد، دادو بێدادیکرد
تَظْليل: سێبەرکردن، شیکردن
تَظَمَّأَ: ئارامی گرت لەسەر تینوویەتی، دانی بەخۆداگرت لەسەر تینوویەتی

تَظَنَّى: گومانی برد، دوو دڵبوو

تَظَنَّنَ: بەدگومانبوو، دوودڵبوو، رارا بوو

تع

تَعَاتَبَ: سەرزەنشتیکرد، گلەیی لێکرد، رازوگلەییکرد

تَعَاتَعَ: لاڵەپتەیی، گوتنی قسە بەنارەحەتیو قورسی، لاڵە لاڵ

تَعَاجَمَ: بەعەجەمی خۆ دەرخستن بەلام رەوانبێژ نەبوون

تَعَادَى: دژایەتی یەکیانکرد، دوژمنایەتیان بۆ یەك دەربڕی

تَعَادَلَ: وەك یەك بوو،هاو تابوون، هاوسەنگ بوون

تَعَادُل: هاوسەنگی ، بەرانبەریی ، یەکسانی

تَعَاذَلَ: نکوولیو ناتەواوی یەکتریان وت

تَعَارَجَ: شەلیی بێئەوەی شەلبێت، خۆی شەلاند

تَعَارَضَ: بەریەك کەوتن ، دژی یەك بوون، لەیەکیاندا

تَعَارُض الآراء: ڕێك نەکەوت، رازۆری ، فرە ڕایی

تَعَارَفَ: یەکتریان ناسی، ئاشنابوون بەیەك

تَعَارَكَ: جەنگین، شەڕیانکرد، لەیەك بەربوون

تَعَازَى: سەرخۆشیان لەیەك کرد، سەرخۆشی کردن، دڵنەوایی ، نەوازش

تَعَازَفَ: گۆرانیان گوت، هەندێکیان نکوولی ئەوانیتریان وت

تَعَازَلَ: روویان لەیەك وەرگێڕا

تَعَاسَة: بەد بەختی، کلۆڵی، کوێرەوەری

تَعَاسَرَ: کارەکەی لێگران بوو، پێك نەهات

تَعَاشَى: خۆی بەشەوکوێردەرخست

تَعَاشَرَ: تێکەڵیان کرد، ئاوێتەبوون

تَعَاشَقَ: سەوداسەری یەکتربوون

تَعَاشِيب: وردە گیا ، پارچەکانی گیا بەپەرش و بڵاویی

تَعَاضَّ: یەکتریان گەست، گازیان لەیەك گرت

تَعَاضَدَ: هاوکاری کردن، یارمەتیدان

تَعَاضَدُوا(تَعَاوَنُوا): یارمەتی یەکتریاندا، هاوکاری یەکیانکرد

تَعَاطَى(تَنَاوَل ـ أخَذ): وەریگرت، گرتیە دەست

تَعَاط: وەرگرتن

تَعَاطَفَ: میهرەبانی نواندن لەگەڵ یەکتری

تَعَاظَمَ(تَفَاخَرَ): لەخۆبایی بوون، فیزو خۆبەزلزانین خۆ نواندن

تَعَاظَمَ الأمْرَ: کارەکە زۆر گەورەو گرانبوو

تَعَافَى: چاك بوەوە ، لەش ساغی بۆ گەڕایەوە

تَعَاقَبَ(تَوَال): یەك لەدوای یەك، بەرووودوا

تَعَاقَبَ(تَتَابَعَ): بەرووودوا هاتن، بەدوای یەکدا هاتن،بەشوێن یەکا هاتن

تَعَاقَدَ: پەیمان بەست، ڕێککەوتن، گرێبەست

تَعَاقَدَ مَعَهُ: ریکەوت لەگەڵی، گرێبەستی لەگەڵکرد

تَعَاقَلَ: بەعاقل خۆی نیشاندا بەلآم وانەبوو

تَعَاكَرَ: تێکەڵبوون، لەیەك ئالآن، کەوتن بەسەریەکا

تَعَاكَسَ(إنْقَلَبَ): ئاوەژووبوو، هەڵگەڕایەوە، پێچەوانە بوو

تَعَالَ(هَلُمَّ): وەرە، ئاوەرە ، دە وەرە

تَعَالَى: بەرزبووەوە، زلبوو

تَعَالَتْ: چاك بووەوە، رزگاری بوو

تَعَالَجَ: چارەسەری وەرگرت، شیفای بۆ هات

تَعَالَمَ: فێریانکرد

تَعَامَى: خۆی بەنابینا دەرخست ، خۆی بەکوێر نیشاندا

تَعَامَلَ: سەوداگەری ، مامەڵەکردن، سەوداکردن،سەنگ سووکی

تَعَامَلَ القَوم: رەفتارو کردیان لەگەڵ یەك کرد

تَعَانَدَ: ناکۆکیکردن لەگەڵ یەکو دژایەتی یەکتری

تَعَانَقَ: دەستکردنە ملی یەك ، باوەش کردن بەیەکدا

تَعَانَقَ الرِّجَالُ: دەستیانکردە ملی یەکتری ، یەکتریان لەئامێز گرت

تَعَاهَدَ: هاوپەیمان ، پەیمان بەستنی دوو کەس

تَعَاهَدَ القَومُ: رێك کەوتن،پەیمانیان بەست

تَعَاوَنَ: هاوبەشیکردن، کۆمەکی، هەرەوەزی، ئێل جاڕی ، هاوکاری

تَعَاوَنَ القَومُ: یارمەتی یەکتریاندا، کۆمەکی یەکتریان کرد

تَعَاوُنِي: هاریکاریی، هاوبەشی

تَعَايَرَ: رەخنەو عەیبوتنی یەك

تَعَايَشَ: پێکەوە ژیان ، هاوژینی

تَعَايَشَ القَوم: بەئاسوودەو خۆشی بەیەکەوە ژیان

تَعِبَ: هیلاك بوو،ماندوبوو،شەکەت بوو

تَعَبٌ: هیلاکی،شەکەتی،ماندویەتی، چەرمەسەری، چەوسانەوە

تَعِبٌ: ماندوو، شەکەت، هیلاك،کفت ، کەشەنگ

تَعْبِئَة: کۆکردنەوە، ئامادەبوون، تەیارکردن، رەش بگیر

تَعَبَّدَ: رووی کردە خوا ، خۆی تەرخانکرد بۆ خواپەرستی

تَعْبِيد: کردنە بەندە ، بەندەداریی

تَعْبِيدَة: فەرمان بەرداری،گوێرایەڵی کردن

تَعْبِير(شَرح): لێکدانەوە، دەربرین روونکردنەوە راڤەکردن،راگەیاندن

تَعْتَى: یاخی بوو

تَعَتَّبَ : دەرگای لێگرت، لەدەرگایدا

تَعْتِيق: کۆنکردن ، دێرین کردن

تَعْتِيم (حَجْب النُّور): تاریککردن، رووناکی نەهێشتن، رێگریی

تَعَثَّرَ(زَلَّ وَسَقَطَ): هەڵ نوتا، کەوت ، هەڵەنگوت ، ساتمەی کرد، رەتیدا ، سەرسمیدا

تَعَجُّب(دَهْشَة): سەرسامی، سەرسووڕمان، واق وڕمان

تَعَجْرَفَ(تَكَبَّرَ): لەخۆبایی بوون، خۆ بەزلزانین ، فیز

تَعَجَّزَ: خۆی تەمبەڵ و ناتوانا پیشاندا، تەمبەڵیکرد

تَعَجَّلَ: پەلەیکرد، دەستو بردیکرد

تَعَجَّنَ الشَّئ: بـوو بەهـەویر، وەك هەویری لێهات

تَعْجِيب: سەراسـیمەو سەرسـوورمان، واق ورمان

تَعْجِيل(إسْرَاع): تـاودان، گورسـەندن، خێراکردن، دەستوبرد، تالووکەکردن ، پەلەکردن

تَعْدَاد(إحْصَاء): ژماردن ، ئەژمار

تَعَدَّدَ: زۆربوو، زیادیکرد، زۆرتربوو

تَعَدُّد(كَثْرَة): زۆری ، فرەیی

تَعَدَّى: لەسنوورلایدا ، لەرادەبەدەربوو، تـامی تیا نەهێشت

تَعَدِّي: سـەرپێچیکردنی یاسا، یاسـا شکاندن، دەستدرێژی ، جەورکردن

تَعْدِيل(تَقْوِيم): راسـتکردنەوە، هاوکێشکردن

تَعْدِين: کـانزا دەرهێنـان، دەرهێنـانی کانزا لەکاندا

تَعَذَّبَ(تَأَلَّم): سـزای چەشـت ، ئـازاری کێشا، ئێشی پێگەیی

تَعَذَّرَ(تَعَسَّر): گران بـوو، تەگـەرەی تێکەوت ، بەهانە هێنانەوە

تَعْذِيب(إيلام): ئـازاردان، سـزادان، ئەشکەنجەدان

تَعْذِير: بەخشین، واز لێ هێنان

تَعَرَّبَ: بـوو بەعـەرەب ، خۆیکـرد بەعەرەب

تَعَرُّج(تَمَوُّج): بەرزونزمی ، پێچاو پێچ

تَعَرَّضَ لِكَذَا: هـات بەسەریا،تووشی بوو

تَعَرَّفَ(تَحَدَّد): زانرا، دیاری کرا

تَعَرُّق: ئارەقکردن

تَعَرْقَلَ الأمْر: ئاڵۆزکـا ، گرانبـوو، تێکچوو

تَعَرِّي: رووتکران، داماڵین

تَعْرِيَة(تَـأكُل - تَفَتُّت): دارمـان ، خـۆ رمان ، داماڵین ، رووتانەوە

تَعْرِيب(تَرْجَمَة): وەرگێڕان و گۆڕین بۆ زمانی عەرەبی

تَعْرِيج(إنْحِنَاء): چەمانـەوە، خوارکردنەوە

تَعْرِيض: پانکردن، پەهناندن

تَعْرِيف: پێناسین، پێناسە، لێدوان ، روونکردنەوە

تَعْرِيفَة(بَيَان الأسْعَار): لیستەی نـرخ ، لیستی نرخی شتو مەك

تَعَـزَّزَ: لای خۆشەویسـت بـوو، لای شیرین بوو

تَعَزَّبَ: بەگەورەیی ژنی هێنا

تَعَزَّم: ویستی بیکا، بڕیاری کردنیدا

تَعْزِيَة: پـرسە ، دڵخۆشـیدانەوە، دڵدانەوە

تَعَس: کـەساسکەوت ، خـەم لێـیدا، باری کەوت

تَعِس: چـارە رەش بـوون، کڵۆڵـی، تیاچوون،کەساس، غەمبار

تَعَسَّرَ: کارەکـەی لێ گرانبـوو، لێـی ئاڵۆزا، پێك نەهات

تَعَسَّفَ: بەکـوێرانە جووڵایـەوەو هەڵسووکەوتی کرد

تَعَسُّف(ظُلْم): زۆرداری، نارەوایی

تَعَسُّفِي: زۆردارانە، ستەمکارانە

تَعْسِير: قورس‌و سه‌ختکردن
تَعَيَس: که‌ساس،خه‌مبار،بی‌به‌خت، بارکه‌وتوو
تَعَشَّبَ: له‌وه‌ری خوارد،گیای خوارد
تَعَشَّقَ(غَازَلَ): دلداری‌و دلبازیکرد
تَعْشِير: وه‌رگرتنی به‌شێك له‌ده به‌شی ماڵی که‌سێك
تَعْشِيق الخَشَب: تیٚهه‌ڵکێش ، لێکدان
تَعَصَّى: قورس بوو ، گران بوو
تَعَصَّبَ: سه‌ربه‌ستن، سه‌رپێچی به‌ست، سه‌ری به‌ست
تَعَصَّب: په‌رۆش ، ده‌مار بزوتن ، خۆپه‌رستی
تَعْصِيب: هه‌ڵبه‌ستنه‌وه‌ی شکاو
تَعَصَّرَ: گوشرا، ئاوه‌که‌ی ده‌رهات، ته‌ڕیی تیا نه‌ما
تَعَصُّرِيَة: په‌نای برده‌به‌ر، هانای بۆ برد
تَعْضِيد(مُعَاوَنَة): یارمه‌تیدان، پشتگیری، ده‌ستگرتن، باربوو
تَعَضَّلَ الداءُ الأطِبَاء: ده‌رده‌که پزیشکه‌کانی په‌ریشانکرد
تَعَاطَى(تَنَاول): وه‌ری گرت
تَعَطَّرَتِ البِنتُ: کچه‌که شووی‌نه‌کرد، مێردی نه‌کرد
تَعَطَّفَ(مَالَ): خواربوه‌وه، پێچی کرده‌وه، وه‌رگه‌ڕا
تَعَطَّفَ عَلَيه: دڵی بۆ سوتا، به‌زه‌یی پێدا هاته‌وه
تَعَطَّلَ: بیٚ ئیش‌و بی‌کار دانیشت، پشوویدا
تَعْطِير: بۆنخۆشکردن، خۆشبۆنکردن

تَعْطِيل: لاری له‌بوونی خوا، ئینکاری کردنی بوونی په‌روه‌ردگار
تَعْطِين(القِنَب): خووساندن
تَعْظِيم(تَفْخِير): هه‌ڵدان، گه‌وره‌کردن، گه‌وره‌و مه‌زنکردن، فه‌مناندن
تَعَفَّرَ: خۆی گه‌وزاند، تلایه‌وه
تَعَفُّف: داوێن پاکی، بێگه‌ردیی،پاکی ، پوختی
تَعَفَّنَ(فَسَاد): بۆنکردن،خراپبوون، بۆگه‌ن کردن، گه‌نین
تَعْفِين: بۆگه‌نکردن، که‌رخاندن،گه‌ناندن
تَعَقَّبَ(تَتَبَع): دوایکه‌وت، بۆیگه‌ڕا
تَعَقُّب(تَتَبُع): شوێنکه‌وتن، له‌سه‌ر ڕۆین ، به‌دوادا گه‌ڕان
تَعَقَّدَ: بزڕکا، خه‌ست بوه‌وه
تَعَقُّد: به‌ستران، ئاڵۆزی، گریٚ لێدان
تَعَقَّرَ: برینداربوو، قوپان
تَعَقَّفَ(تَعَوَّجَ):خواربوه‌وه،چه‌وتایه‌وه، چه‌مایه‌وه
تَعَقَّلَ(تَفَكَّرَ): هۆشی هاته‌وه، بیری که‌وته‌وه
تَعَقُّل: عاقڵ بوون، ژیر بوون، هۆشیار بوون
تَعْقِيب: له‌سه‌ر ڕۆیشتن،به‌دووکه‌وتن، به‌دواداچوون
تَعْقِيد: ئاڵۆزکردن، شێواندن
تَعْقِيم(تَطْهِير): خاوێن کردنه‌وه، پاکژکردنه‌وه
تَعَكَّسَ الأمْر(تَعَسَّرَ):ئاڵۆزا،سه‌ختبوو، گران بوو
تَعَكَّفَ: خۆی جیاکرده‌وه، له‌جێی خۆی مایه‌وه

تَعْكِيس: هەڵگەڕانەوە، ئەم دیواودیو

تَعَلَّقَ(تَدَلَّى): شۆڕبوەوە، هەڵواسرا

تَعَلَّقَ(إرْتَبَاط): پەیوەندی، پابەندی

تَعَلَّلَ: بیانووی هێنایەوە، بەهانەی گرت، لامو جیم کردن

تَعَلَّتْ(تَعَالَت المَرأة مِن نِفَاسهَا): چلەی چوو، ژنەکە دەرچوو لەچل ڕۆژەی دوای منالّ بوون

تَعَلَّمَ: فێربوو،زانی، شارەزابوو لێی

تَعْلِيب: پەستنەوە، لەقوتوونان ، داگرتنەوە

تَعْلِيق: پێوە هەڵوەستان، پێوە بەستنەوە،لەسەر ڕۆیشتن، هەڵواسین

تَعْلِيل: بیانوو، بەهانەگرتن، پاساو دان، ڕوونکردنەوە

تَعْلِيم(تَلْقِين الدروس): فێرکردن، پێوتن ، تێگەیاندن

تَعْلِيمَات(إرْشَادَات): ئامۆژگاری ، ڕێنمایی، ئاراستیاری، دەستووری کار

تَعْلِيمِي(تَروِيضِي): فێرکاری، ڕاهێنی

تَعَمَّدَ الأمْر: بەئەنقەست کردن

تَعَمَّق: چوونە بنج و بناوان،درێژەپێدان، کنەکردن

تَعَمَّل: کارکردن ، ئەنجامدانی ئیش

تَعَمَّمَ: مێزەری بەست

تَعْمِيَة: کوێرکردن

تَعْمِيد: ڕووتێکردن، بەدڵ کارێککردن

تَعْمِير: نوێکردنەوە، ئاوەدان کردنەوە

تَعْمِيق: قوڵکردن، هەڵکەندن، چوونە ناو جەرگەی..

تَعْمِيم: کشاندن، کردنە گشتی

تَعَنَّى(كَدَّ وتَعَبَ): ڕەنجی دا، کۆششی کرد

تَعَنٍّ(كَد): ڕەنج، کۆشش، کوێرەوەری

تَعَنَّتَ: سەری لێتێکدا، چەواشەیکرد، شپرزەیکرد، شڵەژانی

تَعَنُّد: ڕق ئەستووریی

تَعْنِيف(لَوم شَدِيد): هەڕەشە، سەرزەنشت، تانوت، هەڵشاخان

تَعَهَّدَ(تَفَقَّدَ): بەسەرکردنەوە، سەرلێدان، سەردان

تَعَهَّدَ: بەڵێنیدان ، پەیماندان ، پەیمان بەستن، گرێبەست

تَعَهَّدَ بِكَذَا : گرتیە ئەستۆی، پەیمانیدا

تَعَهَّدَ الشَّيء: چاودێریکرد، ئاگاداریکرد

تَعَوَّج: خواربوو ، چەمایەوە، لاربووەوە

تَعَوَّد: ڕاهاتن، فێربوون، ڕام هاتن

تَعَوُّد المَرِيض: سەردانی نەخۆش ، دیدەنی

تَعَوَّذَ: پەنای بردە بەر،هانای برد، خۆی خستە پاڵیەوە

تَعَوَّضَ: پێی بژارد، خەراماتی وەرگرت، بریتی وەرگرت

تَعَوَّفَ الأسَدُ (إفْتَرَس):ڕاویکرد، نێچیری گرت

تَعَوَّقَ(تَأخَر): دواکەوت، لەکاتی خۆیدا نەبوو

تَعْوِيج(حَنَى):خوارکردنەوە،چەمانەوە، بەچدانەوە

تَعْوِيد(تَمْرِين): ڕاهاتن، ڕامبوون، چەشە بوون

تَعْوِيذَة(رُقْيَة): نوشتە، جادو، چاوەزار

تَعْوِيض(مُكَافَاة): خەڵات، بەخشش، بژاردن، تۆڵە بۆ کردنەوە

تَعْوِيل: بەدەنگی بەرز گریان

تَعَيَّبَ: خەوش و نەنگی لێدەرهێنان، ناتەواوی وتن ، زەدەدارکردن

تَعِيس: بەدبەخت، بێنەوا

تَعَيَّشَ: رەنجیدا ، کۆشا ، هەوڵیدا

تَغَيَّظَ(غَضِبَ): تووڕەبوو، نەڕانی

تَعَيَّلَ: بەفیزەوە رۆیشتن

تَعَيَّنَ: بینی ، چاوی پێکەوت

تَعَيَّنَ الرَّجُل: کردی بە چاوەوە ، چاوی پیا هەڵهێنا

تَعَيَّنَ عَلَيْهِ كَذَا: پێویست بوو لەسەری ئەوە..

تَعْيِير: نەنگ کردن ،پلارلێگرتن ، گاڵتەپێکردن

تَعْيِين(تَحْدِيد): دیاریکردن، دەست نیشانکردن

تَغ

تَغَابَى: خۆی گێل کرد، بەنەزان دەرکەوت

تَغَابُن: زمان پێك گەیاندن

تَغَاضَى(تَسَتَّر): پەڕانی، بواردی، لێی بێدەنگ بوو، چاوپۆشی لێکرد

تَغَاضَى عَنْهُ: خۆی لێهەڵەکرد، چاوی لێ نوقان

تَغَاض(تَسَتُّر): چاوپۆشی، بوراندن، پەڕاندن

تَغَاطَسَ: چاوی لێ پۆشی

تَغَافَرَ: داوای لێخۆشبوونی لێکرد بۆ هاوەڵەکەی

تَغَافَلَ: خۆی گێل کرد، لەبیری خۆی بردەوە

تَغَامُز: هەڵتەکاندنی چاوو ئەبرۆ بۆ یەکتر

تَغَاوَرَ: هەڵیان کوتایە سەر یەك ، هێرشیان بردە سەریەك

تَغَايَبَ: دیار نەما ، ونبوو، لەبەرچاو نەما

تَغَايُد: شلە پەتیانە دەڕۆی، بەم لاو لادا دەکەوت

تَغَايَرَتْ: گۆڕا، جیاوازبوو، جوودایی

تَغَدَّى: قاوەڵتی کرد، ژەمی بەیانی خوارد

تَغَدَّرَ: دواکەوت ، ئامادەنەبوو، لەدواوەبوو

تَغَذَّى: خواردی، خواردنی خۆراك

تَغْذِيَة: خۆراك خواردن، خواردن

تَغَرَّبَ: لەلای خۆر هەلاتەوە گەڕایەوە

تَغَرُّب: کۆچکردن ، ولات بەجێهێشتن ، ئاوارەبوون

تَغَرَّد: بەگۆرانی دەنگی بەرزکردەوە

تَغَرَّض: شکا ، خواربووەوە

تَغَرْغَرَ: ئاو لەدەم و گەروو رادان، غەر غەرە

تَغَرَّمَ: غەرامەکرا، سزا خرایە ئەستۆی

تَغْرِير: هەڵفریوان ، لەناوبردن

تَغْرِيق: خنکان ، هەناسە لەبەر برین

تَغْرِيم: پێبژاردن، چرنگانەوە، بژاردن

تَغَزَّلَ: دڵداریی دەربڕی ،خوێندنەوەی هەڵبەست

تَغَسُّل: شۆران ، شۆردن

تَغْسِيل: شوشتن ، شۆرین

تَغَشّى(تَغَطّى): خـۆی داپۆشـی،خـۆی پێچایەوە
تَغَشِّيَة: داپۆشین ، داگرتن
تَغَاضَى: چاوی نوقا، چاوی خۆی گرت
تَغَاضَى عَنْهُ: خۆی لێهەڵەکرد،چاوی لێ نوقاند
تَغَضَّبَ:تورەبوو،خەشمو قین لەسینەیا پەنگیان خواردەوە
تَغَضَّرَ عَنْهُ: وازی لێـهێنا ، دەسـتی لێهەڵگرت
تَغَضَّنَ(تَجَعَّدَ): چـرچ بـوو، لوولبـوو، کرژ بوو
تَغَطّى: داپۆشرا ، شاردرایەوە
تَغْطِيَة: داپـۆشین ، سـەرنانەوە، نخافتن
تَغَطْرَسَ(تَكَبَّرَ): لووتی بـەرزکردەوە، خۆی زلکرد
تَغَطْرُس(تَبَخْتُر): نـازی،خۆیبەگەورە نواند
تَغَطَّشَتْ عَيْنُ(ضَعُفَ بَصَرُه): چـاوی کزبوو
تَغْطِيس(غَمَس): لـەناو هەڵکێشـان نوقمکردن لەئاودا
تَغَفَّلَ: غافڵیکرد، فرسەتی لێهێنا
تَغَلَّبَ: سـەرکەوتن ، هەڵکوتانەسـەر ، سەرکەفتن
تَغَلَّبَ عَلَى البَلَد: بـەزۆر داگیریکرد، دەستی بەسەرا گرت
تَغَلْغَلَ: خێرا رۆیی، پێی هەڵگرت
تَغَلَّفَ: پێچرایـەوە،خرایـە زەرفـەوە، بەرگی بۆ کرا
تَغَلْغَلَ: پیاچوو، چوە ناوی

تَغْلِيب: زاڵکـردن، پشـت شـکاندن، دەست بەسەرا گرتن
تَغْلِيط: هەڵەپێکردن ، خستنە هەڵەوە، بەهەڵەدابردن
تَغْلِيظ: ئەستوورکردن
تَغْلِيق: داخسـتن ، دەرگـا پێـوەدان ، نچك دان ، دادان
تَغَمَّدَ: داپۆشی ، دایبەسەریا
تَغَمَّدَ الإنَاء(مَلأه): پڕیکـرد، سەرلێویکرد
تَغَمَّزَ: نازکردن
تَغْمِيس: شلەپاندن، هەڵشلەپاندن
تَغَنَّى: بـوو بـەخاوەنی سـامان ، دەوڵەمەند بوو
تَغَنَّى: گۆرانی وت ، چریکانی
تَغَنَّجَ: نازیکرد ، خۆی بەناز فرۆشت
تَغَنْدَرَت المَرأة: نازو لارو لەنجە دەکات
تَغَنِّي: گۆرانی وتن ،ستراندن
تَغَوُّر: قوپـان،نغرۆبـوون، رۆچـوون، نیشتن
تَغَوُّش العَين: رەشکەو پێشکە کردنـی چاو
تَغَوُّط(قَضَى الحَاجَة): دەستی بـەئاو گەیاند، پیسایی‌کرد، ریا، ریتن
تَغَيُّر: گۆران ، تێکچوون
تَغَيَّر: گۆرا ، تێکچوو
تَغَيَّضَ: کـەم بـوەوە ، نیشـتەوە ، زەوی قوڵیدا
تَغَيَّظَ: تـورەبوو، لـەقی ، هەڵسا ، زویر بوو، تۆرا
تَغْيِير: گۆران ، گۆرانکاری

تف

تَفٌّ: تفی لێکرد
تَفَاي: لەت بوو، قڵیشا ، دەمی دایەوە
تَفَاءَلَ: روون بینیکرد، گەش بین بوو، باش بینیکرد
تَفَاؤُل: گـەش بینـی، روون بینـی، باش بینی
تَفَاتِي: مەردی ، جوامێریو ئازایی
تَفَاجَرَ: رۆچوون لەگوناهدا
تُفَاح: سێو ، میوەی سێو ، سێڤ
تَفَاحَشَ: زمانپیسی ، گوتەی ناشیرینو خراپ
تَفَاخَرَ: نـازین ، خۆهەڵکێشـان، شانازی کردن
تَفَادَى: قوربانیدان بۆ یەك
تَفَارَزَ الشَرِيكَان: هەڵیان وەشاندەوە ، جیابوونەوە
تَفَارَقَ: جیابوەوە، لەیەك برِا
تَفَازَّ: زۆرانبازی دووکەس
تَفَاسَحَ: گوشادو فراوانیانکرد
تَفَاسَخَ: هەڵوەشـاندنەوەی کریـنو فرۆشتن ، کۆتایی پێهێنانی کاروبار
تَفَاصَحَ: بەزۆر خۆ رەوانبێژکردن
تَفَاصَلَ: لەیەك جیابوەوە، لەیەك برِا
تَفَاضُل: جیاکاری، جیاوازیی
تَفَاضَلَ: فەزڵدانی یەکێك بەسەر ئـەوی دیکەیا
تَفَاعُل: کارلێکردن، کاریگەربوون
تَفَاعَلَ: کاریگەربوو، کارابوو
تَفَاقَدَ: لەدەستدانی یەك ، تیـاچوونو دیار نەمان
تَفَاقَرَ: خۆی بەهەژارو نەدار دەرخست
تَفَاقَسَ: یەکتر سووك کـردن بەشیعرو هەڵبەست
تَفَاقَمَ: گـەورەبوو، تێکچوو ، لـەرادە دەرچوو، هاوسەنگی لەدەستدا
تُفَال(بُصَاق): تف ، بەڵغەم
تَفَانَى(ضَحَى): خۆیبەختکرد، خۆکردنە قوربانی یەکێك
تَفَاهَة: هیـچو پـووچ، کـەم نرخـی، سووکیو نزمی
تَفَاهَمَ: لەیـەك گەیشـتن ، رێکـەوتن، لەیەك حاڵی بوون
تَفَاوُت(إِخْتِلاَف): جیـاوازیی، جیـایی، نێوانداریی، ناقبەر
تَفَاوَضَ: لەگەڵ یەك دوان، گفتوگۆکردن
تَفَاوَهَ: گوتە لـەزاریان هاتـە دەرەوە، وتیان ، گوتیان
تَفَايَدَ: سوودمەندیی بۆ یەك، بەسـوود بوون بۆ یەکتر
تَفَتَّى: جوامێرو ئازا ، لێهاتوو بەتوانا
تَفَتَّى الرَّجُل: خـۆی گـەنج کـردەوە، تەرپیریکرد
تَفَتَّتَ(تَحَطَّمَ): وردو خـاش بـوو، هەڵوەری، دارزا، هەپرون هـەپرونبوو ، داوەشان، داوەرین
تَفَتَّحَ(إِنْكَشَفَ): کرایەوە، دەرکـەوت ، ئاشکرا ، گەش بوونەوە
تَفَتَّرَ(هَدَأَ): هێمـن بـوەوە، نیشـتەوە، هێواش بـوەوە، هاتەوە سەر خۆی
تَفَتَّقَ: هەڵدرا، هەڵقڵیشا، هەڵتەقی
تَفَتَّقَ بِالكَلاَم: زمانی کرایەوە
تَفَتَّلَ: بادرا، هۆنرایەوە، رێسرا
تَفْتِيت: هـەلا هـەلاکردن ، هـەپرون هەپرون کردن، لەت لەتکردن

تَفتِيش(بَحث):پشکنین،گەڕان، چاوگێڕان پشکنیاری، تەی کردن
تَفتِين: دوو زمانی کردن ، ڕاچاندن ، شۆڤاری
تَفجَّرَ(تَدَفَّقَ): دەرپەڕی ، تەقی، هەڵقولا، تەقین
تَفجَّعَ(تَوَجَّعَ): سکی سووتا ، لێی قەوما ، پەژارەو غەمبار بوو، سەرگەردانبوو
تَفَحَّشَ: بەدگۆیی ، خراپەکردن ، خراپ وتن
تَفَحَّصَ(بَحَثَ): کۆڵیەوە ، تۆژیەوە
تَفَحَّلَ الشَجَر: زڕبوو، بەرناگرێ
تَفَحُّم: بوون بەخەڵووز، ڕەش هەڵگیرسان
تَفَخَّمَ: گەورە بوون، زلبوون، ئاوسان
تَفدِيَة: قوربانیدان، قوربانیکردن
تَفَرَّجَ(اِنفَتَحَ):کرایەوە، دەمیکردەوە، دەمیدایەوە
تَفَرُّج: گوشادو کەیف خۆشبوون، گەڕان ، تەماشاکردن
تَفَر: قولانج ، بانگ، قیلاج، نێوانی دوو قامکی گەورەو دۆشاومژەی ئاوەڵەیە بەبوست پێوان
تَفَرَّدَ: تەنیابوون، تاك کەوتن ، بەتەنیا خۆکردن
تَفَرَّسَ: تێگەیشتن و خوێندنەوە،حاڵی بوون لەمەسەلەو باسێك
تَفَرَّعَ: لق لێبوونەوە، پەلهاویشتن
تَفَرْعَنَ النَّبَات: خۆی گرت، گەورەبوو
تَفَرَّغَ: خاڵی بوونەوە، داتەکان ، جیابوونەوە، یەکلابوونەوە

تَفَرَّقَ:لەبەریەك هەڵوەشان،جیابونەوە، جیاجیایی
تَفَرُّق(تَشَتُّت): بلاوەکردن، لەتکردن
تَفرِقَة(اِنشِقَاق): دوویەرەکی منو تۆیی، جیاوازیی
تَفَرقَعَ(اِنفَجَر): تەقیەوە، هەڵقولا، کەوتەوە
تَفَرَّكَ: پروا ، کرێنرا، سرا، گلۆفرا
تَفرِيح:کەیف خۆشکردن،دڵخۆشکردن، دڵڕوونکردنەوە
تَفرِيخ: جووجك هەڵهێنان
تَفرِيش: ڕاخستن ، پاڵخستن
تَفرِيد: تەنیایی، تاك کەوتن، هەرخۆبوون
تَفرِيغ: بەتاڵکردن، خاڵیکردن، چۆڵکردن، ڤالاکردن
تَفرِيق(فَصل):جیاکردنەوە، دابەشکردن، دابرین، بڤەشاندن
تَفزِيع: ترساندن، تۆقاندن
تَفَسَّحَ: پان بوو، فراوان بوو
تَفَسَّخَ: ڕزی ، لەت و کوتبوو، پوا، هەلا هەلابوو
تَفَسَّغَ: ڕزین ، پوان ، هەلا هەلا بوون
تَفَسَّدَ: خراپ بوون، تێکچوون
تَفَسَّرَ(سَأَلَ): پرسیکرد، پرسیاریکرد
تَفسِير(شَرح): ڕاڤەکردن، تێگەیاندن، ڕوونکردنەوە، واتالێکدانەوە
تَفسِيق: بەداوێن پیس و خراپ لەقەڵەمدان
تَفَشَّلَ(خَاب): سەرنەکەوت، شکستیهێنا، تێکشکا
تَفَصَّمَ: درزی برد، تەقی، قڵیشا

تَفصِيل: دریَـژه ، بـهدرێژی لهسـهر ڕۆیشتن
تَفَضَى للأمر: خۆی بۆ تەرخانکرد
تَفَضَضَ(تَفَرَّقَ): بلاوەیکرد، کۆتـایی هێنا، بلاوبونەوە
تَفَضَّضَ(ثُمَـوَه): لـەزیوگیرا، بـەزیو نەخشێنرا، زیوبەندکرا
تَفَضَّـلَ: چاکـەو مرۆڤایـەتیکردن، میهـرەبانیو گەورەیی نواندن
تَفَضَّلَ(أرْجُوك): فـەرموو، بفـەرموو، تکایە، بەیارمەتی ..
تَفَضَّلَ عَلَيـه: چاکـەی لەگـەڵکرد، پیاوەتی بۆ نواند
تَفضِيح: ریسواکردن، ئابڕووبردن
تَفضِيض: لـەزیوگرتن، بەزیونەخشـان ، زیوتێگرتن
تَفضِيـل(تَمـيز): جیـاوازی ، جیاکردنەوە، پێشخستن ، پەسەنکردن
تَفَطَّرَ(إنْشَقَ): درزیـبرد، درزیتێبـوو، قلێشا ، شەقی برد
تَفَطَّنَ: بەزرنگی تێگەیشت، زیرەك بوو
تَفَتَّحَ: پشکـوت ، دەمـی کـردەوە، خونچە پشکوت
تَفَقَّـدَ: بۆیگـەڕا ، پشـکنی ،بـەدوایا ویڵبوو
تَفقِيـد: لێپرسـین ، لێگـەڕان ، بەسەرکردنەوە
تَفَقَّـه(فَـهِمَ): پێگـەیشت ، فـێربوو، زانیاریو ئاین فێربوون
تَفَكَّـر: بیرکردنـەوە، دامـان، رامـان، تێڕامان
تَفَكَّـك: کرایـەوە، هەڵوەشـا، لێـك جیابوەوە، شکا
تَفَكُّكْ: هەڵوەشـان، لەیـەك تـرازان، لێك هەڵوەشان، لێك بوونەوە
تَفكِير: بیرکردنەوە ، رامان ، تێڕامان
تَفكِيـك: لەبەریـەك هەڵوەشـان ، لێك کردنەوە
تَفَكَّه(أكَلَ الفَاكِهَة): میوەی خوارد
تَفَكِيـه(مُـزَاح): گاڵتـە ، رووخـۆش، شۆخی
تَفَلَّقَ: لەت بوو، دووکەرت بوو، تـەقی، شکا ، درزیبرد
تَفَلَّلَ: کول بوو، کەل بوو
تَفلِيـق: قلێشـانەوە، پیشـانەوە، پریڤاندن
تَفَنَّنَ: هونەر نواندن ، کارزانی
تَفنِيـد(تَكْذِيـب): بـەدرۆ خسـتنەوە، بەرچدانەوە
تَفَهَّمَ: تێگەیشت ، لەیادگرتن
تَفَهَّمَ الأمْر: بەشێنەیی تێگەیشت
تَفـهِيم: تێگـەیاندن، حـاڵیکردن، هەوساندن
تَفَـوَّقَ: سـەرکەوتن ، بەرزبونـەوە، دەستدرێژی، زاڵبـوون، پێشکەوتن
تَفَـوَّهَ: لەزارهاتنـە دەرەوە، نکـاندن، زار جوولاندن، وتی،ئاخاوتن
تَفوِيض(تَوكِيـل): دەسـتەلات پێدان ، سەرپشك کردن، راسپاردن
تَفَيَّضَ: فرمێسکی لێدەرپەڕی، ئەشکی لەبەر رۆیی
تَفَيَّلَ: راوبۆچوونی لاواز بوو
تَفَيـهَقَ: زیـادەرەویی کـرد لەقسـەو باسدا

ت ق

ثقاء: پاریزگاریی، پاراستن

تَقابَل: بەرەنگاریی، بەرامبەری، رووبەرووبوون، زانەوێر

تَقاتَل: چوون بەگژیەکدا، لێکدان کوشتاری یەکتر

تَقادَر: هەریەك خوازیاری بەرانبەرییو هاوتایی بوو

تَقادَم: كۆن بوو، دێرینی

تَقاذَفَ: گرتیانە یەك ، رووبەیەك هاویشتیان

تَقارَ: جێگیربوو، جێنشین بوو، چەسپا لەشوێنێکدا

تَقارُب: لەیەك نزیك بوونەوە، هاتنە پێش لەیەك

تَقارَص: كەلو پەرتیان كرد

تَقارَض: قەرزیاندا بەیەك

تَقارَع: یەکتریان داپلۆسی، دایان بەیەکا، چوون بەگژی یەکترا

تَقارَنَ: لێك نزیك كردنەوە ، هاوەلایەتیكردن

تَقاسَمَ: هەریەكە بەشی خۆی برد، بەشیانكرد لەناو خۆیاندا، بەشیانكرد

تَقاص: تۆڵەیان لەیەك كردەوە

تَقاصَرَ: پشتگوێ خست ، كەمتەرخەمی كرد

تَقاصَفَ: كۆبوونەوەو جەنجاڵییان دەرخست

تَقاضَى: داواو خواستن، ویستی ، داواكاریی بوون

تَقاطَر: تنۆك تنۆك ، تكان ، هاتن بەدوای یەكدا

تَقاطَرَ القَوم: بەدوای یەكدا هاتن

تَقاطَعْ: برین ، لەتكردن، لێككردنەوە

تَقاعَدْ: كەنارگیری، كاركەناری، خانەنشینی، لێكەوتن، لەكارو فرمان دووركەوتنەوە

تَقاعَدَ عَنْ كَذا: دەستیلێهەلگرت، خستیە پشتگوێ

تَقاعَدَ عَنْ الأمْر: وازی هێنا ، دەستی لەكاركێشایەوە

تَقاعَسَ: سنگی دەرپەڕاند

تَقاعُسْ: دواخستن ، تەمبەڵی ، دانەدواوە

تَقافَى: درۆخستنە پاڵ ، درۆ بەدەمەوە كردن

تَقافَزْ: بازیاندا

تَقافَصَ: تێكەڵبوو ، لەیەك ئالا

تَقالَى: رقیان هەڵگرت بەرانبەر بەیەك

تَقالِيد: نەریت ، دەستوور، دابو نەریت

تَقامَرَ: قوماریكرد

تَقاوَى: بەبرسێتی نوست،بەسكی خاڵی نوست ، بێشێو سەری نایەوە

تَقاوِي: سەلك ، تۆو

تَقاوَلَ: گفتوگۆو قسەیانكرد

تَقايَضَ: گۆڕییانەوەو بژاردیان

تَقايَلَ: هەڵیان وەشاندەوە،بڕییانەوە، دواییان پێهێنا

تَقَبَّص: مۆربوونەوە

تَقَبَّضَ: كرژبوو، هاتەوەیەك، كۆبوەوە، ژوولیان

تَقَبُّل: وەرگرتن ، هەڵگرتن، رازی بوون

تَقَبَّلَ: رازی بوو، قایل بوو

تَقْبِيل: ماچكردن، راموسان، مۆچكردن
تَقْتِير: دەستگرتنەوە، دەستتندە، كولە مەرگی، مەمرەو مەژی، دەستكورتی
تَقَحَّلَ(يَبَس): وشكبوو، وشكبوەوە، وشكی كرد
تَقَحَّلَ الشَّيْخ: لەپیریدا پێستەكەی وشك بوەوە بەسەر ئێسقانەكەیدا
تَقَحَّلَ فِي لِبُوسِهِ وَحَالِهِ: پەرپووت و شڕۆكەو كەسا بوو لەجل و بەرگیدا
تَقَحَّمَ الأَمْر: تووشیكرد، كوێرانە تێوەی گلاند
تَقَدَّدَ(تَشَقَّقَ): لەتو پەت بوو، دڕا ، هەڵقڵیشا
تَقَدَّرَ(تَعَيَّنَ): چارەنووسی وابوو
تَقَدَّسَ: بەپیرۆز رایگرت ، بەموبارەكی دانا
تَقَدَّمَ: پێشكەوت، كەوتەپێشیانەوە
تَقَدُّم: پێشكەوتن ، پێشدەستی
تَقْدِمَة(هَدِيَة): دیاری، خەڵات
تَقْدِير(تَخْمِين): وادانان ، مەزندە، خەملاندن، قەبلاندن
تَقْدِير (القِيمَة): نرخ دانان، نرخ برین
تَقْدِيرِي(تَقْوِيمِي): بەمەزندە، بەخەملاندن
تَقْدِيراً: باوابێ، وادانان
تَقْدِيس(تَطْهِير): خاوێنكردن، پاككردن، بەپاك و پیرۆز راگرتن
تَقْدِيم: پێشخستن ، ناساندن، پێشكەشكردن
تَقَرَّب: نزیك بوونەوە،چوونە پێش تخون كەوتن
تَقَرَّبَ إِلَيْه: لێی نزیك بوەوە، بۆیچوو
تَقَرَّرَ(ثَبَتَ): بڕیاردرا، چەسپی ، جێگیر بوو
تَقَرَّشَ(جَمَعَ): كۆیكردەوە، كەڵەكەیكرد، نایە سەریەك، پەسمەندەی كرد
تَقَرَّعَ الجِلْد(تَقَشَّرَ): پێستی هەڵدا، قڵیشا ، كەچەڵبوو
تَقَرَّقَ الجِلْد(تَقَشَّرَ): توێكڵی هەڵدا ، قەتماخەی بەست
تَقَرْفُص: هەڵتروشكان، هەڵچیچكان
تَقْرِيب(مُقَارَبَة): نزیك بوونەوە، بۆچوون
تَقْرِيباً: نزیكەی ، ئەوەندەی
تَقْرِيت: قرنجاندن، شوخت تێكردن
تَقْرِير(بَيَان): دەرخستن، راپۆرت، راڤەكردن، پەخشنامە
تَقْرِيظ(مَدْح): هەڵدان ، پیاهەڵدان، ستایش
تَقْرِيظ الكُتُب: پیاچوونەوە، دووبارە تەماشاكردن
تَقْرِيع: پشك هەڵدان
تَقَزُّز(غَثَيَان): دڵ تێكەڵ هاتن، دڵ تێكچوون
تَقَزَّعَ رَأْسُه: كردن بەساچ و پەرچەم
تَقَسَّسَ(تَتَبَّعَ): شوێنی كەوت، دوایكەوت
تَقَسَّمَ: بەش بەشبوو، بڵاویوەوە، دابەش بوو، كەرت بوو
تَقْسِيط: بەشبەشكردن، بێبەشكردن
تَقْسِيطُ الدَّيْن: قەرزدانەوە بەوادەی دیاریكراو

تَقْسِيم: كـەرت بـوون، بەشـــكردن، بڕكردن، دابڕين
تَقَشَّبَ: ژەنگى هەڵهێنا ، ژەنگى گرت
تَقَشَّبَتْ يَدَهَ أو شَفَتَيه: دەسـتى يـان لێوى قڵيشا
تَقَشَّرَ: توێکڵەکەی لێبوەوە، لووچکين
تَقَشَّعَ(تَفَرَّقَ): بلاوبوەوە، پەرشبو
تَقَشَّفَ: دەستى گرتەوە، بەرژدى ژيا
تَقَشُّف: بەتەنـگ دنيـاوە نـەهاتوو، گوێ نەدەر ، سۆفى ، دەروێش
تَقْشِـير: لێکردنــــەوەی توێکـــڵ، پاككردنەوە، لووچكاندن
تَقَصَّى: دوورکەوتەوە
تَقَصَّصَ: شـوێنى كـەوت، دوايكـەوت، بەدويا چوو
تَقَصَّدَ: شكا، پەرتو كەرت بوو
تَقَصَّدَهُ: لەجێى خۆيدا كوشتى
تَقْصِير: كورت كردنەوە، كەمكردنەوە، لێکەلكردن
تَقَضَّعَ: تـــێ شــكا ، پەرتــەوازەبوو، پەرەوازە بوو
تَقْضِيب الشَّـجَر: هـەڵپاچين ، بڕيـن، سەرپۆتكردن
تَقَطَّـر: چۆڕانەوە، چكان، چكە چك كردنى ئاو ، هەڵچۆڕان
تَقَطَّرَ المَاءُ: تكا ، دلۆپەيكرد
تَقَطَّعَ(تَمَزَّقَ): دڕا ،ئەنجن ئەنجن بوو، شڕووڕبــوو، لەتو كوت
تَقَطَّفَ: رنين ، چنين ، لێکردنەوە
تَقَطَّـنَ(تَعَفَّـنَ): كـەڕووى هەڵـــهێنا، كـەپڕۆكەی بەست كەپلەی دەردا
تَقْطِيب(عَبُوسَـة): دەمو چاو بەيـەكدا دان، رووگرژكردن، مۆڕبوونەوە

تَقْطِير(تَنْقِيط): دلّپانـدن، تكـاندن، چۆرگە، پكاندن
تَقْطِيع: بڕيـن، پارچـە پارچـەكردن، لەتو پەتكردن، پچڕين
تَقَعَّدَ: دەسـتى لىّ هــەلگرت، خســتيە پشتگوىّ
تَقَعَّرَ(تَعَمَّـقَ): قــوولبوو، داكـەوت، چالّبوو، قوپا
تَقَعُّر: كلۆربوون، بەناواچوون، قوپان
تَقَفَّزَ بالحَنَا :دەستو پێى لەخەنەگرت
تَقَفَّعَ: سـيس بـوو، رەقو وشـكبوو، كرژبوو، رەق هەلگەڕا
تَقَفْقَفَ: لەرزى، گيانى هاتە لەرزين
تَقْفِيَة : كۆتايى، هۆنينەوەی قسە
تَقَلُّب: گۆڕان ، هەڵپلان،وەرچەرخـان ، گێنگلــە، وەرگــەڕان ، ئـــــەم دیــوو ئەوديووكردن
تَقَلَّبَ: گۆڕا ، وەرچەرخا ، وەرگەڕا
تَقَلُّبَـات الدَّهْـر: بێبـارى يـان ئـالّۆ گۆڕى رۆژگار
تَقَلَّدَ: ملوانكەی لەمل كرد
تَقَلَّصَ: كرژبوون، هاتنەوەيەك، چوونـە يەك ، هەڵقرچان ، رێكهاتنەوە
تَقَلْقَل (تَحَرَّك): بزوا ، كەوتە جووڵە ، ترازا
تَقَلْنَس:تەپلـەی لەسـەركرد، كـلاوى كردە سەر
تَقْلِيد(إتِّبَاع): شوێنكەوتن ، پەيرەوى كـردن، بـەدوادا چـوون، چاولێكـەرى، وەك ئەو كردن
تَقْلِيدِي(نَقْلِي): باو ، مۆدە ، قاو
تَقْلَيـــس: هێلّنجـــدان ، ئێلّنجـــدان ، رشانەوە

تَقْلِيعَة(بِدْعَة):تازه بابەت، مۆده
تَقْلِيل: کەمکردنەوە، داتاشین
تَقْلِيم الأظَافر والحَوافز: نینۆك كردن، تول بڕین
تَقَمَّزَ فِي مَشْيَته: بەقونە ئەڕۆی ، قونە قونی کرد
تَقَمَّصَ: کراسی لەبەرکرد
تَقَمُّصْ: خۆ گۆڕین، جل گۆڕین
تَقَمُّلْ: ئەسپێ تێدان
تَقَمَّلَ الرَّجُل: قەڵەو بوو، گۆشتی گرت
تَقَنَّبَ(دَخَلَ): چوە ناوی
تَقَنَّصَ(إصْطَاد): راویکرد، شکاریکرد
تَقَنَّعَ: دەمامکی پۆشی، ماسکی کردە سەر
تَقْنِين(تَشْرِيع): یاسادەرکردن، یاسادانان
تَقَهْقَرَ(تَرَاجَعَ): کشایەوە، هاتە دواوە
تَقَهْقَرَ(تَأَخَّر): دواکەوت ، بەزی ، دایەدواوە، شکا
تَقَهْقُر(تَرَاجُع):کشانەوە،هاتنەدواوە، شکان
تَقَوَّى: بەهێزبوو، بەتوانابوو
تَقَوَّتْ بالشَيْ: خواردی، شتیخوارد
تَقَوَّحَ: ئاوسا ، هەوی کرد
تَقَوَّرَتْ الحَيَّة: پەپکەی بەست ، لوولبوو
تَقَوُّس: چەمانەوە، بوونە کەوان
تَقَوَّضَ(تَهَدَّمَ): رما ، رووخا ، تێکچوو، هەڵوەشا
تَقَوَّلَ عَلَيه: درۆی بەدەمەوە کرد
تَقَوُّلات: واتەوات، ئەڵێن ، قسەی ئەمو ئەو ، وتو وێژ

تَقْوِيَة: بەهێزکردن، یارمەتیدان، خۆبەبارهێنان
تَقْوِيم:رۆژ ژمێر ، سالنامە، هەڵسەنگاندن، راستکردنەوە
تُقْيَة:هەلپەرستی،گرتنەبەری رێگەیەك بۆ پارێزگاری کردن لە خۆ
تَقَيُّح: کێماوی، کێم تێزاو
تَقَيَّحَ: کێمی لێ دێ
تَقَيَّدَ(تَمَسَّكَ): پابەندبوو، بەسرابو
تَقَيَّضَ: شکا، لەتبوو ، کەرتبوو
تَقْيِيد: خۆبەستنەوە، پابەندبوون، گەردنکەچی
تَقْيِيد الأرْجُل: کۆت کردن،پابەندکردن، زنجیرکردن
تَقْيِيم: نرخاندن، خەملاندن، هەڵسەنگاندن

تك

تَكَّ(دَاسَ): پێی پیانا، شێلای ، خستیە بەر پێڵەقەی
تَكَابَ: لێی ئالان ، قەرەباڵغیان لەدەوری بەرپاکرد
تَكَابَرَ: خۆی بەگەورەو پێشەنگی خاوەن پلەوپایە دانا
تَكَاتُب: نامە نووسین بۆ یەك
تَكَاثَعَ: شوێنیکەوت ، پەیرەویکرد
تَكَاتُف(تَعَاوُن): شانی یەکترگرتن، پشتی یەکتر گرتن ، یارمەتیدانی یەکتر ، چوونە پاڵ یەك بۆ یارمەتیدان
تَكَاثُر(إزْدِيَاد): زۆربوون،پەرەسەندن، زاوزێ کردن
تَكَاثَرَ(إزْدَادَ): زۆربوو، زیادیکرد، پەسەرەی سەند

تَكَثَّفَ(غَلَظ): خەست بووەوە، توندبووەوە، چڕك بووەوە
تَكَادَم: گازیانگرت، یەكتریان گەزت
تَكَاذَبَ: درۆیان بەدەم یەكەوەكرد، درۆیان دایەپاڵ یەك
تَكَارَى: بەكرێ گرتنی خانوو شتیتر
تَكَارَم: دووره پەرێزبوو، خۆی لێ پاراست
تَكَارَه: رازی نەبوو لێیی ، پێی رازی نەبوو ، نكولیی كرد
تَكَسَّل: سستی، تەمبەڵی، تەوەزەلی
تَكَاشَفَ: ناتەواوییان بۆیەك دەركەوت ، خراپەو عەیبدارییان ئاشكرا بوو
تَكَاظَّ: لەجەنگدا سنووریان شكاند، تەنگیان پیْهەڵچنرا
تَكَافَّ: پارێزكردن، خۆپاراستن ، دەستگرتنەوە
تَكَافَأَ: وەك یەكیان لیْهاتو یەكسانبوون
تَكَافُؤ: بەرامبەریی ، هاوتایی،یەكسانی
تَكَافَحَ: رووبەروو بەیەكاتەقینەوە، دەستەویەخەبوون
تَكَافُل(مَسْؤُولِية مُتَبَادَلَة): هاوبەرپرسیاری، بەرپرسیاری بۆ یەكتر
تَكَافَلَ: بوونە دەستەبەرەی یەكتری
تَكَالَب: پەلاماردان ، هاربوون ، هەڵكوتانە سەر
تَكَالُب القَوم: هاربوون، دوژمنایەتیان تێكەوت
تَكَالَم: ئاشت بوونەوە،قسەیانكرد لەگەڵ یەكدا
تَكَامَل: تەواوبوو، پڕبوو، گەشت بە پایان

تَكَامُل فِي الرِيَاضِيَات: تەواوكاریی
تَكَايَد: فرۆفێڵیكرد، چاوبەستیكرد
تَكَايَل: بەرەبەرەكانی یەكیانكرد بەقسەی ناشیرینو ناقۆلاّ
تَكَبَّدَ(قَاسَى): چێشتی، كێشای، نۆشی
تَكَبَّد المَكَان: چوە ناو جەرگەی یان ناوەڕاستی
تَكَبَّرَ(تَعَظَّم): خۆی بەگەورە نواند، فیزیكرد
تَكَبُّر(عَظَمَة): لووت بەرزی، بایی بوون، خۆ بەگەورە زانین، فیز ، كەللەبایی
تَكْبِير: گەورەكردن، زلكردن ،بانگدان، (الله اكبر) گوتن
تَكَّة(رِبَاط السِرْوَال): بەنەخوێن ، دۆخێن ، هۆجەنە، بەندۆخێن
تَكْتَكَة(دقّة خفيفة): چركە ، كرتە
تَكَتُّل(تَجَمُّع): بارست بوون، گرمۆڵە بوون، تۆپەڵ بوون
تَكَتَّل الشَئ: بوو بە تۆپەڵ، گرمۆڵەبوو،گلۆڵەبوو
تَكْتِيك: تەكتیك ، پیلان
تَكَثَّر: زۆركردن، قرەكردن
تَكْثِيف: خەستكردن
تَكَحَّلَ: چاوی رشت، چاوی رەشكرد، كل لەچاوكردن
تَكْحِيل: كل لەچاوكراو
تَكَدَّى: كەوتە سوالّو پارانەوە، سوالّیكرد
تَكَدَّرَ(تَعَكَّر): لێڵ بوو، لیخن بوو
تَكَدَّسَ(تَرَاكَم): كۆمەڵبوو، كەڵەكەی بەست قەلا بەچن بوو

تَكْدِير: ئازاردان، سەرزەنشتکردن
تَكْدِيس: كۆمەڵكردن، كەڵەكەكردن، خستنەسەريەك،مۆڵكردن، پەسیسەکردن، قەلآ بەستەكردن
تَكْذِيب: بەدرۆ خستنەوە
تَكْرَار: گەڕانەوە، هاتنەوە
تَكْرَاراً(مِرَاراً): جارەها ، زۆر زۆر، چەند جارە
تَكَرْدَسَ: كۆمەڵ بوو، كەڵەكەبوو
تَكَرَّرَ: دووپات ، دووبارە بوەوە، وترايەوە ، كرايەوە
تَكَرَّشَ: گەورەيىو جوامێرىو پياوەتى نواند
تَكَرْكَرَ فِي الأَمْرِ(تَرَدَّدَ): سڵىكردەوە، دوودڵ بوو
تَكَرَّعَ: قاچى شت ، پێى شت
تَكَرَّمَ: بەخشى ، خەلأتيدا ، خۆى بەخشندە پيشاندا
تَكَرَّهَ: بەدڵى نەبوو، لێى بێزاربوو، لێى نەيان بوو
تَكْرِير(تَصْفِيَة): پالأوتن ،خاوێنكردن، گرتن ، رينگاو
تَكْرِيس(تَخْصِيص): تەرخانكردن، دياريكردن
تَكْرِيش: هەڵقرژاندن ، هەڵپرواندن
تَكْرِيشَة: گيپە، خواردنێكى تايبەتە لەورگى پارچە پارچەكراوى دووراوى پڕ لەبرنجو بەشێوازێكى تايبەت دروست دەكرێت
تَكْرِيم(تَحْمِيد): رێزلێنان، رێزگرتن ، بەخشين
تَكَسَّى: لەبەريكرد ، پۆشى

تَكَسَّ(ئَالَ): چنگىكەوت، دەستى كەوت ، پەيداى كرد
تَكَسَّحَ: پەكى كەوت ، ئيفليج بوو، دەستەوەستان بوو
تَكَسَّرَ(تَحَطَّمَ): شكا ، وردبوو، وردو خاش بوو
تَكَسُّر الجسم: لەش تێكشكان ، خاو بوونەوە
تَكْسِير: شكاندن ، وردكردن، تێكدان
تَكَشَّرَ عَنْ أَسْنَانِه: دانى ريچ كردەوە، دانى جيركردەوە
تَكَشَّفَ: سەرى لاچوو، كەوتەروو، دەركەوت، دياربوو
تَكْعِيب: سێجا ، خستنە گۆش ، سێجاكردن
تَكَفَّفَ: دەستى درێژكرد، دەستى پانكردەوە، سواڵىكرد
تَكَفَّلَ: دەستەبەريى ، خستنە ئەستۆ
تَكَفَّلَ لَهُ بِكَذَا: پەيمانى دايە، گفتى پێدا
تَكْفِير: بێباوەڕكردن، كافركردن
تَكْفِيل: كردنە ئەستۆى خۆ، كەفالەت كردن
تَكْفِين: كفن كردنى مردوو
تَكَلاّن: پشت ئەستووريى، پەناگيرى
تَكَلَّحَ: گرژبوو،مۆن بوو، دەموچاوى دابەيەكدا
تَكَلَّسَ: كردى بەقسڵ ، رەق بوو
تَكَلُّس: خڵتەگرتن، رەق بوون، بوون بەبەرد
تَكَلَّفَ(تَصَنَّعَ): خۆگۆڕين ، لەخۆبايى بوون

تَكَلَّفَ الأمْرَ: رای پەڕان، جێبەجێیکرد
تَكَلُّفَة(مَشَقَّة): كێشە ، نارەحـــەتی، ئەرك
تَكْلِيف(فَـرْض): سـەپاندن ، پێكـردن، پیٚسپاردن
تَكَلُّل: تاجی خستەسەر
تَكَلَّمَ(حَكَى): قسەیكرد، وتی، دوا
تَكَلُّم(بَوْح): قسەكردن،وتن ،ئاخافتن ، دركاندن
تَكَمَّشَ(تَقَلَّص): كرژبوون،هاتنەوەیەك، چوونەوەیەك
تَكَمَّمَ(تَغَطَّى): خـۆی داپۆشـی ، خۆی پەنهانكرد
تَكْمِيد(تَقَبُّض): چـرچ بـوو ، كرژبـوو، هەڵقرچا، چوەیەك، تەسك بوەوە
تَكْمِيل(إنْجَاز): تەواوكردن ، لێبـوەوە، كۆتایی پیٚهێنا
تَكَنَّى(تَسَمَّى): خـۆی وا ناونـا، خـۆ ناوزەدكردن
تَكْنِيس: گسكدان ، ماڵشتن
تَكَهْرَبَ: كارەبای تێچوو، كارەبا گرتی
تَكَهَّنَ: نوقلانـەی لێـدا، بۆیچـوو ، پێشبینی كرد
تَكَهُّن: بۆچوون، نهێنی زانی،ئاینكاری، لەنەدیوی دوان
تَكَوَّرَ(سَقَط): كەوت ، كوترا بـەزەویدا، كێشای بەئەرزا
تَكَوَّمَ: هەڵدانـەوە، خـەرمان كەڵەكـە بوونی لەسەریەك نیشتنی
تَكَوَّنَ(وُجِـد): دۆزرایـەوە، دروسـتبوو، پێكهات
تَكْوِيم: كۆماكردن، جەمكردن، كەڵەكە

تَكْوِين(خَلْق): دروسـتكردن، پێكـهاتن، پەیداكردن، پێكەوەنان
تَكَوَّهَ عَلَيه الأمْر: تەنیـەوە، سـەری لێشێوا، شپرزەبوو
تَكِيَّة: دیوەخـان ، تەكیـە، سـەكۆی بەردەرگا، ئاستانە، جێگەی دەروێشان
تَكَيَّفَ: بارودۆخێكی وەرگرت، راهات ، گونجا ، شایان بوو
تَكْيِيف(تَعْدِيل): راهـاتن، گونجـان، گۆڕان

تل

تَل(أكَمَة): گرد ، تەپۆڵكە ، تەلال
تَلّ النّاموسيات: پەردەو كولله
تَـلا(تَبِـعَ): دوایكـەوت ، شـوێنی كەوت ، بەدوایا چوو
تَلاءَمَ: چاك بوەوە، سارێژ بوو
تَلاؤم: گونجان،بۆ بوون،رێككەوتن
تَلاثُغ: لەزمانیدا گرێیەك هەیە
تَلاثَـمَ: یـەكتریان لاپەسـەندبوو، یەكیان پیٚ قبولٚ بوو
تَلاحَى: نـەفرەتو جنێـوو قسـەی ناشیرینیان دا بەیەك
تَلاحَزَ: رەخنەیان لەقسەی یەك گرت
تَلاحَقَ: بەدوای یەكا هات، ریزبەندبوو، دوا بەدوابوو
تَلاحَمَ: دەستیان دایە یەخـەی یـەكتر، بەرەنگاری یەك بوو یەكتریان كوشت
تَـلاَخَ: بـەدارو درەخـت گیرا، چـڕ بـوو بەدارو درەخت
تَـلاذَ: چوونـە پـاڵ یـەك ، پاڵیـاندا بەیەكەوە
تَلاشَى: نـەما ، وێران بـوو، فـەوتا، پوكانەوە

تَلاطَفَ: دڵدانــەوە، میــهرەبان بــوو، دڵخۆشکردنی یەك

تَلاطَم: شەپۆل لێدان

تَلاطَموا: کێشایان بەیەکتردا

تَلاعَب(مُخَادَة): فێڵ و گزی، دەست تێخستن، یاریکردن

تَلاف: تێکەڵبوون، لەیەك ئاڵان

تَلافِيف الدِّمَاغ: پێچو پەناو لۆچی مێشك

تَلاقَى: بەیەك گەیشتن، یەك دیتن، تووشیاری ، دووچاریی

تَلاقَبَ: ناوناتۆرەیان لەیەك داهێنا

تَلاكَمَ: بەبۆکس لێیدا، بەمشتەکۆڵە پێیدا هات

تَلاهَى: خۆی پێژیرکرد، رای بوارد

تَلاوَموا: گلەییان لەیەکتری کرد، سەرزەنشتی یەکتریانکرد

تلاوَة: گێڕانەوە، خوێندنەوەی پەرتوك

تَلألأ: درەوشایەوە، شەوقیدایەوە، بریسکایەوە، چەخماخەیکرد

تَلألأَ وَجْهُهُ: رووی کرایەوە، درەوشایەوە، پێکەنی

تَلَبَّى: بەڵێیکرد، وەلامیدایەوە، چوو بەدەمیەوە

تَلَبَّبَ: خۆی بۆ جەنگ ئامادەکرد چاکی لێکرد بەلادا

تَلَبَّثَ بالمَكَان: تیامایەوە، گلی خواردەوە

تَلَبَّدَ: تێکەڵ بەیەك بوو، ئاوێتە بوو

تَلَبَّدَ الشئ: چوە یەك، پێکەوە نووسا

تَلَبَّدَ الصوف: پەسترا ، بەیەکا نووسا، چوە یەك

تَلَبَّسَ بالأَمْر: تووش بوو ، لێی تێکچوو، چەواشەبوو

تَلَبَّطَ: تلایەوە، گەوزا ، تەپاوتلیدا

تَلَبُّك المَعدَة: هەرس تێکچوون، بەیەکا دانی گەدە

تَلبِيَة(إسْتِجَابَة): وەلام ، بەهاوارەوە چوون، بەدەنگەوە هاتن

تَلبِيسْ: لەبەرکردن، پۆشین، لێگۆڕان و تێکچوون

تَلَثلَث بالمَكَان: گلی خواردەوە،مایەوە، چەقی

تَلَثَّمَ: سەرو چاوی هەڵبەست، دەماخی هەڵبەست

تَلَجأَ: پشتی پێبەست ، دایە پاڵی، لەرشتەی گەلەکەی چوە دەرەوە

تَلجلَجَ (تَلَعثَم): زمانی تێکەڵ و پێکەڵبوو، زمانی ئەیگرێ

تَلَحَّفَ(تَغَطَّى): خۆی داپۆشی ، لێفەی دا بەخۆیا

تَلحِين(تَنْغِيم): ئاواز دانان، ئاوازبێژیی

تَلخِيص(إخْتِصَار): کورتکردنەوە، پوختە کردن، سەرپۆنگکردن

تَلَذَّذ: چێژی لێوەرگرت، لایخۆشبوو، پێی خۆش بوو

تَلَزَّجَ: لینج بوو، لووس بوو

تَلَسْكُوب(مرقب): تەلەسکوب، ئەستێرەبین

تَلَسَّنَ: درۆکردن، هەڵبەستن

تَلَصَّصَ: بوو بەدز ، دزیکرد، دزەی کرد

تَلَطَّخَ(تَلَوَّثَ): تێوەیچوو، پیسبوو، بۆیاویبوو، لەکەیگرت

تَلطَّـفَ(تَرَفَّـقَ): بەبـەزەیی بـوو، میهرەبان بوو
تَلَطُّـفَ(شَـفَقَةَ): بـەزەیی، نـەرمی، میهرەبـانی، دڵسۆزی، لاواندنەوە
تَلَظَّى(اِلتَهَبَ): گـڕی گـرت، کڵپـەی سەند
تَلَعَّبَ(لَعِـبَ): یـاریکرد، گەمـەیکرد، وازی کرد
تَلَعثَـمَ(تَلَجلَـجَ): زمـانی تێکـەڵۆ پێکەڵ بوو، منجەمنجی‌کرد
تَلَعلَـعَ السَّـرابُ(تَـلألأ): تراویلکـە بریسکایەوە
تَلغرَاف(بَرْق): تەلەگراف ، بروسکەبەر
تَلَفَ(تَعَطَّبَ): زیانی هێنا، خراپبوو
تَلَفٌ(ضَرَر): زیان ، خراپ بوون
تلفَاز(جِهَاز التَلفزيُون): تەلەفیزیون
تَلَفَّتَ(نَظَرَ إِلَى): ئـاوڕی دایـەوە، لای کردەوە، ڕووی تێکرد
تَلَفَّظَ(نَطَقَ): قسـەیکرد، دوا، وتـی، ئاخاوت
تَلَفُّـظ(نُطـق): قسـەکردن، وتـن، ئاخاوتن، بێژە
تَلَفَّعَ(لَفَّ نَفسَهُ): خۆی داپۆشی
تَلَفَّعَ الشَّـيبُ رأسَـهُ: سـەری هـەموو سپی بوو
تَلَفَّفَ: خۆی پێچایەوە
تلفُون: تەلەفۆن ، دووره دەنگ
تَلفِيف: تێوەپێچان ، تێ ئاڵان
تَلفِيق: قسەی هەڵبەستراو
تَلَقَّى: وەریگرت ، پێی گەیشت
تِلقَـاء: لـەخۆوە ، بەرەو ڕوو،ڕووکـار، شوێنی بەیەك گەیشتن

تِلقَائيٌ: خۆیی ، خۆڕەس، خۆکار
تَلَقَاةً: بەدڵێکـی فراوانـەوە پێشـوازیی لێکرد
تَلَقَّبَ: بوون بەخاوەنی ناز ناو
تَلَقَّبَ بِكَذَا: نازناوی ئـەوەی بۆ خۆی دانا
تَلَقَّتَ: گرتنەوە، قۆزتنەوە، لەبەرکردن
تَلَقُّح: پەڕین ، سمین
تَلَقَّطَ الشَيءَ: هەڵی‌گرت ، کۆی‌کردەوە، چنیەوە
تَلَقَّفَ: گرتیەوە، قۆزتیەوە
تَلَقَّمَ: بەپەلەو هەڵپە قوتیدا ، پارووی گلان
تَلَقَّنَ الكَلاَمَ: بەدەمو بیستن فێربوو
تَلَقِّي: پێگەیشتن ، چاوپێکەوتن
تَلقِيح: پیتکـێ ،پـەڕاندن ، کوتـان، لەیەکدان ، لکاندن، موتوربەکردن
تَلقِيم الطَعَام: پاروو کردن
تَلقِين(تَعلِيم): فێرکردن، تێگـەیاندن ، حاڵی‌کردن
تِلكَ: ئەو (بۆ ئافرەت ، بۆ مێ)
تَلَكَّأ: بیانوهێنانـەوە، سسـتی‌کردن، بیانووگرتن
تَلَمٌّ: هێڵی گاسن
تَلَمَّجَ: بەرکوڵی کرد
تَلَمَّذَ: کردی بەقوتابی ،بوو بەشاگردی
تَلَمذَة(دِرَاسَة): خوێندن، فێربوون
تَلَمَّسَ الشَيءَ: داوای کردەوە،ویستیەوە
تَلَمَّـظَ: بـەزمان لـچو لێـوی سـڕی‌و لستیەوە
تَلَمَّظَـهُ(عَابَـهُ): زمـانی لێدەرهێنـا، گاڵتەی پێکرد

تَلَمَّعَ(أضَاء): شەوقی دایەوە،تیشکی دایەوە، بریسکایەوە، چەخماخەیدا، درەوشایەوە، پرشنگدان

تَلْميح(إشَارَة): سووسە، پەنجە بۆ درێژکردن، لاپلار تێل نیشان

تَلْميع(صَقل): درەوشاندن،چرساندن، سافکردن، پەرداخ کردن

تَلَهَّى(تَسَلَّى): خەرك بوو، خۆی پێژیرکرد ، رای بوارد

تَلَهَّبَ(إشْتَعَل) : سووتا، گڕیگرت، کڵپەی سەند ، هەڵبوون

تَلَهَّبَت النَّار: تاوسەندنی ئاگر، کڵپەی ئاگر

تَلَهَّفَ: داخی بۆ خوارد، ئاخی بۆ هەڵکێشا، خەم خواردن، بەپەرۆش بوون

تَلَهَّمَ(إبْتَلَع): هەڵی لووشی، لرفیدا قووتیدا ماشیەوە

تَلَهَّنَ(تَعَلَّلَ باللهْنَة): بەرکولیکرد

تَلْهِيَة(تَسْليَة): رابواردن، خۆ خەریك کردن، خلافاندن

تَلُوُّ(تبع): دواکەوتن ، شوێنکەوتن

تلو(مايتبع الشئ): ئەوەی بەدوایادێ ، ئەوەی لەدواوەیە

تَلَوَّى(اعوَج): چەمایەوە، خواربوو، نوشتایەوە

تَلَهْوَقَ(تَزَلَقَ): ماستاویکرد،مەراییکرد، پشیپشیکرد

تَلَوَّثَ(تَلطَخ): پیسبوو، تێوەچوو

تَلَوَّحَ(بَانَ وَظَهر): دەرکەوت،بینرا، ئاشکرابوو

تَلَوَّصَ(تَلَوى وتَقَلَّبَ): منجەمنجیکرد، خۆی بائەدا، نەی ئەزانی ئەڵێ چی

تَلَوَّنَ: رەنگی گرت ، رەنگین ، رەنگاورەنگبوو

تَلْويث: پیسکردن، تێوەدان، خەوشدار کردن

تَلْويح: مەبەستێك لەدوای ئاخاوتن و نووسینەوە

تَلْويحَات(حَوَاش): پەراوێز، دامێن کۆبە ، پەرواز، شیرازەی پەرتوکان ، ئەو نووسینەی ئاماژە بەسەرچاوە یان روونکردنەوە دەکات لەخوارووی لاپەرەکانی کتێبەوە

تَلْوين(صبْغ): رەنگاو رەنگکردن، رەنگاندن، بۆیەکردن

تَليد: ماڵو پاشماوەی کۆن

تَلَه: شلەژا، سەرسام ما، چاش بوو

تَلين: نەرم بوون، شلبوون

تَلْيين: نەرمکردن، ئماندن، گەلقاندن، شلکردنەوە

ت م

تَمّ(كمل): تەواو بوو، کۆتایی هات، برایەوە، پێکهات

تَمَاثَنَ: شەرە شیعر، وەلام نووسینی دوو شاعیر بۆیەکتر بەشیعرو هەڵبەست

تَمَاثُل: لەیەك چوون، وەك یەك بوون

تَمَاجَدَ: باسی شکۆمەندی خۆیکرد، لەدەستکەوتەکانی دوا

تَمَاجَن: شۆخیو گاڵتەیکرد

تَمَاحَك: دژایەتیکرد، دوژمنایەتی نواند

تَمَاحَلَ: مەکرو فێلّ لەگەلّ یەکدا

تَمَادَ: رایکێشا ، بەکێشیکرد

تَمَادَى: رۆچوو، درێژبوو، کشا

تَمَادَى في الأمْر: بەئـەنجامو مەبەستی گەیشت
تَمَارَ: هـەندێکیان بـەلای هـەندێکیاندا تێپەڕین
تَمَّار: خورما فرۆش
تَمَارَى: دەمەدەمەو گفتوگۆکردن
تَمَارَس: لەیەکیاندا، بەیەکا هاتن
تَمَارَض: خۆ نەخۆش خستن
تَمَـازَى: لەرەوشـتی بەرزوخەسـڵەتی جوانا بەرابەر بوون
تَمَـازَجَ: تێکـەڵبوو، ئاوێتـەبوو، چـوو بەناو یەکدا
تَمَازَحَ: گەمەو گاڵتەکردن لەگەڵ یەکدا
تَمَـاسّ: بەرکـەوتن، بەریـەك کـەوتن، لەیەکدان
تَمَاسَحَ: راستگۆیان ، سەر راست بوون لەمامەڵەدا لەگەڵ یەکتری
تَمَاسَك: پێوەی نووسا، پیالکا
تَمَاسُك(إلْتِئَـام): یـەکگرتن، پێکـەوە نووسان
تَمَاشَى: بەیەکەوە رۆیشتن
تَمَاشَق: بەربەرەکانی ، کێبەرکێ
تَمَاشَقَ: کێشیانکرد ، رایانکێشا
تَمَاصَع: برینداریی‌و جەنگ کردن
تَمَـاكَرَ: دەسـتی یـەکیان بـڕی، چاوبەستیان لەیەککرد، فێڵیانکرد
تَمَاكَس: دەمەدەمەو لەیەك گیران
تَمَالأ: تەگبیریانکرد، پیلانیان گێڕا
تَمَـالَغ: گاڵتـەی پێکـرد، سـووکایەتی پێکرد
تَمَـالُك: بوونـە خـاوەن، خـاوەنداری، ساحێبداریی

تَمَالَك(تَمَاسَك): وازی لێهێنا، دەستی لێهەڵگرت
تَمَام: تەواو ، گشت ، تێکڕا، سەرپاك، هەموو ، هەمی
تَمَاماً: بـەتەواوی ، سەرپاکی،بێ‌کەم‌و کوڕیی، بەتێکڕایی
تَمَانَعَ: ڕێگرییان کرد
تَمَاوَتَ: خـۆی مراند ، خۆیکرد بەمردوو
تَمَاوَقَ: خۆ بەنادان دەرخستن
تَمَاهُل: درێغی، سستی، ماوە ، ساری
تَمَايَحَ: بەلارو لەنجە، بەنازە ناز
تَمَايَدَ: بەلەرزی‌و جووڵە لاریوەوە
تَمَـايَرَ: نێـوان تێکـدان، شـێواندنی پەیوەندی
تَمَـايَزَ: جیـاوازی کەوتـە نێوانیـان، پەراگەندەو جیاوازی
تَمَايَطَ: نێوانیان تێکچوو، پـەیوەندیان شێوا
تَمَايَلَ(تَبَخْتَرَ): کەش‌و فش، خۆبادان
تَمَـايُل: ئـارەزووکردن، ویسـتن ، بەلاداهاتن
تَمَايَنَ: درۆ لەگەڵ یەککردن
تَمَتَّعَ: خۆشـی لێ بینـی،پێی‌رابـوارد، لەگەڵی رابوارد
تَمَتَّع: کەڵك‌و سوود وەرگرتن،رابواردن، خۆشی‌و کەڵك وەرگرتن
تَمْتِين(تَقْوِيَة): قایمکردن،جێگیرکردن
تِمْثَال(صُورَة): پەیکەر، کۆتەڵ، وێنە
تَمَثَّل بِـه(تَشَبَّه): لاسـاییکردەوە، وەکو ئەویکرد
تَمْثِيـل: نوانـدن ، لێکچوانـدن، قسـەی نەستەق ڤسانەوە

تَمْثِيلِيَّة : تەمسیل،چیرۆك ،تەماشانامە
تَمَجَّدَ(تَعَظَّمَ) : خۆی هەڵکێشا، خۆی بەزلگرت
تَمَجْمَجَ : نیکاندن، رینگاندن، مینگە مینگ
تَمَجَّنَ : گاڵتەی ناشیرین و بێ ئابڕوویی‌کرد، لاقرتی‌کرد، رەفتاری ناشیرینی نواند
تَمْجِيد(مَدْح) :پیاهەڵدان،بەرزکردنەوە، هەڵنان
تَمَحَّى(تَلاشَى) : بڕایەوە، کوژایەوە
تَمَحَّقَ(إِضْمَحَلَّ) : توایەوە، کەم بووەوە، ئاوابوو ، سڕایەوە، نەما
تَمَحَّكَ(نَازَعَ فِي الكَلام) :شەڕی لێ ئەبووەوە
تَمَحَّكَ (جَادَلَ ـ رَاوَغَ) : بەفێڵ‌وفەرەج بوو،بەپێچ‌و پەنابوو، ساختەیکرد
تَمَحَّلَ الشَيْءَ : بۆفێڵ گەڕا ، بەفێڵ بردی
تَمَخَّخَ(أَخْرَجَ مُخَهُ) :مۆخەکەی دەرهێنا
تَمَخَّضَ الجَنِينُ : بەچکە لەسکا جوولا
تَمَخَّضَتْ الحَامِل : ژان گرتی، هاتە سەر کاسە ، کاتی منالٚ بوونی هات
تَمَخَّطَ : چڵمی لەلووتی دەرهێنا، فنگی‌کرد، لووتی سڕی
تَمْخِيط : چڵم سڕین ، فنگ کردن
تَمَادَى فِي الأَمْر : بەئەنجام گەیشت
تَمَدَّحَ(إِفْتَخَر) : خۆی هەڵکێشا، خۆی هەڵنا، بەخۆ هەڵگوتن
تَمَدَّدَ(إِنْبَسَطَ) : کشا، درێژبووەوە، فراوانبوو، تەنیەوە
تَمَدُّد : کشان ، کێش هاتن ،فراوانبوون
تَمَدَّرَ(تَلَطَّخَ) : قوڕاوی بوو
تَمَدَّنَ(تَهَذَّبَ) :رەفتاری جوان‌و بەجێی‌کرد،راژەی شارستانیەتی فێربوو
تَمَدُّن(حَضَارَة ـ عمران) :شارستانێتی، پێشکەوتن ، ئاوەدانی
تَمْدِيد : درێژکردنەوە، درێژەپێدان، بەدەمەوەدان
تَمَذَّرَ(تفرَّقَ) : پەرشبوو، بلاوبووەوە، پەرش‌و بلاوبەوە
تَمَذَّرَ البَيْض(فَسد) :هێلکەکە پیسبوو ، خراپ بوو، بۆنیکرد
تَمْر(بَلَح) : خورما
تَمَّر : خورمای دایە بیخوا
تَمْرُ الرُطَبَ : خورماکەی پێگەیی
تَمْرَاد(بُرج الحَمَام) : هێلانە کۆتر، لانەی کۆتر
تَمَرَّخ بالدهن(تدلك) :خۆی چەورکرد، رۆنی هەڵسوو، هەنوی
تَمَرَّدَ (عَصَى وَعَتَى) : یاخی‌بوو ، مانی گرت، سەرکێشی‌کرد، سەرچڵی نواند ، نافەرمانی‌کرد
تَمَرُّد(عَصْيَان) :سەرکێشی،یاخی‌بوون، مانگرتن
تَمَرَّسَ بالشَيْء(إِحْتَكَ) :خۆی لێخشاند، خۆی تێهەڵسوو
تَمَرَّضَ : نەخۆشکەوت ، لاواز بوو، دەردەداربوو
تَمَرَّطَ الشَعر(تَسَاقَطَ) :قژی هەڵوەری
تَمَرَّغَ(تَقَلَّبَ) : لەقوڕو خۆڵا گەوزا، تلایەوە
تَمَرَّغَ(تَقَلَّبَ) : گەوزان ، تلانەوە، گینگڵدان، پلکانەوە

تَمَــرَّقَ الشَّــعر(تَســاقَطَ):وەری، هەڵوەریی، تووڵەك بوو

تَمَرْكَز: جێگرتن ، هاوچەقی،ئارامبوون

تَمَــرَّنَ (تَــدَرَّبَ): مەشــقیکرد، کۆششیکرد، کۆشا، هەوڵیدا، تەقەلایدا

تَمَرُّن(تَمْرِين): مەشقکردن،راهـاتن، کۆششکردن

تَمْرِيد: داڕووتان ، لێکردنەوە

تَمْرِيض: نەخۆش خستن

تَمْرِين: مەشقکردن، ڕێنەبـەر،ڕاکۆش، ڕاهێنان ، کۆشش

تَمَزَّقَ(تَشَقَّقَ):دڕا، شڕیبوو،شیبوەوە، شڕودڕبوو ، داتلێشا

تَمَزْمَزَ(ذاقَ):لێی چەشت،ناخونەکیدا، خواردی

تَمْزِيق(شَق):دڕاندن،پارچەپارچەکردن، هــەلا هەلاکردن، ڕیزاڵکردن

تِمْسَاح: تیمساح

تَمَسَّحَ: بڕی، پاکیکردەوە

تَمَسَّحَ بالْمَاء(إغْتَسَلَ): خۆی شت

تَمَسَّكَ: پێــوەی نووســا، پیــا لکــا ، پیاهەڵواسرا

تَمَسُّك(تَشَبُّث): تونگ گرتــن ، دەست هاوێژتن

تَمَشَّى: ڕۆیی، چوون ، ڕۆیشتن

تَمَشَّى (تَرَيَّضَ مَاشِياً) : پیاسەی کـرد، هاتوچۆی کرد

تَمَشَّــقَ(تَمَــزَّقَ): دڕا ، هەڵتلێشـــا، لەبەریەك هەڵوەشا

تَمَشَّطَ الشَّعر(سَرَّحَه): قـژی داهێنـا ، شانەیکرد

تَمْشِيَة (سَير): ڕۆیین ، بەڕێکردن

تَمْشِــيط (تَسْــرِيح): شــانەکردن، داهێنان، ڕێککردن

تَمَصَّــرَ المَكَــان: ئــاوەدان بــوەوە، ئاوەدانی تێکەوت

تَمَصْمَصَ (رَشَفَ): قومی لێدا

تَمَضْمَضَ: ئاو لەدەم وەردان

تَمَضْمَضَ النَّاسُ في عَيْنــه(دَبَّ): چاوی نیشت، خەوبردیەوە

تَمْضِيَة الوَقْت: کات بەسەربردن ،کـات بەڕێکردن

تَمَطَّى (تَمدد): خۆی کێشایەوە

تَمْطُر: باران بارین

تَمَطَّطَ(تَمَدَّدَ وتَلَزَّجَ): کشا، پیانووسا

تَمَطِّي: پێدرێژکردن، لاق ڕاکێشان

تَمَحَّجَ(تَلوَى): پێچیخـوارد، لوولبــوو، پێچاوپێچ بوو

تَمَعَّرَ: وەری، کەوت، هەڵوەریی

تَمَعَّطَ(سَقَطَ): هەڵوەریی، ڕوتایەوە

تَمَعُّــن(تَــرَوِّي۔ تفحــص):تــێڕوانین ، دیقەت لێکردن، بیرکردنەوە

تَمَعَّنَ فيه : تێبینیکرد، دیقەتیدا،بیری لێکردەوە

تَمَخَّضَ: ژان گرتی،تووشی ژانەسکبوو، پێچ بەسکیا هات

تَمَخَّطَ(إمْتَد وَطال): درێـژبوەوە، کشا

تَمَغْنُط(تَمَغْطُس):موگنـاتیس گرتـن، مەگنەتین

تَمَكَّثَ: مان ، منەکردن ، مانەوە

تَمَكُّن(إقْتِدار): توانـین، لێـهاتوویی ، ئاوزان ، گونجان

تَمْكِيــن: جێنشــینکردن، خـــاوەن جێ‌وشوێن ، پلەوپایە کردن

تَمَلأَ: پڕبوو، لێوان بوو، لێوان لێویی
تَمْلِئة: پڕکردن ، داگرتن
تَمَلَّسَ(أفْلَتَ): رزگــاربوو، قوتــاربوو، ترازا
تَمَلُّص(إفْـلاَت): خۆدزینـه‌وه‌ ، راکـردن، رزگاربوون
تَمَلُّق: مه‌رایی، روپامایی، جاپلووســی، مامه‌حه‌مه‌یی
تَمَلُّك(حِيَازَة): هه‌بوون ، بوونه‌ خاوه‌ن سامانو دارایی
تَمَلَّكَ الشَّئ: ده‌ستی به‌سه‌راگرت،کردی به‌هی خۆی
تَمْلِيك: کردنه‌ خاوه‌نی سامانو مـاڵو شتو مه‌ك
تَمَمٌ: جێبه‌جێکرد ، رایپه‌ڕاند،پێکی‌هێنا
تمَن (رز): برنج
تَمَنٍّی: ویسـتی، ئـاواتی بـۆ خواسـت ، نیاز ، هێڤی
تَمَنَّعَ بِكَـذَا(إحْتَمَى بِـه): خـۆی پـێ پاراست
تَمَنَّعَ عَنْ كَـذَا: وازی لێـهێنا ، ده‌سـتی لێهه‌ڵگرت
تَمَنٍّ (إبْتِغَــاء): داخــوازیی ، ئاواتــه‌ خوازبوون
تَمَنَّنَ(أضْعَـفَ): لاوازیکـرد، لــه‌ڕیکرد، چرووسانیه‌وه‌
تَمَنَّنَه بِـهَا: دایـه‌وه‌ بـه‌چاویا ، منـه‌تی به‌سه‌را کرد
تَمَهَّدَ لَهُ (تَسَهَّلَ): بۆی ئاسانبوو، هاته‌ پێش ، بۆی گونجا
تَمَـهَّلَ (لَـمْ يَعَجَـل): لـــه‌سه‌رخۆبوو، شێنه‌یی‌بوو، په‌له‌ی نه‌کرد، هێواش بوو

تَمَهُّل(تَــأن): شـێنه‌یی، پشــوودان ، له‌سه‌رخۆبوون
تَمْـهِيد: رێکخســتن ، ئاســانکردن، ئاماده‌کردن
تَمْـهِيدِي(تَحْضِــيرِي): ســه‌ره‌تایی، ئاماده‌یی
تَمْهِيل: مۆڵه‌تو ماوه‌دان
تَمْهِيم: لای لایه‌، لۆره‌ لۆر
تَمْوَء: میاواندن ، میاوه‌ میاو
تَمُّوج(حَرَكَة وَهَيَاج المَاء): شه‌پۆلدان ، جلوورین ، په‌خشان ، هووژه‌
تَمُور(تَمَوُّجِيـة): جووڵـه‌ی شـه‌پۆلدار ، شه‌پۆلاویی
تَمَـوَّرَ: ئـه‌جوولا ، سـره‌وتی نـــه‌بوو، به‌شپرزه‌یی ئه‌هاتو ئه‌چوو
تَمُوُّرَاً(إقْبَالاً وَإدْبَاراً): هاتنو چـوون ، ئه‌مسه‌رو ئه‌وسه‌رکردن
تَمُّوز: مــانگی حــه‌وت کـه‌31 رۆژه‌ ، مــانگی خــه‌رمانان ، گــه‌رماجمان ، میوه‌گه‌نان
تَمَوَّلَ(كَثُرَ مَالُـه): ده‌وڵه‌مـه‌ندبوو، بـوو بـه‌خاوه‌ن سـامان ، سـامانی زۆر بـوو، ماڵداری
تَمَوَّلَ(أخَـذَ المَـالَ الـلازِم): دراوو مـاڵی برد بۆ خۆی
تَمَوَّنَ: ئازوخه‌ی‌خست، تفاقی‌خست
تَمْوِين(مِـيرَة): تفـاق خسـت ، ئازوخـه‌ هه‌ڵگرتن ، به‌خێوکردن
تَمْوِيه(طِلاء): رووکه‌ش، داپۆشین
تَمَيَّحَ(تَمَـايَل): لــه‌تری‌دا، بــه‌ملاولادا که‌وت ، ره‌تیدا، لاریوه‌وه‌
تَمَيَّدَ: له‌رزی ، له‌ریه‌وه‌، هه‌ژی

تَمَيَّزَ: جیابووەوە، پالاوتن، لێککردنەوە

تَمَيَّسَ(تَبَخْتَرَ): خـۆی بائـەدا، بەگەنجەف رۆیی

تَمَيَّعَ(ذَابَ وَسَالَ): یەقیدایەوە،توایەوە

تَمَيَّلَ(تَخَطَّرَ): لەریەوە،جوولایەوە

تَمِيمَة: نوشتە، چاوەزار ، تیخبەند

تَمْيِيز(فَرْق): جیاکردنەوە،جیاکاری، دیاریکردن

تن

تَنَأَى(إِبْتَعَدَ): دوورکەوتەوە

تَنَابَثَ: لێکۆڵینەوەیانکرد،پشکنیانکرد

تَنَابَذَ: دوژمنایـەتیو تێکچـوون بەرپابوو لەنێوانیاندا

تَنَابَزَ: ناوناتۆرە ، داهێنان

تَنَابَلَ: شـانازی کـردن بـەتیر ئەندازەییو جوانیەتی

تَنَاتَفَ: هەڵکەنرا ، دەرکێشرا

تَنَاثَ: بلاویانکردەوە، پەخشیانکرد

تَنَاثَرَ: هەڵوەرین ، وەرین ، داوەرین

تَنَاثَرَ(تَشَتَّتَ): بلاوبوەوە، پەرش بوو

تَنَاثَلَ: هـەستان ، بەرزبوونەوە

تَنَاجَى الصَّدِيقَان (تَسَاوَا):گفتـو گۆیان ئەکرد، لەگەڵ یەك دوان

تَنَاجَزَ(مَنَازَلَة):زۆرانبـازی، بەرەنگاربوون، چنگ بەیەکداکردن

تَنَاجَشَ: زیادکردنی پارە لەمامەڵەدا

تَنَاجَلَ: دژواری، شەڕوئاژاوە گێڕی

تَنَاحَبَ: وادەو کاتیـان دیـاریکرد بـۆ جەنگ

تَنَاحَرَ: تێکچوون لەسـەر مەسەلەیەكو گەیشتنە رادەیەك خەریك بێت یـەکتری سەرببڕن

تَنَاحَسَ: سـەرنگونکردن، دیارنـەمان ، شکست

تَنَادَّ: جیاوازییو پەرتەوازەبوون

تَنَادَى: هـەندێکیان ئـەوانی دیکـەیان بانگکرد

تَنَادَى الْقَوم: لەیانـە کۆبوونـەوە، لەشوێنو جێگەیـەکی تایبـەت مـۆڵو دەستە جەم بوون

تَنَادَرَ: بـاسو خواسـی شـتی سـەیرو سەمەری کرد

تَنَادَمَ: کـۆبوونەوە لەسـەر خوانـی بادەو شەراب خواردن

تَنَاذَرَ: هەواڵی شەڕو جـەنگیان بەیـەك راگەیاند

تَنَازَحَ: دوورکەوتەوە

تَنَازَعَ: تێکچـوون ، رێـك نەکـەوتن ، ناکۆکیان تێکەوت

تَنَازَقَ: قسەی ناقۆلاو ناشیرین وتن

تَنَازَلَ: وازی لێهێنا، دەستی لێهەڵگرت

تَنَازَلَ: وازهێنـان ، دابـەزین بـۆ یـەکێکیتر،سەردانەواندن، نەویستن، دەست لێهەڵگرتن

تَنَاسَى: وادەرخستن کـەوا لـەبیری کردووە

تَنَاسُب: سازان، رێژە، گونجاندن

تَنَاسَب الرِّجْلَان:بوون بەخزمییەکتری، بوون بەخزم ، بوونە خوێش

تَنَاسَخَ(تَتَابَعَ): بەدوایـیەکدا هـاتن ، بەدوایا هاتن

تَنَاسُخ الأَرْوَاح: روح لەشتێکەوە بچێتە شتێکیتر

تَنَاسَفَ: رازو نهێنی وتن بەیەك

تَنَاسَقَ(إِنْتَظَم): رێكبوو، رازایەوە، پێوە بوون
تَنَاسَلَ: زاوزێ ، بەچەخستنەوە
تَنَاسَلَ القَوم: زاوزێیانكرد، وەچەیان خستەوە
تَنَاسُلِي(جِنس): زا ئەندامی،پەیوەندی هەیە بەزاوزێوە
تَنَاشَبَ: هەندێكیان پابەندبوون بەوانی دییەوە
تَنَاشَدَ: شیعر خوێندنەوە بۆ یەكتر
تَنَاشَر:یارمەتی یەكیاندا لەبلاوكردنەوەیدا
تَنَاصَّ: جەنجاڵی كردن
تَنَاصَبَ: بەشكردن ، بەخشین ، پشككردن
تَنَاصَرَ: كۆمەكو یارمەتیدانی یەك
تَنَاصَفَ: بەدادپەروەریی باسیان لەیەك كرد
تَنَاصَلَ: بەدەركەوت ، دیاریدا
تَنَاصِيب: نیشانەو هێمای سەر رێگە بۆ گەشتكارو ئەوانەی سەفەر دەكەن
تَنَاضَلَ: پێشبڕكێو شانازییانكرد لەتێكۆشاندا
تَنَاضَلوا(تَفَاخَروا): خۆیان هەڵكێشا
تَنَاطَحَ: شەڕە قۆچیان كرد، یەكتریان دایە بەر قۆچ
تَنَاطَقَ: گوتەو قسەیان وت بەیەك
تَنَاضَرا(تَجَادَلا): مشتو مڕیانكرد، گفتوگۆو قسە گۆڕینەوە
تَنَاظَمَ: رشتەو ریزبەندیی
تَنَاعَى: باسی كوشتارو جەنگ بۆ هاندانی لایەنگرانیان لەسەر كوشتارو شەڕكردن

تَنَاعَسَ: مێواش بوو، كزبوو، لاوازبوو
تَنَاغَى: زاڵبوو بەسەریا، سەركەوت
تَنَافَ(تَضَاد): لەیەك نەچوون، دژ
تَنَافِي: جیاوازیی‌و بەرچاویی
تَنَافَدَ:دوو ناكۆك حاڵو باریان بردەبەر دەستی دادوەرو هەریەك بەڵگەو بەهانەی خستە روو
تَنَافَذَ: چوونە بەردەم دادگەرو بەرزكردنەوەی سكاڵاو شیكایەت
تَنَافَرَ: لەیەك نەچوون ،جیاواز لەیەك ، بۆ نەبوون
تَنَافُر: لەیەك دووركەوتنەوە
تَنَافَروا (تَبَادلوا الكَرَاهِيَة): رقیان لەیەك هەڵگرتبوو، یەكتریان نەویست
تَنَافُس: بەربەرەكانی یەكتر، ململانێ
تَنَافِي:بەپێچەوانەی یەكتریجوولانەوە
تَنَافَتَ الأَشيَاء: جیاوازبوون، لەیەك نەچوون
تَنَاقَص: كەم بووەوە، كەمی كرد ، پوكایەوە
تَنَاقُض(تَبَاين ـ مُخَالَفَة):دژولر، جیاوازی،ناكۆكی،پێچەوانە ، نادروست بەیەك
تَنَاقَل: وتەو هەواڵی یەك گواستنەوە
تَنَاكَث: پەیمانو بەڵێن نەبردنە سەر
تَنَاكَح: هاوسەرگیری ، بەیەك گەیشتنی ژنو مێرد
تَنَاكُد: ناهەمواریی ، ناخۆشی
تَنَاكَر: خۆی لێهەڵەكرد
تَنَاكَف: بەتۆبە هاوەڵایەتی كردن
تَنَاه: سنوور بۆ دانان ، دیاری كردن
تَنَاهَى: خۆی گرتەوە،جڵەوی گرت

تَنَـــاهَدَ: هەریەکـــەیان بەخشـــیان بەئەندازی یەك هەتا خواردن بکرێن و بەشداربن لەخواردنیدا

تَنَــاهَدَ الأَصْحَــابُ: داكۆكیـــانكرد، كۆیانكردەوە

تَنَــاهَزَ: لـەدووی هـەل گـەڕان ، بـۆ فرسەت گەڕان

تَنَـاهَضَ: هەسـتان لەجـەنگدا بـۆ ڕوو بەڕوو بوونەوەی یەك

تَنَـاوَبَ(تَعَـاقَبَ): بـەدوای یـەكدابوو، دوا بەدوای بوو ، بەنۆبە كاركردن

تَنَاوَحَ: بەرابەر بوونی دوو شاخ

تَنَاوَشَ الشَّئَ: وەری گرت ، گرتی

تَنَاوَلَ(أَخَذَ): وەرگرتن ، لێك وەرگرتن

تَنَـاوَمَ (تَظَـاهَرَ بِـالنَومِ): خۆیكـــرد بەنوستوو

تَنَبَأَ(تَكَلَّمَ بالنبوءة): پێش بینیكرد ، نوقلانەی لێدا ،قرانی

تَنَبَّهَ: هـــاتنەوە سـەرخۆ ،بێـداری، ئاگاداربوون، وریا بونەوە

تَنَبُّؤ: پێش بینـی كـردن ، قرانـدن ، نوقلانە لێدان

تَنَبَّهَ(فَطَنَ - شَعَرَ): هەستیكرد، پێـی زانـــی ، وریـــابوەوە، ئاگـــاداربوو ، تێبینیكرد

تَنْبِيـطُ(تَنْدِيـدٌ): هـەڕەشە، ڕەخنـە، هەڕەشەو گوڕەشە

تَنْبِيـهٌ(إِيقَـاظٌ): هەڵسان، ڕاپـەڕاندن، خەبەركردنـــەوە، وشـــیاركردنەوە، بێداركردن

تَنَجَّدَ(إِرْتَفَعَ): بەرزو بڵند بوەوە

تَنَجَّـزَ: داوای كۆتـایی پێـهێنانیكرد، ویستی تەواو ببێ

تَنَجَّسَ: گلاوبوو، پیس بوو

تَنَجَّعَ فُلانَـاً: پـەنای بـردە بـەر، داوای یارمەتی لێكرد

تَنَجَّمَ: ئەستێرە گـەڕییكرد، بەشوێن ئەستێرەدا ئەگەڕێ

تَنْجِيَةٌ(إِنْقَاذٌ): ڕزگاركردن،فریاكەوتن

تَنْجِيسٌ(تَلْوِيثٌ): پیسكردن، گلاوكردن

تَنَحَّى: لاچوو، ڕۆیشت ، ڕەوییەوە

تَنَحَّسَ(صَامَ - جَاعَ): بـرسی بوو،هیچی نەخوارد

تَنَحَّلَ التَّأليفَ: نووسراو دانراوێكیكرد بەهی خۆی

تَنَحْنَحَ: كۆكە كۆك ، كۆكین

تَنَخَّلَ: بێژرایەوە، پوختیكرد

تَنْخِيلٌ: دابێژان ، پوخت كردن

تَنَدَّى: بەخشندەبوو، دەستلاوبوو

تَنَـدَّحَ(إِنْتَشَـرَ وتَبَـدَّدَ): بلاوبـوەوە، تەنییەوە

تَنَدَّلَ: بەدەستەسڕ سڕی

تَنَـدَّمَ: پەشیمانی، داخ بـۆ خـواردن ، ژێوانی ، پاشگەز بوونەوە

تَنْدِيَةٌ: تەڕكردن

تَـنَزَّلَ: هاتنـە خـــوارەوە، دابـــەزین، سەرشۆڕكردن، سەردانەواندن

تَنَزَّهَ(خَرَجَ لِلنُزْهَةِ): گەشتیكرد، چوو بۆگەڕان

تَـنَزَّهَ عَـنْ(تَبَـاعَدَ): دووركەوتـەوە، پاكبوەوە

تَنَسَّرَ(إِنْتَشَرَ): شی بوەوە، خاوبوەوە

تَنَسَّقَ(إِنْتَظَمَ): ڕێكبوو، ڕازایەوە

تَنَسَّكَ(تَزَهَّدَ وتَعَبَّدَ): بـوو بەسۆفی ، دەستی دایە خواپەرستی

تَنَسَّمَ (تَنَفَّسَ): هەناسەیدا

تَنَسَّمَت الرِيح: بـا هـەڵیکرد، کزەی بـا هات ، شەماڵ هات

تَنْسِيق(تَرتِيب): ڕێکخستن،خشتکردن

تَنْشئَة: پێگەیاندن، نەش‌و نماکردن

تَنَشَّبَ فيـه (تَعَلَّـق): پیاهەڵواسـرا ، تێوەی ئالا

تَنَشَّرَ (إنْبَسَط): بلاوبـوەوە، ڕاخـرا، کرایەوە، ، زانرا

تَنَشَّطَ(طابَت نَفسه):دلّی خـۆش بوو، کرایەوە، گەشایەوە، خۆش نوود بوو

تَنَشَّفَ (إمْتَصَه): هەڵی مژی

تَنَشَّقَ: هەناسەی وەرگـرت، بۆنیکـرد ، هەڵی مژی

تَنْشِيط: چالاککردن ، کاراکردن

تَنْشِيف: وشککردنەوە

تَنْشِيق: هەڵمژین ، هەڵمووسـین ، قـوم لێدان

تَنَصَّتَ: بەدزیەوە گوێـی گـرت، گـوێی هەڵخست

تَنَصُّت: گوێگرتن ، گوێ هەڵخستن

تَنَّصَرَ: کردنە فەلەو دیان، سەرخستن، یارمەتیدان

تَنَصَّـفَ: داوای دادیکـرد، دادگـەریی خوازیی

تَنَصَّـلَ: سـەرفرازبوو، ڕزگـاری بـوو، قوتاربوو

تَنْصِير: بەگاورکردن

تَنْصِيـف (شَـطر):لـەتکردن ، کـردن بەدوو بەش لەناوەڕاستدا

تَنَطَّـعَ (تَـأنق): ئارایشـتی خۆیـدا ، دەستی بەخۆیدا هێنا، خۆی ڕازاندەوە

تَنَطُّط: هەڵبەزاندنەوە، هەڵپەز هەڵپەز

تَنَظَّرَ(تَأَمَّلَ): سەرنجی دایە، تێڕوانی

تَنَظَّفَ الشَئ:پاك بوەوە،خاوێن بوەوە

تَنَظَّمَ (تَرتَّبَ): ڕێکبوو ، ڕێکخرا

تَنْظِـير(مُقَارَنَـة): بـەراوردکردن ، بەراورد

تَنْظِيف(تَطهِير): پاککردنەوە، خاوێن کردنەوە ، پاکسازی

تَنْظِيـم(تَرْتِيـب): بەرشـتەوەکردن، ڕێکخستن، ئەگڤزاندن

تَنَعَّلَ: پێلاوی لەپێکرد ، سۆڵیکردەپێ

تَنَعَّـمَ (تَرَفَه): گوزەرانـی بـاش بـوو، کـەوتە خۆشی‌و نازەوە ، ماڵداربوون

تَنَغَّرَ: پیشی خواردەوە ، ڕقی هەڵسا

تَنَغَّشَ(تَحَـرَّك): لـەرزی ، لـەقی ، هەژی، جوولایەوە

تَنَغَّصَ عَيشُه(تَكَدَّر): ژیانی تاڵبوو

تَنَغَّمَ: لەبەرخۆیەوە گۆرانی دەوت

تَنَفَّـجَ: بەشـتی خەڵکـەوە نـازین‌و خۆهەڵکێشان

تَنَفُّخ: باکردن ، هۆکردن

تَنَفُّـر: بـێزاریی ، وەرسـبوون، ڕووتێنەکردن

تَنَفَّسَ(تَنَسَّمَ): هەناسەیدا، هەناسەی هەڵمژی

تَنَفُّس: هەناسەدان ، هەناسە وەرگرتن

تَنَفَّشَ: پشیلەکە خۆی گڤکردەوە

تَنَفَّضَ: چاوی بەهەموانا گێڕا، بەهەموو لایەکدا وردبوەوە

تَنَفَّطَ(إحْتَرَق غَضَباً):ڕقـی هەڵسـا ، تورەبوو، ئاگری لێ ئەبوەوە

تَنَفَّطَ(تَقَرَّع): بلقیکرد، تلۆقیکـرد، هەڵزڵەپی

تَنْفيخ: ئاوساندن ، وەرماندن، هەڵپەنماندن

تَنْفيذ: جێبەجێکردن، بەئەنجام گەیاندن

تَنْفيذي(إجْرائي): جێبەجێکاری، ئەنجامدان

تَنْفيس: باڵی دەرکردن، فشکردنەوە

تَنْفيض(رَجّ): تەکاندن، پرواندن ، - راوەشاندن

تَنَقُّبَت: گرتنی پەچە لەلایەن ژنانەوە

تَنَقَّذ: رزگاری کرد ، فریای کەوت

تَنَقَّضَ(إنْكَسَر): شکا ، هەڵوەشا

تَنَقَّلَ: زۆر ئەجوولێو جێگە ئەگۆڕێ، جێگە بەخۆی ناگرێ

تَنَقُّل: گواستنەوە، گوێزانەوە، هاتو چۆکردن

تَنْقِيَة(تَصْفِيَة): پاککردنەوە،خاوێن کردنەوە، پاکژکردن

تَنْقيب(فَحْص): پشکنین ،کۆڵین ، توێژینەوە

تَنْقيح(تَهْذيب): بژارکردن،پیاچوونەوە

تَنْقيد: رەخنەلێگرتن ، شەنوکەوکردن

تَنْقيش: شێوە نووسین

تَنْقيص(تقليل): کەمکردنەوە،لێداڕنین

تَنْقيط: نوختە دانان، خاڵبەندی

تَنْقيل(تَبْديل المَوضع): جێگە گۆڕین، جێ گۆڕین

تَنَكَّبَ عَنْ(حادَ): لایدا ،وەری گێڕا

تَنَكَّب عَنه: خۆی لێ پاراست ، وازی لێهێنا ، لێی دوورکەوتەوە

تَنَكَّد(تَكَدَّر): لێی تاڵبوو

تَنَكَّرَ(تَخَفّى): خۆی گۆڕی ، چوە بەرگێکی ترەوە

تَنَكُّر(إسْتِخْفاء): خۆگۆڕین، چوونە بەرگێکی ترەوە

تَنَكَّس: یاخیبوو، تەلاسابوو، ناچیزە دەرچوو

تَنَكُّس: یاخیتی ، تەلاسایی

تَنْكيس: شۆڕکردنەوە، سەرەوژێر کردنەوە

تَنْكيل: بەپەند بردن

تَنَمَّر(غَضِبَ): تورەبوو، رقی هەڵسا

تَنْمِيَة: گەشەسەندن، پەرەپێدان

تَنْميق(تَحسين وتَزيين): نەخشاندن، رازاندنەوە، رێکخستن

تَنْميل(خَدَر): سڕبوون، تەزین، قەسرین ، لەگۆکەوتن ، قەفلین ، کەسیرەبوون

تَنَهَّدَ: هەناسەی هەڵکێشا

تَنَهُّد(تَأَوُّه- تَحَسُّر): هەناسە هەڵکێشان ، ئاهکردن

تَنَوُّح(تَحَرُّك): لەریەوە، هاتوچوو

تَنَوُّد(تَمايَل): جوولایەوە، بەملاو لادا ئەهاتو ئەچوو، لەریەوە

تَنَوَّر: رووناکبوەوە، رووناکی تێکەوت، رۆشنایی تێکەوت

تَنور: تەنوور ، فڕن، کەندوێکی لەقوڕ دروستکراوە کەئاگری تێدا دەکرێتەوە لەزەوی یان لەدیوار دەگیرێو نانو کولێرەی پێدەکرێ

تَنّورة: تەندوورەی ژنان، نیوتەنە

تَنَوَّع: بوو بەهەمە جۆر، بابەت بابەت ، هەمە چەشن ، رەنگاو رەنگ بوون

تَنَوَّق: رێکو پێک بوو ، ناوازە دەرکەوت

ثَنَوَّم (إِحْتَلَم): شەیتانی بوو ، ئاوی هاتەوە ، دامرکایەوە
ثَنَوَّه (إِرتَفَع): بەرزبوەوە، هەڵچوو
ثَنْوِير: ڕووناککردن، دیارکردن، ڕەوشەنکردن
ثَنْوِيم: نواندن،خەواندن ، نقاندن ، ڕازاندن
ثَنْوِيه (ذِكر): بەباش باسی کەسێکی کردو هەڵینا، ناوهێنان ، باسکردن ، ئاماژە بۆ کردن

ت هـ

تَهَاتَر: گێچەڵ بەیەك گرتن،بیانوو گرتن ، گەرکردن بەیەك
تَهَاتَنَت: باران بارین بەخوڕو بەردەوامی ، خۆش نەکردنەوەی باران
تَهَاجَى: قسەی ناشیرین بەیەك گوتن
تَهَاجَرُوا: وازیان لەیەك هێنا، لەیەك زویر بوون
تَهَاجَم: پەلامار بردنە سەریەکتری، هێرش بردن بۆ یەکتری
تَهَاجَمَا: پەلاماری یەکتریاندا ، هێرشیان بردە سەر یەك
تَهَادَأ: پێ بەپێ ئامادەبوون
تَهَادَى: دیاریاندا بەیەك، خەلاتیان گۆڕییەوە
تَهَادَى فِي مَشْيَتِه: لارە لار ئەڕوا،بەملاو لادا ئەکەوێ ، لەتر ئەدا
تَهَادَرَ: خوێنی یەك حەلالکردن، گونجاندنی خوێنرێژی
تَهَادَنَ: ئاشتەوایی، ڕێککەوتن ، بەستنی پەیماننامە
تَهَاذَى: وڕێنەیانکرد لەقسەکانیاندا
تَهَارَب: هەڵهاتن لەگەڵ یەکدا ، ڕاکردن
تَهَارَشَ: بەردانی سەگ لەیەك، شەڕە سەگ
تَهَارَط: جنێوو قسەی سووكو نزم بەیەك گوتن
تَهَارَق: ئاوپرژان بەسەر یەکا
تَهَارَم: خۆپیرکردن، خۆنواندن بەپیرو پەککەوتە
تَهَاطَل: دوا بەدوای یەك، هاتن بەدووی یەکدا
تَهَافَت: کەوتە خوارەوە بەدوای یەکدا
تَهَافُت(إِنْدِفَاع ـ هُجُوم):بۆچوون، پەلاماردان ، ئامبازبوون، خۆ بۆکوتان
تَهَافَتَ عَلَى: پەلاماریدا، هەڵمەتی بۆ برد، خۆی بۆ کوتا
تَهَاكَلَ: بەربەرەکانیو ململانێیانکرد لەسەر شتێك
تَهَالَك: تێکۆشا ،بەدڵ خەریکبوو
تَهَامَسَ: چرپە ، نهێنی، پەنهان، شاردنەوە
تَهَامَشَ: چوونەسەر یەكو ئانەوەی جموجووڵ
تَهَامَل: کەمتەرخەمی تیاکرد، تەمەڵیکرد، فەرامۆشیکرد
تَهَامُل(تَوَانِ): دەربەست نەبوون، کەمتەرخەمی
تَهَامُوا: بەسرپەسرپ قسەیانکرد
تَهَاوَى: دوا بەدوای یەك کەوتن
تَهَاوَش: تێکەڵبوون ، وەك یەك بوون
تَهَاوُن(إِسْتِهَانَة): گاڵتەپێکردن، ئابڕوبردن، سووککردن

تَـــهَاوَنَ: ئاســـــانیكرد،بەســــووك سەیریكـــرد، بەنزمی تێڕوانی

تَهَاوِیل(أَلوان مُختلفة):رەنگاو رەنــگ، هەمە ڕەنگ، چەند رەنگێکی جیاواز

تَهَایَا: سازان‌و گونجاندن

تَهَاني: پیرۆزبایی، پیرۆزانە

تَــهَایَجَ: وەســـتان بـــۆ كوشـــتار، ئامادەبوون بۆ جەنگ

تَهَبَّبَ (تَقَطَّع): دڕا ، كۆنبوو، شڕبوو

تَــهَبَّلَ (تَكَسب): پـەیدایکرد، دەســتی كەوت ، رەنجیدا

تَهَبَلَ بِالبُخَار: بەهەڵم كولا

تَهَتَّكَ(تَمَزَّقَ): دڕا ، شڕبوو

تَهَتَّكَ(عَدِیم الحَیَاء): بێئابڕوویـەتی، ڕوو هەڵماڵراو ، بەد خوو

تَهَتَّمَ الشَئ(تَكَسر): شكا، لەتبوو،وردو خاشبوو، پارچە پارچە بوو

تَهَجَأَ: حینجەیكرد ، پیـت پیـت ناسـی پاشان بەسەریەكەوە خوێندیەوە

تَــهَجَمَ عَلَى الشَئ: هێرشـی بردەســەر پەلاماریدا

تَــهْجِیر: ڕاگوێـزان، دوورخســـتنەوە، هۆنكاندن

تَــهْجِین: دووڕەگ بـــوون، دووڕەگ كاریی

تَهَدَّى: بــۆ ڕێگەی ڕاست گەڕا، كەوتە ڕاوێژ

تَهْدِئَة: هێمن كردنەوە، هێوركردنەوە

تَهَدَّجَ: زرنگانەوەی دەنگ ، زریانەوە

تَـــهَدَّدَ (تَوَعَّـــد): هەڕەشـــەكردن، گورەشەكردن

تَهَدَّلَ (تَدلي واستَرخَى): شـۆڕبوەوە، داهێلرا

تَـهَدَّمَ(إِنــهَدَم): ڕووخـــا ، تێكچـوو، هەڵوەشا

تَــهْدِید: ترســـاندن، هەڕەشـــەكردن، هەروگیف

تَـــهْدِیم(تَخْرِیـــب): وێرانكـــــردن، روخاندن، كاولكردن

تَهَذَّبَ (تَعَلَّـمَ وتَرَبى): پـەروەردەبوو، فێربوو ، دەرسی وەرگرت

تَـهْذِیب(إِصْلاَح): چاككردن، دەســت پیاهێنان، بژاركاری

تَـهْذِیب(تَعْلِیـم): فـێركردن، ڕاهێنــان، دەرس دادان

تَـهْذِیبي(تَرْبَـوي): پـەروەردەیی، بـۆ پەروەردە

تَهَرَأَ اللحم: گۆشتەكە كولا ، پوا

تَهَرِّي: بەكوتەك لێیدا ، شڕبوو، پوا

تَهَرَّبَ(إِنــهَزَم): ڕایكـرد، دەركـەناربوو، خۆی دزیەوە

تَهْرِیب: دەركردن ،بردن، قوتاركردن

تَهْرِیم(فَرْم): جنین ، لەت لەتكردن

تَهَزَّأَ: گاڵتەی پێكرد، لاقرتی پێكرد

تَـهَزَّزَ(تحـرك): لـەقی، بزوا ، جـوولا، شڵەقا، ڕاوەشا

تَهَزَّعَ : پەلەیكرد،خێرایكرد، گورجبوو، دەستو بردی كرد

تَـهَزَّمَ الوَتَـر(رَنَّ): لەریــەوە، دەنگـی دایەوە

تَهْزِیز(تحریـك): جووڵانـدن، لـەرزان، شڵەقان، بزواندن

تَهْزِیم: ڕاونان، كۆڵ پێدان، هەڵبڕین

تَـهَزْهَزَ(تَحَـرَّكَ): جـوولا، لەریــەوە، بزووت، لەقی، لەرزی

تَهَشَّمَ: تێکشـکا ، وردبـوو ، پـارچە پارچە، وردوخاشبوو

تَهْشِيم(كَسر): شـکاندن ، هـاڕین ، تێکشکاندن ،پارچە پارچەکردن

تَـهَطَّلَ(نَـزَل): باران بـارین، داکردنــی باران

تَهَفْهَفَ(نَحَل): لاوازبـوو، بـاریکبوو، لەڕبوو، چرووسایەوە

تَـهَكُّم(سُـخْرِيَّة): گاڵتــە ، قەشمــەری، لۆترەوانی

تَهَكَّمَ البناءُ(تَهَدَّم): ڕووخا، تەپی،ڕما

تَـهَكُّمِي(إسْـتِهزَائِي):گاڵتـــەچێتی، قەشمەری، لۆترەوانێتی، تیزەجاڕیی

تَهْلُكَة: مەترسی، لەناوچوون

تَـهَلَّلَ(إبْتَـهَاج): خۆشــی ، شــادی، شادمانی، دڵشادیی، گەشاوەیی

تَـهَلَّلَ الوجــهُ(تَــلأْلأ):بزەگرتـــــی، شاگەشکەبوو، گەشایەوە

تَـهْليل: (لا الـه الا اللـه)وتــن، هــاواری خۆشی، بانگەوازی شادمانی

تُهْمَة: بوختــان، دەس هەڵبـەس، درۆو دەلەسە

تَـهَنَّأَ بـه(فَـرِح): پێشخــۆشحاڵبوو، دڵخۆشبوو، خێری لێ بینی

تَهَنَّأَ بالطعام(ساغَ لـه): پێـی کـەوت، بەدڵی بوو

تَهْنِئَة: پیرۆزبایی ، پیرۆزە کردن

تَهَنْدَم: دەستی بـەخۆیدا هێنـا، خـۆی ڕێکخست

تَهَوَّدَ: گەڕایەوە ، تەوبەیکرد

تَهَوَّرَ(إنْهَدم): ڕووخا ،داڕووخا،کەوت ، تەپی، هەرەسی هێنا

تَـهَوَّرَ(إنْدَفَع بـلا مبـالاة):هەڵپـەیکرد، هەڵەشەیی‌کرد

تَهَوُّر(إنْدِفَاع وتَسَرُّع):هــــەڵەشــەیی هەڵچوو، پەلەکردن، خۆدانان

تَـهَوَّسَ: تێکچــوو، ئــەقڵی ســووکبوو، گەوجبوو، سەرشێتبوو

تَـهَوَّعَ(تَكَلُّفَ القَئ): خۆرِشــاندنەوە، هێڵنجیدا، دڵـی تێکەڵهات ، دڵ بەیـەکا هاتن

تَهَوَّمَ(نامَ قليـلاً): سـەرخەوی شـکاند، چاوی گەرم کرد، کەمێك نوست، سەری گەرمکرد

تَهْوِيَــة: بــاگۆڕین ، هــــەواگۆڕکێ، هەڵخستن

تَـهْوِيد الأطفَــال(تَرنِيــم للأطفــال): گورگانە شەوێ ، لای لایە، پشە سورێ

تَهْوِير: ڕۆچواندن، تەیف کردن

تَهْوِيل(إرهَاب): مەترسیخستنەوە

تَهْوِين: ساناو ئاسانکردن

تَــهَيَّأَ: ئــامادەبوو، ســـازاندن، ڕەخساندن ، ڕاپێچان

تَهْيِئَة(إعْدَاد): ئامـادەکردن، تــەیار، پێکهێنان، خستنە بەردەست

تَهَيَّبَ(أفزَع): ترساندی ، تۆقاندی

تَـهَيَّبَ الرَّجُل أوْ الشَّئَ(خافَـه):لێـی تـرسا،سڵی لێکردەوە

تَـهَيَّجَ (ثَــار): هــەژی ، یــاخیبوو، هــــەڵچوو،بەلەســــەبوو، وروژا، ئاشوبی‌نایەوە

تَـهَيُّج(ثَــوران ـ جنــون):شــێتی، شێتگیربوون، خرۆشان

تَهَيَّضَ(إنْكَسر): شکایەوە، لەت بوو

تهييج(إثارة): جوولاندن ، ورووژاندن، هەڵسـاندن، ئـارەزوو خرۆشـاندن، هـاندان، هەژاندن

تو

توائم: گونجانو شیان

توّاب: بەخشندە، تەوبە وەرگر

تواتر(تتابع): بەدوای یەکدا هـات، ناوبەناو بوو

تواثب: هێرشو هەڵمەت بردنەسەریەك

تواجد(تظاهر بالحب): خۆشەویستی نیشاندا

تواجه: رووتێکردن، رووبەرووکردن

تواجه الرجلان: یەکتریان بینی،بەرەو روبوونەوە

تواحي: پەلەیان لەیەك کرد

توادّ(تحابا):یەکتریان خۆش ویست ، برایەتیانگرت

توادع: رێکەوتن ، پێکهاتن

تـواری:خـۆی شـاردەوە،خـۆی پەنهانکرد، شاردرایەوە

توارث: میرات لێگرتن

توارثوا الشئ: لەیەکەوە بۆیان مایەوە

توارد: هاتنو گەیشـتن بەدوای یەکدا، لەیەك کاتدا گەیشتن

توادرت الخواطر: وەك یەك روانین، دڵ لەدڵ روانی

تـواردوا: بـەدوای یـەکدا هـاتن ، رشتەبوونی یەك

توارك: پاڵی پێوەدا، پشتی پێبەست

توازِ(محاذاة): تـەریب بـوون، جـووت، بەرامبەر بوون

تـوازی: هـاورێکی ، تـەریب بـوون ، بەرامبەر یەکتر بوون

توازن: وەك یـەك بـوون، هـاوکێش بوون، لەترازوودا بوون

توازن(موازنة):هـاوکێشی،هاوسەنگی ، جووتە تەرازوو ، یەکسان

تواشج: تێکەڵو بەیەکا چوونی لـقو پۆپی درەخت

تواشق: دوژمنیـان بەشـیرەکانیان تـوێ توێکرد، دوژمنـەکانیان پارچـە پارچەکرد

تواصی: مـۆچیاری یـەکیانکرد، ئامۆژگاری یەکتریان کرد

تواصف: پیاهـەڵدان ، وەسـفکردن، باسکردن

تواصل: ئاڵو گۆڕ، لەسەر رۆیین

تواصل: بەیەك گەیشتن، پەیوەنداریی

تواصم: رەخنـەیان لەیـەك گـرت، یەکتریان عەیبدارکرد

تواضع: بێفیزبوو، رۆح سووکبوو

تواضع: بێفـیزی ، خۆبەکـەم زانـین، خاکیتی ، خۆ بەزل نەگرتن ، دڵزامی

تواطأ: لـەگەڵی رێکـەوت، پێکـهات لەگەڵی

تواطؤ: رێـك کـەوتن ، بەنـهێنی، پیلانگێران

تواطس: هەڵسانی شەپۆلەکانی دەریا

تواعد: بـەڵێنیاندا بەیـەك، پـەیماندان بەیەکتری

تواغم: بەتوندی جەنگانو شەڕیانکرد

توافر: زۆربوو، فرەبوو، لێی مایەوە

توافق: رێککـەوتن ، لێك نزیکبوونـەوە، کۆك بوون

توافه: هیچو پووچی، پڕوپووچی

تَوَافِي: ئەمەکداری،نواندن، دەربڕینی دڵسۆزی
تَوَّاقٌ: ئارەزوومەند، عەودالْ، شەیدا
تَوَاقَحَ: بێحەیاو بێئابڕوویی کرد
تَوَاقَصَ: خۆ بەگەردن کورت نیشاندان
تَوَاقَعَ: دژبەیەك وەستان، یەخەو گیرمانەوە
تَوَاقَفَ: لەجەنگدا بەڕیزو لەپاڵ یەکدا وەستان
تَوَاكَفَ: لایدا، سەری لێشێوا،بەلایەکی دیکەیا کەوت
تَوَاكُل: پشت بەخەڵك بەستن
تَوَاكَلَ: پشت بەیەك بەستن
تَوَالَى(تَتَابَعَ): بەدوای یەکداهاتن، یەك لەدوای یەك بوون
تَوَالُد: سكو زاکردن، زاوزێکردن، لەیەك بوون
تَوَالَدوا(كَثُروا): زۆر بوون ، زاوو زێیانکرد
تَوَالُس: چاوبەستکردن لەیەك، زاڵبوون بەسەر یەکدا بەخیانەتوناپاکی
تَوَالَيت: سەرپێشاو ، ئاودەست، ئابخانە
تَوَامَق: یەکتریان خۆشویست، خۆشەویستی هەڵگرتن بۆ یەك
تَوَان: دواکەوتن، ساردی، هێواشی
تَوَانِي: کەمتەرخەمیکرد، لەشی ساردبوەوە
تَوَاهَبَ: بەخشیان بەیەك ، دایان بەیەکتر
تَوَاهَقَ: بەرابەربوون، یەکسان ، تەریب بوون

تَوَايَل: دوعای خراپەیان لەیەككرد
تَوَأَدَ: شێنەیی کرد، لەسەرخۆبوو
تَوْأَم: هاوسك، هاوزێ، دوان بەیەك سك بوون
تُؤَدَة(تَأَن): شێنەیی، لەسەرخۆیی، ئەسپایی
تَوَّب: تەوبەی پێکرد، پەشیمانی کردەوە، ژیوانی کردەوە
تَوْبَه(نَدَامَة): تەوبە، پەشیمانی، ژیوانی
تَوْبِيخ(زَجْر): سەرزەنشت کردن، سەرکۆنە ، پێکردن
تُوت(فرصاد): دار توو، توو
تَوَتُّر(شد ـ مط): راکێشان، کرژبوون، توندبوون، ئاڵۆزیی ، پێکدادان
تَوَتُّر الحَبل: پەتەکە گرژبوو، جەڕی
تَوَثَّبَ عليه: هەڵی کوتایە سەری، هێرشی بردەسەر، بەزۆر لێی داگیرکرد
تَوَثَّق: جێگیربوو، پتەوبوو، قایمبوو
تَوْثِيق: قایم کردن، مەحکەم کردن، داگیرکردن
تَوَّجَ: تاج خرایە سەری، لەسەر تەخت دانیشت
تَوَجَّد بِه: زۆری خۆش ویست، مۆگری‌بوو
تَوَجَّسَ شراً: هەستی بەخراپەکرد، پێش بینی خراپەی‌کرد پێشەکی زانی خراپ روو ئەدات
تَوَجَّسَ الصَوْتَ: بەترسەوە بیستی
تَوَجَّعَ(تَأَلم): ئێشی پێگەیی، ئازاری هەبوو، ئێشی هەبوو
تَوَجَّه (ذَهَب): رۆیی، رۆیشت ، چوو .

تَوَجَّه إلَى: رۆیی بۆ ، چوو بۆ
تَوْجِيه(تَصْوِيب): ئاڕاستەکردن، رابەری ، رووپێ لەشتێك کردن
تَوْجِيهي: ڕێ نوێنی، ڕێنشیاندەریی
تَوَحَّدَ(بقي وحده): بەتەنیا مایەوە، هەر خۆی مایەوە
تَوَحُّد(عُزْلَة): تەنیایی، تەنهایی، هەر خۆیی ، تاکی
تَوَحَّش: وەك درندەی لێهات، بوو بەکێوی
تَوَحُّش(قَسَاوَة - هَمَجِيَّة): درندەیی، دڵڕەقی ، بێ ویژدانی
تَوَحَّلَ(تلوث بالوحل): قوڕاوی‌بوو، قوڕی بەرکەوت
تَوَحُّم: بێزوو ، هەوەس، ئارەزوو، بەوحاڵە دەگوترێت کەئافرەتی دووگیانی تێدەکەوێت بەحەزکردن لەخواردنێك لەماوەی هەڵگرتنی مناڵەکەیدا
تَوْحِيد: کردنە یەك، بەتاكو تەنیا زانین، یەك خستن، یەك بوون
تَوَخَّى(قصد): ویستی، نیازی‌بوو، مەبەستی‌بوو، بۆیچوو
تَوَدَّدَ(طلب مودته): ویستی دڵی ڕاگرێ، ویستی برایەتی لەگەڵ ببەستێ
تَوْدِيع: ماڵئاوایی، ڕەوانەکردن، ئەسپاردن، سپاردە
تَوْرَاة: تەورات ، پەرتوکی پیرۆزی جوولەکەیە کەبۆ موسا پێغەمبەر هاتووە (سەلامی خوای‌لێبێت)
تَوَرَّدَ(إحْمَر): سووربوو، سووربووەوە، سوور هەڵگەڕا

تَوَرَّطَ: تووش بوو، پێوەبوو، تێوەی گلا
تَوَرُّط: تووش بوون، پێوەبوون، تێوە گلان
تَوَرُّع: پارێزگاری، پارێزیی
تَوَرَّعَ (تعفف وتجنب عن): خۆی پاراست، دوورکەوتەوە، دەستی لێهەڵگرت، تەوبەی‌کرد
تَوَرَّم(إنْتَفَخ): ئاوسا، کیسی‌کرد
تَوَرُّم(إنتفاخ): ئاوسان، ئاوساوی، کێشکردن
تَوْرِيَة(إخفاء): شاردنەوە، توانج ، لێگۆڕین، بەپێچەوانەی ڕاستی نواندن
تَوْرِيث: کردنە میراتگر
تَوْرِيط: تێوەگلان ، پێوەکردن
تَوْرِيح: هەڵاسان ، پەنمان، هەڵپەنماندن
تَوَزَّرَ(صار وزيراً): بوو بەوەزیر، بوو بەشالیار
تَوَزَّعَ(تفرق): بڵاوبووەوە، دابەشبوو، پەرش بوو
تَوْزِيع(تفريق): دابەشکردن، بڵاوکردنەوە
تَوْزِين: هەڵسەنگاندن ، سەنگاندن
تَوَسَّخ: پیس‌و چڵکنبوو، لەکەداربوو
تَوَسَّد: سەری خستەسەر سەرین
تَوَسَّطَ: دامانگرتن ، ناوبژیوانی، نێونجیەتی
تَوَسَّط المَكَان أوْ القَوم: لەناوەڕاستیانا دانیشت
تَوَسَّط بين مُتَخَاصِمَين: ناوبژی‌کردن، کەوتنە بەینەوە، ڕێکخستن ، ئاشت کردنەوەی دوو نەیارو ناکۆك

تَوَسَّع: فراوان بوون، گوشادبوون

تَوَسُّــــل: پاڕانـــــەوە، تکـــاکردن، دەستەوداوێن بوون

تَوَسَّلَ إلَيـه: لێی پاڕایەوە، لالآیەوە، تکای لێکرد، خۆی لێبردە پێش

تَوَسَّل (إلْتَمَاس): پاڕانەوە، داواکـردن، تکاکردن، لالآنەوە

تَوَسَّمَ الشَئ(تفرسه): تێـبڕوانی ، لێـی وردبوەوە، لێی راما

تَوْسِيط: نـاوبژیوانی، کردنە نێوبژیکار

تَوْسِيع: گوشادو فراوانکردن، پەرەپێدان رووبەر فراوانکردن

تَوْسِيم: نیشانکردن ، دیاریکردن

تَوَشَّحَ(لبسه): مل پێچی کردە ملی ، دای بەشانیا

تَوَشَّخَت: لقەکان چوون بەناویەکدا، بوو بەچڕە

تَوَشْوَشوا(تهامسوا): سرپەسرپیان بوو، چرپە چرپیان بوو

تَوْشِيَة(تزيين بـالنقوش): رازاندنـەوە، نەخشاندن

تَوَصَّبَ(مرض): نەخۆشکەوت،ناساغبوو

تَوَصَّلَ: پێیگەیشت، گەیشتەئەوەی

تَوْصِيَة(نصــح وَإرْشَــاد): ئامۆژگـاریی کردن ، رێنمایی، راسپێری ، راسپاردن

تَوْصِيف: چاکە وتن ، راناندن، هەڵدان

تَوْصِيل: گەیاندن، بەیەکەوە گرێدان

تَوَضَّأَ(إغتَسَل): دەستنوێژی گرت

تَوَضُّؤ: دەستنوێژ گرتن

تَوَضَّحَ(إنْجَلَـى): ئاشـکرابوو، زانـرا، روون بوەوە

تَوْضِيـــب(تَرتِيــب): رێکخـــستن، گونجاندن

تَوْضِيح(تَفسير): لێکـدانەوە،توێژینەوە روونکـردنەوە، رەوشەنکردنەوە

تَوْطِئَة(خفض): نزم، نەوی، راخسـتن، ئامادەکردن

تَوَطَّدَ(تثبت): قـایمبوو، جێگـیربوو، پتەوبوو، بەهێزبوو

تَوَطَّن: جێنشـین بـوو، جێگـیربوون، نیشتمان گرتن

تَوْطِين(إسْكَان): نیشتەجێبوون

تَوَظَّـف(تَعَيُّــن): دامـــەزرا، دانــرا، جێگیربوو

تَوْظِيف(تَعيين): دامەزراندن، دانان

تَوَعَى منه: خۆی لیّ پاراست

تَوَعُّـد(مـا تـهدد بـه):هەڕەشـــەو گوڕەشە، ترساندن

تَوَعَّـدَ (تـهديد): هەڕەشـــەکردن، ترساندن

تَوَعَّر: سەخت بوو، رەق بوو

تَوَغَّـرَ: تورەبـوو، رقـی لیّ هەڵسـا، پیشی خواردەوە

تَوَغَّلَ(دخل فيه): چوە ناوی

تَوَغُّل: رۆچوون، نقوم بوون تێیدا

تَوَفَّـى(إسْـتَوفى حقـه):مـافی خـۆی وەرگرت

تَوَفَّـاهُ الله(مـات): مـــرد ، عـــەمری خوایکرد، گیانی سپارد

تَوَفَّـرَ: خـۆی بـۆ تـــەرخانکرد ، خـۆی رامکرد بۆی

تَوَفُّر: زۆربوون، فرەکردن

تَوَفَّقَ(نجح): سەرکەوت، زاڵبوو

تَوْفِير(تكثير): زۆرکـردن، پـترکردن، پاشە کەوتکردن

تَوْفِيق(تكييف): گونجان، سازندن، پیرۆزیی .

تَوَقَّحَ(قَلَّ حياؤه): بێحەیا ، بێئابڕوو ، چوختی ، چەقاسووبوو

تَوَقَّدَ(إشْتَعَل): داگیرسا ، گڕیگرت، ئاگری گرت، کلّپەی سەند

تَوَقَّعَ(إنْتَظَره): چاوەڕوان بوو، بەتەمابوو

تَوَقُّع(إنْتِظَار): چاوەڕوانبوون، بەتەمابوون، هیوابوون

تَوَقَّفَ(تمَكَّث): وەستا ، راوەستا ، وچانیدا، پشوویدا، هەڵوێست

تَوْقِيت: دیاریکردنی کات،دەستنیشانی کات

تَوْقِيع(إمْضَاء): ئیمزا ، شەقل، واژۆ

تَوْقِيف(حبس): بەندکردن، گرتن، دەبست بەسەراگرتن

تَوَكَّأَ: پاڵیدایەوە، شانیدایا،خۆی دا بەسەریا

تَوَكُّؤ: پاڵدانەوە، شان دادان، خۆی بەسەردادان

تَوَكَّد(توثيق): سەلمێنرا، چەسپی، سەلمی

تَوَكَّلَ: بوو بەبریکار، بوو بەوەکیل

تَوَكُّل: پشت بەستن، یاوەری

تَوْكِيد(إثبات): سەلماندن، دوپات کردنەوە، دڵنیایی

تَوْكِيل(تعين الوكيل): دانانی بریکار، وەکیل دانان، لەجیّدانان، کار پێ سپاردن

تَوَلَّى: گرتنە ئەستۆی کارێك، فەرمانبەرداری

تَوَلَّى عَنْه: وازی لیٚهێنا، پشتی لێهەڵکرد

تَوَلَّى الأَمْر(قام به): گرتیە دەستی خۆی، بەجێیهێنا

تَوَلُّع: هۆگربوون، ئالوودەیی، سۆزی بەتین، خۆشەویستی، پەرۆشی

تَوَلُّد: منداڵبوون، رەگ دانان، نەوە، وەچە، زاوزێ

تَوَلَّدَ مِن(نتج): لێی پێکهات، لەئەنجامو بەرهەمی

تَوَلَّتْ وِلَادَتَهَا: مامانیکرد، یارمەتیدا لەمناڵ بونیا

تَوْلِيَة: سپاردنی کاروبار بەیەکێك، پێدانی سەرپەرشتی بەیەکێك

تَوْلِيَة الحُكم: بوون بەفەرمانڕەوا

تَوْلِيد: لیٚپەیداکردن، مامانی

تَوَهَّجَ(توقد): گەشایەوە، هەڵگیرسا ، گڕی گرت ، کلّپەی سەند، بلّێسەی سەند

تَوَهَّجَ الحَر(إشْتَدَّ): گەرمایکرد، تاوی سەند

تَوَهَّرَه في الكلام: بەقسە شێوانی، بێدەنگی کرد، دەمکوتیکرد

تَوَهَّش: پێخاوس، ، بیٚکەوش

تَوَهُّم(إشْتِبَاه): لیٚتێکچوون، گومان کردن، بەهەڵەدا چوون، سەهوکردن

تَوَهَّمَ الأَمْرَ(تخيل وجوده): بەهەڵەداچوو، وای هات بەبیردا

تي

تَيَّار(مجرى): تەوژم ، تەزوو، شەپۆل، لووزەو

تَيَّاس(صاحب التيس): بزندار، ئەوەی خاوەن بزنە

تَيَاسَر: سانايكرد، ئاسانىكرد
تَيَاسَر القَوم: لاى چەپى گرت
تَيَامَنَ: لاى راستى گرت
تَيَّان: هەنجير فرۆش
تَيَّاه: گومرا ، سەرلێشێواو
تَيَبَّس(جَفاف): وشك بوونەوە، رەق هەلاتن
تَيَتَّمَ(صار يتيماً): هەتيوكەوت
تَيس(ذكر الماعز): بزن ، سابرێن
تَيَسَّرَ(سهل): ئاسان بوو، سانابوو، بەئاسانى بۆى هات
تَيَسَّرَت أُمُوره(تسهلّت): كاروبارى ئاسان بوو
تَيْسِير(تَسْهيل): ئاسان كردن
تَيَفَّعَ: بوو بەهەرزەكار، پێگەيشت
تَيْفوئيد: گرانەتا، كەوتويى، گرانەتىٚ، تيفۆ
تَيفُوس(الحمى المُحْرِقَة): رەشە گرانەتا
تَيَقُّظ(إنْتِبَاه): ئاگا، ئاگادارى، هۆشيارى، وشيارى
تَيَقَّظَ: ئاگاداربوو، بەئاگاهات، وريابوەوە
تَيَقَّنَ(تحققه): دەريخست،خستيەروو، ئاشكرايكرد
تَيل: تالٚ ، ريشالٚ، تەزووله
تَيْم(مُسْتَعْبَد): بەند، گرفتار، شەيدا، پەرۆش
تيم(جَمَاعة اللاعبين بالكرة): تيپ ، دەستە ، تيم
تَيمَة: دەرمالە، دابەستە، پەرداو
تَيَمَّمَ للصَلاة: تەيەمومى كرد بۆ نوێژ
تَيَمَّمَ (الأمْرتعمَدَهُ): بەمەوەس كردى، بەئەنقەست كردى، بەويستى خۆى پێى هەستا
تَيَمَّنَ(مات): مرد، فەوتبوو، تياچوو، گيانى سپارد، روحى تيا نەما
تين: هەنجير
تَيَه(تَوَه ـ أضَلّ): ونى كرد، وێلّىكرد
تيه(كبر): لووت بەرزى ، شانازيى، خۆ نواندن ، خۆ دەرخستن

تَيس (سابرێن - بزن)

تَصْفِيق (چەپڵەلێدان)

تَقَنَّعَ (دەمامك بەست)

تَصْوِير (وێنەگرتن)

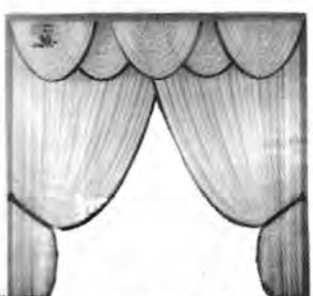
تَطَوَّقَت الحَيية (مارەكە
پەپكەی بەست)

ثَرْموستان (گەرما پێو)

تَمْشِيط (قژداهێنان)

تل الناموسيات
(پەردەو كوللە)

تَمْرِين (مەشقكردن)

٤

حرف الثّاء

ث

چوارەم پیتی زمانی عەرەبی‌یە

ثَا ـ ثَأ

ثائِبْ: ئەو بایەی لەسەرەتای باراندا هەڵدەکات

ثائِرْ: شۆڕشگێڕ، تووڕە، بەلەسە، هەڵچوو، هەڵگیرسێنەر

ثائِرَةٌ: گێرەشێوێنی،ئاژاوەنانەوە، ژاوەژاو، ئاژاوە، ئاشوب نانەوە

ثابَ(عَاد): گەڕایەوە، هاتەوە

ثابِت(راسِخ ـ مُسْتَقِر):جێگیر، وەستاو، ناجوڵێنریٚ، گیر، نەگۆڕ

ثابِتَة: زەویو زارێك کەموڵکیەتی نەگوێزرێتەوە

ثابَرَ(وَاضَب): بەردەوام لەسەری ڕۆیی بوو

ثارَ(هَاج): هەڵسا،هەژی،تەقیەوە، یاخی‌بوو، جوولاٚ، وروژا

ثاغِي: کەس ، یەکێك

ثاقِب: کونکەر، کاریگەر، بڕەڕ

ثَاقَف: شەڕەشیری‌کرد، یاری بەشمشێر ئەکا

ثاقَلَ: خواردنی قورسی خوارد

ثاكِل(ثَكلَى): کوڕ مردوو ، ڕۆڵە جوانە مەرگ، ئەوەی کوڕی دەمریٚ

ثالِث: سیٚ ، سێیەم

ثالَم(كليل): کۆڵ ، دەمەڕێزە

ثالُوث:سیانە، سیٚ خشتەکی،سیانەکی

ثامِرْ: بەردار ، بەبەرهەم

ثامِر(لوبياء): لۆبیا، ماشەسپی

ثامَن: هەشتەم ، هەشتەمین

ثَاوِي: گرنگ نییە، لاوەکی، دواناوەندی

ثانِّي: دووەم ، دوو

ثانِي عَشَرَ: دوانزەیەم ، دوانزەیەمین

ثانِيَة: چرکە ، 60/1 ی خولەکێك

ثانِيَاً: دوەمین ، سەر لەنویٚ، دیسان ، هەم ، دیسان

ثاهِث: کەروو، هەوك ، قورگ، بین ، کەرووی ، قوڕقوڕاگی

ثاوَرَه: هێرشی بردەسەر

ثَأَى: بریندارکردن، زامدارکردن

ثَأَب: باوێشکدان

ثَأَرَ(إنتِقَام): تۆڵە سەندن، تۆڵە کردنەوە

ثَارِيٌ(إنتِقَامِي): تۆڵەسێن، بەرگری کەر

ثَأيٌ(فَسَاد): خراپە ، ناباشی، نالەباریی، ناڕەسەنی

ثَئِب ـ تَثَاءب: باوێشکیدا

ث ب

ثَبَات (إسْتِقرَار):جێگیری،قایمی، بەردەوامی، هەمیشەیی، هەردەمی

ثَبَان(حجر): کۆش ، ئامێز

ثَبَتَ:قایمی‌کرد،جێگیری‌کرد، چەسپانی

ثَبَتْ (بُرهان): بەڵگە ، قەواڵە، سەلماندن، دەستاویژ، رابەر، رێنیشاندەر، بەڵگەو گۆشی

ثَبَتَهُ: جێگیریکرد، چەسپاندی ، قایمو مەحکەمیکرد

ثَبَجَ: ناوەڕاستو گازەرای هەموو شتێك ، نێوانی پشتو ناوشان

ثَبَرَ(طرد): دەریکرد، هەڵی فڕیواند، دەریپەڕاند، پاڵی پێوەنا

ثَبَرَهُ(لعنه): نەفرەتی لێکرد،دەریکرد، پاڵی پێوەنا

ثَبَطَهُ: دوایخست ، کۆسپی بۆ وەبەرهێنا، رێگری لێکرد

ثَبَنَ الثَوبَ: دامێنی دانوشتانەوە، دامێنی داگرتەوە

ثُبُور(هَلاَك): وێرانکردن، کاولکاری، خاپوورکردن

ثَبِيت: مەردومی دلاوەرو دلێر، جوامێر، باشەکار، مەرد

ث ج

ثَجَّ: لەبەرڕۆیشتنی ئاو

ثَجَّاج: لەبەر رۆیشتنێکی بەخوڕو خێرا

ثَجَمَتْ: ئاسمان بەخێرایی بارانی لێوە باری

ثَجُوج: کانیاوی پڕئاو، سەرچاوەی پڕ ئاو

ث خ

ثَخُنَ(غَلُظ): خەست بووەوە، چڕبووەوە

ثَخُنَ(كَثافَة): خەستی، پەیتی، توندی

ثَخِين(غليظ): خەست، تیر، پەیت ، توند، چڕ ، بەپێچەوانەی ئەوەی کەشل بێت

ث د

ثُداهُ: تێریکرد، خواردنی دایە

ثَدْى: شیری مەمکە دایە، شیری دایە

ثَدي(نَهد): مەمك ، سنگ، مەم ، چیچیلە، چۆرت ، مەمێ، یزی

ثَدْيَاء(كَبِير الثَدْي): مەمك زل ، بەگوان ، گوان زل

ثَدِيَيات(الحَيْوَانَات اللبُونَة): گیانەوەری شیردەر

ث ر

ثَرَّ(كَثِيرالكَلاَم): زۆربلێ ، چەنەباز ، هەڵەوەڕ ، فرەواچ ، لاترقەوچ، لۆترەوان ، قەرەچەناخ، چەنەهەراش، زۆردوو، بەزۆك ، بلبلە

ثَرَّ الشَئ(إتَسَع): کشا،فراوان بوو،کرایەوە، گوشادبوو، والآبوو

ثَرَاء(كَثْرَة المَال): دەوڵەمەندی، سامانداری، زۆری ماڵو دارایی

ثَرَى(ندى): تەڕی ، شێ، نەرمی

ثَرَى: خاك ، خۆڵ

ثَرَبَ ـ ثَرَّبَ (لاَمَ): سەرزەنشتیکرد، لۆمەیکرد

ثَرْب: بەزی ناوسك ، چەوری

ثَرثَار(كَثِير الكلام): زۆر بلێ ،چەنەباز، هەڵەوەڕ، دەمدرێژ، سازندە، سزنگە، درێژدادڕ، دەم هەراش

ثَرْثَرَ(كَثْرَة الكَلاَم): زۆر وتن ، زۆر قسەیکرد، چەنە هەراش، زۆربلێ

ثَرْثَرَة: زۆر وتن،زۆر بلێی، هەڵەوەڕیی، چەنەدان، هەرزەگۆیی

ثَرَدَ(فَتَّهُ في المَرق): تێی گوشی، تریتی کرد

الثَّرد: نەرمە باران، بارانی هێواش و لەسەرخۆ
الثَّرَد: قلّیشی لێو ، لێو قلّیشان
ثرغل: مێینەی
ثُرْغُلَة: پەرەکانی دەوری گەردنی کەڵەشێر
ثُرغُول: گیایەکە
ثَرِم(كسر سنه): دانی شکاند
ثُرمَان: دارێکی بێگەڵا، داری روت و بێگەڵا
ثَري(غني): دەوڵەمەند، ماڵدار،خاوەن سامان
ثُريَّاء: چل چرا ، کۆمەڵە هەسارەیەکی تۆکمەو رشتەبەند
ثَريد(فَتيت): تریت ، تێکوشراو، تلّیت، تێکوشین ، نانێکە کوشرابێتە شتی شلەوە

ث ع

ثُعْبَان(حيَّة): مار، ئەژدیها
ثَعَبٌ(مسيل المَاء): ئاوەڕۆ
ثَعَبُ المَاء(أجْرَاه): ئاوی هەڵگرت، جۆگەی بەست
ثَعْلَب(حيَوان): رێوی
ثُعْلُبَان: بۆ نێرو مێی رێوی بەکاردەهێنرێ

ث غ

ثُغَاء(صَوت الشَاة):باعە باع ، دەنگی مەڕو بزن
ثَغَى الخَروف والشَاة: باعانی، باڕانی
ثَغَام: دارێکەگوڵێکی سپی دەردەکات
ثَغَرَ(فَتح ثغرَة): کونی تێکرد ، دەلاقەی تێخست
ثَغْرْ(فَم): دەم ، پێشی دەمو ددان، زار، دەم، دەو ، دەف
ثَغرَة(فَتْحَة): کون ، دەلاقە ، شەبەق ، کەلێن ، دەلاقەیەکی بچووك یان گەورەیە لەشتێکدا

ث ف

ثَفَافيد: گەواڵە هەوری سپی لەسەر یەك نیشتوو
ثَفَال: کەوڵێکە لەژێر بەردی ئاشا دادەنرێ
ثُفَال: بەردی ژێرەوەی دەستاڕ
ثُفل(راسب): نیشتوو، تڵپە ، پەگر، نیشتك، هەڵنیشتوو
ثَفَنَت: دەستی چرچ و قلّیشا بەهۆی کارکردنەوە

ث ق

ثَقَاب: شقارتە، دەنکە شقارتە، زلۆك، شەمچە، لێخرێنە
ثَقَاف: ناکۆکی، دژواری، شەڕو ئاژاوە
ثَقَافٌ: ژنێکی زیرەك و دانا
ثَقَافَة(علم وتهذيب): رۆشنبیری، زیری، زانیاری، روونـاك بیری، رەوشەنبیری
ثَقَافِي(تهذيبي): فەرهەنگی، رۆشنبیریەتی
ثِقَال: گران ، قورس،سەنگین ، کێشدار، نرخدار، بەبەها ، بەنرخ
ثَقَبَ(خرق): کونیکرد، هەڵیکۆڵی، سمی
ثَقَبٌ(خرق): کون بوون،تێپەڕین، هەڵکۆڵین، سمین
ثِقَة: متمانە ، پشت بەستن

ثقفَ(صار حاذقاً): ژیربوو، وشیاربوو، تێگەیشت
ثقّفَ(هَذَّب): پەروەردەیکرد، پێی گەیاند
ثقُلَ(صعب): قورسبوو، گرانبوو
ثقُل المَريض: نەخۆشیەکەی لێگران بوو
ثقَّلَ: هەڵی سەنگاند، تاوتوێیکرد
ثقّلَ: قورسیکرد، گرانیکرد
ثِقْل(وزن): قورس ، گران، کێش ، سەنگ
ثقَلْ(مَتاع المُسَافر): کەل‌و پەلی رەوتەنی
ثقَلْ: قورس ، گران ، سەخت
ثقْلَة(أمْتعَة): کەل‌و پەل ، شت‌و مەك
ثقيف: مەردومی چالاك‌و زیرەك
ثقيل: گران،قورس، بەکێش، سەنگین، نرخدار، بەبەها
ثقيل الدَم: رەزا قورس، عەبووس، رەزا تاڵ ، تووك تاڵ

ث ك

ثَكْلى: جەرگ سووتاو ، جەرگ براو
ثكنَة(معسكر): سپاگا، سەربازگە، بارەگای سەرباز، قشڵە
ثكُول: بیابانی فرە نارەحەتی‌و دەردەسەری

ث ل

ثَلَّ البِئر(أخرَج ترابها): خۆڵی بیرەکەی دەردا، بیرەکەی دەردا
ثلاثاء: سێ شەممە
ثلاّج: بەفر فرۆش
ثلاجي: زۆر سپی، وەك بەفر سپییە
ثلاجَة: یەخچاڵ، سەلاجە
ثلاثَة: سیان
ثلاثَة عَشَر: سیازدە، سیانزە
ثلاثون: سی، سیەم
ثلاثي: سیانە
ثلَبَ(طَرد): دەریکرد، هەڵی فریواند
ثلَبَ(سب): قسەی پێوتن، تانوت لێدان ، ناو زڕاندن، سووککردن
ثلبَ الجلد(تقبض): کرژبوو، هاتەوە یەك
ثَلَّة: رانەمەڕ، کۆمەڵە مەڕ
ثُلَّة: کۆمەڵێك ،تاقمێك ، گرۆهێك، چەند کەسێك
ثلَث (الولد الثالث): منداڵی سێیەم
ثلث(جزء من ثلاثة أيام): سێ رۆژ جارێ ئاودان
ثلَث الشئ: سێیەکی برد
ثَلْج: بەفر ، سەهۆڵ
ثلَج(بَرد أو جَهَد): بەستی ، ساردی کردەوە، بەستانی
ثلْج(مُجمَّد): بەفراو، بەستوو، زۆرسارد
ثلجَت (نزل منها الثلج): بەفرباریی
ثلَل: وێرانکاری
ثلَمَ: کەل بوو، قەراغەکەی شکا، درزی تێبوو، قرنجا، رووشا
ثلمَ(خلل): کەلێن، درز، قڵیش ، قرنجاوی، کەلی ، رووشاوی
ثلَمَ الصَيت أو السمعَة: ناوی زڕان ، قسەی شوێن خست
ثلَم الإناء: کەلی کرد، لێوارەکەی قرنجاند
ثلمَ منْ ماله: لەپارەکەی کەم بووەوە
ثلمَة: ناتەواوی ، کەلێن، دەلاقە، دەروازە

ث م

ثُمَّ(حينئذ): پاشان، ئەوسا،بەوپىێيە، لەوكاتەوە
ثَمَّ(هناك): ئەوێ
ثَمار: بەروبووم ، بەرهەم
ثَمام: وردە گيا
ثَمان(ثَمانيَة): هەشت
ثَمانون: هەشتا
ثَمَر: بەر ، بەرهەم ، دەستكەوت
ثَمَرَ(طلع ثمره): بەريگرت، هاتەبەر
ثَمْراء: درەختــی پرمیـوە، زەمینـی بەروبوومدار
ثَمَرَة(فائدَة): سوود، كەلك، قازانج
ثَمِلَ(شَكَرَ): مەست بـوو،كـەيل بـوو، سەرخۆش بوو، سەرگەرم بوو
ثَمَلَ(سُكر): مەسـتی، سەرخۆشـی، كەيل
ثَمَنَ: هەشت يەكی برد
ثُمُنْ: هەشت يەك 8/1
ثَمَن(قيمَة ـ سعْر): نرخ ، بەها
ثَمَّنَ الشَّئ(قَدَّرَ قيمَتَه):نرخی بۆ دانا، نرخەكەی قەبلاند، نرخاندی
ثَمِين: گرانبـەها، نرخـدار، زۆر نايـاب، بەنرخ

ث ن

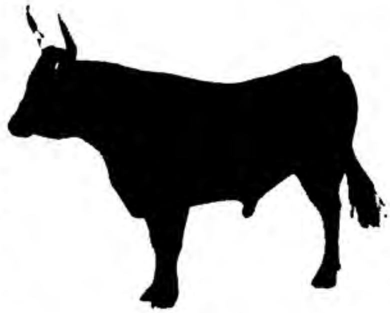
ثَنَاء(مَدح): پياهەڵدان
ثَنَائِي(مُزدَوَج): دوان ، دوانە
ثَنَايَا: ناخ، نێو جەرگە، ناوەڕاست
ثَنَى(طوى): چەمايـەوە، نوشـتايەوە، قەدیكرد، پەچیدا
ثَنَّى العَدد(ضعفه):كردی بە بـەدوو ئەوەندە، دووجارەی كرد
ثَنِيَّات: جێگر، پلەداری دووەم
ثَني(عَطف): لادان، پێچ كردنـەوە، وەرچەرخان، نوشتانەوە، پەچ دان
ثَنِيَّة(سـن قَاطعَـة): دانـی برنـدە، دانەكانی پێشەوە

ث و

ثَـواب(جَـزَاء): خـەلات ، پاداشـت، دەستكەوت، خێر گەيشتن
ثَوَابِت: پێكهاتەجێگیرو نەگۆڕەكان
ثَوَى(أقَام): نيشتەجێبوو، تيادانيشت
ثَوَّبَ: راوەشانی كراس بۆ بينين
ثَوْب(رِدَاء): كراس، بەرگ
ثَـوَّة(آثَـاث البَيت): كـەلوپەلی نـاو ماڵ
ثَور(ذكَر البَقَر): گا ،كەڵەگا، كەڵ
ثَـوَرَان(هَيَجَـان): هـەژين، بـەرپابوون، تەقينەوە، جمو جووڵو نەسرەوتن
ثَوْرَة: شۆڕش ، ياخێتی، ئاشوب
ثَوري: شۆڕشگێڕيی، ئاشوب گێڕيی
ثَوْل(جَمَاعَة النَحل): پورە هەنگ
ثَـوَل(حَمَـق): گێـل بــوو، گـەمژەبوو، نەزان بوو
ثُوم: سير
ثُومَة: يەك سەلك سير
ثَوِيَ(دُفن): نێژرا، بەخاك سپێرا
ثَوِي(أسِـير): ديـل ، ديوەخـان، بـەند، ميوانخانە
ثَوِيَّة(المَرأة): ژن ، ئافرەت

ث ي

ثِيَاب: جلو بەرگ ، پۆشاك
ثَيِّـب: بـوو بـە بێـوەژن بـەمێرد مـردن يان جيابوونەوە
ثَيِّـب(نَقيـض البِكـر): ژن ، ئـەو ئافرەتەی كچ نييە
ثِيل: چيمەن ، هەرێز

ثَوْر (گا)

ثَلّة (رانه‌مه‌ڕ)

ثوم (سیر)

ثلاجة (سه‌لاجه)

ثعلب (ڕێوی)

ثِيل

(چیمه‌ن -

مه‌رێز)

ثَوْب (جل‌و به‌رگ)

بقَرَة (مانگا)

ضَأن (مەڕ)

جمل (حوشتر)

فيل (فیل)

خنزير (بەراز)

كنغر (کەنغەر)

سِنجَاب (سمۆرە)

فهد (پڵنگ)

٥ حرف الجيم

ج

ج

پێنجەم پیتی زمانی عەرەبی‌یە

ج ا ج ا

جَاءَ: هات ، ئامادەبوو،حازربوو، کەوتەڕوو

جَاءَ(آتَ): هاتوو ، یەت ، دێت

جَائِحَةٌ: کارەسات،مەینەت، ڕووداو

جَائِر: ستەمکار، زۆردار، دیکتاتۆر

جَائِز: ڕێدراو، گونجاو، شیاو

جَائِزَة(مُكَافَأة): خەلات، بەخشش

جَائِش(مُضطَرِب): پەشۆکاو، شپرزە

جَائِشَة: دڵ، نەفس، دەروون، هەستی نێو ناخ

جَابَ(شَقَّ): دڕی،دای دڕی،هەڵی دڕی

جَابِر(مُجبِر): ئێسك گرەوە

جَابَل: چوو بۆ شاخ، ڕوەو چیا ڕۆیی

جَابَهُ: ڕوو بەڕوو بوو، بەرانبەری ڕاوەستا

جَابِي(محَل الظرائب): باج گر، باج سێن، پەتەبڕ

جَابِيَة: ئەو ئەستێڵ و حەوزانەی کەبۆ ئاودێری وشتر پڕ ئاو دەکرێت

جَاثَلِيق: پێشەنگی قەشەکان

جَاثِم(مُتَلبِد بالأرض): هەڵنیشتوو ، لەپەوڕووکەوتوو

جَاثَ(رَاكَع): چەماوەتەوە، نوشتاوەتەوە

جَاثِي: بەجۆرێك دانیشتووە لەپاڵیدا کەئەژنۆیان بەیەکەوە نووساوە

جَاحَ(إستَأصَل وَأهلَكَ): لەڕیشە دەری هێنا، لەناوی برد، وێرانی‌کرد، فەوتانی

جَاحِر: نمەك بەد، نا حەقی ، ئەوەی ئینکاری ڕاستی دەکات ، دواکەوتوو

جَاحِظ: چاو دەرتۆقیو

جَاحِم: کەڵە پشکۆ

جَاحَة: کارەسات و بەلای هێنا بەسەرا

جَاجِم: جاجم ، مەوج

جَاد: ڕاست ، بێ‌پێچ و شۆخی

جَاد(مُجتَهِد): هەولدەر، چالاك، تێکۆشەر، دڵکار

جَادَّة(طَرِيق): ڕێ، شەقام، جادە، ڕێڕەو، ڕێگە

جَادَع: قسەی ناشیرین و بەدگۆیی

جَادَل: مشتومڕی‌کرد، دەمە دەمەیکرد

جَادِي: لەبەر ڕۆیشتوو

جَاذِب: ڕاکێشەر، کێشەر، ڕاکێش

جَاذِب: هێزی موگناتیسی

جَاذِبِيَة: هێزی ڕاکێشان، کێشەنی

جَار(صَاحِب): هاوەڵ، دراوسێ ، پەنا، تەك و پشت ، سایە

جَارَ(ظَلَم): ستەمی کرد، چەوساندیەوە

جَارَى: پێشبڕکێ‌ی‌کرد، بۆربۆرێنی لەگەڵکرد

جَارَة: ژنی پیاو، هاوسەری پیاو
جَارِح: درندە،کەڵبەدار، مەترسیدار
جَارِحــة: ئەنــــدامی مــرۆڤ، پــەل، هــەستیارەکانی، ئەندامەکانی لاشەی ئاژەڵی درنـدە لەگشت جۆرەکان
جَارَزَهُ: جۆرە گـاڵتەیەکی لەگـەلا کـرد وەك جنێوو قسە پێوتن وەهابوو
جَارِف(طَاعُون): تاعون ، رشانەوە
جَارُود: ساڵی سەختو گرانـی ، وشـکە ساڵ
جَارُور(دُرج): چەکمەجە، چاو
جَــارِي(لاَ يَجِــف): لــەبەری ئــەڕوا، وشك ناکا
جَارِيَة(أَمَة): کەنیزەك
جَازَ(مَرَّ فِيه): پیاتێپەڕی ، پیا ڕۆیی
جَــازَ الأَمــر: کــارێکی گونجـاوو شـیاو، کارێکی لەبار
جَــازَى(كَافَــأ): پاداشـــتی دایـــەوە، خەلاتی‌کرد، بەشیدا، پێی‌دا، دایە
جَــازِع: بێئــارام ،پەشــۆکاو،شـڵەژاو، ئۆقرە لەبەر براو
جَــازَفَ: بێبـاکی، هــەوڵی نامسـۆگەر، تەقەلای ئەستەم
جَازَفَــه فِــي البَيــع: کۆتــرە فرۆشــی ، بێکێشانە فرۆشتن
جَازِم: لێواو لێو، پڕ ، لێوان
جَاس(اِسْتَقْصَى): پشکنی، گەڕا
جَاسِر: ئازا، دلێر، بەجەرگ ، نەبەرد
جَاسُوس(رَقِيــب):سـیخوڕ، جاسـووس، چاودێر
جَاسُوسِــيَة: سـیخوڕی، جاسووســی، چاودێری

جَاشَ(اِضطَرَب): پەشۆکا، هەژی
جَــاشَ الصــدر: سـنگی هاتـە جـۆش لەغەم‌و خەفەتدا
جَاشَ البَحْر: شـەپۆل‌وهەڵچوونی دەریا
جَاشَــت العَيــن: فرمێســك‌و ئـــەشك بەچاودا هـاتنە خوارەوە
جَاعَ:برسی‌بوو،گەدەی خاڵی‌و بەتاڵبوو
جَــاف(تَعَفَّــن): بۆگـەنی‌کرد، گـەنی، رزی، لەبەریەك هەڵوەشا
جَافّ: وشك ، رەق، سەخت، چکووس
جَافِي: وشك‌و دڵرەق،تورە، دەم‌و چاو بەیەکا دراو
جَــال(طَــاف): گـەڕا ، گەشـــتی‌کرد، سەیرانی‌کرد، سووڕایەوە
جَال الدَّمْع فِي عَيْنِه: ئەشك‌و فرمێسـك لەچاوەکانی دەرپەڕی
جَال: قەدی گۆڕ، دیواری بیر
جَالَى: ئاشکرای‌کرد، پێی وت
جَــالِب(مُحضِــر): هێنــەر، ئامادەکــەر، پێکهێنەر
جَالَــة: دابــــڕان‌و ئاوارەکــــەوتنی کۆمەڵێك لەنیشتمان‌و ماڵی خۆیان
جَالِحَة:وشکە ساڵ،ساڵی قڕوقاتی
جَالَد(صَارَع): زۆرانی گرت
جَــالَدَهُ: بەشــیر رووبــەرووی بــوەوە، بەرەنگاری بوو بەشمشێر
جَــالِس(قَــاعِد): دانیشــتوو، ئــەوەی دانیشتووە
جَالَسَــهُ: لەگەڵی دانیشت، دانیشـتنی لەگەڵکرد
جَالِع: بێشەرم، بێئابڕو،روو هەڵماڵراو
جَالِيَة:ئاوارە،نیشتەجێ لەنیشتمانێکی تردا

جَام(كَأس): جام ، كاسه، قاپ،زەرك، دەفرى قووڵى چكۆلە لەكانزا، تاس
جَامِح: سەرسەخت ، گەردن كەچ، مێشك داخراو
جَامِد(صَلب): رەق ، وشك، سەخت، رەبەق
جَامِعْ(مَسْجِد): مزگەوت ، شوێنى خواپەرستى و كۆبوونەوەى موسوڵمانان
جَامِعَة: دانيشگا، زانكۆ، كۆمەڵە، پەيوەندگە
جَامَل(عامله بالجَميل): رووى خۆش بوو لەگەڵى، چاكەى لەگەڵكرد
جَامِلْ: رەوگە وشتر
جَامَلَهُ: ميهرەبان و نەرم بوو لەگەڵى
جَامُوس: گامێش ، گامووش
جَانّ: جنۆكە ، خێو
جَانِي: تاوانيكرد بەرانبەر ئەو
جَانِب(جِهَة ـ ناحِيَة): لا ، تەنيشت
جَانِبَان: دوولا ، دوو لاتەنيشت ، جووت لا
جَانِح: لا ، تەنيشت ، كەنار
جَانِحَة: پەراسووى تەنيشت
جَانَس(ماثَل): چوون بەيەك بوون، لەيەك چوون ، وەك يەكيان لێهات
جَانِف: بەرق و كينەوە لەكەس وكارى دوور كەوتەوە
جَانِي(مُقْتَرِف): تاوانكار، تاوانبار
جَانِيَة: ژنى تاوانبار
جَاه: شان و شەوكەت ، شكۆمەندى
جَاهَدَ(حَارَب): جەنگى، تێكۆشا، تێئالا
جَاهَرَ(كَاشَف): خستيەڕوو ،دەريخست، رايگەياند، دياريكرد، ئاشكرايكرد

جَاهَرَه: ئاشكرايكرد، دەريخست، خستيەڕوو
جَاهِز(مُعَد): ئامادە، حازر، حازر بەدەست
جَاهِشَة: كۆمەڵێك لەخەڵكى،تاقمە خەڵكێك
جَاهِل(ضد عالم): نەزان، نەفام ، تێنەگەيشتوو
جَاهِل: نەزانى ، نەفامى ، جاهيلى
جَاهِلِيَّة: نەزانى ، نەخوێندەوارى، نەفاميەت
جَاوَب(إسْتَجَاب): چوو بەدەنگيەوە ، رەزامەندى نيشاندا، قايل بوو
جَاوَبَه: وەلأمى دايەوە
جَاوَدَه: لەبەخشندەييدا شانازيكرد، نازين بەنمەك دان
جَاوَرَ(أقام قرب مَسْكَنَه): بوو بە دراوسێيان، دراوسێيەتى
جَاوَرَ المَسْجِد: لەمزگەوتدا مايەوە، ئيعتكافى بەست، نەهاتە دەرەوە
جَاوَزَ(تَخَطَّى): بەسەريا تێپەڕى، سەريكرد ، تێپەڕيكرد، پەڕاندى
جَاوَلَهُ: شوێنىكەوت و لێيدا، زەبرى لێوەشاند، دەستى بۆ برد
جَأَب: مالّ پەيداكردن، دەستكەوتنى مالّ
جَأَرَ(زَئِير): نەڕاندن ، نەڕە
جَأَرَ إلى الله(تَضَرَّع): پاڕايەوە ، لالأيەوە، لاڤە لاڤى كرد
جَأَش(إضطَرَب): شێوا، شپرزەبوو، پەشۆكا، شڵقوا
جَأْش(إضْطِرَاب): شێوان، شپرزەيى، پەشۆكاوى

جُؤجُؤ: سینه ، ناوەڕاست، میانه

ج ب

جَبَّ(قَطَعَ): بڕی، دایبڕی، لەیەکی‌کرد
جُبّ(بِئْر عَمیق): بیری قوول،قووڵە بیر
جَبَأَ المَاءَ في الحَوْض: ئاوەکە لەحەوزەکەدا کۆ بوەوە
جَبَى الضَرائِب وَالأَمْوال: باجی کۆکردەوە، چانی سەند
جَبَّار(مِنْ صِفات الله تعالى): گەورەیی خوا ، مەزنی پەروەردگار
جُبْر(هَدَر): بەفیڕۆ، بەهەوانته
جَبَّارَة: جۆرێک لەداری کاش یان سنەوبەره
جَبَان: ترسنۆك، تۆقیو
جَبَّان : دروسکەر یان فرۆشیاری پەنیر
جِبَايَة: باج کۆکردنەوە، پەتەبڕین
جُبَّة(رداء معروف): جبه ، کەوڵ
جُبْجُبَة: زەمیلەی چەرم
جَبَر المَكسُور(أصْلَحَه): چاکی‌کردەوە، وەکوخۆی لێکردەوە
جَبَرَ العَظْم(أصْلَحَه): گرتیەوە، خستیەوە شوێن خۆی
جَبَر الخَاطِر: ئاشتی‌کردەوە، دڵی‌دایەوە، بەسەریا هات
جَبَر(إجْبَار- قَهر): زۆرداری، زۆرکردن، ناچارکردن
جَبْرِي(مُخْتَص علم الجَبر): جەبر زان
جَبَرُوت: هێز ، گەورەیی، توانایی، جەورو ستەم
جِبْرِيل: جبرائیل، ناوی فریشتەیەکه
جَبَزَ(قَطَعَ): لەتیکرد ، بڕی
جَبُزَ الخُبْزُ (يبس): نانەکە وشکبوەوە

جَبْزَة(قِطْعَة): لەت ، کەرت
جِبْس(جُص): گەچ ، سپیکار
جَبُس في مَشْيَته(تَبَخْتَرَ): لەرۆیشتندا بەفیزەوە دەڕوات‌و خۆی بادەدا
جَبَّسَ الحَائِط(طَلاهُ بالجبس): گەچکاریکرد، سپیکاری کرد
جَبَلَ(صاغ): دای ڕشت
جَبَلَ(عَجَنَ): شێلای ، گرتیەوە، دایڕشت
جَبَل(طُور): شاخ ، چیا ، کێو، کەژ
جُبُلَّة: بەرچاوە، هەمووشتێك
جَبَلي: شاخەوان ، کەژەوان، شاخ زان
جِبِلّي: سروشتی ، کێویی
جَبُنَ: ترسا،تۆقی ،ترسی لێنیشت
جَبَّنَ : مەیی ، بوو بەپەنیر
جُبْن(جُبنَة): پەنیر
جَبَه(فَاجَأ): کت‌و پڕی‌کرد، لەپڕبوو
جَبْهَة(جَبين): تەوێڵ ، ناوچەوان
جَبِيرَة العِظَام: کەرەستەی ئێسك گرتنەوە
جَبِيز(الخُبْز اليَابِس): نانه ڕەقه
جَبِيس(وَلَد الدُب): بەچکە ورچ ، توولە ،ورچ ، بێوڵه
جَبِيل: خوو یا شێوە ناشیرین، ئەرژەنگ
جَبِين(جَبْهَة): ناوچەوان ، تەوێڵ

ج ث

جَثَّ(قَلَعَ): هەڵی کەند، لەریشەی هەڵکێشا
جُثّ(غِلاَف الثَمْرَة): توێکڵی خورما یان کوڵلەو هەنگی مردوو
جَثَأَ: لەرەگ هەڵی کێشا، لەبن دەری هێنا

جُثالَة: گەلای هەڵوەریووی درەخت
جَثامَة: خەواڵوو، چاو لەخەو
جُثَّة(جسم): تەن ،لەش ، جەستە
جَثِيل: گـەڵەکو زۆر بوونی موو یان گەلای درەخت
جَثْلَة: درەختی گەورەو فـرە گـەلاو لقو پۆپ
جَثْلِيق: گەورەی قەشـەکان، پێشەنگی گەورە پیاوانی کەنیسە
جُثـام(کَـابُوس): خــەوی نــاخۆش، مێردە زمە، مۆتەکە
جَثْم(قَبَع): هەڵنیشت ، دانیشت
جُثْمَان: جەستە ، لاشە ، لەش، تەن
جُثُوّ(رُكُوع): کڕنووش، کڕنووش بردن ، چەمانەوە، بەچۆکدا هاتن چۆك دادان
جُثْوَة(کَومـة تُـرَاب فـوق القَبر):خۆڵی سەر گۆڕ
جُثُوم: هەڵنیشتن،دانیشتن ، نیشتنەوە
جَثِيث: خورمای تازە پێگەیشتوو
جَثِيل: بەیـەکاچوونی گـەلاو لقـەکانی درەخت

ج ح

جُحَـاف: لێشــاوێك کەهــەموو شـتێك رابماڵێ
جِحَاف: کێشانی دۆڵچەی ئاو دەرهێنان بەسەرچاوەکەدا
جُحَام(وَرَم العَين): ئاوساوی چاو
جُحَال(سم): ژەهر ، ژار
جَحَـدَ(أنكَــر): نکوولیکــرد، دانــی پیانەنان، نەچوە ژێری
جَحْد(إنكَـار): دان پیانــەنان،نکـوولی کردن، نەچوونە ژێر
جَحَرَ(دَخَلَ جُحْرَة):چوە کـونەکەیەوە، خۆی کرد بەکونەکەیا
جُحْر: کون ، ئەشکەوتی قووڵ
جَحْـش(ولـد الحِمَـار): جاشــەکەر، جاشولکە
جَحَظَ: چاوی دەرتۆقی
جَحَـفَ(جَـرف):رایمـاڵی،رایـدا ،بـردی راپێچیدا، فەوتانی
جَحْفَل(جَيش عَظِيم):سوپایەکی مەزن، لەشکرێکی بێ‌شومار
جَحَـمَ(کَـفَّ): وازی هێنــا، دەســتی لێبەردا، لێی هاتە دواوە
جَحَــم النَّــار(أوقَدَهَــا):ئــاگری هەڵگیرساند، ئاگری کردەوە
جُحْمَة(توقد النَّار):کڵپەونـرکەی ئاگر، دەنگی ئاگر کاتێ بڵێسە
جَحمَـت(إضطَرَمَـت): ئــاگرکەوتەوە، ئاگر بەربوەوە
جَحَـنَ: رژدبـوو بەرانبــەر بەمناڵــەکانی پێی نەدان
جَحِــنَ الصَّــبي:خواردنــی مناڵەکــە خراپبوو بۆیە جەستەی لاوازبوو
جُحُود(إنْكَار): دان پیانەنان، ئینکار
جَحِيم(کُل نـار شَدِيدَة التَّأجُج): ئـاگری کڵپەدار، ئاگری بەتینو بڵێسە ، خۆشە ئاگر ، ئاگری بەتاو
جَحِيمِي (جَهَنَّمِي):دۆزەخی،جەهەنەمی

ج خ

جَخّ: گێلی بێ عەقڵ ،بێ ژیریو هۆش
جَخِيف: خـۆ بەزلـزان ، سوپای گەورە

ج د

جَدّ: کۆشش ، هەوڵ ، تەقەلا،هەوڵدان، تێکۆشان

جَدّ(حَظ):بەخت،شانس، بۆهاتە،چارە
جِدّ: راستی ، پێچەوانەی شۆخی
جُـدّ: مـــەردومی خۆشـــبەخت، لای هەرشتێك ، بیری پڕ لەئاو
جَدّ: باپیر ، باوکی باوك یان دایك
جَـداء(عَطَـاء): بەخشـش، ســوود، بیابانی وشكو بێئاو
جُداد: هەڵبەســتراو، پێکـەوەگرێدراو، رشتەی دەمی یەك ،زنجیرەی دوا بەدوا
جِدار(حَائط): دیوار ، تیکار، کۆسەر
جَدارة(أهْلِيَّـة): لێهاتوویی، توانـایی، توانست، پێزەوابوون
جِـدال(مُجَادَلَـة):مشـتو مڕ،گفتوگـۆ، وتو وێژ، دەمە تەقێ
جَدَّال: زەمبیلە فرۆش
جَدَالة: زەمین ، خاك ، خۆڵ
جَدْب: وشکەوەبوو، بێپێزی، بێپیتی، قاتی ، گرانی
جَدَبَ المَكَان: وشكوبێگیابوونی زەوی
جَدْبَــاء: ســوێرەلاو ، وشــكو قلێــش قلێشو بێگیاو سەوزایی
جَـدّة: نـەنك ، نەنــە ، دایــە گــەورە ، داپیرە
جِـدَّة(شَـاطِئ النَّـهْر): رۆخــی رووبـار، گۆی ئاو، کەنار ، لێواری ئاو
جَدَث(قَبر): گۆڕ ، قەبر
جَدْجَد: خاکی ناهەموارو سەخت
جُدْجُد(صُرار اللیل): سیسرك ، مێشـە سەگانە
جَـدَح: تێکـەڵبوون ، ئاوێتـە، پێکـەوە شێلان ، لێك ئالآن
جَـدَّدَ: تــازەیکردەوە، نوێیکــردەوە، لەنوکـەوە کردیـەوە، دەسـتی دایـەوە، دووبارەی کردەوە

جَدَدُ(الأرْض المسْتَوِيَة):تەختـە زەوی ، زەمینی تەختو رێك
جَدَّدَ الشَّبَاب: لاو بوەوە ، گەنج بوەوە
جَـدَرَ (بَنَـى الجِـدَار): دیوارەکــەی هەڵچنی
جَدُرَ: دەیهێنا ، لێی هات، شایانی بوو
جُدِرَ(طَلَع فیه الجَدَري): ئاوڵەی دەردا، تووشی ئاوڵەبوو
جُدْرَانِيَــة: ئەوانــــەی بــــەدیوارا هەڵدەواسرێن
جُدْرَة: شـوێنەواری لێـدانو زامـداری کەلەسەر جەستە بەدەر دەکەوێت
جُدَرِي: ئاوڵـە،خورووێلکـە، خوریکـە ، هاوڵە
جَـدَعَ(قَطَـع): بـــڕی ، لێــی بــڕی، هەڵیکێشا، لەبنی دەرهێنا
جَدَع: گـەنج ،لاو، تــازە پێگەیشـتوو، مرۆڤ ، کەس ، وریـا
جَدِع: بـەد خۆراکـی، خراپــی ژەمـە خۆراکەکانی یەکێك
جَدْعَة: پاشماوەی ئەندامی بڕاو
جَـدَفَ الطَّـير: بـاڵی شـەکانەوە، باڵــە فڕێیکرد
جَدَّفَ عَلَی الله: کفری کرد، بێبـــڕوایی نوانـد، ناسـپاس گــوزاری دەربـــڕی، پێنەزانینی خستەڕوو
جَدَل(مُجَادَلَة): مشتو مـڕ ، زۆر بڵـێ، وتو وێژخواز
جَـدَّل الشَّـعْر: هۆنــراوەو شــیعری هۆنیەوە، رێکی خست
جَدَل الحَبْـل(فَتَلَـهُ): بـایدا، هۆنیـەوە، لوولیکرد
جَدْلَـة(مِدَقَّـة الهَـاون): دەســکی دەسکەوان

جَدَلِي(شَدِيد الجِدَال): مشتو مڕكەر، زۆر بلێ، وتو وێژخواز
جَـدَم: هـەرچیو پـەرچی ، كەجـەرو گوجەر ، هیچو پووچ
جَدَمَة: كورتە بنە، قەزەم ، كورتە
جَدْوَى(فائدة): كەڵك ، سوود، قازانج
جُـدُوب: خـاكی وشـكو بیٚگیـا، وشـكە خاك
جَدْوَة(قَطِيع): پۆل ، گەلە ، ران
جَـدْوَل(نَـهْر صَغِير): جۆگـە ، چـەم، جۆگەلە، جۆبار
جَـدْوَل(قَـائِمَـة): خشتـــە ، لیســتە، كارنامە
جَدّي: دڵكار ، هەواڵدار
جَدِيَة: راخەری ژێر زین
جَدِيد: نویٚ ، تازە
جَدِيـر(خَلِيـق بِـه): بـەتوانا،لێـهاتوو ، شایان ، گونجاو
جَدِيل(الحَبْل المَفْتُـول): پـەتی بـادراو، لولدراو، پێچ دراو
جَدِيلَـة(ضَفِـيرَة): پـرچ ، پەیكـەر ، قژی درێژ

ج ذ

جَـذّ(قَطَـع): بـڕی، شـكانی،لـەتیكرد، قلیشاندی
جَذَّ فِي سَيرِه: خێرایكرد، پەلەیكرد
جَـذّاب: راكێشـەر، راكێش ، سـەرنج ، راكێش
جُذَاذ: شكاو ، لەتبوو، پارچـە پارچـە، لەبەریەك بچڕاو
جُذَاذَات: پارچـەی لـەتو شـكاو، وردە پارچەو بەشی لەتبوو
جُـذَام: كـەڕیی، هــەڵوەرینی گۆشــتو پارچەكانی لاشە
جُذَامَـة: ئــەوەی دەمێنێتــەوە دوای دروێنە
جَــذَبَ: رایكێشـــا ، بەكێشـــیكرد، لەخۆی نزیك كردەوە
جَـذْب(سَحْب): راكێشـان، كێشــكردن، بەكێشكردن
جَذْبَة: ماوەی دوورو درێژ
جُذّة: پارچە ، لەت، بەش ، كەرت
جَــذَرَ(إِقْتَلَــع): هەڵیكــەند، ریشـــە كێشیكرد، هەڵیكێشا
جَـذْر(أصْـل): رەگـو ریشــە، بنەچــە، رەچەڵەك
جَذْرَة: لەبن دەرمێنان، هەڵكێشان
جِذْع (سَاق الشَجَر): قەدی دار
جَذَاع: گیانداری بچووك
جَذَّعَ مِذَع: بلاوبلاو ، جیاجیـا، پـەرتو بلاو
جَذَف الطَائِر: خێرایكرد، فرتەیكرد
جَذَفَ القَارِب: سەوڵی لێدا
جَذَفَــتِ المَــرْأة: هــــەنگاوەكانی كورتكردەوە، هەنگاوی خاوی نا
جَذِلَ(فَرِحَ): دڵی خۆشكرد،شادی كرد، خـۆشی بەبەرا هێنا
جَـذِلْ(فَرْحَــان): دڵخـۆش، شــادمان، پێخـۆشحاڵ ، رووخۆش
جَذَلَ(فَرَح): خۆشی، شادی، كامەرانی
جِـذْل الشَجَرَة: كۆتــەرە،بنەكۆتــەرە، تەتە
جَـذَم(قَطَـعَ): بــڕی،لـەتیكرد، كـردی بەدوو بەشەوە

جُذِمَ(أصَابَـه دَاء الجُـذَام):گولبـوو، تــووشی گولیبوو، گولی گرت
جَذَمَ: دەستو پەنجەبراو
جِذْم: بنەڕەت ، رەچەڵەك
جِذْمَـةُ الشَّـجَرَةِ: كــۆتەرە ، تەتــە بنەكۆتەرە
جُذْوَةٌ(جَمْرَةٌ): پشكۆ ، سكلٚ
جُذَيْر: ریشە ، رەگ، رەگـۆلٚ ،دەمـار، چـەند لولەيـەك لەجەسـتەی گيـاندار خوێنی پێدا هاتووچۆ دەكات ، دەمارە باریكــەكان ، ریشـــەو دەمـــاری دارو گژوگیاكان

جر

جَرَّ(سَحَبَ): رای كێشا، بەكێشیكرد
جَرّ(سَحْب): راكێشان، بەكێشكردن
جَرَى: لەبەری رۆیی، لێی رۆیشت
جَرَى: ئاوەكەی كردەوە
جَرَّاء: لەمیانەی ، بەهۆی ، لەبەر
جُرَاب: كەشتی خاڵی لەشتو مەك
جِـرَاب: كـەلانی شمشـێر، كیفـی شـیر، ناوجەرگەی بیر
جَـرَّاح(طَبِيـب جَـرَّاح): برینكـار، بریـن ساز، پزیشكی برینكار
جِرَاحَــةٌ: نەشـــتەكاری، برینكــــاری، برینگەری
جَـرَّاد(جَـلاَّء النُّحَـاس):مـس سـپی كەرەوە، مسگەر
جَرَاد(جَرَارَة): كولله
جَــرَّار: گــۆزە دروســتكەر، لەشـكری بیٚشومار
جَرَّارَة(عقرب صَفْرَاء): دووپشكی زەرد
جَرَّارَة(سَاحِبَة): راكێشەر

جَرَّارَة(آلَة الجَر الزراعية): تراكتۆر
جُـرَاز: شمـــشێری بــڕەر، شمشــێری تیژ
جُرَاشَـة: ئـەو موانـەی لــەكاتی قــژ داهێناندا لێدەبێتەوە
جَرَاض: غەمبار، غەمگین، خەفەتبار
جُرَاف: ئەوەی هەموو شتیٚ رادەماڵیٚ
جِرَايــة: وەكالـــەت ، راســـپاردن، پیٚسپاردن، خستنە ئەستۆ
جَرَايَــة: ئــەوەی رۆژانـــــە ســــەرباز وەریدەگرێــت ، ئـــــەركو وەزیفـــــەی فەرمانداریی
جَرُءَ(جَسَرَ): وێرای، نەترسا، زاتیكرد
جَرَأ: هانیدا،پاڵی پێوەنا،كەلكەڵەیدا ، دنەیدا
جُـرْأَة(جَسَــارَة): وێــران ، نەترســان، ئازایی ، زاتكردن، چاو نەترسی، بوێری
جَـرِبَ: گـــەڕبوو، تووشــی نەخۆشــی گەڕی بوو، گەرۆڵبوو
جَــــرَّبَ(إِخْتَـــبَرَ): تــــاقییكردەوە، ئەزموونیدا
جَرِبٌ(جَرْبَان): گەڕ، گول ، گروٚی
جَـرَبَ(مَـرَض جِلْدِي):گـەڕی ، گــولی ، گرگە،گەرۆلٚ ، خورولكە
جَرَبَ السَّيفَ: شمشێرەكەی هەڵسوڕاند
جَرَبَــــاء: زەوی وشــــك ،زەوی بـــیٚ بەروبووم
جُرُبَان(غمد السيف): كێلان، كالان
جَرْبُوع: كۆڕ هەڵكەنە
جِرْبِيَاء: باو سەرمای باكوور
جُرَّة: دارێكە بۆ راوی ئاسك
جَرَّة: یەك جار، تەنیا جووڵەیەك

جُرثوم: میکرۆب ، خۆره
جَرجار: موشەك ، فیشەکە هەواییی
جَرجارَة: ئاش، دەستاڕ
جَرجَر: جەنجەڕ
جِرجِر(فول): پاقلە
جَرجیر(نَبات قُرَّة العَین): کوزەڵـە، گیایەکە لەئاوا دەڕوێ‌و تامی تیژە
جَرَحَ: بریندار‌بوو، زامداربوو
جُـرح(کَلـم): بریـن ، زام ، براویـی، زەخم
جَرَّحَ: برینداریکرد، زامداریکرد
جَرَدَ ـ جَرَّدَ(نَـزَعَ القشـر): توێکڵەکەی لێکردەوە
جَـرد ـ جَـرِد(لا نَبـتَ فیـه): ڕووت ، ڕووتەن، بێ‌گژوگیا
جَرَّدَ السَّیفَ(سَلَّهُ): لەکالان دەریهێنا، شمشێری هەڵکێشا
جُـرَذ(فَـأر): مشـك ، جـرج ، جـۆرە مشکێکی بیابانی
جَرذَة(مکان یُکثر فیه الجرذ): شـوێنێ کەمشکی زۆربێ
جَـرَزَهُ: بـڕی،لـەتیکرد، پارەپـارەیکرد، کوت کوتیکرد
جَـرُزَ ـ جَـرازَة: زۆر خـــۆر،وزگ دڕاو، ئـەوەی هیچ لەسەرخوان‌و سفرە بەجێ ناهێڵێ
جَـرز: زەمینـی گیـاخوراو یـان وشـك‌و بێ‌گیا
جَـرَز: وشـکە سـاڵ، جەسـتە، سـینەی مرۆڤ ، گۆشتی سەر پشتی وشتر
جَرَزَة: تیاچوون ، فەوتان، لەناوچوون
جُرزَة: دەستەیەك ، چەپکێ
جَـرَسَ: دەنگێکـی لێبـوەوە ، دەنگـی لێوە هات
جَرَس(آلَة تُقرَع للتَّنبیه): زیل،زەنگ ، زەنگۆڵە ، شوتە
جَرَسَ بِه(هَتَکَهُ): ئابڕوی برد،ناوبانگی زڕاند
جَرس: ئاواز ، دەنگ
جُرسَة: ڕسـوایی،بـەدناویی، نـابوتی، ناقۆڵایی
جَرَشَ: کوتای، هاڕی ، گڕەی کرد
جَـرش(طَحن): کوتـان ، هـاڕین، پـەل خوردکردن
جَـرش: دەنگـی هاتنـە دەرەوەی مـار لەکاژەکەی کاتێ بەریەك دەکەوێت
جَـرَضَ(خَنَقَ): خنکـانی، لـەبینی‌گیرا، هەناسەی لەبەر بڕا
جَرِضَ(اِختَنَقَ): خنکا ، لەبینی‌گیرا
جَرَض: لەبین گیران، لەقوڕگ گیران
جَرَضَهُ(خَنَقَه): خنکاندی ،بینی‌گـرت ، هەناسەی لێبڕی
جَرَعَ(اِبتَلَع ـ شَرِبَ): خـــواردیـــــەوە ، قـوتیدا، هەڵی لووشی، هەڵی قوڕان
جُرعَة(شَربَة): قوم ، مژ ، دەمێك
جَرعَهُ الماء: قوم قوم پێی خواردەوە
جَرَفَ(کَسَحَ): گسکیدا، ڕایدا، ڕایماڵی
جُرف ـ جُرُف: کەند ، لاپاڵ ، کەندەڵان
جَرف: ماڵ‌و سامان لەئاژەڵ‌و ئاڵتوون‌و زیو
جُرم(ذَنب ـ جِنایَة): گوناه ، تاوان
جِـرم(جسم): لـەش ، تـەن، قـاڵب ، جەستە ، ڕەنگ
جَرَم: گوناهیکرد، تاوانیکرد

جَرِمَه(إتِهَمَه بِجُرم): تاوانباریكرد، گوناهباریكرد
جُرمُوز: لانەی پچووك، حەوز
جُرمُوق(ما يُلبس فوق الحذاء): كالۆش، سەرپێلاو
جُرن(حَوض): حەوز ، جورنە
جَرَنَ عَلَى الأمر: راهات، تیاقالبوو، شارەزابوو تێیدا
جَرَنَ الحَصِيد(كَوَّمَه): كۆیكردەوە، كۆمەڵیكرد
جِرو: بێچوو، بەچكە، توولە، جاش، جوانو، بێوڵە، بزەڵە،كار،بەرخ، زەرنەقوتە، توتك، جوجكو ساوا، بەرسیلە، تازە پێگەیشتوو ، نۆبەرە
جِروَة(صَغِير الكَلب والأسَد): توولە یا تووتكە سەگ، تێژك ، بەچكەشێر
جَري(سَرَيان): رۆیین ، رۆیشتن، لەبەر رۆیشتن، دەو رەوت
جِرياض: غەمو پەژارەی گەورە
جِرّيث: مار ماسی
جَرِيح: بریندار، زامدار
جَرِيدَة(صَحِيفَة): رۆژنامە، هەواڵنامە، نووسراوێكە رۆژانە هەواڵی ناوخۆی ولاتو دەرەوە بلاو دەكاتەوە
جَرِيرَة: گوناهو تاوان، ستەم ، سووچ
جَرِيس: كوتراو، هاڕراو، پەل خورد
جُرَيسَة: گوڵە زەنگ، گەزیزە
جَرِيض: لەبین گیران، قورگ گیران
جَرِيم: گوناهكار ،زەبەللاح ، زلە، تاوانبار ، قەبە
جَرِيمَة(ذَنب): گوناه ، تاوان، سووچ
جَرِين: خەرمان، كۆگە، شوێنی میوە هەڵخستن بۆ وشككردنەوە، جۆخێن ، شتاغ

جز

جَزّ(قَص): بڕینەوە، مەڕبڕینەوە، خوری بڕینەوە
جَزّ الصَوف(قصه): بڕییەوە،هەڵیكێشا
جَزَى: پاداشت ، خەلات
جَزَاء(مُكَافَاة): خەلات ، بەشدان، پێدان، پاداشت دانەوە
جَزّار: قەساب ، گۆشت فرۆش، سەربڕ
جَزّاز(قصاص الصوف): مەربڕەوە، برینگكار
جَزاز- جِزاز: مەڕبڕینەوە، كاتی مەڕ بڕینەوە
جُزاز- جُزازَة: ئەوەی دەكەوێتە سەر زەوی لەكاتی بڕیندا
جِزارَة: پیشەی قەسابی ، گۆشت فرۆشی وەك پیشە
جَزّاع: بێتاقەتی ، ئارام لەبەربڕان
جُزَاف: فرۆشتن بەگۆترە، كوێرانە، گۆترەكاری
جَزّاف: راوكەر ، شكار
جُزَافاً(صُدفَة): رێكەوت، بەرێكەوت لەخۆیەوە، كوێرانە بێهیچ پرەنسیپێك
جَزّال: راباشی ، بۆچوونی باش
جَزَالَة(وَفرَة): زۆریی، فرەیی، مەزنی
جَزَأ(قَسَم): كەرتیكرد، لەتیكرد، دابەشیكرد
جَزَأ(قَنَعَ): قایل بوو، رازیبوو، پێی باشبوو
جَزء(بَعض): بەش، هەندێك، كەمێك
جُزء: هەندێك لەشتێك ، كەمێك لە..
جُزئِي: بەشی ، نەك هەموو
جُزئِياً: كەمێك ، تۆزێك، هەندێك

جُزئِيَة: پێچەوانەی گشت ، بەشی

جِـزَّة: ئـەو تووکـەی لەمەڕدەڕنێتـەوە لەساڵێکدا

جِـزْدَان: جـزدان، جزدانـی، هـەڵگرتنی پارەو پوول

جَزَرَ: سەری بڕی ، خوێنی ڕشت

جَـزَرَ۔ جَـزْراً البَحـر: ئـاوی دەریـا نیشتەوە

جَـزَرَ: سـەربڕینی ئـەو ئاژەڵانـەی حەلاڵکراون

جَزَرَ(نبات جزرة يُؤكل): گێزەر

جَـزِعَ: ئـارامی نـەگرت، سـەبری لەدەستدا

جَـزَعَ: پـارچەیەکی لێکـردەوە، لێـی دابڕی، لێی جیاکردەوە

جَـزَعٌ(عـدم الصبر): بێئـارامی ، ئـارام لەبەربڕان ، شپرزەیی

جُزعٌ(محور): تەوەرە ، بەش

جزع(خلية النحل): پورەی هەنگ

جَزْعَة(قليل): کەمێك ، تۆزێك

جَزَفَ: گۆترە فرۆشی، هەوانتە فرۆشی

جَـزَلَ: کـردی بەدووکەرتـەوە، کـردی بەدووبەشەوە

جَزْلٌ(جَزيل): زۆر ، فرە، گەلێك

جَزْلَة(قطعَة۔ شرحَة): پارچە ،کەرت، توێژاڵ ، بەش ، کوت

جَزَم(قطـع): بـڕی، بڕیـەوە، لـەتیکرد، بڕیاریدا ، نیازیکرد

جَزَم(بَتَّ): بڕیار، بڕیاردان ، بڕانەوە

جَزَم(مَلَأَ): پڕیکرد، لێوان لێوی کرد تاسەرقاپی کرد

جَزْمَـة: پۆتـین ، جزمـە ، یـەك ژەم لەخواردن شەوبێت یان ڕۆژ

جَزُوع: بێئارام، بێسەبریو تێکچوون

جَـزُوف: ئـەو دووگیانـەی مـاوەی ئاسایی تێدەپەڕێت

جُزِيئَة(جُزَئ): گەردیلە ، گەرد

جِزْيَة(أتَـاوَة): سەرانە، بـاج، خـەراج ، قوربـانی سـەر ، باجێکـە لـەمو لـەو دەسەنرێ لەجیاتی سەری خۆی

جَزِيرَة(أرض يُحيط بها المَاء): دورگـە، زەوییەك چوارلای بەئاو گیرابێ

جَزِيل(وَافِر۔ كَثِير): زۆر، فرە، گەلێك

جَزِيل الإحْتِرَام: ڕێزێکی بێ پایان

ج س

جَس(وَطِئَها): پێی تێخشت ، چـوە ناو زەویـەکەوە، بەریکەوت،لێیکەوت

جَس نَبْضَه(إسْتَطْلَعَه): دەمو دوانـی تاقی کردەوە، ویستی شتێکی لێ تێبگا

جَسّ الأخبَـار: گفتوگۆکـردن سـەبارەت بەدەنگو باس

جَسَأ(تَصَلَّبَ): ڕەقبـوو، تۆکمـەبوو، وشکبوەوە، سەخت بوو

جُسَاد: ژانە سك ، ئێشی سك

جِسَاد: زافەران، زافران ، زەعفەران

جَسَّار: دلێرو ئازا، شێر دڵ، بێپەروا ، بێبیم

جَسَارَة: ئازایـەتی، بێبـاکی ،دلـێری، زاتکردن

جَسَامَة(عَظَمَة): گەورەیی، گرنگی

جَسَدٌ(جسم): لەش،تەن،قالب، جەستە

جَسَدَ(صبغ): ڕەنگیکرد بەزافەران

جَسَـد(الـدم إذا يبـس): خوێنـی وشکەوەبوو، وشکە خوێن

جَسَرَ: هـەنگاوینا، چـوە پێشـەوە، لێی هاتەبەر

جَسَرَ المَفَازَة: گوزەرا ، رابورد
جَسَرَ الرَّجُل: پیاوەکە ئازایەتیو دلێری نواند
جَسَرَ (شَجُعَ): هانیدا ، دنەیدا
جِسْر(قَنْطَرَة): پرد ، رێگە لەسەر ئاو
جَسَرَ ـ جِسْراً: پردێکی دروستکرد
جَسْر: وشتری گەورە ، پیاوی کەتەولَو زلە
جَسْرَة: ئازایەتیو لێهاتوویی، بەتوانایی
جَسُمَ(عَظُمَ): گەورەبوو، زلبوو
جَسَّمَ(عَظَّمَ): گەورەیکرد، زلیکرد، پایانو مەزنیکرد
جَسَّمَ الأمْرَ: گەورەیکرد،پێوەی نا، لەئاستی ئاسایی بردیە دەرەوە
جِسْم(بَدَن): تەن ، لەش ،جەستە ، داروبار
جُسْمَان(جُثْمَان): تەن ، لەش، جەستە، شێوە، دیمەن
جِسْمَانِي: لاشەیی، جەستەیی
جَسُور(شُجَاع): ئازا ،بەزات، بەتوانا، بەجەرگ، بێپەروا، گوستاخ
جَسِيد: خوێنی مەیو، وشکە خوێن، قەتماغە، بەستوو
جَسِيس: جاسووس، بەدگۆیی، ئەوەی گوێ هەڵدەخاتو هەواڵ دەگوێزێتەوە
جَسِيم(عَظِيم): گەورە ، زل

ج ش

جَش (دق وكسر): تێکی شکان، هاڕی
جَشَأ: قرقێنەی دایەوە
جَشَأَ مِنَ المَكَان: لەشوێنەکە چوە دەرەوە
جُشَاء: قرقێنە، قرپێنە ، بایەکە لەگەدەوە هەڵدەقوڵێو بەدەنگەوە لەدەم دێتە دەرەوە
جُشَّة: دەنگی زبرو رەق
جَشِع(طَمَّاع): چلێس ، نەوسن، چاوچنۆك، چاوبرسی
جَشِعَ(طَمِعَ): چلێسیکرد، نەوسنی، چاوچنۆکی
جَشَم: چێژت، سزای چەشت
جُشَم:فرمانی قورسو گران، داوای قورس
جَشَّمَ: سزا ، تۆڵە، گونجە ، ئاقدین، تۆلاف ، قەرەوی
جَشِيش: جۆرە خۆراکێکە

ج ص

جِص ـ جَص(جبس): گەچ ، سپیکەر
جَصَّاص(بائِع الجَص): گەچ فرۆش
جَصَّاصَة(مَعْمَل الجَص): کورەی گەچ ، کارگەی گەچ
جِصَاصَة: گەچکاریی
جَصَّصَ: گەچکاریکرد، سپیکاریکرد
جَصَّصَ الجَرْوُ: چاوی پشکوت ، دییەی کرایەوە

ج ع

جَعَّاب: هەگبە دروستکەر
جَعَار(ضَبع): کەمتیار، هەفتیار ، دەعبایەکی کێوییە یاڵو سمی لەهی کەر دەچێ
جِعَار: گوریس ، گوریسێکە لەپشت ئەگیرێ لەکاتی خۆ شۆڕکردنەوەدا
جَعَال: دەسگرە ،دەزگرە
جَعَالَة: کرێ ، مزە ، رۆژانە
جَعْبَاء: پیرە ژن
جَعْبَة(كِنَانَة): تورەکەی تیر،تیرەوان ، هەگبە، خورج

جِعَّة: شەرابی جۆ ، بیرە، سەرخۆشکار
جَعْجَعَ(أصْلَبَ): ژاوەژاویکرد، دەنگە دەنگی کرد
جَعْجَعَ البَعِيرُ: جوولاّندی بۆ هەستان و دانیشتن
جَعْجَعَة(صوت الرحى):کرەی دەستاڕ، هارەی دەستاڕ
جَعُدَ(تَغَضَّنَ): چرچبوو، کرژبوو، لۆچبوو، ژاکا، هەلّقرچا
جَعُدَ الجِلد والثوب وغيرهما: لۆچیکرد، چرچیکرد، ژاکانی
جَعْد من الشَعر (مُتَمَوِّج):لوول، بادراو ، پێچ پێچ
جَعَرَ(جَأَرَ): نەڕانی، زریکانی
جَعْر: پیسایی شێر
جَعَرَ السَبُعُ(تَغَوَّطَ): پیسایی‌کرد
جَعْفَر: دەریا ، وشتری پڕ شیر
جَعَلَ(صَنَعَ): دروستی‌کرد، پێکی‌هێنا، بەدی هێنا
جُعْل(أجْرَة): کرێ ، مز ، رۆژانە ، خەلاّت ، بەخشش
جُعَل(أبُو جَعْرَانَة):خلێنکە، گوخلێنکە، گارۆلّك ، قالۆنچە
جَعِيلَة: پاداشت ، مز ، خەلاّت

ج غ

جُغْرَافيا(جغرَافية):جوگرافیا، زانیاری باسی زەوی‌و بەشەکانی

ج ف

جَفَّ(يَبَس): وشك‌و کزر بوەوە
جُفّ: پیری کۆنەساڵ
جَفّ: کۆمەلّی مەردوم
جَفَا :فەرامۆشی‌کرد، گوێی نەدایە، کەمتەرخەمی‌کرد، بێزاریی
جَفَاء: لاوولوتی، دلّڕەقی ، سزادان ، بەتەنگەوە نەهاتن
جَفَاء(غَلاظَة): دلّڕەقی ، سزادان
جُفَاف: وشکەوەبوونی هەموو شتێك
جَفَاف: بێ‌ئاوی ، وشکی
جُفَال(رَغْوَة): کەف ،کەفی شیری وسپی
جُفَالَة : کۆمەلّی مرۆڤ، گەلە خەلّکیّ
جُفَّة : کۆمەلّە مرۆڤێك ، تاقمێك، دەستەیەك
جَفْجَفَة: ورشە، بریسکە ، رووناکی
جَفْر: بیری قولّ ، زانیاری هێماو ژمارە
جُفْرَة: نیشانەی نهێنی، جفرە
جَفَّفَ(يَبَّس): وشکی کردەوە، هەلّی خست
جَفَلَ(شَرَد): هەلّی‌تیزان، بەلەسەبوو یاخی‌بوو
جَفَلَ(جُفُول): راچەنین ،راچلّەکی، راپەڕین، سلّەمینەوە
جَفْلَة: داری فرە گەلاّو لق‌و پۆپ
جَفْن(غطاء العَين): پێلّوی چاو، پەلّك
جَفْنَة: مرۆڤی سەخی‌و دلّفراوان، قابلەمەی گەورە
جَفُول: بای خێرا کە گەواڵە هەور پالّ پێوە دەنێت
جَفِيف: گژوگیای وشك بوەوە، وشککراوە

ج ل

جَلَّ(تَقَدَّم في السن): چوە ساڵەوە ، پیربوو،بەتەمەن بوو
جَلَّ قَدره(عظَمَتهُ): گەورەی‌کرد، شکۆداری کرد، ڕێزی لێنا

جَلَّ الشَيْ(أخَـذَ مُعْظَمَـه): بەشـی زۆری برد ، زۆرەکەی برد

جَلَّ عَنْ الحَصْر: لەژماردن نایەت

جِـل: شـکۆمەند ،خـاوەن پلەوپایـەی بەرزو بڵند

جُـل(وَرد): گوڵـەباخ، داریـك بـەژنێك بڵندتر دەبێ لكو پۆپی زۆرە گوڵەکـەی زەردو سورێکە سـپی دەڕوانـێ گـوڵاوی هەرە باش‌و بۆندار لەو دروستدەکرێ

جَلا(وُضُوح): روون‌و ئاشکـرا،دیار

جَـلا(صَقَـل): تیژیکـرد،لەهەسـانیدا، سـاف‌و لووسی‌کرد، ساویەوە

جِـلاء(کُحل): کـل، سـورمەی چـاو ، چاورێژ

جُلاب: گوڵاو

جَلاّب(تـاجر): بازرگان ، هێنەر

جَلابِيَـة(رِدَاء عريـض): کراسـی پـان‌و پۆڕ، دیزداشە

جَلاجِـل: زەنگۆڵـە، دێژامـوو ، زەنگـی بچووکە بەملی ئاژەڵانیـەوە دەکـەن تـا مـاری لێ برەوێننـەوەو لـەپێ‌و ملـی منداڵیش دەکرێ

جَلاَّد: پێستە فرۆش ، ئەوەی بەقامچی لەخەڵکی ئەدا

جِلاز: گرێی سەری قامچی

جِلاف: گلّ ، زەوی ، خاك‌و خۆڵ

جَـلال(سَـنـاء): سـەربەرزی، مـەزنی، گەورەیی

جُـلال(المَنزلـة الرفيعـة): پلەوپایـەی بەرز، شکۆمەندی

جَلالَة: شکۆ ، مەزنی، پایەداریی

جُلامَة: ئەو خورییەی دەبڕێتەوە

جُلاهِق: تۆپێکی خر لەقوڕ

جَلَبَ(أحضَر): ئامادەیکرد، هێنای

جَلْب(إحْضَـار): ئـامـادەکردن، هێنـان، هاوردن

جَلَبْ ـ جَلِيـب: هێـنراو ، ئامـادەکراو، هاوردراو

جَلَّبَ القَـوم: هـاواریان کـرد، دەنگـە دەنگیان نایەوە

جَلَب(جِنَايَة): تاوان ، گوناه ، سووچ

جُلَب: تـاریکی شـەو ،گەواڵـە هـەوری بێ باران

جِلبَاب(ثَوب وَاسِع): دیزداشـە، کراسـی پان‌و پۆڕ

جُلُبَّـان: روەکێکـــە دەنکێکـی هەیـە وەك دەنکی ماش وایە

جَلَبَبَ: لــەبەریکرد، پۆشـی، کردیـە بەری

جُلبَـة: توێژاڵـی سـەر بریـن ، زوخـم قەتماغە

جَلَبَة(غَوغَـاء): ژاوەژاو ، دەنگەدەنگ، هەراو هوریا

جُلَّة ـ جِلَّة (بَعَـر): پشـقل ،پیسـایی، ریـخ ، پەیین ، تەرسە قول

جَلجَل: قیژاندی ، هـاواریکرد، نەڕاندی

جُلجُل(جرس صغير): زەنگـۆڵە،زەنگی بچووك

جُلجُلان(سمسم أو كُزبَـرَة): کونجی یا گژنیژە

جَلِـحَ(سَقَط شَعْرَه): سـەری روتایـەوە، قژی سەری هەڵوەری

جَلحَـاء: زەوی بێدرەخـت‌و گژوگیـا، مانگاو گای بێ شاخ

جَلَحَـة: شـوێنی رووتانـەوەی قـژ لەهەردوولای سەر

جَلَّخَ الموس عَلَى الحجر: لەهەسانیدا ، تیژی کرد

جَلَّخَ على الجلد: لەقایشیدا، تیژیکرد

جَلَدَ: بەقامچی لێدا ، فەلاقەیکرد

جُلِدَ: پتەو بوو، بەرگەی گرت، بەئارام بوو

جَلُدَ: بەستی ، کرژبوو، مەیی

جَلَّدَ: بەستانی، هێنایەوەیەك

جِلد(غشاء كل جسم): پێست ، چەرم، توێکلّ، بەرگ، کاژ

جَلْد: بەقامچی لێدان، فەلاقەکردن، جەڵدە لێدان

جَلَد(صَبر): ئارام گرتن ، تاقەت

جِلْدَة(العَشيرَة وَالأقرباء): خزم و خوێش ، کەس وکار

جَلْدَة(سَوط): قامچی، شاڵاتك، چەرمێکی هۆنراوەیە بۆ لێدانی ولاخی سواری و مرۆڤان بەکار دەبری و لەتەلیش دروست دەکرێت

جِلْدي: نەخۆشی پێست

جُلْذ(خُلد): مشکه کوێرە

جَلَزَ(شَدَّ طَرَفَه): سەرەکەی گرێدا

جَلَزَ(ذَهَب مُسْرِعاً): بەخێرایی رۆیی، بەجابوکانه بۆیدەرچوو

جَلَسَ(قَعَدَ): دانیشت

جَلَّسَ(أقْعَدَ): داینا، داینیشاند

جَلْسَة: دانیشتنێك

جِلْسَة: چۆنیەتی دانیشتن

جُلَسَة(كَثير الجُلوس): زۆر دادەنیشێ، نیشتەك، نیشۆك

جَلَطَ(حَلَفَ وَكَذَب): سوێندی خواردو درۆیکرد، بەدرۆ سوێندی خوارد

جَلَطَ(خَدَش): روشاندن و پێست دامالین

جُلْطَة: ماستی بزرکاو مەیو ، یان مەینی خوێن

جُلطَة دَمَوِيَة: خوێن مەیین، جەڵدە

جَلَعَ(قليل التربية): بێحەیابوو، بێپەروەردەبوو

جَلَعَ: دەم کراوە، ئەوەی دەمی جووت نابێت

جُلَعَة: ئەوەی ددانی بەئاشکرا دەردەکەوێت کاتی پێکەنین

جَلَفَ(نَظَف): پاکی کردەوە، ساویەوە، شەوقی پێ هەڵهێنا

جَلَّفَ: بردی ، تیایبرد ، لەناوی برد

جِلْف: گەمژەی مێشك وشك، جەستەی بێ سەر، تێنەگەیشتوو

جِلفاط - جِلفاظ: کەسێکە درزی کەشتی چاك بکات

جُلْفَة: تاشین، لێکردنەوە، سافکردن

جَلْفَط: گرتنی درزو کونی کەشتی

جَلَق: بەمەنجەنیق یەکیان ئاگر بارانکرد

جَلَكي - جُلَكي: جۆرێك لەمار ماسی

جَلَّل(غَطى): داپۆشی، پەنهانیکرد، شاردیەوە

جَلَل(عَظيم): گەورە ، مەزن، شکۆدار

جَلَم: برینگ ، هەورێنگ، چلم ، برینگ

جَلَمَ الصوف(جَزَّه): خوریەکەی بریەوە، خوریەکەی لێکردەوە

جَلْمَد - جُلْمود(صخر): بەرد،زۆر رەق، حەلان

جُلَّنار: گوڵە هەنار

جَلَّهُ: دەریخست ، خستیە بەرچاو

جِلْوَاز: بەردەست ، کاسەلێس، ئیشکەر

جَلُوبَة: وشترێکە کەلوپەلی هەڵگرتبێ

جِلْوَة (هَدِيَّة الزَوَاج): دیاری دوای شەوی پەردە
جُلُوْدَة: بەهێزو ئارام ، پتەوو هێمن
جَلْوَز: بەهێواشی دەهاتو دەچوو لەبەردەم میرو پاشا
جَلْوَزَة: هێواش هێواش هاتن و رۆیشتن ، لەش سووکی لەهاتوو چۆدا
جُلُوس: دانیشتن ، نیشتنەوە
جَلُوط: ئافرەتی روو هەڵماڵراو،بێحەیاو شەرم
جَلِي(واضح): دیارو ئاشکرا، بەرچاو
جَلِيّاً (بوضوح): بەئاشکرایی، بەروونی
جَلِيَة: ئاشکرا ، دیار ، روون، بەرچاو
جَلِيَّة الأمْر: هەواڵی راست،راستە هەواڵ
جَلِيد: سەهۆڵ، بەستوو، وریا، ژیر
جَلِيس(رفيق): هاوڕێ، هاودەم ، یاوەر
جَلِيف: دڵرەق و بێ بەزەیی، زۆر وشك ، وشكە ساڵ
جَلِيل(عظيم): گەورە ، مەزن، شكۆدار، پایەدار، خاوەن پلەوپایە
جَلِيدي: بەستوو، بەستەڵەکی

ج م

جَمَّ: زۆربوو، فرەبوو ، زیادیکرد
جَمّ ـ جَمَم: زۆری، زۆر لە هەر شتێك
جُمَاح : یاخی، فیرار، راکردوان لەجەنگ
جِمَاح(هَوَى): ئارەزوو، هەوەس ، خەیاڵ
جَمَاد: بێروح و گیان، رەق ، وشك
جَمَاد(أرض): زەوی ، خاك
جَمَادَى: چاوی بێ فرمێسك
جُمَّار: کرۆك، ناوکرۆکی دار خورما
جِمَار(جَمَاعَة): کۆمەڵ ، تاقم ، گرۆهێك
جِمَار الحَج: بەردی رەجم کردن لەحەجدا
جَمَارَى: سەراپا،هەمووی، گشتی، سەرجەم
جَمَّاز: گاڵتەی پێکرد، پێی رابوارد
جِمَاع(وَطء): پەڕین ، لاقەکردن، پەڕاندن، جووت بوون، یەکگرتن ، کاری شەرعی
جَمَاعَات: کۆمەڵ و تاقمی مەردوم
جَمَاعَة(زُمْرَة): کۆمەڵ، کۆڕ،تاقم، برادەران، دەستە
جَمَاعِي(مُشْتَرَك):بەکۆمەڵ، پێکەوەیی، بەگشتی، بەهاوبەشی
جَمَال(حُسْن): جوانی، قەشەنگی، رازاوەیی
جَمَّال: وشترەوان ، خاوەن وشتر یان سەرقافڵەچی وشتر
جَمَالِيَة: زانیاری جوانناسی، جوانناسی
جُمَام: لێوان لێو، زۆر پڕ، لێوان
جُمَان(لُؤلُؤ): مرواری، مەرواری
جُمَانِي: سەرقژن ، قژ زۆر
جُمَّة: زوربەی ، زۆرینەی
جَمْجَمَ: پچڕ پچڕقسەی کرد،ئەیبزرکان، لەبەر خۆیەوە ئەدوا
جُمْجُمَة(قَحَف): کاسەی سەر، کۆچەکەی سەر، کاپۆل
جَمَحَ الحِصَان: یاخیبوو، بەلەسەبوو سەرکێشی کرد، هەڵی تیزان

جَمَحَتِ المَرْأةُ زَوْجَهَا : تـۆرا ، مێردەکەی بەجێهێشت، وازی لـەماڵو مێردەکـەی هێنا، رۆیی
جَمَدَ المَاءُ : بەستی ، بوو بەسەهۆڵ
جَمَدَ(يَبَس) : وشـك بـوەوە، رەقبـوو، رەق هەڵات
جَمَدٌ : ئاوی بەستوو
جَمَّرَ : کۆبونەوەو یەکیان گرت
جَمْـر(نـار مُتقـدة) : پشکـــۆ ، ســکڵ، ئاگری گەش
جَمْرَة : یـەکیەتی ، کۆبونەوەو یەکیەتی
جُمْرك(دائرَةَ المكوس) : گومرگ ، ڕێژی
جَمَزَ(أسْرَعَ) : پەلەیکرد، خێرایکرد
جَمْـزَة : گاڵتــەی پێکـرد، ســووکایەتی بەرانبەر نواند
جَمَعَ(لمَّ ـ ضَمَّ) : کـۆی کـردەوە،گـردی کردەوە، گرتیە خۆ
جَمْـع : کۆکردنـەوە، خســتنە پاڵیــەك، گرتنەخۆ
جَمْـع ـ جُمُـوع : ڕۆژی عـەرەفــە، ڕۆژی قیامەت
جُمْع(القبضة من الشئ) : چنگێـك، پڕ مشت
جُمُعَة(إسْبُوع) : هەفتە ، حەوتەیی
جَمْعِيَـة(إتحَــاد) : کۆمــەڵ ، کۆمەڵــە، کۆرگە
جَمُـلَ(حَسُـنَت خلقـاً) : جـوان بـــوو، قەشەنگ بوو
جَمَلُ(بَعير) : وشتر ، حوشتر
جَمَّلَ : جوانیکرد، ئارایشتی دایە
جُمْلَة(عبـارَة) : ڕستە، چـەن وشـەیەك کـەمانا بـدەن بەدەســتەوە یــا مانــا بگەیەنن
جُمْلَـةُ(الكُـل) : ســـەراپا ، هـــەمووی، گشتی ، سەرجەم
جَمَلُون : جەمەلۆن
جَمَّلَـهُ(صـيره جميــلاً) : جوانیکـــرد، ڕازاندیەوە، دەستی پیاهێنا
جَمَّ(كثُر) : زۆربوو ، فرە بوو
جَمَّ(الكثير مـن كـل شئ) : زۆری ، زۆر لەهەموو شتێك
جِمْنَاســتِك : جومناســـتیك، جــۆرە وەرزشێکە
جَمْهَرَ(جَمَعَ) : کـۆی کـردەوە، کۆمـەڵی بەست
جُمْـهُور(حشـد) : زۆریـــی ، کـــۆمەڵ، خەڵکێکی زۆر، گەلەکەسێ
جُمْهُوري : کۆمـاری ، دامو دەســتووری ژیانی مەردوم بەهەڵبژاردنی سەر کۆمار لەجیاتی پادشایەتی
جُمْهُورية : کۆمار، حەشامات ، کۆمەڵ ، گەل
جُمْـهُوريون : کـۆمار ویســت ، کۆمــار ویستان
جُمُـود(عــدم حركـــة) : بێجوڵــەیی، نەبزێوی، سستی، خاویی
جُمُودَة(صلابة) : ڕەقی، پتەویی
جَمُوم : چاڵی پڕ ئاو
جُمَـيْز : بەروبومێکـــــە لەبـــەروبومی هەنجیر دەچێت
جَمِيـع(كُـل) : هـەموو، گشـت، سـەراپا، سـەرجەم ، سەرپاك ، دوایەك ، تێکڕا
جَمِيعَـاً(الكُــل) : ســەراپا، ســەرجەم، پـەیاپەی ، دوایەك، سەرانسەر، تێکڕا
جَمِيـل(حَسَـن) : جــوان، ڕازاوە، ڕەزا سووك ، ئێسك سووك

جن

جُنَّ(ذَهَب عقله): شێتبوو،هاربوو، کەللەیی‌بوو، عەقڵی لەدەستدا
جنَّ(ظَلام): تاریکایی، بێتروسکی
جَنَّ عَليه: تاریکایی داهات بەسەریا
جِنّ: جنۆکە، خێو، دێوەڵۆکە، جۆرە گیانداڕێکی نادیارو روونە کەوا نابینرێ
جِنُّ النَّاس: زوربەیان
جَنَّى(حَصَد): دوریەوە، کۆیکردەوە، دورینەیکرد
جَنَائزي: خوێنەر لەسەر مردوو
جَنَائي: تاوانکەر ، گوناهکەر
جَنَاب(لقب تبجيلي): گەورە، پیاو ماقوڵ
جُنَاب: هەوکردنی پەردەی سی بەهۆشیەوە مرۆڤ تووشی‌کۆکە دەبێت
جَنَاب: ئەسپێکی گوێڕایەڵو خۆش ڕەو
جُنَاح(إثم): تاوان ،گوناه، سووچ
جَنَاح: باڵ ، پەل ، لا
جَنَاز(الصَلاة على الميت): نوێژی مردوو
جَنَازَة: تابوت ، تەرم
جِنَاس: وشەسازی، واتاسازی
جَنَان: دڵو روح، رووداوی نهێنیو هەموو شتێك
جِنَايَة(إقْتراف): تاوانکردن، دەستدرێژکردن
جَنَبَ: خستیەلاوە، لایدا، کەلای خست
جَنْب: لا ، تەنیشت ، کەلەکە، لاقەد
جُنُبٌ(بَعيد): دوور ، چەپەك
جَنْبَة: لا ، تەنیشت

جُنبَة: ئەوەی خۆتی لێدەپارێزی
جُنَّة(ستر): پەناگە، پارێزگە
جَنَّة(فِردوس): بەهەشت، لانەو شوێنی چاکەکاران لە رۆژی قیامەتدا
جِنَّة(فَساد العقل): عەقڵ تێکچوون، شێتی ، هاری ، کەللەیی
جَنَح: هەواداری‌بوو، حەزی پێکرد
جَنَحَ الطَائر: لەباڵیدا، باڵی برینداركرد
جَنَّحَ(جَعَل له جَنَاحَاً): باڵی بۆ دروستکرد
جُنَح(نَاحِيَة): لا ، تەنیشت
جِنْح(جَانِب): لا ، تەنیشت، ئەملاو لا
جِنْحَة: هەڵە ، سوکە تاوان، تاوانی بچووك
جُنْحَة: کەمو کوڕی، جیاوازیی
جَنَّدَ الجنُود(جَمَعها): سەربازی گرت، سەربازی کۆکردەوە، سوپای خڕکردەوە
جُنْد(عَسْكَر): سەرباز، هەر جۆرە هێزێکی بەرگری
جَنْدَارَة: پاسەوانی پادشا
جُنْدُب: کوولە مسکە
جَنْدَرَ(الثوب أو القماش): سافی‌کرد، لووسی‌کرد، دەقی پێکرت
جَنْدَرَة(مصقَلَة): سافکەر، لوسکەر، دەق پێگر
جَنْدَل(الصخر العظيم): تاشەبەرد ، گابەرد ، تاش
جُنْدِي: سەربازێك
جُنْدِيَّة: سەربازیی
جَنَّزَ(صلّى عليه): نوێژی‌لەسەرکرد
جُنِزَ: خرایە تابوتەوە

جِنْزِير(سلسلة): زنجیر ، زریزە

جَنَّسَ(أدْخَل في الجنسية): رەگەز نوسکرا

جِنْس(نوع): جۆر ، چەشن، شێوە، لف ، وەك

جِنْسي(نوعي): رەگەزپەرست، نەژاد پەرست، توند رەو بۆ رەگەزو نەژادی خۆی

جِنْسِيَة(قومية): رەگەز ، نەتەوە

جَنَفَ: ستەم ، لادان، ماف خواردن

جَنَفَ عليه: ستەمی لێکرد، کەمێك مافی پێدا ، مافی خوارد

جُنفيص: پارچەیەك لەکەتان

جَنَّقَ الحَجَر: بەمەنجەنیق بەردە بارانیکرد

جُنْك: ئامێری شاییو خۆشی

جَنَّنَ(صَيَّرَه مجنوناً): شێتیکرد، هاری کرد، عەقڵی لەدەستدا

جَنَّن(القبر۔ الميت۔ الكفن): گۆڕ ، مردو ، کفن

جُنُن: شێتیو تێکچوونی عەقڵ

جَنُوب: باشوور، خواروو

جَنُوباً: رووەو باشوور ، بەرەو باشوور

جُنُون: شێتی ، هاری ، عەقڵ لەدەستدان

جَنِيّ: بەروبوومی دوراوە

جِنّي۔ جِنِّيَّة: جنۆکە، خێو

جَنِيب: غەریب ، دوور، هەموو گوێڕایەڵێك

جَنِيبَة: بەکێشکردنی ئاژەڵ بۆ لای خۆت

جَنِين: کۆرپەلە، منالی نێو رەحم

جـه

جِهَاد: جەنگین، شەڕکردن، کوشتار، بەربەرەکانی، فشارخستنە سەر نەفس

جَهَاد: زەوی رەقو بێبەروبووم، رەقە زەوی، سەختە خاك

جُهَادَى: مەبەستو مەرام

جِهَار: دیار ، ئاشکرا ، بەرچاو

جَهَارَة: قەدوبالاّ رێكو جوان

جِهَاراً(علانية): ئاشکرایی، دیارو بەرچاویی

جِهَاز(آلة): ئامراز، ئامێر

جَهَالَة: نەزانین،نەفامی، کەودەنی

جَهَامَة(عبوسة): گرژی، مۆنی، رووی گرژو مۆن

جِهْبَذ: دانا، لێهاتوو، رەخنەگرێکی بەتوانا کەچاكو خراپ لەیەك جیا بکاتەوە

جِهَة: لا ، تەنیشت ، روو ، بار

جَهَدَ(تَعَبَ): ماندوبوو ، خۆی شەکەتو میلاککرد، هەوڵ بەگەڕخستن

جَهِدَ عَيْشُهُ(صعب واشْتَدّ): ژیانی گرانبوو

جَهْد(مَشَقَّة): رەنجدان، هەوڵدان ، کۆششکردن، ناڕەحەتی

جُهْد(جَدّ): درێخینەکردن، هەوڵدان تێکۆشان ، تەقەلاکردن

جَهْدَان: ئەوەی ناڕەحەتیو ماندوبوونی بەسەر هاتووە

جَهَرَ(عَلَن وانْتَشَر): بلاوبووەوە، ئاشکرابوو

جَهَرَ الأمر: ئاشکرایکرد، دەری بڕی

جَهَرَ الصوت: دەنگی بەرزکردەوە

جَهْرَ الصَوتُ(إِرْتَفَعَ):دەنگ بەرزبووەوە، زلبوو

جَهْر(عَلَن): ئاشکرا، دیار، بەرچاو

جُهْر(هَيئَة): دیمەن ، رواڵەت، شێوە ، رووخسار

جَهَر: بەشی رۆژگار، ساڵ

جَهِر: دەنگی بڵندو بەرز

جَهَزَ: هەڵی کوتایە سەریو کوشتی

جَهَّزَ(أَعَدَّ): ئامادەیکرد، حازریکرد

جَهَّزَهُ: ئامادەیکرد، پێکی هێنا

جَهَشَ: بەهەنسکەوە چوو بۆ لای، بەدەم گریانەوە رۆیی

جَهْشَة(عَبْرَة): هەنسك ، نزگەرەی بەگریانەوە

جَهَضَ(أَبْعَدَ): دووری خستەوە،لای‌برد، فرێیدا

جَهِضَ: لەبارچوو، فەوت بوو، نەما ، تیاچوو

جَهَضَ(إِسْقَاط الحَمْل):لەبارچوون، بەرفرێدان، بەراویتە

جَهِلَ(حَمُق): گێل بوو، گەوجبوو، نەیزانی، نادانی

جَهْل: نەزانین ، نادانیی، نەفامی

جَهَمَ(عَبَس): گرژبوو، مۆن بوو،خۆی گرژکرد، مۆربووەوە

جَهِم(عَابِس): گرژ، مۆن ، لچ هەڵقورچاو

جَهْم: رووی گرژو عەبوس ، دەموچاو تاڵ ، روو گرژ

جُهْمَة ـ جَهْمَة :بەشی کۆتایی شەو

جَهَنَّم(دار العقاب): دۆزەخ ، لانەی سزاو تۆڵە

جَهَنَّمِي(جَحيمِي): دۆزەخی

جَهَنَّمِيَّة(نبات مُتَسلق):گوڵەجەهەنەمی

جَهْوَر: دلاوەر، دلێر، مەرد ، لێهاتوو

جَهْوَر الصَوت: دەنگ زوڵاڵ ، دەنگ زل

جَهُوري: دەنگی زۆر گەورە

جَهُول: نەزان ، نەدان

جُهُومَة(عبوسَة): گرژی ، مۆنی

جَهِير: پیاوی مەزن و شکۆمەند لەچاوی بینەردا

جَهِير(الجَمِيل): جوان، رەوشت بەرز

جَهِيرَة: ژنی رەوشت بەرزی داوێن پاك

جَهِيز ـ مُجَهَز: مەرگی کتوپڕ، مردنی ناکاو

جَهِيض: لەبارچوو، فەوتاو، تیاچوو

ج و

جَو(ماحول الأرض من الهَواء):بەرگە هەوا، زەوی پۆش، بەرگە با ، حەوا

جَوَى: پەرێشانی ، زۆر بۆهاتن، تەنگ پێهەڵچنین

جَوَائِز: خەلات ، دیاری ، بەخشش

جَوَاب(رَدّ): وەلام ، وەرام

جَوَّاب: موسافیر، گەشتکار، گەرۆك ، گەڕیدە

جَوَاحِر:پاشماوەی درندەو کەڵبەدارەکان

جَوَاد: بەخشندە، چاوتێر، دەستکراوە، دەست بڵاو

جِوَار(قُرب): دراوسێیەتی ، نزیکی هاوسێیەتی

جَوَار: ئاوی لەبەر رۆیشتوو

جَوارِح(الطيور المفترسة): مەلی گۆشت خۆر

جَواز(سَمَاح): لێبوردن ، ڕێپێدان

جَواز السَّفر: ڕێنامە، تێپەڕنامەی سەفەر، جەواز

جَواس: شێری هێلانە ، هەر پێنج ئەندامەکەی مرۆڤ

جَوَّال: جیهانگێر، دەربەدەر، ئاوارە

جَوالِق: جەواڵ ، تورەکەیەکە وەك گونیە وایە

جَوانب: لا کان ، چەند لایەك

جَوانح(ضِلع): پەراسووی تەنیشت

جَواني: هەوایی ، بۆشایی

جَواهر: گەوهەر ، خشڵ

جَوب(رود): پشکنین ، گەڕان،گەڕۆکی

جَوبَة(حُفرَة): چاڵ ، قووڵایی

جَوت(قِنَّب هندي): گوش ، پەت

جُوخ: چنراوی خوریو پەشم، چۆخە

جُوخَة: پارچەیەکی چنراو لەخوری

جَوَّد(حَسَّن): چاکیکرد، باشیکرد

جُود(كَرَم): بەخشندەیی، دەست بلاوی

جَوْد(المَطر الغَزير): رەهێڵە، بارانی بەخوڕ، شەست ، لێزمە

جَوْدَة: باشی ، چاکی، نایابی

جَور: ستەمکار، بیدادیی

جَورَب: گۆرەوی، گۆرەوی ، گۆریە، داپۆشەری قاچی مەردومان

جَوز(سمع): ڕێی‌دا ، هێشتی، ماوەیدا

جَوز(شَجَر وَخَشَب وَثَمَر):گوێز ، دارگوێز

جَوز هندي: گوێزی هندی

جَوز الشئ: ناوەڕاستی یان زوریەی

جَوزاء: مەڕێك رەش بێتو ناوچەوانی سپی بێت

جَوزَة: یەك جام ئاو ،یەك جار ئاو، هەسارەیەکە لەئاسمان

جَوزَة القُطن: قۆزاخە، کەلووی پەمۆ، گاڵ، گۆزك ، کەلوو تۆرەو تێکۆڵی پەمۆیە

جَوزَل(فَرخ الحَمَام): زەڕنەقوتەی کۆتر، بێچوی کۆتر

جَوس: پشکنین ، گەڕان

جَوسَق: کۆشك ، تەلار ، ئەپارتما

جَوش: سینە ، ناوەڕاست، میانە

جَوشَن: قەڵغان ، بەرگە، سنگ، سوپەر

جَوَّعَ(أجَاع): برسیکرد،گەدەی خاڵیکرد

جُوع: برسیەتی، خورێن

جَوعَان(جَائع): برسی ، بێنان

جَوِفَ: بۆش بوو، هەڵۆڵ بوو

جَوَّفَ: بۆشیکرد، هەڵۆڵیکرد، مەڵی کۆڵی

جَوف: ناو ، بۆشایی، خاڵیەتی

جَوفاء: درەختێ کە ناوەڕۆکی بۆشو خوراوبێ

جَوفي: لا خاڵی ، ناو بۆش

جَوق - جَوقَة: کۆمەڵە خەڵکێك

جَوَّل(جال فيها): پیاگەڕا،تیایا گەڕا ، گەشتی تیاکرد

جَول - جَولان(تطواف): گەڕان ، گەشتکردن، هاتو چۆکردن ، گەشت

جُول: گەردو تەپو تۆزی خاك ، گۆڕ یان بیر

جَوْلاَن ـ جُولان : ئــەو تەپو تــۆزەی بەدەم رەشەباوە دێت

جَوْلَة(سفْرَة): گەشت ، سەیران‌و سەفا

جَوْمَك: موچــەی پیــاوانی دەوڵـــەت لــەسەربازو فەرمانبەرانی ئەو نێوەندە

جَوْن: رەش ، سیاه، گـژوگیایەك کــە سەوزاییەکەی گۆڕابێ‌و رەش بووبێت

جَوْنَة : رۆژ لەکاتی ئاوابوونیدا

جُوني: جۆرێکە لە پشیلـە کەژێر سکی رەشە لەگەڵ سەردەستەکانی

جَوَّه: گەورە پلەو پایەدار

جَوْهَر(خُلاَصَة ـ لُب): کرۆك ، ناوەڕۆك، پوخت، مایە، گەوهەر

جَوْهَرِي(رئيسي): سەرەکی، بنەڕەتی

جَوِي: هەوایی، بەهەوادا، ئاسمانی

جَوِيَ(إكْتَوَى بالحُبِّ والحَزَن): پەرێشان بوو، زەبونکەوت، داخ کرا

ج ي

جِيَار: کارگەچی

جِيَارَة: کورەی قسڵ

جِيئَة: هــات ،ئامــادەبوو، حــازربوو، هاتەڕوو

جَيَّبَ:گیرفانی بۆ کراسەکەی دروستکرد

جَيب: گیرفان ، باخەڵ

جَيد: باش ، چاك ، خاس

جِيدْ(عُنق): مل ، گەردن ، ئەستۆ

جِيدَاء: ژنی گەردن بڵندو جوان

جَيَّر: گـەچکاری کـرد، سپیکاری‌کرد

جِيرْ: گەچ ، قسڵ، تەباشیر

جِيرَة: نـزیکی ، قەرە ، یەك قوم ئــاو ، کۆڕ

جَيَّش: لەشکری کۆکـردەوە، لەشـکری ئامادەکرد

جَيْش: لەشکر ، سوپا ، سپا

جَيْشَة: یەك جار جۆش خواردن

جَيَّفَ(تَعَفَّن): بۆگـەنی‌کرد، گـەنی، رزی

جِيفَة(جُثّـة): لاشـەی بـۆ گـەن، لاکـی بۆنکردو، لاك ، رمە

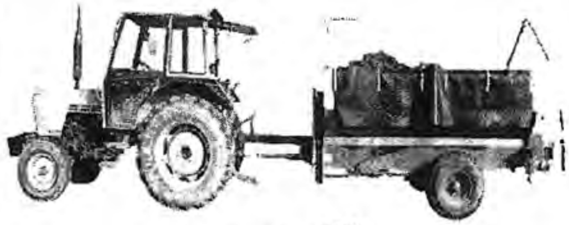
جِيل: هاوتەمـەن ، بـەرە ، هاوچــەرخ، هـاوژین ، نـەوە ، رۆژگـار ، سـەردەم ، رەچەڵەك‌و هۆزو تیرە

جِيلاتين(هلام): وکۆڵە ، جەلاتین

جِيم: پێنجـەم پیتی زمانی عەرەبییە

جِيُولُوجيا : زانیــاری زەمــین ناســی، زانیاری ناسینی چینەکانی زەوی

جِيُولُوجِي: زەمــین نــاس، شــارەزا لەزانیاری زەمیندا ، زەوی ناس

جَرَّارَة (تراكتۆر)

جَارور ـ دُرْج (چەکمەجە)

جَذَفَ الطَّيرِ (باڵی شەکانەوە)

جَزَر (گێزەر)

جِسْر (پرد)

جَزْمَة (پۆتین ـ جزمە)

جُرَذ (مشك)

جَرَس(زەنگۆڵە)

دُب (ورچ)

أسَد (شێر)

نمِر (پڵنگ)

تِمسَاح (تیمساح)

حَرِش (کەرکەدەن)

نَسْر (باز)

ذِئب (گورگ)

٦ حرف الحَاء

ح

ح

شەشەم پیتی زمانی عەرەبی‌یە

حا

حَائِر: سەرسام ، راماو، دوو دڵ ، رارا

حَائِط: دیوار ، وارش

حَائِف(ظَالِم): زۆردار ، ستەمکار

حَائِك(نَسَّاج): جۆلاً،کۆرسکە، کەسێکە کەبەدەست شت بتەنێ لەپێچالأندا

حَائِل: بێبار، سپڵە، رەنگ گۆڕاو

حَائِم: تینوو ، تەژنە، تاوونی

حَائِن: گـەمژە ، گێـل ، سـاویلکە ، نەزان ، کەودەن

حَائِنَـة: بـەلاً ، ئافـات ، گرفـت، دەردەسەری ، مەینەت

حَابَ(أَثِم ـ أَذْنَبَ): گوناهو تاوانی‌کرد

حَابَى: لایەنگیری‌کرد، پشتگیری نواند بۆی

حَابَسَ: زیندانی‌کرد، بەندی‌کرد، گرتی

حَابِل: راوکەرێك تۆڕی نابێتەوە

حَابُول: پەتێکـە بەهۆیەوە هـەڵدەزنرێ بەقەدی دارخورمادا

حَاتَ(حَام حَوْلَه): دەورو خولیدا

حَاتِمْ: دادوەر، رەش ، قەلە رەشە

حَاتَّهُ(راوَغَه وَخَادَعَه): دەورو خولیداو مەڵی خەڵەتان ، دەستی بڕی

حَاجَ(إفْتَقَـر): هـەژار کەوت نـەدارو دەست کورت بوو

حَاجَّ: بەڵگەی هێنایەوە، دەمە دەمەی بەرپاکرد

حَاجْ: جۆرە روەکێکە

حَـاجَى: بـەپێچو پـەنا قسـەیکرد، قسەکانی تەماوی بوو

حَاجِب: پەنا ، پەردەوا، برۆ ، برژانگ ، موژکان

حَاجِيَة: چاویلکەی بەرخۆر

حَاجَـة: ویسـتن ، ئـەوەی پێویسـتە، خواست

حَاجِز: کۆسپ ، تەگەرە ،بارو، راخەر، بەربەستکار، دەست بەسەراگەر

حَاجِزَة: رێگری هەورە بروسکە

حَاجِمْ(حَجَّام): خوێنگر، کەڵەشاخ گر

حَادّ: تیژ ، بڕندە، توند، چاپوك

حَادَ عَنْهُ: لایدا ، لێی لادا، ترازا لێی‌ی

حَادَى: وشتر لێخوڕین بەگۆرانیەوە

حَادَت أرْضـه أرْضِـي: زەوی ئـەو لـەپاڵ زەوییەکەی مندایە

حَـادَثَ(جَلَـى): دەمـەزەری‌کرد، لەمەسانیدا ، تیژی‌کرد

حَادِثَة(وَاقِعَة ـ كَارِثَة): بەلاً،کارەسات، چورتم ، ئافات ، دەردەسەری

حَـادِر(سَـمِين): قـەڵەو ، تێکسـمڕاو، گۆشتن ، بەخۆوە

حَادُور: بەرچاوە ، دیار ، ئاشکرا

حَاذ: لێی خوڕی بەخێرایی، پاراستی
حَاذی: بەرامبەر یەك بوون، هاوتابوون
حَــاذَر: ئاگـاداریکرد، بێداریکــرد، وریایکرد، زرنگیکردەوە
حَــاذر: ئامـادە ، ســازندە ، بێـدار، لەسەربار ، هوشیار
حَـاذِق: زیــرەك ، لـێزان ، شـارەزا ، بەسەلیقە ، وریا، کارامە
حَاذُورَة: وریاو بێدار، ئاگاداریی وریا
حَارَ: شپرزەبوو، شلەژا ، تیاما
حَارٍ: توندوتیژ ، کاری دژوار
حَـارَب: جـەنگا ، چـوو بـەگژیا ، دژی وەستا
حَارَة: گـەڕەك ، خانە، کوچەك ، مالآن
حَارِث: جوتیار،چێنەر،ئەوەی کشتوکاڵ دەکات
حَارِد: توندو تورە ، بەد خویی
حَارِز: پارێزگاریی‌و پەنادان
حَـارِس (خَفِير): پاســەوان، پاســاوڵ، دیدەوان
حَارَفَ: وەك ئەویکرد، هاوشانیبوو
حَارَفَ الرَّجُل: پاداشتی دایەوە بەچاکە یان خراپە
حَـارِق مُتَعَمـِـد: ئـاگر هەلگرسـێن ، ئاژاوە گێڕ
حَارِك: سەرووی ناوشان
حَازَّ (سَاق): لێی خوڕی
حَازَّت الحَيَّة (تَلَوَّت): پەیکەی خـوارد، گرمۆڵە بوو
حَــازَب (صَــار مِــنْ حِزْبِــه): چـوە پارتەکەیەوە
حَازِب: کاری سەخت‌و دژوار

حَازَّة: دڵسۆزی ، ئەمەکداری
حَازَز: رووگرژو مۆن ، ئاردی جۆ
حَـازِم (حَصِيـف الـرَّأي): یــەك بـاوەڕ، دووربین
حَازِي (الذي يتكَهَن): پێش بین ، ئەوەی رووداوەکان هەست پێدەکات
حَـاسَ: گــورگ کەوتنــە نێـو مــەڕو پەرتەوازە کردنیان
حَاسَبَ: لێی پرسیەوە ، هێنایە ژێــر پرسیار
حَاسِب: ژمێرەزان، زانا بەژمێریاری
حَاسَبَه: حسابی لەگەلآکرد
حَاسَّة: دانایی ، ژیری، توانایی،پێزانین
حَاسِد: رژد ، بەغیل ، ئـەوەی ئێرەیی دەبات بەیـەکێك لەسـەر نـازو نیعمـەتی خوایی، چاوچنۆك ، رەشکن
حَاسِر: سەر رووت ، قۆتی ، قۆتین
حَاسِم (بَات): کـۆتایی پـێ هێـن، یـەك لایی کەر، دوایی هێنەر
حَاسَن: رەفتـاری چـاکیکرد، بەباشـی هەلسووکەتیکرد
حَاسِن: جـوان ، قەشـەنگ ، ســەرنج راکێش
حَـــاشَ (جَمَـــع): کۆیکـــردەوە، پاشەکەوتیکرد
حَاشَا (سِوَى): بێجگە، بەبێ ، جگە
حَاشَى (إستَثْنَى): پـــەڕانی، بـــواردی، جیای کردەوە
حَاشِد: ئامادە ،ساز ، مۆڵ بەستوو
حَاشِم: تورەبوو، رق‌و قین گرتی
حَاشِيَة: پەراوێز ، کەنار ، لێوار، زێوار، تۆبە

حَاصَ: كۆكیكرد، بەتەقەڵی درشت دوورییەوە

حَاصَ: بەش بەشیانكرد، دابەشیانكرد

حَاصِبٌ: بایەكی توند وردە زیخی هەڵگرتبێ

حَاصَّةٌ: نەخۆشییەكە قژە سەر دەروتێنێتەوە

حَاصِدٌ(جَانٍ): ئەوانەی بەروبووم لێدەكەنەوەو كۆیدەكەنەوە

حَاصَرَ: گەمارۆیدا ، تەوقیدا، دەوری گرت، تەنگی پێ هەڵچنی

حَاصِلٌ(نَتِيجَةٌ): ئەنجام، دەرئەنجام، سەرئەنجام

حَاصِنٌ: ژنانی داوێن پاكو رەوشت بەرز

حَاضَ: پەنگی خواردەوە، كۆبووەوە، مۆڵ بوو

حَاضَرَ(غَالَبَ): پێشكەوتنی كرد، پێش بڕكێیكرد، بۆربۆڕێنی كرد

حَاضِرٌ: لەوێیە ، هەیە ، ئامادەیە، شارنشین ، هەرئێستە

حَاضِرَةٌ(حَضَرٌ): شارنشین

حَاضَرَهُ: رایكرد لەگەڵی، سەركەوت بەسەریا ، وەڵامی پرسیارەكانی دایەوە

حَاضِنَةٌ: دایەن ، پەروەرشیاری منالان

حَاطَ: پاراستی ، بایەخی پێدا

حَاطِمَةٌ: كەشتی سەهۆڵ شكێن

حَاطُومٌ: دەرمانێكە هەرس كردن ئاسان دەكات

حَافَّ: خستیە سەر كەنار

حَافٌّ: نان بەوشكی، نان بەپێخۆر

حَافَةٌ: كەنار، لێوار، گوێ ، ڕۆخ

حَافِدٌ: خزمەتكار ، شوێنكەوتوو، پێشخزمەت

حَافِرٌ: زەوی هەڵكەن

حَافِرُ الدَّابَّةِ(قَدَمُهَا): سم، پاقووڵاخ، شتێكی رەش و رەقە بەژێر چوارپەلی ئاژەڵ و ولاخی بەرزەوەیە وەكو نینۆكی مرۆڤ

حَافِرَةٌ: زەوی هەڵكەنراو، چاڵ، قوڵە زەوی

حَافِزٌ(تَشْجِيعٌ): هاندان، بەخشیش هاندەر

حَافِشَةٌ: ناوەڕۆ ، جۆگە، جەمۆك، هێڵێكی گەورە یا بچووكی قووڵەكەئاوی پێدا دەڕوات بۆ سەر كشتوكاڵ

حَافِظٌ(وَاقٍ): پارێزەر، بەرگریكار

حَافَظَ عَلَى الأَمْرِ: بەردەوام بوو، لەسەری ڕۆیی

حَافِظَةٌ(ذَاكِرَةٌ): بیر، یاد، بیرەوەری

حَافِلٌ(كَثِيرٌ): زۆر ، فرە

حَافِلَةٌ: فار گۆن ،بازاڕی قەرەباڵغ

حَافِي: پێخاوس ، پێپەتی ،بێپێڵاوو كاڵا

حَاقَ(أَحَاطَ): ئابڵۆقەیدا، دەوریدا، دەوری گرت

حَاقَ بِهِمُ العَذَابُ: سزاو ئەشكەنجە دەوری گرتن، سزاو ئەشكەنجە لێی دان

حَاقَّةٌ: ناوێكی ڕۆژی قیامەتە، هاتەخوار، دابەزی،ڕۆژیزیندوو بوونەوە

حَاقِدٌ: رقاوی ، قیناوی، كیناوی، دڵ پیس ، ئەرناف ، ئەرنو

حَاقِلٌ: بەسەوزی كڕی

حَاقِنٌ: ئەوەی میزی پەنگ دەخوات لەمیزەلانیدا

حَاقِنَة: گەدە، هارەر، هەڵشێلەر
حَاكَ: چنی، رستی
حَاكَ- حيكَاً: بەفیزەوە رۆیی بەسەر زەویدا
حَاكَ القَول: کاریگەری گەرمی لێکرد
حَاكَى: هاوشێوەی بوو، وەك ئەو بوو، لێکی چوو
حَاكَم: دادگەریی‌کرد، حوکمی‌کرد، سەرگەورە
حَاكِمْ(وال): میر، فەرمانڕەوا
حَاكُورَة: پارچە زەوییەکە تایبەت دەکرێت لەنزیك ماڵان بۆ ناشتنی دارو درەخت
حَاكِ(نَاقِل الخَبَر): گەیەنەر،راگەیەنەر
حَالَ: بار، دۆخ، باودان، چاوایی
حَالَ(تَغَيَّر): گۆڕا، تێکچوو
حَالَ إلَى مَكَان آخَر: چوە جێیەکی‌تر، گواستیەوە
حَالَ بَيْنَهُمَا: کەوتە نێوانیانەوە
حَالَ عَلَيه الحَول: ساڵێکی بەسەرا تێپەڕی، ساڵێك گوزەرا
حَالِب: بۆری میز، میزکێش
حَالِبَان: دوو بۆرییە میزیان پێدا دەڕوات
حَالَت الشَجَرَة: ساڵێك بەری گرت و ساڵێك بێ‌بەر
حَالَتْ الأُنْثَى: سکی پڕ نەبوو،دوو گیان نەبوو
حَالَة: بار،حاڵەت، دۆخ، بارودۆخ
حَالَف(عَاهَد وَنَاصَر): پەیمانی بەست، ڕێکەوت لەگەڵی، گونجا لەگەڵی
حَالِق: شاخ و چیای بلندی رووتەن

حَالِقَة: سەختە ساڵ، پچڕاندنی پەیوەندی خزمایەتی، بەسەر نەبردنی سیلەی رەحم
حَالِك: رەشی تێر، زۆر رەش
حَالَما: هەرکە، لەکاتی
حَالُوق: مەرگ، تیاچوون، فەوتان، مردن
حَالِي- حَالِيَاً: ئێستا، لەم کاتەدا، ئەم دەمە
حَالاً: هەر ئێستە، دەست بەجێ، یەکسەر، هەنوکە، دەمو دەست، گەرماو گەرم
حَامَ: بەدەوریا گەڕا،بەدوویا هەڵسوڕا
حَام(حَارِس): ئێشکگر، پارێزەر، بەرگر، گەرم، گوڕ
حَامَى عَنْ(دَافَع): بەرگری‌کرد، پارێزگاری لێکرد
حَامِز: ئەوەی زمان ئەچوزێنێتەوە
حَامِض: ترش، ترشاو، لیمۆ، دڵەکزێ
حَامِضَة: ئارەزووی شتێك، گڕان بۆ شتێك، خراپ بوونی خواردن لەگەدەدا
حَامِل(رَافِع): هەڵگر، بەرزکەرەوە، بڵندکەر
حَامِلَة: زەمیلە، کەشتی فڕۆکە هەڵگر
حَامُولَة: ناوێکە لەسەرچاوەکەیەوە بەخوڕ دێت کاتی رەهێڵە باران
حَامِي: بەرگریکار، پارێزکار
حَامِيَة(واقِيَة): پارێزەر، قەڵغان، سوپەر
حَانَ الشَئ: نزیك بوەوە، هاتە بەر
حَانَ الوَقْت: کات نزیك بوەوە
حَانَ(بَار): بار، مەیخانە، مەستخانە

حَانيء: شوێنی گیا سەوزە
حَـانط: گـەنمدار ، خـــاوەن گـــەنم ، سووربوونی گەنم
حَانُوت: کۆگا ، فرۆشگە، دوکان
حَانُوتي:دوکاندار، خاوەن فرۆشگا
حَاوَلَه: هەڵی خەڵەتاند، فریوی‌دا
حَاوَدَ: لایدا ، لێی ترازا
حَاوَرَ: لەگەڵی دوا،لەروویا هەڵگەڕایەوە
حَاوَشَ: هانیدا ، پاڵی پێوەنا
حَـاوَصَ: بەتیلـەی چـاو تەماشـایکرد، لێی وردبوەوە بەتیلەی چاو
حَـاوَطَ: دەوریـداو ویسـتی شـتێکی پێ بکات کەبەدڵو ویستی خۆی نەبێت
حَاوَطَه: دەوروخولیدا
حَـاوَلَ: هـەوڵیدا ، تێکۆشـا ، لێـبڕا ، خەریکبوو ، تەقە لایدا
حَاوِي: مارگر
حَايَا: تێری کرد
حَايَا النَّار: ئـاگری داگیرساند، ئـاگری کردەوە
حَايَدَ(جَانَب):خۆی لادا،دوورکەوتەوە، لاتەنیشی گرت
حَـايَنَ: مامەڵـەی کـرد لــەکاتێکی دیاریکراودا

ح ب

حَـبَّ(هَـوَى): خۆشـی ویسـت، حـەزی پێکرد، بەدڵیاچوو
حَبَّ الشَيّ: ئارەزوو مەیلی‌کرد
حُـبّ(مَحَبَـة): خـۆشەویستی، ئــەڤین، حەزلێکردن، ئاشنایەتی
حُبُّ الذَّات: خۆشەویستی خود
حَـبّ(بَـذْرَة): دەنـك ، تـۆو، دان، ڕژك، قل، بۆ دانەوێڵەو هەمووشتێکی‌تر دەبێ
حبّ(الجَرَة الكَبِيرة): مەرکانە، کوپە
حَبَا - حَبْوَا: نزیك بوەوە، هاتەپێش
حُبَّاب(صَـانع الحِبَـاب): مەرکانـە دروستکەر ، گڵکار
حُبَاب(حَيَّة): مار ، ئەژدیها
حُبَابَة: کرمێکی ڕەشی ئاوییە
حُبَاحِب: گوڵـە ئەسـتێرە ، پەپوولـە ئەستێرە
حَبَّار: جۆرە ماسیەکە
حِبَار(أثَر): شوێن ، شوێنەوار
حُبَارَى: چـێرگ ، چـیرك، پارچـەو نەختێك میوەی وشکە، لەتکـەی سێوو هەڵوژەو هەرمێ
حُبَاشَة: هـەرچیو پـەرچی ، گەجـەرو گوجەر، هەمە چیزە
حُبَـاط: نەخۆشـیەکە تووشـی وشـتر دەبێتو ورگی دەئاوسێ
حِبَاك: کەمەر بەند، گوریسو قایش
حَبَّال: موتابچی ، پەتکار
حِبَالَـة(شَـرَك): داو ، هــەودا، داوە دەزوو
حَبَّبَ إلَى : خۆشەویستی‌کرد،ئەوینداری بەست
حَبْحَاب: بێ‌ئابرو ، داوێن پیس
حَبْحَبَ المَاء(جَرَى): ڕۆیی، تێپەڕیی
حَبْحَبَت النَّار(إتَّقَدَت):کڵپەی‌سـەند، هەڵگیرسا ، گڕی گرت
حَبَّذَ: پەسـەندی‌کرد، پێـی باشـبوو، بەدڵی‌بوو، پێی چاك بوو
حَبَّذَا(نِعْم - حَسَنًا): ئافـەرین ، زۆر باشە ،باشە ، چاکە
حَبَرَ(بَهَج):پێخۆشـحاڵبوو، کامەرانبوو، دڵشادبوو

حَـبَّرَ(زَيَّـنَ): رازانيـەوە، جوانكـارى تێداكرد
حَـبِرَ ـ حُبُـوراً(سُـرَّ): پێخۆشـحاڵبوو، شادمان بوو، كامەران بوو
حَبْر: زاناى چاك ، مەلاى باش
حِبْر(مِدَاد): مەرەكەب، دوێت
حَبْرَة ـ حِبْرَة:عەبا، كومسرهـ ، هەورانى
حِبْرِيَّة : عەباى كەشيشان
حَبَسَت(سَجَنَ): بـەندى كـرد، گرتـى، خستيە بەنديخانەوە
حَبْس(سَجْن): بەندكردن، گرتن
حِبْس(حَاجِز المَاء):بـەست، بەربەست
حَبْسَة(فِدْيَة): رزگارانە
حَبَـشَ(جَمَعَ): كـۆى كـردەوە، گـردى كردەوە
حَبَش ـ حَبَشَة : ولاتى حەبەشە
حَبَشِي : خەڵكى حەبەشە
حَبِـطَ : نـەىهێنا، بـۆى نـەهات، بـەزى، شكـا، سەرنەكەوت، نائومێدبوو، بـۆرى خوارد
حَبْط السِّيَاط : شـوێنى لێـدان، جێگـە شين بوەكانى دواى لێدان
حَبِـطَ دَمُ القَتِيـل : بەهـەدەر خوێنـى كوژراوەكە رژێنرا
حَبَطَ البَعِير : ورگـى وشـترەكە ئاوسـاو فووى تێكرا
حَبَقَ : باى لێبوەوە
حَبِق : پياوى بێخێرو كەڵك
حَبَقَ(رِيحَان): رێحانە كێويلە
حَبَق البَقَر(بَابُونَج): بەيبون، بابوونە، گوڵـە فـەقێ، جـۆرە گوڵێكـى زەردو بۆنخۆشـى كێوييـە پەرەكـەى سـپىو

ناوەكـەى زەردە زەردييەكەشـى كاڵـەو لەچيا دەڕوێو بستێك بڵند دەبێتەوە.
حَبَّـكَ : تونـدو تۆكمـەىكرد،قـايمىكرد، شەتەكيدا
حَبَكَ الثَّوب : چنى ، باشى درو
حَبَك : هۆنينەوە ، بادان، لوولكردن
حُبْكَة : پشتێن ، ئـەوەى نـاو قـەدى پێدەبەسترێتەوە
حَبَلَ : بەستيەوە، بەپەت بەستيەوە
حَبِلَ(إِمْتَلأَ): پڕبوو، لێوان لێو بوو
حَبِلَتِ المَـرأَة(حَمَلَـت): سـكى پڕبـوو، دووگيان بوو
حَبَّلَ(لَقَّحَ): سكى پڕكرد، ئاوسىكرد
حَبْل : پەت ، گوريس، كشتەك،دەزوو ، پەنك ، تەن
حَبَـل : سـك ، كۆرپەلـە،منـاڵ لەسـكى دايكيا
حُبْلَى(حَامِل): سكپڕ ، ئاوس، دووگيان
حُبْوَة : بەخشش ، ديارى ، خەلات
حُبُــور : پێخۆشــحاڵ ، كامــەرانى، شادمانى ، دڵشادى
حُبُورَة : گەورە پياوانى ئاينى جوولەكە
حَبِيب(عَشِـيق): دڵـدار، خۆشەويسـت ، يار ، دولبـەر ، دڵخواز ، دۆست
حَبِير : جلو بەرگى نەرمو شـل، نەرمـە پۆش
حَبِيــس : زيندانــى، گــيردراو ، ئــەو ئەسـپانەى تـەرخانكراون لەپێنــاوى خواىگەورەدا بۆ جيهاد بەگەڕ دەخرێن
حَبِيسَة : زريزەى گەردنو مل
حَبِيك : بادراو ، هۆنراو

ح ت

حَتّ: پروانی، وەرانی
حَتّى(إلى أنْ ـ كَي): تاكو ، هەتا ، تا ، بۆ ئەوەی
حَتّـار: چـێوە ، كەمـەر ، پـــەرژین، چەپەرە ، تەیمان
حَتّد: هەڵی بژارد بەهۆی ڕێزدارییەوە
حَتـَد: ڕەچەڵەكی پاكو پوخت بـوو، ڕەسەن، بناغەدار ، ڕیشەدار
حَتَر(قَتَّر): كەمی‌كردەوە،لێی‌گرتەوە، كەمێك ، پارچەیەك ، تۆزێك
حَتـْف(مَـوْت): مـــردن ، تیــاچوون، فەوتان ، مەرگ
حَتَم(أوْجَـب): ســەپانی ، چەســپانی بەسەریا
حَتْم(جَـزْم): نـــاچاری ، ســەپاندن، چارنەبوون
حُتْمَة: ڕەشی ، ڕەشێتی

ح ث

حَثّ: هـانیدا، پـاڵی پێوەنـا ، كنـەیدا، دنەیدا
حَثّ: هاندان، وروژاندن، پاڵپێوەنان
حَثَا التُرَاب: كردی بەسەریا
حُثَاث:سووكە خەو،هێواش، لەسەر خۆ
حُثَالَة ـ حُثَال: توێكـڵو قەلاسـی جۆو چـەڵتوك ، پەلخـورد ، تلْپـە ، خلْتـە ، هەرچیو پەرچی
حَثْث: هانیدا، دنەیدا ، پاڵی پێوەنا
حَثَرَ الجِلْد: زیبكەی دەركرد
حَثَّرَ الدَوَاء: كردی بەحەب
حَثَر: بۆڵی هێشوو ، كاتی پێگەیشتن
حَثْوَاء: زەوی پڕ خۆڵ
حَثُوث: خێرا ، پەلە ، گورج
حَثْي: یەك مشت لەخاكو خۆڵ

ح ج

حَجّ(قَصَد): بۆی چوو، ڕووی تێكرد
حَجّ(زار الأمَاكن المقدسـة):حـەجی‌كرد، سەردانی شوێنە پیرۆزەكانی كرد
حَجّ: حەج كردن ، چوون بۆ حەج
حَجَا(وَقَف): وەستا، ڕاما ، ئیستی‌كرد
حِجَى: هۆش ، بیر ، ئەقڵ ، زانایی
حِجَاب(سِتْر): پەچە، ڕووپۆش، پەردە ، چار شێوی
حِجَابَة: دەرگەوانی ، قاپیەوانی
حِجَاج(جِدَال): دەم قاڵی ، مشــتومڕ، دەم نانە دەم ، دەم لێگێران
حِجَاجَ العَيْن(جَبْهَـة): ناوچـەوان، بـرۆ، تەوێڵ
حِجَاز(حِزَام): پشـتێن ، كەمـەر بـەند، كەمەرە
حَجَام: لەواشە ، سنگ ، قەمتەر
حِجَامَة: خوێن گرتن ، كەڵە شاخ گرتن
حَجَب(سَتَر): بـەری گـرت، دایپۆشـی، شاردیەوە
حَجَبَ صَدْرَه(ضَاق): سنگی تونگ بوو
حَجَـبَ بَيْنَــهُمَا: كەوتــە نێوانیــان ، ناوبژی كرد
حُجَّة(بُرْهَان): بەڵگە ، سەلماندن
حِجَّة: ســاڵ ، ئـەوەی زیـارەتی مــاڵی خوایكردوە
حَجَّة: گوارە ، نەرمایی گوێ
حَجَّج : ناردی بۆ حـەج، ڕەوانـەی كـرد بۆ حەج
حَجَرَ(مَنَع): نەیهێشت ، قەدەغەی‌كرد، بەری گرت

حَجَرَ(تَصَلَّب): رەق بوو، پتەوبوو، تۆکمەبوو

حَجر ـ حَجِير: بەردەلآن ، هەردە ، بەردەڵێن، گەرگەر، شوێنێکە بەردی زۆربێ

حَجَرْ: بەرد، بەر، کەڤر

حُجُرْ: گۆشتی دەوری نینۆك

حِجْر: قەدەغە ، حەرام ، یاساغ

حَجْر: بەرەهایی رێگرتن ، قەدەغە کردن، نەهێشتن، یاساغکردن

حَجَرَ القَمَر: بازنەیەك لەدەوری دروست بوو، خەرمانە، گردی مانگو رۆژگیرێکە لەهەورێکی تەنك لەدەورەی جۆخینەمانگ یا رۆژ پەیدا ئەبێ نیشانەی بارانەیە

حَجَّرَ الطين: رەقبوو وەك بەرد

حُجْرَة(غُرْفَة): ژوور ، هۆدە، هۆبە، دیو، وەتاغ، چاوە، نێوخانوو

حَجَرِي(كالحَجَر): رەق،هەر وەك بەرد، بەردین ، رەقە

حَجَرَ بَيْنَهُمَا(فصل):جیای کردنەوە ، نەیهێشت ، قەدەغەیکرد

حَجَزَ(مَنَع ـ حَبَس): قەدەغەکردن ، نەهێشتن ، گل دانەوە، بەندکردن

حُجْزَة: پزو، نافەك، نیفۆ، شوێنێکە لەدەرپێو پانتۆڵ بەنەخوێنی تێهەڵدەکێشرێ

حَجَلَ: هەڵگەشەلێیکرد، بەهەنگەشەلێ رۆیشت

حَجَل ـ حجْل: پێبەند، پاوانە، خرخاڵ

حَجَّلَ العَروس: پەردەیان بۆ گێڕا ، کردیانە پەردەوە

حِجْل: پاوانە ، خرخاڵە، پێبەند ، پاموورە

حَجَل ـ حَجَلَة (طَائر): پۆڕ ، کەناچە، باڵندەیەکی بۆرە لەکەو بچکۆلەترەو گۆشتیشی خۆشترە

حَجَلَة (بَيت يُزَيَّن للعَروس): پەردە ، کەژاوە، پەردەی بووکو زاوا

حَجَمَ: خوێنی گرت، کەڵەشاخی گرت

حَجَن ـ حَجْن: چەمانیەوە، نوشتایەوە

حُجُون: تەمەڵ ، تەوەزەل، لەشگران

حَجِيج: کۆمەڵە حاجیەك، دەستە حاجی‌یەك

حَجِير: بەردەلآن ، شوێنێکە بەردی زۆر بێت

ح د

حَدَّ ـ حَدَأَ: سنووری بۆ دانا،بەرێزی‌کرد

حَدَّ الشَيئ عَن الشَيئ(مَيَّزَ):جیای کردەوە

حَدَّ السِكِين: تیژی کرد

حَدَّ(لَبس الحِدَاد): بەرگی رەشی لەبەرکرد ، خۆی رەش پۆشکرد

حَدَّ(مُنْتَهَى ـ آخر): کەنار ، لێوار ، گوێ ، قەراغ

حَدَّت المَرأة: وازی لەجوانکاری خۆی هێنا بەهۆی مەرگی مێردەکەیەوەو جل‌وبەرگی رەشی پۆشی

حَدَا: لێی خوڕی ، بردی بەرێوە

حُدَاء:لێخوڕینی رەوگەو وشتر بەسرودەوە

حُدَّاث: کۆمەڵی فەرموودە گێڕەرەوان

حَدَاثَة(جِدّة): تازەیی، نوێیەتی

حِدَاثَة: سەرەتا، دەستپێك ، پێشەکی

حَدَاثـــة السّـــن: منـــالّی ، تـــازه پێگەیشتوویی
حدَاجَة: کەژاوەیـەکی تایبـەت بەژنانـە لەسەر پشتی وشتر دەبەسترێ
حُـدَاد: تـورەو ریسـوا ،مرۆڤـی تـورە، عەبوس ، رووگرژ
حدَاد(حُزن): خەم ، پەژارە،خەفـەت ، ئاهو حەسرەت، دڵتەنگی
حَدَّاد: ئاسـنگەر، هەسنگەر، ئاسـنگر، کەسێکە لەئاسن شت دروست بکـات وەك داس و تەورو دەرگاو پەنجەرەو..
حدَادَة:ئاسنگەری، پیشەی ئاسنگەریی
حـدَام(غَیـظ): تورەیـی، شـێتگیری، خەشمداری، عەبوسی ، رووگرژی
حَدَأة ـ حِدَایَة: سوورە داڵ، مشککرە ، کۆلارە
حَدِبَ(تَعَلَّق): بەزەیی پیاهاتەوە
حَـدَّبَ(حَنَـى): کۆمایـەوە، چەمایـەوە، نوشـتایەوە،قۆقزبکـرد، کوپیکـرد، دەرپەڕاند
حَدِبٌ: قەمبور ،کوپ
حَدَّبَ: شـەپۆل ، لێشاوی ئـاو بـەدوای یەکدا، شوێنەواری سەر پێست ، زەوی بـەرزو دیار
حَدْبَـاء: کـۆم ، پشـت کۆم ، کـوپ ، قەمبور، قەموور، مرۆڤـی کوپو پشت دەرپەڕیوو مل بەناواچوو
حَدَبَـة(خـروج الظّـهر): قـەمبووری، چەماوەیی
حِدَّة: تیژی ، برەپڕی، توندی
حَدَثَ(وقـع ـ حصل): روویـدا ، قـەوما، هاتە ئاراوە

حَـدَّثَ(رَوَى): پێـی راگـەیاند، وتـی، رایگەیاند ، باسیکرد، گێڕایەوە
حَدَثٌ: رووداو، قەوماو
حَدَثٌ: دروستکردنی شتی نوێ لەدیندا، بیدعە
حَدِثٌ ـ الحَدَثُ: گوفتەو قسەیباش
حَدَثَـان: بـەلای ناگـەهانی ، بـەلای رۆژگار، دەردی گەردوون
حَـدَجَ(شَـدَّ): بەسـتی ، شـەتەکیدا، توندیکرد
حِدْجٌ(حِمـل): بـار ، دووتـا، دوولابـار ، بەندەك ، هەرشتێك بەپشـتی ولاخ یـان هۆکارەکانی گواستنەوە لەئوتومبیل و.. هەڵبگیرێ پێی دەوترێت بار
حَـدَجَ بِبَصَـرِهِ(رَمَـاهُ): چـاوی تێـبڕی، سەیری کرد، نیگای خستەسەر
حَدَجَ بالسَّهْم(رَمَاه): تیربارانیکرد
حَدَّدَ(عَیَّنَ ـ عَرَّفَ ـ خَصَصَ):دیاریکرد ، سنووری بۆ دانا ، دەستنیشـانی کـرد، ناساندی ، جیای کردەوە
حَـدَّدَ الأرض: سـنووری بـۆ دانـا، پەراوێزیکرد
حَدَّدَ بَصَرَهُ: بەتیژی چاوی پیاهێنا
حَدَرَ: هێنایەخوارەوە، خلـیکردەوە، خلۆری کردەوە، دای بەزان
حَـدَرَ(نـزل وهَبَـطَ): لێـژیکرد، خلۆریکرد
حَدُرَ(سَمَن): قەڵەوبوو، تێکسمڕا
حَدَرَ ـ حَدرَ الجِلد(وَرَم): ئاوسا، پەنما
حَـدَرَ(الحَـوَل فِي العَیـن): خێلـی، چاولاریی،چاولەحەوا،قجری،چەپخوونی
حَدرَاء: تێکسمڕاو، گۆشتن ، قەڵەو

حَذْرَة: سيچكە سلاوە ، قنچكە سلاوە

حَدَسَ(ظَنَّ وَتَوَهَّم): گومانیكرد، شكیبرد، بەهەڵەداچوو

حَدَسَ(ظَنَّ وَتَخمين): گومان بردن ، سووسە كردن ، تێگەیین ، پەی بردن ، ژیریی

حَدْس: خێرا تێگەیشتن، زوو حاڵی بوون

حَدَسِيَات: ئەو مەسەلانەیبە هەستیارەكان لێی حاڵی دەبن

حَدَقَ: دەوریدا، چوار لای گرت ، گشت لای لێگرت

حَدَّقَ إلَيه: نیگای تێبری ، بەوردی تەماشای كرد

حَدَقَ النَظَر: چاوی تێبری، سەرنجیدا ، تێی راما

حَدَّقَ الطَعَام: تامو خوێی تێكرد

حَدْقَة العَين: رەشێنەی چاو، گلێنە

حَدَلَ عَلَيه(ظَلَمَه): زۆرو ستەمی لێكرد

حَدَلَ السَطح: گێرای ، بانەكەی گێرا

حَدَلَت العَجَلَة(دَقَت): زەویەكەی كوتایەوە

حَدَم (سَخَنَه): بەتوندی گەرمیكرد

حَدَم الدَّم: سوریكرد

حَدْم: كڵپەی ئاگر

حَدْمَة: كڵپەی ئاگر ، فیشەی مار

حَدي بالمَكَان(لَزِمَه): تیا مایەوە، جێنشین بوو

حَديث: نوێ ، تازە ، زۆر بڵێ ، چەنە باز ، گفتوگۆ ، قسە گوتە ، باس

حَدِيح(لقلق): لەق لەق ، حاجی لەق لەق

حَديد: ئاسن ، تیژ ، برندە

حَدِيدَة: پارچە ئاسن

حَدِيس: تەختكراو بەسەر زەویدا، دان بەزەویدا

حَدِيقَة: باخ ، باخچە، لاتك، باخی پچكۆلە

ح ذ

حَذَّ(قَطَع مُسْرِعاً): بەخێرایی بڕی، بەپەلە قرتاندی

حَذَا ـ حَذْوَه: پەیڕەویكرد، لاسایی كردەوە، دوایكەوت

حِذَاء(نَعْل): پێلاو ، پێلا

حَذَّاء(صَانِع الأحْذيَة): پێلاو دروو

حِذَاء دَارِه: لای ماڵەی ئەوەوە، بەرانبەری

حَذَار(إحْتَرِس): وریابە ، ئاگاداربە ، زینهار ، زرنگە

حُذَارِيَات: ئاگاداركاران، رێنمادەران ، وریاكاران

حُذَافَة: كەمێك ، نەختێك ، تۆزێك، هەندێك ، بەشێك

حَذَافِير: گشتی، هەمووی، بەتەواوی، سەراپای

حَذَاقِي(فَصِيح اللسَان): زمان پاراو، رەوانبێژ

حَذَا النَّعْلَ: لەتو پەتیكرد لەسەر شێوەی ئەو

حَذَاهُ نَعْلاً: نەعلی لەپێكرد

حِذَة: بەرامبەر، رووبەروو، هاوتای یەك

حَذَذ(خِفَة اليَد): دەست سووكی، چابوكی، چالاكی ، گورج و گۆڵی

حَذَرَ(إحْتَرِس): ئاگاداربوو، وریابوەوە، سڵەمیەوە

حَذَرَ(نَبَهَ): ئاگاداریکرد، وریای کردەوە، بێداریکرد
حَذَرَ(إحْتِيَاط ـ إنْتِبَاه): وریایی ، ئاگاداریی، بێداریی ، پارێز
حَذِرْ(مُسْتَعِد): ئامادە، ئاگادار، وریا، بێدار
حَذَفَ(طَرَحَ): لێی دەرکرد، دای‌شکان ، پەڕانی، بواردی، لای برد
حَذْف: بواردن ، پەڕاندن ، لابردن، دەرکردن ، سڕینەوە، کوژاننەوە
حَذَف(طَائر كَالبط): مەلێکە لەمراوی ئەچێو زۆر بچووکە
حِذْفَار (جَانِب): لا ، تەنیشت، کەنار ، قەراغ، لێوار
حَذَقَ: فێربوو، ڕەوانیکرد، چابوکبوو، زانابوو، کارامەبوو
حِذْق(مَهَارَة): چابوکی ، سەلیقە ، وەستایی، لێهاتوویی
حَذَقَ الشَئ: بڕی، کەرت کەرتی‌کرد، لەت لەتی‌کرد ، گەزتی
حِذْقَة(قِطْعَة): پارچە، کەرت، لەت، کون ، قشڵ
حَذْلَقَ: خۆی بەزانا دانا، خۆی‌هەڵکێشا
حَذْلَقَة(إدعَاء العِلم): خۆ هەڵکێش ، خۆ بەزانا زانین
حَذَمَ: بڕی، لەتیکرد، پێی هەڵگرت، خێرا ڕۆیی
حِذْو(إزَاء): بەرامبەر، هاوتایی،هەمبەر، وەکو

ح ر

حَرَّ(سَخُنَ): گەرمبوو، گەرمی‌کرد، تاوی سەند
حُرّ(طَلِيق): ئازاد،سەربەست،ئازادیخوا
حَرّ(حَرَارَة): گەرمی ، گەرما
حَرَا(السَاحَة): حەوشە ،مەیان ، گۆڕەپان
حَرَائِر: ژنی ئازاد ، گەورەو دەم ڕاستی خێزان ، نەجیبو ڕێزدار
حَرَاب: سونگی بەدەست، قەمە بەدەست
حَرَّاث: زەوی کێڵەر ، جوتیارێك زەوی بکێڵێ
حِرَاثَة الأَرْض: جووتکردن،کێلانی زەوی
حَرَاج: موزایەدە ، سەوداگەری‌کردن بەسەر یەکەوە
حَرَارَة (حمِيَة): پەرۆشی ، سۆزی بەتین، تاو، جۆش
حُرَّاس: ئێشکگر، یاساوڵ، پاسەوان
حِرَاسَة(حمَايَة): پاراستن، پارێزگاری کردن
حَرَّاش: ڕەش مارێك خۆی مت بکات
حَرَاشَة: زبری ، ڕەقی ، ڕوشی
حَرَافَة: توندی ، کەسکونی، تیژی
حُرَاق: سوێراو ، تل‌وخوێ
حَرَّاق(حَار ـ لَذَّاع): گەرم ، ئەسوتێنێ، ئەچوزێنێتەوە
حَرَّاقَة: کەشتی جەنگ
حَرَاك: جووڵە ، بزوت ، جومبوش
حَرَام: قەدەغە، یاساغ ، نەگونجاو، نەشیاو
حَرَامِي: دز، چەتە، بەدکار، خراپەکار
حَرَّان: مرۆڤی تینوو، زۆر تینوو
حَرِبَ: تورەبوو، ڕقی هەڵسا
حَرِبَ(شَدِيد الغَيظ): تورە ، تورەو ڕیسوا، شەڕانی، ڕقاوی ، قیناوی

حِرْبَاء: قۆڕی ، بزن مژ ، قوم قومه، بزن مژۆك، زیندەوەرێكە لەچەشنی مارمێلكەو هێندەی پشیلەیەكی گەورەیە بێتووكە پێستەكەی دەكەنە رووكێشی كالانی خەنجەرو شیرو..

حَرْبَة: نوكی رم ، سەرەڕم

حِرْبِش: مارێكی گەورە ، ئەژدیها

حُرَّة: ژنی ئازادو سەربەست

حَرَّة: زەوییەك بەردی رەشی تێدابێت وەك ئەوەی بەردەكان بەئاگر سوتێنرابن

حِرَّة: تینویەتی ، تەژنەیی

حَرْت: دەنگی داكرمانی گژوگیا لەدەمی ئاژەڵدا

حَرَثَ: چاندنی تۆو، نانی تۆو دەنك

حَرَثَ الأَرْض: كێڵای، جووتیكرد

حَرَثَ النَّار(حَرَّكَهَا): تێكیدا، ئاگرەكەی هەڵشیواند

حَرَثَ المَال: پەیدایكرد ، دەستی كەوت

حَرْث(حِرَاثَة الأَرْض): كێڵان،جووتكردن

حَرِجَ(ضَاقَ): تەنگبوو، تەسكبوو، بچووك بوەوە

حَرِجَ الرَّجُل حَرَجَاً: گوناهیكرد، تاوانیكرد

حَرِجَ عَلَيه الشَّئ: لێی یاساغ كرد، قەدەغەیكرد

حَرَّجَ(ضَيَّق): تەنگیكرد،هێنایەوە یەك، كوشی، هەڵی گلۆفت

حَرَّجَ مَرْكَزَه: جێی پێ لەق كرد

حَرَج(ضِيق): تەنگی، شلۆقی، مۆلەقە

حَرَج: قەدەغەكردن ، تەنگی، یاساغ

حَرْج: گوناه، تاوان ، بەرهەڵستی، رەخنە، نكوولی گوتن ، ناتەواویی باسكردن

حَرَجَة(حَرش): چڕ، چڕە دارستان، چڕستان، جەنگەڵ

حَرْجَل: رۆیی‌و رایكرد بەلارە لار، پێچاوپێچ ئەرۆییو رای ئەكرد

حَرْجَلَة(عَرَج): شەلی، لەقی،لارو لارو ، پالپا

حَرَدَ(غَضِبَ): تورەبوو، رقی هەڵسا

حَرْدَان: تورە ، بەقین، رق هەستاو

حَرَدَه: رێگری لێكرد، رێگەی نەدا، رێگری دانا

حَرْذَون: بزن مژ ، بزن مشك، قوم قومە

حَرَّرَ: ئازادیكرد، سەربەستیكرد، رەهایكرد

حَرَّرَ الكِتَاب(كَتَبَه): نوسیەوە، داینا ، دەریكرد، پێكی هێنا

حَرَّرَ الوَزْن(ضَبَطَه): رێكی خست ، پارسەنگی دایەوە

حَرَزَ(حَفِظَ): پاراستی، پارێزگاری لێكرد

حَرَزَ(جَمَعَ): كۆی كردەوە، خڕی كردەوە، گردیكردەوە

حَرُزَ المَكَان: پارێزراوبوو،دورەدەست بوو

حِرْز: قەلا ، پارێزگە ، قەلات، بەخت ، بەش ، نوشتە ، تەلیسم ، جادوو

حَرَّزَ الشَّئ: زیادە رەویكرد لە پارێزگاریدا

حَرَس: ئێشكی گرت، چاودێریكرد

حَرَس(حُرَّاس): ئێشكگر، یاساوڵ، پاسەوان، چاوبەئاگا، بێدار

حِرَاسَة: پاسەوانی، پارێزگاریی

حَرَسَان: شەوو رۆژ

حَرَّشَ: خورانی ، روشانی، سووریكردەوە

حَرَشَ: هانیدا ، هەژانی، جوولانی، دنەیدا ، پالّی پێوەنا

حَرَشَ بَينَهُم: کردنی بەگژیەکدا،لەیەکتر تیژی کردن

حُرْش(حَرَجَـة): چڕ، چڕە، جەنگەڵ، دارستان،چڕستان، بێشەلان ، دەوەن

حَرِش(خَشِن): زبر ، رووش

حُرْشَة: زبری ، رووشی

حَرْشَف: پوولەکەی ماسی، پیڕەوکە ، پیرو پەککەوتە

حَـرِصَ: بـەتەنگەوە هـات ، بایـەخی پێدا، گرنگی دایە

حِرْص: چلێسی ، رژدی، چاوبرسی

حَرَصَ عَلَيه: سوربوو لەسەری ، پێی لەسەر داگرت

حَـرَضَ: هـانیدا ، هـانی خراپـەیدا، دنەیدا، پالّی پێوەنا ، گالّیدا

حَـرَفَ: لاریکردەوە، خواریکردەوە، گۆڕی، قسـەکەی هەلّگێڕایـەوە، مەبەستەکەی گۆڕی

حَرْف: کەنار ، لێوار، قەراغ،سەرشاخ ، لوتکـە ، پۆپـە، دەم ،پیـت ،تیـپ ، حەرف

حِرْفَة(مِهْنَة): پیشە ، کار ، کردار

حَـرَقَ: سـوتانی، گـڕی تێبـەردا، سوتاندی

حَـرَقَ بِسَـائِلٍ حَـار: دایمـالّی ، دای پلّۆخان، داغانیکرد

حَرَقَ بالمِبْرَد: لەبرپەنگیدا

حُـرِقَ: سـوتاوی، شـتێك ئـاگری تێبەربووبێ

حَرَقَ(كَيَّ): سوتاندن، ئاگر کەوتنەوە

حَرَق: سوتاوی ، شوێن سوتاوی

حُرْقَة(حَرارة): گەرمی، گەرمایی، کولّ

حُرْقَة العَين: چاوکزانەوە، سوتانەوە

حُرْقُوص: کرمێکە دوو بالّی لێدەردێتو دەفڕێ

حَرَكَ۔ حَرْكاً: نکوولیکرد لەو حەقەی لەلایەتی

حَـرَّكَ: جوولانـی، بزوانـی، لەرانیـەوە، لەقیکرد، وروژاندی

حَرِك: بزێو، نازانیّ دانیشیّ، هاروهاج ، بەهەست ، هوشیار ، جوولّە جوولّکەر

حَرَكَة: جوولّە ، جـمو جـوولّ، بزوتـن ، گەڕ

حَرَمَ: لێی قەدەغەکرد، یاساغیکرد

حَرُمَ: وازی لیّهێنا، دەستبەرداریبو

حُرْم: ئیحرام بەستن بۆ حەج

حَـرَّمَ: حــەرامی کــرد ، یاســاغیکرد، قەدەغەی کرد لێی

حَرِمَ: دۆڕانی،لەدەستیدا،لەکیسی چوو

حَرَم(مَمْنُوع): قەدەغە،یاساغ، ناشیاو، ئەوەی بەرگری لێدەکریّ

حُـرُم: حـەرام،ناشـیاو ، نـەگونجاو ، چوار مانگی(ذو الحجة،ذو القعدة، محرم، رجب) بەحەرام ناو زەدکراون

حِرْمَـان(مَنْـع): بیّبەشکـردن،بـەش نەدان، پێنەدان

حَرَمَان: هەردوو شاری مەککەو مەدینە

حُرْمَـة: ناشـیّ نزیکـی بکەوێتـەوە، دەستکاری ناکریّ،ئەسـتۆ، ئەرکـەکانی پـەروەردگار خسـتویەتیە ئەسـتۆی بەندە

حَرْمَة(صِيانَة):چاکسازی،نوێکردنەوە، پڕکردنەوەی پێداویستیەکانی

حَرْمَل: گیایەکە

حَرَنَ: لاساریی کـرد، گوێڕایـەڵ نـەبوو، سەر کەشی کرد

حَـرَنَ المَكَـان: لـەو شـوێنە مایـەوە، جێنشین بوو لێی ی

حَرَنَ في البَيع: نـەزیادو نە کەمی کـرد لەفرۆشتندا

حَـرُن: چەسـپ بـوو لەگـەڵی‌و لێـی نەبوەوە، نوساپێوەی، پێوەی لکا

حَرُوقَة: ئـاوی شلەتێن ، ئـاوی کـەم لەکوڵ

حَـرُون(عَنُـود): لاسـار ، قیــرسیچمە، کەللـەرەق، سەرسـەخت، سـەرکەش، سەهەند

حَـرِيٌ(جَدِيـر): شـایانیەتی، لـەخۆی دیّ، گونجاوە بۆی، بۆی هەیە

حَرِيـب: کەسێکە مـاڵو دارایی یـەکێك بەهەوانتە بەرێت بۆ خۆی

حَرِيت: جۆرێکە لەماسی

حُرِيَّة :ئازادی ، سـەربەخۆیی،رزگاریی، سەربەستی

حُرِيَـة المُعْتَقَـد: ئـازادی بیروبـاوەڕ ، ئازادی هەڵبژاردن

حُرِيَـة فَرْدِيَـة: ئـازادی تاکەکەسـی، ئازادی تاك

حُرِيَة سِياسِية: ئازادی سیاسی، ئازادی رامیاریی

حُرِيَة النَشْر: ئازادی بلاوکردنەوە

حَرِيثَـة: وشـــتری لاوازو کـەم توانـا لەسەفەردا

حَرِيـج: شـوێنی تـەنگو بـێ رووپـا ، جـێگەیەك داری زۆری تیابیّ‌و چڕبێت

حَرِيد: دوور،تەنیا، ماسیە سوورە

حَرِير: ئاوریشم ، پەشم

حَرِيرَة: پارچەیـەك ئاوریشم، خۆراکی نەخۆش کەئاردو شیرو رۆن بـەیەکەوە تێکەڵ دەکرێ‌و لێدەنرێ

حَرِيرِي: ئاوریشمین ، پەشمین

حَرِيـز: قـەلای قـایم ، شـوێنی قـایم‌و تۆکمە

حَرِيسَة: پەرژین، دیوارێك کـەبۆ مەڕو ماڵات دروست دەکرێت بۆ پاراستنی

حَرِيـش: هـــەزارپیّ، کەرکـــەدەن ، ئاژەڵێکی دەریاییە

حَرِيص: چاوبرسی،چلێس،تێر،نەخۆر ، رژد

حَرِيـف: هاوکـار لەپیشـەدا، شـتی کەسکون

حَرِّيف: توون ، کەسکون ، تیژ

حَرِيـق: ئـەو شـوێنەی ئـاگری لێکەوتوەتەوە، ئاگر کەوتنەوە

حَرِيقَة: تین ، گەرما ، هالاو

حَرِيـم: حـەرامکراو، قـەدەغەکراو، خێزانی مەردوم ، ژنانی حەرەمسەرا

ح ز

حَزّ: قلێشانی ، دایتاشی

حَزّ رَقَبَتَه: ملی پـەڕان ، سـەری بـڕی، لەملیدا

حَزَا(قَدَّرَ وَخَمَّنَ): خەملانی، قەبلانی

حَزَى(تَكَهَّنَ): پێشبینیکرد

حَـزَى الطَيـر: مەلەکـەی هـەڵفڕاند تـا بزانێت کـام ئاراستە دەگرێت ئـەوجا گەشبینی‌و رەشبینیدەردەبڕێت

حَـزَاز(قِشـرَة): کرێـش، چلکــی بەسەریەکدا کەوتووی وشکەوەبوو

حَزَازَة: دڵشکاوی، سوێو زامی دڵ، قسەی ناشیرینو رەق
حِزَام: پشتوێن ، پشتێن، قەیاسە، کەمەربەست، کەمەرە، تەنگە
حَزَّب: کردنی بەبەش بەش، کردنی بەچەند پارتێك
حِزْب(جَمَاعَة): پارت ، حیزب ، کۆمەڵ ، تاقم
حُزْب: رووداوێکی توندو کاریگەر، کارەسات
حَزَّة: کات، سات، کاتی پێویست ، ژانێکە لەسەرو دڵا دروست دەبێت
حِزَّة: قاش ، لەت ، پارچە، کەرت
حَزَرَ: سنووری دیاریکرد ، چێوەی کێشا
حَزَرَ الشئ: خەملاَنی ، دیاریکرد
حَزَقَ: توندی کرد، بەستی،پەستانی، شەتەکیدا
حَزُوقَة (فُوَاق): نزگەرە، بەرچیچکە ، نزگرە
حَزِيقَة: کۆمەڵی مرۆڤ
حَزَكَه: پێچای ، بەستی، شەتەکیدا
حَزَكَه بـالحَبْل: بەستیەوە بەپەت، شەتەکیدا
حَزَمَ: بەستی، چەپکی‌کرد،دەسکی‌کرد، کردی بەگورزە ، پێچای
حَزَمَ: پشتێنی بەست
حَزُمَ: بەجەرگبوو، یەك باوەڕبوو، خۆڕاگربوو
حَزْم(رَزْم): پێچایەوە، بەستن، دەسککردن، تەنگەدان
حُزْمَة: پێچراوە، لوولکراو، گورزە، دەسك،چەپك ، قول ، باقە

حَزِنَ: دڵگیربوو،زیزبوو، خەفەتی‌خوارد، خەم دایگرت
حَزَّنَ: دڵگیری‌کرد، زیزی‌کرد
حُزْن ـ حَزَن: سوێ،پەژارە،خەفەت ، زیزی ، داخ ، پەستی ، جەخار
حَزَن (أرْض غَلِيظَة): سەختان،رەقان ، رەقەن، رەقە زەوی
حَزِنَ لَه وَعَلَيه: خەمی بۆ خوارد ،بۆی دڵگیربوو، زویربوو بۆی
حَزَنبَل: گیایەکە ، ژنی ناژیر
حُزْنَة: چیای سەخت، سەختەچیا
حَزْنَة: زەمینی تەخت، زەوی فراوان
حَزُور: منداڵ کاتێك پێدەگاو بەهێز دەبێت
حَزْوَرَة: مەتەڵ، لیچار، لەگەز
حَزُونَة: زەوی رەقو زبر، سەختەزەوی
حَزِيب:کاری سەختو دژوار،کاری گران
حُزَيْرَان: پوشپەڕ ، باران بران ،مانگی شەشەمی زاینی
حَزِيم: ناو قەد، پشتێنە
حَزِين: خەمبار ،دڵتەنگ، پەست، زیز، دڵگیر ، پەژارەدار، زویر ، داخدار

ح س

حَسَّ: لەریشەی دەرکێشا ، لەبنی دەرهێنا، بنەبڕی‌کرد
حَسَّ الدَّابَة: رنەکی‌کرد،فەرجوونی کرد
حَسَّ الشئ: هەستی پێکرد، دەرکی پێکرد
حَسَّ بـالخَبَر: سووسەی‌هەواڵەکەی‌کرد، هەستی پێکرد
حَسَّ البَرْدُ الـزَرْعَ: سوتانی، فەوتانی، لەناویبرد، تیایبرد

حسْ: جووڵەو دەنگی نزم
حَسْ: هەست ، هۆش
حَسَا (شَرِبَ المَرَقَ): هەڵی قوڕان ، خورایەوە، نۆشیکرد
حَسَاء: شۆربا
حِسَاب: ژمارە ، خەڵکێکی زۆر، پاك نەژاد ، خەملاندن
حَسَد: ئێرەیی بەر، رژدو بەخیل
حُسَاس: بەدخوییو شووم،ماسیەکی بچووکە
حِسَاس: سەرەتای تا،هەست بەتاکردن
حَسَّاس: هەستیار، سرك ، بەهەست
حَسَاسَات: هەستکردن بە دڵتەنگی بەهۆی کاری خراپو شەرمکردن
حَسَاسَة: بەدرەفتار ، زۆر وتنو بەشووم دانان
حُسَاف: رزیو ، گەنیو ، ترشاو ، بۆگەن، پاشماوەی خورمای بێ کەڵك
حُسَافَةُ النَّاس: پیاو خراپان، هەرچیو پەرچی ، هیچو پووچ
حَسَالَة: دوژمنایەتیو کینە
حُسَالَة: ئەوەی لەتوێکڵی جۆدەبێتەوە
حُسَام: شمشێر ، شیر
حُسَان: جوان ، قەشەنگ، رازاوە
حَسَبَ: وایزانی،وای دانا، واتێگەیی، قەبلاّنی ، ژماردی، سەرژمێری کرد
حَسِبَ: وایزانی ، هەستی کرد
حَسُبَ: رەسەن بوو،وەجاخ زادەبوو
حَسْب: ژماردن
حَسَب: رەسەنی، وەجاخ زادەیی، رەچەڵەکی باش
حُسْبَان: تیری بچووك ، سزاو بەلاّ، ژمارە ، هەورە بروسکە ، وادانان ، گومان بردن

حِسْبَة: ئەسپەردەکردنی مردوو لەنێو بەردا یان بەکینەوە، پاراستنو خەلاّت
حِسْبَةً: ژماردن
حَسَّدَ: چاوی تێبڕی، بەدییکرد، کردی بەچاوەوە، ئێرەیی پێ برد
حَسَدٌ: رەشك پێبردن ، بەدی، بەچاوەوە کردن
حَسَرَ(كَشَفَ): دەریخست، قۆتیکرد، سەری رووت کرد
حَسَرَ البَصَرُ: چاوی کزبوو، هیلاکبوو، شەکەت بوو، ماندوبوو
حَسِرَ: هیلاك بوو، ماندوبوو،لاواز، شەکەت بوو، رەنجا
حَسِرَ: ئاخی هەڵکێشا،داخی دایە، غەمی پێدا
حَسِرَ(تَلَهَّفَ): بەپەرۆشبوو، بەداخبوو
حَسَرَ الشَّئَ: دەرکەوت ، دیاریدا
حَسَرَ الطَّيْرُ: پەرەکانی وەری
حَسْرَان: ئەوەی ئاهو حەسرەتی زۆری هەڵکێشا بۆ رووداوێك یان شتێك کەلەکیسی چووبێت
حَسْرَة: ئەفسووس، ئاخ ،داخ، ئاه، خەفەت، خواردن،زویر،بوون، پەشیمانی
حَسَّسَ: هەستیکرد، پێزانی
حَسَكَ: تورەبوو، قینی هەڵسا
حَسَكَ: تورە ، قیناوی
حَسَكَ(شَوْك): چقلّ، درك، پژان،درکە ماسی، ئێسقانی ماسی
حَسَكُ الدَابَّةِ: دای کرمان، کرتاندی
حَسِكَة: دوژمنی سەختو سەرسەخت
حَسَمَ: بڕی ، قرتاندی ، یەك لایی کردەوە، کۆتایی پێ هێنا

حَسُنَ: باش بوو، چاك‌وجوان بوو، رووخۆش بوو، شۆخ بوو
حَسَّنَ: چاكتری كرد، باشتری‌كرد، خاستری‌كرد ، رازاندیه‌وه، جوانی‌كرد
حُسْن: جوانی ، قه‌شه‌نگی، شۆخ‌و شه‌نگی
حَسَن: جوان ، قه‌شه‌نگ ، شۆخ ، شه‌نگ
حُسْنَى: كۆتاییه‌كی باش ، دوابار، ئه‌نجام باشی
حَسَنَان: حه‌سه‌ن‌و حوسه‌ین كوڕانی حه‌زره‌تی عه‌لی (ره‌زای خوایان لێبێت)
حَسَنَة: خێر ، به‌خشنده‌یی، چاكه
حَسو(حَسَاء): شۆربا
حَسْوَة: قوم ، مژ ، پڕ ده‌مێك
حَسُود: به‌د، چاو چنۆك، چاوچلێس، چاوتێوه‌بوو، ره‌شگن
حَسُوس: نه‌بوونی‌و سالێكی وشك‌و پڕ نه‌هامه‌تی
حَسُون(طَائِر صَفِير): فێرنه گوله
حِسِّي: ئه‌و شتانه‌ی به‌پێنج هه‌ستیاره‌كه هه‌ستی پێده‌كرێت
حَسِيب: ره‌سه‌ن،وه‌جاخ زاده، نه‌ژاد پاك ، ژمێریار
حَسِير(تَعِب): شه‌كه‌ت، ماندوو، هیلاك، ره‌نجاو
حَسِيرَ: ئه‌فسووس هه‌لكێش، ئاخ‌و داخ خۆر ، لاواز
حَسِيكَة(قُنفُذ): ژیشك ، ده‌نگی كرمه كرمی ده‌می ئاژه‌ل

ح ش

حَشَّ النَّار: دایگیرسان،گه‌شی‌كرده‌وه، خۆشی كرد
حَشَّ العُشب: رنی ، درویه‌وه، ده‌سكه‌نه‌ی‌كرد، لێی كرده‌وه
حَشَّ الفَرَس: گیای دایه، گیای خسته به‌ری
حَشَّ الأَرض: گیای لێ سه‌وزبوو
حَشَّ المَال: زۆری كرد، فره‌یكرد
حَشَّ اليَد: وشك بوو، تووشی شه‌له‌ل هات، گۆتبوو، ئیفلیج بوو
حُشّ۔ حَشّ: باخ ،بێستان، شوێنی ده‌ست به‌ئاو گه‌یاندن
حَشَا: پڕی‌كرد، ئاخنی ، تنی‌كرد، دایگرته‌وه
حَشَا۔ أحْشَاء: ناوسك،ریخۆله‌كان، هه‌ناو ، گیپاڵ
حَشَى: نه‌خۆشیه‌كه ده‌دات له‌سی‌و توشبوو به‌ئه‌ستەم هه‌ناسه‌ی بۆ ده‌درێت
حَشَّى الكِتَاب: په‌راوێزی بۆ نووسی
حَشَّاش: به‌نگ كێش ، تلیاك خۆر
حَشَّاش: حه‌شیش فرۆش
حِشَاك: ده‌مه‌وانه، ده‌مامك، شتێكه‌و ده‌كرێته ده‌می به‌رغه‌ل تا شیر نه‌خوات
حَشَدَ: كۆی‌كرده‌وه،گردی كرده‌وه، كه‌ڵه‌كه‌ی‌كرد
حَشَدَ الجَيش: سپای كرد، سوپای گرد كرده‌وه
حَشْد: كۆمه‌ڵێك ، چه‌ند كه‌سێك ، كۆكردنه‌وه ، كه‌ڵه‌كه‌كردن
حَشَدَ الجنُود:سه‌ربازگرتن،ئاماده‌كردن، ته‌یاركردن ، له‌شكركردن

حَشَــرَ: کۆبـــوەوە، کۆیکـــردەوە، جەمیکرد، ئاخنی، خۆی تێهەڵقورتان

حَشْر(زَحْم): جەنجاڵ، چڕە، جەماوەر، قەڵەباڵغی

حَشَرَة: مێرو، جانەوەر

حَشْرَج: غەرغەرە لەکاتی مەرگا، کـاتی گیانەلاو دوایین ساتەکانی تەمەن

حَشَفَ الضَرْعُ: گوانی چرچو کرژ

حَشَفَ الثَمَرُ: میوەی وشکو چرچ

حَشَفَة: هەویری ترشاوی وشکەوەبوو، بنە تۆو

حَشَكَ الضَرعُ: پڕبوو لەشیر

حَشَكَ السَحَابَةُ: ئـاوی زۆر هەڵگرتبوو

حَشَكَ النَخْلَةُ: بەروبوومی زۆر بوو

حَشَـكَ الرِيــحُ: ئاڕاســتەی داکـەوتنی رەشەبا جیاوازبوو

حَشْكَة: تاوە بارانێك ، رەهێڵـە، لێزمـە بارانێك

حَشْكَة: کۆمەڵ ، تاقم ، گرۆهـ

حَشَمَ: تەریقی کردەوە، شەرمەزاریکرد

حَشَـمْ: بەردەســت، دەســتو پێوەنــد، خزمەتکار، تەیان ، کارەکەر

حَشَمْ: توڕەیـی ، خەشــم گرتــن ، رق گرتن، پیش خواردنەوە

حَشِمَ: شەرمیکرد، تەریق بووەوە

حِشْمَة: شـەرم ، بـێ فـیزی، تــەریقی، رەوشـت جوانی ، ئاغری

حَشو: ناو ، ناوئاخن ، ناوکار

حَشْوَة ـ حُشْـوَة: ریخۆڵـە، خراپـی شت، سووك ، نزم ، رسوا

حَشِــيَ: تووشــی نەخۆشــی تەنگــە نەفەسی بوو

حَشِي: تـــەنگە نەفەســی، نەخۆشــی تەنگە نەفەسی لەگەڵە

حَشِيَّة: دۆشــەك ،ئـاخنراو ، نـاودار، داگیراو

حَشِيش: گیا، گژوگیـا ، پوشو پەلاش

حَشِيف: جلی کۆنە

حَشِيشِي: گیایی ، سەوزی کاڵ

حَشِيكَة: کرمــەکرمی ئـاژەڵ لـەکاتی خواردنی جۆو ..

ح ص

حَصَ الشَعْرُ: بـڕی،قرتـاندی ، کونـی کردەوە

حَصَّ الجَلِيدُ النَبْتَ: سوتاندی

حَصَّ ـ حَصَصاً: قژی ســەری هـەڵوەڕی یان کەم بووەوە

حُصَّ: قاش، شیف ، کوز ، کەرت، لەت

حَصَى: بەرد یا چەوی هەڵدا

حَصَاة: ژمارە،عەقڵ ، راو بۆچوون

حَصَاد: کاتی دروێنە، کاتی چنینەوەی بەروبووم

حَصَّاد: کۆکردنەوەی دروێنە

حِصَــار: ئــابلۆقەدان ، گـــەمارۆدان ، دەورگرتن

حِصَــان: ئەســپ، رەخــت ، رەخـش، چـاروا، نـێرەی چارەوایـە بـۆ ســواریو بارو کشتوکاڵ بەکار دەبرێ

حَصَانَـة: بەرگـەگری،پشــت بەســتی، کەمەربەستەی نوێنەری

حَصَبَ ـ حَصَّبَ: چەو رێژیکرد

حَصَبٌ ـ حَصْبَاء: چەو، خیز، زیخ، لیم

حَصَّبَ المَكَانَ: چەو رێژیکرد

حَصَبْ: وردە بەرد، بەردی پچووك

حَصْبَة: سورێژە ، دڕکــە، هەشـنۆك، سوورلە، نەخۆشییەکی تایبەتی منالانە دانەدانــەی ســووری لەلەشـــی پـــەیدا دەبێو بێئاوە

حِصَّة: بەش ، پشك

حَصَّة: بەریکەوت ، بەشی کەوت

حَصْحَاص: خاك ، خۆڵ، گڵ، زەوی

حَصْحَصَ: دەرکـــەوت ، ئاشـــکرابوو، دیاریدا، بەرچاوبوو

حَصْحَصَ التُّرَابَ وَغَيْرَهُ: بەراستو چەپا جولاندی

حَصْحَــصَ الحَــقُ: دەرکـــەوت دوای شاردنەوەی

حَصْحَص: بەرد

حَصَدَ الــزَّرْعَ: دورییــەوە ، چنیــەوە، هــەڵی گرت ، دروێنەیکرد

حَصَدَ (جَنَى): چنیەوە، کردیەوە، کۆی کردەوە، هەڵی گرت

حَصْد ـ حَصَاد: چنینـەوە، کردنــەوە، لێکردنەوە

حَصَرَ: دەورەیدا، گـەمارۆیدا، گرتــی، دەستی بەسەرا گرت

حَصْــر: دەورەدان،چـــوار لاگرتـــن ، گــەمارۆ، ئابلۆقــەدان، زنجـــیرەدان ، دەســتبەسەرا گرتن

حُصْر: قەبزی ، گیراوی

حُصِرَ: سگی گرت، ورگی گرت

حَصِرَ: بـــەخیلیبرد، چـاوچنۆکیکرد، نارەوان لـــەدەربڕیندا ، سینە تەنگی

حِصْرِم: بەرسیلە ، سەوزە بەروبووم

حَصْحَصَ: ئاشکرابوو، دەرکەوت، دیاریدا

حَصُفَ: خۆش گفت بوو، وتەزانبوو

حَصِف: دانا ، ژیر ، کارامە ، عاقڵ

حَصِفَ: سوتاوە، لیر ، گەرمە ژنە

حَصَلَ: روویدا ، قەوما ، هاتە ئارا

حَصَلَ عَلَى: دەستگیریبوو، دەســتی کەوت ، چنگی کەوت

حَصَلَ الكَلَامِ: بۆیدەرکەوت،ئاشکرابوو

حَصَلَتْ الدَّابَةُ: خۆڵو بـەردی خـوارد لەتاوئازاری سکی کەوتەجووڵەو دەنگی لێبەرزبوەوە

حَصُنَ: قایم بوو، بەهێزبوو، پتەوبوو

حَصُنَــتْ المَــرْأةُ: داوێـــن پـــاك بـــوو، بەردەست بوو، رەوشت پاك بوو

حِصْــن: قــەلا ، کــەلات ، حەشــارگە، قەلات ، شوێنی سەختو یاخی

حَصْنَاء: ژنی داوێن پاكوبەرەوشت

حُصُوَى: چەوین ، زیخی ، بەردەرێژ

حَصُور: شەرمەندە ، شەرم کار،بەحەیا

حَصَوِيّ: رووبارێك وردە بەردی زۆر بێت

حَصْنِيَّة: بـەردەلان ، زەوییـەك بـەردی زۆر بێت

حَصِيد: دروێنەکراو، بەروبووم

حَصِيدَة:لاسکی کورتی روەك کەبەداس نادورێتەوە

حَصِــير: حەســیر ، راخــەری بچـــوك کــەچنرابێت، ریــزە خــەڵکێك ، کـــۆڕ، تاقمێك

حَصِيرَة: حەسیری چنراو لەپووش

حَصِيص: ژمارە، ئەوتوکەی لەگوێدرێژو حوشتر دەکەوێتە خوارەوە

خَصِيصَة: توکی گوێچکە ، ئەو توکـەی بـــەهۆی هـــەڵوەرینو تاشـــینەوە کۆدەبێتەوە

حَصيف: دانـا ، ژیر، کارامـە، عـاقلْ ، هەمووشتێکی پتـەو کـەوا کـەم و کـوڕی تیا نەبێت

حَصيل: ماڵو دارایی بەدەستهێنراو

حَصيلَة: دەسـتکەوت، بەرهـەم ، کۆ ، هەموو ، گشـت، سەرجەم ، سەراپا

حَصين: قایم ، بەهێز ، پتەو،مەحکەم

ح ض

حَضّ: هاندان، دنەدان، پاڵ پێوەنان

حَضَّ عَلى كَذا: هانیدا، پاڵی پێوەنا

حِضار: وشتری بەهێز

حَضَارَة: شارستانی، ژیـار، ئـاوەدانی، ئاوەدانگـەری، پاشمـاوەی نەتـــەوەو گەلانی رابردوو

حَضانَــــة: دایـــەنی،کۆشـــــگیری، بەخێوکردن، پەروەردەکردن

حَضَرَ: هات ، گەیشت ، لەوێبوو

حَضَّرَ: ئامادەیکرد ، خستیە ڕوو

حَضَرَ - حَضْـرَة: بـــوون ، پێبـوون، نزیکی ، تەنیشت

حَضَرَ المَجْلس: ئامادەی کۆڕەکەبوو

حَضَـــــر - حَضَـــارَة: لەشارســــتان جێنشینبوو، شاریی

حَضَرَ الأَمْر: هات بەبیریدا

حَضَرَ المَوْت: کەوتە غـەر غـەرە، وادەی مەرگی هات

حَضْر: ئـەوەی نایـەوێت سـەفەر بکـات یان بەکەڵکی نایەت

حُضُر: مەردی ڕەونبێژو شارەزا

حَضْرَة - تَحْضـير: بـــوون ، لێبـون ، ئامادەبوون ، پایەبەرزی

حُضْرَة: نزیکی تیاچوون

حَضْرَة: ئامادەیکرد ، حازریکرد

حَضَرِي: شـاری ، شارنشـین ، ئـەوەی لەشار دادەنیشێ

حَضَّضَ عَلَـى الأَمْـر: هـانیدا لەسـەر کارەکە،دنەیدا ، پاڵی پێوەنا

حَضَنَ: گرتـی بەسـنگیەوە، باوەشـی پیاکرد،خستیە کۆشی،لەئامێزی گرت ، بەخێویکرد

حَضْن: باوەش پیاکردن ، لەئامێز گرتن

حِضْن: باوەش، کۆش،ئامێز،تەنیشت ، لا

حَضُنَت المَرْأة أو الشَاة أوْ النَاقَة:یەکێك لەمـەمك یـان گوانـەکانی گـەورەتربوو لەوی دی

حَضْنَة: هێلکەی ژێر مریشکە بەکڕ

حَضَنَهُ عَنْ كَذَا: دووری خستـەوە، بەدووری گرت

حُضُور(قـدوم): هـاتن ، گەیشـتن ، دیمانە، چاوپێکەوتن

حَضِيرَة: کـۆمەڵێك لەنەتەوەیـەك ، سەرەتای سوپا، پێشەنگی سوپا ، کێم

حَضِيض(أرْض أوطَأ مِن غَيرِها):نزمان ، چاڵ ، نزم ، قوڵ

ح ط

حَطّ: داینا ، دایبـەزاند، بەجێیهێشـت، نیشتەوە، ریسوایکرد

حَطَّ مِنْ قِيمَته: هـەرزان بـوو، لـەنرخی دابەزاند

حَطَّ السعْر(رخص):هـەرزانکرا، داشکا ، هێنرایە خوارەوە، دابەزی،کەم،کرایەوە

حَطَّاب: دارکەر ، دارفرۆش

حَطَّابَة: ئەوانەی دار لێدەکەنەوە

حَطَاط: سەرتوێژ ، زیبکەی سەر رووی ئەو جەوانان

حُطَـــام: ئـــەوەی دەشـــكێ لەشـــتی وشكەوەبوو

حُطَام الدُّنيَا: ماڵو دارایی‌زۆر کەم

حُطَام البَيض: توێکڵی هێلکە

حَطَــب: داری کـــرد ، داری ســـوتانی کۆکردەوە

حَطَب: دار، دارو چیلکەی سوتاندن

حَطَب المَكَان: شوێنێك كـــەداروچیلکەی زۆر بێت

حَطَب بِـه وَعَلَيــه: بــۆی هەڵبەســت ، خستیە پاڵی

حَطَبَه: داروچیلکەی بۆ هێنا

حَطَط الحَمْل: بارەکەی خستو بـەتاڵی کردەوە

حَطَمَ: شکانی ، تێکی شکان

حُطَم: شوانی دڵرەق

حَطَمَ ـ حَطَمَاً: چـوە سـاڵەوە، تەمـەنی پێشکەوت

حُطَم: بخۆری هەموو شتێك

حَطَمَة : وشکە ساڵ ، ساڵی قاتو قڕی

حُطَمَـة: ئـــاگری بلێســەدار، نـاوێکی دۆزەخـــە، جلەوە وشترو مەڕی زۆر

حَطُوط: زەوی نزمو نیشتوو

حَطُوم: رەشەبا ، بای قایم

حُطَيئَة: پیاوی ناشیرینی کورتە بنە

حَطِيـب: شـوێنی پـڕ لـەدارو چیلکـەی سوتاندن

حَطِيبَة: زەوی فرەدارو چیلکە

حَطِيط(صَغِير): بچووك ، گچکە،وردیلە

حَطِيطَة: داشکاندن ، کەمکردنەوە

حَطِيـم(جِـدَار في الكَعْبَـــة): دیوارێکـە لەکەعبە

ح ظ

حَـــظَّ: بەختـــەوەربوو، بـــەختیاربوو، شـانسداربوو، خاوەن بەشی باشبوو

حَـظّ: بـەخت ، شـانس ،هـات، بـەش ، کامەرانـی ، شادمانی، خۆشحاڵی

حَظًّــا : خـاوەن بـەخت ، کامـــەران ، شادمان

حَظَا ـ حَظْواً : بەهێواشی رۆیی بەڕێوە

حَظِي: بەهرەو بەش

حَظَا: پەردە، بەین، بەربەست، نێوان، نـەردە، شورە، پەرژین ، دیوار ، پەچە

حَظَة: بەخت، پلەوپایە ، مەرتەبە

حَظَرَ الشَّئ: نەی هێلا، قەدەغەیکرد

حَظَـرَ المَوَاشِـي: نـــەی هێشـت ئـاژەڵ دەرچێ

حَظْـر(مَنْـع): نەمێشـتن، یاسـاغکردن، قەدەغەکردن

حَظًّر: مانای مەترسی لەخۆگرتن

حَظِر: دڕکی تەڕ

حَظَلَ ـ حَظْلا: دڕکوداڵی زۆر خوارد

حَظُو: بەخت ، بەش، شانس

حُظْوَة ـ حِظْوَة: پلەوپایە ،شانس،بەخت

حَظِيَ: پلەوپایە ، مەرتەبە، پایە

حَظِـيَ الشَّئ: دەســـتی کــەوت، وەری گرت ، پێی گەیشت

حَظِّي: بەختدار ، شانسدار

حَظِياً: هێدی هێدی رۆیـی، بەهێواشـی رۆیی

حَظِيَّـة: ســـریەی بــەرێز لای پادشــاو خاوەن دەستەڵات

حُظَيَة: تیرێكی بچووكی بێ سەر

حَظِـيرَة: شـورە ، پەچـە ، پـەرژین، دیوار ، گەوڕ

ح ف

حَـفَّ: ئابلۆقـــەیدا، چـوار لای گـرت، کەلیكرد، رنی، تاشی، پاکیكردەوە

حَفَّ الجلد: هـەڵیگرت ، تاشـی، تیـف تیفەیدا

حَفَّ الشَّجَر: خشەی هات،ورشەی هات

حَـفَّ الوَجـه: مـوی لێكـــردەوە، سافیكرد

حَـفَّ(مُـهتَم): بەتەنگــەوە هــاتوو، بەهاناچوون، تەنیشت، لا ، هەڵگرتن

حَفا: پێیدا ، دای ، بەخشی

حَفَا اللهُ بِهِ: پەروەرگار پێی بەخشی، بەهرەداریكرد

حَفَّار: هەڵكەن ، كۆڵەر ، گۆڕ هەڵكەن، پەیكەر تاش

حِفاظ: پشتێنی قۆڕی

حِفَـاف: لا ، تـــەنیشت ، مـوی ئـەم لاو لای سەر

حُفافَة: ئەو قژەی دەكـەوێتە خوارەوە، قژی هەڵوەریوو

حُفَـال: كۆمـەڵێكی بێشـومار، شـیری زۆرو یەكانگیر

حُفَالـة(حُثَالـة): بێكـــەڵك، قـەڵب، گەنیو، بۆ گەن، گەنكە

حَفَّان: بەچكەی وشتر مورخ،بەردەست، خزمەتكار، تەیان، پێشخزمەت

حَفَّة: رێزداری تەواو،دار جل،عەلاگـــە، ئــەوەی وشترخواردوویەتی لەگژوگیا

حَفحَـفَ: دەنگێكـی لێوەهـــات وەك وەتەر یـان هـەڵڕفینی پەلـەوەر یاخود بـڵێسەی ئاگر

حَفَـــدَ: پەلــــەیكرد، خـــێراییكرد، گورجیكرد

حَفَد فِي العَمَل: پەلـەیكرد، دەسـتو بردی كرد

حَفَرَ: هەڵیكەن، چاڵی كرد، دەریدا

حَفَرَ الأَرْض: زەوی هەڵكەند

حَفَرَ بِئراً: بیری هەڵكەند

حَفِرَ(فَسَدَت أَسنَانُه): ددان كلۆر بوون

حَفَرَ ثُقباً: سمی ، كونی كرد

حُفَرٌ: هەڵكەندن، هەڵكۆڵین، هەڵدانەوە

حُفرَة(نُقرَة): چاڵ كون ، كلۆری

حَفَـزَ(حَثَّ): هـانیدا ، جولانـی، پـاڵی پێوەنا

حَفَزَه: پاڵی پێوەنا لەدواوە

حَفَزه بالرمْح: بە شیر بریندارێكرد

حَفَزَهُ عَنْ كَذَا: دووری خستەوەوپەلەی لێكرد

حَفَش السيل الوَادي: پڕیكرد، لێی رژا

حَفَـــش المَطَـــر الأَرْض: رووەكەكـــەی دەركەوت

حَفَشَ فُلانـاً: دەریكرد، راوینـا، هـەڵی فریواند

حَفَشَ السَيل: ئاوەكەی لەیـەك شـوێندا كۆبوەوە

حَفَشَ القَوم عَلَيه: كۆبونــەوە، یـەكیان گرت

حَفَشَ الفَرَس: پێ بەپێ رۆیی‌وغاریكرد

حِفشَ: ماڵی بچووك ، لانەی خنجیلانـە، دێرە هەڵبەستێ

حفش: گەواڵە هەور
حَفشَة: لێزمە باران، بارانی بەخوڕ
حَفصَ الشئ: کۆی کردەوە
حَفصَ الشئ منْ يَدِه: فرێیدا ، توڕیدا ، هەڵیدا، دووری خستەوە
حَفص: زەنبیلەی چەرمین ، لانەی خنجیلانە
حَفصَة: ئاژەڵێکی بەهێزەو لەسەگ دەچێت ، کەمتیار
حَفظَ: پاراستی، هەڵیگرت، پارێزگاری لێکرد
حفظَ الشئ من الإبْتذَال:نەی هێشت کۆن ببێ یا پەکی بکەوێ
حَفظَ السِر: نهێنی پاراست
حَفظَ القُرآن: قورئانی لەبەرکرد
حفْظ: چاودێری، پارێزگاری،پاراستن ، لەبیربوون، رەوان کردن، ئاگاداریی
حَفظَة(غضب): تورەیی ، خەشم، قین
حَفَفَ: دەوریدا، ئابلۆقەیدا، چوار لای گرت
حَفَف: بێپارەیی ، نەبوونی، لا ، دەستکورتی، تەنیشت
حَفلَ المَاء: ئاو کۆبووەوە، پەنگی خواردەوە
حَفلَ القوم: کۆبونەوە، جەم بوون
حَفلَ الدَمْع: بە زۆری ، بەلێشاو
حَفلَ السَماء: بەخوڕو توندی باری
حَفل: کۆبونەوە، قەڵەباڵغی
حَفلٌ منَ النَاس: خەڵکێکی زۆر، گەلە خەڵکێ
حَفلَى: بانگهێشتنی گشتی، بانگکردنی هەمووان

حَفلَة : کۆبونەوە، ئەنجومەنو کۆڕگرتن
حَفَنَ الشئ: چنگی پیاکرد
خَفَنَ لَه :چنگێکی دایە، پڕ لەچنگی دایە
حَفنَة ـ حُفنَة :پڕ هەردوو چنگ، گوێل، مشت
حَفيَ ـ حَفاً: پێخاوس ، بێ پێڵاوونەعل
حَفيَ بِه : بەگەرمی پێشوازی لێکرد
حَفيّ: زان ، شارەزا ، لێزان، زیادەڕەوی لەرێزگرتندا، میهرەبان ، توێخی پێی رۆیشت
حَفيد: کوڕەزا ، نەوە ، وەچە
حَفيدَة: کچە زا ، نەوەی کچ
حَفير ـ حَفيرَة: گۆڕ ، چاڵ ، زەوی هەڵکەنراو
حَفيظ: پاسەوان ،ئەمین ، پارێزراو
حَفيظ(حقد): رق ، کینە، دڵ، پیسی
حَفيظَة : تورەیی ، خەشم گرتن، هەڵشاخان
حَفيف: ورشە،خشە، جوولانەوەی شت
حَفيل: زۆر ، فرە ، زیاد

ح ق

حَقَ الأمر (ثَبَت): ئاشکرابوو، روون بوەوە، زانرا ، دەرکەوت
حَقَّ الأمْر (كَان على يقين منه): گومانی نەبوو ، لەگومانا نەبوو، دڵنیابوو لێی
حَقَ عَلَيه(وَجَب عَلَيه):پێویستە لەسەری ، ئەبێ بیکا، پێویست بوو لەسەری
حَق: رەوا ، قورئان، ناوێکی پەروەردگارە، راستی، ئیسلام ، دادپەروەریی

حَقَّ عَلَيهِ أنْ يَفعَلَ كَذَا: دەبێ وابکات ، پێویستە وا بکات

حِقّ: وشترێکە چوبێتە ساڵی چوارەمی

حِقَاب: پشتێنی ئاڵتونی ژنان، سپێتی سەر نینۆك

حَقَارَة: سووکی، ریسوایی، گومڕایی

حَقَّانِي: دادپەروەر، دروستکار

حَقَبَ(اِنْقَطَعَ): بڕا ، نەما، دوایی هات ، لەیەك هەڵوەشا

حَقَب: پاش بەست

حُقْب ـ حُقُب: هەشتا ساڵ یان زیاتر ، چەرخ ، سەد ساڵ ،تەمەن ،کات ، سات ، دەم

حَقَبَ المَطَر: باران بڕا، باران نەما

حَقَبَ الأمْر: تێکیدا، شێواندی، دای بەسەر یەکا

حِقْبَة: کات ، سات ، دەم ، ساڵ، ساڵێك

حَقَّة: راستی مەسەلە

حُقَّة: قاپۆلکە، جامۆڵکە

حَقَدَ: رق و قینی لێهەڵگرت، داخ لەدڵبوو بەرانبەری

حِقْد: رق، قین ،دڵ پیسی، پشم

حَقَدَ المَطَر: باران بەسترا ، باران نەباری

حَقَدَ عَلَيه: رق و قینی لێهەڵگرت

حَقَرَ: سووك بوو، ریسوابوو

حَقَّقَ القَوْلَ بِالفِعْل: گوتارەکانی بەکردار هێنایەدی

حَقَّقَ الأمْرَ: لێکۆڵینەوەیکرد لەمەسەلەکەدا

حَقَلَ البَعيرُ أوْ الفَرَس حَقلاً وَحَقْلَة: وشترو ئەسپ بەهۆی خۆڵ خواردنەوە تووشی ژانە سك بوو

حَقْل(أرْض زِرَاعِي): کێڵگە، کشتگە، زەوی کشتوکاڵ

حَقْلَة: زەوی لەبار بۆ کشتوکاڵ

حَقَنَ: گرتی ، پاراستی، دەرزی لێدا

حَقَنَ الدَم: نەی رشت، خوێنەکەی کوژانەوە

حُقْنَة: سرنج ، شرینقە، حوقنە، دەستور

حُقْنَة جِلْدِيَّة: دەرزی پێست

حُقْنَة عَضَلِيَّة: دەرزی گۆشت

حُقْنَة وَرِيدِيَّة: دەرزی دەمار

حَقْو: نێوگەڵ ، ناو قەد، نێوان هەردوو ران

حَقْوَة: نەخۆشیەکی حوشترە

حَقُود: کینەدار، خەشمدار،رقاوی، دڵ پیس ، ئەرناف ، ئەرنو

حَقِيبَة: جانتا، سندوقێکی چەرمینی دەسکدارەو کەل و پەلی تێدەکرێ و بەدەست هەڵدەگیرێ یان ئەگەر جانتاکە گەورەبوو لەسەر تایە رادەکێشرێ

حَقِير: کەم،سوك و ریسوا، هیچ وپووچ ، بێ ڕێز، نزم

حَقِيق: شایان ، گونجاو ، لەبار ، شایستە

حَقِيقَة: راستی، دروستی، رەوایی، حەق

حَقِيقِي: راستی، دروستی، راستەقینە

ح ك

حَكَّ: پاکی کرد، دایتاشی، کرانی، تویژێکی لێکردەوە، سریەوە، پروانی

حَكَّ الشَيء بِالشَيء: لەیەکی خشان

حَكّ الكَلام فِي صَدْرِه: قسەکە دایی لەدڵی، کاری تێکرد ، پێوەی تلایەوە
حُكّ: قیبلەنما ، ئامرازێکە ئاڕاستەی پێ دیاری دەکرێت
حَكّ: پرواندن ، خوراندن ، کراندن
حَكَى ـ الخَبَرحِكَايَة: هەواڵەکەی گێڕایەوە، باسیکرد، لێیدوا
حَكَى عَنْهُ الكَلام: قسەی لەوەوە گێڕایەوە
حَكَى فُلاناً: وەك ئەویکرد،وەك ئەو بوو
حَكَى (تَكَلَّمْ): قسەکردن ، گوتن، بێژای
حَكَاك: خوراندن ، ئاڵۆش، خوروخورووو
حَكَّاك: ئەوەی ئاڵتون دەڕوشێنێ بۆ تاقیکردنەوە
حُكَاكَة: ئەوەی لێدەبێتەوە لەکاتی کراندندا
حِكَايَة: داستان، ئەفسانە ، چیرۆك، باس و خواسی رووداو و کارەسات لەبەرگێکی ئەدەبی و داڕێژراودا
حِكَايَة الأَخْبَار: راگەیاندن، گێڕانەوە
حِكّة(حُكَاك): ئاڵۆش، خورو
حَكَرَ: دەستی بەسەرا گرت،شاردیەوە، پەسمەندەیکرد، پاوانی کرد
حَكَرَ السِلْعَة: چی هەبوو کڕی،هەمووی کۆکردەوە، پاوانی کرد
حُكَر: دەست بەسەراگیراو، پەسمەندەکراو
حُكْر: پیاڵە ، پەرداخی بچووك
حُكْرَة(إحتِكَار):دەست بەسەرا گرتن، پەسمەندەکردن، پاوانکردن، قۆرخ کردن

حَكَلَ الأَمْرَ عَلَيه: لێی گۆڕاو بۆی دەر نەکەوت
حُكْل: بێدەنگ، ئەوەی دەنگی نییە
حُكْلَة: باش قسە نەکردن ، نا ڕەوانی لەقسەدا
حَكَمَ: فەرمانڕەوایی کرد،بەڕێوەی برد، فەرمانیدا ، سازیکرد
حُكِمَ عَلَيه: فەرمانی بەسەرادا، گوناهـ بارکرا ، بڕیاری تاوان بارکردنی درا
حَكَمَ فِي الأَمْر: ناوبژی کرد، سەرپەرشتیکرد
حَكَمَ البِلاد: فەرمان رەوایی وڵات
حَكَم: دادوەر ، ناوبژی کار
حَكُمَ ـ حِكْمَة: بوو بە دانا، بوونەحەکیم
حِكْمَة: ژیری ، دانایی ، زانایی
حَكَمَة: پلەوپایە ، مەرتەبە
حَكَمَة الفَرَس شَكَمَة: سەرکەللە
حُكُومَة: دەستەڵات، بەڕێوەبردن، فەرمانڕەوایی، میری،دەوڵەت، دەوڵەتی یاسایی
حَكِيّ: قسەهێنەرو قسەبەر، فیتنە
حَكِيم: دانا ،کارامە ،ژیر، بەتوانا ، فەیلەسوف، پزیشك، دکتۆر

ح ل

حَلّ العُقْدَة(فَكَّهَا): کردیەوە، گرێکەی کردەوە
حَلَّ الشَئ حِلاً: حەڵاڵبوو، گونجاوبوو شیاو بوو
حَلَّ بِالمَكَان: گلیخواردەوە، لایدا، تیامایەوە
حَلَّ بِه الأَمْر: توش بوو
حَلَّ الدَّيْن: کاتی دانەوەی قەرزەکەهات

حَلَّ محَل كَذَا: لەجێی ئەو دانرا
حَلَّ الشتاء أو الصَيف: هات، داهات
حَلَّ مِنْ كَذَا: بەربوو، ئازادبوو،قوتاربوو
حَلَّ مِنْ ذَنب: لەتاوان رزگاری بوو، سەرفرازبوو
حَلّ: کردنەوە، تواندنەوە،خاوکردنەوە، چارەکردن، ئازادکردن، لێخۆشبوون، شیکار ، هەڵهێنان
حِلّ: حەلاڵ ، گونجاو ، شیاو، لەبار
حَلا: شیرین بوو
حَلا الفَاكِهَة(طَابَت): خۆش بوو، گەیی، شیرین بوو
حَلالَه الشَئ: پێی خۆش بوو،شادبوو پێی، کەیفی هات پێی
حَلِي الشَئ: شیرینیکرد، تامداریکرد
حَلِي المَرأة حلياً: جوانیکرد،خشڵی پێدا
حَلائب: ئامۆزا، کۆمەڵ ، تاقم
حلاب: ئەو قاپەی شیری تێدا دەدۆشریٚ-
حَلاّب: شیردۆش ، دۆشەر
حَلاّج: هەلاج ، چیکەنەکەر، ئەوەی لۆکە شیدەکاتەوە
حلاَجَة: پیشەی هەلاجی
حُلاحِل: گەورە لەنێو هۆزو تیرەی خۆیدا، ئازا
حَلاّف: سوێندخۆر
حَلافِيّ: شوێنێکە گژوگیایەکی لێدەڕوێت کەلە پوشی خورما دەچێت
حُلاق: ئێش و ژانێکە لەگەردوودا
حلاَق: تاشین، چاککردن
حَلاّق: ڕێککردن ، تاشین
حلاقَة: سەرتاش ، قژ بڕ
حَلال: ڕەوا ، دروست، گونجاو، شیاو
حلال: خۆشی، کەشتیەکی ژنانەیە

حَلاَّل: چارەسەرکاری تەنگو چەڵەمە
حَلاوَة: شیرینی ، بەتامی
حَلَب: دۆشی ، دای دۆشی
حَلَبَ القَوم: بەهاوارەوە چوون ، هەرەوەزیان کرد، فریاکەوتن
حَلَب: دۆشین
حُلَب: گیایەکە لەدەباغکردنی پێستەدا بەکار دێت و تامێکی تیژو تاڵی هەیە
حُلبَة: شملی ، شەدانە ، حەوینج ، گیایەکە بلند هەڵدەچیٚ لەنێو قەدیدا کەمێك خوارە، گوڵی سپی وردە لەسەرەوەی دەردەکات
حَلبَتَان: دووژەم دۆشین بەیانیو ئێوارە
حُلبَان ـ حلبَاب: گیایەکە
حَلبَة: ژەمێك دۆشین ، دۆشینێك
حُلبَة(نَبات): شملی، کاخلی، شەدانە
حُلبُوب: ناوی گیایەکە
حُلَّة(ثُوب): بەرگ، پۆشاك، کراس
حَلَّة(قِدر الطَبْخ): مەنجەڵ
حَلَّة(مَرَّة): جار ، کەرەت ، کایە
حَلَج فِي المَشيَة: کەم کەم ڕۆیی، هێدی هێدی ڕۆیی
حَلَج فِي العَدو: بەهەنگاوی پانو بەرین ڕۆیی
حَلَج القَوم ليلَتَهُم: بەڕێیان کرد
حَلَجَ القُطن: لۆکەکەی لەچیکەنەدا
حَلجَة: ماوە ، بوار ، نێوان
حَلحَل الشَئ: جولاندی ، لەرانیەوە، بزواندی، خستیەگەڕ
حَلحَل القَوم: ڕاگوێزی کرد، دووری خستنەوە لەماڵو حاڵی خۆیان

حَلـزون(قوقعـة ـ بزاقـة): مێلكـه شـه‌يتانۆكه، جـۆره قـاوغێكی نـاو كولـۆری سـپی پچووكـی دەشـتی‌يه ناوەكەی كرمێكی تيايه

حَلزونـة(لولـب): پێچـدار، مـارپێچ، پێچۆك

حَلزونـي: مـارپێچی ، پێـچ پێچۆكـه، پێچۆكه

حَلـس ـ حَلَـس: تيانيشـت، تيـايدا گلیخوارد، نيشتەجێبوو، تيامايەوە

حِلس ـ حلَس: ژێـر زين، نەرمـه زيـن، حەسير ، ژێر راخەر

حَلِس(شُجَاع): ئـازا ، دلاوەر، دلـێر، بەردەوام، دڵ قايم ، نەبەرد

حَلَفَ(أقْسَم): سوێندی خوارد

حَلَفَ(إستَحْلَف): سوێندیدا

حَلف: سوێند

حِلـف: هـاوڕێ،تـەبايی،هاوپەيمـان، يەك گرتن ، پەيمان

حلفاء(حَلفَة): هەرێز ، پەلك

حَلَـق: تاشـی، لايـبرد، سـافیكرد، پاكیكرد

حَلَقَ الشئ: خـڕیكرد، چەمەرەيیكرد

حَلَقَ القَمَر: مانگ خەرمانەيدا

حَلَقَ الطَائر(إرْتَفَع): بەرزبوەوە، بـاڵی گرت ، رفی ، دای لەشەقی باڵ

حَلَقَ عَليه: دەوريدا ، ئابلۆقەيدا

حَلَقَ الشَعر: قـژی بڕی ،دەلاكی، تـوك تاشين

حَلـق ـ حُلقـوم(بلعـوم): گـەروو، بـين ، قوڕگ ، هەوك

حَلَق(قـرط): گـوارە، جـۆره خشـڵێكه ژنان ئەيكەنه گوێيان

حَلَقَـة: بازنـه، ئەڵقـه، چەمـەرە، ئەنگوستيله، ئەموستيله، گلەدانه

حَلقَم ـ حَلقَمَة: بـۆری گـەروو، رێـڕەوی گەروو

حُلقُوم: گەروو، قورقوڕاگه

حَلَك: تاريكی، نوتەی، تار

حَلَكَ: رەشی تـێر ، زۆر رەش، تـاريك و نوتەك ، شەوە زەنگ

حَلَكَاء ـ حُلَكَاء: كرمێكی بچووكه كـاتێ مرۆڤ هەسـتی پێدەكـات لـەلمدا خـۆی وندەكات

حَلّـلَ الشـئ: هەڵيوەشـان ، لەيـەكی ترازان

حَلَّ الأمـر: بيـانووی هێنايـەوە، خـۆی پەڕاندەوە

حَلَّ مِنْ ذَنْب: گوناهی لەسەر نەما

حَلَّ اليَمِين: سوێندەكەی لەسەر نەما

حَلّـلَ الـوَرَم: ئاوسـاويەكەی رەوانـەوە، نيشانيەوە

حَلّـلَ البَـوْل: ميزەكـەی فەحسـكرد، تەحليلی كرد، دايمركاند

حَلَمَ: خەونی بينی ، خەوی دی

حُلم: خەو، نووستن ، هوێته، وەرم

حَلُـمَ: ميـهرەبان بـوو، لەسـەرخۆبوو، هێمن بوو ، نەرم و نيان بوو

حُلم(إدْرَاك): باڵغ بـوون، هەستكردن

حَلَمَ فِي نَوْمه: بينی لەخەودا

حَلمَ الجِلد: كرم تێيدا

حلم: ئارام گرتن ، هێوربوون

حَلَمَة: گۆی مەمك ، گەنه

حُلوَ: شيرين ، بەتام، جوان، خۆش

حَلـوَى ـ حَلـوَاء ـ حُلـوَاْ: حـەلوا ، خواردەمەنیەکە لەئاردو رۆن‌و شەکر یا دۆشاو دروست دەکرێ
حُلوَان (هِبَة ـ عَطَاء): بەخشیش ، دەم شیرینکردن، پێدان ، خەلات
حَلوَانِي: حەلواچی، شیرینی دروستکەر
حَلُوب: بەشیر، شیردار، شیرەدەر، دۆشەنی
حُلوِيَّة: گروهو تاقمێك سۆفین
حُلوِيَات: شیرینی ئەو خواردنانەی لەشەکر یان بابەتی شیرین دروست دەکرێت
حَلَى الشَيْ حَلاوَة: شیرین بوو،خۆشبوو
حُلي: خشلّ ، ئالتوون، ئالتوون ، تەلا
حَلَي المَرأة: جوانی‌کرد، رازاندیەوە
حَلِيب: شیر ، شۆت ، شتێکی سپی‌و شلە لەمەمك‌و گوانی مێینەی زاو دێتە دەرێ
حَلِيَت الفَاكِهَة: میوەکە شیرینبوو
حَلِيَتَ المَرأة: خشلّی پۆشی، دای لەخۆی
حِلْيَة(مَايُزَين بِه): تفاقی‌ئارایشت‌و رازاندنەوە
حَلِيج(مَحْلُوج): چیکەنەکراو، شی‌کراوە
حَلِيف: ولآتانی،دۆست،هاوپەیمان، برادەری گیانی بەگیانی، هاوکار
حَلِيل: حەلالّ ، دروست ، شیاو ، گونجاو ، لەبار
حَلِيلَة: ژن ، هاوسەر ، هاودەم
حَلِيم: میهرەبان، لەسەرخۆ،بەئارام ، هێمن ، ناسك ، نیان ، نەرم

ح م

حَمَّ الشَيْ: رەشبوو، رەش داگیرسا
حَمَّ التَنُّور(أحْمَاه): دایخست ، تاویدا ، گەرمی‌کرد
حَمَّ الشَحمَة(أذابَهَا): توانیەوە
حُمَّ الرَجُل: تای لێهات، تووشی تابوو
حُمَّ الأمْر(قُضِيَ): تێپەڕی،بەسەرچوو ، گوزەرا، رابورد
حَمُّ(الظَهِيرَة وَشِدَّة حَرِّهَا): قرچەی نیوەڕۆ ، گەرمای نیوەڕۆ
حَمَى الشَيْ: پارێزگاری لێکرد، پاراستی، دالّدەیدا، گرتیە خۆی
حَمَى: گەرمی‌کرد، داخی‌کرد، هەژانی، تورەیکرد، رقی هەلّسان
حُمَّى (إرْتِفَاع دَرَجَة الحَرَارَة): تالێهاتن
حُمَّى الصَفْرَاء: زەردوویی، دەردێکە تووشی مەردوم‌و مەرەزە ئەبێ زەرد هەلّیان ئەگەرێنێ
حُمَّى رَاجِعَة: تای رشانەوە
حُمَّى الرِبْع: چواربەرۆ
حُمَّى عَفِنَة: بۆگەنە تا
حُمَّى التَيفُوس: تاپەلّە
حُمَّى خَفِيفَة: سووکە تا
حُمَّى مَعوِيَة: ریخۆلّەتا
حُمَّى المَلارِيَا: لەرزوتا
حَمَا: خەزوور
حَمَاة: خەسوو ، دایکی ژن
حَمَاحِم: گیایەکە لەپونگە دەچێت بەلآم بچووکترە
حَمَّاد: زۆر سوپاسگوزار
حُمَاد: مەبەست ، ویست
حُمَادِي: مەبەستی من
حِمَار(جَحش): گوێدرێژ ، کەر
حِمَار الوَحْش: کەرەکێوی

حَمّار: خاوەن گوێدرێژ

حمـارَة(أتـان): مـاکەر ، دێڵەکـەر، مێینەی گوێدرێژ

حَمّارَة: تینی گەرما

حَمَـاس: پـەرۆش ، گـەرم بـوون ، خوێنگەرمی ، ئـازایەتی ، لێهاتوویی

حَماسَة: بەسۆزیی،ئازایەتی‌و بەپەرۆشی

حُمّاض: ترشۆکە ، کاردو ، مزر

حُمّاق: دانکە ، ئاوڵەی مریشك، دانوو ، دانۆکە

حَمال(دِیَة): قەرزو غەرامە لەبری یـەك هەڵگرتن

حَمّال(شَیّال): کۆڵ هەڵگر، حەماڵ ، بار بەر

حُمالَة ـ حَمالَة: حەماڵی،کۆڵ هەڵگریی

حَمّالَة: پیشەی حەماڵی‌و بار هەڵگرتن

حُمام: گەورەی ڕێزدار، پەتای ئـاژەڵ‌و ئەسپ بەتایبەت

حَمَـام: کۆتـر ،بـەهیف ، کـەفۆك، باڵندەیەکی کێوی‌و کەویی‌یە

حَمّام: گـەرماو ، حـەمام ، خۆشتن، مەلەکردن

حِمام: مردن ، تیاچوون ، فەوتان

حُمَـامَی: گیایەکـە ، سـوربوونەوەی پێست

حَمّامِي: حـەمامچی، ئـەوەی کاروباری حەمام بەڕێوە دەبات

حِمایَة: پارێزگاریی، پاراستن

حَمـا البِئر(طَـهرَها): پـاکی‌کردەوە، پوختی‌کردەوە

حَما النّزعَة: خۆماڵی کرد

حَمأة ـ حَمأ(طِین): قوڕو لیتە، چڵپاو ، قوڕی ڕەش

حمّـة(عَـرق): ئـارەق ، نم ، ئـەو تەڕاییـەی لەشـی مـرۆڤ‌و گیـانداران لەگەرما دەری دەدەن‌و لەبن موو دێتـە دەرەوە

حُمّة(سواد): ڕەشی

حَمحَم الفَرس: حیلانی

حمحَم ـ حُمحُم: باڵندەیەکە ، ڕوەکێکـە بە زمانی گا ناسراوە

حَمِـدَ(أثنـی عَلَیـه): پیاهـەڵدا، ستایشی‌کرد، سوپاسی‌کرد

حَمْد(ثَنـاء): پیاهـەڵدان ، سـتایش، هەڵنان

حَمِدَ اللهَ: سپاس‌و ستایشی خوایکرد

حَمَّـرَ: سـووریکرد، وتنـی گوتـەی گوێدرێژ بەرانبەر بەیەکێك، کەرە

حُمر: سوور

حُمَّر ـ حُمَّران: مـەلێکی ڕەنـگ سـوور بلبلە سوورە

حَمراء: سوور

حُمرَة: سوور ، سوورایی

حَمرَة: نەخۆشی پێست سوور داگیرسان

حَمَـزَ الشَـفرَة(حددهـا): تیژی‌کـرد، تیغەکەی تیژکرد، ساویدا

حَمَزَ اللسَـان(لذعَـه): زمانی‌پیـاچزا زمانی گەست

حَمَسَ ـ حَمِسَ : تـوڕەی کرد، هـانیدا ، هەژانـی، گەرمی‌کرد، بزژانی

حَمِس: بـەپەرۆش ، چـابوك، چـالاك، چوسـت، گـورج‌و گـۆڵ، تـاوی سـەند ، دنەیدا

حَمساء: وشکەساڵ ، کابە

حَمَسَه: توڕەیکرد، خەشمی هەڵساند

حَمَسَه اللَّحْم: سووری کردەوە

حَمَسَه: ورووژاندی ، هانیدا

حَمَشَ: سەری کردە سەر، هانیدا، توڕەیکرد، جارسیکرد

حَمَشَ الطَّبْخ: سووتا، چێشتەکە سووتا

حَمَشَ الشَّحْم:توانیەوە هەتا بوو بە چزڵێك

حَمَّصَ: برژاندی

حَمَّص(مَشْوِي): برژاو

حَمَصَ الوَرَم(إِنفَش): ئاوساویەکە نیشتەوە، دامرکایەوە

حُمَّص ـ حُمَص ـ حِمَّص: نۆك، نخە ، نووەی

حَمَضَ: ترشبوو، ترشا ، مزربوو

حَمَّضَ: ترشیکرد، ترشانی، مزریکرد

حَمْضَة: ئیشتیهاو ئارەزووی خواردن کردن

حَمْضِيَات: مزرەمەنی ، میوە ترشەمەنیەکان لەبابەتی لیمۆو نارنج‌و

حَمِقَ: گێل بوو، گەوجبوو، کەودەن بوو

حَمَقَ: ریش تەنك

حُمْق: گێلی ، گەوجی ، کەودەنی

حَمِقَ: توڕەو ریسواو سووك

حَمْقَاء: ژنی گێل‌و بێ ژیریی

حُمَاق ـ حَمَاق : نەخۆشیەکە لەئاولە دەچێت

حَمَلَ الشَّيْ(رفَعَه): هەڵی گرت، بەرزی کردەوە

حَمَلَ عَلَى ظَهْرِه: بەکۆڵ هەڵی گرت دای بەکۆڵیا

حَمَلَ عَلَى نَفْسِه أَوْ عَلَى عَاتِقِه: خۆی هیلاك کرد، گرتیە ئەستۆی

حَمَلَ الحِقْد: کینەی هەڵگرت، رقی لێهەڵگرت، خەشمی لێگرت

حَمَلَ القُرآن: قورئانی لەبەرکرد، رەوانی کرد

حَمَلَ العِلْم: زانستی گواستەوە، زانیاری بڵاوکردەوە

حِمْل: بار ، کۆڵ

حَمَّلَ: هەڵی گرت،خستیە ئەستۆی

حَمْل: بەروبوومی درەخت ، ئەوەی لەنێو سکدایە

حَمَل: بەرخ ، گەواڵە هەوری قورس‌و باران هەڵگر

حُمْلاق: سپێنەی چاو

حُمْلان: ئەوەی دەنرێ لەئاژەڵ لەدیاری تایبەت ، کرێ بار

حُمْلَة ـ حَمْلَة:گواستیەوە لەشوێنێکەوە بۆ شوێنێکی دیکە

حَمْلَة: هێرش، پەلامار ، هەڵمەت، تاودان

حَمْلَقَ: چاوی زەقکردەوە، تێیڕوانی ، چاوی تێبڕی

حَمْلَقَة(تَفَرُّس): چاو زەق کردنەوە تێڕوانین ، چاو تێبڕین

حَمَّمَ(غَسَل): خۆی شت ، شتی

حُمَم:سوتاو، قەقنەز،خۆڵەمێش،خەڵوز

حَمُو: خەزوور

حَمُود(حَامد): سوپاسکار،سوپاسگوزار

حُمُوضَة: ترشی ، ترشەڵۆك

حُمُوضَة المَعِدَة: دڵەکزێ ، ترخە

حَمُوقَة: گێلی ، گەوجی

حُمُول: وشترێکە کەژاوەی بەسەرەوە بێت

حَمُولَة: بار ، تواناى هەڵگرتن
حَمِيَ: گەرم بوو
حَمِيَ النَّار: گەرم بوو، تاوى سەند
حَمِيَ الشَّمْس: تيشك و گەرماى خۆر
حُمَيّا: ئەوپەڕى تورەيى،سەرەتاى هەمووشتێك ، گەرمەى
حَمِيَّة: توندوتيژى، هەڵەشەيى، توندڕەويى، دەمارگيرى
حَمِيَّة(حَماس): پەرۆشى، پەرۆشبوون
حُمَيَّة: پاريزكردن ، پاراستن
حَمِيد: شايانى پياهەڵدانە، شايانى سوپاس ، ناوێكى پەروەردگارە
حُمَيراء: ژنى سپى و سوڵ، ژنى سپى پێست
حَمِيس: ئازا ، دلاوەر، مەرد ، بوێر
حَمِيش (الشَّحم المُذاب): چزڵيك
حُمَيِّض: مزر ، ترشۆكە
حُمَيضَة: زۆر نەزان ، يەكجار گێل
حَمِيل: غەريب،منداڵ لەسكى دايكيدا، كەفيل ، بەڵێندەر
حَمِيم: خزم،خوێش،كەسى نزيك، گەرم ، بەكوڵ
حَمِيمَة: ئاوى لەكوڵ و گەرم

ح ن

حَنَّ: ئارەزوويكرد، بەپەرۆشبوو، بەزەيى پياهاتەوە، دەنگى ليوەهات
حَنَّ إليه: بيرىكرد، سۆزى بۆ هاتە جۆش
حَنَّ عليه: بەزەيى پێداهاتەوە
حَنا ـ حَنْواً: چەمايەوە، لاربووەوە، خواربووەوە
حَنى رَأسَه: سەرى دانەواند، سەرى نەويكرد، سەرى شۆڕكرد
حَنى ـ حَنو: چەمانەوە، لاربوونەوە، خواربونەوە، نوشتانەوە
حَنّاء: خەنە، خەنێ، خنە، گيايەكى سەوزە دەهاڕێ ژنان بۆ جوانى لەسەردەست و پێيانى دەگرن و سوربيەكى كاڵ دەگات بەپێستيان بۆ ماوەيەك
حَنادِس: سێشەوى تاريكى كۆتايى مانگ
حَناط: بۆنى خۆش ، كافور
حَنَّاط: مەڵو مرۆڤ مۆمياكەر
حَنّاطي(بائع الحِنْطَة): گەنم فرۆش ، عەلاف
حَناك: تێگەيشتوو ، ژير، فاميدە
حَنان: دڵنەرمى،دڵسۆزى ،تاسە، رزق ، سامان، پيت، بەزەيى ، پەرۆش
حَنّان:ميهرەبانى،بەسۆزيى، پەرۆشى ، يەكێكە لەناوە جوانەكانى پەروەردگار
حَنأَ المَكان: سەوزبوو، گياى لێڕوا
حَنّأَهُ: خەناوى كرد
حَنْبَلَ: لۆبياى خوارد
حُنْبُل(لوبياء): لۆبيا، ماشە سپى
حَنْبَل: سۆل ، كورتە بالاّى ورگن
حَنِثَ ـ حِنْثاً:روويكردە نارەواوناحەقى
حَنَثَ في يَمينه : سوێندى بەدرۆخوارد
حِنْث: سوێندى درۆ، گوناه، تاوان، عەقلْ پێ شكان
حَنَّج: خوارى كردەوە، لارىكردەوە، بايدايەوە
حَنْجَرة ـ حُنْجُور(حُلقُوم):قورگ ، قورگوڕاگە، بين ، گەروو
حَنْجَل: سپێتى دەست و قاچى ئەسپ

حَنْدَسَ الليل: تاريكبوو، تاريكداهات
حِنْـدِس: تاريشـــكە شـــەو ، شـــەوى تاريك‌ونوتەك، ئەموستەچاو، تاريكايى
حَنَش: جۆرە مارێكە ، شلّەمار
حَنَش الصَيد: راوى‌كرد، شكاريكرد
حَنَشَت الحَيَّة: گەزتى ، لێيدا
حَنَط الزَّرْع: كاتى دروێنەى هات
حَنَطَ الجلد: سوربوەوە، سووورداگيرسا
حَنَطَ الشَجَر: پێگەيشت، وادەى هات
حَنَّط الميت: مۆمياى كرد
حِنْطَة(قَمْح): گەنم ، باراش
حِنْطِي: گەنم رەنگ، ئاوساو، گەنخۆر
حَنْظَل(نَبـات مُر): گوژالّك ، گـوژاك، گيايەكى كێوى‌و هاوينيە بەبڕكەو گەلاو بـەرەوەو هــەر لەشــووتى دەچــێو بەرەكـەى هێنـدەى نـارنجێكى لێـدێو زەردە
حَنْظَلَــت الشَــجَرَةُ: بەروبوومەكـــەى تالّبوو
حَنَـــفَ(مَـــالَ): لاربـــوو، گـــێڕبوو، چەمايەوە
حَنِفَ: قاچى گێڕبوو
حُنَفَاء: راستگۆ ، راست، راستالّ
حَنَفِيَّة(صُنْبُور): بەلوعە
حِنْفِشْ: مارى كەللە زل ، هەژديها
حَنِقَ مِنْهُ وَعَلَيه : لێى بێزاربـــوو، لێـى وەرس بوو
حَنِقَ مِنَ الأمر(غَضِبَ): تورەبوو، رقـى هەلّسا
حَنَــقْ(غَيــظ): رق ، قــين ، بــێزارى، وەرسبوون، پيش خواردن
حَنَـك ـ حَنْكـــاً : تێگـەيى ، حـــالّى‌بوو، فاميدەبوو

حَنَّك: قالّبوو ، ژير بوو، دانابوو
حَنَك: مەلاشوو، گۆشەك ، شلكە سەرە لەسەر نێو چاوانە ، ئاسمانەى دەم
حُنَـك: هەلّس‌وكـــەوتى زەمانــە قـــالّو ژيرى كرد
حنّك: قالّبوون ، تێگەيشتن
حُنْكَة : تــەپى بچـووك كەبــەردەكانى سپى‌يە
حَنْكَلِيس(ثُعْبَان المَاء): مارماسى،مارى ئاويى
حَنَّنَ الشَجَر: شكۆفەو خونچەى‌دەركرد
حنُو ـ حَنْو: هەر بـەشێك لەجەستە لارو لــەوێرى تێدابێــت وەك پــــەراسوو ، تەنيشت ، دوو لاى شتێك
حنُو منْ الشَئ: قەلّبوسى زين، بەركۆ
حُنُو: دلّســۆزيى، سۆزو بـەزەيى، هەم دەرديى، ئەمەكداريى، هاوخەمى
حَنُوط: بۆنى خۆش ، كافور
حَنُون: خەمخوار، ميهرەبان، دلّسۆز
حنيَّة ـ حَنْيَة(قوس): چەماوە ، كەوانە
حَنِيَّة: بەبەزەيى ، بەسۆز
حَنِيف: راست ، راستگۆ، راستالّ
حَنِيك: مـــەردومى ئەزموندار،دنيا ديدە
حَنِين: تاسەكردن، بيركردن، پەرۆشى

ح و

حَوَى الشَئ: كۆى كـــردەوە ، گـــردى كردەوە ، جـەميكرد، تيايەتى
حَوَاء ـ حَوَائة: ئاواز ، دەنگ
حَـوَار ـ حـوَار: ئاخـافتن ، گفــت‌و گــۆ، قــسە ، وەلاّم ، وت‌ووێژ ، مشت‌و مڕ
حُوَّارى: ئاردى سپى
حَـوَارِيّ(نـاصر): پەيامبــەر، هـــاودەم، ياريدەدەر، پشتگير

حَوَاريــون:يــارانى حـــەزرەتى عيســا (سەلامى خواى لێبێت)
حَوَارِيَــة: ســپى ،بەبــەزەيى،بەسـۆز ، پشتگيرى پێغەمبەران (د.خ)
حَـوَاس: پێنـج هەســتيارەكەى مـرۆڤ (بيستن ، بينـين ، چەشـتن، بۆنكـردن، بەركەوتن)
حُوَاشَـة: خزمايــەتى،ئــەوەى شــەرمى لێدەكرێ
حَوَاشك: باى هەمەچەشنو جياواز
حَوَاص: سوژنى دار
حُوَّاط: بناغەى كار
حُوَّاطَة: گەنجينە، شـوێنێكە خواردنـى تێدا هەڵدەگيرێ
حَوَال: مابەينى نێوان دووشت، كۆسپ، رێگر ، نێوان
حَوَالَة: گواستنەوەى قـەرز لەئەسـتۆى يەكێكەوە بۆ يەكێكى ديكە
حَوَالِي: نزيكەى ، ئەوەندەى
حَوَامِض: ترشەمەنى
حَوَامِل: پەل ، پا ، لك
حَوَانـي: درێژتريـن پەراســو لەهــەردوو لاوە كە دووانە
حُوب: گوناھ ، بەلاَ ، تاوان
حَـوْب: خوشـك ، كـچ ، دايـكو بـاوك، خەمو خەفەت ، خاڵوان، بار
حَوْبَاء: دڵ ، روح ، جەستە
حُوْبَة: مەردى لاواز ، گونـاھ ، تـاوان ، خراپە
حَوْبَة: خاڵوان ، خزمانى دايك
حُوْت: حوت ،نەھەنگ ، سالمون
حوتَة: يەكێك لەھەسارەكانى ئاسمانە

حَـوَّجَ بِـهِ عَـنْ الشَـئ: لێـى لادا، دوورى خستەوە، لاريكردەوە
حَـوْج: پێويستى، ويســت، هــەژاريى، نەبوونى، دەستكورتى
حَوْجَـاء(حَاجَـة): پێويستى، ويسـت ، خواست
حَوْذَان: روەكێكى تام خۆشـە،گوڵێكى سووره بەلاَم لەبنەڕەتا زەردە
حَـوْذِي(سَـائِق العَرَبَـة): عەرەبانـەچى، گاليسكەوان
حَوَر: پێستى سپىو سۆڵ، دارێكـە بـەو ناوەوە ناسراوە، مێشن ، گەلاسى
حَوْر: قولاَيى ، ناوجەرگە، ناوەوە
حَوَّر: گۆڕى، خولانيەوە، سپىكردەوە، گازرىكرد
حَوَّرَ الثَوْب: سپى كردەوە
حُور: تياچوون ، كەمو كورتى
حَـوَر: چــاوێك ســپێنەكەى زۆرسـپىو رەشێنەكەى زۆر رەش بێت
حَوْرَاء: ئەوكەسانەى سـپێنەى چاويـان زۆر سپى بێتورەشێنەكەشى رەشێكى تێربێت
حُوْرِيَة: پەرى ، روو زۆر جوان ، ناسـك بەدەن
حَوْر: كۆكردنەوە، لـەلابوون، پىٚبـوون، دەستكەوتن
حَـوْرُ الـدَار: ئـەوەى لەسـەر نەخشـەى ماڵە لەسەرپێشاوو ..
حَوْزَة: حەوزە ، ناحيە ، دەڤەر
حَـــوَّش: كۆىكـــردەوە، جـــەميكرد، پاشەكەوتىكرد
حَوْش: حەوشە، گۆڕەپان، پەرژينكراو

خُوشِي : نامۆ، ئەوەی تێکەڵ بەخەڵکی نابێت ، شەوی تاریك، گۆشەگیر، دابڕاو
خَوص: چاوکونە سوژن، چاو بچووك
خَوص: کۆك ، تەقەڵی درشت، شاشو شەش پیّ
خَوصَل ـ خَوصَلَة الطَائر :جیکڵدانـە ، سیقەتۆرە ، گورجو، سەقاکوژ
خَوصلاء ـ خَوصَلَة: جیقڵدانە، سیکڵدان
خَوض الأَرْض: گۆل ، گۆلی کرد
خَوّضَ حَوْلَ الأمْر: لەدەوری هەڵسووڕا
خَوض: پەنگاو ، حەوز ، ئاوگە، تـانکی ئاو ، ئاوکۆ ، دوکانچەی باخ، ئاوگیر
خوط: پەرژینیکرد، شورەیکرد
خوط: میلالێك لەزیو دروستکرابێت
حوط: تەواوکاری ناتەواویی درهەم
خَوّف(جَعَلَه عَلَى الحَافَة): خستیە سەر کەنارو رۆخ
خَوْف: لا ، تەنیشت
خُوق: چوارچێوە ، پەرژین ، چێوە
خَوقَل ـ خَوْقَلَة: وتەی (لا حول ولا قوة الا بـالله) هیـچ هـێزو پەنایـەك نییـە پەروەردگار نەبێت
خَوك: چنین
خَول: خێل بوو ، چاوی تێکچوو، ژێرەو ژوور تەماشایکرد
حَـوّل: لایبرد، نـەی هێشت، سـڕیەوە، ناردی ، وەرگەڕا
حَـوّل الأَرْض: بـەدوو سـاڵ جـارێك کشتوکاڵی تیاکرد
حَوْل: توانا،هێز ،توانین ،وریایی، ساڵ
حَوْل: دەور،چوارلا ، ئەملاو لا،نزیکەی، لەدەوروپشتی

حـوَل: جوانـی تـێڕوانین ، توانـای هەڵسوکـەوت، گواسـتنەوە، نـەمان، فەوتان
حَـوَل ـ حَوْلاء: خێـل ،خێلی ، تیلـی، چاولار
حُوْلَـة: بـەخۆنازین، کـارێکی خراپـی ناشیاو
حَوْلَة: توانایی، هێزداریی
حَوْلَقَة: وتنـی دەستەواژەی (لا حـولَ وَلا قُوَّةَ الاّ بالله)
حَوْلي: ساڵە وەخت، بەرخ
حُولي: گوێرەکە
حَوْلِيَات: ساڵنامە ، ئـەو نووسـراوانەی ساڵێکی خایاندوە
حَوَّمَ فِي الأَمْر تَحْوِيمَاً: بەردەوامیەتدان بەکارێك
حَوْمَة: مەیدانی جەنگ، گۆرەپانی شەڕ
حَوِيّ: رەشێکی مەیلەو سەوز، سورێکی رەشباو
حُوِيَّـة(حبـل ـ لَفَّـة): گلۆفــە ، پــەت، حەبل

حي

حَي: گـەرەك ، مـاڵان،ناوێکـە لـەناوە جوانەکانی پەروەردگار، ئەژی
حَيَا ـ تَحِيَّة: سلاویکرد، سەلامیکرد
حَيَــاء: شـــەرم ، تـــەریقی، بـــەخۆدا رۆچوون
حَيَا: باران ، حاڵ
حَيَـاة: ژیــان ، بــوون ، زیندەگــانی ، چالاکی ،چابوکی، جووڵە، نەوەستان
حِيَاد: بێلایەنی، سەربەخۆیی
حِيَــازَة: هـــەبوون، خـــاوەنداری، بەدەستهێنان

حِيَاصَة الثّــوب: دوورینــی ، چنینــی بەیەکەوە
حَيَاك: بەفیزەوە رۆیشتن
حِيَال: هاوتا، بەرانبەر ، رووبەروو
حَيَّــــال: فێڵبــــاز ، تەڵەکــــەباز، چاوبەستکار، لف لێدەر
حِيبَة: خزمو کەسی دایك، پێویستی
حَيَّة : مار ، ئەژدیها
حَيْث: لەکوێ
حَيْثمَا(أينَمَا): لەهەر کوێیەك
حَيْثمَا اِتّفَــق: هــەر چۆنێــك گونجــاو رێکەوت
حَيْــد(وَضَعَــه جَانبَــاً): خســتیە لاوە، کەناری گرت ، لایخست
حَيْــد: چرکە ژمــێری کــاتژمێر، لادان، دوورکەوتنەوە
حِيد: وەك یەك ، چوون یەك
حَيْر: شپرزەیکرد، شڵەژانی، تێکیدا
حَيْرَان: سەرسام ، سەرگەردان
حَيْرَة: رامان، دۆش دامــان ، شــڵەژان ، شپرزەبوون، واق ورمان،گومان،دوودڵی
حِيز ـ حَيِّز: شوێن ، جێگــە، سنووری شوێن
حَيْزَبُور ـ حَيْزَبُون: پیرەژن، ژنــی پــیرو پەککەوتە
حَيْزُوم: ناوەڕاستی سنگ، میانی سینە
حَيص ـ حَيصَة (هــروب): هــەڵهاتن ، راکردن، خۆپاراستن ، لادان، قوچاندی
حَيص بَيص(الشدّة والضّعف): تــەنگانە، کۆسپ ، چورتم ، چەتاڵی ، ناڕەحەتی، مەینەتی ، دەردەسەری ، ناخۆشی
حَيــض(طَمــث): بێنوێــژی ، حــەیز، لــەخوێنابوون، مــەهك ، ئــەو عــادە مانگانەیەیە کە ژنان تێی دەکەون
حَيضي(طَمْثي): خوێنــاوی، بێنوێــژی، خوێنین
حيطة : ژنی داوێن پاکی رێزدار

حَيطَة : پێشبیــن، دووربین،ئاگــاداریی ، پەرێز، پاراستن، هۆشیاریی‌و شارەزایی سەبارەت بەکارێك
حَيق: ســەرئەنجام ، ئــەنجام ، دوایــین کۆتا
حَيقَة الطعَام: ترشو خوێی تێکرد
حَيقــر: بچــووکو ریســوایی‌کرد، هــات بەسەریا رەزیلی‌کرد
حَيك: چنی
حَيكَى: بەفیزەوە رۆیی
حَيل: هێز ،ئاوی پەنگ خــواردووی نێــو دۆڵو شیوو
حَيلَة: تیژڕوانی ، مامۆستایی
حِيلَة: توانین ، وریایی ، چاوڕاو فێڵ ، تەڵەکــە، کەڵــەك، کــەف ، ســاختە ، مــف خۆریی، لف لێدان، فریودان
حَيّن: کاتی داهات ، وادەی هات
حَيّنَــه الله : پــەروەردگار رێنومــایی‌و سەرکەوتوویی نەکرد
حِين(وَقْت ـ زَمَن): کــات ، مــاوە، دەم، جار ، سات
حِينَئذ(إذْ ذاك): لەوکاتەدا
حِينَمَا(لمّا): کەی ، کە ، کاتێ
حَيّهَلاً(أقبل وعَجل): خێراکە، پەلەبکە
حَيّ(هَلُم): وەرە، خێراکە، بکەوە خۆ
حَيّ هلاً بفلان: بانگی بکە ، گازی بکە
حَيَــوَان: گیــاندار،گیانــەوەر، ئــاژەڵ ، زیندەوەر
حَيَوَاني: ئاژەڵزان، وابەستەی ئاژەڵ
حَيَوَانيَة : سروشتی ئاژەڵی
حَيَوِي(لازم للحَيَاة): پێویست ، گرنــگ، زیندەگی ، زیندەکاری
حَيَوِيّة : گرنگێتی، زیندویەتی،زیندەگی
حَيِي: ژیا ، ژینی بەسەر برد

حَقِيبة (جانتا)

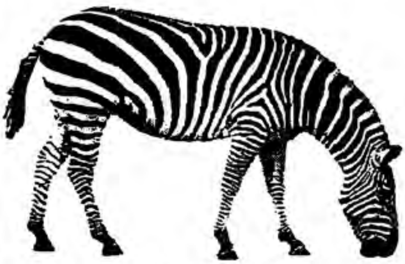
حَبّ (مەركانە)

حِبْر (مەرەكەب)

حَلَزون (هێلكە شەیتانۆكە)

حِمار الوَحْش (كەرەكێوی)

حَسِيكة (ژیشك)

حِصان(ئەسپ ـ رەخت)

حِذاء (پێلاو)

حَبِيسة(زریزەی ملو گەردن)

حَجْلة (گوارە)

حَوْذِي (گالیسەوان)

حَمَلٌ (بەرخ)

حِصن (قەلا)

حَافِر (زەوی هەلکەن)

حَامِلٌ (هەلگر)

حَلَّة - قِدْر الطَبْخ (مەنجەل)

حَرِيش(کەرکەدەن)

حُقَّة (جامۆلکە)

حُقْنَة (شرینقە)

(٧) حرف الخاء

خ

خ

حەوتەم پیتی زمانی عەرەبی‌یە

خ ا - خ أ

خَائِب: نائومێد، بێهیوا، هیچ دەستگیر نەبوو

خَائِف: ترساو، تۆقیو، زنۆق چوو

خَائِل: کۆیلە، کەنیزەك، ئەوانەی تەیان و پێشخزمەت و بەردەستن

خَائِن: ناپاك، بەدکار، دەست پیس، ستەمکار

خَابَ: هەژارو نەدار کەوت، شکستی خوارد، سەرنەکەوت، تێکشکا

خَابَرَ: نامەی نارد، قسەی لەگەڵاکرد، گفتوگۆی‌کرد، وتوێژی کرد

خَابَرَه: نامەی بۆ نووسی، ئاخافتن و قسەی لەگەڵا کرد

خَابِز: نانەوا، نانکەر، نانفرۆش

خَابِل: شەیتان، جنۆکە، تێکدەر، گێرەشێوێن

خَابِلان: داهاتنی شەوو رۆژ پەی دەرپەی، بەدوای یەکدا، دوا بەدوا

خَابُور: دارێکە

خَابِئَة - خَابِيَة: گۆزە، کوپە،مەرکانە، ئاقلینە، دەفری ئاو لەسواڵەت

خَاتَام: مۆر، شەقڵ

خَاتِر (غَدَّار): ناپاك، گزیکەر، فێڵباز، دەستبڕ، ساختەچی

خَاتَل (إِختَبَأَ): خۆی مەلاسدا، خۆی حەشاردا، خۆی شاردەوە

خَاتَل الصَّيَاد: خۆی حەشاردا، خۆی شاردەوە

خَاتَم - خَاتِم: مۆر، ئەنگوستیلە،ئەڵقە،ئەموستیلە، شەقڵ، پارچە مسێکی داڕژاوە بەتایبەتی بۆئەوەی ناوی کەسێکی لەسەر هەڵبکەنرێ، کۆتا، دوایین

خَاتِمَة (نِهَايَة - آخِر):کۆتایی،ئەنجام، دوایی هاتن، کۆتا بوون

خَاتُون: خاتوون، خانم، ئافرەتێکی خاوەن رەچەڵەك و کەسایەتی دیارو بەرچاو، بانوو، یای، ناوی ئافرەتە

خَاثِر: خەست، توند، بەستوو، مەیوو، بزرکاو، تیر، پەیت، چڕ، بەپێچەوانەوە کەشل بێت

خَاثِرَة: خوێن مەیین، کۆمەڵە خەڵکێك

خَادِج: ناتەواو، کەم و کوڕ، چوارپێیەکە ناتەواو بێت

خَادِر: تەمەڵ، خاوخلیچك، سەرسام

خَادَعَ: فێڵی‌کرد، گزی‌کرد، هەڵی فریوان، خەڵەتاندن، دەستخەڕۆیی‌کرد

خَادِع: نادیار، شاراوە، پەنهان، چاوبەست، داپۆشراو

خادعة: دەرگایەكی بچووك لەنێو دەرگایەكی گەورەدا، ماڵ لەنێوماڵدا
خادم: نۆكەر، كارەكەر، راگرتە، بەردەست، دەستو پێوەند، شاگرد، تەیان، پێشخزمەت
خادمة: نۆكەریی، تەیانی، بەردەستی، خزمەتكاریی، ئیشكەریی، پێشخزمەتی
خادن: برادەرییكرد، بووبە هاوڕێی، هاوەڵایەتی كرد
خاذل: دەستبەرداربوو، وازیهێنا، دەستی لێهەڵگرت، دواكەوت، بەجێما
خاذل: وازی لێهێن، دەستبەردار، بێباكبوون، دواكەوتوو، بەجێماو
خار: لاوازبوو، شكستی خوارد، نوشوست هات بەسەریا
خار البقر: هاواری لێبەرز بووەوە، لاوازو سست بوو
خار المريض: كەوت ، تلیسایەوە، پان بووەوە
خار ـ خيراً: خێرداربوو، خێرۆمەندبوو
خارب :خراپكار، دز ، جەردە،وێرانكار، دەستبڕ، قۆڵ بڕ
خارج: رێكەوتن لەسەر بڕێك باج
خارج: رووكەش، دیار ، ئەوەی لەدەرەوەیە، هەندەران، بەرچاو
خارجة: گرۆهێكە لەزۆرینەی نەتەوەی ئیسلام یاخی بوونو رایەكی تایبەتیان هەبوو
خارجي:دەرەكی،سەربەدەرەوە،بێگانە
خارش: خوێندن لەیەك، بەرانبەریی
خارصين: تۆتیا، رووح تۆتیا ، شتی زۆر ورد

خارف: مامەڵەی لەگەڵاكرد لەوەرزی پایزدا
خارق: كونكەر، تێپەڕ، سەیر،سەمەرە، بەدەر لەسروشت، نائاسایی، لەڕادە بەدەر
خارم: تێكدەر، شێوێنەر، گێرەشێوێن
خازر: داخرا، پیاوی زیرەكو كارامە
خازم: هەریەك رێگەیەكی گرتەبەرو دوایی لەیەك شوێن یەكیانگرت
خازن: گەنجینەوان ، خەزنەدار، بەرپرسی گەنجینە
خازق: سەرەنێزە ، نووكەڕم، سەری رم
خازوق: چوارمێخ ، داری لەسێدارەدان
خاس البيع: شكستی هێنا لەمامەڵەدا
خاس به: ناپاكیكرد، چاوبەستی لێكرد
خاس العهد: پەیمانی شكاند، بەڵێنی نەبردە سەر
خاسئ: دەركراو، دوورەپەرێزكراو، ئەو بەرازو سەگانەی خەڵكی لەخۆیان دوور دەخەنەوەو رێگە نادەن نزیكیان بكەون
خاست الجيفة: بۆگەنیكرد، گەنی
خاسر: دۆڕاو ، شكست خواردوو ، زیانكار ، زەرەر مەند
خاسف: چاڵ ، قوپاو، تەپیو، رۆچوو، داڕوخاو،سووكی، پوكاوە،بێهێز، رسوایی
خاش: دەریدا،خاڵیكردەوە، هیچی تیا نەهێشت ، بەتاڵیكرد
خاشع: ملكەچ ، سەرشۆڕ، قایل، رازی

خَاشَنَ: زبربوو، رەق بوو
خَاشي: ترسناك، هەراسان، مەترسیدار
خَاصْ: تایبەت، دانستە، بژاردە، دەستندە، خاسما، نەخازم
خَاصَّة: تایبەتمەند، تایبەت، خاس
خَاصَّة من النَاس: ریزدارو پلەدارانی خەڵك
خَاصَرَ: دەستی گرت لەرۆینا، ناوقەدی گرت
خَاصِرَة: کەنار، رۆخ، قەراغ، پەڕ، رۆخ، سیلە، لەوچك، هیش، دەم، گوێ، زریە پەڕ
خَاصَمَ(تَنَازَع): چوو بەگژیا دوژمنایەتی لەگەڵکرد، بەرەنگاری بوو
خَاصَمَه: ناکۆکی لەگەلا بەرپاکرد، دوژمنایەتی لەگەڵ کرد
خَاضَ: چوە ناوی، لێی رۆیی، خۆی خستە ئاوەکەوە
خَاضَ فِي الحَدِيث: رۆچووله‌گفتوگۆو قسە کردندا، قووڵی کردەوە
خَاضَرَ: بەسەوزی میوەکەی بەدرەختەوە پێ فرۆشت
خَاضَعَ: قسەی نەرموهێواشی لەگەلاکرد
خَاضِع: ملکەچ، سەرشۆڕ، گەردن کەچ، رام، گوێ دێر، سەردانان، فەرمانبەر
خَاضِلْ: تەڕیی، شێداریی
خَاطَ: دووریی، بەستی بەیەکەوە، گرێیدا بەیەکەوە
خَاطَت الحَيَّة: خشا بەسەر زەویدا
خَاطِئ: گوناهکار، تاوانبار، هەڵەکار، سوچدار

خَاطَب: لەگەڵی دوا، قسەی بۆکرد، گفتوگۆی لەگەڵ کرد
خَاطِب: وتارزان، مرۆڤی داناو لێزان بەوتار، دەم پاراو
خَاطَرَ: گرەویی‌کرد، خۆی خستە مەترسیەوە، سەرەڕۆیی‌کرد
خَاطِر: یاد، بیر، خولیا، ئەندێشە، خەیاڵ
خَاطِف: ئەو تیرەی دەدات بەزەویداو پاشان روەو شوێنی مەبەست دەچێت
خَافَ: ترسا، تۆقی، زنۆقی چوو
خَافِت: دەنگی کز، دەنگێکی‌نەبیستراو
خَافِض: ناوێکی پەروەردگارە، دابەزێنەری ستەمکاران
خَافِق: پووچ و بەتاڵ لەمایەی دڵخۆشی
خَافِقَات(أعْلام): ئالا، ئالاکان
خَافِقَان(المَشْرِق وَالمَغْرِب): خۆرهەلاتو خۆرئاوا، رۆژهەلاتو رۆژئاوا
خَافِقِي: سپیکار، گەچکار، ئەوەی ئیش و پیشەی گەچکاری دەکات
خَافِي- خَافِيَة: پەنهان، نێن، راز، نادیار، چرپە، سرپە
خَالَ(سَاسَ): هەڵی سووڕاند، بەڕێوەی برد، خستیەگەڕ
خَالَ فُلان عَنْ أهْلِيه: کاروبارو بژێوی رێکخستن
خَالَ: خێزانی دروستکرد دوای رەبەنی
خَالَ الشَيْ: گومانی‌برد، واپەی برد
خَالَّ- مُخَالَّة وخِلالاً: دۆستایەتی و برادەرایەتی‌کرد، هاوڕێیەتی
خَالْ: برای دایك، خاڵ، خالۆ، لالە، لالۆ

خَال ـ خِيلاَن: گومان بردن، هەوری بـێ باران‌و بروسکە، خۆبـەزلزان، مـەردومی دڵ‌و جەستە لاواز

خَالَة (أخت الأم والأب): پـوور، پلـك، تیتك، میمك، خوشكی دایك‌و باوك

خَالَج: چەواشـەبوو،سەری لێتێکچوو، هۆشی بەلای خۆیەوە نـەما،جووڵانی، شڵەقانی، بـزوانی، چاوی لێداگرت

خَالَجَة (شك): گومانی‌کرد،دڵی پیسکرد

خَـالِد: نـەمر، جـاوید، تیـانەچوو بەردەوام ، ئەزەلی، هەتا هەتایی

خَالِدَة: گیایەکە بۆ جوانی دادەنرێت

خَالَس: پەلەیکرد، خێرایکرد، دەسـت‌و بردیکرد، گورج‌و گۆڵی کرد

خَالَص: بەپاکی دۆستایەتی کرد

خَالِص: پوخت ، پاك ، بێ‌غەل‌و غەش، روون ، بێگەرد، خاوێن، رێك‌و پێك

خَالَط: تێکەڵی‌کرد، لەگەڵی ژیا

خَالَطَه الـدَّاء: تێکـەڵی‌بوو، زاڵبـوو بەسەریا

خَالَع: دەسـتی لێهـەڵگرت، حاشـای لێکـرد، دەسـتبەرداری‌بوو، بێ‌بـاکبوو لێی

خَـالَف: پێچـەوانەی‌کرد، نـاجۆربوو، بەرپەرچی‌دایەوە،ناڕازی‌بوو، ناقایلبوو، دژی بوو، لاساریی‌کرد

خَالِف: نـەزان ، گێل ،خـراپ، گەراوە، کەودەن

خَالِفَـة: چینـی جێنشـینی پێشـوو، یەکێك لەکۆڵەکەکانی چادر

خَالِق (بَـارِئ): پـەروەردگار، خـوا ، دروستکار، داهێنەر، بەدیهێنەر

خَـالَق: بەرەوشـتی جـوان تێکـەڵبوو لەگەڵیدا

خَام (نَسيج من القُطن): خـام، جـاو، جانگ

خَـام (نَتن): بۆگـەن، بـۆن نـاخۆش، بۆندار

خَام: کەرەستەی خاو ، خاکە

خَامَات: کەرەستەی خاو

خَامِد (سَاكِن): بێدەنـگ، کپ، هێمن، دامرکاو، خەفە، داکراو

خَامَرَ (ارْتَاب ، شك): گومانی کرد، دڵی پیسکرد، سووسەی کرد، بەدگومان بوو

خَامَرَ القَلْب: تێکەڵبوو، داغڵ بوو

خَـامَرَ الـدَّاء: ئاوێتـەبوو،چـوە نێـوی، داغڵ بوو

خَامَرَ بَيْتَه: جێنشینی ماڵی خۆیبوو

خَامَرَ بِه: پەنهان بوو، شاراوە بوو

خَامِس: پێنجەم، پێنج هەمین

خَامِس عَشَرَ: پانزەیـەم، پانزەیەمین

خَـامِل: سـووك ، ریسـوا ، بێ‌بنەچـە، بێ‌بناغە

خَـامِل الذِّكْـر: نەناسـراو، نادیـار، بیرەوەچوو،لەبیرکراو

خَـانَ: ناپـاك بـوو، لەکـەداربوو، گەندەڵبوو، پیس بوو

خَانَ الرَّجُل: ناپاکی لەگەڵکرد،خیانەتی لێکرد

خَـانَ العَهْد (نَقَضَـه): بـەڵێنی شـکاند، وازی لێهێنا، پەیمان شکێنی کرد

خَـانَ الأَمَانَـة: ناپـاکی کـرد لەگـەڵی، نـەیپاراست، دەستدرێژی بۆ کرد

خَانْ(حَانوت ـ دكان): دوكان، فرۆشگا، كۆگـا، كۆمـا، ئـەنبار، كۆگـە دوكانێكـە هەموو جۆرە شتێكی لێ دانرابێ

خَانْ(فندق): میوانخانە، ئوتێل، خـان، میوانگـە، میڤانخانـە، چـەقرە، قۆنـاخ، بنەگە ، میمانخانە

خَانَة(عَمُـود ـ حقـل): خانـە، سـتوون، كۆڵەكە، ئەستوندە

خَانِع: داوێن پیس، بێبار، ریاییكار

خَانِق: خنكێنەر، خنكێن، بینگر

خَـانُوق: باڵــە شــۆڕێ ، نەخۆشــیەكە تووشی پەلەوەر دەبێت

خَـــاوَص: بــــەچاوی وەك نوقـــاوەوە تەماشایكرد

خَاوَصَه البَیع: دژی وەستا لەمامەڵەدا

خَاوِي: چـۆڵ ، بـەتاڵ ، بـۆش، خـاڵی، پـووچ، حـەتاڵ، فـش، ڤـالا، هۆڵـۆڵ، هێسا

خَاوِیَة: زەمینی خاڵیو چۆڵ

خَایَرَ: سـەرپشكیكرد، ئازادیكرد

خَایَرَه فِي الأمْر: كردی بەسەر پشك

خَایَل: خـۆی هەڵكێشا، خۆی هەڵنا

خَایَلَهُ: شانازی كرد بەسەریەوە

خ ب

خَبَّ ـ خَبَـأ وخِبَـأ: خیانـەتكارو ناپـاكی لێدەرچوو

خَبَّ النَّبَاتُ: درێـژو بەرزبوو، بـاڵایكرد، گەورەبوو

خَبَّ البَحْر: هاتو چوو، بەرزو نزمیكرد

خَـبَّ الفَـرَسُ فـي عَـدْوِهِ: لۆقــەیكرد، سۆرتمەی كرد، بەلۆقە رۆیی

خُبّ: فێڵ ، تەڵەكە، چاوبەسـت، زەوی پەسێنراو

خَبُّ السَمَاء: باراندی، دایباراند

خَبّ: زەمینی نـزم لـەنێوان دوو زەویـدا كـەقـارچكی تێدا دەروێت

خِبّ: فێـلـو تەڵەكـەبازیی، شـەپۆلو هەڵچوونی دەریا

خَبَاء(خَیمَة): چـادر، دەوار، خێـوەت، رەشمـاڵو خێـوەت لـەخوریو تـووك دروست دەكرێن

خِبَـاء: مـاڵ، لانـە،شـوێنی جێنشـین، تایبەتمەندییەكە لەوشترێكدا نـەجیبیو رەسەنی دەردەخات

خَبَائِب: جلی پارە پارە، پارچەپارچە، لەت لەت

خَبَائِث: كرداره ناپاكو دروستەكان

خَبَّـاب: دەسـتبڕ، قۆڵـبڕ ، فێڵبـــاز، چاوبەستكار

خَبَّـــاز: نانــەوا ، نانكــەر، ئـــەوەی نانده‌كات

خُبَّـاز ـ خُبَّـازَة (نبـــات): تۆڵەكــە، گیایەكی بەهارییەو دەخورێ بەچێشت یا بەكاڵیو گەر بكوڵێنرێ ئاوەكـەی بـۆ سك ئێشە باشە

خِبَازَة: نانەوایی، پیشەی نانەوایی

خَبَّاش: بـەدەستهێنراو، بەدی هێـنراو، دەستكەوتوو

خُبَاشَات العَیـش: ئـەوەی دەیخـوات لەخواردنو شتی دیكە

خُبَاشَات النَّـاس: كۆمـــەڵە خـەڵكێك كەهەریەكەیان لەهـۆزو تیرەیەكن

خُبَاط: نەخۆشیەكە وەك شێتی وایە

خِبَاط: تایبەتمەندیو سیفەتێك لەروودا

خَبَال: خراپە، ناتەواویی، ژەهری بكوژ

خَبَأَ ـ خَبّأَ: شادریەوە، خستیە پەناوە، داپۆشی

خَبّبَ: هەڵی خەڵەتاند، فریویدا، چاوبەستی لێکرد

خَبَب: جلی لەت و پەتً، جلی لەت لەتکراو

خَبَتْ ذِكْرَه خَبْتًا: یادی ئەو دیار نەما، باسی ونبوو

خَبَتِ النَّارُ أَوْ الجَدْةُ: کوژایەوە، دامرکایەوە، هێواش بوەوە، خەفە بوو

خُبّة: گۆماوی ئاو، ئاوەندی دۆڵً، پارچەکانی گۆشت

خُبْثَة ـ خِبْثَة: خۆ بەکەم زانین

خَبُثَ ـ خُبْثًا: خراپ و فێڵباس بوو

خُبُثَ ـ خُبَاثَة: زیان گەیاندن، بەدی، نەگریسی، نەگبەتی، چوختی

خَبُثَ الطَعَام: ناخۆشیکرد، تامی تیا نەهێشت

خَبَثٌ: ئەوەی خێری تیا نییە، بێخێر

خَبَرَ الأمرَ: تاقیکردەوە، تێگەیشت بەتاقیکردنەوە زانی، ڕاستیەکەی بۆ دەرکەوت

خَبّرَ: رایگەیاند، بڵاوی کردەوە، گەیاندی، پێی وت

خَبَر(نَبأَ): هەواڵً، پەیام، ئاواڵً، دەنگ و باس

خُبْرَة ـ خِبْرَة: قاڵبوون، بەسەرهاتن، پسپۆری، زانیاری، ڕۆچوون

خَبَزَ: نانیکرد، نانی دانً

خَبْز: نانکردن

خُبْز: نان، کولێرە، نانی دەستی، مادە، شام، شیف، سەوکی ساجی

خَبْزَة(كَمِيَة المَخْبُوز): دەستەوارە، چەن نان یان چەن کولێرەیەکە کەلەسەر یەك دانرابن

خَبَش الأشْياء مِن هَاهُنَا: تێکەڵی کرد، دای بەسەریەکدا، ئاوێتەیکرد

خَبَصَ بَينَهُم(أفْسَد): تێکیدان، نێوانی شێواندن، مابەینی تێکدان

خَبَصَ عَلَيه(اِفْترَى): لەپاشملە قسەی پێوت، قسەی بەدەمەوە هەڵبەست

خَبَص ـ خَبِيصَة: تێکەڵً، چێشتی مجەور، نانی سواڵکەر

خَبَطَ(ضَرَب): لێی دا، دایگرتەوە

خَبَطَ البَاب: لەدەرگایدا

خَبَطَ اللَيل: بەبێ ڕێنمایی ڕۆیی

خَبَطَ الشَجَرَة: ڕایوەشاندو پاشان گەڵاکانی هەڵوەرین

خَبَطَ بِخَير: پێی بەخشی بێئەوەی بیناسێت

خَبَطَ عَشْوَاء: بێسەروبەر، کوێرانە بەڕێکەوت، دای بەیەکا

خَبْط: لێدان، پیاکێشان، داگرتنەوە

خَبْطَة: لێدانێك، تەقەی دەرگایەك

خَبْطَة بِخَبْطَة: یەك بەیەك، داش بەداش، سەر بەسەر، پێبەپێً

خَبّلَ ـ خَبَّلَ: شپرزەیکرد، شڵەژانی، سەری سوڕمان، شێتیکرد

خَبِلَ: شێت بوو، تێکچوو

خَبَل ـ خَبْل: شپرزەبوون، شڵەژان، سەرلێتێکچوون، شێتی

خَبَل: قەرز، خواستن، فیتنەو ئاشووب

خَبَل: باڵندەیەکە دەنگی لەدەنگی بلبل دەچێت

خَبلَت اليَدُ: ئيفليج بوو ، لەكار كەوت

خَبَلَه: تێكيدا ، شێواندى، داى بەسەر يەكا

خَبَلَه الحُزن: غەم‌و خەفەت شێتی‌كرد

خَبَن الثَوب: دووری‌و بەیەكیەوە نووساند

خَبَنَ الشَاعِر: شاعیرەكە پیتی زەنەداری هەڵگرت (حەزفكرد)

خَبَنَ الطَعَام: شاردیەوە، پەنهانی‌كرد

خَبئ: شاردیەوە، پەنهانی‌كرد

خَبيث(شَرير): دەروون رەش،نەگریس، دڵ پیس، بەد، مارِس، گومڕا، چەپخون

خَبير: ناوێكی پەروەردگارە، پسپۆڕ، كارامە، تێگەیشتوو، شارەزا

خَبيز: تریت، تلێت، تێكوشین، تێكوشیو ، نانێكە گوشرابێتە شتی شلەوە

خَبيص: حەلوا ، شیرینی، هەلوا، خواردەمەنیەكە لەئاردو رۆن‌و شەكر یا دۆشاو دروست دەكرێ

خَبيط: ئەو حەوزەی وشتر دەچێتە سەری بۆ ئاو خواردنەوەوتێكی دەدات

خ ت

خَتَّار(غَدَّار): ناپاك ، گزی‌كەر، فێڵباز، خیانەتكار

خَتَّال: فێڵباز ، حیلەگر، چاوبەستكار

خِتَام(خَاتِمَة ، نِهَايَة ،آخر): ئەنجام ، كۆتایی ، دوایی

خِتَامي(نِهَائي): كۆتایی پێهاتوو،دوایی هاتوو

خِتَان(خَتَن): خەتەنەكردن،سونەتكردن، خروسەبڕان، گون بڕین ، بڕینی پێستە پترەكەی سەری چووی منالان

خِتَانَة: پیشەی خەتەنەكردن، خەتەنەكار

خَتَر(غَدَر): ناپاكی، گزی، فێڵ‌و تەڵەكە بازیی، چاوبەستی‌كرد

خَتَرَت نَفسُه خُتُوراً: خراپ‌و ناباریكرد

خَتَّرَه: ناپاكی لەگەڵ كرد، گزی لێكرد، فێڵی لێكرد، هەڵی خەڵەتاند

خَتَلَ(خَدَع): فێڵی كرد، گزی‌كرد، ساختەی‌كرد

خَتْل: كونە كەروێشك

خَتَل ـ مُخَاتَلَة(خَدَع): فێڵكردن ، ناپاكی، ساختەكردن، تەڵەكەبازیی

خَتَم ـ خَتماً وَختَاماً: مۆری كرد

خَتَمَ العَمَل: كارەكەی كۆتایی‌كرد، كارەی دوایی پێ هێنا

خَتَمَ الكِتَاب: كتێبەكەی تەواوكرد، لەخوێندنەوەی تەواوبوو

خَتَمَ عَلَى قَلبِه: مۆری دا لەدڵی

خَتَمَ الشَئ وَعَلَيه: مۆری كرد

خَتَم الإنَاء: سەرەكەی گرت

خَتَمَ الجُرح: سارێژبوو، چاك بووەوە

خَتم: مۆر،مۆركردن، بەروار،پەنجەمۆر

خَتَنَ الشَئ: بڕی، لەتی‌كرد، كەرتی كرد

خَتَنَ الصَبي: خەتەنەی‌كرد،سونەتی‌كرد

خَتَن (زَوج الإبنَة): زاوا، مێردی كچ، شووی كچ

خَتَن: باوك‌و براو مێردی كچ بۆ ژن

خَتُور: پیس‌و گەندەڵ، تێكچوو

خَتِين: خەتەنەكراو ، سونەتكراو

خ ث

خَثَارَة: تڵپە ، نیشتوو، تێكوڵ‌و تفرو تڵتەی ئەو میوەو تەماتەو شتانەیە كەئاویان گیرابێ

خَثْر اللبَن: مەیانی، کردی بەماست

خَثَرَ ـ خَثِرَ: مەیی

خ ج

خَجَلَ: شەرمی کرد، تەریق بووەوە، سووربووەوە

خَجَلٌ: شەرم، تەریقی، شوورەیی، ئابڕوچوون

خَجِلٌ: شەرمەزار، فەریکار، چاولەبەر، پۆتخستن، چاوشۆڕ، چاو بەرەوژێر، تەریق، چاوەخووار، بێڕوو، شەرمەسار

خَجِلَ البَعِير بالحَمْل: قورسبوو لەسەری، گران بوو

خَجِلَ النَّبات: زۆر و چڕبوو

خَجِلَ بِأَمْرِه: لێی ئالۆزو تێکەڵبوو

خَجِلَ فِي طَلَب الرِزْق: پەلەی نەکرد، لەسەر خۆبوو، هێواش بوو

خَجْلان: شەرمەندە، چاولەبەری

خَجُول: کەم ڕوو، شەرمن، تەریق، شەرمێوون، بێڕوویی، شەرمندەیی، کەسێکە بەشەرم بێ

خ د

خَدّ الأرض: هێڵی کێشا، کەندەڵی لێدا، کرژبوو، لۆچبوو، هێڵ هێڵ بوو

خَدّ (وَجْنَة): ڕوومەت، کوڵم، گۆنا، ئەلیك، سوومەت، تەختاییەکی بێمووە لەژێر چاوان و تەنیشت کەپۆوە

خِدَاج: گشت ناتەواویەك، کەم و کوڕی، ناتەواویی

خُدَار: هێلانەی زێڕ

خُدَارِيّ: شەوی تاریك، گەواڵە هەوری تاریك و ڕەش

خُدَارِيَّة: قەلەڕەش، قرك، ڕەشەداڵ

خِدَاع: فێڵ، تەڵەکە، فریودان، چاوبەستکردن

خَدّاع: فێڵباز، تەڵەکەباز، دەستبڕ، گزیکەر، چاوبەستکار

خَدّاعَة: وشکە ساڵ، ساڵی بێباران

خُدّام: نۆکەر، دەست و پێوەند، تەیان، پێشخزمەت، کارەکەر، ڕاگرتە

خُدَّة: کەندەك، خەنەق، چاڵی درێژ

خَدَجَت ـ خَدَّجَت: منالێکی نابەکامی بوو

خَدَّدَ لَحْمَه: کەم و لاوازبوو، کەم گۆشتبوو، لەڕبوو

خَدَرَ بالمَكان: نیشتەجێبوو، مایەوە

خَدَرَ الأَسَد: لەمێلانەی خۆی مایەوە

خَدِرَ الحَرّ أو البَرْد: توندبوو، سەختبوو

خَدِرَ العُضْو تخديراً: بێهۆش وهەستکرا

خَدَرَ البِنْتُ: ماڵی بۆ جیاکرایەوە

خَدِرَ: سڕبوو، بێهۆش بوو، سڕپەی نەما، کش بوو، مات بوو

خَدَّرَ: سڕیکرد، بەنجیکرد، بێهۆشیکرد

خَدَرٌ ـ خُدْرَة: سڕی، سڕبوون، بێهۆشی، تەمەڵی، تەوەزەلی، ساردی

خِدْر: ماڵیجیا، لانەی تەنیا

خُدْرَة: تاریکی چەتوون، تاریکی بێسرووت

خَدَشَ ـ خَدْشاً: عەیبداریکرد، لەکەداریکرد، ئەنگداری کرد

خَدْش ـ خُدُوش: ڕوشانی، چنگیلێدا، درانی، شێوانی

خَدَشَ السُمْعَة: ناوی زڕان، ئابڕوی‌برد، شەرمەزاریکرد

خَدْش (أَثَر الخَدْش): ڕوشاو، ڕوشاوی، شوێن چنگ

خَـدَعَ: فێڵی‌کـــرد، گزی‌کـــرد، هــه‌ڵی فریوان، یـاری پێکرد، پێـی رابـــوارد، هه‌ڵی خه‌ڵه‌تان ، ده‌ستخه‌رۆی کرد
خَدَعَ الضَّبُّ فِي جُحْرِهِ: چوه ناویه‌وه
خَدَعَ المَطَر: که‌م بـوو، لاوازبوو، کزبوو
خَدَعَ الرَّجُل: مـاڵی کـه‌مبوه‌وه، چیدی نه‌یبه‌خشی
خَـدَعَ السُّـوق: ســاردبوو، نوشســـتی به‌خۆوه بینی
خُدْعَـة: فێـــڵ ، ته‌ڵه‌کـــه، گێچـــه‌ڵ، فرۆفێـڵ، ته‌شـخه‌ڵه، چاچوولـــه، گـــه‌ڕ، ده‌به
خُدَعَـة: ئــــه‌وه‌ی خـــه‌ڵکی هـــه‌ڵی ده‌خه‌ڵه‌تێنێ
خُدَعَة: ئه‌وه‌ی زۆر فێڵبازه
خَـدَمَ: خزمـه‌تی‌کرد، بـــه‌ده‌وروو خولیـا هات
خَدَمَ الأَرْض: کێڵای، چاندی، خـــزمه‌تی زه‌ویه‌که‌ی‌کرد، کشتوکاڵی‌کرد
خَدَّمَ: به‌کاری هێنا ، به‌گه‌ڕی خست
خَدَّمَ الرَّجُل إِمْرَأَتَه: پاوانه‌ی له‌پێکرد
خَدَّمَ الخَشَب: سافیکرد، ڕێکی‌کرد
خَـدَم: ئیشـکه‌ران ،نۆکـــه‌ر، کاره‌کـــه‌ر، ده‌ستو پـێوه‌ند، ته‌یان، پێشخزمه‌ت
خِدْمَة: کـــار، ئیـش، خزمـــه‌ت، راژه، یارمه‌تیدان، کارگوزاری
خَدْمَة: یه‌ك کاتژمێر له‌شه‌وو رۆژ
خَدَمَة: پاوانه ، ساق ، لاق
خِدْن: هاوڕێ، براده‌ر، هاوڕێی گیـانی بـه‌گیانی، دۆسـتی سه‌رانســـه‌ر ، یـار ، دۆست
خُدْنَـة: ئـه‌وه‌ی دۆسـتایه‌تی‌و بـراده‌ری ده‌به‌ستێ له‌گـه‌ڵ خه‌ڵکدا

خَـدُوج: نـــاته‌واو، نابـــه‌کام ، ناکـــام ، نه‌به‌کام ، نوقسان
خَدُوش: یه‌کێك زۆر روشا بێت
خَدُوع: فێڵاوی، فرۆفێڵاوی
خَدِيج: کـه‌لکردن ، ناته‌واویی، نوقسان کردن
خَدِيعَـــة: فێڵکـــردن، گزی‌کـــــردن، له‌خشته‌بردن ،فریودان، هه‌ڵخه‌ڵه‌تاندن
خَدِيـن: هـــاوڕێ ، بـــراده‌ر، دۆســـــت ، خۆشه‌ویست
خُدَيوي: نازناوی پادشـاکانی میسـره ، ئـه‌م وشه‌یه فارسی‌یه بـه‌مانای پادشـاو وه‌زیرو گه‌وره هاتووه

خ ذ

خَذَف: په‌له پیتکه یا بـه‌دارو لاسـتیك به‌ردی هاویشت
خَذَّفَ بِالسَّيف: خێرایکرد، په‌لـــه‌کانی قرتاندو بڕی
خُذْرُوف: خێرا رۆیشتـــــوو، ره‌وگه‌وشتر
خَذَلَ: ده‌ستی لێهـه‌ڵگرت،وازی لێـهێنا، دواکه‌وت ، شکانی
خَذَلَ فُلانـاً وَعَنْـه: وازی له‌پشـتگیری‌و هاوکاریی هێنا
خَـــذَّلَ عَنْـــه أَصْحَابَـــه: شکســـت‌و ســــه‌رنه‌که‌وتنی خســـته ئه‌ســـــتۆی هاوڕێکانی
خَذَلَت الظَّبِيَة: له‌هاوڕێکانی دواکـه‌وت ، لێیان جێما ، له‌ره‌وگه‌که‌ی جیابوه‌وه
خَذُول: دواکه‌وتوو،به‌جێماو، پاشه‌به‌ره

خ ر

خَرَ المَاء: خوره‌ی هات ، هـاژه‌ی هـات، ده‌نگێکی لێهات

خَرَّ النَّـائِم(شَـخَر): پرخـەی هـات، دەنگێکە لەخەوتوو بەرزدەبێتەوە

خَـرَّ لله سَـاجِداً: کڕنوشـی‌برد بـۆ پەروەردگار

خَرَّ الرَّجُل(مَـات): مـرد ، بـەلادا هـات، گیانی سپارد

خَرَّ لوَجْهِ: بەروودا کەوت، بەدەما کەوت

خَـرَّ عَلَيـه: هێرشـی بـرد لەجێگـەو شوێنێکی نادیارەوە

خُـرّ: گوێچکە ،ئـەو جۆگەیـەی لافـاو دروستی دەکات

خَرَاب: روخـان ، وێران بوو، کاولبوون، رمان

خَرَابَـة: کـەلاوە ، وێرانـە، خەرابـە، خۆڵەکەوان، قافی، کەمیل، کەیلـەکۆن، کەلین، خانووی رووخاوو وێران

خُرَابَة: چالآیی ، کلۆتەی سمت

خَرَابِيش الخَط: تێکچوون، شێوان

خَـرَاج: بـاج، دەسکەوتانە ، سـەرانە، زێرەسـەر، خـووك، باجێکە لـەمو لـەو دەسێنرێ لەجیاتی سەری خۆی

خُرَاج: دومەڵ، زوخم، قوونێر

خَرَادِل: کوتەگوش ، گوشی پارە،پارە

خَرَادِيل: گۆشتی پارە پارەکراو

خَرَار: هاژە هاژ

خَرَارَة: یاری منالآنە

خَـرَّازَة: پیشـەی موروکون کـردن یـان نقێمو پـیرۆزە پێوەکردن

خَرَاس: خواردنی کاتی منالبوون

خُرَاشَة: تەراش ، لێکردنەوە، تاشین

خَرَّاص: درۆزن ، درۆکار

خَرَّاط: تۆڕنەچی ، خەڕات

خَرَاطَـة: تـەلاش ، وردە، هـەوول، تۆلاش، تۆلاشە، تەڵەزمی تـەنك لـەدارو شتی‌تر

خَرَاعَة(فَزَّاعَـة): داهـۆڵ، داوەڵـە، هەراسە، مەترەس، شتێکە وەك مـرۆڤ لـەدار دروست دەکرێو پـەڕۆو جـلو بەرگی پێدا دەکرێو لـەنێو کشتوکاڵدا دەچەقێنرێ بـۆ سـڵەمینەوەی باڵندەو پەلەوەر

خُرَافَة: پروپـووچ ، بـاوەڕی پـووچ، ئەفسانە

خَرَاف: چینینەوەی بەروبووم

خَـرِبَ: وێران بـوو، کـاولبوو، رووخـا، رما،تێکچوو، سمی، کونی‌کرد

خُرْب ـ خُرْبَة: قولآیی،کلۆتـەی سمـت ، چالآیی، کونە سوژن

خَرِب: روخاو ، وێران ،کاول ، رماو

خَرِبَ: وێران بوو، کاولبوو، تێکچوو

خَـرِبَ البَيـت: روخـانی، تێکیـدا، هەڵیوەشاند

خَرِبَـة ـ خَرَبَـة: کـەلاوە ، وێرانـە، خەرابە،خۆڵەکەوان، کەمیل ، کەیلەکۆن

خُرْبَـة: مێڵـەك ، عـەیب، ناتـەواویی، پی‌هەڵخلیسکان، خراپەکاری لەئایندا

خَرْبَش الكِتَـاب أو العَمَـل: تێکیـدا، شێواندی، دای بەسەر یەکدا

خَرْبَق أسْوَد: خەربەند، گیایەکی بـەرزە تووێکـی وردی هەیـەو دووکەڵەکـەی بـۆ ئەندامی قڵیشاو باشە

خَرْت الأذُن: کونی‌تێکرد، سمی

خَرْت الأرض: زانی رێگەی لێ‌ون نەبوو

خَـرْت ـ خُـرْت: کونـە دەرزی، پەراسوویەکی بچووکە لای سنگەوە

خَرَجَ: چوه دەرەوە، دەرچـوو،سەری دەرهێنا ، دەرپەڕی
خَرَجَ بِه: دەرپەڕاند ، دەریکرد
خَرَجَ عَلَيه: بۆی دەرپەڕی، بۆی هاتـە دەرەوە
خَـرَجَ عَنْـهُم: لێیـان جیـابوەوە، بەرەیەکی لێکردنەوە
خَرَجَ فِي العِلْم: بەهێزبوو، بەتوانابوو
خَـرَّجَ: دەریهێنـا، خسـتیەدەرەوە، دەریکرد، لای برد، بواردی، پەڕانی
خَرْج: خەرج کردن، دان، سەرفکردن
خَرْج(كَشْكَش): دوگمەو قـەیتانی جلو بەرگی ژنان
خُرْج(كِيس): تورەکە، گونیە، جـەوالْ، خەرار
خَرْجَاء: ئـاژەلی سپیو رەش، ماشو برنجی
خَرْجَة: دەرچوونێك، یـەکجار هاتنـە دەرەوە، ریو رەسم،ناشتن ، نمایشو دەرخستن
خُرْجَـة: زۆر هاتـەدەر، دەرتۆقیـوو، دەرپەڕیوو
خَرْخَرَ النَائِم: پرخە پرخیکرد
خَـرِد: بێدەنـگو کـەم دوو، نقـەی لێنەهاتوو
خَـرِدَت البِنْتُ: کچیـوو، دەسـتی بـۆ نەبرابوو، کچێنی نەپەڕێنرابوو
خُرْدَة: وشـەیەکی فارسـیە مەبەسـت وردە یان پارچەو کەرتە
خُرْدَجِي: وردەوالـە فـرۆش، فرۆشـتنی وردەواڵە
خُرْدُق: ساچمە گلۆلە، تۆپینەی بچووك

خَـرْدَلَ اللحْم: کوت کـوتیکرد، پـارە پارەیکرد، جنی
خَرْدَل(نَبَات): خەرتەلە ، گولە زەردە، هێرۆ، هەلمەلە ، گولێکی هەمە ڕەنگەو بێبۆنی کەویو کێوانییە بـۆ چاوئێشە بەکاردێو بنکەکەی دەنرێ لـەبرینو زوو دەری دەکات
خَرَزَ(ثَقَب): کونیکرد، سمی
خَـرَزٌ: مـوروو ، مـتو مـوروو، نقێـم ، پیرۆزە
خَرْز: ئێش‌وژانی چەقینی شتێك بەگیانا
خَرَزَ- خَرْزاً: بەهێزی کرد دوای لاوازی
خَرْزَة: مورویی ریزکراو، رشتە موروو
خَرْزَة البِئْر: دیواری بیر، قەراخی بیر
خُرْزَة الظَهْر: بڕبڕەی پشت، بڕبڕاگە
خَرِس: لالبوو، بێدەنگ بـوو، زمـانی بەسترا، ورتەی نەهات، نوتقی نەما
خَـرُس عَلَى النُفَسَاء: خواردنـی پێـدا لەکاتی منالْ بووندا
خَـرَس: لالـی، گوتـەو قسـە بۆنـەهاتن بەهۆی گرفتو نەخۆشـیەك کەلـەزگماك یان بارێکەوە دێت بەسەر مرۆڤدا
خِـرْس: ئـەو زەوییـەی بـۆ کشـتوکالْ ناشێت
خَرْسَاء: بـەلا، گرفت، ئافـات، هـەوری بێ بروسکە
خَرَسَـانَة: کۆنکرێـت ، چیمـەنتۆ، چەمـەنتۆ، جـۆرە لمێکـی شـینکارە لەگـەلْ لمو خـز تێکـەلْ دەکرێـتو دەگیرێتـەوەو لەقسلْ بـەهێزترە بۆنـاو ئاوو بۆ سواخی دیوارو سەربانان
خُرْسَة: خواردنی ژنی زەیستان،ئەوەی تازە منالی بوە

خَرَش: روشاندی، بریندارى كرد

خَرَشٌ(ذُبَابٌ): مێش، مەگەز، مێشووله

خَرَش الغُصن: رایكێشا، هێنای بەلای خۆیەوە

خَرَش لِعِيَالِه: بژێوی بۆ پەیداكردن

خَرْش: شتومەكی ناو ماڵ

خَرْشَاء: توێكڵی مێلكە

خَرْشَاف: ئەو زەوییەی كەسەختەو رۆیشتن ناكرێ بەسەریدا، سەختە زەوی

خَرْشَة: شتومەكی ناوماڵ، كەل و پەلی ناوماڵ

خَرْشَفَة: قسەی تێكەڵو پێكەڵ

خَرْشُوف(نَبَات): كەرتەشی، گیایەكی بەهاریی دڕكاوییە نێركێكی باریكی بەرزی هەیە لەسەرەوە ئەیكا بەتۆپزێكی دڕكاویی، تووی كنگر

خَرَصَ: درۆی كرد، راستی نەكرد

خَرَصَ فِي الأَمْر: قەبلانی، بەگومان قسەی تێداكرد، خەملاندی، بەهەوانتە داینا

خَرَصَ الشَّئ: چاكیكردەوە، باشی كرد

خُرْص: ئەندازەیەكی خەملێراو،كورتە تیر ، زەمبیله

خَرَطَ الخَشَب وَالمَعْدَن: تۆرنەیكرد، خەڕانی كرد

خَرَطَ الوَرَق: بەراكێشان لەدارەكەی داماڵی

خَرَطَ العُود: رێكیكرد،ئەندازەگیری كرد

خَرَطَ العَمُود: درێژی كرد هەروەك عەمود

خَرَطَ الرَّجُل: درۆیكرد، راستی نەكرد

خَرَطَ الجَوَاهِر: كۆیكردەوە لەقوتو یان هەگبەكەیدا

خَرَطَ(قَطَعَ): بڕیەوە، لەت لەتیكرد، لەخرتیدا

خَرْط: تۆرنەچێتی ، خەڕاتی

خَرْطَم ـ خَرْطَمَة: كێشای بەلمۆزیدا، كێشای بەدەمو پلیدا

خُرْطُم ـ خُرْطُوم: لمۆز، لەمبووز، لەوچە، كەپیلەف، شرنە، پۆز، دەمو لێوی ولاخو ئاژەلانە ، لمۆزی فیل

خَرْطُوش(طَلْقَة): فیشەك

خُرْطُون(دِيدَان الأَرْض): كرمی زەوی

خَـرِعَ ـ خَـرُعَ: لەشی خاوبوەوە، جەستەی شلو هێواش بوو

خَرَعَ الشَّئ: لەتیكرد، دروستیكرد

خَرُوع(نَاعِم): نەرم ، نەرمو شل، شله پەتە، نیانه

خِـرْوَع(نَبَـات الخُـرُوع): گەرچەك، گەنەك، گیایەكی گەلاپانی لاسك بۆشه بەرێكی چەور ئەگرێ رۆنەكەی بۆ رەوانی ئەخورێو دەدرێت بەئافرەتی دووگیان بۆ پێشخستنی بەرەژانیو نزیك بوونەوەی وادەی منالبوونی

خَرِيع ـ خَـرُوع مِنَ النِّسَاء: شلەپەتی، شلو شێواو

خَرِيع مِنَ الرِّجَال(ضَعِيف): لاواز ، بێهێز ، بێ ورە، سیس

خَرِفَ ـ خَـرَّفَ الشَّيخ: خەلەفا ، عەقلی تێكچوو ، لێی قەوما

خَـرَفَ(هَـتَر): خەلەفان، خەرفان، شێوان لەبەر پیری

خَـرَفَ الثَّمَـر: چنیەوە، كۆیكردەوە، هەڵی گرت

خُرِفَتِ الأَرْض: بارانی پایز لێیدا
خَرَّفَ الشَيّ: تێکەڵیکرد، ئاوێتەیکرد
خَرْفِيّ ـ خَرَفِيّ: بارانی پایز
خَرَقَ الثَّوبَ خَرْقاً: لەتو پەتیکرد درِاندی، پارچە پارچەی کرد
خَرَقَ فُلاناً بِالرُمْح: بریندارییکرد،پێکای
خَرَقَ الكَذِب: دروستیکرد، هەڵیبەست
خَرَقَ المَفَازَة: بڕی تاگەیە ئەوپەڕی
خَرَقَ الرِيح: هەڵیکرد، گێژەڵوکە داهات
خَرَقَ النِسَاء وَفِي البِنَاء: کونیکرد، دەروازەو دەلاقەی تێخست
خَرَقَ العَادَة: یاسای کۆمەڵایەتی خستە لاوە، دەستوورو باوی شکاند
خَرِقَ ـ خَرُقَ: گەوج بوو، گێل بوو، کەودەن بوو
خَرْق(ثَقب): کون کردن ، سمین
خَرَق(حَمَاقَة): گەوجی، کەودەنی
خَرْقَاء(أحمَق): گەوج ، کەودەن، گێل، زلحۆ ، سەپۆلە، گەمژە، ژنی گەمژەو گێل ، زەوی پانو بەرین ، رەشەبای توندو بەهێز
خِرْقَة: پینە،سیپاڵ، پەرۆشڕ، چەپاڵ، ریزاڵ
خَرِمَ ـ خَرْماً: کونیکرد، سمی
خَـرِمَ ـ خَرَامَة: خاوەن خراپەو نارِەواییبوو
خَرْم: هەڵکۆڵین ، کوشین
خَرَمَ عَنْ الطَّرِيق: لایدا ، ترازا، دەرچوو لەرێ
خَرْمَاء: گوێ سمراو
خَرَمَة: لوتەوانە، خەزێم ، قوڵفەیەکی زێڕینە ژنان ئەیکەنە لووتیان بۆ جوانی

خَرْمَشَ الكِتَاب: سرِیەوە، لایبرد
خَرْمَشَة: تێکدەر ، گێرە شێوێن
خُرُوب: بوو بە دز ، بوو بەجەردە
خَرُّوب(نَبَات): خرِنوك، گیایەکە بەبەرەکەشی هەردەڵێن خرِنووك بەڵان، بەرەکەی درێژکۆلەو تفتەو بەشێوەی گورچیلە ئەچێ ئەگەر بەتازەیی بکوترێ لەگەڵ زەردێنەی هێلکەدا بشلەقێ وەك رۆنی لێدێو بۆ چاوئێشە بەکاردێو بۆ چەندین نەخۆشی تریش بەشێوازی تر بەکاردێت بەئاوێتەکردنی لەگەڵ شتیتردا
خُرُوج: چونە دەرەوە، سەرهەڵدان، رۆژی زیندوبوونەوە
خُرُود: کچ ، دەست بۆ نەبراو، سەرمۆر، نەژاکێنراو
خُرُور: کەوتنە خوار لەسەرەوە بۆ خوارەوە
خَرُوس: یەکەم سکی ژنی دووگیان، ژنی کەم شیر، تۆبەرە
خَرُوع: شلەپەتە، رۆن گەرچەك
خَرُوف: بەرخ ، بەران ، شەك
خِرِّيت: رێنوێنی شارەزاو زانا
خِرِّيج: دەرچوو، تەواوکار
خَرِيد ـ خَرِيدَة: کچ ،دەست بۆ نەبراو ، ژنی بەشەرمو حەیا
خَرِير: خورەی ئاو ، هاژە، هاژە هاژ، خورە خور
خَرِيطَة: نەخشە، خەریتە ، شکڵی وڵاتو سەرزەمینیان لەسەر کاغەز
خَرِيع: لاواز ، کەم توانا ، بێهێز
خَرِيف: پایز ،خەزان ، گەڵارێزان

خَرِيفِيٌّ: پایزه ، پایزیی
خَرِيم: بێباك ، بێحەیاو شەرم
خز
خَزَّ الحَائِط: درکەزێی دانا لەسەری تا سەر نەکەون پێیدا
خَزٌّ: ئاوریشم، ئارمووش، هەفرووشم، شتێکی جوانی نەرمی بریسکەدارە لەجۆرە کرمێك پەیدا ئەبێو تەنراوەو پارچەی نایابو بەنرخی لێ پەیدا ئەبێ
خَزَى: شەرمەزاربوو، تەریق بوەوە
خَزَّاف(بَائِع الخَزَف): گلێنە فرۆش
خِزَام ـ خِزَامَة: ئەلقەی لوت لغاوی پێوە ئەبەسترێ، لوتەوانە، خەزێم
خُزَام ـ خُزَامِي: سمڵ ، هەلاڵە، سۆتکە سونبول ، گەردەشەبەندی کچانە لەمێخەكو شتیتر دروست دەکرێ
خَزَّان: حەوز ، عەنبارە ئاو
خَزَّانَة: شوێنی هەڵگرتنی ئاو
خَزَرَ ـ خَزِرَ: بەلاتیرە سەیریکرد، مۆربوەوە،خێسەیکرد،چاوی لێمۆرکرد
خَزَرَ الشَّئَ: تەسککار،بواری لێهێنایەوە یەك
خَزَر: چاو بچووك ،چاو کونە سوژن
خُزْرَة: هەڵگەڕانەوەی چاو،شێواوی لەتێڕوانیندا
خُزَعْبِل ـ خُزَعْبِل: قسەو گوتەی پڕوپووچ، قسەی بێتام ، قسەی بێماناو بەتاڵ
خُزَعْبَلَة: میوە، گاڵتەو گەپ، خەندە هەڵگر ، دڵخۆشکەر
خَزَف(فُخَّار): گلێنە، گۆزەو دیزە، چینیو فەخفوری
خَزَفَ في مَشْيَتِه: دەستی راوەشان
خَزَفَ الثَّوب: دڕانی، دایدڕی، پیاکرد، پیاچەقان
خَزَفِي(صَانِع الخَزَف):گۆزەکەر، گلێنە دروستکەر
خَزَق: دڕین ، شقڵکردن، شقڵ تێخستن
خَزَلَ خَزْلاً: پشتی شکا، پردی هەناوی بچڕا
خَزَّلَ الشَّئَ: شکاندی، کەرتیکرد، لەتیکرد، پارچە پارچەیکرد
خَزَمَ الآلي: ڕێکیخست، هەڵیبەست، کردی بەپەتەوە
خَزَمَ الأَنْفَ: لوتەوانەی کردەلووتی
خَزَم: درەختێکە پەت لەگەڵاکانی دروست دەکرێت
خَزَنَ المَال: کۆیکردەوە، جەمیکرد، پەسمەندی کرد
خَزَنَ السِّر: پاراستی، پارێزگاری لێکرد، پەسیسەی کرد
خَزَنَ اللِّسَان: وتەو قسەی لێ قەدەغەکرد
خَزَنَ اللَّحْمُ خَزْناً وَخُزُوناً: بۆگەنیکرد، گەنی
خَزَنَ الجُرحُ(تَقَيَّح): کێمی تێزا
خَزْن(حِفْظ الشَّئ في المَخْزَن): عەمارکردن،پەسیسەکردن، هەڵگرتنی شتێك
خَزْن(إِخْفَاء وَإِدْخَار): کۆکردنەوە، شاردنەوە،پەسمەندەکردن، خەزنکردن
خَزِنَة: دۆلاب ، کەنتۆر ،جلبەند، کتێبخانە، قاسە ، گەنجینە
خَزِيَ: سووكو ریسوابوو، ئابڕوی چوو

خَزِيَ مِنْهُ: شەرمیلێکرد، تەریق بووەوە
خَزِيَ(عَار): ئابڕوچوون، ئابڕوبردن
خَزِيَ(خَجِلَ): شەرم،تەریق بونەوە، بەسەر خۆدا هاتن، بەخۆدا ڕۆچوون
خِزْيَة ـ خَزْيَة: بەلا ،ریسوای سزا، دووریی
خَزِن: گۆشتی بۆنکردوو، گۆشتێك بۆگەنی کردبێت
خَزِينَة: سامان، گەنج، سامانگەر، گەنجینە

خ س

خَسَّ: رسوابوو، سووك بوو، کەمبووەوە
خَسَّ نَصِيبَه: کردی بە چاوچنۆك و ریسوا
خَس(نَبَات): کاهو، کاهی، گیایەکی گەڵاپان و ناوەڕۆك چەورو سەلکدارە زۆرتر بەسرکەوە ئەخورێ
خَسُّ الحِمَار ـ خَسُّ البَقَر: دووگیان
خَسَارَة: دۆڕاندن ، لەکیس چوون، تێنان، لەدەستدان، زیان پێگەیشتن ، فەوتان
خَسَاسَة: رسوایی، سووکی ، نزمی
خُسَاسَة: ماڵکەمی، لاوازیی دارایی، نەختێك ماڵ و سامان
خَسَالَة ـ خُسَالَة: خراپی هەموو شتێك
خَسَان: ئەو ئەستێرانەی ئاوا نابن یان ون نابن
خَسَأَ الكَلْبُ: دەریکرد ، دووریخستەوە
خَسَأَ البَصَرُ: لاوازو نابینابوو، کەم حوکم بوو
خَسِرَ ـ خَسَرَ: دۆڕاندی، ونیکرد، فەوتاندی، لەدەستی چوو، تێی نا،فەوتا، زیانیکرد، وێڵ بوو،خراپبوو

خَسَّرَ: پێی دۆڕان ، لەکیسیدا، زیانی پێگەیاند، زەرەری لێدا
خُسْر: دۆڕاندن،لەکیس چوون، فەوتان ، تیاچوون، بەهەدەر ڕۆیین
خَسَفَ القَمَر: گیرا ، مانگ گیرا
خَسَفَ (غَار ـ هَبَط): دا تەپی، قوپا، چوو بەناوا، ڕۆچوو
خَسَفَ المَكَان: ڕۆچوو بەناخی زەویدا
خَسَفَ العَيْن: ونبوو، دیار نەما
خَسَفَ السَّقْف: رما ، رووخا، تەپی
خَسَفَ الشَّئ: کەم بوو، کزبوو
خَسَفَ الرَّجُل: لاوازبوو، سیس بوو
خَسْف: قوپان ، تەپین، ڕۆچوون، نەوین،داڕوخان، سووکی، ناتەواویی و کەم و کوڕی
خَسَلَه ـ خَسْلاً: ریسواو دووری خستەوە
خُسُوف: مانگ گیران ، گیران
خَسُوف: ئەو بیرانەی لەناوچەی بەردەلان هەڵکەنراون و ئاویان وشك ناکات
خَسِيّ: پێستەی خراپ، خراپە پێستە
خَسِير: گومڕا ، تێکچوو، فەوتاو، بەدبەخت، سەرگەردان، وێڵ
خَسِيس(دَنِئ): سووك، رسوا، ناپیاو، نامەرد، بێنرخ ، قەمترە
خَسِيف: بیری پڕ لەئاو ، وشتری تیژ ڕەوی خێرا لەزستاندا، ئەو هەورانەی ئاوێکی یەکجار زۆریان هەڵگرتووە
خَسِيل: سووك ، رسوا ، نزم ، کەم نرخ

خ ش

خَشَّ: چوە ناو ، داغڵ بوو
خَشَّ البَعِير: دەمەوانەی کردە دەم

خَشَّ زَيْداً : برینداریکرد،زامداریکرد
خَشّ : بارانیکەم، شەقڵکردنی شتێك
خَشِيَ : ترسا ، تۆقی ، زتۆقی چوو
خَشِيَ عَلَيْه :بـۆی ترسـا،لەچارەنووسی ترسا
خُشَّاء : ئێسکی پشت گوێ
خَشَّاب : دارفرۆش
خُشَار ـ خُشَارَة :خراپـی هەمووشـتێك، پاشمـاوەی سـەر خـوانو سـفرە ، خراپترین جۆری خەڵك
خُشَاش : ئاژا ، خرپا ، نابار
خَشَـاش : مـێروو پەلـــەوەری ســەر زەوی ، ماری سەر شاخ
خُشَاف(خُفَاش) : شەمشـەمە کوێـرە، مێژونـك ، چەکچەکیلــە، باڵندەیەکــە سكو زادەکاو لاقی بەباڵەکانیەوەیەتی
خَشَــاف : جــۆرە شـیرینیەکە لـەمێوژ دروست دەکرێت
خُشَّام : لوت زل، لووت فش
خَشَـبَ الشَّـئَ بِالشَّـئ : تێکــەڵیکرد، ئاوێتەی کرد
خَشَــــبَ الشَّـــئ :هـــــەڵیبژارد، دەستنیشانیکرد
خَشَــبَ السَّـــيْف : دروســـتیکرد، وەبەریهێنا
خَشَبَ الشِّـعْر : بـــێبیرکردنەوە وتــی، بۆیهات
خَشُبَ : بوو بەدار، رەق بوو
خَشَبْ : دار ، تەختــە، نـەرد، مردیــاك، دەبك، دیبەگ، دارێکی پانو تەنکە سا درێژبێ یان کورت
خَشْبَاء : زەوییـــەکی ســـفتو ســـاف کەلەبەردو زیـــخو قورِ پێکهاتبێت

خَشَبَة : دار ، بڕەدار، تەختە
خَشَبِي : دارین ، لەدار دروستکراو
خَشْـخَاش : روەکێکــی بێهۆشــکەرە، خەشخاش
خَشْخَش : خشەی هـات ، ورشـەی لێـوە هات، سرپەی هات
خَشْخَشَــة ـ شَخْشَــخَة : ورشــە،خشــە، تەقە ،شەقە، شەپە، تەپە
خَشَرَ : لەسەر سفرەو خوان مایەوە
خَشْرَم : کۆمەڵە هەنگێك، شا هەنگ
خَشَعَ : سەری شۆڕکرد، ملـی کـەچکرد، خۆی دا بەدەستەوە
خَشَعَ بَصَرَه : چـاوی شـۆڕبوو، سـەری نەویکرد
خَشَـعَ الصَّـوْت : بێدەنگبـــوو، ورتـــەی لێوە نەهات
خَشَعَ الشَّمْس : نزیك بوو ئاوابوونی
خَشَـعَ الـوَرَق : هــەڵوەریی ، وەریــی، کەوتەخوارەوە
خَشَعَ الأَرْض : وشکبوو، باران نەباریی
خُشْعَة : تەپۆڵکە ، زەوی نزم
خَشْعَة :مردنی ژنێکی سکپڕ،پاش مەرگە
خُشَـف : بەچــەی ئاسـك کەیەکــەمجار لەدایك دەبێت
خَشْف : دەنگ، جووڵەو هەستی پەنهان
خَشَف : بەفری زبر ، بەستوی رەق
خَشَفَة :دەنگی رۆیشتنیمار،خشـەخشی مار، زەوی بەرزو نزم
خَشَمَ : لووتی کرایەوە،لووتی فشبو
خَشَمَ الأَنْف : بۆگەنیکرد، بۆنیهات
خَشَّمَ : بۆگەنیکرد، بۆنی بڵاوبوەوە
خَشْم : لووت، کەپوو، پت ، لویت،کەپ، بێڤل، بێفل

خَشُنَ: زبربوو، رەقبوو، سەختبوو

خَشَّنَ(جَعَلَه خَشِناً): زبریکرد، سەختیکرد، رەقیکرد، توندیکرد

خَشِنٌ: درشت، رەق، هەراش، زبر ، وشك

خَشِنُ الأَخْلاق: بیٚشەرمو حەیا

خَشْنَاء: گیایەکی زبرە، زلە ژن،سوپای پڕ چەك

خُشُوع: کڕنووش بردن، ڕێز

خُشُونَة: زبری ، رەقی، سەختی، درشتی

خَشِيَ: ترسا ، تۆقی، بارێکی نائاسایی رووی تێکرد

خَشْيَاء: ترسناك ، هەراسان

خَشِيب: کەم گۆشتی، بەهێز ، ئەو شمشێرەی سەرەتا دروستی کرد

خَشْيَة: ترسو بیم، زات ، بیم

خَشِيف: زبرە بەفر، زافەرانی وشك

خ ص

خَصَّ: پەسەندی کرد، گونجانی، بەشیاوی دانا

خَصَّ فُلاناً بالشَيْ: ئەوی تایبەتکرد پێی

خَصَّ الشَيْ لِنَفْسِه: بۆ خۆی هەڵبژارد

خَصَّ بِه: وابەستەی بوو

خَصَّ ـ خَصَاصَةً وَخَصَاصاً: هەژارکەوت ، بیٚدارایی مایەوە

خُصّ: کوڵە مانگ، ئەو مانگەی سی رۆژ تەواو ناکات

خُصّ: دوکانی مەیفرۆش، ماڵە دارینە ، کەپر، قوڵخ. کوخته

خَصَى ـ خِصَاء: خەساندی، یەختەی کرد، گونی دەرهێنا

خِصَار(إِزَار): شەرواڵ ، پانتۆڵ، جل و بەرگ

خَصَاص: کون ، درز ، دەلاقە، پینە، هەر ناتەواویەك لەدەرگاو هەرشتێکی دیکەدا بێت

خُصَاصَة: ئەو ترێیەی بەدارمێوەوە دەمێنێتەوە دوای چنینەوەی ترێکەی

خَصَّاف: درۆزن ، کەوش درو

خِصَام : ناکۆکی ،دوژمنایەتی،مشتو مڕ، شکاتو شکاتکاری

خُصَان ـ خِصَان: گەورە، پیاوماقوڵان، سەردار، سەروەر

خَصِبَ: بەپیت بوو، بەپێز بوو

خَصَّبَ: بەپیتیکرد، پەینی تێکرد

خِصْب: پیت،بژوێن،بەرهەم زۆری، بوم

خَصِرَ اليَوم: ساردی کرد، سەرما داهات

خَصِرَ الرَّجُل: سەرما ئێشو ئازاری پێگەیاند، رەق بووەوە

خَصَر: سەرما، سەرد، ساردی هەوا، سۆڵە، بەرواژی گەرمایە

خَصِرٌ: سارد، ساردی هەوا ، چەییك، سەهۆڵو بەفر ، دژی گەرمییە

خَصْر(وَسَط الإِنْسَان): ناوقەد، کەمەر

خَصَّصَ: تەرخانیکرد،بۆ مەبەستێك ئامادەیکرد

خَصَّصَ الشَيْ: تایبەتمەندیکرد

خَصَّصَ بالشَيْ: تایبەت بەو بوو

خَصَفَ الشَيْ عَلَى الشَيْ: چەسپاندی ، نوساندی، لکاندی

خَصْف: نەعل

خُصْفَة: کون ، درز، شەقڵ ، دەلاقە

خَصَفَة: جلو بەرگی رەق و زبر
خَصَلَ الشَّئ: بچڕانـــدی، لەیــەکی جیاکردەوە
خَصَلَ القَوم خَصْلاً وَخِصَــالاً: زاڵبــوو بەسەریاندا لەئەندازە گیریدا
خُصَل: شۆڕە پەلی دارو درەخت
خَصْل: تیری نزیك مەبەستونیشان
خُصْلَة: قژی کۆبوەوە، ئەندام،چەپـــك، قول، هێشوو، پەلکە
خَصْلَة: خوو ، رەوشت، پیشە، رەفتار، جر، بانەك، نەریت، پرەنگ، کەنشت
خَصَمَ: زاڵبــوو، ســەرکەوت ، بــەزانی، شــکانی ، دایشـــکان ، لێیدەرکـــرد ، نرخەکەی کەمکردەوە
خَصْم: دوژمن ، دژیار، نەیار، یەکێك لە نەیاران، ناحەز، نەیار
خُصْم: لا ، تەنیشت ، گۆشە
خُصُوبَة: ساڵی پڕ خێرو بەرەکەت
خُصُوص: بۆنــە ، بــارە ، دەربــارەی، بە بۆنەی..
خُصُوصاً ـ خَاصَةً(لاسِيَمَا): نەخوازەلا ، بەتایبـــەتی، نـــەمازە، وتەیەکــــە بــــەکاردەهێنرێ لــــەجێی وتــــەی بەتایبەتی
خُصُوصِــــي: تایبــــەت، تایبـــەتی، تەرخانکراوە
خُصُوصِيَّــة: چۆنیــەتیو شــێوەیەکی تایبەتی، شێوازێکی جیاواز
خُصُومَة: ناکۆکی ، دوژمنایەتی، مشتو مڕ، داواکەری، شکاتو شکاتکاری
خَصِّي: ئــــەوەی ئێـشو ژان لــەگونی دەداتو لەئەنجامدا دەری دەهێنێت

خَصِيــب: بــەپیت، بەفــەڕ ، بەبرشــت، بەپێز
خُصْيَة: گون ، باتوو، گونەویلە، هێلك، رەتل
خَصِيف: خۆڵەمێش، شیرێکە بۆ ماست دادەنرێت
خَصِيلَة: ئەو گۆشتەی رەگی تێدایە
خَصِيم: دوژمن ، دژیار ، نەیار

خ ض

خَضّ: شڵەقانی ، رایـوەشان، ترسـانی، تۆقانی، دای خورپان ، رای چڵەکان
خَضَّ اللبَن: ژەنی، رایوەشان، هێنایی و بردی
خَضَّ الإنَـاء: تێی وەردا ، ئاوی تێوەردا
خِضَاب: بۆیە، رەنگ، خەنەو وسمە
خَضَــاد: لـەش داهــێزران ، تێکشـکانی جەستە
خَضَار: فەریکە پاقلە، شیرێك ئاوی زۆر تێبکرێت
خَضَّار: سەوزە فرۆش، پنجار فرۆش
خُضَــار ـ خَضْـرَاوات: ســەوزە، پنجـار ، گیا
خَضَارَة: پاقلەی سەوز
خُضَــارِم: گــەورەی ڕێــزداری خــاوەن شکۆمەندیی
خُضَارِيّ: مراوی کێوی
خُضَامَة: ئەوەی بەکاکیلەکان دەخورێت
خَضَــبَ ـ خَضَّــبَ(لَــوّنَ): بۆیـــەیکرد، رەنگیکرد
خَضَّــبَ(تَلَــوَّنَ): خەنـــەی تێگـــرت، خەناویبوو
خَضِبَ (خَضَــرَةَ الشَّجَر): گەلا ، چـرۆ ، سەوزایی رووەك، پەلك ، لك

خَضَب(المادّة الخضْـراء في النبـات): كلۆرۆفیل
خَضَـدَ العُـود: چەمانیـەوە، خـواری كردەوە،لاری كردەوە
خَضَدَ الشّجَر: دڕكەكانی بڕییەوە
خَضَدَ الرّجُل: شتێكی تـەڕی خـوارد وەك گێزەر
خَضَـد تَخْضِيـداً: بڕییـەوە، كـەرتو لەتیكرد، پچڕی
خَضَدُ البَـدَن: شـكانو ئـێشو ئـازار پێگەیاندن
خَضَدُ السَّفَر: میلاكیو ماندوبوونی
خَضْـدٌ: ئـەوەی نـاتوانێت هەڵبسـێ، لاواز، كەم توانا
خَضَـدٌ: ئێـشو ژانێكــە دەگـات بەئەندامەكانو ناگاتە ئاستی شكاندن
خَضِرَ: سەوز بوو
خَضَّرَ الشّئ: سەوزی كرد
خَضَّرَ الأرْض: چاندی ، تیا ڕواند
خَضِـرٌ(أخْضَـر اللـون): سـەوز، جـۆرە ڕەنگێكە وەك ڕەنگی گیا
خَضْرَاء ـ خَضْـرَوَات: میـوەی كـاڵو پێنەگەیشتوو، سەوزە
خَضْرَاء: ئاسمان
خَضْرَاء القَوم: زوربەیان، زۆرینەیان
خُضْرَة: سەوزی ، سەوزە
خُضْرَة في ألـوان الحَيـوَان: خـۆڵاوی ، دێز
خَضْـرَم الأُذُن: لـــەلاوە بـڕی پاشـان وازی لێهێنا
خِضْرِم: بیـری فرە ئاو ، بیری پڕ لەئاو
خَضَـعَ: ملـی كــەچكرد ، خــۆیدا بەدەستەوە، ڕامبوو

خَضَّعَ: ملـی پێكـەچكرد، دایمركانـەوە، ڕامیكرد
خَضِعَ الرَّجُل: چەمانــەوەی تێدابـوو، بــەشێوەیەك خوارو لاربوەوە
خَضْعَاء: كۆماوە، پشـت چـەماوە، مـل خـوارو مـل شـۆڕ، ئـەوەی ڕازییــە بەسەرشۆڕیو ملكەچی
خَضْعَـة: دەنگـی شمشـێرو قـامچی لەكاتی وەشاندنیاندا
خُضْعَة: ملكەچی گشت كەس
خَضِلَ خَضْلاً: تەڕبوو ، تێی هێنا
خَضَّلَ الشّئ: تەڕیكرد، شێداریكرد
خَضَلْ ـ خَضْل: دوڕو مـەرجانی پوخت
خَضِل(نَد): تەڕ ، شێدار ، پاراو
خُضُلَّة: بەخشش، خۆشـحاڵی، بـەپیت، ئاودان
خَضَمَ الشّئ: بڕی ، لەتیكرد
خَضَـم الطّعَــام : خـــواردیو جویـــی بەكەڵبەكانی
خِضَـمّ: ئۆقیـانوس، زەریـا، گـەورە، بەخشندەی پیاوچاك،زۆرێكی بێشومار
خَضُوب: ئـەو ڕووەكـەی بـەباران نـەشو نما دەكاتو سەوز دەبێت
خَضُور: سەوز، وەك ڕەنگی گیا
خَضُوع: سەرشۆڕ، ملكەچ ، گەردن كەچ
خُضُـوع:ملكـەچی، ملـدان، سەرشـۆڕی خۆبەدەستەوەدان، پاڕانەوە
خَضِيب: دەست ڕەنگكردن بەخەنە
خَضِير: گیای سەوز ، سەوزە
خُضَيْرِيّ(طَائِر):كەندەسمە،هەنگخۆر ، سەرسەوز
خَضِيعَـة: خـــوڕەی لافـــاوو ســێڵاو، دەنگێكە لەناوسكی ئاژەڵەوە دێت

خَضِيلَة: باخچەی سەوز
خَضِيمَة: گیای سەوز، زەوی بەپیت و فەردار

خ ط

خطَّ بالقَلَم: نووسی
خطَّ الشئ: بە قەڵەم و شتی دی نووسی
خطَّ عَلَى الشئ: هێماو نیشانەی لەسەر کێشا
خطَّ الأرض: هێڵی کێشا بەسەر زەویدا
خطَّ القَبْر: هەڵیکەند
خطَّ الطَعَام: هەندێکی خوارد
خطَّ في نَوْمه: ڕۆچوو، ونبوو
خطّ(سَطْر): دێڕ، هێڵ، ڕیز
خطّ(كتَابَة): نووسین، نقیسین
خطّ(علم الخَط): خۆش نووسی
خَطّ الإستِوَاء: کەمەری زەوی، هێڵی پشتێنی
خطُّ الطُول: هێڵی درێژایی
خطُّ العَرْض: هێڵی پانایی
خطُّ الحَدِيد(سِكَّة الحَدِيد): هێڵی ئاسن، ڕێگەی ئاسن
خطٌّ مُسْتَقِيم: هێڵی ڕاست، ڕاستەهێڵ
خطٌّ مُنْحَنِي: هێڵی چەماوە
خطٌّ مُنْكَسِر: هێڵی شکاوە
خُطّ ـ خُطَطَ: ڕێگە، کۆڵان، شوێنی گەڕەك
خِطَّ: ئەو زەوییەی یەکەم مرۆڤ پێی دەنێتە سەر، زەوی نەخشەکراوی مرۆڤ
خَطَأ: هەنگاوی نا، دەستی پێکرد، چوە پێشەوە
خَطَا الرَّجُل: مانیدا هەنگاو بنێت، پاڵی پێوەنا هەنگاو هەڵبگرێت

خَطَّاء: هەڵەکار، تاوانبار
خِطَاب: پەیام، نامە، وتار، باوەڕنامە، ڕاسپاردە
خَطَّاب: وتاربێژ، ئەوەی زۆر وتار دەدات
خَطَابَة: وتاربێژیی، وتارخوێندنەوە
خَطَار: عەتار،برینداركردن بەتیر،ڕۆنی زەیتون
خُطَّار(ضَيف): میوان، میڤان، مێمان، مەهوان، مهڤان
خُطَّار السَّاعَة: بەندۆڵ، پانتۆڵی سەعات، زەنبەلەك، فەنەری کاتژمێر
خَطَّاط: خۆش نووس
خَطَّاف: دز، جەردە، شەیتان، فێڵباز
خُطَّاف: پەڕەسێلکە، پەڕەسلێرکە
خِطَام: هەوسار ،لغاو، جڵەو، هەفسار، لڤان، هەفسار، قەوچە، قەڕاسە، سەرکەللە، ئەوەی دەکرێتە ملی وشترو ئەسپ بۆ ڕاکێشانی
خَطَأ: هەڵەی لێدۆزییەوە،گوناهباریکرد
خَطِئَ: هەڵەیکرد، چەوتیکرد، گوناهیکرد
خَطِئَ فِي دِينِه: ڕێگەیەکی چەوتی بە زانین یان نەزانین گرتەبەر
خَطَّأَه: بەهەڵەیزانی، بەچەوتی دانا
خِطْء: تاوان، گوناه، سوچ
خَطَأ: تاوان، ئەو گوناهەی بەدەستی ئەنقەست نەبێت، پێچەوانەی ڕاستی
خَطَبَ: وتاری خوێندەوە، وتاریدا
خَطَبَ الفَتَاة: خوازبێنیکرد، داوایکرد، نیشانەیکرد
خَطَبَ ـ خَطَابَة: بوو بە وتاربێژ

خَطْب: کاروبار ، کێشە، بەلا
خُطبَة ـ خطَابَة: وتار، دوان، ئاخافتن، گفتوگۆ قسە، ئامۆژگاری ئاینی
خُطبَة الكتَـاب: سـەرەتاکەی‌و دەست پێکەکەی، پێشەکیەکەی
خِطبَة :داوای ئافرەت بۆ هاوسەرگیری ، ژنی دەستنیشانکراو، دەزگیراندار
خَطَّـة ـ خطَّـة: پــیلان، نەخشــە، شێوەکارکردن
خَطَر الأَمْر لَه: بـۆی هەڵکـەوت، هـات بەبیریدا
خَطَر بِبَالِـه: کەوتـەوە بـیری، هاتـەوە یادی
خَطَـرَ فــي مَشْـيَتِه :رۆیــی بـــەرێوە لـەکاتێکدا دەستێکی بـەرزدەکردەوەو ئەوی دیکەی دادەنا
خَطَرَ بِسَيفِه :شمشێرەکەی رادەوەشاند
خَطَرَ بِيَدِه: دەستی رائەوەشان
خَطَرَ بِذَنَبِه: کلکی رائەوەشان
خَطُرَ(صَار رَفِيـع المَنْزِلَـة):پایـەداربوو، گەورەبوو، پلەوپایەی بەربووەوە
خَطِـر: شـیرێك ئـاوی زۆر تێبکرێـت، لۆو پۆپ، پەل‌و پۆ
خَطِـرْ: مەترسیدار، تیابـەر، جێترس، سامناك، خۆراوەشێن، بەفیزو دەمار
خَطَـرْ: نـــزیك لـەتیاچوون‌و فـەوتان، بەرزبوونـــەوەی پلەوپایـــەو ئـــەوەی گرەوی لەسەر دەکرێ
خَطَر: پێوانەیەکی گەورەیە
خَطرَة: جار ، کەرەت، نۆرە
خَطَرَفَ المَرِيض: بزرکـانی، ورێنـەیکرد، لەبەرخۆیەوە ورتەی لێوەهات

خَطْرَفَة: بزرکان، ورێنـە، لەبـەر خـۆوە قسەکردن
خَطَّطَ(سَطَّر): هێڵی‌کێشا، هێڵێکی‌کرد
خَطَّـــطَ الأَرْض: زەویەکـــەی پێـــوا، زەویـەکەی نیشانەکردو هێڵی تیا لێدا
خَطَّطَ الأَرْض بِـالمِحْرَاث: بەگاسـن هێڵـی لێدا، هێڵ هێڵی‌کرد، خەت خەتی‌کرد
خَطَّطَ الحَوَاجِب: برۆی رێککرد
خَطِـفَ الشَّـئ: رفـانی، زەوتی‌کـرد، بەخێرایی پڕی پیاکرد
خَطِفَ البَرْقُ البَصَر:چـاوی بـرد، ئـاوی چاوی رۆیی
خَطِـفَ السَمْع: گـوێی گـرت، گــوێی هەڵخست
خَطِفَ شَخْصَاً أوْشَيئَاً: بـردی، رفـانی، هەڵیگرت
خَطَفَ(مَشَى سَرِيعَاً): فـرکەی‌کرد،خێرا تێپەڕی
خَطْـفٌ(إسْتِلاب): رفــاندن،هــەڵگرتن، تالأنکردن
خَطْفَـة: ئـــەندامێکە درنـدەو مرۆڤـی نادان تیای دەبات ، خۆ مەلأسدان
خَطَـلْ: زۆری وت ، قســـەی بێســـەرو بەری کرد، وتەی هیچ‌و پووچی وت
خَطِلَ فِي مَنْطقه أَوْرَأْيه: مەڵەیکرد
خَطَل(كَلام فَاسِد): قسـەی بێجـێ، قسەی بێ سەرو بەر، قسەی ناشیرین
خَطَل: خێرایی تیژی ، درێژی
خَطِل(أحْمَق): گـەوج، کەودەن، گێل
خَطْلاء: گـوێ بیسـتن سسـت، یـەکێك بیستنی گران‌و قورس بێت

خَطَمَ ـ خَطِـم: هەوسـاریکرد، دەمـی بەستەوە، دەمکوتیکرد، بێدەنگیکرد، لغاویدا

خَطْم: قەپۆز ، لوت ، دەنوك

خَطْم الرَّجُل: کێشای بەلووتیدا

خَطَمَـه بِـالكَلام: دەمکوتیکـرد، بێدەنگیکرد

خِطْمي: گیایەکە بۆ تـەداویو سـارێژی برین بەکار دێت

خُطُوبَة: داواکردن، خوازبێنیکردن

خَطْوَة ـ خُطْوَة: هەنگاو، شـەقاو، لۆق، هەنگام، پێنگاف، پێنگاو

خُطُـورَة: گرنگـیو پتـەویی، بـوون بەخاوەن پلەوپایە

خُطُوط الكَف: خەتەکانی بەری دەست، هێڵەکانی بەری دەست

خَطِّي: ئەوتیرانـەی لەسەر کەناری(خط) دەفرۆشـرێت کەدەکەوێتـە ولاتـی (بەحرەین)ەوە

خَطِيئَة: گوناه ، تاوان ، هەڵە ، سووچ

خَطِيب: وتـاربێژ، دانـا، زانـا، دوانبێـژ، خوازبێنیکار

خَطِيبَة(مَخْطُوبَة): کچیدەستگیراندار

خَطِيَّة: گوناه ، تاوان ، هەڵە

خَطِير: جەربەزەییکرد،سەرەڕۆییکرد، پایەبەرزبوو

خَطِيف: وشتری خێراو تیژ ڕەو

خَطِيفَـة: خواردنێکـە لـەئاردو شـیر دروست دەکرێت

خ ف

خَفَّ: سووکبوو، ئـاسانبوو، تاویدایـە، خێرایکرد، هێواش بوەوە

خَفَّ المَطَر: هێواشی کردەوە

خَفَّ مَالُه: کەم بوەوە

خَفَّ القَـوم: بـەخێرایی ڕۆیشـتنو کـەم بوونەوە

خَفّ: سووك، ناسەنگین

خُفّ: سۆل ، پێڵاو ، جیَپیّ، سم

خَفّ: سووكو ئاسان، کۆمەڵێکی کەم

خَفَـا الـبَرق: درەوشـایەوە، تیشـکی دایەوە

خَفَـا الشَّـئ: دەرکـەوت، ئاشـکرابوو، دیاریدا

خَفِي الشَّـئ: شـاردیەوە، داپۆشـی، پەنهانیکرد

خَفَا: نادیار ، پەنهان، شاراوە

خَفَاء: نهێنی، شاراوە ، پەنهانی

خَفَارَة ـ خِفَارَة: پاسـەوانی، دیدەوانـی، ئێشکگرتن، بەدیارەوەبوون

خُفَّاش(وَطْوَاط): شەمشەمەکوێرە

خِفَاف: کەوشو پێڵاو فـرۆشوبەرهەم هێنەری

خُفَاف: دڵ سووك، روح سووك

خُفَّـاق: فێڵبـاز،حیلـەگر، تەڵەکـەباز، چاوبەستکار

خَفَـتَ ـ خُفُوتـاً: بێدەنگبـوو، کرپـوو، ورتەی لێبڕا

خَفَتَ ـ خُفَاتـاً: کوتو پڕ مرد

خَفَتَ بِكَلامِه وَبِصَوْتِـه: پەنـهانیکرد، نهێنیکرد، هێواشـیکرد، دەنگی نـزم کردەوە

خَفَتَ بِالقِرَاءة: بەچاو خوێندیەوە

خِفَّـة: سـووکی،هێواشـی، چـابوکی، زیرەکی، سانایی

خفَّةُ العقْل: گەوجی، گەمژەیی، گێلی
خفَّةُ الحَرَكَة: بزێوی، جمووجوولاویی
خفَّةُ اليَد: دەست سووکی
خَفـر ـ خَفَـر: پاسـیکرد، ئاگـاداریکرد، ئێشکیگرت،پاسەوانیکرد،چاودێریکرد
خَفـر بالعـهْد: بـەڵێنی بـردە سـەر، بەجیّی گەیاند
خَفرَ(إستَحَى): شەرمی کرد
خَفرَ: شەرم ، ئێشکگر ، نۆبەچی
خَفرَت الجاريَة: فرە شەرمیکرد، هـەر زۆر تەریق بوەوە
خُفرَة: پەیمانو بەڵێن
خَفَس(هَزَأَ): گـاڵتەی پێکـرد، پێـی رابوارد
خَفَسَ(هَدَم): رووخـانی، تێکیـدا،دای بەسەر یەکا
خَفَشَ: کزبوو، لاوازبوو، سیس بوو
خَفَشَ ـ أخْفَش:بەشـەوئەبینیّ،رۆژ کوێر
خَفْش: رۆژکوێری، ئەوەی بـەرۆژ بـاش نابینیّ
خَفَضَ ـ خَفْضاً: ئاسانیکرد، سووکیکرد
خَفَـضَ: نـزمیکردەوە، دای نـەواند، هێنایە خوارەوە
خَفَضَ الصَوْت: نزمیکـردەوە، هێواشـی کردەوە
خَفَضَ الكَلمَة: ژێری بۆدانا(کەسرە)
خَفَضَ بالْمَكَان: نیشتەجیّبوو، مایەوە
خَفَضَ العَيش: خۆشگوزەران ژیا
خَفَضَ الرَّجُل: مرد، تیاچوو،لەناوچوو ، نەما
خَفَضَ الإبْل: بەهێواشـی رۆیی،هێواش هێواش رۆیی بەرێوە

خَفَّضَ الشَئ: ئاسانو سانایکرد
خَفَّـضَ: نـزم کردنـەوە، دابـەزین، نەویکردن
خَفَّـضَ السـعْر: داشـکانی، هێنانـە خوارەوە، نرخ شکاندن
خَفَّفَ: سووکیکرد، ئاسانیکرد
خَفَّفَ الثوْب: ناسکیکرد، ناوازەیکرد
خَفَّفَ السُرْعَة: هێواشی کردەوە
خَفَّفَ الـوَزن:سـووکی کـرد، کـەمی کردەوە
خَفَّفَ العُقُوبَة: سزاکەی کەمکردەوە
خَفَّفَ كَثَافَـة المَزِيـج: روونـی کـردەوە، خاوی کردەوە
خَفَّـفَ الشَّـعْر: کورتـی کـردەوە، سووکیکرد، کەمی کردەوە
خَفَقَ النَجْم: ئاوابوو، دیار نەما، ونبوو
خَفَـقَ الليـل: زوربـەی بەسـەرچوو، زۆربەی رۆیی
خَفَقَ الطَـائر: فـری ، هـەڵفڕی، بـاڵی گرت، رۆیی
خَفَقَ الرَّجُل في البِـلاد: رۆیـی، بـەجێی هێشت
خَفَقَ المَكَان: چۆڵیکرد، بەتاڵیکرد
خَفَقَ العَلَم: دای بەیەکا، شەکایەوە
خَفَقَ القَلْب: تـرپە ترپـی کـرد، دڵـە کوتێی کرد، پلیدا
خَفَقَ البَرْق(لَمَع): چەخماخەیدا
خَفَقَ البَيض: شڵەقانی، هێنایو بردی
خُفـق ـ خَفَـق ـ خفَـاق: ئەسپی کەمـەر باریک
خُفُوق: لاوازی، کزی ، لەرپی
خَفيِّ: ون بوو، شاراوە

خَفيّ: شاراوه، نادیار، کەنارگیر لەخەڵکی
خَفِيئَة: بیری پڕ لەئاو، دارستانی چڕ
خُفْيَة: لەژێرەوە، بەنهێنی، پەنهانی
خَفير: پاسەوان، دیدەوان، ئێشکگر
خَفيف: سووك، ئاسان، سانا، کەم کێش، ترنگاو
خَفيف الروح: روح سوك
خَفيف الحَرَكَة: لەش سووك، گورج و گۆڵ
خَفيف اليَد: دەست سووك، ئیش راپەڕێن
خَفيف الظَهْر: کەم خێزان
خَفيف العَقْل: عەقڵ سووك، گێل، گەمژە، گەوج، کەودەن

خ ل

خَلّ: لەڕیوو، لاوازبوو
خَلَّ الشَئ: کونیکرد، سمی
خَلَّ الفَصيل: زمانی لەتکرد بۆ ئەوەی شیر نەخوات
خَلَّ لَحْمَه: گۆشتەکەی لەڕو لاوازبو
خَلَّ فِي دُعائِه: نزاو پارانەوەی تایبەتیکرد، لاڤە لاڤیکرد بەتایبەت
خِلّ - خُلّ: هاوڕێی گیانی بەگیانی، دۆستی سەروماڵی
خَلّ - خَلَّة: لەڕ، لاواز، سرکە، قەڵەو، جلو بەرگی شڕو دڕاو، کون لەجلو بەرگدا
خُلّ: دۆستایەتی و برایەتی، خۆشەویستی
خَلا الإناء: خاڵی کردەوە، بەتاڵی کردەوە
خَلا المَكان: گواستیانەوە، چۆڵیانکرد
خَلا الرَجُل: بەتەنیابوو، تەنیاکەوت، هەرخۆیبوو
خَلا عَلى الشَئ: مۆڵبوو، جەم بوو، کۆبوو
خَلا عَلى فُلان: پشتی پێبەست، پاڵی پێوەنا
خَلا بِه وَمَعَه إلَيه: کۆبوەوە لەگەڵی بەتەنیا، بەتەنیا دانیشتن
خَلا للأمْر: یەکلابوەوە بۆی دەست بەتاڵ بوو
خَلا بالمَكان: لەوێ مایەوە، هەڵیدا، نیشتەجێبوو
خَلا بَالُه: دڵنیابوو، ئارام بوو، دڵسافبوو
خَلا الحَزن: باریکرد، لەناوبرد
خَلا - ما خَلا (إلاّ): جگە لە، بەبێ، بێجگە
خَلى النَبات: بڕیو هەڵیکەند
خَلى الفَرَس: لغاوی کرد
خَلى اللِجام مِنْ الفَرَس: لغاوەکەی لێکردەوە
خَلى القِدر: ئاگری مەنجەڵەکەی خۆشکرد
خَلا الشَعير فِي المِخلاة: کۆیکردەوە لەئاخوڕەکەدا
خَلى - أخْلاء: گژوگیای تەڕ، تەڕەگیا
خَلاء: چۆڵەوانی، دوور لەئاوەدانی
خَلاّب: دڵڕفێن، دڵبەر، دڵکێش
خَلاة: گیایەکی تازە
خَلاسِي: کوڕێك لەدایكو باوکێك بێت کەیەکێکیان سپیو ئەوی دییان رەش بێت

خلاص: ئەوەی لەناتەواوی‌و غەش پاك بوەتەوە لەئالتوون یان زیوو رۆن

خَلاص: رزگاربوون، سەرفرازبوون

خُلاصَة ـ خلاصَة: کورتـه، ناوەڕۆك، پوختە، نویشك

خلاط: تێکەڵبوونی خەڵکی‌و ئاژەڵ

خَلاطَة: عەقڵ تێکچوون، گێلـی، گەوجی، کەودەنی

خُلاع: نیمچە شێتی، جۆرێکە لەشێتی

خَلاعَة: بێئابڕوی، بێشەرمی، بەرەڵایی، بێعاریی

خلاف: جیاوازیی، ناکۆکی، ناتەبایی

خِلافَة: گەورەیی، سەرداریی، پێشەوایی، پێشەنگی، لەبریی

خَلافَة(عُقُوب): بەدوادا هاتن، لەدوا هاتن

خُلاق: لووسی، ترش‌و شیرین

خَلاق: پشك‌و بەشی زۆرو بێشومار لەخێر

خلاق: بۆنی خۆش

خِلال: سیواك، دان ئاژنە، شیش، سیخ، سمۆ، میانە، ماوە، کات

خلال الدیار:چواردەوری سنوورەکەی یان نێوان ماڵەکانی

خَلال: سرکە فرۆش‌و دروستکەری

خَلالَة ـ خِلالَة ـ خُلالَة: هاوڕێیەتی راستەقینە، دۆستایەتی راست

خُلالَة: پاشماوەی خۆراك لەنێوان دانەکاندا

خَلَبَ (خَدَشَ وجَرَح): بەنینۆك روشانی، چنگی لێدا

خَلَبَ الفَرِیسَة: راوی‌کردو کەوتە بەرچنگی

خَلَبَ الفَتَی: دڵبەندوشەیدای کرد

خَلِبَت المَرأة: بێعەقڵ‌و ژیری بوو

خُلبَ ـ خُلُب: پەت‌و ریشاڵ، قەدی دارخورما

خُلَّب: هەوری بێ باران، وشکە هەور

خلب: گەلامێو، پەردەی جگەر

خَلباء: ئافرەتی بێ ژیری، گەوج، ساویلکە

خلبَة ـ خُلبُون: بەگوتەو قسەی شیرین هەڵی خەڵەتاند

خُلَّة: خەلیل، دۆست، یار

خَلَّة: سیفەتی تایبەت، شەرابی ترش، هەژاریی‌و نەداریی، خوو داب‌و نەریت

خلَّة: دۆستایەتی‌و برایەتی، کێلان

خَلَجَ ـ خالَجَ: چەواشەبوو، سەری لێتێکچوو، هۆشی بەسەر خۆیەوە نەما

خَلَجَ(حَرك): جووڵانی، بزوانی، شڵەقانی

خَلَجَ بعَینه(غَمَزَه): چاوی لێداگرت

خَلَجَ الوَلَد: شیری پێدا

خَلَجَ الأمر: سەرقاڵی‌کرد، خەریکی‌کرد

خَلَجَت العَین: جووڵەیەکی کتوپڕو ناچاری کرد

خَلجَ ـ خَلجاً: ئەندامەکانی بەهۆی رۆیین‌و ماندوبوونەوە ژانیان کرد

خُلَج: گەلێکی رەچەڵەك گومانـاوی، قاپ‌و کاسەی گەورە

خَلخال: پاوانە، خرخاڵ، شتێکی زەنگوڵەدارە لەزێڕ یا زیو دەکرێتە پێی منال بۆ جوانی

خَلخال الرَّجُل: قولەپێ، قولاپە

خَلخَل: جوولانی ، بزوانی ، ترازانی
خَلخَـلَ العَظـم: گۆشـتی لێکـردەوە، گۆشتی لێداماڵی
خَلخَلَ المرأة: پاوانەی لەپێکرد
خُلخُل(رَقيق): تەنك ، ناسك، ئاوەکی
خَلَدَ ـ خُلوداً: مایەوە، درێژەی کێشا ، نەمر بوو
خَلَدَ بالمَكان: مایەوە، جێنشینبوو
خَلَدَ إلَى الأرْض: پیای نووسا
خَلَـدَ إلَـى الرَّاحَـة: پشـوویدا، هیلاکـی دەرکرد
خَلَـدَ تَخْليـداً: جـاویدانبوو، هـەتا هەتاییبوو، مایەوە، هەتا هەتا
خُلْدٌ: مانـەوە، هـەتا هـەتایی،نـەمریی، هەمیشـەیی، نـەمردن، مشـکە کوێـرە، سوچەڕ
خَلَد: دڵ ، روح ، نەفس ، هۆش‌و بیر
خَلَس: دزی ، رفانی ، ناخونەکیدا
خَلَس: سەرماش‌و برنجی
خُلسَة: هەل، رێکەوت، ناکاو، لەپڕ
خُلسَة(خُفيَـة): بەدیزیـەوە، بەنـهێنی ، بەراسوێ، بەپەنهان‌و نادیاریی
خَلَصَ: پاك بوو، پوخت بوو، پاڵفتەبوو
خَلَـصَ مِـنَ الهَـلاك: سـەرفرازبوو، قوتاربوو، رزگاربوو
خَلَصَ الماءُ مِنَ الكَدَر: پاك‌و پوخت بوو، لیڵی نەما
خَلَـصَ إلَـى المَكَـان وَبِالمَكَـان:گـەیی، گەشتەجێ
خَلَـصَ مِـنَ القَـوْم: کـەنارگیربوو، دووركەوتەوە لێیان
خَلَّـصَ: رزگـاریکرد، خـاوێنیکرد، بژاریکـرد، پوختیکرد، تـەواوی کـرد، بەدەستی خۆی تۆڵەی سەندەوە

خَلص: دۆستی گیانی بەگیانی
خُلَص: هەموو سپێتیەك
خَلَصْ: پیچەك، شـتی کـەم، شـتێکە کەشتی تری پێ بپێچرێتەوە ، گیایەکە
خَلَطَ: تێکەڵ‌و ئاوێتەی کرد
خَلَـطَ فـي الكَـلام: دای بەسـەریەکا، تێکەڵ‌و پێکەڵ قسەیکرد
خَلَـط(مَزَج): تێکـەڵکردن، تێکـەڵبوون لەگەڵ خەڵکیدا
خَلط: گەوج ، نـەزان ، کـەوان، هـەموو ئاوێتەیەك
خُلطَة: کۆمپانیا ، شەریکە
خَلَعَ: دایکەند، دای ڕنی، دایماڵی
خَلَعَ ثِيَابَـه: خـۆی رووت کـردەوە، جلەکانی داکەند
خَلَعَ سِنّاً: دانی کێشا
خَلَعَ المَفصَل: لـەجێ‌چوو، لەخرتکە چوو
خَلَعَ القَائد: دایگرت ، لایبرد
خَلَـعَ عَلَيـه ثَوْبَـاً: لەبـەریکرد ، کـردی بەبەریا
خَلَعَ القَلب: دڵی داخورپا، تۆقی، ترسا
خَلَعَ العِذار: حەیاو شەرمی خستە لاوە
خَلَـعَ إبْنَـه: دەسـتبەرداری بـوو، ئەفەرۆزیکرد، دەستی لێهەڵگرت
خَلُعَ: شـوێن ئـارەزووی خـۆی کـەوت، تا ئەهل دەرچوو، سووك بوو
خَلَّعَ: هەڵیوەشان ، تێکیدا
خَلَـعَ إمْرَأتَـه: تـەلاقیدا، دەسـتی لێهەڵگرت، دەستبەرداریبوو
خَلَـعُ الثَـوب: داکـەندن، لابـردن ، خـۆ رووتکردنەوە
خُلع: وازلێهێنانی ژن‌و وابـەستە کردنی پارە پێوەی

خُلِعَ المَيِّت: كفنی لێکردەوە
خِلْعَة: ئـەو جل‌و بەرگـەی بـەدیاری دەبەخشرێ،هـەر جل‌وبەرگێ دابکەنرێ
خُلْعَة: لاوازیی، باشترین ماڵ‌و دارایی
خَلَفَ: لەدواییدا هات،چوە جێگەکـەی، جێگەی گرتەوە
خَلَـفَ الرَّجُـلَ: لـەدوای خـۆی دانـا، لەشوێنی خۆی دانا
خَلَفَ الغُلام: گێل بوو، نەزان بوو
خَلَفَ فَمُ الصَائِم: بۆنی دەمی گۆڕا
خَلَفَ عَنْ خُلقِ أبِيه: گـۆڕا، وەك بـاوکی نەبوو
خَلَفَ الثوب: چاکی کرد ، باشیکرد
خَلَـفَ لَـهُ وَعَلَيـه: پاداشـتی دایـەوە، بژاردی
خَلَفَ عَنْ أصْحَابِه: دواکەوت، بەجێما
خَلَفَ فُلاناً: لەپشتەوە گرتـی،لـەدواوە پەلاماریدا
خَلَـفَ لَـهُ بِخَيرٍ أوْ بِشَـر: لـەپاش ملـە باسی‌کرد
خَلَفَ البَيت: دوایین کـوڵەکەو کاریتەی ماڵ
خَلفَ خَلفاً: (خێل، نەزان، گێل) بوو
خَلَّـفَ: مـیراتی بەجێ‌هێشـت، لەپاشـی بەجێما
خَلَّفَ وَلَداً: ئەوەی خسـتەوە، وەچـەی خستەوە
خَلَّـفَ الشَئ: لـەدوای خـۆی بـەجێی هێشت
خَلَـف: هـاتوو، ئـــەوەی کـــەدێت، وەجـاخ ، نـــەوە ، بریکـار، لـەجێی ، کوڕی چاك‌و باش

خَلف: پشت، ئەودیو، پاش، دواوە
خِلف: جیاواز، ناکۆك، گژوگیاو لەوەڕی هاوینە، گۆی گوان
خُلْـــف: بەجێگـــەیاندنی پـــەیمان لەداهاتوودا
خِلفَان:ئەو دوانەی لەسیفەتێدا جیاوازن
خُلفَة: گێلی، ناتەواویی، دوایین، تـامی خواردن
خَلفَـة: نـەبوونی تـام‌وچێژی خـواردن لەدەمدا بەهۆی نەخۆشیەوە
خِلفَة:دوو دڵی ، چینە ، ئەوەی لەدوای سوارییەوە دادەنرێت
خَلَقَ: دروستی‌کرد، بـەدی‌هێنا، هێنایـە بوون ، دایهێنا
خَلَقَ الإفْك: درۆی بۆ هەڵبەست
خَلَقَ الشَئ: ڕێکی‌خست، ئاسانی‌کرد
خَلَقَ الأدِيم: ئـەندازەگیری کـردو پێش بڕینی
خَلِقَ ـ خَلُقَ: کۆن بوو، زۆر لەبەرکرا
خَلُقَ بِكَذَا: لەخۆی هات، لێی هات
خُلُق ـ خُلْق:خوو، بەدڕەوشت، بێ‌ئابڕو، پیاوەتی
خَلَق(بـالِ): شڕ ، کۆن، دڕین
خَلْق: خەڵك ، ئادەمیزاد، مەردوم
خَلْـــق ـ خِلقَـــة: سروشـــت ، نیـــهاد، پێکهاتە، بونـەوەر ، بـوون ، گیـاندار ، روحدار ، دروستکراو، بەدی هێنراو
خَلَقَاني: کۆنە فرۆش
خِلقَـة: دیمـەن ، رواڵـەت، سیمـــا، قیافەت، شێوە
خُلقِي:سکماکی، سروشتی، سکماك
خَلّلَ العَصِيرَ: کردی بەسرکە

خَلَلَ العَصِيرُ: ترش‌و خراپ بوو
خَلَلَ الإِنْسَانُ: ئه‌وه‌ی كه‌وتبوه نێوانی ده‌ری هێنا
خَلَّلَ أَصَابِعَهُ: په‌نجه‌كانی‌كرد به‌نێویه‌كدا
خَلَل: خراپه‌و جیاوازی، شێواندن، ناته‌بایی، خه‌وش
خِلَل: پاشماوه‌ی خواردن له‌نێوان ددانه‌كاندا
خِلْو ـ أَخْلاء: ته‌نیا، تاك ، خالّی، بۆش، به‌تالّ
خَلُوب: فێڵباز، كه‌ڵه‌كه‌چی، ته‌ڵه‌كه‌باز
خَلْوَة: په‌ناگه، شوێنی كۆبونه‌وه، دووره‌په‌رێزی ، به‌ته‌نیا دانیشتنی ئافره‌ت‌و پیاو
خُلُود:مانه‌وه،هه‌تاهه‌تایی،هه‌میشه‌یی ، جاویدانی، ئه‌زه‌لی
خُلُوص: روونی، پوختی، بێگه‌ردی، له‌رووبی، ئاشكرایی پاكی
خَلُوق: ره‌وشت به‌رز، خۆش ره‌فتار، ره‌فتار جوان
خَلِيّ: به‌تالّ ، بێ‌غه‌م‌و په‌ژاره، ئه‌وه‌ی هاوسه‌ری نییه
خَلِيَّة: شانه، شانه‌ی هه‌نگ، یه‌كه‌ی رێكخراو
خَلِيج: كه‌نداو،ئاوكه‌ند، كه‌شتیه‌كی بچووك ، په‌ت ، ئه‌وه‌ی له‌ره‌چه‌ڵه‌كیدا گومان هه‌یه
خَلِيس: سه‌رماش‌و برنجی، به‌یه‌كێك ده‌گوترێت سه‌ری تالّی سپی‌و ره‌شی تێدابێت وه‌ك یه‌ك
خَلِيط: تێكه‌ڵ ، هه‌ره‌مه‌، ئاوێته‌، ئه‌و نه‌ته‌وه‌یه‌ی یه‌ك كێشه‌و مه‌سه‌له‌یان هه‌ڵگرتوه
خَلِيع: بێ‌ئابرو، چه‌قاوه‌سوو، بێ‌شه‌رم، به‌ره‌لاّ، مه‌ردی نائه‌هل ، قومار بازو به‌دره‌وشت
خَلِيعَة: ژنی بێ سه‌ره‌رشت
خَلِيف: جێگر، جێنشین ، رابه‌ر
خَلِيفَة: جێنشین، جێنشینی په‌روه‌ردگار له‌سه‌ر زه‌وی
خَلِيق: گونجاو ، شایان ، ره‌وشت به‌رز،ره‌فتار به‌رزو دروست
خَلِيقَة: دروستكراو،خواكرد،جیهان ، سروشت، زینده‌وه‌ران، پێكهاتوو
خَلِيل: دۆست‌و براده‌ری گیانی‌به‌گیانی، نازناوی حه‌زره‌تی (ئیبراهیم)(سه‌لامی خوای لێبێت)، هاورێ، هه‌ژارو گه‌دا
خَلِيلَة: ژن ، خێزان، دۆست، شه‌یدا

خ م

خَمَّ اللَّحْم: بۆگه‌نی‌كرد، بۆنی‌كرد
خَمَّ البِئْر: ده‌ریدا ، پاكی كرده‌وه
خَمَّ اللَّبَن: تێكچوو، بزركاو
خُمّ الدَّجَاج: كولانه ، هێلانه، رۆچنه، جێگایه‌كی پچووكه‌و سه‌ری گیراوه مریشكی تێدا هه‌ڵده‌نیشێ
خُم: كێڵگه‌ی چۆڵ‌و وێرانه
خِمَار: رووپۆش ، په‌چه، رووبه‌ندی ئافره‌تانه
خُمَار: سه‌رخۆشی، گێژی دوای خواردنه‌وه، سه‌رپه‌شی ، باده
خَمَّار: مه‌ی فرۆش، عاره‌ق فرۆش، باده فرۆش

خَمَّارَة: مەیخانە ، مەیستان، مەیبانگ، مەیگەریین، شوێنی ئارەق‌و بادە خواردن

خُماس: پێنج پێنج

خُماسِي: پێنج گۆشە، پێنج لا، پێنج روو

خُماشَة: برینێکی سووك‌و ئاسان

خُماع: خوارو خێچیەکی زکماکی

خَمائل(الشَّجَر الكَثِير):چرە، بێشە ، دارستان

خُمال: دەردە جومگە ، شلەپەتێ

خُمالَة: پەڕی حوشتر مورخ

خَمَّة: بۆگەنی ، بۆنی ناخۆش

خَمْخَمَ الماء: بۆنی‌کرد ، بۆگەنی‌کرد

خَمَدَ ـ خَمِدَ: هێمن بووەوە، هێواش بووەوە، دامرکایەوە،بێدەنگبوو، خاوبووەوە، دامردەوە ، مرد

خَمَد المَرِيض: بێهۆش بوو مرد،هۆشی بەسەر خۆیەوە نەماوگیانی دەرچوو

خَمدَت النار: دامرکایەوە، نیشتەوە، بڵێسەی دامرکایەوە

خَمدَت الحُمى: تاکەی نیشتەوە، دامرکایەوە

خَمَرَ ـ خَمَّرَ: پۆشی، رووپۆشی، داپۆشی، پەچەی گرتەوە، ترشانی

خَمَرَ الشَّهادَة: شاردیەوە، گیریدا، پەنهانی‌کرد

خَمَرَ فُلاناً: شەرمی لێکرد، تەریق بووەوە لای ئەو

خَمَرَ الرَّجُل: مەی بۆ تێکرد

خَمَرَ العَجِين: خومرەی تێکرد، هەویری ترشی تێکرد، هەڵی هێنا

خَمرَ الشَّئ: گۆڕا وەك خۆی نەمایەوە

خَمرَ عَنه الخَبَر: لێی شاردەوە، پەنهانی‌کرد

خَمَّرَ وَجْهَهُ تَخْمِيراً: رووی داپۆشی

خَمَّرَ العَجِين:خومرەی تێکرد،ترشاندی

خَمْر: شەراب، بادە، مەی، هەر شتێك سەرخۆشکەر بێت

خَمَر: ئەوەی دەبێتە هۆی داپۆشین‌و پەنهان لەدارو درەخت‌و هەرشتێکی دی

خَمر: شوێن‌و جێگەی شەراب‌و مەی

خُمْرَة: هەوێن، ئێش ، سەرئێشەی بادە نۆشی

خُمْرِيّ: رەنگی دەستێك کەنزیکە لەسورەوە

خَمَسَ القَوم: پێنجەمیانبوو،پێنج یەکی ماڵەکەی بردن

خَمَّسَ الشَّئ: کردی بەپێنج لا

خَمَّسَ العَدَد: پێنج جارەی کرد

خُمْس: پێنج یەك ، 5/1

خَمْسَة: پێنج ، پێنجەم

خَمْسُون: پەنجا

خَمَشَ(خَدَشَ): روشانی، چنگی لێدا، چنگی لێگرت

خَمَصَ الجُرحُ:نیشتەوە، ئاوساوییەکەی نیشتەوە

خَمِصَ البَطن(فَرَغَ): بەتاڵبووەوە، هیچی نەما

خُمصان ـ خَمْصان: سك بەتاڵ، سك بە قوڵاچوو

خَمْصَة: برسێتی ، خاڵی بوونی گەدە

خَمَلَ ذِكْرَه أوْ صَوْتَه: ونبوو، دەنگ‌و سەنگی نەما

خَمِلَ: نەخۆشیەکە تووشی جومگـەکان دەبێت

خَمـل: پـەڕی وشـتر مـورخ ، جـۆرە ماسیەکە

خَمْلَة: قەیفە، قەدیفە ، پارچەیـەکی چنراوی لووس و پووسی تووکنە

خَمَنَ الشـئَ: قـەبلاَندی، خـەملاَندی، بەگومان دیاریکرد

خَمَّنَ: قەبلاَندی، خەملاَندی

خَمود: شوێنێکە ئاگری تێدا دادەپۆشن هەتا بکوژێتەوە

خُمـود: بێدەنگـی، کپـی، هێمنـی، دامرکاویی

خَمُوش(بَعُوض): مێشوولە

خَمِیر: هـەوێن، هـاڤێن، هـامێن، مایـە، ئاڤێن، فرسك، شتێکە ئەکرێتە شیرەوە بۆئەوەی ببێ بەپەنیر یا شیر

خَمـیرُ: هــەڵهاتوو ، ئـەو هـەویرەی هەڵهاتوە

خَمِّیر: مەیخۆر، مەی نۆش، بادە نۆش

خَمـیرَة: هـەوێن، هـاڤێن ، هــامێن ، فرسك

خَمِیـس: سـوپا کـەپێنج تیپـە، پێنـج شەممە

خَمِیص الحَشَی: برسی، سك بەقولاَچوو، سك برسی

خَمِیصَة: جلێکـی رەشی چوار گۆشەیە

خَمِیـل: جل و بـەرگی قەیفـە، شـوێنێك دار و درەختی زۆربێت

خَمِیلَة: توکـی وشـترمورخ، دارسـتان، چـڕە ، بێشـــەلاَن، زەوی داتـەپیو، خم خۆرك

خ ن

خَـنَ ـ خَنِینَـاً : بـەلووت قســـەیکرد، مینگەی هات، مینگانی

خَنَـا عَلَیـه فِـي الکَـلام: خراپـی گـوت ، زمان پیسیکرد، بەدگۆیی کرد، قسـەی ناشیرینی بـەدەما هات

خَنَی: قسەی ناشیرین و نابەجێ

خَنَــی الدَهْــر: بـــەلاَکانی رۆژگــــار، نەهامەتیەکانی،رووداوەهەڵتۆقیوەکانی

خَنَّـاس: شـەیتان، ئەهریمـەن، دێـو، هـێزێکی خراپـە لـەئادەمیدا بـیری خراپی بەدلاَ ئەهێنێ

خُنَاق: وەناق، دەردێکە دەدات لـەبینە قاقا، گەروە خڕە ، دووشاخە

خِنَـاق: پـەتی خنکان، یەخـەی کـراس مل، بینە قاقا، گەردن، کۆلاَن

خَنَاقَـة (عـرَاك): شـەڕ، بـەگژاچوون، پیاهەڵشاخان

خُنَاقِیَة: نەخۆشیەکە دەدات لەگەرووی بـاڵندەو ئەسـپ و زیـاتریش لـــەکۆترا دیاری دەدات

خُنَّان: هەلاَمەتی وشتر

خَنَان ـ خَنَان: خۆشحاڵی، خۆشبەختی

خَنَّـة: مینگـە مینـگ کـردن، بـەلووت قسەکردن

خَنَث: ژنانی بوو، نامەرد، ژنانی

خُنْثَی: نـێرە مـووك، نـێرەمۆ، چەچە، نەمێرد، بێبەر، رەنگ مـەییك، کەسێك کەنیشانەی نێریش و مێشی پیوەبێ

خَنجَـر: خەنجــەر ، قەمــە، خەنجــەر، شینەتیغ، تیغێکـی تیـژی کەوانــەداری دەمپـانی لـــووت بـــاریکی دووخــداری مشـتووداره ئەخرێتـە کێلانەوەوئـەکرێ بەبەر پشتێنا

خَنْخَنَ: بەلووت قسەی کرد، مینگە مینگی‌کرد
خُنْذُب(سَئ الخُلق): بێئابرو، رەوشت خراپ
خُنذُع: ناپیاو ، نامەرد، بەد، خراپ
خَنْدَق: خەندەق ، کەندر، سپێر، کەندەك ، خەرەند
خَنْدَق: هەڵیکەند، چاڵی‌کرد، کاڵی دەردا
خَنِزَ اللحْم: بۆنیکرد، بۆگەنی‌کرد
خَنْزَرَة: کەتەوڵ ، زلە
خَنْزَوَان: مەیمون، نێرەی بەراز، یەکانە
خُنْزُوَان: خۆبەزلزانین، خۆبەگەورە دانان
خِنْزِير: بەراز، خوگ، وەراز وراز، گوراز، وەراز
خِنْزِير البَحْر: جۆرە نەهەنگێکە لەدۆلفین بچووکترە
خِنْزِير الهِنْد: ئاژەڵێکە لەکەروێشك دەچێت بەڵام لەو بچووکترەپێستەکەی بەڵەك بەڵەکە
خَنْزِيرَة: مالوس، دەر ، شەکە
خِنْزِيرَة البِئْر: جەنجەر ، چەرخی ئاو پێ‌هەڵهێنجان لەبیر
خَنَسَ عَنْهُ: دواکەوت، هاتەوەیەك، دوورکەوتەوە، رۆیی
خَنَسَ إبْهَامَهُ: کۆیکردەوە، هێنایەوەیەك
خُنَّس: لانەی مامز، ئاسك، مانگای کێوی
خُنَّس: سەرجەم هەسارەکان یان بەتەنیا هەسارە گەڕۆکەکان (زوحەل ، موشتەری، مەریخ ، زوهرە، عەتارد)
خَنْسَاء: مانگای کێوی
خَنْشَار: گژوگیایەکە
خَنْصِر ـ خِنْصَر: پەنجە تووتە
خَنَعَ ـ خُنُوعَاً: ملکەچ بوو،سەرشۆڕبوو
خَنَعَ لَهُ وَإلَيهِ: جاپلوسی بۆ کرد سەرشۆڕبوو بۆی
خَنَعَ إلَى الله: پاڕایەوە لەپەروەردگار بەبێ کردار
خَنَعَ إلَى الأمْرِ السَئ: حەزی پێکرد، روویەکرداری‌خراپەبوو،ئارەزوومەندبوو، هیواداربوو، دڵی بۆی لێدەدا
خَنَعَ (ذُل):سەرشۆڕی، نۆکەری، کارەکەریی، خزمەتکاریی، پێشخزمەتی
خُنْعَة(رِيبَة وَعَار): رسوایی، نزمی، سووکی، بێ‌نرخی
خَنَفَ صَدْرَهُ أو ظَهْرَهُ:یەکێك لەلاکانی پێچەوانەی ئەوی دیکە بوو
خُنْفُس ـ خِنْفِس ـ خُنْفَس ـ خُنْفُسَاء: کازۆلك، سفرەبرە،قالۆنچە،گوخلێنکە
خَنَقَ ـ خَنَّقَ: دەستی نایە بینی، تاسانی، هەناسەی‌بڕی،پەنگەموسی‌کرد
خَنَقَ الرَايَة: ئاڵای هێنایە ناوەڕاست بۆ پرسە، ئاڵای دانەواند
خَنَقَ الإنَاء(مَلأه):پڕیکرد، خەفەی‌کرد، لێوان لێوی کرد، سەر لێوی کرد
خَنَقَ السَرَابُ الجَبَل: خەریك بوو لوتکەکەی داپۆشێ
خَنَقَ زَبِدُ الأرْبَعِين: خەریکە دەبێت بەچل ساڵ ، کەیی بەچل ساڵی

خَنِقْ: خنكاو، هەناسە لێبڕاو، تاساو ، پەنگە مووس، خەفە
خَنْقْ: خنكاندن، تاساندن
خُنْقَةُ اليَد: مەچەك، بازندە ، زەند، فەرشك
خَنوص ـ خَنوصَة: پەڵخ ، بەچكەبەراز، تولە بەراز، كودەڵە
خُنُوع: سەرشۆڕكردن، نۆكەری كردن
خَنُوع: بەدكاریی گوماندار
خَنيق: خنكاو، تاساو، هەناسە لێبڕاو

خ و

خَوَى: چۆڵ بوو، بەتاڵبوو، هیچی تیا نەما، خاڵیبوو
خَوَى البَيتُ خَواءً: رووخاو وێرانبوو، چۆڵو بەتاڵبوو
خَوَى رَأسَهُ: خوێنی تیا نەما بەهۆی لووت پڕانەوە
خَوَى الرَّجُل خَوىً وَخَواءً: برسی بوو، سكی خاڵی بوو
خَواء: سك بەتاڵبوون لەخواردن، برسێتی، میان، بەتاڵ، خاڵی
خَواجَة: گەورە ، ئاغا، گەورە پیاوانی جوولەكە
خُوار: بۆڕە ، بۆڕە بۆڕ
خُوار العَزم: رووخان، ئارەزوونەمان، ویستو ئیرادە لەدەستدان
خُوار القُوَى: لاوازبوون، هێز نەمان
خَوّار: رووخاو، رماو، داتەپیو، دەستەمۆ ، كەوی
خُوارات: وشتری سستو لاواز
خَوارِج: گرۆهێكە لەكۆمەڵیموسوڵمانان دەرچوونو خاوەن راوبۆچوونی تایبەت بوون
خَوّاص: پیاو ماقوڵو گەورەیانی نەتەوەو كۆمەڵێك، تایبەت ، پوختە، پاڵفتە، یەكی یەكی
خَوّاض: لێكۆڵەر ، پشكێنەر
خَوّاف: ترسنۆك ، دڵ لاواز ، نەوێر
خَوافق: چوار لا
خَوافق السَماء: چوارلای هەڵكردنی رەشە با
خَوالد: شاخەكان، چیاكان ، بەرد
خَوالق: ئەو زەمینەی گژوگیای بەرچاو دیارە
خُوان ـ خِوان: خوان، سفرە، سینی
خَوّان: ناپاكو دەست پیسی بەردەوام
خُؤُولَة: خاڵوان، كەسو كارو خزمو خوێشی دایك
خَؤُون: ناپاك ، خیانەتكار، بەد
خُوِيَة: وشكە زەوی، رەقە زەوی ، سەختە زەوی
خَوْخ: قۆخ ، میوەیەكی خڕی مزری تووكنی سپاتی ناوك رەقە لەقەیسی گەورەترە
خَوْخاء ـ خَوْخاة: گێل ، گەمژە
خَوْخَة: قۆخێك، كلاو رۆژنە، دەرگای ناو دوو دەری، كونێكە لەناوەراستی بانا بۆ رووناكیو دوكەڵ لێوە دەرچوون ئەهێڵرێتەوە
خَوَّدَ(سَارَ مُسْرِعًا): خێرا رۆیشت، بەپەلە چوو بەرێوە
خَوْد: ژنی جوانو جەحێل یان ئەندامو قەڵەم رێك
خُوذان النّاس: خزمەتكار، تەیان، پێشخزمەت

خُوذة: كلاو ئاسن

خَوَرَ خَوَرًا: لاوازو ساردبووەوە، شكا

خَوْر: كەنداوێكی بچووك، زەوی نەرم‌و چاڵ

خَوِرَ: لاواز بوو، بێ‌هێزبوو

خَوِرَ الأرْض: فش‌و نەرم بوو گڵو خۆڵەكەی بلاو بووەوە

خُورُس: شوێنی پەرستنی جوولەكەكان، پلەوپایەی خزمەتكاران

خُوري: كەشیش ، پیاوی ئاین، قەشە

خُوَرْنَق: نەقیزەیان پیاكردو كوژرا

خَوَرْلَسي: رۆیشتنێك بەچەشنی خۆبەزلزانین‌و خاوە خاوی پێوە دیارە، رەفتارێكی خۆ بەگەورە زانینانە

خَوَّسَ الشَيء: كەلی‌كرد، ناتەواوی‌كرد، لێی كەم كردەوە

خُوشان: گیایەكی ترشەڵۆكە

خُوص: گەڵای دارخورما، پەلكی دارخورما

خَوْصاء: چاوێكی رەش ئەوی دی سپی‌و جەستەشی سپی‌بوو

خَوَّضَ الماء: خۆی خستە ئاوەكەوە خۆی تێخست

خَوْض: رۆچوون لە گفتوگۆدا

خَوْضة: یەك دوورو مرواریی

خُوط: پەلكی ناسك، لكی ئاویی

خَوَّفَ: ترسانی، روحی برد، تۆقانی

خَوْف: ترس ، بیم ، سام پەروا، تۆقان، روح بردن، باك، ساف، هەراس، ئەنیش، بارێكە دڵی مرۆڤان دەخاتە لەرزەو كورپە كورپ بەهۆی دیتن یا بیستنی شتێكی وا كەگیان لێی برەوێتەوە.

خَوَّلَ: دەستەلاتی پێدا، مافی هەڵس‌وكەوتی دایە

خَوَّلَ الشَيء: پێی بەخشی، پێیدا

خَوَّلَ حَقًا: مافی پێدا، مافی پێ رەوابینی

خَوَل(الحاشِيَة): دەست‌و پێوەند، داردەست، بەردەست، ژێردەست، وەچ، منالی پچووك یان دەستەی نۆكەرو تەیان

خَوْلَع: ساوەر، گێل نەزان ، گورگ

خُولَط: شێت، تێكچوو ، ناتەواو

خَوَّنَ: خیانەتی‌كرد، ناپاكی نواند

خَوَّنَهُ: بوختانی بۆ كرد، بەدەست پیسی دانا

خَوِيَ المَكان: چۆڵو بەتاڵ بوو

خَواء: خاڵی، میانەی نێوان دووشت

خ ي

خَيَاب: ئەو فنجانەی جادووگەر نیشانی نادات چونكە بەد و خراپە

خِيَار: هەڵبژاردن، مافی هەڵبژاردن، ماڵ بەرەهایی، خێرێكی زۆر باشترینی

خِيَار(نَبات): خەیار،ئارو ، ترۆزی، هاروو، هاروێ

خَيَاس: رزین ، بۆگەن كردن، داڕزان

خَيَاش: گونیە فرۆش

خَيَاط: درومان كردن ، درومان

خِيَاط: بەرگ دروو

خِيَاطة: دروون ، بەرگ دروون، بەرگ دروو

خَيَال: خەیاڵ، ئەندێشە، خەیاڵ پلاو، تارمایی، شێوە، زەلام ، سێبەر

خَيّال: سوار، ئەسپ سوار

خَيَّالَة: سواره، سوارچاكی
خَيَالِي: خه‌یالْ په‌رست، ئه‌فسانه‌یی
خِيَــام(هَــوَادِج): كــه‌ژاوه، دووژووری پچووكه كه‌له‌سه‌ر پشـتی ولآخ دائـه‌نریْ بۆ ئه‌وه‌ی له‌ریْو رۆینا له‌هه‌ر ژوره‌یاندا یه‌كیْك تیایدا دابنیشیْ
خَيَّــام: ده‌وار نشـین، ئـه‌وه‌ی لــه‌ژیْر ده‌وارو چادرا ده‌ژی
خِيَانَـة: ناپــاكی، خیانــه‌ت ، پــه‌یمان شكیْنی
خَيَّــب: نــائومیْدیكرد، دلْـی شـكاند، ده‌ستبه‌تالْیكرد، هیوای بڕی
خَيْبَــة: هیــوا بــڕان ، ســه‌رنه‌كه‌وتن، بــه‌ده‌ست نه‌هیْنانی هیواو ئاوات
خَيْـدَع: ئــه‌وه‌ی متمانــه‌ی پیْنــاكریْت هاوڕیْیه‌تی له‌گه‌لا بیه‌ستریْ
خَيَّر: به‌باشی زانی، په‌سه‌ندیكرد
خَيْر: چاكه، باشه، فه‌ڕ، كه‌لْك، پیـت ، به‌خشنده‌یی، ئابرو
خَيِّر: پیاوچاك، خیْره‌ومه‌ند، به‌خشنده
خَيِر: به‌خشش‌و دلْفراوانی
خَيَّرَ الشَّئ: ریْـزو فــــه‌زلْی دا به‌ســه‌ر شتیْكی دیكه‌دا
خَـيْرَة: خـیْری بـــه‌رفراوان ، بـاش‌و چاكه‌ی هه‌موو شتیْك
خِيْرَة ـ خِـيَرَة: باشـترین، چاكـترین، نایابترین
خَيْرِيٌ: بۆ چاكه، بۆ خیْر
خَيْرِيَّة: چاكیْتی، باشی، نایابی
خَيْزُرَان: حه‌یزه‌ران، داریْكی هندیيه
خَيْزَلِي: ره‌فتاریْكی كه‌سانی خۆبه‌زلزانه
خَيْس: په‌ژاره، غه‌م ، تاریكی، درۆ

خِيــسْ: دارســتان، جه‌نگــه‌لْ، شــیْری بیْشه
خَيَّشَ: قامیش به‌ندی كرد
خَيْـش: پیـاوی خـراپ، رسـوا، ســووك، نزم
خَيْشَـــة: چــادرو ده‌وار، ره‌شمـــالْ، جه‌والْ، تیْرك، مۆڕ، گونیه
خَيْشُوم(أَنْف): لووت، كه‌پو
خَيْطُ الشَّيب: سه‌ر سپی تیْكه‌وت
خَيْطَ: په‌ت ، ده‌زوو،به‌ن، كـنز،به‌كره، كشته‌ك، زی
خَيط: په‌ڕی وشتر مورخ
خَيْطَل: سه‌گ،عه‌تار،كۆمه‌لْه كولله‌یه‌ك
خَيف: ئــه‌وه‌ی چاویْكی شینه‌و ئـه‌وی دی ره‌شــه، چـاو تاكـه‌و تــاك ، چــاو دووڕه‌نگ
خَيَّـف عَـنْ القِتَـال: پشتــی هــه‌لْكرد، كشایه‌وه، په‌كی كه‌وت
خَيَّفَ القَوم: دابه‌زین ، لایاندا
خِيفَة: ترس‌و بیم، تۆقاندن، ترسان
خَيَّلَ السَّحَاب: هه‌وره‌كه چه‌خماخه‌یداو كه‌وته باران بارین
خَيَّلَ فِيــه الخَـير: چـاوه‌ڕیْبوو، خـیْری لیْره‌چاوكرد
خُيِّلَ عَنْ القَوم: لاوازو ترسنۆكبوو
خَيَّل: غاریدا، تاویدا، رمبازیكرد
خُيِّلَ إِلَيه وَلَه كَـذَا: وایـهات به‌خـه‌یالْدا، خۆی به‌شت زانی
خَيَلَ: به‌شه‌واره‌كه‌وت، چاوی ریْشكــه‌و پیْشكه‌یكرد،گیْژیكرد،شلْه‌ژانی،سه‌ری لیْ تیْكدا

خُيَـلاء ـ خِيَـلاء: لــه‌خۆبایی بــوون، خۆپه‌سه‌ندی

خَيْلان: په‌ری ده‌ریا

خَيْلَــع: تــرس‌و بیمێکــه لــــه‌دلا ده‌مێنێتـه‌وه‌و ده‌بێتـه مایـه‌ی دروســت بوونی وه‌سوه‌سه

خَيَّمَ: چادر یان ده‌واری هه‌ڵدا

خَيَّم بِالمَكَان: مایــه‌وه ، هــه‌ڵیدا، لایدا، دابه‌زی

خِيَم: سروشت‌و خوو، داب‌و نه‌ریت

خُيَّمَت البَقَــر: لــه‌په‌چه‌كه‌یدا خۆیـدا به‌زه‌ویداو جووڵه‌ی نه‌كرد

خَيمَـــة: چــادر، ده‌وار، ره‌شمــــاڵ، سه‌یوان، خێوه‌ت ، هــه‌ر ماڵێك له‌به‌رد یان شتی دیكه دروستكرابێت

خِيَمِيٌ: فــرۆش‌و دروســتكاری چــادرو ده‌وار

خابئة. خابية (گۆزە، کوپە)

خس (کاهو)

خوخ (قۆخ)

حَصَف (نەعل)

خُدَارِيَة (قەلەرەش)

خيط (بەکرە)

خرُوف (بەرخ)

خيار (خەیار)

خرِيطَة (نەخشە)

خيمَة (چادر ، خێمە)

خرَز (مت و مووروو)

خطُ بِالقَلَم (بەقەلەم نووسی)

خِنْزِير (به‌راز)

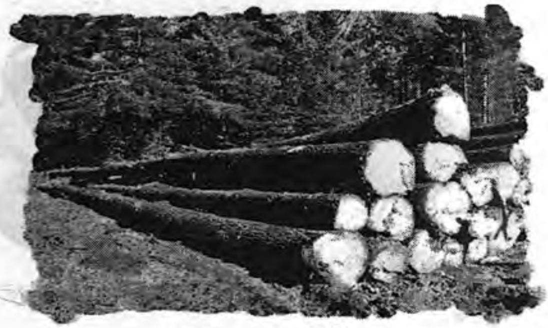
خَنْجَر (خه‌نجه‌ر)

خُم (كولانه)

خَيَّال (ئه‌سپ سوار)

خَشَبَة (دار ـ ته‌خته)

خُزَاعَة ـ فُزَاعَة (داهۆڵ)

خَاتَمْ ـ خَاتِم (ئه‌موستيله)

خزف (چينی‌و فه‌خفوری)

غُرْفَة النَوم (ژووری نوستن)

غُرْفَة الأكل (ژووری نانخواردن)

أمزَك (دار جگەرە)

أريكة خشبية (قەنەفەیەکی دارین)

عُلبَة خَشَبِيَة (قوتوویەکی دارین)

عَرَبة خَشَبِيَة(عارەبانەیەکی داریی)

برميل خشبي (بەرمیلێکی دارین)

قفص خشبي

(قەفەزێکی دارین)

٨ حرف الدّال

د

د
هەشتەم پیتی زمانی عەرەبی‌یە

دآ - دا

دَآءُ (مـرَض): نەخۆشـی ، ناسـاغی، ژەهری
دَآءٌ: نـەخۆش، دەردەدار، ناسـاغ، ناتەواو، ناساز، نەساخ، نەوەش بـوون، لەش بەبار
دآئِب: تێکۆشەر، رەنجدەر، کۆڵنەدەر، بەردەوام، هەوڵدەر، خەباتکار
دَائِبَان: شەو رۆژ
دَائِحَةٌ: درەختی گەورەو بڵند
دَائِـرْ: نەخولێتـەوە، ئەسـوڕێتەوە، کارئەکا، خڕ، دووبارە ئەبێتەوە
دَائِرَةٌ: بـازنە، ئەڵقە، ئاخلە، چەمەرە ، ناوچـە، هـەرێم، بەڕێوەبەرایـەتی، فەرمانگە
دَائِري: خڕ ، چەمەری، هەمی ، گردە
دَائِفٌ: هەڵچوو ، تواوە، ئاوێتەبوو
دَائِـم: بـەردەوام، هەمیشـەیی، جـاوید، سیفەتێکی پەروەردگارە
دَائِمَاً: هـەموو کـات ، هـەردەم، گشـت کات
دَائِمي: هەمیشـەیی، جـاویدانی، گشـت کاتی ، سەراپایی
دَائِن: خاوەن ، وام ، قەرزدەر
دَائِي: ناساغ ، نەخۆش، ناساز

داب: خشـۆك ، خشـندە ، گیاندارێکـە لەسەر سك بڕوا وەك کرمو مار
دَابَّـةٌ: ئـاژەڵ، وڵاخ، گیـــانەوەر، زیندەوەر، دەعبا، جانەوەر
دَابِـرْ: کۆتـایی ، بنـەڕەت، بنەچـە، رەگ، سـەرچاوە، ئەوپەڕ، رابوردوو
دَابُوق:کەتیرەی سەوز، غرێ،دەموکانە
دَاثـر: تیـاچوو، فەوتـاو، لـەناوچوو، نەماو
دَاجّ: بەحەماڵو بار هەڵگران دەوترێـت چونکە بەسەرزەویدا دەڕۆنو دەچن
دَاجي: ریاییکرد، دڕۆیکرد،مەراییکرد
دَاجَن: مەراییکرد، ماسـتاویکرد،مامـە حەمەییکرد
دَاجِنْ(أَلِيف): ماڵی، هۆگر، ڕام، کەوی
دَاجِنَـةٌ: هـەوری بارانـاویی، بارانـی بەردەوام
دَاجِيّ: خۆشگوزەرانیو خۆشحاڵی
دَاحَ: کشا، فراوانبوو، گەورەبوو
دَاحَت الشَّجَرَةُ: گەورەبوو، پـەلو پـۆی دەردا
دَاحُ: نـەخشێکە دەخرێتـە بـەرچاوی منالان، جۆرە بۆنێکی خۆشە
دَاحَةٌ: دنیـا، دنیـای رۆشـن، ئـەوەی هەستی پێدەکەین لـەژینو دەسـتووری گەردوون
دَاحِرْ: دووری خستەوە،پەراگەندەیکرد

دَاحِسْ ـ دَاحُــوس: مــوو ، دوومــەلّ، بزمارە

دَاحَــلَ: هەڵیخەڵــەتاند، فریــوی‌دا، چاوبەستی لێکرد

دَاحُــول: ئــەو داوەی راوچــی مــامز دەینێتەوە

دَاخَ: ملی‌کەچککرد،خۆی دابەدەستەوە

دَاخَ البِــلادَ:دەســتی بەســــەراگرت، خستیە ژێر دەستەڵاتی خۆیەوە

دَاخَ الرَّجُل: گــێژی خــوارد، گێژبــوو، وڕبوو،تـاس بردیـەوە، ســەرە خولێــی توش هات، بورایەوە، لەهۆش چوو

دَاخَلَ: خـۆی تــێ هــەڵقورتان، خــۆی تێ هاویشت

دَاخِلْ: ناوەوە، ناوەکەی ،ژورەوە

دَاخِلَةُ الإنْسَان: نیەتی، ناخ‌و دەروونی، بیرو باوەڕی

دَاخِلَــةُ الإِزَار: ئـەوەی دێـت بــەدوای جەستەدا

دَاخِلَةُ الأَرْض: نـادیارو نهێنیەکانی نێـو ناخی زەوی

دَاخِلِيّ: ناوەکی، ناوخۆیی، لـەناوخۆدا، شتی ناوە

دَاخِلِيَّة: ناوخۆیی ، ناوەکی

دَاخِلِيًّا: لەناوخۆدا، لەناوەوە

دَادَ الطَّعَــام: کرمــی هەڵــهێنا، کرمــی تێدا

دَارَ: خولایــەوە، ســوڕایەوە، خــولی خوارد، وەرچەرخا، گەڕانی

دَارَ بِالشَّــئ: پێوەســــوڕا، پێــوەی وەرچەرخاو گەڕا

دَارَ الدَّهْــــر: رۆژگـــار وەرگــــەڕا، هەڵگەڕایەوە، رۆیی‌و بەسەرچوو

دَارَ مَعَ الزَّمَن: لەگـەلّ کاتـابوو، کـوڕی رۆژ بوو

دَارَ فِــي الشَّــوَارِع: کۆلگــێڕی‌کرد، سوڕایەوە

دَارْ: مالّ ، خانوو ، لانە، خنیك، موڵك

دَارُ الآثَار: مۆزەخانە، عەنتیکە خانــە، ئـەو لانەیەــە کــەپاشماوە دێریــن‌و کۆنەکانی تێدایە

دَارُ البَقَاء: قیامەت ، ئـەو دنیـا، رۆژی دوایی ، پاشە رۆژ

دَارُ الفَنّ: خانەی هونەر، لانەی هونەر

دَارُ التَّمْثِيل: شـانۆ، شـوێنێکی بـەرزە لەتەختــە دروســت ئــەکرێ نمــایش‌و شـانۆگەریی یـاخود ســەمای لەســـەر دەکرێ

دَارْصِينِي(قِرْفَة): دارچینی، داچیــن ، توێکڵــە دارێکـی سـوورکاری بۆنخۆشـی گەرمیانی‌یە لێدەنرێ بەچایی لەگــەلّ بەهاراتیشا بەکار دەهێنرێ

دَارُ الفَنَاء: دنیای تیاچوو

دَارُ القَضَــاء: دادگـا، دادگــە ، دیوانــی دادو هاوارو گلەیی پرسین

دَارُ القَمَر: خەرمانەی مانگ

دَارُ المُعَلمِين: لانەی مامۆستایان

دَارَ ـ دَرور (كَثْرَةَ اللبَن): ئاژەڵێك شیری زۆر بێت

دَارَان: دنیـاو قیامـەت ، هـەردوو دنیـا، ئەم دنیاو ئەو دنیا

دَارَى: دڵنەوایی‌کرد، دڵی برد بەڕێوە

دَارِب: پشت سوورو دلێر

دَارَة: خەرمانەی مانگ، قیبلە، رووگە، بەلای سەخت، زەوی بەر فراوان

دارِجْ: باو ، ناسراو، ئاسایی، ئەوەی تێدایە
دارِس: کۆششیکرد، تەقەلایدا،خوێندی
دارِع: زرێ پۆش ، زرێدار، کەسێکە زرێ لەبەر بکات
دارِعَة: کەشتیەکی جەنگی لەپۆلا دروستکراو
دارِك (تَبِعَ ـ لاحَقَ): شوێنیکەوت، بەدوایا رۆیی، پێبەپێ رۆیی
دارِم: درەختێکی بیابانییە
دارِي: خاوەن بەخشش و نیعمەت، ئەوەی لەماڵدایە ، ماڵی، کەوی ، دەستەمۆ
داسَ الشَّئ: سووك و رسوای‌کرد، پانیکردەوە، پێی پیانا، پلیشانیەوە
داسَ الطَرِيق: کوتایەوە، هاتەوە بەسەریا
داسَ السَيفَ: تیژیکرد، ساویدا
داسَ الزَّرْعَ: دوورییەوە،هاتەوە بەسەریا
داسُوس: جاسووس، سیخور، کەسێکە کەبەدزییەوە هەواڵ و باسی یەکێك یاخود شوێنێك بەلایەن و دەزگاو یەکێك بگەیەنێ
داشِن: تازە ، نوێ
داشِن مِنْ الثِياب: جل و بەرگی نوێ
داشِن مِنَ الدُور: ئەو ماڵانەی هێشتا کەس تیایاندا جێنشین نەبوە
داعَى: شکاتیکرد، سکاڵایکرد
داعَى الحائِط: وێرانیکرد، روخاندی، رماندی
داعَبَ (مازَح): یاریکرد، گاڵتەیکرد، گەمەی کرد، شۆخیکرد
داعَبَ المَرْأة: یاری و دەستبازی لەگەڵکرد
داعِبْ: گاڵتەچی، تیزەجاڕ ، گاڵتەباز
داعِرْ: سۆزانی، داوێن پیس، بێئابرو
داعَسَهُ: بریندارێکرد، زامداریکرد
داعَكَ: بەتوندی دژایەتیکرد، ناکۆکی نواند، دژی وەستا
داعِمْ: پیاکێشەر، لێدەر
داعِي ـ داعِيَة: بانگخواز، هۆ، هاندەر، ئەوەی خەڵکی بانگدەکات بۆ رێبازو بیروباوەڕێك
داغِر: بەدرەوشت، بەدخوو، ریسوا، سوك، نزم
داغَشَه: لەسەر ئاوەکە دەوریداوتەنگی پێهەڵچنی
داغِصَة (اللحم المُكْتَنِز): تێکسمڕاو ، قەڵەوی شیشمان
داغِصَة (صَابُونَة الرُكْبَة): کلاوەی ئەژنۆ، کەشکەژنۆ
داغِل (فاسد): ناپاك، بەدخوو، بەد رەوشت، تێکدەر، نزم، سووك
داغِلَة: کینەی نێو دەروون، کۆمەڵێك ناتەواوی و عەیبی یەکێکیان بەردەست بکەوێت
دافَ: شلەقانی، تێکیدا، تێکەڵیکرد، توانیەوە، ئاوێتەیکرد
دافَّ: خێرایکرد، پەلەیکرد، دەست و بردیکرد
دافَّ عَلَيه: مەلمەتی کردە سەری و تەواو کوشتی
دافَّة: کۆمەڵە خەڵکێك لەشارێکەوە بچن بۆ شارێکی دی

دَافَعَ عَنْهُ الأَذَى: پاراستی، بەرگری لێکرد
دَافَعَ عَنْه: پاراستی، بەرگری لێکرد
دَافِع: دوور خەرەوە،دەستپێوەنەر، مۆ ، هاندەر، پاڵنەر
دَافِق: بەلێشاو ، بەپچڕ پچڕ دێت بەدوای یەکدا
دَافَعَه: پاڵی پێوەنا ، ئەمرۆ بەسبەینیێی کرد، بەرێیکرد
دَافِن الأمر: نهێنییەکەی،ناوکرۆکەکەی ، ناوەکەی، ناوەوەی
دَاقَ الطَّعَام: چەشتی ، تامیکرد، چێژتی
دَاكَ القَوم: شڵەژان، شپرزەبوون، ئاژاوەیان تێکەوت
دَاكَ الشَّئ: کوتای، شێلای، وردو خاشیکرد
دَالَ دَولاً وَدُولَة: زانرا، ناسرا، ناوی دەرکرد، ناوبانگی پەیاکرد
دَالَ الزَّمَان: رۆژگار گۆڕا ، رۆژگار وەرچەرخا
دَالَ الرَّجُل فِي مَشْيَتِه: خێرایکردو لەکاتی نزیك بونەوەدا هێواشی کردەوە
دَالَ الثَّوب: پروا، رزا، کۆتبوو، داوەشا
دَالَ بَطْنُه: ئاوسا، کشا، بەرزبوەوە
دَالِي: نەرمیو دڵراگرتنی بۆ نواند
دَالَّة: ناوبانگ، ناسراو، دیار، ئاشکرا، بەرچاو، نیشانە
دَالِح: دەرهێنانی ئاو لەبیرو بەتاڵکردنەوەی لەحەوزێکدا
دَالِح: هەوری باران هەڵگر، هەوری پڕ باران، هەوری بەباران

دَالَسَه: هەڵی خەڵەتاند، فێڵیلێکرد، فریویدا، چاوبەستی لێکرد
دَالِف: تیرێکە نزیك نیشانە پاشان لەشوێنی خۆی دەترازێ
دَالِي: بەکێشکردنی دۆڵچە لەبیردا
دَالِيَة: جەنجەر،ئاوسەرخەر، گەردونی، ناعور ، چەرمێکی دوو فلیقانەیە ئاوی پێ هەڵدەگۆزرێ لەبیر
دَام: مایەوە، بەردەوامبوو، یەك بینە مایەوە، چەسپا، جێگیربوو
دَامَت الدَّلو: پڕئاوبوو، سەرلێوبوو
دَامَا: یارییەکە خانەی کێشراوی هەیە وەك خانەکانی شەترەنج ، دامە
دَامِج(لَيل دَامِج): شەوی تاریك، نوتەك، بێتروسك، تاریکە شەو
دَامِجَانَة ـ دَمْلَجَانَة وَدَمَجَانَة: کوپەی گەورە کەبۆسرکە نانەوە دروستکراوە
دَامِس: تاریك ، نوتەك، چەتوون
دَامِع: تەڕ ، پاراو ، ئاو لێ تکاو
دَامِغَة: ئەو لێدانەی کەدەگات بەمێشکو سەر، لێدەر ، بڕەڕ، تەواو
دَامِكَة: سەختیو بەلا، نەهامەتی
دَامَلَهُ: دڵی راگرت، دڵی برد بەڕێوە، سەغڵەتیکرد
دَامُوس: ئەو رەوگەو جێگەیەی راوچی خۆی تێدا حەشار دەدات کاتی راوکردن
دَامِي: خوێنی لێدێ ، خوێن لێهاتوو
دَامِيَة: ئەولێدانەی خوێن دەردەپەڕێنێ، خوێناوی ، خوێنین
دَانَ: لاوازو کزو سەرشۆڕو نزم بوو
دَانَ الرَّجُل: ملکەچ بوو، گوێڕایەڵبوو

دَانَ:قـەرزى پێدا ، فەرمانى دابەسەريا، كردى بەئاينى خۆى
دَانِي: نزيك ، پێشەوە، نزم
دَاهَى: بەلاّو نەهامەتى هات بەسەرياندا
دَاهَنَ: پێچەوانـەى نێوناخو دەروونـى بەدەرخست، چاپلوسىكرد
دَاهِيَة: موسيبەت، بـەلاّ، نەهامـەتى، نارەحـەتى، كارەسـات، چـورتم، گێـژى رۆژگار، بەدبەختى دنيا
دَاوَى: چارەسـەريكرد، باشـيكرد، تيماريكرد
دَاوَرَ: لەگـەڵى هەڵسـوڕاو خولايـەوە، لەپاڵيا چەرخا
دَاوَرَ عَلَى الأَمْر: چارەسەريكرد
دَاوَلَ اللهُ الأَيَام بَيْنَ النَاس:پەروەردگار رۆژگارى لەنێوان خەڵكيدا وەرچەرخان جـارێك بـۆ ئـەوان جـارێكى ديكـە بـۆ ئەوانى دى
دَاوَمَ: مايـەوە، بـەردەوام بـوو، لەسەررەوييەى بەردەوام بوو
دَاوَمَ الأَمْرَ: لەسەر كار بەردەوامبوو
دَايَة: مامان ، دايەن
دَايِغ: ور ، گێـژ، كـاس، دۆش، هـێڕ، حۆل، هوڕكردن
دَايَنَه: مامەڵـەى لەگەڵكردو يـەكێكيان قەرزيدا بـەوى ديكەيان ، لێى پرسيەوە
دَأَبَ فِي العَمَل: رەنجيـدا، تێكۆشـا، ماندوبوو
دَأَبَ فِي الشَر: خراپـەو شـەڕى كـردە پيشەو خوى پێوەگرت
دَأْب(عَـادَة): خـوو ، رەوشـتو دەق پێوەگرتن

دَأْب: كۆڵنەدان، بەردەوامى، تێكۆشان، شەكەتىو هەوڵدان

دب

دَبَّ: بەسـەر سـنگ رۆيـى، خشـا، گاگۆڵكێى كرد
دَبَّ الشِقَاق بَيْنَهُم: ئاژاوەيـان تێكەوت، ناكۆكى كەوتە ناويانەوە
دَبَّ فِيه الفَسَاد: خراپـەى تێكـەوت، بۆنىكرد
دُبّ: ورچ، درندەيەكى تووكنى گەورەى كێوييـە بەئـەندازەى جاشـەكەرێك دەبێتو دەستوپێى وەك دەستو پێـى مرۆڤ وايە
دُبّ الأَكْـبَر وَالأَصْغَـر: حەوتەوانـەى گەورەو بچووك
دَبَى ـ دَبَاة: كوللە مسكە، پىَكـوڕە، فەرخە كوللـە كەهێشتا باڵى نـەگرتبىَ تازە خەريكى پىَ هەڵگرتن بێت
دُبَّاء: كوولەكە
دَبَّـاب: ئـەوەى زۆر دەڕوات، لاوازێـك كەكوتە كوت دەڕوات
دَبَّابَة: تانك ، دەبابە ، خشۆك
دَبَّاج: فرۆشى پارچە ئاوريشم
دُبَّـاخ(لُعْبَـة النَـطّ): سـنگەوباز، دايماسـۆن، سـنگەو بـازد، هـەڵچوون بەسەر يەكێكدا لەگەمـەى كەوشـەكێندا تێكەوتبىَ
دَبَـار: تيـاچوون ، فـەوتان، نـەمان ، دوابران
دَبَـار: گژوگيـاى نێـو كێڵگـە، رووداو، شكستو دۆڕان
دَبَّاس: دۆشاوگر، دۆشاو فرۆش

دَبّاغ: پێستە خۆشکەر، دەباخچی
دِباغَة: دەباخچێتی، پێستەخۆشکەر
دُبَال: پەیین ، سەنێر ، تەرسی وشك
دَبَبَ: قـژی زۆر ، یەكەم بەچكەی نێری مانگا
دَبَّة: دەبە، دۆلكەیەك بۆ زەیت، شوێنێك بەردی زۆربێت، كوولەكە
دَبَجَ ـ دَبْجَة: رازاندیەوە، جوانیكرد، ئارایشتیدا
دَبَجَ الطَّيلَسان: رازاندیەوە بەپارچە ئاوریشم
دِبْدَان: تەپڵ ، دەهۆڵ
دَبْدَبَ الحَافِر: سمكۆڵیكرد، تەپەو دەنگی سمی هات
دَبْدَبَ بِرِجْلِه: تەپەی پێی هات
دَبْدَبَة: تەپەی پێ، خشەی پێ
دَبَر: پشتی هەڵكرد،رۆیی، تێپەڕیی
دَبَرَ الرَّجُل: مرد ، گیانی سپارد
دَبَّرَ: رێكیخست، ئامادەیكرد، پێكیهێنا، جێبەجێیكرد، بەڕێوەیبرد، پاشەكەوتیكرد
دَبَّرَ تُهْمَة: بۆی هەڵبەست ، دایەپاڵی
دَبَّرَ خطَّة: نەخشەی كێشا،تەگبیریكرد
دَبَّرَ مَكِيدَة: پیلانیگێڕا ، بۆسەی نایەوە
دُبُر: كـۆم ، كـون ، قنگ ، قـاش، كۆتایی، بن، پندۆك، ئەندامی شەرم
دَبْر: مـردن ، تیـاچوون ، فـەوتان ، نەمان
دَبْر: كۆمەڵە هەنگو زەردەواڵەیەك
دِبْر: ئـەوەی زەردەواڵـە یـان هـەنگ پێوەی داوە

دِبْرَة: پێچەوانەی رووگەو قیبلە
دِبْسَ العِنَب: باش گەیی،شیرین بوو
دَبْسَ العَصِير المَغْلِي: خەست بـوەوە، بوو بەدۆشاو
دَبْسَ الشَّيْ: شاردیەوە، بۆسەیدا
دَبْس: زۆر ، مشە، فـرە ، زەبـەندە، زیاد
دِبْس(عَسَل العِنَب وَاالتَّمْر): دۆشـاو، دۆشاوی خورماو ترێ
دِبْس: شیرینی هەنگ، شیرینی خورماو شتی دیكە
دُبْسَة: سـووری تـێر كـە رووەو رەش دەردەكەوێت
دَبَغَ الجِلْد: پێستەی خـۆشكرد، دەباخیكرد، تاڵاویكرد
دَبْغ: پێستەی خۆشكراو، تاڵدراو
دِبْغ ـ دِبْغَة: كەرەستەی پێستە خۆشكردن
دَبْغ الجُلُود: پێستە خۆشكردن، تاڵاوكردن
دَبَقَ الصَّائِد: راویكرد بەقاچ پیالكان
دَبَقَ بِه: پیانوسا ، پیالكا
دِبْق(لَزِج): الینج، لكێنەر،پیانووسێنەر، لیچق، چەسپ وەكو چەسپی چریش و ئیدی
دِبْق ـ دَابُوق: كەتیەرەی سەوز، غرێ
دَبْكَة: سەمایەكی بەناوبانگە، شایی ، هەڵپەركێ
دَبَلَ الأَرْض: بەهێزیكرد بە پەیین
دَبَلَ الشَّيْ: بەشێوەیەكی گشتی چاكی كرد
دَبَلَ (سَمَّدَ): پەیینیكرد

دَبْل: رشانەوە، حەوز ، روباری بچووك

دَبْلَة: دومەڵی نادیارو ناوەکی، کونی تەور

دُبْلَة(اللقمَة الكَبيرَة): پارووی زل

دِبْلَة: ئەڵقە ، ئەموستیلە ، ئەڵقەی بێنقێم‌و پیرۆزە

دِبلوم: دبلۆم ، ئاستێکی ئەکادیمیە لەخوێندن

دِبْلُومَاسي: دبلۆماسی، نوێنەری دەوڵەت لەوڵاتان

دَبُوب: قسەهێنەرو قسەبەر، ئەوەی نێوانی خەڵکی تێکدەدات،بوختانکەر، فیتنە، ئاشوبگێڕ

دَبُوب ـ دِيبُوب: قەڵەو ، خرپن، گۆشتن ، تێکسمڕاو، قەڵەویچکە

دَبُور: بای خۆرنشین

دَبُور(زُنْبُور): زەردەواڵە، سیرەمۆزە، گیاندارێکە رەنگ زەردو باڵدارو چزوداره لەهەنگو مێش زۆر گەورەترەو هەندێکیان کوشندەن

دَبُورَة: ئامێرێکە بەردی پێ رێکدەکرێ

دَبُوس: دەرزی سەرخڕ، دەمبوس، دەرزی سنجاق

دَبُوس الفَسِيل: مێکوت،دارێکەسەرێکی خڕی پێوەیەو جلو بەرگی پێدەکوترێ لەکاتی شتندا

دَبُوقَاء: کەتیرەی سەوز ، غرێ

دَبُول: جەرگ سوتاو، لەناوچوون، سەختی‌و نارەحەتی

دَبِيب: هەموو رەویندەیەك بەسەر زەویدا ، زیندەوارانی دەریایی

دُبَيت الأرْض: کوللەمسکە یا کوللە پێکورە هەمووی خوارد

دَبِيغ: پێستەی خۆشکراو، دەباغ کراو

دُبَيلَة: دومەڵ، سەختی، نارەحەتی، ناسۆری

دث

دِثَار(غِطَاء): داپۆشەر، سەرەخەر، لێفە، بەتانی، جاجم

دَثَرَ الرَّسْم: فەوتا، سڕایەوە، تیاچوو، کوژایەوە، پوکایەوە

دَثَّرَ: لەناوی برد، کوژاندیەوە،سڕیەوە، پوکانیەوە، دای پۆشی

دج

دَجَّ القَوم: لەسەرخۆ تێپەڕین، بەهێواشی رۆیشتن

دَجَّ البَيت: دڵۆپەی کرد، تنۆك تنۆك ئاوی لێچۆڕا

دَجَّ السِتَر: دایدایەوە، هێنایە خوارەوە

دَجَا اللَيل: تاریکی‌کرد، تاریکداهات

دَجَا الثَوب: فراوانبوو، گوشادبوو

دَجَاج ـ دُجَاج: مریشك ،مامر، مر، باڵندەی ماڵی، مرەباخی

دجَاج الهِنْد والحَبَش والتركي والرومي: قەلەمون ، عەلە شیش

دُجَاج فِرْعَون: مریشکی شاخدار

دَجَاجَة: مریشکێك ، یەك مریشك

دَجَاجِي: مریشك فرۆش، پسپۆڕی باڵندە

دَجَّال(مَاء الذَهَب): زێڕپڕۆش، رووکەش، زەرکەفت، زەرکفت

دَجَّال(كَذَّاب ـ عَرَّاف): درۆزن ، جامباز، دەستبڕ، جادووگەر ، فاڵچی

دَجَّال(سَرْجِين ـ الزِّبْل): پەیین،تەپاڵە، رجین، زبڵ

دُجَالَة: قەتران، تار، رۆنی هەندێ درەخت

دَجَّالَة: کۆمەڵێکی گەورە

دُجَّة: تاریکیەکی چەتوون، تاریکایی بێتروسك، شەوەزەنگ، ئەموستەچاو

دَجَّجَ (لَبِسَ السِّلاحَ): چەکی لەخۆیدا، چەکی بەست، خۆی پڕ چەك کرد

دَجَّجَتِ السَّمَاءُ: هەوریکرد، بەری ئاسمان بەهەور گیرا، بوو بەهەور

دَجِرَ: تیاما ، سەری سوڕما

دُجْرَان: داری ڕێککراوی سەردەوار یان ماڵ

دَجَلَ (كَذَبَ): درۆیکرد، راستی‌نەکرد

دَجَلَ (طَلاهُ بالدُّجَيل): چەوری کرد، تاری تێهەڵسوو، بەقەتران هەنوی کرد

دَجَّلَ: زێڕپۆشی‌کرد

دَجَّلَ الأَرْضَ: پەینی تێکرد

دَجَّلَ عَلَيهِ: هەڵی خەڵەتاند، فێڵی لێکرد، جادووی لێکرد،چاوبەستی لێکرد

دِجْلَة: یەکێکە لەدوو روبارە مەزنەکەی عێراق

دَجَنَ القَومُ: هەورو بارانی تێدابوو

دَجَنَ الليلُ: تاریکبوو، رەشبوو

دَجَنَ بِالمَكَانِ: مایەوە،هەڵیدا، جێنشینبوو

دَجَنَ (أَلِفَ وَاسْتَأنَسَ): ماڵیبوو، هۆگربوو، کەویبوو

دَجَّنَ الحَيوَانَ: ماڵی‌کرد، کەوی‌کرد

دُجْنَة: تاریکی ، رەشی ، بێترووسك

دُجْنَة فِي أَلوَانِ الإبِل: ناشیرین ترین جۆری رەش ، تاریکترین

دُجُنَّة ـ دَجِنَّة ـ دِجِنَّة: هەوری رەشی باراندار

دَجُوجِيّ: شەوەزەنگ، تار، شەوی تاریك

دَجِيّ: شەوی تاریك‌و نوتەك

دُجْيَة: تاریکی یان لەگەڵ هەورو هاڵ

دُجَيل: تار، قەتران ، رۆنی هەندێ درەخت

د ح

دَحَـا اللهُ الأَرْضَ: فراوانی‌کرد، گوشادی‌کرد

دَحَا البَطْنُ: ئاوسا ، گەورە زلبوو

دَحَّاس ـ دُحَّاس: کرمێکی زەردە لەژێر خۆڵدا

دَحَّال: راوچیەك راو بەداو بکات

دَحَى الشَّيءَ: فراووان‌و گوشادی کرد

دَحَرَ (هَزَمَ): شکانی، بەزانی، بۆڕیدا

دَحْر: شکاندن ، بەزین، تێشکان، بۆڕخواردن

دَحْرَجَ: تل بووەوە، گلۆربووەوە، هاتەخوارەوە

دُحْرُوجَة: ئەو تەرسەقولەی کەقالۆنچە تلی ئەدا، خلێنکە

دَحَسَ بَيْنَ القَومِ: ئاژاوەو گێچەڵی نایەوە، فیتنەیکرد لەنێوانیاندا

دَحَسَ الشَّيءَ: پڕیکرد، سەرلێوی‌کرد

دَحَسَ يَدَهُ: دەستی تێخست، چنگی پیاکرد

دَحِسَ الأُصْبُعُ: مووی لێهات

دَحَضَ ـ دَحْضَ: بەتاڵی‌کردەوە، بەدرۆی خستەوە، بیانوی بڕی

دَحَضَ عَنِ الأمْرِ: لێی کۆڵیەوە، بۆی کەڕا

دَحَضَ الحُجَةَ: هەڵیوەشاند، بەتاڵی کردەوە
دَحَضَ الشَمْس: بەرەوئاوابوون چوو
دَحَضَ رجْلَه: پێی هەڵخلیسکا
دَحْض(تَفْنيد وَإِبْطَال): بەتاڵکردنەوە، بەدرۆ خستنەوە
دَحَض(المَكَان الزَلَق): خلیسك، لووس، پێهەڵخلیسکێنەر
دَحِل: سکی زلو گەورەبوو، ورگی گەورەبوو
دَحْل ـ دُحْل: چاڵێکە کونەکەی تەنگو لەژێریشەوە فراوانە
دَحِل: قەڵەویچکەی کورتە بنەو ورگ زل، فریودەر، هەڵخەڵەتێنەر
دَحْلاء: بیرێك دەمەکەی تەنك بێتو ئەملاو لاکەی فراوان بێت
دَحُور: دوورخراوە، پەراگەندەکراو
دَحُول: بیری دەم تەسكو ناوفراوان

د خ

دِخَال: کلکی ئەسپ، چوون بەنێویەکی جومگەکان
دُخَان ـ دُخَان: دووکەڵ، هەڵم، ژەنگار، تەم، دووکێل، کاروو، کاری، دومان
دَخسَ الشَئ فِي الرَمَاد: کردی بەژێر خۆڵە مێشەوە
دَخَسْ: دەردێکە لەسمی ولاخدا، سم گەنین ،ئارنگ، شەلکە
دُخس(دُلْفِين): دۆلفین
دَخَلَ: چوەناوی، تێیچوو، خۆی پیاکرد، دەستی پێکرد
دَخَلَ فِي: پیاچوو، پیاتێپەڕی،کونیکرد
دَخَلَ عَلَيه: سەریدا، چوە لای
دَخَلَ بِلا إستئذان: بێپرس خۆیپیاکرد
دَخَلَ عَلَى زَوْجَتِه: چوە پەردەوە، چوە لای خێزانەکەی
دَخَّلَ: پیاکرد ، خستیە ناوی، تێی ئاخنی ، تێی فرێدا ، کردیە ژورەوە
دَخَلَ فِي عَقْله أوجَسَده: تێکچوو، شێت بوو، لێی شێوا، هۆشی نەما
دُخِلَ أمْرُ فُلان: لەناوەوە تێکچوو، لەناوەوە بۆگەن بوو
دَخْل(رِيبَة ـ شَك): گومان ، دوودڵی، سووسەکردن
دَخَل(فَسَاد العَقْل): تێکچوون ، شێتی، عەقڵ بارکردن ، هۆش نەمان
دُخْلَة(زَفَاف): شەوی پەردە، شەوی زاواییو بوکێنی، چوونە پەردە
دَخْمَس(خَدَع): هەڵی خەڵەتان، فێڵیکرد، خەڵەتانی
دَخْمَسَة(خِدَاع): هەڵخەڵەتان،فێڵکردن، خەڵەتان، چاوبەست
دَخَنَ: دوکەڵی لێهەڵسا ، ئاگرەکە دوکەڵیکرد
دَخِنَ الطَعَام: بۆنی دووکەڵی گرت
دَخَن (دُخَان): دوکەڵ ، هەڵم، دووکێل
دَخَن(فَسَاد): خراپەو دڵ پیسی، بەدخویی، بەدڕەوشتی
دُخْن(نَبَات): هەرزن، گاڵی، گارپس ، ئەرزن، گارس، گاڵ، دانەوێڵەیەکی وردی لووسی بێپیزە ئەکرێ بەنان
دَخَنَ الشَئ: دوکەڵی لێ بەرزبوەوە
دَخَّنَ التِبغ: توتنی بەکارهێنا، توتنی کێشا
دَخْناء: رەنگ ڕەشی وەك دوکەڵ

دُخْنَة: دوكەڵی ، ڕەنگ دوکەڵ
دُخُول: چونە ناو، چونە ژوور، هاتنە کایە، پیا تێپەڕین
دُخُولِيَّة: کرێی چونە ژورەوە،دەرگانە
دَخِيس: ژمارەیەکی زۆر ، گیای پڕی لەوەڕ
دَخِيل: نامۆ، ئاوەکی، دەرەکی،سەیر ، نارەسەن ، ناکەس

د د

دَدُ ـ دَدَن (لَهْو وَلَعِب): یاریو گەمە، لاقرتی ، سەرگەرمی

د ر

دَرَّ الحَلِيب(كَثُرَ): زۆربوو، فرەبوو، زیادبوو ، پتر بوو
دَرّ: شیر زۆریی ، نەفس
دَرَّ الدُّنْيَا عَلَى أَهْلِهَا: دنیا پڕخێرو خۆشیبوو
دَرَّ النَّبَات: بەرزبوەوەو چو بەناویەکا
دَرَّ العَرَق: رژیی، هاتە دەرەوە، دەریدا
دَرَّ السِّرَاج: ڕۆشن بوو، روناکبوو، تیشکی پەخش کرد
دَرَّ السُّوق: جموجوولی تێکەوت، گەرم بوو
دَرَّ العُرُوق: پڕ لەخوێن بوو
دَرَّ الفَرَس: بەخێرایی ڕۆیی
دَرَّ وَجْهُه: رووی چاك بوەوە پاش نەخۆشیو ناساغی
دُرّ ـ دُرَّة: گەوهەر ، مرواری، بەهەموو جۆرە بەردێکی نرخدار دەڵێن وەکو دوڕو یاقوتو زمرووتو ئیتر ..
دَرَى: پێیزانی، زانی، بۆیدەرکەوت
دَرَى الأَمْر وَبِالأَمْر: فێربوو، زانی
دَرَى الرَّأس: سەری داهێنا بەشانە
دِرَايَة: زانین، دانایی، زانیاریی، ڕێ پێ بردن، تێبینی، پسپۆری، کارامەیی
دُرَّاج: سوێسکە، زرەکەو ، سووسکە، مەلێکە وەکو کەو وایە بەلآم بچووکترەو گۆشتی دەخورێو خۆشە
دَرَّاج: ژیشك، قسەهێنەرو قسەبەر، فیتنە، ئەوەی زۆر دێتو دەچێت
دَرَّاجَة(عَجَلَة): پاسکیل، دوچەرخە، ئەسپە ئاسنینە، پایسکیل
دَرَّاجَة بُخَارِيَة: ماتۆڕ
دَرَّاس:ئەوەیزۆر دەرسو وانەدەڵێتەوە
دَرَّاس الحِنْطَة: کوتان ، داگرتنەوە
دِرَاسَة: خوێندن، پشکنین، فێربوون، توێژینەوە، لێکۆڵینەوە
دَرَّاسَة: کۆمباین، مەکینەی دورینەوەی بەروبووم، دەڕاسە
دُرَّاعَة: جبە، جۆرە پاڵتۆیەکی داوێندرێژی قۆڵدارەو زانایانو مەلاکان لەبەری دەکەن گوایە مێژووی سەرهەڵدانی دەگەڕێتەوە بۆ سەردەمی عەبباسی
دَرَّاق: چەقالە ، شەراب
دَرَّاقِن: جۆرێکە لەقۆخ
دَرَاك: زانی، پێی زانی، زانابوو
دِرَاك: ریزبەند، یەك بەدوای یەکدا، رشتەی دوا بەدوا
دَرَّام: ژیشك، کەروێشك، کورتەبنەی خاوو خلیچك
دَرَاهِم: پولو دراوی کانزایی
دِرَايَة: زانیاری، زانین، پەی پێبردن، شارەزایی، کارامەیی، پسپۆری

دَرَأَ: دووری خستەوە، گێڕایەوە

دَرْء: دوورخستنەوە، خواریی‌و لاریی

دَرِبَ: پێی راهات، رام بوو، لەسەری دەقی پێوە بەست

دَرِبَ بِـه: مەشقی لەسەر کرد، پێی فێربوو

دَرَّبَ: مەشقی پێکرد، رای هێنا، فێری‌کرد

دَرْب(طَرِيق ـ سَبِيل): رێگا، رێباز،رێڕەو

دَرْبَـان ـ دَرْبَـان: دەرگاوان، وشەیەکی فارسی‌یە لەبنەڕەتدا

دُرْبَـة: راهاتوویی‌و زانیاری فێربوون داب‌و نەریت، ئەزموون، مەشقکردن

دَرْبَزِيـن: کۆڵەکەی رێك لەسەرپەیەوە شوێنی دانیشتن هەبێت

دَرْبَكَّة: دومبەڵەك

دَرْبُونَة: کۆلان ، کوچە، کووە کلێکە لەگەڕەکێك

دُرَّة(بِبغَاء صَغِير): تووتی بچووك

دِرَّة: شیر، لەبەررۆیشتن، خوێن، قامچی لێدان

دَرَجَ(مَشَى): رۆیی،تێپەڕیی،پێشکەوت

دَرَجَ الرَّجُل: بەپێ پلیکانەدا سەرکەوت

دَرَجَ القَومُ: تیاچوون‌و نەمان

دَرَجَ البِنَـاء: بەدوای یەکا هەڵی چینی

دَرَجَ: بەرێو شوێنی رۆیی

دَرَجْ: رێ،رێگە، رێباز، پلیکانە، پەیژە، قالدرمە

دُرْج: چەکمەجە ، چاوی مێز

دَرْج: تۆمار ، نوسراوی تۆمارکراو

دَرَّجَ (قَسَّمَ إلَى دَرَجَات): بەشبەشی‌کرد، کەرت کەرتی‌کرد

دَرَّجَ البِنَـاء: پلیکانە یا پەیژەی بۆکرد

دُرَّج: رووداوی مەزن‌و گەورە

دَرَجَة: پایە،پلەی کۆمەڵایەتی، قۆناغ ، ژمارە، نیشانە، پۆل ، پلە

دَرِدَ(ذَهَبَت أسنَانُه): دانەکانی کەوتن

دَرْدَار: دارە رەش ، دار بنار، رەشەدار

دَرْدَرَ البُسْرَة: جویی لەدەمیدا

دُرْدُر: شوێنی دەرهاتنی ددانی منالٌ

دُرْدُور: مزراح،شوێنێکە لەنێودەریاداو دەترسن لەغەرق بوون تێیدا

دُرْدِي: خڵتەی بنی زەیت‌و رۆن

دَرَرُ الطَّرِيق: ناوەڕاستی، میانەی

دَرَز: چنی، بەوردی دروی، سفت چنی

دَرْزَة : تەقەڵ ، تیك، جارە دوفێك، تاڵتاڵە دروون

دَرْزَن: دەستە ، دەسك، گورزە، کۆمەڵە، زەمفان

دَرْزِي: بەرگدروو ، دوورەر، دەرزی

دَرَسَ: سڕیەوە،کوژانیەوە،کۆنبوو

دَرَسَ الكِتَاب: خوێندی

دَرَسَ الرَّسْم: سڕایەوە ، کوژایەوە

دَرَسَ الشَّئ: شوێنەواری رۆیی

دَرْس ـ دَرس ـ دَرِيـس: جل‌و بەرگی پروکاوو شڕ، کلکی وشتر ، یارییەکی بەناو بانگە

دَرَّسَ: فێری کرد، وانەی وتەوە

دَرْس ـ دُرُوس: سڕینەوە، کوژانەوە، وانە خوێندن

دُرْسَة: وەرزش‌و پیادەکردنی

دَرِصَت النَّاقَـة: کەوتنی ددانەکانی بەهۆی پیرییەوە

دِرص ـ دَرص: بەچکە مشك‌و پشیلەو کەروێشك

دَرْصَاء:وشترێكه لەبەر پیری ددانەكانی كەوتبێ

دَرَعَ: زرێو قەڵغانی پۆشی

دَرَعَ المَرْأَة: قەڵغانی پێ پۆشی

دِرْع: قەڵغان ، بەرگە، زرێ

دَرَع: گژوگیای تازە

دَرَعَ: رایدا، راپێچیكرد، بەكێشی كرد

دُرْعَة: شتێكە وەك لێفـــە وایــەو دارخورمای پێ دادەپۆشرێ

دِرْعِيَّة: ئەو رمانەی لەزرێو قەڵغانــەوە تێدەپەڕنو دەردەچن

دَرَف: تەنیشت ، لا ، سایە ، پەنا

دَرْفَة: تـاك، یـەكێك لـە لاشـیپانەكانی دەرگا یان پەنجەرە

دَرْقِي الشَّكل: چەقالەیی

دَرَقَة(تِرس مِنْ جِلد):سەڵتە ، سەڵتەی چەرم ، زرینی چەرم

دَرَكَ المَطَر: بێوچـان بـاری، بـەردەوام باریی

دَرَكَ الشَّئ: كاتو وادەی هات

دَرَكَ الثَّمَر: پێگەیی، وەبەرهات

دَرَكَ المَسْأَلَة: فێربوو، شارەزابوو

دَرَكَ بِثَأرِه: وەریگرت، دەستی كەوت

دَرَك ـ دَرَك: شوێنكەوتن،بەدەستهێنانی پێویستی

دَرْك ـ دَرَك: بنی بنەوە، ماوەو شـوێنی ئیـشو ئێشك گرتن، هێزێكی سەربازییە ئــەركی پاراســتنی ئاسایشــی گشــتی خراوەتە ئەستۆو خەڵكیش بـەژانــدرمە ناوی دەبات

دَرَكَة:پلەی نزم بونــەوەی خـەڵكی یـان بەرزبونـەوەیان بـۆ هەریـەك لـەدۆزەخو بەهەشت

دَرَكَلَة: جۆرە سەمایەكە

دَرَكي: ژاندرمـە، پـارێزەری ئاسایشــی وڵات

دَرَمَ:بریتیە لەرۆیشتنی ژیشكوكەرۆیشك بەخێراییو هەنگاوی خێرا

دَرَمَ الأَسْنَان: كەوتنینزیك بوەتەوە

دَرَمَ البَعِير: ددانەكانی كەوتن

دَرَّمَ أَظَافِيرُهُ: نینۆكیكرد، رێكیخست

دَرِم: بێددان بوو، ددانی كەوت

دَرْمَاء: روەكێكی گەڵا سوورە

دَرِنَ: پیسبوو، چڵكن بوو، چڵكیگرت ، خەوشو گەردی لێنیشت

دَرِنَ: گرێ گرێبوو ،گرێیاوی بوو

دَرَن(وَسَخ): پیسی، چڵكنی، گەرداویی

دَرَنَة: گرێ ، سەلك

دِرْهَام: پارەو پوڵی كانزایی

دِرْهَم: پارەیەكـە لـە زیـو بـۆ مامەڵــەو ســەوداگەریی دروستكراوەو وشــەكەش یۆنانیە

دَرُوح الرِيَاح: خێراو تیژ تێپەڕ

دَرُوز: وشتری پڕ شیر

دَرْوِيش: دەروێش،هەژار، دنیانەویست، خواناس، وشەیەكی فارسیە لەبنەڕەتدا

دَرِيئَة: ئەڵقەیەكـە مەشـقی لەســەر دەكرێت بۆ چۆنیەتی پێكاندنی نیشان، ئەو مۆڵگەیەی راوچی خۆی تێدا مـەڵا دەدات لەنێچیرەكەی

دَرِير: چوارپێ تیژ تێپەڕ

دَرِيس: جلو بـەرگی شڕو كۆنە، كلكی وشتر

دَرِيكَة: دەریەڕێنراو، دەركراو، راونراو

دَرِيم: پڕگۆشتو خۆش ئەندام

دَرِيــن: جلوبــەرگى تــەڕ، عەلـــەفو گژوگیای خراپو رزیو

دز

دُزِينَة: یەك دەست، تاكە دەستێك

دس

دَس: پیلانی گێڕا

دَسَ ـ دَسَــسَ: ئـاخنی، تێـی ئـاخنی، تێی خست

دَسَّ عَلَيه: داوی بـۆ نایـەوە، گوڵمـەزی بۆ نایەوە

دَسَّ بَيْنَــهُم: چـوە ناویانــەوە، خــۆی تێفرێدان

دِسَار: بزمار، مێخی ئاسن

دَسَّاس:داونەرەوە، ئاژاوەگێڕ،پیلانگێڕ، كوڵەمار

دَسَّاسَة(كَمَأ): دومەلان ، دومبەلان

دَسْت(مَرْجَـل كَبِيـر): قـازان، مەنجـەڵی زنجیرەدار یان ساوەر كوڵان

دَسْتَان: تاڵی عودو كەمان

دُسْتُور: یاسـایی یــان فــەرمانڕەوایی، بنچینەیی ، ڕێدان

دَسَرَ: هانیدا،پاڵیپێوەنا، بردیبەڕێوە، پیاكرد، لێیدا

دَسَّسَ: پەنهانی كرد، ئاخنی

دَسْكَرَة: شاگوند، خەڵوە، زەویو خاكی ڕێككراو، ئەومالانەی ئارەقو رابواردنی تێدایە، مەیخانە

دَسَمَ: سەری نایەوە، دایخست

دَسِمَ: ڕەشیكرد، بەزو چەوری زۆر بوو

دَسَـمَ المَطَـرُ الأرْضَ: بــاران زەویەكــەی تەڕكرد

دَسِمٌ (كَثِير الدَّسَم): چــەور ، بــەزاویی، ڕۆندار

دَسَم: چەوری ، ڕۆن ، بەزو پیو

دُسْمَة:سەرقاپ،دەمەخانە،تۆپەوانــــە، ســـەر، دێز، ڕەشباو

دَسِيس: فەرمانبــەری نهێنی بـۆ هــەواڵ گواستنەوە

دَسِيسَة: ئاشوبگێڕی، فیتنە،پیلانگێڕان

دش

دَشَّــــرَ الأَمْــــر: وازی لێـــــهێنا، دەستبەرداریبوو، لێی هاتە دواوە

دَشَّنَ الثَّوب: بۆیەكەمجار لەبەریكرد

دَشَّنَ المَكَان: كردیەوە، والایكرد،خستیە سەر پشت

دَشَّـنَ المَعْبَـد: نوێــژی تێداكــردو پێــش هەموو كەسێك

دع

دَعَّ(إسْمَح ـ خَلِّي): وازبێنە،ڕێبدە،بهێڵە

دَعَا(نَادَى): بانگیكرد

دُعَاء(نِدَاء): نزا، لالانــەوە، داواكـردن، داخوازی، لاڤە لاڤ

دُعَــاب ـ دُعَابَــة: گاڵتــە، یــاریكردن، قەشمەری، سوعبەت

دَعَــارَة ـ دِعَــارَة: داوێـــن پیســـی، خراپەكردن، بێئابڕویی

دَعَــامَ ـ دِعَامَــة: كۆڵەكــە، پایــە، دەستەك، دیرەگ، داریەند، پاڵپشت

دَعَــاوَة ـ دِعَــاوَة: بانگەشــەكردن، بەڵگەگرتن

دَعَاهُ: بانگیكرد

دَعَاهُ لَه: بۆی بانگ كرد

دِعَايَة: پروپاگەندە، داكۆكی، چاوڕا ، بازارگەرمی

دَعَبَ: یاریكرد، گاڵتەیكرد، گەمەیكرد

دَعِبٌ: گاڵتەچی، تیزەجاڕ
دُعُبُب: فێڵباز ، تەڵەکەباز، گەنجی تێکسمڕاو
دعبِلٌ: هێلکەی بۆق ، دەردەدار
دُعْبُلٌ: هەڵمات، کەلا، شووشە یا بەردێکی خڕی پچووکە منداڵ یاریو گەمەی پێدەکەن
دَعَةٌ: پشوو،ماندوو دەرکردن،خۆشحاڵی
دَعِجَتِ العَينُ: لەگەڵ ئەوەی فراوان بوو زۆر ڕەش بوو
دَعَرٌ: سۆزانی، بێئابڕو، داوێن پیس
دَعِرَ العُودُ: دوکەڵیکرد بەڵام نەسووتا
دَعِرَ الرَّجُلُ: خراپو داوێن پیسبوو
دَعَرَ - دَعِرَ: خراپەوداوێن پیسیکرد
دُعْرٌ: زیك زیکە، کرمێکە تەختەدەخوات
دُعَّرٌ: پیاوی ناپاكو ڕەخنەگر لەهاوەڵانی
دُعْرُورٌ: ناکەس، ناجسن، خراپ، بەد
دَعَسَ(دَهَسَ): پێی پیانا، بەسەریا ڕۆیی، پانی کردەوە، پلیشانیەوە
دَعْسٌ(أَثَرٌ): شوێن، نیشانە، جێپێ، شوێنەوار
دَعَسَ فُلاناً: پاڵی پێوەنا
دَعَسَ بالرُمْحِ: برینداریکرد، لێیدا
دَعَسَ الوِعَاءَ: پڕیکرد، لێوان لێویکرد
دُعْسُوقَةٌ: خاڵخاڵۆکە، فسەگورگ، پیرێژ نۆکە، دەعبایەکی پچووکی ڕەشو سوورەو بەئەندازەی مێشێك ئەبێ
دُعْقَةٌ: یەك جار باران بارین، جڵەوە وشتری
دَعَلَ الثَّوبُ: پروانی، تەکانی
دَعَكَ الجِلْدَ: شێلای، مەساجیکرد، دەستی پیا هێنا
دَعَكَ الشَّئَ فِي التُرَابِ: لەخۆڵا گەوزاندی، تەپاو تلی پێدا
دَعِكَ: نەزان بوو، ژیری لەدەستدا
دَعَمَ الشَّئَ: پاڵپشتی بۆ دانا، کۆڵەکەی دایەبەر
دَعَمَ تَدْعِيماً: بەهێزیکرد،پشتگیریکرد
دِعْمَةٌ: کۆڵەکە، پایە، ستوون، ئەستووندە، هەستوون، پارژەری دووفلیقانە، هاچە
دُعْمُوص: سەرمێکوتە، دەعبایەکی سەرخڕی کلك باریکی پچووکە لەنێو زەلکاودا دەژی کاتێ گەورە دەبێت دەبێت بەمێکوتە
دُعمي: دارتاش، زوربەی ڕێ، بەجۆرە ئەسپێك دەوترێ
دَعْوَى(حُجَّةٌ): بیانوو، داواکاری، پەڵپ، بەڵگە
دَعْوَةٌ: بانگەواز،بانگهێشت کردن، داوا
دَعِي: ئەوەی منداڵێك بکات بەکوڕی خۆی، ناتەواوییو نەنگی لەبنەچەدا

دغ

دَغْدَغَ: ختوکەیدا، توانجی تێگرت، لاقرتی پێکرد، پلاری لێگرت
دَغْدَغَةٌ(زُغْزُغَةٌ): ختوکە، ختۆکە، قدیلکە ، هەستێکی زۆر کەمە وەك تەزوو
دَغْرٌ: پەلاماریدا ، هەڵمەتی بۆ برد
دَغَرَ الشَّئَ فِي الشَّئِ: تێکەڵ بەیەکیکرد
دَغَرَ فِي البَيتِ: چوە ماڵەوە، ڕۆیشتە ماڵەوە

دَغَرَ الرَّجُل: رەوشتی خراپو بەدبوو
دَغَرَ ـ دَغْراً وَدَغْرى: هەڵمەتو هێرشـی بـردە سـەریان بێئـەوەی چەسـپاوو جێگیر بێت
دَغْـر: پـەلامار ، هەڵمـەت ، هـێرش، حەمبارۆزی، دووکووم، ئێرس، چەمارۆ، گەمارۆ، شاتاڵ ، شڵنگ، دارسکان
دَغْرَة: فڕاندنی شـتێك لـەناكاو، بردنـی شتێك لەپڕ
دَغَشَ: تاریکی کرد ، تاریکی داهات
دَغَش: تاریکی ، داهاتنی تاریکی
دَغِصَ: پڕبوو تووڕەبوو، رقـی هەسـتا، پیشی خواردەوە
دَغْصان: تووڕە، پیش خواردوو،خەشمو قین هەستاو
دَغْفَل: بـەچکەی فیل یان گورگ،پەڕی زۆر
دَغَلَ: بەشپرزەیی هات
دَغَـل: خراپـە، ناپـاکی، بەدڕەوشـتی، بێشە، چڕە، جەنگەڵ، گژوگیا
دَغِل: ناپاك، بەدڕەوشت، خراپەکار
دَغَمَ: بەیەکا نوسان، تێکەڵبوون
دَغَمَ الإنَاء: پڕیکرد، لێوان لێوی‌کرد
دَغَـمَ الحَـرْف: پیتـەکانی تێکـەڵو پێکەڵ کرد
دَغْوَشوا: لەجەنگدا تێکەڵ بـەیەکبوون، هەراو دەنگە دەنگیان کرد
دَغِيلَة: تێکەڵی دەبێـتو تێکی دەدات یان دەیشێوێنێت

دف

دَفَّ: لەسەرخۆ ڕۆیی، باڵی راوەشاند
دَفَّ لَهُ الأمْر: ئامادەبوو توانی
دَفَّ الطَّائِر: باڵەکانی جولاند بەچەشنی کۆتر
دَفَّ الشَّيْ: لەبن دەری هێناو تیایبرد
دَفّ ـ دُفّ(آلَـــةُ طَـــرَب): دەف، کەلەبێژنگێکە چەرمی خاوی تێکراوە بۆئەوەی کەبەلەپی دەسـت لێ بدرێـتو دەنگی لێوە بێت لەکاتی گۆرانی وتنـدا یان لەکاتی سروودو ستایشی ئاینیدا
دِفَاء: گەرمکەر، گـەرم هێنـەر، کـەڵو پـەلی زسـتانە، هەمـــووشتێکی گـەرم کـەرەوە لـەجلو بـەرگو سـۆپاو عەلادینو...
دِفَـــاعٌ: بـــەرگری ، پارێزگـــاری، بەرهەڵستی، بەرامبەریی
دُفَاع: هێزو تەوژمی شەپۆلوسێلاو
دِفَاعِي: بـەرگریاری ، پارێزگـاریی، بەرهەڵستکاریی
دَفَّاف: دەف لێـدەر، ئـەوەی دەف لێدەدات
دُفَاق: لێشاو، لافاو ، سێلاو
دَفَّان: تەختەی کەشتی
دَفَّانَـة: بەردێکـە لـەنێو زەویـداو هەڵدەقوڵێودەدات لەگاسنودەیشکێنێ
دَفَاي: بارانی کۆتایی بەهار
دَفَايَة: سۆپا ، سۆپە ، گەرمکەر
دُفْعَة: تاوە بارانێك، ئـەوەی دەتکێتـە نێو قاپەوە ، تکەتکە، تـك تـك ، تنـۆك تنۆك
دَفَّفَ: تاویدا، خێرایکرد، دەفی لێدا
دَفَّفَ الرَّجُل: دەفی لێدا
دَفَقَ: رژانی، رشتی، رۆیکـرد، فیچقـەی کرد، هەڵقولا

دَفَقَ المَاء: بەلێشاو ڕۆیی
دَفَقَ اللهُ روحَه: روحی کێشا، گیانی کێشا، بردیەوە
دَفَقَ الکُوز: رشتی، قلپی کردەوە
دَفَقَ النَهر: پڕبوو لەناو تا لێی رژا
دُفْقَة: جارێك، لێشاوێك، تاوێك
دَفْل: ژاڵە،رول، قیرو زفت، قەتران
دَفْلي: چرۆی دارەێکە وەك گوڵی سوور وایە
دَفَنَ: ناشتی، کردی بەژێر خۆڵەوە، شاردیەوە
دَفَنَ المَیت: بەخاکی سپارد، ناشتی، ئەسپەردەی کرد
دَفَنَ الحَدیث: شاردیەوە
دَفْن: ناشتن،کردن بەژێر خاکەوە،بەخاك سپاردن، شاردنەوە
دِفْـن ـ دَفْـنُ: ئەو نەخۆشـیەی دوای خەفـەبوونی سـەرهەڵدەداتەوەو دەرئەنجامی خراپی لێدەکەوێتەوە
دَفُوع: بەهەڵمەت، پاڵنەر، بەلێشاو
دَفُوف: ئەو باڵندەیەی لەزەوی نزیك دەبێتەوە
دَفُوء ـ دَفِیء: گەرم بوو، جلو بەرگی گەرمو گوڕ، تاوسەندو
دَفِیئَة: زەوی گەرم، گەرمە زەوی
دَفِین: نێژراو، شارراوە
دَفِینَة: پەنهان، شارراوە، نادیار

دق

دَقَّ: تەنك بوو، باریك بوو، وردبوو، هاڕیو کوتای
دَقَّ الشَیْ: شکاندی
دَقَّ البَاب: لێیدا، تەقەی لێهەڵسان
دَقَّ الجَرَس: لەزەنگ یا جەرەسیدا
دَقَّ العُنق: لەملیدا، لەگەردنیدا
دَقَّ المِسمَار: دایکوتا
دَقَّ عَلَی آلَة مُوسیقِیَة: ژەنی، لێیدا
دَقَّ النَبات: رەگی داکوتا،بنی داکوتی، ڕۆچوو
دِقّ ـ دَقِیق: تەنك، باریك، ورد، ناسك
دُقَاق: والآبێژ، زۆر ورد، پۆدرە
دَقَّاق: ساوەر کوت، زەوی کوت
دَقَّاقَة البَاب: دەرگا کوت، لێدەر
دُقَاقَة: نەرمە خۆڵ کەرەشەبا دەیبات
دَقَّة: تەقەیەك، لێدانێك، یەك بەیەك
دِقَّة: تەنکی، باریکی، وردی، ناسکی
دُقَّة: والآبێژ، زۆر ورد
دَقْدَقَ الشَیء: کوتی، پەسیسەیکرد
دَقْـدَقَ الـدَوَاب: تەقـەی قـاچی چوارپێیان
دَقْر: باخێکی پڕ گژوگیای چڕ
دَقَسَ فِي البِلاد دُقُوساً: چوو، پیاگەڕا، ڕۆیی، تێپەڕی
دُقْسَة: کرمێکە، جانەوەرێکە
دَقْشَة: گیـانداری نەخشـدار، کـرمو جانەوەر
دَقِـعَ: رازیبـوون بەبژێوییـەکی کـەم، ئەوپەڕی ناڕەحەتیو نەداریی
دَقْعَـاء: خـاکی بـێ روەك، خـۆڵ، دەنکۆڵەی خراپ
دَقَّـقَ: وردیکـرد، هـاڕی، لـەتیکرد، پارچە پارچەیکرد
دَقَّقَ النَظَر: تێبینیکرد، دیقەتیکرد
دَقَّقَ العَمَـل: پیـاچوەوە، لێیکۆڵیـەوە، سەرنجیدا

دَقَل: خراپترین جۆری خورما،کۆلّەکەی چارۆکەی کەشتی
دَقِیق: تەنك، باریك، وردیلانە، ورد ، ئارد، وردکار، قایم
دَقِیقَة: گەردیلە، خولەك ، دەقیقە
دَقِیقِي: ئاردین ، بەچەشنی ئارد

دك

دَكَّ: روخانی، رمانی، ویرانیکرد
دَكَّ الأَرْض: چالّو چۆلّیەکانیپڕکردەوە، تەختیکرد، کوتایەوە، پەستاوتی
دَكَّ البُنْدُقِیة: دایگرتەوە، دەستریژیکرد
دَكّ(هَدْم): روخان، رمان، ویران بوون
دَكَّ الأَرْض: کوتانەوە، تەختکردن، پەستاوتن
دُكّ: نەخۆشکەوت ، وردو گەورە
دَكَّاء: بستو، سەنگەر، کورتەشاخ
دَكَّاك: لێدەر ، کوتێنەر
دُكَان: دوکان، فرۆشگا، کۆگا، سەکۆ ، تەخت ، شوێنی بژێوی پەیداکردن
دُوكَانِي: خاوەن دوکانو فرۆشگا
دَكَّة: بەنەخوێن، بەندۆخین ، دۆخین
دَكَّة: سەکۆ، شوێنێکە بۆ دانیشتن، لێوار، سیلە، تەختایی
دكتاتور: دیکتاتۆر، تاکرەو، زۆردار، ئەوسەرکردەیەی هەموودەستەلاتەکانی بۆ خۆی مۆلّ کردوە
دَكَّكَ: تێکەلّیکرد
دَكَّكَ السِرْوَال: بەندەخوێنی تێهەلّکێشا
دَكَّنَ: ریّکیخست ، رازاندیەوە
دَكَّنَ المَتَاع: هەندێکی لەسەر یەك ریّکخست
دَكَنَ: رەش داگیرسا ، دیّزبوو
دَكَنَ الثوب: پیس بوو، دیّزبوو
دُكْنَة: رەنگێك لەرەشییەوە نزیکە، رەشباو

دل

دَلّ: ئەوەی گەیاند، دەریخست، پیشانیدا، ریّی نیشاندا، خۆی بەناز فرۆشت
دَلَّ الرَجُل: شانازیکرد، خۆی هەلّکێشا
دَلَأ: شۆڕیکردەوە، رای هێشت
دلاص: نەرمو بریقەدار
دُلاع: جۆرێکە لەمێلکەشەیتانۆکەی دەریایی
دَلاعَة: نازدار ، بەناز، نازگەر، نازکار، نازنوێن
دَلاّل(وَسِیط): دەلالّ، مابەین سازکار
دَلال(غَنَج): ناز، چەمو خەم، نازو نوز
دلالَة: دەلالّانە،مز ، کریّ،ئەوپارەیەی دەلالّ وەریدەگرێت لەبەرانبەر خزمەتگوزارییەکدا
دلالَة: نیشانە ، جێما، بوونە ئامانج
دَلام: رەشی ، رەش
دُلب(صنار): چنار، دارێکی شووشو گەلاّپانە
دَلبُوث: گیایەکە
دَلَج: ئاوی لەبیر دەرهێناو لەحەوزێکدا کۆی کردەوە
دَلَجَان: کاتژمێری دوایی شەو، ساتەکانی دوایی شەو
دَلَح: بەبارێکەوە رۆیی بەهێواشی بەهۆی قورسی بارەکەیەوە
دَلدَل: جوولاّنی ، هەلّی سوڕاند، بزواندی

دُلدُل(قُنفذ): ژيشك
دَلَسَ: فێڵی‌كرد، گزی‌كرد
دَلَسَ البَائِعُ: ناتەواویی شت‌ومەكەكەی لەكڕیار شاردەوە
دَلَسَ الْحَدِيثَ: فەرمودە گێڕەرەوە لەشێخی گەورە گێڕایەوە بێ‌ئەوەی خۆی بینیبێتی
دَلَسْ ـ دُلْسَة: تاریكی ، رەشی
دَلَس(خَدِيعَة): هەڵخەڵەتاندن، خەڵەتاندن، فریودان ، چاوبەست
دَلَصَ: درەوشایەوە، بریقەی‌دایەوە، تیشكی لێكەوتەوە،نەرم بوو
دَلَّصَ الشَيءَ: لووسی‌كرد، سافی‌كرد
دَلَّصَ الجَبِينَ: موی لێ هەڵكرت
دَلِص: زەوی رێك ، تەختانی
دَلْصَاء: ئەو ژنەی مـوی نـوێی دەركردوەتەوە لەجەستەیدا
دَلَعَ لِسَانُه: زمانی دەرهێنا
دَلَّعَ(دَلَّلَ): نازی دایە ، ژیری كرد
دَلَفَ: خۆی بەكێش كرد، لەسەر خۆ رۆیی
دَلَفَ النَّاقَةُ بِحَمْلِهَا: هەستاپێوەی
دَلَفَ الجَيْشُ: پێشكەوت ، پێشڕەویكرد
دِلف(شُجَاع): ئازا ، نەبەرد، دلێر، چاونەترس ، چاو قایم ، بەزات
دُلْفِين(دُخس): دولفین ، مێشەسی
دَلَقَ السَيفَ: شمشێری لەكالان دەرهێنا
دَلَقَ البَابُ: بەتوندی كردیەوە
دَلَق(حَيَوان): دەڵەك، كووژە، كووشك، گیانەوەرێكی سووری تۆخە كەوڵەكەی زۆر بەنرخەو دەڵێن چەكی‌بەرپەرەكانی بۆنی ناخۆشە كەدوژمن لێی هەڵدێ

دَلَكَ: گلۆفتی، لێكی خشان، دەستی پیا هێنا، سویەوە، شێلای
دَلَكَ الدَّهْرُ: ئەزمون‌و تاقیكردنەوەی پێدا ، رۆژگار فێری‌كرد
دَلَكَ وَجهَهُ بِالطِيبِ: سوراووسپیاوی لەخۆیدا
دَلَكَت الشَمْسُ: رۆژئاوابوو، خۆرئاوابوو
دَلَّلَ: دڵنەوایی‌كرد، نەوازشی‌كرد
دَلَمَ: زۆر رەشبوو، رەشیەكەی یەكجار زۆر بوو
دُلم: فیل
دَلْمَاء: تاریكە شـەو ، دوا شـەوی مانگی كۆچی
دَلَهَ: دڵی لەغەم‌و خەفەتدا داكەوت
دَلَه عَنْه: دڵنەوایی‌و دڵخۆشی‌كرد
دَلَهَ دَلْهاً: دێوانەبوو، شەیدابوو، سەرگەردان بوو
دَلْهَم: رەش ، رەشی
دَلُو: سەتڵ ، سەختی‌و بەلا
دَلُوح: هەوری پڕ باران
دَلُوع: رێگەی فراوان‌و گوشاد، ئاسانە رێ ، وشتری سەر قافڵە
دَلُوف: هەڵۆی تیژ رەو، وشتری قەڵەو ، دارخورمایەك خورمای زۆر گرتبێ‌و داكەوتبێ
دَلُوق: ئەو شمشێرەی خێرا لەكێلان دەردێت ، هاتنە دەر بەئاسانی
دَلُوك: ئەوەی هەنوو چەوركردنی پێدەكرێت
دَلِيص: نەرم‌و تابان‌و درەخشان

دَلِيع: فراوانەرێ، رێگەیەکی فراوان‌و گوشاد
دَلِيل: رێبەر، رابەر، رێنمایی، شوێن هەڵگر، بەڵگە، سەلماندن،گەواه، شایەت ، نیشانە ، ناوەڕۆك

دم

دَمِ: تێی هەڵسوو، سواخیدا،بۆیەی‌کرد
دَمَّ الأَرْضَ: تەختی‌کرد، پڕیکردەوە، رێکی کرد
دَمَّ الرَّجُلُ: بەدرەوشت‌و شێوەو دیمەن ناشیرین بوو
دَمْ: خوێن ، رەنگ، خێن ، خوَن، شلەمەنییەکی سوورە لەناو دەمارو رەگی گیاندارانددا دێت‌و دەچێ
دَمَائث: ئاسان‌و سانا ، نەرم
دَمَاثَة: رەوشت ئاسان‌و سانا
دُمَاج: پتەو ، قایم ، سفت ، چەسپاو، مەحکەم
دَمَار: وێران بوون، کاولبوون، وێرانە
دَمَاس: سەرقاپ، داپۆشەر، سەرەخەر
دُمَاع: ئەو شیلەیەی لەدار دێتەدەرەوە کاتێ دەیبڕن
دَمَّاع: ئەوەی زۆر فرمێسك دەڕێژێت، فرمێسك رێژ
دِمَاغ: دەماخ ، مۆخ ، سەر
دَمَال: پەیین، ئەو رەشییەی لەدەریاوە دەردەهێنرێت
دمَام: سواغ ، دووین، ناوینەوە، لەپەدان، تەیاندن
دمَام الوَجه: سوراو سپیاو
دَمَان: پەیین ،خۆڵەمێش، خورمای بۆگەن‌و ترشاو

دَمثَ المَكَان: نەرم بوو، فشەڵبوو
دَمَثَ: روخۆشبوو، نیان بوو، نەرم بوو
دَمَّثَ(لَيَّنَ): نەرمی‌کرد، نەرم‌و شلی‌کرد
دَمْث: شوێنی نەرم‌و شل
دَمِثُ الأَخْلاَقِ: روخۆش، نیان، ناسك، بەرەوشت
دَمثَاء: زەوی ئاسان‌و نەرم
دَمَجَ: چوە ناویەوە، تێکەڵی‌بوو، یەکی گرت
دَمَجَ الأَمْرُ: جێگیربوو، سەقامگیربوو
دَمَّجَ(أَدْخَلَ):خستیەناویەوە، تێکەڵی کرد، کردی بەناو یەکدا
دَمْج: تێکەڵکردن ، ئاوێتە
دَمْجَة: شێوە ، شێواز ، دەوش
دَمْدَمَ: بۆڵەبۆڵی‌کرد، بۆڵانی، ورتەی هات ، تورەبوو، خەشمی لێگرت
دَمْدَمَة: بۆڵە، خەشم، خورتە، ورتە
دَمَرَ (هَلَكَ): تیاچوو، فەوتاو یەکی‌کەوت، وێرانبوو، لەناوچوو
دَمَّرَ(خَرَّبَ): وێرانی‌کرد، کاولی‌کرد، خاپوری‌کرد، رماندی
دَمَسَ الظَّلاَم: تاریکی‌کرد، بوو بە شەوە زەنگ، شەو داهات
دَمَسَ عَلَى السرِ: پۆشی، پاراستی، باسی نەکرد، پارێزگاری لێکرد
دَمَسَ(غَطَّى وَدَفَنَ): ناشتی، شاردیەوە، دای پۆشی، سەری نایەوە
دَمَّسَ النَّارَ(أَخْمَدَ): کوژانیەوە، خەفەی‌کرد
دَمِسَ: پیسبوو،لەکەی‌گرت،لەکاوی بوو
دَمِّس: سەرنراوە ، داپۆشراو

دِمْس: ژیلەمۆ، ژیلەمۆ، ژیل، ئاگرێکە بوویێتە خۆڵەمێش بەڵام پۆولووی وردەی لەناوا مابێ

دَمْشَقَ الأمرَ: بەخێرایی کارەکەی بەئەنجام گەیاند

دَمْشَقُ الیدَین: ئەوەی بەخێرایی کار بەهەردوو دەستی دەکات

دِمَشْق ـ دِمِشْق: پایتەختی سوریا

دَمَعَ ـ دَمَعَت العَین (سَالَ مَعُها): چاو فرمێسکی رشت

دَمْع (مَاء العَین): فرمێسك، ئاوی چاو

دَمَعَت الإناء (إمتلأ): پڕبوو، لێی رژا

دَمْعَانٌ: قاپێك یان جامێك پڕئاو بێت و ئاوی لێ بڕژێت

دَمْعَة: هەنسك، فرمێسك، شەراب

دَمَغ (وَسَم): مۆری کرد، خەتمی کرد

دَمَغَ الحَقُّ البَاطِلَ: بەتاڵ و پوچی کردەوە

دَمَغَتْه الشَّمسُ: تووشی ژانە سەریکرد، سەری ئێشاند

دَمَقَ: خۆی پیاکرد، خۆی تێخست، تێ هەڵکێشی کرد

دَمَقٌ: وەیشومە، زریان، باو بەفر بەیەکەوە

دِمَقْس: ئاوریشمی سپی، ئاوریشم

دَمَكَ الأرنَب: بەپەلە هەڵهات

دَمَكَ الشَّيء: لووس بوو، سفت بوو، ساف بوو

دَمَلَ: چاك بوەوە، ساڕێژ بوەوە

دُمَّل: پیزۆکە، زیبکەی پچووکە لەجەستە دەردێ

دَمَلَ الأرض: چاك وباشی کرد بەپەین

دَمَلَ بَینَهُم: نێوانی باش کردن

دُمْلُج: بازی بەند، پاوانە، حجل

دَمْلَكَ الشَّيء: ساف و لووسی کرد

دُمْلُوج: ئاڵتونێکە

دُمْلُوك: بەردێکی لووسی سوڕاوەیە

دَمَنَ (سَمَّدَ): پەیینی پێوەکرد

دَمِنَ النَّخْلُ: بۆگەن و رەش بوو

دَمِنَ عَلَیه: کینەی هەڵگرت و دڵی گۆڕی

دَمَّنَ البَعیرُ المَکَان: تەرسی تێداکرد

دَمَّنَ بَابَ فُلان: بەردەرکی گرت، دەرگای لێگرت

دَمَّنَ فُلاناً: داوای مۆڵەتی لێکرد، ئیزنی خواست

دِمْن: پەیین،سنێر، ریخ، سەبرگە

دِمْنَة: شوێنەواری ماڵ و خانوو، داروپەردوو، ئەو ئاوەی لەنێو حەوزدا دەمێنێتەوە، کۆنە ڕق

دُمُوثَة: رەوشتی ئاسان و سانا

دُمُوع: فرمێسك، ئەشك، ئەسرین، هەرسی، رۆندك، رۆنتك، هۆرمیس، دڵۆپە و تکەی ئاوی چاو

دَمُوك: تیژ رەو، تیژ تێپەڕ

دَمَوِيّ: خوێناوی، خوێنین

دَمِي الجُرْح: خوێنی لێهات

دُمْیَة: وێنەی رەنگاو رەنگ، تابلۆ، بووکە شوشە، وەویلە، جۆرە بوکێکی منالانەیە لەشووشە یان پەڕۆو ..

دَمِیث: خاکی نەرم و بەردار

دَمِیثَة: نەرم و شل، ئاسان

دَمِیس: سەرنراوە، داپۆشراو

دَمِیج: ئەو ژنەی زۆر دەگری و فرمێسك دەرێژێت

دَمِیم: ناشیرین، ناقۆلا، نابووت، ناساز

دن

دَنَ: گیزەی هات ، ویزەی هات

دَنّ: گیزە ، ویزە، گیزە گیزمەرکانە ، دنگ

دَنَا مِنْهُ:لێینزیك بوەوە،لێی هاتە پێش

دَنَاوَة: خزمایەتی ، نزیکی، دۆستایەتی

دَنَــاءة(خِسَــة): ســووکی، رســوایی، گومڕایی، نزمی

دَنَأ: سووك‌و رسوابوو، گومڕابوو

دَنِيء: سووك، رسوا، گومــڕا، بێتـابڕو، نزم

دَنَح: جەژنێکی مەسیحییە

دَنْدَل(دَلا): شۆڕی کردەوە

دَنْدَنَ (طَنَّ): گیزەی هات ، ویزەیهات

دَنْدَنَ الرَّجُل: ورد، وڕێنــەی کردو کەس لێیتێنە گەیشت

دَنْدَنَ حَوْلَ المَـاء: بــەدەوریا هەڵسوڕاو گەڕا

دَنْدَنَ القط: خرتە خرتی کرد

دَنْدَنَ المُغَنِي: لەبەرخۆیەوە ئەیوت

دَنَّرَ النُقُود: دروستیکرد، سکەی لێدا

دَنَّرَ الوَجْه: روون بوەوە، رۆشنبوو

دُنَّرَ: دینارو دراوی زۆر بوو

دَنَسَ: پیس بوو، گلاوبوو

دَنَــسَ ثُوبَــه أوْ خُلقَــه: لەکــەداربوو، پیسبوو

دَنِس: چەپەڵ، پیس، ناپوخت، گلاو

دَنَّــسَ: پیســیکرد، گــلاوی کـــرد، لەکەداریکرد

دَنَس: پیسی ، چەپەڵی، گلاوی

دَنَفَ: دەردەکــەی قورسـکرد، لـەمردن نزیك بوەتەوە

دَنَفَ الأمْر: نزیکبوەوە، هاتە پێشەوە، وەبەرهات

دَنَفَت الشَمْسُ: خەریکە ئـاوا دەبێـت ، نزیکە ئاوا بێت

دَنَــقَ: نەخۆشــی درێژخایــەن، دەردی قورس

دَنِــقَ: دەردەدار، ئــەوەی بــەردەوام نەخۆشە

دَنَقَ: رژدبوو، پیسکەبوو، رەزیل بوو

دَنَقَ الرَّجُل: مرد، فەوتا، تیاچوو، نەما

دَنَــقَ الوَجْــه: زەردو لاوازبــوو، رەنگــی هەڵزڵەپی، رەنگی پێوەنەما

دَنَقَ للمَوْت: گیانی ئەدا، وادەی مردنــی نزیك بوەوە

دَنَقَ (مَاتَ مِنْ البَرد): لەســەرمایا مــرد، رەقبوەوە

دُنُو: نزیکی

دَنِي: سووك‌و نزم‌و رسوابوو

دَنِي: نزیك

دُنْيَا(عَالَم): جیهان، گێتی، گەردوون

دُنْيَاوِيّ:دنیاپەرســت، دوورلەروحانیەت

دَنِيء: سووك ، رسوا ، نزم ، نامەرد

دَنِيئَة: سووکی، رسوایی ، نزمی

دَنِيق: ئەوەی بەتـەنیا هــەر خـۆی نـان دەخوات هەتا میوان نەیبینێت

دُنْيَوِيّ: جیهانی، دنیاپەرست، ئــەوەی بیر لەجیهانێکی دیکە ناکاتەوە

دهـ

دَهَى: تووشـی کارەساتبوو، تووشــی بەلابوو

دَهَــاء: دانــایی، ژیریــی، زیرەکــی، بلیمەتی، فێڵبازی

دهَاق: پڕ ، لێوان لێو، داگیراو، تێئاخنراو، تەژی، تیکمە، دەفر یا قاپێك لێوان لێو بێت

دهَان: ڕۆن ، چەوریی ، بەز

دَهّان: بۆیەچی ، ڕۆنفرۆشی

دَهَرَ القَوم: لێیان قەوما ، تووشی نەهامەتیو بەدبەختی هاتن

دَهر: دەم، کات، ڕۆژگار، هەمیشەیی، لێقەومان، بەلاو موسیبەت، ماوەی ژیان

دُهْرِي: دنیا دیدە، بەتەمەن، بەسالاچوو

دَهْرِيّ: بەگومان، بێباوەڕ، کاتی، سروشت پەرست، کوڕی ڕۆژ

دَهَسَ: پانیکردەوە، پێیی پیانا، بەسەریا ڕۆیی، پلیشانیەوە

دَهِسَ المَکان: نەرمو فشەڵبوو،نەبەردبوو نەخۆڵو نەقوڕ

دَهْس: ڕوەکێکە ڕەنگی سەوزو هیچ ڕەنگێکی تری نییە

دَهِشَ ـ دُهِشَ: سەرسام بوو، سەری سوڕما، واقی وڕما

دَهْش ـ أدهَشَ: سەری سوڕمان، واقی وڕمان، تووشی سەراسیمەی کرد

دَهشان: مەدهۆش ، عاشق، شەیدا

دَهشَة (ذُهُول ـ حِيرَة): سەرسووڕمان ، واق وڕمان ، سەراسیمەبوون

دَهَقَ: ڕژانی ڕێکرد، تێیکرد، بەتاڵی کردەوە، پڕیکرد، لێوان لێویکرد، وردی کرد

دَهَقَ الکَأس: پڕیکرد، لێوان لێویکرد

دَهَقَ المَاء: بەتاڵو خاڵی کرد

دَهَقَ الشَيء: شکاندیو لەتیکرد

دَهَق: ئامێری ئەشکەنجەو ئازاردان

دِهْقَان ـ دُهْقَان: بازرگان، کارزان، سەرۆکی هەرێم

دَهْقَنَ القومُ فُلاناً: کردیان بەسەرۆك

دَهْقَنَة: سەرۆکایەتی هەرێم

دَهَكَ الشَيء: هاڕی، وردیکرد،شکاندی

دَهَكَ الأرض: پێی پیانا، شێلای، خستیە ژێر پێوە

دِهلِیز: ڕاڕەو ، دالان ، سیپك، نێودەرکە، لیوان، ناڤدەر، نێسڤکۆ

دَهَمَ (فَاجَأَ): لەپڕ دەرکەوت، لەناکاو پەیا بوو

دَهْم: ژمارەیەکی زۆر ، کۆمەڵێکی بێشومار

دُهْم: سێشەوی کۆتایی مانگی کۆچی

دَهَّمَ: ڕەشی کرد

دَهْمَاء: کۆمەڵە خەڵکێکن،شەوی29 ی مانگی کۆچی

دَهَنَ: بۆیەیکرد، ڕەنگی کرد

دَهَنَ الرَأس: سەری چەورکرد

دَهَنَ الشَيء: تەڕیکرد، ڕەنگیکرد

دَهَّنَ: چەوریکرد، ڕۆنی تێهەڵسوو، هەنی، تەڕیکرد

دُهْن: ڕۆن ، چەوریی

دُهْنِي: چەور، ڕۆناوی، پیواوی، پیوی

دَهوَر: کەوت، قلپ بوەوە، ڕوخا، نوشوستیهێنا، شکستی خوارد

دَهِي: داناو ژیرانە ڕەفتاری کرد

دو

دَوِيّ: دەنگی دایەوە

دَوِي: گێل، نەزان، نەخۆش، ئەوەی لەجێگەدا کەوتوە

دَوِّي تَدْوِيَةَ السَّحَابُ: گوێی لە دەنگی هەورە بروسکە بوو

دَوَاء: دەرمـان، چارەسـەر ، شـتێکە بۆچاکبوونەوە بدرێ بەنەخۆش

دَوَاة: شوشەی مەرەکەب، دوێت

دُوَاد: کرمی بچووك

دَوَار: لەگەڵی خولایەوە، تـاوتوێیکرد، لەم کردیە ئەوەوە

دُوَار: سـەرگێژ خـواردن، سـەرە خولـە سـەرەگێژە، سـەرە سـورە، وڕبـوون ، تاس بردنەوە

دَوَّار: زۆر خـولاوە، هەمیشـە خـولاوە، گەڕۆك

دُوَّار: ماڵ ، لانە ، خانوو

دَوَّارَة: پرگال ، گۆشە دیاریکەر

دَوَّارَةُ المَاء: گێـژاو ، گێـژی مریەمـە، مریەمـە، گرداو، گـرداف ، گێژەنگـە، نشووف

دَوَّارَةُ الرِيح: بانیشان

دَوَّاس: مەردی دلێرو زانا ، شێر

دُوَّاسَة ـ دَوِيسَة: کۆمەڵ، تاقم، گرۆ

دَوَّاسَة: لووت ، پایدەر

دَوَّاع: بەرۆژانی عەرەب دەوترێت

دَوَام: هەمیشـــەیی، بـــەردەوامی، جاویدانی

دُوَامَة: مـزراح، پارچەدارێکی لەخـەرت دراوی لـووت درێـژی تەمتەمـە تێـبڕاوە منالان بەکشتەك ئەی خولێننەوە

دَوَاجِي: سـەختیو بـەلا، کـارو کـردەی سەخت، نەهامەتی

دَوِيل: گیای دووساڵە یان چەند ساڵە

دَوَّحَ المَال: پەراگەندەی کرد، تەخشانو پەخشانیکرد، تەخشو پەخشیکرد

دَوْحَة: دارێکی گەورەی مـەزن، چەترو دەوارێکـی فـراوان، پایتـەختی ولاتـی قەتەرە

دَوَّخَ البِلاد: داگـیریکرد، زاڵبـوو،دای مرکانەوە

دَوَّخَ الـرَأس: گێژیکـرد، وڕی کـرد، سەری ئێشان

دَوَّخَ الرَجُل: ملی پیکەچکرد، زاڵبوو بەسەریا

دَوْخَة: سەرەگێژە، گێژخواردن، وڕی ، تاس بردنەوە، سەرە خولێ

دَوَّدَ الطَعَام: کرم تێیدا

دُودَة: کرم، گیاندارێکی باریکـەو درێـژو کورتی هەیەو فرە جۆرە

دُودَةُ الحَرِيـر وَالقَـز: کرمـی ئاوریشـم، کەکلێ، کرمێکە لیکاوەکـەی دەبێتـە هەودای ئاوریشم

دُودَةُ الشَـرِيط أو الوَحِيـدَة: کرمـی کلافەیی

دُودَةُ الحَلَق: زەرو، زێرو، مارمژ، زاڵوو، زەلوو، زوورك، زاروو، کرمێکی رەشی ئاویی دەم تیژە ئەگیرێتە جەسـتە بۆ هەڵمژینی خوێنی پیس

دُودَةُ الأَرْض: گـڵ خۆرکـە ،کرمێکـی سووری درێژی بێقاچە لەخاکی پیسا پەیا ئەبێو خۆراکی هەر خاکە

دُودِي: لەشێوەی کرمدایە، وەك کرم

دَوَّرَ: خڕیکـــرد، گلۆڵـــەی کـــرد، خولانیەوە، سوڕانیەوە

دَوَّرَ الـرَأس: سـەرە خـولی توشـکرد، وڕی کرد

دَوَّرَ العَمَل : بردیبەڕێوە،سەرەوکاریکرد

دُوران: شار، رووگەو قبیلە، شاری مەدینەی پێغەمبەری خوا(د.خ)
دَورَة: خول، سوڕ، خولێك، سوڕێك، کایە، سەرپێشاو، سوڕانی خوێن
دَورَق: مەسینەی دوو قوڵفی بێلوولە، کەمۆڵە، تیان، گوم گومە
دَوري: بەدوای یەکداو لەکاتی تایبەتدا، نۆرە ، ریز بەند
دَورِیة(عَسَس): پاسەوان، ئێشككگر، حەسحەس
دَوزان: توندکردنی تاڵەکانی قانون
دَوزَن: ئالەتێکی مۆسیقیە ، قانون
دَوش: تاریکی چاو ، لاوازی بینین یان خێلی، بەزم ، غەڵبە غەڵب ، قاوە قاو
دَوشت عَينُه: کوێربوو بەهۆی نەخۆشیەکەوە کەلێیدا
دَوشَة: دەنگە دەنگ، هەرا
دَوشَق: ماڵێك نە گەورەبێتو نەبچووك ، گەورە وشتر
دَوف(خَفق): شڵەقان، هێنانو بردن
دَوق(أمير): شازادە ، میر کوڕ، میرزا، پاشا زادە ، منداڵی پاشا
دَوقَة (أميرة): شازادەی کچ، میرکچ
دَوقَرَة: شوێنێکە لەنێو شاخدا روەکی تێدا نییە
دَوقَلة: بردیو خواردی، جووت بوون لەگەڵ ئافرەتدا،، یەککگرتنی نێرو مێ
دَوكَس: شێر
دَول: ولات، کیشوەر، خاك ، وەلات ، نیشتمان ، زێد، مەڵبەند
دُولاب: دۆلاب ، پێچکە، جێگەی جلو بەرگ یان کەلو پەلیان ...

دُولَة: شپرزەیی، ئاژاوە ، دەنگەدەنگ
دَولَـة: دەولەت ، میری، ولات، رووداوەکانی رۆژگار
دُولمَة: یاپراخ، دۆلمە ، چێشتێکە لەبرنجو گەلاًمێو یان سلق یا کەلەرمی پێچراوە دروست دەکرێ
دُولي: جیهانی، نێو دەوڵەتی
دَولي: میری ، دەوڵەتی
دَوم: خولایەوە، سوڕایەوە
دَوَّم الطائر: بەرزبوەوە، فڕی
دَوم ـ دَوام: یەك بینە،مانەوە،خایاندن ، کۆڵنەدان
دَومـان: فڕینی باڵندە، هەڵفڕینی پەلەوەر
دَوماً: هەموو کات، هەمیشە، هەردەم
دَوَّمَل بَينَهُم: چاکیکرد، باشی کرد
دَومينو(إسم لعبَة): دۆمینە، ناوی جۆرە یارییەکە
دَوَّن: تۆماری کرد، نوسیەوە
دَوَّن الديوان: کۆیکردەوە
دَوَّن شَرطاً: بەمەرجیگرت، مەرجێکی تۆمارکرد
دُون: بێئابڕو ، سووك ، رسوا، نزم ، بێبەها ، بێرێز
دُونَ: کەمتر، نزمتر، خوارتر، بەبێ، بێجگە
دُونَك(خُذ): بگرە، هانێ ، ئەوەتا
دَوي (مَريض): نەخۆش، ناساخ، دەردەدار، لەش بەبار
دَوِيُّ الصَوت(صَداه): دەنگدانەوە
دُوَيبَة: مێروو، جروجانەوەر، کرمی بچووك

دي

دَيَاجِيْ: تاريكى، نوتەكى، تاريكستان
دَيَّار: كەشيشە ، دێرنشين
دَيَاميس: ئەو شوێنە قولأنەى كەتيشكو روناكى پێناگات
دَيَّان: ناوێكى جوانى پەروەردگارە دادوەر،زالو بەدەستەلات،فەرمانرەوا ، لێپرسەر
دِيَانَة: ناوێكە بۆهەموبەندايەتيەك بۆ پەروەردگار، ئاين، راستىو دروستى
دِيبَاج: ئاوريشم
دِيبَاجَة: رووخسار، روو، بەرچاو ديار
دِيبَاجَتَان: دوو رووخسار
دِيبَاجَة الكِتَاب: سەرەتاكەى، پێشەكيەكەى، دەست پێكەكەى
دِيبَاجَة الوَجْه: جوانى پێست
دِيبُوب: قسەهێنەرو قسە بەركە خراپەى بلاو دەكاتەوە، فيتنە، دووزمان
دِيَة: خوێن بايى ، خوێن بژاردن
دَيْجُوج: شەوى تاريك، تاريكە شەو
دَيْجُور: تاريكى ، نوتەكى
دَيَّدَ الطَّعَام: كرم تێيدا
دَيْدَان: رەنج، كۆشش، خوو، ماندوبوون
دَيْدَب: رێنما، رێنوێن، پێشەنگ، چاودێر ، گوێدرێژى كێوى
دَيْدَن: خوو نەريت ، راهاتن
دِيرَ بِه: گێژبوو، حۆل بوو، سەرى گێژو خولى خوارد
دَيْر: كەنيسە،دێر، مەلبەندىكەشيشو راهيبەكان، رەبەنگە

دَيْسَم: رەشى، تاريكى، گيايەكى رەشە
دِيك: كەلەشێر ، كەلەباب
دِيك رُومِي: عەلى شيش ، قەل ، قەلەموون ، قاژوو
دَيْلَم: سەختىو نارەحەتى، سوپايەك بەهۆى زۆرىو بێشوماربيەوەبچوێنرێ بەمێرووله
دِيمَة: بارانێك چەند رۆژێك بەردەوام بێتو وشك نەكاتەوە، بارانى بێهەورە بروسكەو رەشەبا
دِيمَاس: زيندان، گۆر، ژێر زەمين، شوێنى تاريكو نوتەك
دَيْمُومَة: هەميشەيى، بەردەوامى، جاويدانى
دَيْن(قَرْض): قەرز، وام ، رەوا ،ماف
دَيِّن: ئايندار ، خواناس، ديندار
دِين: ئاين، ئيسلام، بروا، پەرستن ، لێپرسينەوە،خوونەريت،ژيانـنامە ، زۆر لێكردن، گوێرايەلى، پاداشت، خەلات، سەركەوتن، زالبوون
دِينَار: دينار ، دراوو پارەيەكە
دِينَاميت: ماددەيەكى تەقينەوەيە
دِينَامُو: ئامێرێكە بۆ وەبەرهێنانى كارەبا،دينەمۆ، موەليدە
دِينَامُومِيتَر: ئامێرێكە بۆ دياريكردنى رادەو ئەندازەى هێز
دِينَة: قەرزێكى دواخراو، خوو، گوێرايەلى، دابو نەريت
دِينُونَة: لێپرسينەوەى رۆژى قيامەت ، لێپرسينەوەى ئەوە جيهان
دِيوَان: ديوانى شيعرو هۆنراوە، دادگا ، قەنەفە، ديوەخان ، ميوانگە ، ميمانخانە

دُلفين (دۆلفین)

دُب (ورچ)

ديك (كەلەشێر)

دَجَاج الهند والحبش والتركي والرومي (عەلەشیش)

دَجَاج (مریشك)

دُمْيَة (بووكە شووشە)

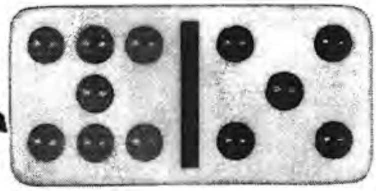

دُلدُل - قنفذ (ژیشك)

دَبُور - زُنْبُور (زەردەواڵە)

دومينو (دۆمینە)

دبابة (تانك ـ دەبابە)

دَمّام الوَجه (سووراو سپیاو)

دَقّاق (زەوی کوت)

دَرَج (پلیکانە)

دير (کەنیسە)

دَبِدان (تەپڵ ـ دەهۆڵ)

دُرْج (چەکمەجە)

دف (دەف)

٩ حرف الذَال

ذ

ذ

نۆیەم پیتــی زمـانی عەرەبی‌یـەو بچــووك كردنەوەشـی (ذُوَیْكَة ـ ذُوَّلـتَ دَالاً)ە

ذا ـ ذا

ذا (إِسْـم بِمَعْنـی صَـاحِب): خـاوەن، ساحێب

ذا ـ هَذَا: ئەو، ئەوە، ئەوان، ئەوانە

ذائِب(مُنْحَل): تواوە، حەلبوو

ذائِد: دەركارو ، پەراگەندەكراو

ذائِـع: بلاّوكـراوە، پەخشـكار ، بـلاّو، بەناوبانگ

ذائِقَة: هەستی چەشتن

ذائِل: ئەلْقەی باریكی ناسك، كلكدار

ذاب: توایـەوە، لاوازبـوو، لـــەربوو، پوكایەوە، چروسایەوە

ذابَ دَمْعه: ماتەخوارەوە، شۆڕبوەوە

ذابَ الشَمْس: گەرماكەی تاوی سەند

ذابَ الرَّجُل: نـەزان و گێـل بــوو پــاش ئەوەی ژیرو عاقڵبوو

ذابِــل: پوكایـــەوە، سیســـەوەبوو، پەشمەردە، چروساوە

ذاتْ: خود، نەفس، خۆ، هەمان

ذاتُ الصُدُور: پەنـهانی نێـو دڵ، رازی پەنهان

ذاتُ اليَد: بەتوانا، دەستەلاّتدار

ذاتُ الجَنْـب: ئـاویەنگ، ئاویـەنگی ناوسنگ، دەردێكی كوشندەیە لـەناو سكا پەیدا ئەبێ

ذاتُ القَرنَيْـن: شــاخدار، بەشــاخ، قۆچدار، گیاندارێك شاخدار بێت

ذاتُ اليَمِين: لەلای راستەوە

ذاتَ مَرَّةً: جارێكیان

ذاتـي: خـۆیی، كەسـی، خـۆڕەس، لەخۆوە

ذاتِياً: لەخۆیەوە ، لەخۆوە

ذاخِـر: قەڵــەو، گۆشــتن، كیپەڵــە، تێكسمڕاو

ذادَ: دووریخستەوە، پەراگەندەیكرد، پاڵی پێوەناو دەریكرد، دەستی پێوەنا

ذادَ عَنْ حَسَبِه: پارێزگـاری لەشـەرەفـو رێزی خۆیكرد

ذارَعَ الرَّجُل: بەگەز پێـی فرۆشـت نـەك بەژمارە

ذاعَ (إِنْتَشَر): بلاّوبوەوە، پەخشبوو

ذاعَ السِر: نهێنیەكە دركێنرا

ذاعِر: ترساو، تۆقاو، زتۆق چوو

ذاقَ: چێژتـی، پێداتێپەڕی، دی، هـات بەسەریا

ذاقَ الشَيء: تامیكرد، چێژتی

ذاقَ العَـذاب(قَاسَاه): سـزای چێـژت ، زوخاو چوو بەدڵیا

ذاقَ الرَّجُل وَمَا عِنْدَ الرَّجُل:تاقیکردەوە
ذاكَ: ئەو ، ئەوە، وتەیەکە شتێکی دوورو نادیاری پێ دەست نیشان ئەکرێ
ذاكَرَ:لێی دوا، راوێژیکرد،خوێندیەوە، هاتەوە بیری
ذاكِرٌ: یادکار ، یادکەر
ذاكِرَة(حَافِظَة): بیر ، هۆش ، یاد، هزر، رەت
ذالَ الثَّوبُ: درێژبوو هەتا لەزەوی خشا
ذالَ الطَّائِرُ: کلکی دانەواند، بەرزی کردەوە
ذالَ الشَّيئُ: ئاسان بوو، سووکبوو
ذالَ حَالُه: خۆی بەکەمزانی
ذامَ: عەیبداریکرد، لەکەداریکرد، نەنگی گوت
ذامٌ: عەیب، ناتەواویی کەمو کورِی
ذامَ عَيشُه مُذَامَة: ژیانی بەسەختی گوزەرا
ذاهِبٌ: رۆیشتوو ، رەوەندە
ذاهِنٌ: برِیدایەوە لەبیرتیژیدا ، لەو زیاتر بیرو هۆشی زرنگ بوو
ذاهِلٌ: ورِ، واق ورِماو، دەمەق، حەپەساو،سەرسام، هێر، دۆش دامان
ذاوَى: سیس بوو، تێکچوو
ذاوٍي(ذابِل): سیس، چرچ، پەشۆکاو، شێواو
ذَئبَ: بوو بەگورگ، بەچەشنی گورگی لێهات
ذُئبَ: گورگ کەوتە رانەکەیەوە، پەلاماریدا، لێیدا، تێیکەوت
ذِئبٌ: گورگ، وەرگ، فەرف ، درِندەیەکی کەڵبەدارەو بەقەد سەگێك ئەبێو مێملی مەرِو ماڵاتە
ذِئبَة: دەڵە گورك
ذُئبَان: موی گەردنی وشتر
ذُؤابَة: پەرچەم ،سەرەوە ،لوتکە، سەرەکەی، نوچکە، سەرگەورە

ذب

ذَبَّ عَنْ: بەرگریکرد، پاراستی
ذَبَّ (جَفَّ): وشك بوو، وشکیکرد، تینووی بوو
ذَبَّ النَّبْتُ: سیس بوو، روەکەکە سیس هەڵگەرِا
ذَبَّ الجِسْمُ: لاوازبوو، کزبوو
ذُبَاب السَّيف: نوکی شمشێر، تیژی
ذُبَاب الأَسْنَان: تیژی ددان، برِندەیی ددان
ذُبَابَة: مێش، مێشە کەرانە، خەرەنگەز، مێشە سەگانە
ذَبَّاح: سەربرِ، قەساب ، کوژەر، خوێن رێژ
ذُبَاح: سەربرِ، وەناق، نەخۆشیەکە دەدات لەگەروو
ذَبَاذِب: دامێنی جلو بەرگ
ذُبَالَة: پلیتەی چرا
ذَبَحَ: سەری برِی، کوشتی، خوێنی رشت، خنکانی، قوربانیکرد
ذِبحٌ: ئەوەی سەردەبرِێ، سەربرِاو، کوژراو
ذُبَحَة ـ ذِبَحَة: دەم ئێشە، سنگ توندبوون، سنگ هاتنەوە یەك
ذَبْذَبَ(اِهْتَزَّ): لەریەوە، جوولایەوە

ذَبذَبَة: لەرینەوە، جوولانەوە، لەرزین
ذَبَل(ذَوَى): پوکایەوە، کوێربووەوە
ذَبَل النَّبات: سیسبوو، وشکیکرد، وشك هەڵات، ئاوی تیا نەماو شەوقو روناکی لەبەر برا
ذَبَل لسانُه: وشك بوو، تەڕایی تیا نەما
ذَبَل الفَرَسُ: لەڕو لاوازبوو
ذُبلَة: لێو وشك بوون لەتینوا
ذبیح ـ ذَبیحَة: سەربڕاو، قوربانی

ذ ح

ذَحل(إنتِقام): تۆڵە سەندن

ذ خ

ذَخَرَ: کۆیکردەوە، هەڵیگرت، تفاقی خست، زەخیرەی خست
ذَخَرَ الشَّيء: هەڵیگرت بۆ کاتی پێویست
ذُخْر: هەلگیراو، دانراو، پارێزراو
ذَخیر: چەکێکە دەبێت حەشوەو بارودەکەی دابگیرسێ
ذَخیرَة: تفاق، زەخیرە، کۆکراوە، هەلگیراو، سەرمایە، جبەخانە

ذ ر

ذَرَ: بڵاویکردەوە، پێوەی کرد
ذَرَ الملح: پەرش و بلاویکردەوە، کردی بەتۆز
ذَرَ الحَب فِي الأرض: تۆوی چاند، تۆوی کرد
ذَرَ الرَّماد فِي عَینه: چاوبەستیکرد، هەلی خەلەتاند، فاکو فێلی لێکرد
ذَرَ النَّبات(طَلَعَ): چەکەرەی کرد، سەوزبوو، سەری دەرکرد
ذَرَ الرَّجُل: پێشە سەری سپی بوو، پەرچەمی سپی بوو
ذَرَ الشَّمس(طَلَعَت): هەڵهات،دەرکەوت، دیاریدا، ئاشکرابوو

ذَرُ: تۆوکردن،بلاوکردنەوە،مێروولەیەکی وردە
ذَرْ: بەمانای وازبێنە ، نەکەی
ذَرَاح: ژەهری کوشندە، ماستاو
ذَرَاح: شیرێك ئاوی تێکەڵ کرابێت
ذَرَاریح: مێروە بۆ گەنە
ذَرَاع: ژنی لێهاتوو، تیژتێپەڕ، گورج و گۆڵ
ذِرَاع: قۆڵ، باڵ، گەز، توانا، دەستەلات
ذَرَاف: خێرا، تیژ، پەلە، دەستبەجێ
ذُرَاوَة: ئەوەی رەشەبا دەیبات یان بەدەم رەشەباوە دێت
ذَرَأَ اللهُ الخَلقَ: دروستیکردن، بەدی هێنان، هێنانیە بوون
ذَرَأ الشَّيء: زۆریکرد، فرەیکرد
ذَرَأ الأرضَ: تۆویکرد، چاندی
ذَرَأ الحِنطَة: پاکیکردەوە، پوختیکرد
ذَرَأ الرِّیحُ التُّراب: بردی بەئاسماناو بلاویکردەوە
ذُرَأة: سەرەتای سپی بوونی قژە سەر، سەرەتای پیری
ذَرَى: پەنا، پاسێر، پەناگە، پاڵ
ذَرِءَ شَعرُه: قژی سەری سپی بوو، قژی بەڕەشی نەمایەوە
ذَرِبَ السَّیف: تیژ بوو، بڕەڕبوو
ذَرِبَ الجُرح: تەشەنەیسەند،خراپتربوو
ذَرِبَ الرَّجُل: زمانی بەربوو دوایگیرانی
ذَرِبَ المَعِدَة: خراپ بوو، تێکچوو، ترشا
ذَرَب: زمان پیسی، جنێودان، دەم پیسی، ئەونەخۆشیەی هەرگیز چاك بونەوەی نییە

ذِرْب: نەخۆشیەکە دەدات لەجگەر

ذَرِبْ: تیـژی هەرشتێك، مەردومی زمان تیژو رەق

ذَرِبَة :ژنی دەم هـــاراش، ژنی‌دەمەوەر

ذَرَّة: گەرد، گەردیلە ، دەنکۆڵە

ذَرَحَ الشَّيء: پەڕاگـــەندەو بەریاکـــەوت کەوتە بەربا

ذَرَحَ الطَّعَـــام: ژەهـــــری تێکــــرد، خراپی‌کرد، تێکیدا

ذَرَحَ اللبَـن: کـــردی بەماســـتاو، ئــاوی تێکرد

ذُرَّخ: جانەوەرێکی ژەهرداره

ذَرْذَرَ المِلْح: خوێی بلأوکردەوە، خوێی پژاند

ذَرَعَ(قَـــايَس): پێـــوای، پێوانـــەیکرد، ئەندازەی گرت

ذَرَعَ الثَّوب: بە باڵ پێوای

ذَرَعَ فِـي السِّبَاحَة: بـــاڵی بلأوکـــردەوە لەمەلەدا

ذَرَعَ فِي المَشْي: باڵەکانی جوولآند

ذَرَعَ الرَّجُل:هەردوو قۆڵی ئامازەپێکردو ئاگاداریکرد

ذَرْع: زماندرێژ، جنێو فرۆش، شەڕانی

ذَرْع:بلأوکردنەوەی دەست،بەخشندەیی

ذَرْعَة: رێگە ، هۆکار، رێباز

ذَرَفَ الدَّمْع: رۆیی، لەبەری رۆیشت

ذَرَفَ العَيْن دَمْعَهَا: فرمێسکی رشت

ذَرَّفَ الدَّمْع: رشتی ، مەڵی رشت

ذَرَقَ (أَذْرَقَ الطَّائِر): ریقنەی کرد

ذَرَقَ(سَلَحَهَا): ریقنە، جیقنـە، پیسایی باڵداران

ذُرَق: گیایەکە

ذُرْوَة ـ ذِرْوَة: چڵـــەپۆی هەمووشــــتێك، لـوتکە، پۆپە، ملە، سەری ، سەرشێتی

ذَرُور: تەپ و تۆز ، خاکە

ذُرُوي(ئـاعـــــــــم): ورد ، زۆر ورد، والآبێژ

ذُرِيَّة(نَسْل): وەچــە، نــەوە، منـــاڵ، فرزەند، بەندی جگەر،ریشەی جگەر

ذَرِيح ـ ذَرِيحَة: جانەوەری ژەهردار

ذَرِيرَة: جۆرە بۆنێکی خۆشە

ذَرِيع: خێرا ، بـەتاو، چوست، گـورج ، رولێنەر، داواکار

ذَرِيعَة: هۆ، بیانوو، بەهانە، پەڵپ

ذَرِيف: رژانی فرمێسك ، ئەشك رژان

ذع

ذَعَارِيرُ الأَنْف: ئاوێکی سەوزە لەلووت دێتەدەرەوە

ذُعَاف:مردنی پەلەو کوت و پری،مەرگی ناکاو، ژاری کوشندە

ذَعَـرَ (أَفْـــزَعَ): ترســـاندی، تۆقـــاندی، زارەترەکی کرد

ذُعِرَ(خَافَ): ترسا،تۆقی،زارەترەك بوو

ذُعْر(خَوْف): ترس ، بیم ، پەروا

ذُعَرَة: عـەیبدار، باڵندەیـەکی بچووکـە زۆر کلکـــی دەجوڵێنـــێ و ســـــەری رادەوەشێنێ وەك زارەترك بووبێت

ذَعَـــرَهُ: ترسانـــــدی، تۆقـــــاندی، زارەترەکی‌کرد، زتۆقی برد

ذَعَفَ: ژەهری دایە، دەرمانخواردی‌کرد

ذَعَفَ(مَاتَ):مرد،تیاچوو، فەوتا،بەرەو قیامەت بەرێکەوت

ذَعْف: ژەهرێکی کوشـــندەیە،مەرگــە موش

ذُعفة(سم): ژەهر ، ژار، زەهر
ذَعَقَ: بانگی کردو ترساندی
ذَعَنَ(خضعَ): ملی کەچکرد، سەری شۆڕکرد

ذف

ذَفَّ عَلَى الجَرِيحِ:کوشتی ، پەلاماریدا ، هەڵمەتی دایە
ذَفَّ فِي الأمر: خێرایکرد، پەلەیکرد
ذَفَافٌ ـ ذُفَافٌ: ژاری کوشندە، ئاوێکی کەمە
ذَفِرَ الشَيءُ: بۆنیکرد ، بۆنی هات
ذَفَرٌ: بۆنی ناخۆش، بۆگەنی
ذَفْرٌ:بۆگەن،بۆنی ناخۆش‌وهەراسان کار
ذِفْرَى: ئەو ئێسکەی لەپشتە گوێدایە
ذَفْرَاءُ: روەکێکی بەهارییە بۆنێکی ناخۆشی هەیە
ذَفَرَةٌ: جۆرە گیایەکە
ذَفَّفَ جِهَازَ رَاحِلَتِهِ:سووك‌وئاسانی کرد
ذَفَّفَ الجَرِيحَ: نیشتەسەری‌و کوشتی

ذق

ذَقَنَ: کێشای بەچەناگەیدا
ذَقَنَ عَلَى يَدِيهِ: چەناگەی خستەسەر دەستی، چەناگەی دادا
ذَقْنٌ ـ ذَقَنٌ: چەناگە ، چەنە، چەنەگە، جەمسەری هەردوو شەویلگە لەخوار لێوەوە
ذَقَنٌ: ریش ، ردێن، رندێن ، رەوهـ

ذك

ذَكَا: پشکۆی داگیرساو
ذَكَا الذَّبِيحَةَ: سەری بڕی، خوێنی رشت
ذَكَاءٌ: زیرەکی ، زرنگی، وریایی، لێهاتوویی بەتوانایی

ذَكَاةٌ: سەربڕین ، خوێن لێهێنان
ذَكَى النَّار: ئاگری کردەوەودایگیرساند، گەشی‌کردەوە، گڕساندی
ذَكَى الحَرْبَ: جەنگی هەڵگیرساند، ئاژاوەی نایەوە
ذَكَتِ النَّارُ: بڵێسەی سەند، تاوی سەند، ئاگرەکە خۆش‌و گەشایەوە، کڵپەی سەند
ذَكَرَ اللهَ: ستایشی خوایکرد، یادی پەروەردگاری کردەوە
ذَكَرَ إِسْمُ اللهِ: ناوی خوای برد، یادی کردەوە
ذَكَرَ الشَيءَ: دای بەگوێیدا ، بۆی والاکرد، ناوی هێنا، دیاریکرد
ذَكَرَ الخَبَرَ: باسی‌کرد، هەواڵەکەی گەیاند، وتی ، لێیدوا
ذَكَرَ الحَدِيثَ: گێڕایەوە، لێی‌دواو باسیکرد
ذَكَرَ حَقَّهُ: مافی پاراست، بەرگری‌لێکرد
ذَكَرَ القَومَ:باسیکردن،هەواڵی گەیاندن، سەبارەت بەوان دوا
ذَكَرَ(فَكَرَ): بیری خستەوە، بەیادی هێنایەوە
ذُكْرٌ ـ ذِكْرٌ: لەبەرکردن ، هەڵگرتن لەسەر پەڕەی دڵ
ذِكْرٌ: ستایشی پەروەردگار، ناوبردن، باسکردن، لێدوان
ذَكَرٌ: نێر ، کەڵ ، نێرە
ذِكْرَى: یاد، یادگار، بیرەوەری، یاداشت ، یادنامە
ذُكْرَةٌ: پێچەوانەی لەبیرچوونە
ذُكْرَةٌ: پارچەیەکی پۆڵایە کەبەسەری بێڵەوەیە ، هێز ، توانا

ذَكْوَة: ئەوەی دەخرێتە نێو ئاگرو پێی خۆش دەکرێت، بێشەلأنی شێر
ذُكُور: ئەوەی زۆر باسدەکرێت،باسکراو
ذُكُورَة : پێچەوانەی مێینە، نێرییەتی
ذَكِي: زیرەك ، لێهاتوو ، زرنگ، بەتوانا
ذَكِي: بۆنخۆش، بەلەزەت، بەچێژ
ذَكِير: ئەوەی زۆر باسدەکرێت،بیرو هۆش زرنگ

ذ ل

ذَلَّ: کەساسکەوت،داماوزەبوون بوو ، کەنەفتبوو، رسوابوو، سووکو نزم بوو
ذُلّ: کەساسی، ملکەچی، کەنەفتی، رسوایی، زەبوونی، خاکەساری
ذُلاَن: سووکی ، نزمی ، رسوایی
ذَلَفَ الأَنْف: بچووکو باریك بوو
ذَلْفَاء: لووت باریك
ذَلَقَ ـ ذَلَقَ: تیژیکرد، ساویدا، دەمەزەردیکرد
ذَلَقَ السِكِّين: تیژیکرد، ساویدا
ذَلَقَ اللِسَان: تیژو رەوانبێژ بوو، قسەزان بوو
ذَلقَ السَيف أوَاللِسَان: تیژبوو،برەربوو
ذَلَقَ السِرَاجُ: رووناکی کردەوە
ذَلَقَ الرَجُل:دوو دڵبوو، گومانی هەبوو ، ناثارامو هێمن بوو
ذَلَقَ مِنَ العَطَش: خەریك بوو بمرێ لەتینودا
ذَلْقُ اللسَان: زمان پاراو، رەوانبێژ
ذَلْقٌ ـ ذَلَق ـ ذُلُق ـ ذُلَقَ ـ ذَلِق ـ ذَلِيق: زمان پاراو ، تیژ ، رەوانبێژ
ذَلَق: دەمەکەی ، لاتیژەکەی
ذَلَقَ اللسَان: سەری زمان

ذلك ـ أولئك: بۆ ئامازەپێکردنی دوور بەکاردێت، ئەوە ، ئەوانە
ذَلَّلَ: رسوایکرد، سووکیکرد، لەنرخی کەمکردەوە، ملی پیکەچکرد، زەبوونیکرد، کەساسیکرد
ذُلَلَ الكَرم: بۆلەکانی شۆڕبونەوە
ذَلُول: دەستەمۆ، ماڵی، رام، کەوی
ذَلِيلٌ (حَقِير): سووك، نزم، رسوا، چاوشۆڕ، پەتیارە، پەژموودە، زەبوون،کەساس ،کەنەفت، داماو، دڵ زویر، لێقەوماو

ذ م

ذَمَّ: نەنگی گوت، زەمیکرد، بەخراپە لێیدوا،رەخنەی لێگرت،سەرزەنشتیکرد
ذَمّ: بەدگۆیی ، خراپەگوتن ، زەم، رەخنە،سەرزەنشت، ناتەواویدەرخست
ذَمِي: نەخۆشیەکەی درێژەی خایاند، کەوتەسەر لێواری مردن ، بۆنێکی ناخۆشی لێ پەیدابوو
ذَمَاء: پاشماوەی روح، هێزی دڵ
ذِمَار: ئەوەی پێویست دەکات پارێزگاری لێبگرێت لەماڵومناڵ، بەڵێنو پەیمان، ئابرو ، شەرەف
ذِمَام: ماف، رەوا، ئابرو ، شەرەف
ذَمَامَة ـ ذِمَامَة:کەفالەت ، بەڵێندەرایەتی، چوونە ژێر چاودێریو پارێزگاری لێکردنی
ذِمَّة: پەیمانو بەڵێن، دەستەبەری، متمانە، پاراستن ، دڵنیایی، ئارامی ، سایە
ذَمَرَ الأَسَد(زَأَرَ): نەڕاندی
ذَمَرَ الرَّجُل: دەستی نایە بینی، پەخەی گرت

ذِمْرٌ ـ ذَمْرٌ ـ ذِمِرٌ ـ ذِمِيرٌ: ئازا، دلێر، لێهاتوو، مەرد، چاونەترس

ذَمَرَهُ: ترساندی ، ترسی خستەبەر

ذَمَرَهُ عَلَى الأمْرِ: هانیدا لەگەڵ سەرزەنشت کردندا هەتا بتوانێت ئەو کارە ئەنجام بدات

ذَمَلَ البَعِيرُ: بەهێواشیو لەسەرخۆ رۆیی بەڕێوە

ذَمَّمَ: زەمیکردو زۆریشی پێوەنا، زیادەڕەوییکرد لەزەمکردنیدا

ذَمَّهُ: بەدگۆییکرد بەرانبەری

ذِمِّيٌّ: ئەوەی بەڵێنی پاراستنی سەروگیانو ماڵو سامانی پێدراوەو لەوپێناوەشدا بڕێک سەرانەی لێدەسەنرێ

ذَمِيرٌ: دلێر، جوان رەفتار،خۆش کردار

ذَمِيلٌ: نەرمو نیان ، رەفتار نەرم

ذَمِيمٌ: زەمکراو، ئەوەی شایانی زەمو باسکردنە

ذن

ذِئَابٌ: پەتێکە کلکی وشتری پێدەبەسترێتەوە

ذِنَابُ الشَّيءِ: پاشکۆی، دواوەی، پاشەوەی

ذُنَابَى: کلکی ، پاشەوەی

ذُنَابَةٌ: شەلال، تاڤگە، ئەو شوێنەی کۆتای روبارو ئاوێکەو لێوەی دڕژێ

ذُنَابَةٌ: خزمایەتی،کەسایەتی، دۆستایەتی، نێوان تەبا،خۆش بەینی

ذُنَانٌ(مخاط): چڵم، چرم، کڵم ، ئاوتەڕاییەکی توندە لەکەپوو دێتە دەرەوەو لینجو سوێرە

ذَنَبٌ(ذَيل): کلك ، دۆف ، کۆتا، شتێکی باریکە لەئاستی سمتەجووڵەی یەکسمو رەشەولاخو کەرو هێستر پەیدا ئەبیو سەرهەڵدەدات

ذَنَبُ العَقْرَبِ: چزو، باوە زیرك، جووچکە، دوچکە، دووڵك، دیف

ذَنَبُ السَّوطِ: سەری قامچی

ذَنَبُ العَمَامَةِ: ئەملاو لاکەی شۆڕ کردەوە بەچەشنی کلك

ذَنَبُ الكِتَابِ: گەیاندی بەبەبەشەکانی دیکە

ذَنَبَ الضَّبَّ: کلکی گرت، کلکی راکێشا

ذَنْبٌ: تاوان، گوناه ، سوچ ، بەزە، هەڵە، بەدخویی

ذَنُوبٌ: تاوانی زۆر، دۆلکە، گوناهکارێك زۆر گوناهی کردبێت

ذَنُوبُ الفَرَسِ: ئەسپی کلك درێژ

ذَنُوبُ الأيَامِ: ئەو رۆژانەی شەڕ بالاَ پۆشیانە لەسەرەتاوە هەتا خۆر ئاوابوون

ذَنِيبٌ: لاسکی کەلاَ

ذَنِينٌ: ئەوەی لەلووت دێتە دەرەوە

ذه

ذِهْ ـ ذِهِ: بۆ ئامازەپێکردنی مێینەیە کەنزیك بێت

ذَهَابٌ: رۆیشتن، تێپەڕین، چوون،رۆین، لەشوێنی خۆ جوولاَن

ذَهَاباً وَإيَاباً: چوونو هاتن، ئەمسەرو ئەوسەر، هەردوو سەر، ئەملاو لا

ذَهَبَ: رۆیشت، چوو، رۆیی، تێپەڕی، مرد، تیاچوو، نەما ، فەوتا، گوزەرا

ذَهَبَ الأمْرُ: بەسەرچوو، وادەو کاتی نەما

ذَهَبَ عَلَيَّ الشَّيءُ: لەبیرمکرد، لەیادم چوو
ذَهَبَ بِهِ: بەیاوەری رۆیشتو لەشوێنی خۆی لایبرد
ذَهَبَ أَدْرَاجَ الرِّيَاحِ: بێهودە چوو، بەهەوانتە رۆیی چوو بەدەم باوە، بابردی
ذَهَبَ إِلَى كَذَا: بۆی چوو،واهات بەبیریدا
ذَهَبَ ـ ذَهَباً:ئاڵتونێکی زۆری دۆزییەوە، کەوت بەسەرکانە ئاڵتونداو سەراسیمە بوو پێی
ذَهَّبَ الشَّيءَ: بەئاڵتوون رووپۆشیکرد ، زاخاویدا
ذَهَبٌ: ئاڵتوون ، تەلا ، زێڕ ، زەڕ
ذِهْبَةٌ: رێژنە باران ، یان بارانێکی هێواش ، نم نم باران
ذَهَبِيٌّ: ئاڵتوونی، زێڕین ، زێڕ باو
ذَهَلَ الشَّيءَ: فەرامۆشیکرد،لەیادیکرد
ذَهَلَ(غَابَ عَنْ رُشْدِهِ): واقی وڕما، سەراسیمە هات بەسەریا،وڕبوو،تێکچوو
ذَهَنَ: تێگەیشت، حاڵیبوو، دەرکی پێکرد
ذَهَنَ فُلاناً: لەویاشتربوو، لەباشیدا زاڵبوو بەسەریا
ذُهْنٌ: ئەوەی خستیە بیریەوە، لەبەریکرد، لەسەر پەڕەی دڵ هەڵی گرت
ذَهِنَ الشَّيءَ: لێی تێگەیشت، حاڵیبوو، دەرکی پێکرد
ذِهْنٌ(عَقْلٌ): بیر، هۆش، ژیری،زەین ، هۆشیاری، هێزی عەقڵو ژیری
ذَهَنٌ(فِطْنَةٌ): زیرەکی، زەین روونی، هوشیاریی

ذَهِنٌ(ذَكِيٌّ ـ فَطِنٌ): زیرەك ، زرنگ زەین روون، هۆشمەند، بەهۆش
ذِهْنِيٌّ: فیکری، عەقڵی، ژیریی
ذَهُوبٌ: رۆیشتوو، بەسەرچوو، تێپەڕ
ذُهُولٌ(تَشَتُّتُ الفِكْرِ):وڕبوون ، واق وڕمان، دەمەق مان، سەر لێتێکچوون ، سەراسیمەبوون، پەرێشان بوونی هەستو دەستەپاچی
ذُهِيبٌ:ئاڵتوونی، رووپۆشکراوبەئاڵتوون

ذو

ذُو: خاوەن ، مافدار
ذُو صِحَّةٍ: لەش ساخ ، تەندروست
ذُو عَقْلٍ: زرنگ ، زیرەك ، هوشیار
ذُو مَالٍ: ساماندار ، دەوڵەمەند
ذُو الأَرْحَامِ: خزم، خوێش، کەس‌وکار
ذُو الشَّيءِ: هەمان شت، هەر خۆی ، هەمان
ذُومَرَةٍ: جارێکیان ، جارێك لەجاران
ذُو الحِجَّةِ: دواترین مانگی کۆچییەو 29 رۆژە
ذُو القَعدَةِ: 11 هەمین مانگی کۆچییەو 30 رۆژە
ذَوَى: سیس بوو، چرچ بوو، ژاکا
ذَوَى النَّبَاتُ: سیس‌و وشکبوو، ئاوی تیا نەما
ذُوَاةٌ: توێکڵی کاڵەکو شووتیو هاوچەشنەکانیان
ذُوَادٌ: پارێزکار، راستی، پارێزگار
ذُوَاقٌ: ئارەزوو ، حەز ، چێژ ، تام
ذَوَّبَ: توانیەوە
ذَوْبٌ: هەنگوین، رینگاڵ، هەنگوینی پالاوتە

ذوَيان: توانەوە، پێچەوانەی مەیین
ذوِّدَ : بەرگری لێکرد، پاراستی
ذوْد: پاراستن،بەرگری، پارێزگاری
ذوْق: تـــامکردن، چێژتـــن، چێشـــگە، ئارەزوو، حەز، خوو،رەوشت،سروشـت
ذوِي النَبات: وشكو سیس بوونی روەك
ذي
ذي: بۆ ئاماژە پێکردنی مێینەی نزیکە
ذَيّال: دامێن درێژ ، دەرەلنگ داکەوتوو
ذيْب: عـەیب، ناتەواویی، کەمو کوڕی ، نەنگی
ذيَّلَ الثّـــوب: درێژیکـرد، دایـەدەمی، داوێنی دایەوە
ذيّلَ الكتّاب: پەراوێزی لەسەر نووسی
ذيْل: کلك، کۆتایی، پەڕ، دامێـن، پـاش بەند
ذيْلُ الريح: ئـەو خۆڵەی هـەڵیدەگرێتو دەیبات لەشوێنێکی دی کەڵەکەو بلاّوی دەکاتەوە
ذيْلُ الفَرَس: کلکی
ذيـــلُ الصَحيفَـــة مـــنَ الكتَـــاب: لای خوارەوەی لاپەڕە، دامێن، پەراوێز
ذيْلُ الحصَان(من النَباتات): قژمـژە ، روەکێکە
ذيم: زەم، بەدگۆیی، ناتەواویی گوتن
ذينُ: ناتەواویی، کەمو کوڕی، نەنگی ، عەیب

ساعة ذهبية

(كاتژمێرێکی ئاڵتوونی)

إبْرِيق شاي ذهبي

(چاپەزی ئاڵتوونی)

إطَار ذهبَي

(چوارچێوەیەکی ئاڵتوونی)

حذاء ذهبي (پێلاوی ئاڵتوونی)

شمعدان ذهبي

(مۆمدانێکی ئاڵتوونی)

كأسْ ذهبي

(پەرداخێکی ئاڵتوونی)

طير ذهبي (گیاندارێکی ئاڵتوونی)

نقود ذهبية

(پارەی ئاڵتوونی)

قرط ذهبي (گوارە ئاڵتوونی)

لوحة ذهبية(1)

(نیگاریکی ئاڵتوونی)

لوحة ذهبية(2)

(نیگاریکی ئاڵتوونی)

لوحة ذهبية(3)

(نیگاریکی ئاڵتوونی)

وِعَاء ذهبي

(قاپێکی ئاڵتوونی)

سوار ذهبي (بازنێکی ئاڵتوونی)

شوكَة ذهبية (چەتاڵی ئاڵتوونی)

سكين ذهبي (چەقۆیەکی ئاڵتوونی)

١٠ حرف الرَّاء

ر

دەیەم پیتی زمانی عەرەبی‌یە

رآ ـ رأ

رَائب(مُخَثَّرْ): مەییو ، بزرکاو، پیچکاو، تێکچوون، بۆشیر بەکاردێت

رَائِجْ: خواستو داوا لەسەر،ئەوشتەی داوای دەکەن،دەیانەوێت ، ویستراوە ، برەو، خوازراو

رَائِحَة: بۆنی خۆش ناخۆش، هەربۆنێك

رَائَدْ(كَشّاف): دیدەوان،گەڕیدە،گەڕۆك، گەشتەوان، پلەیەكی سەربازییە

رَائِدْ: ئەستێرەی سەرشان، سیخوڕ، پێشەنگ، دەسكی دەستاڕ

رَائِشْ: ئەوەی دەكەوێتە نێوان بەرتیلدەرو ئەوەی وەریدەگرێت

رَائِضْ(مُرَوِضْ الخَيِل): رامێنەر، چەڵدكار، رامێنەری ئەسپ

رَائِعْ: پەسەند،گونجاو، شاد، بەدڵ ، نایاب، ناوازە، ترساو ، تۆقاو

رَائِعَة النَّهَار: درێژایی رۆژ، سەراپای رۆژ، رۆژی نیوەڕۆ

رَائِفْ: نەرمو نیان، میهرەبان، بەسۆز

رَائَق: روون، ساف، سازگار، سافو گەش، رۆشن، پاڵێوراو، پاڵفتە ، زرنگ

رَائِمْ ـ رَائِمَة: سۆزو بەزەیی وشترە دایكانەبۆ بەچكەكانی

رَابَ: ناپەسەندی بەدیكرد، گومانی هەبوو بەدگومان بوو

رَابَ اللبَنْ(خَثُر): مەیی، بزرکا،تێکچوو، پیچکاو

رَآبَ الرَّجُل(تَحَيَّرَ): سەری سوڕما، سەرسام ما، سەراسیمەبوو

رَابَى (أعْطَى مَالَهُ بِالرِبَا): پارەیدا بەسوود، سوود خۆری كرد

رَابَى الرَّجُل: چاودێری‌کرد، دڵی راگرت، دڵی برد بەڕێوە

رَابّ: باوە پیارە ، زڕباوك، مێردی دایك

رَابَة: باوەژن، ژنی باوك

رَابَحَ: سوودو قازانجی پێدا

رَابِحْ: قازانج ، بەخشش، بەسوود، بەكەڵك، بەدەسكەوت، پڕسوود

رَابِضْ: جێگیرو جێنشین، شێری بێشەلان

رَابِضَة: مرۆڤی بێدەستەڵاتو دەستەوەستان لەبەردەم گشت كردارو هەڵوێستێكدا

رَابَطَ الأمْر: رێكی خست، باشو چاكی‌كرد، گونجاندی، بەردەوام بوو لەسەری

رَابَطَ الجَيش: دامەزراندن، جێنشین كردن، دانان

رَابِطْ: بەستەر ،بەندكار ، گەیەنەر

رَابِطْ الجَأش: نەترس ئازا، جەربەزە ، دڵ قایم،بەغیرەت، لێهاتوو، چاونەترس

رَابِطَــــة: پــــەیوەندی، بەســــتران، پەیوەستی، یەکگرتن

رَابِعْ: چوارەم،چوارەمین ، چوار هەمین

رَابِعْ عَشَرْ: چواردەیەم

رَابِعاً: چوارەم ، چوارهەم

رَابِــي: برنووتــی، دەرمانێکــە لەگــەڵ تۆزی توتن لەلووت دەکرێ بۆ پژمین

رَابِيَــة: ســەنگەر، کــەلات، بســتوو، تەپۆلکە، بلّندی، بەرزی

رَاتِبْ: مووچە، مانگانە، دەقن ، جیرە، بەرات، کرێ

رَاتِعْ: ئەوەی دەم دەخاتە ماڵیخەڵكو بێگوێدان دەیخوات، جانـەوەری چـوار پێ کەهەمیشە لەهەوڵدایە

رَاتِقْ: پـەیوەست کردن، پابەندکردن

رَاثَ الفَــرَسُ (تَغَــوَّطَ): پیســـاییکرد، تەرسی کرد

رَاثَ رِيْثاً: درەنگی کرد، دواکەوت

رَاجَ الأَمْــرَ(إِنْتَشَــرَ): بلاوبـــوەوە، پەخشبوو، داکەوت، قاوی داخست

رَاجَ الدَرَاهِم: خەڵکی مامەڵەیان پێکرد

رَاجَ الطَعَام: پێگەیی‌و ئامادەکرا

رَاجِبَــة(مَفَــاصِلْ): بنەچــەی بەیــەك گەیاندنی پەنجەکان

رَاجَتِ السِلْعَة: فرۆشـرا ، نـەما، بـرەوی سەند

رَاجَــتِ السُــوقُ: بـــازارگەرمبوو، بـازاڕ لەبرەودابوو

رَاجَتِ الرِيحُ: تێکەڵبوو،نەزانرا لەکوێوە هەڵیکرد

رَاجِــحْ: قــورستر، لاســەنگ، شـــیاو، رێتێچوو، پەسەند، باشتر

رَاجِــزَ صَاحِبَـــهُ: وەك هاوەڵەکـــەی هۆنراوەیەکی گوت لەسەر کێشـییەکێك لە بەحرەکانی شیعری عەرەبی

رَاجِز: هۆنراوەو شیعر خوێنەوە

رَاجَــعَ: پشــکنی، گــەڕا، پیــاچووەوە، دووبارەی کردەوە

رَاجَعَ فِي الأَمْر: پرسی پێکـرد، راوێـژی پێکرد

رَاجَـــعَ الحِسَــــابَات: پیـــاچووەوە، بۆیدەرکەوت

رَاجَعَ الطَبِيب: چوە لای پزیشك

رَاجِعْ: باوەخون، ئەوژنــەی مێردەکـەی دەمرێتو دەگەڕێتەوە بۆ ماڵی باوکی

رَاجَعَهُ فِي الأَمْر: گەڕایەوە بۆ لای

رَاجَعَـهُ الكَــلام: دووبــارەی کــردەوە، پێیدا چوەوە

رَاجِفْ: لەرزیوو ، لەرە لەر، لەرزە لەرز

رَاجِفَة: فووی یەکەم کـردن بەکـەرەندا لەرۆژی قیامەتدا

رَاجِلْ: پیادە ، بەپێ رۆیوو

رَاجِم: بەرد گرتنــە یــەك ، بــەردەبارانی یەك

رَاجَمَ فِي الحَرْب وَالكَلام:زاڵبووبەسەریا

رَاجَمَ عَنْ قَوْمِه: بەرگری لێکرد

رَاحَ(ذَهَبَ ـ مَضَى):رۆیی، چوو،رۆیشت، تێپەڕی، گوزەریکرد

رَاحَ إِلَيهِم وَعِنْدَهُم: چوو بۆ لایان

رَاحَ البَيتُ: با چوە ژوورێ

رَاحَ لِلمَعْرُوف: چوو بۆ چاکە کردن

رَاحَ الشَيء: بۆنی هات

رَاحْ(خَمْر): ئارەق ، مەی ، بادە

رَاحَــة(رَوَاح): پشــوو، حەوانـــەوە، سرەوتن، ئارام گرتن

رَاحَةُ الْيَدْ(بَاطِنُهَا):بەری لەپ، بەری دەست، شەپ
رَاحِل: پارمەتیدا کۆچ بکات
رَاحِلْ(ذَاهِب): کۆچ کردوو، ڕۆییو، ڕۆیشتوو
رَاحِلَة: وشتری بارهەلگری بەهێز، چوار پێیان ولأخی بەرزەووشترو ئەسپ
رَاحِمْ: بەسۆز،میهرەبان ، دڵناسك
رَاخَى: دووری خستەوە ،بەڕاگەندی کرد
رَاخَى الْعُقْدَةَ: کردیەوە، والأیکرد
رَاخِفْ: هەڵهاتوو، بۆ هەویر بەکار دێ
رَاخِمْ(حَاضِنَةٌ): مریشکی کڕکەوتوو
رَادَ الشَّيءِ(طَلَبَه): داوایکرد، ویستی، خوازیاریبوو
رَادَ الأَرْض: گەڕا بەنێو کێڵگەو قەراخ ئاوەکانیدا هەتا بزانێ کام شوێن گونجاوە بۆ لادان و نیشتەجێ بوون
رَادَ الْبِلَاد: پیاگەڕا، گەشتی پێداکرد، تاوتوێی کرد
رَادَار: ئامێرێکی هەستیارە بەهۆی شەپۆلە کارەباییە موگناتیسیەکانەوە هەست بە تەنە دوورو جولأوەکان دەکات و شوێن و دەنگی دیاری دەکات و دەتوانرێت گوللە باران بکرێت
رَادَتِ الرِّيحُ: کزەی هات، بایەکی هێواشی هات
رَادَتِ الْمَاشِيَةُ: لەوەڕاندی، تێریکرد
رَادَّةٌ: ئەو ژنەی هەمیشە دەگەڕێت بەماڵی دراوسێکانیەوە
رَادَّةٌ: سوود، بەخشش ، قازانج، کەڵك
رَآدِفُ: هاوپشت و هاودەم، پشتگیر، پاڵپشت

رَادِن: زافەران، زەعفەران ، گوڵێکی زەردی بۆنخۆشی سووربارە زۆر بەنرخ و بەکەڵکە
رَادِيكَال: رادیکال ، پەیوەنداری
رَادِيكَالِي: ئازادیخوازی، بنەچەیی
رَادِيو: رادیۆ ، ئیزگە، ئیستگە، شوێنێکە دەنگو باسی گێتی تێدا بلأو دەکرێتەوە
رَادِيوم: توخمێکی کیمیاوی گرانبەهایە لەساڵی 1889 دۆزراوەتەوە
رَازَ مَاعِنْدَه: خواستی، داوایکرد
رَازَ الْحَجَر: هەڵی سەنگان
رَازَ الرَّجُل: تاقیکردەوە
رَازَ الأَرْض: چاکی کرد ، باشی کرد
رَازْ:وەستاباشی،سەرۆکی وەستاکان ، ساختمان
رَازِقْ: ڕۆزیدەر، بەخشندە، بەتەنیا بۆ پەروەردگار بەکاردێت
رَازِقِي: لاواز ،ئارەق، بادە، جۆرە ترێیەکە
رَازِقِيَة: جلو بەرگێکی کەتانی سپییە
رَازَمَ بَيْنَهُمَا: کۆکردنەوەی دوو راو بۆچوون و گونجاندنیان لەگەڵ یەکدا
رَازِمَ الدَّار: زۆر لەو ماڵەدا مایەوە
رَازِي:دانە پاڵی یەکێکە بۆ شاری(ری)، نازناوی زانای پایەبەرز (فەخری رازی)و (ابو الفتوح)ە
رَازِيَانَج: رازیانە، ڕەزنە، هەپۆسان، گیایەکیبۆنخۆشە
رَاسَاهُ: لەمەلەدا پێشی کەوت
رَاسَهُ بِالأَمْر: باسیکرد لەگەڵیدا، باسەکەی کردەوە لەلای

رَاسِبْ: کەوتوو، خڵتە، نیشتوو، پەگر، دەرنەچوو، ملّتە
رَاسِخْ: جێگیر ، چەسپاو ،دامەزراو
رَاسِخٌ فِي كَذَا: بەتوانا لە..، دانا لە..
رَاسِخٌ فِي العلم: شارەزا لەزانیاریدا، ڕۆچوو،تێگەیشتوو، زانیار ، دانا
رَاسَلَ: نامەی نارد ، پەیامێکی نارد
رَاسِمْ: ئاوی لەبەر ڕۆیشتوو، ئاوی ڕەوان، ئاوی ڕۆشن و سازگار
رَاسِي: وەستاو، وەستاو لەبەندەر، جێگیر، چەسپاو، نەجووڵاو
رَاسِيَات: شاخ و کەژی پتەوو جێگیر
رَاشَ: بەرتیلیدا، دەمی چەورکرد
رَاشِحْ:ئەو ئاوەی دەڕوات بەنێو بەردا ، جانەوەرو مێرووی بەسەر زەویدا ڕۆیوو، بەهێزو توانای ڕۆیو بەسەر زەویدا
رَاشِدْ: هوشیار، هەستیار، بەخەبەر، ئاگادار، ژیر، زرنگ، ڕابەر، پێشەنگ ، هەرزەکار ، بێدار
رَاشَقَ: یەکتریان داگرتەوە، یەکیان دایە بەر بەرد
رَاشِنْ: مشەخۆر، شاگردانە، بەخشش
رَاشُوم: تەختەیەکی نەخشدار
رَاصِدْ: چاودێریکار، پاسەوان
رَاصَدَهُ: چاودێریکرد، پاسەوانیکرد، پارێزگاریکرد
رَاضَى: ڕەزامەندی خواست، داوای ڕازی بوونی لێکرد، ئاشتی کردەوە
رَاضِب: لێزمە باران، بارانێکی بەخوڕ
رَاضَخَ: بەزۆر ملکەچیکرد، سەری پێ دانەواند
رَاضَخَهُ: بەردەبارانی کرد

رَاضَعَ ـ رِضَاعَاً وَمُرَاضَعَةً: لەگەڵیدا شیری خوارد
رَاضَعَ إبْنَهُ: کوڕەکەیدا بەشیر دەرێکی دیکە
رَاضَعَ الطفلُ: دایکی شیری پێداو دایکیشی دووگیانبوو
رَاضِعَتَان: دوو مەمکی دایك بۆ منداڵ کەشیری لێدەخوات
رَاضِي: ڕازی، قایل، پەسەندیی، گونجاوی
رَاطَلَ: بەکێشانە کڕیو فرۆشتی
رَاطَنَ:بەزبانێك بەدەر لەزبانیعەرەبی ئاخاوتن و قسەیکرد
رَاعَ (نَمَا وَزَادَ): گەشەی سەند، ڕوا ، پەرەی سەند، زۆر بوو، گەورەبوو
رَاعَ الـزَّرْعَ: گەشەو پەرەی سەند، پێگەیشت
رَاعَ السَرَابْ: تێکچوو ، شێوا
رَاعَ مِنْهُ: ترسا لێی
رَاعَ عَنْهُ وَإلَيه: گەڕایەوە، هاتەوە
رَاعَ جَانِبَهُ:ئارەزووی کرد، حەزیپێکرد
رَاعَى: پارێزگاریکرد، پاراستی، چاودێریکرد
رَاعَى النجُوم: چاودێری ئاوابوونیکرد
رَاعَى الرَّجُل: ئاوڕی لێدایەوە، یارمەتیدا، گوێی دایە
رَاعَى الخَوَاطِر: ڕێزی لێگرت،هەستی ڕاگرت
رَاعَت الأرْض: لەوەڕگای زۆرو فرەبوو
رَاعِدَة: هەوری فرەهەورە تریشقە، هەوری ناڵەداری بێباران
رَاعِفْ: سەری لووت، لوتکەی شاخ

رَاعِي: شوان، شڤان،بەرپرس،خاوەن ، میر ، سەردار
رَاعُوف(صَخْرَة عِنْدَ رَأس البِئْر): بەردی سەر بیر
رَاغ: رێگـەی پێـچو پـەنای گـرت، فێڵیکرد
رَاغ الرَّجُل : لایدا، ترازا،رووی لێوەرگێڕا
رَاغِب(مُتَشَوِّق): ئارەزوومەند،مەیلدار، ئارەزوودار، شەیدا، بەخواست
رَاغِم: ملکەچو رسوا، زەبوونو داماو
رَاغَم مُرَاغَمَةً: بەئاشکرا جەنگیلەگەڵ بەرپاکرد، دژایەتیکرد، دژومنایەتی هەڵگیرساند
رَاغِيَة: وشتر ، حوشتر
رَافَ: گەیی بەزەوییەکی سەوز، چوو بۆ گوندو لادێ
رَافٌ: مەیی ، بادە ، ئارەق
رَافِخ: ژینێکی خۆشـگوزەران، ژینێکی خۆشنوود
رَافِد: زێ ، چـەم، چـاو ، چـۆم، رووخانە، چڕخوڕ
رَافِدَان: بەهـەردوو رووبـاری دیجلـەو فورات دەگوترێت
رَافِدَة: کۆمەك، پشـتگیری، بـەودارە رایە دەگوترێت کەلەسەر پردێك بـۆ پەرینەوە دادەنرێت
رَافِض: قایل نەبوو، نکوول رازی نەبوو
رَافِضَة: ئەوانـەی پشـت هـەڵدەکەن لەسـەر کردەکـەیان لەجـەنگدا یـان لەکاتی هەڵوێست وەرگرتندا
رَافِضِي:گومڕا،لەرێی راست لاداو، سەر لێشێواو، سەرگەردان ، وێڵ

رَافَعَ إلَى الحَاكِم: شـکاتی لێکـردو هێنایە بەردەمی دادیار هـەتا دادگایی بکات
رَافِعَة: بەرزکـەرەوە، توێـڵ ، ئـامێری بەرزکردنەوە
رَافِغ: ژینێکی پڕخۆشگوزەرانیو نازو نیعمەت
رَافَقَ: هاوەڵایـەتی لەگەڵاکرد، لەگەڵی رۆیشت
رَافِهٌ: کەسـێکە ژینیخۆشـگوزەرانو باش بەسەر بەرێت
رَافِهَة: شـەوێك بـەهێمنیو ئاسـانی بگوزەرێت
رَافِي: دروومانو چاکەری جلوبەرگ
رَاقَ: بریسکایەوە، درەوشایەوە،رژانی، رۆیکرد، رشتی
رَاقَ الأمْـرَ: پەسـەندبوو لای، شـیاوو گونجاو بوو
رَاقَ السَّـرَاب: رۆیـی لەسـەر زەویـی بەشێواوییو ئەوجا داکەوت
رَاقَـبَ: پاسـیکرد، ئێشـکی گـرت، پاراستی، ئاگاداری کرد
رَاقَبَ اللهَ: لەخوا ترسا
رَاقَـبَ العَمَـلَ: سـەرەو کـاریکرد، چاودێریکرد، بەرێوەی برد
رَاقِد: نوستوو ، خەوتوو
رَاقِدَة: کڕ ، هەڵنیشتوو، خامۆش
رَاقَصَ: لەگەڵی سەمای کـرد، چـوە دەستیەوە، لەشانیەوە هەڵپەڕی
رَاقِص: سەماکار، هەڵپەڕیین
رَاقِصَة: سەماکەر ، هەڵپەڕیوو
رَافُود: کوپەیەکی گەورە

رَاقِي: بالاَ ،بەرز، مەزن، شکۆدار، زۆر چاك ، پەروەردەكراو، پێشكەوتوو

رَاقِيَة: جادووگەر، چاوبەست كار، ئەفسوونكار

رَاكَبَ: سواربوو، نیشتە سەری

رَاكِبْ: سوار، بەرانبەری پیادە، كەسێ كەبەسەر بارەبەر یا هەرشتێكی ترەوە سەفەر دەكا، زالْ، باوخۆش، بڵندتر ، بەرز

رَاكِبَة: تولێكە لەسەرووی دارخورماوە شۆڕبوەتەوە بەلاَم ناگاتە سەر زەوی

رَاكِدْ: راوەستاو، وەستاو، لەبزاو كەوتوو، جێگیر ، مەنگ

رَاكَض: راكردنو پێشبڕكێی كرد

رَاكِع: چەماو، سەرشۆڕ، نەوی، نزم

رَاكَلَ صَاحِبَه: پێشبڕكێیانكرد، بۆربۆرێنیانكرد

رَاكُوبْ: ئەو چلە دارخورمایەی بەرزەو وێڕای شۆڕبوونەوەی ناگاتە سەر زەوی

رَالَ(سَالَ لُعَابُه): دەمی ئاویكرد، لیك بەدەمیا هاتە خوارەوە

رَامَ - رِيَم بِالْمَكَان: نیشتەجێ بوو

رَامَ حَمَلَ الْبَعِير: خواربوو، لاربوو، داكەوت

رَامَ الْمَكَان وَمِنْه: لایدا، لاچوو، رۆیی، بەجێی هێشت، گواستیەوە

رَامَ بِالْمَكَان: مایەوە، جێگیر بوو

رَامَ عَنْه: دووركەوتەوە

رَامَى: تیری تێگرت ، تیربارانی كرد

رَامَى عَنْ قَوْمِه: بەرگری لێكرد

رَامَةُ:ئافرەتی چاكەكاری خۆش رەفتار

رَامَح: بەتیر برینداری كرد

رَامِحْ: تیر ئەنداز ، تیرەنان، تیراوێژ، تفەنگچی، كەسێكە بزانێ تیر بهاوێژێ

رَامِسْ - رَوَامِسْ: ئەو باڵندەیەی شەوان دەفرێ ، هەر جانەوەرێك بەشەو بێتە دەرەوە

رَامِسَاتْ: ئەو بایەی شوێنەواری مالآن دادەپۆشێ بەخۆڵو گڵی هەڵگرتوو

رَامَقَ الرَّجُل مُرَامَقَة: لەترسا دڵی برد بەرێوە

رَامَقَ الْعَمَل: بەباشی كارەكەی نەكرد، شارەزاو لێزان نەبوو تێیدا

رَامِقَةُ: چاوی لێنەتروكان

رَامُوز (نَمُوذَج): نموونە ، نمانا، ئۆرناگ، سەرمەشق، كەمێك لەزۆر نیشاندان

رَامُوس(قَبْر): گۆڕ ، گڵكۆ، قەبر

رَامِي: نیشانەچی ، دەست راست

رَانَ الأَمْر: قورسیكرد، گرانی كرد، سەختیكرد

رَانْ: پێلاوێكە وەك خوف وایە بەلاَم لەو درێژ ترە

رَانِي: نەرمو نیانیو خۆش رەفتاركردن لەگەڵ یەك

رَاهِبْ: قەشە، كەشیش،زیوار،رەبەن ، ترساو، تۆقیو، ئەترسێ، لێبڕاو بۆ ژینی دوایی

رَاهِبَة: قەشە ژن، ئافرەتی پەرستار، گۆشەنشین

رَاهَقَ الْغُلاَم: بالغ بوو،بوو بەهەرزەكار، وادەی شەیتانی بوونی هات

رَاهَنَ : گرەویكرد، پێشبڕكێی كرد

رَاهِنْ: جێگیر، بەردەوام، هەمیشەیی، بارمتە دانان، ئێستا ، ئەم كاتە

رَاهْنَــامَجْ: ئـەو كتێبەی‌دەریاوانــەكان تێیــدا بــەندەرو شــوێنی لادان دیــاری دەكەن
رَاهِي مِنَ العَيْش: خۆشــگوزەران،ژیـانی بێدەنگی، ژینی خۆشحاڵی
رَاهِيَة: مەنگ
رَاوَحَ بَيْنَ عَمَلَيْن: نۆرەی كرد
رَاوَحَ بَيْنَ رِجْلَيْن: بەنۆرە لەسەر قــاچی وەستا
رَاوَدَ: فێڵی لێكرد ، تەڵەكەی كرد
رَاوَدَ المَـــرْأَةَ: دەورو خولیــدا، هەڵـــی خەڵەتان،ویستــی دەستی لەگەڵا تێكەڵ بكات
رَاوَدَهُ: خواستی‌كرد،ویستی هەبوو بۆی
رَاوَضَ(خَـاتَلَ): غـافڵی‌كرد،چاوبەســت‌و فێڵی لێكرد
رَاوَغَ(خَادَعَ): فێڵی‌كرد، پشی پشی بۆ كرد، دنەیدا
رَاوَغَ فـي الكَـــلام: قســەی بەتــوێكڵ‌و پێچ‌و پەنای‌كــرد، بــەئاین‌و ئۆیــن دوا، بەپێچ‌و پەنا كەوتە قسەو گوتە
رَاوَنْد(رونـد): رێواس
رَاوُوق: پاك ، پوخت، پاڵفتە، بێگەرد
رَاوِي: گێرەرەوی فــەرموودەوهۆنراوە ، میراو
رَاوِيَـة: چــیرۆك بێــژ ، داســتان بێــژ، ئەوەی چیرۆك‌و بەسەرهات دەگێرێتەوە
رَايَـة: ئــالا ، بــەیداخ ، بــەیاخ، ئالــە، درەوش
رَأى: بینــی،دیتــی، بــەچاو بــەدیكرد، وایزانی
رَاءى(تَظَــاهَر): خــــۆی وایپیشـــاندا، خۆی‌وادانا

رَأَيْتُه: بینیم ، چاوم كرد ، دیتم
رَائِي: بینەر ، تێبینیار ، چاودێر
رِئَـاء(رِيَـاء): دوڕوویــی،مــەرایی،ماســتاو كــردن، ڕووپامــایی، رواڵــەتكاری، مامــە حەمەیی
رِئَاسَــة: ســـەرۆكایەتی، ســــەرگەلەیی، فەرمانڕەوایی
رَأَب: چاكی‌كرد ، باشی كرد
رَأَبَ الشَّيء: كۆیكردەوەو بەستی
رَأَبَ بَيْنَـــهُم: نێوانــــی باشـــــكردن، چاكسازی‌كرد لەنێوانیاندا
رِئْبَال: شێر ، گورگ
رِئَة ـ رِيَة: سی، كۆئەندامی هەناسە
رَأْس: سەر، كەللە، لوتكە، بۆپــە،ملـە ، را ، هۆش ، سەرەتا ، یەكەم
رَأس مَال: مایە ، سەرمایە
رَأسـاً(مُبَاشَــرَة): راســـتەوخۆ ، دەم‌و دەست، یەكەندەردوو، گــەرماو گــەرم ، یەكسەر
رَأساً عَلَى عَقِبْ: ســەرەوخوار، سـەرەو ژێر
رَأَفَ: میهرەبان بوو، نــەرم‌و نیـان بـوو، بەزەیی پیاهاتەوە، بەسۆزبوو
رَأفَــة (رَحْمَـــة): بــەزەیی، دڵســۆزی، میهرەبانی
رَأْل: وشتر مورخی یەكساڵە
رَأَمَ الحَبْلُ: توندی‌كردو رێسای
رَئِـمَ الشَّـيء: ئولفـەتی پێـوە بەسـت، ئالوودەی بوو، عەوداڵی بوو
رَأي: را ، بۆچــوون، بـــیروڕا ، دەم‌و دوان، هەڵوێست، پێشنیار

رَؤوف: ناوێکی جوانی پەروەردگارە، بەسۆزو بەزەیی بۆ بەندەکانی، میهرەبان، بەبەزەیی ، دڵسۆز
رُؤیا: خەو ، خەون
رُؤیَة: بینایی، سۆما، هانا، چاو پێکەوتن، دیتن، دیدار
رَئِیسْ ـ رِیس: سەرۆك، سەرگەورە، سەرەك، میر، پێشەوا ، فەرمانڕەوا، سەروەر
رَئِیسي: سەرەکی، سەرەتایی، گرنگ، بنەچەیی، بنەڕەتی

رب

رَبَّ القَوم: سەرۆکایەتی‌کرد،سەرکردەیی نواند
رَبَّ الشَيء: بوو بەخاوەنی، بوو بە هی خۆی
رَبَّ الوَلَد: پەروەردەیکرد هەتا گەورەبوو
رَبَّ الأمْر: چاکی کرد ، باشی کرد
رَبَّ الدّهن: بۆنخۆش‌و جوانی کرد
رَبَّ بالمَکان: مایەوە ، جێگیربوو
رُبَّ(رُبَمَا ـ لَعَلَّ): لەوانەیە، ڕەنگە، تەقا ، تەقو، بەشکو، ئەشێ، ئەگونجێ
رُبَّ(عَصِیر الثِمَار المُخَثر بِالطَبْخ): خۆشاو ، دۆشاو، خۆشاف، لەئاوی هەرمێ‌و قۆخ‌و لەتکە هەرمێ‌و گەلێك میوەی‌تر دروستدەکرێت
رُبَّ الرُمَان: ربەهەنار، دۆشاوی هەناری گوشراو
رَبْ(سَید): گەورە ، سەرەك
رَبْ العَائلَة: سەرگەورەی ماڵ
رَبْ(مَالك): خاوەن ، پەروەردگار

رَبَا المَال: زیادبوو
رَبَا الرَابِیَة: بەرزی کردەوە،بڵندی کرد
رَبَا الوَلَد: پێگەیی، گەورەبوو، پەروەردەبوو
رِبَا (رِبَاء ـ فَائدَة): قازانجی سوو، کەلك ، کرێی پارەیەکە بەساڵ یا بەمانگ بدرێ بەیەکێك
رَبَى الوَلَد:بەخێوی‌کرد، ژیانی، پەروەردەیکرد، تەمێی‌کرد
رَبَى التُفَاح بِالسُکَر: مرەبای سێوی دروستکرد
رَبَاب: هەوری سپی، مەملەکەت، ئامێرێکی مۆسیقاو گۆرانی‌یە، ڕەبابە
رِبَاب: پەیمان، هاوڕێ، دۆست، خۆشەویست، یاران
رَبَابَة: مەملکەت، پەیمان
رُبَّاح: مەیموونی نێرینە
رَبَّاض: شێر
رِبَّاط: هەموو شت کەبۆ بەستن بەکاربهێنرێ،بەستەنی، سارغی ، برین پێچ، پێچەك ،قەیتان،بۆینباخ،مل پێچ ، گوریس، پەت، پێوەند ، دەس بەند
رَبَّاط: ئەوەی تاڵەکانی ئالەتە مۆسیقاییەکان دەبەستێ
رِبَاطَات: بەو پەیمانە دەوترێت کەسەبارەت بە هەژاران دەبەسترێ
رِبَاطَة: خۆمەڵاسدان لەبۆسەداو چاوەڕوانکردنی دوژمن
رُبَاع: چوارچوار
رَبَّاع(حُسْن الحَال): خۆشگوزەرانی، باشحاڵی

رَبَّاعة ـ رِبَاعَة: ئەو بارە باشەی مرۆڤ لەسەری دەبێت، سەرۆکایەتی ئەوەی مرۆڤ هەیەتی و بەهۆیەوە ژینی باش و خۆشحاڵی دەستەبەرکردوە،جێگیربوون بار ، حاڵ

رُبَاعِيّ: هەموو شتێك کەلەچوارلا پێکهاتبێ

رُبَاعِيّ الأرْجُل وَالأقْدَام: چوارپێ، چوارپا

رُبَاعِيّ الأضْلاع: چوار لا

رُبَاعِيَّة: چواردانی ناوەڕاست کەدەکەوێتە نێوان ددانی بڕندەو کەڵبەوە

رَبَالَة (إمْتلأ الجِسْم): تێکسمڕاوی، گۆشتنی، قەڵەوی ، شیشمانی

رُبَّان ـ رُبَّانِيّ: ئەوەی کەشتی لێدەخوڕێ، کەشتیەوان

رَبَّانِيّ: مەردومی خواناس و زانا، خودایی، شارەزا بەپلەوپایەکانی بەندایەتی

رَبَّانِيَّة: پلەوپایەیەکی بەدیهێنراوە لەلایەن مەسیحیەکانەوە

رَبَأ (عَلَى وَارْتَفَع): بەرزبووەوە، بڵندبوەوە

رَبَأ القَوم: پێشیان کەوت، بوو بەسووری بەر لەشکر

رَبَأ المَال: چاك و پاراستی، پارێزگاری لێکرد

رَبأ عَلَى (أشْرَف): بەسەریا ئەڕوانێ

رَبَّبَ الوَلَد: پێی گەیاند، بەخێویکرد

رَبَتَ الصَّبِيَّ رَبْتاً: نەوازشی کرد، پەروەردەیکرد، دڵنەوایی کرد

رَبَّة: خانم، کەیبانوی ماڵ، ئافرەتی ماڵ، ژنی ماڵی

رَبِحَ (كَسَب): قازانجی کرد،بردیەوە، دەستی کەوت

رَبَّحَ: قازانجی پێگەیاند، سوودی پێگەیاند، قازانجی دایە

رِبْح: سوود، قازانج، دەستکەوت، بردنەوە

رَبْحَة: بردیەوە، سەرکەوت، دەستی کەوت

رَبَدَ: جێگیربوو، مایەوە

رَبَدَ بالمَكَان: تیامایەوە، تیا ژیا

رِبْد (خَشَبَة المَسْحَاة وَغيرها): سالیس، دەسك، تێلای لووسی بێ گرێ

رَبْدَاء: ناقۆلا، نارێك، نابووت ، ناساز

رُبْدَة: خۆڵ ، خاك، زەوی

رَبِذَ: دەستو قاچی لەکارکردندا هێواش و سووکبوو

رَبَذَة: راخەرێکی نەرم و شلە لەسەر پشتی وشتر دادەنرێت

رَبْرَبَ: جڵەوە مانگای کێوی

رَبَصَ: خۆی نایەوە،خۆی مەلاسدا، ماتە ماتی کرد، چاوەڕێی کرد

رُبْصَة: خۆنانەوە، خۆمەلاسدان

رَبَضَ (بَرَكَ): چۆکی دایا، ئەژنۆی دایا، هاتە سەر ئەژنۆ

رَبَضَ فلاناً أوْ المَكَان: چوو بۆی، رووی تێکرد

رَبَضْ: لانەی خەڵکی، شوێنی گاوگۆلك، ماڵانی دەوروبەری شار، سنووری دەرەوەی شار ، ریخۆڵە

رَبَضَتِ الدَّابَة: چۆکی دایا

رَبِضَهُ بِالْمَكَانِ: جێگیریکرد، چەسپاندی
رَبَطَ(أَوْثَقَ وَشَدَّ): بەستی، بەستیەوە، توندیکرد، گرێیدا
رَبَطَ(وَصَلَ): گەیانی بەیەك، بەیەكەوە بەستیەوە
رَبَطَ الجَرحَ: پێچای، پێچایەوە، برینەكەی پێچا
رَبَطَ اللسَانَ: زمانی بەست
رَبط: بەستن، بەستنەوە، بەیەك گەیاندن، بەندكردن، پەیوەندی، پەیوەستی
رِبطَة: دەسك، چەپك، گورزە، پێچراو، سەرپێچ، مل پێچ
رَبَعَ: چواریەكیبرد، چوار لۆیكرد، بەچوار لۆ بایی‌دایەوە
رَبَعَ(تَوَقَّفَ وَانتَظَرَ): چاوەڕێیكرد، وەستا، ئیستیكرد
رَبَعَ بِالمَكَانِ: مایەوە، هەڵیدا
رَبَعَ عَنهُ: وازی لێهێنا،لێیدووركەوتەوە، دەستبەرداری بوو
رَبَعَ عَلَيهِ: بەزەیی پیاهاتەوە، سۆزی بۆی جوولا
رَبَعَ الرَّجُل: بەردەكەی بەرزكردەوە بۆ تاقیكردنەوەی تواناو هێزی
رَبَعَ بِعَيشَه: رازی بوو بەبژێوی ژیانی
رُبِعَ القَومُ: بارانی بەهار لێیدان لەمرۆڤەكان یان زەوی
رَبَعَ الرَّجُل: هەرچوار رۆژێك تووشی تا هات
رَبَّعَ البَيتَ أَوْ الحَوضَ: بەشێوەی چوار گۆشەی لێكرد
رَبَّعَ العَدَدَ: ژمارەكەی دووجاكرد،كردن بەچوار ئەوەندە

رُبْع ـ رُبُع: چوار یەك ¼
رَبِّعَ: لەگیای بەهار لەوەڕا، بەگیای بەهارا هەڵتوڕا
رَبْع: مالْ، خانوو، پلەوپایە، ئەو شوێنەی لێی دەژین، كۆمەڵی خەڵكی، خانوی فرە ماڵو خێزان
رُبَعْ: یەكەم بەرهەم لەبەهاردا
رِبْع: گرتنو مۆڵدانی وشتر بۆ ماوەی سێ رۆژو ئاودانی بۆ رۆژی چوارەم
رَبَعَ القَومُ فِي النَّعِيمِ: رۆچوون، پێیان هەڵگرت
رَبْعَة: پیاوو ژنی بالاّ مام ناوەند، نەدرێژو نەكورت، مێزی وردە بابەت فرۆش
رَبْغْ: فراوانی بژێویو دەرامەت
رَبَقَ فِي الأَمْرِ: خستیە ناویەوە
رِبقْ: پەتێكە چەند گرێیەكی تێدا بێت
رِبقَة: گرێیەك
رَبَكَ: تەگەرەی تێخست، ئالۆزیكرد، كۆسپیخستەبەردەم،شپرزەیكرد شلەژانی، سەری لیّ تێكدا
رَبَكَ الشَيءِ: تێكەڵی كرد
رَبِكَ: گرفتار، داماو، تووشیار
رِبْل: جۆرە درەختێكە لەكۆتاییهاویندا شەقو درز دەبات بەهۆی ساردبوونی شەوەوە
رَبَلَ: روەكێكی یەكجار سەوزە
رَبِلَ: بەپیاوێكی گەورەو زلەدەوترێت، تێكسمراو، شیشمان، گۆشتن
رَبلَة ـ رَبَلَة: پوز، بەلەك، لەتەر، نێوان قولە قاپەونەژنۆ
رَبو: نەخۆشی تەنگەنەفەسی، هەناسە سواری

رَبُوب: پەیمان و بەڵێن، زڕکوڕ، کوڕی ژنی پیاوێك لەپیاوێکی‌تر
رَبْوَة: سەنگەر ، کەلات ، قەلا
رَبْوَة(مليون): یەك ملیۆن
رَبْوَة(عَشْرَة الاف): دە هەزار
رَبْوَة ـ رَبْوَة ـ رِبْوَة: تەپۆلکە، بەرزە زەوی، گردی چکۆلە ، تەپە، کۆسپایی ناو زەوی ، تەپ ، گردۆڵك، گووپك، هەرەم، ترۆپکە
رِبَوِي: ئەوەی سوو خۆری پیشەیەتی، سوو خۆر
رَبِيب: کوڕی ژن لەمێردێکی تری، کوڕی مێرد لەژنێکی تری،باوە پیارە ، هەنەزا، زڕکوڕ
رَبِيبَة: دایەن، باوەژن، هەنەزا، زڕکچ، کچی مێرد لەژنێکی‌تر کچی ژن لەپیاوێکی‌تر
رُبَيَّة: گوربە ، جۆرە جانەوەرێکە
رَبِيح: بازرگانی بەسوود
رَبِيض: مەڕوماڵات لەپەرژین‌وپەچەکەیدا
رَبِيط: ئەوەی دەستبەرداری خۆشیەکانی دنیا بوە
رَبِيطَة: بەسراوە، پەیوەند، پەیوەست
رَبِيع: بەهار ، خوێن جمان
رَبِيعَة: مێرگ،باخچە، خودە، ئەو کلاوە ئاسنینەی جەنگاوەر لەجەنگدا دەیکاتە سەری
رَبِيق: گرفتار، تووشیار، دووچار
رَبِيك: لاواز لەکاروبارو نەخشەو پلاندا
رَبِيكَة: ئاوی تێکەڵ لەگەڵ قوڕدا، کەرەی نێو دۆ

رت

رَتَّ: توندوتیژ بوو، بەرازی نێرینە، بەرازی کێوی
رِتَاج: دوودەوری، دەرگای گەورە
رَتَّاع: ئەوەی بەوشتر لەوەڕگەکان تەی دەکات
رِتَاق: دوو پۆشاك کەبەیەکەوە دووراین
رَتَّبَ(وَضَّبَ): ڕێکی‌خست، چاکی‌کرد
رَتَّبَ(أَعَدَّ): ئامادەیکرد، پێکی‌هێنا
رَتَبَ الشَّيء: جێگیربوو، ئەجوولا، چەسپا ، چەقی
رَتَب: توندوتیژی، گرانی، نارەحەتی ئەوبەردانەی لەیەکەوە نزیکن‌و هەندێکیان بەرزترن لەهەندێکی تریان، بەرزە زەوی
رَتَبا: یەك جۆر ، یەك شێوە
رُتْبَة: پۆل،خانە، پایە، پلە،جۆر ، رادە،گەورەیی، نیشان
رَتَبَة: مابەینی نێوان پەنجەکان
رَتَجَ: دایخست ، پێوەیدا، بەندی کرد
رَتَجَ البَابَ: دایخست
رَتِجَ الخَطِيبُ: قسەی بۆ نەمایەوە، خەفەوبێدەنگی‌کرد، زمانی بەسترا، نوتقی لێبڕا
رَتَع: دەرگای گەورە، گەورە دەرگا
رَثْرَتَ: زوبانی گرتی‌و پیتی (را)و(تا)ی بۆ نەهات
رَتَعَ: ئاسودە ژیا، بەخۆشی‌و تێرو تەسەلی ژینی بردە سەر
رَتَعَ فِي المَكَان: تێیدا مایەوەو نان‌و ئاوی خواردەوەو حەوایەوەو پشوویدا
رَتَعَ الدَّابَةَ: لەوەڕا، چەری ، چەرا

رَتِعَ :بوەی بێ پێویست،خۆشگوزەران، بێپێویست

رَتْعَة : ڕۆچوون لەنازو نیعمەتا

رَتَقَ الثَّوبَ: درویەوە، پینەی‌کرد، چنیەوە

رَتْق: درونەوە، چنینەوە، پینەکردن

رَتَقَة: نێوانی پەنجەکان، پایە، پایەگا

رَتِلَ الشَّيءُ: گونجا لەگەڵیدا، ڕێك‌و شیاوبوو لەگەڵی، ڕێك‌وپێكبوو

رَتَّلَ الكَلامَ: باشی وت، بەگۆبوو، خاسی وت

رَتَّلَ الكِتابَ: نوێی نووسی، تازەی نووسی

رَتَّلَ القُرآنَ: قورئانی بەجوانی‌و ڕێك‌و پێكی خوێندەوە، باش خوێندیەوە

رَتَل(صف): ریز، ڕێچکە، ژمارەیەکی زۆر

رَتَل: قسەی باش‌و بەجێ،وتەی جوان‌و شیرین

رَتَل: تازەو نوێی هەموو شتێك

رَتَمَ: شکاندی ،کوتایی، شکستی پێهێنا

رَتَمَ فِي بَنِي فُلانٍ: پێکەیی، نەش‌و نمایکرد

رَتَمْ: قسەی پەنهان،شەرمن‌و بەحەیا ، جۆرە گیایەکی باریکە

رَتَمَ بِكَلِمَة(فاه): وشەیەکی بەدەما هات،وشەیەکی وت

رَتْمَة : پەتێك بەپەنجەوە ئەبەسترێ بۆ بیرکەوتنەوە

رَتِيب: ژین‌و گوزەرانێکی یەك تەرزو شێوە بێ گۆڕان

رُتَيلاء(عَنكَبوت مُؤذٍ): جاڵجاڵۆکەی زیانبەخش

رَتِيمَة: پەتێکە دەبەسترێ بەپەنجەوە بۆ بیرکردنەوە

رث

رَثَّ الثَّوبُ: شڕبوو، کۆنبوو، ڕزی ، هەڕوون هەڕوون بوو

رَثُّ الهَيئَة: شڕۆڵ، پەڕپووت، ناقۆڵاو ناشیرین

رَثٌّ: کۆنە ، شڕە ، ڕزیبوو، پرواو

رَثَا: شیوەنی بۆ کرد، لاواندیەوە، بەسەریا گریا، هۆنراوەی بەسەرا هەڵدا

رَثَا المَيِّتَ:بۆی گریاو چاکەکانی‌باسکرد، هۆنراوەی بۆ وت

رَثَا عَنْهُ حَدِيثاً: لەبەریکردو گێڕایەوە، لەسەر پەڕەی دڵ گێڕایەوە

رَثِيَ المَيِّتَ: بۆی گریا ، شیوەنی بۆ کرد

رَثِيَ لَهُ: دڵی بۆ نەرم بوو، دڵی پێ سووتا ، بەزەیی‌و سۆزی بۆ هاتە جۆش

رِثَاء: لاواندنەوە، پیاهەڵدان، شیوەن

رَثَاثَة :پەڕپووتی،شڕۆڵی ، ڕزیوی

رَثَّالَة: ئەو ژنەی شیوەن‌و لاواندنەوە دەکات

رَثَأَ اللبَنَ: مەیی ، بەستی، بزڕکا

رَثَأَ الشَّيءَ بِالشَّيءِ: تێکەڵی‌کرد

رَثَأَ غَضَبَهُ: نیشتەوە، دامرکایەوە

رَثَبَ: سەنگەوباز، هەڵچوون بەسەر یەکێکا

رِثَّة :شت‌ومەکی ڕزیووشڕۆڵی ناومال، مەردومی لاوازو پەست

رَثَمَ الأنفَ: شکاندی هەتا خوێنی لێهات

رَثِمَ الفَرَسُ: لەلایەکی لووتیدا سپێتی تێدابوو
رَثْم ـ رُثْمَة: ئەوسپێتیەی لەیەکێك لەلاکانی لووتی ئەسپدایە
رَثْمَاء: لووت سپی، ئەو مەڕەی هەموو گیانی ڕەشەو بەتەنیا لووتی سپی‌یە
رَثِيئَة: ماست، تێکەڵکردنی ماستی شیرین بەماستی ترش
رَثْيَة: ساردیو لاوازی، نێشانیجومگە، کەودەن، گێلی
رَثِيث: کۆنە، شڕە ، ڕزیوو، بریندار
رَثِيم: لووت شکانو خوێن لێهاتنی

رج

رَجّ: شلەقاندی، جوولاندی، لەرانیەوە، رایوەشان، هێنایی‌و بردی
رُجَّ: شلەقا ، جوولا ، هاتو چوو، لەریەوە
رَجَا: ئومێدی نەبڕی ، کۆڵی نەدا، بەردەوام بوو،بەهیوابوو،چاوەڕوان بوو، پاڕایەوە،لالآیەوە،تکای‌کرد، نزای‌کرد
رَجَا الرَّجُل: بەهیوای بوو،ئومێدی پێی هەبوو
رَجَا ـ رَجَاء: لا، تەنیشت ، قەراغ، ناوچە
رَجَا ـ رَجَاة: هیوا، ئاوات، ئومێد، خواست، داخوازی، ویست، حەز، ئارەزوو
رَجِّي الشَّيء: ئومێدبوون بەشتێك، بەهیوا
رَجَاج: مەڕو مالآت یان خەڵکی لاوازو لەڕ
رَجَاذ: گواستنەوەی تۆو بۆ سەر خەرمان

رَجَّاز: ئەوەی شیعرێك دەنووسێت لەسەر کێشی بەحری(رجز)، هۆنراوە خوان
رَجَّازَة: شوێنێکە ئامادە دەکرێت بۆ ژنان لەسەر پشتی وشتر بەدەر لەکەژاوە،جوانکارییەکانی کەژاوە، توێشە بەرەیەکە بەردی تێدەخرێ لەبەرانبەر کەژاوەدا بۆ راگرتنی هاوسەنگی
رَجَّاس(بحر): دەریا
رَجَاسَة: کارو پیشەیەکی قێزەونی ئەنجامدا
رَجَّاف: لەرزۆك، کەسێك زۆر بلەرزێ
رِجَام: ئەوەی لەسەر بیر جەنجەڕی لەسەر دەبەسترێ
رِجَامَان: هەردوو کۆڵەکەی دارین کەجەنجەڕی لەسەر دەبەسترێ
رَجَبَ مِنْه: شەرمی لێکرد، شورەیی‌کرد، تەریق بوەوە
رَجَّبَ الرَّجُل: بەگەورەومەزنی دانا
رَجِبَ مِنْهُ: لێی ترسا، تۆقی لێی‌ی
رَجَّبَ النَّخْلَة: دڕکە زێی دانا هەتا کەس دەستی پێی نەگات
رَجَب: مانگی رەجەبی کۆچی کەدەکەوێتە نێوان مانگی(جمادی الاخرة)و(شەعبان)ەوە
رُجْبَة: بینایەکە دروست دەکرێت بۆ راو، کۆڵەکە، سایە، ئەوەی کە دارخورمای پاڵپێوە دەنرێ
رَجَّة: لەراندیەوە، بزواندی،جوولآنی ، هێنایە لەرزین
رَجَّةُ القَوم: تێکەڵبوونی دەنگەکانیان

رَجَحَ المِيزَان: لاریوەوە ، لاسەنگبوو
رَجَحَ الـرَأي: زاڵبـوو بەسـەر بەرانبەرەکـەیدا، سـەرکەوت بەسـەر بەرانبـەریدا، قسـەکەی سـەری گـرت و پەسەند کرا
رَجَحَ الشَيء بِيَدِه: بەدەسـتی هـەڵی سەنگان و مەزەنەی کێشەکەی کرد
رَجَّحَ: لاسەنگی کرد
رَجَّحَ لَه: کەوت بەلای ئەودا
رُجُح: مەنجەڵی پڕ، دەفری لێوان لێو
رُجْحَـان (مَيـلان): لاری، لاسـەنگی، پەسەندیی
رَجَد: گواسـتنەوەی تـۆوو بـۆ سـەر خەرمان
رَجْرَاج: لاوازو لەرزەی هەموو شتێك
رَجْرَجَة: پاشماوەی ئـەو ئـاوەی لـە حەوزێکدایە کـەخۆڵی تێکـەڵ بـووە ، کۆمەڵێکی بێ شومار لەجەنگدا
رَجَز: یەکێکە لەکێشـەکانی هۆنـراوە کەبەبەحری (رجز) ناسـراوە، دەردێکە تووشی وشتردەبێت
رَجَزَ بِه: هـۆنراوەیەکی لەسـەر کێشی بەحری (رجز) نووسی
رِجْز: سزا، بـەڵا ، پیسـی، نـاپوختی، بتپەرستن
رِجْـز: گونـاهو تـاوان، سـووچ و قەباعەتکاریی
رُجْز: ناپاکی ، گەندەڵی ، پیسی
رَجَس ـ رِجْس: کـردەوەیەکی ناشـیرین و بەدی لێوەشایەوە، رەفتاری ناقۆڵای لێ دیاریدا
رِجْس (دَنَـس): پیـس، چەپـەڵ، گـلاو، گەند
رِجْس (العَمَل القَبِيح): کردەو رەفتـاری ناشیرین ، نەنگی، ناتەواویی، بەدیی ، وەسوەسەی شەیتان ، بزاوتی پەنهانی
رَجَس: پیسی، ناپوختی، گەندەڵی
رَجَسَ البَعِير: دەنگی لێوە هات
رَجَسَ السَمَاء: گـرمەو ناڵـەی هـەورە بروسکەی پەخشکرد
رَجَسَ فُلاناً عَنْ الأمْر: رێگـری لێکرد، پەکی خست ، دەستی هێنایە ڕوی
رَجَـعَ (عَـادَ): گەڕایـەوە، هاتـەوە، ڕۆیشتـەوە، داهاتـەوە، جـارێکی دی سەری هەڵدایەوە
رَجَـعَ إلَـى الأمْـر: دیسـان گەڕایـەوە سـەری، دەسـتی پێکـردەوە، تـێ هەڵچوەوە
رَجَعَ إلَيه فِي الأمْر: پـەنای بردە بـەر ، راوێژی پێکرد، راپرسی کرد
رَجَعَ عَنْ الأمْر: وازیلێهێنا، دەسـتی لێهەڵگرت، دەستبەرداری بوو
رَجَـعَ فِـي كَلامِـه: پاشـگەزبوەوە، پەشیمان بوەوە، ژیوان بوو
رَجَعَ عَلَيه: داوای لێکـردەوە، داخوازی لێکردەوە، سوودی پێگەیاند
رَجَعَ فِي المُصِيبَة تَرْجِيعاً: گوتنی (إِنَّا لله وَإِنَّا إِلَيه رَاجِعُون)
رَجَّعَ: گەڕانیەوە، دایەوە، پێیدایەوە
رَجَّعَ فِي صَوْتِه: دەنگـی لەگـەروودا خەفەکرد
رَجْـع (عَـود): گەڕانـەوە، هاتنـەوە، داهاتنەوە
رَجْع الصَدَى: دەنگدانەوە
رَجْـع المَطَـر بَعْـدَ المَطَـر: بـاران بـەدوای بارانا

رَجْع: باران بەدوای بارانا،بەسەرچوونی رۆژانی وەرزی بەھار
رُجْحَان: وەلأمی نامە، وەلأمی نوسراو
رَجْعَة: گەڕانەوە، ھاتنەوە
رَجْعَة(وَصْل): بەلگەنامە، وەرگرتنی نامە، پسوولە
رَجْعِي: کۆنە پەرست، کۆن ویست، کۆنخواز ، بەرەو دوا
رَجَفَ(هَزَّ): لەرزانی، لەرانیەوە، شلەقانی، ھەژانی
رَجَفَ القَوْمُ:خۆیان ئامادەکرد بۆجەنگ
رَجَفَ الرَّجُل: شلەژا، تێکچوو، شێوا، ھەلس‌وکەوتی نائاسایی نواند
رَجَفَ الأَرْض: تووشی زەمین لەرزین ھات ، کەوتە لەرزین
رَجَفَ الرَّعْدُ: دەنگی دایەوە
رَجَفَ الأَسْنَان: ددانەکانی کەوت
رَجَف الرِيح الشَجَر:جولأندی ،بزواندی، ھێنایە لەرزین، لەرەلەری پێکرد
رَجْفَة:لەرە، لەرزین، ھاتن‌و چوون، لەرە لەر، موچرك، لەرینەوە
رَجَلَ الفَصِيل:لەگەل دایکی ناردی ھەتا چەن شیر دەخوات بیخوات
رَجَلَ الشَّاةُ: بەقاچییەوە بەستیەوە بەپایەو سنگێکەوە
رَجِلَ(سَارَ عَلَى رِجْلَيه): بەپێ رۆیی ، بەپیادە چوو
رَجِلَ الدَّابَة:یەکێك لەقاچەکانی سپی‌بوو
رَجَّلَ شَعْرَه: شانەیکرد، خاوی‌کردەوە
رِجْل: پێ ، لاق ، کۆمەلە شتێك
رِجْلُ البَحْر: کەنداو
رِجْلُ السَهْم: ھەردوو سەری، سەروبنی
رِجْلُ الغُرَاب ورِجْلُ الجَرَاد:دوو رووەکە
رِجْلُ الجَبَّار ورِجْلُ الجَوْزَاء ورِجْلُ قَنْطُورس: چەن ھەسارەیەکن
رَجُل: پیاو، مرۆڤ ، مەردوم، ئینسان، کەلەپیاو ، ناودار
رَجِل- رَاجِل: پیادە ، بەپێ ھاتوو
رَجُل- رَجَل- رَجِل: قژە سەر نەخاوی‌و نە لوول
رُجْلَة: تواناو ھێزی رۆیشتن، بوونی تواناو ھێز لەسەر رۆیشتن، سپێتی لەیەکێك لەقاچەکانی ئاژەلدا ، پیاوەتی
رَجَمَ: بەردی ھاویشت، بەردی ھەلدا، بەرد بارانی کرد، بەردی تێگرت، بەردی‌خست جنێویدا،نەفرەتی لێکرد، ئەفەرۆزی کرد ، دەریکرد
رَجَمَ القَبْر: کێلی بۆ دانا ھەتادیارو ناسراو بێت
رَجَمَ الرَّجُل: بەگومانەوە قسەیکرد
رَجَمَ: بەدگومان بوو ، دوو دل بوو
رُجْمَة - رَجْمَة: کێل، بلند، بەرز،بەردی سەرین‌و پاینی قەبر
رَجَوان: قەراخی ھەرشتێك چال‌و..
رَجُوس: وشترێك دەنگی گەورە زلە بێت
رُجُوعَة: وەلأمی نامە، وەلأمی نووسراو
رُجُولَة - رُجُولِيَّة: پیاوێتی، نێرێتی، پیاوەتی، مەردیی جوامێری، دلاوەریی
رَجِيَّة: ئومێد، ھیوا، ئاوات، خواست ، حەز ، ویست، ھومێ
رَجِيج - رُجُخ: گیایەکی بەھارییە، خواردنێکی ساردە کەوا گەرم بکرێتەوە، مەنجەلی پڕ

رَجِيعْ: تەرس، تەرسە قول، ئەو گوتەیەی دەدرێتە پاڵ خاوەنەکەی

رَجِيلْ - رَاجِلْ: ئەوەی دەتوانێت زۆر بەپیادە بڕوات

رَجِيمْ: نەفرەت لێکراو، مەلعون، بەردتێگیراو، بەردبارانکراو، دەرکراو لەسۆزو بەزەیی

رح

رَحَا - رَحَى: لوولبوو، پەیکەی بەست، گرمۆڵە بوو

رَحَا الرَّحَى: دەستاڕی کرد

رَحَى: دەستاڕ، خڕێ

رَحَائِبُ التُّخُومِ: بۆشایی لایەکانی زەمین، ولاتە رووبەردارەکان

رُحَابْ: بۆشایی هەرشتێك

رُحَاضْ: تادار، بەتا

رُحَاضَةْ: جل شۆر

رُحَاقْ: بادە، مەیی، ئاوی کەوسەر لەبەهەشتدا

رَحَالْ - رَحَّالَةْ: موسافیر، رەوەند، جیهانگەڕ، کۆچەر، دنیادیدە

رِحَالَةْ: زینێك لەچەرم دروستکرابێ و وردە پوش و داری تیا نەبێت

رَحَّالَةْ: گەڕیدە، گەڕۆك، گەڕندە، گەڕانۆ، بگەڕ، ئەوەی زۆر کۆچ دەکات، ئەوەی هەمیشە لەسەفەردایە

رَحُبَ (إِتَّسَعَ): فراوانبوو، گوشادبوو

رَحْبْ (وَاسِعْ): فراوان، گوشاد، پان، بەرین، وەڕاق

رَحْبُ الْبَاعْ: دەست بلاو، بەخشندە

رَحْبُ الصَّدْرْ: میهرەبان، پیاوچاك، سینە فراوان

رَحْبَ الْفَهْمْ: تێگەیشتوو، زرنگ، فامیدە

رَحْبَةْ: زەوی پان و بەرین، کۆلان، کەلەبەر، بۆشایی نێوان مالان

رَحْبَةُ الدَّارْ: حەوشە، گۆڕەپان، ساحە

رَحْبَةُ السَّيَارَاتْ: وێستگەی ئوتومبیل، شوێنی وەستانی

رَحَّبَ: پێشوازی لێکرد، پێخۆشحالی بەهاتنی دەربڕی

رَخْرَاحْ: خۆشگوزەرانی، خۆشحالی، دەست رۆیشتوو

رَخْرَحَ: نەگەیشت بەناخ و ناوەڕۆکی ئەوەی دەیویست

رَخْرَحَ الشَّيْءَ عَنْ فُلَانْ: شاردیەوە لێی، پەنهانیکرد، داپۆشی

رَخْرَحَ بِالْكَلَامْ: واتاو مانای دەرنەخست

رَخْرَحْ: فراوان، گوشاد، بەرین

رَحَضَ: شتی، لەئاوی هەڵکێشا، تێی وەردا

رُحِضَ الْمَهْمُومْ: تاکەی تاوی سەندو ئارەقی کردەوە

رُحَضَاءْ: ئارەقکردنەوە بەهۆی تاوە بەتایبەت کاتێ رێژەی تاکەی دەنیشێتەوە

رَحَلَ إِلَى الْمَكَانْ: گواستیەوە

رَحَلَ عَلَى الدَّابَةْ: سواری بوو

رَحَلَ الْبِلَادْ (طَافَهَا): پیاگەڕا، گەشتیکرد

رَحَلَ الْبَعِيرْ: بارو بارگەی لەسەری بەست و سواری بوو

رَحَّلَ: راگوێزیکرد، گوێزایەوە، دووری خستەوە، ناردی، رەوانەیکرد

رَحْلٌ: کۆچکردن ، دوورکەوتنەوە

رَحْلٌ(سَرَج البَعِير): کۆپانی وشتر

رَحْلٌ: کەلو پەل ، تفاق ، شتو مەك ، مالّ ، جێو رێ، رێو شوێن

رُحْلَة: ئـەولایەی کۆچکـارو موسـافیر رووی تێدەکات، یەك سەردانو گەشت

رِحْلَة: گـەشت، سـەفەر، چـیرۆکی گەشـتیار دەربـارەی رووەکـانی گەشتەکەیـەوەو ئـەو رووداوانـەی هاتوون بەسەریا

رِحْلَة قَصِيرَة: سەیران، گەشتێکیکورت

رَحِمَ: دڵی نەرم بوو، بەزەییپیاهاتەوە، لێـی بـورد، رەحمـی پێکـرد، سـۆزو بەزەیی بۆ جوولاّ

رَحِمَ عَلَيه: داوای لێخشـبوونی بـۆ کـرد وتـی پـەروەردگارا لێـی ببـورە، بـۆی پاڕایەوە لەخوای گەورە

رُحْم: بەخشـش، میـهرەبانی، سـۆز، بەزەیی، شەفەقە

رَحِم ـ رَحْم: منـاڵدان، زارۆك، پـزدان، خزمایەتی

رُحْمَى: میهرەبانی ، بەسۆزیی

رَحْمَان: یەکێکـە لـەناوە جوانـەکانی خوای گەورەو میهرەبان، بەخشندە

رَحْمَـة(رِقَّـة القَلـب): دڵنـەرمی ، لێبوردی، سۆزداریی ، بەخشندەیی

رَحُـول: ئـەوەی زۆر گەشـتو گـوزار دەکات، وشتری بەهێزو پتەو

رَحُوم: بەبـەزەیی، دڵنـەرم، بـەڕەحم، میهرەبان

رَحِيب: فراوان، گوشاد، پان، بەرین

رَحِيـضْ(مَغْسُـول): شـۆراو،لـەئاو هەڵکێشراو

رَحِيقْ: گـولاّو، رینگـاو، شـیلە، جـۆرە بۆنێکی خۆشە

رَحِيـلْ: رۆیشـتن ،چـوون، کۆچکـردن، رەوکردن ، دوور کەوتنەوە، پەڕاگەندە کەوتن

رَحِيمْ: ناوێکی جوانی خـوای گەورەیـە، بەبەزەیی، دڵنەرم، میهرەبان، بەسۆز ، بەڕەحم

رخ

رَخَّ: خاوی کردەوە، شلی کردەوە

رَخَّ الشَّرَاب: ئاوی تێکرد، روتیکردەوە، خاویکردەوە

رَخَّ العَجِينَ: شل بوو، ئاوی زۆربوو

رَخَّ السَّمَاء: رشـێنەی کـرد، نمەیـەك باری

رُخّ: سمرخ، باڵندەیـەکی ئەفسـانەیە، قەلاّ، داشتی شەترەنج

رَخّ: نمەباران ، رەشێنە

رَخَا العَيش: خۆشگوزەران بـوو، بـاری ژینی باش بوو

رَخِيَ العَيـشُ رَخَـاءً: ژینـی پڕنـازو نیعمـەتی بەسـەر بـرد، ژینـی خۆشگوزەرانی بەڕێکرد

رَخِيَ: خاوو شلی کردەوە، رەوانیـەوە، لەقیکرد

رَخِيَ الزِّمَام: جڵەوی شلکرد

رَخَاء: خۆشـگوزەرانی، نـازو نیعمـەت، نـەوا ، هـەرزانی، شـتومەك زۆریـی ، بژێوی ئاسان

رُخَاء: ئەو بایەی سستو هێواشەو هیچ شتێك نالەرێنێتەوە

رَخَـاخ: زەوی نـەرمو شـل، ئاسـوودە، خۆشحالّ، نەرمە زەوی فشەلّ، ژینـی خۆشگوزەرانیو پڕنازو نیعمەت
رُخام(حَجَـرٌ مَعْرُوف): مەڕمەڕ، خـارا، کەلا، بەردە مەڕ مەڕ
رُخامَى: کزەبا،نەرمەبا،جۆرە روەکێکە
رُخامَة: پارچەیەك مەڕمەڕ، گژوگیایەکە
رَخاوَة: نەرمو سستی، ئاسانو سانا
رَخُصَ: هەرزانبوو، نەرم بوو
رَخُصَ السِّعْر: هەرزانیکرد، دابەزاند
رَخَّصَ لَهُ كَذَا: ڕێی‌دا، مۆڵەتی پێدا
رَخص(لَيِن): نەرم ، شل ، نیان
رُخْصَة: مۆڵەت،ڕێدان،ڕێ بۆخۆشکردن، ئاسانکردن، روخسەت
رَخَفَ: هەڵهات ، بەرزبووەوە
رَخِف ـ رَخْفَة: کـەفی ناسـك، هـەویری هەڵهاتوو
رَخَمَ ـ رَخـمُ الصَوت أوْ الكَلاَم: دەنگـی نـەرم بـوو، بـاریکی کـردەوە، وشـەو قسەکانی ناسك بوو
رَخَّمَ الصَـوت: دەنگەکـەی خۆشـکرد، ئاوازی دەنگی خۆش بوو
رَخَّمَ الأرْضَ: مەڕمەڕ ڕێژی کرد
رَخَّمَ تَرْخِيماً: کلکی قـرتاند ، هەڵگرتنو حەزفی پیتـی کۆتـایی لـە(نداء)وکـاتی پێویستدا
رَخِمَ (عَذبَ): بەسۆز، خۆش ئاواز
رَخَم ـ رَخَمَة: مریشکی کرکەوتوو
رَخَّمَ الدُجَاجَة: لەسەر هێلکەهەڵنیشت، کرکەوتن
رَخَمَ: باڵندەیەکی دڕنـدەو گۆشـتخۆری گەورەیە

رَخَمَتْ الدَجَاجَة البَيض وَعَلَـى البَيـض: هەڵنیشتو کرکەوت لەسەریا
رَخُوَ: خاویەوە، شل بووەوە، لەق بوو
رَخـوْ(لَيـن): ڕملّ، نـەرم، شـل، لـەق، خاو،شل‌و شێواو،سستەك، نەرمەفشەلّ
رَخِيص: هەرزان ، کەم نرخ‌و بەها
رَخِيم: ئاوازو دەنگـی خـۆش،ئاهـەنگو ئاوازی خۆش

رد

رَدَّ: گەڕانیـەوە، هێنایـەوە، بردیـەوە، دەستی پێوەنا، پاڵی پێوەنـا، وەڵامـی دایەوە، بەرگری لێکرد
رَدَّ عَنْ كَذَا: دووری خستەوە
رَدَّ فُلاناً: بەهەڵەی زانی
رَدَّ البَـــاب: دایخســـت، پێوەیـــدا، جووتی‌کرد
رَدَّ إلَيه جَوَاباً: وەڵامی بۆ نارد
رَدَّ الشَّـيء: لەبـارێکەوە بـردی بـۆ بارێکی‌تر
رَدَّ الدَّين(سَدَّدَ): قەرزەکەی دایەوە
رَدَّ الزِيَارَة: چوەوە بـۆ لای، سـەردانی کردەوە
رَدَّ عَلَـى القَـوْل: بەرپـەرچی دایـەوە، بەدرۆی خستەوە
رَدَّ الإعْتِبَار: مافی دایەوە، حـەقی بۆ گەڕانەوە
رَدَّ إلَيه حَيَاتَه: ژیایەوە، بەهۆش خـۆ هاتەوە
رَدّ: گـێڕانەوە، هێنانەوە،وەڵامدانەوە، پاسـوخ، ڕووناکی‌دانـەوە، بەرهەڵسـتی کردن
رَدّ الإعْتِبَار: مافـو ئابڕو وەرگرتنەوە

رَدْ الفِعْل: كاردانەوە، هەڵوێست گرتن
رِدْ: پایە، ستوون، كۆڵەكەی هەرشتێك
رَدَى الشَــيء: كــەوت، لــەناوچوو، تیاچوو، فەوتا
رَدَّى(أرْدَى): خستی، كوتای بەزەویدا
رَدَّى (قَتَلَ): كوشتی ، لەناویبرد
رَدَّى الخَمْسِينَ(زَادَ ـ تَجَاوَزَ): لەپەنجا تێپەڕی
رَدَى (مَوْت ـ مَنِيَّة): مــردن ، نــەمان ، گیــان دەرچــوون، مــەرگ، فــەوتان، فەوت بوون
رِدَاء: عەبا، بالاپۆش، كراس،شمشێر ، كەوان ، نەزانین و گێلی،جوانی ، ژیری و نەزانی
رِدَاء الشَمْس: تیشك و رووناكی رۆژ
رِدَاء الشَاب: هەڕەتی لاوی و هەرزەكاری، شێرەی گەنجی
رَدَاة: بەرد، تاشەبەرد، بەردی گەورە
رَدَاد ـ رِدَاة: بەرێیكرد، دەستی‌پێوەنا
رُدَاغ: شــوێنەواری بۆنخۆشــی لەســەر جەســتە، گەڕانــەوەی نەخۆشــی، سەرهەڵدانــەوەی پەتاو نەخۆشی
رِدَاغ: قوڕاو ، ئاو
رِدَاف: پاشەڵی ئاژەڵ، سمت و كلۆتی
رُدَافِي: پاڵپشت، پشتگیر، پەنا
رُدَام: مەردومی بێخێرو بێر، بێخێر
رَدُءَ: خراپ و نابار بوو
رِدَّة: ناشیرینی لەشتێكدا وێڕای جوانی ئەو شتە
رِدَّة: زایەڵە، دەنگدانــەوە،گەڕانــەوە بــۆ ســەرچاوەو بنــەڕەت، هەڵگەڕانــەوە، پاشگەزبوونەوە

رَدَحَ: توانیی و جێگیربوو
رَدَحَ: پانی كردەوە، پلیشانەوە
رَدَحَ لَهُ (وَبَخَه): سەرزەنشتی كرد
رَدَحَ(مُـدَّةً طَوِيلَـةً): ماوەیــەكی دوورو درێژ
رَدَحَ (ألَـم خَفِيـف): ئێــش و ئــازارێكی كەم
رَدَّدَ: دووبــارەی كــردەوە، وتیــەوە، دووپاتی كردەوە
رَدَعَ: دایمركانەوە، دابینیكرد، خەفـەی كـرد، هەڵسڵەمیەوە، وازی هێنا
رَدَعَ عَنْ كَـذَا: گرتیـەوە، رێگـەی نـەدا، بەربەستی دانا لەبەردەمیدا
رَدَعَ السَهْم: كێشــای بــەزەویدا تــا چەسپاوی بكات
رُدِعَ ـ رَدْعَة: رەنگی گۆڕا بۆ زەرد
رُدِعَ بِهِ: تیاچوو، فەوتا ، لەناوچوو
رَدَّعَ بِالزَعْفَرَان: بەزافەران رەنگیكرد، لەكەداریكرد
رَدْع: زافــەران ، گــەردن ، گــەروو، شوێنـەواری نەخۆشی لەسەر جەستە
رَدَعَهُ بِالشَيء: لەكـەداریكرد، رەنگـی گۆڕی
رَدِفَ ـ رَدَفَ: دواكـەوت، شـوێنی كـەوت بەدویاهات، دوویكەوت
رِدْفَان: شەوو رۆژ
رَدَم الثَلْمَةَ أوْ البَاب: دایخست، پێوەی
رَدَمَ القَوْس: ئاراستەی كرد، تێی گرت
رَدَمَ البَعِيرُ: پەلی پـیكوتا، جوولاندی
رَدَمَ الحُفْرَةَ(مَلأهَا): پڕیكردەوە
رَدَمَ الشَيءِ: لەبـەری رۆیی، لێی رۆیی
رَدَمَ البَاب: پێوەیدا ، دایخست

رَدَمَ السَحَاب: بەردەوام بوو ، هەر هەوربوو
رَدَمَ الحُمَى عَلَيه: تاكەی تەشەنەی سەند ، هەر بەردەوام بوو
رَدَمَ الشَجَرَة: سەوز بووەوە پاش وشكبوونی
رَدَمَ الثَوب: پینەی كرد
رَدَمَ النَاقَة عَلَى وَلَدِهَا: سۆزو بەزەیی پێدا هاتەوە
رَدَمَ: پڕكردنەوە،چلۆپێو، داروپەردوو
رَدَمَ: دایخست ، پێوەیدا، گرتی
رَدَنَ (غَزَلَ عَلَى المِرْدَن): تەشی رست ، بەتەشی رستی
رَدَنَ الأَشْيَاء: پاكی كردەوە
رَدَنَ النَار: دوكەڵی كرد
رَدَنَ القَمِيص: قۆڵی بۆ كرد
رَدْن: دەنگی لێكخشانی چەند پارچە چەكێك لەیەك
رَدْن: رستن
رَدَهَ ـ بِحَجَر رَدهَاً: بەردی تێگرت، بەردی بۆ خست
رَدَهَ البَيت: گەورەو فراوانی كرد
رَدَهَ الرَجُل: بەجوامێری‌و بەخشندەیی‌و ئازایەتیەوەسەرۆكایەتی نەتەوەكەیكرد
رَدْهَة: چاڵ، كلۆریی، كون، بۆشایی كەلە شاخ یان بەردێكدا هەبێت‌و ئاوی تێدا كۆ دەبێتەوە
رَدْهَة الدَار: هۆڵ، شوێنی فراوان‌و گوشاد، ساڵۆن
رَدِيَ: تیاچوو ، فەوتا ، كەوت
رَدِيع: ئەو تیرەی سەرەكەی كەوتووە
رَدِيف: یەدەگ ، سوارێك لەدوای سوارەوە
رَدِيم: جل‌و بەرگی كۆنە
رُدَيْنِي: تیرێك كەدەدرێتە پاڵ(ردین)ی ئاماژەیەكیشە بۆ ئافرەتێك كە بەناوبانگبووە بەڕاستكردنەوەی تیر

رذ

رَذَت السَمَاء: نمەیەك باری،رشێنەیكرد
رَذَت القِرْبَة: مەشكەكە لێی چوو، لێی تكا، دەلاَنی
رَذَاذ(مَطَر خَفِيف): نمەباران،رشێنە، پریشك، گوڵ نم ، پرژێن ، پرژێنە
رُذَال ـ رُذَالَة: ئەوشتە خراپەی دوای هەڵبژاردن دەمێنێتەوە، گەنگە، خراپ، پاشماوە
رَذَالَة(سَفَالَة): رسوایی، سووكی، بیْئابرویی، نزمی ، بیْ كەسێتی
رَذُلَ ـ رَذَلَ: شایانی رق لێبوون بوو، ناقۆڵاو ناشیرین بوو
رَذَلَ(إحتَقَرَ): بێزی لێكردەوە،بەسووك تەماشایكرد، بەنزم بۆی روانی
رَذَلَ(أَهَان): شكانی،ئابرویبرد، قسەی ناشیرینی پێوت، سەرزەنشتیكرد
رَذِل(سَافِل): سووك، نزم، بیْئابرو
رَذِيّ: لاوازو كز، كەم توانا ، بیْتوانا
رَذِيّ: ئەوەی نەخۆشی كەنەفت‌و لەش بەباری كردووە
رَذِيل: سووك، رسوا ، نزم ، بیْئابرو
رَذِيلَة: خراپە، كرداری ناشیرین‌و بیْجیْ، بەد رەفتاری، پێچەوانەی چاكەیە

رز

رُز(أُرُز): چەڵتوك ، برنج
رُزْ بِلَبَن: دۆكولیو، چێشتێكە برنج یا ساوەر لەناو دۆ یاخود ماستاوابیْ دەبێت، دۆخەوا

رُزْ مَطْبُوخ: قوبولّی ، چێشتی برنج
رِزْ: دەنگیدوور، دووره دەنگ، خوڕەی ناوسك، دەنگی هەوره تریشقه ، هەر دەنگێك
رَزَأَ ورَزِيَ الرَّجُل: خێری لیٚ بینی، چاكەی لیٚدی
رَزَأَ الرَّجُل مَالَهُ: كەمیكرد، كەلێنی تێكەوت
رُزْء: بەلاّ ، نەهامەتی ، كارەسات، چوړتم
رَزَاحَى: لەڕو لاواز ، پەك كەوتوو،كەم توانا
رَزَّاز: برنج فرۆش
رَزَاز: فیشەك
رَزَّاق: رۆزیدەر،خوای بالاّدەست،بەتەنیا بۆ خوای گەوره دەگوترێ
رَزَام: پیاوی توندو سەخت، رەقە پیاو
رَزَّام: شێری بێشە
رَزَان: ئافرەتی خاوەن كەسایەتیو بەهێز ، ئاغر، هێمن، لەسەرخۆ، ئارام
رَزَّتِ الجَرَادَة: كوللەكە گەرای نا،گەرای خست
رَزَّة: ئەڵقەڕێز، سنگ یا بزماری ئەڵقە بەست
رَزَّة: بەدبەختی، بەلاّ، ئافات،موسیبەت
رَزَحَ الجَمَل: كەوت لەبەر لاوازیو كفتی
رَزَحَ الرَّجُل: پەكی كەوت، نەیتوانی، لێبوەوه، هیچی نەما
رَزَحَ العِنَب: بەرزی كردەوه لەكاتی شۆڕبوونو كەوتندا
رَزَّح: وشتری لاوازو پەككەوتوو
رَزَّحَ النَّاقَة: لاوازیكرد، لەڕو لاوازیكرد
رَزْحَى: وشتری لەڕو لاواز
رَزَّزَ (صَقَلَ): سافو لووسی كرد
رَزَّزَ الأَمْر: ئامادەیكرد، حازریكرد
رَزَقَ: رزقیدا،دایە، پێیدا، پێیبەخشی، رزقی بۆ نارد
رُزِقَ (نَالَ الرِزْق): رزقی بۆ هات، پێی گەیشت
رِزْق: رزق، باران، گوزەران، بژێوی، رۆزی ،سامان ، بوم، شانس ، بەخت ، دەرامەت، هۆی ژیانو بژێوی ، میراتی
رَزْقَة: ئەوەی بۆ سەرباز دەردەچێت سەری مانگان
رَزَمَ (حَزَمَ): پێچایەوه، بەستی، گورزەی كرد
رَزَمَ الشَيء: بەستیو پێچایەوه
رَزَمَ بالشَيء: وەریگرت لێی
رَزَمَ عَلَى عَدُوه: سەركەوت بەسەریاو چۆكی پێدایا
رَزَمَ الشِتَاء: ساردبوو
رَزَمَ البَعِير: نەیتوانی بەرگری بكات بەهۆی لاوازییەوه
رَزَمَ الثِيَاب: كۆیكردەوەو بەستی
رِزْمَة: پێچراو ، بەستراو ، گورزه
رِزْمَة كَبِيرَة: فەردە ، بالە، تایەكە لەبارێك
رِزْمَة وَرَق: بەستە كاغەز ، بەند
رَزَمَة: دەنگی منالٚ،دەنگێكی گەورەیە، دەنگی وشتر
رَزْمَة: یەك جار خواردن لەرۆژێكدا
رَزَنَ بالمَكَان: جێگیربوو، مایەوه، نیشتەجێبوو
رَزَنَ الشَيء: هەڵیسەنگان،تاوتوێی كرد

رَزُنَ(وَقُرَ): ئاغر بوەوە، هێمن بـوەوە، لەسەر خۆ بوەوە، ئارام بوو، هێـواش‌و لەسەرخۆبوو
رَزْن - رِزْن: شوێنێکی بەرز کـەئاو تێیـدا کۆببێتەوە، ناوچە ، ناحیە
رِزْنَة: شوێنی کۆبوونەوەی ئاو
رَزِيئَة: بەلاَ ، بەدبەختی ، ئافات
رَزِيَّة: بەلاَو موسیبەی گەورە
رَزِيز: گیایەکە رەنگی پێدەکرێت
رَزِيز الرَّعْد: دەنگی هەورەبروسکە
رَزِيـزِي: دەنگێکـە لـەدوورەوە دێـت، دەنگی نهێنی‌و پەنهان
رَزِيـن(وَقُـور): هێمـــن، لەســەرخۆ، سەنگین، مەنگ، ئاغر،هێـور، بـەئارام ، قورس ، سەلار
رَزِيـن الـرَّأْيِ: بیرکـار، خـاوەن رایـەکی سەنگین‌و قورس
رَزِينَـة: ســەلارە، ئــافرەتی هێمـــن‌و لەسەرخـــۆو خـــاوەن کەســـایەتی سەنگین

رس

رَسَّ البِئْر: هـەڵیکەند ، چاڵی‌کرد
رَسَّ الشَّيءِ: بـەپەنهـانکردی، بەنـهێنی کردی، بەدزییەوە کردی
رَسَّ لَهُ الخَبَر: بۆی گێڕایـەوە، پـێی وت ، پێی راگەیاند
رَسَّ المَيـت: شـاردیەوە ، دفنی‌کـرد، بەخاکی سپارد، ناشتی
رَسَّ السُقْم فِـي جَسَدِه: جێگیـــریوو، چوە نێو جەستەی چەسپاو جێگیربوو
رَسّ: کۆنـە بـیر، بـیرێکی چـەن ســاڵە، کانزا،سەرەتای هەموو شتێك
رَسّ الحَـب: ســەرەتای ، شـــوێنەوارو پاشماوە
رَسَا(ثَبُتَ وَرَسَخَ): جێگیربوو، چەسپا
رَسَـا السَّـفِينَة: لـەگوێی بەندەرەکـە وەستا
رَسَـا بَيـنَ القَـوم:چـاکخوازی‌کرد، جێنشین بوو
رَسَـا عَنْـهُ حَدِيثـاً: لەوەوەگێڕایـەوە، لێوەی باسیکرد
رَسَا لَهُ الحَدِيث: چمکێکی بۆگێڕایەوە، بەشێکی بۆ باسکرد
رَسَـا المَرْكَـب: کەشـتیەکە لەنگـــەری هاویشت
رَسَـا المَرْكَـبُ(وَقَـفَ فِـي المَرْسَـى): کەشتیەکە لەبەندەر وەستا
رَسَـا المَـزَاد أَوْ العَطَـاء: مـــەزاد یــا مەزادەکە وەستاو گیرسایەوە
رَسَائِع: گولَنگ، پلپلە، گـێزو گولنگ
رِسَاغ: ئەو پەتەی دەست‌و قاچی چوار پێی پێدەبەسترێتەوە تا نەڕوات
رِسَال: دەست‌و پـێی چوار پایان
رِسَالَة: نامە، پەیام، نامیلکە، نێرراو
رَسَّام (مُصَوِّر): وێنەگر، نیگار کێش
رَسَـبَ: نیـــشت، کەوتـــەبنی، کەوتـــە ژێرەوەی
رَسَبَ فِي الإِمْتِحَان: دەرنەچوو، کەوت
رَسَّبَ: نوقمی‌کرد، خسـتیە بنـی، دەری نەچوان
رَسَبَت العَينُ: بەئاگابوو، بێداربوو
رَسَغ: کۆڵەکەی قایم‌و پتەو
رُسْع: گۆشتی دواوەی رانی لەڕ
رَسْخَاء: ناقۆلاَ ، ناشیرین

رَسَخَ: جێگیربوو، چەسپا، قایم بوو، ڕەگی داکوتا ، چەقی
رَسَّخَ(أَثْبَتَ): جێگیری کرد،داگیریکرد، چەسپاندی
رَسَّخَ فِي الذِهْن: خستیە مێشکیەوە
رَسَعَ العضو: خراپو شل بوو
رَسَّعَ عَيْنَهُ: پێڵوەکانی نووسا بەیەکا
رَسَعَ الصَبِي وَغَيرُهُ: پەتو مووری چاوە زاری کردە دەستو پێی
رَسِعَ: برژانگەکانی شکانوتێکچوون
رَسَّعَ(فَسَدَ): شوێنەکەی تێکچوو، شێوا
رَسْعَاء: یەکێك چاوو برژانگەکانی بەسەریەکا شێواو تێکچوو بێت
رَسَغَ البَعِير: خرتگەو قولەپێ بەپەتێکەوە بەستەوە
رَسَّغَ المَطَر: بەزۆریی باریی هەتا قولەپێو خرتگەی ئاژەڵ لەزەوی چەقیو ڕۆچوو
رَسَّغَ العَيش: فراوان بوو، گوشادبوو
رَسَّغَ الكَلام: قسەی هەڵبەست لەنێویدا
رُسْغ ـ رُسُغ: خرکە، خرتکە، مەچەك، قولەپێ
رَسَغ: خاویو سستی لەجووڵەی دەست پێی چوارپێیاندا
رَسَفَ: بەچەشنی یەکێکی کۆتکراورۆیی بەرێوە
رَسِلَ الشَعر: داهات، خاوبووەوە، هاتەخوارەوە، شۆڕو پەخشان بوو
رَسِلَ البَعِيرُ: بەهێواشی دەڕۆیی
رَسَّلَ فِي القرآءة: لەسەرخۆو بەهێواشی خوێندیەوە
رَسَلَ(سَهل): ئاسان، سانا، زمان ڕەوانی

رَسَلٌ مِنَ السَير: ڕۆیشتنی ئاسانوسانا
رَسَلٌ مِنَ الشَعر: پرچو قژی خاو
رَسَلٌ مِنَ الإبل: وشتری هێواش
رِسْل: خۆشگوزەرانی، نەوا، بەپیتو فەرداریی
رَسَلَ: کۆمەڵ، تاقم ، گرۆه، تاقمو کۆمەڵی هەموو شتێك
رَسْلَة: تەمبەڵی، تەوەزەلی، نەرمی
رِسْلَة: گرانباری ، بار قورسی
رَسَمَ(صَوَّرَ): وێنەی کێشا
رَسَمَ بِالألوان(نَقَشَ): نەخشەی کێشا، نیگاری دروستکرد
رَسَمَ المَطَر الدِّيَار: سڕیەوەو تیایبردو بەتەنیا شوێنەواری بەزەوییەوە هێشتەوە
رَسَمَ لَهُ كذا: فەرمانی پێدا، بۆی دانا، بۆی دەستنیشانکرد
رَسَمَ عَلَى كذا: نووسیو ڕەنگ ڕێژیکرد
رَسَمَ الكتاب: نووسی
رَسَمَ نَحْوَهُ: بەخێرایی چوو بۆ لای
رَسَمَ الأسْقف: پلەیەکی کەنیسەی پێدا
رَسَمَ البَعِير: ڕۆیشتنی بەسەر زەویداو بەچەشنێ شوێنەواری بەجێ هێشت، بەتوندی ڕۆیی
رَسَمَ الثوب: نەخشەی کێشا
رَسَمَ الشيء: بیری خستەوە، بەیادی هێنایەوە
رَسَمَ البَانِي أوْ الحَافِر: تەماشایکرد بۆ ئەوەی بزانێ لەکوێدا بینا دروست بکات یان چاڵ هەڵبکەنێ

رَسْم: نيشانو شوێنەواری بیناو خانوی وێرانە لەسەر زەوی، نیشانە ، بەڵگـە ، شوێنەوار
رَسْم: وێنە ، نیگار ، باج ، میرانە
رَسْمي: میری ،یاسایی، ڕێـكو پێـك، دروست ، شیاو ، گونجاو، ڕێ پێدراو، دیاریكراو
رَسَنَ الدَابَةَ: ڕەشمـەیكردە ملـی، ڕەشمەی ئاڵاند لەملیەوە
رَسَن: ڕەشمـە ، هەوسـارێ كەدەسـەر كەللە دەخرێ
رَسْو: لەنگەر گرتن
رُسُوع: گوڵنگە كەدەكەوێتە ناوەڕاستی تیرو كەوانەوە
رَسُول: پێغەمبەر، پەیام هێنەر، نـێراو، نوێنـەر، پـەیك، مژدەهێـن، سـەفیر ، ڕابەر
رَسِي: جێگـیر، چەسـپاو، نـەجووڵاو، كۆڵەكەی ناوەڕاستی چادر
رَسِيس: جێگیرو چەسـپاو، مـەردومی عـاقڵو ژیـر ، هـەواڵێكی ناڕاسـتو دروست، سەرەتای دۆستایەتی
رَسِيغ: بۆشـایی‌وبواری هـەموو شـتێك ، خۆراكی زۆرو بێ‌شومار
رَسِيل: پـەیامنێر، نامـە ، پـەیام، ڕاسپـاردە ،هـاوڕێی قۆنـاغو خـەبات ، فراوانی، ئاوی خۆشو پاكیزە

رش

رَشَّ المَاء: ڕشتی، ڕژانی، قلپی‌كردەوە
رَشَّ الأرْض بالمَاء: ئاوڕشێنی كرد
رَشَّ الشَيء: شتی، شۆردی
رَشَّ الحَائِط بالجَص: گەچكاریكرد
رَشّ: نمەبـاران، ڕەشـێنەباران، ئاوپرژێن، لێدانێكی بەسوێ
رَشَا: بەرتیلیدا
رِشَاء: كەژاڵ، یەكێكە لەپلەكانی مانگ، پەت بەشێوەیەكی گشتی یـان ئـەو پەتەی بەستراوە بەدۆڵچەوە
رَشَاد (نَبَات): تـەرەتیزە، تـەرەتوورە، گیایەكی كەلا وردی توندە بەگۆشـتەوە دەخورێ
رَشَادَة: تاشەبەرد ، بەردی گەورە
رَشَاش: نمـەباران، شەسـتیر، ڕشـێنە، ئەوەی لەئاووخوێن دەپرژێ
رَشَاشَة: ئاوپرژێن
رَشَاف: زۆرپرژێنەر
رَشَاقَة: قـەشەنگی، شـۆخی ، بـالا ، نەمامی، خەرامانی
رَشَأ الظَبي: بـەهێزو پتـەوبوو پاشـان شان بەشان لەگەڵ دایكیدا ڕۆیی
رَشَأ: بەچكە ئاسك، بچكۆلی مامز
رِشْتَة: خواردنێكە لەتۆكو وردە هەویری لوولو بادراو
رَشَحَ: پاڵێورا، پاڵفتەكرا
رَشَحَ الإنَاء: لێی تكـا، پـالاوتی، ئـاوی دزی، دەلانی
رَشَحَ الجَسَد (عَرَق): ئـارەقی كردەوە، ئارەقی دەردا
رَشَحَ الظَبي رُشُوحَاً: قەڵەمبازی‌دا،بازیدا
رَشَحَ المَال: بەباشی دەستی‌بەسەراگرتو بـەڕێوەی برد
رَشَحَ الوَلَد: پەروەردەیكرد، بۆ كارێكی ئامادەكرد، سازیكرد، بەباری هێنا
رَشَحَ الغَيثُ النَبتَ: پـەروەردەی‌كرد، گەورەی‌كرد، نەشو نمایی پێكرد

رَشَحَ: ئارەقی جەستە
رَشَّحَ: پالاوتن، ئاودزكردن، لیٚتكان ، ئارەق
رَشَدَ ـ رَشِدَ: ریٚی راستی گرت، هۆشی هاتەوە، فامیكردەوە، هەستی جوولاو بەهۆش خۆی هاتەوە، بالّغ بوو پیٚی نایە تەمەنی هەرزەكاری
رَشَدَ أمرَه: ریٚنومایی كرا
رَشَّدَ(دَلَّ وَهَدَى): رابەریكرد، ریٚی راستی نیشاندا
رُشِّدَ(يَقَظَة): بیركردنەوە، هەست جوولان، گرتنەبەری ریٚگەی راست
رَشَّدَهُ اللهُ: خوای گەورە ریٚنوماییكرد
رَشَفَ المَاء: مژی، بەهەردوو لیٚوی هەلیمژی، هەلّی قوراند ، زیادەرەوی كرد لەهەلّمژینی
رَشَفَ الإناء: هەمووی خواردەوە، گشتی نۆشكرد
رَشْف ـ رَشَف: ئاویٚكی كەم لەحەوزدا بمیٚنیٚتەوە
رَشَقَ بِحَجَر: بەردی هەلّدا ، بەردی هاویشت
رَشَقَ الغُلامُ: قەدو بالآی ریٚكو جوان بوو، شۆخ بوو
رَشْق ـ رِشْق: دەنگی پیٚنووس، خشپەی پیٚنووس
رَشَقَ: تیروكەوانیٚكی دوور هاویٚژ
رَشْقَةٌ: تەقاندی بۆمبا لەیەك ساتو كاتدا
رَشَقَهُ بِبَصَرِهِ: چاوی تیٚبری، چاوی لەسەر هەلّنەبری
رَشَقَهُ بِلِسَانِه: قسەی پیٚوت، قسەی ناشیرینیكرد بەرانبەری

رَشَمَ: نووسی ، مۆریكرد
رَشَمَ: بۆنی خواردنی دەكردو بۆیدەگەرا
رَشْم: شویٚنەواری باران بەسەر زەوییەوە، یەكەم گژوگیای لەوەرگا كەدەرویٚت
رَشَنَ: وەك منالّ وركی بەست بۆخواردن
رَشَنَ الكَلبُ فِي الإِنَاءِ: سەری تیٚكرد، سەری تیٚهاویشت
رَشْن ـ رَشَن: ئەو كەلیٚنەی ئاوی لیٚدیٚتە دەرەوە
رَشْوَة ـ رِشْوَة ـ رُشْوَة: بەرتیل، دەمچەوركردن، ریشوەت، خاوە بۆ كارپیٚكهیٚنان
رَشِيح: ئارەق ، تەرایی لەش لەگەرمان یان لەشەرما یان لەتۆبەتیٚو یان لەماندبوونەوە، شلی لەهەلّم تكاو
رَشِيد: سیفەتو ناویٚكی پەروەردگاری مەزنە، هەستیار، خەبەردار، بیٚدارو ئاگادار ، ریٚنومایی دەر
رَشِيش: رەشاشی گەورە، پرژیٚنەری گەورە، چەكیٚكی گەورە كەدەستریٚژی بەردەوام بەدوای یەكدا بكات
رَشِيشَة: رەشاشی دەستی، چەكیٚك گوللەو فیشەك یەك لەدوای یەك بتەقیٚنیٚو بەدەست هەلّبگیریٚ
رَشِيق: شۆخو شەنگ ، قەشەنگ، شوش ، خەرامان، قەدو بالآ ریٚك
رُشَيم: گیایەكە

رص

رَصَّ الشَيء: كردی بەناو یەكا، تیٚكی ئاخنی، پەستایەوە،كوتایەوە، ریٚكی خست

رَصَاء: نووساو ، لكا، پيا چەسپاو

رَصَاص: قورقوشم، سرپ،قەڵەمی رەش

رَصَاصَة: گولله ، فیشەك

رَصَاصِيّ:قورقوشمین ، ئەوەی لەقورقوشم دروستكراوە، خۆڵەمێشی

رِصَاف: دەماری ئەسپ، رەگی ئەسپ

رَصَافَه(إحْكَام): سفتی ، پتەوی، قایمی، تۆكمەیی ، بەهێزی

رَصَانَة(ثَبَات): قایمی، پتەوی، بەهێزی، تۆكمەیی ، چەسپاویی

رَصَانَة العَقْل: جێگیرو دامەزراوبوو

رَصَدَ: تێبینیكرد، چاوی لێوەبوو، شوێنی كەوت

رَصَدَ لَهُ: بۆی دانیشت ، خۆی بۆ خستە بۆسەوە، بۆسەی بۆ نایەوە

رَصْد(مُرَاقَبَة): تێبینی كردن،چاودێری كردن، شوێنكەوتن، رەچاوكردن، چاوخستنەسەر شتێك

رَصَد: رێگە، روانگە، سۆنگە، بۆسە نانەوە

رَصَدَ الحِسَابَ تَرْصِيداً: هاوسەنگی كرد

رُصْدَة: بۆسەی راوچی بۆ نێچیر، ئەڵقەبەندی شمشێر

رَصْدَة: یەك جار باران ، بارانێك

رَصرَاصَة: سەختە زەوی، ئەو بەردانەی نووساون بەسەرچاوە ئاوێكی لەبەر رۆیشتوەوە

رَصرَصَ البِنَاء: پتەویكرد، قایمیكرد

رَصرَصَ فِي المَكَان:جێگیربوو تێیدا، جێنشین بوو تیایدا ، هەڵیكرد،سرەوت

رَصَّصَ:رووكەشیكرد بەقورقوشم، كردی بەناویەكا،پەستایەوە

رَصَّصَ: لێك نزیك كەوتنەوەی ددانەكان

رَصَعَ: لێیدا ، كوتی، دایگرتەوە،هاری، بەدەستاڕ هاری

رَصَعَ بالرُّمْحِ: بەتوندی بریندارێكرد

رَصَعَ الحَبَّ: كوتای لەنێوان هەردوو بەردی دەستاڕدا

رَصَعَ بالشَّيءِ: پێوەی نووساند، لكاندی پێوەی

رَصِعَ بالطِّيب: ئالوودەی بۆنی خۆشبوو، حەزی پێكرد،خولیایبوو

رَصَّعَ: هۆنیەوە، رێكیخست،سفتیكرد، سافو لوسیكرد

رَصَّعَ الشَّيءَ: ئەندازەی گرتو چنی

رَصَّعَ الذَّهَبَ بالجَوَاهِرِ:زێرو مرواری بەیەكەوە هۆنیەوە

رَصَفَ الحِجَارَةَ: دایە پاڵ یەك، رێكیخست، بەیەكەوە گونجاندی

رَصَفَ المُصَلِّي قَدَمَيْه: قاچەكانی لەیەك نزیككردەوە یان قاچێكی خستە پاڵ ئەوی دیكە

رَصَفَ الطَّرِيقَ: بەردرێژی كرد

رَصْفُ الطَّرِيقِ: بەردرێژكردن

رَصَف: بەرد رێژ ، چەورێژ، شۆسە

رَصِفَت أَسْنَانُه: دانی رێكو سفتبوو

رَصَفَت القَومُ فِي الصَّفِّ: بەرێكی وەستانو هەندێكیان بەوانی دییەوە نووسان

رَصَفَة: ئەو بەردانەی بەڕیزی یەك ریزكراون لەسەر جۆگەو ئاوگە

رَصفَتَان:دوو رەگن لەكلاوەیئەژنۆدا، چاوەی ئەژنۆكان

رَصُنَ: قایم‌و پته‌وبوو، تۆکمه‌بوو
رَصُنَ العَقْلُ وَغَيرَه: عه‌قڵ‌و ژیری پته‌و قایم بوو
رَصَنَ الأَمْرَ: ته‌واوی‌کرد، رێك‌و پێکی‌کرد، گونجاندی
رَصَنَ الشَيءَ مَعْرِفَةً: باش تێگه‌یشت، حاڵی‌بوو، چوه نێو دڵ‌و ده‌رونیه‌وه
رَصَنٌ: گیایه‌که
رَصُود: ئه‌و وشتره‌ی به‌دوای وشترێکی دیکه‌وه‌یه‌و چاوه‌ڕێی تێرئاوبوونی وشتری پێشووی خۆی ده‌کات
رَصِيد: ئه‌وه‌ی چاودێری ده‌کات، که‌سێك له بۆسه‌دایه
رَصِيد الحِسَاب: ئه‌وه‌ی ماوه‌ته‌وه، پشتیوانه
رَصِيد البَضَائِع: که‌ل‌و په‌لی پاشماوه
رَصِيص: شتی دراوه پاڵ یه‌ك،په‌ستراو، سفت ، پته‌و
رَصِيعَة: که‌ڵه‌مووری ملوانکه، مه‌دالیۆن، ئه‌ڵقه‌ی خڕ له‌شمشێرو زینـدا، گه‌نمی کوتراو
رَصِيف: به‌رابه‌ر ، هاوتا ، جێگیر، پته‌و، قایم ، به‌هێز
رَصِيفُ المِينَاء: رۆخی به‌نده‌ر، که‌ناری به‌نده‌ر، لێواری به‌نده‌ر ، قه‌راغی به‌نده‌ر
رَصِيفُ المَحَطَّة: سه‌کۆو چه‌تری چاوه‌ڕوانی
رَصِين: قایم، پته‌و، تۆکمه، چه‌سپاو، به‌هێز ، ئارام، هێمن ، هێور

رض

رَضَّ: هاڕی ، وردی‌کرد، تێك‌و پێکی شکان ، دای به‌سه‌ریه‌کا
رُضَّ العُضْوُ: کوترا، کفت بوو، لێدرا
رَضٌّ ـ رُضُوض: لێدانێکه که‌به‌رجه‌سته ده‌که‌وێت به‌ڵام برینداری ناکات
رَضَى: خۆشنودی خواست
رَضِيَ: قایلی‌کرد، رازیی‌کرد
رَضِيَ الرَّجُل: ئه‌وه‌نده‌ی پێدا قایل و رازی ببێ
رِضَا: رازی بوون ، خۆشنودی
رِضَاء: قایل بوون ، رازی بوون
رُضَاب: لیك ، لیکاو ، تف، پارچه‌کانی به‌فر ، کل، شه‌کر ، پارچه میسك
رُضَاخَة: به‌خششی که‌م،خه‌ڵاتێکی‌که‌م
رُضَاض: پارچه‌ی کوتراو، ده‌نکی کوتراو ، ئه‌وه‌ی به‌توندی‌کوتراوه‌و لێدراوه له‌دانه‌وێڵه‌و ...
رَضَّاع: رژدو ناکه‌س به‌چه، سپڵه، ئه‌وه‌ی زۆر شیر بدات
رَضَاعَة: ده‌ورانی شیردان،مه‌مك مژین
رَضَّاعَة: مه‌مکه شووشه
رِضَام: تاشه‌به‌ردی گه‌وره که‌له‌بینادا ده‌خرێته سه‌ریه‌ك
رَضَبَ المَطَر: به‌لێشاو هاته خواره‌وه‌و رژا
رَضَبَ السَمَاء: باران باری
رَضَبَ الرِيقَ: وشکی‌کردومه‌ڵی مژی
رَضَّة: ئه‌ولێدانه‌ی به‌رجه‌سته ده‌که‌وێت به‌ڵام برینداری ناکات
رَضَخَ النَّوَى أَوْ الحُصَى: شکاندی، وردی‌کرد، هاڕی، له‌ت له‌تی‌کرد
رَضَخَ رَأسَهُ بالحَجَر: شکاندی، خوێنی لێهێنا ، برینداری کرد
رَضَخ: که‌مێك خه‌ڵات‌و به‌خشش

رَضْحَة: ئەو ناوكانـەی لـەژێر بەرداشـدا دەپەڕێ

رَضَـحَ: شـكانی ، لـەتیكرد ، هـاڕی ، وردیكرد، لەت لەتیكرد

رَضَحَ لَهُ: كەمێكی پێدا، زۆری نەدایە

رَضَـخَ: بـــەخششو خـەڵاتێكی كـەم، هـەواڵێك كەبیبیستیو دڵنیا نەبیت لێی

رَضِيخَـة: بەخششـــی كــەم ، كەمــە بەخشش

رَضْـرَاض: خیشـە، شیشـمان، ئـەوەی دەكوتـرێ لەبـەردو زیـخ ، پیـاوی تێكسمڕاو ، گۆشتن

رَضْرَاضَـة: ئـەو بـەردەی دەجووڵـێ لەسـەر رووی زەویو لەسـەر ئـەو بـارە نامێنێتەوە

رَضْرَضَهُ: شكاندیو وردیكرد

رَضَّضَ الشَّيءِ: پترو زیاد هاڕیو كوتی

رَضَعَ الوَلَد أمـه: مـەمكی دایكـی مـژی ، شیری پێدا

رَضَع: ناكەسی ، بەخیلی ، رژدیی

رَضَع: رژد ، بەخیل ، شیرخۆر

رَضْع: شیردان

رَضَفَ اللبَنَ: لەسـەر بـەردی گـەرمكراو گەرمی كرد

رَضَفَ اللحـم: برژانـدی لەسـەر بـەردی گەرمكراو

رَضْف: بەردی گەرم كراو

رَضْفَة: كلاوەی ئەژنۆ

رَضَـمَ البَيـت: بەتاشـە بـــەردی گـــەورە دروستی كرد

رَضَم ـ رَضَم: تاشـەبەردی گـەورە، زلـە بەرد، گابەرد

رَضْمَة: یەك تاشە بەردی گەورە

رَضُوعَـــة: ئـــەوەی شـــیردەدات بەمناڵەكەی

رُضُـــــوخ: خۆبەدەســـــتەوەدان، سەرشۆڕكردن، قایلی، رازی بوون

رَضِيَ عَنْـهُ وَعَلَيـه: رازی بـــوو لێـــی، رەزامەندبوو لەسەری

رَضِيَ اللهُ عَنْهُم وَرَضُوا عَنْـه: خـوای گەورە لێیان رازی بـوو ئـەوانیش رازی بوون لەپەروەردگار

رَضِيَ الشَّيء: رازی بـوو لێـی ، قـایلبوو پێی

رَضِيَ اللهُ عَنْهُ: درودی خوای لێبێ،خوا بیبەخشێ، خوا لێی رازی بێ

رَضِيح: ناوكە خورما

رَضِيخَة: بەخششی كەمو ناتەواو

رَضِيض: تێكشكاو، كوتراو

رَضِيـــع: شـــیرەخۆر، مەمكـــەخۆرە، بەرمەمكە

رَضِيـف: بـەردی گـەرم كـراو، بـەردی سوركراوە بەئاگر

رط

رَطَّاب: تەڕەفرۆش

رَطَبَ البُسْر: تەڕبوو، شێی هێنا

رَطَبَ الدَّابَة: ئالیكەكەی تەڕبوو

رَطَبَ(إِبْتَل): تەڕبوو، شێیهێنایەوە

رَطُبَ (بَلَّل): تەڕبوو، شێداربوو

رَطَّبَ البُسْر: خورماكە پێگەیی

رَطُبَ الثَّوب: تەڕبوو

رَطَّبَ القَوم: خورمای تەڕوپێگەیشتووی دەرخوارد دان

رُطَب: خورمای پێگەیشتوو

رُطَب ـ رُطُب: ئـاليكى سـەوز، كۆمەڵـە گيايەكى سەوزە
رَطَب: هـەر بـەروبوميكى تـەڕو تـازە كەهيشتا بەدرەختەكەوەيە
رَطِب: شيدار ، نمەدار، تەڕ
رَطْبَة: ئاليكى تەڕو تازە
رَطَلَ الشَيءَ: هـەڵيسەنگاند هـەتا كيشەكەى بزانيت
رَطَل الرَجُل: بـەخيرايـى ڕۆيى
رَطَلَ الشَعر: بـەبەز چـەورى كـردو بەريدايەوەو داى هينا
رَطَلَ الشَيءَ: كيشاى، هەڵيسـەنگان، تاوتوىَ ىكرد
رَطْل ـ رِطْل: پيوانەيەكە كەلـە ريـژەى ولات 12هۆقيەو دەكاتە 453 گرام
رَطْل: گێل ، نـەزان، عـەقلّ سـووك، نەرمە پتە، هەرزەكار، ئەسپى هيواش و لەسەرخۆ، كەودەن
رَطَم: خستيە قـوڕەوە، تووشى بـەلاو كارەسـاتى كرد، دەردەسـەرى هينـا بەسەريا
رَطَمَ المَرْكَب: بـەر ڕۆخ كـەوت،خـۆى دا بەبەندەردا
رُطِمَ البَعِير:دەردە سك داى لێـى ، تووشـى سك دەرنـەچوون هـات يـان قەبزى
رُطْمَة: كارەسات،بەلاّ، بەلاّى ناگەهان، كارى ئاڵۆز، بارودۆخى سەختو نابار
رَطَنَ: بـەزمانيكى سـەيرو نـامۆ دوا، بەزمانى بەدەر لەعەرەبى دوا
رُطُوبَة: شىَ ، تەڕى ، نمناكى
رَطِيب: شيدار ، نمدار ، ئاودار
رُطَيلاء: جانەوەريكى ژەهرداره
رُطَيْنِي: وتـەو قسـەيەكى نامۆيـە، وتەيەك ناديار بيت

رع

رَعَ الرِيع: وەسـتا ، كپى كـرد، نـەما، تەواوبوو
رَعَى المَاشِيَةَ الكَلأَ: لـەوەڕاندى، چراندى، خستيە ناوى و خواردى
رَعَى المَاشِيَةَ: بـەرەلاّى كردە نيـو لەوەڕگاكە
رَعَى النُجُوم: چـاودێرى كرد، چـاوى بريبە سەرى
رَعَى الأَمِير: سەرۆكايەتى كرد،بەڕێوەى برد
رَعَى عَلَيه حُرْمَتَه: پاراسـتى، پاريزگارى ليكرد
رَعَى الأَمْر: چـاوى لىَ بـوو، خسـتيە بەرچاوو ديدەى خۆى
رَعَى الجِلْد وَالرَأس: خوراندى
رَعَى (رَصَع عَنْ جَهْلِه):فـامى كردەوە، لەنەزانين پاشگەزبوەوە، گەڕايەوە
رَعَاب: ئەوەى ترسى ليدەنيشىَ
رَعَابَة: ئەوەى زۆر لەخەڵكى دەترسىَ
رَعَاد: هـەورى بەگرمـە، ئـەو هـەورەى گرمەو نالّەى زۆروبەردەوامە، زۆر بلّىَ ، چەنەباز، ماسيە لەرزە
رُعَاش: لەرزينيكـە تووشـى مـرۆڤ دەبيت بەهۆى نەخۆشيەوەو لەجووڵـەو لەرزە لەرز ناكەويت
رَعَاع: ناكەس، سپلّە ، بىَ سفەت،هيچ و پووچ ، گەجەروگوجەر
رَعـاف: ئـەوەى زۆر خويـن لـەلووتى ديتە دەرەوە

رُعَــافِيّ: بەخشــــندە، بــارانی نەبڕو بەردەوام

رِعَايَة: چــاودێریکردن، ســایەداریی، ئاوڕلێدانەوە،ڕێزگرتن، ئاگاداریکردن ، پاراستن، پشتگیری لێکردن

رَعَبَ: تــرساندی ، تۆقــانی ، ســامی لێنیشت ، زنۆقی چوو

رَعَبَ الرَّجُل: ترساندی ، تۆقاندی

رَعَبَ الإِنَـاءَ: پڕیکرد، ســەرلێویکرد، لێوان لێویکرد

رَعَبَ السَّـنَام: پــارچە پارچــەیکرد، لەت لەتیکرد، پارە پارەی کرد

رُعْـب: تــرس، بیــم، تۆقــین، ســام، مەترسی، ســڵکردنەوە، ســڵەمینەوە، هەڵوێستەکردن

رُعْب: ئەفسوون‌و سیحر

رَعْبَلَ اللحم: لەت‌و پارەیکرد

رَعْبَـلَ الثَّــوب: دڕانــدی، لــەتیکرد، پارچە پارچەیکرد

رِعَـة: دووری لــەگوناهو گومانـــەوە، حــاڵداری، بوونــی حاڵــەتێکی ڕوحـــی بێپایان

رَعَدَ السَّحَابُ: هەور گرمانی

رَعَدَ لَهُ(تَهَدَّدَه): هەڕەشەی لێکرد

رَعْد: گرمەی هەور، هــەورە بروسکە

رَعْدَة ـ رِعْدَة: شپرزەبوون، پــەشۆکان، موچڕکە، لەرزین، ڕاتەکین، ڕاچڵەکین

رِعْدِيـد ـ رِعْدِيـد(جَبَـان): ترســنۆك ، تۆقیـو ، دڵسســت، بێزاڵە، بێجــەرگ، نەوێرەك، ترسەزاڵ ، ڕەوەك ، قرچاڵە

رَعْرَعَ المَاءُ: شەپۆل‌و مەوجیدا

رَعْـرَعَ الفَـرَس: ســواریبوو هــەتا ڕای بهێنێ

رَعِشَ رَعْشاً: لەرزی‌و ترس‌و بیم گـرتی، لەترسا گیانی هاتە لەرزین

رَعَــــشَ تَرْعِيشَـــــاً: نـــــەیتوانی، دەستەوەستان مـا، بێدەسـتەڵات بـوو، هاتە لەرزین

رَعِـشْ: ترســنۆك ، تۆقیــو، بێزاڵــە، بێجەرگ، نەوێرەك، ترسەزاڵ

رَعْشَاء: وشتـرێك خێراو تیـژ ڕەوبێـت‌و بەهۆی خێراییەوە بلەرزێتەوە

رَعْشَة: لەرزە، لەرین، لەرە، لەریان

رِعْشَة: هەڵەشەیی، خـێرایی، بـەهاش‌و هوش، کوێرانە، شڵەژاویی

رِعْشِيش: خــێراو چـابوك، ترســنۆك، بێجەرگ ، دڵسست

رَعَصَ(حَـرَّكَ وَهَـزَّ): لـەقانی، جووڵانـی، لـەرزانی، جمـانی، هــەژانی، جووڵانــی

رَعَـفَ الـدَّم: خوێـن لـەلووتی هــات، خوێنی لووتی بەربوو

رَعِـلَ(حَمِـقَ): ژیـری لەدەسـتدا، خـۆی خستە ڕێزەی نەزان‌و گێلانەوە

رَعِلَ النَّبَـات: لـق‌و پۆپی‌شـۆڕبوەوە، داکەوت، هاتە خوار

رَعَمَ ـ رَعُمَ: ئاوی لـوتی داهـات، چڵـم‌و پیسی بەلووتیا هاتە خـوارەوە بـەهۆی لاوازی‌و لەربوونەوە

رَعَــنَ ـ رَعِــنَ ـ رَعُــنَ: حــۆل بــوو، بێعەقڵبوو، ژیری لەدەسـتدا، گێژبـوو، وڕبوو، تاسە گرتی

رَعْن: لوتکــەی شـاخ، شـاخێکی بـەرزو بڵند

رَغْوَى: پەشـیمان بوونـەوە، گەڕانـەوە، دەسـتبەرداری خراپـە بـوون ، بــەخۆدا چوونەوە

رَغْثَنَةُ الشَمْس: سەری ئێشان و گێژی کردو کەوت

رَغْوَى: پەشیمان بوونەوە، گەڕانەوە، دەستبەرداری خراپە بوون، بەخۆدا چوونەوە

رُعُونَة: هەڵەشەیی، بەهاش و هوش، بێعەقڵی، ناژیریی

رَعْوِيَة (جنسِيَة): رەگەزنامە، نەژاد، ناسنامە

رِعْي: لەوەڕگە، چەراگە، چەرِوگا، چیرِەگە، خارا

رُعيَان: پادشاو میرەکان، فەرمانداران

رَعِيب: ترسنۆك، تۆقیو، قەڵەویچکە، ورچە زەلام، کەتەوڵ

رَعِيَة: رەوە، ران، رەوگ

رَعِيش: لەرزۆك، ترسنۆك، تۆقیو، دڵسست

رغ

رَغَا: کەفی کرد، هەڵچوو

رَغَا البَعِيرُ أوْ النَعَام أوْ الضَبْع: هەراو دەنگە دەنگی نایەوە

رَغَا الصَبِيُ: زۆر گریا، بە کوڵ گریا

رَغَا الرَعْد: ناڵەو گرمەی نایەوە، گرمە گرمی کرد

رَغَا اللبَنَ رَغْواً: توێژی گرت، توێژاڵی پەیداکرد

رَغَى فُلاَنَاً: تورِەی کرد، حیرسی هەڵساند

رَغَى تَرْغِيَةً: کەفی کرد، هەڵچوو، هەژانی، خرۆشانی، هەرِەشەی لێکرد

رَغَّاء: چەنەباز، زۆربڵێ، فرەواچ، فرە دوو، لاترقەوج، لۆترەوان، بەرۆك، دەم تەقین

رَغَائِب: هیوا، ئاوات، ئامانج، داخوازی، داخواز، هێڤی، نیاز

رَغَاب: ئەو زەوییەی ئاوی باران هەڵدەمژێ و هیچ ئاوێك ناهێڵێتەوە مەگەر باران یەکجار زۆر بێت، فشەڵە زەوی، نەرمە زەوی، خاکە نەرمە

رُغَام: چڵم، ئاوی خەستی کەپۆ

رَغَام: خۆڵ، خاك، گڵ

رُغَامَى: لووت، رەگی جگەر

رَغْمَاً عَنْ أنْفِه: بیەوێ یا نەیەوێ، بەزۆر، بەبێ ویستی، بەکوێرای چاوی

رُغَاوَى - رَغَاوَى - رُغَاوَة: سەرتوێژ، توێژ، توێژاڵ، کەف، پەگر

رُغَايَة - رِغَايَة: ئەو سەرتوێژەی بەسەرماستەوەیە

رَغِبَ: ویستی، داخوازیکرد، مۆزەمۆزیکرد، ئارەزوویکرد،

رَغِبَ عَنْهُ: دەستبەرداریبوو، وازی لێهێنا، خۆی پێ‌ پاراست، لێی دوورکەوتەوە، پەراگەندەبوو لێی

رَغِبَ بِهِ عَنْ غَيْرِهِ: پەسەندیکرد، پێی قایل بوو، گونجاوبوو لای

رَغِبَ إلَيْهِ (إبْتَهَل): پاڕایەوە، نزایکرد، لاڵایەوە، تکای کرد

رَغِبَ (حَبّه): هانیدا، پالّی پێوەنا، دنەیدا، پێی پەسەندکرد، سەلماندی پێی

رُغْب: زەوی نەرم و گوشاد

رَغْب: رێگەیەکی بەرفراوان، شارێگە، گوشادە رێ

رَغَتَ الوَلَدُ أمَهَ: شیری دایکیخوارد، مەمکی دایکی مژی

رَغَدَ عَيشَهُ: گوزەرانی باش بوو
رَغُدَ ـ رَغَدَ: ئاسوودەیی، شـادمانی، خۆشــگوزەرانی، خۆشــحاڵی نــازو نیعمەت، فرە نیعمەتی
رَغَدَ مَواشِیهِم: وازیان لێهێنا بلەوەڕێ بەرەهایی
رَغَدَ اللهُ عَیشَه: خوای گەورە ژیـنی خۆشگوزەرانکرد
رَغَفَ العَجِینَ: گونکی گـرت، کـردی بەگونك
رَغَفَ البَعِیرُ: کـردی بەدەمیـەوە، دەرخواردیدا
رَغَلَ الوَلَدُ أُمَه: شیـری دایەو پێـی گەیاند
رَغْلَة: چوارپێیان، جانەوەر، مێروو
رَغَمَ: زۆری لێکـرد، ناچاریکرد، زۆری بۆ هێنا ، تەنگی پێهەڵچنی
رَغَمَ الشيء: زۆری لێکردو ناچاریکرد
رُغْـم ـ رَغْـم ـ رِغْـم: ســەختی، ناپەسەندی، تــەنگ پـێهەڵچنین
رَغُـوب: ئارەزوومــەند، خوازیــار، هەوادار، حەزدار
رَغْوَة ـ رُغْوَة ـ رِغْوَة: سـەرتوێژ ، توێژ، سەرتوێ، خامە ، سەرشیر ، تـووژگ،
رَغُوث: ساوا، شیرەخۆر، بەرمەمکان
رَغِیب: مەردومی ئارەزوومـەندو پشت ئەستوور، وشتری پڕ شیر، دڵفراوان
رَغِیبَة: پەسـەند، ویسـتراو، بـەجێ، دەویســترێ ، دخــووەز، راڵیبــوون، پێچاکبوون، هەڵبژاردن، خووەشك
رَغِید: نــازو نیعمــەتو ئاســایش، خۆشحاڵی، دڵشادی، کەیفخۆشی

رَغِیدَة: شـیرێکە لەسـەر ئـاگر گـەرم دەکرێو پاشــان ئـاردی تێدەکـرێ ، محەلەبی
رَغِیف: کولێرە، لەواشە، ئەسـتوورك نــان، پەنجـەکێش، مــەزرەو،نــانی دەستیو گونك

رف

رَفَّ: زۆری خوارد، تێرتێری خوارد
رَفَّ اللبنَ: هـەموو رۆژێـك نۆشـیکرد، گشت رۆژێ خواردیەوە
رَفَّ النَّاس بِه: دەوریـاندا، خولیـاندا، چواردەوریان گرت
رَفَّ البَیتَ: تاقی بۆ دروست کرد
رَفَّ البَرقُ: بریسکـەی دایەوە،شەوقیدا، رووناکی پەخشکرد
رَفَّ بِه: رێـزی لێگرت، شـکۆداریکرد، خزمەتی نواند بۆی
رَفَّ الدَّابَةَ: ئالیکی خوارد
رَفَّ إلَی کَذا: پێـی خۆشــحاڵبوو، دڵخۆشبوو پێی
رَفَّ ثَوبَه: دوری بەیــەکەوە هــەتا لەخوارەوە فراوان بێت
رَفَّ فلاناً: چاکـەی لەگـەڵکرد، باشـبوو لەگەڵی
رَفَّ لَونُه: رەنگی رۆشنبوەوە، رووناکی تێکەوت، شەوقو بریسکـەی دایەوە
رَفَّ القَلبُ: دڵـەکوتێیکرد، دڵ پرتـە پرتیکرد
رَفَّ الجنینُ في البَطنِ:منداڵەکـە جوولا،کۆرپەلەکەجوولا لەسکی دایکیدا
رَفَّ العَینُ(إختَلَجَت): چاوی فڕی
رَفَّ: دڵەکــوتێ، چـاوفڕین، موچـڕك، رەفـە، جلو بـەرگی نەرموشـل، گەلـە ئاژەڵو پەلەوەر، گەوڕی زستانە

رِفْ: رەوگەوشتر، ئاوی‌خواردنەوەی هەر رۆژێك

رَفَا الثوبَ: درووییەوە، چاکی‌کرد، باشی‌کرد، خاسی‌کرد

رَفَا الرَّجُل: قەرزی پێدا

رَفَاء: گونجان ، تەبایی‌و خۆشی، پێکهاتن ، بەیەك خواردن

رَفَّاء: پینەچی، بەرگ چاکەر

رُفَات: پاشماوە، چڵوچێو، تەرم، کەلاك، جەستە ، تەن

رِفَادَة: برین پێچ ،ساڵخی، شاش، بەستێنەر، رەگ ، بەند، قەڵبوزی زین

رِفَاس: دەس بەست، دەس بەند، پابەند، پێوەند، ئێخسیر، پاشبەند

رَفَّاس: بەلەمی هەڵمین

رَفَّاش: ئەوەی گەنم هەڵدەخات‌وپاشان دەیبات بۆ گەنجینەو عەنبار

رَفَاع ـ رِفَاغ: کۆبوونەوەی روەك‌و بەروبووم، چەژنێکی مەسیحیەکانە، گواستنەوەی بەروبووم بۆسەر خەرمان

رَفَاعَة ـ رُفَاعَة ـ رِفَاعَة: بەرزبوونەوەی پلەوپایە، شان‌و شەوکەتداربوون

رَفَاغَة ـ رَفَاغِيَة: خۆشگوزەرانی، خۆشحاڵی، فراوانی رزق‌و رۆزی‌و بژێوی

رَفَّاف: رووناك ، رۆشن، روون، چراخان

رِفَاق: ئەوپەتەی وشتری پێدەبەسترێتەوە

رُفَاقَة: هاوڕێی سەفەر، هاودەم

رَفَّال: قژدرێژ ، کولکن ، موو درێژ ، قژن

رَفَاهَة ـ رَفَاهِيَة: خۆشگوزەرانی، خۆشحاڵی، باش رابواردن

رَفَأَ الثوبَ: چنیەوە ، درویەوە

رَفَأَ بَينَهُم: نێوانی باشکردن، تەبای کردن ، چاکسازی کرد لەنێوانیاندا

رَفَأَ السَفِينَةَ: نزیك کەنار کەوتەوە، هاتە نزیك رۆخی دەریاوە

رَفَّأَهُ: پیرۆزبایی لێکرد، خۆشحاڵی بۆ دەربڕی

رَفَتَ(دَقَّ وكَسَر): شکانی، وردو خاشی‌کرد، لەت لەتی‌کرد، پارچە پارچەی‌کرد

رَفَتَ الشَيء: شکاندی‌و لەتیکرد

رَفَتَ العَظْمُ: بوو بەخۆڵ ، پروکا

رَفَتَ الحَبْلُ: بچڕا، لەیەك بڕا، بەریوو

رِفَّة: گیای سەوزو تازە

رَفَثَ: خراپە ، جووت بوون

رَفَخَ العَجِينَ: هەوێنی تێکرد

رَفَدَ: پێی‌دا، یارمەتیدا، کۆمەکی‌کرد، پشتگیری بۆ نواند

رَفَدَ الحَائطَ: رایگرت، کۆڵەکەی‌دایەبەر

رَفَّدَ: مەزنی‌کرد، بەرزو بڵندی‌کردەوە

رِفْد: یارمەتی، باربوو، پشتگیری، کۆمەك ، هاوپشتی ، ئاوڕلێدانەوە، یاریدە، جام‌و پەرداخێکی گەورە، کۆڵەکە

رِفْدَة: کۆمەڵە خەڵکێك،کەلەمرۆڤێك

رَفْرَاف: باڵندەیەکە

رَفْرَفَ الطَائر: هەردوو باڵی جووڵاند جووتە باڵی هێنایەوە یەك

رَفْرَفَ الشَيء: دەنگی لێوەهات ، ئاوازێکی خستە ڕوو

رَفْرَف: ئەملاولای قەڵغان ، ئەوەی شۆڕدەبێتەوە، جێگە، راخەر، فەرش ، بەڕە، جل‌و بەرگی ئاوریشمی نەرم‌و تۆڵ

رَفَسَ: كێشـاى بەسـينەيدا، جوتـەى وەشان ، لـەقەى هاويشتو لێيدا
رَفَسَ البَعِيرُ:بەستيـەوە بەپايەبەندەوە
رَفْسَةٌ: جووتە، لەقـە، لووشـكە،جووت لەقە ، جفتـە، لەقـەى ولأخـى يەكسمە بەهەردووك پاشووان
رَفَشَ القَمحَ: دروويـەوە ، چنييـەوە، كۆيكردەوە
رَفَشَ الشَيءَ: كوتاى ، دايگرتەوە
رَفِشَ رَفَشاً: گوێچكـەى درێـژ بـوو، گوێى پانو رەپبوو
رَفَشَ لِحْيَتَهُ: داى هێنا
رَفْش: خاكەناز، بێـلّ ، ئاسنێكى دەم پـانى كلك دارينـەو درێژە كشـتوكالّو قورِكارى پێدەكرێ
رَفَـضَ: نەيويسـت ، وەرى نـەگرت، ناقايل بوو
رَفَضَ الشَيءَ: فرِێىداو وازى لێهێنا
رَفَضَ الإبِلُ: بـەتەنيا خـۆى لـەوەرِاو شوانەكەش تەماشـاى دەكـردو شـوێنى نەدەكەوتو كۆى نەدەكردەوە
رَفْض: نەويسـتن، وەرنـەگرتن، دەسـت بەروەوەنان ، رووليوەرچەرخان
رَفْضي(مُتَعَصِب): دەمارگير، شێتگير
رَفَـعَ الشَـيءَ: بـەرزيكردەوە، لايـبرد، بلّنديكرد، سەريخست
رَفَعَ فُلاناً عَلَى صَاحِبِهِ فِي المَجْلِس: پێشى خست
رَفَعَ الشَيءَ: بـەرزيكردەوە، لاى بـرد، بلّنديكرد، سەريخست
رَفَعَ الشَيءَ فِي خَزَانَتِهِ: شـارديەوە، پەنهانيكرد

رَفَـعَ الحَمْل فِـي السَـيرِ: خێرايكـرد، پەلەيكرد، دەستو بردى كرد
رَفَعَ الحَدِيثَ: بەرزى كردەوە بۆ ئەوەى يەكەمجار وتبوى
رَفَـعَ السِـعْرَ: گرانيكـرد، نرخەكـەى بەرزكردەوە
رَفَعَ العَلَمْ: ئالأى هەلّگرت
رَفَعَ إلَـى :بۆى نووسـى، تێـى گـەياند، خستيـە بەردەمى، سكالأنامەى دايە
رَفَعَ عَنْـهُ: حەوانيـەوە، پشـووى دايـە، ئەركى سـەرشانى سووك كرد
رَفَـعَ الدَعْـوَى عَلَـى: شـكاتى لێكـرد، سكالأى لەدەستكرد،نارِەزاى لێدەربرِى
رَفَعَ الغِطَاء: سەرى لابرد
رَفُعَ: پلەوپايەى بەرزبوەوە
رَفُـعَ رَفَاعَـةً: دەنـگ بـەرز، قـورِگ دراو
رُفِـعَ لَـهُ الشَـيءَ: لـەدوورەوە بينـى، لەدوورەوە بەديكرد
رَفَعَ القَومِ: دوورى خستەوە، لەجەنگ ، پاراستنى لەشەرِو شۆرِ
رَفْع: بەرزكردنەوە، بـۆر ، نيشـانەيەكى ئيعرابيىە، سەرخستن
رِفْعَـةُ المَقَـام: پايەبـەرزى ، شـكۆ ، بلّندى
رَفَـقَ: سـوودى بەخشـى ، بەسـوودبوو، سوودمەندبوو
رَفَـقَ النَاقَـةَ: مەچـەكو دەسـتەكانى بەستەوە
رَفَقَ العَمَلَ: پتـەويكرد، قايميكرد
رَفَـقَ بِـهِ وَلَـهُ وَعَلَيـهِ: بەسـۆزو نـەرمى مامەلّە لەگەلّكرد

رَفُقَ الرَّجُلُ: بوو بەهاوەڵو هاوڕێ، بوو بە دۆستو خۆشەویست، هاوڕایی
رِفُق: نەرمی، میهرەبانی، بەزەیی، سۆز، دڵ پێسوتان
رَفْقٌ(سَهل): ئاسان، سانا، سووك، هێسان، بێگیروگرفتی
رُفقَة ـ رَفقَة ـ رِفقَة: هاوەڵی، هاوڕێیەتی، ئەوانەی لەسەفەرو گەشتێکدا بەیەکەوەن
رَفَلَ: خۆی با ئەدا، کەشوفشیکرد، خۆی نواند، دامێنی بەکێشکرد
رِفْل: دامێن، دامەن، داوێن،شاقەلی کەوای درێژو کراسی ژنانو چمکی هەر شتێك بێ
رَفِلٌ: گێل، نەزان، گەمژە، خرپۆ، گەلحۆ،لازك، حەپۆل، تۆلان، گەلۆر، گەوج، پاتال، بالە، کەودەن
رِفْل: بەلارولەنجە، بەفیز، ڕێفدار، بەهەوا، کیف داریی، حالۆری
رَفِلَة ـ رِفلَة: ژنی لارو لەنجەکار، بەنازو لەنجە،مەکرباز، حیلە باز
رَفَهَ: بژێوی‌و گوزەرانی باش بوو،حالی باش بوو
رَفَهَ عَنْ نَفسه: باش رای بوارد، بای بالی خۆیدا
رَفَهَ الإبل: هەموو ڕۆژێك هاتە سەر ئاو
رَفُهَ العَيشُ: نەرمو باش بوو، سازو گونجاوبوو
رَفُهَ الرَّجُل: حالو باری گوزەرانی باشکرد
رَفَّهَ عَنْهُ: ئاهێکی بەبەراهێنا،سووكو ئاسانیکرد، بژێوی باشکرد

رُفِّهَ عَنْهُ: ناڕەحەتی‌و دەردەسەری لەسەر لابرد
رَفهَان: خۆشگوزەران، خۆشحاڵ، ژین پڕنازو نیعمەت
رَفَهَة: سۆزو میهرەبانی ، بەزەیی، ناسکی ، دڵنەرمی
رَفُود: ئەو وشترەی بەیەکجار دۆشینی قاپێکی گەورە پڕ دەبێت لەشیرەکەی
رُفُوض: ئەوەی لەلاوەوەپەرژوور دەکەوێتەوە
رُفُوض النَّاس: جیاوازییان، گرۆهو تاقمی خەڵك
رُفُوض الأرْض: زەمینو زەوییەکە موڵکی کەس نییە، زەوی بێخاوەن
رَفِيض: نەویستراو ، ئارەق ، تیری شکاو
رَفِيع: بەرز، بڵند ، باریك‌و ناسك
رَفِيع القَدْر: پایەبەرز ، شکۆمەند، بڵند
رَفِيع الصَّوْت: پیاوماقوڵ ، ڕێزداری خاوەن کەسایەتی
رَفِيعَة: شکایەت‌و سکالایەك کە دەخرێتە بەردەم دادوەرو فەرمانڕەوا
رَفِيف: سەقف ، شۆڕبووەوە، داکەوتوو
رَفِيق: بەبەزەیی، میهرەبان، نەرم، هاوەڵ، هاوڕێ، دەستەبرا، یار، دۆست، خۆشەویست، ڕەفیق
رَفِيه: ژنێکی خۆشگوزەران‌و باش، خۆشحاڵی

رق

رَقَّ: تەنك بوو، باریك بوو، ناسك بوو، بەزەیی پیاهاتەوە، دڵی بۆ نەرم بوو

رَقّ الرَّجُل: بژێویو گوزەرانی خراپبوو، ماڵو دارایی نەبوو
رَقّ لَهُ: دڵسۆزی کرد بەرانبەری
رَقّ وَجْهَهُ: شەرمیکرد، تەریقبوەوە
رَقّ العَبْد: کۆیلە بوو، بوو بەکۆیلە
رَق - رُق - رِقّ: زەوی نەرمو بەرفراوان
رَقّ: پێستێکی ناسکی سپییە نوسراوی تێدا دەنوسرێ، گیاندارێکی ئاوییە لەتیمساح دەچێت،کیسەڵی گەورەو زلە، نێرە کیسەڵ
رِقّ: کۆیلایەتی ، بەندەگی ، شتی ناسك، لاپەڕەی سپی، گەڵای دارو درەخت یان ئەو گەڵایانەی بەئاسانی ئاژەڵ دەمی پێیان دەگات
رَقّی تَرْقِيَة: بەرزی کردەوە، گەیاندیە ئاستێکی بەرز، بالاو بڵندیکرد، سەریخست، چاکی کرد
رَقَّاء: جادووگەر، ساحیر، جادونووس، تەلەسمساز،ئەفسوونگەر، چاچۆلگەر، چاوبەستی، ئەوەی بەسەر شاخدا سەردەکەوێت
رَقَابَة: چاودێری کردن، سەرەوکاری کردن، بەرێوەبردن، سەرپەرشتیکردن، چاوتێبڕین
رُقَاد: نوستن، خەوتن، پاڵکەوتن ، راکشان
رَقَّاش: مار، جۆرە مارێکە
رَقَّاص: سەماکەر، سوڕدەر، هەڵپەرکێ کەر
رَقَّاعَة: گێلی بێحەیاو شەرم، کەودەنی بێعار
رُقَاق - رُقَّاق: تەنكو ناسکی هەموو شتێك ، نانی تیری
رُقَاقَة: نەرمە زەوی گوشادو بەرفراوان کەئاوهەڵدەمژێ
رَقَأَ الدَّمْع أَوْ الدَّم: وشکیکرد، وەستا، نەما، تەواوبوو
رَقَأَ فِي الدَّرَجَة(صَعَد): سەرکەوت ، بڵندبوەوە، هەڵکشا،چوە سەرەوە، بەرز بوەوە
رَقَأَ بَيْنَهُم: چاکسازیو ئیسلاحیکرد لەنێوانیاندا
رَقَبَ: چاودێری کرد، چاوە چاوی نواند ، چاوەڕێبوو ، چاوی تێبڕی
رَقَبَ الشَّيء: چاودێریو پاسیکرد
رَقَبَ النَّجم(رَصَده): چاوی تێبڕی
رَقِبَ: گەورەییو زلەیی گەردن
رُقْبَى: بریتیە لەوەی مرۆڤ ماڵو خانوویەك یان هەرشتێك ببەخشێ بەیەکێك بەمەرجێك ئەگەر پێش ئەوەی خانوو ماڵەکەی پێ بەخشی مرد ئەوا ماڵو سامانەکە بۆ خۆی ، خۆ ئەگەر ئەوەی ماڵو سامانەکەی پێ بەخشراوە پێش بەخشندەی ماڵو سامان مرد ئەوا دەبێت ئەوماڵوسامانە بگەرێتەوە بۆ خاوەنەکەی
رَقَبَان - رَقَبَانِي: مەردومی گەردن کەتەو زلە
رِقْبَة: پاسەوانی، چاودێری، پاراستن، پارێزگاری، ترسو بیم ، پاسکردن ، ئێشککرتن
رَقَبَة: مل ، گەردن ، ئەستۆ ، خەن ، گەردەمل
رُقْبَة: چاڵێکە بۆ راوکردنی پڵنگ هەڵدەکەنرێ وەك چاڵکردن بۆ راوی شێر

رِقَّةٌ: سەرەتای سەوزبوونی گژوگیا، پارەی کانزایی
رِقَّةُ الأرْض: بەو زەمینە دەگوترێ باران باریوە بەسەریاو سەوزی کردوە
رِقّة: باریکی ، ناسکی ، ئاویی
رَقَدَ: نوست، خەوت ، مرد ، گیانی دەرچوو، پاڵکەوت ، راکشا، شانی دایا
رَقَدَ الحَرُّ أوْ الرِيحُ: هێواش بووەوە، وەستا
رَقَدَ السُوقُ: نزمی و ساردی بەسەرا هات
رَقَدَ عَنْ الأمْر: بێئاگابوو، غافڵبوو، ئاگاداری نەبوو
رَقَدَ عَنْ ضَيفِه: میوانداری نەکرد، پێشوازی لێنەکرد
رَقَدَان: قەڵەمبازی یەکێك چوستو چالاك بێت بەهۆی چالاکییەوە
رَقْدَة:خەوێك،پاڵکەوتنێك،پاڵدانەوەیەك
رَقْرَاق: ئەوەی بریسکەو شەوق دەداتەوە، ئەو فرمێسکەی قەتیس وەستاوە لەچاوداو نایەتە دەرەوە
رَقْرَقَ المَاءُ: رۆیکرد بەرۆشنیو بەروونی
رَقْرَقَ العَين: فرمێسکی لەبەر رۆیی
رَقْرَقَ الخَمْر: تێکەڵ بەئاویکرد، ئاوێتەی کرد لەگەڵ ئاودا
رَقْرَقَ الطيب في الثوب:عەتر بارانیکرد، بۆنی خۆشی پێوەکرد
رَقَشَ: رازاندیەوە، نەخشاندی، بۆیەیکرد، ئارایشتیدا
رَقَشَ الكَلام: نووسیو رازاندیەوە
رَقَّشَ الكَلام: نووسیو چواردەورو زەغرەفەی بۆ دروستکرد، تەزویریکرد

رَقَّشَ الصَحِيفَة: هێڵو خەتی بۆ کێشا
رَقَّشَ الرَّجُلَ: گلەیی و گازندەی لێکرد، ناڕەحەتیو ناڕەزایی لێ دەربڕی
رَقْش - رَقْشَة: رەنگێکە لێڵیو رەشی تێدا بێت
رَقْشَاء: جۆرە مارێکە بەڵەك بەڵەکی رەش و سپییە، کرمێکی بچووکە
رَقَصَ: سەمایکرد، هەڵپەڕی، هەڵبەزو دابەزیکرد، سوڕیدا، بایدا
رَقَصَ في الكَلام: خێراو پەلەیکرد
رَقَصَ النَبِيذ: هەڵچوو، هەڵسا
رَقَصَ الجَمَلُ: رایکرد، هەڵهات، دوور کەوتەوە، بەلەسە بوو
رَقَّصَ: هێنایە سەما ، هەڵی پەڕان
رَقَطَ(رَقَّشَ): پەڵاویکرد،خاڵخاڵیکرد ، پەڵە پەڵەیکرد
رَقَطَ عَلَى الثَوب: خاڵی رەشی تێکرد
رَقْطَاء: پڵنگی پێست خاڵ خاڵاوی، فیتنەو ئاشوبی سەخت
رُقْطَة: رەشیەك خاڵی سپی تێدابێت یان بەپێچەوانەوە
رَقَعَ - رَقَّعَ: پینەی کرد، لێیدا
رَقَعَ الثَوبَ: پینەیکردو چاکی کرد
رَقَعَ الفَرَضَ بِسَهْمَه: پێکای ، لێیدا
رَقَعَ ذَنْبَهُ بِالسُوط: پێداکێشا، لێیدا
رَقَعَ في السَير: خێرایکرد، پەلەیکرد
رَقَعَ الرَجُل: هەجویکرد، جنێوی پێدا
رَقُعَ رَقَاعَة: گێلو کەم حەیابوو، بێئابڕویی کرد
رَقَّعَ الثَوبَ: پینەیکرد
رَقْعَاء: ئافرەتی عەقڵ سووك، رەنگی جۆراو جۆر

رُقعَة: پینە ، دۆن

رَقعَة: رەنگی تێر

رُقعَةُ الشَّطرَنج: تەختەی شەترەنج

رُقعَةُ الفَرَض: ئەوەی کەتیر بەرەو رووبی دەچێت

رُقعَةُ الأرض: پەڵە زەوی، پارچە زەوی

رُقعَةُ الشَّيء: بنەچەی، بناغەی، جەوهەری

رَقَّقَ: نەرمو ناسکی کرد

رَقَّقَ اللبَنَ: ئاوی کردە شیرەوە

رَقَّقَ الكَلام :جوانیکرد، رازاندیەوە، جوانکاری تێدا کرد

رَقَّقَ مَشْيَهُ: بەهێواشی رۆیی، سانا و ئاسان رۆیشت

رَقَّقَ ما بَينَ القَوم: خراپیکرد، تێکیدا

رَقَق: سستیو لاوازیی، کزییو خاویی

رَقْلَةُ: دارخورما کەدەست پێی نەگات

رَقَمَ: نووسی

رَقَمَ الثّوب: خەتداری کرد

رَقَمَ البَعيرُ: داخی کرد

رَقَّمَ الكِتَاب: سەروبۆری بۆ کرد

رَقَمْ: ژمارە، رەنوس، خاڵبەند، مۆرك

رَقَمْ قيَاسي: پلەی هەرە بەرز، بەرزترین پلە، شاپلە

رَقمَة: باخچە ، نێو دۆڵ ، شوێنی کۆبوونەوەی ئاو لەدۆڵدا

رَقمَة: گیایەکە

رَقُوء: چاکخوازیی نێوان گەلو نەتەوەیەك

رُقُوب: چاوەڕوانیکردن،چاوەڕێکردن ، چاوە چاوەکردن، ئەو ژنەی چاوەڕێ دەکات مێردەکەی بمرێتو میراتی لێبگرێ ، ئەو ژنەی کوڕی بۆ نامێنێ

رَقُوب: ئەو بێوەژنوپیرە پیاوانەی ناتوانن ئیشو کاربکەنو بژێوی پەیدا بکەن

رَقُود: ئەوەی زۆر ئەنوێ ، یەکێك هەرپاڵ دەکەوێت

رَقِيَ: سەرکەوت، هەڵزنا، پێشکەوت، بەرزبوەوە

رَقِيَ فِي المَرَاتب: پلەوپایەکانی یەك لەدوای یەك بڕیو پێی گەیشت

رُقِيّ: بەرزکردنەوە، وەرگرتنی پلەوپایە

رَقِيّ: شووتی، شمتوو، هەنی، شامی، شووتوو ، شفتی ، شمتی، میوەیەکی خڕی گەورەی لووسە ناوەکەی شیرینو سوورو ئاودارە

رَقِيب: ناوێکی جوانی پەروەردگارە چاودێر، پاسەوان،ئێشکگر، تێبینیار

رُقَبَاء: پاسەوان، چاودێر، تێرامێن

رُقيَة: جادوو، نوشتە، نوشتو، چاوبەست

رَقِيع: گەوج، گێل، بێئابڕوو، روو هەڵماڵراو

رَقِيق ـ رِقِيق: تەنك، باریك، شل، نەرموشلی هەرشتێك

رَقِيق الجَانب: نەرمو نیان، بەسۆز

رَقِيق الجِسم: لاواز ، کز، سست

رَقِيق الحَال: کەم دەست ، بژێوی لاوازو کەم، گەدا، نەدار ، هەژار

رَقِيق الشُعُور: هەست ناسك، بەهەست

رَقِيق الطَبع: ناسك، رووخۆش،نەرمو نیان ، خوو بەرز

رَقِيق القَلب(حَنُون): دڵنەرم ، بەسۆز ، بەبەزەیی

رَقِيقَان: هەردوو رەگی پشت، ئـەملاو لای لووت
رَقِيقَة: توێژاڵ ، تەنەکە، توێژ
رَقِيم: نامـە، نوسراو، پەڕاو، تەختە ، پـەيام، کتێبـی ژمـارەکراو،گونـدی (أصْحَاب الكهف)ە
رَقِيمَة: ژنی عاقڵو بەرچاو، سەلارە ژن

رك

رَكَّ: لاوازبوو،بێهێز بوو، تەنکبوو
رَكَّ الرَّجُل: بێعـەقڵ بـوو، ژێـری لەدەستدا ، گشت شتێکی لەبیرچووەوە، زانیاریوعەقڵیکەمبوو
رَكَّ الشَّيءَ بِيَدِه: دەستی پیا هێنا هەتا ئەندازەو کێشی بزانێت
رَكَّ الأَمْرَ فِي عُنُقِه: خستیە ئەستۆی ، نایە ملیەوە
رَكَّ الشَّيء: دای بەسەر یەکا
رَكَّ السَّحَابُ: بـارانێکی کـەمو لاوازی هێنا
رَكّ: نەرمە باران، بارانی نەرمو لاواز
رِكَـاب: ئـاوزەنگی، زەنگوو، ڕکێـف ، وێزەنگی،مەنەك ، دوو ئاسنە بەڕاستو چەپی زینەوە سوار پێی تێدە خات
رِكَابُ السَّحَاب: رەشەبا، بارەش، با
رِكَـاب ـ رُكَّـاب: سـوار، ئەسـپ سـوار، کەسـێ کەبەسـەر بـارە بــەر يـا هــەرشتێکی تـرەوە سـەفەر دەکـا ، بەرانبەری پیادە
رَكَّاب: ئەوەی زۆر سوار دەبێت
رَكَـائز: سـتوون ، کۆڵەکـە، نیرگـە، ئەستوون ، ئەستووندەك

رِكَاز: ئەو کانزایانەی خوای میهرەبان لـەژێر زەویدا پەنـهانی کردوە ، مـاڵو دارایی نادیارو پەنهان
رَكَاك: لاواز لەعەقڵو رادا، سستولاواز لەژێریو عەقڵدا، لاواز،بێهێز، زەبوون، لـەق، ناقـايم ، لـەنگ، نـەفام ، کـەم عەقڵ
رَكَاكَة ـ رُكَاكَة: لاوازیــی ، بێهـێزی، لــەقی، ناقــايمی ، ناچـــەسپاوی ، لەنگی، ناتەواوی
رَكَّاض: راکەر، ئەوەی زۆر رادەکات
رَكَّال: سەوزە فرۆش، تەڕە فرۆش
رُكَام: کەڵەکە ،کۆمەڵ، کەلەس،کۆما ، بــەردی بەســـەریەکا دراو، دیـــواری لەسەریەك دانراوو هەڵچنراو
رَكِبَ: ئەژنۆی مەزن بوو
رَكِبَ الدَّابَة: سـواربوو ، چـوە سـەر پشتی
رَكِبَ البَحْر: بەدەریادا سەفەریکرد
رَكِبَ الطَّرِيق: ڕێگـەی گرتـە بـەر، ملـی ڕێی گرت
رَكِبَ أَثَرَهُ: شوێنیکەوت، دوایکەوت
رَكِبَ هَوَاهُ: شـوێنی هـەواو ئـارەزووی خۆی کەوت
رَكِبَ رَأْسَـهُ: ڕێی گرتەبـەرو بەتـەنیا بەعەقڵی خۆی چوو بەڕێوە
رَكِبَ الذَّنْـب: گونـاهیکرد ، تـاوانی ئەنجامدا
رَكِبَ الخَطَر:ئەفسیخستەمەترسییەوە
رَكَبَ: سواربوو، نیشتە سەری، سـواری پشتی بوو

رَكَبَ: سواری‌کرد، خستیەوە شوێنی خۆی، چاکی کردەوە
رَكَبَ الشَّيءَ: هەندێکی خستەسەر هەندێکی‌تر، لەبان یەك دانا
رَكَّبَ الفَصَّ في الخَاتَم: نقێمی تێخست
رَكِبَ الدَّاءُ: گرتیەوە، تەنیەوە، دایپۆشی، پێی‌گەیی
رَكْب(قَافِلَة): کاروان، قافڵە، مەکار، چەن ولاخ‌و بارو کەسێکەلەشوێنێکەوە بچن بۆ شوێنێکی‌تر
رُكْبَة: ئەژنۆ،چۆك ، زرانی ، ژنۆ، وژنگ ، هەژنۆ ، زەنگۆڵ، رەفیسك
رِكْبَة: ئەوەی سواری‌ئەسپ دەبێت
رَكَّة: وشکەکەڵەك
رَكَدَ: وەستا، ئارامی‌گرت، نەبزوا، نەبزوت ، راما
رَكَدَ المَاء أوْ الريح: نیشتەوە، وەستا
رَكَدَ المِيزَان: هاوسەنگبوو، بەرابەر وەستا ، رێك وەستا
رَكَد عَصِيرُ العِنَب: کولاَنی نیشتەوە
رَكَدَ العَكَرُ وَالثُفلُ: نیشت، دانیشت، رۆیشت
رَكَزَ:چەقانی ، راگرتنی بێ بزوتن لەزەویدا، هەڵوێستەیەکی‌کرد، پاڵیدایەوە
رَكَزَ الرُمْحَ: چەقاندی لەزەویدا
رَكَزَ دِفْنَهُ: چەسپاندی،چەقاندی، جێگیری‌کرد
رِكْز: مەردومی عاقڵ‌و ژیر ، دەنگی هێواش‌و پەنهان ، هەست‌و نەست
رِكْزَة: دانایی‌و سووربون ، برینی خورما لەپەلك

رُكْزَة: تاوێك وەستان، چوکڵە،وێرگول، فاریزە، هەڵوێست
رَكَضَ(عَدَا):رایکرد،هەڵهات،بەغار رۆیی
رَكَضَ الفَرَس بِرِجْلِه: ئاو زەنگی لێدا ، تێوەی ژەند
رَكَضَ الطَائِرُ بِجَنَاحَيه:باڵی راوەشان ، بەخێرایی رایوەشاند
رَكَضَ النُجُومُ: رۆیی ، رەوییەوە
رَكَضَ الأَرْض: پێی دابەزەویدا
رَكَضَ مِنْهُ: بۆی دەرچوو، خۆی دەربازکرد ، هەڵهات‌و رایکرد لێی
رُكَضَ الفَرَسُ: تاویدا لەسەر غار غارێن
رَكْض(عَدْو): راکردن، دەو، خاردان، غاردان، رەمین، دەرچوون
رَكْضَة: جووڵەو پاڵنان
رَكَعَ(إنْحَنَى): چەمایەوە ، کڕنووشی برد ، نوشتایەوە، لاربوەوە
رَكَعَ الرَّجُل: هەژارکەوت، باری بژێوی ، خراپ بوو
رَكَعَ إلَى الله: کڕنووشی برد بۆ پەروەردگار
رَكْع: چەمانیەوە، کڕنووشی پێ‌برد، سەری پێ شۆڕکرد
رَكْعَة: چەمانەوەیەك
رُكْعَة: چەمانەوە بۆ سەر زەوی
رَكَّكَ السَّحَاب: بارانی هێواش‌و لاوازی هێنا
رَكَّكَت الأَرْض: بارانی کزو لاواز لێیدا
رَكَلَ: لەقەی لێدا ، تێی هەڵدا
رَكَلِ الفَرَس: تێوەی ژەند
رَكَلِ الخَيل الأَرْض: بەقاچەکانی لێیدا
رَكْل(كُرَاث): کەوەر، کەوا، کەوورگ، گیایەکی گەلاپانی بی‌ڵقە

رَكْلَة(لَبْطَة): لەقە، شەق، شەپ،لێدان

رَكْلَة: گورزەو دەستەیەك کەوەر

رَكَـمَ (جَمَـعَ وكَـوَّمَ):کۆیکـردەوە، کەڵەکەیکرد

رَكَمَ الشَيء: شـتی بەسـەریەکا ریزکـراو تا ببێت بەکەڵەکو ریزێك

رَكْم: گەواڵە هەوری لەسەریەك نیشتوو

رَكْمَـة(كَـوم): کۆمـەڵ، تۆپـەڵ، چەمبەرگرتن ، گـرد، چەمەربەسـتن ، جەرد

رَكْمَة مِنْ الطين: پێ خویەیەك قوڕ

رَكْمَة: قوڕی نیشتوو ، کۆبوو

رَكَنَ إلَيه: متمانەی پێکرد، مۆگریبوو، دڵنیابوو لێی

رُكْنَ: یەکێك خاوەن کەسایەتیوبەویقار بێت

رُكْنَ: خاوەن رایەکی چەسپاوو جێگیر

رُكْن: گۆشـە، قوژبـن، پـەنا، سـوچ ، پشتگیر ، پاڵپشت ، کۆڵەکە

رُكْن: مشك ، جرج

رُكُوب: سورابوون

رَكُوب: ئەوەی زۆر سوار دەبێت

رَكُوبَة: وشترێك بۆسواری بەکاردێ

رَكْوَة ـ رُكْوَة ـ رَكَوَة:بەلـەمێکی بچووك ، حـەوزی ئـاو ، کەشـتی خنجیلانـە ، کۆزەڵەی ئاو

رَكُـود: کاسـەی پـڕ ، ئـەو وشـترەی بـەردەوام شـیر دەداتو شـیری وشـك ناکات

رُكُـود: وەسـتان ، کزبـوون ، رامـان ، راوەستان، مۆڵبوون، قەتیس بوون

رَكُـوض: خێرا، بـەگوڕ ، تیـژ ، گـورج گۆڵ ، بەپەلە

رُكُوع(جَثْو): کڕنووش بردن،چەمانەوە، دانەوینەوە، نوشتانەوە،چۆك دادان

رُكُوكَة: لاوازی ،کزیی، بێ توانایی

رُكُون: باوەڕپێکردن ، پشت پێبەستن

رَكِيب: ئـەوەی دەگونجێنرێت لەگـەڵ شتێکدا وەك نقێم لەگەڵ ئەموستیلەدا، ئـەوەی سـوار دەبێـت لەگـەڵ یـەکێکی دیکەدا ، کێڵگە

رَكِيَّة: بـیری پـڕ ئـاو، بـیرێك هەمیشـە ئاوی تێدابێت

رَكِيزَة: پاڵپشت ، کۆڵەکە، نیرگە،راگرە

رَكِيك: لاوازو بێهـێز، لـەقو ناتـەواو، مەردومی لاوازو کەم عەقڵ

رَكِيكَة: بارانی لاوازو هێواش

رَكِيـن: جێگـیر ، چەسـپاو ، نـەگۆڕ، بەویقار ، ڕێزدار

رم

رَمّ(رَمَمَ):چاکیکردەوە،دەستکاری کرد

رَمّ البِنَاء: چاكو نوێی کردەوە

رَمّ السَـهْم بِعَينِـه: تەماشـای کـردو چارەسەریکرد هەتا ڕێکی کردو هێنایە سەر بار

رَمّ الشَيء: خواردی

رَمّ العَظم: پوا ، رزی

رَمّ الحَبْل: بچڕا ، لەیەك ترازا

رُمّ: کۆمەڵ ،تاقم ، گرۆهـ ، دەستە

رِمّ: خاك ، خۆڵ ، گڵ ، مۆخ، کرۆك

رَمَى الشَيء: فڕێیدا، هەڵیدا، تووڕیدا ، نەیوسـت، ئافـەرۆزی کـرد، هاویشـتی ، تەقاندی

رَمَى المَكَـان: چـوو بـۆی، رووی تێکـرد، ئاڕاستەی گرت بۆی

رَمَى اللهُ لَهُ: سەریخست‌و سەرکەوتوویی کرد
رَمَى المَالُ: زۆر بوو ، فرە بوو
رَمَى بِهِ عَلَى البَلَدِ: دەستەلاٌت‌و توانای پێدا ، دەستەلاٌتداری کرد
رَمَى عَلَى الخَمْسِينَ: زیاتر بوو، دەرچوو
رَمَى القَذِيفَةَ: تەقاندی ، هاویشتی
رَمَى بَيْنَهُمْ(أَلْقَى الشِّقَاقَ):دووبەرەکی‌و ناکۆکی خستە نێوانیان،بەشەڕی دان ، کردنی بەگژ یەکدا
رَمَاهُ بِكَذَا: تاوان باریکرد،گوناهباریکرد
رَمَّاحٌ: رم دروستکەر ، رم هەلگر
رِمَاحَةٌ: پیشەی رم دروست کردن، رمگەریی
رَمَّاحَةٌ: ئاژەلٌی گازگر،ئەو ئاژەلٌەی هار دەبێت‌و گاز دەگرێت
رَمَادٌ: خۆلەمێش، سوتوو، بولٌ، خەلەکوو ، رتام، سۆتەکی داری خۆلەکەوە
رَمَادِيٌّ: رەنگی خۆلەمێشی ، بۆر
رَمَاضَةٌ: توندو تیژی هەرشتێك
رَمَاقٌ ـ رِمَاقٌ: ژینی سەخت‌و گران، تەنگی بژێوی‌و ژین
رِمَاقٌ:چاو زیتکردنەوەو خۆمۆرکردنەوە
رَمَقٌ: ئەو ژیانەی کەماوە، پاشماوەی تەمەن‌و ژین
رَمَّالٌ(بَائِعُ الرَّمْلِ): لم فرۆش
رَمَدٌ: چاو داهاتن ، چاو گلکردن ، هەرشتێك ئێش‌و ئازار بەچاو بگەیەنێت
رَمِدٌ: ئەو چاوەی گلی کردوە
رَمَدُ العَيْنِ(هَيَجَانُ العَيْنِ):چاو ئێشە ، گل کردن، چاو داهاتن ، وەردێنە ، بۆ خۆیی
رَمِدَتِ العَيْنُ: چاو داهات، هاتە ئێش‌و ژانی کرد
رُمْدَةٌ: رەنگی خۆلەمێشی
رَمْرَمَ: چاك‌و باشی کرد
رَمَزَ إِلَيْهِ :ئاماژەو دەستنیشانی کرد
رَمَزَ بِكَذَا : هەلٌی خەلٌەتان پێی، لەخشتەی برد پێی
رَمَزَ إِلَى: ئاماژەیکرد، هێمای بۆ کرد ، دیاریکرد
رَمَزَ القِرْبَةَ: مەشکەکەی پڕکرد، لێوان لێوی کرد
رَمْزٌ ـ رُمْزٌ ـ رَمَزٌ: ئاماژە ، دیاریکردن ، نیشانە، هێما، دروشم ، نیشان
رَمْزِيٌّ: هێماو نیشانکاریی
رَمَسَ(دَفَنَ): ناشتی، شاردیەوە، پەنهانی‌کرد، لەبەرچاو دووری خستەوە
رَمَسَ القَبْرَ: خاك‌و خۆلٌی‌کرد بەسەریا ، داپۆشی بەخاك‌و خۆلٌ
رَمَسَ الخَبَرَ: شاردیەوە،پەنهانیکرد
رَمَسَ الحَجَرَ: هەلٌیدا ، فرێیدا، تێی گرت
رَمْسٌ: ئەو گۆڕەی بەزەوییەوە تەخت‌و سفت بوە، گلٌ‌و خۆلٌی گۆڕ ، دەنگی پەنهان‌و نادیار
رَمَشَ: بەسەری پەنجەی هەلٌی گرت
رَمَشَ العَيْنُ: چاوتروکا ، چاو فڕی
رَمْشُ(إِلْتِهَابُ الجَفْنِ):پێلٌو هەوکردن ، چاو ئاوکردن ، هەوکردنی پێلٌو ، سوتەمەرۆیی
رَمْشُ(هُدْبُ العَيْنِ): برژانگ ، مژولٌ
رُمْشٌ: سپێتیەکە دەکەوێتە سەر پەنجەکانی منالٌ

رَمِشْتِ الغَنَم: کەمێك لەوەڕا ، چڕا
رَمْشَاء: زەوییەکی بەپیت و فەڕ
رَمِصَ الرَّجُلُ: چاوی ڕیپۆقی کرد
رَمَص: ڕیپۆق، گوژاد، ڕچقاوە، چڵکی نێوان کەپوو چاوانە
رَمْصَاء: چاو ڕیپۆقاوی
رَمَضَ: بەگەرما لەوەڕاندی
رَمَضَ النَّهَارُ: گەرماکەی تاوی سەند
رَمَضَ الشَّمْسُ: کەوتە سەر چەوو بەرد، گەرم بوو
رَمِضَ الرَّجُل: قرچەی گەرما قاچەکانی سووتاند
رَمِضَ الطَّائِر: ناخی سوتا بەهۆی تینویەتیەوە
رَمِضَ عَيْنُه: گەرم بوو هەتا خەریکبوو بسووتێ
رَمِضَ للأَمْر: لەغەشم و قینا سووتا
رَمَضْ: قرچەی گەرما، ئەو بارانەی کەلەپێش پایزدا دێت و زەوی بۆی تینوەو هەر زوو هەڵی دەمژێ
رَمْضَاء: قرچەی گەرما ، زەوییەك گەرم بوە بەهۆی تیشکی خۆرەوە
رَمَضَان: مانگی نۆیەمی دوای شەعبان و پێش شەوال، مانگی ڕۆژو گرتن
رَمَضِيّ: هەورو باران لەکۆتایی قرچەی گەرمای هاوینداو سەرەتای مانگی پایزدایە
رَمَقَ: چاوێکی پیاخشان،سەیرێکی‌کرد، تەماشایەکی‌کرد
رَمَقٌ: ژین و دەرامەتی سەخت و گران ، ژینی کولەمەرگی
رَمَقَ إلَيه: چاوی تێبڕی ، چاوی لێ نەتروکان ، بینای خستە سەر
رَمَقُ الكَلَام: هەڵبەست، دایە پاڵی
رَمَقُ العَمَل: کردارێکی ئەنجامدا بەناشیانە ، نەیزانی کارەکە بکات
رَمَقُ(بَقِيَّةُ الحَيَاة): پاشماوەی ژیان ، ئەو ژیانەی کەماوە
رَمَقُ العَيْش: ژینی کولەمەرگی، ژینی مەمرەو مەژی، ژینی نەداریی
رَمَقُ الأَخِير: سەرەمەرگ ، گیانەلا
رُمْقَةُ العَيْش: ژینی کولەمەرگی، ژینێك پێداویستیەکانی مرۆڤ تێیدا دابین نەبێت و تێری نەکات
رَمَلَ الطَّعَام: خۆڵی تێکرد
رَمَلَ النَّسِيج: نەرم و ناسکی کرد
رَمَلَ السَّرِير: بەخشڵ و بابەتەکانی ڕازاندیەوە
رَمَلَ الثَّوبَ بالدَّم: لەکەداری کرد، خوێناوی‌کرد
رَمَلَ رَمَلاناً وَمرمَلاً: بەڕاکردن ڕۆیی بەڕێوە
رَمَّلَ: خۆڵی پێوە کرد
رَمْل: لم ، خۆڵ ، ریخ ، ریك ، قوم
رَمْل أَسْوَد: ریخە شینکە
رَمَل: بارانێکی کەم ، زیادەی هەر شتێك، پەڵە و ڕەنگێکە لەپێستی مانگا دایە جیاوازە لە سەرجەم ڕەنگەکانی دیکە، یەکێکە لەبەحرەکانی هۆنراوەی عەرەبی، ئاوازێکی مۆسیقیە

رن

رَنَى تَرْنِيَةً: گۆرانی و سرودی وت
رَنَى إِلَيه: عەوداڵی بوو، بیری‌کرد، ئالوودەی بوو، بۆی سووتا، شەیدابوو
رَنَا: ئەوەی لێی ورد دەبێتەوە بەهۆی جوانی و باشیەوە

رَثَا: ئاواز ، شـايىو شـادىى،چوستو چالاكى
رَثَاء: جوانى ، شۆخى ، شەنگى
رُثَاء: دەنگى خۆش، گۆرانـى، شـايى، كەيفخۆشى
رَثَان(طَنَان):زرينگەدار، زايەڵەدار
رَثَأَ: دەنگى دايەوە
رَثَأَ إِلَيـه: تـەماشايكرد ، تـێڕوانى، سەيرىكرد
رَثَأَ فِي مَشيَتِه: بەقورسىو گرانى ڕۆيى بەڕێوە، گرانو قورس ئامادەبوو
رَثَـة: دەنـگو ئـاواز بەشـێوەيەكى گشتى يان تايبەتە بەدەنگىكەمانچەوە
رَثَـحَ: بىٚهۆشىكـرد، چەمانيـەوە، بىٚجووڵەو بزاوتىكرد، لاوازيكرد ، لارى كردەوە
رَنِحَ عَلَيـه: بورايـەوە،بىٚهۆشـكەوت، لاوازىو كـزيى هـات بەسـەريا لـەكاتى هەڵهاتن يان ترسو بيمدا
رَنَـحَ: خولانـەوەى سـەر، گێژبـوون، حۆل بوون
رَنْد: جۆرە درەختێكى بۆنخۆشە
رَنَـقَ المَـاءُ: لێـلْ بـوو، شـێوا ، گـەردى گرت ، ليخن بوو
رَنَّقَ المَاءُ: لێڵىكرد، ليخنىكرد، رووتـى كردەوە
رَنَّقَ القَومُ بِالمَكَان: مانەوە لێى
رَنَّـقَ الطَّـائِر: بـاڵى راوەشـاند ، بـاڵى هێناوبرد بەلاّم نەڕفى
رَنَّـقَ النَّـومُ فـي عَينـه:خـەو زايـە چاوەكانى، خەوشكاية نێو چاوى
رَنَّـقَ جَنَـاحُ الطَّـائِر: باڵـەكانى شـكاو باڵندەكە كەوتە خوارەوە
رَنَّـقَ عَينَـاهُ: تێڕوانينـەكانى شـكانەوە نێو ديدەو چاوى بەهۆى برسێتىو حاڵى ديكەوە
رَنَّقَ جِسْمَهُ أَوْ رَأيَـهُ: لاوازبـوو، كزبـوو، كەم توانابوو
رَنَّقَ السَّفِينَة:لەشوێنى خۆىسوڕايەوەو نەڕۆيشت
رَنَّقَ الرَّجُل:سەرىسوڕما،سەراسيمەبوو
رَنَّقَ المَنِيَّة مِنهُ: وادەو كاتىنزيكبوەوە، كاتى هات
رَنَّقَ النَّظَر إِلَيـه: چاوى تێبڕى،چاوى لىٚنەتروكاند
رَنَـقٌ: درۆ،خـۆڵو خاك لـەنێو ئـاودا، لێڵى ، خۆڵ لەئاودا
رَنقَـاء: ئـەو پەلەوەرانـەى كەدەكـەون لەسـەر هێلكـە، زەمينێكـە هيچـى تيـا نەڕوێت
رَنقَة: ئاوێك قوڕى تێكەڵبوو بێت يان ئـاوێكى كـەم ، لێڵـى يـەك كەلـەنێو حەوزدا بمێنێتەوە
رَنَّـمَ: گۆرانـى وت، چريكـانى، ويـردى خوێنـد ، دەنگـى بـەرز كـردەوەو گۆرانيەكى خۆشى گوت
رَنِّـمْ: دەنـگو ئـاواز پێدانو وتنـەوەى شتێك، ئاوازى نوێ
رُنَّـمْ: ژنـانى گۆرانـى بێـژى بـەتواناو دەنگ خۆش
رَنَمَة: روەكێكە
رَنَـنَ: دەنگى لێهێنا، هێنايە دەنـگو لەرە لەر

رَئَــنَ القَــوْس: دەنگــی لەکەمانەکــە بەرزکــردەوە ، وای لێکـرد دەنگــی لێوە بێت

رَنُــو: سـەیرکردن، چاوتێبڕین، ئـەوەی سەرسام و سەراسیمە دەبێـت بـەشتێك کەلای پەسەند بێت ، گوێ هەڵخستن

رَنِیــنْ: زایەڵـە،زرنگانـەوە، لەرینــەوە، دەنگێکی خەفەتبار یـان هـەر دەنگێـك بەڕەهایی

رهـ

رَهَا: بەتەنگ خۆیەوە هات، بەهێواشی ڕۆیی بەڕێوە

رَهَا البَحْر: دەریا نیشتەوە

رَهَا الطَائِر: باڵەکانی هێناو برد

رَهَاء: شوێنی چۆڵ و بەرفراوان

رُهَاق ـ رِهَاق: ئەندازە، ئەوەندە، بڕێك

رَهَان ـ رِهَان: گرەو ، مەرج ، نەزر

رَهِبَ (خَافَ): ترسا، تۆقی، زنۆقی چوو

رَهْبَاء: ترس و بیم

رُهْبَان: قەشەو کەشیش

رَهَبَان: زیادەڕەویی لەترس و بیما

رَهَـجَ: کــردی بەتــەپ و تــۆز، هــەوری بێئــاو، شــۆڕش و ئــاژاوەی نایــەوە، ئاشووبی گێڕا

رَهَـجَ بَیـنَ القَـوم: کردنـی بەگژیـەکدا ئاژاوەی نایەوە لەنێوانیاندا

رَهَـجْ: تـەپ و تـۆز ، ئــاژاوە ، ئاشـوب گێڕان

رَهْجَة: هەوری بێئاو

رَهَدَنَ (أَبْطَأَ): کەمتەرخەمی کرد

رِهْدَن ـ رُهْدَن ـ رِهْدَن: ترسنۆك،گەلۆر ، تۆقیو، بەزیوو

رَهْدَنَــةُ: درەنــگو دواخســتن، خــۆگــرتن، سوڕانەوە لەڕۆیشتندا

رَهْدُون: درۆزن ، ناڕاست

رَهْرَاه: جەستەی سپی و سـۆڵ و نـەرم و شل

رَهْـرَة: خـوان و سـفرەی بــەر فــراوان و گوشاد بەهۆیخێرۆمەندیودڵفراوانیەوە

رَهْرَهَة: ناسکی و سفتی جەستە، رەنگی سەرنج ڕاکێشی جەستە

رَهَس: پێ پیانان بەتوندی

رَهَص (ثَعَثَّر): مەڵنوتا ، هەڵەنگوت

رَهَـص ـ رَهَصَــة: هــەڵ نوتــان، هەڵــە نگوتـن ، نوچدان، پێهەڵخلیسکــان

رَهَطَ اللُقْمَة: پاروی زلی گلاند

رَهْــط ـ رَهَــطْ: کۆمــەڵ، پــۆل، دەوە، خزم و خوێش،ژمارەیەکە لــە(3 ـ 10) کەسە

رَهَفَ: تەنکی کردەوە

رَهَفَ السَیفُ: تیژی کردەوە

رَهُـفَ(رَقَّ): تـەنك بـوو، بــاریك بــوو ، ناسك بوو، ئاوی بوو

رَهَـقَ: زوڵـم و ستەمیکرد، زۆرداریکــرد کاری نابەجێ و ناشیرینی کرد

رَهَـقْ: تـاوان و گونـاه، عـەقڵ ســووکی، نەزانین ، ئـەرك خستنە ئەستۆی یەکێك کەنەتوانێت جێبەجێی بکات

رَهَـقْ تَرْهِیقَـاً: تاوانبــارکردنی یــەکێك بەناکەسی و بەدی

رَهَل: خاوبوەوە، لەشی خاو بوەوە

رَهَـل: هــەورێکی تـەنك و ناســك کەلــە شەونم دەچێت

رَهِـل: خـاو، سسـت، تەمبـەڵ، بەقونـە قوون

رِهْمَة: بارانی وردو لەسەرخۆ

رَهَنَ الشَّيء: خستیە ژێر دەستی، بەردەوامو جێگیربوو

رَهَنَ بِالمَكان: تیامایەوەو گوزەرانی‌کرد، تیایدا هەڵی‌کرد

رَهْن: بارمتە، رەهن، ئامادەوچاوەڕێ‌ی ئاماژەو ئیشارەت کردن

رَهْنامج: ئەو کتێبەی دەریاوانەکان رێگەی پێ دیاری دەکەن

رَهْو: رەوت‌و رۆینی هێواش‌و لەسەرخۆ

رَهْوَة: شوێنی نزم یان بەرز، گرۆهو کۆمەڵی خەڵك

رَهِيب(مُخِيف): ترسناك ، تۆقێنەر، بەزات، بەسام، سەیر ، سەهەرە

رَهِيَّة: خۆراکێکە لەگەنم‌و شیر دروست دەکرێت‌و پاشان لێدەنرێ

رَهِيف: تەنك، لاواز، باریکەلە، تیژ ، بڕەر

رَهِيق: مەی ، بادە ، عارەق

رَهِين: بارمتەکراو ، هەرشتێك ببێتە هۆی گیردانی شتێکی دی

رَهِينٌ بِأعْمَاله: بەرپرسیاری کردارێتی

رَهِينَة: رەهن ، بارمتە، گرێو، گرەیو، شتێکە دادەنرێ لەلای یەکێك بۆ دڵنیایی لەبەرانبەر شتێکا بەومەرجەی بارمتەکە لەشتەکە بەنرخ تر بێ

رو

رَو: بەپیت ، بەفەڕ ، فەڕدار

رَوَى(قَصَّ ـ حَكَي): گێڕایەوە، وتی، باسی کرد

رَوَى الحَدِيث: گێڕایەوەو باسی‌کرد

رَوَى القَوم: ئاوی پێدان

رَوَى الحَبْل: بایدا ، لوولی‌کرد

رَوَى الرَّجُل: توندی‌کرد بەسەر ئاژەڵەکەوە

رَوِيَ: ئاوی هەڵگرت

رَوِيَ النَّبَات: ئاویدا ، تێرئاوی کرد

رَوَّى فِي الأمْر: تەماشای کردو بیری لێکردەوە

رُوَاء: بەدیمەن ، دیمەن جوانی

رَوَاء: ئاوی شیرین، ئاوی سازگار، ئاوی زۆری لەبەر رۆیشتوو

رِوَاء: ئەوپەتەی شەتەکی شت‌و مەکی پێدەبەسترێت لەسەر پشتی ئاژەڵ

رِوَائِي: رۆمان نووس، خاوەن نووسین

رَوَاتِب: ئەو سوننەتانەی بەدوای فەرزەکاندا دێت‌و کاتێکی دیاری کراویان هەیە، کرداری پەسەندو باشە کەبەدوای فەرزەکاندا دێن‌و کاتی دیایکراویان هەیە

رَوَاج: بازاڕگەرمی، برەوسەندن، برەو ، داواکاریی لەسەر شتێك ، بڵاوبوو

رَوَاجِب: بنەچەی جومگەکانی پەنجە

رَوَاح(ذَهَاب): رۆیین، رۆیشتن، چوون

رَوَاح: ئێوارەیان لەکاتی‌خۆرئاوابوونەوە هەتا شەو لەبەرانبەر رۆژدا، خۆشحاڵی

رَوَاحَة: خۆشحاڵی ، شادمانی، کەیفخۆشی

رُوَادَة: ئەو ژنەی دەگەڕێت بەسەر ماڵانی دراوسێدا

رَوَادِف: لقەکانی دارخورما کەبەجیا دەڕوێت ، گرۆه و کۆمەڵێك لەدواوە بێن

رَوَازِح: وشتری لەرِو لاواز
رَوَاسِب: نیشتوەکان
رَوَاسِي: شاخی پتەوو جێگیر
رَوَاسِيم: نوسراوەکانی سەردەمی نەفامیو نەزانی
رَوَاعِف: ئەو تیرانەی خوێنیان لێدەچۆڕێ
رَوَاعِي الشَّيب: سەرەتای پیری
رَوَاغ: مەکر ، فێڵ ، تەڵەکە
رَوَّاغ: فێڵباز، مەکرباز، چاوبەستکار
رِوَاق: هەیوان ، تارمە ، سەرەتاو کۆتایی شەو
رَوَامِس: ئەو باڵندەیەی کەبەشەو دەفرێ ، یان هەر ئاژەڵێك بەشەو بچێتە دەرەوە
رِوَايَة: رۆمان، چیرۆك، راز، داستان ، دەرخستنو روونکردنەوە ، تراجیدی ، ناسۆری
رِوَايَة بُولِيسِيَة: رۆمانی پۆلیسی
رِوَايَة خَيَالِيَة: رۆمانی خەیاڵیو ئەفسانەیی
رِوَايَة تَمْثِيلِيَة: چیرۆکی شانۆیی، نمایشنامە
رَوَّأ فِي الأَمْر: بیری لێکردەوە، لێیکۆڵیەوە، پاشەرۆژی هەڵسەنگاندو لێکی دایەوە
رَوَّبَ اللبَن: کردی بەماست، مەیاندی
رَوْب: شیری مەییو یان بزرکاو، ماست
رَوْبَى: کۆمەڵێك ماستی مەییویان خواردوەو قورسو گران بوون
رَوْبَان: سستو جەستە قورس لە رۆیشتندا یان لەخەودا
رَوْبَة: گوزەران ، بژێوی، دەرامەت
رُوبَة ـ رَوْبَة: هەوێن کەدەکرێتە شیرەوە بۆ مەیین
رَوْبَع: لاوازو کز ، زەبوون ، نزم
رُوبْيَان: رۆبیان ، جۆرە زیندەوەرێکی دەریاییە
رَوْث: تەرس، شیاکە، پشقل، ریخ
رَوَّجَ الشَّيءَ وَبِه: پێشیخست، هانیدا ، هەڵیدا ، دنەیدا
رَوَّجَ السِلعَة: بازاڕ گەرمی بۆ کرد، برەوو گەشەی پێدا
رَوَّجَ الأَمرَ وَالخَبِر: بلاوی‌کردەوە، پەخشی کرد
رَوْجَة: پەلەکردن ، خێرایی، گورج کردن
رَوِحَ: فراوان بوو ، گوشادبوو
رَوَّحَ القَوم: شەو چوو بۆ لایان، چاوی پێیان کەوت سەر لەئێوارە
رَوَّحَ الإِبِل: گەڕاندیەوە بۆ حەوانەوەو پشوودان
رَوَّحَ بِالجَمَاعَة: نوێژی تەراویحی بەبەرنوێژی پێکردن
رَوَّحَ قَلبَهُ: حەوانیەوە، دڵخۆشی‌کرد، شادمانی هێنا بەبەریا
رَوَّحَ الذِهن: بۆنخۆشی کرد
رَوَّحَ النَفس أَوْ القَلب: دڵی خۆی خۆشکرد، سرەوتی بەخۆیدا
رَوَّحَ بِالمِروَحَة: بەباوەشێن خۆی فێنك کردەوە
رُوح: گیان، پوختە، کرۆك، روح، قورئان،جبریل(سەلامی خوای لێبێت)، نیگا، فەرمانی خوایی، خۆشەویستی

رَوْح: ئاسایش، هێمنی، پشوو، میهرەبانی، سۆزو میهرەبانی ، نەسیمی نیوە شەو، بەزەیی، خۆشی، دادپەروەریی

رُوْحَانِي: گیانی ، ئەوەی گرنگی‌وبایەخ بە روح دەدات

رَوْحَة: شادییەك بەهۆی دڵنیاییەوە بێتە دی

رُوْحِيّ: گیانپەرست، ئاینی، مەعنەویی

رَوْد: رۆین لەسەرخۆ، گەڕان، پشکنین، دۆزینەوە، دیتنەوە

رَوْد: نەرمی‌و هێواشی داهاتن

رَوَّزَ الكَلام أوْ الرَأيَ: بە قووڵی راما هەتا ئەندازەگیری بەباشی بکات

رَوَّزَ: دیدو تێرامان، مەزەنەکردن‌و تێرامان

رُوزْنَامَة: رۆژ ژمێر، تەقویم، ساڵنامە ، تەقمین

رَوْسَب: بەڵاونەهامەتی، دەردەسەری

رَوْسَم: نیشانە، مۆرو هێما، بەڵاو نەهامەتی

رَوْشَم: پارچەیەکی نەخشدارەخەرمانی پێ خاڵی دەکەنەوە

رَوْشَن (كُوَة ـ نَافِذَة): کلاورۆژنە ، کون ، پەنجەرە، دەلاقە

رَوَضَ المُهْر: جوانوەکەی راهێنا،مەشقی پێکرد، بەباری هێنا

رَوَّضَ الرَّجُل: هەمیشە لەباخ‌و باخچەدا دانیشت‌و مایەوە

رَوَّضَ المَطَرُ الأَرْضَ: وەك باخچەی لێکرد

رَوْضَة ـ رَوْض: سەوزەلان ، هەرێز، مێرگ، شەکار، باخ،باخچە، گوڵستان، مێرگوزار

رَوَعَ: شیاوو جوانترین بوو، گونجاوو لەبار ترینە

رَوِعَ: ترساو ، تۆقیو

رَوَّعَ: شیاو، بەدڵاچوو، ترس ، بیم ، تۆقین، جەنگ ، شەڕ، ئاشوب

رَوَّعَ: ترساندی، تۆقاندی، زنۆقی برد ، هەستی جوولان، بەدڵیاچوو

رُوْع: دڵ ، عەقڵ‌و ژیری

رَوْع ـ رَوْعَة: جوانی، بەدڵاچوو، سڵ لێکردنەوە

رَوَغ: شکۆ ، رێزداریی

رَوْعَاء: وشترو ئەسپی دڵ قایم

رَوْعَة: قەشەنگی، جوانی ، ترس، تۆقین ، بیم ، سڵەمینەوە

رَوَّغَ اللُقْمَةَ فِي الدَسَم: پاروەکەی ئەمدیواو دیو کرد لەرۆندا هەتا هەڵی مژی

رَوَّقَ: روونی کردەوە، پالاوتی،پوختەی کرد، دەستی پیاهێنا

رَوَّقَ الشَّرَابَ: پاك‌و پوختی کرد

رَوَّقَ بِضَاعَتَه: فرۆشتی‌و باشتری کڕی

رَوَّقَ اللَيل: شەو درێژ بووەوە، درێژەی کێشا

رَوْق: شاخ ، قۆچ،سەدەن، باران، تەمەن ، داپۆشین ، کۆمەڵ، خۆشەویستی راستی ، روون

رَوْقُ البَيت: سەرەتاو پێشەوەی

رَوْقُ مِنَ الشَّبَاب: جوانی‌و سەرەتای، هەرەتی لاویی

رَوْقٌ مِنَ الخَيل: ئەو ئەسپەی سەرنج رادەکێشێ بەهۆی جوانی‌یەوە

رَوْقٌ مِنَ اللَيل: بەشێك ، ساتێك

رَوْقٌ مِنَ المَاءِ: پاك و پوختی
رَوْقٌ مِنَ السَحَابِ: خورو لێزمەی
رَوْقَةٌ: جوانی سەرنج راکێش، جوانی و قەشەنگی بێشومار
رَوَّمَ: دواکەوت، درەنگیکرد، مایەوە، خایاندی
رَوَّمَ فُلاناً وَبِهِ: وای لێکرد ، کەبیەوێ، ناچاریکرد بۆ هەر شتێك یەك لەدوای یەك
رَوَّمَ رَأيَهُ: ویستو خوازی کرد بۆ هەر شتێك یەك لەدوای یەك
رَوْم: ویستن ، داوا ، خواستن، مەبەست، ئامانج
رَوْم - رُوْم (شَحْمَةُ الأُذُنِ): نەرمە گۆشتی گوێچکە
رُوْم: نەتەوەیەکی دێرینە لەمێژوودا کەلە خۆرهەلاتی دەریای ناوەراست نیشتەجێ بوون
رُومَاتِيزم: نەخۆشیەکی جومگەو ئێسکەکانە
رُومَاتِزمِي: چارەسەی نەخۆشیو دەردی جومگەکان
رُومَة - رُومِيَة: بەناوبانگترین شاری دنیایەوشوێنو بنکەی خیلافەی بەتریسیە
رُونَة: زوربەو زۆرینەی هەر شتێك
رَوْنَد - رِوْنْد: ریواس، ریڤاس ، گیایەکی کوێستانی گەلاپانەو بەهارییەو نێرکەکەی پاك دەکرێتو دەخورێو گەر بنەکەشی بەتەپی بکولێنرێ بەیانیان بخورێ بۆ چیکلدانەو بیوە سیریو سك ئێشەو ددانی رەش باشە

رَوْنَق: درەوشانەوە، بریقە، بریسکە، رۆشنایی، تروسکایی
رَوِي: ئاودرا ، ئاوی خواردەوە
رَوِي: گەوالە هەوری گەورە، یەکێك تەواو ژیروعاقل بێت، ئاو دەر ، پیتی سەروا لەهۆنراوەدا
رَوِيئَة : بیرلێکردنەوە، لێکۆڵینەوە
رَوِيَّة :لێکۆڵینەوە،رامان، وردبوونەوە ، تێرامانو بیرکردنەوە لەکاروبارەکاندا، پێویستی، پاشماوەی قەرزو شتی دیکە
رَوِيحَة: خۆشحاڵی ، شادمانی
رُوَيداً(مَهْلاً): لەسەرخۆ، بەئەسپایی بەهێواشی، وردەوردە هێواش هێواش
رُوَيْشَة: چوز ، گەندەموو
رُوَيغَة: فیڵو چاو بەست، مەکرو زۆرزانی

ري

رِي: حاڵو گوزەران باشی، بژێوی باش
رَيٌ(إرْوَاء - سَقِي): ئاودان، ئاودێری، داشتن
رَيَا: بۆنی خۆش
رِيَاء: رووپامایی،خۆرەنجان لەبەرخەڵکی
رِيَاب: رووداوێکی ترسناكو راچڵەکێنەر
رِيَازَة: ریشەو کاری بەنایاب
رِيَاش:جلو بەرگو کەلو پەل کەشخەو جوان ، ماڵو سامان، بەپیتو فەر
رِيَاش(فَاخِر): نایاب ، زۆر چاك
رِيَاضَة: مەشق، وەرزش، راهێنان، هۆژانکردن، رێنەبەر، هۆژاندن بۆ هەرشتێك
رِيَاضَةٌ رُوحِيَةٌ: مەشقی دەروونی

رِيَاضِي: وەرزشكار ، بيركارزان

رِيَاضِيَات: بيركارى كەجەبرو ئەندازە دەگريتەوە

رِيَال ـ رِيَالَة ـ رَوَالَة: ليك، ئاوى دەم

رَيَّان: ئاودراو ، پاراو، تەرِوە برِ

رَيْب: گومان ، دوو دلّى، دلْ پيسى ، تاوانباركردن

رَيْب المَنُون: رووداوەكانى رۆژگار كەمەرگو تياچوون دەهێنێت

رِيبَاس: رێواس، رێڤاس

رِيبَال: پيرى پەككەوتوو، شێرى بێشە ، گيايەكە

رِيبَة: توهمەتو گومان، دوو دلّى

رِئَة ـ رِئَة: سى ، كۆئەندامى هەناسە

رِيَّة: سەرچاوە ئاويكى پرِ ئاو

رِئَة البَحْر: گياندارێكى دەريايىيە

رَيِّث: خاو، شێنەيى،هێواش، نەرمە نەرمە، لەسەرخۆ، كەم كەم ، نەختە نەختە

رَيْث (مُهْلَة): شێنەيى ، هێواش، هێدى هێدى، جار جارە ، تاو تاو

رَيْثَمَا (وَقْتَمَا ـ طَالَمَا): لەكاتێكدا ، هەتاكو، هەتا

رِيح: هەوا ، با ، شنەى نەسيم ،شەمالْ

رِيح (شَدِيد الرِيح): باى هەيە،باكەى توندو قايمە

رَيِّح مِنَ الأَيَام: رۆژگارى شادئامێزو بۆنخۆش

رَيْحَان: رێحانە ، گياى بۆنخۆش

رِيحَة: با ، بۆن ، رەشەبا

رِيِّس: سەرگەورە، سەرۆك، سەركردە، پێشەوا

رَأَسَ: سەرۆكايەتى كرد،پێشەنگى كرد، پێشەوايەتى

رَيَّشَ السَهْم: پەرِى پيانووسان

رَيَّشَ السَّقْم فُلاناً: نەخۆشى لاوازو كزى كرد

رِيش: پەرِ ، تووكى بالْندە

رِيش ـ رِيَاش: جلوبەرگى كەشخەو گرانبەها ،راخەر،كەلو پەلى ناو مالْ ، مالْو سامانى بەبرەووپيت، بژێوى

رَيْش: مووى زۆر بەگوێچكەو دەموچاوەوە

رَيْشَاء: ژنێكە هەردوو گوێچكەى موو توكى پێوەبێت

رِيشَة: پەرێك ، يەك پەرِ

رِيشَة الكِتَابَة: پێنووس، خامە، قەلّەم

رِيشَة المُصَور(فِرْشَاة): فلْچە

رِيشَة الجَرَاح: نەشتەر

رِيشَة الطَاحُونَة: پەرِەكە

رِيشَة المِرْوَحَة: پەروانە

رِيشِي: شتێك لەپەرِ دروستكرابىْ، پەرِين ، لەپەرِ

رَيْض: كاروبارى ناقۆلاْو ناشياو

رَيْض: جوولّەى ئاژەلْ لەيەكەم جاردا كەدێتو دەچێت

رَيْطَة: هەر شتێكى نەرمو نۆلْ، رووسەرى ، كفن

رَيْعَ القَوم: كۆبوونەوە، يەكيانگرت

رَيْعَ الطَعَام: پاكو زيادى كرد

رَيْع: بەرهەم، قازانج،دەستكەوت ، تۆبەرەو باشترين شت

رِيع: شوێنى بەرز ، جێگەيەكى بلّند ، لوتكەيەكى بەرز، دەلاقە رێى چيا

رَيْعَان: نۆبەرە ، سەرەتا، تاف، هەرەت ، ئەوەڵ
رَيْعَان الشَبَاب: هەرەتی لاوی، تافی لاوی
رَيْعَانَة: وشتری پڕ شیر
رِيعَة: کۆمەڵێکی کۆو دەستە، زەوی بەرزو بڵند
رِيف: لادێ ، گوند هەر زەوییەك نزیك بەئاو بێت
رَيَّفْ - رَيْفَة: شوێن و جێگەی بەفەڕو پیت
رِيفِيٌّ: گوند نشین، لادێی ، ئەوەی جێنشینی گوندە
رَيِّق السَراب: جوولاو لەسەر زەوی بەلەرزۆکی هاتەپێش
رَيِّق: بەتاڵ ، نارەوا ، ناحەق، نادروست
رِيق: لیك ، تفی دەم ، تف
رَيِّقْ: نۆبەرەو سەرەتای هەر شتێك
رِيْل (سَالَ لُعَابُه): لیك بەدەمیا هاتە خوارەوە، دەمی ئاوی کرد
رَيَّم بِالمَكَان: نیشتەجێبوو، هەڵیدا ، لایدا
رَيَّمَ المَكَان وَمِنْهُ: بەجێی‌هێشت،چۆڵی کرد، گواستیەوە، ڕۆیشت
رَيَّمَ السَحَابَة: هەورەکە بەردەوامبوو نەڕەوییەوە
رَيَّم عَلَى: هەڕەشەی لێکرد، چاوی لێ سوورکردەوە
رَيْم: زیادە ، چیای بچووك، گۆڕ ، ناوەڕاست ، کۆتایی ڕۆژ هەتا داهاتنی تاریکایی، کاتژمێرێکی دوورو درێژ ، نمرە، زورگ

رِيْم: ئاسکی سپی
رِيَّنَ بِه: کەوتە نێو بارودۆخێکەوە کەناتوانێت لێی دەرباز ببێت وتواناشی نییە بمێنێتەوە
رِيهُقَان: زافەران ، زەعفەران
رَيِّ: ئاڵا ، بەیداخ ، عەلەم
رَيِّي الرَايَة: ئاڵای دروستکرد،بەیداخی دروستکرد

رقي (شووتی)

رَكْوَة (بەلەمێکی بچووک)

رُقْعَة الشطرَنج

(تەختەی شەترەنج)

راهِب

(قەشە)

رادار

(رادار)

راديو (رادیۆ)

رَقْطاء

(پڵنگی پێست خاڵخاڵاویی)

رَفش (خاکەناز)

كُرَة قَدَم (تۆپی پێ)

كُرَة قَدَم أمرِيكِيّ (تۆپی پێی ئەمریکی)

الفروسية (زۆرانبازی)

هوكي (هۆکی)

جودو (جۆدۆ)

تنس (تێنس)

قيادة السفن الشراعية (لێخوڕینی بەلەمی چارۆکەدار)

التزلج على الجليد (خلیسکێنە بەسەر فەردا)

كُرَة السّلة (باسکە)

بليارد (بلیار)

ركوب الدّرّاجة (پاسکیل سواریی)

بايسبول (بایسبۆل)

رَفْعُ الأثقال (بەرزکردنەوەی ئاسن)

كي بوكس (كى بۆكس)

قِيادة العَرَبات (عارەبانە لێخوڕین)

غولف (گۆلف)

ساحة وميدان (ڕاکردن)

رماية (نیشانە گرتنەوە)

١١ حرف الزّاء

ز

ز

ز: يانزەيەم پيتى زمانى عەرەبىيە

زا - زا

زَائِدٌ: زۆر ، لەرادەبەدەر، لێزيادبوون، زياتر لەپێويست

زَائِر: ميوان ، دەيدەوان ، هامشۆو بەسەركردنەوە ، سەرلێدان

زَائِغٌ(مُنحَرِف): خوار ، لار ، چەماوە ، نارێك

زَائِف(مَغْشُوش): قەڵب ، ساختە ، پارەى قەڵبو تەزوير

زَائِلٌ: تياچوو ، نەماو ، فەوتاو ، زووتێپەڕ، لاچوو، ناجێگير، ناسەقامگير، ڕۆيندە

زَائِنٌ: ئافرەتێك ئارايشتى خۆى دابێتو خۆى رازاندبێتەوە

زَابَنَ: گۆڕينەوە، ئالوگۆڕكردنى خورماى تەڕ كەهێشتا بەدارەوەيە بەخورماىتر

زَاتَ(جَعَلَ فِيهِ زَيْتاً): ڕۆنى تێكرد ، زەيتى تێكرد

زَاتَ الشَّيء: هەنوىكرد، چەورى كرد

زَاتَ القَوم: زەيتى دەرخوارد دان

زَاجَ بَينَهُم: نێوانى تێكدان ، ميانى شێواندن

زَاجٌ: زاج ، خوێيەكە بەكاردەهێنرێ لە بۆيەدا

زَاجِرٌ: دەروون ، ويژدان ، قەدەغەكەر، بەربەست، دابينكەر

زَاجَل: سەركردەو فەرماندەى لەشكر، پارچە دارێكە وەك ئەڵقەوايە لەلايەكيەوە پەتى پێوە دەبەسترێ

زَاجَل الحَمَام: پەيك ، كۆترى نامەبەر

زَاحَ:لاچوو، ڕۆيى، جووڵا، لايبرد، بزوانى، هەژانى

زَاحَ عَنْ المَكَان: دووركەوتەوە لەو شوێنە، ڕۆيشتو بەجىٚى هێشت

زَاحَ العِلَّة: نەخۆشيەكە رەوييەوە، نەما

زَاحَ الإبِل: پەراگەندەو جياجياى كردن

زَاحَرَةً: دژايەتىو دوژمنايەتى كرد بەرانبەرىى

زَاحَفَ: كشان بەرەو يەك لەجەنگدا ، نزيك بوونەوەى دوو هێزو كشانيان بەرەو يەك

زَاحِف: خۆشك ، خشەك،تيرێك لەنيشانەكەى سەربكاتو نەى پێكێ

زَاحِلٌ: دووركەوتە، پەراگەندە، دوورەپەرێز

زَاحَم:فشارى خستەسەر، تەنگى پىٚهەڵچنى، زۆرى بۆ هێنا

زَاحَمَ الخَمسِين: نزيك بە پەنجا ساڵ بوەوە

زَاخِـرْ: پـڕ ، لێـوان لێـو، هەڵســاو، بەخشندە، ڕێزدارو شکۆمەند، مەردومی شادمان

زَادَ: توێشووی هەڵگرتو ئامادەیکرد

زَادَ: زیادیکرد، پتری کرد

زَادْ: توێشـوو ، خواردەمـەنی ڕێگـە ، ئازوخە ، خواردەمەنی ، خۆراك

زَارَ: سەری لێدا، دیدەنیکرد، چـوو بـۆ لای ، سەردانی کرد، بەسەری کردەوە

زَارَ الفَرَسَ: دەمی چارەواکەی بەست

زَارَةْ: ڕەوگـە وشــترێك، چینــەکردنی مریشك

زَارَةْ: چیکڵدانە ، سیکڵدانە

زَارَعَ: کشتوکاڵیکرد، چاندی

زَارَعَ فُلانَــــاً: بەگــــەڕی خســــتن لەزەوییەکـەیدا لـەبری بەشــێك لــەو دەستکەوتانەی ئەو کشتوکاڵەو دەبێـت تۆویش لەسەر خاوەن زەوی بێت

زَرّاعْ: ئـەوەی زۆر کشـتوکاڵ دەکـات ، قســەهێنەرو قســەبەر چونکــە وەك چێنەری ڕقو کینە لەدڵاندا

زَارِعْ - زَرّاعْ: جوتیار ، کشتیار ، وەرزێر

زَاعَبْ: لێشاو یا لافاو دۆڵ پڕ بکات

زَاعِمْ: داواکار ، بەگومان

زَاغَ: لاربوەوە، چەمیەوە، خواربوەوە

زَاغَ البَصَرَ: ڕێشکەو پێشکەی کرد

زَاغْ: قەلەڕەشێکی بچووکەو ژێر سنگی سپیە، قەل

زَافَ الدَّرَاهِمَ عَلَيـهِ: بۆیـان گـەڕاندەوە بەهۆی ئەوەی تەزویر بوو

زَافَ الحَائِطُ: بازیداو بەسەریا ڕۆیشت

زَافَ البَعِيرَ: خێراو پەلەیکرد

زَافَ زَيْفَـاً وَزِيفَانَــاً: بەچەشـنی خـۆ بەزلزان ڕۆیشت بەڕێوە

زَافِـرَةْ: کۆمـەڵ، تـاقم ، دەستەسـوار ، پارچەیـەك، بـەڵا، نەهامـەتی، پشـتو ئـەوەی دێـت بـەدوایدا، کـــەوان ، سەرداری گەورە

زَافِرَةُ الرَّجُلِ: مۆزو تیرەو لایەنگرانی

زَافِرَةُ البِنَاءِ: کۆڵەکە ، پاڵپشت ، ڕاگر

زَافِنَــةْ:وشـتری شـەلو لـەنگ،ژنـــی سەماکەر

زَاكِيٍّ: کەشەسەندوی پـاکیزەو پـاك، پیاوی پاكو پوختو بێگەرد

زَالَ: بەجێی هێشـت ، چۆڵیکـرد، لێـی نـەما، تیـاچوو، فـەوتا، نـەما ، دوایـی هات

زَالَ عَـنْ مَكَانِـهِ: لـەجێیخۆی لایـبردو جووڵاندی

زَالَ: درهـەمێکی وەرنـەگیراوی ناتـەواو لەکێشدا

زَالَتِ الشَّمْسُ: لەناوەڕاستی ئاسمـان تێپەڕی

زَالَتِ الخَيْـلُ بِرُكْبَانِـهَا: کۆچیکـرد، هەستا، جووڵا

زَالِـجْ: ئـەوەی قوتـارو ڕزگـار دەبێـت لەنەهامـەتیو نارەحـەتی، ئـەوەی ئـاو بەنارەحەتی دەخواتەوە

زَامٌ مُزَامَّةً: خۆی بەزلزانی

زَامَتْ فُلانَاً: نکوولیو بەربەرەکانیم کرد

زَامِرْ:شمشـاڵ ژەن، نـەی ژەن،زوڕنـا ژەن

زَامَلَ الرَّفِيـقَ: دووکـەس سواری یـەك ئـاژەڵ بـوون ، هاوڕێیــەتی کـــرد، لەگەڵیبوو

زَامِلْ: شوێنکەوتوو ، پەیڕەو

زَامِلَةٌ: وشـتروشـتی دیکـە کـەباری لێبنرێ، بارهەڵگر

زَامِنْ:ڕۆژگـارو سـەردەمێکی سـەختو گران

زَانَ: نەخشـاندی ،جوانیکـرد، ڕازاندیەوە، ئارایشتی دایا ، شۆخیکرد

زَانَ(خَشَبُ زَان): درەختـی زان ، دارەوەن

زَانِي(فَاسِق): داوێن پیس ، گوناهکـار، زیناکار، فریودەر

زَانِيَةٌ(فَاسِقَةٌ): ژنـی داوێـن پیـسو بێحـەیا، داوێـن تـەڕ، بەدڕەوشـت ، قەپاتمە، سۆزانی، سۆتە

زَاهِدْ(نَاسِك): سـۆفی ، دەروێـش ، خواناس، دنیا نەویست

زَاهِدٌ فِي الشَّيءِ: کەمتەرخـەم ، گوێنەدەر

زَاهِرْ: بریقـەدار، بەشـەوق، ڕوونـاك، خـۆش ڕەنـگ، پـڕ لـەگوڵ، گوڵـدار، ڕووناك، ڕوون، بێخەوش

زَاهِرِيَّةٌ:بەفیزو خۆ بەزلزان

زَاهَقَ الحَقُّ البَاطِل: حـەقو ڕاسـتی نـا حەقی تیابردو نابووتی کرد

زَاهِقْ(هَالِك):لـەناوچوو، فـەوتاو، تیـاچوو، بـەتاڵ، نـاڕەوا ، مـەردی ویستو ئیرادە لاوازو کز

زَاهِيٌ: تابـان ، ورشـەدار، گـەش ، درەخشان، ڕوونا، بەشەوق

زَاوَجَ: هاوسەریان کرد، جوتیـان گـرت، بوون بەیەك

زَاوَرَةٌ: چینەکردنی مریشك

زَاوَلَ(مَارَس):کـردی، ئـەنجامیدا، ڕەنجیدا لەکارەکەیدا ، کۆشا ، هەوڵیدا

زَاوُورَةٌ: چینەکردنی مریشك

زَاوِيَةٌ: گۆشە ، سووچ ، قوژبن

زَاوِيَةٌ حَادَّةٌ: گۆشەی تیژ

زَاوِيَةٌ خَارِجِيَةٌ: گۆشەی دەرەکی

زَاوِيَةٌ دَاخِلِيَّةٌ: گۆشەی نارەکی

زَاوِيَةٌ قَائِمَةٌ: گۆشەی وەستاو

زَاوِيَةٌ مُنْفَرِجَةٌ: گۆشەی کراوە

زَاوِيَةٌ مُسْتَقِيمَةٌ: گۆشەی ڕاست

زَاوِيَةٌ مُنْعَكِسَةٌ: گۆشەی پێچەوانە

زَاوِيَةٌ مَرْكَزِيَةٌ: چێوە گۆشە

زَاوِيَةٌ الإِنْعِكَاسْ: گۆشەی دانەوە

زَاوِيَةٌ الإِنْكِسَار: گۆشەی شکانەوە

زَايَدَ: زیاتریدا ، زۆرتریدا

زَايَدَ فُلانَاً: زەمی کرد بەسەریەوە

زَايَلَ: لەیەکی دابڕیو جیای کردەوە

زَايَلَهُ: جیـایکردەوە، نێوانـی خسـتن، دابڕین لەیەك

زُؤَام: مەرگی کتوپڕ ، مەرگی ناکاو

زُؤَان: گیایەکـە لـەنێو دەغڵـی گـەنمدا دەڕوێو دەنکـەکانی لەگـەنم دەچێـتو بەخواردنی خەو دێنێت بەسەر بخۆریدا

زَأبَرَ الثُوبُ: تەقـەڵی لێدا ، درومـانی کرد

زَأبَقَ: ڕوپۆشی کرد بەجیوە

زَأرَ (زَمْجَرَ): نەڕاندی ، نەڕەی شێر

زَأمَ: دەستبەجێ مـرد،کتوپـڕ گیـانی دەرچـوو، هـەر زوو ڕوحـی دەرچـوو ، بەخێرایی خواردی

زَأمَ لِي كَلِمَةً: فـڕێیدا بـۆی نـازانێت ڕاسـتە یـان هەڵـە یـان ڕەوایـە یـاخود ناڕەوا

زَأمَةٌ: پێویستی ، زۆر خۆری ، با ، دەنگێکی توند، وشەیەك

زَأمَهُ: ترساندی ، تۆقاندی، روحی برد، ترس‌و بیمی وەبەرهێنا

زَأمَهُ البَرد: سەرما زۆری بۆ هێنا هەتا لەرزی لێهات

زَئبَق (فَرَار): جیوە ، زیوە ، دەرمانێکی شلی جوولە جوولکەرو بزۆززە بۆگەڵ شت بەکار دەهێنرێو بەتایبەت بۆ دروستکردنی گەرمی پێو نایبەستێ لەپلەی (40)ی ژێر سفردا نەبێت

زَئبَقٌ حُلو: جیوەی سپی

زِئبَقيٌ: جیوەیی ، بەچەشنی جیوە

زَئير (زَمجَرَة): نەرِە نەرِە، نەرِەو دەنگی شێر

ز ب

زَب ـ زُبَبأ: زۆری مووی سەرو دەمووچاوو گوێچکەی

زَبى ـ زُبيَةٌ: چاڵێکی قووڵی هەڵکەند بۆ راوکردنی درندەو کەڵبەدارەکان

زَبّاء: ژنی توکن‌و پڕ موو

زَبّاب: فرۆشتنی مێوژ

زَبّابَةٌ: جرجێکی گەورەو زلە کەمەسەلەی لەسەر دەهێننەوە بۆ دزی، قسە هێنەرو قسەبەر، باجگر

زَبّاد: ماددەیەکی بۆ نخۆشە

زُبّاد: کەفی شیر ، روەکێکە

زَبّال (كَنّاس): خۆڵ رێژ،گسکدەر،زبڵ رێژ

زِبال ـ زُبال: ئەوەی مێرووله بەدەمیەوە هەڵی دەگرێت ، شتی پیس‌و پۆخڵ

زُبالَةٌ: خۆڵ ، پیسی ، کەمێك ئاو

زَبّان: هەڵپاچین

زُباني العَقرَب: چزوی دوپشك

زُبانَيا العَقرَب (قَرناها): شاخە دوپشك

زَبانِيَةٌ: کارگوزاری دۆزەخ ، ئاگر خۆشکەر ، زەبانیە

زَبَّبَ: ئاوی‌کرد، کەف بەلمۆزو دەمیا هاتە خوارەوە

زَبَّبَ العِنَبَ: کردی بەمێوژ ، وشکی کردەوەو کردی بەمێوژ

زَبَّبَ الرَجُلَ: زۆر قسەی‌کردو کەفی سپی لەلاشەویلگەکانی دەرپەڕی

زَبِبَ: توکنی ، قژن، زۆری قژو موو

زَبَدَ السَّويقَ: کەرەی تێکەڵ بەئارد کرد

زَبَدَ لَهُ: کەرەی پێدا

زَبَدَ اللَبَنَ: کەرەی لێدەرهێنا ، ژەنیو کەرەی لێکەوتەوەو دەری هێنا

زَبَدَ اللَبَنَ(عَلاهُ الزَبَدَة): سەر توێژی کرد

زَبّدَ شَدقَهُ: کەف لەلاشەویلگەی دەرپەڕی

زَبَّدَ القُطنَ: شی کردەوە هەتا بیرێسێت

زُبد: کەرە ،سەرتوێژ

زَبَد: کەفی سەرئاو ، کەفی شیر ، پیسی

زُبدَةٌ: کەرە ، سەرتوێژ

زُبدَةُ الشَيء: باشەکەی ، سەرگوڵەکەی، هەڵبژاردە، چاکترین ، باشترین، پوختەکەی ، کرۆکەکەی

زُبدِيَّةٌ: کەرەی پێستە

زَبَرَ البِئر: بیرەکەی بەبەرد هەڵچنی

زَبَرَ الكِتَابَ: نوسيەوە
زَبَـــرَ السَّـــائِلَ: نـــائومێد بـــوو لەپرسیارەکەی
زِبْرٌ(كِتَاب): نوسراو ، نامە، نوشتە
زِبْرٌ: بەهێزو توانا
زُبْرٌ: بەرد ، نوسین ، ئاخاوتن
زَبْرَجَ الشَّيْءَ: جوانیکرد، رازاندیەوە، دەستی پیا هێنا
زِبْرِجٌ: زینـەو جوانـی، هـەموو شـتێکی باش‌و جوان ، ئاڵتوون ، هەورێکی سپی ناسك کەسوراییەکی تێکەوتبێت
زَبَرْجَدٌ: بەردێکی جوانی ناسـك رەنگـی سەوزێکی روو لەزەردە
زَبَقَ شَعْرَهُ(نَتَفَهُ): قـژی هـەڵ کێشـا هـەڵی گرت ، دەسـکەنەی کـرد، لـەبن دەری هێنا
زَبَلَ الأَرْضَ: پەینی پێوەکرد
زِبْل ـ زَبْل ـ زِبْلَة(سَرْجِين): پـەیین ، خۆڵ، تەرسەقول
زَبَـنَ(دَفَـعَ): پـاڵی پێوەنـا ، دووری خستەوە، نەیهێشت ، لایبرد
زَبَـنَ الثَّمَـرَ: هـەر بەدارەکـەوە بەروبومەکەی فرۆشت
زَبَنَتِ النَّاقَةُ: قـاچی کێشـا بـەزەویدا لەکاتی دۆشیندا
زَبُون(غَبِي): گێل ، نەزان ، کـەودەن ، کەساس ، داماو
زُبُـون(مُشْـتَرِي): کڕیـار ، مـەعمیل ، بسێن، ئاشنا
زَبُونَة: خۆبەزلزانین، گەردن بەرزی
زَبِيـبٌ:مێـوژ ، کشـمیش ، مـەویژ ، مـەڤیژە، کـەفی سـەر ئـاو ، ژەهـری ناودەمی مار
زَبِيبَـة: مـوو ، دوومەڵێکـە لەدەسـت دێت، کەفێکە لەلاشـەویلگەی ئەوانـە دێتە دەرەوە کەزۆر قسەدەکەن ، یـەك دەنك مێوژ
زَبِيبَتَان: دوو خاڵی رەشـن لەسـەرووی چـاوی مـارەوە، ئـاوو کـەفی ددانـی مەردومی زۆربڵێ‌و قسەکەر
زُبْيَـــة:چاڵێکـــە بـــۆ راوی دڕندەوکەڵبەداران، چاڵێکی بچووکە بـۆ ســـوورکردنەوەی گۆشـــت‌و نـــان دروستکردن ئامادە ئـەکرێ، تەپێکـە ئاوی بۆ نەچێ
زَبِيل: قاپ ، زەمیلە ، دەفر ، بەرگ

زج

زَجَّ: رایکرد ، هەڵهات ،قوچانی
زَجَّ بِالشَّيْءِ: تێی گرت ، تێی هاویشت
زَجَّ بِفُلاَنٍ فِي السِّجْنِ:فلانەکەســی توندکرد لە زیندان
زُجٌّ: ئاسنی بن رم ، بنکە رم
زُجُّ العَصَا: دەسـك ، ئاسـنی بـن داردەست
زُجُّ الشَّرِيطِ: ئەم سەرو سەری قەیتان
زَجَا(سَاقَ): لێـی خـوڕی ، بـردی بەڕێوە، پاڵی پێوەنـا، بەهێواشـی لێـی خوڕی
زَجَا الأَمْرُ: سـەرکەوت‌و ئاسـان بـوو ئەنجامدانی
زَجَا الخَرَاجُ: بەئاسانی ماڵاتەکەی گرد کردبووەوە
زَجَا فُلاَنٌ: پێکەنینی براو دوایـی هـات، خەندەو پێکەنینی تەواو بوو
زَجَّـــى:لێـــی خـــوڕی،بـــردی بەڕێوە،بەڕێی‌کرد

زَجَــــاء: پێداچـــــوەوەو بـــــەرەوانی ئەنجامیدا

زُجَاج: شووشە

زَجَّاج: شووشە فرۆش

زُجَاجَة (قَنِينَـة): شووشـە ، قـاپ ، بوتڵ

زُجَاجِيّ: شووشە فرۆش

زَجَّال: كۆتری نامەبـەر ، ئـەو كۆتـرەی توانـای ڕۆیشـــتنی ماوەیـــەكی دوورو درێژی هەیە ، پەیكان

زَجَّجَ الحَاجِبَ: بـرۆی بـاریك كـردەوە، برۆی هەڵگرت

زَجَّجَ المَوْضِعَ: چاكو باشـیكرد، ڕێكو باشی كرد

زَجَرَ (مَنَعَ وَنَهَى): یاسـاغو قەدەغـەی كرد، ڕێگری كرد

زَجَرَ الكَلْبَ وَبِالكَلْبِ: وەڕانـدی ، پێـی وەڕاند

زَجَرَ الرَّجُلَ: كاهینیو جادووكەریی كرد

زَجَرَ الطَّيرَ: هەڵی فڕاندو گـەش بینـیو ڕەشبینی پیّ دیاریكرد

زَجْـــر: قەدەغـــەكردن ، دابینكـــردن، مسۆگەركردن

زَجَر: ماسیەكی زۆر گەورەیە

زَجَــرَتِ الرِّيــحُ السَّــحَابَ: هـــەژاندی، جووڵاندی، با هەورەكەی لابرد

زَجَــرَهُ عَــنْ كَــذَا: ڕێگـــری لێكـــرد ، یاسـاغیكرد لێـیی، بەدەنگە دەنـگو هەرا دەریكرد

زَجَلَ (رَمَى): فڕێیدا ، دەستی پێوەنا ، پـاڵی پێوەنـا ، دەسـت بـەرداری بـوو، بیّباك بوو لێی

زَجَلَ بِالرُّمْحِ: برینداریكرد

زَجَلَ الحَمَــامَ: كۆترەكـەی نـارد بـۆ شوێنو جێگەیەكی دوور

زَجِلَ (طَرِبَ وَتَغَنَّى): هەڵپەڕیو گۆرانی وت ، شادو دڵخۆش بوو، دەنگی ئاوازی گۆرانی بەرزكردەوە

زَجِلَ القَوْمُ: یاریو گەمەیان كرد

زَجِلَ: مەردومی دەنگو ئاواز بڵند

زَجَلُ الجِنِّ: ئاوازو ورتەی جنۆكە

زَجَــلٌ (نَــوْعٌ مِــنَ الشِّــعْر): جۆرێكـــە لەهۆنراوە

زَجَلَة: دەنگی خـەڵكیو هـەراو دەنـگ بەرز كردنەوە

زُجْلَــة: گـــرۆهو تـــاقمێك لەخـــەڵكی، پارچەیـەك لەهەمووشـــتێك ، نێوانـــی هەردوو چاو

زَجُوْر: وشترێكە شیر نادات هـەتا زۆری لێنەكریّ

زَجُوْل: شوێنێكی دوور، ماوەیەكی زۆرو دوور

زح

زُحَاء: ئاه ، نقە ، ناڵە ، نقاندن، هاوارو نۆیكە نـرك ، سـك چـوون ، زەحـــیری ، سـكە شـۆری، دیزانـتری ، بەلـــەفیرە ، دایەریا

زُحَارِيرُزد ، بەخیل ، بـەرچاو تـەنگ ، قەپتەر لەدەم

زُحَاف: گۆرانێكە دێت بەسـەر دووەمـی (سبب)ی سووكو قورسدا

زُحَاف: خشۆك ، خشەك ، خزندە

زَحَافَة: گیـانداری خشـۆك ، خزنـە ، تاخورك ، مێروو

زَحْافَــةُ الأَرْض: زەوی ســـافكەر ، حادیله
زَحْافات:خشـۆكەكان ، ئـەو ئاژەڵانـەی بەسـەر زەویــدا بەخشــكە دەڕۆن وەك كیسەڵۆ..
زَحْالف: كرمو جانەوەری بچــووك وەك مێروله وایه
زَحَـــــام: ڕۆژی قیامـــــــەت ، ڕۆژی ڕەستاخێز
زَحَــرَ: زەحــیر بــوو، سكەشــۆریی توشبوو، بەلەفیرەی كـرد، ئـاهو ناڵـەی لێبەرز بوەوە ، نقەنقی كرد
زُحِــرَ (أَصَابَــهُ الزُّحَــار): تووشــی زەحیری بوو، بەلەفیرەی كرد
زَحِرٌ: بەخیل ، ڕژد ، بەرچاو تەنگ
زَحْرَان: پیسكە ، چرووك ، ڕژد
زَحَرَتْ بِهِ أُمُّهُ: لێی بوو ، بوو لـەدایك ، هاته بوون
زَحَرَهُ بِالرُّمْح: سەری شكاند بەنێزە
زَحْزَحَ: دووریی ، پەڕاگەندەیی
زَحْزَحَهُ عَـنْ مَكَانـه: دووری خسـتەوە، پەڕاگەندەی كرد
زَحَـفَ: خشا ، كشا ، لەســەر ســنگ ڕۆیی ، گاگۆلكێی كرد
زَحَفَ إِلَيهِ: چوو بۆ لای ، لەسەر سنگ خۆی بۆ كشان
زَحَــفَ الشَّــيء: بـــەلاوازیوگرانی بەكێشیكرد، ڕای كێشا
زَحَـفَ السَهْم: نـەیپێكا ، لەمەبەسـتی نەدا، سەریكرد ، ترازا
زَحَفَ الجَيش(سَارَ): لەشكرەكە كشا ، چوە پێشەوە ، پێشكەوت

زَحَــفَ البَعِــيرُ:شـــەكەتوماندوبوو، كفتبوو، هیلاك بوو
زَحْف: كشان ، بۆچوون ، پەلاماردان ، چوونــە پێشــەوە ،خشــــان ، ئــەو لەشكرەی خۆی بۆ دوژمن ئامادەكردوە
زَحْفَة: یەكێك سەفەر بۆ شـوێنی نزیـك بكات نەك بۆ شوێنی دوور
زَحَلَ: لاچوو ، جوولا ، دووركەوتــەوە ، پەڕاگەندەبوو، ڕۆیی
زَحَلَ عَنْ مَكَانه: لەشوێنی خۆی لاچـوو ڕۆییو دوور كەوتەوە
زَحَّــل:لای بـــرد،جوولانـــی ، دووری خستەوە
زُحَلٌ(إِسْم كَوْكَب): زوحـەل ، كـەیوان ، ناوی هەسارەیەكی دوورە كـەبۆ دووری بەنموونە دەهێنرێتەوە
زَحَلَ: مـاندوو، هیـلاك بــوو، لەپـەلو پۆكەوتوو
زُحَلٌ: وشترێك لەڕۆیشتندا دوا بكەوێت
زَحِلٌ: وشترێك پالْ بەوشترێكی دیكەوە بنێت بۆ ئەوەی خۆی ئاو بخواتەوە
زَحْلَـــة :پیـــاوێك لــــەكاروبار دوور بكەوێتەوەو دەست بكێشتەوە، ئەوەی دەچێـت بـۆ شـوێنی نزیـك نــەك دوور، جانەوەرێكــە كــاتێ دەچێتــە نێـــو كونەكەیــەوە پشــتی پێــش ســەری دەخات
زَحْلَفَ الشَّيء: تیاپرد ، لـەناوی بـرد ، فەوتاندی
زَحْلَـفَ الإِنَـاءَ: پڕیكـرد ، لێوان لێـوی كرد، سەر لێوی كرد
زَحْلَفَ فِي الكَلاَم: خێرایكرد ، پەلەیكرد

زَحْلَقَ: خل بووەوە، گلۆر بووەوە، خلیسکا، خزا، ترازا

زَحْلَقَة: خلیسکە، فیسقە

زُحْلُوقَة: جۆلانێ، هێفرۆك، دیلانە، دنگهەڤا، شتێکە لەدارو تەختە یا لەگوریسو پەرۆ دروست دەکرێو منالی تێدا رادەژێنرێ

زُحْلُوكَة: جۆلانەی منالان

زَحَمَ: تەنگی پێ هەڵچنی، زۆری بۆ هێنا، پێش برکێی کرد، خستیە ئاقارێکی سەختو گرانەوە

زَحْم: گرۆهو کۆمەڵێکی تەنگ پێ هەڵچنیوو، خەڵکی قەرەباڵغی دروست بکەن

زَحْمَة: جەنجاڵ، قەڵەباڵغی، جمە، جمەهاتن

زَحُوف: وشتری ماندوو شەکەت

زَحِير: ئاهو ناڵە، نقە نق، ناڵە ناڵ

زخ

زَخّ: رقو خەشم گرتی، کینەی هەستا

زَخّ بِالإِبِل: بەتوندی لێی خوڕی

زَخّ الجَمْرُ: گەشایەوە، پشکۆکە درەوشایەوە، شەوقی دایەوە

زَخّ المَطَر: بەخوڕ دایکرد، کردی بەلێزمە

زَخّ: کینە، خەشم، قین، تورەیی، رق هەستان

زَخَّار: روەکێکە

زَخَارِف: رەنگو بۆی زەوی، جوانکارییەکانی

زَخَارِف الدُّنْيَا: رواڵەت، خۆهەڵنان، شانازیکردن، خۆشیو جوانیەکانی دنیا

زُخَارَى النَّبَات: شکۆفەی گیای تەڕو تازە

زَخَّة (دَفْعَةٌ مِنَ المَطَرِ الشَّدِيدَة): تاو بارانی بەخوڕو لێزمە، تاوە باران، لێزمە باران، کینەو خەشمو قین

زَخَرَ البَحْرُ: هەڵسا، پڕیوو، هەڵچوو، شەپۆلیدا، مەوجیدا

زَخَرَ الوَادِي: چەمەکە ئاوەکەی هەڵساو پڕیوو

زَخَرَ النَّبَاتُ (طَالَ): روەکەکە بەرزبووەوە، هەڵچوو

زَخَرَ القَوْمُ: هەڵسان، بەجۆشو خرۆشەوە ئامادەبوون بۆ بەرەکانی جەنگ

زَخَرَ الحَرْبُ أَوِ القِدْرُ: کولا، جۆشی سەند، تاوی سەند

زَخَرَ بِمَا عِنْدَهُ: شانازیکرد، خۆی هەڵکێشا بەوەی هەیەتی

زَخَرَ الشَّيْءُ: پڕیکرد، لێوان لێوی کرد، سەر لێوی کرد

زَخْرَفَ: رازاندیەوە، نەخشانی، ئارایشتیدا

زَخْرَفَ الكَلَامَ: فیشاڵو درۆیکرد، زمان لووسی کرد

زُخْرُف (زِينَة): نەخش، رازاندنەوە، خشڵ

زُخْرُفُ الكَلَامِ: درۆو دەلەسە، هەڵات، زمان لووسی، درۆو دەلەسەی گەرمو گوڕ

زَخْرَفَة (زِينَة): نەخش، خشڵ، مت و مورووو، ئاڵاو واڵا

زَخْرَفِيّ: خشڵ فرۆش، نەخش دروستکەر

زَخَمَ: توند پاڵی پێوەنا، بەقایم پاڵی پێوەنا
زَخَمَ اللحَمُ: بۆگەنیکرد، خراپ بوو ، بۆگەنی کرد
زَخِمَ: بۆن کردوو، بۆندار
زَخْم ـ زِخْم: تەوژم ، هێز، خوڕ، گف ، تەوسم ، تین ، تیندار، بەزەبر ، ماندەر
زَخْمَة (رَائحَةٌ كَرِيهَةٌ): بۆنی ناخۆش ، بۆگەنی ، گەندەڵی
زَخِيمٌ(القَوِيُّ الشَدِيدُ): بەمێز ، بەتەوژم، بەزەبرو زەنگ، بەتوانا
زَخُور: گیایەك تازە لێکرابێتەوە
زَخُورِيٌّ: عەلەفی تازە ئامادەکراو، تەواو چڕ
زَخِيرَة: توێشەو پێویستی لەشکرو سوپا، زەخیرە ، تفاق

ز د

زَدَا الصَبِيُّ: یاریکرد بە گوێزو فڕێیدا بەنێو ئەو چاڵۆکانەی دروستیان کردبوو بۆ یاری

ز ر

زَرَّ القَمِيصَ: قۆپچەی لێیا، دوگمەی لێنا
زَرَّ الشَيءَ: کۆیکردەوەو بەستی
زَرَّ عَينَهُ: چاوی هێنایەوە یەك، چاوی بچووك کردەوە
زَرَّ الرَجُلَ: دەریکرد ، گازی لێگرت
زَرَّ المَتَاعَ: تیایبرد ، لەناوی برد، نەی هێشت
زَرَّ سَنَانَ الرمَحِ: درەوشایەوە، شەوقی دایەوە
زَرَّ العَينُ: شەوقی دایەوە ، داگیرسا ، بریسکەی لێوەهات

زَرَّ الرَّجُلُ: هەڵمەتی برد بۆ دوژمنو نەیارەکەی ، ژیریو ئەزموونەکانی زیادیانکرد
زِرّ: دوگمە ، قۆپچە ، سەرقۆڵ ، بزمارو دەرزی سەرپان ، خونچە ، گوڵونکە، سویچ ، دان، تیژی تیغ
زِرُّ السَيفِ: تیژیەتی ، بڕندەیی ، بڕەڕیی
زِرُّ الشَيءِ: ئەوەی پێی هەڵدەستێ
زَرَّى عَلَيهِ بِعَمَلِهِ: رەخنەو نکوولی لێگرت لەسەر کردارەکانی ، عەیبداریکرد، تەنگی خستە پاڵی
زَرَابِيّ: راخەر ، ئەوەی رادەخرێو پاڵی لەسەر دەدرێتەوە
زَرَّاد: خنکێنەر ، قەڵفان ، سوپەر
زِرَاد: پەتێکە ئاژەڵی پێ دەبەسترێتەوە هەتا خاوەنەکەی پیس نەکات
زِرَادَة: پیشەی قەڵغان دروستکردن
زُرَار: زیرەکی سووکو سانا
زُرَارَة: ئەوەی دەگیرێتە دیوارو پێوەی دەنووسێ
زَرَّاع: جوتیار ، کشتیار ، چێنەر ، وەرزێر، ئەوەی زۆر دەچێنێ
زِرَاعَة: کشتوکاڵ ، پیشەی کشتوکاڵی
زَرَاعَة: شوێنی کشتوکاڵ
زِرَاعِي: کشتوکاڵی ، پسپۆڕو ئەندازیاری کشتوکاڵی
زَرَافَات: کۆمەڵ کۆمەڵی خەڵك نزیکەی (10) یان (20) کەس بن
زَرَافَة ـ زُرَافَة: کۆمەڵ ، بەش ، زەڕافە، گیاندارێکی مل درێژی باڵابەرزە

زُرَّافَة: درۆزن ، ناڕاست ، کەڵەکچی
زَرَبَ المَوَاشِي: مالاٌتەکـەی خستـە پشتێرەوە
زَرَبَ لِلغَنَمْ: گەوڕی بۆ دروستکرد
زَرَبَ المَاء: ئاوەکە لەبەری ڕۆیشت ، لەبەری ڕۆیی ، ڕژا ، ڕۆیی ، تکا
زَرْب: ڕاڕەو ، حەشارگەی ڕاوچی
زَرْب: ئاوەڕۆ ، ئاوڕۆکە
زَرِّيبَة: ئەوەی ڕادەخرێتو پـاڵی پێوە دەنرێتەوە
زَرَّة: شوێنەواری گاز
زَرَّة العَضَة: نەشتەرگەریی بەشمشێر
زَرَدَ (خَنَقَ): خنکانی، هەناسەی لەبەر بڕی ، بینی توند گرت
زَرَدَ الدِّرْع: قەڵغانەکەی کونکرد
زَرَدَ العُقْدَة: گرێ کوێرەی لێدا
زَرَدَ اللُّقْمَة: پارووی قوتـداو خـواردی ، هەڵی لووشی ، لرفی کرد، لووشیدا
زَرْد: خێرا قوتدەر، ئەوەی خێرا قووتی دەدات، خێرا هەڵدەر
زَرَدْ (دِرْع): زری، قـەڵغان ، مـەتاڵ ، سوپەر
زَرْدَة: خواردنێك ، ئەڵقە ، زنجیر
زَرَّر ثَوْبَه: دامێنی بۆ دانا ، دامێنەکەی هەڵکرد
زَرْزَرَ العُصْفُورُ: جریوانی، خوێندی
زَرْزَرَ الرَّجُل: بەردەوام بـوو لەسـەر خواردنی ریشۆڵە
زَرْزَرَ بالمَكَان: مایـەوە لـەو شـوێنە، هەڵیکرد، نیشتەجێبوو
زُرْزُور: ریشـۆڵە ، سـێروو، باڵندەیـەکی ڕەشی کونجـی دەنـووك بـاریكو درێـژە لەچۆلەکە گەورەترەو بەگـەلێ جـۆرە دەخوێنێ
زُرْزُورِيّ: ئـەوەی بـەڕەنگی ریشـۆڵەیە ، ڕەنگ سەوز
زَرَطَ اللُّقْمَة: قوتیدا، هـەڵی لووشـی، ڕەوانەی کرد
زَرَعَ: چـاندی ، تۆوی‌کـرد، هـەڵیداو ناشتی
زَرَعَ الأرْضَ: زەوییەکەی کێلا
زَرَعَ اللهُ النَّبَاتَ: خوای گەورە ڕوانـدی‌و سەری دەرهێنا،سەوزبوو
زَرْع: کێـڵان ، ڕوانـدن ، وەشـاندن ، چەقاندن، تۆوکـردن، چاندن، شـاندن، وەنەی، فەرك، تۆڤکـردن ، داچکاندن، شانای
زُرْعَة: تۆو ، توخم ، تۆڤ ، تۆم
زِرْعَة ـ زَرْعَة ـ زَرَعَة: ئـەو شـوێنەی تـۆوی تێـدا دەچێـنرێ ، شـوێنی کشتوکاڵ
زَرَفَ: بازیدا
زَرَفَ إلَيه: پێشکەوت ، پێشی دایـەوە، پێشی کەوت
زَرَفَ فِي الكَلَام: زۆری وتو درۆیکـرد ، زیادەڕەویی کرد
زَرَّفَ القَومَ: بـەش بەشـی کـردن ، جیاجیای کردنەوە
زَرَفَ الرُّمْحَ فِيه: بڕی ، کونیکرد
زَرْف: سمین ، کونکردن ، بڕین
زَرَقَ الطَّائِر: ڕیقنەی کرد
زَرَقَ الرَّجُلُ بِبَصَرِه: چـاوی تێـبڕی ، چاوی‌لێ نەتروکاند، دیدەی خستە سەر، بەتیلەی چاو ڕوانیو تەماشایکرد

زَرَقَ النَّاقَةَ الرَّحْلَ: گەڕاندیەوە بۆ دواوە
زَرِقَ: شین بوو، شین هەڵگەڕا
زَرِقَ الرَّجُلُ: کوێربوو، نابینابوو
زَرِقَ عَيْنُهُ: چاوی شین بوو
زَرِقَ الشَّيء: شین هەڵگەڕا ، شین بوو
زَرَّقَ: شین ، شینی ئاسمانی
زَرَقُ الطُّيُور: ریقنە ، ساق
زُرَّقَ: باڵندەیەکی راوکەرە وەك باز، سپێتیەکە لەنێوچاوانی ئەسپدایە
زَرْقَاء: شین ، ئاسمان ، ئاسمانی، مەی، بادە
زُرْقَة: شینی ئاسمانی
زُرْقَة: مووروویەك بۆ پیرۆزبایی دەکرێتە مل
زَرْكَشَ(زَخرفَ):رازاندیەوە،دەستی پیا هێنا، جوانیکرد، نەخشاندی
زَرْكَشَ الحَرِيرَ:دوری بە بەکرەی ئاڵتوونی
زَرَنب: زافەران ، گیایەکی بۆنخۆشە بەقاچە کوللەش ناو دەبرێت
زَرْنَقَ الأَرْضَ زَرْنَقَةً: ئاوکێشان بۆ زەوییەك لەروبارێکی بچووکەوە
زَرْنِيخ(عَقَارُ سَامٌ): مەرگە مووش، ژاری کوشندە
زِرنِيق: بەردێکە چەن رەنگێکی هەیەو ئەگەر لەگەڵ کلسدا تێکەڵ بکرێ ئەوا موو لا دەبات ، موو لابەر
زَرِيّ: سووك ، ریسوا ، نزم ، بێئابروو، ناقۆڵا ، نابووت ، بەد رەوشت
زَرِيبَة(إصطَبل): پشتیر ، گەوڕ ، گەلەخان ، تەویلە ، هۆڵی مەڕان

زَرِير: بیر تیژە ، گیایەکە بۆ رەنگ کردن بەکاردەهێنرێ
زَرِيع: ئەو تۆوەی لەرۆژانی دورینەوەدا کەوتوەتە سەر زەویو رواوە
زَرِيع: ئەو کشتوکاڵەی بەئاوی باران وەبەردێت ، کشتوکاڵی دێمی
زَرِيعَة: کشتوکاڵ ، زەوییەك تۆو کشتوکاڵی تێدا کرابێت
زُرَيق: باڵندەیەك هەندێك لەچۆلەکە گەورەترە ، جقە
زَرَيقَاء: ئاژەڵێکە لە پشیلە ئەچێو دەستو پێی کورتەو جەستەی درێژە ، تریتی شیرو رۆنی زەیتون

زز

زَزّ: ئەوەی زۆرینەی نوسەران پشتگوێیان خستوە
زَزَّهُ - يَزُزُّهُ - زَزّاً: لێیدا ، کێشای بەدەموچاویدا، خستیە پشتگوێ

زط

زَطّ الذُّبَابُ: دەنگی لێوەهات ، ویزە ویزی هات

زع

زَعَارَة: بەدخویی ، بەدرەوشتی، سووکیو ریسوایی
زُعَارِير: کەمێڵ، چڵکو قەتماغەی چڵکو ئەسپێ، گنجی، کەمێڵە
زَعَازِع: نارەحەتی رۆژگار ، دەردەسەری
زُعَازِع: بای توند، رەشە با
زُعَاف: ژەهری کوشندە، مەرگە مووش، ژاری بکوژ
زُعَاق: ئاوی سوێرو تاڵ کە ئەخورێتەوە، سوێراو

زَعّاق مِنَ الخَيل: ئەسپی خێراو بەتوانا لەرۆیشتندا ، ئەوەی ئاژەڵان دەردەکاتو هاواری لیّ بەرز دەبێتەوە

زَعَامَة: سەرکردایەتی ، پێشەوایەتی، رابەری، سالاری ، رێزداری ، چەك ، قەڵغان ، باشترین ماڵ یان زۆرینەی

زَعَانِق: باڵو پەرە ماسی ، هەر کۆمەڵێك یەك بنەچەو رەگەزیان نەبێت

زَعَانِقُ القَوم: هەرچیو پەرچی ، دەم رووتو بیّ ئابروو

زَعَبَ الإنَاء: پڕیکرد، سەر لێوی کرد

زَعَبَ القِرْبَة: مەشکەکەی هەڵگرت بە پڕی

زَعَبَ السَيلُ: لێشاوە ئاو لەچەمەکەیا هەستاو پڕیکرد

زَعَبَ الوَادِي: پڕیکرد

زَعَبَ الشَيء: پارچە پارچەی کرد، لەت لەتیکرد ، پارە پارەی کرد، کەرتیکرد

زَعَبَ لَهُ مِنَ المَال: بەشێکی پێدا ، هەندێکی بۆ بڕیو پێیدا

زَعَبَ الغُرَابُ: قەلەرەشەکە خوێندی

زَعْبَرِيٌ: جۆرە رمێکی تایبەتە

زَعْبَقَ القَومُ وَالشَيءُ: پەرتەوازەو جیاجیای کردن

زَعْبَلٌ: گرگن ، ورگنو مل باریك ، مار ، قۆری ، بزن مژە ، داری پەموو

زَعْبَلَ: بەخشی بەخشینێکی مەزنو شکۆدارانە

زَعْبَلَةُ: ئەوەی جەستەی قەڵەو دەکاتو ملی باریكو درێژ

زَعَجَ(أَزْعَجَ): وەرسی کرد، جارسو بێزاریکرد ، بۆزۆی کرد، نیگەرانیکرد

زَعَجَ الرَّجُل: هاواریکرد ، دەنگی لیّ بەرز بوەوە

زَعْج : وەڕسی ، بێزاریی ، نیگەرانی ، جاڕسی ، بۆزۆ بوون ، جەرگاوس بوون

زَعْجَلَة: بەدڕەوشتی ، نزمی

زَعِرَ شَعْرَهُ أَورِيشُه: روتایەوە، کەمیکردو پێستەکەی بەدەرکەوت

زَعِرَ الرَّجُلُ: خێرو چاکەی کەمیکرد

زِعِرْ(خَفِيف الشَعْر): کۆستە ، کۆسە ، کەم تووك ، تووك تەنك ، کەسێکە مووی ریشی نەبیّ یان زۆر تەنك بیّ

زَعْرَاء: جۆرە قۆخێکە ، زەوی کەم گیا ، ژنی کەم موو

زُعْرَان : رووداو ، نێربازیی ، مەردومی بیّشەرمو حەیا

زُعْرَة: باڵندەیەکە هەمیشە شپرزەیەو ترس بەسەریا زاڵەو لەرزۆكو ترسنۆك بەدەر دەکەوێت

زُعِرَة: زەوییەکی کەم گیا ، رووتە زەوی، رەقە زەوی

زُعْرُور: تورە ، گوێژ، دارێکە بەرهەمەکەی سوورەو ناوکەکەشی زوربەی داگیر کردوە، پیاوی کەم خێری تورەو کەللە شەق

زَعْزَعَ: بەتوندی جوولاندی ، لەراندیەوە، هێنایە جونبووشو بزاوتن

زَعْزَعَ الإبِلُ فِي السَيرِ: مانیدا، جوولاندی، پالی پێوەنا ، لێی خوڕی

زَعْزَعٌ: توند، قایم ، پتەو، بەتەوژمو گوڕ

زَعْزَعَة: جوولاندن،بزواندن، هێنانە جۆش

زَعَطَهُ: خنكاندى ، هەناسەی لەبەر بڕی
زَعَفَ: هەر لەجێی خۆیا کوشتی‌و لەناوی برد
زَعَفَ عَلَى الجَرِيحِ: بریندارەکەی کوشت، هەڵی کوتایە سەری‌و بەبرینداری کوشتی
زَعْفَرَ زَعْفَرَةً: رەنگی کرد بەرەنگی زافەران
زَعْفَرَ الطَعَامَ: زافەرانی تێکرد
زَعْفَرَان: زافەران ، گوڵێکی زەردی بۆنخۆشی زەردەو زۆر بەنرخ‌و بەکەڵکە بۆ بەهێزکردنی جەستەو ژانی سەر دڵ باشەو رەگەکەشی وەك رەگی پیاز وایە
زَعْفَرَانُ الحَدِيدِ: ژەنگ‌و ژاری ئاسن
زَعَقَ: قیژاندی ، هاواریکرد ، بانگی فریاگوزاری‌و ئاگاداری لێ پەیدابوو
زَعَقَ بِهِ: ترساندی ، ترسی هێنا بەسەریا ، تۆقاندی ، زنۆقی برد
زَعَقَ بِالدَابَّةِ: بەهاوارێکی زۆربەکێشی‌کرد
زَعَقَ الرِيحُ التُرَابَ: رەشەبا خاك‌و خۆڵی هەڵگرت‌و بڵاوی کردەوە
زَعَقَ القِدْرَ: پڕخوێی کرد، خوێی زۆر تێکرد
زُعِقَ المَاءُ: سوێرو تاڵبوو نەدەخورایەوە
زَعِقَ: چوست‌و چالاك بوو، گورج‌و گۆڵبوو، چابووك بوو
زُعِقَ الرَجُلُ(خَافَ بِالليلِ): بەشەو ترسا
زَعِقٌ(الخَائِفُ بِالليلِ): شەو ترسنۆك ، ئەوەی بەشەو ترسی لێدەنیشێ

زَعِقَتِ العَقْرَبُ: دوپشکەکە پێوەیدا، گەزتی
زَعْقَةٌ: هاوار ، قیژە ، قڕە، بانگین ، چریکە ، فەریاد، ئامان ئامان، دادو فوغان‌و رۆ رۆ ، چڕین ، نەڕە ، فریاد
زُعْقُوقَةٌ: باڕەکەو
زُعْكُوكٌ: وشتری قەڵەو ، کورتەبنەی سپلە
زَعِلَ: بێزاربوو، وەرس بوو، شپرزەبوو، زویربوو، نیگەران بوو، جارس بوو، دڵگیربوو
زَعِلَ مِنْ مَكَانِهِ: بێزاریکرد ، وەرسی کرد
زَعِلٌ: چوست‌و چالاك ، بێزار ، وەرس، چابووك ، بەورە ، ئەوەی لەبرسا ئەتلێتەوە
زَعَلَ(كَدَرَ): زویرو دڵگیری‌کرد
زَعَلَ(ضَجَرَ): بێزاری ، وەرس بوون ، شپرزەیی‌و نائارامی ، دڵگیری، تورەبوون‌و نیگەرانی ، ناڕەحەتی ، رەنجاندن
زَعْلَانُ: نیگەران ، عاجز ، غەمگین ، چالاك
زَعْلَجَةٌ: بەدڕەوشتی ، رەوشت نزمی
زَعَمَ: وای وت ، وای دەرخست ، وای نیشاندا، وای راگەیاند ، بوو بەسەر گەورەو سەرۆکایەتی گرتە دەست ، وتەی حەق یان بەتاڵی گوت
زَعَمَ بِالمَالِ: کەفالەتی‌کرد، گرەنتی‌دا
زَعَمَ فِيهِ: چاوی تێبڕی ، تەماعی تێکرد
زَعْم: واوتن ، بانگەشەکردن ، وادەرخستن ، واپیشاندان ، واڕاگەیاندن

زَعِمٌ مِنَ الشّوَاءِ: بریانی چەور کە زوو دەبرژێ لەسەر ئاگر
زَعَمَاتٌ: هەواڵو دەنگو باسێکە جێگەی متمانەو باوەڕ نییە
زُعْمِيٌّ: درۆزن ، راستگۆ (دژە یەکن)
زَعْنَفَ العَرُوسَ: ئارایشتیدا ، جوانیکرد، رازاندیەوە، دەستی پیا هێنا
زَعْنَفَةٌ ـ زِعْنِفَةٌ: پەڕەکە ، باڵە ماسی ، پەڕەکەی ماسی ، کورتە بالاّ ، قەزەم، گرگن ، گرۆهو کۆمەڵێك لەهەموو شتێك، بەشێك لەخێڵو هۆز بەجیا بچنە پاڵ یەکدی، گیرو گرفت ، بەلاّو نەهامەتی
زَعُوبٌ: لێشاوێك کەچەمێك پڕ بکات
زَعِيقٌ: ترساو ، تۆقیو
زَعِيمٌ (السَيِّد وَالرَئِيس): گەورە ، سەرۆك ، سەرکردە ، سەردار، پێشەوا، سالار ، فەرمانڕەوا ، خاوەن بڕیار ، بڕیار بەدەست ، رابەر ، سەر تیپ ، سەردەستە ، کەفیل

زغ

زَغَبٌ: گەنکە موو ، گەنکە پەڕ
زَغَبَ الصَبِي أَوْ الفَرْخُ: گەنکە مووی دەرهات
زَغْبَاءُ: وشتری خۆڵەمێشی ، ئەسپی بەڵەك بەڵەك
زُغْبَةٌ: گیاندارێکە لەمشك دەچێت بەلاّم لەمشك گەورەترەو لەنێو دارا دەژیو زستانان خۆی دەشارێتەوە
زُغْبَجٌ: بەروبوومی زەیتونی کێوی کەهێشتا سەوزەو دوایی دەگات
زَغْبَرٌ: گەنکە موو ، کوڵك ، پەرەموچ
زَغْبَرَ الثَوبُ: کوڵکی هەبوو
زَغْبَر ـ زِغْبِر ـ زِغْبَرٌ: ئەو تاڵە درێژانەی کە دەردەپەڕن لە جلو بەرگی نوێدا ، کوڵکە تاڵی سەر جلو بەرگ ، رەشوو
زَغْرَبٌ: ئاوی زۆر ، میزی زۆر
زَغْرَدَ البَعِيرُ: دەنگی چەند جارێك لەگەرویدا هێناوبردو دووبارەی کردەوە
زَغْرَدَةُ النِسَاءِ: هەلهەلەی ژنان لەئاهەنگو شاییدا
زَغْرَدَتِ المَرْأَةُ: شادمانیو خۆشی دەربڕی بە هەلهەلە
زُغْزُغٌ: باڵندەیەکە کورتە بنەو بچووك، منالّی بچووك
زَغْفٌ: ئەو هەورەی ئاوی تێدا نەماوە، زۆر بوونی ئاوی بیر ، زیادەکردن لەفەرموودەیاو پێوەنانی بەدرۆ
زَغْفَةٌ: قەڵغانی مەحکەمو پتەو
زَغْفَلَ: درۆیکرد ، راستی نەوت
زَغَلَ المَاءُ: بەیەکجار ئاوەکەی رۆکردو رژاندی
زَغَلَ الشَرَابُ: فرێیدا ، تفیکردەوە، رژاندی
زَغَلَ الصَبِي أُمَّهُ: شیری پێدا
زَغَلَ الذَهَبُ وَغَيرَهُ: سکەی تەزویری لێداو دروستیکرد
زَغَلٌ: گزی ، فێڵ ، چاوبەست ، ناپاکی
زُغْلَةٌ: یەك جار ئاورشتن ، ئەو قومە ئارەقەی لەدەما دەهێڵرێتەوەو پاشان تف دەکرێتەوە
زُغْلُولٌ: منالّ ، بەچە ، بچکۆلانە ، پیاوی لەش سووکی گورجو گۆڵ ، بزێو، سوکەڵە ، چابوك

زُغْلُولُ الحَمَام: بەچکە کۆتر ، زەرنەقوتەی کۆتر
زُغْلِيٌّ(غَشَّاش): گزیکەر ، فێڵباز ، چاوبەستکەر

زف

زَفَّ: پەلەی کرد ، خێرایکرد ، دەستو بردی کرد ، گورج و گۆڵی کرد
زَفَّ الطَائِر: باڵی کردەوە، باڵی فش کردەوە، باڵی والاکردو خۆی فرێدا
زَفَّ الرِيحُ: هەڵیکرد بەشێوەیەکی سووک
زَفَّ العَرُوسَ إِلَى زَوْجِهَا: بوکەکە گوێزرایەوە بۆ مێردەکەی ، بوکەکە برا بەبووکی بۆ مێردەکەی
زَفَّ البُشْرَى: مژدەی هێنا ، هەواڵی خۆشی گەیاند، مژدەو هەواڵی گەیاند
زَفَّ الرَجُل: خێراو پەلەیکرد
زَفَّ البَرْقُ: تیشکی دایەوە ، درەوشایەوە
زِفٌّ: پەڕو بۆی بچووك
زَفَاف(عُرْس): شایی ، زەماوەند ، چوونە پەردەوە ، ئاهەنگ، دیلان
زُفَاف: روح سووکی گورج و گۆڵ
زَفَّان(رَقَّاص): سەماکەر ، هەڵپەڕ ، سوڕدەر
زَفَتَ: قیری تێهەڵسوو ، لەقیری هەڵسوو، قیرتاوی کرد
زَفَّتَ الطَرِيقَ: قیرتاوی کرد ، قیر ڕێژی کرد
زِفْت(قَار):قیر ، زفت ، قاقب ، قیری خۆشکراو ، زەوت
زَفَّة: شایی ، ئاهەنگ، زەماوەند ، مژدە، دیلان ، جوولەی دەستەو کۆمەڵ

زَفَّةُ العُرْس: هاو رایانی زاوا
زُفَّة (زُمْرَة): کۆمەڵ ، تاقم ، گرۆه ، دەستە
زَفَرَ الرَجُل: هەناسەی قوڵی دایەوە
زَفَرَ الحِمَارُ: کەوتە زەڕین
زَفَرَ الشَيءِ زَفْراً: هەڵیگرت
زَفَرَ المَاءُ: هەڵی گۆزی ، دەری هێنا
زِفْر: باری قورس و گران ، مەشکە ، پێداویستی سەفەرو گەشت ، کۆمەڵ یان دەستەیەك
زُفَر: پیاوی دلێرو لێهاتوو، جوامێر ، مەرد ، شێر ، ئازا ، دەریا ، روبارێك ئاوی زۆر بێت ، مەزن ، دەستەو تاقم ، لەشکر، سوپا
زَفَّرَ: هەنوی کرد ، چەوری کرد، رۆنی تێهەڵسوو
زَفْر: بۆگەن ، بۆ دڕن ، بۆچەوری ، پیس، پۆخڵ ، گەندەڵ ، گەنیو ، کفکۆ، گەنان ، کف
زَفْرَة ـ زُفْرَة: هەناسەدان لەگەڵ درێژکردنەوەیدا ، بەگەرمی هەناسەدان
زَفْرَةُ الدَابَةِ وَزُفْرَتُهَا: ورگی هەڵئاوساویی
زَفْرَةُ الشَيءِ: میانی ، ناوەڕاستی
زَفْرَفَ الرَجُل: بەتوندی رایکرد ، بەپرتاو رایکرد ، بەباشی رۆیشت بە رێوە
زَفْرَفَ الطَائِر: باڵەکانی بلاوکردەوەو خۆی هاویشت
زَفْرَفَ المَرْكَب: ویزەو دەنگی لێوەهات ، دەنگی بیسترا
زَفْزَف: بای توند، رەشەبا ، وشتر مورخ، سووك و ئاسان

زَفَفَ: پەرِوگـەندە مـووی بـاڵندە کەدەچێت بەناو یەکدا
زَفْقَلَةٌ: خێرایی ، تیـژ رەویـی، تونـدی، گورج و گۆڵی
زَفَنَ: هەڵپەڕی ، سەمایکرد ، سوڕیدا ، لەقەی وەشاند، بەقاچ لێیدا
زَفْنٌ: یاریکردن بەچەك
زِفْنٌ: ئەو کەپرەی کەلەسەر بانی ماڵان دروست دەکرێت
زَفُوفٌ: وشتر مورخ ، وشتری تیژ رەوی خێرا
زَفُونٌ: وشتری شەل
زَفَيَانٌ: سـووکی ، نزمـی ، ژنـی کورتـە باڵا
زَفِيرٌ: هەناسە بڕکە ، هەناسە دانـەوە، بـەلاو نەهامـەتی، بەسـەختی و گرانـی هەناسەدان
زَفِيقٌ: تیژ تێپەڕو گورج و گۆڵ

زق

زَقَّ الطَّائِرُ: ریقنەی کرد
زَقَّ الطَّائِرُ فَرْخَهُ: بـەدەنووکی نـانی کرد بەدەمیەوە
زَقَّ الكَبْشَ: لەسـەریەوە پێسـتەکەی داماڵی هەتا قاچەکانی
زَقَّ: دابەستن ، قەڵەو کردن
زِقُّ الْمَاءِ(قِرْبَةٌ): کونـدە ، جـەوەندە ، کونە
زُقٌّ:مەی ، بادە ، ئارەق ، شەراب
زَقَا الطَّائِرُ: دەنگـی لێوەهـات ، هاواریکرد
زَقَا الصَّبِيُّ: بـەتوندی گریـا ، دایـە پرمەی گریان

زُقَاقٌ : کۆلان ، باریکە رێ ، گوزەر ، کوچـە، کـووە ، کـەلیان ، راڕەو ، تەنگەرێ
زَقَّاقٌ: ئەوەی کوندەو مەشکە دروسـت دەکات
زُقَّةٌ: مەلێکی ئاوییە ، قیرنە گولە
زَقْـزَاقٌ: زیقاولـە، زیقـن ، هێـواش و لەسـەرخۆ لەرۆیشـتندا،جـۆرە مێروولەیەکە
زَقْـزَقَ الطَّـائِرُ:جریوانـی،جوکـانی، خوێندی، قوقانی، گارانی، قیڕاندی
زَقْزَقَ الصَّبِيُّ: منالەکەی هەڵپەڕاند
زَقْزَقَ الرَّجُلُ: خەندەو پێکەنینی لاوازو کزیکرد، زەردەخەنـەو بـزە گرتـی ، سووکی و نزمی
زَقْزَقَةٌ: دەنگی باڵندە لەبەرەبـەیاندا ، جریوە ، زاق و زیق ، جریوە جریوو
زَقَفَ الشَّيْءَ: پڕیپیاکرد ، رفـاندی ، بردی ، هەڵیکرت
زُقْفَةٌ: بردن ، پڕپیاکردن ، هەلگرتن
زُقَّيْـفَةٌ: کۆتـر کـەخواردن دەدات بەبەچکەکانی
زُقَلٌ: دز ،جـەردە ، ئـەوەی دەسـت دەبات بۆ شت و مەکی خەڵکی و دەیبات
زَقَمَ: قوتیدا ، هەڵی لووشی ، هەڵیدا
زَقَمَ تَزْقِيمَاً: ژەهرێکـی کوشـندەی دەرخوارد دا
زُقْمَةٌ: تاعون
زُقَمَةٌ: زەقومی دەرخوارد دا
زَقُّومٌ: کوژەر ، ژار خواردنی کوشندە، دارێکـە لـە دۆزەخدایـەو بـەرێکی کوشندەو ژاردارییی هەیـەو دەرخـواردی دۆزەخیەکان دەدرێت ، هەر خۆراکێکی کوشندە
زَقْيَةٌ: هاوار ، بانگو فریاد

زك

زَكَا الزَرْعُ:كشتوكاڵەكە نەش‌و نمایكرد، پێگەیشت، وەبەرهات

زَكَا الرَجُلُ: چاكبوو لەخۆشگوزەرانی‌و نازو نیعمەتدا بوو

زَكَا الأرضَ: چاكبوو ، باش بوو، خاسبوو

زَكَابِه: بۆی گونجا ، پرپەپری بوو

زَكّى (نَمَا وَزَادَ):گەشایەوە ، بوژایەوە، پەرەی سەند،نەش‌ونمایكرد، پێگەیشت، پاكی كردەوە، خاوێنی كردەوە

زَكّى نَفسَهُ: خۆی پەڕانەوە ، پاكانەی بۆ نەفسی خۆی كرد

زَكّى مَالَهُ: زەكاتی دەركرد

زَكّي: بێتاوان‌و گوناه ، خێرەومەند، پیاوچاك

زَكَاة: خاوێنی ، پاكێتی ، پاكیزەیی، بەخشین ، بەخشندەیی، هەڵبژاردنی شت ، ئەوەی لەماڵەكەت پێشكەشی دەكەیت هەتا پاكی بكەیتەوە

زَكَاةُ المَالِ(عُشُور): زەكاتی ماڵ‌و دارایی، دەیەكی

زُكَام:هەلامەت ، درم ، پەتا، پەرسیف، ئارسم

زَكَانَة: بۆچوون ، تێگەیشتن ، حاڵی بوون ، رای گونجاوو پێكێنراو

زُكْبَة: نوتفە ، توخم ، رەگەز

زَكَرَ الإِنَاءَ: پڕیكرد ، سەرلێوی كرد

زَكَرَ: پڕبوو ، لێوان لێو بوو

زُكْرَة: دەفرێكە لەپێستە دروست دەكرێت بۆ مەیی‌و بادەو شتی دیكە

زَكَمَ القِربَةَ: مەشكەی پڕكرد

زُكِمَ: تووشی هەلامەت بوو

زَكَمَ: تووشی هەلامەتی كرد

زُكْمَة: هەلامەت ، درم ، پەتا ، پەرسیف ، ئارسم

زُكْمَة: یەكێك رەزا گران‌و قورس بێت‌و لەجموجوڵیشدا خاوخلیچك بێت ، دواین كوڕی باوك‌و دایك ، پاشە بەرە

زَكَمَهُ: تووشی درم‌و هەلامەتی كرد

زَكَنَ الأمرَ: تێی گەیشت ، حاڵی بوو ، هەستی پێكرد ، هاتە بەری ، پەی پێ برد، بۆی چوو

زَكِنَ مِنْهُ عَدَاوَةً: ناسیی ، لێی حاڵی‌بوو

زَكَنَ إِلَيهِ زُكُوناً: پشتی پێ بەست

زَكَّنَ: گومانی برد

زَكَّنَ عَلَيهِ: گومانی بردو لێی تێكەڵبوو

زِكْنُ: یەكێك وریاو زرنگ‌و خاوەن هەستێكی ناسك بێت‌و زوو حاڵی ببێت

زَكِيٌّ: خۆشحاڵ‌و گوزەران ، پاكیزەو خاوێن ، بێگوناهو تاوان ، چاكەخواز، گەشەسەندوو

زل

زَلَّ: هەڵخلیسكا ، كەوت ، ساتمەی‌كرد، خلیسكا

زَلَّ عَنِ الحَقِ أو الصَوَابِ: لایدا لەراستی‌و دروستی

زَلَّ عُمْرُهُ:بەهەدەر چوو ، هەروا رۆیشت

زَلَّ زَلِيلاً وَزُلُولاً: بەخێرایی رۆیشت ، تیژ تێپەڕی

زَلَّ الدِرْهَمُ: كەم كێش‌و تەزوێر بوو ، ناتەواو بوو

زُلُّ: ئەو شوێنەی لێی هەڵدەخلیسكێ، جێگەو شوێنی پێ هەڵخلیسكان

زُلاَء: جـۆره كەمانێكـه ، ژنــی لاوازو باریك
زُلاَبِيَة: جۆره شیرینیەكه ، زلوبیا
زُلاَج: كلۆم ، ئەڵقەرێز ، سورگی
زَلاَجَـة: تەختـەو ئاسـنێكی لووسـه كەبەسەر بەفردا خلیسكێنەی پێدەكرێ
زُلاَزِل: نارەحەتیو مەینەتی
زَلاَزَل: زەمین لەرزه ، بومه لەرزه
زَلاَقَة: لووسی ، سافی ، سفتی
زُلاَل: ئـاوی پـاكو سـازگار ، ئـاوی پاكیزه ، سپێنەی هێلكه
زَلَبَ بِه: پێوەی لكاو لێی جیانەبوەوه
زُلْبَة: تیكه ، پارو پێمەرە ، ئەوەندەی خواردنێك كەبەجارێك بتوانـرێ لـەزار بنرێ
زَلَّـة: هەڵخلیســكان ، ســاتمەكردن، سەهو ، هەڵە، تاوانو گوناه، زەڵله
زُلَّـة :پێكـداداان،بشـێوی ، هەناسـه توندی، بێ مەیلی
زِلَّة: بەردی سفتو لووس
زَلَجَ: بەخێراییو نەرمی بەســەر زەویـدا رۆیشت
زَلَجَ البَابَ: بەكلۆم دەرگای داخست
زَلَجَ فُلاَنـاً:پێشی كەوت، بەرلەو رۆیشت
زَلَجَ الكَلاَمُ مِنْ فِيهِ: لەدەمی دەرچـوو ، لەدەمی ترازا
زَلَجَ المَاءُ عَنْ الحُنْجَرَة: لێوەی رۆیشـت بۆ ناوەوه ، لەگەرووی تێپەڕی
زَلَّـجَ الكَـلاَم: لـەنێوان خـەڵكیدا بـڵاوی كردەوه
زَلَّجَ عَيْشَهُ :بەتێرو تەسەلی ژینی بەسەر برد ، بەخۆشگوزەرانی ژیانی بەڕێكرد
زَلِجٌ ـ زَلَجٌ ـ زَلِيجٌ: شوێنی خزو لووس
زُلُجٌ: بەردی لووسو ساف
زَلَـحَ: چێژتــی ، چەشــتی ، ســەری روتایەوه
زَلَحٌ: بەتاڵ ، نارەوا ، ناحەق
زَلَحٌ(أَصْلَع) : روتــاوه ، سـەر روتـاوه ، نەمانی قژە سەر
زَلْحَفَ: دووری خستەوە، لایدا
زَلْحَفَة: گۆڕان ، دەستكاری كردن
زَلَحْلَحُ: جەستە بچووك ، چەمێك قــووڵ نەبێت
زَلَخٌ: شوێنێك پێی لێ بخلیسكێ بەهۆی سفتیو لوسیيەوه
زَلْدَبَ اللُّقْمَةَ: پاروەكەی قوتدا
زِلْـزَال: جونبــوشو جووڵــەو تــەكانی زەوی
زَلْـزَلَ اللهُ الأَرْضَ: پــەروەردگار زەوی هێنایە جووڵەو لەرزه
زَلْزَلَ الإِبِلُ: بەتوندو تیژی وشـترەكەی لێخوڕی
زَلْــــزَلَ: لەرانيـــەوه ، لەريــــەوە، جووڵانیەوە، لەرەلەری كرد
زَلْزَلَة: بومەلەرزه ، زەمین لەرزه
زَلْزَلَهُ : ترساندیو ئاگاداریكرد
زَلَطَ اللُّقْمَةَ: پاروەكـەی خـێرا هــەڵدا ، پاروەكەی هەر زوو قوتدا
زَلَـعٌ: قلێشـاوییەكه لەقولـەپێو بــەرو پشــتی دەســتدا دروســت دەبێــت، قلێشانی پێست
زَلْعُومٌ: گەروو ، بین ، قورگ

زَلَفَ الشَيء: پێشی کەوت
زَلَّفَ فِي الكَلاَم: زیادی کرد، پێوەی‌نا، زۆری وت
زَلْف ـ زَلَفْ ـ زُلْفى: نزیکی ، پلەوپایە، ئاستو مەرتەبە
زَلْف: مەرایی کردن ، ڕواڵەت ، مامە حەمەیی ، کلکە لەقێ ، ماستاو ساردکردنەوە ، خۆ بردنە پێشەوە
زَلَفَة: حەوزی پڕ ئاو، فنجان ، لاپەڕە، بەردی سفتو لووس ، کاسەی گەورە
زُلْفَة: نزیکی ، پلەوپایە، بەشێك لەشەو ، لاپەڕە، پێشڕەویی
زَلَقَ: خلیسکا ، خزا ، کەوت
زَلَقَ القَدَم: پێی هەڵخلیسکا
زَلَقَ بِمَكَانه: خلیسکاو جێگیر نەبوو
زَلِقَ: خزانی ، خستی
زَلَّقَ بِمَكَانه: بێزاربوووو لێی دوور کەوتەوە
زَلَقَ رَأسَهُ: سەری تاشی ، قژی بڕی
زَلَّقَ بَدَنَهُ: جەستەی چەورکرد ، هەنوی کرد
زَلْق: خز ، خلیسك ، لووس ، خزگە ، لێژ ، سوڕ ، سەربەرەو خوار
زَلَق: ئەوەی زوو تووڕە دەبێت ، زوو هەڵچوو
زَلَقَة: هەڵخلیسکان ، ئاوێنە
زَلَل: گوناه ، تاوان ، سووچو لادان ، یاخی بوون ، کاری نادروستو هەڵە ، شوێنێك لێی هەڵ بخلیسکێ
زَلَم: هەڵەیکرد ، خەتای کرد ، پڕی‌کرد، بڕی ، کەمی کردەوە ، ڕوەکێکە نەتۆوی هەیەو نەگوڵ بەلاّم لەرەگەکانیدا دەنك هەیەو تامێکی شیرینو خۆشی هەیە

زَلْمَاء: وشتری گوێ بڕاو ، بازی مێچکە، تەوار
زَلْمَة: هەندام ، ئەندام ، بالاّ ، شێوە ، ڕووخسار ، دیمەن ، لەشو لار
زَلَنْطَح: مێلکە شەیتانۆکە
زَلُوج: توند ، خێرا ، تیژ ڕەو ، گورجو گۆل
زَلُوف: کۆسپو تەگەرەیەکی دوور
زَلُوق: وشترێك خێراو گورجو گۆڵ بێت، دوور
زَلِيج: شوێنی خزو لووس
زَلِيجَة: خێرا ، گورج ، ڕاستەوخۆ
زَلِيق: قۆخێکی لووسو ساف ، جۆرە ماسیەکە

زم

زَمَّ: گرێیدا ، شەتەکیدا ، بەستی ، توندی کرد
زَمَّ النَّعْل: قەیتانی بۆ کرد
زَمَّ القِرْبَة: مەشکەکەی پڕ کرد
زَمَّ البَعِيرُ بِأنْفه: سەری بەرزکردەوە بەهۆی ئێشو ژانێکەوە
زَمَّ الرَّجُلُ بِرَأسه: سەری بەرزکردەوە ، سەری بڵندکردەوە ، سەری هەڵبڕی
زَمَّ القَومَ: لەڕۆیشتندا پێشیان کەوت
زَمَّ الذِئْبُ السَخْلَة: بەدەمیەوە گرتیو بەرزی کردەوە
زَمَار: ئەوەی پێی توندو شەتەك دەدرێت ، دەنگو ئاوازی وشتر مورخ ، جلەو ، دەستەڕەشمە ، دانەلغاو ، هەوسار ، قەوچە ، قەیتان ، بەنەك
زَمَّار: بلوێر ژەن ، نەی ژەن

زُمَّارَة: شمشالْ ، مۆسيقا ، بلوێر ، ناي، زوڕنا ، فلوت
زَمَّارَة الرَّاعِي: روەكێكە
زِمَّارَة: پیشەی بلوێرژەنی ، نەی ژەنی
زَمَازِم: بیری زەمزەم كەلە شاری مەككەیە ، ئاوێكی زۆر ، ئاوێك لەنێوان سوێرو شیریندا بێت
زَمَاعٌ: بەردەوام بوون لەسەر كارێكو نەوەستان لێی ، ئیرادە جێگیرو پتەو
زُمَّالٌ: گوێدرێژ ، گەوجە ، گێل ، گەودەن
زَمَالَة: هاورێیەتی، هاوەڵی ، برادەریی، لەگەڵبوون ، هاومەشرەبی
زِمَام الأمْر: بەڕێوە بردن ، جڵەوی كار، سەرۆكاریی
زِمَامُ القَوم: دەم راست ، ریش سپی ، كارگێڕ ، جڵەو بەدەست ، دەم سپی
زَمَانٌ: رۆژگار ، چەرخ ، كات ، ماوە ، دەم ، پێل ، سەدە ، تەمەن
زَمَانَة: ناتەواوی جەستەو لەش ، ناساغی
زَمَتَ ـ زَمُتَ: سالاروسەنگین بوو، بەرێزبوو ، بەویقاربوو، شانو شەوكەوتداربوو
زَمَجَ(مَلأَ): پڕیكرد ، سەرلێوی كرد
زَمِجَ (غَضِبَ): توڕەبوو ، هەڵچوو، گڕی گرت
زُمَّجٌ: تیتلەكەناچە ، گیاندارێكی ئاویەو پێشی دەگوترێت(نەورەس)و رەنگێكی سپی هەیەو بەئەندازەی كۆترێك دەبێتو بەتەنیا ماسی دەخوات
زَمْجَرَ: قیژاندی ، نەڕاندی ، كردی بەهەراو قاوقیژ ، هاواری كرد

زَمْجَرَة: زوڕنا ، مۆزیقە ، دەنگ ، ئاواز، ئاوازی نەی ، ژنی بەدكار
زَمْجِير(فَهْد): پڵنگ
زَمْخَرَ النَّمِرُ: خەشمو قین گرتیو نەڕاندی
زَمْخَرَ العُشْبُ: شكۆفەی كرد ، خونچەیكرد
زَمْخَرَ الصَّوْتُ: توندبوو، پەرەی سەند
زَمْخَرْ: دارێكی گەورەی چڕو پڕ لقو پۆپو گەلا ، نەی گەورەو زلە
زَمْخَرَة الشَّبَاب: هەرەتی لاوی ، پێگەیشتنی
زَمْخَرَة الشَّجَرْ: چڕوپڕیو زۆربوونی
زَمَرَ ـ زَمَّرَ: بلوێری ژەن، شمشاڵی لێدا، نای لێدا
زَمَرَ بِالحَدِيث: بلاویكردەوە، رایگەیاند
زَمَرَ القِرْبَةَ: پڕیكرد ، سەرلێوی كرد
زَمَرَ فُلاَنَاً بِفُلاَن: فریوی‌دا پێی ، هەڵی خەڵەتاند پێی
زَمَرَ الظَّبِيُّ: هەڵهات ، رایكرد ، دووركەوتەوە
زَمِرَ ـ زَمِرْ: كەم موو ، بێ تووك ، كەم پیاوەتیو لێهاتوویی
زَمِرَ الشَّاةُ: مەرەكە خوری كەم بوو ، كەم خوری بوو
زَمْر: دەنگ ، ئاواز ، سەدا
زُمْرَة: كۆمەڵ ، گرۆه ، تاقم ، فەوجێك، گەلە خەڵكێكی جیاواز جیاواز
زُمُرُد(حَجَرٌ كَرِيم): زمڕوت ، بەردێكی بەنرخە
زَمْزَام : ئاوێكی زۆر ، بیری زەمزەم كەلەشاری مەككەیە

زَمْزَمَ الشيءُ: دەنگی لەدوور بیستراو دەنگدانەوەی هەبوو

زَمْزَمَ النَّارُ: لقە لقی بڵێسەی هات ، دەنگی بڵێسەی هات

زَمْزَمَ المُغَنِّيْ: بەدەنگەوە ئاوازەکەی وتەوە

زَمْزَمَ الشَّيءَ: پاراستی ، پارێزگاری لێکرد

زَمْزَم: ئاوێکی زۆری لەبەر ڕۆیشتوو ، بیری زەمزەم کەلەشاری مەککەیە

زَمْزَمَة: دەنگی هەورە بروسکە، ناڵەی هەور

زَمْزَمَة: کۆمەڵە خەڵک و گەلە وشترێك

زَمْزَمِيَّة: جەوەندە ، مەتارە

زُمْزُوم: باشترین وشتر ، ڕەوگە وشترێکی باش

زَمِعَ مِنْهُ: سەرسام بوو، تووشی سەراسیمە هات ، سەری سوڕما

زَمَعَ الأرنَب: خێرایکرد ، پەلەیکرد

زَمَعَ الأمرَ عَلَيه وَبِه: سووربوو لەسەری، بەردەوامو چەسپاوبوو لەسەری

زَمَعَ الزُّنْبُورُ: زەردەواڵەکە گیزەی هات، دەنگی لێهات

زَمَع: جۆگەلەی بچووك ، جۆگەلەی لاواز، پەنجەی زیادە ، خەڵکی سووك و نزم، نائارامی، لەرزۆکی و نائارامیەك روو دەکاتە مرۆڤ کاتێ دەیەوێت کارێك ئەنجام بدات ، بڕیاردان بێ پەشیمان بوونەوە

زَمَّعَ (عَزَمَ): بڕیاریدا، نیازی کرد

زُمَّع: زەردەواڵەی بێ چزو ، یەکێك گورج و گۆڵ نەبێت بۆ پێداویستی خۆی

زُمْعَة: پارچە ، پارە ، بەش ، کەرت

زَمَعَة: ئەو مووەی لەکۆتایی قاچی مەڕو بزندا شۆڕبووەتەوە ، تەپ ، قوڵە ، ڕاڕەوی ئاو ، جۆگەلە

زَمَكَ: قارسکردن ، کورت کردنەوە

زِمِك: قنگە جوڕە ، کلکی باڵندە

زَمَكَ الثَّوبَ: جل تەسك کردن یان قارس کردنی

زَمِكَ: تووڕەیی ، ڕق ، قین ، تووڕەبوون بەسەختی

زِمِكَّة: ئەوەی خێراو زوو تووڕە دەبێت

زَمَكَهُ عَلَى: سەری کردە سەر هەتا تووڕەیکرد

زَمَلَ: هاوڕێیەتی کرد، هاوەڵی کرد، لەگەڵی بوو

زَمَلَ الأعْرَج: کەوت بەلایەکداو لایەکی دیکەی بەرز کردبووەوە

زَمَلَ الشَّيءَ: هەڵی گرت ، بەرزی کردەوە

زَمَلَ الرَّفيقَ: لەدوای خۆیەوە سواری کرد، لەپشتی خۆیەوە سواری کرد

زَمَلَ الرَّجُلَ: شوێنی کەوت، دوایکەوت

زَمَلَ الشَّيءَ: شاردیەوە، پەنهانی کرد، دەری نەخست

زَمَلَ الشَّيءَ بِثَوبِهِ أوْ فِي ثَوبِهِ: پێچایەوە بەجل و بەرگەکەیەوە ، لوولی دا پێوەی

زِمْل: یەدەك ، سپێر ، ئەوەی لەدواوە سوار دەکرێ ، بار ، بار پشت

زُمْلَة (رُفْقَة): هاوڕێیەتی ، هاوەڵی، برادەریی ، لەگەڵ بوون

زَمَمَ: بەرانبەرو نزیك

زَمِنَ: گرفتاربوو، توشیارو گرفتاری ناتەواوی لەش بوو
زَمَنْ: رۆژگار ، سەردەم ، چەرخ ، تەمەن ، سەدە ، پێل
زَمِنْ: گرفتار ، تووشیار ، دەردەدار ، ناتەواو ، ناساغ
زَمَنَةٌ: كاتو دەم درێژبێت یان كورت ، رۆژگار ، سەردەم
زَمَنِيٌ: دنیایی ، نا روحانی ، جیهانی
زَمَهَ الحَرُ(إشْتَدَ): تاوی سەند ، گەرمای كرد
زَمْهَرَ : سوربوەوە، سوور هەلگەڕا
زَمْهَرَت العَيْنُ: سوربوەوە لەتورەییدا
زَمْهَرِيرَ(شِدْةُ البَرْد): سەرماو سۆلە، زوقم ، سەرمای سەخت
زُمُورَةٌ: ناپیاو ، كەمێتی پیاوەتیو جوامێری
زَمُوعٌ: خێرا ، تیژ ڕەو ، گورج و گۆلْ
زَمِيتٌ: هێمن ، سالار ، سەنگین ، ئاغر، لەسەرخۆ ، هێواش
زِمِيرْ: كورتە بنە ، كورتە بالاْ
زِمِيرْ ـ زَمِيرْ: جۆرە ماسیەكە دركێكی هەلْتۆقیو لەسەر پشتیەتیو بەزۆریش لەئاوی شیریندا دەژی
زَمِيعْ: ئازایەك بەردەوام بێت لەسەر ویستو ئیرادەی خۆی، ئەوەی راو بۆچوونی باشی هەیە
زَمِيلْ: هاورێ ، هاوەلْ ، برادەر ، رەفیق ، یەدەك ، هاوتا
زَمِينْ: ئەوەی تووشی ناتەواویو ناساغی جەستە هاتووە ، لەش بەبار

ز ن

زَنَى (فَجَرَ):داوێن پیسی‌كرد، زینای‌كرد
زَنَّى: زیناو داوێن پیسی دایە پالْ
زِنَى ـ زِنَاء: ناموس فرۆشی ، بەدرەوشتی، خراپەكاری
زَنَّاءةٌ: یەكێك زۆر داوێن پیسی بكات ، زیناكار
زِنَادْ: پەلەپیتكە ، چەرخ ، بەردو ئەستی ، تێزكە
زُنَار(حِزَام): زیننار ، پشتێن ، كەمەربەند ، كەمەرە
زِنْبَارٌ: ئەوەی روح سووكەو زوو وەلاّم دەداتەوە
زُنْبَر:گوێدرێژی‌بار هەلگر،ئەشكەوتێكی مەزن،روح سووكو قۆشمە
زُنْبَرك: زەنبەلەك ، سپرینگ
زَنْبَق: شلێر ، مێلاخە
زُنْبُور(دَبُور): زەردەوالّە ، ژەنگە سورە ، سورە بۆزە
زُنْبُورٌ أصفَر: زەردە زیرە
زِنْبِيرْ: هەنجیری حەلوانی
زَنْبِيلْ: بەرچنە ، زەمبیلە
زِنَةٌ: كێش ، قورسایی
زَنْج ـ زِنْج: قولە رەش ، زنجی ، زەنگی، رەش پێست
زِنْجَار(صَدَأ): ژەنگ ، خوورك ، لەئاسنو پۆلاو هەموو جۆرە كانێك دەداتو رەنگیشی سورێكی كالّە
زَنْجَبِيلْ: زەنجەفیل ، رەگی گیایەكی گەرمیانی سپییە زۆر توندو تیژەو وشك دەكرێت بۆ چێشتو بۆ نەخۆشی بەكار دەهێنرێ ، شەراب ، مەی ، بادە

زَنْجَرَ المَسْكُوكَاتْ: سکەی لێدا

زَنْجَرَهُ: کۆت و بەندی کرد، بەستیەوە

زَنْجُفْر ـ زِنْجِفْر: بۆیەی ژەنگ، کانزایەکە رەنگێکی سووری هەیەو دەدرێت لەئاسن بۆئەوەی ژەنگ نەگرێت

زَنْجِير: زنجیر، زریزەی ئەستووری ئاسنین، شاران، جۆل، گریّو بەند

زَنِخَ الدُّهْنْ: خراپ بوو، بۆگەنی کرد

زَنِخْ: خراپ، بۆچروك، بۆکردو، گەنیو، بۆگەن

زَنِخْ (زَهُومَةْ): بۆگەنی، بۆ چرۆك

زَنْخَرَ بِمِنْخَرِهِ: فوی تێکرد

زَنْخَرَةْ: پرماندن، پرخە پرخ

زَنَدَ النَّار: کردیەوە، دایگیرساند، هەڵی گیرساند، پێی کرد

زَنَدَ الإِنَاءُ: پڕیکرد، لێوان لێوی کرد

زَنِدَ الرَّجُل: تینووی بوو

زَنَّدَ: درۆیکرد، راستی نەکرد، ناراستبوو

زَنَّدَ السِقَاءَ: مەشکەکەی پڕ کرد

زَنَّدَ فِي الأَمْر: سینەی تەنگ بوو، دڵی بەیەکا هات پێی، بەرچاوی رەش بوو پێی

زَنَّدَ عَلَى أَهْلِهِ: فشاری خستە سەریان، توندبوو لەگەڵیان، رەق و زبربوو، نەرم و نیان نەبوو لەگەڵیان

زَنْد: بازو، مەچەك، قۆڵ، باسك، بازو، چەرخ، بەردو ئەستی، ئێسکی بازوو

زَنْدَةْ: تەرەقە

زَنْدَقَةْ: ئایندارێتی بەرووکەش و رواڵەت، لەناخەوە بێبڕواو بەدەرخستنی باوەڕیش بەرووکەش و بەرچاو

زِنْدِيقْ: بێباوەڕ، گومڕا، کافر، رەفکەر، بێئاین، یاخی، خوانەناس، ئەوەی بۆ رووپامایی گشت رەفتارێك ئەنجام دەدات و لەناخەوە بێباوەڕە

زَرَ الغُلَامُ: کەمەربەند یا پشتوێنی بۆ بەست

زَنَّرَ بِعَيْنِهِ (حَدَّقَ): سەیریکرد، بەوردی سەرنجیدا، پیایدا هەڵیڕوانی، لێی وردبووەوە، چاوی تێبڕی

زُنَّارَةْ: پشتێنی کردە پشت، قایشی پێبەست

زَنَكْ: چینکۆ، لەوح

زَنَمٌ مِنَ الجِمَالِ: ئەو وشترانەی کەبەشێك لەگوێیان براوە

زَنَمَةْ: ئەوەی دەبڕێت لەگوێی وشتر یان مەڕو هەڵدەواسرێ ئەمەش بۆ ئاژەڵە رەسەنەکانە، گۆشتی زیادەی نێو قورگ و گەروو، نیشانە، هێما

زَنِيمْ: بەدخو، بەدڕەوشت، ناکەس، سپڵە، ئەوەی لەرەچەڵەك و نەسەبیدا تاوانبار دەکرێت، بیژوو

زهـ

زَهْ: وشەی پێباش بوونە هەروەها بۆ گاڵتەو قەشمەریش بەکاردێ

زَهَا: هەڵهات، شەوقی دایەوە، رووناکی دایەوە، بریسکەی دایەوە، گەشایەوە

زَهَا النَخْلُ: گەورە بوو، هەڵیدا

زَهَا الغُلَامُ: گەورەبوو، پێگەیشت

زَهَا البُسْرُ: رەنگی کرد

زَهَا النَبْتُ: بەروبوومەکەی پێگەیشت و بەدەرکەوت

زَهَا الشَاةُ: شيرى تيهاتو كاتى زاينى نزيك بوەوە
زَهَا الرِيحُ: هەڵيكرد، داهات
زَهَا الرَجُل: درۆىكرد، خۆى بەزلو گەورە دانا، فيزى كرد
زَهَا فُلاَنَاً: بەسووك تەماشايكرد ، بەسووك دابنا، كێشى بۆ دانەنا
زَهَا الكِبْرُ فُلاَنَاً: خۆ بەزلزانين واى لێكرد خۆى لاپەسەند ببێت
زَهَا السِرَاجَ: چراكەى داگيرساند
زَهَا الرِيحُ النَّبَاتَ:شنەى شەماڵ روەكەى لەراندەوە
زَهَا الأمْوَاجُ السَفِينَةَ: شەپۆلەكان كەشتيەكەيان بڵندو بەرزكردەوە
زَهَا بِالسَيفِ: شەوقو بريسكەى پێدايەوە
زَهَا فُلاَنَاً بِالعَصَا: بەگۆچان لێىدا
زَهَا السَرَابُ: بەدەركەوت ، دياريدا ، هاتە روو
زُهَا: باشى ، چاكى، جوانى
زُهَا الدُنْيَا: جوانو رازاوەى كرد
زَهَادَة(عَدَم الإهْتِمَام): كەمتەرخەمى، گوێنەدان، فەرامۆش كردن
زَهَار: درەوشاوە، بريسكەدار، گوڵفرۆش
زَهَدَ ـ زَهِدَ: وازى لێهێنا ، دەستى لێهەڵگرت ، كەمتەرخەمىكرد، وازى لەدنيا هێنا ، بوو بەسۆفىو دەروێش
زَهُدَ فِي الشَيءِ وَعَنْهُ: وازى لێهێناو دەستبەردارىبوو
زُهْد:خواناسى، دينداری ، ئاينگەرێتى، بىٚ پەيوەند بەدنياوە، گوێنەدان ، پشت هەڵكردن لەشتێك

زَهَّدَهُ فِي الشَيءِ وَعَنْهُ: نەيويستو پشتى تێكرد، نەفسى بەدوور گرت لێى
زَهَرَ(تَلألأ): هەڵهات ، شەوقىدايەوە، گەشايەوە، رووناكى دايەوە
زَهَرَ القَمَرُ أوْ الوَجْه: مانگ يان روو گەشايەوە ، رووناكى دايەوە
زَهَرَ الشَيءُ: روون بوەوە
زَهَرَ الزَنْدُ: ئاگرەكەى رووناكى دايەوە
زَهِرَ الرَجُل:رووخسارى رووناكو گەشاوەبوو
زَهَّرَ: رووناكىدايەوە، شەوقو رووناكى دايەوە، گوڵى دەركرد
زَهْر ـ زَهَرْ: گوڵ ، زار ، خونچە
زَهْرَاء: سپىو رۆشن ، مانگى تابان
زُهْرَة: سپێتىو جوانى سەرنج راكێش
زُهَرَة: لەهەسارە گەڕۆكەكانەو لەلاى پێشينە دێرينەكان بەيەزدانى جوانيان داناوە ، زوهرە ، ناهيد ، شكۆفە
زَهَقَ البَاطِلُ(إضْمَحَلَّ): لەناوچوو، فەوتا، لەناوچوو، نەما، رەويەوە ، دوايى هات
زَهَقَ النَفْسُ: روح لەجەستەى دەرچوو
زَهَقَ الشَيءُ: بەتاڵو پوچەڵ بوەوە، تياچوو ، فەوتا
زَهَقَ الرَاحِلَةَ:پێشكەوتوپێشڕەويىكرد
زَهَقَ السَهْمُ: لەنيشانەكەى دەرچوو، ترازا ، لايدا
زَهِقَ مِنْهُ(تَضَايَقَ): لێى بێزاربوو، لێى وەرس بوو، لێى جارس بوو
زَهَمَ العَظْمُ: پڕبوو، سيخناخ بوو لەمۆخ
زَهِمَ: چەورىو بەزى زۆربوو
زَهَم: چەور ، پڕبەز ، چەڕب، رۆناوى ، تەواشە، دۆنەبوون

زَهْم (شَحْم): بەز ، چەوری ، پیو ، چەوری نێو سکی وڵاخ و ئاژەڵ بێجگە لەدووگ

زَهَم(الرائحة النتنة): بۆگەن ، بۆچروك ، بۆ درِن

زَهَمَ: بۆگەنی گۆشتی چەور

زَهْمَان: پیاوی قەڵەوی گۆشتن

زُهْمَة: بۆنی ناخۆشی گۆشتی چەور

زُهُو: جوانی ، قەشەنگی ، رازاوەیی، نیانی ، لووت بەرزی ، لەخۆبایی بوون، روح زلی ، بەخۆنازین، درۆو دەلەسە ، پووچ و بەتاڵ ، شانازیی

زُهُو: تەڕو پاراویی ، نویّ و تازە ، تازە بەتازە

زَهُوق: لەناوچوو، فەوتاو، ناڕەوا، بەتاڵ ، پووچەڵ

زُهُومَة: بۆگەنی گۆشتی قەڵەوو چەور

زَهِيَ: رۆشن ، رووناك ، بەشەوق

زُهِيَ الرّجل بكذا: وێڵ بوو، سەرگەردان بوو ، سەری لیّ شێوا

زَهِيدْ: کەم ، بچووك ، نەخت ، تۆزێك ، هەندێك ، نەختیّ ، بیّبایەخ ، بیّنرخ ، هیچ و پووچ ، کەم نرخ

زَهِيدْ: دنیا نەویست ، بیّباك لەدنیاو خۆشیوجوانیەکانی، سۆفی ، دەروێش

زو

زُوْ: برنگ ، کەلەخ، مقەستێکی زۆر گەورەیە ئاژەڵی پیّ دەبڕنەوە، جەوی ئاژەڵ بڕینەوە

زَوَى الشيء: شاردیەوە، لای برد ، هەڵی گرت، نەی هێشت، رێگری لێکرد، قەدەغەی کرد

زَوَى المال وغيره: خستیە ژێر رکێفی خۆیەوە

زَوَى عنه الشر: خراپەو شەڕی لێدوورخستەوە

زَوَى عنه حقه: لێی گرتەوە، بیّبەشیکرد لێی

زَوَى الدّهر القوم: تیایبردن ، لەناوی بردن ، سەری ونکردن، نابووتی کردن

زَوَى: خۆی شاردەوە، پەنای گرت، گۆشەگیربوو، پەناو پاسێری گرت

زَوَى الكلام: لەناخەوە خۆی بۆ ئامادەکرد

زَوَائِلْ: ئەستێرە ، ئافرەت ، راوەشکار

زَوَاجْ: ژنهێنان وشوکردن،هاوسەرگرتن، هامسەرایی

زَوَاحِف: خشۆکەکان ، ئەو گیاندارانەی بەخشکە دەڕۆن

زَوَاخِرْ الوادي: گژوگیای دۆڵ و شیو

زَوَادَة: توێشوو ، زادی سەفەر

زِوَار: هەرشتێك وەك قەڵغان و پارێزەرو هەوێنی شتێکی دیکە بێت

زُوّار: ئەوەی زۆر سەردان دەکات

زَوَافِرْ: پەراسووەکان ، ئەو کەنیزەکانەی مەشکە بەلاکەلەکەیان هەڵدەگرن، کەپر

زَوَاقْ: رازان ، خۆ جوانکردن، خۆهەڵاتن ، جوان بوون

زَوَال: نەمان ، تێپەڕبوون ، فەوتان ، ونبوون، لەناوچوون، دوابڕان

زَوَال الشمس: خۆر ئاوابوون ، ئاوابونی خۆر

زَوَالْ: زۆرو فرە جووڵە

زَوَان: مرۆر، دانەیەکی رەشباوی تاڵە لەناو گەنما ئەڕوێ
زَوبَر: پایەو ستوون ، کۆڵەکە
زَوبَعَة(هَيَجَان الرِيح): رەشەبا ، گێژەڵوکە ، شڵێوە ، گەردەلوول ، رەهێڵە
زَوَّجَ: ژنی هێنا ، شوی کرد
زَوَّجَ فُلاَناً: ژنی بۆ هێنا
زَوَّجَ في قَوم: ژنی لێهێنان
زَوْج(قَرِين): مێرد ، هاوسەر ، هامسەر
زَوْج الإبْنَة: زاوا ، مێردی کچ
زَوْجُ الأُخْت: مێردی خوشك ، زاوا
زَوْجُ الخَالَة أوْ العَمَة: مێردی پوور
زَوْجُ الأُمْ: باوەپیارە ، زڕباوك
زَوْجَان: ژن و مێرد ، دوان ، جووت
زَوْجَة(قَرِينَة): ژن ، خێزان ، ئامسەر، هاوسەر
زَوْجَةُ الأبْ: باوەژن
زَوْجَةُ الإبْن: بووك ، هاوسەری کوڕ
زَوْجَةُ الأخ: براژن ، هاوسەری برا
زَوْجَةُ الخَال: خاڵۆژن ، هاوسەری خاڵ
زَوْجَةُ العَمّ: ئامۆژن ، هاوسەری مام
زَوْجَةُ الزَوج(ضُرَّة): هەوێ ، ژنی پیاو
زَوْجَةُ أخ الزَوْج: هێوەرژن
زَوْجِي: ژمارەی جووت ، جووت
زَوَّدَ: خواردن و ئازوخەی دایە
زَوَّدَ بِكَذَا: دایە ، پێی بەخشی ، پێیدا
زَوِرَ: لاربوو، خواربوو، گێڕبوو
زَوَّرَ: درۆی رازاندەوە
زَوَّرَ الكَلاَم: هەڵیبەست ، دروستیکرد ، هۆنیەوە
زَوَّرَ الزَائِر: ڕێزی گرت، پێشوازی لێکرد
زَوَّرَ الشَهَادَة: بەتاڵی کردەوە، پووچەڵی کردەوە
زَوَّرَ نَفسَهُ: شتی پووچ و بەتاڵی دایە پاڵ نەفسی خۆی
زَوَّرَ عَنْهُ: لاربووەوە لێیی، لێی لایدا
زَوَّرَ فُلاناً عَلَى نَفسِهِ: تاوانباریکرد لەسەری
زَوَّرَ الشَيء: تایبەتی کرد
زُوْر: درۆ ، دەلەسە ، هەڵبەستنی تاوان
زَوْر(أعْلَى وَسَط الصَدْر): بەشی سەرووی سنگ
زَوَرْ(عَوَج الزَور): سنگخوار، سنگ گێڕ، لاریی سنگ
زَوْرَاء: کەوان ، بیری قووڵ ، قاپی
زَوْرَة: دووریی ، یەکجار سەردان کردن، یەك دیدار
زَوْرَق: بەلەم ، گەمێ ، کەشتی
زَوْرَق بُخَارِي: کەشتی هەڵم
زَوْف الطَائِر: باڵ راوەشانی باڵندە لەسەر زەوی، باڵە فرەکردن
زَوْفَى ـ زَوْفَاء: رووەکێکە گەڵایەکی ناسکی هەیە
زَوَّقَ (زَخْرفَ ـ زَيَّنَ): رازاندیەوە، نەخشانی،ئارایشتیدا ، دەستی پیاهێنا
زَوَّقَ الكَلاَم: قسەکانی رازاندەوە
زَوَّقَ البَيت: نەخشداری کرد
زَوَّاقَة: ئەوانەی مالان دەڕازێننەوەو نەخشی تێدا دروست دەکەن ، نەخشکاران
زَوَّلَ: تازەو چاکسازی تێدا کرد

زَوَلْ: کەس ، پیاوی چاكو باش، لێهاتوو، نەرمو نیان، روح سووك ، سەختیو بەلاّ ، نەهامەتی

زَوْلِيَة(**بِسَاط**): مافور ، لاکێش ، فەرش ، راخەر

زَوْم: رینگاوی روەك ، ئاوکی روەك ، جۆرە خۆراکێکی بەتامو لەزەتە

زۆور : ئەوەی زۆر سەردان دەکات

زووف:رۆینی شلەپەتیّ ، خاووخلیچکی، خاوە خاوە

زَوِيل: جووڵە ، بزووت ، جونبووش

زي

زِيّ: بەرگ ، پۆشاك ، جلو بەرگ، باو، مۆدە ، شێواز ، شێوە ، سەروسیما ، دیمەن

زَيّا(**أَلْبَس**): کردیە بەری ، پۆشی ، لەبەریکرد

زَيَاتْ(**بَائِع الزَيت**): رۆن فرۆش

زِيَاح: ئاهەنگێکی مەسیحیيە تێیدا شتە پیرۆزەکان هەڵدەگرنو نیشانی بینەرو ئامادەبووان دەدرێت یان بەسەریاندا دەگەڕیّ

زِيَادَة: زۆری ، زۆربوون ، پەرەسەندن، سەربار ، خستنەسەر، زیادی ، سەرەپارچە ، برشت

زِيَادَةً عَلَى ذَلِكَ: سەرەڕای ئەوە ، وێڕای ئەوەش ، لەگەلّ ئەوەشدا ، هێشتاش

زِيَادَةً عَنْ: زۆرتر ، زیاتر ، فرەتر

زِيَار(**غَمَامَة**): دەم بەستی ئاژەلّ ، دەمەوانە ، لەواشە ، دەم بەست

زِيَارَة: سەردان ، بەسەرکردنەوە، دیدەنی ، چوون بۆ سەردانی شوێنی پیرۆزو مەزارگە

زَيَّاط: قاووقیژکەر ، ئەوەی هەر ئەقیژێنیّ، هاوار هاوارکەر

زَيَّاف: خۆبەزلزان ، بەفیزو دەعیە ، بەدەمار ، شێری بێشەلاّن

زَيْبَقْ: جیوە ، بزووتە

زَيَّتَ الطَعَامَ: رۆنی تێکرد ، زەیتی تێکرد

زَيَّتَ الشَيء: چەوریکرد بەزەیت

زَيَّتَ القَوم: زەیتی دەرخوارددان ، توێشوەکەیانی کرد بەزەیت

زَيْت: رۆن ، چەوری ، زەیت ، رۆنی زەیتوون

زَيْتُون: زەیتوون ، دارێکی بەناوبانگە

زَيْتُونِيّ: زەیتوونی، گیایی ، وەك رەنگی زەیتوون

زِيْجْ: ئەوپەتەی وەستاو بیناکاران بۆ رێککردنی دیوار دەیبەستن ، شاقولّ ، خشتەیەکە بۆ دیاریکردنی جموجووڵی هەسارە گەڕۆکەکان

زَيَّجَ ـ تَزْيِيجاً: مێلێکی لاکێشەیی کێشا

زَيَّجْ: مێلی لاکێشەیی کەبەقەلّەم کێشرابێت

زَيَّدَهُ: گەشەی پێدا ، پەرەی پێدا ، نەش‌و نمای پێکرد

زَيْرَ البَيطَارُ: دەمی ئاژەڵەکەی بەست، بەستی

زِير: خوو عادەت ، دابو نەریت ، کەتان

زَيْرُ المَاء: مەرکانەی ئاو ، کوپە

زَيْرُ النِسَاء: مێباز ، چاوبز ، دڵتەڕ ، چاو لەدەر

زِيرَة: چۆنیەتی سەردان و زیارەتکردن، داب و نەریت ، ڕێو ڕەسم ، ئەوەی حەز بە قسەو گفتوگۆ لەگەڵ ژنان دەکات بەمەبەست و نیازی پاک و بێگەرد

زِيز: جانەوەرێکی بچووکە دەفڕێ و زۆر لەسەر دار دەوەستێ و ویزە ویزێکی هەیە

زَيْزَفُون: درەختێکە گوڵێکی سپی دەردەکات و بۆ چارەسەرو تەداوی بەکاردێت

زِيزِيَات: گرۆهو کۆمەڵە جانەوەرێکە

زَيْطَة: قاووقیژ ، هەراو هوریا ، دەنگە دەنگ

زَيَّغ (عَوَّجَ): خواری کردەوە، چەمانیەوە، چەوتیکرد

زَيْغ: لەراستی لادان ، لادان ، ترازان ، سەرلێشێوان

زَيَّفَ الدَّرَاهِم: پارەی قەڵبی دەرکرد، پارەی تەزویری دەرکرد

زَيَّفَ الرَّجُل: خەشم و قینی لێی بوو، رقی لێی هەستا

زَيَّفَ البِنَاءُ: بەرزبوەوە، بڵندبوەوە

زَيْف: قەڵب ، ساختە ، تەڵەکە ، ناپاکی ، رایەڵە ، کۆڵەکە ، پایە

زَيَّقَ الثَّوبَ: ملوانی بۆ کرد

زِيق: ملوان ، ملوێنکە ، شاقوڵ

زِيك: جرت ، رەفتارێکی گاڵتەجاڕییە لەبەرانبەر کەسێکدا دەکرێ کە قسەیەك بکات و جێگەی گاڵتە یان پێناخۆش بوون بێت

زَيَّلَ: جیایکردەوە، پەراگەندەی کرد، لەیەکی بڕی

زَيَلَ (تَبَاعُد بَينَ الفَخْذَين): لنگ بلاوی ، گەلاو گەل

زَيَّنَ: جوانیکرد، رازاندیەوە، دەستی پێدا هێنا، ئارایشتیدا

زَيَن (حُسْن): جوانی ، قەشەنگی ، شۆخی ، رازاوەیی

زِينَة: خشل ، رازاندنەوە، گوڵی ئەستەمبوڵی ، ئەوەی بۆ جوانی بەکاردەهێنرێ

زَيَّنَهُ: جوانیکرد، ئارایشتیدا ، رازاندیەوە

زُيُوغ: ئارەزوو ، ویست ، مەیل ، خواست

زَرَّافَة (زەرافە)

زَغْبَاء (ئەسپی بەڵەك بەڵەك)

زَمَّارَة (زوڕنا)

زُحْلُوقَة (جۆلانە)

زَمْزَمِيَّة (مەتارە)

زَنْبِيل (بەرچنە)

زَامِرٌ

(زوڕنا ژەن)

زَبِيل (زەمبیلە)

وردة حمْراء (گوڵی سوور)

وردة بيضاء (گوڵی سپی)

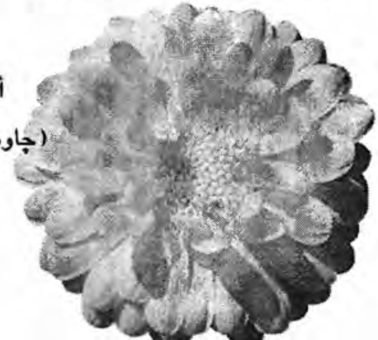
زنبق (شلێر)

أقحوان أحمَر (چاوە پشیلەی سوور)

زهرة ارجوانية (گوڵە ئەرخەوان)

أقحوان أصفر

(چاوە پشیلەی زەرد)

زَهرَة الخَطَم (دەمە شێر)

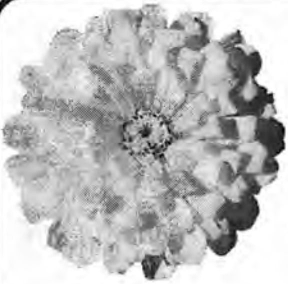
وردة بنفسجية

(گوڵی مۆر)

وردة أقحوان

(چاوەپشیلە)

وردة صفراء

(گوڵی زەرد زەرد)

وردة حمراء (1)

(گوڵی سوور)

وردة حمراء (2)

(گوڵی سوور)

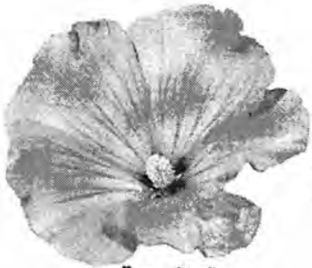
وردة بنفسجية (1)

(گوڵی مۆر)

وردة عباد الشمس

(گوڵە بەرۆژە)

وردة بنفسجية (2)

(گوڵە هێرۆ)

وردة حمراء (3)

(گوڵی سوور)

وردة زنبق (گوڵە زەنبەق)

وردة قطنية (گونە قەیفە)

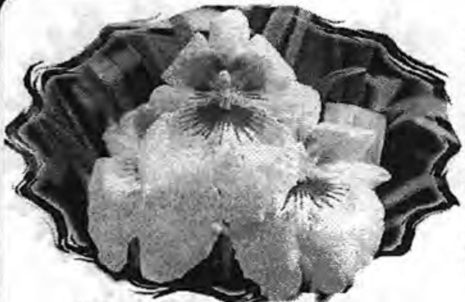

ورد جوري (گوڵە باخ)

ورود بنفسجية

(گولی مۆر)

ورود بنفسجية

(چاوه پشیله)

تشكيلة وردية

(گەلە گولێکی هەمە رەنگ)

وردة قرنفل

(گوڵەمێخەك)

وردة سوسن(گوڵە سۆسەن)

وردة بنفسجي (گوڵە وەنەوشەیی)

ورد ربيعية (هەمیشە بەهار)

١٢ حرف السين

س

س

س: دوانزەیەم پیتی زمانی عەرەبی‌یەو دەچێتە سەر کرداری رانەبوردوو رامی دەکات بۆ داهاتوو

س أ - س أ

سَاءَ الأَمْر فُلاناً: دلگیرو خەمناکی کرد، تووشی غەم‌وپەژارەی‌کرد، دلتەنگی‌کرد

سَاءَ بِهِ ظَنّاً: گومانی خراپی پێبرد ، خراپ لێی تێگەیی

سَاءَ الشَّيء: خراپەو بەدی‌کرد، تێکچوو، شێوا

سَائِبْ: رەها، وازلێهێنراو، وێلّ ،ترازاو، دەرچوو، سەربەست‌و ئازاد ، والآکراوە

سَائِبَة: فەرامۆشکراو ، کۆیلەیەك ئازاد بکرێ ، ئەو وشترەی لەنەفامی‌و جەهالەتا بەرەلآ دەکراو بەهۆی ئەوەی کەدەسکی بوبوو هەردەیان مێچکەبوون ئەوجا نەسواری دەبوون‌و نەشیرەکەشیان دەخوارد مەگەر کوڕی خاوەنەکەی یان میوانێك بیانخواردایەتەوەو سواری ببونایە وێڕای ئەوەش لەسەر ئاوو لەوەڕگاکانیش پەرێزی بۆ دانەدەنرا هەتا دەمرد

سَائِحْ: گەشتیار ، گەڕیدە ، جیهانگەڕ، پەیوەست بەئاینەوە، رێبوار

سَائِدْ: باو ، قاو ، زالّ، سەرگەورە، سەرۆك، سەروەر، سەردار، بەناوبانگ

سَائِرْ: گشت ، هەموو ، سەراپا ، سەرتاپا ، دەڕوات ، لەگەڕدایە، بزۆك ، بزێو ، لەپێشەوە ، پاشماوە

سَائِسْ(مُدَبِّرْ): بەڕێوەبەر ، سەرکار، رامیار

سَائِطْ: ناسك ، باریك ، ئاودار

سَائِغْ: شیاو، گونجاو ، شایان ، رێ‌پێدراو، بەتام‌و خۆش، بەلەزەت

سَائِقْ: لێخوڕ، شۆفێر ، ئاژۆتە ، ئاژوە، ئاژۆ ، کەسێك ئوتومبیل لێخوڕێ

سَائَلَ: پرسیاری کرد، داوای‌کرد، خواستی

سَائِلْ: پرسکەر، ویستەر، داواکەر ، سوالّکەر ، بلەنگاز، ویستدار، شلە ، شلەمەنی

سَائِلَة: سپێتی نێو چاوی ئەسپ

سَائِمْ: شوان ، شڤان ، گاوان ، مێگەلەوان

سَائِمَة: ئاژەلّ ، مالآت ، مەڕو مالآت

سَابَ: رۆیی ،وازی لێهێنا ، دەستبەرداری‌بوو،خاوی‌کردەوە، پەڕانی ، بەریدا ، کۆپی‌کرد

سَابَ المَاء: رۆیی ، لەبەری رۆیشت بەگشت لایەکدا

سَابَ الرَّجُل: بەخێرایی رۆیی ، تیژ تێپەڕیی ، تێی تەقان

سَابَ فِي كَلَامِهِ: بیْلێكۆڵینەوە شانی پێداكرد، خۆوسەر كردی ، دەستی دایە قسەكردن بیْرامان و گویْ پێدان

سَابَ الدَّابَةَ: رۆیی بەپێی ویستی خۆی، جڵەوی بۆشلكراو چوو بۆ ئەو شوێنەی خۆی گرتیەبەر

سَابَّ: جنێوی پێدا ، قسەی ناشیرینی كرد بەرامبەری

سَاب: دلْرفێن ، دیلكەر

سَابَاط: ڕاڕەو ، ڕاگوزەر ، دالاْن ، لیوان ، نێودەركە ، ناقدەر ، كەلەگی، هەودان ، بندەرگە ، ڕێگەی بەدیواری سەرداپۆشراودا

سَابِحٌ: مەلەوان ، مەلەكەر

سَابِحٌ مِنَ الخَيْلِ: ئەسپی تیژڕەو ، ئەسپی خێراو گورج و گۆلْ

سَابِحَاتٌ: بەكەشتیو ئەستێرەكان دەگوترێت

سَابِحَةٌ: ئەسپی تیژ ڕەوو خێرا

سَابِرِيٌّ: خورمایەكی زۆر بەتام و دەگمەنە ، قەڵغانێكی پتەوو قایم، جلو بەرگی ناسك و باش

سَابِعٌ: حەوتەم ، حەوتهەم

سَابِعَ عَشَرَ: حەڤدەیەم ، حەڤدەهەم

سَابِغٌ: تەواوو لەباری هەمووشتێك ، كلكی درێژو شۆڕبووەوە

سَابِغَةٌ: گوشادو فراوان، بەرین

سَابَقَ: پێشبڕكێیكرد، پێشكەوتنیكرد، بۆڕبۆڕێنیكرد

سَابِقٌ: پێشكەوتوو ، پێشین ، بەردەم، ڕابردوو، تێپەڕیوو، پێشوو ، یەكەم ئەسپی پێشكەوتوو

سَابِقٌ لِأَوَانِهِ: هێشتا كاتی نەهاتووە، پێش كاتی خۆی

سَابِقاً: جاران ، لەوەپێش ، جاری جاران ، ئەوسا ، زوو

سَابِقَةٌ: ڕابردوو، پێشەنگ ، ڕۆیشتوو ، تێپەڕیوو ، بەسەرچوو

سَابِلَةٌ: ڕێگەیەك گیرابێتە بەر ، ئەوانەی بەرێگەیەكدا تێدەپەڕن و رادەبوورێن

سَابُوط: گیاندارێكی دەریاییە

سَاتِرٌ: پارێزەر ، پارێزگا

سَاتَرَ: دوژمنایەتی بەنهێنی لەدلاْ بۆ حەشاردا

سَاجٌ: چادر یان جبەی سەوزو ڕەش ، درەختێكی هندییەو دارێكی جوانی هەیەو بەكاردەهێنرێ

سَاجِدٌ: چەماو ، كڕنووش بردوو

سَاجِرٌ(السَّيْلِ الَّذِي يَمْلَأُ كُلَّ شَيْءٍ): لێشاو ، پڕكەر ، ئاوی زۆر بەتەوژم و خوڕ

سَاجَرَةٌ: هاوەڵایەتی بەپاكی لەگەڵدا بەست

سَاجِعٌ: سەروابێژ ، پاشبەندگۆ ، وتیاری سەروارێك

سَاجِسِيٌّ: بەرانێك خورییەكەی سپی بێت

سَاجَلَ: پێش برکێی لەگەڵكرد، بۆڕبۆڕێنی لەگەڵ كرد

سَاجَلَهُ: بۆڕبۆڕێن و شانازی كرد لەبەرانبەری

سَاجِمٌ: ئەشك ڕێزان ، فرمێسك ڕشتن بەخوڕ، فرمێسك هاتنە خوارەوە بەگۆنادا

سَاجِنْ:زینداني ، بەندەگی ، تاوانبارتر، راگیراو ، حەپسکراو

سَاجُور(غُلّ): تەوق ، کـۆت ، پێوەند، زنجیر ، گـەوی دەوری مـلو گـەردن ، ئـەو ملوانکەیـەی دەکرێتـە ملـی سەگوو..

سَاجٍ (سَاكِنْ ـ فَاتِرْ): کشومات ، کپ، بێدەنگ ، ئۆقرە گرتـوو، داسـەکناو ، ئارام

سَاجِيَةٌ: شـەوی خـامۆشو هێمـن ، شەوی بێدەنگو کشو مات

سَاحَ: گەشتی کرد ، بەسەر زەویـدا بـۆ گەڕانو خواناسی هاتوو چۆیکرد

سَاحَ المَاءُ(جَرَى): ئاوەکـە لەبـەریی رۆیی

سَاحِبٌ: راکێشەر ، وەرگر

سَاحِبَةٌ: بارکێش ، باکێش ، تراکتۆر

سَاحَةٌ: مـەیدان ، یاریگا ، گۆڕەپـان ، ساحە ، تەختایی ، زەوی ، حەوشە

سَاحِرٌ: جادووگەر ، جادوباز ، ساحیر، جوکی،دولبەر،سیحرباز ، ئەفووسنگەر، چاوبەست ، تەلەسم نووس،چاپۆلگـەر، چاوبەستی ، پیشەی جادووگەر

سَاحِقٌ: هـاڕەر ، کوتـەر ، شـتێك یـان کەسێك کەئەوکوتێ

سَاحَلَ القَـومَ بِـأولادهِمْ: وەچـەو نەوەکانیان هێنا بۆ کەناری دەریا بۆ گەشتو گوزار

سَاحِلٌ: رۆخ ، کەناری دەریا ، قـەراغ ، لا ، تەنیشت ، رەخ ، مۆرد ، لێـوار ، چالاف ، کەف ، گـوێی ئـاو ، سـیلە ، تەنگاڵ، زیوار، کلا ، بەر ، لچ دەریا

سَاحِلِيٌّ: رۆخی ، کەناریی ، دەریـایی ، زێواریی

سَاحَنَ: پێی گەیی ، بەباشـی مامەڵـەی لەگەڵ کرد، خۆش هـەڵسو کـەوت بـوو لەگەڵی

سَـاحِيَةٌ: بـارانی خـوڕو لێزمـە کەچینەکانی زەوی تەڕ دەکات ، لێزمە باران

سَاخَ(غَاصَ): نقوم بـوو، بـەقولا چـوو، بەناوا قوپا

سَاخَ فِـي الطِيـنْ: بـەنێو قوڕەکـەیا رۆچوو ، نوقم بوو

سَاخَ الشَيءِ فِي المَاءِ:نیشت ، نوقمبوو، دیار نەما

سَاخَتْ بِهِمُ الأرْضُ: زەوی نغرۆی کردن، بردنی بەنێو قوڵاییو ناخی زەویدا

سَـاخِرٌ(مُتَـهَكِمٌ): گاڵتەکـەر ، تەشـخەڵەباز ، گاڵتـە بـاز ، تیزەجـاڕ پێکراو

سَاخِرَةٌ: کەشتی چارۆکەدار

سَـاخَفَ: گاڵتـەکردن لەگـەڵ یـەکدا، شۆخیو گاڵتەجاڕیی کردن بەیەك

سَـاخِفَةٌ: گاڵتـەی پێکـرد ، کـردی بەتیزەجاڕ ، پێی رابوارد

سَاخِنٌ: گـەرم ، تـەوژمی خـۆرو ئـاگر ، بەتین ، تاودان

سَادَ: رێزدارو شکۆمەندی کرد

سَادَ قَوْمَهُ: بوو بە سەرداروگەورەیان ، دەنگوبڕیاری رۆیی‌بەسەر نەتەوەکەیدا

سَادَ السُكُونُ: هێمنی بالآبوو ، ئـارامیو ئاسایش باڵی کێشا

سَادَ الإضْطِرَاب وَالفَوْضَى: بوو بەئاژاوە، ئـاژاوە کەوتـەوە ، بوویـە ئـاخۆڕان و بخۆران ، گێرە شێوێنی بڵاو بوەوە

سَادَة: چاوێکی کەش و کـراوە بـەڵام بەباشی نەبینێ

سَادَة: سـەرگەوران ، پیـاو مـاقوڵ و گەورەیان ، ساکار ، ئاسایی

سَادَتِي وَسَيِدَاتِي: برایـان و خوشـکان ، گوێگران ، بەرێزان

سَادج: درەختێکە لەسـەر ئـاو دەڕوێ و بێ ڕەگ و ریشەیە

سَادحَة: ئـەو هەورەبروسـکەیەی کـە هەمووشتێك دەهێنێتە لەرزەو ترس

سَادِر: وڕ ، سەرسام ، سـەر سوڕماو ، سەراسـیمە، واق وڕمـاو، دامـاو ، واق وڕك بووگ،سەرمەند، کاس ، پەشۆکان

سَادِس: شەشەهەمین ، شەشەمین

سَادِسْ عَشَرْ: شانزەیەم ، شانزدەیەم

سَادِسَاً: شەشەم ، شەشهەم

سَـادِنْ: مجـەور ، مجێـور ، مـزدەور، خزمەتکاری مزگەوت و کەنیسەو شوێنە پیرۆزەکان

سَاذِجْ(سَلِيم النِيَة): ساویلکە ، دڵپاك ، سادە ، خۆش باوەڕ ، بێ نەوا ، سـانا ، بەستەزمان

سَـارَ: ڕۆیـی ، ڕۆیشـت ، تێپـەڕی ، گوزەری کرد، جوولاً ، بوو بەباو مۆدە، ئیشی کرد، کەوتەگەڕ، پێشکەوت

سَارَ الدَّابَة:سواری بوو،چوە سەرپشتی

سَارَ السُـنَّة: پـەیڕەوی کرد، کرتیەبـەر، کاری پێکرد

سَـارَ الكَلاَم أوْ المَثَل فِـي النَّـاس: بـلاّو بوەوە، قاوی داخست

سَارَ(مُفْرِح):دڵخۆشکەر ، خۆشی گەێن، هەواڵ و شتێ کەدل خۆش دەکا

سَـارَى صَاحِبَـهُ: بەشـەو لەگـەڵ هاوەڵەکـەیدا بەرێکـەوت و ڕۆیـی ، هاوشانی هاوەڵەکەی ڕۆیی بەرێوە

سَـارَاهُ مُسَـارَاة: شـانازی کرد، فەخری کرد، خۆی هەڵنا

سَارِبْ: دیارو بەرچاو ، ئاشکراو دیار

سَارِحْ: شوان ، شڤان

سَارِحْ الفِكْر(شَارِدْ العَقْـل): بیروخـەباڵ ڕۆیشـتوو، پـەژارەدار، غـەمبار، یـەکێك بیروهۆشی دەڕوات و خەیاڵ دەیباتەوە

سَارِحَة: ئاژەڵ ، مەڕو ماڵات

سَـارَعَ:پەلـەیکرد،دەستپێشـخەری کرد، خێرایی کرد، دەست و بردی کرد

سَارَعَ فِـي الأمْـر: بەچوسـت و چـالاکی و بەدڵەوە کـردی، بـەدڵ تێکۆشـاو خـۆی ڕەنجاند لەکارەکەدا

سَـارَقَ النَّظَـر:بەنـهێنی تەماشـایکرد، بەپەنهان و دزییەوە چاوی تێبڕی

سَـارَقَ السَـمْع: بەنـهێنی گـوێی بـۆ هەڵخست ، گوێی لێگرت

سَـارِقْ: دز ، جـەردە ، مالـبڕ، دەس پیس ، ناپاك ، دزۆك ، ئەبابۆز ، کەسێ ماڵی مەردوم بەنهێنی دەبات

سَارَقَهُ النَّظَر: دوان بەجیاو هەریەك بۆ یـەکتریان ڕوانـی و نەیانهێشـت کەسـی دیکە پێیان بزانێت

سَارِيْ: درەختێکە ، شێری بێشەڵان

سَارِيَة: درم ، پەتا ، ئـاهۆ ، پەسیو ، درمانـە، ئاسـم ، کۆمـاج ، نەخۆشـیەك لەکەسێکەوە دەگوێزرێتەوە بۆکەسانی دیکەو هەروەها ..

سَارِيَةٌ مِنَ السَحَاب: ئــەو هەورانــەی بەشــەو هــەڵدەدەن ، بــارانێك بەشــەو دابكــات ، قــەوان ، دارو كاریتەیــەك لەنگەری كەشتی رادەگریّ

سَاسَ الدَّوَاب: رایهێنا ، مەیتەریكرد، رامیكرد

سَــاسَ القَــوم: بــەڕێوەی بــردن، پێشەوایەتیو رابەرایەتی كردن

سَــاسَ الطَعَــام: مۆرانــەی تێكــەوت، خۆرەو مۆرانەی تێكەوت

سَاسَ الأَمْر: جێبــەجێیكرد، بــەڕێوەی برد

سَاسَ الشَاةُ: گەنــە تێیــدا ، گەنــە دایــە پێستەكەی

سَاسَ الأُمُور: رێكــی خســتو كاروبــاری چاككرد

سَــــاسْ: فـــــەرمانڕەواو گـــــەورەی نەتەوەیەك،ریش سپی گرۆهو كۆمەڵێك، بەڕێوەبەر ، سەركار

سَـاطَ: بــەقامچی لێیــدا، فەلاقــەی كــرد بەقامچی

سَـاطَ الشَــيء(خَلَطَــهُ): تێكــەڵیكرد، تێكیدا،شڵەژانی، شڵەقانی، ئاوێتەیكرد

سَـاطَ الأَمْـر: تێكیــدا، ئاوێتــەی كــرد ، شڵەژانی، شڵەقانی، سەروژێریكرد

سَــاطَ الحَــرْب: ڕووبــەرووی بــووەوە، دەستی پێكرد

سَاطِي الرَجُل: توندو رەق بوو لەگــەڵی یــان نــەرمو نیــان بــوو، لەوشــە دژە یەكەكانە

سَــاطِرْ(قَصــاب): قەســـاب،گۆشـــت فرۆش، ئاژەڵو ماڵات سەربڕ

سَـاطِعْ: درەخشــان، شــەوقدار، تابــان، درەوشــەدار، بریقــەدار، تروســـكەدار، دیار، ئاشكرا، روون

سَـاطُور: كـێرد، قیمـەكێش، ســیكارد، كــارد، چــەقۆی گــەورە، چێر، چزلــك، جەخار، كێلد

سَــاطِي: ئـــەو ئەسپـــەی لـــەكاتی غارغارێندا كلی بەرزدەكاتەوە

سَاعَ الشَيء: ون بوو، نەما، دیار نەما

سَـاعَ الإِبِـل أَوْ المَاشِيَة: لەلەوەڕگاكــەیا ونبوو دیارنەما

سَاعَى: لەهەوڵو كۆششــدا زیــاترو پــتر هەوڵیدا لەبەرانبەرەكەی

سَـاعَاتِي: ســەعاتچی، ســەعات ســاز، سەعات فرۆش

سَاعَةْ: ئێستا، هەرئێســتا، دەمــاودەم، حاڵی حازر، عەلعان، كاتژمێر، سەعات

سَـاعَدَ: یارمــەتی یــەكیاندا، كۆمــەكی یەكتریان كرد

سَاعِدْ: سەرگەورە، ســەرۆك، ســەردار، باڵادەست، سەروەر، باسك، بازیبەنگ

سَـاعِدُ الطَيرِ: بــاڵ، دەســتی بــاڵدار، چنگی باڵندە، شاقەل

سَاعِدَةْ: دارێكە بەكرەی پێــوە بــەندە، راگوزاری ئاو كەدەچێتەوە سەر رووبار، مولوولــەكانی مۆخ یــان ئــەو رەگانــەی شیریان پێــدا دێــت لــەگواندا، بــازنی ئاڵتوونی یان زیوو

سَاعَرَ: مامەڵەی لەگەڵكرد،معامەلەیكرد

سَــاعَفَ: یارمــەتیدا، هاوكــارییكرد، هاریكاریی كرد، كۆمەكیكرد

سَاعِلْ: گــەروو، بــن ، قورقوڕاگــە یــان شوێنی كۆكە

سَاعُور: ئاگر، تەنوور
سَاعُورَة: ئاگر، ئار، ئاور، ئاقر، ئـازەر، ئاهێر
سَاعِي: نـێراو، رەوانـەکراو، نمـایندە، شۆڤار
سَاعِي البَرِيد: پۆستەچی، نامەبـەر، تەنەر، چەپەر
سَاغَ الأَمْر: شـیا ، گونجا، لـوا، سـازا، کۆك بوو
سَاغَ الشَّرَابُ: باش قـوت چـوو، ئاسان بەگەرودا رۆیی، نەرمە قوت بوو
سَـاغِبْ: برسـی، ئـاورا، گیـاندارێك پێویستی بـەخواردن هـەبێتو گـەدەی خالّی بێت
سَافَ: فـەوتا، نـەما، لەدەسـت چـوو، لـەناوچوو، تیـاچوو، پـەکی کـەوت ، لێبوەوە
سَافَ المَالُ: ماڵەکەی تیاچوو، فەوتا
سَـافَ عَلَيـه: ئـارامی گـرت لەسـەری ، هێمنو بەئارام بوو لەسەری
سَافَ الشَّيء: جار لـەدوای جار گوتـی دەیکەمو کەچی دوایخست
سَـافَ الأَمـر: سەرپشـکی کـرد چـی دەکات بیکات ، دایە دەستی خۆی
سَافْ: چـین ، ریـز ، سـاف ، چینـە خشتو بلۆکێك لـەدیوارێکدا هـەروەها باڵندەیەکە راو دەکرێت
سَـافَت المَاشِيَة: بـەلاو دەرد لێـی داو تیاچوو، قڕی تێکەوت
سَافَة: ریـزو چینێك لـەقوڕو خشـت ،
سَـافَة ـ سُوفَة: زەوییـەکی بـەردەلانی تۆکمەو پتەو

سَافِحْ: رێژان ، هاتنە خـواری فرمێسـك بەخوڕ
سَـافَرَ إِلَـى بَلَـد كَـذَا: رۆیـی بـۆ فلانـە وڵات، چوو ، سەفەری کرد
سَافَرَ فُلان: مرد، گیانی سپارد، روحـی دەرچوو
سَـافَرَ الرِيـحُ الغَيَـم: رەوانیـەوە، بـا هەورەکەی پالٌ پێوەناو رایدا
سَـافَرَتْ عَنْـهُ الحُمَـى: تاکـە بـەریدا، خاوبوەوە، تاکەی لەکۆڵ بوەوە
سَافِعَة: زەبرو شوێنەواری ژار
سَافِعَهُ: لێیـدا ، پیـایدا کێشـا ، شـوێن پێی هەڵگرتو جەنگا لەگەڵیدا
سَـافِلْ: نـزم ، سـووك، رسـوا، بەدرەوشت، بەدخوو، نامەرد
سَافِلَة: دوا ، پاش ، پشت
سَـافِلَة النَّـهْر: خـواری رووبـار، لای خوارەوە
سَافَلَهُ: لەبەد رەفتاریدا هاوشانی بـوو، هاوشـانی ئـەوی کـرد لەبـەد رەفتـاریو خراپەدا
سَافَهْ: گێل ، کەودەن ، گەمژە، یەکێك زۆر تینووی بێت
سَافَهَهُ: قسەی پێگوت ، جنێوی پێدا ، پیایدا هەڵشاخا
سَافَهَه الدَنّ: گۆزەکـەی لـەپالٌ خۆیـدا داناو جار لەدوای جار لێی خواردەوە
سَـافَهَهُ الشَّـراب: زۆری خـوارد، فـرەی خوارد، بێ گوێ پێدان خواردی
سَافِيَاء(غُبَار): تەپو تۆز، تۆزو خۆڵ، باو تـۆزو خـۆڵ، تـۆزو گـەردی خـۆڵ، گەردەلوول

سافِين: رەگێکە لەپشتدا بەستراوە بەدڵەوە
ساقَ: لێی خوڕی، هەژانی، بردی بەرێوە
ساقَ الماشيَةَ: ئاژەڵەکانی لێخوڕی
ساقَ الحديثَ: قسەکانی گێڕایەوە، وتەکانی باسکرد
ساقَ إليهِ المالَ: پارەی بۆ نارد، خستیە بەردەمی
ساقَ المريضُ: روحی سپارد، گیانی لەدەستدا
ساقَ اللهُ إليهِ خيراً: پەروەردگار خێری تووشکرد، خێرو چاکەی بۆ نارد
ساق (رِجْل): پێ، لاق، باق، پەی، لنگ، لینگ،لەران بەرەو خواری گیاندار
ساقَى: لەگەڵی خواردیەوە
ساقاهُ وتَساقيا: هەریەك ئاویدا بەوی دیکە
ساقاهُ في أرضِهِ: بەگەری خست لەزەوییەکەی خۆیدا هەتا بۆی چاك بکات بەمەرجێك پشکو بەشێکی پێ بدات لە بەروبومەکەی
ساقَة(مُؤخر): پشت، دوا، پاشکۆ، بنەچە، لای پشتەوەی لەش لەشانەکانەوە تا سەر سمتەکانی پشت
ساقَةُ الجيشِ: بەشی دواوەی سەرباز، پاشەك، پاش بەند
ساقطَ الشيءَ: خستی، بەریدایەوە، دەستبەرداری بوو
ساقِط: کەوتوو، وەریوو، روخاو، گلاو، راکشاو، رماو، تەپیو، کەسێك یان شتێك کەوتبێ

ساقِطٌ في الإمتحانِ: دەرنەچوو لە تاقیکردنەوەدا،کەوتوو لەتاقیکردنەوەدا
ساقِط(سافِل ـ دَنيء): سووك، نزم، رسوا، بێئابرو، نامەرد، بەد رەوشت
ساقِطَة: بێسەفەتی، بەدرەوشت کەزێریو عەقڵی نزم بێت، ئەو بەروبومەی لەدارو درەخت بەر دەبێتەوە پێش ئەوەی پێبگات
ساقُور(حَرّ): گەرما، تاو، تین، خارشت
ساقِي: ئاوگێڕ، مەی گێڕ، ئەوەی ئاو دەدات بەخەڵکی
ساقِيَة: مەی گێڕ، ئەوەی ئارەقو مەی دەدات بەداواکارانی، جۆگە، جۆگەلە، چەم
ساكَ الشيءَ(دَلَكَ ونَظَفَ): پروانی، پاکیکردەوە، هەڵی گڵۆفت
ساكَ سَوْكاً وسَواكاً: بەهێمنیو کزیی رۆیی، لاواز رۆیی
ساكَتَ: خامۆشو بێدەنگ بوو
ساكِر: هێمن، خامۆش، بێدەنگ، بێ سرووت
ساكِع: نامۆ، نەبان، هۆگر نەگرتوو، غەریب
ساكِف: سەروی دەرگا کەجووت دەبێت لەگەڵ بەشی سەرەوەی چوارچێوەی دەرگاکەدا
ساكِن: وەستاو، راوەستاو، هێمن، بەئارام، دامرکاو، خامۆش، خپ، دابین، مەنگ، راماو
ساكُوت: زۆر مەنگو بێدەنگ، یەکجار خامۆشو بێ بزووت
سَال: خواستو پرسی کرد، داواو پرسی کرد

سَـالَ: رارەوی تەنگـە بـەر لــەدۆڵدا، باریکە ڕێ

سَالِبْ: سارد ، نـەرێ، داڕن ، نالـەبار ، بێجێی

سَالِبٌ مِنَ النِّسَاءِ: ژنی منداڵ مردوو یـان ناتەواوو نوقسان

سَالِحْ: کەسێك جلو بـەرگی جـەنگی لەبەرکردبێت ، چەکدار

سَـالِخْ: سـیفەتی مـارێکی رەشــە کەهەموو ساڵێك پێستەکەی فرێ دەدا، گەرپییەك دەدات لەوشتر

سَالِسْ: گوێڕایەڵ ، رام ، بەبـەرهاتوو ، فەرانەم

سَالَفَ: پێشکەوت ، بەر لەو رۆیی

سَالَفَ فِي الأَمْرِ: بەرابەر وەستا ، وەك یەك بوو، هاوتا بوو

سَـالِفْ:پێشـکەوتوو،پێشـکەفتی ، پێشـین، تێپـەڕبوو، دێریـن، ئـەوەی لەپێشەوە دێت

سَـالِفُ الذِّکْـرِ: ئـەوەی لەپێشـــەوە باسکراو ناوبرا

سَالِفَةْ: رابـوردوو، پێشـوو، گۆشـتە نەرمەکـەی کـەگوارەی پێـدا دەکـرێ لەگوێچکەدا

سَـالِفَةُ الفَـرَسِ: رووی پێشــەوەی گەردنی ئەسپ

سَالِكْ: نـەگیراو، کونـاودەر، دەرچـوو، راگوزەر ، پێداکراو

سَالَمَ(تَصَالَحَ): ئاشت بوەوە، تـەبابوو نێوانیانی ئاسایی کردەوە

سَـالِمْ: بێـوەی ، ســەلامەت ، قوتــارو دەرباز ، بێگرفتو ئافات

سَـامَ السِّلْعَةَ أَوْ البِضَاعَـةَ: داینــا بــۆ فرۆشتن ، خستیە روو بۆ ئەوەی ساغی بکاتەوە

سَامَ المُشْتَرِي السِّلْعَةَ: کڕیـار داوای کـرد یان نرخەکەی پرسی

سَامَ المَاشِيَةَ: چوو بـۆ لەوەڕگـە ، چـوو بۆ پاوەن

سَامَ الطَّيْرُ: بەدەورو خولیـا هـەڵفڕی ، دەوریدا

سَـامَ الرِّيـحُ: بـەردەوام بـوو ، نـەپچڕاو هەر بەردەوام بوو

سَامَ نَاقَتَهُ عَلَـى الحَـوْضِ: وشـترەکەی بردە سەر حەوزو گۆلاوەکە

سَـامْ: مــەرگ، تیـاچوون، فــەوتان ، نەمان ، لەناوچوون، دوابڕان

سَــامَى الرَّجُــلَ مُســاماةً: شــانازی پێوەکـردو هیـچ نارەزاییـەکی نـەبوو لەپلەوپایەو گەورەیی ئەو

سَامَةْ: خـەیزەران ، ورِوسـیم، چـاڵی ، زەوی هەڵکەنراو

سَـامَتَهُ: ڕووبـەرووی بـوو، بــەرەنگاری وەستا، هاوتای بوەوە

سَامَحَ: بەخشی ، لێی بوو ، چاوپۆشـی لێکرد، ئازاری کرد

سَامَحَ فِي الأَمْرِ: کـار ئاسـانی بـۆ کـرد، بەنـەرمو نیـانی کارەکـەی وەرگـرتو مامەڵەی لەگەڵ کرد

سَـامَحَهُ بِذَنْبِـهِ: چاوپۆشـی کـرد لــە گوناهو تاوانی

سَامَرَ: کۆڕی رابواردن ، کۆڕی ئارەزوو بەدەرکردن

سَامَرَ: بەشەو دوان ، شەو رایان بواردو دەمە تەقێیان کرد

سَامِرَة: کەیفو ئارەزوو بەدەرکاران ، ئەوانەی رادەبوێرنو ئارەزوویان بەجێ دەهێنن

سَامَرَهُ: بەشەو گفتوگۆی لەگەڵ کرد، هاوڕێی شەوی بوو بۆ گفتوگۆو لێدوان

سَامِرِي: نەتەوەیەکن لەگەڵ جوولەکەدا لەهەندێك بیرو بۆچووندا وەك یەکن ، یەکێکە لە وەچەکانی (بنی ئیسرائیل) لەهۆزی (سامرة) گوێرەکەیەکی لەئاڵتوون دروستکردو پەرستیو نەتەوەکەشی بانگکرد بۆ پەرستنی

سَامِطٌ: ئاوی لەکوڵ ، ئاوێك بکوڵێنرێ

سَامِعٌ: گوێگر، بیسەر

سَامِعَان: جووتە گوێ ، هەردوو گوێچکە

سَامِعَة: گوێ، گوێچکە ، گۆهـ ، بیستەر

سَامِقٌ: بڵند بەرز ، باڵا، هەڵکشاو ، بەرزبوو، سەرهەڵدراو

سَامِنٌ: زۆر قەڵەو ، ورچە زلە ، کەتەول، زلە ، فیلە تەن

سَامِي: ناوبانگ، پلەوپایە بەرز ، سامی، یەکێکە لە رەچەڵەکەکانی نەوەی ئادەم کەدەچنەوە سەر کوڕێکی حەزرەتی (نوح) سەلامی خوای لێبێت

سَانِي الرَّجُل سِينَاء وَمُسِبانَاة: پەیمانو بەڵێنی دا بۆ ماوەی ساڵێك ، بەباشی رەفتاری لەگەڵاکرد، چاودێری کرد

سَانِحٌ: ئەوەی لەلای راستەوە دێتو بەرانبەرەکەی (بارح)ە کەلەلای چەپەوە دێتو عەرەبەکان بۆ رەشبینیو نوقلآنە لێدان ئەمەیان بەکار دەخست

سَانَدَ(دَعَمَ): پشتیگرت ، پشتگیری کرد، پاڵپشتی بوو، یارمەتیدا، هاریکاریکرد

سَانَدَ الشَّاعِرُ: شیعرێکی گوت کەنەنگیو ناتەواویی تێدا بوو بەپێی رێساکانی شیعری عەرەبی

سَانَدَهُ عَلَى العَمَل: یارمەتیو هاریکاریکرد لەسەر کارەکەی

سَانَهُ الرَّجُل: ساڵانە لێی گرت، ساڵانە ناچاریکرد

سَانَهَتِ النَخْلَة: ساڵ لەدوای ساڵ گرتی، ساڵەو ساڵ بەری گرت

سَانِي: وشتری ئاوکێش، دۆڵچەی گەورەو زلە

سَاهَى الرَّجُل فِي المُعَاشَرَة: فەرامۆشی کرد، بێئاگابوو لێی ، ئاگای بەسەریەوە نەبوو

سَاهِي: بێئاگا ، غافڵ، فەرامۆشکەر، هۆش بەخۆ نەبوو

سَاهِرٌ: بەخەبەر، بێدار، بەئاگا ، بەهۆش ، بێخەو، نەنوستوو، هۆشدار

سَاهِرَة: کرك ، کاکی بەکاکی ، دەشتی چۆڵو هۆڵ، سەرچاوەو ئاوێکی لەبەر رۆیشتوو، مانگ

سَاهَرَهُ: ئێشکیان گرت ، بەیەکەوە نەنوستن ، شەونخوونیان کێشا ، شەویان رۆژکردەوە

سَاهَل: نەرمیو میهرەبانی نواند، نەرمو نیانی دەرخست

سَاهَلَهُ: لەگەڵی نەرم‌و نیان بوو، بەئاسانی مامەڵەو رەفتاری لەگەڵ کرد، سەنگ‌و سووکی لەگەڵ کرد

سَاهَمَ: بەشداری‌کرد، هاوبەشی‌کرد

سَاهَمَ فِي الأَمْرِ: لەکارەکەدا بەشداری‌کرد

سَاهِمَةٌ مِنَ النُوقِ: وشتری لەڕولاواز، لەرە وشتر

سَاهُور: بێداری شەو ، خەرمانەی دەوری مانگ

سَاهُور عَيْنِ المَاءِ: سەرچاوەی ئاو

سَاهِي: سەرقاڵ ، بێئاگا ، غافڵ

سَاوَى الشَيءِ: بەرابەرو هاوسەنگی کرد

سَاوَى بَيْنَهُمَا: بەرابەری کردن ، هاوتای کردن ، هاوسەنگی کردن ، ڕێکی خستن

سَاوَى هَذا بِذَاكَ: گۆڕیەوە ، ئاڵ‌و گۆڕی پێکرد ، ئاڵ‌و وێڵی پێکرد

سَاوَدَ: لەگەورەیی‌دا زاڵبوو بەسەریا ، پێی گەیی لەتاریکی شەودا

سَاوَدَ الأَسَدَ: راوینا ، دەری پەڕاند، دەریکرد

سَاوَرَهُ: بازی دا بەسەریا ، بواردی

سَاوَرَهُ الشَرَابُ: مەی خواردن سەری گەرم کرد،مەستی کرد، سەرخۆشی‌کرد

سَاوَعَ: بەپێی کاتژمێرو سەعات مامەڵەی لەگەڵ کرد

سَاوَعَ الرَجُلَ: کاتژمێر بەکاتژمێر ڕۆیی‌و ئەم سەراو سەری کرد، سەعات بەسەعات هاتو چۆی کرد

سَاوَفَهُ: نهێنی لا درکان ، رازی دڵی لەلا باسکرد

سَاوَقَ: شانازی‌و فەخری کرد بە سەریا لەبەرێوەبردن یا ڕێنموێیدا ، خۆی هەڵنا بەسەریا

سَاوَمَ: چەند قات نرخەکەی زیادکرد، دوو ئەوەندە نرخی زیاد کرد

سَاوَمَ بِالسِلْعَةِ: شت‌و مەکەکەی نرخدارکرد

سَايَرَ: دڵی راگرت ، دڵنەوایی کرد، گاڵتەی لەگەڵ کرد ، لاواندیەوە، بەدەمیەوە پێکەنی

سَايَرَ الظُرُوفَ: لەگەڵ باروودۆخ‌و کاتدا گونجاو تەبابوو

سَايَرَهُ: لەگەڵی ڕۆیی ، هاوتای ئەو ڕۆیی بەرێوە ، هاوشانی بوو لەرۆیشتندا

سَايَسَ: ئارام ، هێمن ، لەسەرخۆ

سَايَفَ: بەشمشێر لەیەکیاندا ، بەشمشێر کەوتنە یەکتر

سَائِلَ: پرسیاریکرد ، خواستی دەربڕی، ویستی خستە روو، پێداویستی دەرخست

سَايلو: کەنوو ، شتێکی بۆشی بەرزی گەورەی پێچکەدارە لەقوڕ دروست ئەکرێ بۆ دەغڵ‌ودان تێکردن

سُؤَال: پرسیار ، پرسکار، لێپرس، پرسین

سَأَبَ: خنکاندن ، هەناسە لەبەر بران

سُؤدَد: پایە بەرز، بەنرخ، رێزدار، خاوەن شکۆمەندی، بەتوانا

سُؤر: پاشماوەی نێو قاپ‌و قاچاغ، پاشماوە، بەرماوە

سُؤرَة: پاشماوەی لاوی‌و جەحێڵی

سُؤْرَةٌ مِنَ المَالِ: باشترین پشکو بەشی ماڵ

سُؤُوم: بێزار ، جارس ، قارس

سُؤُول: زۆر پرسیارکەر

سَأَسَأَ بِالحِمَارِ: بەسەریا هات یان بانگی کرد بۆ ئەوەی ئاو بخواتەوە

سَأَفَتْ يَدُهُ: چواردەوری نینۆکەکانی قڵیشا

سَأَلَ(طَلَبَ): داوای کرد، ویستی ، خواستی

سَأَلَ عَنْ: پرسی لە ، هەواڵی پرسی ، دەنگو باسی پرسی ، باسو خواسی پرسی

سَأَلْتُهُ عَنْ حَالِهِ: سەبارەت بەحاڵی پرسیاری لێکرد، هەواڵی پرسی

سَئِمَ(مَلَّ): بێزاربوو، قارس بوو، وەرسبوو، جارس بوو، نیگەران بوو

سَئِمَ الشيءَ: لێی بێزارو قارس بوو

س ب

سَبَّ(شَتَمَ): جنێوی پێدا ، دژوێنیدا، قسەی پێگوت ، توانجی تێگرت

سَبَّ الحَبْلَ: پچراندی، بڕی ، لەیەکی دابڕی

سَبَّ الفَرَسَ: بریندار کرد، زامداریکرد

سَبٌّ: جنێو ، جوێن ، دژوێن ، دژمان ، جوون

سِبٌّ: پەت ، عەمامە ، مێزەر، تاڵ، پارچە کەتانێکی ناسکو ئاویی، پەردە

سَبَى العَدُوَّ: دوژمن دیلی کرد، دوژمن بەدیل گرتی ، دەستگیری کرد

سَبَى القَلْبَ وَالعَقْلَ: دڵو دەروونی بەندکرد، شەیداو حەیرانیکرد، دڵو هۆشو عەقڵی برد

سَبَى الرَّجُلَ: دووری خستەوە ، غەریبی خست

سَبَى الخَمْرَ: لەوڵاتێکەوە بردی بۆ وڵاتێکی دیکە

سَبَى الحَافِرُ المَاءَ: هەڵیکەند هەتا پێیگەیی

سَبَى فُلاناً: بەخۆشەویستی شێتو شەیدای کرد، عەقڵو هۆشی برد

سِبَاءٌ: شەراب ، بادە ، ئارەق ، مەی

سَبَّاءٌ: ئارەق فرۆش ، مەی فرۆش ، ئەوەی ئارەق دەفرۆشێت

سَبَّابٌ: جنێو فرۆش ، دەم پیس ، زمان پیس

سَبَّابُ القُلُوبِ: دڵبەر ، سەرنج ڕاکێش ، شەیداکەر

سَبَّابَةٌ: پەنجەی دۆشاو مژە ، ئاڵخواج، پەنجەی شەهادەت

سَبَاتٌ: مەردومی زیرەکو هۆشمەند، ڕۆژگاری هێمنی پشوودان

سُبَاتٌ(غَيْبُوبَةٌ): سڕبوون ، سڕی ، بێهۆشی، خەفتان، سەردەم ، ڕۆژگار، دەم ،لەهۆش خۆ چوون، بێ ئاگابوون، پیاوێکی زۆرزانو فێڵباز، پشوو ، ماندو دەرکردن

سَبَّاحٌ: مەلەوان ، ئاوباز، مەلەڤان، ئاڤژەن

سِبَاحَةٌ: مەلەوانی ، ئاوبازیی ، ئاڤژەنی

سِبَاخٌ: زەوییەك خوێی زۆر بێت، ئەو زەوییەی کە کشتوکاڵی تیا نەکرابێو ئاوەدانی تێنەکەوتبێ

سِبَارٌ: جۆرە دڕندەو کەڵبەدارێکی ئەفریقییە

سِبَارَة: جۆرە کەشتیەکە
سَبَاسِـــيبُ: زەوی‌و خـــاکێکی دوور ، بیابان ، سارا
سُبَـاط: سـەرەنوێلك، جێگایەکـە زبـڵ‌و پیسی لیٚ فڕیٚ بدریٚ
سُبَاطَة: ئەو مـوەی لـەقژ هـەڵدەوەریٚ لـەکاتی داهێنـانیدا ، زبـڵ‌و خۆڵی مـاڵ کەلـە سـوچێکی مـاڵدا لەسـەتڵ یـان تەنەکەیـەکدا دادەنرێـت، ئـەو شـوێنەی زبڵ‌و خۆڵی تێدا فڕیٚ دەدەن
سُبَاعِي: حـەوت گۆشـە ، حـەوت لا ، وشتری گـەورەو زلـە ، دەسـتەواژەیەك لەحەوت پیت پێکهاتبێت
سِبَاقٌ: پێشبڕکیٚ، بۆربۆرێـن، هـاڤرکیٚ، پێشکەوتن
سَـــبَّاق: پێشـــکەوتوو، ئـــەوەی پێشکەوتوە لە..
سُـبَاه: سـەکتەو فشـارێکە مـرۆڤ دەکوژێت ، نەمانی ژیری‌و هۆش
سَبَّاه: گومڕا ، لەخۆ بایی ، خۆ بەزلزان
سَبَاهِي: یەکێك بەهۆی پیریەوە عەقڵ‌و هۆشی نەمابیٚ
سَـبَأَ الخَمْـر: ئـارەقی کـڕی هـەتا بیخواتەوە، مەی کڕی بۆ خواردنەوە
سَبَأَ الجِلْد: دایماڵی ، لێی کردەوە
سَبَأَ الجِلْد بِالنَّار: پێستەکەی سووتاند بەئاگر
سَـبَأَ الرَّجُـل: تەوقـەی لەگـەڵ کـرد، لێیدا، جەڵدی لێدا
سَـبَأَ النَّـارُ الجِلْـد: سـوتاندی‌و گـۆڕی، هەڵی پڕوزان ، داغانی کرد
سَبَّبَ: بوو بەهۆی‌و..

سَـبَبْ: هـۆ ، ڕێو شـوێن، بـاعیس ، هۆکار ، ئەوەی دەبێتە هۆی کارێك یان ڕووداوێك
سُـبَبَة: ئـەوەی زۆر جنێـوو قسـەی ناشیرین دەکات
سَبَبَهُ: ڕۆچوو لەجنێوو قسە پێگوتنیدا
سَـبَبَهُ الأَسْـبَاب: هـۆی بـۆ دۆزیـیـەوە، هۆکارەکەی دییەوە
سَبَّةٌ مِـنَ الحَـرْ أَوْ الـبَرْد أَوْ الدَّهْـر: بریتیـە لـە گـەرماو سـەرماو ڕۆژگـار بەردەوام بوون هەریەك بەجیا
سُبَّة: ئەوەی خەڵکی زۆر جنێوو قسەی ناشـیرینی پـیٚ دەڵێـت، عـەیب ، ناتەواویی، کەم‌و کوڕی ، شەرمەزاریی
سَــبَتَ: پشـــوویدا، حەوایـــەوە، حەسـایەوە، مـاندوێتی دەرکـرد، ماندوبوونی ڕەوایەوە ، داغـڵ بـە ڕۆژی شەممەبوو
سَبَتَ الرَّجُل: گێـژو سـەرگەردان بـوو، سەراسیمە هات
سَبَتَ الشَّيء: لـەت لـەتیکرد، پارچـە پارچەیکرد
سَبَتَ الـرَأْسَ: تاشـی ، لیٚـی کـردەوە، بڕی
سَبَتَ الشَّـعْر: قـژی درێژکـردەوە، قـژی هێشتەوە
سَبَتَ عُنُقَـهُ: لێیـدا، دایگرتـەوە، پیـای کێشا
سَـــبْت: شـــەممە ، ڕۆژی شـــەممە دەکەوێتە نێوان هەینی‌و یەك شەممەوە
سُـبِتَ: سـڕبو، تـەزی ، کەسـیرەبوو، قرما، لەگۆکەوت، قەفل بوو

سِبْت: پێستەی خۆشكراو، پێستەی دەباغكراو
سَبْتٌ: ئەسپێكی چاكو سیفەتدار، مناڵێكی چاو نەترس ، پیاوێكی فێڵبازو زۆرزان
سُبْت وَسَبْت: گوڵێكە وەك گوڵەهێرۆ وایە
سَبْتٌ أسْبَت وَسبُوت: ئاسایش ، رۆژگار، رۆژی شەممە ، ئەسپی تیژڕەو ، پیاوی زیرەكو لێهاتوو
سَبْتَة: رۆژگارێكی دوورو درێژ، ماوەی رۆژگارێك
سَبَحَ الرَّجُل: هەڵسو كەوتیكرد لەبژێویدا، نوستو هێوربووەوە، دوور كەوتەوە
سَبَحَ عَنْ الأمْر: راچڵەكا ، سڵەمایەوە
سَبَحَ فِي الكَلام: زۆر قسەیكرد، زۆربڵەییكرد، زۆر گوتیكرد ، چەنەیدا
سَبَحَ فِي الأرْض: هەڵیكەند، چاڵیكرد، دەریدا
سَبَحَ القَوْمُ: بڵاوبوونەوە بەسەر زەویدا
سَبَحَ فِي المَاء: مەلەیكرد
سَبَحَ سُبْحَاناً: (سبحان الله)ی گوت ، پەروەردگاری بەبەرزو بێگەردو پاك راگرت
سَبَّحَ(مَجَّدَ): پیاهەڵدا، ستایشی كرد، بەشانو باڵیا هەڵیدا
سَبَّحَ اللهَ وَلله: لەخواپاڕایەوە، شتایشیكرد، نزای كرد، لاڤەلاڤیكرد
سُبَح: ستایش ، پیاهەڵدان، بەشانو باڵا گوتن
سُبْحَة: نزا ، ستایش ، تكا ، پاڕانەوە، لاڤەلاڤ ، زیكرو یاد ، تەزبیح

سَبْحَة: جلو بەرگێك لەپێست دروستكرابێ
سَبْحَل ـ سَبْحَلَة: (سبحان الله)ی گوت ، پەروەردگاری بەبەرزو پاكو بێگەرد راگرت
سَبْحَنَ ـ سَبْحَنَة: (سبحان الله)ی گوت
سِبْخ: زەلكاو ، زۆنگ، زناو، زەنەك، شوێنێكە ئاوی بۆگەنی تێدا وەستابێو ناوبەناو گیاو زەلی تێدا رووابێ
سَبَّخ ـ سَبَخ: خەوێكی قوڵیكرد، كەوتە شیرین خەوەوە
سَبَخ: پەیین ، شۆرە ، خوێ، زەوی نەكێڵراو ، بەیار
سَبَخ بَلَدي: پەیینی ئاژەڵ
سَبَخ كيمْيَاوي: پەیینی كیمیاوی
سَبْخَة: زەوی شۆرەدار، زۆنگ، شۆرەكات
سَبَدَ: تاشی، توكی پێوە نەهێشت، هەڵی گرت ، لێی كردەوە، سافو لوسیكرد
سَبَدَ شَارِبَهُ: سمێڵی روا ، درێژبوو، لێی دەرهات ، درێژبوو هەتا شۆڕبووەوە بەسەر لێوەكانیدا
سَبَدَ الشَّعْر: دەرهاتەوە دوای تاشینی
سَبَّدَ الفَرخُ: پەڕی دەردا، توكەكەی دەركەوت
سَبَّدَ رَأسَهُ: قژی داهێناو تەڕیكرد پاشان وازی لێ هێنا
سَبَّدَ العُشب: نۆبەرەی پێكەیی ، سەرگوڵەكەی وەبەرهات
سِبْد: گورگ، زۆرزان ، فێڵباز، بەلاو نەهامەتی

سَبَدْ: کەمێك قژ، قژو مووی کەم

سُبَدْ: شووم ، ناقۆلا، ئەوەی دەمی حەوزی پێدەگیرێ بەتوندی

سَبَرَ: تاقیکردەوە، ئەزمونی دایە

سَبَرَ الجَرح أو البِئر أوْ المَاء: قوولی هەریەك لەبرینو بیرو ئاوەکەی تاقیکردەوە هەتا ئەندازەکەی بزانێت

سَبَرَ الأمْر: کاروبارەکەی تاقیکردەوەو چەشتی

سُبَر وَسُبْرَة: پەلەوەرێکی درندەیە لە واشە گەورەترەو باڵەکانی بەرینترە

سِبْر: جوانیو قەشەنگی رەنگو بۆ ، دیمەنو شێواز

سَبْسَبَ الرَّجُل: بەهێواشیو لەسەرخۆ رۆیی بەرێوە ، بەتوندی قسەو جنێوی پێدا

سَبْسَبَ المَاء: رژاندی، بەریدایەوە، رۆیکرد

سَبْسَبْ: بیابان ، زەوییەکی دوور

سَبِطَ: خاوبوەوە، خاف بوەوە

سَبِطَ الشَّعْر: ئاسانو خاوبوو، خاوبوو

سَبُطَ المَطَر: زۆربوو، فرەو خوڕبوو، بەخوڕ بارییو بەردەوام بوو

سِبْط: کوڕەزا ، کچەزا بەتایبەتی ، مۆز، مۆزێکە لەجوولەکە

سَبْط ـ سَبِط مِنَ الشَّعْر: قژی خاو، قژی بێگرێ، قژێك لوول نەبێت

سَبْط: خاو ، سست ، تەمبەڵ، فش ، فل ، بەقوونە قوون ، خاف ، خام ، کاڵ، ناسازییەکە لەدوای ماندوبوون پەیدا دەبێ

سَبَعَ القَوْمَ: حەوتەمیان بوو، حەوت یەکی ماڵەکەی بردن

سَبَعَ الحَبل: حەوت گرێی لێدا ، حەوت لۆنەی کرد

سَبَعَ الشَّيء: کردی بەحەوت

سَبَعَ الرَّجُل: غەیبەتی کرد، بەنهێنی باسیکرد، قسەی پێگوت ، جنێوی پێدا

سَبَعَ الشَّيء: دزی ، بردی ، رفاندی ، هەڵی گرت بۆ خۆی

سَبَعَ الذِئْبُ الغَنَم: گورگەکە کەوتە نێو مەڕەکانو کردنی بەنێچیری خۆی ، زەفەری پێ بردن

سَبَّعَ: کردی بەحەوت ، حەوت ئەوەندەی کرد، کردی بە حەوت لا

سَبَّعَ الإنَاء: حەوت جار شتی

سَبَّعَ اللّٰهُ لَكَ: خوای گەورە حەوت جار یان حەوت ئەوەندە پاداشتت بداتەوە ، یان حەوت منداڵت پێ ببەخشێ

سَبَّعَ العَمَل: حەوت جار کردی

سَبَّعَت المَرأة: منداڵێکی حەوت مانگەی بوو

سَبَّعَ القَوْمُ: حەوت سەد کەسیان تەواوکرد

سَبْع ـ سَبُع ـ سَبَع: ئاژەڵە درندەکان بەشێوەیەکی گشتیو رەها ، ئەوەی کەڵبەو چنگی هەیە

سُبْع: بەشێك لەحەوت بەش ، یەك بەش لەحەوت بەش ، حەوت یەك 7/1

سَبْع: حەوت ، حەفت

سِبْع: بریتیە لەوەی وشتر لەرۆژی حەوتەمدا بچێت بۆ ئاو خواردن

سُبِعَ المَوْلُود: قژی تاشراو ئاژەڵێکی بۆ سەربڕا لەرۆژی حەوتەمی لەدایك بوونیدا

سَبْعُ المَثاني: سوورەتی یەکەمی قورئان (سوورەتی فاتیحە) یاخود هەشت سوورەتی گەورەی قورئانە کەلەسەرەتاوە دەست پێدەکات ، یان خوێندنەوەی ئایەتەکان جار لەدوای جار

سَبْعَة: حەوتەم ژمارەیە کەلەنێوان شەش و هەشتدایە

سَبْعَة أضْعَاف: حەوت ئەوەندە

سَبْعُون: حەفتا

سَبْعيني: مەردومی حەفتا ساڵە

سَبَغَ الشَيء: تەواوبوو

سَبَغَ العَيش: فراوان و گوشادبوو ، خۆشحاڵ بوو

سَبَغَ الثوبُ: درێژ بوو، شۆڕبوەوە، لەزەوی خشا

سَبْغ إلى وَطَنه: هەواداری‌بوو، دڵی بۆی لێدا

سَبَغَ المَطَر: نزیك بوەوە لەزەوی

سَبْغَة: خۆشحاڵی ، رەفاهیەت ، خۆشگوزەرانی، گوشادی و خۆشحاڵی

سَبَقَ إلى كَذا: پێشکەوت ، بڕی ، دایەوە، بۆڕی دایەوە، بەرلەو ڕۆیی ، بەجێی هێشت ، تێپەڕی

سَبَقَ الشَاة: بەچکەکەی فڕێداو هێشتا تەواو نەبووبوو

سَبَقَ الطَير: پەتی‌کردە قاچ و پێی

سَبَق: ئەوەی گرەوی لەسەر ئەکرێ

سَبَقَ: دەست پێشخەری کرد، پێش ڕەفتی‌کرد

سَبَكَ: دای رشت ، لەبۆتەی‌دا، لەقاڵبی‌دا

سَبَكَ الكَلام: قسەکانی جوان دارشت ، باش هۆنیەوە، بەجوانی ڕێکی خست

سَبْك: ڕێگە ، ڕێباز، رەوییە، شێواز، چۆنیەتی

سَبْك المَعادن: دارشتن ، لەقاڵبدان

سَبَكَتْهُ التَجارِب: ئەزمونەکان قاڵی‌کرد، فێری کرد، بەباری هێنا

سَبَلَ: جنێوی‌دا، جوێنی‌دا، قسەی ناشیرینی گوت، زمان پیس بوو

سَبَلَ شَعْرَهُ: دای‌هێنا ، خاوی کردەوە، شانەی کرد

سَبَّلَ السِتْر: دایدایەوە، شۆڕی کردەوە

سَبَّلَ المَالَ: لەپێناوی خوادا بەخشییەوە

سَبَّلَ الشَيء: حەلاڵی‌کرد، گونجاندی و ڕێگەی بۆ دۆزییەوە، خەرمان بەرەکەتی لێکرد

سَبَلَ: باران بەر لەوەی بدات لەزەوی کەوەك پەردەیەك وایە دێتە سەر چاوان، ئەوەی لەباران و خوێن دەرژێ و پەیدا دەبێ ، لووت ...

سَبَل الذرَة: کلکی گەنمەشامی ، کلك ، قامك ، لاسکی گەنمە شامی بێ دەنك

سَبَلَة: ریشی سەر چەناگە ، ئەو بازنەیەی لەمابەینی لێوی سەرەوەی پیاودایەو هەردوو بەری سمێڵ دەکات بەدوو بەشەوە

سَبَنْتي: چاو نەترسی پێشرەو ، دلێرو نەبەز ، پڵنگ

سَبَه: خەڵەفا ، عەقڵی باری‌کرد، لێی شێوا لەبەر پیری

سَبَه: ژیری و عەقڵ نەمان لەبەر پیری

سَبُوح: ئەسپی تیژڕەوو خێرا

سُبُوح ـ سَبُّوح: ستايشكراو ، لەسيفەتەكانى پەروەردگارە چونكە ستايش دەكرێ

سَبُّورَة: تەختەى رەش ، تەختەيەك وانەى لەسەر دەخوێنرێو دواتر دەكوژێنرێتەوە

سَبُوق: ئەسپى پێشرەو ، ئەسپێك پێشكەوتبێت

سَبُولَة ـ سُبُولَة: چڵێو ، لقو پەلى زۆر بەرزى درەخت

سَبِيّ ـ سِبِيّ: ديلى ، نامۆيى

سَبِيّ: ديل ، ئەسير ، بەند ، گيراو ، ديلكراو

سَبِيُّ الحَيَّة: ئەو كاژەى مار فرێى دەدات

سَبِيٌّ: دەستگيراوكراو، بەندكراو، ئەسير

سَبِيئَة: مەى ، شەراب ، بادە، ئارەق

سَبِيب: مووى كلكو پێشە سەرى ئەسپ

سَبِيبَة: پارچە كەتانى ناسك

سَبِيَّة: ئەو ژنەى دەكرێ بەكەنيزەكو لەجەنگدا دەگيرێ، مەى كەلە ولاتێكەوە دەبرێ بۆ ولاتێكيتر ، ئەو دورو مرواريەى كەزرێوان لەدەريا دەرى دەهێنێ

سَبِيخ: ئەوەى لە لۆكەو پەڕ هەڵدەوەرێ لەكاتى هەلاجيدا

سَبِيخَة: پارچەيەكى پەراگەندەى لۆكەو پەڕ كەدەپەڕێت لەكاتى شيكردنەوەدا

سَبِيك: تواوەو پاڵفتە ، پاكو پوختى شت

سَبِيكَة: دارێژراو ، تۆكمە ، لەقاڵب دراو، دارِشتە، پارچە زيو يان هەرشتێك كەتوابێتەوە لەقاڵبێكدا دارێژرابێت

سَبِيل: رێگە ، رێگا ، رێ، رێبان، شەقام ، رارەو

سَبِيلُ الله: تێكۆشان ، جيهاد، داواى زانيارى ، حەج كردن يان هەر خێرێك پەروەردگار فەرمانى پێكردبێ

سَبِيلَة: رێگە يان ئەوەى لێى روونو ديارى دەدات ، رێگەيەكى رۆشنو ديار

س ت

سِتّ: شەش ، 6

سِتَّ عَشْرَة: شانزە ، 16 ، شانزدە

سَتَّار: پارێزەر ، پارێزگار، ناوێكى جوانى پەروەردگارە ، پۆشێنەر

سِتَار ـ سِتَارَة: پەردە ، بارو ، كەمەرچين ، كەتان ، پۆشار ، چارشەف ، پەيە، چارچەف ، هيجال، شتێكە لەكوتاڵ

سِتَار مِن دُخَان أَوْ غَيْرِه: پەڵە ، تەم ، بووق ، تەپو لوول ، هەڵمى ئاوو بوغى تەرايى زەوى

سِتَّة: شەش ، شش، ژمارەيەكە لەنێوان پێنجو حەوتدايە

سَتَر: داپۆشى ، شارديەوە، پەنهانيكرد، بەريگرت، پاراستى ، دايە دواوە

سِتْر: پەردە ، بارو ، كەمەرچين ، كەتان، پۆشار، چارچەف ...

سِتْرَة ـ سُتْرَة: چاكەت ، جۆرە كالأيەكى قۆڵدارە لەسەر پانتۆڵ يا كەواوە لەبەر ئەكرێ

سَتُوقٌ ـ سُتُوق: پارەو پوولی قەڵب و تەزویر
سُتُون: شەست
سَتِيرْ: داپۆشراو ، شاراوە ، پەنهان کراو، پاك و بێگەرد

س ج

سَجَا الليلِ(سَكَن): شەوکش و مات بوو، بێدەنگ و هێواش بوو، سرەوتی گرت
سَجَا الليلِ(دَام): شەو درێژ بووەوە
سَجَا النَّاقَة: ناڵەناڵی درێژ کردەوە، سۆزو هاواری درێژکردەوە
سَجَّى المَيت: داپۆشی ، جلێکی پیادا
سَجَّاد: ئەوەی زۆر کڕنووش دەبات ، کڕنووش بەر ، چەماو
سَجَّادَة(طُنْفُسَة): فەرش ، قاڵی، راخەر، لاکێشی، رایەخ ، مافور ، ژێرەخەر، داخەر، رائیخەر
سَجَّادَة الصَلاَة: بەرماڵ ، پارچە تەنراوێکی تایبەتییە نوێژی لەسەر ئەکرێ
سَجَّاع: سەروابێژ ، وتیاری سەرواڕێك
سِجَاف: پەردەو کولەیە بەشێوەیەکی گشتی ، دامێنی جل و بەرگ
سِجَافَة: پەردەو حیجاب
سَجَّان: پاسەوان و ئێشکگری زیندان ، وەردیان ، بەندیوان
سَجَح لَهُ بِكَلاَم: بەگەرم و گوڕی خستیە بەردەمی
سَجَعَت الحَمَامَة: کۆترەکەی بانگ کرد، بەئاوازێکی تایبەت کۆترەکەی بانگکرد
سَجَدَ(اِنْحَنَى خضوعاً): چەمایەوە بەڕێزەوە ، کڕنووشی برد، سەری نەویکرد بۆ سەر زەوی
سَجَدَ لله: کڕنووشی برد بۆ خوای گەورە ، خوای پەرست
سِجْدَة: کڕنووش، کڕنوو ، نەویکردنی سەر لەبەردەم کەسێکداو زیاتر ئەم حاڵەش بۆ پەروەردگار بەکاردێت
سَجَرَ التَّنُّور: پڕیکرد لەئاگرو گەرمیکرد
سَجَرَ المَاءُ النَّهْر: پڕیکرد
سَجَرَ البَحْر: لێی ڕژا ، لێی رۆیی
سَجَرَ المَاءَ فِي حَلْقِهِ: رشتی ، تفی کردەوە
سَجَرَ الكَلْبُ: پەتیکرد، تەوقی کردە ملی سەگ
سَجَرَ الشَّيء: ناردی ، رەوانەی کرد، پاڵی پێوەنا
سَجَرَ المَاء: هەڵی قولاند، بەتەوژم دەری هێنا
سَجَرَ النَّاقَة: سۆزو بەزەیی بەردەوامبوو، درێژی کردەوە
سُجِرَ البَحْرُ: شەپۆلەکانی بەرزبوونەوە، خرۆشاو شەپۆلەکانی بڵندو بەرزبوون
سَجْر: دەنگی هەورە بروسکە
سُجْرَة: ئەو ئاوەی رووبارەکە پڕ دەکات بەهۆی بارانەوە
سَجِسَ المَاءُ: لێڵ بوو گۆڕا ، شێواو تێکچوو
سَجَس: خراپ ، لێڵ ، شێواو
سَجَّسَ المَنهَلُ: ئاوەکەی بۆگەنیکردو خراپ بوو
سَجَعَ الخَطِيبُ: وتاری سەروا ڕێکی دا، وتارەکەی بەچەشنێ ڕێك خستبوو سەرواکانی لەگەڵ یەکدا گونجاو بوون

سَجَعَ الحَمَــام: کۆترەکـە خوێنـدی ، قوقوی کرد
سَـجَعَ النَّاقَــة: دەنگـی بەســۆزی درێژکردەوەو ناڵەناڵیکرد
سَجْعُ الحَمَــام: گمـەگم ، قوقـو، گمـە ، خوێندنی کۆتر
سَـجَعْ: وتـاری سـەروا رێـك، وتــاری رێکخراو گونجاو لەپاڵ یەکدا
سَـجْعَة: پارچــە وتــارو قســـەیەکی سەروادار کەبەو چەشنە رێکخرابێ
سَجْفَ البَيت: پەردەی هەڵواسی پیایدا
سَـجْف ـ سِـجْف: دووپــەردە کەیـــەك دەلاقـەیان هــەبێت‌و بـۆ یـەك دەرگـا هەڵواسرابن
سَـجَلَ بِـــه: لەســـەرەوە فــڕیێدا ، لەبەرزییەوە هەڵیدایە خوارەوە
سَجَلَ المَاء: رشتی ، قلْپیکردەوە
سَجَلَ الكِتَـاب: خوێندنەوەیەکی یــەك لەدوای یەکی بۆ کرد
سَجَّلَ الرَّجُل: تۆماری کرد
سَجَّلَ الأَوْرَاق: تۆمـاری کـرد لـــەدادگاو کۆرەکاندا
سَــجَّلَ القَــاضِي عَلَيــه: فـــەرمانی دابەسەریا ، حوکمی دا بەسەریا
سَجَّلَ لَهُ بِكَذَا: رایگەیاندو دای بەسەریا
سَجَّلَ لَهُ بِمَالِه: ماڵەکەی بۆ چەسپاندو بڕیاری خاوەنداریێتی بۆدا
سِـجِلّ(دَفْـتَر التَّسْـجِيل): تۆمارگــە ، دەفتــەری تۆمــار ، ئــەو دەفتـــەرەی پــەیمان‌و رێکەوتنــە جۆراو جۆرەکــانی تێدا تۆمار دەکرێت یاخود دەفتەرێکـە دادوەر سکاڵانامەو فەرمان‌و پسووڵەی فرۆشـتن‌و هاوشـێوەی ئەوانــەی تیــا تۆمار دەکات

سَجْل: دۆڵچەیـەکی مـەزن کـەئاوی زۆر یــان کـــەمی تیــابێ ، بەخشـــین ، پیاوچـــاکی بەخشـــندەو ســـەغی ، گوانێکی گەورەو پڕ لەشیر
سَجَمَ الدَّمع: فرمێسکی رشت ، ئەشك‌و فرمێسکی بەردایە خوارەوە
سَجَمَ عَنْ الأَمْر: خـاوو کرژبـوو، هاتـە دواوە، دەستی کێشایەوە، لێی سست‌و خاوبوو
سَجَّمَ المَـاءُ: رشـتی ، قلْپــی کـردەوە، رژاندی، بەریدایەوە
سَجَم: ئاو ، فرمێسك ، ئەشك ، ئەسرین
سَجَّنَ الشَّيء: لـەت لـەتیکرد، پارچــە پارچەیکرد، پارەپارەیکرد، شکاندی
سَـجَنَ: بـەندیکرد، دەســـتگیریکرد، خستیە بەندیخانەوە
سَجْن(حَبْس):بەندگرتن، دەستگیرکردن
سِجْن: زیندان ، بەندیخانە، گرتووخانە، شوێنێکە مـەردومی تاوانبـاری لێ دیـل‌و بەند دەکەن
سُجُود: کڕنـووش بـردن ، نوشـتانەوە، چەمانــەوە ، پێشـــی ســـەرو تـــەوێڵ لەزەوی دانان بەمەبەستی بەندایەتی بۆ خوای مەزن
سَجُور: دار یان هەر سووتەمەنییەك
سَجُوع: گمەگمەی کۆتر ، قوقوی کۆتر
سَجُول: سەرچاوەیەکی پـڕ ئـاو ، گەلـە بەشێکی یەکجار زۆر
سَجُوم: چاوێك ئەشـك‌و فرمێســکی لێ بباریێ، وشترێك شیری فرەو زۆر بێت
سَـجِيَّة: خـوو ، رەوشــت ، رەفتـــار، ئـەتوار، پیشــە ، پڕەنـگ، کەنشــت ، سەروسەکەت

سَجِيسْ: ئـاوێكی لێـلو شێواو ، ئـاوێك لێلو گۆڕاو بێت
سَجِيفْ: قەراغو لاكانی پەردە، پەردە، سەرچەف
سَجِيل: رەق ، سەخت ، پتەو، تۆكمە ، قایم
سَجِّيل: گلمتك ، خڕكە بەرد ، تـەمۆخ ، تەموخ
سَجِيلَة: دۆڵچەیەكی گەورە
سَـجِينْ: بـەندكراو ، گـیراو ، دەستگیركراو، بەند، دیل
سَجِينَة: ژنێـك دەسـتگیر كرابێ، ژنێك بەندكرابێ

س ح

سَحّ سَحّاً: زۆر قەڵەو بـوو ، گۆشـتی زۆری گرت ، گۆشـتنو قەڵەوبوو، فـوی تێكراوە
سَحَّ المَـاء: رژا ، بـەخوڕو لێشـاو رژا ، بەتەوژم رژا
سَحّ المَاء: رۆشـن بـوو، لەبـەری رۆیـی ، لێی رۆیی
سَحّ الإنْسَـان أوْ الحَيـوَان: مرۆڤ یـان ئاژەڵەكە زۆر قەڵەو بوون ، تێكسمڕانو گۆشتیان گرت
سُحّ: خورمای وشكی جیاجیا
سَحَا: تاشـی ، لێـی كـردەوە، بـڕی ، پاكی كردەوە
سَحَا الطِين: رایماڵی ، گسكیدا
سَحَا الشَّعْر: قژی بڕی ، قژی تاشی
سَـحَا الكِتَـاب: شـەتەكو تونـدی كـرد بەبەرگەكەی
سِحَاءَة: پەردەی دەماغ

سَحَاة: گۆڕەپـان ، ناحیـە، روەكێكـی تیكەڵو لێك ئالاوە
سَـحَابْ: هـەور ، هـەلا، هەوروهـەلا، تەمێكـە هێنـدێ جـار بـەری ئاسمـان ئەگرێو بارانی لێوە ئەبارێ
سِحَابْ: زنجیری جلو بەرگ
سَحَابَة ـ سُحَابَة: تـەمی چـاو ، لێڵـی چاو، تانە
سَحَابَة: هـەوری بـەباران ، هـەورێك بارانێكی زۆری هەڵگرتبێ
سَحَاح: هەوا
سَحّاح ـ سَـحّافَة: چـاو بەفرمێسـك ، ئەشك رێژ
سَحّاحَة: كەمۆڵەیـەكی تاقیكردنـەوەی كیمیاویەو نمرەدار كراوە
سَـحّار: جادووگـەر، جوكـی ، ئەفسوونگەر، دولبەر ، دلبەر
سُحَارَة: ئەوەی پەیوەستە بەگـەروەوە لەدڵو سییەكان
سُحَاف(دَاء السِل): نەخۆشـی سـیل ، دەردە باریكە
سُحَالَة : كەپـەك ، هـەرچیو پـەرچی، توێكڵی دانەوێڵەی هاڕاو
سُحَام: رەشی
سَحَايَة: كاژی مێشك، پێستی مێشـك ، گەواڵە هەورێك ، توێژاڵی هەرشتێك
سَحَبَ: رای كێـشا، دەری كێشـا، دەری هێنا ، گێرایەوە ، كێشایەوە
سَحَبَ نَفْسَهُ: خـۆی كێشـایەوە، خـۆی كشانەوە
سَحَبَ المَعْدَن: دەری هێنا ، هەڵی گۆزا ، باریكی كردەوەو لەهەیتەی دا

سَحَبَ ذَيلَهُ: بەفیزەوە ڕۆیی ، خـۆی با ئەدا
سَحَبَ شَيئاً: چـەکی ڕاکێشـا ، وەری گرت
سَحْب: ڕاکێشان،دەرکێشان،دەرهێنان ، بەکێش کردن ، هێنانەوە، گێڕانەوە
سَحْبَة وَاحِدَة: یەك جـار، بەیـەك جار ، یەك ڕاکێشان
سُحْبَة: پـەردەی سـەرچاو ، نـهێنی ، نادیار
سَحَتَ ـ سَحُتَ: حـەرامی خـوارد، حـەرام خـۆری کــرد، مــاڵ و دارایـی حـەرامی دەستکەوت
سَحَتَ الشَحْم عَنْ اللحْم: پاکی کرد، لێی کردەوە، دای ماڵی
سَحَتَ رَأسَهُ: سەری تاشی ، قژی سەری لێکردەوە
سُحْ ـ سُحُت: حەرام، ناڕەوا ، نادروست، ناشیاو، ناگونجاو، ناڕەوا
سَحْت: جلەشڕ، شڕۆڵ
سَحْتَاء: زەمینێکی بێگژوگیا ، ڕوتەنـە زەوی
سُحْتُوت: جلو بەرگی کۆنە، بیابـانێکی خاك نەرم ، شتێکی کەم
سُحْتِيّ: جلەشڕ، جلی کۆنەو شڕە
سَحَرَ: هــەڵی خەڵـەتاند، فریـــوی‌دا، تـاوی‌دا، دەسـتی بـڕی، شـەیدای کـرد، هۆشی لانەهێشت
سَحَرَ عَنْ كَذَا: دووری خسـتەوە، پـاڵی پێوەنا ، دەستی پێوەنا
سَــحَرَ بِالفضَــة: ڕووکەشــــی‌کرد، زەرکەشی‌کرد

سَــحَرَ عَــنْ الأمْــر: دوورکەوتــەوە، بەڕاگەندەبوو
سَحَرَ: زوو هەستا
سَحْر ـ سَحَر ـ سُحْر: سی ، کۆئـەندامی هەناسە
ســحْر: جــادوو ، جادووگـــەریی، دەرخستنی بـەتاڵ و ناحـەق لەبــەرگی ڕاسـتو ڕەوانـدا ، تەلیسـم ، نوشـتە بـازیی ، شــەیداکردن ، هەرشــتێك بەرامبــەر تووشــی سەراســیمەو واق وڕمان بکات
سَحَر: بەیان ، بەرەبەیان ، شەبەق
سُحَر: جـادووی لێکـرد، چاوبەسـتی لێکرد، فریوی‌دا
سَــحْرَة: یەکــەم ســاتی شـــەبەق‌و بەرەبەیان کەبەبەیانی دروزن ناسراوە
سَحَرِيّ: پێـش خـۆر هەڵـهاتن ، بـەر لەڕۆژهەڵاتن
سَحْسَــاح: لێزمــە بــاران ، بــارانێکی بەخوڕو لێشاو
سَحَفَ الشَعْر عَنْ الجِلد: تاشی ، لایبرد
سَحَفَ الــرَأس: قــژی بـڕی ، تاشـی، مووی لێکردەوە
سَــحَفَتِ الرِيــحُ السَــحَاب: هــەورو تەمەکەی بـرد ، پـاڵی پێوەنا ، دووری خستەوە
سَحْفَة: پشت کۆڵە
سَحَقَ: کوتای، هاڕی ، وردو خاشی‌کرد، تێکی شکاند ، دای گرتـەوە، کوشتی، تیایبرد، پانی‌کردەوە، شێلای
سَحَقَ القَمْلَة: کوشتی ، پانی کردەوە
سَحَقَ الرِيحُ الأرْضَ: باکـە ڕووی زەوی بەتوندی ماڵی لەکاتی هەڵکردنیدا

سَحَقَ الرَأسَ: قـژی تاشـی ، سـەری تاشی ، قژی بڕی
سَحَقَ الشَيءِ الشَدِيدَ: نـەرمی کـرد، نیان‌و ناسکی کرد
سَحَقَ الثَوبَ: کۆنـی کـرد، شـڕی کـرد، دڕی
سَحَقَ العَيـنُ دَمْعَـهَا: چـاو ئەشــك‌و فرمێسکی ڕشت، فرمێسکی بەردایەوە، پیایدا هاتە خوارەوە
سَحُقَ: دوورکەوتـەوە، پەڕاگـەندەبوو، گۆشەگیر بوو
سَحُقَ الثَوبُ: کۆن بـوو، شـڕبوو، دڕا ، لەبەریەك هەڵوەشا
سَحَقَ(دَقَّ): کوتان، تێك شکان ، لێدان، کردن بەژێرەوە، فلیقانەوە
سُحْقٌ ـ سُحُقٌ (بُعْـدٌ): دووریـــی ، پەڕاگەندەیی ، گۆشەگیری
سَحَلَ الشَيءَ: لووسـیکرد، سـافیکرد، هێلەساویکرد
سَحَلَ(شَتَمَ): جنێـویدا ، جوێنـیدا، قسەی ناشیرینی کرد
سَحْلَبٌ: گیا سالمە ، سەعلەب
سَحَلَتِ العَينُ: فرمێسکی ڕشت
سَحَلَتِ السُورَةَ وَالقَصِيدَةَ: بەسەریەکەوە خوێندیەوە، دوا بەدوای یەك گوتی
سَحَمَ: ڕەش بوو ، ڕەش داگیرسا
سَحَّمَ وَجْهَهُ: ڕووی ڕەشکرد
سَحَمٌ: ئاسن ، هاسن ، کانزایەکە گەلێك چەشنە ئامرازی جەنگ‌و شـتی دیکـەی لێ دروست دەکرێ
سُحُمٌ: چەکوشی ئاسنگەران ، چەکوچ ، ئاسـنێکە دەسـکێکی دار یـا ئاسـنی تێدەخرێ‌و شتی پێدە کوترێتەوە

سَحْمَاءُ: ڕەش ، پشت ، درەختێکە
سُحْمَةٌ: تۆپەڵە ئاسنێك
سَحَنَ الجَمْـرَ: شـکاندی ، لـەتیکرد، وردیکـــرد، پارچـــە پارچـــەیکرد، هێلەساویکرد ، هاڕی
سَحَنَ الشَـيءَ: کوتـای ، دایگرتـەوە، لێیدا
سَحَنَ الخَشَبَةَ: چەوری کرد هـەتا نـەرم ببێت، ڕۆنـی لیـدا هـەتا سـاف‌و لـووس ببێت
سَحْنٌ: وردکردن ، هاڕین ، کوتان، تێـك شکاندن
سَحْنَاءُ: شـێوازو دیمـەن، ڕەنـگ‌و بۆ ، نەرم‌و نۆڵی پێست
سَحُوحٌ: ئەوەی بەخوڕ دێـت بـاران یـان فرمێسك یاخود هەرشتێکی تر بێت
سَحُورٌ ـ سُحُورٌ: پارشێو، پـاش شـێو، پاشێو، پارشام، ژەمی دووەمی ڕۆژانـە لەپێش بانگی بەیانیدا
سَحُوفٌ: ئـەو بارانـەی گشـت شـتێك رادەماڵێ
سَحُوقٌ: دار خورمـای بـاڵاو درێـژ ، دارخورمای بەرز
سَحِيتٌ: ورگ دڕاو ، ئەوەی هەرگیز تێر ناخوات
سَحِيفَةٌ مِنَ السَحَابِ: گەواڵە هـەوری بەتاوو باران هـەڵگر کـەوا گشـت شـتێك رادەماڵێ
سَحِيرٌ: ئەوەی هاواری سـکی دەکـات ، یەکێك بەدەست ئێشی سـکەوە گرفتـار بێت
سَحِيرٌ مِنَ الخَيـلِ: ئەسـپی ورگ زل‌و گەورە

سَحِيفْ: هارەی دەستار، دەنگو هارەی ئاش ، دەنگی بڕینەوەی تەختە
سَحِيفَة: بارانی بەخوڕو لێشاو کەرووی زەوی رووتەن دەکات ، ئەو بەزوپیوەی لەگۆشت دەگیرێتەوە
سَحِيق: دوور ، پەراگەندە ، چەپەك
سَحِيقَة: لێزمەباران، باران بەخوڕ کە گشت شتێ رادەماڵێ

س خ

سَخَا: دەست بلاو بوو، بەخشندەبوو، سەخیبوو، بەرچاو فروان بوو
سَخَا القِدْر: ئاسان و سانابوو، ئاگرکردنەوە لەژێریدا
سَخَا الرَّجُل: لەجووڵە کەوت ، جووڵەی نەما، بزووتی تیا نەما
سَخَاء: بەخشندەیی، میهرەبانی، دەست بلاوی ، نەرمو نیانی
سَخَاءة: روەکێکە
سَخَافَة: نەتوانینی ئەنجامدانی هەرشتێك، گێلی ، هیچ لەبارانەبوو، هەرزە گۆیی
سُخَام: هێس ، تەن ، رەشی بنی مەنجەڵ، دۆژنگ، دۆرژنج، دۆرنج، رەژو، خەڵوز ، گەنگەپەڕ، ژەنگ، ژار
سُخَامِيّ ـ سُخَامِيَّة: ئارەقو مەی روون ، بادەی رەوان
سَخَانْ ـ سَخَانَة: گەرمکەر، گیزەر ، کوڵێنەر
سَخَاوَة: میهرەبانی، بەخشندەیی، بەرچاوفراوانی، دڵفراوانی

سَخَرَ ـ سَخِرَ: هەڵی سووڕاند، بەگەڕی خست ، چەوسانیەوە، بێگاری پێکرد، بەبێگارو بەخۆڕایی ئیشی پێکرد، رسوای کرد، سووکی کرد
سَخِرَ بِهِ وَمِنْهُ: گاڵتەی پێکرد، تەشقەڵەی پێکرد، پێی رابوارد، سووکایەتی پێکرد
سَخَرَت السَّفِينَة: بەئاسانی رۆیی بەرێوە
سُخْرَة: ئەوەی بێگاری پێبکرێو بەبێ بەهاو مزە کاری پێ بکرێ، بێگار
سُخَرَة: ئەوەی گاڵتە بەخەڵکی دەکات، یەکێك گاڵتەو سووکایەتی بەخەڵك بکات
سُخْرِيّ ـ سِخْرِيّ: ئیشو بێگاریی کردن بەزۆر بەیەکێكو بێ مزە
سُخْرِيَة: گاڵتە، پێڕابواردن، سووکایەتی پێکردن، تەشقەڵەو لاقرتی پێکردن، کردنی یەکێك بەتیزەجاڕ
سَخِطَ الرَّجُل وَعَلَيه: تووڕەبوو لێی ، خەشم گرتی بەرانبەری، رقو قین گرتی بەرانبەری
سَخِطَ الشَّيء: رقی لێی بوو، خەشمی لێ هەستا
سُخط ـ سُخُط ـ سَخَط: ناڕازیی، تووڕەیی، بێزاریی، رق ، قین، خەشم ، لێپڕبوون، وەرس بوون، جار بوون
سَخْط ـ سَخَط: ساتە لێڵو ناثارامەکان ، خەشمو قین
سَخُفَ: سووك بوو، پەتەری بوو ، گێلبوو، گەوج بوو، عەقڵی سووكو لاوازبوو

سَخُفَ الغَزلُ: ناسك بوو، تەنك بوو
سَخُفَ تَسْخِيفاً: کەم عەقڵو ژیری بوو، ناژیرو سووك بوو
سُخْف: گەوجی ، کەودەنی، پەتەڕیتی، لاوازی، ناپتەویی، تەنکی، نەگونجاوی، ناشیاوی، ناپەسەندیی
سُخْفَة - سَخْفَة: لاوازیی‌و سستی، کزیی‌و کەم توانایی، عەقڵ سووکی، کەمی بژێوی‌و دەرامەت
سَخْل: لاواز، کز، کەم توانا، مەردومی لاوازو سست
سُخْل مِنَ القَوم: هەرچی‌و پەرچی، سووك‌و رسوا
سُخْلَة(وَلَد الشَاة): بەرخ ، بەرخۆلە، وەرك، ئەملکن ، بێچووی مەڕانە چ نێرییّ یان مێ تا تەمەنی دەگاتە (6ـ5) مانگی‌و هەتا بەرگنەکەی دەبڕێتەوە هەر پێی دەڵێن بەرخ
سَخَمَ: رەش بوو، رەشی‌کرد، رەش داگیرسا
سَخَمَ اللحْم: بۆگەنی‌کرد، بۆنی‌کرد، بۆنی ناخۆش بوو
سَخَمَ المَاء: گەرمی‌کرد
سَخَمَ اللهُ وَجْهَهُ: خوا رووی رەش کرد
سَخَم: رەشی
سَخْمَاء: رەش ، زەوییەکی خاك نەرمو فشەڵ
سُخْمَة: رەشی ، کینە، خەشم، قین، رق
سَخَنَ - سَخِنَ - سَخُنَ: گەرم بوو، کوڵا، تای لێهات
سَخَّنَ الشَيء: گەرمی کرد، تاوی دا
سُخْن: گەرم ، بەتین ، تاودار
سَخْن: گەرما ، تین ، تاو
سَخَنَان - سَخْنَان - سُخْنَان: گەرم ، رۆژی گەرم
سَخِنَت عَينُهُ: چاوی گەرم بوو، خەمناك‌و غەمگین بوو
سَخْنَة - سُخْنَة - سِخْنَة: گەرمی ، گەرما، تین ، تاو
سَخُوَ - سَخَاءً: بەخشندەبوو، میهرەبانبوو، میهرەبان بوو، دەست‌و دڵ فراوانبوو
سُخُونَة: گەرمی ، تاو ، تین
سَخِيَ: بەخشندەبوو، میهرەبان بوو، دەست‌و دڵ فراوان بوو
سَخِيٌّ: بەخشندە، میهرەبان، سەغی، دەست‌و دڵ فراوان ، مەرد، جوامێر، دووربین ، دید بڵندو فراوان
سَخِيَّة: ژنی سەغی‌و دەست‌و دڵ فراوان
سَخِيف: ناماقوڵ، ناپەسەند، لاواز، چروك، زەبوون، تەنك، عەمارە بۆ ، ناقایم ، را لاوازو کز
سَخِيمَة: رق‌و قین ، خەشم ، کینە
سَخِين: ئاوی گەرم ، شلەتێن
سِخِّين: چەقۆو کێردی قەساب، دەمی گاسن ، سرەر ، لاستیك
سَخِينَة: خواردنێکە لە ئاردی گەنم‌و رۆن‌و خورما دروست دەکرێت ، خواردنی گەرم

س د

سَدَّ: دایخست ، پێوەیدا، جووتی کرد، گرتی
سَدّ الإِنَاء: دەمی داخست ، دەمەکەی گرت

سَدَّ الثلمَة: چاكىكرد، كەلەبەرەكەى گرت، گرتى، دايخست
سَدَّ الباب: دەرگاكەى پێوەدا، دايخست
سَدَّ: پێكايى، پێيدا
سَدَّ الشَيء: جێگيربوو، سەقامگيربوو ، چەسپا
سَدّ - سُدّ: بەنداو ، بەست ، مابەينى نێوان دوو شت
سَدّ: ناتەواويى ، كەمو كورِى، عەيب ، نەنگى
سدّ: وتەو قسەيەك مەبەستى خۆى پێكابێت
سُدّ: ئەو هەورو تەمە رەشەى بەرى ئاسۆى گرتووە
سَدَأ فُلان: دەستى درێژكرد بۆ لاى ..
سَدَى الثَوب: چاكىكرد، دووريى
سَدَأ الأرض: تەرِىكرد، ئاوى لێدا
سَدَى إلَيه: دەستى يارمەتى بۆ درێژكرد
سَدَى مَعْرُوفَاً: چاكەى لەگەڵ كرد، يارمەتيدا
سَدَى إلَيه النُصح: ئامۆژگارىكرد، مۆچيارى كرد
سُدَى: بىٚسوود، بىٚكەڵك، بەخۆرِايى ، بەهەوانتە
سَدَى: شەونم ، تەقەڵەكانى درومان يەك بەدواى يەكدا
سَدَاء: خورماى سەوزو نەگەييو
سُدَاة النَسيج: تان ، رايەڵ، رايەڵى شتى تەنراو
سُدَاد الأنف: نەخۆشيەكە دەدات لەلووتو رێگرە لەهەڵمژينى هەناسە، لووت مينگە
سَدَاد: دروستىو راستى لەكردارو گوفتاردا
سَدَاد: قايمى ، پتەويى، تۆكمەيى، بەهێزى
سَدَاد - سدَادَة: دەمەوانە، تۆپەوانە، سەرقاپ ، تەپەدۆر، داخەر، وەستێنەر
سدَاد ئەو شيرەى لەگوانى وشترا خراپ دەبێت بەهۆى گيرانى رێرەوى هاتنە دەرەوەى شيرەكەوە، ئەوەى دەبێتە رێگرو كۆسپ
سَدَاداً لكَذا: لەتۆڵەى ...، لەبرى ...، لەجياتى..
سُدَادَة: بەستەر، سەرقاپ ، سەر
سَدَادَة: تۆپەوانە، دەمەوانە، سەرقاپ
سدَار: بەچەشنى پەردە ، وەك پەردە
سَدَّار: ئەوەى تووتركو كونار دەفرۆشىٚ كە دركاوييەو بۆ پەرژين دەست دەدات
سُدَاس(ستَة ستَة): شەش شەش
سُدَاسِيّ: شەشى ، شەش لايەكى
سُدَاسِيّ الحُرُوف: شەش پيت ، وشەى شەش پيت
سدَافَة: پەردە ، داپۆشەر، كەمەرچين، پۆشار ، سەردوك، پەيە، چارچەف، هجال
سَدَان: سندان ، ئامرازێكى ئاسنينە بۆ كوتانەوە شت لەسەرى بەكار دێت
سدَانَة الكَعْبَة: خزمەتكردنى كابە، خزمەتكاريى كەعبە

سُدَّة: دەرگا ، چەپەر، دەروازە ، دەر، دەرگانە، دوانگە ، مینبەر

سَدَحَ: تیایبرد، کوشتیو پالّی خست لەسەر زەوی

سَدَحَ بِالمَكَان: مایەوە، هەلّیدا ، جێنشین بوو

سَدَّحَ تَسْدِيحَاً: کوشتی، لەناوی برد ، تیایبرد

سَدَّدَ: ڕێی ڕاستی نیشاندا، پێشڕەویی کرد، ئاڕاستەیکرد، پێوەی نا، تێیی گرت

سَدَّدَ حِسَابَاً: دایەوە، پێی دایەوە

سَدَّدَ السَهْمَ إِلَى الصَيد: ئاڕاستەی کرد، ڕووی تێکرد

سَدَّدَ اللهُ فُلانَاً: خوای گەورە پالّپشتیبوو،سەریخست، سەرکەوتوویکرد، فێری کردو ڕێنومایی‌کرد

سَدَّدَ مَالَهُ: بەباشی ڕەفتاری پێوە کرد

سَدَدْ: ڕاستو دروستی لەکردارو گوتاردا

سَدَّدَهُ: ڕێنومایی کرد بۆ ڕاستو دروست ، چاوساغی کرد بۆ ڕێگەی ڕاست

سَدَرَ الشَعْر: شۆڕی کردەوە، دای هێشت، ڕای هێلا

سَدَرَ بَصَرَهُ: بەر شەوارە کەوت، ئاوی چاوی برد،چاوی ڕەشکەو پێشکەیکرد

سَدَرَ الثَوبَ: بڕی ، شۆڕی کردەوە

سَدَرَ الرَجُل فِي البِلاد: گەڕا چەند جار، جار لەدوای جار گەڕا

سَدِرَ: سەرسام بوو، واقی وڕما ، سەری سوڕما ، باکی نەبوو لەوەی دەیکرد

سَدِرَ البَعِيرُ: چاوەکانی ئەبلّەق بوون بەهۆی تینی گەرماوە، چاوی ژێرەوژووری کرد

سِدْر(شَجَرَةُ النَبَق): دارنەبگ، کونار، تاوگ، تووترك، موور، دارێکی دڕکاوییە بۆ پەرژین دەست دەدات

سَدِرْ: سەرسام ، واق وڕماو، سەر سوڕماو، سەراسیمە

سِدْرَة: درەختێکی گەرمیانیە دڕکێکی درێژی هەیە نەکرێ بە پەرژین

سِدْرَة المُنْتَهَى: ئەم دەستەواژەیە لەقورئانی پیرۆزدا هاتووەو بەودارە دەوترێت کەوتوەتە لای عەرشی پەروەردگارەوەو هیچ کام لەفریشتەکان ناگەن پێی

سَدِرَة: ژنی سەرسامو واقوڕماو

سَدَسَ القَومُ: شەشەمیان بوو

سَدَسَ القَومَ: شەشیەکی مالّەکەیانی برد، لەشەش بەش یەك بەشی مالّەکەیانی برد

سَدَّسَ الشَيء: کردی بەشەش بەشەوە، کردی بەشەش لاو ڕوو، کردی بەشەش گۆشە

سُدُس ـ سُدْس: شەش یەك ، 6/1

سِدْس: بریتیە لەوەی وشتر پێنج ڕۆژ لەئاو دابڕێو لەڕۆژی شەشەمدا بچێتە سەریو ئاو بخواتەوە

سَدَفَ الحِجَابَ: شۆڕیکردەوە، دای یایەوە، هێنایە خوارەوە

سَدَفَ القَومُ: تاریکیان بەسەرا هات، شەویان لێداهات، کەوتنە شەوو تاریکیەوە

سَـدَفْ ـ سُـدُوف: تـاريكى، روونـاكى (لەوشە دژە يەكەكانە)
سَــدَفَةٌ: شــەوو تاريكاييەكــەى، رۆژ لەبەرەبەيانــەوە هــەتا خۆرئــاوابوون (لەوشە دژەيەكەكانە)
سُـدْفَة: تــاريكى، بەشــێك لەشــەو، تێكـەڵبوونى روونـاكىو تـاريكى وەك بەرەبەيان تا خۆرئاوا
سَـدِكَ بِالشَّـيءِ: دەسـتى پێوەگـرت، وازى لێنەهێنا
سَدَّكَ جلال التَّمْر: بەسەريەكا پێكەيى، بەدواى يەكا گەيى
سَــدَلَ الشَّــعْر: خــاوى كــردەوە، شـۆڕىكردەوە، بەريدايـەوە، هێنايــە خوارەوە
سَدَلَ السِّتَار: پەردەكــەى دايايــەوە، پەردەكەى شۆڕكردەوە
سَدَلَ الثَّوبَ: بڕى ، پارچە پارچەىكرد
سَدَلَ فِـي البِلادِ: ڕۆيـى ، چـوو، گـەڕا، ئەملاولاىكرد
سُـدْلُ ـ سِـدْلُ: پــەردە ، چەرچــەف، داپۆشەر ، شارەر
سِدْلُ: زريزەى ئاڵتوون يـان گەوهـەردار كەدەگاتــە ســەر ســينە ، رشـــتەى ئاڵتوونى كەبەزريزەوە شـۆڕ دەبێتـەوە هەتا سەر سينە
سَـدَمَ البَـابَ: دايخسـت ، پێوەيــدا، جووتىكرد
سَدِمَ فُلاَنٌ: پەشيمان بوەوەو غەمگينو دڵ تەنگ بوو
سَدِمَ المَاءُ: گۆڕا بـەهۆى زۆرمانـەوەى ، تامو بۆنى گۆڕا
سَـدِمَ بِالشَّـيءِ: سـوربوو لەسـەرىو عەودالو شـەيداى بـوو، بەردەوام بـوو لەسەرى
سَدِمَ المَاءُ طُولَ العَهْدِ: ئاوەكـە گـۆڕا بەهۆى زۆرمانەوەى ، مانەوەى ئاوەكـە بوە هۆى گۆڕانى
سَدَمُ ـ سَدُمُ ـ سَدِمٌ ـ سُدْمُ: ئاوى شاراوە يان داپۆشراو ياخود گۆڕاوو خراپ
سَدَم: غەمو پەژارە لەگەڵ پەشيمانى ، خەشمو قين لەگەڵ غمو پەژارەدا
سَدِمٌ مِنَ الفُحُولِ: نێرە وشـترى هـەژاو، نێرێك خرۆشابێتو هاربووبێت
سَدِمٌ مِنَ المِيَـاهِ: ئـاوێك بەتـەوژمو خـوڕ بێتە دەرەوە
سَدْمَان: پەشـيمان ، ژێـوان ، پژمـان ، بۆشمان ، ژووڤان ، پاشگەز، بادانەوە، وادانەوە
سَدَنَ(خَـدَمَ بَيـتَ الله): خزمـەتى مـاڵى خـواى كـرد، مجـەورىكرد ، دەرگـاوانى كابە(كەعبە)ى شەريف بوو
سُدُوس: چادرى سەوز
سَدِيَ الأَرْضُ أَوْ اللَيلَةَ: شەونمى زۆربوو
سَدِيَةٌ: خاكو شەوێك شەونم داربن
سَـدِيخ: ئــەوەى لەسەرپشــت پــاڵ دەكەوێت، پاڵكـەوتوو لەسـەر گـازەراى پشت
سَـدِيدُ: قـايم ، تونـد، پتــەو، بــەهێز، تۆكمە، لەيەك نـەبڕاو، گونجـاو، شـياو، دەست راست
سَدِيرْ: رووبارێكە لە(حيرە) ، زەوييەكـە لە(يەمەن) ، سێ گومەز بەسەريەكەوە

سَدِيرُ النَّخْل: باخــەدارخورما بەسەريەكەوە، رەشكردنەوەی گەڵـەدار خورمايەك بەيەكەوە
سَدِيسْ ـ سُدُس: شـەش يــەك، 6/1، مەڕێك يان بەرانێك كەوا كەوتبێتە ساڵی شەشـەمی‌يەوە، ددانی هەشــت ساڵی وشتر
سَدِيفْ: بەزو چەوری كۆڵەی وشتر
سَدِيفَةٌ: وشترێكی قەڵەوو گۆشتن
سَدِيلْ: ئــەو پەردەيــەی بەكــەژاوەوە شـۆڕ دەبێتــەوە، شــتێكە رادەخرێــت لەبەشـێكی مــاڵدا، پــەردەی ســـەر دەمووچاوی بووك، تارا
سَدِيمْ: تەم، تەمو مژ، بووق، تــەپو لوول، تەمە، مژ، يەكێك زۆر يادو زيكر بكات
سَدِيمٌ: ماندويەتی، هيلاكی، شەكەتی
سَدِينْ: بەز، چەوری، خوێن، خوری

س ذ

سَــذَاب(نَبَــات): ســـپەند، پێچـــن، روەكێكی بۆن ناخۆشەو بۆ دەرمــان دەشێ
سَذَاجَة(بَسَاطَة): ساويلكە، دڵپاكی، سادەيی
سَــذَق: شــەوی ئــاگر پەرسـتن لــەلای مەجوسييە ئاگر پەرستەكان

س ر

سُرَّ: دڵشادبوو، خۆشحاڵ بوو، شادمان بوو، كامەران بوو، بەختياربوو
سُرَّ بِكَذا: دڵـخۆش بـوو بـە...، شـادمان بوو بە..
سُرُّ الصَّبِــيُّ: ناوكەكـەيان بـڕی لـەكاتی لەدايك بووندا

سُرٌّ: ئەو ناوكەی منداڵ كەمامان دەيبڕێ لەكاتی لەدايك بووندا
سِرٌّ: نهێنی، پەنهانی، ناديار، شاراوە، راز، شتی بنەڕەت، زەوی پيرۆزو پاك، رێگە، ناوشيوودۆڵ، پوختــەی شـت، باشترين
سِرٌّ غَــامِض:نهێنيـەكی ئـاڵۆز، نـهێنی كەس نەزان
سِرُّ المِهْنَةِ: نهێنی پيشەو كار
سِرُّ اللَيلِ: وشەی نهێنی
سَرّ ـ سُرَر: ئەو هێـڵو خەتانـەی لەبـەری دەستو تەوێڵدايە
سَرَا: پيــاوەتی‌كرد، كــەرەمی نوانــد، چاكەی پێشكەش كرد
سَرَى: شەورۆيی، شەو بەرێكەوت
سَرَى مَفْعُولُهُ: كاری كرد
سَرَى الأَمْر: پەيڕەوی كرا
سَرَى عَلَيهِ الأَمْر: بەسەريا سەپێنرا
سَرَى بِهِ: شەو بردی لەگەڵ خۆی
سَـرَى عِـرْقُ الشَّـجَرَة: رەگو ريشــاڵی دارەكە بەنێوزەويدا رۆچوو
سَــرَى الجُــرْحُ إِلَــى النَّفْــس: زامو برينەكەی ئێشی‌كرد هەتا مرد
سُرِّيَ عَنْهُ أَوْ عَنْ قَلْبِهِ: غەمو پــەژارەی لێ دوورخستەوە
سُرَى: شـەوڕەوی، بەشــەو رۆيشــتن، شەوگەڕيی
سَرَاء: شـــادی، خۆشـــی، شـــادمانی، كامەرانی، زۆر خۆشحاڵ
سَرَاب: تراويلكە، چەوت بينـی، شـتی دوور لەراستی
سَرَاة: چڵـەپۆی هەمووشتێ، لوتكــە، قوتە، روو، سەر، پۆپە

سَرَاةُ الجَبَل: لوتكەی شاخ، قوتـەی شاخ

سَرَاةُ الضُحَى: سەرەتای چێشتەنگاو

سَـرَاجٌ: چـرا ، قوتیلـه ، خورشـید ، لەمپـه ، لامپـا ، شـەماله ، ئامرازێکـه لەکان یان لەشووشه دروست دەکرێو نەوتی تێدەکرێ

سِـرَاجُ اللیـلُ: گولـه ئەسـتێره ، ئەستێرۆك ، گولێکی بێبۆنو شـینو سپییه

سَـرَّاجٌ: زیـن دروو، زیـن فـرۆش ، هـەروەها بـەمانای درۆزنو گوفتـە ناراستیش هاتووه

سِرَاجَةٌ: زین دروون، پیشەی زین دروو، زین سازی

سَرَاحٌ: دەسـت پێوەنـان ، بـەردان ، ئازادکردن، سەربەست کردن ، تەلاقدان

سَرَّادٌ: ئەوەی قەلّغانو گـوارە دروست دەکات

سِرَادٌ: سمه ، سمو ، سمبه ، درێل ، کونکەر، هەرشتێك کون دروست بکات

سُرَادِقٌ: چادر ، دەوار، سـەراپەردە ، خێمە، تۆزو خۆلّ، تەپو تۆز ، دوکەلّو تۆزی سەرو مالّو ..

سَرَارُ: باشـترینو پاکترین رەچەلـەكو بنەچـه ، هێلـەکانی نێوچـاوانو بـەری دەست

سَرَارُ الوَادِيْ: باشترینو چاکترین شوێن لەدۆلّو شیودا

سَرَارَةٌ: چەقی شـیوو دۆلّ، رەچەلـەكو نەسەبی پاكو پوخت

سَـرَارَةُ الشَّيءِ: پاکترینو پوخـترینی، باشترینی، چاکترینی

سُرَاط(السَّیف القَـاطع): شمشـێری برەرەو تیژ

سِرَاط(سَبِیل): رێگه ، رێباز، رێ ، رێگا

سَّرَاطٌ: لووشـه ، زۆرخـۆر ، مووشـه، ئەوەی زوو خواردن قوت دەداتو هەلّی دەلووشێ

سُرَاطِيٌّ: شمشێری برەرەو تیژ

سَرَافٌ: خواردنـی گـەلاَکانیدار لەلایـەن کرمەوه

سَرَّافٌ: ئەوەی زۆر دزی دەکات

سُرَاقَةٌ: شـتی دزراو، رەوشـت نزمـی بەدرەفتار، کورته بنەی گردو پچووك

سَـرَايٌ - سَـرَايَا: كۆشـك ، سـەرا، بالّەخانە، ئەپارتمه

سَـرَايَةٌ: بنكـەی پادشـاو سـەرۆك ، شوێنی فەرمانگەکان

سَرَأَت الجَـرَادَةُ أوْ السَّـمَكَةُ(بَـاضَتْ): گەرای دانا ، گەرای نا

سَرَأَت المَـرأةُ: منـالّی زۆربـوو، ئـەولادی زۆربوو

سَرءٌ - سِرءٌ: گـەرا ، تۆدانـی ماسـیو بۆقو ئیدی ..

سَرَبَ المَاءُ: رۆیی ، چوو، لەبەری رۆیی، رەوان بوو ، ئاوی لێچوو، ئاویکرد

سَـرَبَ الرَّجُـلُ: بەسـەر رووی زەویـدا رۆیی، بەبان زەویدا رۆیشت

سَرَبَ الإبِـلُ: ئاراسـتەی گـرت ، بـەرەو چرانو لەوەراندن چوو

سَرِبَ الإنَـاءُ: ئەوەی تیـابوو رژا ، رژا ، قلّپ بوەوه، لێی رۆیی

سُرِبَ: هەلّمو هالاَوی زیوی تواوە چوە مێشکیەوەو تووشی تەنگە نەفەسیکرد

سَرَّبَ: بەدزییەوەو کەم کەم دەربازی کردن
سَرَّبَ الإبِلَ: بەش بەش ناردنی، جڵەوجڵەوی کردن
سَرَّبَ إلَى الأشْيَاءِ: یەك بەیەك پێی دام، دانە دانە پێی دام
سَرَّبَ الحَافِرُ: جارێك لای راستو جارێك لای چەپی گرت
سَرَّبَ القِرْبَةَ: ئاوی کردە مەشکەکە
سَرَّبَ المَاءَ مِنَ الإنَاءِ: لێی رۆکرد، رشتی ، رۆییکرد، قلّپی کردەوە
سَرْب: ئاژەلْ ، چوار پێیان ، رووگە ، ئاراستە ، سینە ، رێگە ، رێباز
سِرْب: رەوە، ران ، جەلە، گەلە
سَرَب: تونێل ، گونج ، کون ، دەرچەو راڕەوێکی دوو دەریی ، قولاییەکی گەورە لەژێرو ئاخی زەویدا
سَرِب: ئاوی روونو رەوان
سِرْبَال: جلو بەرگ ، پۆشاك ، جلك
سُرْبَة: رەوگە ئاسك یان ئەسپ ، رێگە، شێواز ، ریزێك دارمێو، کۆمەڵە دارخورمایەك ، موی سەرسنگ هەتا خوار سك
سَرْبَلَهُ: جلو بەرگی لەبەرکرد ، جلی پیّ پۆشی ، جلو بەرگی کردە بەر
سُرَّة: ناوك ، نێوك ، نافك ، ناو، ناوەڕاستی هەر شتێك
سَرَجَ سَرْجاً: درۆی گوت ، راستی نەکرد
سَرَّجَ المَرْأةُ شَعْرَهَا: قژی لوول کرد، قژی کرد بە پرچ
سَرَج ـ سَرَجاً: درۆی گوت ، روخساری جوانو قەشەنگ بوو

سَرَّجَ الشَّيءَ: جوانی کرد، رازاندیەوە
سَرَّجَ الشَّعْرَ: لوولیکرد، بایدا ، هۆنیەوە
سَرَّجَ الحَدِيثَ: دروستی کرد، هەڵی بەست ، پێوەی نا
سَرْج: زین ، شتێکە لەقایشو تەختە لەپشتی ولاخی بەرزە دەکریّو ئاوزەنگیشی پێوەیە تاسوار لەسەری سواربیّ
سَرْجَن ـ سَرْجِين ـ سَرْجُو: پەیین ، پاشەڕۆی ئاژەلْ ، پەینی کیمیاوی
سَرَحَ(ذَهَبَ يَرْعَى): چوو بۆلەوەڕ، چوو بۆ چەڕاندن
سَرَحَ مَافِي صَدْرِهِ: چی لەدڵیابوو درکاندی ، ئەوەی لەدڵیابوو دەری بڕی
سَرَحَ المَوَاشِيَ: چوو بۆ لەوەڕاندن، ناردی بۆ لەوەڕاندنو چراندن
سَرَحَ السَّيْلُ: بەهێواشی لەبەری رۆیی، وردە وردە لەبەری رۆیی ، هێواش هێواش رۆیی
سَرَّحَ الرَّجُلُ: لەکاروباری خۆی چوە دەرەوە
سَرَّحَ القَوْمَ: ناردنیو بەرەلای کردن، رەوانەی کردنو ئازادو رەهای کردن
سَرَّحَ الزَّوْجَةَ: تەلاقیدا، دەست بەرداری بوو، وازی لیّهێنا
سَرَّحَ إلَيْهِ رَسُولاً: نوێنەرێکی نارد بۆ لای
سَرَّحَ الأمْرَ: ئاسانیکرد، سووکی کرد
سَرَّحَ اللهُ فُلاناً للخَيرِ: سەرکەوتووی کرد، سەریخست
سَرَّحَ الشَّعْرَ: دایهێنا، خاوی کردەوە
سَرَّحَ عَنْهُ: دەروازەی لێکردەوە، بواری بۆ والاکرد، دەروی لێکردەوە

سَرْح: مالاَت ، وەڵس، دەوڵـەت، بزنو مەڕورەشـــە ولاَخ، هــــەردرەختێکی گەورەو بالاَ، حەوشە، گۆڕەپان

سِـرْحَان: گـورگ، شـێر، ناوەڕاسـتی حەوز

سِرْحَان: دێڵە گورگ

سِّرْحَة: ژنی شۆخو شەنگو بالاَ بەرز

سُـرْحُوب: ئەسـپی گـەورەو قەبـە، رەنجبەر

سَـرَدَ: کونیکـرد، سمـی، ئـەمدیواو دیویکرد

سَرَدَ الشَيء: هەڵیکۆڵی ، کونیکرد

سَرَدَ الدِّرْع: پێکەوەی نووسـاند، هـەڵی پێچا

سَرَدَ الحَدِيث: گێڕایـەوە، باسـیکرد، زانی چۆن باسی لێوە بکات

سَرَدَ الصَوم: گرێیـدا ، بـەردەوامبوو، نەی پچڕاند، بەدوای یەکدا بەرۆژو بوو

سَرَدَ الكِتَاب: بـەخێرایی خوێندیـەوە، هەرزوو موتالاَی کرد

سَرَدَ الشَوَاهِد: بەڵگەی هێنایەوە

سَرَدَ تَفَاصِيل المَوْضُوع: درێژەی پێدا ، وردو درشتی مەسەلەکەی باسکرد

سَرَّدَ الأَدِيم: چەرمی کونکراو، پێستەی خۆشکراو

سَرَّدَ النَخْل: کون کون بوو، شوێنەواری بێئاوی بەسەر درەختی خورماوە

سَرْد: ناوی گشت قەڵغانو گوارەیەکە

سَرْدَ: دوابەدوا ، یەك بەدوای یەکا ، پێ بەپێ

سِرْدَاب: ژێرزەمین، سارداو ، سـەرداو، زاخۆن، ژوورێکە لەژێر زەویـدا دروسـت کرابێ

سَـرْدَق البَيـت: چادرو خێوەتـی هـەڵدا بەسەریا

سَرْدِين: جۆرە ماسییەکی پچووکـەو دەدرێتە پاڵ دوورگەی (سەردین)

سَـرَر۔ سُرُر: مێڵـەکانی لەپێدەسـتو رووی تەوێڵ

سَـرَرْ: دوا شـەوی مـانگی کۆچیـیـە ، شتێك پووچو بەتاڵ بێت

سَـرَّرَهُ: دڵخۆشـیکرد، شـادمانیکرد، دڵشادیکرد، کەیفی بەبەرا هێنا

سِرْسَام: ئاوساوییەکە لەمێشکا دروست دەبێـتو تـاو بـیرو هۆش تێکچوونـی لێدەکەوێتەوە

سَرَطَ الشَيء: قوتـیدا، هـەڵی لووشـی، لرفیدا

سُـرَط: دلێر، ئـەوەی پـارووی گـەورەو زلە زوو هەڵدەلوشێ

سَـرَطَان: قـرژاڵ ، قرژانـگ، قـارژنگ، کیفژاڵـە، کێمجاڵـە، گیاندارێکی ئاوییـە لـەبۆق گـــەورەترەو بەهەردووســـەر دەڕوات لــــەرۆژئاواو هـــــەندێك ولاَت دەخورێـــت ، پـــارووی گـــەورە، هەسارەیەکە لـەئاسمان ، ئاوسـاویو نەخۆشـــیەکی پیســـە لەجەســـتەو رەگەکاندا دروست دەبێتو لەقاچەکانی قـرژاڵ دەچێـتو ئـەو ئاوســاوییەش پێکهاتوە لەخانــەی زیـادە کەلەشــی مرۆڤ هیچ پێویستیەکی پێی نییە

سُـرَطَة: لووشـە ، زۆر خـۆر، ئـەوەی پارووی گەورە قوت دەدات

سِرْطِيط: پارووی گەورە، خـێرا راکـەر، تیژ رەو

سَرُعَ: خێرابوو، پەلە بوو، بەگورجبوو، پێچەوانەی خاوو سستە

سَرْع۔ سِرْع: لاسکی دارمێو، لاچك، قۆچەن، هەر لاسکێکی تەڕو بڕ

سَرَعَان۔ سُرْعَان۔ سِرْعَان (بِمَعْنَى أَسْرَع): خێراکە، پەلەبکە، گورج کە، زووکە

سَرَعَان النَّاس: سەرەتایان، پێشەنگیان، پێشڕەویان، ئەوانەی لەپێشەوە هەستاون بەوکارە

سَرَعَانُ الخَيل: ئەسپە تیژڕەوەکان، ئەو ئەسپانەی زوو پێش دەکەون

سُرْعَة: فرکە، پەلە، خێرایی، زووکردن، تاودان، پەلەکردن، هەڵەداوان

سُرْعَة السَّير: پلەی خێرایی، گورو تینی رۆشتن

سُرْعَة الإنْجَاز: پلەی گورج و گۆڵی، خێرایی بەدی هێنان، رادەی بەرهەمهێنان

سُرْعُوف: هەموو نەرم و نیانێکی گۆشتن، ئەسپی بالابەرز، ژنی بالا بەرزی نەرم و نۆڵ

سُرْعُوفَة: کوللە، گیاندارێکە جل و بەرگ دەخوات

سَرْغَاسُو: سەوزەو قەوزە لووس و خلیسکەکانی کەناری دەریا

سُرْغُوس: قەوزەی ئاویی

سَرَفَ: لەرادەکردنە دەرەوە، لەسنوور دەرچوون

سَرَفَ الشَّجَرَة سَرْفَاً: کرمۆکەی سپی گەڵاکانی خوارد

سَرِفَ الأَمر: فەرامۆشیکرد، خۆی لێ هەڵەکرد، هەڵەیکرد، نەیزانی، بێئاگابوو لێی

سَرِفَ القَوم: پەراندی، بواردی، بازیدا بەسەریا

سَرَف: هەڵە، چەوتی، ناڕێکی، لەرادە دەرچوون، سنوور بڕین، سوورو بەردەوام لەسەر مەی خواردن

سَرِفُ الفُؤاد: بێئاگاو گوناهکار، غافڵ و تاوانکار

سُرْفَة: کرمۆکە، قۆزاخەی کرمی ئاوریشم

سَرِفَة: زەوییەك کرمی زۆر بێت

سَرَقَ: دزی، بردی، تالانیکرد، فراندی، فەرهوودیکرد، بردنی شت و مەك لەلایەن یەکێکەوە

سَرَقَ مِنْهُ الشَّيء وَسَرَقَهُ الشَّيء: بەنهێنیو فێڵ بردیەو لێی دزی

سُرِقَ الرَّجُل: ماڵەکەی دزراو تالانکرا

سُرِقَ صَوْتُه: دەنگی نووسا، لەدەربڕیندا دەنگی تەواو نەبوو

سَرِقَ الشَّيء: شارایەوە، پەنهان بوو، نادیاربوو، ناشکرا بوو

سَرَّقَ الشَّيء: دزی، بردی، رفاندی، تالانیکرد، دزی دایە پاڵ

سَرَقَ السَمع أوْ النَّظَر: بەنهێنی گوێی هەڵخست یان روانیو تەماشایکرد

سَرِقَتْ مَفَاصِلُهُ: جومگەکانی سست و لاوازبوون، کزو خاوبوون

سَرَقَة: باشترین جۆری ئاوریشم، نایابترین پارچە ئاوریشم

سَرِقَةٌ: دزیـن ، دزیکـردن ، بـردن ، تـالأن کـردن، دەست بـردن بـۆ شـتو مەکی یەکێکو بردنی بۆ خۆی
سَرِقَةُ الشَّيء: دزراو ، براو ، تالأنکراو
سَرِقَةُ الْمَسَاكِنْ: مـاڵ بریـن ، دزیـن ، دەست بردن بۆ شتو مەکی ماڵان
سَـرِقَةُ الجَيـب: گیرفـان بریـن ، دەرهێنانی پارە لەگیرفان بەنهێنی
سَرِكَ: لاوازبـوو، توایـەوە، پوکایـەوە، سست بوو ، کەم توانابوو
سَرْكِي: پسـووڵەی مووچـە ، دەفتـەری وەرگرتنو پێدانی نامە
سَرْكُودِيَةٌ: نەخۆشیەکی درێژخایەنـەو دەدات لەپێسـتو رژێنـەکانو چـاوو گورچیلەو هەردوو دەستو قاچ
سَرْكُومَةٌ: لوویەکی گۆشتی پیسە
سَرْمُ: بڕی ، لەتیکرد، لـەت لـەت بـوو، پارچە پارچە بوو
سُرْم ـ صُرم: کـۆم ، پنـدۆك ، قـوون ، ئەندامی شەرمو جێ پیسایی
سَرْمَدُ(دَائِم): نەمر ، هەمیشە ، جاوید، بەردەوام ، ئەزەلی
سَرْمَدِيّ: هەمیشـەیی ، هەتاهـەتایی، نەبڕاوە، بێسەرو بن
سَرْمَق: روەکێکە ، گیای شرنگ
سَـرَنْجُ: شـتێکی دروسـتکراوە، ئامرازێکی بەرهەم هێنراوە
سَرَنْدِيّ: گورجوگۆڵ لەکارو بارەکانیدا، خێراو تیژڕەو
سُرْنُوف: لاوازو لەڕ ، سستو کز
سَرْوَ ـ سَرْوَا: جوامێرو سـەغی ، دلـێر ، دڵفراوان

سَرْو: جوامـێری ، سـەرو ، درەختـی ئـارەوەن ، دارێکی بـاڵا بـەرزو راسـتە هەمیشە سەوزەو گەڵاکانی وردو خڕن
سِرْوَال: دەرپـێ، دەمـەر ، قۆپـان ، پـاوارە ، پـانتۆڵ، شـاروال، شـەروال ، رانك
سِرْوَلَهُ: شەڕواڵی لەپێکرد
سَرِيّ: پیاوچـاك ، جوامێر، چاکـەکار، دڵفراوان ، دووربین
سِرِّيّ: نهێنی ، نادیار، شاراوە، پەنهان
سَـرِيَّ عَنْـهُ: ئـەو تورەیـیـو غـەمو پەژارەیەی گرتبووی رەویەوە
سَرِيّ: روبارێکی پچووك
سِرْيَالِيَّة: رێبازێکی ئەدەبیو هونەرییە لەسـەرو واقعـەوە دەڕوانـێو پشـت بـە هەستیارە خۆنەکردەکان دەبەستێ
سَرَيَان: تەنینەوە، تەشەنە ، گرتنەوە، بڵاوبوونەوە، لێگرتنەوە، پەرە سەندن، پرژاندن
سَرَيَان الْمَفْعُول: کارساز ، کاریگەر
سَرَيَان: شەوڕەویی، بەشەو رۆیشتن
سَـرِيَة: پـەل ، پارچـە ، لـەت ، تاقمـە فـەوج ، سـەربازو فەرمانبـەرێکی سـەربازییە کـەژمارەیان دەگاتـە چوارسەد کەس یان پێنـج تـا سێسـەد کـەس، دەسـتەو تاقمـە پچووکـەکان کەنێردراون بۆ شەڕو جەنگ
سُـرِيَة: هـاوەڵ، رەفیـق ، دۆسـت ، برادەر
سُرَيْجِيَات: ئـەو شمشـێرانەی دەدرێتـە پاڵ پیاوێك بەناوی (سرنج) کەشـارەزاو لێزان بوە لەدروستکردنی شمشێردا

سَرِيحٌ مِنَ الأمُور: کاروباری ئاسـان ، کاری سووکو سانا، خێرایی،پەلەکردن، دەستو بردکردن

سَرِيحَة: شـەقامو ڕێگـەی بـاریك کەلەمبـەراو بـەریدا درەختـی سـەوز نێژراوە، پارچەیەك جلو بەرگ

سَرِيد: سوژنی کەوش دروان

سَرِيدَة: پارچە چەرمێکە کـەوا دەکرێ بەکەوشو پێلاو

سَرِير: خەوگـە ، چـەرپا، تەختەبـەند، رەختیخـەو، دارەمـەیت ، بناغـەو رەچەڵەکی هەرشتێك

سَرِيرَة: راز ، کاروباری نهێنیو پەنهان

سَرِيع: خێرا ، گورج، بـەتاو، چوسـت ، دەستبەجێ، بەهەڵمەت

سَرِيعُ التَّأثُّر: هەستیار، هیشدار

سَرِيعُ الجَرِي: بـەتاو، بـەگوڕ، خـێرا، چوستو چالاك

سَرِيعُ الزَّوَال: زوونـامێنێ، زوو دەرەوێتەوە، زوو لەناو دەچێت

سَرِيعُ الغَضَب: زوو خـراپ دەبـێ، شکست، رووخـان ، تێکچوون ، خـراپ بوون

سَرِيعاً(حَالاً): دەستبەجێ،هەرئێستە، حاڵی حازر ، دەماو دەم

سَرْيُوم: کانزایەکی بەنرخی زەوییە

س ز

سـَزْيُوم: کانزایـەکی زەوییـە لـە(سۆدیۆم)دەچێت لەتایبەتمـەندیدا بەلام چالاکترە لەو

س س

سِيسَنْبَر: رێحانە

س ط

سَطَا عَلَيهِ وَبِهِ: پـەلاماریداو شکاندی، هێرشی بردەسەر، هەڵی کوتایە سەری، چووەسەری

سَطَا الفَرَسُ: خۆوسـەر رۆیـیو دوورکەوتەوە

سَطَا المَاءُ: زۆربوو ، بەلێشاو رۆیی لەبەری

سَطَا عَلَى المَكَان: بەزۆر خـۆی پیاکرد، هەڵی کوتایە سەر

سُطَاح: رووەکێکە ، لقو پۆپی راکشاو ، ئەو رووەکەی بەدیواردا هەڵدەچێ

سَطَّار: قەساب ، ئاژەڵو مالات سەربڕ، پیشەی ئاژەڵ سەربڕی

سِطَاع: گـەورەترین رایـەڵو کۆڵەکـەی چادرو بینا ، وشتری بەرزە بالا

سِطَام: سـەرقاپ ، دەمەوانـە ، پشك ، سەری بتڵو شووشەو ..

سَطَحَ: تـەختیکرد، رێکیکـرد، سـافیکرد، پـاڵی خسـت ، بـلاوی کردەوە، هەڵی خست ، درێژی کرد

سَطَحَ البَيت: سـەربانەکەی رێکخسـت ، سەربانی سافو رێك کرد

سَطَحَ النَّاقَة: یخیدا ، ملی پێدایا

سَطْح: روو ، سـەر ، سـەربان ، بـان ، رووی تەخت

سَطْحِي: بەشـی دەرەوە، رووی دەرەوە، تەنگاو ، تەنك ، سەرزاری

سَطَرَ: نووسـی ، نووسـیەوە ، هێڵـی کێشا

سَطَرَ بِالسَّيف: بـڕی بەشمشێر، لـەت لەتی کرد

سَطَرَ الرَّجُل: دای بەزەویدا ، کێشای بەتەختی زەویدا
سَطَرَ: ئەفسانەو شتی پڕوپووچی نووسی
سَطَّرَ عَلَيه: داستانو رووداوی ئەفسانەی بۆ گێڕایەوە کەلەقاڵبی پڕوپووچدا بەدەردەکەوتو تامو چێژی تێخستبوو
سَطَّرَ القِرْطَاسَ: هێڵی لەسەر کاغەزو لاپەڕەکەی کێشا بەرانبەر بەیەك
سَطْر - سَطَر: ریز ، هێڵ ، نوسینەوە، نووسین ، ریزێکە لەنووسراو ، رشتەی هەرشتێك
سَطَرَهُ: نووسی ، تۆماری کرد
سَطَعَ الأَمْر: باسکرابوو، دەرکەوت ، روون بوەوە ، دیاریدا
سَطَعَ الغُبَار أَوْ الرَائِحَة أَوْ النُّور: تەپو تۆز یان بۆن یاخود رووناکی بلاوو پەخش کردەوە
سَطَعَ بِيَدَيه: چەپڵەی لێدا ، هەردوو دەستی دا بەیەکا
سَطَعَ رَأسَهُ: سەری بەرزکردەوەو ملی درێژکرد
سَطِعَ - سَطَعاً: گەرووی درێژبوو، گەردنی بالاو درێژ بوو
سَطْع: هەرشتێك بەرزو بلندو بلاو پەخش ببێتەوە لەرووناکیو تەپو تۆزو..
سَطْع: درەخشان ، تابان ، هەرشتێك رووناکی هەبێت
سَطْعَاء: گەردن درێژ ، ئەوەی گەردنی درێژە

سَطَعَت رَائِحَةُ المِسْك: بۆنی میسك بلاوبوەوە
سَطَلَ: مەستیکرد، سەرخۆشیکرد، گێژیکرد، کەیلیکرد
سَطْل(جَرْدَل): سەتڵ، رزك ، ساتل ، ستل، پەقرەج، ئافدانك ، بیدۆش ، چەرت ، دەفرێکی قولفداری گەورەیە لەکانو یا لەدار دروستدەکرێ بۆ ئاوو شتیتر
سَطْلَة : گێلو کەودەن ، گێژ ، گەمژە
سَطَمَ(سَدَّ): دایخست ، دەمی نایەوە، گرتی
سَطَمَ البَاب: پێوەیدا ، جووتیکرد، دایخست
سَطَمَ فَاهُ: دەمی داخست ، دەمی گرت
سَطَمَ الثُّقب: کونەکەی گرت ، پڕی کردەوە، گرتی
سَطَم: تیژیی شمشێر ، برەڕی شمشێر
سَطَنَهُ: چەسپاوو جێگیری کرد
سَطْو: هێرش ، پەلامار ، چوونە سەر
سَطْو لِأَجْل السرِقَة: هەڵکوتانەسەر بۆ دزی ، چوونەسەر بۆ تالانو بڕۆ
سَطْوَة: هێرشی بۆ کردو زاڵبوویەسەریا، هەڵی کوتایە سەریو زاڵبوو بەسەریا
سَطِيح: تەخت ، رووتەخت ، رووپا ، راکشاو،پاڵکەوتوو، سست ، خاوو خلیچك، ئەوەی ناتوانێت هەڵبسێت
سَطِيحَة: مەشکە ، تۆشەدان ، ئەوەی توێشووی سەفەری تێدەکرێ

س ع

سَعَى: تێکۆشا ، هەوڵیدا، تەقەلایدا، کردی، تێپەڕیی، رۆیشت ، رۆیی

سَعَى إِلَيه: گرتیە بەر ، چوو بۆی
سَعَى فِي حَاجَةِ الرَّجُل: بوو بەهۆی بەدەستهێنانی ،هۆکاربوو بۆ بەدەستهێنانی
سَعَى لِلأَمْر: گرنگی‌دا بەدەستخستنی ، هەوڵیدا بۆ بەدەستهێنانی
سَعَى لِعِيَالِه: بژێوی‌و ماڵ‌و دارایی بۆ بەدەستهێنان ، رزق‌و رۆزی ماڵ‌و منالی پەیدا کرد
سَعَى إِلَى الصَّلَاة: چوو بۆ نوێژ
سَعَى بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَة: هات‌و چوو لەنێوان سەفاو مەروادا
سَعَى عَلَى الصَّدَقَة: کارو رەنجی‌دا لەوەرگرتنی خێر لەخاوەن‌و بەخشەرەکانی
سَعَى عَلَى القَوم: بوو بەکاربەدەست‌و دەستەلاتدار بەسەریانەوە
سَعَى بِهِ سِعَايَةً: دووزمانی‌و فیتنەیی کرد لەنێوانیاندا، قسەی هێناو برد لەنێوانیاندا
سُعَادَى: رەگ‌و ریشەی گوێز
سَعَادَة: کامەرانی ، بەختیاریی ، بەختەوەریی ، خۆشی ، باشی ، چاکی
سَعَادَتُكُم: بەرێزتان ، جەنابتان
سُعَار: گەرمی ، تین ، ئەوپەڕی برسێتی ، پەرێشان بوون بەهۆی برسێتی‌و تینوێتیەوە، خراپەو گێرەشێوێنی
سُعَاف - سَعَاف: قلیشان ، پێست هەڵدان ، پێست قلیشان
سُعَال (كُحَّة): کۆکە ، کۆکین ، دەنگێکە لەگەرووی گیاندارەوە دێتە دەرەوە بەتەکان بەهۆی‌خووروویەکەوە کەلە گەروودا پەیدا دەبێ

سُعَال دِيكِي: کۆکە رەشە ، کۆخە رەشە ، جۆرە کۆکەیەکە کەبەمناڵ بگات دەنگی وەك کەڵەشێری لێدێ
سَعَانِين: جەژنێکی مەسیحیەکانە پێش (فصح)ەو بەجەژنی یەك شەممەش ناودەبرێت
سِعَايَة (وِشَايَة): بوختانکردن ، لەپاش ملە باسکردن، بەدەمەوە هەڵبەستن
سَعَّبَ لَهُ كَذَا: رێکی خست ، باشی کرد
سَعْب: ئەوەی لەبەری رۆیشت لەمەیی‌و...
سَعَة: توانا ، بێ‌نیازی، فراوانی، گوشادیی
سَعْتَر - صَعْتَر: روەکێکی بۆنخۆشە
سَعْتَرِيّ - صَعْتَرِيّ: جوامێر ، مەرد، بێباك، زیرەك، زرنگ
سَعَدَ اليَوْمُ: رۆژی پیرۆزو شادبوو، رۆژێکی پیرۆزو موبارەك بوو
سَعِدَ: بەختیاربوو ، کامەران بوو، شادبوو ، خۆشحاڵ بوو، دڵشادبوو
سُعْد: روەکێکە دەخورێت
سَعْد: پیرۆز ، خۆشبەخت ، پاك ، بێگەرد، خۆشحاڵ
سَعْدَان: مەیمون ، مەیمینییك ، گیاندارێکی چوارپێی کلك داری گەرمیانی‌یەو دەستوو پێی لەهی ئادەمی دەچێت
سَعْدَان: سمڵ ، سۆتکە ، سملە ، سونبول ، بنی گیایەکی کوێستانی‌یەو بۆنی خۆشەو رەشەو بەئەندازەی دەنکە خورمایەك دەبێ کەپاك کرا سپی‌و درێژە

سَعْدَانَة(حَمَامَة): كۆتـر ، كەبووتـەر، كـاواترى، بـەهيف ، كـەفۆك ، باڵندەيەكى كەوى‌و كێوى‌يە

سَعْدَانَة الثَّـدْى: گۆى مـەمك ، گۆپكـە مەمك ، چيچيلە ، چچك

سَـعْدَانَة البَـاب: دەسـكى دەرگـا ، چەپكەى دەركا ، بەرچەقى دەرگا

سَعَرَ ـ سَعَّرَ: ئـاگرى كـردەوە، هـەڵى گيرساند

سَعَرَ الفَرَسُ: بەخێرايى غاريى‌دا

سَعَرَ الحَرْبَ: گەرمى‌كرد، تاويدا

سَعَرَ القَـومَ بِـالنَّبْلِ: سـوتاندى‌و سـزاو ئەشكەنجەى بردە دڵيەوە

سَعَرَ القَـومَ شَـرًّا: بـەدو خـراپ بـوو ، شەڕخوازبوو، بەدى‌و خراپەيان نواند

سَعَّرَ الشَّـيءَ أَوْ السِّـلْعَةَ: نرخدارى‌كـرد، نرخى بۆ دانا

سَعَّرَ الحَرْبَ: گەرمى كرد، تاويى‌دا

سَـعَرَ اليَـومَ فِـي حَاجَتِـهِ: گـەڕا بـۆ پێداويستى خۆى

سَعْر: گەرما ، تين ، تاو

سُعِرَ الرَّجُلُ: گەرما بردى ، هاريوو

سُعْر ـ سُعُر: شێتى ، هاريى ، كەللەيى

سِعْر : نرخ بەهاو قيمەتى شت

سَـعْرَ ـ سُعْرَة: رەنگێكـە زيـاتر روو بـە رەشى‌يە

سُعْرَة: گەرمۆكە ، تاوزە

سَعْرَة: سـەرەتاى هـەركارێك ، كۆكـە، قەومان‌و روودانـى خـێراى هـەر كـارێك، گەرماو گەرم

سَعَطَ ـ سَعَطَ: كـردى بـەلووتيا ، هـەڵى مژى ، بۆنى كرد

سَـعَطَهُ الـدَّوَاءَ: دەرمانەكـەى كـرد بەلووتيا

سَـعَفَ: راى پـەڕان ، جێبـەجێ‌كرد بۆى ، چارەى كرد، چارەسەرى كرد

سَعَفَ: لێـوارى پەنجـەو نينۆكـەكانى قڵيشا

سُعِفَ الوَجْـهُ: زيپكـەى لێـدا ، هـەڵ زڵەپا، زيپكەى دەردا

سَعَفٌ: جيهازو شـتو مـەكى بـووك ، كەل‌و پەلى ناومالٚ

سَعِفٌ: پياوى ناپاك‌و سپلە

سَـعَفَ: فرياكـەوتن ، يارمـەتى، پشـتگيرى، چـارەكردن، چارەسـەرى، بەهاناوە هاتن ، بەدەمەوە هاتن

سَـعَفُ النَّخِيـلِ: گـەلاَى دارخورمـا ، سەعف

سَعْفَة: زيپكـە ، هەڵەزڵـەپان ، شـانك ، قنچكە ، زيتكـە ، گرمـژە ، پيرۆزكـە ، عازەبـە ، وردە كولكێكـى سـەرتيژە لەلەش دەردێ

سَعَلَ: كۆكـى ، كۆكـە گرتـى ، كۆكـەى لێهات

سِعْلَاء ـ سِعْلَاة ـ سِعْلِيٌّ: دێـو ، درنـج ، دەعبا ، گياندارێكى ئەفسانەيە

سُـعُودُ النُّجُـومِ: كەلـە هەسـارەو ئەستێرەيەكە بەهەريەكەيان دەگوترێ (سَعْدُ)ى فـلان‌و بـەم ئەسـتێرەيەش وا دەگوترێت

سَعُوط(نُشُـوق ـ عَطُـوس): برنوتـى ، خاكەى تووتن ، پژمێنـەر ، دەرمانێكـە لەگەلٚ تۆزى تووتن لەلووت دەكـرێ بـۆ پژمين

سَعِيدْ: بەختیار ، کامەران ، خۆشحالّ ، خاوەن ڕێز، بەڕێز ، بەختەوەر
سَعِيرْ: کلّپەی ئاگر ، هالاّوو گەرمای ئاگر ، بڵێسەی ئاگر

س غ

سَغَبْ: برسێتی ، ئاورایی، ورە ، برس، برچتی ، نازسێروژەیی ، پێداویستی گیاندارێك بۆ خواردنێك کەبەری دڵی بگرێو تێری بکات
سَغَبَ: برسیبوو، گەدەی خالّی بوو، پێویستی بەخۆراك بوو
سَغْبَى: ژنێك برسی بێت ، ئافرەتێکی برسی
سَغْسَغَ الدهْنَ فِي رَأسِهِ: ڕۆنی دا لەبنی سەری ، ڕۆنی کردە بێخی سەری
سَغْسَغَ رَأسَهُ بِالدُهْنِ: تێر ڕۆنیکردو بەهەردوو دەستی لێی سوو ئنجا ڕۆنی ڕشت بەسەریا هەتا تاڵە موەکانی تێرتێر بوو
سَغِلَ الرَجُلُ وَغَيرَهُ: جەستەی پچووكو لاقەکانی وردیلانەبوو، جەستەی شێواو بوو، لاوازو سست بوو ، بەدرەوشت بوو
سَغَلُ التَّنَاسُلِيّ: نەخۆشیەکە دەدات لەکۆئەندامی زاوزێو دەرەنجامی خراپی لێدەکەوێتەوە
سَغَمَهُ ـ سَغْمَاً: ئیشو ئازاری گەیاند بەدڵی ، ژانی پێگەیاند، ئازاریدا
سَغَمَهُ: خواردنی باشی پێدا
سَغَنْ: خواردنی خراپ ، خۆراکی بەدو خراپ

س ف

سَفَّ الخُوصَ: چنی ، گەلاّی دارخورمای چنی
سَفَّ الطَائِرُ أوْ السَحَابْ: باڵندەکە یان هەورەکە بەسەر زەویدا تێپەڕی
سَفَّ المَاءَ: ئاوی زۆر خواردەوەو تێر ئاو نەبوو
سَفَّ الشَيءَ: بەیەکیەوە نوساند، جووتیکردن، خستنیە پالّ یەك
سُفْ ـ سُفْ: مارێکی درێژی ناسکە لەنێو بەردو زیخەوە بازدەداو عەرەبەکان وتویانە دەفڕێو بۆیە ناویان لێناوە بە بازدەرو بالگرتوو
سَفَا: پەلەیکرد ، خێرای کرد
سَفَا فِي مَشْيِهِ: لەڕۆیشتندا پەلەو خێرایکرد
سَفَا فِي طَيَرَانِهِ: لەفرینا خێراو پەلەیکرد
سَفَا فُلانْ: بەندایەتی کردو بۆ پەروەردگار ملکەچیو خۆبە کەمزانینی نواند ، عەقلّی کزو لاواز بوو
سَفَا الشَيءُ: کەم بوو، کزبوو، لاوازبوو
سَفَى شَعْرَ نَاصِيَتِهِ: قژی پێشەسەری کەم بووەوە
سَفَا: خاكو خۆلّ ، هەردارێك دڕکداربێت
سَفَاءٌ مِنَ السُنبل: قەلاس ، پژان
سَفَاءْ: چارەسەر ، لاوازیی ، خاكو خۆلّ
سَفَاةْ: هەر درەختێکی دڕکاوی ، هەر درەختێك دڕکی هەبێت
سِفَاحْ: زینا ، داوێن پیسی ، بەدڕەوشتی
سَفَّاحْ: خوێنڕێژ ، پیاوکوژ ، ئەوەی زۆر بەخشندەو بدەرە، ڕەوانبێژو قسەزان

سفَارُ: پارچە ئاسن یان چەرمێکە دەکرێ بەلووتی وشترەوە
سِفارَة: ناوبژیکردن، میانجیی گەریی، رووڵێنان ، کەوتنە بەینەوە
سَفارَة ـ سِفارَة: پلەوپایەی باڵیۆزخانە، ئاشتکردنەوە
سُفارَة: کۆمەڵێك سەفەر بکەن
سُفارَة: زەوی ماڵین ، کەنناسی
سَفّاط: قوڵینەو سەبەتە دروستکەر، ئەوەی قوڵینەو سەبەتە دروست دەکات
سَفّاك(سَفّاح): خوێن رێژ ، پیاوکوژ، مێرکوژ ، زەراف ، قاندرِ، دەڤلخووین ، ونرێژ، ئەوەی مرۆڤ دەکوژێت بەناحەق و نارەوا
سُفالَة: خوارو نزمی هەموو شتێك ، پێچەوانەی بەرزو باڵای شت
سَفالَة(دَنَاءة): بێئابڕوویی ، سووکی، نزمی، رسوایی، بێکەسایەتی
سَفّانْ: کەشتی ساز، کەشتی دروستکەر، ئەوەی هەڵدەستێت بەدروستکردنی کەشتی
سِفانَة: پیشەی کەشتی دروست کردن، کەشتی سازیی
سُفَّة: ئەوەی دەچنرێ لەپەلکی دارخورما ، مشتێك لەگەنمو ...، قژبەندی ژنان
سَفتَجَة: پێدانی پارەو پوول بە نوێنەری نووسینگەو کۆمپانیایەك و وەرگرتنەوەی لەوڵات و شارێکی دی بەپێی ئەو پسووڵەیەی کەوەرگر پێی دەدات
سَفَحَ الدَّم (سَفَكَهُ وَ أراقَهُ): خوێنی رژان ، خوێنی رشت

سَفَحَ الدَّمْعَ: فرمێسکی رشت ، ئەشکی رشت
سَفحُ الجَبَلْ: قەدپاڵ ، لاپاڵ ، تیلەشان ، بەرقەدیی کێو، لاپاڵی گردو شاخ
سَفَدَ اللحمَ(نَظَمَهُ فِي السفُود للشَواء): گۆشتی کرد بەشیشەوە بۆ برژاندن
سَفَدَ ـ سَفِدَ: کەڵیدا ، لاقەیکرد، جووت بوو لەگەڵی یەکیان گرت
سَفَرَ ـ سَفَّرَ: ناردی بۆ گەشت ، بەرێیکرد، رەوانەی کرد
سَفَرَ المَرأةُ: رووی هەڵماڵی ، رووخساری دەرخست ، خۆی دەرخست
سَفَرَ الصُبْحُ: رووناك بوەوە، رۆشن بوەوە
سَفَرَ الحَرْبُ: پشتی هەڵکرد ، رۆیی
سَفَرَ بَينَ القَوم:نێوانی تەباو باشکردن، ئاشتی کردنەوە، چاکسازی کرد لەنێوانیاندا
سَفَرَ الرَّجُل: چوە دەرەوە بۆ گەشت و گوزارو گەڕان
سَفَرَ الشَيءَ:روونیکردەوە، دەریخست، ئاشکرای کرد
سَفَرَ البَيتَ: ماڵی ، گسکی‌دا
سَفَرَ الكِتَابَ: نووسی ، هێنایە بەرهەم
سَفَرَ البَعيرُ: لووتی بەچەرم یان کانزایەك گرت وەك لووتەوانە یان دەمەوانە
سَفَرَ النّار: ئاگرەکەی خۆشکرد، تاویدا
سَفَرْ(رَحِيل): چوون ، کۆچ ، سەیران ، گەشت و گوزار، گەڕان ، رۆیین ، گەشت، رۆیشتنی یەکێك لەشوێنێکەوە بۆ شوێنێکی دیکە

سِفر: كتێبێكی گەورە ، بەشێك لەچەند بەشێكی تەورات
سَفَرْ: ماوەو ڕێ بڕین ، ئەو ماوەیەی كەدێت دوای خۆرئاوابوون
سُفْرَة: توێشوو ، تۆشە ، تێشوو، خواردنێكە كەرێبوار لەگەڵ خۆی ببیا بۆ رێگا
سَفَرْجَل: بەهێ، بەی ، بیووك، بەهۆك، بەیانە، بێۆك، میوەیەكی خڕی زەردی بۆنخۆشە بەئەندازەی پرتەقالێك دەبێت
سَفساف: خراپو ناجۆری هەموو شتێك، كاروباری بەدو ناڕەوا
سَفسَفٌ مِنَ الدَّقيق: ئەو تەپو تۆزەی لەگەنم هەڵدەستێ
سَفسَفٌ مِنَ التُّراب: خاكی كوتراوە، ئەو خاكو خۆڵەی كوتراوەتەوە
سَفسَفٌ مِنَ الشِّعر: شیعری خراپ ، ئەو شیعرەی سیفەتو تایبەتمەندی باشی لەدەستداوە
سَفَطَ السَمَكَ (قَشَرَ سَفَطَه): پوولەكەی لەماسیەكە كردەوە، پاكیكرد
سَفَط: پوولەكەی ماسی، ئەو سندوق یا قوتوەی بۆنی خۆشی تێدایەو لەئامرازو پێداویستی خۆ جوانكردنی ژنان دەچێت
سَفَطَ الحَوض: چاڵیكردوچیمەنتۆیكرد
سَفَعَ: زللەی لێدا، شەقازلەی لێدا، پیایدا كێشا ، زرمەی لێ هەستان
سَفَعَ الشَيء: نكوولی كرد، بەرپەرچی دایەوە، دانی پیا نەنا
سَفَعَ الحَرُّ أو السَمُوم وَجهَهُ: گرە بردی، گەرما بردی ، هەڵكزا
سَفَعَ بِعَضُو مِنْ أعضَائه: دەستی گرت بەیەكێك لەئەندامەكانی لاشەیی‌و بەكێشی كردو رایكێشا بەتوندی
سَفِعَ ـ سَفْعَاً: رەنگی رەشێكی سورباوبوو
سَفْعٌ: جلو بەرگی رەنگكراو، جلو بەرگ بەشێوەیەكی گشتی‌و رەها
سُفعَة: پەڵەی رەش ، لەكەی رەشی
سَفكَ المَاءَ أوْ الدَمْ: ئاو یان خوێنیڕژان، رشتی
سُفكَة: خواردنی شتێك پێش نانی بەیانیان ، خواردنی شتێك بە ناشتا
سَفَكَهُ: رژاندی ، رشتی ، بەریدایەوە
سَفَلَ ـ سَفِلَ: نزم بوو ، هاتە خوار ، نەوی بوو، بێئابڕوبوو ، سووك بوو
سَفُلَ فِي عِلمِه أوْ خُلقِه: نزم‌وسووكبوو، رسوا بوو، بێئابڕو بوو
سَفَلَ فِي الشَيء: لەبەرزەوە دابەزی بۆ نزم ، لەسەرەوە دابەزی بۆ خوارەوە
سِفْل ـ سُفْل: پێچەوانەی بەرزییە ، نزمی ، خوار ، نشێو ، بن ، قووڵ ، دامێن
سُفْلى: خواروو، لای خواروو، بنی بنەوە، هەرەبنەوە
سِفلَةٌ مِنَ النَاس: خەڵكی سووك‌و رسوا، نزمترین چینی خەڵكی
سُفليَّة: پێچەوانەی بەرزی‌و بڵندییە
سَفَنَ الشَيء: پاكی كرد، توێكڵی لێكردەوە
سَفَن (صَنفَرَة): سمارتە، سمارتەكردن، سمپارتە، سمپارە، كاغەزێكی زبرە وەكو بریەند ئاسن‌و دارو گەڵێ شتی تری پێ دەكرێنرێ‌و لووس دەكرێ

سفْنَة: توێكڵی تـوو ، پێلـه ، قـه‌لاس ، قه‌ڵداس

سِفَنْج ـ سُفَنْج ـ سَفنْج: ئیسفه‌نج، كه‌فی ده‌ریا ، هه‌ور

سَفَّنَهُ(نَحَّتَهُ وَلَيَّنَـه): نـه‌رمی كـرد، كوتای ، دای تاشی

سَفَهَ الرَّجُلَ: زاڵبوو به‌سه‌ریا له‌نه‌زانین‌و گێلیـدا ، ناچـاریكرد نـه‌زان بێـت ، گاڵته‌ی پێكرد ، پێی رابوارد

سَفِهَ سَـفَهَاً: بێهه‌سـت‌و نـه‌زان یـان ره‌وشت نزم‌و به‌د ره‌فتـار بـوو، سـووك بوو، نه‌زان بوو

سَـفَّهَ الرَّجُـل: بـه‌گێل‌و نـه‌زانی دانـا ، نه‌زانین‌و گێلی دایه پاڵ

سَفَه: نـه‌زانین ، گێـل ، به‌دڕه‌وشـتی، خـوو ئـه‌تواری خـراپ ، گـه‌وجی بێئـه‌قڵی ، كـه‌وده‌نی، گـه‌مژه‌یی ، گه‌لۆری ، پێچه‌وانه‌ی زانین‌و دانایی‌یه

سَفْوَاء:مرۆڤ یان ئاژه‌ڵ لاوازوسستبوو، كزبوو

سَفُود(سِيخ): شیش ، سـیخ ، كۆڵـه‌وژ، جۆره ئاسن یا دارێكی باریكی درێژه

سَفُورْ: ماسیه‌كی خڕه وه‌ك هێلكه‌وایـه‌و دڕكی زۆره‌و به‌ژیشكی ئاو ناو ده‌برێت

سَفُوف: هه‌موو ده‌رمان‌و چاره‌سه‌رێكی وشك كه ته‌ڕ نه‌بێت

سَفُوك: ئه‌وه‌ی زۆر ئاو یان هه‌رشـتێكی دیكه ده‌رێژێ، یـه‌كێك زۆر درۆ بكـات ، ناوێكه له‌ناوه‌كانی نه‌فس

سُـفُولْ: نـزم ، خـوار ، پێچه‌وانـه‌ی به‌رزی‌یه

سَفِيُ التُّرَاب: خاك‌و خۆڵـی پـه‌راگـه‌نده كرد، كردی به‌با ، دایه به‌ر با

سَفِيٌّ: ئه‌وه‌ی باو بۆران هه‌ڵی ده‌گرێـت له تـه‌پ‌و تـۆزو ...، خـاكی با بـرده ، خۆڵی به‌ر با

سَـفِيفْ: حه‌سـیر ، بـه‌لاج ، بیانـه‌ك، حه‌سیل ، حه‌سیلك، شتێكه لـه‌پووش ده‌چـنرێ‌و لـه‌ژێر لبـادو بـه‌ڕه‌و مافووره‌وه له‌سه‌ر زه‌وی راده‌خرێ

سَفِيفَة: راخه‌رێكی پـان‌و پـۆڕه ولاخـی پـێ توند ده‌كـرێ، شـتێكی چـنراو له‌پووش‌و په‌لكی دارخورما

سَفِيح: راخه‌رێكی به‌رین ، پـه‌رداخێكی قومار كه‌دۆڕان‌و بێ به‌ختی هه‌ڵگرتبێ

سَـفِيحَان: دوو تووره‌كـه یـان گونیه‌یـه وه‌ك جـه‌واڵ وایـه كه‌ده‌كه‌وێتـه ئـه‌ملاو لای ولاخ‌و ئاژه‌ڵی بار به‌ره‌وه

سَفِيرْ: باڵیۆز ، باڵوێز، باڵباز، نوێنـه‌ر، سه‌فیر ، شابه‌نده‌ر، بایلۆز ، ناوبژیكه‌ر، نێراو بۆ ئاشـت كردنـه‌وه‌و رێكخسـتن ، گه‌لاوقژی هه‌ڵوه‌ریوو، لێزانی بلیمه‌ت

سَفِيرَة: ملوانكه‌یه‌كه له‌ئاڵتوون‌و زیوو ، گه‌ردن به‌ند

سَفِيلْ: سووك، نزم ، رسوا ، به‌دبه‌خت، نه‌گبه‌ت ، كه‌م به‌هره‌و به‌ش

سَـفِينْ(إِسـفِين): مێـخ ، پـواز، سـینگ، سـنگ، دار یـا ئاسـنێكی سـه‌ر تییـژه به‌دیوار یا به‌زه‌ویدا داده‌كوترێ

سَـفِينَة: كه‌شـتی ، پـاپۆڕ ، كه‌شـتی گه‌وره‌ی ده‌رياییه

سَفِيه: نادان ، نه‌زان ، گه‌مژه ، گێـل ، كه‌وده‌ن ، بێعه‌قڵ، ده‌م پیس ، جنێـو فـرۆش ، چه‌قاوه‌سـوو ، چـه‌توون ، له‌وچه ، رووهه‌ڵماڵراو

س ق

سَقى الرَّجُل: ئاوی دایه ، ئاوی پێدا
سَقى الثَّوبَ: رەنگی کرد، خومی کرد
سَقى العِـرقُ: دەریـدا ، لێـی رۆیـیو نەوەستایەوە
سَقى الحَيـوَانَ وَالنَّبـات: ئـاویدا ، تـێر ئاوی کرد
سَقى بَطْنَه: ئاوێکی زەرد یان زەرداوێك لەسکیا کۆبـوەوەو تووشـی نەخۆشـیو ناساغی کرد
سِـقَاء(قِرْبَـة): کونـدە ، کوننـــە، جـــەوەندە، کـــون، پێســـتی بزنـــە کەبەساغی دەرهـاتبێو خۆشـکرابێ بـۆ ئاوتێکردن
سَقَّاء ـ سَقَّاء: ئاوکێش، سەقا ، ئاوبەر، ئاوهاوور، ئاودەر، ئـاڤکێش ، کەسـێکە بەمانگانە یان بەرۆژانە ئاو بهێنێ
سُقَاط ـ سُـقَاطَة: ئـەوەی دەکەوێتـە خوارەوە لەهەرشتێك
سِقَاط: پێهەڵخلیسکان ، کەوتوەخوار، ئـەو بەروبوومـەی دەکەوێتـە خـوارەوە پێش ئەوەی بگات
سَقَّاط: یەکێك زۆر بکەوێتو هەڵنوتێت، شمشـێری بڕەوتیـژ ، فرۆشـی شـتی خراپو ناپەسەند
سَقَام ـ سِـقَام: نەخۆشـی ، ناسـاغی ، خراپی باری تەندروستی
سِقَايَة ـ سَـقَايَة: جـامێك ئـاوی پـێ بدرێت بەیەکێك ، شوێنی ئاودان
سَقَر(جَـهَنَّم): دۆزەخ ، جەهەننـەم ، دۆژە ، ئارتوون ، ئەو بنکەیـەی خـوای گەورە تاوانکاری تێدا گـرد دەکاتـەوەو ئەشکەنجەو سزایان دەدات

سَقْر: دۆشاو ، هەڵۆ
سَـــقَر ـ سَـــقَرَاً: دوورکەوتـــەوە ، پەراگەندەبوو
سَقَرَ النَّار أوْ الشَّمْس فُلاَنَـاً: ئـاگر یـان تیشـکی خـۆر پێسـتەکەی سـوتاندو رەنگـی گـۆڕی، بەگـەرماو تینەکـەی ئێشی پێ گەیشت
سَـــقَرَتُهُ الشَّـــمْس: خۆربـــردی ، هەتاوبردی، خۆرگێژی کرد
سَقَطَ: کەوت ، وەری ، رووخـا ، رمـا ، کلا
سَقَطَ الحَرُّ: گەرما هات
سَقَطَ الحَرُّ عَنَّا: گەرما رەوییەوە لێمان، گەرما نەما
سَـقَطَ عَلَـى ضَالَتِـه: شـوێنەکەی دۆزیەوەو دەستی لێ گیربوو
سَـقَطَ القَـومُ اليَّ: دابـەزین ، لایـاندا لەلای من ، هەڵیاندا لام
سَقَطَ فِي يَدِه: پەشیمانبوەوە،زێوانبوو، پاشگەزبوەوە
سَقَطَ فِي الكَلاَم: هەڵەیکرد لەقسەکردندا، چـەوتی گـوت ، لـەدەمی دەرچـوو ، لەزاری ترازا
سَقَطَ مِنْ عَيْنِيّ: لەبەر چاوم کەوت
سَـقَطَ فِـي الإمْتِحَـان: لەتاقیکردنـەوەدا کەوت ، دەرنەچوو، مایەوە
سَقَطَ عَلَيـهِ الأَمْـر(ضَيعَـهُ): لەکیســی چوو، لەکیس خۆیدا ، لەدەستی خۆیدا
سَقَطَ الوَلَدُ مِنْ بَطنِ أمِه: لـەدایك بـوو ، لەبارچوو
سِقْط ـ سَـقْط ـ سُقْط: منـاڵی ناتـەواو ، لەبارچوو ، لەکیس چوو، فەوت بوو

سَقَط: ئەوەی دەکەوێتە خوارەوە لەشەونمو بەفرو تەرزە، سپڵە ، ناکەس بەچە، نادان ، بەدنمەك
سقْط: بالّی بالّندە ، لایەکی هەور لەکاتێکدا دەبینرێ دەکەوێتە خوارەوە، گۆشە ، لا ، دامێنی چادر
سَقَطَ: ئەوەی هیچ خێرێکی تێدا نییە لەهەموو شتێك ، خراپ ، سەقەت ، پەککەوتوو، لەکارکەوتوو ، بێکەلّك، تلّپ تیا نەماو ، نابار، ناجۆر ، شتو مەك ، ئابڕو چوون ، هەلّەکردن لەنووسینو قسەو مامەلّەدا
سَقْطَةٌ: کەوتنێکی توند، پێخلیسکان، کەوتن
سَقَطِيٌّ: کۆنە فرۆش ، کەفنەفرۆش، کەفنەگر، کەونەفرۆش، کەسێکە لەکۆنەوە پیشەی هەر کۆنە فرۆشتن بێ
سَقْفُ البَيْتِ: سەری گرت ، سەربانی بۆ کرد، دارەڕای کرد
سَقْفُ بِيَدَيِه: چەپلّەی لێدا ، چەپلّەی کوتا
سَقْفٌ(صَارَ أسْقَفَاً): بوو بەقەشە
سَقْفٌ: لای سەروو ، بنمچ ، ساپیتە، بنەبان ، دارەڕا، لای چووروو، نژارە
سَقْفٌ خَارِجِيٌ: سەربان ، رووی دەرەوە، رووی سەرەوەی سەربان
سَقْفُ الحَلْقِ: مەلاشوو،ئاسمانەی دەم، گۆشەك، مەلازوو، مەلاژگە، ئارپینگ، پانك
سَقَفَ: لەچەمانەوەیدا زۆری پێچوو ، چەمانەوەکەی خایاندی

سَقْفَ الرَّجُلِ: لەپەو روو کەوت، بەڕوا دانەوییەوە
سَقْفَ الظَّلِيمُ: گەردنی کەچ بوو، لاربوو
سَقْلَب: نەتەوەیەك بوونو بەسەر زەویدا بلاّوبونەتەوە
سَقْلَبَهُ: زۆرانبازی کرد لەگەلّی
سَقَمَ: نەخۆشکەوت ، دەردی گرت، ناسغ کەوت، تەندروستی شێوا ، نەخۆشیەکەی درێژەی کێشا، زۆری خایاند
سَقِمَ: نەخۆشی خست ، نەخۆشکەوت، بێزاربوو ، قێزی هاتەوە، تەنگاو بوو، لاوازیکرد، لەڕی کرد
سُقْم ـ سَقَم(مَرَض): نەخۆشی ، دەرد، ناساغی ، ناتوانایی، چرووسانەوە، بێهێزی
سَقْمُونِيا: روەکێکە دەرمانێکی لێدەر دەهێنرێ بۆ رەوانی سكو تیابردنی کرم بەکاردەهێنرێ
سَقَنْقُور: جانەوەرێکە لەسەر لێوارەکانی روباری نیل هەیە، مارمێلکە
سُقُوط: کەوتن ، گلانن، هەلّدێران ، دەکەوری کەوتن ، کەفتن ، گلێرای، ئەرەوستەی، بەربوونەوە، بەلادا هاتن، گلان ، رمان، پەلکەوتن
سُقُوطُ الحَقِّ: ماف سووتان ، ماف لەدەستچوون
سُقُوطُ الدَّعْوَى: پووچ بوونەوەی داوا ، پەك خستنی داواو شیکایەت
سَقُوط: کەوتوو، رماو، داڕوخاو، هەلّدێراو، کەفتوو، گلێراو

سُقِيَ قَلْبُهُ عَدَاوَةً: دڵی پڕ خەشم و دژایەتی بوو، دڵی ئاودرابوو بەدژایەتی و دوژمنایەتی

سُقِيَ بَطْنُهُ: ئاوێکی زەرد لەسکیا کۆبووەوەو تووشی نەخۆشی و گرفتیکرد

سَقْيٌ ـ سِقْيٌ: ئاوێکی زەردباوە لەسکا کۆدەبێتەوە بەهۆی نەخۆشییەوە

سِقْيٌ: ئاودانی کشتوکاڵ و دەغڵودان، بەشە ئاوێك

سَقِيٌّ: هەورێکی پڕباران، دارخورما

سَقِيطٌ: نەزان، گێل، کەودەن، گەمژە، بێعەقڵ

سَقِيفٌ: سەربان، سەر، بان

سَقِيفَةٌ: کەپر، سابات، سەقەف، زنج، قۆختە، سێبەرێکە کەبریتیە لەچوار کۆڵەکەو سەری بەدارو هەڵاش گیرابێ لەهاویناندا لەنێو باخچەو باخ و شوێنی ترا

سَقِيمٌ: نەخۆش، دەردەدار، لاواز، بێهێز، چروساوە، ناساز، نەساخ، نەوەش

س ك

سَكَّ الْبَابَ: دایخست، کلۆمی دا، پێوەیدا

سَكَّ الرَّجُلُ صُمَّ: خۆی کەڕکرد، کەڕبوو

سَكَّ النُّقُودَ: پارەی لێدا، پارەی دروستکرد، سکەی لێدا

سَكَّ أُذُنَيْهِ: گوێی خۆی ئاخنی، گوێی گرت

سَكَّ الْبِئْرَ: بیرەکەی هەڵکەند

سَكَّ النَّعَامُ مَا فِي بَطْنِهِ: قڕێی دا، خستیە دەرەوە

سَكَّ ـ سَكَكاً: گوێی پچووك بوو، گوێچکەی گچکە بوو

سَكٌّ ـ سُكٌّ ـ سُكَاكٌ ـ سُكُوكٌ: بیرێکی تەنگ و تەسك، قەڵغانێکی دەسك تەنگ، ڕێگەیەکی گیراو

سَكٌّ: بزمار، بیناو ساختمانێکی ڕێك

سُكٌّ: بۆنی خۆش

سُكَاتٌ: نەخۆشیەکە مەردوم لەقسەو گوتە دەخات، بەردەوام بوون لەسەر بێدەنگی

سُكَاتُ الحَيَاتِ: ئەو مارانەی دەدەن بەمرۆڤەوە لەناکاوێکداو هەستی پێناکرێ تا ماوەو قەیرێك

سُكَاتَةٌ: وەلامێکی بێدەنگ کەر، وەلامێکی شیاوو پەسەندو دەمکوتکەر

سَكَّارٌ: ئەوەی مەی و بادە دروست دەکات و دەیفرۆشێ

سَكَّافٌ: کەوش درو، پێڵاو درو، کۆشکار، کەوشدیر، سۆڵدروو، سۆلکەر

سِكَافَةٌ: پیشەی کەوش دووریی، پێڵاو دووریی، کۆشکاریی، سۆڵدروویی

سُكَاكٌ: حەوا، بەرەو ژوور، لای ژووروی سەر، هەوا، چینە هەواری بەرز

سَكَّاكٌ: ئەوەی سکەی پارە لێدەدا، سکەلێدەر

سُكَاكَةٌ: دیکتاتۆر، تاکرەو، گوێچکە بچووك، هەوای کەشی بەرز

سَكَّاكَةٌ: ئەو گەشتیارەی دوور لەولاتی خۆیەتی و پێویستی بەپارەیە تابگاتەوە ولاتی خۆی

سُكَّانٌ: دانیشتوان، خەڵکی شوێنێك، نیشتەجێ لەشارو شوێنێك

سُكَان المَنْزِل: دانیشتوانی ناوماڵ، جێنشینانی بالآخانەو ماڵ
سُكَان المَرْكَب: دەستە دۆی کەشتی
سُكَان السَّيَّارَة(مِقْوَد): سوکان ، دەسەدۆی ئوتومبیل
سَكَبَ: تێیکرد، رۆیکرد، رژتی ، رشتی
سَكَبَ المَاءَ: ئاوەکەی رشت ، رژانی، رۆیکرد، دایکرد
سَكَبَ: بەردەوام داکردن
سَكْبٌ مِنَ الخَيْل: ئەسپی تیژو خێرا
سَكْب ـ سَكَب: رەساس ، مس
سَكْب(صَبّ): رۆکردن، تێکردن، رژاندن
سِكْبَاج: شلەیەکە لەگۆشتو ترشی دروست دەکرێ
سَكَبَة: کرێشی سەر ، چلکی‌سەر
سَكَتَ: بێدەنگ بوو، خامۆش بوو، خپبوو، کپبوو، مرد، نقەو دەنگی لێ برا
سَكَتَ الغَضَب: تورەییەکەی دامرکایەوە، نیشتەوە، هێواش بوەوە، دوایی هات
سَكَتَ الحَرَكَة: جووڵەی لەبەربرا ، بزاوتی تیا نەما
سَكَّتَ: بێدەنگو خپیکرد، خەفەی کرد
سُكِّتَ: تووشی بێدەنگی بوو، لێیدا ، سەکتە لێیدا
سَكْتٌ: کەم دوو، کەم قسە ، نەدوو
سِكَّة: دراو ، پارە ، رێ، رێگە ، شەقام، جادە، گاسن ، هێڵی ئاسن ، ئاسنەرێ، رێگەی ئاسن
سُكْتَة: پاشماوەی نێو قاپو دەفر ، ئەو وردەواڵەو شتانەی منالی پێ ژێر دەکرێتەوە
سِكْتَة: بێدەنگ کەری منالو وردیلان

سَكْتَة(صَمْت): بێدەنگی، قروقەپی ، خامۆشی
سَكْتَة قَلْبِيَة: دڵ وەستان، بەلادا هاتن، تەوژمو فشارە دڵ
سَكْتَة دِمَاغِيَة: دەماغ وەستان، نەخۆشی جەڵدەو فشار کەدەدات لەمێشكو لەبزاوتی دەخاتو پەکی دەکەوێت
سَكَرَ الرِّيحُ: هێواش بوەوە، باکەی خست ، باکەی نەما
سَكَرَ الحَرُّ: گەرماکەی نەما ، خاوبوەوە، کەوت ، دوایی هات
سَكَرَ النَّهْرُ: پردی بۆ دروستکرد، بەربەستی بۆ دانا
سَكَرَ البَابَ: دایخست ، پێوەیدا ، جووتیکرد، کلۆمیدا
سَكَرَ الحَوْضُ: پڕبوو، لێوان لێو بوو
سَكَرَ الرَّجُلُ عَلَيه: تورەبوو لێیی، خەشمو قین گرتی بەرانبەری
سَكِرَ مِنَ الشَّرَاب سُكْرًا وَسَكْرَانًا: سەرخۆش بوو ،بەهۆی مەیو بادەوە مەست بوو
سُكِّرَ بَصَرَهُ: سەرسام بوو ، واقی وڕما ، حەپەسا ، بینایی‌و دیبەی لەدەستدا
سُكِّرَ البَحْر: نیشتەوە، داکەوت
سِكْر: ئەوەی دەمی روباری پێدەگیرێ
سَكَر: شەراب، بادە، ئارەق، هەرشتێك مرۆڤ سەرخۆش‌و مەست بکات
سُكْر: مەستی ، سەرخۆشی، سەرگەرمی، خوماری، کەیل بوون، باروحاڵێکە دێت بەسەر یەکێکدا مەی یان هەرشتێکی عەقڵو ژیری بەر بخواتەوە

سُكَّرْ: شەکر ، شەکەر، قەن ، قەند، کەللەشەکر، شتێکی سپی یا زەردی زۆر شیرینو خۆشە لەقامیشی شەکر یا جۆرە چەوەندەرێك دروست دەکرێ

سَكْرَان (ثَمِلْ): سەرخۆش، کەیل ، خومار، مەست ، یەکێك بەهۆی مەی نۆشیەوە تووشی حاڵێك بووبێت قسەو گوتەی هەرزە لەزاری بێتە دەرەوە

سَكْرَة: خواردنەوەیەك ، دانیشتنێك

سَكْرَةُ المَوْت: گیانەلا، سەرەمەرگ، کاتی گیانداان بەدەستەوەو مردن

سُكُرَجَة ـ سُكُرُجَة: قاپ ، سینی ، بەریەلەم ، ئەو دەفرەی خواردنی لەسەر دادەنرێ

سَكْسَكَ: دلاوەربوو ، جوامێربوو ، مەردبوو

سَكَعَ: گەڕا بەبێ هودە، ئەرۆیشت بێئەوەی بزانێ بۆ کوێ، بێرێنومایی چوو بەرێوە

سَكَعُ: سەرسام ، واق ورماو، حەپەساو، سەراسیمە

سَكْعٌ ـ سَاكِع: غەریبو دوور ولات، رێبواری دوور ولات، کەسی دوور لەنیشتمان

سَكَفُ البَابِ: لاشیپانی بۆ دانا ، چوارچێوەی بۆ چەسپاند

سَكَك: پچووکی گوێچکە

سَكَل: ماسیەکی رەشی گەورەی درێژە

سَكَمَ ـ سَكْمَاً: هەنگاوەکانی بەسستیو لاوازیی لەیەك نزیك کەوتەوە

سَكَنَ: وەستا ، راوەستا، نارامی گرت، سرەوت، خپ بوو، جووڵەی تیا نەما ، لەبزاوت کەوت

سَكَنَ النَّفَسَ بَعْدَ الإضْطِرَاب: نەفس نیشتەوە دوای ئالۆزیو هەڵچوون

سَكَنَ إِلَيهِ: پێی خۆشحاڵ بوو، شادمان بوو پێی

سَكَنَ عَنْهُ الوَجَعْ: ئێشو ئازاری لێ دوورکەوتەوە ، ژانی نەما

سَكَنَ الرِّيحُ: دامرکایەوە، هێواش بوەوە، برا

سَكَنَ الحَرْفُ: پیتەکە زەنەدارکرا، سکونی بۆ دانرا، وەستا لەسەری

سَكَنَ: داماوبوو ، بەستەزمان مایەوە

سَكَنَ: هێمنیکردەوە، هێوری کردەوە، وەستانی

سَكَّنَ المُتَحَرِك أوْ نَحْوَهُ: جێنشینی کرد پێی ، دایمەزراند

سَكَّنَ الكَلِمَةَ: وەستا لەسەری بەدانانی زەنە(سکون)

سَكَنَ: ماڵ، خانوو، جێگە، شوێن، خەلوەتگە، دانیشتن ، مانەوە، نیشتەجێبوون، نیشتن ، بەزەیی ، میهرەبانی ، ئاگر ، ژن

سَكَنٌ: جێنشینانی ماڵ ، ئەوانەی لەماڵێکدا دەژین بەیەکەوە

سُكْنٌ: ماڵ، لانە ، نان ، پاروو، بریتیە لەوەی یەکێك لەماڵێکدا جێنشین بکەی بەبێ مزە

سُكْنَى: مانەوە، دانیشتن ، شوێنی دانیشتنو ماندوو دەرکردن ، خانە ، ماڵ ، لانە

سَكَنَة: بنكەی سەر یان كۆڵەكەو راگری سەر كە گەردنو ملە
سَكُوتْ: بێدەنگ، خامۆش، یەكێك فرە بێدەنگو نەدو بێت
سَكُوكْ: بیرێكی تەنگەبەر، تەنگەبیر، چاڵێكی قوڵی تەنگ
سُكُونْ: هێمن ، هێواش، ئارام گرتن ، سرەوتن ، خامۆشی ، خپ بوون ، لەبزاوتو جووڵە كەوتن ، نیشانەی وەستان (جزم)
سكيٌ: دینار ، پۆستە
سَكِيت ـ سُكَّيت: هەمیشە خامۆش ، كۆتاو دوایین ئەسپی پێشبڕكێ
سِكِّيتْ: یەكێك واپێویست بكات خامۆشو بێدەنگ بێتو كاتێ قسەیشیكرد قسەكانی كەڵكو سوود بگەیەنێت
سِكِّينْ: چەقۆ ، كێرد، قەڵەم بڕ، چێر ، بەنبڕ، چەقوو، كارد، تیغێكی مشتوودارەو لەجنینون پێداویستی رۆژانەی ماڵدا بەكاردێت بۆ لەتكردنی خۆراك بەشێوەیەكی گشتی
سَكِينَة(الوِقَار والطمَأنِينَة وَالمَهَابَة): دڵنیایی، هێمنی ، ئاغری، لەسەرخۆیی، هێواشی، نەرمو نیانی، ئاسایشو هێمنی، هەیبەت
سُكِّينَة : كەنیزەكێكی چوستو چالاكو روح سووك
سَكَنْجبِين: خواردنەوەیەكی تێكەڵە لەترشو شیرینی

س ل

سَلّ: دەریهێنا، رایكێشا ، هەڵی كێشا
سَلَّ الشَّيء مِنَ الشَّيء: بەهێمنیو لەسەرخۆ دەری هێنا لێیی
سَلَّ أسْنَانُهُ: ددانەكانی كەوتن ، نەمان
سُلَّ: تووشی سیل بوو ، نەخۆشی سیلی گرتو لاوازو كزبوو
سِلَ أ سُل ـ سُلال: نەخۆشی سیل كەدەدات لەسیەكان
سَلَّ(ألْهَى): ئاسوودەیكرد، دڵ نەوایی‌كرد، نەوازشیكرد، سەرخۆشی لێكرد، بەسەریا هات ، دڵی دایەوە
سَلَى الشَاة: خوریەكەی گیرایەوە
سَلَى: وێلاش ، ئەو رایەڵەی منداڵ بەهۆیەوە ژینو خواردنی دایكی مسۆگەر دەبێتو بە پچڕانی ژینی خۆی دایكەكەشی دەكەوێتە مەترسییەوە
سِلاَء: چەوریو رۆنی پاڵێوراو ، دووگی پاڵێوراو
سُلاَء: چقڵی دارخورما ، باڵندەیەكی بۆری درێژكۆلەی قاچ درێژە
سَلائِقْ: شوێنەواری قاچو پێ بەسەر رێگەوە
سِلاَبْ(ثِيَاب الحِدَاد): بەرگی ماتەمینیو تەعزێ، رەش پۆشی ، بەرگی رەشو غەمباریی
سَلاَبْ: جەردە ، زەوتكەر، تالانیكەر، ئاخۆرانو بخۆران كەر، یەكێك ماڵی خەڵكی بەناهەق تالان بكاتو ببیات
سَلاَبَة : ژنو پیاوی تالانچی، ئەو ژنو پیاوەی دەست دەبەن بۆ ماڵی خەڵكیو تالانی دەكەن
سُلاَجِمْ: ئەسپی درێژ یان تیرو رمی زۆر درێژ، یاخود پیاوی درێژو بالابەرز ، پیرە وشتری بەسالاچوو

سُلَاحْ: پاشەڕۆ ، پیسایی، پشقل، ریخ، ئەوەی لەورگ دێتە دەرەوە لەرێگەی کۆمەوە

سِلَاحْ: چەك ، تیغ ، یەرەق، ئامرازی نێچیرو مرۆڤ کوشتن‌و شەڕو جەنگ‌و لەیەك هەڵچوون

سِلَاح الدِّفَاع: قەڵغان ، زرێ، چەکی بەرگری

سِلَاحْ المِحْرَاث: گاسن ، گا ئاسن ، گیسن ، ئاسنێکی پانە وەك بێڵ ئەکرێ بەهەوجارەوەو جووتی پێ ئەکرێ

سِلَاحُ المَطوِی أوْ السِّكِين: دەمەچەقۆ ، تیغەکەی

سِلَاحْدَار: چەکدار، چارچەك، بەچککردن، ئەوەی چەك‌و بابەتی شەڕی هەڵگرتووە

سَلَاخْ: ئەوەی پێستەی ئاژەڵ دادەماڵێ ، پیاوی گروار

سَلَاخَة: شتێك تامی نەبێت ، بێتام ، ناخۆش

سِلَاخَة: بێتامی ، ناخۆشی

سَلَاسْ: بێعەقڵی ، ناژیری ، لەدەستدانی عەقڵ‌و ژیری

سَلَاسَة: نەرمی ، رەوانی ، ئاسانی

سَلَاسَة اللفظ: ئاسانی‌و ناسکی دەستەواژەو گونجانی

سَلَاسَة البَول: میزڕانەگرتن ، میزەچوڕکێ، زوو زوو میزکردن لەهۆی سەرما یان ترسان یاخود نەخۆشی‌یەوە

سَلَاسِلْ: ئاوی سازگارو شیرین

سَلَاسِلُ الكِتَاب: دێرەکانی کتێب ، ریزەکانی ، خەتەکانی

سَلَاطَة(وَقَاحَة): بێحەیایی، بێئابڕوویی، چوختێتی، سووك‌و رسوایی، نزمی، بەدیی، تەلاسایی

سُلَاف: باشترین مەی ، شەرابی کۆنی چەند ساڵە، باش‌و چاك‌و پاڵفتەی هەرشتێك

سُلَافُ العَسْكَر: پێشەنگی سەرباز، بەرەوپێشڕەویی، سەرەتای

سُلَافَة: سەرگوڵی هەرشتێکی گوشراو ، شەراب‌و ئاوی هەرشتێك

سُلَاقْ: پیزۆکە ، زمان هەڵ زڵەپان، زیپکەیەکی پچووکە لەجەستە دەردێت

سُلَاق: جەژنێکی مەسیحیەکانە بەجەژنی بەرزبوونەوەی مەسیح (سەلامی خوای لێبێت)ناو دەبرێت‌و ئەم وشەیەش (سریانی)یە

سَلَاقْ: وتاربێژی بەتوانا ، زمانپاراوی گوتەو قسەڕەوان

سُلَاقَة: ئەو ئاوەی لەداوودەرمان وەردەگیرێ پاش هەڵچوونی

سَلَاقَة: زمان پیسی ، بەدگۆیی، قسەی ناشیرین‌و نادروت لەسەر زوبان

سَلَاقِيّ: سەگی راوکردن ، جۆرە سەگێکە کەقاچی درێژەو توانای راکردنی هەیە بەدوای نێچیردا لەراودا

سُلَالْ: نەخۆش ، تووش بوو بەدەردی سیلەوە

سَلَالْ: دز ، گەنگەدز ، سەبەتەچن یان سەبەتە فرۆش

سُلَالَة: نەوە، وەچە، رەگەز، تیرە، نەتەوە، نەژاد، بنەچە، بنەڕەت، بنەماڵە، خانەوادە، بەرەباب

سُلاَلِيّ: رەگـەزناس نەژادشـــوناس، یـەکێك شـارەزاو زانـابێت بەناســینی رەچەڵەکو بنەڕەت
سَلاَم: سڵاو، درود، سرودی نیشـتمان ، رۆژ بـاش ، سـەلام ، هـەموو کاتێکتـان بـاش ، سـەلامی خـوا لێکـردن ، خـۆ ســـــپاردن بەگوێڕایـــــــەڵیو فەرمانبـەرداریتی، هـەروەها نـــاوێکی مـەزنی خوایـە بـەمانی بێگـەردو پاکـە لەناتەواوییو تیاچوون هاتووە
سَـــلاَم ـ سَـــلاَم: درەختێکـــی تاڵـــە ، ئێسکەکانی پەنجە لەقاچو دەست
سَلاَمَی: بای باشوور
سَلاَمَة: بێناتەواویی، بێکەمو کوڕیی ، دوور لەنـەنگی، دروسـتی ، گونجـاویی، شیاویی، چاکی ، پاکی ، بێوەیی
سَلاَمَةُ النِیَة: نیەت پـاکی ، دڵسـافی ، دڵسۆزی
سَـــــلأ: پـــالاوتی ، پوختـــــەیکرد، پاڵفتەیکرد، دۆوکەکەی گرت
سَلأ السَمْسَم: ڕۆنەکەی گرت ، ڕۆنەکەی دەرهێنا
سَلأ الجـدعَ(نَـزَعَ شَـوْکَهُ): دڕکـەکانی دەرهێنا، دڕکەکانی لێکردەوە
سَلأ السَمْنَ: ڕۆنەکەی دەرهێنا
سَلأ فُلاَنَاً لێیدا ، دەستی لێوەشاند
سَلأ الدَرَاهمَ: پەلەی کرد لەپێدانیدا
سَلَبَ: ڕووتیکردەوە، تالانیکرد، بـەزۆر لێی زەوتکرد
سَـلَبَ الشَـيء: بـــەزۆر لێـی زەوتکـرد، بەزەبری هێز لێی داگیرکرد
سَـلَبَ القَصَبَـةَ أو الشَـجَرَة: تاشـــی ، توێکڵی لێکردەوە، سافیکرد

سَلَبَ السَیف: دەریهێنـا ، رایکێشـا، لەکێلان بەدەری کرد
سَلَبَ فُلاَنَـةَ فُـؤادَهُ أوْ عَقْلَـهُ: عــەقڵو بیروهۆشی برد
سَلَبَ ثَوْبَهُ: جلوبەرگەکەی لێ زەوتکرد، جلوبەرگی لێ داگیرکرد
سَلَبَ(لَبِـسَ السِـلاَب): جلـی رەشـی لەبەرکرد، جلوبەرگی ماتـەمو پرسـەی پۆشی
سَلَب: پـوشو پەلاشـی دار کـەگوریسو پەتی لێ دروست دەکرێ
سَلِب: درێژ ، سووك ، ئاسان ، سست
سُلُب: ژنو وشتری بەچەمردوو کەهێشتا تەواو نەبوویێت
سَـلَب: تـــالانی ، یـــەغما ، راووڕووت، رووتکردنەوە، نەریێ
سُلبَة: رووتکردنـەوە، دامـاڵینی جـلو بەرگ
سَلبَة: جۆرە پەتێکـــە کەلـــە پـوشو پەلاش دروست کرابێت
سَلَبَت المَرأة: لەباری چوو
سَلَبُوت: ئەوەی زۆر زۆر تالانی دەکاتو راهاتوە لەسەری ، تـالانچی ، جـەردە، حەرامخۆر، فەرهوودچی
سَـلبِي: نـەریێ، بێئـــەرك، نالـــەبار ، بێجێی ، سپارد
سَلبِیَة: نەشـــیاوی، ناباشـــی ، لـەلای فەیلەســوفەکانیش بریتیـــە لـــەحاڵو بارێکی نەفسی دەبێتـە هـۆی سسـتیو کزیی لەبزاوتو جووڵەداو خاوەنەکـەی تووشـی گرفتـی دوو دڵیو بـەدگومانی دەکات لەجموجووڵو دواتریش دەبێتە هۆی وەستانو مـەنگ بوونـی هـەروەها بەگێرەشێوێنیو نـەبوونی هاوکـاریش دەگوترێت

سَلَتَ: دەری‌هێنـا ، هەڵی‌کێشـا ، رای کێشا
سَلَتَ الشَّعرَ أوْ الرَّأس: سەری تاشی ، قژی بڕی
سَلَتَ المَرْأةُ الخِضَابَ عَنْ يَدِهَا: سڕی‌و لایبرد، خەنەکەی دەستی سڕیەوە
سَلَتَ الشَّيءَ: بڕی ، لەتیکرد، پارچەپارچەی‌کرد
سَلَتَ بِسَلحِهِ: ریخی کرد، پیسایی کرد، پشقلی کرد
سَلَتَ مَلابِسَهُ: دایکەن ، خۆی رووتکردەوە
سَلَتَ وَإسْتَلَتَ القَصْعَةَ: لستیەوە، پەنجەی پیاهێنا
سُلْت: جۆیەکی بێ توێکڵو قەلاس
سَلَّة: سەبەتە ، قوڵینە، سەوی ، سەوەتە، سەلە، نانەشات، دەفرێکی لەشووڵ دروستکراوە بۆ کاروباری ناومالْو پەین رژاندنو میوەی تێدا دەبەن بۆ فرۆشتن
سَلَّةُ المُهْمَلات: تەنەکەی خۆڵ، سەتڵی خۆڵ
سَلَّةُ السَرْقَةِ الخَفِيفَةِ: گەرەدزی ، ناخونەك
سَلْتَاء: ئەو ژنەی خەنە ناگرێتە دەستو قاچو سەر
سَلَجَ: قوتیدا ، لوشی‌دا ، هەڵی‌دا
سَلجَم: شێلم ، ریشێکی چڕو پڕ، سەرێکی درێژی ریشاویی، کۆنە بیرێکی پڕ لەئاو
سَلِحَ ـ سَلحَاً: ریقنەی‌کرد، ریخی‌کرد ، پیسایی‌کرد
سَلَحَ: چەکی‌دایە، چەکداری کرد، پێداویستی جەنگی هەڵگرت
سَلحُ الطُيُور: ریقنە ، جیقنە ، جیق
سُلحُ: رۆن یان زەیتێکە مەشکەی پێ چەور دەکرێت
سَلَحْ: ئاوی باران کەلە ئەستێڵ یان گۆمێکدا کۆببێتەوە
سُلَحُ: بێچوی پۆڕ
سَلَحْ: چەك ، هۆکاری جەنگو کوشتار
سُلحَفَاة ـ سَلحَفَاة ـ سُلحَفَاء: کیسەڵ، کووسەل ، کووسی، گوویسەل، کیسۆ ، دەعبایەکی دێمی‌یەو وەك رەقەی ناو ئاو وایە بەهێواشی دەروات بەرێوەو سەرو پەلەکانی لەنێو رەقەیەکی سروشتی خۆیدا وندەکات
سُلحُفَاةُ البَحْر: جلە ، رەقەی گەورەیە، سێڵە، زۆر لەرەقە گەورەترەو لەئاودا خۆی پاندەکاتەوە بۆ گرتنی مەلْو مووش‌و دواوەی خۆی لێك دێنێتەوەو ملو موشەکان قوت دەدات
سَلَخَ الخَرُوف: گروی ، پێستەکەی گرو
سَلَخَ المَرْأةُ دِرْعَهَا: زرێکەی داکەند، لەخۆی داماڵی
سَلَخَ الحَيَّةُ: کاژەکەی فرێدا ، پێستەکەی لەخۆکردەوە
سَلَخَ اللهُ النَّهَارَ مِنَ اللَيل: خوداوەند رۆژی دەرخستو لەشەوی جیاکردەوە
سَلَخَ الشَّهر: مانگ تەواو بوو، رابورد، کۆتایی هات ، دوایی هات
سَلَخَ الحَرُّ جِلدَهُ: پێستەکەی سووتان ، هەڵی کزاند، سوتانیەوە، توێکڵی پێ هەڵدا

سَلَخ ـ سَلْخ: كـاژی مـار ، دامـالّین ، گرون، فرێدان ، پێست گرتنـەوە، توێژ دامالّین
سَلَخ الشَّهر: دوایـی مـانگ، کۆتـایی مانگ، بنی مانگ
سِلخ(جِلد الحَيوَان المَسْلُوخ): پێستەی گروار
سَلخَانَة(مَسْلَخ ـ مَذْبَح): قەسابخانە، جێگەو شوێنی گۆشت فرۆشتن یـان سەربڕین و کوشتەی ئاژەلّ
سَلِسَ: گوێڕایـەلّ بـوو، نـەرم بـوو، دەستەمۆبوو، کەویبوو، بەئاسانی پێی دامەوە
سَلِسَ: عەقلّی ڕۆیشت ، ژیری لەدەستدا
سَلِسَ لَهُ بِحَقِّه: بەئاسـانی مـافی خـۆی دایە
سَلِسْ: ئاسان ، سانا ، نـەرم ، نیان ، گوێڕایەلّ، ملکەچ ، دەستەمۆ
سَـلِسْ: گوێڕایـەلّ، بەئاسـانی مـالّی کـردن و بـەڕێوەبردن ، مـیزەچوڕکێ ، میزڕانەگرتن
سَلِسَ الحَلِيّ: گەوهەر بەندی کرد
سَلْسَـل ـ سَلْسَـال ـ سُلاسِـل: ئـاوێکی شیرین و سازگار ، مەیو بادەی سووك
سُلسُل: جەحێل و لاوی ڕوح سووك
سَلسَلَة: پارچەیەکی درێژی کۆپارە
سِلسِلَة: زنجـیر ، زریـزە ، ملوانکـە ، گـەردن بـەند، چـەند پارچـە تـەلێکی ئـالّتوونی یـان هـەر کـانزاو شـتێکی دیکەیە کەلەیەك هەلّکێشـرابێت بەسـەر سـینەدا شـۆڕبووبێتەوە، زنجـیرە بروسکەی یەك لەدوای یەك
سِلسِلَة أشيَاء متَتَابِعَة: زنجـیرێکی یـەك لەدوای یەك
سِلسِلَة أكَاذِيب: گەلـە درۆ ، کۆمەلّـە درۆیەکی یەك لەدوای یەك
سِلسِـلَة الجِبَـال: زنجـیرە شـاخ ، تیغەشان ، تیرەشان
سِلسِـلَة النَسَـب: بنەچـە ، زنجـیرەی ڕەگـەز ، ڕەچەلّـەکی ریـز بـەندی یـەك لەدوای یەك
سِلسِـلَة الظُـهر: بڕبـڕەی پشـت ، مورەگـەی پشـت ، ڕشـتەو دانـەکانی پشت
سَلِطَ ـ سَلُطَ: زمـان ڕێـژو پیس بـوو ، بەدگۆو خراپ بوو، خراپە گۆو گەندەلّ
سَلُطَ عَلَـى: هـانیدا ، دنـەیدا ، پـالّی پێوەنا
سَلِطْ: زمـاندرێژ ، دڕ ، چەنـە سـووك ، بێئابڕوو،سووکاو ، کەسێکە لەئەندازەی خـۆی پـترو بـەرەو ژووتـر لـەبارەی مەردوم بدوێ
سَلِطْ: نوکـە رمێك خـواری و لاری تێـدا نەبێت
سُلُطْ: بالاّی بەرز ، بلند، پایان
سُلطَان: فـەرمانڕەوا ، سـولّتان ، شـا ، پاشـا ، دەسـتەلاّتدار، بـەتوانا، کارڕەوایی ، بەلّگە ، هۆ
سُلطَانَة(زَوجَة السُلطَان): شاژن ، ژنی سـولّتان ، هاوسـەری فـەرمانڕەواو دەستەلاّتدار ، شاژنە
سَلطَانَة ـ سِلطَانَة: ژنێکـی بـالاّ بـەرزی زمان تیژو ڕەق
سُلطَانِي: شایانە ، شتێك بدرێتە پـالّ شاو دیوانی شایان

سُلطَانِيّة : لەگــەن ، قــاپی مــس ، دەستشۆ، دەفرێکی مسینی دەم واڵە
سُلطَة : دەســتەلأت ، توانــا ، هــێز ، فەرمان ، کارڕەوایی
سُلطَة رُوحِيَة : فـەرمانڕەوای ئــاینی ، روحی
سُلطَة زَمَنِيَّة : مێزو دەستەلأتی کاتی
سُلطَة مُطلَقَة : دەستەلاتی تەواوو رەها
سُلطَة قَضَائِيَة : فەرمانڕەوای یاسایی
سُلطَة القَضَاء : دەستەی دادوەریــی، دەستەلأتی دادوەریی
سُلطَة التَشرِيع : دەستەی یاسادانان ، دەستەلأتی یاسادانان
سَلطَة(كَامِخ): زەلأتە ، سەلأتە، جۆرە خواردەمەنییەکە لەترۆزی یا خــەیارو تەماتــە یــا لەســرکەو کــاهوو هــەندێ شتیتر دروستدەکرێ
سَلطَة : رمێکی درێـژی باریك ، قاپێکـە کاو حەشیشی تێدەکرێ
سَلطَعُون : گیاندارێکی ئاوییە
سَلطَنَة(مَملَكَة): ولأت ، سولتان نشین، میرنشین، شانشین
سَلطَنَهُ : کـردی بـەمیرو شـا، کردی بـە فەرمانڕەواو دەستەلأتدار
سَـلَعَ الـرَأسَ: شـکاندی ، لــەتیکرد، قلێشاندی
سَلَعَ جِلدَهُ بِالنَّــار: بـەئاگر سـووتاندیو شوێنەوارەکەی لەسەری دەرکەوت
سَـلَعَ الأَرضَ: قلێشــا ، درزی تێبـــوو، لەیەك ترازا
سَلِعَ الرَّجُـلُ: گـەڕیوو، رەنگـی پێسـتی گۆڕا بەدروست بوونی پەڵە لەسەری

سَلِعَ قَدَمُهُ : قاچی قلێشا
سَـــلَع : قلێـــش ، قلێشـــاوی ، درز قلێشاوی لەپێستدا دروست دەبێــت، پەیدابوونی درزو قلێش لەپێدا
سَلَع: سـوتاوی، سۆزیانی، ســۆهتان، گرانی شتێك ، ئاگر تێبەربوونی شتێكو سووتانی
سَلَع : دارێکی تاڵـە، پاقلەیـەکی پیسو تــام ناخۆشــە ، جــۆرە ئارامییەکــە، شوێنەواری ئاگر لەسەر پێست
سَلِعَتْ قَدَمُهُ : پێی قلێشا ، قاچی قلێشا
سَـلعَة ـ سَـلَعَة ـ سِـلعَة : زەرو ، لــوو ، چەورە لووی ژێر پێست
سِلعَة : کەلو پەل ، شتومەك
سِلعَة كَاسِدَة : کــەلو پــەلی بێبــازاڕ، کەلو پەلێك بازاڕی نەبێتو نەفرۆشرێ
سَلَفَ الأَرضَ :زەویچاککرد،تەختیکرد، خۆشیکرد، باشیکرد
سَلَفَ المَزَادَة : چەوریکرد، چەوری لێدا
سَلَفَ : رۆیــی ، بەســەرچوو، رابــورد، تێپەڕی
سَلَفَ القَـومَ : پێشیان کـەوت ، بەرلـەو رۆیی، پێش ئەوان رابورد
سَلَفَ : قەرزیدا ، وامیدا
سَلَفَ الشَيءِ : پێیدا ، خستیەبەردەمی، وەبەری هێنا
سَلَفَ الضَيــفَ: خواردنێکـی کــەمیدا بەمیوانەکەی
سَــلَفْ : باپــیران ، پێشــین ، بــاوان ، رابــوردوو، پێشــوو، دێریــن، قـــەرزی بێســوود، هەرشـتێك پێـش بکـــەوێ لــەباوانو نزیکـان لـە تەمـــەندا یـــان لەچاکەیا ، هــەر کردەوەیــەکی چاکــە پێشکەشـی بکــەیت ، پێشــەکی پــارە کەدەدرێت لەبری شتێکدا ، مامەڵـەی سەلەم

سُلف ـ سِلفَان ـ سُلفَان: بەچکەی کەو ، بارەکەو ، یاخود سوێسکە ، زرکەو ، قەتێ

سَلف : پێست ، مێردی ژن خوشك ، ئاوەڵزاوا

سَلف ـ سُلوف ـ أسلَف: کەلانی شمشێر، پێستەیەك بەباشی خۆش و دەباغ نەکرابێ

سِلف(عَدِيل): ئاوەڵزاوا ، مێردی ژن خوشك

سُلفَة: قەرز ، خوازتن ، وام ، بەرکوڵێك پێش خواردن کەسێکی برسی دەیخوات، کۆمەڵێ تاقمێکی پێشین ، پارچە زەوییەك رێکدەکرێ بۆ کشتوکاڵ، ئەو پێستە زیادەیەی لەعەورەتی منداڵ دەکرێتەوە لەکاتی سونەتکردن و خەتەنەدا

سِلفَة(زَوْجَة الأَخْ): براژن ، ژنی برا ، بوورا

سَلَقَ البَيضَ أوْ البَقل: کوڵاندی و لێی نا ، لەئاودا کوڵانی و پاشان لێی نا

سَلَقَ بِالرمْح: بریندارى کرد، لێیدا

سَلَقَ بالسَوط: بەقامچی لێدا هەتا توێخی پێستەکەی برد

سَلَقَ اللحْمَ عَنْ العَظْم: پاکی‌کرد، کراندیەوە، دایماڵی، لێی کردەوە

سَلَقَ فُلاناً بِكَلامه أوْ بلسانه: ئازاریدا ، ئەشکەنجەی‌دا، ئێشێی پێگەیاند بەقسەکانی

سَلَقَ الطَبيبُ فُلاناً: لەسەر گازەرای پشت پاڵی خست، بەپشتا تەختی کرد

سَلَقَ البَردُ أوْ الحَرُ النَبات: سەرما یان گەرما روەکەکەی برد، تیایبرد، فەوتاندی

سَلَقَ الجلد: پێستەکەی چەورکرد

سَلَقَ الحَائطُ وَغَيرَهُ: سەرکەوت بەسەریا ، چوەسەری ، هەڵزنا پیایدا

سَلَقَ العُودُ فِي العُروَة: بردیە ناویەوە، داغڵی‌کرد، خستیە ناوی

سَلَقَ بِاللسَان أوْ بِالكَلام: سەرزەنشتی‌کرد، قسەی پێگوت ، بەسەریا هات

سَلَقَ الشَيء بِالمَاء الحَار: تووك و پەڕەکەی لێکردەوە، هەڵی پروکان ، ئاوەڕووتی‌کرد

سَلق ـ سَلَق: کوڵاندن ، کوڵان

سَلَق(أثر الجَرْح): جێبرین ، شوێنەواری زامداری

سِلق(نَبَاتٌ يُؤكَل): سلق ، زلق ، گیایەکی گەڵاپانی بنکدارە دەکرێ بەچێشت و ...

سِلق: گورگ ، جۆکەلە ئاو

سَلقَ فُلان عَلَى هَذه السَليقَة وَسَلقَهَا: لەسەر ئەو بارو حاڵە بەبار هات ، لەسەر ئەو سروشت و شێوازە پێکهات

سَلَق: شا ، رێگە ، رێگەوبانێکی فراوان، چاڵێکی نەرمە خاك لەزەویدا کەهیچ روەکیکی تێدا نەبێت

سِلقَة: گورگ ، ژنێکی زاڵی بەدکۆ، کوللە کاتێ گەرا دادەنێ

سَلَكَ المَكَان: تێی چوو، چوە ناوی، پێی نایە ناویەوە

سَلَكَ الشَيء فِي الشَيء: تێی خست ، تێی پەڕان ، پێوەی‌کرد، هۆنیەوە

سَلَكَ الطَرِيقَ: پیاڕۆیی ، گوزەری‌کرد، پیا تێپەڕی ، بەسەریا رۆیی

سَـلَكَ الخَيــطَ: هــەڵیكرد، بــایدا ، لوولیکرد، خــاوی كــردەوە، گرێكــەی كردەوە

سَلَكَ الأسْنَانَ: دانـی ئـاژەنی ، پــاكی كردەوە، چیلكەی كرد بەنێویاندا

سَلَكَ الأمْرَ المُعَقَّـدَ: كــارێكی ئــاڵۆزی ئاسانكرد

سِلْك: كشتەك ، بەن ، پەت ، دەزوو

سِلْك مَعْدَنِيّ: تەل ، سیم ، تــولّ، تێلـی ئاسان كەباریكو درێــژە بـۆ دوورەژنـەو كارەبا بەكار دەهێنرێ

سِلك نَبَاتِيّ: تــەرز، توولـەی دارەمێـوو بڕكــەی خـــەیارو تـــرۆزیو كاڵـــەكو شووتیو گوژاڵكو...

سُلَكَ: بەچكەی سوێسكە یان قەتێ

سِلْكَة: بـەن ، پـەت ، گوریس ، تـەل، سیم ، تۆل، دەزوو

سُلَكَة: بارەكەو ، بەچكەی كەو

سَلِمَ مِنْ عَيـبْ أوْ آفَـة: ڕزگـاری بـوو لـە ناتەواویو بەلاّ، قوتاربوو، سەرفرازبوو، ڕوسووربوو، بەدەربوو لەناتەواویی

سَلِمَ لَهُ المَال: بۆی مایەوە، بۆخۆی بوو

سَلَمَ الجِلْد: خۆشیكرد، دەباغیكرد

سَلَمَ الدَّلْو: بەتاڵیكردەوەو توندی كرد

سَلَمَ الحَيَّة: گەزتی، پێوەیدا، ژارەكەی كردە جەستەیەوە

سَلَّمَ: گوێڕایەڵبوو، ڕام بــوو، ڕاهــات، هاتەســـەربار ، قـــایلو ڕازی بـــوو بەفەرمانو بڕیار

سَـلَّمَ المُصَلـي: لـەنوێژ چــوە دەرەوە بــەوتنی (ســـلاو ـ ســـەلام) ، دوایـــی بەنوێژەكەی هێنا بەسلاوو سەلام

سَلَّمَ عَلَـى القَــوم: سـلاوی لێكــردن ، سەلامی لێكردن

سَلَّمَ الدَّعْـوَى: دانـی نـا بەڕاستیەتیدا، قایل بوو پێی

سَلَّمَ الجَيش لِعَدوه: دانـی نـا بـەدۆڕانو شكستهێنان

سَلَّمَ أمْرَهُ للهِ وَإلَيـه: بـارو حـاڵی خـۆی دایە دەستی پەروەردگار ، خۆی بەخوا سپارد

سَلَّمَ نَفْسَـهُ لِغَـيرِه: ڕێگـەیدا بەكەسـانی دی فـەرمانڕەوایی بكـەن بەسـەریەوە، ڕێگەی یاریكردن بەچارەنووسی پێدان

سَلَّمَ إلَى: سپاردی، پێیدا

سَلْم: ئاشتی ، خۆسپاردن، دیل كردن ، دارێكە لەدەباغكردندا بەكاردێت

سُـلَّم: پلیكانـە ، قالدرمـــە، پـــەیژە، پیپلیكانە، پایە، پیپلیكە

سِـلْم ـ سَـلْم: ئاشـــتی ، چاكســـازی، هێمنی،بێدەنگی،ئاسایش ، ئاسوودەیی

سَلِمَة: ژنی ئەندام باریك ، بەرد، خڕكـە بەرد

سَلَمُون(سَمَك بَحْرِيّ): ماسیە خاتوونەو لەئاوی سوێردا هەیە

سَـلوَى: گەمــە ، گشـــت ، ڕابوێـــرە ، خلافاندن، سەرقاڵكردن، دڵخۆشـكەرە، شـیلاقە كەباڵندەیەكـــە بەئـــەندازەی كۆتـــرە باریكەیـــەك دەبێـــتو هـــەر لەبەهارانا دەردەكەوێت

سُلْوَان: ئاوێكە دەڵێن گەر دڵدارو عاشق بیخواتـەوە ئـەوا دڵـی سـاڕێژ دەبێـت ، دەرمانو چارەسەرێكە غەمبارو دڵتەنگ یـان كۆسـت كـەوتوو بیخواتـەوە شـادو كەیفدار دەبێت

سُلوَانَة: موورویەك گەر ئاوی بارانی بەسەرا ببارێت و عاشق بیخواتەوە دڵی سارێژ دەبێت
سُلوب: ژن و وشتری بەچە مردوو کەهێشتا بەچکەکە تەواو نەبوبێت و پێنەگەیشتبێ
سُلوَة ـ سَلوَة: رابواردن ، کەیفکردن، کات کوشتن
سَلوقِيّ: سەگی راو ، سەگێکی خێراو تیژە لەراوکردندا بەگەڕ دەخرێ
سَلُوقِيَّة: جێگەو شوێنی دانیشتنی کەشتیەوان، جۆرە زرێیەکە دەدرێتە پاڵ گوندێك لە(یەمەن) بەناوی (سلوق)ەوە
سُلوك: کردار، رەفتار، هەڵسوکەوت ، جموجووڵ، رەوشت
سَلِيَ الشَيءِ وَعَنهُ سَليَاً: لەبیری چوەوە، لەبیری کرد، سەبوری خۆیدا
سَلِيَت الشَاةُ: وێڵاشەکەی پچڕاو بەربوو فڕێیدا
سَلِيح: پێغەمبەر (وشەیەکی سریانیە)
سَلِيخ: کەولکراو، بێتام، گروار، داماڵراو
سَلِيخَة: کوڕ، رۆنی روەکێکی بۆنخۆش و سەوزو بالآیە
سَلِيط: بێحەیا ، بێئابرو، بەزەبر، چوختی، رۆنی زەیت ، رۆنی دەنکۆڵەکان ، توندو تیژ
سَلِيطَة: ژنی بەدگۆی زمان درێژی زبرو رەق
سَلِيق: ئەو هەنگوینەی هەنگ دروستی دەکات لەباری پانی شانەکەیدا ، گەڵای کەوتووی داری پچکۆلانەیە

سَلِيقَة: نەژادی خۆرسك ، لەخۆوە ، کوڵاو
سَلِيل: لەڕەگەزی ، لەنەوەی، لەرەچەی، لەخێزانی، لەتوخمی ...، نەخۆشی سیل ، شەرابێکی تەواوی پاڵفتەکراو، جۆگەلە ، سەرەنێزە
سَلِيلَة: کچ ، کیژ ، ئەو گۆشتەی پەیدا دەبێت لەسەر پشت ، ماسیەکی درێژە
سَلِيم: تەواو ، دروست ، بێخەوش، بێگەرد، هیچی نییە بێوەیە، گازندەکراو یان برینداری لەمەرگ نزیك بوبێتەوە
سَلِيمُ البِنْيَة: لەش ساغ ، تەندروست
سَلِيمُ العَقْل: هۆشیار، هۆشمەند، عەقڵ و ژیری تەواو
سَلِيمٌ مِنَ الآفَاتِ وَالأَمْرَاض: بێدەرد، ساغ و تەواو، بەدوور لەبەڵاو نەخۆشی
سَلِيمُ النِيَة: نیەت پاك، دڵسۆز ، ئەمەكدار
سُلَيمَان: ناوی نەهەنگی سولەیمان ، ماسیەکی گەورەیە
سَلِيمَانِي(عَقَارُ سَام): ژار ، ژارجیوە، ژەهرێکی کوشندەیە

س م

سَمّ الطَعَام: ژاراویکرد، ژاری تێکرد
سَمّ الشَيءِ: چاکی کردەوە، باش دروستیکرد
سَمّ بَينَهُمَا: ئاشتی کردنەوە، تەبایکردن، رێکی خستن
سَمّ القَارورَة: سەری نایەوە، دەمی گرت، سەری گرت
سَمّ النِّعْمَة: تایبەتمەندیکرد، پێیدا ، بەویدا

سُمْ - سِمْ - سَمْ: ژار ، ژەهـر، زەهـر، مەرگـەموش، ژاری هـەلایل ، میـنـاك، ئاغوو، ژەحر، هەر مادەیەك بچێتە نێو گەدەوەو مرۆڤ لەجموجوولْو چالاکی بخات

سَمٌ: هەرشتێك لـەدەریا دەربـهێنرێت ، قـامیش ، ژارێکـە کتومـت بخـۆری دەکوژێتو لەناوی دەبات

سَمُّ الیَومُ: گەرمای کرد

سَمَّ النَّبَاتُ: گرە سوتاندی، گرەبردی ، شەرا لێی دا

سَمَا: بەرزبوەوە، بلْندبوەوە

سَمَّابِهِ: بـەرزی کـردەوە ، بلْنـدی کردەوە، بالآیکرد

سَمَا البَصَرُ: چـاوی تێـبڕی ، دییـەی خستە سەر

سَمَا القَومُ: چـوون بـۆ راو، بۆشـکار چوون

سُمَا: ناوبانگباشی ، ناوداریی

سَمَّی الرَّجُلُ: ناوی نا ، ناوی لێنا

سَمَّی الشَّارِعُ فِي العَمَلِ: ناوی خوای برد لەکارو پیشەکەیدا

سَمَاء: ئاسمـان ، حـەوا ، بۆشـایی، ئەوەی لەسەرو خۆمانـەوە دەبیینیـن ، هەرشتێك لەسەروتەوە بێـت ئاسمانـە ، پشتی ئەسپ، سەقفو بانی هەرشتێك، باران ، هەور، گـژو گیـا، لانـەی روحـی خواناسو چاکە کاران

سَمَائِيٌ: بـەرزی ، روحـی ، ئاسمـانی ، شینی کالْ

سَمَاجَة: خراپە ، بـەدیی ، نارەسـەنی، بـەدرەفتاریی ، چەپـەڵی ، پیسـی ، نەگریسی

سَمَاحٌ: چاوپۆشی ، لێبوردن، بەخشین، لێخۆشبوون ، رێدان

سَمَاحَة(سعَةُ الصَدْر): سـنگ فراوانـی ، میهرەبانی، لێبوردەیی ، چاوپۆشی

سَمَادُ(سِبَاخ): پەیین ، سـنێر، سـەنێر، تەرسی وشك

سَمَار: ماستاو ، نزاو، ماسـتی روون، شیناو، ماستەوا، چەقلْە ماست

سَمَار(نَبَاتُ كالحلفَاء): لـەبان ، زەل ، گیایەکـە بلْـند هـەلْدەچێ، کەتـەنیا حەسیرو کورتانی لێ دروست دەکرێ

سِمَاطٌ: سـفرە ، خـوان ، نانەبـەرە، هۆنراوە، ریزکراو، ریزبەند

سِمَاطُ الطَرِيقِ: ئەمبەراو بەری رێگـە ، هەردوو لای رێ

سِمَاطُ القَومِ: ریزیان ، لایان ، رشتەیان

سَمَطَانُ: دووریـزی دارو درەخـت ، دوو دەستە خەڵك

سَمَاعٌ: بیستن، گۆرانی ، باسو ناوبانگ

سَــمَّاعٌ: ئـــەوەی زۆر دەبیســـتێ، گوێڕایـەڵ، جاسـووس ، سـیخوڕ، گـوێ هەڵخەر

سَمَّاعَة: دەنگەوەرە، بیسـتەك، دەنـگ وەر

سَـمَّاعَةُ التلفُـونِ: دەنـگ گەیـەن ، تەلەفۆن

سَمَّاعَةُ البَـابِ: دەرکـوت ، دەسـك ، دەمە

سَمَاعِيٌّ: بەبیستن ، ژنەوتە ، ژنـەفتن ، بیستن بەگوێ

سُمَاق: ترش، شـۆك ، تـورش ، ترشـی سمـاق، بـەری دارێکـە بەهێشـوو دەیگـرێو وەکـو نیسـك وایـە بـۆ مزرکردنـی چێشـتو شـتیتر دەسـت دەدات

سُمَّاقَة: بەری داری ترش ، گیایەکی مزروترشە

سِماك: ستوون، کۆڵەکە ، ئەستووندە، هەستوون ، پاژەر ، دووگوێ، هاچە ، راگر

سَمّاك: ماسی گر، ماسی فرۆش

سِماكَان: دوو هەسارەی رۆشنو گەشن

سَمَال: کرمی نێو زەلکاوو گۆماو

سَمّالْ: درەختێکە ، ئەوەی لەنیگاو تێڕوانینەکان حاڵیو شارەزایە

سَمام: سووك ، نەرمو نیان ، خێراو تیژی هەموو شتێك، جۆرە باڵندەیەکە

سِمام وَسُمُوم مِنَ الإنْسَان: دەمو لووتو هەردوو گوێچکەی مرۆڤ

سَـمَلَة(سـنونو): پەرەسێلکە، پەرەسێلك، پەرەسلێرکە

سَمَّانْ: رۆنفرۆش ، بۆیەی هەمەچەشن بۆ رەنگو بۆیەکردن

سُمَانِيٌّ: شیلاقە ، باڵندەیەکە بەئەندازەی کۆترە باریکەیەك دەبێ هەر لەبەهارانا پەیدا ئەبێ

سَمَاهُ: ناوی نا ، ناوی لێنا

سَمَاوَة: بانی ، رووخساری، ئەوەی بەدەر دەکەوێت

سَمَاوِيٌّ۔ سَمَائِيٌّ: ئاسمانی ، شینی کاڵ، گیان زان ، بەرزی ، بڵندی

سَمْتَ۔ سَمْتَ: رێگەکەی گرت ، رێگەی داخست، پێوەیدا

سَمَّتَ اليَومُ: بایەکی گەرمی هەبوو، گڕەی هەڵکرد

سَـمَّتَ فُلانـاً: ژەهری دایە، ژاری دەرخواردا

سَمَّتَ الطَعَـامَ وَغَـيرَهُ: ژاری تێکرد، پیسیکرد بەژەهری کوشندە

سَمَّتَ السُمُوم النَّبَاتَ: گڕە روەکەکەی سوتاند

سَـمَّتَ الإبْـرَةَ: کونیکرد، سمی ، ئەمدیواو دیوی کرد

سَمَّتَ الثُقْب: چوە ناوی ، داغڵیبوو، تێی چوو

سَمَّتَ الشَيءَ: چاکیکرد،باشیکرد، خاسیکرد

سَـمَّتَ بَيْنَـهُم: ئاشتی کردنەوە، ئاشتەواییکرد لەنێوانیاندا

سَمَّتَ النعْمَةَ: ئەوی تایبەتمەندکرد پێی، بەتەنیا بەوی بەخشی

سَمَّتَ فُلاَنٌ سَمَّ فُلانٍ: هەمان مەبەستی ئەوی هەبوو، هاومەبەست بوو لەگەڵی

سَمَّتَ عَلَى الشَيءِ: ناوی پەروەردگاری برد لەسەری

سَمَّتَ لِلعَـاطِسْ: دوعای لێخۆشبوونی بۆکرد لای پەروەردگار

سَـمْتٌ: رێ، رێگە، بار، دۆخ، حاڵ، بارودۆخ

سَمْتُ الرأس(في عِلم الهَيئَة): کەشکە شانی فەلەك ، ئەوپەڕی ئاسمان

سِمَةٌ: نیشانە، شەقڵ، هێما

سُمَّةٌ: ئەو پوشەی لەژێر دارخورمادا رادەخرێ لەکاتی لێکردنەوەی خورمادا، خزمایەتی تایبەت، ناوك و کرۆکی دارخورما

سَمُجَ(قَبُحَ): چەپەڵ بوو، پیس بوو، نەگریس بوو، ناپاك بوو، گەندەڵ بوو

سَمُجَ: شیرێکی تام و بۆن ناخۆش
سَمَجَ: چەپەڵ و پیسی‌کرد، گەندەڵی کرد
سَمْجٌ: چەپەڵ، پیس ، گەندەڵ، نەگریس ، نەگبەت، سەهندە، مەردومی چوختی و گەندەڵ رەوشت و رەفتار
سَمَحَ: نەرم و نیان بوو، ئاسان و سانابوو، گوێڕایەڵ و ملکەچ بوو دوای سەختی و گرژی
سَمَحَ فُلانٌ: لەخۆشی و ناخۆشیدا بەهۆی رێزداریی و دڵفراوانی‌یەوە بەخشی
سَمُحَ: بەخشندەبوو، سنگ فراوانبوو، بوو بەچاکەکارو ئەوانەی دەبەخشن و چاوپۆشی لەهەڵەو کەم و کوڕی دەکەن
سَمَحَ بِكَذا: بەخشی، دای، کردی بەخێر، جوامێری نواند، رێی‌دا، چاوپۆشی کرد
سَمَحَ لَهُ بالشَيءِ: پێی‌ی بەخشی، پێیدا
سَمَحَ النَاقَةَ: لێی خوڕی و بەخێرایی رۆیشت ، هێمن و گوێڕایەڵ بوو ، بەخێرایی چوو بەڕێوە
سَمَحَ: بەخشندەیی، میهرەبانی، دلۆڤانی ، بەزەیداریی، دەفتەری ، دڵفراوانی ، بەخشەری، کەسێکە زۆر پارە یان شتومەك بدات بەخەڵك
سَمَّحَ: چاوپۆشی‌کرد، دڵنەرم و فراوانبوو
سَمْحَاق: پێستی سەر ، ئەوپێستەی بەسەرەوەیە
سَمَدَ: سنگی دەرپەڕان، خۆی قیتکردەوە، بەچەشنی خۆبەزلزان خۆی نواند
سَمَّدَ الأرْضَ: پەینی پێداکرد، پەینی پێوە کرد
سَمَّدَ الشَعْرَ: هەمووی تاشی ، سەرجەم قژەسەری لێکردەوەو تاشی
سَمَرَ: شەوکەیفی دەرکرد، رایبوارد، شەوکۆڕی گرت، شەوی رۆژکردەوە، لەگەڵ هاوەڵ کۆڕو دانیشتنی قسەی کرد بەشەو
سَمَرَ العَيْنَ: کوێریکرد، لەڕووناکی و بینین بێ بەشی کرد
سَمَرَ اللَبَنَ: کردی بە ماستاو
سَمَرَ الخَمْرَ: ئارەقی خواردەوە، بادەی نۆشی
سَمَرَ البَابَ وَغَيرَهُ: بزمار رێژی‌کرد، بەبزمار توندو قایمی کرد
سَمَرَ السَهْمَ: تیی گرت، ئاراستەی کرد، ناردی
سَمَرَ المَاشِيَةَ: چراندی، لەوەڕاندی
سَمِرَ ـ سَمُرَ: بۆربوو، رەنگێکە لەنێوان رەش و سپی‌دایە
سَمَرٌ: گفت‌وگۆی شەو، دەمەتەقێ، کەیف دەرکردن، رابواردن، شەو رۆژکردنەوە بەدەمە تەقەو قسەکردن
سَمَرُ اللَيلِ وَسَوادُهُ: شەوو تاریکایی‌یەکەی
سَمُرٌ: درەختی مۆز
سَمْرَاءُ: ژنی ئەسمەر، ژنی گەنم رەنگ
سَمَرْمَرَةٌ: باڵندەیەکە دەنەڕێنێ بەسەر کوللەداو زۆری لێدەخواو ئەویش هەڵدێت و راو دەکات
سِمْسَار(دلاّل ـ وَسِيط): دەلاّڵ ، جامباز، کەسێکە کەل و پەلی نوێ و کۆنەی ئەم و ئەو بفرۆشێ یان هەر شتێکی دیکە ...

سَمْسَرَ: بوو بەدەلاڵو جامباز، مابەینی نێوان کڕیارو فرۆشیاری ڕێکخست

سَمْسَرَة: ئەندازیاری زەمین ساز، جامبازیی

سُمْسُق ـ سُمْسَق ـ سَمْسَق ـ سَمْسَق: یاسمین ، ئەسمین ، مەران، ئاسمین، دارێکە بەگوڵەکەشی دەڵێنو درەختێکی گەڵا وردی پچکۆلەیەو گوڵێکی وردی سپی بۆنخۆش دەگرێ

سِمْسِم ـ سَمَاسِم: ڕۆنێکە لەدەنکی کونجی دەردەهێنرێ

سَمَطَ الرَّجُل: بێدەنگ بوو، کپ بوو، سرەوتیدا

سَمَطَ السِّكِين: تیژیکردەوە، ساویدا

سَمَطَ الجَدْي: پاکی کرد موی بەرخەکە بەمەبەستی ئەوەی بیکات بەبریانی

سَمَطَ الشَيء: هەڵی واسی

سَمَّطَ: خامۆشیکرد، بێدەنگیکرد

سَمَّطَ الشَاعِر: هۆنراوەیەکی گوت بەچەشنێ کەهەر سەروایەکی هۆنراوەکە لەسەر کێشێك بوو لەکێشەکانی هۆنراوەی عەرەبی

سِمْط: کشتەك ، بەن ، پەت ، بەکرە

سَمْط: سوتان ، داماڵین، داپلۆخان

سَمِعَ الصَوتَ: بیستی ، گوێی لێبوو، چوو بە گوێیدا

سَمِعَ إِلَيه: گوێی بۆ گرت ، گوێی بۆ هەڵخست

سَمِعَ لَهُ: گوێڕایەڵی کرد، بەگوێیکرد، بەقسەی کرد

سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَهُ: ستایشەکەی وەرگرتو ڕازی بوو لێی

سَمِعَ الكَلاَم: لەواتاکەی تێگەیشت ، حاڵیبوو لەماناکەی

سَمِعَ مِنْهُ وَلَهُ: پێی بەخشی ، پێیدا، دایە

سَمَّعَ: پێی ڕاگەیان، دای بەگوێیدا

سَمَّعَ بِكَذَا: بڵاویکردەوە، پەخشیکرد، ڕایگەیاند

سَمَّعَ بِفُلاَن فِي النَّاس: ئاماژەی پێکرد، باسیکرد، ناوی برد

سَمَّعَ بِه (نَدَّدَ): بەخراپ ناوی هێنا ، قسەی شوێن خست ، هەڕەشەی لێکرد، ناوی زڕاند، سووکی کرد

سَمَّعَ الدَّرْسَ: خوێندیەوە، وتیەوە، گوێی لێگرت

سَمْع: گوێ، هەستی بیستن ، بیستن ، ژنەفتن ، شنەوتن، ئەژنەفتن

سِمْع: نێرینەی جوانخاس، گیاندارێکی دڕندەیە، تولەی گورگ لەکەمتیار

سُمْعَة: ناوبانگ ، نێوبانگ، بەناوبانگ بوون، کەسێکە کەناسرابێ بەناوبانگ لێی، ناوێکەو دووی خەڵکی بکەوێ بە خۆشی یا بەناخۆشی

سُمْعَة رَدِيئَة: بەناتۆرە، ناوزڕاو، ناوبانگ خراپی

سَمْعَة: یەکجار بیستن ، جارێك گوێ لێ بوون

سَمَعْمَع: گورجو گۆڵ، خێرا، فێڵبازی پیس، سەرو جەستە پچووك

سَمَقَ النَّبَات: بەرزبووەوە، بڵندبووەوە، هەڵچوو، بالابوو، پێگەیشت

سَمْق: پیاوی بالا بەرز

سَمَكَ الشَيء: بەرزیکردەوە، بڵندیکردەوە ، گەیاندی بەپایان

سَمَكَ - سَمْكاً: بەرزبووەوە، بڵندبووەوە، هەڵچوو
سَمَكَ اللهُ السَمَاءَ: خوداوەند ئاسمانی بڵندو ڕاگرت
سَمَّكَ: ئەستووری کرد، قەڵەوی‌کرد
سَمُكَ: ئەستوربوو، قەڵەوبوو
سُمْك: ئەستووری، قەف ، ئەندازەی ئەستووری
سَمْك: بن میچ ، ساپیتە، بنەبان ، دارەڕا
سَمَكْ: ماسی ، ماسۆ ، پەنەما، گیانداریکی پەرەداری مەڵەوانی ئاوییە گۆشتی خۆش‌و بەسوودیشە بۆ مرۆڤ
سَمَكٌ بَحْرِيٌّ: ماسی دەریا
سَمَكٌ نَهْرِيٌّ: ماسی ڕووبار
سَمَكٌ صَغِير: زیتکە ، زیپکە، جۆرە ماسیەکی پچووکە بەئەندازەی قامکێکەو لەو ئەندازە گەورەتر نابێت
سَمَكَةٌ: یەك ماسی ، تەنیا ماسیەك
سَمَكَرِيٌّ: تەنەکەچی ، تەنەکەساز
سَمَلَ عَيْنَهُ: کوێری‌کرد، چاوی دەرهێنا، چاوی هەڵکۆڵی ، لەبینین بێ‌بەشی‌کرد
سَمَلَ الحَوْضَ: پاکی کردەوە لەگڵ‌و خۆڵ، لەخڵتەو پیسی پاکی کردەوە
سَمَلَ بَيْنَهُم: چاکسازی کرد، ئاشتەوایی‌کرد، چاکەو نێوان خۆشی بەرپاکرد
سَمَلَ الثَوبُ: شڕبوو، شیبووەوە، پوا، دڕا، کۆنی کرد
سَمَّلَ الحَوْضَ: بەتەنیا کەمێك ئاوی دەرهێنا لێی

سَمَّلَ فُلاناً بالقَول: نەرمی‌کرد بەقسە ، هێنایە سەربارو ڕامی کرد
سَمَلٌ: شڕ ، شی ، پواو ، دڕاو
سُمْلاَن: پاشماوەی ئاوو بادە ، ئەو ئاوەی لەبنی حەوز یان قاپ‌و جاما دەمێنێتەوە
سَمَلَةٌ: جل‌و بەرگی کۆنەو شڕ، جلە شڕ
سَمَّمَ الطَعَام: ژەهری تێکرد، ژەهری کردە نێو خواردنەوە
سَمَّنَ الطَعَام: بەرۆن دروستی‌کرد، چەوری‌کرد، ڕۆنی زیاد تێکرد
سَمِنَ: چەوربوو، ڕۆنی زۆربوو، بەزو چەوری یەکجار زۆربوو
سَمِنَ سَمْناً: گۆشت‌و چەوری زۆربوو، قەڵەوبوو، گۆشتی گرت
سَمَّنَ العِجْل: گوێرەکەکەی دابەست ، قەڵەوی کرد
سَمْن: ڕۆن ، چەوری، بەز، زۆم، بۆ ، پیو
سِمَن - سِمَنَة: قەڵەوی ، بەخۆوە بوون ، گۆشت گرتوو ، زەۆم ، چەوریی ، گۆشتنی ، غەزوبەز
سَمَنْد: باڵندەیەکە لەوڵاتی (هند) زۆرە، ئەسپ
سَمَنْدَر: قورناویلکە ، گیانداریکی درێژی پچکۆلەی ئاوییە لەبەهاراندا پەیدادەبێ‌و دەنگێکی زلی هەیە
سَمَنْدَل: پارچەی چنراو لەپەری هەندێك باڵندە کەپەڕەکە ناسوتێ، باڵندەیەکە لە(هند) دەڵێن ناسووتێ بەئاگر
سَمَهَ - سَمْهاً: سەرسام‌و حەیرانبوو، تووشی سەراسیمە هات

سَمَّهَ اللهُ عَقْلَـهُ: خواوەنـد عـەقڵی لیّ سەندەوە ، پەروەردگار عەقڵی هەڵگرت
سَـمَّهَ الرَّجُـل إِبْلَـهُ: فەرامۆشـیکرد، گوێی نەدایە، خستیە پشتگوێ
سُـمَّهُ: بـەتاڵ، پـووچ ، درۆ ، یـەکێك بێمەبەستو بەکوێرانە تەشەل بدات
سُمْهَى:رۆیشتن بەفیزو خۆبەزلزانینەوە، خۆر لەکاتی چێشتەنگاودا
سَمْهَجَ فِـي السَّيرِ وَغَـيرِهُ: خـێرایکرد، پەلەیکرد
سَمْهَجَ السَّيرِ: ناردی ، رەوانەی کـرد، بەرێیکرد
سَمْهَجَ كَلاَمَهُ: درۆیکرد، راستی نەکرد
سَـمْهَجَةَ مِـنَ الإِيمَـانِ: دڵنیاوپتـەو، بەهێزو قایم
سَمْهَرَ الـزَّرْعُ: نـەشو نمـای نـەکرد، بێخێرو بەرهەم بوو، زڕبوو
سَمْهَرِي: رمێکی پتەووقایم
سُمُو: بەرزی ، بالآیی ، ژوورویی، شکۆ، مەزنی، بەرزییو بلّندی
سُمُور: وشتری خێراو تیژرەو، رەسەن ، خـاوەن سیفەتو تایبەتمەندی بـاشو پەسەند
سَمُور: سموره، سمبۆره، سـەڤۆری، گیـاندارێکی چنـگ تیـژی کێوییـە لـەرێوی دەچێ بـەلام گـەلێ پچووکـترە پێستەکەی بەنرخـەو دەکـرێ بەگـەلێ شت
سَمُول: جلـی کۆنـەو شـڕ، شـڕکە جـل، جلو بەرگی پواو
سُمُوم مِنَ الأَسْنَانِ: دەمو هەردوو کونـە لووتو گوێچکەکان
سَمُوم: گڕە ، سەبوون ، شەرا، بای زۆر گـەرم ، تـینو هـالآو، زریـان ، هـالآوی گەرما
سَمَوِي: ناو دانە پالّ ، ناو پێدان
سَمِي: پلەوپایـە بـەرز ، خـاوەن شـکۆو مەرتەبەی بلّندو بالآ
سَمِيُ فُلاَن: هاونـاو، ناوەکانیـان وەك یەکە
سَمِيخ: چەپەلّ، پۆخلّ،گەندەلّ، پیس، نەگریس
سَمِيح: بەخشندە، جوامێر، میهرەبان ، سنگ فراوان
سَمِيدْ: ئاردی سپی ، نانی سپی
سَـمَيدَـ سَـمَنْدَر: قورناویلکـــە ، گیاندارێکی درێژی پچکۆلەی ئاوییە
سَمِيند: ئاردی سپی
سَـمِير: هـاورێی خـۆش مەشـرەب، ئەریاب، دۆستی گیانی بەگیانیو خۆش مامەڵە، رۆژگار، سەردەم
سَـميطْـ سُـمَيطْ: خشـتی لەسـەریەك هـەڵچنراو ، پیـاوێکی هـەژاری سـادەو ساکار
سَمِيعْ: بیسەر، بیستراو، یەکێکە لەناوە جوانـەکانی پـەروەردگار کـەوا سـرپەو خشپەی گشت بوونەوەر دەبیستێ
سَـمِيكْ: ئەسـتوور، سـفت ، قـەفدار، سـتوور، سـتورکوور، قـەوی، قـانع ، مەقـەتی، کلّفـت ، کولّوفـت ، کانـە، شتێك کەوا تەنك نەبێت
سُمَيكَا: وردەماسـی کـەوا نزیکـەی (10 سـانتیمەتر) دەبێـتو لاشـەی خـڕەو رەنگێکی زیوی مەیلەو سـەوزی هەیـەو زیـاتر لـەدەریای سـوورو رۆخـەکانی ئـەفریقاو زەریـای هنـدیو بـەحرەین هەیـەو وشـك دەکرێتـەوە ئـەوجا دەخورێت

سَمِيتٌ: قەڵەو ، تێكسمڕاو، شیشمان، قەڵەو، سێرروونی، گۆشتن، مەس، گلوول، پاسۆتی، زل، چەوور، تێردۆن، بەزدار، چاخ، تێربەز، گۆشتن، دژی لەڕو لاواز

سن

سَنَّ السِّكِّينَ: تیژیکرد، دەمەزەردیکرد

سَنَّ القَلَمَ: قەڵەمەکەی دادا، نوکی بۆکرد

سَنَّ الأَسْنَانَ: سیواکی کرد، پاکی کردەوە

سَنَّ فُلاَنًا: بەددانەکانی گازی لێگرت، ددانەکانی شکاندو هەڵی وەراند

سَنَّ الرُّمْحَ: تیرەکەی چەسپاند

سَنَّ الشَّيْءَ: وێنەی کێشا، دیمەنی کێشا، سفتو جوانی کرد

سَنَّ الطَّرِيقَ: ئاسانیکرد، تەختیکرد

سَنَّ الأَمْرَ: روونی کردەوە

سَنَّ اللهُ سُنَّةً: رێگەیەکی راستو رەوانی گرتەبەر

سَنَّ المُشَرِّعُ القَانُونَ: داینا ، نووسی ، هێنایە بەرهەم

سَنَّ فُلاَنٌ السُّنَّةَ: داینا ، دای رشت ، دایمەزراند، پێکی هێنا ، هەرکەسێك کارێك دایمەزرێنێو لەدوای خۆیەوە خەڵکی پێدا بچن بەڕێوە

سَنَّ المَاءَ أَوْ التُّرَابَ عَلَى وَجْهِ الأَرْضِ: رشتی ، قلێی کردەوە

سَنَّ الطَّرِيقَةَ: پەیڕەویکرد، شوێنی کەوت

سِنّ: دان ، ماوەی ژیان ، تەمەن ، سێرە ، نوك ، چقڵ ، پەل ، لق ددان ، دووریزە ئێسکەکانی دانەدانە یەکە لەسەر پووکی گیاندار دەڕوێو خواردەمەنی پێ ورد دەکرێو (32) دانەیە

سِنُّ الثُّومِ: سەلك ، فسقە، سەلە، سەوەتە، قەرتاڵە، بەسنی پیازو توورو چەوەندەرو شێلمو ...

سِنُّ الرُّشْدِ: تەمەنی هەرزەکاریی، سێرەی بلۆق بوون ، هەرەتی لاویی

سِنُّ الفِيلِ أَوْ الخِنْزِيرِ (نَاب): شفرە ، شاخ ، کەڵبە، ماهی، شەلفە، مەرقوول، شارووان، برە، دووددانە درێژو تیژەکانی بەرازییەکانەی یان فیلی لەولاولای زارێتی

سِنُّ القَلَمِ: نووك، نكل ، نوییك، نووکی پێنووس، دەمکە قەڵەم، سەر

سِنُّ اللَّبَنِ: دانی شیری ، ئەودانەی لەتاقێکی منالدا دەکەوێت

سِنُّ اللَّوْلَبِ: پێچی برغو، دانە، برغو

سِنُّ المِحْرَاثِ: گاسن ، گا ئاسن ، نووکی ئاسن ، گیسن ، ئاسنێکی پانە وەك بێڵ دەکرێ بەهەوجارەوەو جووتی پێ دەکرێ

سَنَا السَّحَابُ الأَرْضَ: هەورەکە زەوی ئاودا، ئاودێریکرد، بوژاندیەوە

سَنَا الدَّابَّةُ: بەچوار پێ یان ئاژەڵ ئاوی هێنا ، ئاوکێشی کرد

سَنَا البَرْقُ: رووناك بووەوە، رۆشن بووەوە، تیشکی دایەوە، درەوشایەوە

سَنَا البَابَ: کردیەوە، والآیکرد، خستیە سەرپشت ، ئاوەلآی کرد

سَنَا السَّمَاءُ: بارانی باراند

سَنَا الدَّلْوَ: لەبیرەکە دەریهێنا ، هەڵی گۆزی ، بەدەری کرد

سَنَا النَّارُ وَنَحْوُهَا: رووناکیەکەی بەرزبووەوە، بلآوبووەوە، بڵندبووەوە

سَنَا القَومُ لأنْفُسِهِم: ئاویان بـۆ خۆیـان هەڵگۆزت
سَـنَـا: رووناکی مـانگ، رووناکی پەخشکەر
سَـنَى: هـەورە بروسـکە، تریشـقە، ئاوریشم
سَـنَى العُقْـدَةَ: گرێکـەی ئـاوەڵاکرد، کردیەوە، گوشادی کرد
سَـنَّى الأَمْـرَ: ئاسـانو سـانای کـرد، سووکی کرد
سَنَاء: شکۆ ، مەزنی، بەرزی ، بڵندی ، پایـەداریی، بریقـە ، رووناکی ، درەوشانەوە، تابان ، درەخشان
سَـنَـارْ: ناتـەواوی لـەهۆنراوەدا ، کەرکـەدەن ، وشـتری بـەهێزو ئێسـك پتەو
سَنَانْ: سەرە نێزە ، تیـژی هەرشـتێك، گۆچان، گالۆك
سَـنَّان السَـكَاكِين: چەقۆتیژکـەر، چەقۆساز، چەقۆگەر
سَنْبَاز: بەردێکە شمشێری لەسەر ساو تیژ دەکرێ
سُـنْبُك: لێـواری سـم ، قەراغەکـەی، سەرەتای هەموو شتێك، دوورشتەبەند، پەیمانو رۆژگار
سُنْبُك السَمَاء: یەکەم باران
سُنْبُك السَيف: ئەم لاو لاکەی ، لاکانی ، قەراغو لێوارەکانی
سُنْبُك مِن بَيضَـة الحَدِيـد: قوتەکـەی ، سەروەکەی ، سەرەوەی
سُنْبُك مِنَ الأَرض: زەوییەکی رەقو کەم خێرو بێر، وشکە زەوی
سُنْبُك مِنَ البُرْقُع: دەزووی پەچە، ئـەو تالآنەی پێوەی شۆڕبوونەتەوە
سَنْبَلَ الزَرْعُ: گوڵیکرد، خونچەی کـرد، چرۆی دەرکرد
سَـنْبَلَ الرَجُل ثَوبَـهُ: شـۆڕیکردەوەو لەزەوی خشاند
سُـنْبُل: گوڵەگـەنمو جـۆ ، گیایـەکی بۆنخۆشـەو بۆنێکـی خۆشـی لێدەردەهێنرێ
سُنْبُل بَرِيّ: هـاس ، کـاردوو، گیایـەکی ئەستوورو کەنارییە گەڵاکانی دڕواویەو رەنگی زۆر سـەوزێکی تۆخـە لـەپاش زەردکردنی دەخورێ
سُنْبُلَة: یەك گوڵە گەنمو جـۆ ، یەکێکـە لـە (12) هەسـارەکەی ئاسمـانو بە(عذراء) ناو دەبرێت
سَنْبُوسَق ـ سَنْبُوسَك: جۆرە شیرینیەکە کەلە هەویرێکی ناسـکی بـەرۆن شـێلراو دروستدەکرێ
سَنْبُوق: کەشـتیەکی پچووك، کەشتیە گچکە
سَـنَة: سـالّ کـە(12) مانگـە، وشـکیو گرانی، زەمینی وشكو بێ گیا
سِنَة: وەنەوزدان، بوژانەوە، لەبیرەخەو چوون ، گورگەخەو، بەدانیشتنەوەخەو بردنـەوە، بیرەخـەو ، تۆنژیـن ، وەنـەوژە، خەوەنووچکـە، پینـۆك، خەوەکوتکە، وەنەوزە کوتە، ویژینـگ، خلماش
سُنَّة: فەرمان ، مێژوو، رێبـاز، رێـڕەو ، ناوبـانگ، شـەریعەت ، رێبـاز، بـاوەڕ ، ئاین ، یاسا ، یاسای سروشت

سُنَّةُ الله:ياساو دەستووری پەروەردگار سەبارەت بە دروستكراوەكانی
سُنَّةُ النَّبِيِّ(ﷺ): ئەوەی دەدرێتە پاڵ پێغەمبەری خوا(د.خ) لەوتەو كردارو رەوش‌و رەفتارەكانی پێغەمبەر(د.خ)، هەروەها لەشەرعیشدا بریتیە لەكرداری باش لەئاییندا كەفەرز نییە بەڵكو بەویستی باوەڕدار خۆیەتی
سَنَّةٌ: كاسن ، گا ئاسن ، پاچ
سَنَجَ الثَّوبُ: پەڵەی بەركەوت ، لەكەی گرت
سَنْجَةُ المِيزَان: بەرد ، سەنگ ، قورسایی، ئەندازەیەكە لەبەرد یان ئاسن كەشتی پێ لەتەرازوودا دەكێشرێ
سِنْجَابٌ ـ سُنْجَابٌ: سمۆرە ، گیاندارێكی تیژی كێوییە لەڕێوی دەچێ بەڵام گەلێ پچووكترە پێستەكەی دەكرێ بەزۆر شت
سِنْجَابِيُّ اللَّوْنِ: خۆڵەمێشی
سَنْجَقٌ: بەڕێوەبەرایەتی ، لیوا ، یەكەیەكی نیشتەجێبوونی دانیشتوانە كەبڕی دانیشتوانی زۆر كەمترە لەشارو شارۆچكەو ئەم وشەیەش لەبنەڕەتا توركییە
سَنَحَ الأَمْرُ أَوْ الرَّأيُ: خستیەڕوو، دەریخست ، ئاشكرای كرد
سَنَحَ لِي الشِّعْرُ: هۆنراوە گوتنم بۆ فەراهەم هات
سَنَحَ بِكَذَا: خستیە روو بەڵام نەیدركاند
سَنَحَ بِهِ أَوْ عَلَيهِ: تەنگی پێ هەڵچنی یان خراپەو شەڕی پێكەیاند

سَنَحَ فُلاَناً عَنْ كَذَا: دووری خستەوە، پەراگەندەی كرد
سَنَحَ الطَّيرُ أَوْ الظَّبيُ: لەلای چەپەوە هات‌و بەرەو لای راست چوو ئەمەش سروشت‌و داب‌و نەریتێكی تافی نەفامی‌بوو لای عەرەبەكان
سُنْحٌ: پیرۆزیی‌و فەڕداریی، پیرۆزو فەڕدار
سُنْحٌ مِنَ الطَّرِيقِ: میانە ، ناوەڕاست، ناوەند
سَنَحَتِ الفُرْصَةُ: هەل هەڵكەوت ، دەست پەرژا
سَنَحْتُهُ عَنْ رَأيِهِ: وازی لەراو بۆچوونی خۆی پێهێنا
سَنِخَ ـ زَنِخَ (نَتِنَ): بۆگەنی‌كرد، بۆنی‌كرد، گەنی، بۆنێكی ناخۆشی لێكەوتەوە
سَنَخَ(سَنَاخَة ـ زَنَاخَة): بۆگەن ، بۆدڕ، بۆدڕن، بۆنی ناخۆش كە بەرانبەر هەراسان‌و نیگەران دەبێت پێی
سِنْخٌ(أَصْل): بناغە ، بنك ، رەگ ، ریشە ، رەچەڵەك
سِنْخٌ مِنَ الأَسْنَان: رەگەكانی لەنێو پوك یان دەمدا
سِنْخٌ مِنَ السَّكِين أَوْ السَّيف: ئەملاولاكەی كەلە كێلان یان كیفدا ون دەبێت‌و رۆدەچێت
سِنْخٌ مِنَ النَّصْلِ: ئەو ئاسنەی كەدەكرێ بەسەری تیرو رمەوە
سَنَدَ: پاڵی‌پێوەدا، خۆی دا بەسەریا، فشاری خستەسەر
سَنَدَ إلَيه: پشتی پێ بەست ، گەڕایەوە بۆی‌و بەپاڵپشتی زانی

سَنَدَ فِي الجَبَل: سەرکەوت بەسەر شاخەکەدا، هەڵزنا پیایدا، پیایا سەرکەوت
سَنَدَ للأَرْبَعين: گەیی بەتەمەنی چل ساڵی، نزیك بوەوە لەچل ساڵی
سَنَدَ الشَيء سَنْداً: کردی بەپاڵپشتو گەڕایەوە بۆی، پشتی پێ بەست
سَنَّدَ الشَيء: پاڵپشتی کرد، پتەو تۆکمەی کرد، چەسپاندی
سَنَدْ: کۆڵەکە، پاڵپشت، پایە، پشتگیری، سەنەد، کۆمپیالە، بەڵگە، جۆرە جلو بەرگێکە، سەرپۆپەی شاخ، ئەوەی پشتی پێدەبەسترێ لەدیوارو پاڵپشتو ...
سَنَدُ الحَديث: ئەوانەی فەرموودە لەپێغەمبەری خواوە (د.خ) دەگێڕنەوە
سَنْدَان: دەزگا، دەزگاوبەرە، دەستگا، دەزگ، کارخانە، ئامرازێکی پانە لەئاسن یا لەدار دروست دەکرێ، سندانی ئاسنگەران یاخود درومانی لەسەر دەکرێ
سِنْدَان: مەردومی جەستەو لاشە بەهێزو پتەو، گورگی بەهێزو هەڵمەت
سَنْدَانَة(أصيص): ئینجانە، شتێکی گڵینی سورەوەکراوە وەك بنکە گۆزە وایە گوڵی تیا دەڕوێنرێ
سُنْدُروس: سەندەلووس، سەندەلّ
سُنْدُس(حَرير رَقيق): ئاوریشمی نەرم
سَنْدَل: گۆرەوی سۆلی لەپێکرد بۆ ڕاوکردن
سَنْدَل: گۆرەوی سۆل، باڵندە
سِنْدِيان(بَلُوط): بەڕو، دەمەل، قۆپك، بەلوو، سێجۆر دار هەیە کەبەڕوو دەگرێ 1)دارەبەڕوو 2) مازوو 3)داڕوول

سَنْسَنَ الرِيحُ: هەڵیکرد بەساردی
سَنْسَنْ: تینوویەتی، لای پەراسوو
سَنَطَ - سَنَاطَة: کۆسە، بێ ڕیش، بێموو، لووسکە
سَنْط: ئەکاسیا، دارێکە لەشوێنی گەرم دەڕوێو بەزۆری لەمیسرو هەندێك وڵاتی عەرەبی هەیە
سِنْط: مەچەك، جومگەی نێوان لەپی دەستو مەچەك
سُنْطُور: سەمتور، ئامێرێکی مۆسیقیە لەقانون دەچێتو تاڵەکانی لەمسەو دەژەنرێ
سَنُعَ - سَنَاعَة - سُنُوعاً: بەرزبوەوە، بلندبوەوە، جوانو قەشەنگ بوو، جومگەکانی نەرم بوون
سَنِفَ البَعير: پێشکەوت، لەپێشەوە ڕۆیی، پێشڕەو بوو
سِنْفُ: پێلە، قەلاس، توێکڵی تۆو
سَنْفَر(سَفَنَ): سمارتەی کرد
سَنْفَرَة(سَفَنْ): سمارتەکردن
سَنِقَ مِنَ الطَعَام أوْ الشَرَاب: تێری خواردو، تێرتێر بوو
سَنِقَ فُلان: خۆشگوزەران بوو، لەنازو نیعمەتا ڕۆچوو
سُنْقُر - سُنْقُور: باڵندەیەکی دڕندەیە لەباز گەورەترو جوانترە
سِنْکسَار: کتێبێکە لەلای مەسیحیەکان باس لەژیاننامەی پیاوچاکانیان دەکات کەلەکەنیسە دەیخوێننەوە
سَنْکسْرِيت: زوبانی دێرینی هندیەکانە کەلە ڕشتەی زبانەکانی هیندو ئەوروپییە

سَنِمَ البَعِيرُ: کۆپارەی بەرزبوو

سَنُمَ الشَّيءُ: بەرز بووەوە، هەڵچوو، بڵندبوو ، باڵا بوو

سَنَّمَ الشَّيءَ: بڵاوی کردەوە لەسەر رووی زەوی

سَنَّمَ القَبْرَ: گۆڕەکەی بەرزکردەوە ، هەڵیبەست

سَنَّمَ الإِنَاءَ: پڕی کرد، لێوان لێویکرد، لێی ڕژا

سَنَّمَ المِكْيَالَ: پڕوقورسی کرد، هەڵی چنی لەسەری

سَنِمٌ: وشتری کۆپارە بڵندو بەرز ، گیای بەرزو هەڵچوو

سِنَمَا: وێنەی جووڵەدار لەسەر ڕوپای شاشە ، ئەو شوێنەی نمایشی فیلمی تیا دەکرێ

سِنَمَاتوغراف: ئامێرێکە وێنە جووڵاوەکان دەخاتە سەر شاشەو بینەر دەیبینێ

سِنِمَّار: مانگ، ئەوپیاوەی شەو ناخەوێت، دز ، جەردە

سِنِمَّارُ: بەنایەکی ڕۆمییە کەوا کۆشکێکی بۆ نوعمانی لەخەمی دروستکرد بەڵام نوعمان لەپاداشتی ئەوکارەدا لەسەرووی کۆشکەکەوە فڕێی دایە خوارەوە هەتا وێنەو هاوچەشنی ئەو کۆشکە بۆکەسی‌تر دروست نەکات ئەمەش بوو بەپەند لای عەرەبەکان‌و بۆ پاداشتی کارێکی چاك بەخراپە بەپەند دەیهێننەوەو دەڵێن: پاداشت درایەوە هاوچەشنی (سِنِمَّار)

سَنَمَةٌ مِنَ النَّبَاتِ: ئەو ڕووەکەی سەر دەردەهێنێ‌و هەڵدەچێ

سَنَمَكِيٌّ (نَبَاتٌ وَرَقُهُ مُسْهِل): سینەمەکی ، سینامەکی، گیایەکی گەرمیانی‌یە گەڵاکەی وردو درێژکۆڵەیە بۆ ڕەوانی دەخورێ

سَنْمُورَةٌ: جۆرە ماسیەکە

سَنَّنَ السِّكِّينَ: تیژیکرد ، وای لێکرد ببڕێت

سَنَّنَ كَلاَمَهُ: جوانی کرد، ڕێکی‌خست، دای ڕشت

سَنَّنَ الرُّمْحَ: سەرونوکی بۆ دانا، نێزەی تێکرد

سَنَّنَ الرُّمْحَ إِلَيْهِ: ڕووی تێکرد، ئاراستەی روو بەو دانا

سَنَّنَ الشَّيءَ: ددانی بۆ دانا وەك ددانی مشارو ...

سَنِهَ الطَّعَامُ أَوْ الشَّرَابُ: بۆگەنی‌کرد، گۆڕاو بۆگەنی کرد

سَنِهَ النَّخْلَةُ: چەندین ساڵی بەسەرا هات ، چەن ساڵ تێپەڕی بەسەریا

سَنْهَاء: ساڵێکە باران نەبارێت‌و گژوگیا نەبێت، دارخورمایەك ساڵێك بەرووبووم دەگرێ‌و ساڵێکی‌تر نایگرێ

سِنَّوْر: پشیلە ، کتك، کتە، کتتە، پشی، پسك، پسنگ، پشۆ، دەلك، پشە، گوربە، گیاندارێکە لەوێنەی پڵنگ بەڵام پچووکترەو مێملی مشك‌و جووجەڵەو ...

سَنَوَّرٌ: گەلەچەکێك ، جل‌و بەرگێکە وەك زرێ وایە لەبەر دەکرێ

سَنُونٌ: دەرمانی شتنی دەم‌و ددان ، ئەوەی سیواکی پێدەکرێ، دەم‌و ددان پاککەرەوە

سُنُوتُو: جۆرێکە لەپەرەسێلکە

سَنَوِيٌّ: سالآنە ، موچەیەکە سالەو سالٓ بدرێ بەیەکێك ، خێرێکە دەکرێ بۆ مردوو لە پاش تێپەڕینی سالێك بەسەر مردنیا

سَنِيَ: مەزن، بەرز، بلند، خاوەن شکۆ، رووناك،درەوشەدار، دەرەوشان، تابان، درەخشان

سَنِيحٌ: مرواری ، دوڕو مەرجان

سَنِيدٌ: زڕکوڕ، منالێك هی باوك نەبێت

سَنِيمٌ: پایە بەرز، پلەدار، خاوەن مەرتەبە

سَنِينٌ: ئەوەی لەبەرد دەبێتەوە کاتی کڕاندنی ، ئەو زەوییەی روەك و گژوگیاکەی خورا بێت

سَنِينُ الْمَرءِ: هاوزا ئەو منالآنەی بەیەکەوە لەدایك بوون ، هاوسالٓ ، هاوبوون

س هـ

سَهَا فِي الأمْرِ وَعَنْ الأمْرِ: لەبیری چوو، سەهوی کرد، هەڵەیکرد، دڵی باریکرد بەلایەکی تردا

سَهَا فِي الصَلاَةِ: بەشێکی لەبیرکرد تیایدا ، بەشێکی لەبیرکردو نەیکرد

سَهَا عَنْهَا: وازی لێهێناو نەیکرد، نوێژی تەرك کرد

سَهَا إلَيْهِ: بەهێمنییەوە تەماشایکرد

سَهَا فِيهِ: بەبێ هەوالٓو زانیاری بەجێی هێشت

سُهَا: هەسارەیەکی پچووکەو تیشکێکی کزی شاراوەی هەیە

سُهَادٌ: بێداریی، خەوزڕان، بێخەوی، شەونخونی

سَهَارٌ: بێدار ، بەخەبەر، بەئاگا ، خەولێنەکەوتوو، ئەوەی خەو ناچێتە چاوەکانیەوە

سُهَارٌ: بەئاگاو بێداریی بەهۆی نەخۆشی یان غەمو پەژارەوە

سُهَافٌ(عَطَشٌ شَدِيد): تینوویەتی، توونیەتی،تهنی،ئارەزووی خواردنەوەی ئاو کردن

سُهَامٌ(حَرُّ السَمُوم): قرچەی گەرما ، گەرمەی شەرا، گەرمای گڕە، قرچەی هاوین

سَهَامٌ: تەنافی شەیتان ، نەخۆشیەکە دەدات لەوشتر

سَهَبَ الشَيءَ: بردی ، هەڵی گرت

سَهْبٌ: بیابان ، سارا

سَهْبٌ مِنَ الأرْضِ: زەوی دوورو رێکساز

سَهْبٌ مِنَ الخَيلِ: ئەسپی تیژڕەوی خێراو گورج، ئەسپێك بەفراوانیو خێرا بڕوات بەڕێوە

سُهْبٌ ـ سُهُبٌ: زەوی دووری رێكو تەختو هەموارو لەبار

سَهْبَةٌ: بیرێکی قوولٓ ، قوڵە بیر

سَهِدَ: خەوی زڕا ، شەونخوون بوو، خەوی لێنەکەوتو هەر بەئاگابوو ، خەوی کەم بوو

سَهَّدَ(أرَقَ): خەوی زڕان ، لەخەوی‌کرد، بێداری کرد

سُهْدٌ ـ سُهَادٌ: بێداریی ، بەئاگایی ، خەوزڕان ، بێخەوی ، شەونخوونی ، خەو دوورکەوتنەوە، خەوڕەوین

سُهُدٌ: کەم خەو ، بەئاگاو بێدار، خەو لێنەکەوتوو، بیر تیژ

سَهَدَة(يَقظَة): بێداریی ، بەئاگایی، بەخەبەری، بێخەوی، وشیاریی، وریایی

سَهِرَ: شەو بەئاگابوو، نەنووستن ، شەونخوونی کرد، وریاو وشیاربوو، بێداربوو، خەوی لێنەکەوت

سَهِرَ عَلَى: ئێشکی گرت ، شەونخوونی کێشا ، هەر بێدارو بەئاگابوو

سَهَّرَ: نەیهێشت بنوێ، بەبێداریی‌و بەئاگای هێشتیەوە

سَهَرٌ: شەونەنوستن ، شەونخوونی، خەوزڕان،بێداریی،بەئاگایی ، هوشیاریی

سَهْرَانُ: بێدار، بەئاگا ، بەخەبەر، شەونخوون، نەنوستوو، هوشیار، وریا، زرنگ، چاو لێك نەنان

سَهْرَة(حَفْلَة لَيلِيَة): ئاهەنگ، بەزمی شەو ، ئاهەنگی شەو ، بەزم‌و ئارەزوو دەرکردن لەشەودا ، شەو ڕۆژکردنەوە بە شایی‌و ئاهەنگ گێڕان

سَهِفَ: زۆری تینوو بوو، تنووی بوو

سَهَفَ الدُّبُّ: هاواری کرد، نەڕاندی ، دەنگی لێبەرز بووەوە

سَهِكَ ـ سَهَكاً: بۆنی ناخۆش بوو، بۆن ناخۆش بوو

سَهِكَ فُلانٌ: ئارەقی کردەوەو بۆنێکی ناخۆشی بڵاوکردەوە

سَهَكَت الرِّيحُ: گەردەلوولی هەڵکرد

سَهَكَتِ الدَّابَةُ: بەخێرایی ڕۆیشت ، تیژڕەو بوو

سَهَكَتِ الشَّيء: کوتی بەڵام پانی نەکردەوە، لێدا بێئەوەی بێ پلیشێنێتەوە

سَهَكَت الرِّيحُ الأَرْضَ: زەوی ماڵی ، رووتەنی کرد، دایماڵی

سَهَكَت الرِّيحُ التُّرَابَ عَنْ الأَرْضَ وَغَيرَهَا: بردی بەئاسماندا ، بەرزی کردەوە

سَهْكَةٌ: بۆنی ناخۆش ، بۆگەنی ، بۆدڕی

سَهُلَ ـ سُهُولَة: ڕووبە نەرم‌و نیانی بوو، ڕەقی‌و زبری کەم بووەوە

سَهُلَ المَكَانُ: شوێنێکی ئاسان بوو، سانابوو، سووك بوو

سَهُلَ الأَمْرُ: کارو بارەکە ئاسان‌و سانابوو، سووك بوو، بەنەرم‌و گونجاوی هاتە بەر

سَهَّلَ الأَمْرَ لَهُ وَعَلَيهِ: کاروبارەکەی بۆ ئاسانکرد، بۆی ئاسان بوو، بۆی سووکبوو ، بۆی رام بوو

سَهَّلَ المَوْضِعَ: شوێنەکەی نەرم کرد، نیانی‌کرد، ئاسانی‌کرد

سَهْلٌ: ئاسان ، سووك ، سادە ، ئاسایی، ڕەوان ، گونجاو ، لەبار

سَهْلُ الإِسْتِعْمَالِ: بەکارهێنانی ئاسانە ، بەئاسانی بەکاردێت

سَهْلُ الهَضْمِ: سووك هەرس ، ئاسان‌و سووك هەرس دەبێت

سَهْلُ الوَجْهِ: دەم‌و چاو باریك‌و کەم گۆشت

سَهْل ـ سَهْل: نەرم‌و نیانی هەر شتێك

سَهْلُ الأَرْضِ: زەوییەکی درێژو ڕێك‌و نەرم

سِهِلٌ: خۆڵێکی وەك لم وایە بەدەم ئاوەوە دێت

سِهْلَة: ليتاو ، ليبتاف، قوڕاوێكی شله
سَهَمَ ـ سَهُمَ: ڕەنگی گۆڕا بەهۆی لاوازییەوە
سَهَمَ وَجْهَه: ڕووی گرژكرد، دەموچاوی دا بەیەكا، عەبوس‌و ڕووترشاو بوو
سُهِمَ: گڕەو گەرمای هاوین لێیداو ڕەنگی گۆڕی ، بەزۆر برا بۆ شەڕو جەنگ
سَهْم(نُبْلَة): تیر ، قوتوبان، پەرداخی قومارو لگاو، یەك تیر
سَهْمٌ نَارِيٌ: فیشەكە شێتە
سَهْمُ الرَّامِـيْ: هەسارەیەكە لەسەر شێوەی كەوان
سُهُمْ: هێڵەكانی تیشك‌و ڕووناكی، گەرما ، هالاو، تین ، عاقڵ‌و ژیر ، داناو زانا، تینوێتی‌و گەرمایەكی سەخت‌و گران
سُهْمَان: شانس ، بەش ، چارەنووس
سُهْمَة: خزمایەتی، خۆێشایەتی، نزیكی، دۆستایەتی
سَهُوَ ـ سَهَاوَة: نەرم‌و نیان‌و بەئارام بوو، كار ئاسان‌و ڕەفتار نەرم بوو، هێمنی ، خامۆشی
سَهْوَاءٌ: كاتژمێرێكە لەشەو یان بەشێك لەشەو یاخود سەرەتای شەو
سَهْوَة: تاق‌و ڕەفە كە شتیان تێدا دەنرێ، دالآن، ڕاڕەو ، بەرد، دەوارێكە عەرەب بۆ حەوانەوە دروستی دەكەن لەسەر لێواری ئاو ، گەنجینە
سَهُول: دەرمانی ڕەوانی
سُهُولَة(هَـوْن): ئاسایی، سووكی، بێ‌ماندوبوون
سُهَيْل: گەلاوێژ ، ئەستێرەیەكە لەنێوەڕاستی هاویناندا پەیدا دەبێ دوا بەدوای پەیدابوونی فێنكی دادێت‌و گەرما دەڕەوێتەوە

س و

سَوَّى الشَّيْءَ: ڕاست‌و بەرابەری كرد ، هاوتای‌كرد، بەرانبەر بەیەك ڕایگرتن ، ڕێكی كردەوە ، ڕاستی كردەوە
سَوَّى بَيْنَهُمَا: دادپەروەری كرد لەنێوانیاندا، دادو یەكسانی كرد
سَوَّى الطَّعَامَ وَنَحْوَه: پێی گەیاند، ئامادەی كرد
سَوَّى الأَرْض: تەختی‌كرد، ڕێكی كرد
سَوَّى البِنَاءَ بِالأَرْض: ڕووخانی، هەڵیوەشان ، تەختی‌كرد
سِوَى(غَيْر): بێجگە ، جگە ، بەدەر لە، دوور لە، بێ
سُوَى: بەدیی ، خراپی ، نالەباریی ، ناڕەسەنی، ئاگر ، سەختی‌و بەلآ
سِوَاء ـ سُوَاء: هاوچەشن ، هاوشێوە، بەرابەر، وەك یەك، یەكسانی، تەخت ، میانەی هەرشتێك، مەبەست، ویست
سَوَاءَ السَّبِيل: ڕێگەی ڕاست ، ڕێی دروست‌و گونجاو، شەقامە ڕێ
سِوَاء مِنَ الأَرْض: ئەو زەوییەی خاكەكەی وەك لم وایە، ڕێك‌و تەختە زەوی
سَوَائِل: شلەمەنی ، پێچەوانەی كانزاو تەنە بەستوەكانە
سَوَابِح: ئەسپی تیژ ڕەوو خێرا
سَوَابِغ: ئەو وشترانەی هەفتەی یەكجار دەیانباتە سەر ئاو

سَوَاة: عەورەت، شوێن شەرم ، بەدیی، خراپە، نالەباریی
سُوَاخ ـ سُوَاخِي: ئاووگڵی تەنك ، ئاوو گڵێك قوولْ نەبێت
سُوَاد: نەخۆشیەکە دەدات لەددانەکان‌و زەردی دەکات
سَوَاد: رەشـی ، پێچەوانـەی سـپی ، زوربە، زۆرینە، زۆرێتی
سَوَادُ العَينِ(حَدْقَتَهَا): گلێنـەی چاو ، رەشێنەی چاو، رەشکێنەی چاو، کانی چاڤ، کزن ، شتێکی خڕی توێتوێیە لەناو کالانەی چاوا کەبیلبیلەی تیایە
سَوَادُ المَدِينَة: لادێ‌و ئاوای دەوروپشتی شار ، ئەوەی لەدەوری شارە لە دەشت نشین‌و لادێکان
سَوَادُ اللَيل: تاریکایی شەو
سَوَادُ الأَعْظَم: زۆرینـەی مـەردوم ، زوربەی خەڵك
سَوَادُ القَلْب: لەکـەو رەشـی دڵ، دڵ پیسی
سَوَادُ النَّاس: رەشـە خـەڵك ، زوربـەی خەڵك ، زۆرینەی خەڵکی
سَوَادُ البَطْن: جگەر ، هەناو
سُوَادِيَّة ـ سُودَانِيَة: پەلەوەرێکە خورماو ترێ دەخوات
سِوَار: بازنگ،دەستەوانە، دەست بەند، بـازن ، بازبـەند، دەسـبەن ، تـەووق ، چەمەری دانەلغاو ، لەزێڕو زیـو کانـانی تر دروست دەکرێت
سَوَار: ئـەوەی مــەی یـاری بەعــەقڵی دەکات
سَوَّاط: ئـەو پۆلیسـەی دار حـەیزەران یان قامچی بەدەستەوەیە

سُوَاع: بەشێك یان ساتێك لەشەو
سُوَاع: بتێکە لە قورئانی پـیرۆزدا نـاوی هـاتووەو نەتەوەکـەی نـوح (د.خ) دەیانپەرست پاشان بۆ (هذیـل)یـان (هیمدان) مایەوە
سِوَاغ: ئـەوەی گـەروو یان بینـی پـێ ساف دەکرێ
سَوَاف ـ سُوَاف: دەردە ئـاژەڵ، نەخۆشی‌و درمە ئاژەڵ
سَوَافِع: بـای گـەرم‌و خنکێنـەر، گـڕە، شەرای گەرم‌و سووتێنەر
سُوَاق: لاق درێـژ ، ئـەو روەکـەی هەڵدەچێ‌و بەرز دەبێتەوە
سَوَّاق: شۆفێر، سـایەق ، فرۆشـیاری ئاردی سفر یان ئەوەی دروستی دەکات
سِوَاك: سـیواك ، کورتـەدارێکی باریکە سـەرەکەی دەکوتـن‌و موسـوڵمان لەدەمی دەژنێ
سُوَام: باڵندەیەکە
سَوَام: وشـتری لـەوەڕێنراو ، وشـتری چرێنراو
سَوَّأ: خراپی‌کرد، تێکیدا، شێواندی
سَوَّأ عَلَيه عَمَلَه: سەرزەنشـتی کـرد، نـەنگی کـرد، پێـی تێکـدا ، تانـەو تەشـەری لێگرت ، پـلاری گرتـە کـارو پیشەکەی
سُوء: خراپە ، بەدی، زیان ، نەگریسی، نەگبەتی، چوختێتی
سُوءُ الإسْتِعْمَال: خـراپ بـەکارهێنان، بەدیی بەکارهێنان، باش بەکارنەهێنان
سُوءُ التَّصَرُف: رەفتـار خراپـی، بـەد رەفتاریی

سُوءُ التَّغْذِيَة: بەد خۆراکی ، خراپ خۆری

سُوءُ الخَط: بەدبەختی، بەدنگینی، بیٚشانسی

سُوءُ الخُلُق: بەد رەوشتی، خراپی هەڵسوکەوتو رەوشت

سُوءُ السلُوك: خوو خراپی، بەد رەوشتی

سُوءُ الظَنّ: بەدگومانی، گومانی خراپ بردن

سُوءُ الهَضْم: بەد هەرسی ، ترخە ، گرفت

سُوءُ الفَهْم: خراپ تێگەیشتن ، بەدیی بۆ چوون، بەد ڕایی

سُوءُ النِيَّة: نیاز خراپی، بەدنیهاد، بەدویست

سَوء: خراپە، بەدی، گێرەشێوێنی، کرداری ناشیرین، بەد رەفتاریی ، نالەباریی ، نا رەسەنی

سَوْءة: شوێن شەرم ، عەورەت ، خوی خراپ ، نالەباریی، ناڕەسەنی

سَوَّج: پەرژێکی لەدەوری رەزو باخە مێوەکە دروست کرد، دەوری گرت بە پەرێز ، سنوورداری کرد

سَوْحَر: درەختی ، بی، دارەبی ، دارێکە بیٚبەرەو پێنج جۆرە 1)دارەبی 2)شەنگەبی ، شۆڕەبی 3)زەردەبی 4)رەشەبی 5)شۆرەبی گەلای تاڵو باریکو درێژی هەیە

سَوِدَ ـ سَوْداً: رەش بوو، رەش داگیرسا

سَوَّدَ تَسْوِيداً: رەشی کرد

سَوَّدَ الرَّجُل: گەورەی کرد، کردی بەسەردار ، بەسەروەر داینا

سَوَّدَ المَكْتُوب: نووسیەوە، رەش نووسیکرد

سَود: ڕوپایەکە لەزەوی کەبەردی رەشی زۆرە

سُود: سەرداریی، سەروەریی، گەورەیی، پێشرەویی، روەکێکە

سَوْدَاء: ماخۆلان ، ماخوولیا، سەوداسەریی، گراویی، دڵداریی، دێوانەیی، حەبداڵی، گێژیی، خەمخواریی، نەخۆشییەکە تووشی هەرکەسێك ببیٚ هەمیشە ئەندامی دەجووڵیٚ

سُودَان: زنج، رەش پێست ، قول، قولە رەش ، زەنگی

سُودَانِيّ: خەڵکی ولآتانی سودان ، سوودانی

سُودَة: پارچە زەوییەکی هەموارو لەبارە

سُودَدَ ـ سُودَد: پایەدار، خاوەن پلەو پایە، بەنرخ ، توانا

سَوْذَق: باز ، شاهێن

سَوْذَل: بخۆر ، ئارەق خۆر ، مەی خۆر

سَوْذَق:دەست بەند، بازن ، ئەڵقەدەست

سَوْذَنِيق: باز ، شاهێن

سَوَّرَ الحَائط: سەرکەوتە سەر دیوارەکە، بەدیوارەکەیا سەرکەوت، پیا هەڵزنا

سَوَّرَ المَدِينَة: پەرژینی بۆ دروستکرد، سنورێکی بۆ دانا ، دەوری گرت

سَوَّرَ المَرأة: بازنی لەدەست کرد، بازنیکردە دەست

سُور (حَائِط ـ جِدَار): دیوار ، تـەیمان ، شـــــوره، بندیـــــوار، پالقـــــانچك ، بارستاییەکی ئەستووری رێکی بەرزە دروست دەکرێ لەخشـتو قـوڕ یـان بەردو گەچ
سُوْرَة: سـوورەت ، بەشێك لـەقورئانی پیرۆز ، پلەوپایە، شکۆداریی ، نیشانە، هێمـا، ئـەوەی هـەڵدەچێ لـەبیناو.. بەرەو ئاسمان
سُورَةُ مِنَ المَجْدِ: تونـدی، نیشـانەی، بەرزبوونەوەی ، وێنایەك لە شكۆمەندی
سَوْرَةُ مِنَ السُلْطَان: ستەمو زۆرداریـی ، جەور ستەمی سوڵتان
سُــورَنْجَان ـ سَـــورَنْجَان: روەكێكـــە بـــەکاردەهێنرێ بـــۆ ئێـــشو ژانـــی جومگەکان
سَوِسَ الحَبُّ وَغَيرَهُ: خواردنەکە کـرم تێیدا
سَوِسَ الحَيَوَان: ئەسپێ یان گەنە تێیدا
سَوَّسَ لَـهُ الأَمْرَ: شـیرینی کـرد لای ، جوانیکردو بردیە دڵیەوە
سُـوس ـ سُوسَـة: مۆرانـە ، مۆریـــان ، خـــوورك ، خـــرك ، مرکـــە ، مۆرکـــە ، گیبوە ، مۆرانەی زەویو خاك
سَوْسَـنْ ـ سُوسَـنْ ـ سُوسَـان ـ سوَاسِـنْ: شـلێر، گوڵەشـلێر، گـوڵ بـزن ، هەڵاڵـە برایمە ، گوڵێکی بەهارییە گوڵـی وەکـو لاولاوو بنەکەشـی وەکـو سـەلکە پیـاز وایە
سَوَّطَ الأَمْرَ: تێکـەڵی کـرد، دای بەسـەر یەکا ، شێواندی بەنێو یەکدا
سَـوْطَ الحَـرْبِ: روو بـــەرووی چـــوو، ئەنجامیدا ، کردی

سَوْطَ الكُــرَاتْ: قامچیەکـەی دەرهێـنا ، لەکیفەکەی دەری هێنا
سَــوْط (مِجْلَـدَة): قـــامچی ، جـــەڵدە، تازیانە، تاژانك ، چـەرمێکی هۆنراوەیە بـۆ لێدانـــی ولاخـــی ســـواریو مـــرۆڤ بـــەکاردەهێنرێو لەتـــەلیش دروســـت دەکرێ
سَوع ـ سُوَاع: بەشێك لەشـەو ، چـەن ساتێکی شەو
سَوْعَاء: تونـد، نارەحـەت ، سـەخت ، گران ، نالەبار
سَوَّعَ الأَمْرَ: گونجاندی ، رێکیخست ، شیاندی
سَوَّغَ لَهُ كَذَا: پێیداو بەتەنیا بۆ ئەوی مۆڵکرد
سَــوَّفَ: ئــەمرۆ بەســـبەی پێکـــرد، دوایخست
سَوَّفَ الأَمْرَ: وتـی دەیکـەم ، دوایخست بۆ کاتێکی نادیاریکراو
سَوْفَ (حَرْفُ إِسْتِقْبَال): دەبـێ ، بوونـی دوایی بەمانای دواخستن دێت
سَوْف: ئارامگرتنو چاوە چاوەی شتێك
سُوفَة: زەوییەکی لماویو خڵتەو خۆڵ
سُوفسْطَائيِ: گرۆهێکە بەرپەرچی شـتە هەســـت پێکـــراو بەدیـــهێنراوەکان دەدەنەوە، خەیاڵگەران
سَوَق: لاسکی ناسكو نیان بوو
سَــوَّكَ الأَمْــرَ: خـاوەنداری بـوو، بـوو بەموڵکی
سَوَّقَ النَّبْتُ: قەدیکرد، قـەدوبالایکرد، هەڵچوو، دایە بالا
سَوَّقَ المَاشِيَةَ: لێی خوڕی ، تێی خوڕی

سُوقْ: بازاڕ ، بازێڕ، چەن دوکانێکە کەشوێنی کڕینو فرۆشتنی تێدابێ
سُوقْ خَيرِيَة: بازاڕی خێری، بازاڕی خێر گەیەن
سُوقْ رَاقِدَة: بازاڕ مردوو، بێبازاڕی، بازاڕ ساردیی
سُوقْ مُتَّطَارَة(نَشِيطَة): بازاڕ گەرمی ، گەرمو گوڕی فرۆش
سَوَقْ: درێژی لاق ، لاق درێژ
سَوْق: ناردن ، ڕەوانەکردن
سُوقَة: خەڵك ، گەل ، نەتەوە، جەماوەر
سَوْكَ: پاکی کردەوە ، پروانی
سَوْكَ الأَسْنَان (نَظَّفَها): شتیو پاکی کردەوە، فڵچەی لێدا، بەسیواك پاکی کردەوە، سیواکی کرد
سَوْكَرَة سَوْكَرَةً: پەیمانیدا ، دەستەبەریکرد، بارمتەداریی بوو
سَوِلَ: سست بوو، خاوبوەوە
سَوِلَ الظَّنْ: ورگی شۆڕبوەوە، ورگی داکەوت
سَوَّلَ لَهُ الشَّرُ: بۆی جوانکردو ئاسانیکرد، هەڵی خەڵەتاند
سَوَّلَ لَهُ الشَيطَان: شەیتان پێی کرد، فریویدا
سَوْلاء: دۆڵچەیەکی گەورە، دەبەیەکی زلەو گەورە
سُولاَر: شلەمەنیەکە زووگڕ دەگریو لەنەوت دەردەهێنریو چڕی کەمترە لەوزەی دیزل
سَوَّلَتْ لَهُ نَفْسُهُ: خۆی فریودا ، خۆی بەخۆی کرد ، نەفسی پێی کرد

سُولَة: پرسیارکەر، ئەوەی زۆر پرسیار دەکات
سَوْلَعْ: ئارام گرتنێکی تاڵو ناخۆش ، گرژە ئارام
سَوَّمَ الأَمْرَ: پێی سپارد، خستیە ئەستۆی، سپاردی بەو
سَوَّمَ الخَيلَ: ناردیو ئەسپ سوارەکانیشی بەسەرەوە بوو
سَوَّمَ فُلاَناً: سەرپشکیکرد چی دەوێت بیبات
سَوَّمَ فُلاَناً فِي مَالِه: دادگایی کرد ، دادوەریی کرد
سَوَّمَ عَلَى القَوم: هێرشی بردە سەریان، هەڵمەتی بۆ بردن
سَوَّمَ الشَّيء: نرخی بۆ دانا ، نرخی بڕی، نرخی دیاریکرد
سُومَة: نیشانەو هێما ، نرخ ، بەها
سَوِيّ الرَّجُل: چەسپا ، جێگیربوو، سەقامگیربوو، کارو بارەکانی گەیشتن بەپایان
سَوِيّ(مُمَهَد): تەخت ، تەختان ، سازێنراو، ئاسانکراو، لەبار، گونجاو، ڕەخساو، هەموار
سَوِيَّة(مَعَاً): پێکەوە، بەیەکەوە ، وێکرا، وێرا، لەگەڵ یەك ، پێکرا ، لەسەریەك، پێکڤە، دهەڤدە، دگەل هەڤ ، بهەڤ ، پەڤ ، پشەهەڤ، بتەڤایی، ڤێکرا
سَوِيَّة: مۆکارێکی سواربوونی لانەوازو بێ نەوایانە، میانەڕەوی، دادپەروەریی، ڕاخەرێکە وەك ئەڵقە وایە دەکرێتە سەر پشتە کۆڵی وشتر

سُـوَيْداء: مـاخۆلان ، ماخوولیـان ، بێتۆقرەیـی ، نەخۆشـیەکە مـرۆڤ والێدەکات لەهیچ شوێنێك جێ بەخۆی نەگرێت

سُوَيْداء القَلب: نـاخی دڵ ، نـاخ ، نێو جەرگەی دڵو دەروون

سَويط: تێکـەڵ ، ئاوێتـە ، تێکـەڵاو، تێکڵ، بەندیواری، تێکڵهەڤ

سُـوَيْعَة: سـەعاتێکی پچـووك ، کاتژمێرێکی گچکەو پچووك

سُوَيق: ئاردی زۆر ورد ، ئاردی سفر

سُوَيقَة: بـازاڕی پچکۆلـە ، بازاڕۆکـە ، بازاڕێکی گچکەو خنجیلانە

سي

سي: دەشتو بیابان

سي: لێك چـوو، وەك یـەك ، هاوشـان ، هاوتا، هاوجۆر ، هاورەنگو شێواز

سَيَاب ـ سَيَّاب ـ سُيَّاب (بَلح): خورما ، دەنکە خورما

سَيَابَة: مەی ، بادە ، شەراب ، ئارەق، ماددەی سەرخۆشکەر

سَيَّاح: گەڕۆك ، گەشتیار، کەسێکە زۆر بگەڕێو ئەملاولا بکات

سِيَاحَة: گەشـت ، گـەڕان ، سـەیران ، گوزار، سێران ، پێگەرمۆك ، تەماشا

سِـيَادَة: گـەورەیی ، شـکۆمەندی، دەسـتەڵاتداریی، فـەرمانڕەوایی، حوکمداریی، سـەرکەوتن ، زاڵبـوون ، بوون بەباو

سَيَّار: گەشتیار ، گەڕۆك

سَيَّارَة: ئەسـتێرەی گـەڕۆك ، هەسـار، ئەستێرە، هەسارەی گەڕۆك ، کاروان ، ئۆتومبیل ، ماشێن ، گەڕێن، سەیارە

سِيَاسَة: رامیـاریی، بـەڕێوەبردن، رابەری، سەرەوکاریی ، دراوسێ داریی، رابەرایەتی کردنی خەڵکی بەڕێنومایيان بۆ رێگەی سـەرفرازی لـەدەمی ئێسـتاو داهاتوودا

سِيَاسَة السُوق الحُرَّة: بریتیـە لەهەڵسوکـەوتو رامیـاریی بانکـە نێوەندیەکان لەفرۆشـتنی دراوو ئـاڵو وێڵکردن پێوەی ئەمەش بۆ زیـادکردنی رێژەی دراو یان کەمکردنەوەی لەبازاڕو بەردەستی مامەڵە پێکەراندا

سِيَاسَة المَدَنِيَة: دابینکردنـی بژێـوی هاوکـات لەگـەڵ پارێزگـاری کـردن لەبنـەماو رێسـاکانی دادپـەروەریو جێگیربوون

سَيَّاف: شمشێر وەشێن

سِـيَاق: شـوێنکەوتن ، ریزبەسـتن ، میانە، ئاژواندن، راندن

سِيَاق الحَديث: بـەدەم قسـەوە، لـەنێو گفتوگۆدا، لەمیانەی قسەکاندا

سِـيَاقَة: لێخوڕیـن ، ئـاژۆتن ، بـردن بەڕێوە

سَـيَّال: ئـاوی خـوڕ، ئـاوی لەبـەر رۆیشـتوو، جـۆرە ماسـیەکە، دارێکـی چروپـڕە ئەندازەیـەکی مامنـاوەندی هەیـەو لـەدەباغکردنی پێسـتەدا توێکڵەکـەی بـەکاردەهێنرێ لـقو پۆپەکانیشـی لووسـە، لەمیسـرو حەبەشـەو چـەن ولاتێکـی عـەرەبی دەروێت

سَيَّالَة: ئـاوێك لەبـەری بڕوات ، ئـاوی لەبەر رۆیشتوو

سَيَّان: وەك يەك ، چوون يەك ، هاوشێوە ، لەيەك چوو

سَيَّانٌ عِنْدِيَ: هاوشێوەن لای من ، هاوتان لای من ، وەك يەكن لای من ، چوون يەكن بۆ من

سَيِّء: خراپ ، نابار، بەد، بەنامو نەنگ، بێ كەڵك

سَيِّءُ التَّرْبِيَةِ: بەد پەروەردە، بێڕەوشت ، بێ تەربیەت

سَيِّءُ الحَظِّ: بەدبەخت ، چارە رەش، بێشانس ، بەدنگین

سَيِّءُ السُّمْعَةِ: بەد ناوبانگ، يەكێك ناوبانگو كەسێتی لەكەداربێت ، ناوزڕاو، ناو خراپ

سَيِّئَة: گوناه ، تاوان ، بەدی، خراپە ، بەد رەوشتی ، سووچ

سَيْب: ڕۆيشتن ، ڕۆيين ، ڕاكردن ، خشان ، بەخشين ، بارانێكی خوڕو بەردەوام ، ماڵێكی شاراوە لەژێر زەويدا ، كلكی ئەسپ

سَيَّبَ العَبْدُ: ئازادی كرد ، سەربەخۆیكرد، سەربەستیكرد ، رزگاری كرد

سَيَّبَ: وازی هێنا ، بەجێیهێشت، دەست بەرداری بوو، كۆچیكرد، فەرامۆشیكرد، خستیە پشتگوێ، شلی كردەوە، خاوی كردەوە، ئازادیكرد

سيب: ئاوەڕۆ، سێو

سِيَةُ مِنَ القَوْس: ئەوەی چەماوەتەوە لەهەردوو لای تیروكەوان

سَيَّجَ البُسْتَانُ: پەرژينیكرد، تەيمانی كرد، چەپەری كرد، شورای كێشا ، سنووورداری كرد

سِيجَارَة: جگەرە ، جغار ، سيغار، جخارە

سَيْجَان: جۆرە ماسيەكە

سَيَّحَ: ئاوەكەی كردەوە، بەريدايەوە

سَيْح: بەراو، ئاوەنيا، ئاويە، ئاوپژە، پاراو، بەراف، دەراو

سَيْخ (سَفُود): شيش ، زرك ، كێرد، جۆرە ئاسنێكی درێژە

سَيِّد: گەورە ، سەرگەورە، سەرۆك ، فەرماندار، فەرمانڕەوا، سەروەر، كاك، داناو زانا ، خاوەندار

سَيِّد (عِنْدَ المَسِيحِيِّين): نازناوی يەسوعە (د.خ)

سَيِّدُ (عِنْدَ المُسْلِمِين): سەيد ، ئەوەی لەرەچەڵەكی پێغەمبەر بێت(د.خ)

سَيِّدَة: خانم ، بانو ، خاتوون ، ئافرەتی بەشوو، ژنی مێردار

سَيْدَانَة: گورگ

سَيَّرَ الرَّجُل: وەهای لێكرد بڕوات ، بەرێیكرد، رەوانەیكرد، پاڵی پێوەنا

سَيَّرَ المَثَلَ أَوْ الكَلاَمَ: بلاَویكردەوە لەنێوان خەڵكيدا، پەخشیكرد، خستيە سەرزاری خەڵكی

سَيَّرَ فُلاَنٌ سِيرَةً: باسی پێشينەكانیكرد، لەڕابوردو دوا

سَيَّرَ الحَبْلَ عَنْ ظَهْرِ الدَّابَةِ: فڕێیدا، خستی

سَيَّرَ الثَّوْبَ: هێڵی زۆری تيا دروست كرد، خەت خەتی كرد

سَيْر: ڕۆيشتن ، ڕۆيين ، چوون ، گەڕان، كار ، ڕاپەڕاندن، بەڕێوەبردنی كارو فرمانێك

سِيرَاء: جلی خەت خەت کە ئاوریشم یان ئاڵتوون تێکەڵ بەتاڵەکانی بوبێت، ئەو توێکڵەی نوساوە بە ناوکە خورماوە، پەردەی سەر دڵ، پوش‌و پەڵاشی دارخورما

سِيرَة: ژیاننامە، ناوبانگ، چیرۆک ، راز، داستان، بەسەرهات ، سەرگوزشتە، سەربوردنامە، مێژوو، باس‌و خواسی ژیانی یەکێك یان کۆمەڵ‌و گرۆهێك ، مەزهەب‌و رێگە

سِيرَةُ رَجُل: ژیاننامەی ، چۆنیەتی ژیانی لەنێو خەڵکیدا

سِيرَج: رۆنی کونجی

سَيَسَ الحَبُّ وَغَيرَهُ: مۆرانە تێیدا ، مۆرانە لێیدا

سَيَسَ الشَاةُ: گەنە دایە پێستەکەی ، گەنە تێیدا

سَيطَرَ عَلَيهِم: زاڵبوو بەسەریاندا ، سەرکەوت بەسەریاندا

سَيطَرَ عَلَى المَوْقِف: زاڵبوو بەسەربارو رووداوەکەدا، حاڵەکەی پاوانکرد

سَيطَرَة: بازگە ، سەیتەرە ، شوێنی پشکنین‌و لێکۆڵینەوە

سَيطَل: سەتڵ، رزك ، ساتل، ستل، پەقرەچ ، دەرلووف، دەفرێکی قوڵفداری گەورەیە لەکان یان لەدار دروستدەکرێ بۆ ئاوو شتی‌تر

سَيَعَ الحَائِط: کەچکاری کرد، سپیکاریی کرد

سَيَعَ الجِلد: چەوریکرد، رۆنی لێدا، هەنوی‌کرد

سَيَع: ئاوی لەبەررۆیشتوو بەسەر رووی زەویدا

سَيْعَاء: بەشێك لەشەو ، ساتێك

سَيْغ: نەرمە رەو ، نەرمە قوتە ، ئاوو خواردنێك کەبە گەروودا بەئاسانی بڕواتە خوارەوە

سَيف: شمشێر، کەرەنتۆ ، شیر ، داسی گەورە ، تیغێکی درێژو پانە لەناو کالان دەنرێ

سَيفُ الرِيَاح: روەکێکە

سَيَف ـ سِيف: رۆخ ، کەنار ، گوێ ، قەراغ ، لێوار ، ماسیەکی دەریاییە دەنوکێکی درێژی هەیە لەسەر شێوەی شمشێر یان کێرد

سِيفَة: دووریی ، درێژی ، ماوەی نێوان دووشت

سِيفُون: مژەر ، راکێشەر، مژۆك، هەڵمژ

سِيفُون المَجْرَى: گەلی سیفون ، وشترگەروو

سَيَّقَ مِنَ السَحَاب: ئەو گەواڵە هەورانەی با پاڵیان پێوە دەنێ گەر ئاویان تێدا بێت یان نا

سِيَقَ المَرِيض: سەرەتای گیان سپاردنی بوو، گیانەڵای هات ، سەرە مەرگو روح کێشانی داهات

سَيِّقَة: ئەو ئاژەڵانەی بەکێش دەکرێن یان لێدەخورێن، ئەو ئاژەڵانەی دوژمن لێیان دەخورێت

سِيكرَان: روەکێکی هەمیشە سەوزە

سِيكَاه: ئاوازێکی مۆسیقیە

سَيكَف: کەوش دروو

سَيَّلَ المَاء: رژاندی ، بەریدایەوە، رشتی، قلپی کردەوە

سَيِّلَ الدَّمْعَ: چاوی ئاوی کرد، ئاوی چاوی داهێنا، ئاوی لەچاوو دیی‌ەی دەرپەڕاند

سَيِّلَ اللُعَابُ: ئاو زایە دەمی، لیك بەدەمیا هاتە خوارەوە

سَيْل: لافاو ، لێشاو ، خوڕاو ، لافاوی بەخوڕ

سَيَلَان: لێتکان ، لەبەر ڕۆیشتن ، لێڕۆیشتن ، پالأوتن، دەلأندن، لێچوون

سِيلَان: دەسك ، دەسگە ، ئەوەی لەشمشێرو چەقۆ دەچێتە نێو مشت‌و دەست‌و دەگیرێت بۆ هەڵسوڕان‌و بەکارهێنان، بەردێکی پیرۆزو بەنرخە

سَيْلَة: ئاوەڕۆ ، ئاورێژ، ئاوەڕوێ، دەراو، جۆگەلەیەکە لەماڵدا کەباران‌و چڵکاوی پیا دەچێتە دەرەوە

سِيَمَا ـ لاسِيَمَا ـ وَلاَ سِيَمَا: بەتایبەتی، نەخوازەلأ

سِيمَاء ـ سِمَة: نیشان ، نیشانە ، هێما، دیمەن ، چارە ، ڕەزا ، ڕووخسار ، ئێسك

سِيمَافُور: ڕێنما ، ڕێنومایەکە لەسەرووی ویستگەکانی شەمەندەفەر هەڵدەواسرێ بۆ دەستنیشانکردنی چۆڵی‌و بەتاڵی ڕێگە

سِيمِيَاء: جادوو سیحر ، ئەفسوون ، ئەو شتانەی لەدەرگای هەست دەدەن‌و لەواقیع بەدوورن

سِيمُون: ئامازەیەکە بۆ جادووگەرێتی‌و مامەڵەگەران بەسەر ڕوحانیاتەوە دەگەڕێتەوە

سِينَمَا: سینەما ، ئەو دیمەنانەی لەسەر ڕوپای تەخت‌و ساف دەجووڵێن‌و گوزارشت لەڕووداو باورحاڵ دەکەن

سِينَمَائِيّ: ئەوەی پەیوەندی هەیە بەسینەماوە

سَيُور: ئەوەی زۆر دەڕوات ، گەڕیدە ، گەشتیار

سِيُولَة: شلێتی، پێچەوانەی بەستن‌و ڕەقیە

سِنّ (ددان)

سَرَاج (چرا)

سكِين (چەقۆ)

سَلجَم (شێلم)

سِنْدَانَة (ئينجانه)

سلم (قالدرمه - پی پلیکانه)

سساطور(كيرد)

سَمَك (ماسی)

سَنّور (پشیله)

سِوَار (بازن)

سَاخِرَة (کەشتی چارۆکەدار)

سَلَطَه (زەلاتە)

سَرَطَان (قرژاڵ)

سَلَّة (سەبەتە)

سِلسِلَة (زریزە)

سُلحَفَاة (کیسەڵ)

سَاعَة (کاتژمێر)

سَنْ القَلَمْ (قەڵەمەکەی دایا)

سفينَة (كەشتی)

سَقَر (باز)

سَيَارَة (ئوتومبێل)

سِيجَارَة (جگەرە)

سِعْدَان (مەیموون)

١٣ حرف الشين

ش

ش

ش: سیانزەیەم پیتی زمانی عەرەبییە

ش ا - ش ا

شاء ، شَيئاً وَمَشيئَةً وَمَشَائَةً وَمَشَائيَةً : ویستی ، خواستی ، خوازیاربوو ، داواکاربوو ، ئاواتەخوازبوو

شَاءَ اللهُ الشَيءَ: خواوەند ویستی ، خوا رازی لەسەر بوو

شَائِبْ ـ شَائِبَةً (أبْيَضُ الشَعْر): سەرسپی ، پیر ، پۆپ چەرمە، پیر بۆ ژن و پیاو

شَائِبَة: شتێکی نامۆ تێکەڵ بەشتێکی تربیێت، پیسی و گەندەڵی، ناپوختی ، خەوش ، شوورەیی، کەم و کوڕی، ناتەواویی، نەنگی، نام و نەنگی

شَائِعْ: باو ، بڵاو، ناسراو ، باووك ، باڤ، شوێن ڕەوشت ، مۆدە

شَائِعَة: پروپاگەندە ، دەمگۆ ، بەندوگۆ

شَائِقْ: بەلەزەت ، پەسەند، بەجێ، بەتام، خۆش، دخووەز، ڕاڵێبوون، سەرنج ڕاکێش

شَائِك: دڕکاویی، چقڵدار، دڕواوی، چقڵاویی، شتێك یان شوێنێك دڕکی زۆر بێت

شَائِمْ: شووم ، نەگبەت، بەدفەڕ، بەستەك، بەدوودم، دۆبڕ، دوومۆر ، سەرەخۆرە، بێوەڵەت، ناپیرۆز ، بێفەڕ، سەرشین ، قەشقە ، ئەوەی نەهامەتی و شومی هێنەرە

شَائِنْ: ئابروبەر، نەنگ کەر، ناوزڕێن ، حەیا بەر ، شوورەیی بەر، ڕووداوو سیفەتێك ببێتە مایەی نەنگی و عەیبە

شَانِئْ: حەسوود، ئێرەییبەر، چاوچنۆکی ، بەغیلی

شَائِي: ویست ، خواست ، داوا، خواز، ویستن

شَابَ الشَيءَ: تێکەڵیکرد، ئاوێتەیکرد، کردی بەنێو یەکدا

شَابَ الرَجُل: ناپاکی لەگەڵکرد، خیانەتیکرد، دەستی بڕی، قۆڵی بڕی

شَابَ فِي قَوْلِه : درۆیکرد، ڕاستی نەگوت، درۆزن بوو

شَابَ عَنْ صَدِيقِه : جارێك بەچوستو چالاکانە بەرگری کرد لەهاوەڵەکەیو جارێکیش بەسستو خاویی

شَابَ الشَعْر: مووی سەری سپی بوو، سەری سپی بوو

شَاب: لاو ، جەحێل، گەنج، لاف، دەلال، خوێنگەرم ،جاهێل، خورت، ڕەند، تولاز ، شۆخ، شەنگ، تەڕلان

شَابَة: کیژی لاوو شۆخ و شەنگ

شَابَتْ رُؤُوس الأكَام: سەری شاخەکان بەبەفر سپی بوو، سەری قوتەو تەپکەکان بەفر سپی کرد

شَابَكَ بَيْنَ الأصَابِعْ: پەنجەکانیکرد بەنێو یەکا،پەنجەکانی تێکەڵ یەکترکرد

شـابَة لـەوچوو، هاوشێوەبوو لەگـەڵی، وەك یـەكن ، دەڵێـی سێوێكن‌و كـراون بەدوو لەتەوە
شاةٌ: مەڕ، پەز، كاوڕ، بەران
شـائي الرَّجُـلُ: زسـتان مامەڵـــەی لەگەڵكرد
شـائَمَ: جنێــوو قســەی ناشــیرینیان بەیــەك گــوت ، رووبەیــەك جنێـــوو زمانپیسیان كرد
شـاتيٌ: رۆژی سارد، رۆژێـك سـەرماو سۆڵە بێت
شـاجَّ القَـومُ: قســەیان گــوت بەیــەك، جنێویان رووبەیەك لەزار هاتە دەرەوە
شـاجِبٌ: زمـان پیـس ، بـەدگۆ، یـەكێك خراپ بڵێت ، خراپ گۆیی، نارەوا گوتن
شاجَرَ مُشَاجَرَةً: شـەڕیكرد، جـەنگیی، چوو بەگژیا ، قسەی پێكوت ، گێچـەڵی پێ گێڕا
شـاجَرَ الماشِيَةَ: چوارپـێ‌و ئاژەڵـەكانی برد بۆ خواردنی گـەڵای درەخـت لەبـەر نەبوونی گژوگیا
شاجَعَ ـ مُشَاجَعَةً: لـەجوامێریدا بۆریـدا، زاڵبوو بەسەریا لە دلێری‌و نەبەردییدا
شاجِنٌ: دڵگیراو ، پەسـت ، خەفـەتبار، خەمناك، غەمگین، لێوبەبار
شـاجِنَةٌ: رێگـەی نێـو شـیوو دۆڵ یـان رێگەیەك لەسەرووی شیوو دۆڵەوەبێت
شاحَ بِالشَّيءِ عَلَـى فُلاَنٍ: ئێرەیی پـێ برد، گوماندار‌بوو پێــی ، دڵی پیسـكرد لێیی
شـاحِبٌ(مُتَغَـيِّر اللـون): رەنـگ پــەڕیو، زەرد یــان سـپی هەڵگـەڕاو، بزڕكـاو، تێكچوو، كز، لاوازو بەناوا رۆچوو

شاحَذَهُ: نامەی بۆ نووسی ، نامـەی بـۆ نـارد، لـەتیژكردن‌و سـاوینی شمشـێردا پەیڕەوی‌و چاوی لێكرد
شاحِطٌ(بَعِيد): دوور، دووریر ، دیر
شـاحِمٌ: فرۆشی بـەزو پیــوو، یـەكێك پیشەی بەز فرۆشی بێت
شـاحِنٌ(مَشْحُون): بـاركراو، بـارلێنراو، پڕكراوە
شـاحِنَةٌ: لـۆری ، فـارگۆن ، بارهـەڵگر، باركـەر، هەرشـتێك بـۆ هـەڵگریی بـار دروستكرابێت یان بشێت
شاحَنَهُ: دوژمنایەتی نواند بەرانبەری ، دژی وەسـتا ، رەقەبەرایـەتی كـــرد لەبەرامبەری
شـاخَ(صَـارَ شَـيْخَاً): پـیربوو، چـوە ساڵەوە، بەتەمەن بوو
شاخَ النَّبَـاتُ أَوْ الثَّمَـر: پیربوو، تـۆوی كرد، كەوتە تۆو
شـادَ البِنَـاء: سـاختمان‌و بیناكـــەی دروستكرد، بەرزی كردەوە، هەڵی سان
شادَ الحَائِطَ: سواخیدا، پیاهەڵسوو
شـادَ جِلْدَهُ بِـالطِيب: هـەنووی كـرد، چەوری كرد
شادَ الرَّجُل: تیاچوو، فەوتا ، لەناوچوو
شادَ الإِبِل: بانگی كرد
شـادَ فـي الأَمْـر مُشَـادَّةً: بەربـــەرەكانی كرد، بەرهەڵستی كرد
شـادِخٌ: ئـەوەی جوان‌و ناسك ئــەندام بێـت، جـەحێل‌و جـوان‌و قەشـــەنگ، پچووكی تەڕوبڕ
شادِنٌ: بەچكە ئاسك ، بێچووی مامز
شادِي: گۆرانی بێژ ، خوازیارو داواكاری رەوشت‌و زانیاریی

شاذ: نامۆبوو، ناوازەبوو، شازبوو، ناجۆربوو
شاذ: ناوازە ، شاز، نامۆ ، نائاسایی، هەلاویژیاری، دەگمەن ، دانسقە ، لەرێ لاداو، لەباوو ناسراو دەرچوو، وەرگەڕاو، شێواو
شاذ الطَبْعِ أو الأطْوَار: رەوشت ناوازە ، مێشك رەق ، تایبەت خوو
شاذِبٌ: ئەوەی دوورو پەڕاگەندەیە لەولاتی خۆی ، تەنیاو نائومێد
شَارَ: تاقی کردەوە، سواربوو بۆ تاقی کردنەوە، هەنگوینەکەی گرتو دەری هێنا
شارَ الرَّجُل: دیمەنی جوان بوو
شارَ الشَيء: دەریخست هەتا چاکەکانی دەربخات
شارَ الدَّابَةَ: راوراوێنی پێکرد هەتا هێزو تواناى دەربخات
شارَ عَلَيه بِأَنْ يَفعَل سوراً: داوای ئەنجامدانی کارێکی لێکرد
شَارَاهُ: مامەڵەی کڕینو فرۆشتنی لەگەڵکرد، کێشمەکێشی لەگەڵکرد
شارَبَ: خواردیەوە، نۆشیکرد، هەڵی قوڕاند
شارِبٌ: ناو خۆر ، سمێڵ ، سمبڵ، خەتدان ، تووکی سەرلێوی سەرەوەی پیاوانە
شارِحٌ: راڤەکەر، لێکدەرەوە، لێکۆڵەرەوە، لەسەرنووس، تەفسیرکەر، روونکەرەوە
شارِدٌ: هەڵهاتوو، راکردوو، ونبوو، سەرگەردان، وێڵ، عەودال
شارِدُ الفِكْر: خەیاڵ بردوو، خەیاڵ رۆیشتوو
شارَسَهُ ـ مُشارَسَة وَشِراسَاً: رەق بوو لەمامەڵەدا، زبربوو لەهەڵسوکەوت لەگەڵیدا
شارَطَ: گرەویانکرد، مەرجیان بەیەکدا، مەرجیان کرد، رێککەوتن ، پێکهاتن
شارَطَهُ: هەریەك بەمەرجی گرت لەسەر هاوەڵەکەی ، هەریەك مەرجی بۆ هاوەڵەکەی دانا
شارِعٌ: دانەری یاساو رێسا ، رای گشتی،لەشەریعەتدا بریتیە لەکۆڕای زانایانی موسوڵمانان لەسەرمەسەلەیەك
شارَفَ المَكَان: بەسەریا روانی، چووە سەرو بڵندییەکەی
شارَفَ الشَيء: لەسەرەوە بۆیڕوانی، چاودێریکرد، کارەکەی گێڕا ، شانازی بەئابڕووەوەکرد، سەرەوکاریکرد ، بردی بەڕێوە
شارِفٌ: ئەوەی بەمزوانە دەبێت بەشەریفو رێزدار
شارِفٌ مِنَ الدَوَاب: وشتری قەڵەوو تێکسمڕاو
شارِفَةٌ: وشتری بەساڵاچووی قەڵەو
شَارَفَهُ ـ مُشَارَفَةٌ: بەئابڕووەوە شانازیکرد، بەشەرەفو ئابڕووەوە شانازییانکرد رووبەیەك
شَرِقٌ: خۆر لەکاتی هەڵهاتندا
شارِقُ الشَمْس: لای رۆژهەڵاتی خۆر
شَارَكَ ـ مُشَارَكَة: بەشداریکرد، بوو بەهاوبەشی ، پێکەوەبوون بەهاوبەش
شَارَكَهُ مَعَهُ فِي العَمَل: پێکەوە ئیشیانکرد، بەیەکەوە ئیشو کاریانکرد

شَارَكَهُ مَعَهُ فِي العَوَاطِف: بەزەیی پیاهاتەوە، دڵی بۆی سووتا ، هاوبەشی خەمی بوو، دڵسۆزی لەگەڵ کرد

شَارُوقْ(النَّوْرَة): تەڕاو ، سپی کردنەوەی ناومال بەلیتاوی گڵی سپی

شَارِيً: فرۆش ، کڕیار، ئەوەی تواناو رەنجی بەگەردەخات لەگویڕایەڵی خوای گەورەدا

شَارِيُ الصَّوَاعِقْ(مَانِعَةُ الصَّوَاعِقْ): بروسکەبڕ، ئەو ئامێرەی بارگەکانی بروسکە خاڵی دەکاتەوە

شَازِب ـ شُزَّب ـ شَوَازِب: زبرو پەژمودە، رەق و زبر

شَاسَ: بەتیلەی چاو بەفیزو خۆبەزلزانینەوە بۆیڕوانی

شَاشْ: شاش ، مەندیل ، کەتانی تەنك، پارچە سالغیەکی نەرمە زیاتر بۆ سوتاوی بەکار دێت

شَاشَةٌ: بینگەر، ئەو شوێنەی رووداوو فیلمو چەندین شتی جۆراو جۆری لێوە دەبینرێت

شَاشَةٌ بَيْضَاء: پەردەی سینەما

شَاشَتْ نَفْسَهُ(جَاشَتْ): لەشی خاوبوەوە، دڵی تێکەڵهات ، هات بەیەکا

شَاشِيَّةٌ: کلاوێکی سوورە بە تەڕبوش ناو دەبرێت و گوڵنگێکی بچووکی پێوەیە

شَاصَ ـ شَوْصاً وَشَوْصَانًا: خرۆشا ، جوولاو کەوتە لەرزە، ورووژا، هەژا

شَاصَ بِهِ العِرقُ وَالمَرَضْ: وروژاندی، تێکیدا، شێواندی

شَاصَ فُلَانَ بِفُلَان: عەودال بوو ، شەیدابوو ، ئالوودەی بوو

شَاصَ الشَّيْء شَوْصاً: جوولاندی لەجێی خۆیەوە

شَاصَ الرَّجُل: دانی ئێشا ، سکی ئێشا

شَاصَ الجَنِينْ: کۆرپەلەکە لەسکیا جوولا

شَاطَ: سووتا ، گڕی تێبەربوو، گڕی لێهەستا

شَاطَ الفَرَسُ وَغَيْرَهُ: چوو بۆ مەبەستێك، غارغارێنیکرد

شَاطَ الطَّعَام: هەندێکی سووتا ، کەمێکی سووتاوگڕی گرت

شَاطَ فُلَانَ: تیاچوو، فەوتا ، لەناوچوو، سەری تیاچوو

شَاطَ القِدْرُ: شتێکی سووتاوی نووساو بەبنەکەیەوە

شَاطَ الزَّيت: خەست بووەوە هەتا خەریك بوو بسووتێ

شَاطَ الذَّبِيحَة: گۆشتەکەیان دابەشکرد

شَاطَ فِي الأمْر: پەلەیکرد، خێرایکرد، گورج و گۆڵ بوو، دەستو بردی کرد

شَاطَ دَمَهُ: بەهەدەر خوێنی رژیی ، خوێنی بەهەوانتە رژا

شَاطَ فُلَانَ الدِّمَاء: تێکەڵیکرد، دای بەسەر یەکا ، وەك ئەوەی خوێنی بکوژ برژێ بەسەر خوێنی کوژراودا

شَاطَتَ القِدر: بنکڕی کرد، بنی گرت

شَاطَتَ القِدْر أوْ الطَّبْخ: دوکەڵی لێهەستا ، سووتا ، هەڵکزا

شَاطَأَهُ: هەریەکەیان لەسەر رۆخی دەریاچەکە رۆیشت ، بەکەناری ئاوەکەدا رۆیی

شاطِيء النَّهر: کەناری رووبار، موزورك

شـاطِيء البَحْـر: رۆخـی دەریـا ، زەریابار، رۆخ

شاطِيء الوادي: کـەناری دۆڵەکـە ، لای دۆڵەکە

شاطَرَ: لەگەڵیکرد بەدوو کەرتـەوە، بەشیکرد لەگەڵی

شاطَرَ فُلاناً: ماڵەکـەی نووسا بـەماڵی ئەوەوە، ماڵەکەی لەپاڵ ماڵی ئەو بوو

شاطِرٌ: زیـرەك ، فێڵباز، سـاختەچی، چـالاك ، چـابوك ، وریـا ، چاومـار، بلیمەت ، حیلەگر

شاطِنٌ: پیاوێکی پیسو گەندەڵ ، دوور لەحەقو راستی، بەدخویی

شاطَ بِفُلانٍ: جنێوی پێـدا ، قسـەی ناشیرینی پێگوت

شـاطَ بِـه الغَضَبُ: ئـاگری گـرت ، گـڕو بڵێسەی تووڕەبوون گرتی

شـاعَ الخَبَرُ: بلاوبـوەوە ، ئاشـکرابوو، قاو داکەوت ، راگەیەنرا

شاعَ فِيـه الشَيبُ: سـپی تێکـەوت ، سەری مووی سپی تێکەوت

شاعَ الإنَاء: پڕیکرد، لێوان لێوی کرد

شاعَ بِالخَبَر: هەواڵەکەی بلاوکردەوە

شاعٌ: بلاو ، ئاسراو ، باو، داکەوتوو

شاعَة: هەواڵێك بلاوبووبێتەوە

شـاعَرَ ـ مُشَـاعَرَة: بەشـیعرو هۆنـراوە زاڵبوو بەسەریا

شاعِرٌ: شاعیر، بوێژ، هۆنەر، هەستیار، هەڵبەس ، ئەوەی هۆنراوە دەنووسێت

شـاعِرٌ رَكِيـك: گـەرە شـاعیر ، گەنگـە هۆنەر، ماعیر

شـاعِرِيَة: هەسـتیاریی، شـیعری، شاعیریەتی

شـاغَبَ ـ مُشَـاغَبَة: ئاشـووبگێڕیو دژایەتیکرد، ناکۆكو ناحەزبوو

شـاغَبَة: ئاژاوەگێڕیو ناکۆکی لەگـەڵ بەرپاکرد

شـاغِرٌ: بـۆش ، چـۆڵ، بەتـاڵ، خـاڵی، حـەتاڵ، پـووت ، ڤـالا، هۆڵـۆل، هـۆل، هێسا، دوکان یان خانووی چۆڵو بەتاڵ

شـاغَلَ(ألـهَى): ژیریکـرد، یـاری لەگەڵکرد، خلافانی، سەرقاڵیکرد

شـاغِلٌ: سـەرقاڵ، کـاردار، یـەکێك سەرقاڵو کارو پیشەی هەبێت

شـاغُور: تاڤگـەی ئـاو ، پـڕژ، شـیپ ، شیرۆ، سووڵی، ڕێژاف، ڕێلاف ، وەزەن، چیك ، بەرکەتی، قەڵبـەزە ، پلووسـك، ڕێژگـە، قەڵپـەزە، سوولاف، سـوواف، شۆش، تافە، قەڵوەزە، ئاوشار

شافَ(صَقَل): سافیکرد، تیف تیفەیدا، لووسـیکرد، پێکـرتو گوێکـرت، رەونەقو درەوشاوەیی لێ پەیداکرد

شافَ(رأى): بینی، دیتی ، چاویکرد

شـافَ الجَمَـل بِـالقطرَان: بەقـەتران رووکەشیکرد، رەنگی کرد

شـافِيٌ: چارەسـەر ، چـارە ، چـاك کەرەوەیـەکۆتایی پێهێـن ، یـەکلایی کار، دڵ سارێژکەر

شاقَ إلَيه: نەفسی بۆی جۆشا ، ئاگری تێبەربوو بۆی ، ئالوودەی بوو

شاقَ الشَيء فُلاناً: خرۆشا،جۆشا ، هەژا

شـاقَ الشَـيء إلَـى آخَـر: بەکێشـیکرد، رایکێشا، کەمەندکێشیکرد

شـاقَ الشَـيءُ: پەرسـارد، دایـە پـاڵ، پێوەی رایکێشا
شـاقَ إلَـی (حَـنَّ إلَيـه): بـیری کـرد، ئـارەزووی کـرد، تامـەزرۆبوو بـۆی، بەپەرۆش بوو بۆی
شـاقَّ: دژوار، نارەحـەت ، سـەخت ، گـران، قـورس، نابـار، نـاجۆر، پڕنارەحەتی‌و گرفت ، شەکەتکار، رەق
شاقَّ فُلانـاً: دەردەسەری‌و نارەحەتی هێنـا بەسـەریا ، تووشـی گرفـت‌و بەدبەختی کرد
شاقَى ـ مُشاقَاة: چەشتی‌وناسۆریەکانی هەڵگرت
شاقَاهُ فِي الحَرْب: لەجەنگدا سەرکەوت بەسەریا ، زاڵبوو بەسەریا
شـاقُوف: چەکوشـێکی گـەورەی بینـا کارانە
شـاقُول: شـاوڵ، شـاووڵ شـاقوری، تەپکە، فاقـە، ئاسنێکی خڕی قورسـە بەپەتێکـەوە وەسـتا خواریـی گـیریی دیواری پێ بەراورد دەکات
شاكَ: دڕکی پیاکرد، دڕکی پیا چەقان
شاكَ الشَجَر وَغَيرَهُ: دڕکی دەرکرد یان زۆر بوو
شاك الرَجُل: هێزو توانای دەرکەوت
شـاكَ ثَـدْيُ الفَتَـاة: مـەمکی‌کرد ، دەرکەوت، هەڵیدا، بـەرزبووەوە، لەسـەر سینگی شۆڕبووەوە
شاكّ: گوماندار، بەدگومان، دوودڵ، دڵ کرمێ، دڵ پیس
شاكُ السلاح: ئامادەی جەنگە
شـاكَاهُ: شـکاتی لێکـرد، نـارەزایی لێدەربڕی

شـاكَة: لویەکـە لەگـەرووودا دروسـت دەبێت ، لۆزەتێن
شاكِرْ: سوپاسگوزار، پێزان
شاكَر الحَديث: قسـەو وتوێژی لەگـەڵ کردەوە، باسی لەگەڵ ئاوەڵاکرد
شاكَرَهُ: سوپاسی کرد،پێزانینی دەربڕی
شاكِري: کرێ گرتە، خزمەتکار، تەیان، بەردەست، پێشخزمەت
شـاكِرِيَة: کـرێ‌و موچـەی کرێگرتـە، خـەڵکی گشـتیش بـەجۆرە چەقۆیـەك دەڵێن
شـاكَسَ(خَـاصم): گـرۆزی کـرد، رقـی گرت، شەڕی فرۆشت
شاكَلَ: لەوچوو، لێی‌چوو، وەك ئەوبوو، هاوشێوەی بوو
شاكِلْ: هاوچەشن ، هاوشێوە، وەك ئەو
شـاكِلَة: جـۆر ، بابـەت ، چەشـن ، شێوە، لـق ، وەك، لا، ناحیـە، رێگـەو مەزهـەب ، دوا ، پـاش، لاتەنیشـت ، قەبرخە
شاكُوش ـ شـكُوش: چـەکوش، چـەکوچ، زەنـپ ، زەنـت، نقـوورە ، ئاسـنێکە دەسـکێکی دار یـا ئاسنینی تێدەخـرێ بزمارو شتی تری پێدا دەکوترێ
شاكِي: سکالاکەر، شکاتکەر، دادخـواز، داواکار، مەردومی گلەیی‌مـەند، ئـەوەی هاوارو دادی لێ بەرزدەبێتەوە
شالَ: بەرزبووەوە، هەڵبڕا، بڵندبووەوە
شـالَ الشَـيء: لەشـوێنی خـۆی هـەڵی کەند، بەرزی کردەوە
شـالَ المِـيزَان: لایـەکی تەرازووەکـەی بـەرزکرَدەوە بەسـەر ئـەوی تـردا ، لاسەنگ بوو

شـالَ مـيزَانُ فُـلان: لەشـانازیو بەخۆنازییدا زاڵبوو بەسەریا
شالَ بِالشَيء: هەڵی گرت، لێی نەوی، بەرزی کردەوە
شـالْ: دەسمـاڵ، شـاڵ، کۆڵوانـە، شاڵینە، چارۆکـە، چارەکە، بـەرانپیل، بەرامپیل، ماشتە
شـالَتْ نَعَامَتُـهُ(مَـاتَ): مـرد، کۆچـی دواییکرد
شالَتْ نَعَامَتُهُم: باریانکرد، کۆچیانکرد
شامَ فُـلان: خـاڵو نوکتـەکانی سـەر پێستی دیاریداو دەرکەوت
شـامَ السَحَابُ وَالـبَرقَ: بەچەشـنێ بۆیروانی کەوا هەوری باران بارین بێت، واپەی برد ، واگومانی کـرد، سووسـەی بارانی بۆ کرد
شامَ الشَيء: واپەی برد ، وایدانا
شامَ فِي الشَيء: ئامادەبوو بۆی ، خۆی رێکخست بۆی
شامَ الشَيء فـِي الشَـيء: تیاشـاردەوە، تێی ئاخنی
شـامَ الرَجُل: بەراسـتی هێرشـی بـرد، بەراسـتگۆیانە هەڵمـەتی بـردو بەشداریکرد
شامْ: وڵاتی شام ، سوریا
شامَا: راو بۆچونیان نزیك بوو بەیەك
شامتْ: بەد، چاوتێبڕ، کیناوی، ئـەوەی بەخـەمو نسـکۆی یـەکێکیتر شـادو خۆشحاڵ دەبێت
شـامَة: چاڵ، نوختـەی رەش کوتـان، نتـك، نچـك، دەقـاندن، نوختەیـەکی رەشکارە لەسەر لەشی مرۆڤ خۆرسکە یـا بـەرەنگ لەئـەندامدا بـەدەرزی دەکوترێ
شامِخْ: بڵند، بەرز، حەوا ، قیت، بونـد، سەلیل، بەرەوژوور، هەوراز، بانی بەرز، قووت، ڤیت، ئەراوەند، ئـەڤرا، ئـەفراز، راسـەرین، بێنـد، ژۆروو، شـتێك بـەرزو بالآبێت
شامِر۔ شامِرَة: وشتر یان مەڕێك گوانـی نووسابێت بەسکیەوە
شـامِسْ: یـاخی ، چـەموش، هـەتاوو سایەقە، کەوەرۆژ، بێهـەور، رۆژێکـی ساف و بێهەور
شـامِلْ: گشـتی، گشـتگیر، هـەموان، گشتگر، سەرجەمی تیابوو، بریتیە لە
شامِيّ: شامی ، خەڵکی شام ، دەدرێتە پاڵ خەڵك و دانیشتوانی سوریا
شانَ: عەیبداریکرد، رەخنـەی لێگـرت، کەمو کوڕی دەرخست، گاڵتەی پێکرد، ئابڕوی برد
شـانَهُ: رەخنـەی ئاڕاسـتەکرد، نکـوولی لێگرت ، کەمو کوڕی لێدۆزییەوە
شانِيء: دوژمن ، بەدخوو، بەد رەفتار، رەوشت نزم ، خراپ ، نالەبار
شانِبْ: مەردومی ددان سپی
شـانِفْ: نـاڕەزایی دەربڕیـن، روو وەرچەرخان ،روو وەرگێڕان
شـانِقَةُ:ماڵەکەی لەگـەڵ مـاڵی ئـەو تێکەڵکرد
شـانِيَة: جـۆرە کەشـتیەکی تایبـەتی جەنگی گەورەیە
شاهَ: تێکچوو، ناشیرین بوو، شێوا
شـاهَ نَفسُـهُ إلَـى كَـذا: تـەمای هـەبوو، ویستی ، خوازیاربوو

شاهَ عَينُهُ: بەتیژی تەماشایکرد، تیژ بۆیپروانی
شاهَ الأسْنَان: بەچاو بەدیکرد
شاه: پادشا، شا ، شای یاری شەترەنج
شاه بَنْدَر: سەرۆکی بازرگان
شاه بَلُوط: شابەڕوو ، کەستەنە ، بەڕوو
شاهِبْ: ئەسپی سپی ، ئەسپە سپی
شاهِدْ: شایەت ، گەواه، ئەستێرەی چڵ چرا ، بەچاوبینین ، بینەر، وەرگرتن ، فریشتە، زمان
شاهِدَة: زەوی ، خاك، زەمین، کێلی گۆڕ
شاهَدَهُ: بینی ، دیتی، چاوی کرد
شاهَرَ: بەمانگانە گرتی
شاهِقْ: بەرز، بڵند، گەردن کەش، بالا، هەڵچوو بەرەوژوور، شاخ و بیناو ساختمانی بەرزو بڵند
شاهَنْشاة: پادشا ، پادشای پادشایان، میری میران ، شای مەزن ، زیاتر بە شایەکانی ئێران دەگوترا
شاهِيْ: مەڕدار، یەکێك مەڕوماڵاتی هەبێت
شاهِيَّة: ئارەزوو ، شەهوەت، حەز
شاهِينْ: باز، هەڵۆ، شووتی کێشانە
شاوَرَ: راوێژی پێکرد، رای وەرگرت
شاوَرَ نَفْسَهُ: لەگەل خۆی راوێژی کرد، لەگەڵ خۆی دوا ، سووسەی دڵی کرد، بیری لێکردەوە، سیّ و دویەکی خۆیکرد
شاوَرَهُ فِي الأمْر: وتوێژی لەگەڵکرد لەکاروبارەکانیدا، داوای گفتوگۆو وتوێژی لەگەڵ کرد

شاوِيٌ: خاوەن مەڕو ماڵات
شاي: چا ، چایی، چایە، چای لێنراوو دەمکراوە کەبەئیستیکان بەتاڵی یا بەشیرینی دەخورێتەوە بنەڕەتی ئەم گیایە لەوڵاتی چینەوە سەریهەڵداوەو بڵاو بوەتەوە
شَئِفَ أَصَابِعُهُ: سەرپەنجەکانی قڵیشا ، درزیکرد، خاش خاش بوو
شَأَفُ الجَرح: کیم تێزانی برین ، هەوکردنی برین ، کێم زاخی برین
شَئِفَ: ترسا ، تۆقی، ترس و بیم گرتی
شَأَفَة: رەگ، ریشە ، بنەڕەت ، رەچەڵەك ، بنەچە، برین و کێمی بنی پێ
شَأَمَ: بەدیهێنا، بەدبەختی و شومی گرتی، نەگبەتی هات بەسەرا
شَأمَ القَوم: بەدبەختی و بەلاو دەردەسەری بەسەرا هێنان
شَأْمَة: چەپ ، چۆپ ، چۆپە، لای باکوور، بەرانبەری راست لەلەش یا لەشتداو یان واژی لای راست
شَئمَة ـ شُئمَة: خوو، سروشت، عادەت، دەق پێوەگرتن، رەوشت، رەفتار
شَأَمَهُم: بەدبەختی و شومی بۆهێنان
شَأنَ ـ شَأنَا: پلەوپایەداربوو، کەسێتی و پلەوپایەی بۆ دروست بوو، پایەداربوو، شکۆمەندبوو
شَأنَ فُلان: شوێن دەستوورو رێسای ئەوکەوت، پەیرەوی یاساو شێوازی ئەوی کرد
شَأن: کار، چاڵ ، بار، کێشە، پێویستی، کاروبار، ئارەزوو، مەبەست، چۆنیەتی، پەیوەندی، بایەخ، گرنگی، رەگی نێوکرۆکی دارخومار یان روەك، فرمێسك رژەکان

شـأو: مەبەست ، ئامانج، ئـاوات ، ویست، خواز، حەز، کۆتاو دوایی، ماوە

شـأوتُ القـوم: پێشیان کـەوتم ، بـەر لەوان ڕۆیشتم

ش ب

شَبَّ الغُلاَمُ: بوو بەلاو، پێگەیی، هەڵیدا، نەشو نمایکرد

شَبَّ الفَـرَسُ: دەستی بەرز کـردەوە، چوستو چالاك بوو، چابوك بـوو، هـەڵ سڵەمیەوە

شَبَّ النَّـار: ئـاگری کـردەوە، هـەڵی گیرسان، دایگیرسـان ، گەش بـوەوە ، سووتا

شَبَّ الشَّيء: ڕازاندیەوە، جوانی کـرد، دەستی پیاهێناو قەشەنگی کرد

شَبَّ الخِمَارُ وَالشَّعْرُ لَونَ المَرْأة: جوانی دەرخست ، جوانی خستە ڕوو

شَبَّ لَـهُ الشَّيء: مۆڵـەت دراو خـوای گەورە بۆی ئاسان کرد

شَـبَّ: گـەنج ، لاو ، جـەحێل، تـازە پێگەیشتوو

شَبَّا النَّـارُ: ئـاگری کـردەوە، هـەڵی گیرساند

شَبَا الوَجْه: درەوشایەوە دوای گۆڕانی، روون بوەوە

شَـبَائك: دوژمنایـەتی، دژواری، دژایەتی، ڕکە بەرایەتی

شَبَاب: لاوێتی، گەنجێتی، سێرە، تافی لاوێتـی، تەمـەنی لاوی‌و جـەحێلی، سەرەتای باڵق بوون هەتا سی ساڵی

شَبَاب: ئەوەی ئاگری پێ هەڵدەگیرسێ، شادمانی‌و چوستو چالاکی

شَـبَاة: تیـژی هەرشـتێك، ئەسـپێکی گەردن نەرم

شَبَارِق: پارچە، لەت ، کوت ، کارتك، سـاد، کووزی، چێنـی، برکە، کـەرتك، تیلمە، ژەنیك، پچ ، فـەقل ، لەهـ ، زۆلا، چزال، کولك، پـەترۆك، هەرشـتێك لەت لەت کرابێ

شُـبَاط(الشَّـهْر الثَّـاني المِيـلاَدي): ڕەشـەمێ ، مـانگی ڕەشـەمێ، چلـە، سبات ، سیاو مانگ، مانگی هەرە دوای زستانە، مانگی دووەمی زاینییەو (28) ڕۆژە

شَبَاعَة: زیادەخۆری دوای فێربوون

شُبَاك: پەنجەرە، دەلاقـە ، مـەرەد، ڕەواقـە، بەرکاز، چوارچێوەیەکی پـڕ لەشووشـە بەندە بۆ ڕووناکی ژووران لەناو دیوار دەخرێت

شِبَاك: تۆڕی ڕاوکردن، ڕاوچی، ئەوەی پەنجەرەو دەلاقە دروستدەکات

شِـبَام: ئـەو دەمەوانەیـەی دەکرێتـە دەمـی بێچـوە ئـاژەڵ هـەتا دایکیـان نەمژن

شَبَّبَ: یـاری ڕۆژانـی جـەحێلی‌و لاوی کردەوە کەوا گاڵتـەو ڕابواردن‌و کەیف دەرکردنی تیایە

شَبَّبَ الشَّاعِرُ الفَتَاة: جوانی کیژەکـەی دەرخست ، هۆنراوەی پیا هەڵدا

شَـبَّبَ قَصِيدَتَـهُ: جوانیکـردو تیـایدا باسی جوانی ژنانی کرد

شَبَّبَ الكِتَابَ: دەستی پێکرد

شَبَّتِ النَّارُ وَالحَرْبُ: هەڵگیرسا، ڕوویدا، دەستی پێکرد

شَبَتَ فِيهِ النَّار(إحتَرَقَ): ئـاگری تێبەربوو، ئاگری گرت ، گڕی گرت
شَبَت ـ شِبِت(إسمُ نَبَات): شـویت ، دەستچێنە، شیووت، چوویـت ، دۆراخ، گیایـەکی گـەڵاوردی تـامو بۆنخۆشـە دەکرێتـە چێشتی دۆڵمەو دۆوماسـتاو تۆراخەوە
شَبِثَ بِكَذا: پێوەی نووسا ، پێـوەی لکا، پیا نووسا
شَبَث(عَنكَبُوت): قژقـژە، جاڵجاڵۆکـە ، پیرعەڤۆك، تەڤ پیرك، هەزارپێ، بلۆ ، پـیر هـەلالووك، پەسپەسـکلێ، سەسپەسەکۆلێ، داپیرۆچك، ماماڵـە، کاکڵەمووشـان، پنـد، پندەپـیر، دەعبایەیـەکی چنـگ چنگـە لـەکونو قوژبنـی دیـوارو بنمیچایـە داوێکـی زۆباریك هێلانـە دەتـەنێو بـۆ گرتنـی مێش و مەرۆش
شَبِث: چنـۆك، داواکـەر، چلێـس، خۆهـەڵواس، کاسـەلێس، ماسـتاوکەر، ئەوەی خـۆی بەیـەکێکدا هەڵدەواسێو لەبـەر بـەرژەوەندی مامەحەمـەیی و مەرایی بۆ دەکات
شَبَث: سەوزە ، سەوزەوات
شَبَثَة: یەکێك لەهاورێی نەبێتەوەو بـۆ بەرژەوەندی لەگەڵیا بێت
شَبَحَ الشَيء: درێژی کرد، رایکێشا، رای کشان، پاڵی خست ، تەختی کرد
شَبَحَ الجِلد: پێستی کشان ، کشـاندی، درێژی کرد
شَبَحَ الرَّجُل(مَدَّ يَدَيه): دەسـتی درێژکرد، دەستی پان کردەوە

شَبَحَ الرَّجُل(مَدَّ): پـاڵی خسـت بـۆ دارکاریی
شَبَحَ الدَّاعي: دەستی هەڵبڕێ بـۆ نـزاو پاڕانەوە، دەستی پانکردەوە بۆ دوعاو نزا
شَبَحَ فُلان: دەرکەوتو خـۆی نوانـد، خۆی بەدەرخست
شَبُحَ الرَّجُل ـ شَبَاحَة: هـەردوو دەستی بلاو بوەوە، دەست بلاوو گوشادبوو
شَبَحَ فُلانٌ: بەهۆی پیریەوە شتی لێکۆڕا بۆ دوان ، زۆر پرسیاری کرد
شَبَّحَ الشَيء: بـاڵی بلاوکردەوە، بـاڵی راخست،پاکی کرد، پێستو توێکڵەکەی لێکردەوە
شَبح ـ شَبَحَ: کـەس ، زەلام ، تارمـایی، خێو،سێبەر،دەرگا ، دەروازە، دەرگای بەرزی بینا
شَبَحُ الحَـرب: مەترسـی جـەنگ ، دەرئەنجامە خراپەکانی جەنگو شەڕ
شَبَحُ الخَوف:ترس لێنیشتن ، مەترسی، ترسان لەشتێك کەهێشتا رووی نەدابێ
شَبَحَان: درێـژ ، کشـاو ، کێشـدار، بەپێچەوانەی کورتەوەیە
شَبَحَانُ: دوو دارەی گواسـتنەوە، دوو لای ئامرازی گواستنەوە
شَبحَة(قَيد): کۆت ، قـۆت ، پـەتی، کۆل ، پێوەنـد، پابـەند، دەسـتبەند، خـەلیلی، سندم ، جـۆرە پێوەندێکـە لەدەستو پێ دەکرێ
شَبر ـ شَبَرَ(قَاسَ بَالشِبر): بەبسـت پێوای ، ئەندازەی بەبست گرت
شَبَرَ الشَـيء: ئـەندازەی گـرت ، وای خەملاند، وای دانا

شَبَّرَ فُلاناً: بەمەزنی دانا ، بەگەورەو شکۆمەندی دانا

شِبْر: بست ، بنگوست، بنست ، بنگس، بهۆست، بۆست، پانی دەستی کراوەیە لەسەری قامکە تووتەڵەوە هەتا سەری قامکە گەورە

شَبَر: بەخشین ، بەخشیش، خێرکردن، چاکە، باشە

شَبْر: مارەیی، هاوسەرگیریی، ژنهێنان و شووکردن

شِبْرَاق توندو تیژی هەرشتێك، لەت لەت و کۆنەی قوماش

شُبْرَة: پەنجە درێژ یان کورت بێت

شُبْرَة: بەخشین ، بەخشیش ، پێدان

شَبْرَقَ(قَطَعَ وَمَزَّقَ): لەت لەتی کرد، لەت و کوتی کرد، پارەپارەی کرد، ونجڕونجڕی کرد

شَبْرَقَ اللَحْم: گۆشتەکەی کوت کوتکرد، پارە پارەی کرد ، لەت لەتی کرد

شَبْرَقَ البَازِيُّ الصَيْد: لووشیداو لەت و پەتی کرد، لەت و پەتی کرد، پارچە پارچەی کرد

شِبْرِق: بەچکەنێرەی پشیلە، گوربە، گیایەکە

شِبْرِقَة: پارچەیەك لەجل و بەرگ، کوتە جل و بەرگێك، کورتە گیای بەرین و بڵاو بڵاو

شَبَطَ فِيهِ(لَزِقَ): پێوەی نووسا، پیالکا، تێوەی ئالا

شَبِعَ: تێربوو، گەدەی پڕبوو لەخواردن

شَبِعَ الجِسْم: تێکسمڕا ، قەڵەوبوو، گۆشتی گرت

شَبِعَ مِنَ الأَمْر: بێزاربوو لێی ، جارسبوو، بێتاقەت بوو، نیگەران و سەغڵەتبوو

شَبُعَ عَقْلُهُ: عەقڵ و بیری فراوان و پتەوبوو، عەقڵی گەورەو گوشاد بوو

شِبْع - شِبَع: ئەوەی تێر دەبێت ، تێربوو، پڕ ، تێرە خۆرە

شَبَعَ(إِكْتَفَى): بەسی بوو، تێربوو

شَبِعَ مِنْهُ: پڕبوو، لێی پڕبوو، لێی تێربوو

شَبَّعَ (جَعَلَهُ يَشْبَع): تێری کرد، پڕی کرد

شَبَّعَ بِالكَهْرَبَاء: بەهۆی هەورەتریشقەوە پڕ هێزو بارگەی کرد

شَبِعَتْ غَنَمُهُ: خەریکبوو تێر ببێت بەڵام تێر نەبوو

شَبْعَان: تێر، مڕ، تەسەل، سێر ، تێرو پڕ، دژی برسی

شَبْعَى: ژنی بەهێزو بازو پتەو ، تێکسمڕاو، قەڵەو ، گۆشتن

شَبِقَ - شَبَقاً: ئارەزووی هەڵسا ، حەزی جۆشا ، ئارەزووی هاتە هەژان ، ئارەزووی جووت بوونی هەبوو، ئارەزووی مێینەی کرد

شَبَق: ئارەزوو هەڵسان ، ئارەزوو حەز کردن

شَبَقُ الأُنْثَى: ئارەزووی جووت بوون ، حەز بەتکەگرتن

شَبِق: بەئالۆش ، چلێس، بەزەوق، ئارەزوو پەرست ، هەوەس باز

شَبَك - شَبْك: ئالۆزکانی، تێکی ئالاَن ، کردی بەناو یەکا

شَبَكَ الأُمُور: تێك ئالاَ، لەیەك ئالاَ ، تێکەڵبوو، کەوت بەسەر یەکا ، شێوا بەناو یەکا

شَبَكَ الشَيءِ بِغَيرِه: گەیاندی بەیەك
شَبَكَ الفَتَاةُ (خَطَبَهَا): خوازبێنی کرد، داوایکرد،نیشانەیکرد،دەستنیشانیکرد، دیاری کرد
شَـبَكَةَ(قَرَابَـــة): خزمایـــەتی، خوێشـایەتی، تێکـەڵاوی ، خنـامی، لـێزمی ، نزیکـیو کەسـایەتی یـەکێك لەگەڵ کەسێکدا
شَبَكَة: تـۆڕ، داو، شـەبەك، تەڵـە، تەشـقەڵە، شـتێکە وەکـو رەشـکەی کاوایە راوی ماسیو باڵندەی پێدەکەن
شَبَكَة(هَدِيَـة الخُطُوبَـة): نیشـانە ، دەست نیشانکردن ، تات ، تەهت کرن
شَبَكَة العَين: تۆڕی چاو ، تۆڕە
شَبَلَ الغُلاَمُ: بـەنازداری گـەورە بـوو، بەناز بەخێوکرا
شَبَلَ عِنْـدَ الغُـلاَم: لای ئـەو پێگـەیی ، بەخێوی کرد
شِـبْل: بەچکەشـێر، بێچـوە شـێر، شێرکوڵ، شێرکۆڵە
شَبِمَ الجَدِيُ: دەمەوانـەی کـردە دەمـی بێچوە ئاژەڵەکـە هـەتا مـەمکی دایکـی نەخوات
شَبِمَ المَاء: ساردبوو
شَبِمَ - شَـبَمَاً: ساردیکرد، هەسـتی بـە برسێتیو سەرمای کرد
شَـبَم: برسـێتی ، سـەرماو برســێتی بەیەکەوە
شَبَنَ الغُلاَم: بەنازداری گەورەبوو، بەناز بەخێوکرا
شَبَنَ الغُلاَمُ: خڕو خەپان بوو، پێگەیی
شَبَنَ الشَيء: نزیك بوەوە، هاتەبەر

شَبَّه بِكَذَا: لەئەو دەچێ ، بەوی زانـی، شێوەی ئەوی لێکرد
شَبَّهَ بِـهِ(قَــارَنَ بَينَــهُمَا): بــەراوردی کردن، بەراوردی کرد لەنێوانیاندا
شَبِّهَ عَلَيهِ الأَمْـر: بـەگومان بـوو لێـی ، گومانی لەسەر بوو
شَــبَّهَ الشَــيءَ بِالشَــيء: چوانــدی، لەشتێکی دیکەی کرد، لەبری ئەو داینـا بەهۆی سیفەتێکی هاوبەشەوە
شِبْهُ(مِثْل): وەکـو ، هـاو ، واکینـۆ، چەشن ، وەکە هەڤ ، وەکەتە ، فەنا
شِــبْه: لێکچـــوون ، هاوشـــێوەیی ، هاوچەشنی ، وێنە
شِبْه جَرِيمَة: کەنگـە تـاوان ، سـوکە تاوان ، نیمچە تاوان
شِبْهُ جَزِيـرَة: نیمچـە دوورگـە ، نیــوە دوورگە
شِبه رَسْمِي: نیمچە رەسمی
شِـبْهُ مُنْحَـرِف: نیمچـە لار، نیمچـە لا تەریب
شِبْه وَشَبَه: زەرد، براس
شَبَهُ: لێکچوون ، گیایـەکی هـەڵچوەو گوڵێکی سووری هەیە
شُبْهَة: گومان ، گومان کـردن ، گومـان لێکـــردن ، دوودڵـــی ، دڵاو دڵـــی، سـووکردن ، بـەدگومانی ، تێکـەڵبوونی حەقو ناحەق یان حەلاڵو حەرام
شُــبُوب: هــەڵچوون ، هەڵگیرســان ، پێداچوون ، هۆرشین ، پەروازە
شَبُوب: ئەوەی شتێك بەباش دابنێ
شَبُور: کەرەنە، فیکە ، کەرەنا ، بووق

شبُوط: سووره ماسی، جۆره ماسیەکی سوورەو گۆشتی زۆر خۆشە
شَبِيَّة: جوانخـاس ، لاو ، هـەرەتی لاوێتـی کەلـە بـالّغ بـوون هـەتا سـی ساڵیە، سەرەتای هەموو شتێك
شَبِعْ: زۆر ، تێر، فرە ، یەکجار
شَبِينْ: بـرازاوا ، برازاڤـە، بـرا یـا برادەرێکـی زاوایـە کەلـەرۆژی بـووك گواسـتنەوەدا پشـتوێنەی بـووك دەبەستێ
شَبِينَة ـ إشْبِينَة: بەربووك ، پۆرِ سپی ، باخەسوو ، پێخەسوو، ژنێکە لەگـەڵ بووك دەچێت بۆ ماڵی زاواو کاتی هاتنە دەرەوەی جوتـە هاوسـەر لەپـەردە دەگەرێتەوە بۆ ماڵی بووك
شَبِيهْ: هاووێنە ، وەکو ، هاوچەشـن ، هاوشێواز، هاو وێنە ، لەوچوو، وێکچوو

ش ت

شَتَّ: بلاوبـووەوە، پـەرش بـوو، پەراگەندەبوو ، جیابووەوە، تونـابوو، تەفروتونا بوو
شَتَّا بِالْمَكَان: زستان لـەوێ مایـەوە، زستان تیای هەڵیدا
شَتَّا الْيَوم: سەرماکەی سەخت بـوو، زیادی کرد ، فرە بوو
شَتَّا السَّمَاءُ: ئاسمان بارانی باراند
شَتَّا بِالْبَلَدْ: رۆژانی سەختی سەرما لـە ولات بوو
شَتَّى فُلاَنـاً: بـۆ زسـتان بەشـی کـرد، بەسی بوو لەزستاندا
شَتِّي: بارانی زستان
شَتَّى: هەمەجۆر، هەمـەرەنگ، جیـاواز، گۆنا گۆن

شـتَـاء: زسـتان ، زسـان ، زمسـتان، جسـتان ، زڤسـتان، سـێ مانگـەکانی نێوانی پاییزو بەهارەو لە 21ی کـانونی یەکەم بۆ 21 ئـازار دەست پێدەکات ، هەروەها ئەم وشەیە بەمانای برسـێتیو قاتو قریش هاتووە
شَتَات: پەراگەندەو جیـاواز، جیاجیـا، بلاوو پەرەوازە، تەفروتونا
شـتَّـام: دەم پیـس ، جنێوفـرۆش ، دەمشڕ ، یـەکێك زۆر جنێـوو قسـەی ناشیرین لەزاریا بێتە دەرەوە
شَتَّام(سَيِء الخُلُق): بێئـابروو، بـەد رەوشت، سووكو رسوا، نزم
شـتَّامَة: بەدرەوشـت،بێئـابرویی، سووكو رسوایی ، نزمی
شَتَّانَ (بُعْدَ): زۆر جیـاوازن، یـەکجار دوورن لەیـەك، هەرناگـەن بەیـەك ، نێوانیان مابەینی ئاسمانو رێسمانە
شَتَّرَ الشَّيءَ: بری ، پارچەپارچەیکرد، کوت کوتیکـرد، لـەت لـەتیکرد، لـەتو پەتیکرد
شـتَّـرَ الرَّجُـل: بریـنـداری کـرد، زامداریکرد
شَتَّرَ العَينْ: پێڵوەکانی هێناو برد
شَتَرَ ـ شَتَرَاَ: برا ، پچرا ، لەیـەك بـرا ، لەبەر یـەك هەڵوەشـا، لێوی ژێـرەوەی قڵیش قڵیش بووبوو
شَـتَرَ بِـه: قسـەی ناشـیرینی پێگـوت ، جنێوی پێدا ، بەدگۆیی کرد بەرانبەری
شَتَّرَ بِه: جنێـوی پێداو قسـەو گوتـەی نـاقۆڵاو خراپـی دا بـەگوێدا ، سووکایەتی کرد بەرانبەری

شَـــتَرْ: پچــڕان ، لەیـــەك بـــڕان ، هەڵگەڕانەوە، دژواریی

شَتْرَة: مابـەینی دوو پـەنجـە ، نێـوان پەنجەو قامکەکان

شَتَلَ الـزَّرْعَ: گواسـتیەوە، چـاندی، چەقاندی، هەڵیکەند هـەتا یـەکێکی دی لەشوێنی بنێژێت

شَتْلَة: شەتڵ، نەمام ، شـتل ، نەشـتر، بنتـاو، سـەوزاییەکە لەشـوێنی خـۆی هەڵکەنرابێ بەڕیشەوە بۆ چەقاندنەوەی لەشوێنێکی تردا

شَـتَمَ(سَـبَّ): جنێـوی‌دا، جوێنـی‌دا، دژوێنی‌دا

شَتُمَ - شَتَامَةً: رووگرژو ناشیرین بوو

شَـتَّمَ تَشْـتِيماً: زیـادەڕەوی کـرد لەدژواری‌و دژایەتیدا

شَتَمَهُ: پێـی داگرت لـەجنێوو قسـەی ناشیرین پێکوتنیـدا ، تونـد دابەزییـە سـەری بـەجنێوو قسـەی نـاقۆلاو نادروست

شُتُوتْ: خەڵکانێك کەسەر بەیـەك هـۆزو تیرە نەبن ، خەڵکی فرە هۆزو تیرە

شَتْوَة: زستان ، زمستان

شَـتَوِيّ: زسـتانە، زسـتانی، میـوەو بەروبوومێك یان هەر شتێك تایبەت بێت بەوەرزی زستانەوە

شَتِيّ: بارانی زستان

شِتِّرْ: مەردومی خراپەکارو بەد، مرۆڤـی زۆر خراپ‌و بەدکار

شَتِيمْ: جنێوپێدراو، رووگرژو ناشیرین ، عەبوسی رەزاتاڵ‌و ناشیرین

ش ث

شَثْ: دارێکـە وەك داری سـێو وەهایـەو تامێکی تاڵی هەیەو هیچ دڕکێکی نییەو گەڵاکانی لەدەباغ‌و پێستە خۆشـکردندا بەکار دەهێنرێت ، گوێزی دەشت ، ئەو پارچەیـەی کەلەسـەرو قوتکـەی شـاخ دابـڕاوەو وەك پەنجـەرەو بەلەکۆنـە وەهایە، هەنگێك زۆر هـەنگوین بەرهـەم بهێنێت

شَثُنَتْ أَصَابِعُـهُ: رەق بـوو، توندبـوو، زبربوو

شَثُنَتْ كَفُّهُ: رەق‌و زبر بوو

ش ج

شَـجَّ الـرَّأْسَ(كَسَـرَ): شـکاندی ، قرنجاندی ، بریندار کرد، زامداری کرد

شَـجَّ المَفَـازَةَ: بـڕی، تێـی پـەڕاند، گوزەراندی، رابورد بەسەریا

شَجَّ المَرْكَبُ البَحْرَ: بـڕی ، لـەتیکرد، ڕێگەی بەنێو دەریا گرتە بەر

شَجَّ الشَّـرَابَ بِالمَـاءِ: تێکـەڵی کـرد، ئاوێتەی کردن ، کردنی بەنێو یەکا

شَجْ - شَجَجاً: دیاردەی شکاوی لەسەریا دیاریدا، شکاوی بە سەریەوە دەرکەوت

شَـجَا الرَّجُـلُ شَـجْواً: شـادمانی‌کرد ، دڵگیری کرد(لەوشـە دژە یەکەکانـە) ، هەژاندن،سیس‌و کزی کرد،غەمگینی‌کرد

شَجَا: ئـەوەی لـەبین دەگـیرێ، خـەم‌و خەفەت ، ئاهو ساری

شِـجَابْ: دەمەوانـە ، سـەر ، ئـەوەی دەروازەی شتێکی پێدەگیرێ

شِـجَاجْ: شـکانێکی سـەخت‌و گـران بەسەرەوە، زامی کاریگەری سەر

شَجَارْ ـ شِجَار: هەڵگرێکی پچووکتر لەکەژاوە کە سەرەکەی نەگیرابێ ، کەژاوەی بێسەرو رووپۆش

شَجَار: دارێکە لەپشتی دەرگاوە دادەنرێ، دەمەوانەیەك دەکرێتە دەمی بێچووی ئاژەڵ هەتا دایکیان نەمژن ، دەمەوانەی سەربڕ ، سیفەتێکی وشترە، دەم قاڵی، جەنگین و شەڕ

شَجَّارْ: ئەو زانایەی سەبارەت بە زانیاری دارو درەخت دەکۆڵێتەوەو توێژینەوە دەکات

شَجَاعْ ـ شَجَاعْ ـ شِجَاعْ: ئازا ، مەرد، نەبەرد، جوامێر، دلێر، دلاوەر ، گوستاخ، چاو نەترس، بەزات ، دڵ قایم

شُجَاع ـ شِجَاع: جۆرە مارێکە

شَجَبَ : تیاچوو، لەناوچوو، فەوتا ، دوایی هات ، غەم دایگرت، دڵگیر بوو، پەژارەداریکرد

شَجَبَ الغُرَابُ: خوێندی ، هاواری لێبەرزبووەوە، دەنگی هات

شَجَبَ الصَيدَ: تیرێکی ئاراستەکردو لەجموجووڵی خست

شَجَبَ فُلاَنَاً: غەمی دایە ، دڵتەنگیکرد، خەفەتی کرد بەدڵیا

شَجَبَ الشَيء فُلاَنَاً: سەرقاڵی کرد، خەریکی کرد

شَجَبَ الشَيء: رایکێشا ، بەکێشی کرد، کەمەندکێشی کرد

شَجَبَ الرَأيَ وَالمَوْقِفَ: نارەزایی لێ دەربڕی ، راو رەخنەی گرت لە هەڵوێستی، بەرپەرچی راو هەڵوێستی دایەوە

شَجْبُ: پێویستیو خەمو خەفەت ، خوازیاریی و ویستداری

شَجُبُ: نەخۆشیو دەردەداریی کەدەدات لەمرۆڤ ، بەلاَو نەهامەتی لەنەخۆشیو جەنگ دێت بەسەر مرۆڤدا

شَجِبَ الشَيء: رۆیی ، چوو، ئاوابوو، بەسەرچوو

شَجُب: پایەیەکی چوکڵەدارە لەدار یان ئاسن جلو بەرگی پیا هەڵدەواسرێ

شَجَبْ(حُزن): خەم ، پەژارە، خەفەت ، دڵگیری، پەرۆش ، کزی ، پەشێوی ، مەینەت ، ئالووس، تەم، خەمگین، پیشاندن، پیشخواردن لە خەما یان لەتاوا ، خەمازە ، چەمیاگ

شَجَّة: برینداری، زامداری، قرنجاندن لەسەرا ، شکانی سەر

شَجَّجَ عَلَى الأمر: بەویستو ئیرادەوە سووربوو لەسەر ئەنجامدانی کاروبار

شَجَجْ: شوێنەواری سەرشکاندن یان رووبریندارکردن

شَجَرَ الشَيء: بەستی ، پەیوەنداریکرد، بەستیەوە

شَجَرَ فُلاَنَاً: دووری خستەوەو رێگریکرد

شَجَرَ فَمَهُ: کردیەوە، ئاوەلاَیکرد، خستیە سەر پشت

شَجَرَ الدَابَةَ: بەرێشمەکەی لێیدا هەتا دەمی بکاتەوە

شَجَرَ الشَجَرَةَ: هەندێکی بڕی ، کەمێکی لێکردەوە ، بەشێکی بڕی

شَجَرَ البَيْتَ: کۆڵەکەی بۆ دانا ، سایەی بۆ چەقاند

شَجَرَ النَّبَاتُ: ئەو لق و پۆپانەی کەوتبوونە خوارەوە بەرزی کردنەوە
شَجَرَ بَيْنَهُمْ أَمْرٌ: لەسەر کارێك ناکۆکی کەوتە نێوانیان ، ئاژاوەو ناتەبایی کەوتەوە لەنێوانیاندا
شَجَرَ مَابَيْنَهُم: تێکچوون،دەم قاڵیانبوو، بوو بەشەڕیان ، چوون بەگژ یەکا
شَجِرَ الرَّجُلُ: دەستەو گرۆهو تاقمەکەی زۆر بوو ، کۆمەڵەکەی زیادیان کرد
شَجِرَ النَّبَاتُ: بوو بەدار
شَجَّرَ النَّخْلَ: هێشوەکانی خستە سەر راخەرێك لەپووش و حەسیر هەتا تێکنەچێ
شَجَرْ: ئەوەی لەسەر قەد رابوەستێ لەروەکەکانی زەوی دارودرەخت و..
شَجْر: باس و خواسێك ناکۆك و جیاوازین لەسەری ، دەرچەی زارودەم ، مابەینی دوولای ریش و چەناگە
شَجِرٌ: بێشە، دارستان ، جەنگەڵ، جەنگەڵستان
شَجْرَاء: دارو درەختی پڕوچڕ ، زەوییەك پڕ لەدارو درەختی‌پڕوچڕبێت، دارو درەخت و هەر روەکێکی خاوەن قەدو لاسك
شَجَرَة: دار ، درەخت ، داری سەوزو سێبەردار بەرداربێت یان بێ‌بەر
شَجَرَةُ النَّسَبْ: رەگەزنامە، رەچەڵەك نامە
شَجَرَةٌ عَقِيمَةٌ: پەرك ، زڕ، بێ‌بەر، داری زڕ، داری بێ‌بەرْ
شَجُعَ: ئازابوو، دلێربوو، لێهاتوبوو، نەبەردبوو

شَجِعَ: درێژبوو ، کشا ، بالأبوو
شَجَّعَ: غیرەتی نایەبەر، بەهێزی‌کرد، ئازای کرد، پشتگیری کرد ، یارمەتیدا
شَجَّعَ عَلَى الأَمْر: هانیدا بۆ کارەکە ، غیرەتی خستەبەر
شَجْعُ: رەگو ریشەی درەخت
شَجِعُ: وشتری شێت و هار، شێتە وشتر
شَجْعَاء: شێری بێشەلأن ، بەزات و دڵ قایم ، رۆژگارو سەردەم ، جۆرە مارێکە
شَجْعَة ـ شَجَعَة: مەردومی کەم توانا و ترسنۆك
شَجِنَ ـ شَجُنَ: دلگیربوو، خەفەتباربوو، خەم دایگرت،دڵی تەنگ بوو، لێوبەباربوو
شَجِنَ ـ شَجَّنَ:دلگیریکرد،خەفەتباریکرد، پەژارەداریکرد، خەمی دایە
شَجَن ـ شُجُون: داخ ، خەفەت ، خەم ، پەژارە، دلگیری، دلگیربوون، لێوبەباربوون ، کەسەر
شَجْنُ: لق و پۆپی بەیەکا هەڵچوو ، بەشێك لەهەموو شتێك
شَجَنَت الحَمَامَةُ: دەنگی هەڵبڕی‌و دووبارەیکردەوە ئەمەش عەرەب بەشیوەن و ماتەمینی داناوە
شَجَنَت الأَمْر فُلانَاً: گرنگ بوو لایی‌و سەرقاڵی‌کرد، خەریکی کردو خەم و پەژارەی کرد بەدڵیا
شَجْنَة ـ شِجْنَة ـ شُجْنَة: بەشێك لەهەموو شتێك، لق و پۆپی بەیەکا چوو ، دارو درەختی چڕو پڕ
شَجْو: خەم ، خەفەت ، دلگیری، پەژارە، پێویستی ، کەمێك گریان و زاری

شَجْوَى: خەمناك ، دڵگیر ، خاكەساری، پەرێشانی ، بەدبەختی ، چارەڕەشی ، لێقــەوماوی، خــەمباری، دڵتــەنگی ، پەرۆشداری، سیاچارەیی

شَجِيّ: خەمناك ، دڵگیر ، خاكەسـاریی، خەفەتباریی، لێقەوماویی ، بەدبەختی، چارەڕەشی

شَجِيَ ـ شَجَا: خەمناك بوو، خاكەسـارو بەدبەختبوو،چارەرەش‌و مەینەتباربوو

شَجِي ـ شَجِيّ: خەفـەتبار ، خــەمناك ، دڵگـیراو ، لێوبـەبار، یـەكێك ســەرقاڵو خەفەتبار بێت ، نیگەران‌و دڵتەنگ

شَجِيَّة: سەرقاڵ ، خەفەتبار ، لێوبەبار، خاكەسار

شَـجِيرْ: مــەردوم‌و وشــتری بێگانـــە ، هـاوەڵو بـرادەری بـەدو هیــچ كـارە ، شمشێر ، تیغ

شَـجِيرَة: دەوەن ، دەوەنــــد، دەوون، بنكەدار بەروو یا مازوو كەبڕابێ‌و هــەڵی دابێتەوە

شَـجِيغْ: مێــخ ، ســنگ، پـــەرواز ، پێكۆڕەك ، چیخ ، مێچ ، كەلەمۆك

شَـجِيعْ: ئـازا ، دڵ قــایم ، بــەزات ، دلاوەر، دڵ پڕ

شَجِيعَة: ژنــی دڵ قـایم‌و دلاوەر ، ژنێـك بەزات‌و دلێر بێت

ش ح

شَحَّ الشَّيءُ: كەم بوەوە، كەل بوو

شَحَّ بِالشَّيءِ وَعَلَيهِ: لێی كەم كـردەوە، لێی‌ی گرتەوە، كەمی كردەوە، بەخیلی نوانـد بەرانبـەری ، ئـێرەیی بـردو لێــی گرتەوە

شَـحَّ الْمَــــاءُ وَنَحْــوهُ: كــەم بــوەوەو دەگمەنبوو، نەوازەو كەم بوو، سەخت‌و گرانبوو دەستكەوتنی

شَحْ ـ شُحْ ـ شِحْ: چرووكی ، ڕژدیــی ، ڕەزیلی، پیسكەیی، پووچی

شَـحَّ: كــورت بینــی ، ســووربوون ، تەنگەبەریی لەتێڕوانیندا

شَحَا الرَّجُلُ: زاری كردەوە ، هـەنگاوی دوورو پان‌و بەرینی نا

شَـحَا فِـي الفِتْنَــةِ: تێراماو زیــاتر قوڵبـوەوە تێیـدا ، ڕۆچـوو لەئاشــوب‌و ئاژاوەگێڕیدا

شَـحَا اللِجَـامُ فَـمَ الفَـرَسْ: دەمی ئەسپەكەی ئاوەلاكرد، زاری كردەوە

شَحَا الفَمُ: كردیەوە، ئاوەڵای كرد

شَحَا: فراوانی‌و گوشادی هەموو شتێك، بۆشایی هەموو شتێك

شَحَائِحْ: ئەم وشـەیە بـۆ وشـكە ســاڵ : بێ‌ئـابرویی ، قـات‌و قـڕی : نــەبوونی : ڕۆژگاری پڕ مەینەت‌و نەهات؛ بەكاردێت

شَـحَّاجْ: گوێدرێـژی كێویــی ، كـــەری وەحشی

شَحَّاجْ: هێستر یان قەلەڕەش

شَحَّاحْ: ڕژد ، ئێرەیی بەر، چاوبرسی ، كۆڵ نەدەر

شَحَّاحَ مِنَ الأَرْضِ: ئــەو زەوییــەی ئـاوی لەبـەر نـاڕوات مەگــەر ئاوەكـە خــوڕو بەلێشاو بێت

شَحَّاذْ(مُتَسَوِّل): سوالكەر، دەرۆزەكەر، خــودازۆك، دەركۆدەركــۆ، لەتـــەچن، لەتـــەچین، خووازەڵـــۆك،گــــەدای دەرۆزەكەری

شحاذة: پیشەوکاری سوالکەریی و دەرۆزەیی

شحاط: دوور، دوویر، واژی نێزیکە

شحاطة: سۆل، پاپوچ، کەوشی پەل و سووك، جۆرە پێلاوێکی نەرم و سووکەو لەناو مالا لەپێدەکرێ

شحام: چەوریو بەزو پیو فرۆش، یەکێك بەزو پیوو یان چەوری زۆر دەرخواردی خەلکی بدات

شحب لونه: رەنگی گۆڕا بەهۆی برسێتی یان نەخۆشی یاخود هەر گرفتێکی دیکەوە

شحب جسمه: رەنگی گۆڕاو کزو سیس و لاوازبوو

شحب وجهه: رەنگی پەڕی، رەنگی هەلبزڕکا، زەردهەلگەڕا، تێکچوو گۆڕا

شحت: سوالیکرد، دەستی پانکردەوە، دەرۆزەرییکرد، دەرکۆدەرکۆی کرد

شحث: سوالیکردو زۆر پاڕایەوە لەخەلکی بیدەنێ

شحج البغل أو الغراب: دەنگی لێوەهات و دەنگێکی رەق و زبرو ناخۆش بوو

شحذ السكين ونحوه: تیژیکرد، ساویدا، برەڕی کرد

شحذ الشيء: پاکیکرد، دایمالی، توێکلەکەی لێکردەوە

شحذ في التسول: زۆریکرد، پێی داگرت

شحذ عليه: تورەبوو، خەشم گرتی، رقی هەستا

شحذ الدابة: بەتوندو تیژی بەکێشیکرد، توند لێی خوڕی

شحذ(سن): تیژکردن، دەمەزەردکردن، لەهەساندان

شحذه ببصره: چاوی تێبڕی، چاوی لێ زەق کردەوە

شحر: دەمی کردەوە، زاری کردەوە

شحر: هێس گرتی، هێسی لێنیشت، دوکەلی گرت، رەش بوو

شحر: سێلاو، دەروازەی ئاو، جۆگە، نێوەندی شیوو دۆل

شحر عمان وشحر عمان: کەناروۆخی دەریا لەمابەینی (عومان)و (عەدەن)

شحرة: دەریاچەی تەنگو نابەرین

شحرور: ریشۆلە، هەزار داستان، سێرو، بالندەیەکی رەشی کونجی دندوك باریك و درێژە لەچۆلەکە گەورەترە بەگەلێ جۆر دەخوێنێ

شحط الإناء: پڕیکرد، لێوان لێوی کرد، سەرپڕی کرد

شحط اللبن: ئاوەکەی زۆربوو، ئاوی زیاتربوو، ئاوی پتر بوو

شحط العقرب الرجل: پێوەیدا، گەزتی، ژارەکەی کردە نێو جەستەیەوە

شحط الطائر: ریقنەیکرد، جیقنەیکرد

شحط فلانا: پێشی کەوت، بڕیدایەوە، بەرلەو رۆیی

شحط في المساومة: رۆچوو تێیدا هەتا سنووری ئاسایی بڕی

شحط الناقة: نەخۆشیو دەرد دای لەسینەیو پێشینەك بوو بۆ مردنی

شحط القتيل في الدم: تلایەوە، رۆچوو، گەوزا لە خوێنی خۆیدا

شحط الكرمة وغيرها: لقو پۆپە تەڕەکانی درانە پال ئاسن یان دارێك بۆئەوەی رێك ببێت

شَحَطَ الشَرَابُ: ئاوی تێکەڵکرد هەتا خۆش ببێتو لەگەڵ ویستو حەزی خۆیدا بگونجێت
شَحَطَ ـ شَحطَ الجَمَلُ: سەری بڕی ، خوێنی ڕشت
شَحْطَ ـ مِشْحَط: کۆڵەکەی مێو ، دەستەك، داری دارەڕای سەرکاریتەو سەریانان
شَحطَة: شوێنەواری ڕنینو توێکڵو پێست لێکردنەوە ، نەخۆشیەکە دەدات لەسینەی وشترو دەیکوژێت
شَحْطَة (عودُ الثقَاب): دەنکە شقارتە
شَحْفُ: توێکڵ لێکردنەوە، بەرگ گرتنەوە
شَحَكَ الجَدْيِ: دەمەوانەی کردە دەمی بێچووی ئاژەڵان بۆئەوەی دایکیان نەمژن
شَحَلَ الكَرْم: لقو پۆپەکانی بڕی
شَحَمَ الطَعَام والخُبْز: ڕۆنی تێکردن، چەوری تێکردن
شَحَمَ القَومَ: بەزوپیوی دەرخوارددان ، چەوری دەرخواردان
شَحِمَ ـ شَحَماً: قەڵەوو پڕبوو، تێکسمڕا
شَحِمَ العِنَبُ: وشك بووەوە، ئاوی تیانەماو توێکڵەکەی وشك بوو
شَحِمَ الرُمَانَة: ئەوپەردە ناسکەی بەسەر دەنکەکانەوەیە ڕەقو زبر بوو یان خراپ بوو
شَحُمَ ـ شَحَمَ: بەزو چەوری زۆربوو
شَحِمَ ـ مُشْحِم (كَثِير اللب): دەنك زۆر ، پڕکاکڵە ، کاکڵەدار
شَحْم (دهْن): ڕۆن ، چەوری، ڕوهن ، کەرە، تەواش، ترنگ

شَحَمَت النَاقَة: قەڵەو بوو پاش لاوازی، گۆشتن بوو
شَحْمَة: پارچە ، بەز، پیو ، دوگ ، چەوری
شَحْمَةُ الأذُنْ: نەرمەی گوێچکە ، پەڕەکەی گوێ
شَحْمَةُ الأرْض (كمـا): دومەڵان ، دوومبەڵان، جۆرە قارچکێکی بەهاریی خڕی گەرمیانییە لەزەوی هەڵئەتۆقێ
شَحْمَةُ العَين (مُقْلَتَها): گلێنە ، گلێنەی چاو ، بیلبیلەی، ڕەشکێنەی چاو ، کانی چاف، گلینکە ، گووزەکاچاف، کزن، شتیکی خڕی تویَ تویَیە لەناو کالانەی چاوا کەبیلبیلەی تیایە
شَحَنَ السَفِينَة: پڕیکرد ، لێوان لێویکرد
شَحَنَ الرَجُلَ: دەریکرد، دووری خستەوە، پەراگەندی کرد
شَحَنَ السَفِينَة أوْ السَيَارَة (مَلأهَا): باریکرد، باری لێنا
شَحَنَ البَطَارِيَة: پڕی کردەوە ، بارگەیدا
شَحِنَ عَلَيه: ڕقو کینی هەبوو بەرانبەری ، خەشمو قیندارببوو ڕوویەو
شَحْن: ئەوەی دەنرێتو هەڵدەگیرێت بەئۆتومبیلو شەمەندەفەرو فرۆکەو هەر هۆکارێکی تری گواستنەوە بێت لەشتومەکی جیاوازو فرە چەشن
شَحْنَاء: دوژمنایەتی، کینە، ڕکەبەرایەتی، دژایەتی، دژواریی
شَحْنَة: بار ، بەندەك ، دووتا ، دوولنگەبار، هەرشتێك بەئۆتومبیلو شەمەندەفەرو فرۆکەو هەر هۆکارێکی دیکەی گواستنەوە بگوێزرێتەوە

شحنة كَهْرَبَائِيَة: بارگەی کارەبایی

شَحْنَةُ البَلَد: ئەوانەی دانـراون لەلایـەن پادشـاو فـەرمانڕەواوە بـۆ پاراسـتنی هێمنـیو ئاسایشـی وڵاتو بـەپۆلیس ناسـراون ، ئەسپی دابەستەو خزمـەت پێکراو ، ئەو ئالیکەی ئامـادە دەکرێت بۆ ئاژەڵ بۆ ماوەی شەوو رۆژێك

شَحُو: ناخ ، ناو، ناو ئاخن ، ناوجەرگە

شَحْوَاء: بیرێکی گوشادو دەم فراوان

شَحُوبْ: رەنـگ پـەڕین ، رەنـگ زەردهەڵگەران ، رەنگ سپی بـوون ، رەنگ تێکچوون ، رەنگ بزرکان

شَحْوَة: یـەکجار، هـەنگاو ، شـەقاو ، شـاقاو، هـەنگام ، لـۆق ، ئـەنگاو ، بێنگاف، پێنگاو

شَحُوذ: تیژ ، بڕەڕ

شَحْوَر: باڵندەیەکی دەنگ خۆشە

شَحِيحْ: پـارەپیس ، چـرووك ، رژد ، رەزیل ، پیسکە ، نان کوێـر ، قەمتـەر، پولەکی ، لەڕ ، کەم

شَحِيحَة: وشتری کەم شیر

شَحِيذْ: تیژ ، بڕەڕ ، لەتکەر ، بڕندە

شَحِيطَة: کـبریت، دەنکـە شـقارتە ، شەمچە ، شخارتە، لێخرێنە

شَحِيمْ: قەڵـەو ، چـەور ، پڕپـەز، تێکسمڕاو ، کیپەڵە ، گۆشتن

شَحِيم ـ شَحِيمَة: پـەڕاوی فـەرزکردنی نوێـژی مەسـیحیە مارۆنیەکانـەو ئـەم وشەیەش سریانییە

ش خ

شَخَّ (بَـال): مـیزی کـرد، خـۆی خـاڵی کردەوە

شَـخَّ فـي النَّـوم(غَـطَّ): پرخـانی ، دەنگێکـە لـەکاتی نوسـتنا لـەلووتی یـەکێك کـە لووتـی تەسـك بێـت یـان گۆشـتی زیادە لەگـەروو لووتیـدا بێـت پەیدا دەبێت

شَخَابْ: شـیری دۆشـراو، ئـەو شـیرەی لەگوانی ئاژەڵ دەهێنرێتە دەرەوە

شُخَابْ: شیری تازە، تازە شیر

شَخَبَ اللبَنَ شَخْبَاً: دۆشـی ، شـیری دەرهێنا لەگوانی ئاژەڵەکە

شَخَبَ اللبَنُ: لەبەری رۆیی ، لێی رۆیی

شَـخَبَ أَوْدَاجُ القَتِيـلِ دَمَـاً: رەگو ریشەکانی کوژراوەکە بڕاو خوێنی لەبەر رۆیی

شَخَبْ ـ شُخْبْ: تـەوژمو لێشـاوێکی شیر لەکاتی دۆشیندا

شَخَبْ(دَم): خوێـن ، خـووەن ، خێـن، خوویـن، ون ، هـوون ، شـلەمەنیەکی سوورە لەناو دەمارو رەگـی گیانداراندا دێتو دەچێ

شَخْبَة: یەکجار گـوان دۆشـین ، جـارێك شیر دەرهێنان

شَـخُتَ ـ شَـخْتَاً: بـاریکو جوانکیلـە ، کەسێك باریك بێ بـەهۆی رێكو جوانـی ئەندامـەکانی نـەوەك لاوازیو سـیس بوونی

شَخْت ـ شَخِت: ئـەندام بـاریك ، قەڵـەم رێكو جوان ، باریکەلەی جوانکیلە

شَخْتُور ـ شَخْتُورَة: کەشتیەکی پچکۆلە ، گچکە کەشتی

شَخَرَ: پرخـەی هـات ، پرخـە پرخـی لێوەهات

شَخَرَ الفَرَسُ أَوْ الحِمَارُ: پرمانی ، مرخانی
شَخَرَ مِنَ الشَبَاب: سەرەتای لاویی ، تافی جەحێلی ، هەرزەکاریی
شَخَرَ مِنَ الرَحْلِ: مابەینی پێش‌و دواوە
شَخْشَخَةٌ: تەق‌و هوڕ، تەقە تەق ، ورشە، خشە خش ، خشە، دەنگ‌و جیڕەی کاغەزو هەرشتێکی دیکە
شَخَصَ الشَيءُ: بەرزبوەوە، هەڵسا دەرکەوت ، ئاشکرابوو ، لەدوورەوە دەرکەوت
شَخَصَ النَجْمُ: دەرکەوت ، هەڵهات ، بەدەرکەوت، دیاریدا، هاتە بەرچاو
شَخَصَ السَهْمُ: لەنیشانەکەی خۆی دەرچوو، ترازا لەرووی سەریەوە
شَخَصَ مِنْ بَلَدِهِ وَعَنْهُ: لەولاتی خۆی چوە دەرەوە، بەجێی هێشت
شَخَصَ إلَيهِ: گەڕایەوە بۆی ، رووی تێکردەوە ، پێی شادبوەوە
شَخَصَ أَمَامَهُ: خۆی نواند، خۆی دەرخست، خۆی خستە ڕوو
شَخَصَ بَصَرَهُ وَبِبَصَرِهِ: چاوی هەڵهێنا ، چاوی کردەوە، چاوی هەڵبڕی
شَخَصَ بِبَصَرِهِ إلَى: چاوی تێبڕی، سەرنجی دایە، ئەبڵەق بوو، دییەی لێ نەتروکاند
شَخَصَ بِهِ: باروحاڵێك رووی تێکرد لێی بێزارو نیگەران بوو، ئەوەی رووی تێکرد بێزارو دڵتەنگی کرد
شَخُصَ ـ شَخَاصَةً: قەڵەوبوو،گۆشتی گرت ، جەستەی گەورەو زلە بوو
شَخَّصَ الشَيءَ: دیاریکرد، دەستنیشانیکرد، ئاماژەی بۆ کرد، دەستی خستە سەر ، ناساندی‌و لەوانی تری جیاکردەوە

شَخَّصَ الدَاءَ: نەخۆشی‌و دەردەکەی دەستنیشان کرد، دیاریکرد
شَخَّصَ المُشْكِلَةَ: تەنگ‌و چەڵەمەکەی دیاریکرد، ئاقارو تەنگەشەکەی دەستنیشان کرد
شَخَّصَ الرِوَايَةَ: چیرۆکەکەی نواند، تەمسیلی کرد، پیشانیدا
شَخْصٌ: مرۆڤ ، زەلام ، مەردوم ، هەر جەستەو پێکهاتەیەك بەرزو دیاربێت‌و زیاتر بۆ مرۆڤ بەکاردێت‌و لای فەیلەسوفەکانیش بریتیە لەو خودە بێدارەی ئاگایی بەسەر جەستەی سەربەخۆی ویستخوازیدا هەیە
شَخْصٌ أَخْلَاقِيٌّ: بەو مرۆڤە دەگوترێت کەوا خاوەن سیفەت‌و تایبەتمەندی وەهابێت بتوانێت هاوبەشی عەقڵی‌و رەوشتی لەکۆمەڵدا بکات
شَخْصٌ أَوَّلٌ: یەکەم کەس ، وتیار، قسەکەر، بێژەر
شَخْصٌ مَعْنَوِيٌّ: کەسی دەستکردو خەیاڵی ، ئەفسانەو خەیاڵکرد
شَخْصِيٌّ: کەسی ، خۆی
شَخْصِيَّةٌ (ذَاتِيَّةٌ): کەسایەتی ، خۆیەتی، خودی ، کەسانی
شَخْصِيَّةٌ حَقِيقِيَّةٌ: کەسایەتیەکی راستەقینە، کەسەکە هەر خۆی بێت
شَخْصِيَّةٌ بَارِزَةٌ (ذو شأن): کەسێکی دیارو بەرچاو، یەکێك ناودارو خاوەن کەسایەتیەکی بەناوبانگ بێت
شَخِيبٌ: دەمارە خوێنبەری گەردن کەوا خوێنی تیا گوزەر دەکات
شَخِيرٌ: پرخە ، پرخاندن ، پرخەپرخ، مرخە ، خپە، خرخر، دەنگێکە لەدەم‌و لووتی مرۆڤی نوستوو دێتە دەرەوە

شخير: مرخن ، يەكێك لەكاتی خەوو نوستندا پرخە پرخی لیّ بەرز ببێتەوە

ش د

شدّ الشيء: پتەو مەحكەمی كرد ، سەقامو تۆكمەی كرد، سەنگداری كرد، بەكێشی كرد، جەڕاندی

شدّ فُلاَن شدّاً: رایكرد، غاریكرد، هەڵهات

شدّ النَّهار: بەرزبوەوە، بڵند بوەوە

شدّ عَلَيه فِي الحَرْب: بەتوندی هەڵمەتو هێرشی بۆ برد

شدّ عَلَى قَلْبه: مۆری كرد، دایخست

شدّ عَضُدَهُ وَشَدّ عَلَى يَدَه: بەهێزیكردو پشتگیری بۆ نواند

شدّ العُقْدَة: توندو تۆكمەی كرد، بەهێزو سەقامگیری كرد

شدّ رِحَالَهُ:خۆی ئامادەكرد بۆ سەفەر، ئامادەبوو بۆ گەشتو گەڕان

شدّ مِئْزَرَهُ: كۆشاو ماندوبوو لەكارو فرماندا

شدّ الحَبْلَ وَنَحْوَه: بەكێشیكردو بۆی شلكرد، توند دەستی پێوەگرتو شۆڕی كردەوە

شدّ عَلَى (ضَغَطَ): پەستاوتی ، دەستی پیانا

شدّ ـ شدّةً: بەهێزبوو، پتەوبوو، قایمبوو، جێگەی متمانەو باوەڕپوو

شدّ: بەستن ، بەستنەوە، شەتەكدان ، راكێشان ، جەڕاندن

شدَا : لەبەرخۆیەوە گۆرانی گوت

شدَا الرَّجُل: شیعرو هۆنراوەیەكی خوێندەوەو دەنگی درێژكردەوە وەك گۆرانی لێدەرچوو

شدَا الإبِلُ: گۆرانیو سرودی بۆ وتو لێی خوڕی

شدَا الشِّعْر: بەگۆرانیو ئاوازەوە گوتی

شدَا مِنَ العِلم شَيئاً: هەندێك لەزانیاری فێربوو، ئاشنابوو، بردی

شدَا ـ شَدْوَه: وەك ئەوی كرد، هاوتای ئەو بوو

شدَا الطَّائر: جریوانی، خوێندنی ، گارانی، قیڕانی ، دەنگی لێوەهات

شدْو: خوێندن ، گۆرانی، ئاواز، جریوە، كەمێك لەزۆرێكی بێشومار

شدَاقِمْ: یەكێك لاشەویلگەكانی بەرینو فروان بێت ، شێر

شدَاة: سەرسامی ، سەراسیمەیی، واقوڕمان، حەپەسان

شدَّة: هێز ،زەبر ، توانا، گەرمە ، گوڕ، گوڕم ، تاو، تین ، توندو تیژی ، زەبرو زەنگ، دڵڕەقی ، زبری ، رەقی توندی،گرفتاریو تەنگ دەستی ، تەنگو چەڵەمە ، تەنگانە، ناڕەحەتی، كەمدەستی ، گەدایی

شدَّة العَيش: گرانیو نەبوونی، بژێویو گوزەران سەختی

شدَّة البَرْد: سەرمای بێشومار، تەشقی سەرما

شدَّة الحَرّ: ئەوپەڕی گەرما ، قرچەی گەرما ، قرچە قرچی گەرما

شدّة: زمان گرتن ، لاڵەپەتیی ، زمان پیسی، راكێشانێك، پێچراو، دەسك، گورزە

شدَخَ ـ شدْخاً: بەویستی خۆی لایدا

شدَخَ الرَّأسَ: سەری شكاند، قرنجانی

شَدَخَ الرَّجُل: گەردنی شکاند، ملی جەڕاندو شکاند

شَدَخَ: شکاندن، قرنجاندن، خوێن لێهێنان، بریندارکردن، زامدارکردن

شَدْخَةٌ: شکاندنێك، گیایەکی نەرمو شلو ناسکە

شَدَّدَ الأمر: گرنگی پێدا ، بەهەندو گرنگی گرت ، بایەخداربوو لای ، ویستی وابوو هەر ببێ

شَدَّدَ الشَّيء(قَوَاهُ): توندیکرد، قایمی کرد، جەڕانی، چەسپاوو پتەویی کرد

شَدَّدَ عَلَى: سوربوو لەسەر ، دوبارەی کردەوە، تەنگی پێ هەڵچنی

شَدَّدَ فِي كَذَا: سوربوو لەسەر ، پێی داگرت لەسەر ، قاچی دابەزەوییدا بۆ...

شَدَّدَ الضَرْبَ: توند لێیدا، پتر لێیدا

شَدَّدَ الحَرفَ: وشەکەی گرانکرد، وەهای لێکرد بەگران لەزار بێتە دەرەوە

شَدِقَ ـ شَدْقَاً: لاشەویلگەکانی فراوانو گوشاد بوون ، دەمی پانکردەوەو بۆشایی کەوتە نێو لاشەویلگەو ددانەکانی، رومەتی گوپن بوو، رووەمەتی پەلوکراوەبوو

شِدقٌ ـ شُدْقٌ: ناو رووەمەت ، ناو گوپ ، شەویلگ

شِدقُ الوَادِيّ: کەناری چەم ، شانی چەم ، لای چەم

شَدْقَاء: ژنی رەوانبێژی بەدەمو پل

شَدَنَ الظَبيُ: بەهێزو پتەو بوو پێویستی بە دایکی نەما

شَذْنٌ: درەختێکە گوڵەکانی وەك گوڵە یاسەمین وایە

شَدَهَ الرَأسَ: شکاندی ، بریندارى کرد، قرنجانی

شَدَهُ الرَجُل: سەرسامیکرد، واقی ورماند، تووشی سەراسیمەی کرد، بێخودی کرد

شُدِهَ: سەرسام بوو، تووشی سەراسیمە هات ، واقی ورما، بێخود بوو

شَدَهٌ ـ شُدَهٌ ـ شُدْهٌ ـ شُدَاهٌ: بێهۆشی ، سەراسیمەبوون، بێخودیی، گێژی، سەرگەرمی، واق ورماویی

شَذْيَاق: لای مەسیحیەکان بەیەکێك دەگوترێ یەك پلە لەخوار قەشەوە بێت

شَدِيدٌ: بەهێز ، بەزەبر ، بەتین ، تیژ ، توند، دڵرەق ، وشك ، سەخت ، بەتوانا، دلاوەر، پتەو، تۆکمە

شَدِيدُ البَأس: ئازا ، بەجەرگ، جەربەزە، نەبەرد، دلێر ، چاوقایم

شَدِيدُ الشَكِيمَة: لاسار ، قیرسیچمە ، کەللەرەق، چەقاوەسوو، هاروهاج، برزوو

شَدِيدُ الوَطأة: دڵرەق ، بێبەزەیی، بێسۆز، دوور لەبەزەیی، بێهەست ، کەم رەحم

شَدِيقٌ: هەردوو لاشەویلگە، جووتەکەناری گوپ

ش ذ

شَذَّ عَنْ الجمهُور أو الجَمَاعَة: بەتەنیا خۆی رای وەهابوو بەدەر لەگەڵ زانایانو کۆمەڵی موسوڵمان

شَذَّ القَول: پێچەوانەی بنەماو رێساکانی گوت

شَذَّ الكَلاَمُ: گوتەیەکی شازو جیاوازو بەدەر لەڕێسای گوت

شَذَّ عَنِ الأُصُولِ: ناوازەیی کرد، لەئاسایی لایدا ، لەرێ لایدا، پێچەوانەی بنەماکان بوو

شَذَّ ـ شُذُوذ: ناوازەیی ، نائاسایی ، ناتەبایی

شَذَا: بۆنی خۆشی لەخۆیدا

شَذَا المِسْك: بۆنەکەی بەهێزبوو بلاوبوەوە

شَذَا فُلاَن: بۆنی میسکی دا لەخۆی

شَذَا: بەهێزی بۆنکردن، داری گچەکەی بۆنداری شکاند بۆنەوەی بۆنی خۆی پێخۆش بکات ، خراپەو ئازار پێگەیاندن ، بۆنو بەرامە میسك

شَذَاة: پاشماوەی هێزو توندوتیژی

شَذَاذ: هەندێكو کەم لەمەردوم

شَذَّان ـ شُذَّان: ئەو وردە زیخانەی پەرشو بلاو بونەتەوە

شُذَّان النَّاس: جیاوازو پەراگەندەی خەڵکی ، تاكو تەرایان

شَذَّبَ اللحَاء: پاکی کرد، توێکڵی لێکردەوە

شَذَّبَ الشَّيء: لەت لەتیکرد، پارچە پارچەی کرد

شَذَّبَ الشَّجَر: لقو پۆپەکانی کەوتن .

شَذَّبَ المَالَ: کەرتو پەرتیکرد، لەتو پەتی کرد

شَذَب: لقو پۆپی بڕاوی دار، توێکڵ، شتو مەکی ناوماڵ، پاشماوەی گژوگیای خوراو

شَذَّرَ النَّظْمَ: جیای کردەوە بە مورو

شَذَّرَ بِفُلاَن: قسەی پێگوت ، سوکایەتی پێکرد، دژ بەو گوتی ، هەڕەشەی لێکرد

شَذَّرَ الشَّيء: تێی هەڵکێشا ، تێ‌هەڵکێشی کرد

شَذَّرَ العِقْدَ وَغَيرَهُ: ماوەی نێوان دەنکەکانی ملوانکەکەی بەمورو یان دەنکە ئاڵتوونو ...پڕکردەوە

شَذَر ـ شَذْرَة: مرواری ، مورو، مورووی بەنرخ ، مراری ، مەرواری

شَذَر مَذَر: پەرتو جیاوازبوونو هەریەك ڕێبازو بۆچونێکی هەڵبژارد

شَذْرَة: یەك دەنك مرواری، پارچە مرواریەك

شَذْو: بۆنی عەتر ، بۆنی میسك ، بۆنی خۆشو گولاو

شُذُوذ: نەناسراو ، ناباوی، ناوازەیی، لارو لەوێری، دەرچوون لەیاساو ڕێسای پەیڕەوکراو

ش ر

شَرَّ(كَانَ شِرِيراً): شەڕی لێباری ، شەڕ فرۆش بوو، پیاو خراپ بوو، شەڕی بەرپاکرد

شَرَّ اللحْم أوْ الثَّوب: گۆشت یان جلو بەرگی خستە بەرتیشکی خۆر هەتا وشك ببێتەوە

شَرَّ فُلاَنًا: گاڵتەی پێکرد، سووکایەتی پێکردو پێی رابوارد

شَرَّ المَاء: تنۆك تنۆك تکانی ، چکانی ، دایکرد

شَرّ: خراپە، بەدی ، بێ‌حەیایی ، زیان، تاوان، گۆتاوەڕۆ ، کرداری گوفتاری ناپەسەند، واژی چاکەیە

شَـرَ(مكـــروه): نەویســـتراو ، بـــەد ، بەرپەرچ دراو

شَرَى الشَّيء شِـرَاءً: كـڕی، فرۆشـتی (لەوشە دژە یەكەكانە)

شَرَى الثَّوب أَوْ اللحـم: خسـتیە بـەر تیشـكی خـۆر ، هـەڵی خسـت لەبـەر خۆردا

شَرَى بِنَفسه عَنْ قَومه: خۆی بـەرگری و جـەنگی بۆ كـردن ، هاتـە مـەیدان لای فـەرمانڕەواو لـەبری گەلەكـەی قسـەو گفتوگۆی كرد

شَرَى: زیپكەو برینێكە بەسەر پێستەوە دروست دەبێـتو خورانیكـی تونـدی لێدەكەوێتەوە

شَرَى: فرۆشـتنو كڕیـن (لەوشـە دژە یەكەكانە)

شَرَاب: خواردنەوە، خۆشاو ، شەربەت، نۆشـــان، نۆشـــین، قـــەخووارن، بۆشـــلەمەنی بـــەكاردەبرێ وەكـــو شەربەتو چاو ئاوو...

شَــرَّاب: زۆر خـــۆرەوە، یـــەكێك زۆر بخواتەوە

شَرَابَة: ریشوە ، ریشوو، مەنگوڵە، ئەو ریشوەیەی بەسـەری تەربوشـەوە شۆڕ دەبێتو دێتە خوارەوە

شَــرَار: وردە پارچـــە لەپێكهاتەیـــەك دەبێتـەوەو ئـاگری تێبـەردەبێت، ئـــەو تیشـكەی لـەخاڵی بوونـەوەی بارگـەی كارەبایی دەكەوێتەوە

شَـرَارَة: پریشـك ، پزیسـك، پزووسـك، پرشنگ، پریشك

شَرَاس: سرێش ، ئەسرێك ، ئەسترێك، شتێكی لینجـی كەشـدارە ئەهاڕێتـەوەو بەئاو دەگیرێتەوە بۆ بەیەكەوە لكاندنی كاغەزو هێندێ شتیتر

شَرَاشِب: ریشـوە ، ریشـوو، شـاجلغ، گزوگوڵنك، گێلگێلە، پلپلە

شَرَاشِر: قورسایی، گرانبەها، بەكێش

شَرَاشِرُ الذِّئب: ئەملاولاكـەیو ئـەوەی لێی دەبێتەوە

شَـرَاع: چارۆكـە ، بایـەوان، چـــارك، شاڵینە، كەشتی بایی، گەردنی وشتر

شَرَّاع: فرۆشیاری كەتانی باشو چاك

شَـــرَاعَة: ئازایـــەتی، نەبـــەردی، لێهاتوویی، دلێری ، جوامێری

شِرَاك: قەیتانی پێڵاو، پارچە گیایـەكی سەوزی جیا

شِرَان: جانەوەرێكە ، دەعبایەكە

شَرَانقُ الحَيَّة: كاژی مار ، كاژ ، توێژی مار

شَرَاهَة: برسـێتی ، حـــەزو ئـارەزووی خواردن، گەدە خاڵی بوون

شَرِبَ المَاء: ئاوەكەی خواردەوە، نۆشی كرد، هەڵی قوراند

شَرِبَ الدُّخَانَ: جگەرەی كێشا، كێشای، خواردی

شَرِبَ الكَلاَم: تێگەیی ، حاڵی بوو

شَرِبَ: ئاویدا، دەرخواردیدا

شَرِبَ القِربَةَ: قوبو ئـاوی تێكرد هـەتا تامی خۆش ببێت

شَرِبَ قَصبُ الزَّرْعَ: ئاوی تێدابوو

شُرْب: خواردنەوە، نۆشن، نۆش كردن، هەڵقوڕاندن ، مژین

شَرْب: جۆرە روەكێك یان گیایەكە

شَرْبَة: قوم ، قیپ ، قڕ، مـژ، ئـەوەنـدە ئاو یاشلەمەنیەكە لەزار بكرێ بۆ جـارە قوتدانێك

شرْبَة: سووراییِ دەمووچاو، ئەندازەی ئاودێرییەك بۆ زەوی
شرْبش: ریشەو تاڵی جلو بەرگ
شـرْبِین: دارئـۆرز، دارێكـە باشـترین جۆری قەترانی لێدەردەهێنریَ
شرَّة: ژنی شەڕانیو بەد
شِرَّة: تورەیـی ، توندوتیـژی، چوستو چالاكی، چابوكی ، ریسوایی، سوربوون
شِرَّةُ الشَّبَاب: چوستو چالاكی لاوێتی، هەرەتی لاوێتی
شرِثَ الرَّجُـل: بـەری دەسـتی قلّیشا ، رەق بوو
شَرَثٌ: قلّیشاوی ، قەڵشان ، قەڵشاندن، ترەكیایی، قەڵشتن
شَـرْث ـ شَـرْثَة: كۆنـە ، شـتومەكی كۆنەو بیَ كەڵك
شرِثٌ: تیغو شمشێری تیژو بڕەڕ
شَـرَجَ الشَّــيْء: كــۆی كــردەوە، گردیكردەوە، جەمیكرد، خستیە پـالّ یەك
شَـرَجَ الشَّـرَابَ بِالْمَـاء: تێكـەڵیكرد، ئاوێتەی كرد
شرَّجَ الحِجَارَة: خستیە پالّیەكو سافو لووسی كرد
شرَّجَ الخَرِيطَة: لوولیكردو بەستی
شرَّجَ الثَّوب: بەتەقەڵی زل زل دوریـی ، درومـانێكی شـاشو تەقـەڵ لـەدووری یەكی تێدا كرد
شرَّجَ اللحْم: گۆشتو پیو یـان چەوری بەیەكەوە تێكەڵ كرد
شَــرْجٌ: ئــاوەڕۆو جۆگەلەیـــەك لەقەڵبەزەوە ئاوبهێنێت بۆ پێدەشتو نێو دۆڵ، جیاوازیی، فرەڕایی

شرَجٌ: گریَ قولّفە
شَــرَجُ الــوَادِي: ئــاوەڕۆ ، دەروازە، شـوێنی بـەفراوانو گوشـاد ، دەرچـەی دەشت
شرْج: كۆم ، پندۆك ، دەرچەی مرۆڤ، ئەندامی شەرمی مرۆڤ ، لەت ، كەرت، بەش ، جۆر ، هاو ، وەكو
شرَحَ اللحْمَ شَـرْحاً: تـویَ تـویَی كـرد، پارەپارەیكرد ، لەتیكرد
شرَحَ الكَلَام: تێی گـەیاند، حـاڵی كـرد، بردیە مێشكو بیروهۆشیەوە
شرَحَ صَدْرَهُ للشَّيء وَبِالشَّــيْء: پێـی دڵشـادبوو، دڵـی پێـی كرایـــەوە ، گەشكەداربوو، پێخۆشحاڵبوو
شَــرَحَ المَسْـأَلَة: نــهێنیو لایەنـــە نادیارەكانی ئاشكراكرد، تیشكی خستە سەر، نهێنیەكانی بەدەرخست
شرَحَ الشَّيء: تویَی كردەوە، دایهێنا، بەدرێژی بڕی، رایخستو گوشادی كرد
شرَحَ صَدْرَهُ بِالأَمْر: خۆشەویسـتی كـرد لەلای ، بردیـە دڵیـەوە، شـیرینی كـرد، ترشو خویَی پێوەكرد لای
شرَحَ إِلَى الشَّيء: ئـارەزووی خـۆی بـۆ دەربڕی ، خوازیاربوونی بۆ خستە روو
شـرَّحَ الشَّيء: بڕیو لەیـەكی دابـڕی، كردیەوەو هەڵیدڕیو دەریخست
شـرَّحَ لِغَـرَضٍ طِبِّـي: هـەڵی دڕی بـۆ مەبەستی زانینو دەرخستن
شـرَّحَ الجُثَّة: لاشـەكەی هـەڵدڕی بـۆ زانینی هۆی مردنی
شَـرْح: راڤـەكردن ، راڤـە، لێكۆڵینـەوە، لێكدانـــەوە، باســـكردن، لێـــدوان، خستنەڕوو، قسەكردن لەسەر

شَرْحَة: تـويٚ، پارچـەی درێـژ ، پارچـە لەسەر پارچە
شَرَخَ الصَّبِـيُّ: گــەورەبوو، هــەڵچوو، پێگەیی
شَرْخٌ: بنـەڕەت ، بنەچــە، ســەرەتا ، ســـەرەتاو تـــافی لاوی ، ســـەرەتای هەركارێك ، هەڕەت ، تاف ، ئەوەڵ
شَرْخُ الصِبَـاء أوْ الشَبَاب: هـەڕەت یـا تافی لاوی ، سەرەتای گەنجێتی
شَرْخٌ: شــكاویی ، قڵیـش ، درز، وەك یـەك ، هاوچەشـن‌و جۆر ، هاوشــێوەو رەنگ
شَرَدَ(نَفَـرَ وَهَـرَبَ): هەڵهات ، رایكرد، دووركەوتــەوە، قووچـانی، تـــەرەبوو، دەرچوو، ترازا
شَرَدَ عَلَى اللهِ: لەگوێڕایەڵی پــەروەدگار دەرچوو، یاخی بوو، سەرپێچی كرد
شَـرَدَ عَـنِ الطَرِيـقِ: لایـدا ، تــرازا ، دووركەوتەوە، پەڕاگەندەبوو
شَرَدَ البَعِيرُ: بەلەسە بوو، یـاخی بـوو ، هەڵی تیزان
شَـرَّدَ ـ تَشْرِيدَاً: دەربـەدەری كــردن ، رایگوێزان، ئەملاولای پێكردن
شَرَّدَ شَمْلَهُم: دەستـەو كۆمـەڵو تـاقمی پەڕاگەندەو پەرتەوازە كردن
شَرَّدَ بِفُلان: ناتەواویو كەم‌و كوریەكانی بەخەڵكا راگەیاندن، عــەیب‌و عارەكـانی بلاوكردەوە
شَرْدٌ: بای گەرم ، ژارە با
شَــرَّذَ(فَـــرَّقَ): بـــلاوی كـــردەوە، پەرتـــەوازەی كـــرد، كـــەرت‌و پــــەرت‌و جیاجیای كرد

شَـرذِمَةٌ(جَمَاعَـة قَلِيلَـة): دەســـتەو كۆمەڵێكی كەم ، كەرت‌و بەشێك لەهــەر شتێك
شَرَّرَ اللحْمَ أو الثَـوبَ: گۆشـت‌و جـل‌و بـەرگی خسـتە بـەر تیشـكی خـۆر بۆئەوەی وشك ببێتەوە
شَرَّرَ وَاشْـرَ فُلانَـاً: نـاوی زڕان ، قسـەی شوێنخست ، شكانی، بەسووك‌و نـزم ناساندی لەنێو خەڵكیدا
شَرَرٌ: ئـەوەی لـەئاگر بەرزدەبێتــەوە ، بڵێسە ، تاو ، تین ، گڕوبڵێسەی ئاگر
شَــرَرٌ: شــەڕ ، خراپـــە ، رەقــــی ، توندوتیژی، توندو رەقی
شَــرَزَهُ: ســـزای‌دا، ئەشـــكەنجەی‌دا، جنێـوی پێـدا، شـەتەك‌و توندی‌كــرد ئەوجا هەردوولاكەی بەست بەیەكەوە
شَرَسَ الجِلْدَ: چەوری كرد، هەنوی‌كرد، شێلای
شَرَسَ صَاحِبَـهُ: بـەرەی‌كرد بـە قسـەی رەق‌و تیژو زبر
شَرَسَ الدَّابَّةَ: بەرەی كردو رێشمەكەی گرتبوو
شَرِسَ ـ شَرَسٌ: وردە درك ، گەنە درك
شَرِسٌ: دڕ ، دڕندە، بەزیان ، زیانەخرۆ، بەدخوو، چاوشـۆڕ، بـەدرەفتار، یـەكێك كـرداری نـاقۆلاو نابـەجێ بەئـــەنجام بگەیەنێت
شَرْسَاء: هەوری سپی ناسك‌و تەنك
شُرْسُوف(طَـرَفُ الضِلْـع): كڕكڕاگـەی پەراسوو، بەرەپەراسوو
شَرَّشَ: رەگـی داكوتـا ، رەگــی كــرد، ریشەی كرد، بنچ‌و بناوانی نا

شِـرْش: رەگ، ریشــە ، رەك ، رەـــ ، رەھـ، دەمــار ، ریشــەو دەمـاری دارو گژوگیا ، رەتەوە، بنەچەکە، رەچەڵەك، تروومِ
شِرْش اللبَن: دۆوك ، سزك ، دۆك ، دۆ، چلكو کەفو کوڵی کەرەی گەرمکراوە
شَرْشَرَ الشَيء: پچڕانی لەتو پەتیکرد، گازی لێگرت
شَرْشَرَ السكين: تیژیکرد، ساویدا
شَرْشَـرَ المَاشِـيَة النَبَــات: ئاژەڵەکــە روەکەکەی خوارد
شَرْشَرَ المَاء: تنۆك تنۆك هاتە خوارەوە، چەکیەوە
شُرْشُرَة: بەشو پارچەیــەك لەهــەموو شتێك ، گیایەکە
شُرْشُف: چەرچەف ، بەرگەدۆشــەك ، بەرگە سەرین
شُرْشُـور: پەلــەوەرێکی پچووکــە وەك چۆلەکە وایە
شَرَطَ: مەرجی کرد ، مەرجی دانا
شَـرَطَ عَلَيـه فِـي بَيـعٍ وَنَحْـوَه: مــەرجی خستە ئەستۆی ، مەرجی بۆ دانا
شَرَطَ الجِلد: روشانی ، برینداری کرد
شَـرَطَ عَلَيـه أمـراً: خستیە ئەسـتۆی ، بەمەرجی گرت لەسەری
شَرَطَ لَهُ أمْراً: پابەندی کرد، بەستیەوە
شَـرِطَ ـ شَــرْطاً: کەوتــە بــارودۆخێکی مەزنەوە
شَرَّطَ الجِلدَ: روشاندی ، برینداری کرد
شَرَّطَ الشَيء: شەکەتیداو بەستیەوە
شَـرْط: مــەرج ، گــرەو گــرۆ ، برِیــارو پــەیمان بەســتنی دووکــەس یــان دوو دەستەیە لەســەر شتێك کەهــەر لایــەك بــەجۆرێك قســەی لیٚ بکــات ، شــەرتو پەیمان

شَرْط(عِنْدَ الفُقَهَاء): مەرج لای زانایان بریتیــە لــەوەی ئــەو مەســەلەیەی دەیهێننەوە مەیسەر نابێت بەو مەرجە نــەبێت بــەڵام مەرجەکــە لــەکرۆکی راستەقینەی ئەو باسە خۆیدا نییە
شَـرْط (عِنْـدَ النُحَــاة): مــەرج لای رێزمانەوانــەکان بریتیــە لــە رێکخســتنی شتێك لەســەر شتێکی دیکــە بــەهۆی ئامرازێکەوە
شَـرَط: نیشــانە ، هێمــا ، ســەرەتای هەرشــتێك ، وردەی پــارەو پــوول ، ئاوەرۆی پچووك
شُـرْطَة: پۆلیــس ، پۆلیســی فریــا ، داروغە ، بەوانە دەگوترێت پارێزگاری دەکەن لەئاسایشی وڵات
شُرْطِي: پۆلیس ، پاسەوان، پارێزگــار، یەکێك پیشــەی پاسەوانیو پارێزگاری لەئاسایشو هێمنی بێت
شَــرطِي(إشْــتِرَاطِي): مــەرجاوی، مەرجدار
شَرَعَ: داینا ، یاسای دانــا، دەســتووری دانا ، دەستی پێکرد، دەست بەکاربوو
شَـرَعَ شَـرْعاً للقَـوم: رێو رەسمــەکانی شەرعی بۆ تۆمارکردن، خاڵبــەندی کرد بۆیان
شَــرَعَ لَــهُم الطَرِيــق:رێگــەی بــۆ دیــــاریکردن، رێبــــازی بــــۆ دەستنیشــانکردن ، رێی بــۆ ئاســان کردن
شَــرَعَ الرُّجُــل: راســتو دروســتی دەرخستو ناحەقیشی دامرکانەوە
شَرَعَ البَيـتُ: بــەدەروازەو دەرچەکــەیدا تێپەری

شَــرَعَ الشَــيء: زۆر بــەرزی کــردەوە، یەکجار بەرزی کردەوە، هەڵی بڕی

شَرَعَ الحَبْلَ(شَدَّهُ): رای کێشا ، قـایمی کرد ، جەڕانی

شَرَعَ الوَارِدُ: ئاوەکەی خستەسەر زاری، بەدەم گرتی، هەردوو چنگی پڕ کردو دەمی بۆ برد

شَرَعَ المَنْزِلُ: لەرێگەکەی نزیك بووەوە، لێی نزیك بوەوە

شَـرَعَ فُلَانَ بِفِعْلِ كَذَا: دەسـتی کـرد بەئەنجامدانی کارەکەی

شَرَعَ المَاشِيَةَ: ئاژەڵەکانی بردەسەر ئاو، بردنی بۆ ئاودان

شَــرَعَ الرِمَــاحَ: ئاراســتەی کــرد، رووبەرووی کرد

شَرَعَ فُلَانٌ عَلَيْنَا: لێی نزیك کردینەوە

شَرَعَ يَضْرِبُ: شـانی کـرد بــە لێدانـا، دەستی کرد بەلێدان

شَرَّعَ وَأَشْرَعَ الطَرِيقَ: روونـی کـردەوە، ئاشکرایکرد،دیاریکرد،دەستنیشانیکرد

شَرَّعَ السَـفِينَةَ: چارۆکـەی بـۆ دانـا، چارۆکەی بۆ دروستکرد

شَرْعٌ: دەسـتوورو فـەرمانی خوداوەنـد، ئـەو یاساو رێسایەی پـەروەردگار بـۆ بەندەکانی داناوە

شَرْعٌ: هاوتـا ، هاوسـەنگ، وەکیـەك ، چوون یەك

شَرْعٌ: هاوشێوە، هاوڕەنگ، هاوچەشن، لەیەکچوو

شَرْعَة ـ شِـرْعَة: کۆڵەکـە ، سـتوون، هەستوون، ئەسـتووندە، پـاژەری سـەر دوو فلیقانە

شَرَعَة: کەشتی

شِـرْعَة: شــەریعەت ، یاســای پەروەردگار، رێگـەی راسـتو دروست، تۆرێکــە قــەتیێی پــێ راودەکــرێ، هاوچەشنو شێوە

شَرَفَ الحَـائِطَ: پەنجەرەی بـۆ دانـا، پەنجەرەی تێخست

شَرُفَ: پلەوپایە بـەرزبوو، شـکۆمەندو بـالآبوو، بـەڕێزو شکۆمەندبوو، خـاوەن ئـابڕوبوو، بەشـەرەف بـوو، خـاوەن ناموس بوو

شَـرَّفَ فُلَانَـاً(رَفَـعَ مَقَامَـهُ): بـەرزی کردەوە، شکۆی پێدا ، گـەورەی کرد، پایەو شکۆی دایە

شَرَّفَ البِنَاءَ: پەنجەرەی بۆ دانا

شَرُفَ(إِرْتَفَعَ): گـەورەبوو، بـەرزبوەوە، ناوبـانگی پـەیداکرد، بـوو بـــەخاوەن شکۆو پایە

شَرَفٌ: گەورەیی ، پایەبـەرزی، شـکۆ ، ئابڕوو، شــەرەف، نـاموس، خانـەدانی، شانازی، رەچەڵەك پاکی

شُرَفَاءُ: لانەی پەنجەرەدار

شَرُفَتِ الدَابَّةُ: پیر بوو، چوە ساڵەوە

شُــرْفَة: تــەلار ، پێــش هـــەیوان ، شانشین، بەلەکۆن

شُـرْفَة مِـنَ المَــالِ: باشــترین مــاڵ ، چاکترین ماڵ

شُـرْفَة: رەچەڵـەكو بنەچــەی مــەردوم لەباوانەوە

شَـرُفَهُ ـ شَـرَفَاً: لەشـەرەفـو رێزداریـدا زاڵبوو بەسەریا

شَــرَّفَهُ: شکۆمــەندی کــرد، کــردی بەرێزدارو شەریف

شرَقَ: هەڵهات ، دەرکەوت، شەوقى دايەوە ، ڕووناکی کردەوە
شرَقَ النَّخْلُ: پێگەیی ، هاتەبەر، پێگەیشت ، وەبەرهات
شرِقَ المَكَانُ: خۆى تيا هەڵهات ، خۆرى لێهەڵهات
شرِقَ الشَّيءُ: تێکەڵبوو، لەيەك ئالاَ
شرِقَ لَوْنُهُ: ڕەنگی سوورهەڵگەڕا ، سووربوو
شرِقَ وَجْهُهُ: ڕەنگی سوور هەڵگەڕا لەشەرما
شرِقَ الدَّمُ بِجَسَدِهِ: دەرکەوت يان خوێنی لێهات بەلاَم لەبەرى نەڕۆيشت
شرِقَ فُلاَنٌ بِالمَاءِ: ئاو لەبينی گيرا ، لەقورگی گيرا
شرِقَ بَرِيقُهُ: تيشكو ڕووناكی بلاَوبووەوە، پەخش بوو
شرِقَ عَيْنُهُ: چاوی سوور هەڵگەڕا ، چاوی سووربوو
شرِقَ الأَرْضُ: وشكی کرد بەهۆی ئاونەدانەوە
شرَّقَ: ڕوەو خۆرهەڵات ڕۆيى، ڕوەوخۆرهەڵات ملی ڕێی گرت
شرَّقَ وَجْهُهُ: ڕووی ڕۆشن بووەوە، ڕووناك بوو
شرَّقَ البِنَاءَ: تەڕاوی کرد، سپیکاریکرد
شرَّقَ الأَرْضَ: وشکیکرد، ئاوی لێبڕی
شرَّقَ اللحْمَ: تویَ تویَی کردو لەبەر خۆرا هەڵيخست هەتا وشك ببێتەوە
شرَّقَ الشَّيءَ بِالزَّعْفَرَانِ: بەزافەران ڕەنگی کرد، بۆيەی کرد، ڕەنگی گۆڕی بەزافەران

شرْق: خۆرهەلاَت، ڕۆژهەلاَت، خاوەر، ڕۆژەلاَت، دەمى هەلاَتنی ڕۆژ ، شوێنێکە کەبە دييمەن کەوتبێتە لای هەلاَتنی ڕۆژەوە
شرَقُ: خۆر ، ڕۆژ، ڕوز، هوویر، وەر، ڕۆش، ڕووح
شرْق: ئەو تيشكەی لەدرز يان لايەکی دەرگاوە دێتە ژوورەوە
شرْقَاءُ: گویَ بڕاو
شرْقاً: ڕووەوە خۆرهەلاَت، بەرەو خۆرهەلاَت
شرْقَةٌ: شوێنێك تێيدا دابنيشریَ لەبەر خۆردا لە وەرزی زستاندا، بەرخۆرەتاو لە زستاندا
شرْقَة ـ شرَقَة: ڕۆژ لەکاتی هەڵهاتندا
شرَقْرَق ـ شرَقْرَاق ـ شرِقْرَاق ـ شقِرَاق: باڵندەيەکی پچووکە
شرْقِيٌّ: لەخۆرهەلاَتەوە ، خۆرهەلاَتی، ڕۆژهەلاَتی
شرْقِيَّة: بايەکی گەرم کەلە ڕۆژهەلاَتەوە هەڵدەکات
شرِكَ: بەشداریبوو، هاوبەشیبوو، هاوبەشی پەيداکرد بۆ پەروەردگار
شرَكَ النَّعْلَ: قەيتانی بۆ دانا
شرَكَ بَيْنَهُمْ: کردنی بەهاوبەشی يەك
شرْكٌ: بەش ، پشك، گومان بردن بەبوونی چەن پەرستراوێك ، هاوەڵ پەيداکردن بۆ خوا
شرُكٌ: ناتەواو، عەيبدار، کەل، ئەنگ
شرَكٌ: تۆڕی ڕاوکردن، ماشەڵ، داو، تەپکە، تەڵە، فاقە، پەتی ڕاو
شرِكَتِ النَّعْلُ: قەيتانەکانی پچڕا، بەربوو

شرَكَة: ئەو چالآنەی ئاژەلٚ یان هەر گیاندارێك هەڵی دەكەنێت
شرْكَة ـ شرِكَة: كۆمپانیا، هاوكاریی، كاربرایەتی، بەشداری، پشك، بەش، كۆمەڵەو تاقمگەریی بازرگانی
شرْكي ـ شرْكِي: تیژڕەو، خێرا ، گورج و گۆلی،چوست و چالاك، یەكێك لەڕۆیشتندا خێراو گورج بڕوات بەڕێوە
شرَمَ الشَيء: دایهێنا ، قلێشانی، دای بڕی
شرَمَ أنْفَهُ ـ شرَمَ أذُنَهُ: لەلای سەرەوەی كەمێكی بڕی
شرَمَ الثَريدَةَ: لەلاكانیەوە لێی خوارد
شرَمَ لفُلاَنَ مِنْ مَالِهِ: كەمێكی پێدا ، بەشێكی دایە
شرِمَ ـ شرَماً: سەری لووتی بڕی
شرَّمَ: لەت و پەتیكرد، پارچە پارچەیكرد، كوت كوتی كرد
شرَمَ الصَيدُ: بەزامداری هەڵهات ، دەرچوو، قوتاربوو، دەربازبوو
شرْم: قلێش، درز، قەڵەش، قەڵەشت، قلێش ، درز بردنی میوەو شتیتر
شرُمْ: هەرقلێش و درزێك دەروازەی نەبێت لەشاخ و دیوارو...
شرْماء: ژنی شرو بڕ، لوت براو
شرَمَهُ: لەتیكرد، قلێشانی ، بڕی
شرَنَقَ الشَيء: بڕی، پچڕانی، لەتیكرد، پارچە پارچەی كرد، لەت لەتیكرد، پارەپارەی كرد
شرْنَقَة: قۆزاخە، قاوخ، سارمە، پێلە، قاپوور، كاسە، خلێف، شتێكی خڕە كرمی ئاوریشم هەڵی دەپێچێ یان هەندێ گیانداریتر هەڵی دەپێچن لەدەوری خۆیان بۆ پاراستنی سوڕو قۆناغێكی ژیانیان

شرِهَ: چلێس بوو، زۆری خوارد، چاوبرسێتی نواند
شرِهَ إلَى الطَعَامِ وَغَيرِهِ: سووربوو لەسەر خواردن، حەزی لێكرد، نەفس و حەزی جوولا بۆ خواردن
شرَه ـ شرَهَان: ئارەزوومەند، خوازیار، حەز، ویست، خواز، خواست
شرْهُ (نَهَم): چلێسی ، زۆرخواردن، سك بەردان، هەڵپە، چاوبرسێتی
شرِه(نَهِمْ): چلێس، زۆرخۆر، فارزك، چاوبرسی، چاوچنۆك، تەماعكار
شرْهَاء: وشكە سالٚ ، سالێكی قات و قڕی
شرْو ـ شرُو(عَسَل):هەنگوین، هەنگفین، كاریت، كۆتەفر، هنگف، هنگوف
شرْوَى: هاوچەشن ، هاوشێوە، وەك ، وەكو ، بەوێنەی
شرُوب: ئاوێك باش نەبێت بۆ خواردنەوە بەلآم دەستیش بدات بخورێتەوە، یەكێك زۆر شلەمەنی بخواتەوە
شرُود: راكردن، هەڵهات ، دەربەدەری
شرُود الذَهْن: لەزانستی نەفسیدا بریتیە لەبێئاگایی و غافلٚ بوون لە بارودۆخ و حالٚی حازر یان دەرەنجامە كتوپڕەكان ، بیر بلآوی ، بیر رۆیشتن ، خەیالٚ بردنەوە
شرِيَ البَرَقُ: رووناك بوەوە، تیشكی دایەوە، رۆشن بوەوە
شرِيَ الجِلْدُ: زیپكەی دەردا ، هەڵزڵەپا
شرِي: زیپكەی ئاوتێزاو، زیپكەی ئاودار
شرَيَان: خوێنبەر

شرَيَان أبهر: شا خوێنبەر
شرَيَان رُؤي: خوێنبەری سی
شرَيَان التَّاجِي: دڵە خوێنبەر
شرِيبٌ: ئاوێك بۆ خواردنەوە بشێ، یەكێك ئاو زۆر بخواتەوە، ئەوەی هاوبەشیت دەكات لەخواردنەوەدا، یەكێك وشتر ئاوبدات لەگەڵ یەكێكی ترا
شرِيبٌ: ئارەزوومەندی خواردنەوەی شلەمەنی لەئاوو ...
شرِيجٌ: لێچوو، هاوشێوە، وێك چوو
شرِيجَان: دوو رەنگی جیاواز لەهەموو شتێك
شرِيجَة: سەبەتە، سەبەتەیەكە لەپووشی خورما دروست دەكرێت میوەی تێدەكرێت، هێلانەی كۆترو باڵندەكان
شرِيحٌ ـ شرِيحَة: پارە پارەی گۆشت، پارچە، توێ توێی گۆشت، كەرت كەرت، كوت كوت
شرِيحَة المِكرُوسكُوب: شووشەی سلاید
شرِيحَة الشُبَاك: تاكی پەنجەرە، لایەكی پەنجەرە
شرِيدٌ: ون، دەربەدەر، بەلەسە، هەڵهاتوو، پەرەوازە، تەرا، ئاوەكی، یەكێك لەنشتمانو حاڵو باری وڵاتی خۆی پەراگەندەو هەڵبفریوێنرێت
شرِيرٌ: خراپ، زیانفرۆش، بەزیان، شەڕانی، سەر بەگێچەڵ، درندە، تاوانبار، تێكدەر
شرِيسٌ: بەدخویی، بەدرەوشتی، سووكی، رسوایی، نەوی، نامەردیی، شێر، روەكێكی تاڵو ناخۆشە
شرِيسُ الأكْل: زۆرخۆر، نەوسن، ورگدڕاو، تێر نەخۆر
شرِيسَةٌ: بەدخوییو بەدرەوشتی، زەوییەكی خراپو نابار
شرِيطٌ: قوتویەكە ژنان بۆنی خۆشو سپیاوو سوراویی تیا دادەنێن، جۆرە زێوارێكی تەنراوە بەلێواری كەواوە، بافتە، تیلم، پەت، قەیتان
شرِيطُ الحذاء: قەیتانی پێڵاو
شرِيطُ المِصْبَاح: پلیتە، پلیتەی چرا، پلیتەی قوتیلە، فتیلە، پۆرك، پۆرت، فتێلك، پتیلە، شتێكی بادراوە كەلەشتیتر هەڵدەكێشرێ
شرِيطُ القِيَاس: پێوەر، مەترە، دووین، ئەندازەگر
شرِيطَة: مەرج، وشتری گوێ داقڵیشاو، دەسماڵ كەوا ژنان دەیدەن بەسەر شانیاندا بۆ جوانی
شرِيعٌ: دلێرو ئازا، كەتانی باشو چاك
شرِيعَة: دەستووری یاسا، ئەو یاسایەی پەروەردگار بۆ بەندەكانی داناوە، رێبازو رێگە، لاشیپان
شرِيعَةُ البِلاد: یاسای وڵات، ئەو یاساو رێسایانەی لەوڵاتێكدا پیادە دەكرێت
شرِيعَةُ الضَمِير: یاسای دەروون
شرِيعَةُ الغَاب: یاسای دارستان، ئەم دەستەواژەیە بۆ دەرخستنی بارو حاڵێكی نەگونجاوەو تێیدا ستەم لەمرۆڤ دەكرێت
شرِيفٌ: مەزن، گەورە، پایەبەرز، شكۆدار، شەریف، بەناموس، بەئابروو، خاوەن پلەوپایە لەكۆمەڵدا، جێگەی رێزو شكۆمەندی، خانەدان

شـرِيك: هاوكـار، كـاربرا، بەشـدار، خاوەن بەش، هاوبەش، یەكێك هاوبەش بێت لـەكارو فرمـانێك یـان بازرگـانیو مامەڵەو ئاڵو وێڵو خانوو دوكانو...

ش ز

شَزَازَة: وشكیەكی توند، وشكی تەواو
شَزَبَ ـ شَزَبَاً وَشُزُوباً: باریكو لاوازیكرد
شَـزَبَ الحَيَـوَانُ: ئاژەڵەكـەی لاوازو باریكی كرد، لەڕی كردو چەوسانیەوە
شَـزَرَ: لێـی مـۆڕ بـوەوە، چـاوی لێ سـووركردەوە ، بـەچاوێكی مـۆڕەوە تەماشای كرد
شَزَرَ ـ شَزَرَاً الرَّجُل وَإِلَيهِ: بەتیلەی چاو تەماشـای كـردو نـاڕەزاییو توڕەیـی هەلگرتبوو
شَــزَرَ فُلاَنــاً: چـاوی پێوەكـــرد، بەچاویـەوەكرد، بـەلای راسـتو چـەپا بەشمشێر دایگرتەوە
شَزَ ـ شَزَرَة(الحُمْرَة فِي العَين): سووری چاو
شَزْرَاء: چاوێكی سوور هەڵگەڕاو بەهۆی توڕەبوونەوە
شَزَنَ ـ شَـزَنَاً: چوسـتو چـالاك بـوو، بـەردەوام بـوو لەسـەر كـار، بێداربـوو دوای ماندوبوونو شەكەتی

ش س

شَسَـعَ (بَعُـدَ): دوربـوو، دووركەوتـەوە، تەوانگ دەربوو، شەلپین بوو
شَسَـعَ المَـنْزِلُ: ماڵەكـەی دووربـوو، دووركەوتەوە، تەوانگ دەربوو
شَسَـعَ النَّعْـلُ: تـاڵە گرێبەسـتەكانی نەعلەكەی پچڕا، لەبەریەك بڕا

شَسِــعَ بِــهِ: دووری خســـتەوە، بەڕاگەندەی كرد
شِسعْ: رایەڵەیەكـە بـۆ راگرتنـی نـەعل بەپەنجەكانی قاچەوە
شِسْعُ مِنَ المَكَانِ: لایەكانی قەراغەكانی ، ئەملاولای
شِسْـعٌ مِــنَ الأَرضِ: زەوی تەنگەبــەر، زەوی نابەرین
شِسْعٌ مِنَ المَالِ: كەمێك ماڵو دارایی
شُسُوعُ(بُعْدَ): دووریــی ، پێچەوانــەی نزیكی
شَسَفٌ: نانی وشك، وشكە نان
شَسِفٌ: گۆشـتێك خـەریك بێـت وشـك بكات ، فەریكە خورمای لەتكراو
شَسْلَةٌ مِـنَ الأَقْـدَام: قـاچی رەقو زبـر، وشكو رەقو تەق

ش ش

شَشْقَلَ الدِّينَارَ شَشْقَلَةٌ: نەنگی لێگـرت، بەناتــەواوی دانـا، رەخنــەی لێگــرت، بەتەزویری دانا
شِشْمُ: هاراوێكە دەپرژێنرێتـە چاو بـۆ چارەسەركردنو بەهێزكردنی

ش ص

شَصَّ(بَعُدَ): دووربوو، دووركەوتەوە
شَصَّ فُلاَنٌ ـ شَصاً: ددانـەكانی لەشـتێك توند كرد، كەڵبەكانی ونكرد
شَصَّ النَّاقَةُ وَنَحْوَهَا: شیری تیا نـەما یان كەم بوەوە
شَصَّ السَّنَةُ: وشـكبوو، بێبـەروبوومبوو، بارانی كەم بوو
شَصَّ المَعِيشَةُ: بژێوی گـرانو قورسـبوو، بژێوی ناڕەحەتو گرفتاوی بوو

شَصَّ فُلاَنَاً عَنِ الشَّيء: رێگری لێکردو دووری خستەوە

شَصٌ: دزی فێڵبازو زۆرزان

شَصٌ - شَصٌ(سِنَارَة - صِنَارَة): قولاپی ماسی، شەوکە، شەوك، نەق، نەهك، چەنگاڵ، ئاسنێکی لووت تیژی چەماوەیە شتی پیا دەکرێ و راوەماسی پێدەکرێت

شَصَا السَّحَابُ: بەرزبوەوە، بڵندبوو

شَصَا القِرْبَةُ: مەشکەکە پڕ ئاو بوو بەرزبوەوە

شَصَا بَصَرَهُ: چاوی تێبڕی، چاوی خستەسەر، چاوی لێنەتروکاند

شَصَا عَيْنُهُ: چاوی‌خستە سەر بەچەشنێك لەهەمان کاتدا بۆ یەکێکی تریشی دەڕوانی

شَصَا المَيْتُ شُصُوّاً وَشُصِيّاً: ئاوساو دەستو قاچی بەرزبوەوە

شَصَبَ العَيْشُ: ژینو بژێوی سەختو گران بوو

شَصِبَ المَكَانُ:وشك بوو، بێ بەرهەمبوو، رەق بوو

شَصُبَ الأَمْرُ: قورسو گران بوو، سەختو دژواربوو

شَصِبٌ: قاتو قڕی، وشكو رەقی، زبرو بێ بەروبوومی

شَصَرَ الثَّوْرُ: قۆچی لێدا، شاخی وەشاند

شَصَرَ فُلاَنَاً بِالرُّمْحِ: بریندارى‌کرد، فلانەکەسی زامدارکرد بەتیرو نێزە

شَصَرَ الشَّوْكَةُ فُلاَنَاً: پیامەلچەقا، تاڵەکانی پیاکرد

شَصَرَ الثَّوبَ: درومانی دوور لەیەکی کرد، تەقەڵی جیاجیاو شاشی لێدا، بەتەقەڵی زلو دوورلەیەك دوریی

شَصْرٌ مِنَ الظِّبَاءِ: مامزی چوستو چالاكو بەبزووت

ش ط

شَطَّ(بَعُدَ): دووربوو، دوورکەوتەوە، لایدا، ترازا، لەرێ دەرچوو

شَطَّ فُلاَنَاً: دووری خستەوە، لەرێی راست لایدا، ستەمی لێکرد، زۆرداری نواند بەرانبەری

شَطَّ عَنْ الحَقِّ: لەراستو رەوان لایدا، ستەمی کرد

شَطَّ فِي سِلْعَتِهِ (غَالَى فِي الثَّمَنِ): گرانی داواکرد، زۆری داواکرد

شَطَّ عَنْ المَوْضُوعِ (خَرَجَ عَنْهُ): لەباس لایدا، لەبابەت چوە دەرەوە

شَطَّ عَلَيهِ فِي قَوْلِهِ وَحُكْمِهِ: لەوتەو فەرمانداریی‌دا ستەمی لێکرد

شَطَّ(شَاطِيء النَّهْرِ أَوْ البَحْرِ): رۆخ، کەنار، گوێ، مۆرد، قەراخ، کەراخ، لێوار، چالاف، کەف، کەفی، قەیار، گەڕاتۆك، پیخ، رەخ، ئالی ، دەم، کەنارگە، پەرگە، کەنگ، لەوچك، هێل، سوو، رووخ، سیلە، تەنگاڵ، زجێف، فاچ، زیوار، کلا، مۆرد

شَطَائِبُ: گرۆهو تاقمی جیاواز جیاواز

شِطَاطٌ - شَطَاطٌ: قەدو بالاّ رێکی

شَطَاطَةٌ: دووریی، پێچەوانەی نزیکیە

شَطَأَ(مَشَى عَلَى الشَّاطِيءِ): بەکەناری ئاوەکەدا رۆی، کەناری گرت، بەقەراغی ئاودا رۆیشت

شَطَأَ الـزَرْعُ: دەرهـات ، دەرچـــوو، سەوزبوو، ڕوا
شَطَأَ الأُمُ بِـالوَلَدِ: بـوو لـەدايك، هاتــە بوون ، چاوی بەژیان هەڵهێنا
شَطَأ: کـەڵای درەخـتو ڕوەك، بـەرگ، درەختی خورمای پچووك
شَطَأَ مِنَ الشَـجَرِ: ئـەوەی لـەدەوری ڕەگو قەدەکانی دەردێت
شَطَأَةٌ(زُکَام): هەڵامەت ، درمێ پەسیو، پــەتا، بـاهۆڕ، ئارسـم، پەرسـیف، پەسیوی، بـاهۆڕی، فرفینـگ، پەرسو، تماو، دەمەنی ، مرك
شَطْأَهُ: هەریەك لەدوو هاوڕێ بەکـەناری ڕووبار یان دەریادا ڕۆیشتن
شَطء: ڕووبار، ڕۆخ، کەنار، چۆم، چـەم، ڕووار، چەمی گەورە
شَـطَبَ الشَـــيءَ: دایــهێنا، دای دڕی، شـەقیکرد، لـەتیکرد، قڵیشـی تێکــرد، سڕیەوە، کوژانیەوە
شَطَبَ فَوقَهُ: هێڵێکی بەسەرا کێشا
شَـــطَبَ الرَجُـــلُ: دوورکەوتـــەوە، دوورەپەرێزبوو
شَـطَبَ عَنْـهُ: لێـی تـرازا ، لێـــی دوورکەوتەوە
شَطَبَ الرُمـحُ عَـنْ مَقْتَلِـهِ: نـەی پێکـا ، لێی نەدا
شَـطَبَ الكَـــاتِبُ الكَلِمَـــةَ: سـڕیەوەو یەکێکی تری نووسی لەجێگەی
شَـــطَبَ القَـــاضِي الدَعْـــوَى: دادوەر شـیکایەتو سـکاڵاکەی لەتێنووســی سکاڵانامەدا سڕیەوەو هیـچ فـەرمانێکی دەرنەکرد لەبارەیەوە

شَطَبَ إِسْمَهُ مِنْ كَـذَا: ناوەکـەی خـۆی سڕیەوە، کوژانیەوە، لایبرد
شَطَّبَ العَمَلَ: کۆتایی پێهێنا، دوایی پێ هێنا
شَـطَّبَ اللَحْـمَ: تـــوێ توێی‌کـــرد، پارەپارەی‌کرد، لەت لەتیکرد
شَطَبَ السَيفُ جِسْمَهُ: شـوێنەواری لێ بەجێهێلا، شوێنەواری لەسەر جێهێشت
شَطَبَ الجِلْدَ: هـەڵی دڕی، قاشـی‌کرد، ڕوشانی، برینداری کرد
شَطْب: سـڕینەوە، کوژانــەوە، قــەدو باڵارێك، شۆخو شەنگ، پوشی سـەوزی دارخورما
شَطب(فِـي إِصْطِـلاَحِ الدَوَاوِيـنِ): لـەلای دەفتـــەرداران‌و ژمێریـــاران بریتیـــە لـــــەتۆمارکردنی خەرجیــــــەکان لەتێنوسێکدا بۆئـەوەی لـەکۆی پـارەی گشتی دەری بکات
شَطْبَة ـ شُطْبَة ـ شِـطْبَة: خـەت‌و هێڵێك لەسەرووی شمشێرەوە بێت
شَطْبَةٌ مِنَ النَخْـلِ: پەلکـەدارخورمای سەوز ، شمشێر
شَطَّةٌ: بیبەری سوور، بیبەری هندی
شَـطَحَ فِـي السَـيرِ أو فِـي القَـولِ: لەڕۆیشـــتنا لایــــدا، دوورکەوتــــەوە، لەقسەدا لەمەبەست لایدا
شَطَرَ الشَيءَ: لـەتیکرد، کردی بـەدوو کەرتەوە، دووکەرتی کرد
شَـطَرَ بَيـتَ الشِـعْرِ: نیـوەی لابـــرد، سڕیەوە
شَـطَرَ النَاقَـةَ أو الشَـــاةَ: گوانێکـــی دۆشی‌و ئەوی تری واز لێهێنا

شَطَرَ عَنِ القَوْمِ: بەڕق و قینەوە رۆیی و پشتی هەڵکرد
شَطَر ـ شَطِرَ فُلَانَ: بۆلای چوو، سەریدا
شَطَرَ عَنْـهُم: لێیان جیابوەوە، دوورکەوتەوە
شَطَرَ بَصَرُهُ: چاوی بەچەشنێکی لێهات وەك ئەوە وەهابوو لەیەك کاتدا بۆ دووشت بڕوانێت
شَطَرَ الدَّارُ: دوورکەوتەوە لێی، لێی بەڕاگەندەبوو
شَطُرَ ـ شَطَارَةً: بەوریایی و چابوکی ناسرا، بەچوست و چالاك و وریا ناوبانگی دەرکرد
شَطَّرَ الشِّعْرَ: لەسەر هەر بەیتێك بەیتێکی تری زیادکرد لەلایەن خۆیەوە
شَطْر: نیو، کەرت، لەت، دابڕین، داهێنان، بڕین، شوێن، لا ، ناوچە، دووریی، لاو شوێن
شِطْرَنْج: شەترەنج، سەترەنج، شەشرەنگ، گەمەیەکی دیارو ناسراوە لەپێشدا ناوی شەشرەنگ بووە کەبەتیپی ئارەوی نوسراوەتەوە بۆتە شەترەنج لەلای راستەوە : شا ، فەرزین(وەزیر) ، فیل، ئەسپ، روخ، پیادەو ژمارەی سەرجەم ئەو داشانەش (32)داشەو دابەش بوە بەسەر هەردوو پادشایا
شَطْشَاطُ: باڵندەیەکە
شَطْشَطَ: روون و ئاشکرا رۆیی بەسەر زەویدا
شَطَّ: لەوزە چوە دەرەوە، زیادەڕەوییکرد، لەرادە بەدەربوو

شَطَفَ: رۆیی، دوورکەوتەوە، کۆچیکرد
شَطَفَ الثَّوب وَغَيرَهُ: شتی، شۆردی ، لەئاوی هەڵکێشا، ئاوی پیاکرد، ئاوی تێوەردا
شَطَفَ عَنْ الشَّيءِ: وازی لێهێنا
شَطَفَ الحَافَةَ: کەنارو تەنیشتەکانی خڕو لارکرد
شَطْفَة(شَطِيَة): تەڵەزم، تەلاش، تیسماڵ، پارچەیەکی تەنکە لەدار یا بەرد ببێتەوە
شَطَنَ: پێچەوانەی بوو، دژی وەستا، لەویست و خواستا پێچەوانەو دژبوو، جیاوازبوو لەنیەت و رووگەدا لەگەڵ ئەودا
شَطَنْ: پەت ، گوریس، خەرکەمان، گردێنك، پەتك، پەلەتك
شَطَنَهُ: جیاوازو پێچەوانەی بوو، دژو ناتەواوبوو لەگەڵی
شَطُون: بیرێکی قووڵ ، قوڵە بیر

ش ظ

شَظِيَ: درزی برد، قلێشا
شَظِيَ القَوم: پەرتەوازەبوون، جیابوونەوە، بەش بەش بوون
شَظِيَ السِقَاء: پڕبوو، لێوان لێوبوو
شَظِيَ المَيتُ: دەست و قاچی بەرزبوەوە لەکاتی گیانەڵاو روح کێشاندا
شَظَّى القوم: پارچە پارچەی کردن، کەرت و پەرتی کردن
شَظِي: ئێسکێکی بچووکی ئەژنۆیە، وردە رەگی ئەژنۆو دەست، شوێنکەوتوانی گەل و نەتەوە، ئەوانەی دێنە ناو نەتەوەیەك و لەخۆیان نین

شَظِفَ العَيشُ: ژينى سەختو گران بوو، بژێوى ناڕەحەتو ئەستەم بوو
شَظِفَ الجِلدُ: تيرەكە چوو بە نێو پێستو گۆشتىدا
شَظُفَ الشَجَر: وشكى كرد بەهۆى كەم ئاوييەوە، رەق بوو
شَظُفَ الخُلُقُ: خراپ بوو، ناباش بوو، بەدخوبوو، بەدڕەوشت بوو
شَظَفَ (طَوَّش): خەسانى، گونى دەرهێنا
شَظُفَ: نانى رەقو وشكەوەبوو
شَظِفٌ: بەدڕەوشت، بەدخوو، جەنگاوەر ، يەكێك بەتوندو تيژى جەنگو كوشتار بكات ، ژينى گرانو سەخت، بێ بژێوىو دەرامەت
شَظِفَتِ اليَدُ: رەق بوو، زبر بوو، قڵيشى برد
شَظَفَة: زەوى وشك، وشكە زەوى ، رەقە خاك
شَظِيفٌ: درەختى وشك بوو بەهۆى بێ ئاوييەوە

شع

شَعَّ(إنتَشَرَ): بڵاوبووەوە، تيشكو رووناكى دايەوە، پرشنگى دايەوە
شَعَّ الماءُ: بڵاوى كردەوە، قڵپى كردەوە، رشتى
شَعَّ فُلان: پەلەى كرد، خێراى كرد، دەستو بردى كرد
شَعَّ الشَمسُ: تيشكى پەخشو بڵاو كردەوە، رووناكى دايەوە
شَعٌ: ماڵى جاڵجاڵۆكە، ماڵە جاڵجاڵۆكە
شَعُّ الشَمس: تيشكى خۆر، رووناكى خۆر، پرشنگى خۆر، بريقەى خۆر

شَعُّ السُنبُل: دەنكەكانى گردبوون، خۆيان گرتو بەريزى يەكا هەڵچوون
شَعٌ: تيشك، رووناكى، شەوق، ترسك، پرشنگ، پرشنگ، تاو، هەتاو، تيژك، رووناكى خۆر يا مانگ يان هەر تيشكێكيتر
شَعٌ مِن كُلِّ شَيء: بڵاو، پەرت، پەرش، چرژ، پژياگ، بلاف، بەلاف، بلا، بەلا، پەخش، چرفر، وەلاو، بەردبار، گوشاد، بەروەدەر، تيشك پەرشو بڵاو ببێت لەهەر پێكهاتەو بوونێك
شَعَا الشَعرُ: بژبوو، بڵاوبووەوە، شۆڕبووەوە، هاتە خوارەوە
شَعَائِرٌ: رێو رەسمەكانى حەج، ئادابو شێوازى، قوربانىو خێر ، دابو نەريت
شَعَارٌ: شوێنو جێگەيەك دارو درەختى زۆربێت، ئەو دارە چڕوپڕانەى خەڵكى لەزستاندا دەيسووتێننو خۆيانى پێگەرم دەكەنەوەو لەهاوينانيشدا لەژێر سێبەرەكەيدا دادەنيشن ، بەر، تووكەبەر
شِعَارٌ: دروشم، هێما ، ناونيشان، نيشانە، هەورە، بروسكە، دارو درەختى چڕوپڕ
شِعَارُ الحَج: نيشانەو دروشمو رێو رەسمەكانى
شِعَارٌ تِجَارِيٌ: نيشانەى بازرگانى، هێماى بازرگانى، ئەو هێمايەى كە كۆمپانياو دەستەوتاقم كەلێكى بازرگانى بۆ خۆيانى دادەنێنو لەبازاڕو نێوەندەكاندا شتومەكو دەزگاو كارگەو كۆمپانياكانيانى پێدەناسێنن

شِعَارُ المَمْلَكَةِ أوْ البَلَدِ: هێماو نیشانەکانی ولاّتو شوێنو جێگەیەك
شُعَاعٌ: تیشك، رووناکی، رۆشنایی، بریقە، تیشکدانەوە، رووناکی خستنەوە، تیشکی خۆر کەپەخشو بلاّودەبێتەوە یان ئەو تیشکەی وەك هێلّو تالّی درێژ درێژ دەبینرێت
شَعَاعٌ: بلاّوبونەوە، پەخش بوون، خوێن بەربوون یان پژان، سێبەرێکی تەنك
شَعَاعٌ مِنَ اللَّبَنِ: ئەو شیرەی ئاوی زۆر تێدەکرێت، بلاّوپەراگەندەی هەرشتێك، ویستو خوازی فرەو جیاجیا
شَعَبَ الشَّيءَ: کۆیکردەوە، جیاو پەرتیکرد، چاکیکرد، خراپیکرد(لەوشە دژە یەکەکانە)
شَعَبَ الشَّيءُ: دەرکەوت، هەلّهات، ئاشکرابوو، بەچاوبینرا، دیاریدا
شَعَبَ القَومُ: پەرتو جیابوون، بەشبەشو پەرتەوازە بوون
شَعَبَ الرَّجُلُ: مرد، گیانی سپارد، دنیای بەجێهێشت، لەدنیا دەرچوو
شَعَبَ فُلاَنًا: سەرقالّی کرد، خەریکیکرد
شَعَبَ اللِجَامُ الفَرسَ: گرتی لەوشوێنەوەکە مەبەستی بوو ئەوجا لێی خوڕیو بەکێشی کرد
شَعَبَ إلَى القَومِ: چوو بۆ لایانو لەهاورێکانی خۆی جیابوەوە
شَعَبَ إلَيهِمْ: لێیان بڕاو بێتاقەتو نیگەران بوو بۆیان
شَعَبَ عَنْهُ: لێی دوورکەوتەوە، تەریكو دوورکەوت لێی
شَعَبَ النَّهْرُ: روبارو لقی تری لێبوەوە
شَعِبَ الرَّجُلُ: دوورکەوتەوە بەئەندازەی مابەینی نێوان هەردوو شانی ئەمەش ئامارەیەکە بۆ ماوەیەکی کەمو کورت
شَعْبٌ: گەل ، نەتەوە، هۆزێکی مەزن ، نەتەوەو چینێك لەخەلّك، دووریی، دوور، گەیەنەرەکانی پارەکانی سەربەیەك
شِعْبٌ: رێگوزارێك لەسەر شاخ، ئاوەرۆ، جۆگەلەیەك لەنێو جەرگەی زەوییەکدا، رێگەو دەرچەی نێوان دووشاخ، گەرەکێکی مەزن، مەلّبەند ، شوێن ، بنکە، نێو جەرگە ، پێچو پەنای بەردین
شَعَبٌ: مابەینی نێوان هەردوو شان یان هەردوو شاخی ئاژەلّی شاخدار، دەفەی شان، ناوشان
شَعَبُ الدَّهْرِ: حالّو بارەکانی رۆژگار، رووداوو چەرخی سەردەم
شَعَبُ السَّفُّودِ: ددانە تیژەکانی کەوا گۆشتی پیادەکرێ بۆئەوەی ببرژێنرێ
شَعَبُ الجِسْمِ: مەبەست پێی هەردوو دەستو قاچە
شَعَبُ الصَّدْرِ: بۆری هەناسەدان لەهەردوولای کۆئەندامی سی
شَعْبَانُ: شەعبان، مانگی هەشتەمی کۆچییە
شُعْبَةٌ: لق ، چلّ، پەل، پەلو پۆ، کۆمەلّ، تاقم، بەشێك لەشتێك، مابەینی نێوان دووشاخ یان پەلو پۆ، ئاوەڕۆ
شُعْبَةُ المُشْطِ وَشَوكَةُ الأكْلِ: ددانی شانەو چەتالّ
شَعْبَذَ: فێلّو ساختەیکرد، جادوگەرییکرد، چاوبەستیکرد

شَعْبَذَةٌ (شَعْوَذَةٌ): فێڵ و ساختە، جادوگەریی، جامبازی، چاوبەست، جوکێتی
شَعْبِيٌّ: گەلی، نەتەوەیی، رەمەکی، یەکێکی ئاسایی و سادە لەمامەڵەدا
شَعَثَ الأَمْرُ: بلاوبووەوە، داکەوت، تەنرایەوە ، دانرا
شَعِثَ الشَّعْرُ: خۆڵاوی بوو، تەپ و تۆزاوی بوو، بژبوو، لێك ئالا، شێوا، ئاڵۆزکا
شَعَّثَ: دای بەسەریەکا، تێکەڵ و پێکەڵی کرد
شَعَّثَ مِنَ الشَّيءِ: کەمێکی لێبرد، تۆزێکی لێهەڵگرت
شَعَّثَ الشَّاعِرُ: هۆنراوەی پەراگەندەو جیاجیای هێنا، بریتیە لە لابردنی یەکێك لە بزوێنەرەکانی (فاعلاتن)و گۆڕانی بۆ (مفعولن)
شَعْثٌ: بلاوبوونەوەی رووداووکاروبارێك
شَعَرَ: هەستی کرد، سووسەی کرد، پێی زانی، زانی، دەرکی کرد
شَعَرَ الثَّوبَ: فەرویەکی خوری دووریی بە ناوەکەیدا
شَعَرَ الرَّجُلُ: شیعرو هۆنراوەی گوت ، هەڵبەستی هۆنیەوە
شَعَرَ بِفُلاَنٍ: هۆنراوەو شیعری بۆ وت، هەڵبەستی بۆ هۆنیەوە
شَعَرَ بِهِ: زانی و هەستی پێکرد، پێیزانی
شَعَرَ لَهُ: هەستی پێکرد، دەرکی کرد، زانی
شَعُرَ ـ شَعَراً: هەڵبەست و شیعرەکانی دوورو درێژ بوون، توولانی بوون

شَعُرَ فُلاَنٌ ـ شِعْراً: بلیمەتی و توانای هەڵبەست نووسینی تێدابوو خۆشی هەستی پێکردو دۆزییەوە
شَعْرٌ (مَايَنْبُتُ مِنْ مَسَامِ الجِسْمِ): تووك، موو، پرچ، تیسك، ساچ، قژ، خوری، هەقداك، پۆڕ، پۆڕت، پوورت، تووك و پۆپ
شَعْرٌ خَشِنٌ: مووی زبر ، تووکی رەق
شَعْرٌ عَارِيَةٌ (مُسْتَعَار): بارۆکە، بارەکە، کلاوقژ، قژی دەستکرد، قژێك بۆ جوانی لەسەر دەکرێ
شِعْرٌ (كَلاَمٌ مُقَفَى): هۆنراوە، چامە، هەڵبەست، شیعر ، وتەیەکە هەست و سۆزو خەیاڵ و مۆسیقای لەخۆگرتووەو کێشدار
شِعْرٌ (فِي إِصْطِلاَحِ المَنْطِقِيِّين): هۆنراوە لای زانایانی مەنتیق بریتیە لەوتەیەك کەلە خەیاڵەوە سەرچاوەی گرتبێت و مەبەست پێی ئارەزوومەندکردن یان ترسان و دوورخستنەوە بێت
شَعِرٌ ـ شَعْرَانِيٌّ (كَثِيرُ الشَّعْرِ): تووکن ، کوڵکن، مووداوی، موویین، تووکدار، تیسکن، یەکێك موو قژی زۆر بێت
شِعْرَى: گەلاوێژ ، ئەستێرەی گەلاوێژ، ئەستێرەیەکە لەنێوەراستی هاویناندا پەیدا دەبێ کەلەدوای هەڵهاتنی ئەوەوە فێنکی دادێت
شَعْرَاءُ: خەڵکێکی زۆر کەوا جەنجاڵی دروست بکەن، ئەو مێشەی دەنیشێتەوە بەسەر ئاژەلانەوە، دارێکە ترشەمەنی دەگرێت، کەوڵ، فەروو
شَعْرَانِيٌّ: تووکن ، کوڵکن ، مووداوی، تیسکن، یەکێك مووقژی زۆرو درێژبێت

شِعْرَة: پارە توكێك، تاڵە موويەك
شَعْرَةُ العَين: مووى چاو، موو
شُعْرُور: بوێـژو شـاعیرێكى كـزولاواز، وردە خەيار
شَعْشَاغ: پەراگـەندە، پـەرش‌و بـلاو، بەرين‌و پەرش، روح سووك، خوێنگەرم
شَعْشَعَ الضَـوءُ: بەمێواشـى‌و سـووكى بلاوبوەوە
شَعْشَعَ الشَـرَابُ وَنَحْـوَهُ: لەگـەڵ كـەمێك ئاودا تێكەڵى‌كرد، ئاوێتەى كـرد لەگـەڵ تۆزێك ئاودا
شَعْشَعَ الـثَّرِيد وَنَحْـوَهُ: رۆنـى زيـادبوو، چەورى زيادكرد
شَعْشَعَ عَلَيهِم الخَيلَ: بەسوارى ئەسپ هەڵمەت‌و هێرشـى بـۆ بـردن ، هـەڵى كوتايە سەريان بە سوارى ئەسپ
شَعْشَعَ الشَيء: تێكەڵى‌كرد، ئاوێتەى‌كرد
شَعْشَع: بلاو، جياجيا، گوشـاد، بـەرين، پەرتەوازە
شَعِطَ: هەڵى كرووزان
شَعْطَةُ(حَـزَّة): دڵـەكزێ، سـوێى دڵ، دڵـەكزە، دڵەكوتـە، دڵبوورنـەوە، دڵ تێكچوون بـەهۆى خواردنـى نابـەدڵ‌و شتى تر
شَعَفَ الشَيء ـ شَعْفاً: بەرزبوو بەسەريا، بڵندى كرد، بەرزى كرد
شَعَفَ الحُـبُّ فُلاَنـاً: دڵى سـووتا ، دڵـى بـرد، شـێت‌و شـەيداى كـرد، دڵـى داگيركرد
شَعِفَ بِفُلان وَبِحُب فُلاَن: شەيداى بوو، حەزى لێكرد، ئالودەو شێتى بوو
شَعِفَ بِالأمْر: ترسـا، تۆقـى، دوودڵبـوو بۆى

شَـعَف: سـەر كۆپـارە، نەخۆشـيەكە دەدات لـەچاوى وشـترو توكـەكانى برژانگـى هـەڵدەوەرێ، ئـالوودەيى ، شەيدايى، ترس‌و بيم، تۆقان
شَـعْفَاء: وشـترى ناسـاغ‌و نـەخۆش كەنەخۆشـى تـووك هـەڵوەرينى پێڵـوى گرتبێت
شَعَلَ النَّـار: داگيرسـا، گرتـى، سـووتا، سوريا، هەڵگيرسا
شَعَلَ الأمْر: تێـپروانى، تەماشـاى‌كرد، وردبوەوە لێيى
شَـعَلَ النَّـارَ فِيـه: ئـاگرى تێبـەردا، سووتاندى ، گڕى تێبەردا
شَعَلَ السِجَارَة: جگـەرەى داگيرسـاند، جگەرەى هەڵگيرساند
شَـعَلَ الكِـبْرِيت: شـقارتەى لێـدا، دايگيرساند، هەڵى گيرساند
شَعِل ـ شَعَلاً: رەنگـى سـپى تێكـەڵ بـە رەنگى قژى بوو
شُعْلَة: كڵپە، بڵێسە، گڕ، گڕيـن، هێڵـە، كڵپەسەندنى ئاگر
شُعْلَة المُوقِـد: مەشـخەڵ، مەخشـەڵ، گـڕێ بـەرزى ئـاگر، دارى سـەربەگڕێ ئاگر، چڵە چرا
شَعْوَاء: بلاوبوەوە، پەراگـەند، پـەرش‌و بلاو
شُـعُوبِيَة: نەتەوەپەرسـتى، رەگەزپەرسـتى، بزوتنەوەيـەكى سياسـىيە دەدرێتـە پـاڵ گـەلانى نەتـەوەى ئيسلامى بـەدەر لەعـەرەب‌و يەكەم ئامانجيان يەكسانى بوو لەنێوان ئەو گەلانەو عەرەبداو پاشان ئامانجيان ئـەوەبوو دەسـتەلاتى عـەرەب كـەم بكەنەوە

شَــعْوَذ ـ شَــعْوَذة: جادووگــــەریی، چاوبەستکردن، فێڵکــردن، چاوبەستو جوکێتی

شُعُور: هەست ، نەسـت، خـود، پـەروا، پـێزانین، تێبینــی، زرنگــی، برســت، وریـایی، بێداریـی، سۆزو هەسـتکردن، هەستیاریی

شَــعِيَ الغَــارَةُ شَــعَاً: بلاوبـــووەوە، پەراگەندەبوو

شَعِير: جۆ ، جەهـ ، جەهـە، یــەوی، یەفـە، جۆك، جۆرە دەخلێکــە وەکـو گەنم وایە بەلاَم زبرو گەورەترە بـەزۆری لەگەلْ کایا دەدرێ بەئاژەلْو ولاَخو سێ جۆری هەیـە 1) جۆی سپی 2) جـۆی رەش 3) جۆی شەشپەڕ

شَعِيرَة: دەنکەجۆ، جۆ، قوربانی حەج، نیشانەو هێما، رێو رەسمەکانی حەج

شَعِيرَةُ الجَفْن: سیچکە سلاَوە، قنچکـە سلاَوە ، باپشکێو، سیسکەسلاَوە

شُعَيرَة: مووی باریك، دەزوولە

شُعَيرَة جَذْرِيَة: موڕەگ

شُعَيرَة دَمَوِيَة: دەزوولەی خوێن

شَــعِيرِيّ: جــۆ فــرۆش ، یــەکێك کــارو پیشەی جۆ فرۆشتن بێت

شَــعِيرِيَة: شــەعریە ، مەعکــەرۆنی ، پارچەی پچووك پچووکی لوولو باریکە لــە نیشاسـتە دروســت دەکــرێو ســووردەکرێتەوەو دەکرێــت بەســەر برنجو قوبولێدا

شَــعِيل: پلیتــە، فتیلــە، ســووتێنەر، گڕتێبەردراو

شَعِيلَة: ئاگری چراو فەتیلە، گڕی چـراو فانۆس

ش غ

شَــغَاب: ئــاژاوەگێڕ، ســەربەگێچەلْ، دووڕوو، گێرەشێوێن، تێچێــن، فیتنــە هەلگیرسـێنەر، ئاشـوبو ئــاژاوەگێڕ، دووزمان، ئاگری بن کا

شَغَاف: نەخۆشـیەکە دەدات لەپێسـی دلْ ، دەردی دلْ، دەردی عیشـــــقو شەیدابوون، خۆشەویستی

شَغَاف: پێستی دلْ ، پێستی سەر دلْ

شَغَّال: کرێکار، مزور، ئیشکەر، یـەکێك ئیشی زۆر بێت ، سەرقالْو خەریك

شَــغَبَ القَــوم وَعَلَيــهِم وَمِنــهُم وَبِــهِم: شەڕوئاژاوەی بـەرپاکرد لـەنێوانیاندا، گێرەشــێوێنیو دژایــەتی خســتە نێوانیانـەوە، مابـەینی تێکدانو بوویـە کولـە فیتنـەی نێوانیــان، دژ بەیــەك هانیدانو کردنی بەگژی یەکا

شَغَبَ عَنِ الطَرِيق وَغَيرِهَا: لایدا، ترازا، دوورکەوتەوە

شَغَبَ ـ شَغِبَ ـ شَغَبَ ـ شَاغب(هَيَّجَ الشَر): گێچەلْی نایەوە، ئــاژاوەی بـەرپاکرد، شــەڕی هەلگیرســاند، دووڕوویـــیو دووزمانی کردو دانی بەیەکا

شَغْب: پشێوی ، دووڕوویی، دووزمــانی، ئاژاوە، یـاخی بــوون، هــەراو هوریــا، گێرەشێوێنی، ژاوەژاو، شەڕو ناخۆشی، نائارامی ، شەڕو ئاژاوە

شَغَرَ الرَّجُل: دوورکەوتەوە، پەراگــەندە کەوت، پەرێزی گرت

شَغَرَ السِعْرُ: کــەمی کـرد، ناتــەواوبوو، دابەزی ، نزم بوو

شَــغَرَ النَّــاسُ: پەراگــەندە بــوون ، پەرتەوازە بوون، بلاوەیان لێکرد

شَغَرَ البَلَـدُ: ولآت چۆڵ‌و بێ‌کەس بوو لەپارێزگارو ئەوانەی دەیپارێزن‌و ئاسایشی رادەگرن
شَـغَرَ الكَلْبُ: سەگەکە قاچێکی بەرزکردەوە هەتا میز بکات
شَـغَرَ فُلانـاً عَـنْ البَلَـدِ وَنَحْـوَهُ: دەریپەڕاندو دووری‌خستەوە، رایگوێزی‌کردو ئاوارەی خست
شَغْرِبِيَّة ـ شَغْزَبِيَّة: جۆرە هونەرێکە لەزۆرانبازیداو زۆرانباز پاشقولێك دەگرێت لەبەرانبەرەکەی‌و بەم فێڵە بەرانبەرەکەی هەڵدەنوتێ‌و لێی دەباتەوە
شَغَفَ ـ شَغْفاً: دڵی کەیل‌و شەیدابوو، دڵی هۆگروئارەزوومەندبوو، عاشقی‌بوو، دڵی پیا چوو
شَغَفَ بِهِ: شەیدای بوو، هۆگری بوو، حەزی لێکرد، توشیاربوو بەدەستیەوە، سووتا بۆی، هۆشی بەسەر خۆیەوە نەما ، عەقڵ‌و بیری وەستا بۆی
شَغْف: پێستی دڵ، توێژێکە بەسەر دڵەوەیە
شَـغَفْ: ئەوپەڕی خۆشەویستی، چڵەپۆی ئەوین‌و خۆشەویستی ، شەیدایی، پەرۆشی، سۆزی بەتین‌و جۆشدار، هۆگری‌و عەودال بوون
شَغَفَهُ ـ شَغْفاً: دای لەپەڕەی سەر دڵی
شَغَفَهُ فُؤادَهُ: زاڵبوو بەسەریاو گرتیەوە، تەنیەوە، دایپۆشی
شَـغَلَ الـدَّارِ ـ شَغْلاً: جێنشین بوو، سەقامگیربوو
شَغَلَ فُلاَنَـاً عَـنْ الشَّيءِ: سەرقاڵی‌کردو دووری خستەوە لێی، خەریك‌و تەریکی کرد لێی

شَغَلَ ـ شَغَّلَ (أعْطَـاهُ عَمَـلاً وَشُغْلاً): دایمەزران، کاری پێسپارد، ئیشی دایە، خەریکی کرد بەئیشەوە، سەرقاڵی‌کرد بەئیش‌و فرمانەوە ، بەکاری هێنا ، خستیەگەڕ
شَـغَلَ الوَقْـتَ: کاتی کوشت، کاتی بەسەر برد، کاتی تیابرد، وادەی گوزەراند
شَغَّلَ المَـالَ: پارەی خستە ئیشەوە، دارایی‌و ماڵی خستەگەڕ لەکارو کاسبیدا
شَـغَلَ قَلْبَـهُ: دڵی خستەگەڕ، دڵی داخورپان
شَـغَلَ الـدَّوَاءِ: دەرمانەکە کاری خۆی‌کرد، کاریگەربوو، کاریگەربوو، شوێنەواری بەجێهێشت
شُغِلَ عَنْـهُ بِكَـذَا: سەرقاڵبوو پێوەی ، گشت کاتەکانی گرت ، خەریك بوو پێوەی
شُغْل: کار ، فرمان ، پیشە، ئیش، خەریك بوون، رەنجدان، سەرقاڵی
شُغْلٌ شَاقٌ: ئیش‌و کارێکی قورس، کاروفرمانی بەئەرك‌و گران، ئیشی سەخت
شُـغْلَة: جارێك، رایەك، یەکجار، خەرمان، جۆخین
شُغْلَهُ بِكَذَا: سەرقاڵی کرد بە ..
شُـغُوب: ئەوەی هەڵدەستێت بە دروستکردن‌و نانەوەی ئاژاوەو شەڕ بەرپا دەکات ، شەڕەنگێز، ئاژاوەگێڕ، فیتنەچی، شەڕانی، دوژمن‌و دڵ پیس
شَـغِيَتْ سِنُّهُ: درێژتر بوو لەددانەکانی تری یان لەرەگو دەرهاتنیدا جیاوازبوو

شَفِيَتْ مِنسَرُ الطَّائِر: گۆچ و ناتەواوبوو
شَفِيَتْ الأَسْنَانَ: ددانەکانی لەکورت و درێژیدا جیاوازبوون

ش ف

شَفَّ: تەنك بوو، یەکبادبوو، ناسك بوو، ئاوەکی بوو
شَفَّ الشَّيء: ناسکبوو، تەنکبوو، ئاوەکی بوو
شَفَّ عَنْهُ الثَّوب: کورتبوو
شَفَّ الجِسْم: تەنك و باریکبوو، لەڕو لاوازبوو
شَفَّ الشَّيء: زیادبوو، جوولا
شَفَّ لَهُ الأَمر: جێگیرو بەردەوام بوو
شَفَّ فَمُ فُلانٍ: ژان و ئێش گەیی بەددان و پووکی
شَفَّ الرِّيحُ: بای سارد هەڵیکرد
شَفَّ الهَوَاءُ المَاءَ وَغَيرَهُ: هەوا هەندێك لەئاوەکەی برد، وشکی کردەوە
شَفَّ الرَّسْمَ: وێنەو نیگاری کێشا بەهۆی بابەتی تەنك و ئاوییەوە
شَفٌّ: جاجم، پۆپەشمین، جاجرم، پۆپەزمین، پێخەفێکی شاشی هاوینەیە لەخوری ڕێسراوی باریك دروستدەکرێ
شَفٌّ - شِفٌّ: جل و بەرگ یان پەردەی تەنك، سوود، قازانج، ڕێزو فەزڵ، کەم و کورتی
شَفَا الهِلالُ: دەرکەوت، هەڵهات
شَفَا الشَّخصُ: ئاشکرابوو، دەرکەوت، هاتە ڕوو
شَفَا الشَّمسُ: نزیکی ئاوابوون کەوتەوە، خەریك بوو ئاوا دەبوو
شَفًا: پاشماوەی مانگ پێش ئەوەی ون ببێت، لێوارو قەراغی هەموو شتێك

شَفَى فُلاناً مِنْ مَرَضِهِ: چاکی کردەوە لەنەخۆشیەکەی
شَفَى فُلانٌ فُلاناً: داوای چاکبوونەوەی بۆ کرد
شَفَى الشَّمسُ: وەختەبوو ئاوا دەبوو، خەریك بوو ئاوا دەبوو، بەرەو ئاوا بوون ڕۆیشت
شَفَى اللهُ فُلاناً شِفَاءً: خوای گەورە شیفای دا، خوداوەند چارەسەری پێدا چاکی کردەوە، لەشساغی پێدایەوە
شَفَى الجُرح: ساڕێژی کردەوە، چاکی کردەوە
شِفَاء(بُرء): چاکبوونەوە، ساڕێژبوونەوە، ساغ بوونەوە، بەدەستهێنانەوەی تەندروستی و لەش ساغی، چارە، چارەسەر، دەرمان، چارەدۆزینەوە بە نەخۆشی و ناساغی
شَفَاعَة: پاڕانەوە بۆ یەکێك، داوای لێخۆشبوون، پاکانەو داوای لێخۆشبوون بۆ یەکێك
شَفَّاف: ڕۆشن، ڕوون، دیودیار، تروسکەدار، پەیدا، ئاشکرا، ڕەوشەن، ڕووناك، ڕۆشنا،گەش، دیار
شُفَافَة: پاشماوەی ئاو لەقاپ و جاما
شُفَافَةُ النَّهار: پاشماوەی ڕۆژ
شَفَّان: بایەکی سارد لەگەڵ باراندا
شَفَاهِي: لچ، ئەستوور، لچ و لێوگەورە، دەم و پل زل و قەبە، لێو قەوی
شَفَاهِيّ: وتەو قسەیەك تۆمار نەکرابێت و هەر بەزار بگوترێ
شَفَة - شِفَة: لێو، لەوس، لچ، لیڤ، لەواسە، لەو

شَفَةٌ مُتَدلاَة: لێچ شۆڕ، لەوس داکەوتوو، لچە
شَفَةُ الشَيء: قەراغی شتێك، لێواری ، کەنارەکەی ، دەمەکەی
شَفَةُ الدَلْو: لێواری دۆڵچە، قەراغەکەی
شَفَةُ الجَبَل: قەراغو لێواری شاخ
شَفَةُ الثَور: جۆرێکە لەگوڵە نێرگز
شَفَتَان: هەردوو لێو ، لێوی سەروو خواری مرۆڤ
شَفَتَر ـ شَفَتَرَةٌ : بلاوبوونەوە، پرژان، پارچە لێبوونەوە
شَفِرَ(نَقَصَ وَقَلَّ): کەم بووەوە، کەمیکرد، کەمی هێنا
شُفر ـ شَفر: لێوار، قەراغ، کەنار، سیلەو قەراغی هەرشتێك، لێواری پێڵو
شَفرَة: تیغ، شفرە، گوێزان، دەمە تیغ، ئاسنی تیژی برندە، چەقۆیەکی گەورەو پانو بەرین، قەراغی شمشێر، خزمەتکار، تەیان ، کێردی گا کوژی
شَفرَة: جفرە، بەهێما نووسین ، پەرلە، هێماو نیشانەیەکی نهێنییە لەنێو سوپاو نێوەندی سیخوڕیو هاوتاکانیدا بەکار دەهێنرێت
شَفشَاف: باران بەتەرزەوە
شَفشَفَ الهَمُ فُلاَنَا: غەمو پەژارە لەپیکرد، خەفەت پەکی خست
شَفشَفَ الصَقِيعُ أوْ الحَرُ النَبَاتَ: وشکی کردەوە، سوتانی
شَفشَفَ المَاءُ وَنَحوَهُ: بەمێواشی پرژاندی، ئاوپرژێنێکی سووکی کرد
شَفشَفَ الدَوَاءُ عَلَى الجُرح: دەرمانەکەی پرژاند بەسەر برینەکەدا، دای لەزامەکەوە

شَفَعَ ـ شَفَاعَةً: شەفاعەتی کرد، تکایکرد، لالایەوە، لاقەلاقیکرد ، داوای لێخۆشبوونی بۆ کرد
شَفَعَ الشَيء: هاوچەشنی خۆی خستەپاڵی ، هاوتای کرد، خستیەپاڵ یەك، ئەوەندەی تری خستە پاڵ
شَفَعَ البَصَرُ الأَشبَاحَ: بەدوو ئەوەندە بینی، چاوی دوو ئەوەندەی بەدیکرد
شَفَعَ لِفُلاَن: شەفاعەتی بۆ کرد ، تکای لێخۆشبوونی بۆ کرد
شَفَعَ إِلَى فُلاَن: هۆکارێکی گرتەبەر، هۆیەکی گرتەبەر
شَفَعَ فِي الأَمْر: تکاکارو ناوبژیوان بوو بۆی
شَفَعَ جَارَهُ: مافی کرینی ماڵەکەی دا بەدراوسێکەی، دراوسێکەی لەپێشتر دانا بۆ کرینی ئەو لانەو ماڵە
شَفَّعَ فُلاَنَاً فِي كَذَا: شەفاعەتو تکاکەی وەرگرت
شَفع(زَوْج): جووت ، دوانە، تاکی یەك، هاوتا، هاوشێوە، هاوساڵ، هاوسەر، هاوسەر، هاوڕاز، هاوبیر ، هاو ...
شُفعَة: مافی کرین پێشکەسانی تر، مافی هەڵگرتنەوە بەر کەسانیتر
شُفعَةٌ: دووڕکات نوێژی چێشتەنگاو
شَفِقَ: بەزەیی پیاهاتەوە، دڵی پێ سووتا، بەزەیی پیا هاتەوە
شَفَقَ عَلَيهِ: سوربوو لەسەر چاکەو خێری ئەو
شَفِقَ مِنَ الأَمْر: ترسا لەکارو فرمانەکە، ترسی لێنیشت
شَفِقَ عَلَى الشَيء: رژدو بەرچاو تەنگبوو

شَفَّقَ الشَيء: کەمی کرد، کەلی کرد، لێی دابڕی
شَفَّقَ الثَوبَ: بەخراپی دوریی، دورینێکی ناباشی کرد
شَفَقٌ (ضَوءُ الشَمسِ بَعدَ الغُرُوب): ئێوارە، خۆرئاوا، زەردەپەڕ، کاتی ئاوابوونی خۆر کە زەردە بەسەر کەلەوەبێ
شَفَقَة: شتی خراپو ناباش، ڕۆژ، ترس و بیم، لاو شوێن ، سۆزو بەزەیی، بەتەنگەوە هاتن
شَفَهَ فُلاَنَاً: کێشای بەلێویا، دای بەلەوسیا، دەمو پلی داگرتەوە، کێشای بەلمۆزیا ، پرسیارێکی زۆری ئاراستەکرد هەتا هیچی پێنەما
شَفَهَ الإنَاءَ: ئاوی نێو قاپەکەی هەموو خواردەوە
شُفِهَ زَيد: پرسیارکەرانی زۆر بوون ، ئەوانەی پرسیاریان لەبارەوە دەکرد بێشومارو زۆر بوون
شُفِهَ الطَعَامُ: بخۆرانی زۆربوون، ئەوانەی دەیخۆن زۆر بوون
شَفَة: لێو ، لەوس، لەوچ ، لچ
شَفَهِي: زوبانی، دەمی، بەدەم ، دەم بڕ، ئەوەی لەسەر زارەو بەدەم دەگوترێ
شَفَهِيَاً ـ مُشَافَهَة: هەر بەدەم، بەزار، دەم بڕ
شَفَهِيَّة مِنَ الحُرُوف: ئەو پیتانەی دەرچەیان لەدوو لێوەوەیەو بریتین لە(باء، فاء، میم)
شَفَهِيَة مِنَ المَاء: ئەو سەرچاوە ئاویانەی بەردەوام ئاوخۆرو ڕێبواران رووی تێدەکەن

شَفُوق: بەبەزەیی، بەسۆز، دڵنەرمو میهرەبان
شَفِير: لێواری پێڵو، لێواری هەرشتێك
شَفِيرٌ مِنَ الوَادِي: لێواری دۆڵو شیو لەسەرەوە
شَفِيرُ جَهَنَّم: لێواری دۆزەخ
شَفِيع: تکاکەر، شەفاعەتکار، رووڵێنەر، ناوبژیکەر، ئەوەی هەڵدەستێت بەتکاو پاڕانەوە بۆ یەکێك
شَفِيعٌ مِنَ العَدَد: ژمارەی جووت ، جووتە ژمارە
شَفِيعٌ (عِندَ الفُقَهَاء): لای زانایانی شەرع بریتیە لەوەی مافی کڕینی هەیە بەر لەکەسانیتر
شَفِيف: قرچەی گەرما، ئەوپەڕی سەرما، (لەوشە دژە یەکەکانە) بای ، ساردو سەخت
شَفِيق: بەسۆزو بەزەیی، بەڕەحمو بەزەیی، دڵناسکی بەسۆز، میهرەبانو دڵناسك

ش ق

شَقَّ الشَيء:دوولەتیکرد، دووکەرتیکرد، درزی تێکرد، دای هێنا ، قڵیشانی
شَقَّ ثَوبَهُ:جلەکانی دا دڕی، جلەکانی دڕی
شَقَّ البَطنَ: سکی هەڵدڕی، ورگی دڕی
شَقَّ الأَرض: زەویەکەی کێڵا بە گاسن
شَقَّ الطَرِيق: ڕێگای لێدا ، گرتیە بەر
شَقَّ الأَمر: کارەکە قورسو گران بوو، سەختو دژواربوو
شَقَّ عَلَى فُلاَن: خستیە نارەحەتیەوە، داوی بۆ نایەوە

شَـــقَّ الـــــزَرْعُ: روا ، دەرهـــــات ، کشتوکاڵەکە سەری دەرهێنا

شَقَّ السِنّ(طَلَع): دانی هـــات، دانـــی دەرهات

شَقَّ عَصَـا الطَاعَـةُ: سـەرپێچی کـــرد، یاخی بوو، لەرێ لایدا

شَقَّ البَرَقُ: درێژبـــوەوە بـــەرێکی بـــۆ ناوەڕاستی ئاسمان

شَقَّ الفَرَسُ: لەغاردانداا بەرەو لا رۆیشت

شَقّ: درز، قلّیش ، دەمکردنـــەوە، دوو کـــەرت بـــوون ، دەلاقـــە، کـــەلێن، دڕان، زەنـــگ، ســـەختیو دژواری، نیـــوەی هەموو شتێك

شِقّ: لا ، لایەکی مرۆڤ، نیـوە، کـەرت، لەت، رەگەز نێرێتی یان مێیەتی

شِقّ الرَجُل: هـاو ...، لێچوو، شـێوە ، وەکو

شِقّ المَيتُ(شَبَحَهُ): تارمـایی، شـەبەنگ، سێبەریی

شَـــقَا اللّهُ فُلاَنَـــاً: بەدبـــەختیکرد، سەرگەردانیکرد،وێڵو سەرگەردانیکرد

شَقَا ـ شَقَاء: نەگبـــەتی، بەدبـــەختی، نامەد، بەدچارەیی، بەدنگین، داماوی، هـــەژاری، ژیـــواری، شەلشـــی، کلۆڵـــی، مەینـــەتی، چارەڕەشـــی، بێچـــارەیی، بەلەنگازی، رۆژرەشی، ســـەلا، گرداف، بۆپـلات، پـــارس، پارســـەکی، تـــەنگی، پێچەوانـــەی خۆشـــحاڵیەە، تاریکـــایی، چەتوونی

شَـــقَاءُ النَـــاب شَـــقَا وَشُـــقُوَّاً: ددانـــی دەرهـــات، ددانـــی لەپوکیـــەوە ســـەری دەرهێنا

شَقَار: جۆرەماسیەکە، بەگیایەك دەڵێن

شَقَارَى (شَقَائِق النُعْمَان): درۆ، گـولاڵـە سوورە، چارانچەقیلە، رەبـەنۆك، گوڵـە میـلاق، گوڵەنیسـان، گوڵێکـی ســووری بەهاریی لاسك سەوزی درێژە ناوەکـەی خالێکی رەشی تیایە

شَـــقَاوَة: بەدبـــەختی، نەگبـــەتی، بەدچارەیی، بەدنگینی

شَقَّأَ نَابَهُ: کەڵبەکانی دەرهاتن

شَـقَّأَ شَـعْرَهُ: قـژی شـانەکرد، خـاوی کردەوە

شَقَّأَ رَأسَهُ: سەری شکاند، قرنجاندی

شُقَّة ـ شِقَّة: دوورەســەفەر، ماوەیـەکی دوورو درێـــژ، ســـەختی، گرانـــی، دەســتەخانوو، لانــە، تـــەلارە بینـــا، ساختمانی چەند نهۆم، گرانی، قورسی، نارەحەتی ، ماندویەتی، دڕاوی

شُقَّة: لـەت ، کـەرت، نیـوە ، پارچـە، ئەوەی بەدرێژی کەرتو پەرت دەکرێت لـەجلو بـەرگو کۆچـانو ....، تـــەلاش، لایەك لەخانوویەك خانەوادەیـەك تیـایدا جێنشین بن

شَقِر ـ شَقُرَ: سورفل بوو، قژکاڵ بوو

شَقْرَاء: سوور ، سورباو، سورفل، شلّ، سووربۆرتۆڵ، سوورهۆڵ

شُقرَاق ـ شِقرَاق: باڵندەیەکـە لـــەکۆتر گەورەترەو خاڵخاڵاویەو رەنگی ســەوزو ســـوورو ســپی تیایـــەو عـــەرەبیش بەباڵندەیەکی شومی دادەنێن

شُقْرَان: لالەعەباس، جۆرە گیایـــەکی گەلاپانـــە گولێـــك دەگـــرێ وەك لاولاوە بەلام ئەم پچووکترە بەیانیانو ئێـــواران دەگەشێتەوە

شـقران: دەردو ئافەتێكــــە دەدات لەكشــتوكاڵو ســەرەتا لەگــەڵاكانو پاشان دەدات لەدەنكو بەروبومەكان

شـقرة: رەنگێكــە لەســوورو زەرد پێكدێت

شقشق الطير: خوێنــدی ، جریوانــی، قاڕانی

شقشق النهار: رۆژ بوەوە، دەركـەوت ، هەڵهات

شقشـق الملابـس: لـەئاوی هەڵكێشــا، جلەكانی ئاوهەڵكێش كرد

شقشـق الجمـل: وشــترەكە دەنگــی لێوەهات

شقشقة اللسـان: چەنـەبازیكرد، زۆری گوت، زۆربڵێی كرد

شقشقة النهار: رۆژبوونەوە، رۆژهەڵاتن

شقشقة: كەفێكـە لـەدەمی وشـتر دێتـە دەرەوە كاتێ دەهــەژێو دەنگی لێوە دێت

شـقص الذبيحـة وغيرهـا: بــڕی، لــەتیكرد، پارچــەكانی بەشــێوەیەكی دادپەروەرانــە دابــەش كــرد لــەنێوان شەریكو هاوبەشەكاندا

شقص: پارچەیەك لەشتێك، بەش، پشك

شقف ـ شقفة: گلێنەو سواڵەتی شكاو

شقق الحطب: شكاندی، لەتیكرد

شـقق الكلام: فــراوانو گوشــادیكردو قسەكانی قسەی تری بەبەرا هێنا

شــقلب: خـــۆی هەڵگەڕانــــەوە، سەرمەقولاتیدا ، تەقلەی لێدا

شقلبة: خۆهەڵگەڕانەوە، سەرمەقولات، تەقلە

شـقل(وزن): تـەرازویكرد، شـاوڵیكرد، كێشای، هەڵیسەنگاند

شقي: بەدبـەخت بـوو، بێبـەخت بـوو، چارەرەشبوو،نەگریسبوو، بەدنگینبوو، تاوانباربوو، بێنەوابوو

شقيف: گابەردێك لەشاخەوە كەوتبێتە خوارەوە، بەردی زلە

شـقيق: بــرا،بــرای دایــكو بــاوكی، هاوشێوەو وەك یەك

شقيق الشـيء: كـەرت، لــەت ، نیــوە، پارچە

شقيقة: خوشـك، ژانـی نیوەسـەر، نیـو سەرئێشە، سەختە زەوی لەنێو باخچەو باخدا، لێزمەباران

شـــقيقة مـــن الـــبرق: ئــــەو هەورەبروســـــكەیەی كەلەئاســــۆوە پەخشو بڵاو دەبێتەوە

شقيقة النعمـــان: یـەك پـەل گوڵاڵـە سوورە، چڵێ چاڕانچەقیلە

ش ك

شك فـي الأمــر: دوو دڵبــوو لێــی ، بەگومان بوو لێی ، دڵی لێ پیس كرد

شك عليه الأمر: لێــی ئــاڵۆزبوو، لێـی تێكچوو، لێی شێوا

شك فـي السـلاح: بەتـەواوی پۆشــیی و لەبەریكرد

شـك الخــرز: مورووەكــانی بەیەكــەوە هۆنیەوە ، لەیەك رشتەو ریزیەندا رێكی خست

شــك القرابـــة: پــــەیوەندیكرد، پەیوەستیكرد

شـــك الدابـــة: باســــكی نووســــا بەلایەكیەوەو شەلبوو، گۆجو شەل بوو

شَكَّ الجِلد بالمخرَزِ وَنَحْوَه: دووریی ، درومانی کرد
شَكَّ القَومِ بيُوتَهم وَنَحْوَها: بەیەك ریزو لەسەریەك تەرزو شێوە ماڵەکانیان دروستکرد، وەك یەك دروستیانکرد
شَكَّ الشَيءَ: بڕی ، کوناو دەری کرد
شَكَّ إليهِ البلادُ: بڕی بۆی ، ماوەکەی بڕیو پێی گەیی
شَكَّ الشَيءَ إلَى الشَيءِ: دایە پاڵی ، نووساندی پێوەی ، پێوەی لکاند
شَكٌّ: گومان ، خانەگومان ، دوودڵی، دڵپیسی ، دڵاودڵی، سووکردن، شك ، سووسەبردن، دڵکرمێ بوون ، قەیرانێکی دەروونییە خاوەنەکەی لەنێوان دڵنیایی‌و دوو دڵیدا دێت‌و دەچێت
شِكٌّ: حەواڵەی دراوو پارە، ئاڵوگۆڕ رەوانەکردنی دراوو پارە
شَكَا ـ إشْتَكَى (تَظَلَّمَ إلَيهِ): هاواری لەدەستکرد، شکاتی لێکرد، ناڕەزایی لێدەربڕی
شَكَا الأمرَ: خستیە روو، نیشانیدا، رووني كردەوە
شَكَا أمْرُهُ إلَى الله: دەردو ناڕەزایی خۆی لەلای پەروەردگار هەڵڕشت، لاڵەلاڵی کرد لە بارەگای خوا یا
شَكَا مَرَضَهُ لطَبِيبٍ: راڤەی کرد بۆی، بۆی شیکردەوە، تیشکی خستەسەر بۆی
شَكَا المَرَضُ فُلاَناً: ئێش‌و ژانی پێگەیاند، ژانی بردە دڵیەوە، ئازاریدا
شَكَّى الشَاكيَ: ناڕەزایی‌و شیکایەتەکەی وەرگرت، خۆشنودو دڵنەوایی کرد

شَكَاء ـ شَكَاةٌ: نەخۆشی، ناساغی، کەیل‌و ناتەواویی
شَكَّاء: قلیش‌و درز کەلەدەوری نینۆکەکان دروست دەبێت ، پێست لێبونەوەو قلیشانی
شَكَائرٌ: پێشە سەر، نێوچەوان
شَكَاسَةٌ ـ مُشَاكَسَةٌ: بێئابڕویی، بێحەیایی، گڕۆزیی، رق گرتن ، شەڕ فرۆشتن، نالەباریی ، زوو هەڵچوون، تورەبوون
شِكَاكٌ: ئەو خانوانەی لەریزی یەك دروستکراون، لانەو خانووی یەك شێوەو بار
شَكَّاك: یەکێك زۆر بەگومان بێت
شُكَاكَةٌ: لایەك لەزەوی ، ناحیە، شوێنێك
شُكَاكُون: کۆمەڵە فەیلەسوفێکن کەوا لەنێوان چەسپان‌و بەرپەرچدانەوە سەبارەت بەراستی شتەکان‌و لەفەلسەفەی ئیسلامیشدا بە(اللا ادرية) هاتووەو ئەمانیش تاقمێکن لە(سوفسطائی)ە کان
شِكَالٌ (قَيد): پێوەند، کۆت، پاوەن، پاچەبەند، پێبەند، پابەست، دەستبەند، سندم، سمدم، مەرین، ئاسنێکی زنجیردارە دەکرێتە پێی گیراوو ولاخانەوە
شَكْبَان: گەوڕ، پەچە ، گەنجینە
شِكَّةٌ: ماوە، نێوان، ماوەی نێوان دوو شت
شَكَّةٌ: ئەوچەکەی هەڵدەگیرێ یان دەدرێت لەخۆ ، پارچەدارێکی خنجیلانەی پچووکە دەکرێتە سەری پاچ‌و .. هەتا نەپەڕێت‌و پتەو بێت

شَكَة(وَخْزَة): پیاچەقان، تێوە ژەندن، پیا هەڵچەقان

شَكَدَ: بەخشین بێپاداشت ئەو بەروبوومەی دەبەخشرێ لەکاتی دورینەوەدا، توێشوو

شَكَدَة: هەندێك خواردنی دایە لەکاتی رۆیشتندا

شَكَرَ: سوپاسیکرد، سپاسیکرد، ستایشیکرد، پێزانینی بۆ دەربڕی

شُكْر: سوپاس، ستایش، پیاهەڵدان، پێزانین، چاکە لەبەرچاوبوون، شوکر، ستایشی یەکێك لەپاداشتی چاکەیەکیا

شَكْرَى: پارە گۆشتی قەڵەو، ئاژەڵی پڕشیر، شیردار

شُكْراً: سوپاس، ستایش، وشەی پێزانین و لەبەرچاو بوونی چاکەو کردارێکی باش

شَكْرَة ـ شَكَارَى: گوانی پڕ شیر

شَكَزَ: ئازاردان بەزوبان، نکوولی گوتن، بریندارکردن

شَكِرَت الدَّابَّة: کەمێك عەلەف بەشیکردو تێربوو، دای بەسەر لەوەڕگایەکداو پێیی قەڵەوبوو

شَكِرَة الشَّجَرَة: لق و پەل و پۆپی ناسکی دەرکرد

شَكِرَت الضَّرْعُ: پڕبوو لەشیر

شَكِرَت السَّحَابَة: بارانی زۆری هەڵگرتبوو

شَكِرَت فُلاَنٌ: سەخی و بەخشندەبوو دوای ڕژدو گیریی

شَكُسَ: ڕژدو بەخیل بوو، چاوبرسی و دەست نوقاوبوو، ڕەوشت و هەڵس وکەوتی قورس و گران بوو، ڕقاوی و گرژبوو

شَكِسَ: دڕبوو، بێتابڕبوو، بێحەیابوو، نالەبار بوو، نەگریس بوو، نەگبەتبوو

شَكِسٌ: بێتابڕو، بێحەیا، نالەبار، گرژ، ڕقاوی، نەگریس، شەڕفرۆش، شەڕانی، چەپخون

شَكْشَكَ السِّلاَحَ: تیژیکرد، برەپێکرد

شَكَعَ الدَّابَّةَ بِزِمَامِهَا: سەری بەرێشمەکەیەوە بەرزکردەوە

شَكَّكَهُ تَشْكِيكاً: گومانی بۆ دروستکرد، دوودڵی کرد، وەهای لێکرد دوودڵ و گوماندار بێت

شَكَلَ الأَمْرُ: ئاڵۆزبوو، لێك ئالا، شێوا بەسەر یەکا، لەیەك ئالا، کەوت بەنێو یەکا

شَكَلَ العِنَبُ: لێی پێگەیی، وەبەرهات، وەختیبوو پێگەیی

شَكَلَ الكِتَابَ: سەروبۆری بۆ کرد

شَكَلَ الدَّابَّةَ: بەستیەوە، رایگرت، پێوەندی کرد، کۆتی کرد

شَكِلَ الشَّيْءُ: لەسپێتیدا روو بە سووریی بوو، سپی سورباوبوو

شَكِلَ المَرْأَةُ: بەنازو لەنجەو لاربوو

شَكَلَ اللَّوْنُ: ڕەنگێکی تری تێکەڵبوو، تێکەڵ بەرەنگێکی دیکە بوو

شَكَّلَ الشَّيْءَ: وێنەی گرت، دیمەنی کێشا، وێنای کرد، ڕەسمی کرد، هەمەجۆری کرد، دایمەزراند

شَكَّلَ الزَّهْرُ: چەن جۆرو چەشنێکی جیاواز جیاوازی لەگەڵ یەکا ڕێکخست

شَكَّلَ الحُكُومَةَ: حکومەتەکەی دامەزراند

شَكْل: شێوە، دیمەن، وێنە، نیگار، روخسار، دەم و چاو، چۆنیەتی، مەزهەب و مەبەست، نازو عیشوەتی ئافرەت

شكل(فِي الهَنْدَسَة): ديمەنی تەنێك یان ڕوپایەکە کەوا یەك سنووری هەبێت وەك بازنەیەك یاخود چەن سنورێکی هەبێت وەك سێگۆشەو چوار گۆشە
شَكْلُ الكَلاَم(حَرَكَاتُهُ): سەروبۆر
شَكْل ـ شِكْل: هەرشتێکی گونجاوو پەسەندو باش ، نازو لارو لەنجە ، ناز فرۆشی
شَكْلاَء: پێویستی ، تێکەڵبوون ، ئاڵۆزبوون
شَكْلَة: لێچوو، وەك، هاوچەشن ، هاوشێوە، هاوڕەنگو بۆ ، هاوبیر ...، هاو ...، سوربیەك لەنێو سپێتیدا بێت ، تێکەڵبوونی ڕەنگەکان
شَكْلَة: عیشوەگر، ژنی بەناز
شَكَمَ: پاداشتی دایەوە، مافی بەسەرخۆوە نەهێشت، خەڵاتی کرد لەبری چاکەکردنی لەگەڵیدا
شَكَمَ فُلاَنًا: بەرتیلی دایە،دەمکوتیکرد، بێدەنگی کرد، دەمی چەورکرد
شَكَمَ الدَابَةَ: لغاوی کرد
شَكَمَ المُعْتَدِيَ: بەتوندی بەرپەرچی دایەوە، توند چووەوە بەگژیا
شَكِمَ ـ شَكَمَاً: برسی بوو، گەدەی خاڵی و بەتاڵبوو
شُكْم: بەخشینێك وەك خەڵاتو پاداشت
شَكْمَهُ ـ شَكَمَاً وشَكْمَاً: گەزتی ، گازی لێگرت
شَكْو: نەخۆشی ، ناساغی، خراپی باری تەندروستی، وشتری پچووك
شَكْوَة ـ شَكْوَى: سکاڵا، شکات ، دادخوازیی، ناڕەزایی
شَكْوَة: یەکجار شکاتو ناڕەزایی دەربڕین
شَكْوَة ـ شَكْيَة: كوندە، مەشكە
شُكُور: سوپاسگوزار، یەکێکە لەناوەجوانەکانی پەروەردگار ، پێزانین
شَكِيّ: گلەیی مەند، ناڕەزا، ناڕازی، سکاڵاکار، کەسێك ناساغو تەندروست شێواو بێت
شَكِيَّة: ئەوەی سکاڵاو ناڕەزایی دەردەبڕێت، نەخۆشی، ناساغی، پاشماوەی شت
شَكِير: گەنەتووكو موو لەنێو تووکی درێژو گەورەدا، ئەو پەلە ناسکانەی لەسەر درەخت دەڕوێت، گەنە موو
شَكِيكَة: ڕێباز، ڕێگە، ڕەوشتو هەڵسوکەوت، جیاوازی، سەبەتەیەك میوەی تێدا بێت
شَكِيمَة: سەرکەوتن بەسەر ستەمو زۆرداراندا، سەردەمو چەرخ، خوو، سروشت، وەك یەك، لێکچوون، سەرکەشی، هێزی دڵ
شَكِيمَة(أَنَفَة): لووتبەرزی، خۆبەزلزانین ، فیزداریی ، سووکیو ڕسوایی
شَكِيمَةُ اللِجَام: ئاسنی لغاو ، کرۆکی لغاو

ش ل

شَلَّ ـ شُلَّ (عَطِلَ): پەکی کەوت ، وەستا، لەکارکەوت ، بڕستی لێبڕا
شَلَّ الثَوب: درومانێکی سووکی کرد، بەسووکی درویی
شَلَّ الدرْعَ وَشَلَّهَا عَلَيه : لەبەری کرد، پۆشی ، کردیە بەری

شَلَّ الشَيءَ: بڕی ، قرتاندی، لەتیکرد
شَلَّ الإبِلَ: دەریکرد، دەریپەڕاند، هەڵی فریوان ، لێی خوڕی
شَلَّ الصَبَاحُ الظَـلامَ: ڕووناکی تاریکی ڕاونا، ڕووناکی تاریکی ڕەوانەوە
شَلَّ العُضـوُ: تووشی ئیفلیجی هـات ، پەکی کەوت ، شەلەل لێیدا
شَـلَّتْ يَـدُهُ: دەسـتی ئیفلیـج بـوو، گۆجبوو، وشـك بـوو، تووشـی شـەلەل هات ، پەکی کەوت
شَلاَ: بەرزیکردەوە، هەڵی بڕی، بڵنـدی کردەوە
شَلاً: جەستەی هـەر شـتێك ، تـەنی هەرشتێك، قاڵب ، جەستە ، تەن
شَلاَلٌ: تاڤگە ، ڕێـژاو، سـۆلاف، پـڕژ، شیب، شیرۆ، سـوولی، ڕێـژاف، ڕێلاف، وەزەن، قەڵبـەزە، پلووسـك، ڕێژگـە، سـوولاف، سـوواف، شـۆش، تافـە، قـەڵوەزە، ئاوشـار ، جێگایـەکی بـەرزە کـەئاوێکی زۆری بـەخوڕی لێ بێتـــە خوارەوە
شَلاَلَة: کـۆك گرتـن ، تەقـەڵی زل زل، دورمانی شاش ، شەڵتە درو
شَـلَّة: دەسـتە ، کۆمـەڵ، دەسـتەك، چوون، زەهفان، تیپ ، بەرە
شَلَّة ـ شِـلَّة: کلافـە ، کـەلاف ، ماشـەر، کەلافەدەزوو، چـەند هـەودا دەزوو یـان ئاوریشـــمێکە کەپێکـەوە هــەڵکراین بۆئـەوەی کــەداوداو دەرکێشــرێ و بەکاربهێنرێ
شَلَّة:مەبەست ، مەرام ، خواست ، داوا، دەستە ، گرۆهـ

شَلَحَ ثِيَابَـهُ:جـلو بەرگـەکانی داکـەند، خۆی ڕووت کردەوە
شَلَّحَ: ڕووتی کـردەوە، جلـەکانی لەبـەر داکـــەند ، خـــەڵکی ڕووتکــــردەوە، جەردەیی کرد، تالأنی کرد
شَلشَلَ المَاءُ: تنۆك تنۆك هاتە خوارەوە، چکایەوە، تکایەوە
شَلشَلَ المَاءُ وَبِالمَاء: بەفراوانیو جیاجیـا بەریدایەوە
شَلشَلَ السَيفُ الدَمَ: ڕشتی ، ڕژاندی
شَلشَـلٌ مِنَ الرِجَـالِ: پیـاوی چـابووكو گورجو گۆڵ، نەفسو دەروون پاك
شَلشَلَة: تکەتکی ئاو، چکە چکی
شَلطَة: تیرێکی درێژی ورد
شَلَغَ رَأسَـهُ: سـەری شـکاند، سـەری قرنجاند
شَلفَة: حەربە ، کێرد، چەقۆی گـەورەو تیژ
شَلاَفَة: ژنـی داوێـن پیسـی سـوزانی، داوێن تەڕ ، قەپاتمە
شَلَقَ: لێدان بەقامچی ، جووت بوون
شَلقَاء: کێرد، قەمە، چەقۆی گەورە
شَلقَة: هێلکەو توخمی مارمێلکە
شَـلَلٌ: بریتیـە لـەوەی جـلو بــەرگ پەڵەیـــەکی بەریکـــەوێتو بەشـــتن لانـــەچێت، خراپـــیو ناتەواوییەکـــە لەدەستدا
شَلَّلَ: بەتەقـەڵی زل زل دورمـانی کـرد، شەڵتە درووی کرد
شَـلَلٌ(فَـالِجٌ): ئیفلیجــی ، گۆجــی ، تێکچوونـی بـاری ئەندامـەکانی لاشـە بەلەکار کەوتنیان

شَلَل نصفيّ: گوێتی و ئیفلیجی نێو لەش
شَلَل جُزْئِـيّ: یـەك ئـەندام ئیفلیـج و گۆجی
شَـلَل إهْـتِزَازِيّ: لـەرزۆکی ، ئـەو جـۆرە ئیفلیجیەیــە نەخۆشــەکە جەســتەی دەلەرزێ
شَلَل الأطفَال: ئێسکە نەرمە
شَيلِيّ: پاشماوەی هەر شتێك
شَلِيَّة: پاشماوەی ماڵو دارایی، پارچــە گۆشتێك، کوتە گۆشتێك
شَلِيل: ئاوەڕۆ، جۆگە ، مۆخی مورەگە، بڕبڕە مـۆخ ، مێـژەلاك، دڕکــە مــۆخ ، پارچەیــەکی دروســتکراوە لــەخوری و چەشــنەکانی و لەســەر پشــتی وڵاخ دادەنرێــت ، تیماســێکی پارێزگــاری پچووکــەو لــەژێر قەڵغانــەوە لەبــەر دەکرێت

ش م

شَمّ الـوَرد: بۆنی‌کرد، بـەهۆی لووتـەوە بۆنی کرد
شَمّ ـ شَمَماً: خۆی بەگــەورەزانی، خـۆی بەگەورەو تیژ دانا
شَـمّ الجَبَـل أو الأنــف: بــەرزبووەوە، بلّندبوو، بالآبوو
شَم: بۆنکردن، هەستی بۆنکردن
شَمَات (خَائب): بێهیوا، دەست بەتاڵ، سەرنەوی، نائومێد
شَمَاتَة: بەدی، نائومێدی
شَمَاخ: زۆربڵند، یەکجار بەرز، فرەبڵندو پایان
شَمَاخ: جامانە
شَـمَاج: ئــەوەی دروســت دەکرێــت لەبرنج و جۆ ، ئـەو تـرێ خراپـەی فـڕێ دەدرێت پاش خواردنی چاکەکەی

شَــمَار: ڕوەکێکــە گوڵێکـــی زەرد دەردەکــات و دەنکێکـــی ســـەوزی درێژکۆلەی هەیە
شَمَّاس: مجـەوری کڵێســە، شـەماس، خزمەتکاری کەنیسە
شَمَاسِيَّة: پیشـەو خزمــەتی مجـەوری کەنیسە
شَمَاغ: گەمە ، یاری، گاڵتــە، پێکـەنین، وازی، گــەپ، قەشمــەری، تــەوزە، تیزەجاڕ، حەنەق
شَمَّاغ: مۆمگەر، مۆم فرۆش
شَمَال ـ شِمَال: باکور، ژووروو، سـەروو، لای چەپ، بەبای شەماڵیش دەڵێن
شَمَال شَرْقِيّ: باکوری خۆرهەلآت
شَمَال غَرْبِيّ: باکوری خۆرئاوا
شَمَال ـ شَمَائِل: شووم ، بـەد، لا ، هـەر چنگێك لەکشتوکاڵ کشتیار یان جوتیار لەکاتی دورینەوەدا بیخاتە نێو دەستی، سروشت ، خوو
شَمَالاً (نَحو الشـمَال): ڕوەو بــاکور ، بەرەو باکور
شَمَالِيّ (مِـن الشمَال): خـەڵکی بـاکور، باکوریی
شَمِتَ بِفُلاَن: بەغەم و پەژارەی شادبوو، بەبەلاو گرفتاریی خۆشحاڵبوو
شَمَّتَ العَاطِس وَشَمَّتَ عَلَيه: نزاو دوعای بۆکرد بە گوتنی: خوالێت خۆش بێـت ، یاخود بۆی پاڕایەوە لەهەلوێستو بـارو حـاڵێکدا نـەبێت پێـی خــۆش بێــتو شکستو سەرنەکەوتنی تیا بەدی بکات
شَمَّتَ بَينَهُمَا: کۆی کردنەوە، بەیەکەوە گرێیدان

شَمَّتَ بِهِ فِيهَا: هیوای‌بڕی،نائومێدی‌کرد، پرزدی بڕی

شَمَّجَ فِي الأَمْرِ: پەلەی‌کرد، خێرای کرد، گورج‌و گۆڵ بوو

شَمَّجَ الشَّيءِ: تێکەڵی کرد لەگەڵ شتی ترا

شَمَخَ (علاَ): بەرزبووەوە، بڵندبوو، بالآبوو، هەڵکشا، چوو بەرەو ژوور

شَمَخَ أَنْفَهُ وبِأَنْفِهِ: بەخۆبەزلزانین‌و فیزەوە لووتی بەرزکردەوە

شَمْخ: گچکە درەخت، درەختی پچووك

شَمَخ: بیابان‌و ناوچەیەکی دوور

شَمَرَ (مَرَّ سَرِيعًا): خێرا تێپەڕی، بەخێرایی ڕۆیشت، بەپەلەو گورج‌و گۆڵ ڕۆیی، تیژ تێپەڕی

شَمَّرَ النَّخْلَ: پارچە پارچەی کرد، لەت لەتیکرد

شَمَّرَ: بەخێرایی ڕۆیی، تیژ تێپەڕی

شَمَّرَ الشَّيءِ: بڕی، لەتیکرد

شَمَّرَ السَّفِينَةَ أَوْ الصَّقْرَ: ناردی، ڕەوانەی کرد، بەڕێی‌کرد، هەڵی فریوان

شَمَّرَ الثَّوبَ عَنْ سَاقِيهِ: بەرزی‌کردەوە، بڵندی کردەوە، هەڵی بڕی

شَمَّرَ فِي الأَمْرِ: سووکی کرد، ئاسانی‌کرد، هێواشی کرد

شَمَّرَ كُمَّهُ: قۆڵی هەڵکرد، قۆڵی لێهەڵماڵی

شَمَّرَ لِلأَمْرِ: بەگەرم گرتی، زۆر بەتەنگ کارەکەوە هات، خۆی بۆ ئامادەکرد، چاکی لێکرد بەلادا

شَمَّرَ عَنْ سَاعِدَهِ: قۆڵی لێهەڵماڵی، چاکی لێکرد بەلادا

شَمَرُ: ڕوەکێکە

شَمِرُ: چوست‌و چالاك‌و سوور لەسەر ڕەفتارەکانی، سەخی‌و دڵفراوان، دەرچەو دەلاقە

شَمَّرَت الحَرْبُ وَشَمَّرَت عَنْ سَاقَيهَا: گەرم بوو، تاوی سەند، گەرم‌و گوڕ بوو

شَمَّرَت نَفْسُهُ مِنَ الشَّيءِ: نەفسی دوورو پەراگەندەبوو لێی

شُمْرُوخ: مێشوو کەبۆڵە تری‌ی پێوەبێت، پەلێکی نەرم‌و ناسك لەسەر چڵێکی ڕەق دەردێت

شَمَزَ (اِشْمَأَزَّ مِنْهُ): قێزی لێهاتەوە، لەبەرچاوی کەوت، بێزی لێکردەوە، دڵی پێ تێکەڵهات

شَمَزَ الشَّيءِ: ڕقی لێی بوو، خەشمی بەرانبەر هەبوو

شَمَزَ مِنْهُ: دڵی لێی هاتەوە یەك، لێی بەدووربوو، خەشمی هەبوو بەرانبەری

شَمَسَ: ڕێگری کرد، ڕێگەی نەدا، یاساغی کرد

شَمَسَ لَهُ: دژی وەستاو خەشم‌و دوژمنایەتی بۆ دەرخست‌و ویستی شەڕی پێ بگەیەنێت، شەڕی پێ فرۆشت، نەچوە ژێری

شَمَسَ الفَرَسُ: شێت بوو، هاربوو، وروژا، کەس نەیتوانی سواری ببێت یان بەکێشی بکات

شَمَسَ اليَوْمُ: خۆرهەڵهات، دەرکەوت، بەدەرکەوت، ڕۆژ تیایدا دەرکەوت

شَمَسَ فُلاَنَ: سەرپێچی کرد، یاخی بوو، بێ‌گوێی نواند

شَمَسَ لِفُلَانٍ: خەریکبوو ئازاری بدات
شَمِسَ لِي: دوژمنایەتی بۆ دەرخستم و نەیتوانی پەنهان و شاراوەی بکات
شَمَسَ: خۆری پەرست ، رۆژپەرستبوو
شَمَسَ الشَّيءُ: هەڵیخست لەبەر تیشکی خۆردا، خستیەبەرخۆر
شَمَسَ فُلانٌ: بوو بە خزمەتکاری کەنیسە، لەخزمەتکارانی کڵێسابوو
شَمْس: خۆر ، رۆژ، هوویر، وەر، رۆش ، رۆ، رووج، تاو، هەتاو، رۆژی ئاسمان
شَمْس ـ شَمْس ـ شُمُوس مِنَ الأَيَام: رۆژێك هیچ هەورێك بەئاسمانەوە نەبێت
شَمْس: سایەقە، هەتاو، سامالْ، سایقە، ئاسمانی بێهەورو تەم و مژ
شَمْسِي: خۆری ، رۆژی ، خۆرین ، مانگی زایین
شَمْسِيَّة: چەتر ، چەرداخ، سێبەر، سەیوان، سێوان ، سەیڤان، بەرباران، سەویانە، شتێکە لەژوورو سەرەوە هەڵدەدرێ لەکاتی باران یا گەرمادا
شَمَصَ الدَّابَّةَ وَغَيرَهَا: بەتوندی لێی خوڕی هەتا کوێری کرد
شَمَصَ الرَّجُلَ: ترساندی ، نیگەرانیکرد، ترسی هێنا بەبەریا
شَمَطَ الشَّجَرُ وَنَحْوَهُ: گەڵاو پەلەکانی بڵاوبوونەوە، پەل و پۆی فڕێدا
شَمَطَ الشَّيءَ: تێکەڵیکرد، لەگەڵ شتی ترا ئاوێتەی کرد
شَمَطَ مَالَهُ: ماڵیحەلاڵی تێکەڵ بەحەرام کرد
شَمَطَ الكَلَامَ أَو فِيهِ: چەن جۆرو بابەتێکی ئاوەلاکرد، لەدەرگای چەن باس و خواسێکی دا
شَمَطَ الإِنَاءَ وَنَحْوَهُ: پڕیکرد، لێوان لێوی کرد، سەرلێوی کرد
شَمِطَ: سەری بوو بەماش و برنج، سپی تێکەوت ، رەش و سپی بوو
شَمِطَ الشَّجَرُ: گەڵاکانی کەوتن ، بەربوونەوە
شَمَّطَ: تێکەڵیکرد، ئاوێتەی کرد، کردی بەنێو یەکا
شَمْطَاء: یەکێك مووی سپی تێکەڵبووبێ بەمووی رەش، سەرماش و برنج، سەربۆز
شَمْطَان: نەرم و تەڕبوونی فەریکە خورما
شَمَعَ (لَعِبَ وَمَزَحَ): گاڵتەیکرد، یاریکرد، گەمەی کرد
شَمَّعَ (حَمَلَهُ عَلَى المِزَاحِ وَاللَعِبِ): خستیە یاری و گەمە، گاڵتەی لەگەڵکرد
شَمَّعَ الشَّيءَ: مێوی تێهەڵسوو، لەمێوی هەڵکێشا، مێوی تواوەی کرد بەسەریا
شَمْع ـ شَمَع: مێو، تیرەشان، شەمێ ، فرفرۆك، قرچەنە، زیبچ، مێوی هەنگوینی، تلپەی هەنگوین، مۆم، شەم
شَمْعَة: مۆم ، شەم ، شەمی سووتان، شتێکی درێژکۆلەیە لەپلیتە و پیو دروستدەکرێ و لەبری چرا دادەگیرسێنرێ
شَمْعَدَان: مۆمدان ، شتێکی بنکداری بەرزە ، مۆمی لەسەردادەنرێ
شَمْعَلَ القَومُ: پەرتەوازەبوون ، بەش بەش بوون ، کەرت و پەرت بوون ، بڵاوبوونەوە
شَمْعَلَ الغَارَةُ: بڵاوبوەوە، پەرتەوازەبوو

شَمْعَلَ الإبِلُ: هـەڵی تـیزان، هــەڵتیزان بەخۆشی‌و کەیفەوە
شَمِقَ فُلانٌ: دڵخۆش بوو بەرادەیەك وەك شێتی وەهـابوو، کـەیفداربوو بـەڕادەی شێت‌و هاربوون
شَمِقَ مِنَ الثِّيَـابِ: جل‌وبـەرگی لــەت‌و پەتکراو، جلی کۆنەو شڕ
شَمَلَ الأمْـرُ القَـومَ: گرتیـەوە، لـەخۆی گرتن
شَمَلَ القَـومَ خَـيراً أوْشَـراً: گرتنیـەوە، دەوریدان ، سنووری گرتن
شَمِلَ: بڵاوبـوەوە، هـەمووی گرتـــەوە، لەخۆی گرت ، تیابوو، گرتی، بریتی‌بوو له ...
شَمَّلَ الرَّجُلَ: خـێرایکرد، پەلـەیکرد، زووی کرد
شَمْلٌ: بـای بــاکوور، ئـەو کاروبـارەی لەســەری کۆکـن ، ئـەوەی لەســـەری جیاوازن (لەوشه دژه یەکەکانە)
شَمَلٌ: بـای بـاکور، بـاوەش، ئـامێز، کەمێك باران یان تەڕی یاخود خـەڵکی‌و شتی‌تر
شَـمْلَةٌ: کـالاَ، بــەرگی فــراوان بــۆ خۆپێچانەوەو داپۆشین
شَمْلَلَ(أسْرَعَ): پەلەی کرد، خێرای کرد
شَـمْلُولٌ: کــەم ، کــەمێك، تۆزێـــك، ســووکەڵە، گــورج، گــورج‌و گـــۆڵ، چوست‌و چالاك، چابووك
شَمَمَ الزَّهْرَ: بۆنی کرد، بۆنی هەڵمژی
شَمَمٌ: بـەرزی ، لوتبــەرزی ، بڵنـــدی ، بالأیی
شَمَمَهُ الطِّيبَ أوْ الـدَّوَاءَ: بۆنـی کـرد، هەڵی مژی

شَـمَنْدَر۔ شَـمَندور (شَـوَنْدَر۔ بَنجَـر): چەوەنەر، چەوەندەر، سلك ، گیایــەکی گـەڵاپانی پایزی‌یـە بنکێکـی گــەورەی پان‌و شیرینی هەیە بەتۆو دەچێنرێت‌و دوو جـــۆرە لـــەجۆرێکیان شـــەکر دروستدەکرێ
شُمْوَاءُ: بزنەکێوی
شَمُوسٌ مِنَ الأيَّامِ: کەوە رۆژ، بێهـەور، هەتاوو سایەقە
شَمُوطٌ: گوڵەگەنم‌و جۆ
شَمُولٌ: بادە یان بادەی سارد
شُمُولٌ: گرتنەوە ، بەرکەوتن ، تیابوون، داپۆشین
شَـمِيطٌ: تێکـەڵ ، بـەیانی بـــەهۆی تێکەڵبوونی بەپاشماوەی شەو
شَمِيلٌ: بای باکوور
شَـمِيلَةٌ۔ شَـمَائِلُ: خـوو ، رەوشــت ، پیشە، رەفتار ، جر، بانـەك، نـەریت ، پرەنگ، کەنشت ، توورزم ، هیمی چاك، هیچاك
شَمِيلَةٌ: یـەك دەسته گیا کەکشـتیارو جوتیار چنگی پیا بکات
شَـمِيمٌ: بۆنی‌خـۆش ، بڵنـد، بـــەرز ، بڵندبوو، بەرزبوو، بالاَ بوو

ش ن

شَـنَّ الغَــارَةَ عَلَيــهِمْ: گـــەمارۆیدا، ئابڵوقـــەیدا، پـــەلاماریدا ، هێرشـــی بردنەســـەر ، هەڵمـــەتی بـــۆ بـــردن ، لەهەمووڵایەکـــەوە هەڵمـــەتی کـــردە سەریان
شَنَّ المَاءَ: بـەجیاجیا رشـتی، لـەملاولا قلپی کردەوە، تکەتکە رشتی

شَنُّ الهُجُوم: پـەلاماردان، هەڵمـەت بۆ بردن، هێرش کردنە سەر

شَنٌّ ـ شَنَّة: مەشکەی کۆن، کۆنە مەشکە

شَـنَائَة: کینـەو دوژمنایـەتی یـاخود بەدرەوشتی‌و سووکی

شَـنَار: بـەدناوی، ئـابڕوچوون، شوورەیی، نەنگی، لەکەداریی

شَنَاعَة: ناشیرینی، ئێسـك قورسـی، ڕەزاگرانـی، چـارەگرانی، ناخۆشـی، سامناکی، لـەرادەدەرچوون، لەسـنوور چوونە دەرەوە

شَـنَاق: دەم بەسـت ، زار بەسـت، زارەوانە، دەم بێن، بەلاّمك، هەرپـەتێك شتێکی پێوە پابەندو بەستراوبێت

شَـنَان: ئـاوی سـارد، هـەورێك ئـاوی جیاجیای لەخۆگرتبێت

شَنَائَة: ئەو ئاوەی لەمەشکە یان دارێك دەتکێ‌و دێتە خوارەوە

شَنَأَ الرَّجُل: دوژمنایەتی کردو ڕەوشتی خراپی بەرانبەر نواند

شَنِيَ بِـهِ: دانـی پیانـا ، دەربڕینـی دا لەسەر حەق‌و ڕەوا

شَـنِيّ: نـاقۆلاّو نابـاربوو وێڕای ئـەوەی جوانیش بوو

شَنِبَ اليَوم: ساردی کرد، سەرما داهات

شَنِبَ الثَّغـرُ: ددانـەکانی سپی‌و ناسـك بوونەوە

شَنَب: سمێڵ، سمبێڵ، مووی سەر لـچ‌و بەرلووتی گیاندار

شَنَبُ: جوانی ددان‌وپاك‌و درەوشانەوەی

شَنْبَاء: ئەو هەنارەی دەنکەکەی تۆوی نییە

شَنْبَة: دەم‌و زاری پاك‌و جوان

شَنْبَث: شێر

شَنْبَر: چوارچێوە ، چارچم، کێرەشـك، چارچێوە، پەرواز

شَنْتَر ثَوبَهُ وَنَحوه: دڕاندی ، لـەتیکرد، لەت‌و پەتیکرد، پارچە پارچەی‌کرد

شَـنْتَرَة ـ شَـنَاتِر: پەنجـە ، مابـەینی پەنجەکان

شَنْتَقَة: ئەو تۆڕەی کـەوا پـەمووی تیا دادەنێن

شَنِجَ: کرژبوو، هاتەوەیەك، جەمام بوو، ڕەق بـوو، دەمـارگرتی، هاتنەوەیـەکی پێست بەهۆی گەرما یان سەرماوە

شَنَّجَ الشَّيء: کرژی کرد، هێنایەوە یەك

شُنْخُب: درێژ ، بالاّ

شُنْخَاب: بڕبڕەی پشت

شُنْخُوب: چڵەپۆی شاخ ، قوتـەی چیـاو بەرزایی

شَنْخَم: قەڵەو ،گۆشتن

شَـنْذُخ: تێکسـمڕاوی بـالاّ بـەرزی هـەڵچوو، شـێر، خواردنێکـە یـەکێك ئامـادەی دەکـات گـەر خانوویـەکی دروسـت کردبێـت یـان لـە سـەفەر گەڕابێتـەوە یـاخود شـتێکی ونبـووی دۆزیبێتەوە

شَـنْذَارَة: یـەکێك زۆر غیرە بکـات ، دڵ پیس ، بەد گومان

شَـنَّرَ عَلَيـهِ: گاڵتـەی پێکـرد، ئـابڕوی برد،شکانی، سـووکی کـرد، ناتـەواوی دەرخست‌و حەیای برد

شَنَار: نەنگی ، ئابڕوچوون ، شورەیی ، سووکی، ناوزڕان ، نزمی

شَنْشَنَ القِرْطَاس أوْ الثوب الجَدِيد وَنَحْوَه: جوولاّو سووكه دەنگێکی لێوەهات

شَنْشَنَة: خوو ، تەبیعەت ، داب ، پارچە گۆشتێك

شَنَطَ اللحْم: کەمێك برژاندی

شَنْطَة(حَقِيبَة): جانتا

شَنُعَ: قسەی پێکوت ، ئابڕوی برد، سووکی کرد، ناوو کەسێتی زڕاند لەنێو خەڵکیدا ، جنێوی پێدا

شَنِعَ بِه: رقی لێی بوو، رەزای تاڵبوو لای ، بەرپەرچ و دژایەتی کرد

شَنُعَ (كَان شَنِيعاً): نێسك قورس بوو، ناشیرین بوو، پیس بوو، چارەی گرانبوو، رەزای قورس بوو

شَنُعَ الرَّجُل: کۆشا لە رۆیشتن و پەلەکردندا، زۆر رقی لێبوو، بەتەواوی ئابڕوی برد

شَنُعَ عَلَيه الأمْر: بەناقۆڵاو ناشیرینی دانا،دایە دواوە، بەرپەرچی دایەوە

شَنَعَ البَعِيرُ: خێرا رۆیی ، تیژ چوو بەرێوە ، بەپەلەو تیژ رۆیی

شَنِع: نێسك قورس ، ناشیرین ، رەزاقورس، ناقۆڵا، چارەگران ، سامناك، ترسناك، تۆقێنەر، لەرادەبەدەر

شَنْعَاء: ئەوپەڕی ناقۆڵاو ناشیرین

شَنْعَة ـ شَنَاعَة: ناشیرینی ، نێسك قورسی ، چارەگرانی، ناخۆشی ، سامناکی، لەرادەبەدەربوون، لەسنوور دەرچوون

شَنَفَ إلَيه: بەسەرسامی و سەراسیمەوە تەماشای کرد، بەحەپەساوی بۆیڕوانی

شَنَفَ إلَيه: بەلایەکی چاو بۆیڕوانی

شَنَّفَ الجَارِيَة: گوارەی کردە گوێ

شَنَّفَ الكَلاَم: جوانی کرد، رازاندیەوە، دەستی پیاهێنا

شَنَّفَ الآذان بِكَلاَمِه: تام و چێژی پێبەخشی

شَنْف(قُرْط): گوارە، جۆرە خشڵێکە ژنان دەیکەنە گوێیان

شَنِف: دژوار، رق لێبوو، ناقۆڵا، ناشیرین، بەدو خراپ ، نەگریس

شَنَقَ: هەڵیواسی، خنکاندن بەهەڵواسین و لەسێدارەدان

شَنَقَ البَعِيرُ: بەرێشمەکەیەوە لەکاتێکدا سواری بووبوو رایکێشاو سەری بەرزکردەوە

شَنَقَ القِرْبَة: هەردوو سەری مەشکەکەی بەیەکەوە بەست و پاشان بەپەتێکەوە هەڵیواسی

شَنَقَ رَأسَ الدَابَة: سەری ئاژەڵەکەی بەکێش کرد بۆلای دارێك یان مێخێکی بەرز

شَنِقَ الأمْر: مۆگری بوو، عەوداڵی بوو، پێوەی لکا

شَنَّقَ العَجِين أوْ اللحْمَ: بڕی ، لەت لەتیکرد، پارچە پارچەی کرد

شَنَق: پەت ، داروپەردوو، درێژی سەر، خوێنبایی، سزای خوێنڕشتن

شُنْقُب ـ شُنْقَاب: قوڕاویلکە ، قوڕاویلە ، باڵندەیەکە وەك (بۆرەجرە) وایە بەلام ئەو گەورەترەو قاچیشی درێژترە

شَنْكَل: ئەڵقە رێز ، زنجیرێکی کورتە دەرگای پێدادەخرێ و کەبتەوێ لەدەرگای حەوشە بدەی لەئەڵقە رێزەکە دەدەیت

شَكْلُ التَّعْلِيق: قولاپی قەسابی کەوا گۆشتی پیا هەڵدەواسرێ

شَنَقَ الحِمَارُ: زەڕە زەڕی گوێدرێژ ، زەڕی

شُنُوع: ناقۆڵایی ، ناشیرینی، بەدی، خراپی

شَنَب: سپێتیو بریقەی ددان

شُئُون: لەڕ، لاواز، قەڵەو، خڕپن ، گۆشتن ، خەپەتۆڵە (لەوشەدژە یەکەکانە)

شَنِيع: ناشیرین، ئێسك قورس، رەزا قورس ، چارەگران

شَنِين: تنۆکە ئاوو فرمێسك، چکانو هاتنە خوارەوەی هەر شتێك، شیرێك کەوا ئاوی ساردی تێکەڵ بکرێ

ش هـ

شَهَا (رَغِبَ فِي): ئارەزووی کرد، دڵی پیاچوو، حەزی لێکرد، بەپەرۆش بوو بۆی

شَهَا الشَيء: حەزی لێکرد، دڵی پیاچوو

شَهِيَ الرَّجُل: وەهای لێکرد حەزی لێ بکات

شَهَى عَلَيهِ كَذَا: پێشنیاری بۆ کرد ، پێشنیاریکرد، رایەکی خستە بەردەمی

شَهَاء: پڕئارەزوو، پڕ شەهوەت حەزدار

شِهَاب: بڵێسە ، کڵپە، پزیسك، هەسارە، ئەستێرە، ئەستێرەی کلکدار، فیشەکەشێتە

شَهَادَة: دان پیانان، گەواهی ، بەڵگە ، قەواڵە، شاهیدی ، بڕوانامە

شَهَادَةٌ مَكْتُوبَةٌ: گەواهنامە، بڕوانامە ، بەڵگە نامە

شَهَادَةُ حُسْنُ السُّلُوك وَالسِّيرَة: بڕوانامەی رەوشت باشی

شَهَادَةٌ بَاطِلَة: گەواهیدانی بەتاڵو پووچ، شایەتی دان بەناحەقو درۆ

شَهَامَة: جوامێری، دلاوەریی، پیاوەتی، لێهاتوویی، فریاکەوتن، ژیری، هۆشیاری، زیرەکی

شَهَبَ الحَرُّ أَوْ البَرد: گەرما یان سەرما رەنگی گۆڕی، رەنگی تێکدا

شَهَبٌ ـ شُهْبَة: دێزی ، خۆڵەمێشی، ماشو برنج

شَهَب: رەنگی دێزو خۆڵەمێش بوو

شُهُب: سێ شەوی مانگی کۆچییە کەبەشەوە سپیو بێگەردەکان ئاوزەد دەکرێت ئەو شەوانەش (13 ، 14، 15)ی مانگە ، هەسارە رۆشنەکان

شُهْب: چڵەپۆی شاخ کاتێ بەفری پێوە بێت ، قوتەی چیا کەبەفر گرتبێتی ، تەپکەی شاخو چیا بەفری بەسەرەوە بێت

شُهْب: رەنگی خۆڵەمێشی ، دێزی

شَهْبَاء: نازناوی شاری (حەڵەب)ە

شَهْبَاءُ مِنَ الكَتَائِب: مەزن ، گەورە ، چەكو جبەخانەی زۆرو فرە

شَهِدَ المَجْلِس: ئامادەی کۆڕەکە بوو، حازربوو، هاتە روو

شَهِدَ الشَيء: دیاریکرد، دەستنیشانی کرد، ئامازەی پێکرد، بینی ، زاڵبوو بەسەریا ، پیاروانی، تێی گەیی

شَهِدَ الجُمْعَةَ: پێی گەیی ، ئامادەبوو، بینی ، چوو بۆی

شَهِدَ عَلَى كَذَا: بەدڵنیاییەوە پێی راگەیاند، بەوپەڕی متمانەوە پێی گوت

شَهِدَ لِفُلاَن: گەواهی بۆ دا، شایەتی بۆدا
شَهِدَ لَهُ بِكَذَا (أَقَرَّهُ): بۆی سەلماند، دانی پیانا
شَهِدَ بِكَذَا: سوێندی خوارد
شَهِدَ عَلَى فُلاَن: گەواهی لێدا ، شایەتی لێدا
شُهْدٌ - شَهْدٌ: هەنگوینی نەپاڵێوراو
شَهَرَ - شَهَّرَ: بەناوبانگی کرد، ناوی بۆ دەرکرد، بڵاوی کردەوە، جاڕیدا، رایگەیاند، ناساندی، ئاشکرای کرد
شَهَرَ الحَرْبَ: جەنگی هەڵگیرساند، شەڕی نایەوە
شَهَرَ السَّيفَ: شمشێری دەرهێنا لەکێلان ، شمشێری بەرزکردەوە
شَهَرَ الخَنْجَر: خەنجەری هەڵکێشا خەنجەری لەکالان دەرهێنا
شَهَرَ المُسَدَّس: بەلاماری دەمانچەی لێدا، دەمانچەی لێدەرهێنا ، دەمانچەی لێدەرکێشا
شَهَّرَ بِهِ: چەپڵەی لێکوتا ، جاڕی لێدا ، ناوبانگی زڕاند، قسەی شوێنخست، ناوی زڕاند
شَهْر: مانگ، هەیف، هەیوبی، مانگی سی رۆژ، مۆنگ، هەفی ، زانا ، دانا
شُهْرَة: ناوبانگ، ناو، ناسین، ئاشکراکردن، رسوایی، شوورەیی، دەرکەوتنی شتێك
شُهْرَةٌ لَدَى الجُمْهُور: ناوبانگ پەیداکردن لای بینەران ، ناسین لەلای خەڵکی
شَهْرِيًّا: مانگانە، موچەیەك مانگەو مانگ بدرێ، کرێیەك مانگانە بدرێت بەخاوەنەکەی

شَهَقَ - شَهِقَ الحِمَار: زەڕی ، زەڕینی گوێدرێژ
شَهَقَ الرَّجُل: گریان لەسینەیدا هاتو چوو، هەنسکیدا
شَهَقَ الجَبَلُ (إِرْتَفَعَ): بەرزبوو، بڵندبوو، پایان بوو، بالآبوو
شَهْقَة: جارێك، هاوارێك، دەنگێك لەیەکێکەوە بێت ، فریاد، هاوار
شَهِلَ اللونُ - شَهَلاً: تێکەڵ بەیەك بوون، ئاوێتە بوون
شَهِلَ فُلاَنٌ: رەشی چاوی زەردی تێکەڵبوو
شَهَّلَ ثَوبَهُ: بەرزی کردەوە، هەڵیکێشا، چاکی لێکرد بەلادا، کورتی کردەوە
شَهَّلَ فِي عَمَلِه: پەلەیکرد، بەهەڵمەتبوو
شَهِل: چابوك، بەهەڵمەت ، بەدەستو برد، گورج و گۆڵ
شَهْلاَء: چاوشین ، چاوی شین
شَهْلَة: پیر ، ژنێك زۆر ژیرو عاقڵ نەبێت
شَهَمَ: قەدەغەی کرد، دەوری کرد، یاساغی خستە سەر
شَهُمَ: مەرد بوو، پیاوبوو، دلاوەرو جوامێر بوو
شَهْم: ژیر ، هوشیار، زیرەك، جوامێر، مەرد، دلێر، دلاوەر، خانەدان ، نەبەز، بەهەڵمەت ، فریاد
شَهَقَ الحِمَارُ: زەڕی ، دەنگی لێبەرز بوەوە
شَهُوَ الطَّعَام: بەتام و لەزەت بوو، بەچێژو خۆش بوو، ئارەزووکردنی شتێك بەزۆریی
شَهْوَان: حەزکردن لەشتێك

شَهْوَانِيٌّ: چلێس ،بەئارەزوو، زۆرپەڕ ، هێزی نەفسی کەحەزو ئارەزووی شتێك بکات

شَهْوَةٌ: ئارەزوو، دڵ بردن ، دڵ چوونەسەر ، داخوازی ، پەروش بوون، ئامەزرۆیی

شَهْوَةٌ جِنْسِيَةٌ: ئارەزووی سێکسی ، ئارەزووی پەڕین

شَهْوَةٌ جِنْسِيَةٌ لِلحَيْوَانِ: شەڕەن ، هاتنە فاڵ ، هاتنە با

شَهِيٌّ: خۆش ، بەلەزەت ، بەتام، بەچێژ ، ئارەزوو بەخش، حەز جوڵێن

شَهْيَةٌ: ئارەزووی خواردن، حەزکردن لەخواردن ، دڵکەرەوە، دڵ بردن، دڵ چوونە سەر

شَهِيدٌ: شەهید، ئامادە ، حازر، گیانبەخش ، گەواه ، ئەوەی لەپێناوی بەرنامەو دەستووری خوادا دەکوژرێت

شَهِيرٌ: ناسراو، بەناوبانگ، ناودار، هەڵکەوتوو، بڵند ئاواز، رسوا، خراپ، بەدناو، بێئابڕو ، ناو زڕاوو خراپ

شَهِيقٌ: هەناسە وەرگرتن

شَهِيقُ الحِمَارِ: زەڕین ، زەڕە، زەڕەزەڕ

شو

شَوَى اللحْمَ: گۆشتەکەی برژاند ، برژاندی

شَوَى المَاءَ: ئاوەکەی گەرم کرد

شَوَى القَوْمَ: گۆشتی برژاوی دەرخوارددان

شَوَى: پۆخڵەواتی ماڵو دارایی ، کاروباری سووكو ئاسان ، هەر دوو دەستو قاچو ئەملاولا، هەندێك لەهەر شتێك

شَوَاء ـ شُوَاء: ئەوەی دەبرژێنرێت لە گۆشت

شَوَّاء: ئەوەی هەڵدەستێت بەبرژاندنی گۆشت ، برژێنەری گۆشت

شِوَاء: برژاو ، بریان ، بریانی، بردران ، گۆشتکردنە بریانی لەناو سکی مریشك یا بەرخ بئاخنریو لەرۆندا سووربکرێتەوە

شِوَاءَة ـ شُوَاءَة ـ شَوَاة: پارچە گۆشتێکی برژاو، کوتە گۆشتێکی برژاو

شَوَائِبُ: خەوشو گەردو ناتەواویو پیسیو گەندەڵی ، بەدبەختی ، نارەحەتی ، ناخۆشی ، مەرگەسات

شَوَايَةٌ: کەمێك لەبەشێکی زۆر وەك پارچە گۆشتێك لەبەرخ یان مەڕ یاخود هەر ئاژەڵێکی سەربڕاو، ئەملاولاکانی ئاژەڵێکی سەربڕاو ، هەندێك لەهەر شتێك

شَوَّايَةٌ: برژێن ، ئامێری گۆشت برژێن

شَوَاجِرُ: رێگرەکان ، کۆسپەکان ، گرفتەکان ، ئاستەنگەکان ، سەختی رۆژگار

شَوَاحِجُ: ئەملاولای کلۆتو سمت

شَوَاحِطُ الأَودِيَةِ: دۆڵی دوور لەیەك ، دوورە دۆڵ

شَوَار ـ شِوَار ـ شُوَار: کەلو پەلی ناوماڵ ، شتو مەکی نێوماڵ ، جوانی ، دیمەن ، رواڵەت ، روخسار

شَوَارِدُ اللُغَةِ: وشەو رستەی ناوازەو دەگمەن ، دانسقە ، شاز

شَوَارِعُ مِنَ النُجُومِ: ئەستێرەی نزیك بە ئاوابوون ، ئەو ئەستێرانەی نزیکن ئاوا ببن

شَـوَاش: پاشـــاگەردانی، پێکـــدادان ، ئاڵۆزی، پشێوی

شَوَاظ ـ شِـوَاظ: بڵێسە ، بڵێسـەی بـێ دوکەڵ ، گەرماو تینی ئاگر یـان خـۆر ، هـاوارکردن، نـەڕاندن، قسە پێگوتـن ، ئەوپەڕی تاوسـەندنو کوڵانـدن، بـانگو فریاد

شَوَاف: چاوتیژ ، چاو روونـی، کەسێکە چاوی زۆر هەنا بکات

شَوَاكِل: ئەو تولەرێیانەی لەرێگەیـەکی مەزن بوونەتەوە، رێگای گوشادو بەرین

شَوَال: جەوالْ ، جووالْ، چاتمـە، سـاك، کـووزە، لەتـەلیس گـەورەترەو لەبـەنو مـوو دروســـتدەکرێبۆ گواســـتنەوەی دانەوێڵە

شَـوَّال: شەشـــەلان ، شـەوال، مـانگی دەیـەمی کۆچییـەو لـەدوای مـــانگی رەمەزان دێت

شَـوَان: عــەنباری خەڵـە، گەنجینـــەی خەڵەو خەرمان

شَوَّبَ عَنْهُ: بەرگری لێکرد، پارێزگـاری لێکرد

شَوْب: تێکەڵ ، ئەوەی تێکـەڵو ئاوێتـە دەکرێ لەگەڵ شتی ترا ، هەنگوین

شَوْب (عِنْـدَ العَامَـةِ): گـەرمی ، تـاو ، گڕە

شَـــوْبَة: جـــارێك ، هەڵخەڵـــەتاندن، فریودان، فێڵو تەڵەکە

شَوبَق ـ شَـوَابِق: تــیرۆك ، ئـەو دارەی نانی پێدەکرێت بەر لەوەی ببرژێنرێت

شَوبَك ـ شَـــوَابِك: تــیرۆك ، تــیرك، تیرەنـــان، نێرەمـــان ، دارێکـــی خـــڕو درێژەو لەقامك ئەستورترەو ئـەنگوتکی هەویری پێ پاندەکرێتەوە

شَوَّحَ الشَّيءِ: بەرپەرچی دایـەوە، دانـی پیا نەنا

شَوَّحَ اللحم: برژاندیو کردی بەبریانی

شَـــوْحَة: لێخوڕینـــی رەوگـــە وشـــتر بەسرودەوە

شَوْذَر: چادر، سینە بەند

شَـوَّرَ: رایگـەیاند ، ئامـاژەی پێکـرد، بەنجەی بۆ درێژ کرد، دیاریکرد

شَوَّرَ إِلَيهِ: ئاماژەی بۆ کرد، دەستی بۆ درێژ کرد

شَوَّرَ بِالنَّار: بەرزی کردەوە، بڵندیکرد

شَـــوَّرَ فُلاَنـــاً: تـــەریقی کـــردەوە، خەجاڵەتیکرد

شَـوَّرَ الثَّـوبَ وَنَحْـوَهُ: بۆیـەی کـــرد، رەنگیکرد

شَـــوَّرَ عَلَيـــهِ: ئامۆژگـــاری کـــرد، مۆچیاریکرد، هات بەسەریا

شَور: راوێژ ، هەنگوین ، شێوەی جلو بەرگ

شُورَى: راوێژ ، را ، راوێژکردن، تەگبیر، مشـوور، لێکدانـەوەی ئـەنجامی کـارێك لەگەڵ یەکێك

شُوُرْبَة: شۆربا ، مـەدفین ، مـەردوون ، فـرد ، ئـاڤدوونك، شـــۆربە ، شـلـەیەکە لەبرنجو رۆنو ئاو دروست دەکرێت

شُورَة: کورەی هەنگ، پورە هەنگ

شُورَة: جارێك لـەجاران ، شـــوورەیی ، شەرمەندەیی، هەنگوین

شُورِي (إستشَارِي): راوێژکار، راوێژکاری

شَـوِس: بەتیلـەی چاو تەماشای کـردو خۆبەزلزانینی پیادەرکەوت ، بـەزاتبوو، ئازابوو

شَوس: سیواك كردن ، دوورو درێژ
شَوَّشَ بَینَهُم: نێوانی تێكدان ، مابەینی شێواندن
شَوَّشَ الأمرَ: تێكیدا ، ئالۆزی كرد، چەواشەی كرد، شڵەژانی، شپرزەی كرد
شَوَّشَهُ: ئاڵۆزو تێكەڵی كرد
شَوَّطَ: سەفەرەكەی زۆری خایاند، درێژ بووەوە ، گەشتەكەی زۆری پێچوو
شَوَّطَ القِدرَ: گەرمی كرد، كوڵاندی
شَوَّطَ اللَحمَ: پێی گەیاند، كوڵاندی
شَوَّطَ الصَقیعُ النَبَاتَ: سوتاندی ، بردی، تیایبرد
شَوط: مەبەست ، ئامانج، یەكجار روو بە مەبەست رۆیشتن ، ماوە، كاتێكی دیاریكراو
شَوطَ فِي المُبَارَاة أو الحَلبَة: كایە ، خول ، كاتێكی دیاریكراو لە گەمەو یارییەكدا
شَوَّفَ الجَارِیَةَ: جوانی كرد، رازاندیەوە، ئارایشتی دایا
شَوف: ماڵەی بەنا ، زەوی سافكەر، ئامێرێكە زەوی پێ تەختو ساف دەكرێت
شُوفَان(هَرطَمَان): جۆداس ، گارس ، خرپۆك، قەلاس، قومام ، گیایەكی كێوی زبرە وەك جۆ وایە بەلام شیرەی كەمەو گوڵەكەی دان ناگرێ ، برژانگی گوڵەكانی لەچاوی ئاژەڵ یا ولاخ بدات برینداری دەكاتو تا ماوەیەك ئاوی پیا دێتە خوارەوە
شَوَّقَ إلَیهِ: ئارەزوو مەندی كرد، ئامەزرۆی كرد، شەیدای كرد

شَوَّقَ إلَی: سەرنجی راكێشا ، خستیە دڵیەوە
شَوق(رَغبَة - حَنِین): ئارەزوو، بیركردن، حەزكردن، سەربۆ خوران، ئامەزرۆیی، شەیداو ئالوودەبوون
شَوَّكَ الشَجَر: دڕكاوی بوو، دڕكی دەركرد، چقڵی دەردا
شَوَّكَ الحَائط: دڕكی پیاچەقاند، دڕكاوی كرد، دڕكەزێی بۆ دانا
شَوَّكَ الفَرخُ: سەری پەڕەكانی بەدەركەوتن ، سەریان دەرهێنا ، هەڵیاندا
شَوَّكَ شَارِبُ الغُلام: دەست لێدانی رەقو زبر بوو
شَوَّكَ الرَأسُ بَعدَ الحَلقِ: قژەكەی دوای تاشینی سەرلەنوێ سەری دەرهێنایەوە، هاتەوە، هەڵیدایەوە
شَوك: دڕك ، چقڵ ، دڕوو ، شتێكی باریكو سەر تیژە لەدرەختو گژوگیا پەیدا دەبێ لەلەشو كەڵو پەل هەڵدەچەقێ
شَوكُ الشَام(نَبَاتٌ شَائك): زریشك ، روەكێكی چڕو بەیەكا هەڵچووە
شَوكَاء: شوێنێك دڕكی زۆر بێت ، رەقو زبر
شَوكَة: دڕك ، چقڵ، نوكەلق ، تیژ ، لێهاتوویی
شَوكَةُ الإبَل: چەتاڵ ، چنگاڵ، چنگاڵی ئاسن كەوا نانو میوەی پێدەخورێ
شَوكَةُ السَمَك (حَسكَة): دڕكی ماسی ، دڕكە ماسی
شَوكَةُ العَقرَب: چزو ، چزوی دووپشك

شــوكَرَان: گیایەکــە لەســەر تــەرزو شێوەی رووەکە
شَوَلَ اللبَنَ أو المَاء: کەمیکرد، کەمبوو، دابەزی ، هاتە خوار لەئاستی پێشووی
شَوَلَ الـنُـوقُ: شـیرەکەی وشـکی کـرد، شیری تیا نەما
شَـوَلَ فـي المَـزَادَة: ئــەو ئـاوەی تیـای مابوەوە کەمیکرد، دابەزی
شَولَ: چابووك ، خێرا ، بەدەســتوبرد، بەهەڵمەت ، دەست سووك
شَـوْلَة جـارێك ، ئـەو چـزوەی دووپشـك بــەرزی دەکاتـــەوە، نیشـــانەیەکی رێنووسە کەئاماژە بەوەستان دەکـاتو بەهەڵوێست یان پشوو ناودەبرێتو بەم چەشـنەش دەنوسـرێت(،) ، یەکێکـە لەپلەوپایەکانی مانگ
شَوْنَة: ژنی نەزانو نادان
شَـوُنَة: عــەنباری خەڵــە ، کەشـتیەك ئامادەی جەنگو شەڕ ببێت
شَوَنْدَر ـ شَمَنْدَر: چەوەنەر، چەوەندەر، سلك
شُـونِيز(الحَبَـةُ السَـوداء): رەشـکە ، بــەری گیایەکــە وەك گـــەنمی ورد وایــە بەڵام رەشەو بەســەر کولـێرەو نانیـەوە دەکەنو زۆر بەسوودە بۆ مرۆڤ
شَــوِهَ الوَجْــه: روخســـاری تێکچــوو، ناشیرین بوو
شَوِهَ العُنُقُ: درێژبوو، باڵابوو، کورت بوو (لەوشە دژەیەکەکانە)
شَــوَّهَ اللهُ وَجْهَــهُ: پــەروەردگار رووی ناقۆڵاو ناشیرین کرد، نابووتی کرد
شَوَه: ناشیرینی، شێواوی ، ناقۆڵایی ، نابووتی ، درێژی گەردن ، سەربڵندی

شَوْهَاء: ژنـی رووگـرژ ، رووناشــیرین ، نــاقۆڵا ، شــووم ، نــابووت ، جــۆرە ئەسپێکە بۆ دوور دەڕوانێت
شُوْهَة: دووریی ، ناشـیرین ، نـابووت ، ناقۆڵا
شَوِيّ: برژاو ، ئەو گۆشتەی دەبرژێنرێت
شُوَيهَة: مەڕێکی بچووك

ش ي

شِـيَـاط: بۆسـۆ ، بۆکـروز ، بۆنســۆ ، بووشمین، بێسوو، بۆنی پەڕۆی سووتاو
شِيَاع: چاوگە ، ئـەوەی ئاگری تێبـەر دەبێت ، جوزەلەی شـوان یـان دەنگی گۆرانیو هۆرەی خۆی
شِـيَاف: دەرمــانی چــاو ، مــالینوس، مالوێنچە، مالۆچــە، گیایەکــە بۆســك چواندن زۆرباشە، لاوەلاوەی کێوییە
شَيَّال: کۆڵکێش ، کۆڵ هەڵگر، حەماڵ
شِـيَالَة: پیشـــەو کـــاری حـــەماڵی ، کۆڵکێشی
شَيء: شت ، کار ، فرمان ، پێویستی ، شــتو مــەك، ئــەوەی دەگونجێـــت باسبکرێ
شَيءٌ مَا: فرمانێك ، شتێك ، کارێك
شَيئاً فَشَيئاً: لەسـەرخۆ ، کـەم کـەم ، وردە وردە، تۆزە تـۆزە ، بەهێواشـی ، بەشێنەیی
شِيئَة: ویست ، خواست ، خواز، ئیرادە
شَيَّأَهُ: پێی کرد، ناچاری کرد
شَـيَّبَ الحُـزْنَ فُلانَـــاً وَبِفُـلاَن: خـــەمو خەفـەت پـیری کـردن ، ســـەری ســپی کردن
شَيَّبَ: سەری سپی بوو

شَيب ـ مَشِيب: پیر بوون ، سەرسپی بوون، بەساڵاچوون ، کەوتنە تەمەنەوە
شَيبْ: ئەو شاخانەی بەفر سپی کردون، چیاو شاخی داپۆشراو بەبەفر ، دەنگی وشتر لەکاتی ئاو خواردنا
شَيبَاء: شەوی کۆتایی مانگ
شَيبَان: ئەو رۆژەی ساردو سەرمایەو بەفرو تەمو مژە
شِيبَان: بەمانگی کانونی یەکەم (بەفرانبار) دەگوترێت چونکە زەوی بە بەفرو بەستەڵەك داپۆشراوە
شِيبَة: روەکێکە بەئەسفەنتین بەناوبانگە
شِيَة: نیشان ، نیشانە، خاڵ، ناتەواوی، کەمو کوڕی
شِيح: روەکێکە زۆر جۆری هەیە هەمووشیان بۆنیان خۆشە
شَيَّحَ: ئاگادار، وشیار ، ئاليشك ، ئاگاداریکرد، وشیاری کرد، بێداریکرد، وریای کردەوە
شَيخ: پیر ، بەساڵاچوو، سەرگەورە ، سەرۆك، کوێخا ، دەم راست ، دەم سپی ، کەڵەپیاو، خاوەن راو دانایی‌و ژیری ، زاناو شارەزا، سەرۆکی هۆزو تیرە
شَيَّخَ: شێخ ، بەنازناوی شێخەوە بانگیکرد
شَيخُ النَّار: نازناوی شەیتانی نەفرەت لێکراوە
شَيخَة: پیرێژن ، بەساڵاچوو، ژنی بەتەمەن
شَيخُوخَة: پیرێتی ، بەساڵاچوون
شَيخَهُ: گەوەری کرد، رێزی لێنا ، کردی بەسەروەرو سەردار
شَيَّدَ البِنَاء: دروستی کرد، بەرزی کردەوە، هەڵی سان ، دایمەزران ، بەردی بناغەی بۆ دانا
شَيَّدَ الحَائط: سواخیدا
شَيَّدَ جِلدَهُ بَالطيب: هەنوی کرد، چەوری کرد ، شێلای پێیی
شِيد: سواخ ، تەراو ، لەبخ ، پیاهەڵسوون ، ئەوەی دیواری پێ سواخ‌و روپۆش دەکرێت لەگەچ‌و چیمەنتۆو ...
شِيرَج: رۆنی کونجی
شِيش:شیشی نوك تیژ، شیشی ئاسن، شیشی گۆشت برژاندن
شِيشَة: شووشەی نێرگەلە
شَيَّطَ الصَقِيعُ النَبْت: سووتانی، هەڵی پروکان
شَيَّطَ الدَّوَاء الجَرح: کزانیەوە ، هەڵیپەراند، سووتانی
شَيَّطَ الرَأس وَالكَرَاع: هەڵی کروزان بۆ ئەوەی تووك‌و موەکەی لێبێتەوە
شَيْطان ـ شَيَاطِين: شەیتان ، ئەهریمەن، یەکێکە لەجنۆکەکان‌و لەفەرمانی خوایی یاخی بوو خۆی خستە بەر نەفرەت‌و خەشمی خوداوەندو ئەویش بۆ هەتا هەتایە دژایەتی بۆ ئەوەی ئادەم راگەیاند، هێزی شەڕ، ئەو هێزە نادیارەی مرۆڤ هاندەدات بۆ شەڕو خراپەو ئاژاوەو پشێوی نانەوە لەسەر روپای زەویدا

شَيطَنَ ـ شَيطَنَة: نافەرمانی کرد، یاخیبوو، سەرکەشیو بێگوێیی نواند، شەیتانی بوون ، پەڕینو ڕەحەت بوون لەخەوا

شَيَّعَ: بەڕێیکرد، خواحافیزی لێکرد، ناردی ، ڕەوانەی کرد

شَيَّعَ الرَّجُلَ: هانیدا ، دنەیدا ، پاڵی پێوەنا ، بەهێزیکرد ، ویستو خوازی پێدا

شَيَّعَ النَّارُ: ئاگرەکەی خۆشکرد، تاوی پێسەند، داری دا بەدەمیەوەو ئاگرەکەی خۆشکرد

شَيَّعَ الشَّيءِ بِالنَّار: شتێکی بەئاگر سووتاند، ئاگری تێبەردا

شَيَّعَ الرَّجُلَ: شوێنی کەوت ، دوایکەوت، بانگەشەی مەزهەبی شیعەی کرد

شَيَّعَ الزَّامِر: فوی کرد بەجوزەلەو شمشاڵەکەیدا

شَيَّعَ فُلَانَاً نَفسَهُ عَلَى كَذَا: نەفسو دەروونی لەسەر ڕاهێناو ئارەزووی کرد بەبەرا

شِيع: ئەندازە ، وەك، بەچەشنی ، ئەوەندەی

شَيْع: شوێنکەوتە ، هاوبەش ، پەیڕەو، هاوڕێباز

شِيعَة (طَائِفَة ـ فِرقَة): دەستەیەکی ڕێککەوتوو، هاوڕێبازان، گرۆیەکە لەموسوڵمانان جەمو کۆبوون لەسەر خۆشەویستی حەزرەتی عەلی (ڕەزای خوای لێبێت)و پێشەوایەتیان بۆ ئەو بەڕەواو شیاو دادەنا

شِيعَةُ الرَّجُلِ: شوێنکەوتوانو لایەنگرانی، پەیڕەوانی ، یارانی، دەستو پێوەند، دەستەو دایەرە

شِيعِيٌ (طَائِفِيٌ): ڕەگەخواز، ڕێبازخواز، ڕەگەزپەرست، شیعی، ئەوانەی حەزرەتی عەلی(ڕەزای خوای لێبێت) بەخاوەن ماف دەزانن بۆ پێشەوایەتی موسوڵمانان

شَيَّفَ الجَارِيَة: ڕازاندیەوە، جوانیکرد، ئارایشتی دایا

شِيفَة ـ شِيفَان: پێشەنگی کۆمەڵ کەوا سەرپەرشتی جموجووڵی دوژمن دەکەن

شَيِّق: تامەزرۆ ، ئارەزوومەند، بیرمەند، ئالوودە ، شەیدا، عەودال

شِيق: لوتکەی شاخ ، سەخترین لوتکەو لا ، لایەکی تەنكو تەنگەبەر بەسەر شاخەوە، مووی کلکی ئاژەڵ ، جۆرە ماسیەکە

شِيقَة: جۆرە ماسیەکە

شِيك: چەك، چەکی دراو، فەرمانێکە لەڕێگەی پسووڵەیەکەوە لەلایەن یەکێکەوە کەپارەی هەبێت لەبانقێك دەدرێت بەو بانقەو تێدا بڕی پارە دیاری دەکات بۆیان هەتا بیدەن بەکەسی ناوبراو یان ئەوەی پسووڵەکە دەبات بۆ بانق

شِيك: قۆز ، جوان ، ڕێكو پێك ، سەرنج ڕاکێش

شِيكَرَان ـ شِيكُرَان: گیایەکە لەسەر شێوەی ڕوەکە

شَيلَة: بەردێکی قورس یان پارچە نانێکە دادەنرێت هەتا تواناو هێزی کەسێکی پێ دیاری بکرێت بەهۆی بەرزکردنەوەی لەرووی زەوی

شَيَمَ فِي الشَيء أو الأمر: چوە ناوی ، پێی نایە نێوی ، داغڵ بوو پێی

شَيَمَ يَدَيهِ فِي رَأسِ فُلان أوْ ثَوبِهِ: دەستی وند کرد لەسەری یەکێك یان جلو بەرگەکەیو جەنگا لەگەڵیدا

شَيَمُ: زەوییەك هەر بەرەقی بمێنێتەوە بێئەوەی چاڵو هەڵکەندنی تیا بکرێت

شِيمَة ـ شِئمَة: خووو، نەریت ، رەوشت، ئابروو، سروشت

شَيمَل: باکوور

شَيْن: پیتی شینی نووسی (نووسی (شین)

شَيْن: نەنگی ، ئابروو چوون، سووکی، رسوایی، شورەیی، ناوزڕان ، خراپ

شَيْن: بێبرەو ، بێبایەخ ، ناوزڕاو ، بەد رەوشت ، سووك ، رسوا

شِينيز ـ شُونِيز: رەشکە

شُيُوع: بلاوبوونەوە ، ئاشکرابوون ، راگەیاندن، ئەوەی ئاگری تێبەر دەبێت، داکەوتن، قاو داخستن

شُيُوعِيّ: شیوعی ، کۆمۆنیستی ، هەڵگرانی بیروباوەڕی کۆمۆنیستی

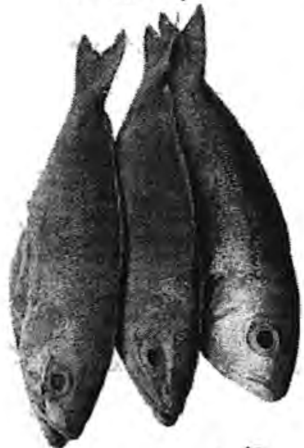
شُيُوعِيَّة: کۆمۆنیستی ، تیۆرێکە لەسەر بنەمایەکی ماددی رەها دامەزراوەو سەرمایە بەچەقی گشت گۆڕانکارییەك دادەنێت لەرەو رەوی ژیانی مرۆڤایەتیدا

شَيُوهُ: چاوپیس ، ئەوەی چاو دەکات بە هەر گیاندارێکەوەو زیانی پێدەگەیەنێت

شَنْطَة (جانتا)

شَمْسِيَة (چەتر)

شَجَر (دار)

شَبُوط (سووره ماسی)

شَحَاطَة (پاپووچ)

شَقَّة (تەلارە بینا)

شِرَاع (کەشتی بایی)

شرفة (بەلەكۆن - پێش هەیوان)

شعر إصطناعي

(قژی دەستكرد)

شجيرة (دەوەن)

شطة

(بیبەری سوور)

شمعدان (مۆمدان)

شاكوش

(چەكوش)

شوكة الاكل

(چنگاڵ - چەتاڵ)

شموع مختلفة

(چەند جۆرە مۆمێكی هەمە چەشن)

شادِن (بەچکە ئاسک)

شَنبَث (شێر)

شَمْوَاء (بزنە کێوی)

شَحَاج
(گوێدرێژی کێوی ـ کەرە
کێوی)

شاحِنَة (لۆری ـ ترێلە)

شَخْتور ـ شَخْتورَة (گچکە کەشتی)

شُبَاك (پەنجەرە)

١٤ حرف الصَاد

ص

ص

ص: چواردەیەم پیتی زمانی عەرەبیە

ص آ - ص أ

صَائِب: راست ، گونجاو ، شیاو، لەبار، دروست ، ئاگادار، پڕ بەپڕ، پێکەر، تیر ئەنداز، دەست راست

صَائِح: هاوارکردن،هاواری فریاکەوتن، دەنگی فریا گوزاری

صَائِحَة: دەنگو هاواری گریان ، شیوەنو زاریی

صَائِد: راوچی، نێچیرەوان ، شکارچی، کەسێك لەهونەری راوا کارامەو شارەزا بێتو راو بکات

صَائِغ: زەڕەنگەر، زێرینگەر، زەڕگەر، زێڕکاری کردن، ئاڵتوونچێتی، کەسێکە زێڕکاری بکات

صَائِف: گەرم ، تاودار، بەتاو، بەتین ، گەرمو گوڕ

صَائِفَة: کاتی هاوین ، جەنگو شەڕ لەهاویندا، سەرەتاو دەستپێکی هاوین

صَائِم: رۆژوەوان ، ئەوەی خۆی دەگرێتەوە لەخواردنو خواردنەوەو ئەو شتانەی رۆژو بەتاڵ دەکەنەوە

صَائِمَةٌ مِنَ السَكَاكِين: چەقۆی کول، چەقۆیەك تیژ نەبێت

صَائِمَةٌ مِنَ الخَيلِ: ئەسپی بێ ئاخوڕ

صَائِمَةٌ مِنَ الكُرَاتِ: ئەو تۆپانەی ناسووڕێنەوە، چەرخی وەستاوو بێ بزاوتو ئاگر

صَابَ (لَمْ يُخْطِيءِ): پێکای ، لێیدا، شکاندی، هەڵەی نەکرد

صَابَ المَطَر: بەلێزمە باریی، دایکرد، هاتە خوارەوە

صَابَ الشَّيءُ: لەسەرەوە دابەزی، لەرووی سەرەوە هاتە خوارەوە

صَابَ المَاءُ: ئاوی رشت ، قلْپی کردەوە

صَابَ السَمَاءُ الأَرْضَ: بارانی هێنا

صَابَ السَهْمُ نَحْوَ الرَمِيَةِ: رووەو مەبەست چوو ، پێکای ، لێیدا

صَابَ بِالعَيْنِ: کردی بەچاوەوە، چاوی پێوە کرد

صَابَ المَطَرُ الأَرْضَ: باران زەوی تەڕکرد، تەڕیکرد

صَابَ بِهِ: کەوت ، هەڵەنگوت، پێی ترازا ، خلیسکا

صَاب: درەختێکی تاڵە، تاڵە درەخت

صَابَة: بەلا ، نەهامەتی، کزیی و لاوازیی عەقڵ و ژیری

صَابَرَ - صِبَاراً وَمُصَابَرَةً: لەئارام گرتندا بۆی دایەوە، لەوبە ئارامتر بوو

صَابِر: بەئارام ، لەسەرخۆ، شێنەیی، بەسەبر، بەحەوسەڵە، بەپشوو، هێمنو لەسەرخۆ

صَابِغ: بۆیەچی، خوم خانەچی، بۆیاخچی ، نارناوی (یوحەنا)ی مەعمەرانە

صَابُورَة: ئەوەی دەخرێتە نێو کەشتی لەقورسایی هەتا هاوسەنگی هەردوولای کەشتیەکە رابگرێ
صَابُورِيَّة: زەمیلەیەکی دەم والاو فراوانەو بەناو وەستاکان خۆلی پێ فڕێ دەدەن
صَابُون: سابوون، خاوێنە، پشیۆر، سباین، ساوون، شتێکە لەچەوریو قەلبە دروستدەکرێو جلو بەرگو کەلو پەلی چلکنی پێدەشۆرێو خاوێندەکرێتەوە
صَابُونَة (قِطْعَة صَابُون): سەلکە سابوونێك، سابوون ، یەك پارچە سابوون
صَابُونِيّ: سابوونی، لەسابوون دەکات، سابونچی، سابوونکەر، سابوون فرۆش، گیایەکە جۆرە پاکەرەوەیەکی لێ دروست دەکرێت
صَاتَ: دەنگی لێوەهات ، هاواریکرد، قیژاندی، بانگی کرد
صَاتٌ: دەنگ زل، قوڕگ دڕاو، دەنگ گەورە، ناوبانگی باش لەنێو خەڵکیدا
صَاج: پارچە ئاسنێکە بۆ نان برژاندن لەسەر ئاگر بەکاردێت
صَاحَ: بەتوندی هاواریکرد، نەڕاندی، قیڕاندی
صَاحَ بِهِ: بانگی کرد ، هاواری لێکرد
صَاحَ عَلَيْهِ: قسەی پێکوت ، سەرزەنشتی کرد، بەسەریا هات، قیژاندی بەسەریا، پیا هەڵشاخا
صَاحَ الدِّيك: کەڵەشێرەکە قوقاندی، خوێندی

صَاحَ العُنْقُودُ: درێژبوو لە هێشوەکەی هاتە دەرەوە
صَاح: بەئاگا، هوشیار، بێدار، بەئاگا
صَاحَبَ۔ مُصَاحَبَة: هاوەڵایەتی کرد، لەگەڵبوو، رەفیقی بوو، لەگەڵی ژیا ، کردی بەهاوڕێی خۆی
صَاحِب: هاوڕێ، هاوەڵ، برادەر، یاوەر،هامڕا، ئاواڵ ، ریهەڤ، هەڤرەهـ، جەوسك، هاوژین ، هاواڵ، دۆست ، یار، کەسێك هاوڕێبازو بیرو ژینو...بێت
صَاحِبُ الشَّيْء: خاوەنی شت ، بەرپرس، خاوەن هەڵسوکەوت پێوەی
صَاحِبُ الأَمْر (رَئِيس۔ سَيِد): سەرۆك، خاوەن بڕیار، بەرپرس
صَاحِبُ البَلَد (حَاكِمُهَا): فەرمانڕەوای وڵات یان شار، دادوەر، بەرپرسی شار
صَاحِبُ الدَّيْن: خاوەن قەرز، خاوەن وام
صَاحِبُ السَّعَادَة أَو المَعَالِيّ: خاوەن شکۆ، بەرێز، سەردار، بالآدەست، بەرپرسانی وڵات لە سەرۆکو پادشاو.. بڕیار بەدەستەکان دەگوترێت
صَاحِبَة: ژن ، هاوسەر، خێزان ، هاوڕێی ژیان
صَاحِيَة: رۆژی بێهەورو هاڵ، هەتاوە رۆژ
صَاخَ فِي كَذَا: تێی چوو، پیاچوو، چوە ناوی

صَاخَ فِـي الأَرْض: چوو بـەنێو زەویـدا، ڕۆچوو بەناو زەویا
صَاخَبَ ـ مُصَاخَبَة: لەکاتی نارەحـەتیو قـەیرانا بـانگی یـەکیان کـرد، بـۆ گیروگرفتو کێشە هاواریان لەیەك کرد
صَاخِب: یەکێك زۆر هاوارو نەڕەو قیـژە بکات ، هاوارکـەر، قیژەقیژکـەر، گاڵـەو هەرا بەرپاکەر، دەنگە دەنگ کەر
صَاخَّة: بـەڵاو نەهامـەتی، نەهامـەتیو دەردەسـەریی، شـوێنەواری هــەواڵو ڕووداوێکی ناخۆش لەسەر ئێسك
صَاخَّة فِـي الطِب: لوویەکـە لەئێسـکدا دروست دەبێت بەهۆی تەنگو چەڵەمـە یـان گەزتنـەوەو بـەردەوام شـوێنەواری هەر دەمێنێت
صَادَ: ڕاویکرد، گرتی، شکاری کرد
صَـادَ النَّـاسَ بِـالمَعْرُوف: جێگـەی ئالوودەیان بوو بەچاکە بەکێشی کردن
صَـادَ سَـمَكاً: ماسـی گـرت ، ڕاوی ماسیکرد
صَادَ زَيـداً: گـەردنی پـێ کـەچکرد، ملکەچی کرد، سەری پێ نەوی کرد
صَـادَ: پیتـی چواردەیـەمی زمـانی عەرەبییە، مـس ، زەرد، نەخۆشـیەکی وشترە، شێری بێشەڵان
صَادَ ـ صُدَاد: لارو لـەوێری هەرشتێك، لار بوونەوەی هەر شتێك
صَادِح: گۆرانی بێژ ، بێـژەر ، شـایەر ، مەردومی دەنگ بەرز

صَادَرَ: دەستی بەسەرا گـرت ، خستیە ژێر دەستی خۆیەوە
صَادَرَ المَـالَ: دەسـتی بەسـەر ماڵەکـەدا گرت ، قۆرخی کرد
صَادِر: نێردراو ڕەوانە کراو
صَادِرٌ عَن الشَيء: لێوەی وشـاوە، لێـی ڕویدا
صَادِرَات : نێردراو، ئەوشـتو مەکانـەی دەنێرێن بۆ دەرەوەی وڵات
صَـادِع: دادوەری نێـــوان خـــەڵکی، فـەرمانڕەوا ، جیاکـەرەوەی ڕاسـتو ناڕاست لەیەك
صَـادَغَ: نکـوولیو نـارەزایی دەربـڕی لەهەڵسو کەوتی پێ بەپێی ئەو
صَـادَفَ ـ مُصَادَفَـة: بەرێکـەوت بینـی، بێئـەوەی مەبەسـتی بێـت چـاوی پێکەوت، بەدی کرد
صَـادَقَ(صَـاحَبَ): هاوڕێیـەتی کـرد، هاوەڵایـەتی کـرد، بـوو بـەبرادەری، دۆستایەتی لەگەڵ بەست
صَادَقَ عَلَى : ڕازی بوو لەسەر، قایلبوو، پەسـەندی کـرد، نکـوولی نـەبوو ، سەلماندی، چەسپاندی ، ڕێگەیدا
صَادِق: ڕاست ، ڕاستگۆ، سـەر ڕاست، بەگفت ، ڕاست بێژ، یەکێك لەسـەرجەم وتەکانیدا ڕاستگۆو ڕاست بێژ بێت
صَادَقَـهُ المَـوَدَّة: لەخۆشەویسـتیو دۆسـتایەتیدا ڕاسـتگۆ بـوو لەگـەڵیدا ، بەڕاستی خۆشەویستیو سۆزو میهری هەبوو بۆی
صَادَمَ: خـۆی پیـا کێشـا، بەرێکـەوت ، لێیدا، پیای کێشا، دایگرتەوە

صَادِيْ (عَطْشَان): تينوو،تەژنە، توونی، تێنی، تۆنە، تەهن، تێهن، بۆزینەدەوەرو دارو شینایی و گژو گیا بەکاردەبریٚ لەئاتاجیان بەئاوو ئاو خواردنەوە بێت ، بەپێچەوانەی تێراوییەوەیە

صَارَ الشَّيْءَ: لاری کردەوە، خواری کرد، لۆچیکرد، قوپانی ، بەلای خۆیدا لاریکردەوە،نزیکی کردەوە، هێنایەبەر

صَارَ الشَّيْءَ كَذَا: لەبارێکەوە گۆڕا بۆ بارو حاڵێکیتر

صَارَ إِلَيْهِ: گەڕایەوە، هاتە دواوە

صَارَ فُلَانٌ غَنِيّاً: دەوڵەمەندبوو، باری بژێوی لەهەژارییەوە گۆڕا بۆ دەوڵەمەندی

صَارَةُ الْجَبَلِ: لوتکەی شاخ ، قوتەی چیاو شاخ، سەری شاخ، رووی سەرووی چیاو شاخ

صَارَحَ ـ صِرَاحاً وَمُصَارَحَةً: بەئاشکرا دوا ، بیٚ پێچو پەنا هاتە گۆ

صَارَحَ بِمَا فِي نَفْسِهِ: ئاشکرای کرد، دەریخست رازی نێو دڵی هەڵڕشت، نهێنی نێو دەروونی ئاوەلاّ کرد

صَارَحَ فُلَاناً بِالأَمْرِ: رووبەروو پێی گوت، لێیی نەشاردەوە، بەروو تەقاندی

صَارِخٌ: هاوارکەر، قیژەکەر، کەڵەشێر ، کەڵەباب

صَارِخَةٌ: فریاکەوتن ، فریاگوزاریی، دەنگو هاواری فریاکەوتنو بەدەمەوە چوون

صَارِدٌ: پێکەر، لێدەر، نیشان شکێن، دەست راست

صَارَعَ: زۆرانی لەگەڵ گرت ، ویستی بیدات بەزەویدا

صَارَفَ نَفْسَهُ عَنِ الشَّيْءِ مُصَارَفَةً: نەفسی خۆی لیٚ بەدوور گرت ، نەفسی دوورەپەرێزیکرد لێیی ، بەدووربوو لێوەی

صَارَفَهُ: ئاڵو گۆڕی لەگەڵ کرد، گۆڕییەوە لەگەڵیدا

صَارِمٌ: بڕەر، بڕندە، تیژ ، بڕ، بڕۆك ، لەتکەر،مەردومی دلاوەرویەکلاکەرەوە، شێری بێشەلان

صَارُوخٌ: موشەك، فیشەکەشێتە، موشەکێکی حەشوەدارە لەشێوەی لوولەکدایەو بۆ شوێنی دوور دەتەقینریٚ بەهۆی تەقینەوەی گازیی لەخوارییەوە فشاری دەخاتە سەرو پاڵی پێوە دەنێت بەرەو مەبەستی دیاریکراو

صَارُوْرٌ: رەبەن ، رەبەنۆك، زوگورت، سەڵت، تاك، تەنیا، بیٚژنو منالّ، عەقدالّ

صَارِيٌّ: چارۆکە ، چاریکە، کۆڵەکەی ناوەندی کەشتی ، ئەستوونی کەشتی، ئەو شتەی دەبێتەهۆی راگرتنی شتێکیتر

صَاصِل ـ صَوْصَلَاءُ: گیایەکە

صَاعَ الْحَبَّ: پێوانەی کرد، کێشای ، بلاّوی کردەوە، پەرەوازەی کرد

صَاعٌ: ئەندازە ، پێوانە، پێوان، چاپان، هەند، چەندێتی ، رادە، سێو، راست، تیەن، بەقەد، بارستایی، هێندەیی، چەندێتی شت لەدرێژی یا پانی یا بەرزیی یا قەبارەی

صَاعَـاً(بِالصَّـاع): سەریەسـەر، دەقـاو دەق، سەریەســـەر، بەقەدیـــەکتری، گۆڕینـەوەی دووشـت بەیـەکتری بــەبێ باقی دانەوە
صَاعَبَ ـ مُصَاعَبَة: سەخت‌و قورسی‌کرد، گرێدارو دژواری کرد
صَاعِد: ســەرکەوتوو، بــالا، بڵنــد، هەڵکشاو، بەرزبوو
صَاعَرَ خَدَّهُ: رووی کرد بـەولاوە، رووی وەرگێڕا ، تەماشای ئەولای‌کرد بـەهۆی خۆبەزلزانین یان هـەر سیفەت‌و خـووی وەهابوو
صَاعِقَـة ـ صَوَاعِـق: هەورەتریشــقە ، بروســـکە، ئەورترشـــکی، هـــەورە برووسکە، بروسـکەی ئاسمانـە لەگـەڵ گرمەی هەورا کەلەشوێنێك بدات
صَــاغَ الشَّــيءَ: دایڕشــت ، کــردی بەپەیکەر، لەقاڵبیدا
صَاغَ الكَلِمَة: وشەی دروستکرد، پێکـی هێنا ، وەبەری هێنا
صَاغَ الكَلاَم: قسەی هەڵبەست ، رێکـی خست‌و دروستی کرد
صَاغَ اللهُ صِيغَـةً حَسَنَة: خـوای گـەورە بــەجوانترین شــێوە هێنایــە بــوون، رێکسازی تێدا کرد
صَاغِر: رسوا ، سووك، نزم ، مەردومی گەردنکەچ‌و رسوا ، یـەکێك رازی‌و قـایل بێت بەسووکی‌و رسوایی
صَاغِيّ: گوێگر، بیسەر
صَاغِيَـة: کەســانێکن لەپێداویســتی خۆیاندا ئاتاجیان هەیە بەکەسانی‌تر

صَـافَ (مَـالَ ـ عَـدَلَ): لایـدا ، تـرازا، سەری کرد، لێـی نـەدا ، هەڵەی‌کرد، نەی پێکا
صَافَ(صَيـف): چـوو بـۆ هاوینەهـەوار، هاوین گەشتی کرد
صَــافَ الكَبْـشُ: خوریەکـەی زۆربـوو، خوری زیادیکرد
صَافَ اليَـوم: گەرماکـەی تـاوی سـەند، زیادیکرد، قرچەی سەند
صَافَ عَنْهُ: لێی لادا ، ترازا لێی
صَـافَ بِالمَكَـان: هـاوین لـەوێ مایـەوە، لەهاویندا نیشتەجێ بوو لەوێ
صَافَ القَوم مُصَافَـة: ریزیـان بەسـت ، رێك وەستان ، بەدوای یەکا هاتن
صَـافٍ ـ صَـافِيٌ وَالأصـوَف وَالصَّـائِف: تووکن ، خوریدار، بەموو ، مووردار
صَافٍ: گەرم ، بـەتین ، بەتاو، تینـدار، گەرم‌و گوڕ
صَافى ـ مُصَافَـاة: پـاك‌و پوختـی کـرد، بێگەردی کرد، پاڵفتەی کرد، پالاوتی
صَافَات: فریشتەکان ، پەریەکان ، ئەم وشەیە بەمانای ئـەو فریشـتانە هـاتووە کـەوا لەفـەرمانداریتی پـەروەردگاردان چاوەڕێی فەرمانەکانی دەکەن
صَـافَحَ ـ مُصَافَحَـة: تەوقـەی کــرد، دەستی خستە نێو دەستیەوە، دەستی نایە نێو دەستی
صَـافِر: زەردەهەڵگەڕاو ، دز ، ترسـاو ، تۆقیو ، باڵندەیەکـە شـەوان دەخوێنـێ لەترسی ئـەوەی نـەبادا راوبکرێ، هـەر باڵندەیەك راونەکرێت، هـەر دەنگدارێك لەباڵندەو پەلەوەر

صَافِرَة: فیکە ، شاور، فیقە ، فیتوو، جۆرە دەنگێکە بەلێو لێدەدەرێ یان بە ئامرازێکی تایبەت بۆ مەبەستی وریا کردنەوە

صَافَعَ ـ مُصَافَعَة: لەیەکیاندا ، یەکتریان داگرتەوە، بەربوون لەیەك

صَافَقَ الرَّجُلانِ عِنْدَ البَيْعِ: دەستیان خستە دەستی یەکەوە لەکاتی مامەڵەو سەوداگەریدا ، لێیان دایەوە، تەوقەی پێکهاتنو تەباییان کرد

صَافَقَ الرَّجُلُ بَيْنَ جُنْبَيْهِ: جلێکی بەسەر ئەوی ترا لەبەر کرد، جلی بەسەر یەکا پۆشی

صَافَقَ: لەسەر لا نوست ، بەلادا خەوت

صَافَنَ القَوْمَ: بەریزی ئەوان وەستا ، هاوڕیزو تەك بوو لەگەڵیان

صَافَنَ المَاءَ بَيْنَهُمْ: بەشی کرد لەنێوانیاندا،دابەشی‌کرد،بەشبەشی‌کرد لەنێویانا

صَافِن: ڕۆیوو، لەدالْفەیا ڕۆچوو، دەمارێکە لەدامێنی قاچدا

صَافِنٌ مِنَ الخَيْلِ: ئەسپێکە لەسەر سێ پا ڕابوەستێو یەکێکیان بەرزبکاتەوە

صَافِي: پاك، پوخت ، پاڵفتە، پاکیو ڕۆشنی، پوختو پاکیزەیی

صَافِيَة: زەوییە کەوا خاوەنەکانی کۆچو باریان کردوە یاخود مردوونو میراتگری نییە

صَاقَبَ ـ مُصَاقَبَة: نزیك بوەوە لێیو ڕووبەڕووی بوو، هاوتای بوو

صَاقُور: پێك ، زەنگەن، پاچ ، قولنگ، پاچێکە بەردی پێ دەشکێنرێ

صَالَ: بازیدا ، قەڵەم بازیدا، هەڵبەزییەوە

صَالَ عَلَيْهِ: چوە سەری ، پەلاماریدا، تەنگی پێهەڵچنی

صَالَ الجَمَلُ وَنَحْوُه: گەزتی، گازی لێگرت

صَالِب: بڕبڕەی پشت ، مڕۆخە ، ترەختەی پشت ، تیغەی پشت ، پشتمازە، کاریتەی پشت ، زنجیرەی ئێسکەکانی مورەغەی پشت ، گارگارە، تیرەقی پشت ، بڕبڕاگە

صَالَحَ: ڕێککەوتن ، دواییان بە ئاشوبو ئاژاوە هێنا ، کۆتاییان بەتەنگو چەڵەمە هێنا

صَالِح: پیاوچاك، خێرەومەند، باش ، چاك، ساز، گونجاو، لەبار، بۆبوو، مەردومی ڕەوشت بەرزو باڵا لەنێو کۆمەڵدا ، ناوی پێغەمبەری نەتەوەی (ثمود)ە (سەلامی خوای لەسەر بێت)

صَالِد: ئەوچەرخەی ئاگر ناکاتەوە، چەرخی بێ ئاگر

صَالِدَة: جیرەی ددان ، دەنگی دانە جورەی گیانداران

صَامَ صَوْماً وصِيَاماً: بەرۆژوبوو، خۆی گرتەوە لەخواردنو خواردنەوەو جووت بوونو ئەوەی دەبێتە مایەی ڕۆژو بەتاڵکردنەوە لە بانگی بەیانیەوە هەتا بانگی شێوان

صَامَ الشَّهْرَ: لەو مانگەدا بەڕۆژو بوو، تێیدا بەڕۆژو بوو

صَامَ الشَّمْسُ: خۆرگەییە نێوەڕاستی ئاسمان

صَامَ الرِيحُ: وەستا ، هێواش بووەوە، نەما ، باكەی خست
صَامَ الفَرَسُ: هەستاو ئاخوڕی نەخوارد
صَامَ النَعَامُ وَنَحوه: هەستاوپیسایی‌كرد، لەسەر پێ ریخەكەی لێبەربووەوە
صَامَ عَنْ كَذَا: خۆی پاراست لە ...، دووره‌پەرێز بوو لە ...
صَامِتٌ: بێدەنگ، خامۆش ، كپ ، ماتو خامۆش ، بێ‌قسە بوون، وەڵام نەدانەوە، هەر ماڵو داراییەك رەقو خامۆش بێت، بەوپێیانە دەگوترێت كەكپو نزمن لەدەربڕیندا
صَامَدَ(جَالَدَ): شەڕی فرۆشت ، مشتو مڕی كرد، چەنو چوونی كرد، بەشمشێر رووبەرووی بوەوە
صَامِدٌ: هەمیشەیی، خۆڕاگر، بەرگەگر، بارقۆل، بەپشوو، پشوودرێژ، هەناسەدرێژ، كێشمەكێشكار، یەكێك توانای بەربەرەكانیو خۆڕاگری هەبێت لەململانێو جەنگو بارە جیاوازەكاندا
صَامِغَانِ: هەردوولای زار، ئەملاولای دەم ، لاشەویلگەكان، لالغاو
صَانَ: پاراستی ، ئاگاداریكرد، پارێزگاری لێكرد، خستیە ژێر چاودێریو پارێزگاری خۆیەوە
صَانَ الثَوبَ أو العِرضَ: جلو بەرگ یان حەیاو ئابڕوی پاراست لەوەی لەكەدار یان كەیلو ناتەواوی هەڵگرێت
صَانَعَ: نەرمی نواند بەرانبەری، دڵی راگرت، بەرتیلی دایە، دەمی چەوركرد، هەڵی فریواند، چاوبەستی لێكرد
صَانِعٌ: ئیشكەر، فرمانكەر، بكەر، شاگرد، بەردەست ، پیشەساز، كرێكار، خزمەتكار، پێشخزمەت
صَاهَرَ: لێیان نزیك بووەوە ، بوو بەخزمیان
صَاهَرَةٌ ـ مُصَاهَرَةٌ: لەرێی ژنو ژنخوازیەوە بوو بەخزمیان ، پەیوەندی خزمایەتی لەگەڵ بەستن لەرێگەی ژنو ژنخوازییەوە
صَاهِلٌ: ئەسپی حیلەكەر، ئەو ئەسپەی حیلەحیل دەكات
صَاهِلَةٌ: ماینی حیلەكەر، ئەو ماینەی حیلە دەكات
صَاوَلَ: هێرشو پەلاماریان كردە سەر یەك، هەڵمەتو هێرشیان برد بۆ یەكتری
صَايَحَ ـ مُصَايَحَةً وَصِيَاحاً: هاوارو بانگی یەكتریان كرد، دەنگیان بەرزكردەوە بۆ یەكو بانگی یەكیانكرد
صَايَحَ بِهِ: بانگی كرد، هاواری لێكرد، بەدەنگی بەرز ئامادەی هاتنو ئامادەبوونی لێكرد
صَايَفَ ـ مُصَايَفَةً: مامەڵەی هاوینی لەگەڵ كرد، مامەڵەی هاوینەی كرد
صَأَى: جووكاندی ، جریوانی، جووڵە جووڵی كرد
صُؤَابَةٌ: كرێش ، رشك ، نووتك، بێچووی ئەسپێ ، گەرای ئەسپێو مۆریانە
صَبَّ مِنَ الشَرَاب (رَوَى ـ إِمتَلأَ): تێری خواردەوە، مەستو كەیل بوو، مڕبوو

صَبَّ الرَأس: كرێشی كرد، رشك تێیدا، رشكی هەڵهێنا ، كرێشی زۆر بوو
صَأصَأَ الرَّجُل: ترسـا ، تۆقـی ، ترسـی لێنیشت ، زارەترەك بوو
صَأصَأَ الجَـرْوُ: تولەكـە یـان بێچوەكە چاوی كردەوە، چاوی هەڵهێنا
صَأصَأَ مِنْهُ: ترسا لێیی، تۆقی لێـیی، زارەتـرەك بـوو پێـیی ، رۆحـی سـپارد لێیی
صُئصُئَة الدِّيـك: نینۆكـی كەڵەشـێر ، چنگی
صُؤُولٌ مِـنَ الرِّجَـال: ئـەو پیاوانـەی دەستدرێژی دەكەنە سەر خەڵكیو رێزو ئابرویـان دەشـكێنن، دەمدرێـژ ، زمـان پیس ، زۆردار

ص ب

صَـبَّ المَـاء: رژانـدی ، قلـپیكـردەوە، رۆیكرد، تێیی‌كرد
صَبَّ فِي الوَادِيِّ(إنْحَـدَر): تێـیی چـوو، تێیی رژا ، بەخوڕ رۆیی
صَـبَّ الـدِّرْعَ: لەبـەریكرد، پۆشـی ، كردیەبەر
صَبَّ إلَيه: خرایە ئەستۆی ، نرایە ملی، پێی سپێردرا
صَبَّ الرَّجُل فِيْ القَيد: كۆتو بەندیكرد، بەستیەوە، كۆتی كرد
صَبَّ فُلاَنَـاً عَلَـى الأَمـر: هـانیدا ، پـاڵی پێوەنا
صَبَّ الكَلْـبُ عَلَـى اللـص: نـاردی ، تێـی بەردا
صَـبَّ رَأسَـهُ: سـەری بـۆ خـوارەوە نەویكرد، داینەواند، نەویكرد

صَبَّ إلَيه ـ صَبَابَةً: دڵـی بـۆی جۆشـا ، بـیری كـرد، سـۆزو ئـارەزووی بـۆی هاتەجۆش
صَبَّ فِـي قَـالِب: دایرشـت، لەبۆتـەیدا ، لەقاڵبیدا
صَبَّ نِقْمَتَـهُ عَلَـى: داخـی دڵـی خـۆی پێرشت ، پێی رشت ، جـامی خـەشمی خۆی بەسەرا رشت
صَب: رژان ، رژاندن، رۆكردن، تێكردن، قلپكردنـەوە، دارشـتن، شـەیدا، دڵـدار، دڵخواز
صَبَـا: ئـارەزووی منـاڵی كـرد، حـەزی لـەرەفتارو كرداری منـاڵان بـوو، بـیری منالی كەوتەوە
صَبَا إلَيه: بیری كرد، بەسۆزو پـەرۆش بوو بۆی ، حەزی پێكرد
صَبَا (رِيحْ شَرْقِيَة): بای خۆرهەڵات
صَبَى رَأسَه: سەری دانەواند، نەویكرد
صِبَـا ـ صِبَـاء: منـاڵی ، تـافو كـاتی مناڵی ، گچكە
صَبَـاُوُوت: جوانـیو شـكۆمەندی، قەشەنگیو بڵندی
صُبَابَة: پاشماوەی ئاو لەقاپدا
صَبَابَة: شەیدایی، ئارەزوو ، حـەز، دڵ پیـاچوون ، حـەزلێكردن، دڵتـەنگی بـەهۆی ئـەوینو خۆشەویسـتیەوە ، دڵناسكی
صَبَـاح: بـەیانی ، سـبەهی، تـاریكو روونی بەیانی، بەزوودان ، بەرەبـەیان، سەرەتای رۆژ
صُبَـاح: گـرو روونـاكی فتیلـە یـاخود قوتیلە

صَبَاحَة: جوانیو قەشەنگی

صُبَاحِيٌّ مِنَ الدَّمِ: خوێنێك ئێجگار سوور بێت ، خەستە خوێن

صَبَاحِيَّة: بەرەبەیانی شەوی یەکەمی هاوسەرداریی

صِبَار: ئەو درەختانەی میوەی ترش دەگرن، دەمەوانە ، سەر ، سەرقاپ

صُبَار۔ صُبَّارُ: تەمەر هند، بەرهەمێکی ترشە

صُبَّار: سوبێر، کاڵەکی درکن ، هەنجیرە درکن

صَبَّار: بەئارام ، ئارام گرتوو، هێمنو دان بەخۆدا گرتوو، بەحەوسەڵە ، یەکێك زۆر دان بەخۆدا گرو بەئارام بێت

صَبَارَةٌ: سەرمایەیەکی زۆرو بێ شومار ، دەستەبەر کردن، کەفالەت کردن ، زامن کردن

صَبَّارَة: زەوییەکی رەق کەهیچی تیانەڕوێت ، رەقە زەوی ، خاکە وشکە

صُبَارَة: بەردێکی لووسو ساف ، سافە بەرد

صَبَّاغ: بۆیەچی، خوم خانەچی، بۆیاخچی، ئەوەی رەنگی شت دەکات بەبۆیەو رەنگی جیاواز جیاواز، یەکێك درۆزن بێتو قسەو باس بەرەنگی جۆراو جۆر باس بکاتو جار لەگەڵ جارا گۆڕانکاری تیا دروست بکات بە درۆ

صِبَاغ: رەنگ، جوور، چەشن، مەبەست لەرەنگەکانی سپیو سوورو زەردو رەشو شینو پەمەییو بۆرو ...

صِبَاغَة: بۆیەچێتی ، بۆیاخچێتی، خومخانەچێتی، ئەوەی پیشەی رەنگ کردنی شتو مەکانە لەدیوارو ساختمانو جلوبەرگو...

صَبَّان: دروستکەرو فرۆشەری سابوون، سابوونکەر، سابوونچی

صَبَأَ النَّابُ أو النَّبَاتُ: دەرهات ، هەڵیدا ، سەری دەرکرد

صَبَأَ صَبأً وَصَبُوءاً: لەئاینێکەوە چوو بۆ ئاینێکیتر، لەدین وەرگەڕا

صَبَأَ عَلَيهِم: هێرشی بردە سەریان ، هەڵمەتی بۆ بردن ، پەلاماری دان

صَبَأَ العَدو عَلَيهِم: ڕێنمایی دوژمنیکرد بۆ سەریان ، دوژمنی بردە سەریان

صَبَاوَت: جوانی ، قەشەنگی ، سەرنج ڕاکێش، بەدیمەن

صَبَب: تێرژانی روبارێك لەجێگەو شوێنێکی لارو لێژدا ، ئەو زەویانەی ڕێگەی لێژو سەربەرەوخوارە

صُبَّة: پاشماوەی شیرو ئاو لەقاپدا ، هەندێك لەهەر شتێك، ئەو خواردنەی کەتێدەکرێت، کۆمەڵو تاقمێك لەخەڵکی ، جلەوە ئەسپ یان وشتر یاخود مەڕ، کەمێك ماڵو سامان ، خواردنێکە لای زۆرینەی خەڵك بە شۆربا بەناوبانگە

صَبَحَ القَومَ: بەیانی هات بۆ لایان ، بەیانی رووی تێکردن

صَبَحَ عَنِ الحَق: روونیکردەوە، ئاشکرای کرد، دەریخست

صَبِحَ صَبَحاً وَصُبحَةً: روونو رۆشن بوو، رووناك بوو، درەوشاوە بوو

صَبِحَ الحَدِيدُ: ڕووناکی دایەوە، ڕۆشن بووەوە

صَبُحَ الوَجهُ: ڕۆشن بوو، ڕووناك بوو، درەوشایەوە، ڕەنگی دایەوە

صَبُحَ الغُلامُ: جوان بوو، قەشەنگ بوو، سەرنج ڕاکێش بوو

صَبَّحَ: شەبەقی داهات ، بەرەبەیان هات ، هەرزوو هات ، بەیانی باشیکرد

صَبَّحَ القَومَ المَاءَ: بەرەبەیان بردنیە سەر ئاوەکە

صُبْحٌ: بەیان ، سەرەتای ڕۆژ، دەمی یەکەمی ڕۆژ

صُبْحَةٌ: ژەمی بەیانی، ناشتاکردن، ڕەشێکی سوور باو

صَبْحَةٌ: خەوی بەرەبەیان ، خەوی بەیانی زوو

صَبَرَ: ئارامی گرت ، خۆراگر بوو، دانی بەخۆیدا گرت، هەڵنەچوو، بەئارام بوو، سەبری کرد

صَبَرَ عَنِ الشَّيءِ: دەستی لێگرتەوە، خۆی لێپاراست ، گرتیەوە، مۆڵیدا

صَبَرَ عَلَى الأمْرِ: جەربەزەو ئازاو بەئارام بوو لەسەری

صَبَرَ الدَّابَّةَ: بەبێ ئالیكو ئاخورِ بەجێی هێشت ، گرتی‌و ئاخوری نەخستە بەردەمی

صَبَرَ نَفْسَهُ: گرتی‌و ڕێکی خست

صَبَرَ البُرَّ: کەڵەکی‌کرد، هەڵی چنی، کۆی کردەوە

صَبَرَ فُلاَنَاً: گرتی ، مۆڵیدا ، پیای نووسا

صَبَّرَ: داوای ئارامگرتنی لێکرد، پێی وت دان بەخۆیدا بگرێت

صَبَّرَ المَيتَ: مۆمیای‌کرد هەتا بۆگەن نەکات

صَبَّرَ الكَأسَ: هەتا سەرەکەی هێنا، پڕیکرد تاسەر لێوەکەی، لێوان لێوی‌کرد

صِبْر ـ صُبْر: لای شتێك، قەراخەکەی ، گەواڵە هەورێکی سپی

صُبْر ـ صُبُر: زەوییەك چەوو وردە بەردی هەبێت بەڵام وشكو سەخت نەبێت

صَبْر: پەروا ، ئارامگرتن ، خۆداری، حەوسەڵە، سەبر ، دان بەخۆداگرتن ، خۆخواردنەوە، بەخۆدا ڕۆچوون

صَبْر ـ صَبِر: تاڵی شاری ، تاڵی شاڵی

صَبْرُ أيُّوب: ئارامگرتنی حەزرەتی (ئەیوب) پێغەمبەر(د.خ) لەسەرجەم ناسۆری‌و نەهامەتیەکانی کەلە ژیانیا هات بەسەریاو چیرۆکی ئارامگرتنەکەشی لەقورئانی پیرۆزدا باسکراوەو بەناوبانگە

صَبَغَ بِهِ وَعَلَيهِ: بەقامەی ئاماژەی کرد بۆی‌و سووکایەتی پێکرد

صَبَّغَ فُلاَنَاً عَلَيهِ: بەئاماژەکردن دەستنیشانی‌کرد،دەستی بۆ ڕاوەشاندو بەپەنجەو قامەی دیاریکرد

صَبَغَ الثَّوبَ: ڕەنگی کرد، خومی کرد، ڕەنگاو ڕەنگی کرد

صَبَغَ يَدَهُ فِي المَاءِ: دەستی نوقم کرد لەئاوەکەدا، ڕۆچوو، غەرق بوو

صَبَغَ يَدَهُ بِالعَمَلِ: بەئیش‌وکارەوە سەرقاڵبوو، بەئیش‌وکاری دەستی‌یەوە خەریك بوو، دەستی دایە ئیش‌وکارو فرمان

صَبَغَ فُلاَنَاً فِي النَّعِيمِ: لەبەخشش‌و خۆشگوزەرانیدا نغرۆی کرد، سەراپای هەڵکێشا لەنیعمەت‌و خۆشحاڵیدا

صَبَغَ الحَدِيثَ: لەگەڵ وتەکانی قسەی پروپووچ‌و بەتاڵی ئاوێتە کرد، قسەکانی تێکەڵ بەگوتەی پروپووچ بوون

صِبْغٌ ـ صِبَغٌ: رەنگ، خوم، بۆیاخ، بۆیە، ئەوەی رەنگی پێدەگۆڕدرێت

صِبْغٌ ـ صِبَاغٌ: خۆراکی وەك سرکەو رۆن‌و هاوچەشنەکانیان

صِبْغَةٌ: جۆر، شێواز، چەشن، شێوە، پوختە، روح، ربە، رینگ، ئاین، نەتەوە، گەل

صِبْغَةُ اللهِ: ئەو سروشتە پاکەی پەروەردگار خەڵکی لەسەر دروستکردوە یاخود ئەو ئاینەی بۆی داناون‌و رەوانەی کردوە بۆیان

صِبْغَةُ الأَفْيُونِ: تلیاکی پوخت، پوختە تلیاك

صِبْغَةُ اليُودِ: یۆد، ئەیۆدین

صَبَّنَ: وازی لێهێنا، دەستی لێهەڵگرت، دەستبەرداری‌بوو

صَبَّنَ: بەسابوون شتی

صَبَّنَ عَنْهُ الهَدِيَّةَ وَنَحْوَهَا: نەیدایە، لێی گرت

صَبَّنَ المُقَامِرِ الكَعْبَيْنِ: زاری گرت، دەمی بەست

صُبُوّ ـ صَبْوَة: بیرکردن، ئارەزووکردن، حەزلێکردن، بۆ جۆشاندن

صَبْوَةٌ: نادانی، نەزانی‌و گێلی، گەنجێتی، لاوێتی، هەرزەکاریی، لاوو تازەپێگەیشتوو

صَبُوحٌ: هەرشتێك بەیانیان بخورێت یان بخورێتەوە، ئەو شیرەی بەیانی زوو دەدۆشرێ، جوان‌و رووخۆش

صَبُورٌ: بەئارام، لەسەرخۆ، شێنەیی، بەپشوو، بەحەوسەڵە، ئارام گرتوو، نەفەس درێژ، دان بەخۆدا گرتوو، یەکێك دان بەخۆیدا بگرێت لەسەرجەم رووداوو بەسەرهاتەکانداو پشووی درێژبێت‌و تووشی نائومێدی نەبێت

صَبِيَ: کردەوەی گەنجانەی کرد، رەوشت‌و هەڵس‌وکەوتی منداڵانەی نواند

صَبِيَ إِلَيْهِ: بیری کرد، ئارەزووی کرد، سۆزی بۆی هاتە جۆش‌و جووڵان

صَبِيَ القَوْمُ: بای رۆژهەلات لێی دان

صَبِيٌّ: کوڕ، هەرزە، بەچکە، منداڵی نێرینە کەهێشتا پێنەگەیشتبێت

صِبْيَانِيٌّ: منداڵانە، هەرشتێك بەمنداڵ بخوات لەجل‌و بەرگ‌و هەڵس‌وکەوت‌و گوتە

صَبِيبٌ: ئەوەی دەتکێ‌و دێتە خوارەوە، رژاو، رۆکراو، تێکراو، دارێژراو، خوێن، ئارەق

صَبِيَّةٌ: کچۆڵە، کچی گچکەو بچکۆلانەو منداڵ، کیژۆڵە

صَبِيحٌ: رووخۆش، جوان

صَبِيحَةٌ: بەیان، چێشتەنگاو، پێش نیوەرۆ

صَبِیر: بەئارام ، دەستەبەر، زامن ، ئەوەی سەرۆکاری ئیش‌وکاری نەتەوەکەی دەکات‌و وەك دەم راستیان وایە، شاخ ، کێو
صَبِیرَة: سفرە ، خوان
صَبِیغ: رەنگ کراو، بۆیەکراو، خومکراو

ص ت

صَتّ: پاڵ پێوەنان بەتوندی، لێدان بەدەست
صَتَّعَ: گەنج‌و لاوی بەهێزو پتەو، گوێدرێژی کێوی ، توندو پتەویی
صَتَّم: توندوتیژ، رەق‌و زبر ، پیاوێك فرە پیر بوو بێت
صَتَّهَ: رێگەی نەدا ، رێگری لێکرد
صَتَّهَ: رسوایکرد، ملکەچی‌کرد، سەری پێدانەواند
صَتِیمَة: بەردێکی سەخت ، سەختە بەرد

ص ج

صَجَّ: ئاسنێکی کێشا بەئاسنێکی تراو دەنگێکی لێ پەیدا بوو
صُجُج ئەو دەنگەی لەبەیەکا کێشانی دوو ئاسن پەیدا دەبێت

ص ح

صَحّ: چاك بوەوە، خوێی تێگەڕا، ئاهی تێهاتەوە، نەخۆشیەکەی چاك بوەوە، لەگشت خەوش‌و ناتەواویەك قوتاربوو
صَحَّ الجُرْحُ: ساڕێژبوەوە، چاکبوەوە، ساغ بوەوە
صَحَّ الشَّیءُ: لەسەرجەم ناتەواویەك بەدوور بوو
صَحَّ الخَبَر: راست بوو، دەقاو دەق وەك خۆی بوو، هەواڵەکە راست دەرچوو
صَحَّ الصَّلاة: دروست بوو، شیاو بوو ، گونجاو بوو بەپێی رێساو رێ‌و رەسمە دیاریکراوەکان بوو
صَحَّ العَقْد: پەیمانەکە دروست بوو، شیاوو گونجاو بوو
صَحَا: بێداربوو، بەئاگابوو، بەهۆشبوو، ئاگاداربوو
صَحَا الیَوم: رۆژ خۆش‌و بێ هەور بوو، سایەقە بوو، ساماڵ بوو
صَحَا السَّکْرَان: سەرخۆشەکە بەهۆش خۆی هاتەوە، لەحاڵ‌و مەستی بەدەرچوو
صَحَا الرَّجُل: ئاغر بوو، وازی لەنەزانین‌و نەفامی هێنا ، بێداربوو لەنەفامی‌و نەزانین
صَحَا القَلْبُ: دڵ بەهۆش خۆی هاتەوە، لەنەزانین قوتارو دەربازبوو
صَحَا السَّمَاء: ئاسمان سایەقەو بێ هەور بوو، هەورەکانی رەوینەوە
صَحّیَ(أیْقَظَ): هەڵی سان ، بەئاگای هێنا، بێداریکردەوە
صَحَابَة: یار ، هاوەڵ، دۆست ، برادەر، هاوڕێ، هاوەڵ‌و یارانی پێغەمبەری خوا(د.خ) کەلەگەڵی دانیشتوون بینیوانە ئەمانیش زانایان بەچەند شێوەیەکی تایبەت پۆلێنیان دەکەن
صَحَاح ـ صِحَاح: تەندروست ، ساغ ، دروست ، شیاو ، شایان
صِحَاف: چاڵی پچووکی ئاو، چاڵی پچووك پچووك

صَحّاف: کتێبو پەرتووك فرۆش، ئەوەی هەڵە دەکات لەخوێندنەوەی ڕۆژنامەدا، ڕۆژنامە فرۆش

صِحَافَة: ڕۆژنامە گەرێتی، نووسەری ڕۆژنامە، بەڕێوەبردنی کاروباری ڕۆژنامە

صَحَافِيّ: ڕۆژنامەگەر، یەکێك بەئیشوکاری ڕۆژنامەوانیەوە خەریكو سەرقاڵ بێت

صَحِبَ: هاوەڵیکرد، لەگەڵیبوو، لەگەڵی ژیا، کردی بەهاوەڵو دۆستی خۆی

صُحْبَة:یاوەری، هاوەڵایەتی، برادەری، ڕەفیقی، دۆستایەتی

صِحَّة: ڕاستی، چاکیو دروستی جەستە، ڕاستگۆیی، ڕەوایی، چاکی، باشی، چاکێتی، تەندروستی، ڕەنگو بۆ، سەلامەتی

صَحَّ الَمرِيضَ: چاکیکردەوە، نەخۆشیەکەی چارەسەر کرد

صَحَّ الکِتَابَ: پیاچوەوە، ڕاستی کردەوە، هەڵەچنی کرد، هەڵەگیری کرد

صَحَّحَ الخَطَأَ أو العَيب (عَالَجَه): هەڵەو ناتەواویەکانی ڕاستکردەوە، نەیهێشت، چاکی کرد

صَحَّرَ اللبَن: شیرەکەی کوڵان، کوڵاندی، گەرمی کرد، خستیە سەر ئاگر

صَحَّرَ الحِمَار: زەڕانی بەتوندی، زەڕەزەڕی کرد بەتوندی

صَحَّرَ الشَمسُ فُلاَنَاً: نێشو نازاری گەیاند بەسەرو مێشکی، ژانی گەیاند بەسەری

صَحِرَ - صَحَراً وَصُحْرَةً: ڕەنگی سوورێکی کاڵی تێکەڵبوو، سووربوو

صَحْرَاء: بیابان، چۆڵ، سارا، بێروون، بیاوان، دەشتی چۆڵو بێئاو

صُحْرَة: زەویو خاکی نەرم، نەرمە خاك

صَحْصَاح: زەوییەکی لەبارو گوشاد، زەوی هەموارو بەرین

صَحْصَحَ الأمْر: ڕووتی کردەوە، ئاشکرای کرد، تیشکی خستە سەر

صَحْصَح - صَحَاصِح: بەتاڵو پووچی هەرشتێك، نارەوای هەرشتێك، زەمینی لەبارو گونجاو

صُحْصُح - صُحْصُوح: ئەو تێبینیارەی دوای وردەکاری هەموو شتێك دەکەوێتو ئاشکراو دیاری دەکات

صَحَّفَ الکَلِمَة: بەهەڵە وشەکەی خوێندەوە، هەڵەیکرد لەخوێندنەوەی وشەکەدا

صَحَّفَ الخَبَر (حَرَّفَهُ): هەڵی گێڕایەوە، پێچەوانەی کرد، واژوی کرد

صَحْفَة: لەگەن، قاپی مس، دەسشۆر، دەفرێکی مسینی دەم واڵایە

صَحْفَةُ العَمُود: تەپڵەك، سەروبنی کۆڵەکە، سەر تەپڵەك

صُحُفِيّ: ڕۆژنامەگەر، ڕۆژنامەنووس، یەکێك سەرقاڵی ئیشوکاری ڕۆژنامەوانی بێت

صَحِلَ صَوْتُهُ: دەنگی نووسا، گیرا، وەك خۆی نەما

صَحَل: دەنگ نووسان، گرفتێکە دەدات لەژێکانی دەنگ لەگەڕووداو مرۆڤ ناتوانێت بەشێوەیەکی ئاسایی دەنگی دەربڕێت

صَحَنَ: لێیدا ، دایگرتەوە ، پیایدا هات
صَحَنَ الرَّجُل: لەلەگەنا شتی دایە ، بۆیکردە لەگەنەوە
صَحْن: لەگەن ، قاپ، بنی سم ، ناوسم، نێو چاڵێکی هەڵکەنراو، حەوشـە، گۆرەپان
صَحْنُ الأكْل: لەگەن ، قاپ ، دەفرێکی مسینە بۆ چێشت تێکردن بەکاردەبرێ
صَحْنُ الدار: حەوشە ، گۆرەپان ، مەیدان ، بەرماڵ
صَحْنَا الأُذُنَيْن: نێو هەردوو گوێ، ناوەندی گوێچکەکان
صَحْنَاءَة: ماسی پچووکی سوێراو
صَحْو: سایەقەو بێ هەورو هاڵ، سایەقەو ساف، ئاگاداریی ، وریایی ، بێداریی
صَحْوَة: بێداریی ، هەستیاریی ، هۆشیاریی ، بەئاگایی، خەبەرداریی
صَحِيَ - صَحَا: سایەقە بوو ، بێهەورو هاڵ بوو
صَحِيَ مِن نَومِه: لەخەو بەئاگا هات ، بێداربوو لەخەو، بەهۆش خۆی هاتەوە
صِحِّي: زانیاری تەندروستی، دروستگە، خانەی تەندروستی، تەندروست ، سازگار، گونجاو لەبار ، سووك ، سوودمەند
صَحِيح: تەواو، ساخ، رەوا، راست، راستەقینە، تەندروست، چاك، باش، گونجاو، راستو رەوان، یاسایی و دروست
صَحِيحُ الجِسم: لەش ساخ، تەندروست باش ، خاوەن لەشو لاری ساغو بەتەندروست

صَحِيرَة: شیرەوا ، شیر برنج ، شۆربای ساوەر
صَحِيف: رووی زەوی ، رووی پێستی جەستە
صَحِيفَة: لاپەرە ، روو ، رۆژنامە، نووسراوێکی چاپکراوە رۆژ بەرۆژ دەنگو باسی ناوەوەو دەرەوە بڵاوو پەخش دەکات ، رۆژنامچە

ص خ

صَخَاب: دەنگ زل ، قیژن ، هەر دەقیژێنێ، دەم بەهاوار ، قیژەکەر
صَخَبَ(صَاحَ شَدِيداً): قیژانی، هاواریکرد، نەرانی، قیراندی، هاواریکرد
صَخَب(صِيَاح): قیژە ، قاووقیژ، هاوار، ژاوەژاو، هەلا، هەرا، هەراو هوریا، دەنگە دەنگ، غەڵبە غەڵب
صَخِبَ: بەتوندی هاواریکرد، توند قیژاندی، بەتیژی نەراندی، بانگی فریاگوزاری کرد
صَخَبَان: قیژەکەر، هاوارکەر، نەرە نەرکەر، یەکێك زۆر هاوارو قیژە بکات
صَخَدَتْهُ الشمس: خۆر بردی ، رۆژ بردیو هەڵی قرچاند، سووتاندی
صَخَدَ اليَوم: گەرماکەی تاوی سەند، گەرماکەی هاتە جۆشو تین
صَخْر - صَخْرِيّ: بەردەلان ، هەردە ، بەردەلێن، زبران ، گەرگەر، شوێنێکە بەردی زۆر بێت
صَخْرَة - صَخَرَة: بەردێك ، تاوێرێك، حەلانیك، تاشێك
صَخرَةٌ كَبِيرَة: تاشە بەردێکی گەورە، گابەردێکی زلە ، تەلەبەردێکی گەورەو زلە

صَخُوب: هاوارێکی بەرزو بڵنـد، قیـژەی گەورەو بەرز

ص د

صَدَّ: بەریگرت ، ڕێی گرت، بەربەستی بۆ دانـا ، کۆسـپی خسـتەبەردەمی ، بەرهەڵسـتی کـرد، بـەرگری کـرد، بەرپـەرچی دایـەوە، نکووڵیو نـاڕەزایی لێدەبڕی

صَدَّ عَنهُ: رووی لێ وەرگێڕا، خۆی لێ لادا

صَدَّ فُلانَاً عَـن كَـذَا: دووری خسـتەوە، نەیهێشت ، ڕێگری لێکرد

صَدَّ السَبِيل: ڕێگەی گرت ، ڕێی نەدا، ڕێی بەست

صَـدَّ ـ صُـدَّ: بـارکردن ، ڕۆیشـتن ، بەجێهێشـتن ، لا ، تەنیشـت ، ئاوەڕۆیەك ئاوی پێدا بڕوات ، ڕێگرتن، بەرهەڵسـتی ، بـەرگرتن، بـەرگری ، بەرپەرچدانەوە، سەندنەوە

صَدَى بِيَدَيه: چەپڵەی لێدا ، چەپڵـەی کوتا

صَدَى: زۆری تینوبوو، زایەڵە، وڵنگـە ، دەنگدەرەوە ، دەنگدانـەوەی دەنگێك لـەمیانی شـاخو دۆڵێکـدا ، مێشـك ، کرۆکی مێشكو سەر، جەسـتەی مـرۆڤ دوای مردنـی، جـۆرە ماسـیەکە ، باڵندەیەکی ئەفسانەیە دەڵێن لەسـەری کەسـی کـوژراو دروسـت دەبێـتو بـەردەوام هـاواری تۆڵـە وەرگرتنـی خوێنەکـەی دەکـات ، جۆرێکـە لەکونەپەپوو

صَدَاح: گۆرانی بێـژ، بێژەر، شـایەر، شایار، دیلانەبێژ، گۆرانی بێژی شایی

صُدَاد ـ صَدَائد: مار ، کرمێکی پچووکە

صدَار: یەلـەگ، سـوخمە ، پەچەتـە، سینەبەرە، ئێلەك، سوخمەی ئافرەتان

صَـدَارَة: پێشـکەوتن ، پێشـەنگی، لەپێشـەوە بـوون ، پۆسـتی پێشـەنگو فەرمانداریی

صَدَارَة(عِنْدَ النُحَاة): لای ڕێزمانەوانان بریتیـە لەوشـەیەك کـەوا لەپێشـەنگو سـەرەتای ڕسـتەدا بێـت وەك(أسْـمَا الإسْتِفهَام)

صُـدَاع: سەرئێشـــە ، ژانەســـەر، سەراسـێ، ژانو ئازارێکـە لەسـەرا دروست دەبێت

صُدَاغ: نەخۆشی ژانەسەر کـەوا دەدات لەسەرو مەردوم پێوەی گیرۆدە دەبێت

صدَاغ: تایبەتمەندییەکی لاجانگە

صَدَاق ـ صَدَاق: مارەیی، زێڕێکە یا زیبو یاشتێکی ترە کەژنی لەسەر مارە بکرێ

صَدَاقَـة: هاوڕێیـەتی ، هـاوەڵی، برادەریـی، خۆشەویسـتیو دڵسـۆزی، دۆستایەتی ، خۆشەویسـتی بەڕاسـتیو لەناخەوە ، یەکانگیریی

صِدَام: نەخۆشیو ناسـاغیەکە دەدات لەسەری وشترو پەرێشانی دەکات

صُدَام: بـارو حاڵێکـە مـرۆڤ لـەبیریا هـەلێدەگرێو بـەردەوام بـیری لێدەکاتەوە

صَـدَاُ الحَدِيـدُ: ژەنگـی هەڵـهێنا، ژەنگیکـرد، ژەنـگ توێـژی بەسـت بەسەریەوە

صَدَأ ـ صَدَاءة(تَاكُسُد): ژەنـگ، ژەنـگ گرتن، ژەنگ هەڵهێنان، ژەنگار، خۆرە، خۆسـەرە، خـــوورك، لەئاســنو پـۆڵاو هەموو جۆرە كانێك دەداتو رەنگیشـی سوورێكی كاڵە
صُدْأةٌ: رەنگی ژەنگ كەسوورێكی كاڵە
صَدَأهُ: ژەنگەكەی لابرد، كڕاندی ، لێی كردەوە
صَدِيءَ ـ صَدُدَ: ژەنگی گـرت ، ژەنگـی هەڵهێنا، ژەنگاوی بوو
صَدِيءَ فُلاَن:خـاوبووەوە، سسـت بـوو، ساردی هات بەسەریا
صَدِيءُ القَلْب:سەرزەنشتی شوێنكەوت، گلەییو گازندەی دواكەوت
صَدَحَ(غَنَّى): گۆرانـی وت ، دەنگـی لێ هەڵبڕی
صَدَحَ: تەپكەو گردێك بەردی سـەختو گران بێت
صَدَحَ: ئـالآ، بــەیداخ، چـۆڵ، خـاڵی، بەتاڵ
صَدَحَت المُوسِيقَى:مۆسیقا لێ درا ، ژەنرا
صَدَّدَ الجُرحُ: كێمی تێزا، زوخاوی كرد، كێمیكرد
صَدَد: بۆنە، بـارە، مەبەسـت، ئامـانج، روەو، بەرانبەر، پێش، نزیك، رووبەڕوو
صَدَدَ الأَمر: روویـدا ، فـەرمان دەركـرا، قەوما، كەوتەوە
صَدَرَ عَنْهُ: لێـی وەشـایەوە، لێـی كەوتەوە
صَدَرَ عَنِ المَكَـان وَعَــن المَــاء: لێـی گەڕایەوە، لێی هاتە دواوە

صَدَرَ إلَـى المَكَـان: چـوو بـۆی ، رووی تێكرد، روەو ئەوێ چوو
صَدَرَ الرَّجُلُ عَنْ كَذَا: گەڕاندیەوە، دایە دواوە، پاشەكشەی كرد
صَدَرَ مِنْهُ: لێـی دەركـەوت ، لێـی وەشایەوە، ئاشكرابوو لێی
صَدَّرَ(أرْسَلَ): نـاردی ، رەوانــەیكرد، دەستی پێوەنا
صَـــدَّرَ الكِتَـــابَ: ژمــارەو بـــەرواری خستەسەر، سەرەتاكەی دەست پێكرد بە ..
صَدْرُ الفَــرَسُ: سـینەی پێشخســت ، سینەوسەری پێشخستو پێشیانكەوت
صُدِرَ: هاواری سنگیكرد، ئێشو ژانـی سنگی بەدەرخست
صَدْر: سنگ، سـینە، سینەك، سـینگ، سنگیگیاندار، مەمك، مەمكۆڵە، سنگو مەمك
صَدْرُ الثَّـوب: پێشـەكەی ، پێشـەوەی، لای پێشەكەیەوە
صَدْرُ الشَّـيءِ أو المَكَـان: سـەرەتاكەی ، پێشـەكەی ، بەشـی پێشـەوەی ، رووی پێشەوەی
صَدْرُ القَوم: دەم راستیان، پێشەوایان، سەرۆكیان، پێشەنگیان، سەركاریان
صُـــدْرَةٌ: بەروانگـــە، ســــینەبەند، ســنگپۆش، پێــش دامێــن، وەریەقــە، وەروانــە، وەروانكــە، بەرهەڵبێنـــە، بەرسـینگەی منـــاڵان یـــان ئەوانـــەی خزمەتو كاروفرمانی جیاواز دەكەن
صُدْرَةُ مِنَ الإنْسَان: سینەی مـرۆڤ یـان رووی سەرەوەی سنگی

صَدْرِيَة: مەمکدان، مەمکەبەند، شتێکە دەخرێتە هەردوو مەمکـەوە لەپشتەوە دەبەسترێ بۆ ئەوەی کۆی بکاتەوە

صَدَعَ ـ صَدَّعَ: شـەقیکرد، شـکانی، دایهێنا، وەبەری هێنا، هێنایە بوون

صَدَعَ القَوم: بـڵاوەی پێکـردن، تـەفرو تونایکردن، پەرەوازەی کردن، پەرتو کەرتیکردن، پەرتەوازە بوون

صَدَعَ إِلَى كَذَا: لاربوەوە، نـەویبوو، دابەزی

صَدَعَ الأَمْر: ئاشـكرای كـردو روونـی كردەوە، تیشکی خستەسەر

صَدَعَ بِالحَق: راسـتی وت، دركـانی، دانی پیانا، پێی لێنا، چوەژێری

صَدَعَ النَّبَاتُ الأَرْضَ: زەوی لـەتکردو سەری دەرهێنا، سەری هەڵدا ، نـەش و نمایکرد

صَدَعَ الزُّجَاجَ وَنَحْوَهُ: شـکاندی ، لەتیکرد ، وردو خاشیکرد

صَدَعَ الأَمْر بِالحَق: جیـایکردەوە، مابەینیکرد

صَدَعَ اللَيلُ: شەو رۆیی، تێیدا رۆیشت

صُدِعَ ـ صُدِّعَ: سـەری هاتـە ئێـش، تووشی ژانەسەر بوو

صَدَّعَ الشَّيء: درانـدی، کـەرتیکرد، لەتیکرد

صَدَّعَ الفَلاَةَ أَو النَّهْر: بریی، کەرتیکرد، گوزەرانی، بیابـان یـاخود رووبارەكـەی بڕی

صَدْع: قڵیشاوی، قڵیش ، درز، قڵیش ، قەڵەش، قەڵەشت، درزبردنی شت

صَدْع: پیـاوی ئـەندام بـاریكو كـەم گۆشت، لاوی بەهێزو پتەو

صَدْعٌ: كۆمـەڵێك لەخـەڵكی، نیـوەی شتێكی كەرتكراو

صَدْعَة: نیـوەی شـتێكی لـەتكراوو درز بردوو ، رەوگە وشتر، جڵەوە ئاژەڵێك

صَدَغَ إِلَى الشَّيء: روویـەوبوو، ئـالوودەبوو، سـەربەوبوو، لاربـوەوە بەلای ئەوا

صَدَغَ عَن طَرِيقَة: لایـدا لێـی، دووركەوتـەوە لێـی ، تـرازاو پەراگەندەبوو لێی

صَدَغَ فُلاَنَاً: لارو لەوێری راسـتكردەوە، رێكیكردەوە

صَدَغَ فُلاَنَاً عَنِ الأَمْر: لێـی دوورخستەوە، پەراگەندەی كرد لێی، پەرتەوازی خست

صُدْغٌ: لاجـانگ، جینـك، جینـوك، نێوانی گوێچكەو چاو

صَدُغَ الرَّجُل: لاوازبـوو، كـەم توانـابوو، لەرو كەم گۆشت بوو

صَدَغَ: لاری ، خـواری، لارولـەوێری، نارێكی ، چەوتی

صَدَاغَة عَنِ الأَمْر: دووری خسـتەوە لەوكارە، بەدووری گرت لێی

صَدَفَ: لایدا ، دووركەوتـەوە، تـرازا ، لەرێ دەرچوو

صَدَفَ عَنْهُ: رێگریكـرد، نەیهێشـت، رێی نەدا ، كۆسپی دانا لەبەردەمیدا

صَدَفَ فُلاَنَاً: دووری خسـتەوە، لایـدا، ترازاندی

صَدَفَ عَن كَذَا: دەسـتی هـەڵگرت، وازیهێنا، سڵەمیەوە، راچڵەكی

صُدَاف: گیاندارێكی دڕندەیە

صَـــدَف: مێلکـــه شـــەیتانۆکه ، لا ، تەنیشت ، لەپکه

صَدَفٌ: ڕێکبوونەوەی یەکێك لەلاقـەکان لەگـەڵ ئـەوی تـرا لـەکاتی ڕۆیشـتندا ، هەرشـتێك بـەرزو بـالآرێك بێـت وەك شاخ و..، قەراخ

صَدَفـا الجَبَـل: ئـەملاولای دووشـاخ کەبەرانبەر بەیەك بوەستنەوە، دوو لای ڕووبەڕوو بەرانبەر بەیەك

صُدْفَة: ڕێکـەوت ، هەڵکـەوت، هـەل ، لـەخۆوە ، هاتنـە ئـارای ڕووداوێـك بێئەوەی وادەو کـاتی بـۆ دانرابـێ یـان دەستنیشان کرابێت

صَدَفَةُ الأُذُن: کرکراگەی گوێ

صَدَفَةُ السُّلَّم: پێچی پلیکانە، تەختایی پلیکانە

صَــدَقَ: راســتیکرد، راســتی وت، راستگۆبوو، بەگفت بوو

صَدَقَ فـي وَعْـدِه أو وَعِيـدِه: پـەیمان راسـت بـوو، لەپـەیمان و بـەڵێندا راستگۆبوو، پەیمانەکەی بردەسەر

صَدَقَ قَولُـهُ أو ظَنُّـهُ: راسـت بۆیچـوو، بۆیچوو

صَـدَقَ النُّصْـح أو الحُـبّ: دڵسـۆزبوو، ئەمەکداربوو، راستیکرد لـەئامۆژگاری و دڵداری و خۆشەویستیدا

صَدَقَ فـي الحَمْلَة: دلێرو دانـایی تێـدا دەرخست

صَدَقَ فِي القِتَال ونَحوه: بەهێزو پتـەو ڕووبـەڕووی چـوو، بـەهێز بـەرەنگاری بوەوە

صَدْق: تەواو، کـامڵی هەرشـتێك، رەق و سەخت

صَدَقَ الخَبَر أو الكَلَام: بـڕوای پێکـرد، بـاوەڕی پێکـرد، پەسـەندی کـرد، سەلماندی ، چەسپاندی

صِدْقٌ: راستی، دەستپاکی، راستگۆیی، پـاکێتی، پـاکیزەیی، پیـاوەتی، چاکەکاریی، ئەمانەتداریی، دروستی

صَدَقَــة: خـێر، بەخشـندەیی، دەستگیری، خێروچاکەداریی

صَدُقَة: مارەیی ، مارەیی ژن، زێڕێکـه یا زیـو یاشتێکی تـره کـەژنی لەسـەر مارە بکرێ

صَدَقَهُ الحَدِيث: راسـتگۆبوو لەگـەڵیی، راستیکرد، قسەکانی مۆرکـی راسـتیان هەڵگرتبوو

صَدَمَ: خۆی پیـادا، بەرێکـەوت ، پـاڵی پێوەنا، خۆی پیاکێشا

صَـدَمَ الشَّيءَ: پـاڵی پێوەنـا ، فشاری خستەسەر

صَدَمَ النَّازِلَةُ فُلَاناً: لەناکاو هاتەرێی، کتوپڕ ڕوویداو هات بەسەریا

صَدْمَـة: لێکـدان، کۆسـت، کۆسـپ، خوریە، شڵەقان، مەینەتی، نەهامەتی، دەردەسەریی

صَدْمَـةٌ عَصَبِيَـة: مێشـکه خوریـه، لەمێشـکدان، خوریەیـەك یـان نەهامەتییەك ڕوودەکات لەمێشك

صَدْمَتَـان ـ صَدمَتَـان: ئـەملاولای بەرەیـەك، هـەردوولای گۆرەپـان و شوێنێك

صَـدُوح: دەنگو ئاواز، هـاوارو دەنـگ بەرزکردنەوە

صَدُود: فێڵبازی گوتە مەحاڵ، سورمە، کل کەلەچاو دەکرێت

صَدُوف:یەکێك زۆر نارەزایی دەربېرێت، نـاڕازی، ناقــایل ، ژنێـك رووخســاری دەربخـات بــۆ بینــەران و دواتــر روو وەربگێڕێ ، بۆگەنی نێو دەم

صَدُوق: هەمیشە راستگۆ، راستاڵ

صَدِي: زۆرتینوبــوو، تەژنــە، یــەکجار تینووی بوو

صَدْیَان: تینوو، تەژنە، پێویســتی هــەر گیاندارێك بەئاو

صَدِید: کێــم، زوخ، زوخــاو، زامــەت، کێم و زوخمی تێکەڵ بەخوێن، خۆراکــی دۆزەخیەکانە لەرۆژی قیامــەتدا ، ئـاوی گەرم و لەکوڵ

صَدِیــع: نیــوەی شــتێکی لــەت و کــەرتکراو، پارچەیــەك لەشــتێکدا کەبووبێت بەدوو کەرتەوە

صَدِیغ: لاواز، کز ، مەردومی لاوازو کەم توانـا، منـاڵێك ســێ رۆژ بێـت لــەدایك بووبێت

صَدِیــق: هــاوڕێ، هــاوەڵ، بــرادەر، دۆست، یار، دۆستی بەسۆزو ئەمەکدار

صِدِّیــق(بــار): راســت ، راســتاڵ، راستگۆ، دڵسۆز ، دۆستی ئەمــەکدار، یــەکێك لەگوتــەکانیدا راســتگۆبێت و بەکردەوەش بیســەلمێنێت، چاکەکاری بەردەوام

ص ر

صَرَّ(حزَمَ): پێچایەوە، بەستی، گرێیدا، گورزەی کــرد، کــردی بــەنێو یــەکا ، هەڵیگرت

صَرَّ الدَّرَاهِـم فــي الصُّـرَّة: دراو یــان درهەمەکانی خستە نێو تورەکەکەوە، هاویشتیە ناو تورەکەکە

صَــرَّ الفَـرَس أذُنَــهُ وَبِأُذُنِــه: گـوێی رەپکرد بۆ گوێگرتــن ، گوێچکــەکانی رەق کرد گوێ بگرێت

صَرَّ النَّاقَــة وَبِالنَّاقَــة: گوانی بەست هەتا بەچەکەکانی شیرەکەی نـەخۆن ، گوانــی هەڵبەســت بەتورەکەیـــەك بۆئەوەی شیرەکەی نەخورێت

صَرَّ الشَيء(صَوَّتَ): دەنگــی لێوەهات، چپەی هات ، زیقەی هات

صَرَّ البَابُ: جیرەی هات، جێرەجیرەی لێوە هات

صَــرَّ الرَّجُـل: بــەتوندی هــاواریکرد ، تینوبوو

صَرَّ الأُذُن: زرنگایەوە، دەنگی دایەوە

صَرَّ الأسْنَان: دانەکرەیکرد، دانـی لێك خشا، جیرەی هات

صُرَّ النَّبَاتُ: سەرما لێیدا،سەرما بردی

صَرّ: جیرەی دەرگا، کرەی دەرگا

صِرّ: سەرما، سەردی، سـۆڵە، سـەرماو سـۆڵە، واژوی گەرمایـــە، کــــەناری ، قـــەناریی، کـــەنارە، باڵندەیـــەکی دەنگخۆشی گچکەیە

صِرَّی: سوربوون لەســەر کارێك، پشت ئەستوربوون و بـەردەوام بـوون لەســەر فرمان و کارێك

صُــرَاح ـ صِــرَاح: پـــاك و پوختـــی هەرشتێك، پاڵفتـە، پوختـە، ئاشــکرا، روون، لەروو، ئاشکراتر

صَرَاحَة: روونـی، ئاشـکرایی، ئاشــکرا بێژی، لەروایەتی، دڵسۆزی

صُرَاحِيّ: ئاشکرا، لەروو، دیار ، بەرچاو

صُرَاحِيَة ـ صُرَاحِيَة: شووشەی مەی، سوراحی، دەفرێکی شێوە لوولەکی‌یەو ئاوو شلەمەنی تێدەکرێ
صَرَّاخ: هاوارکەر، قیژەکەر، تاووس، داووس، باڵندەیەکە پەڕەکانی هەموو جۆرە نەخش‌و رەنگێک دەنوێنێ بەلآم لاقی زۆر رەشە
صُرَاد: هەوری بێباران، تەنکە هەور، هەوری دوورە باران
صِرَار: شوێنێکی بەرز کەوا ئاوی پێ نەگات، تورەکە بەندی گوان، تورەکەیەکە دەکرێتە گوانی ئاژەڵ بۆئەوەی بەچکەکانی شیرەکەی نەخۆن
صَرَّارُ اللَيل: سسرک، مێشەسەگانە، سیسرە،دەعبایەکی زەردی پچکۆلانەیە وەکو کرم وایە بەقەڵەمباز دەڕواو زیانبەخشەو دەنگێکی هەراسانکەر دەخاتەوە
صَرُورَة: ئەوەی حەجی نەکردبێت‌و ژنیشی نەهێنابێت
صَرَّارِيّ: کەشتیەوان، دەریاگەڕ، دەریاوان، کەشتیدار، کەسێك سەرپەرشتی بەڕێوەچوونی کەشتی بکات
صُرَاط: شمشێرێکی برندەی درێژ
صِرَاط: رێگە، رێباز، شارێ، رێگەیەکی رەوان‌و دروست
صِرَاع: رقەبەرایەتی، کێشمەکێش، زۆرانبازیی، ململانێ، رکابەری‌کردن، بەربەرەکانی
صُرَاعَة: ئەوەی خەڵکی تووشی فێڵ‌و حاڵ‌و بارێکی نائاسایی دەکات

صِرَاعَة: پیشەی زۆرانبازیی، زۆرانبازیی
صَرَّاف: زمێریار، قاسەوان، سندوقدار، بەرپرسی دارایی
صَرَّافُ النُقُود: دراوگۆڕ ، ئەوەی دراوو پارە دەگۆڕێتەوە
صُرَّام: ناوێکە لەناوەکانی جەنگ‌و شەڕ، بەلآو نەهامەتی، شەڕو ئاژاوە ، ئاشووب
صَرَامَة: تیژی، توندی، زەبرو زەنگ، توندوتیژی، غیرەت، کۆڵنەدان، سوربوون، بەردەوام بوون
صُرَّة: بوخچە، تورەکە، پریاسکە، گورزە، پێچراوە، توورك، جۆرك، تۆربە، جوهوور، جۆرکێکە هەڵدەدروێت بۆ شت تێکردن
صُرَّةُ النُقُود: تورەکەی پارە، کیسەی پارە
صِرَّة: سەرما، سەرماوسۆڵە، ساردی، هاوارو دەنگێکی بەرزو توند
صَرَّجَ الحَوضَ: هەڵی‌سوو، سپی‌کاری تیاکرد، ساف‌و لووسی کرد
صَرَّحَ: دەریخست، ئاشکرای‌کرد، رووونی کردەوە، تیشکی خستەسەر
صَرَّحَ الأمرَ: رووونی‌کردەوە،ئاشکرای‌کرد
صَرُحَ: دەرکەوت، ئاشکرابوو، کەوتە روو، بەدەرکەوت، هاتەڕوو، رایگەیاند، دەریبڕی، ئاشکرای کرد
صَرَّحَ المُتَكَلِّم: ئاشکرای کرد، وتی، رایگەیاند، بێ‌پێچ‌و پەنا خستیە روو
صَرَّحَ بِمَا فِي نَفْسِه: ئەوەی لەنێو ناخ‌و دەروونیا بوو بەدەریکرد

صَرَّحَ النَّهَارُ: هەورەكەی رەوییەوە، تیشكی خۆر بەدەركەوت

صَرَّحَ الخَمْرُ: كەفەكەی نیشتەوە، كەفی سەری رەوییەوە

صَرَّحَ السَنَةُ: وشكە سالبوو، قاتو قڕی بوو، بێبارانو بەرویبووم بوو

صَرَّحَ الرَّامِي: هاویشتی بەلام نەیپێكا، تێی گرتو لێی نەدا

صَرُحَ(كَانَ صَرِيحاً): لەپروبوو، دەركەوت، روون بوەوە، ئاشكرابوو، روو بەرووبوو

صَرْح: كۆشك، سەرا، تالار، تەلار، باڵەخانە، سەراپەردە، تاق، بانهەڵبان، خانووی بەرزو خۆش، هەور قۆچ، كۆشكی بالا

صَرَح: پوختەو پاڵفتەی هەرشتێك

صَرْحَة: جارێك، كەرەتێك ، رایەك، دەمێك، تاوێك، كاتێك

صَرْحَةُ الدَّار: گۆرەپانی حەوشەكەی، بەرماڵ، ساحەكەی ، ئەوزەوییەی بەردەمی ماڵ یان دەورو پشتی

صَرَخَ: قیژانی، هاواریكرد، نەڕاندی، هاواری لێبەرزبوەوە، داوای فریاكەوتنی كرد

صَرَخَ القَوْمَ: فریایان كەوتو یارمەتیدان

صَرِدَ: ساردبوو، سەرماو سۆڵەبوو

صَرِدَ الرَّجُلُ: بەسەرما قایم بوو، سەرمابردەڵەبوو(لەوشە دژەیەكەكانە)

صَرِدَ السَهمُ: مەڵەیكرد، نیشانی نەپێكا، ترازا، لایدا لەمەبەستی

صَرَدَ الرَّامِيُ السَهمَ: نیشانەگەرەكە لەنیشانەكەی نەدا، ترازا لێی، لایدا ، سەریكرد

صَرَدَ الشَيءَ: بڕی، لەتیكرد، پارچە پارچەی كرد

صَرَّدَ العَطَاءَ: كەمی كردەوە، لێی كەمكرد، كەلیكرد، هەندیكرد، كەمكەم پێی بەخشی ، نەختالو تۆزە تۆزە پێی دا

صَرْد: سەرمابردەڵە، بەسەرما قایم(لەوشە دژەیەكەكانە)

صَرْد: پاكو پوختی هەرشتێك، شوێنێكی بەرزو بالا لەچیاو شاخدا، سوپایەكی مەزنو بێشومار ، سەرما

صَرَد: سوپایەكی مەزنو بێشومار، بزمارێكە سەرەنێزەی پێ تۆكمەو چەسپاو دەكرێ

صُرَد: باڵندەیەكە سەری گەورەیەو ژێرسكی سپییەو سەرپشتی سەوزەو پەلەوەری پچووك راو دەكات

صُرْدَان: دووڕەگی ژێر زبانە

صَرَّ: گوێی هەڵخست، گوێی گرت، گوێ قولاغ بوو، گوێی قوتكردەوە

صَرَّ الصُرَّةَ: بەستی، پابەندیكرد، بەستیەوە

صَرَّ أُذُنَهُ: گوێی هەڵخست، گوێیگرت

صَرَّ- صَرَّةً: گولەكەنم پاش دوورینەوەی

صَرَّتِ النَاقَةُ: پێشكەوت، لەپێشەوە رۆیی، پێشڕەویی كرد

صَرصَرَ(صَوَّتَ): دەنگی لێوەهات، جیڕەی هات

صَرْصَرَ الرَّجُل: بەتوندی هاواریکرد، توند قیژاندی، نەڕاندی
صَرْصَرَ الشَيء: کۆی کردەوە، ئەوەی پەرتو پەخش بووبوو جەمیکرد
صَرْصَرٌ مِنَ الرِيَاح: بایەکی توندو زۆر سارد
صُرْصُر ـ صُرْصُور: سیسرك، جانەوەرێکی قەڵەمبازدارەو شەوان زیکە زیك دەکات
صَرَعَ: دای بەزەویدا ، کوتای بەزەویدا، تەختی کرد، ترساني، تۆقاندی، خورپەی هێنا بەبەریا
صَرَّعَ البَابَ: کردی بە دووتاك، دووتاکی کرد، دوولاییکرد
صُرِعَ: فێی لێهات ، تووشی پەرکەمبوو، پەرکەمی لێهات، خزاو کەوت بەزەویدا، ناپاکی کرد
صَرْع: فێ، پەرکەم، گەشکە، جۆرە نەخۆشیەکە کتوپڕ تووشی هێندێ کەس دەبێو کەف دەچنێو بێهۆش دەکەوێ
صَرْع: کەوتن ، کەوتن بەزەویدا، ژێرکەوتن، دران بەزەویدا ، وەکو ، هاوچەشن ، وەك یەك
صَرْعُ الشِعْر: نیوە دێڕ لەهۆنراوەدا
صَرَع: هاری، کرەز، گیاندارێکە تووشی دەردی هاریی بووبێ، گیانداری بزێو
صُرْع(عِنَان): جلەو، دەستەوجڵەو، دەستەرەشمە، دانەلغاو، جەڵەو، هەوسار،هەفسار،قەوچە، دەستەجەڵەو
صَرْعَان: شەوورۆژ، بەرەبەیانو ئێواران

صُرْعَة: تەپو کۆ، یەکێك زۆر بکەوێتو هەڵبسێتەوە
صَرَفَ: دووری خستەوە، پاڵی پێوەنا، بەتاڵی کردەوە، هەڵی وەشانەوە، دەریکرد، دەستی پێوەنا، ڕەوانەیکرد
صَرَّفَ الدَنَانِير: وردی کردەوە، گۆڕیەوە، ئاڵو گۆڕی کرد
صَرَفَ المَال: خەرجیکرد، سەرفیکرد
صَرَفَ عَنْهُ: وازی لێهێنا، لێی دوورکەوتەوە
صَرَفَ عَنِ الرأيِّ: پەشیمان بووەوە، پاشگەزبووەوە، ژیوان بووەوە
صَرَفَ النَظَر عَنْ(تَغَاضَى عَنْهُ): چاوی لێ پۆشی، پەڕاني، گوێی نەدایە، هەڵی بوارد
صَرَفَ البَابُ: جیڕە جیڕیکرد، جیڕەی هات
صَرَفَ الأسْنَان: دانەکرپیکرد، دانی لێك خشا، دانەجیڕەی کرد
صَرَفَ الوَقْت: کاتی بەسەربرد، وەختی کوشت، کاتی گوزەراند
صَرَّفَ الكَلِمَة: سەروبۆری بۆ کرد
صَرَّفَ الفِعْلَ: فرمانی خستە دۆخەکانیەوە،کاری خستەدەمەکانیەوە
صَرَّفَ الشَرَاب:بێئاوو سادە خواردیەوە
صَرَّفَ الشَيء: فرۆشتی، پاڵی پێوەنا
صَرَّفَ الدَرَاهِم: گۆڕیەوە ، ئاڵوگۆڕی پێکرد
صَرَّفَ الخَمْرَ: خواردیەوە بەبێ تێکەڵکردنی بەهیچ شتێك
صَرَّفَ الكَلاَم: هەندێکی لەهەندێکیتر دروستکرد، هەندێکی لەویتر پێکهێنا

صَرَّفَ المَاءَ: رشتی، رۆیكرد، قلْپیكردەوە، بەتاڵی كردەوە، رایكێشا
صَرَّفَ الرِّيَاحَ: لەلایەكەوە گواستیەوە بۆ لایەكیتر، گۆڕی لەلایەكەوە بۆ لایەكی تر
صَرَّفَ فِي الأمْرِ: بەرەو رووی كردەوە، پشت ئەستووری كرد
صَرَّفَ عَنْ كَذَا(تَخَلَّى): وازی هێنا، دەستی لێهەڵگرت
صَرْفٌ: زانیارییەكە لەچۆنیەتی رێكخستنی وشەی عەرەبی‌و چۆنیەتی دەكۆڵێتەوە، وتەسازكردن
صَرْفٌ(فِي الإقْتِصَادِ): لەئابووریدا بریتیە لەگۆڕینەوەی دراوی نیشتمانی بەدراوی بیانی
صَرْفُ الدَّهْرِ: ناڕەحەتیەكانی سەردەم، كۆست‌و نەهامەتیەكانی رۆژگار
صِرْفٌ: پوخت، رووت، پاك، پاڵفتە، سادە، بێ‌ئاو، پوختە، روون، شتێك هەر خۆی بێت‌و تێكەڵ بە هیچ نەبوبێت
صَرْفَانِ ـ صِرْفَانِ: شەوورۆژ
صَرْفَةٌ: یەكێك لەپلەكانی مانگە، جارێك، كەرەتێك، مت‌و مورویەكە بۆ پاراستن لەچاو نەفەسی پیس، سەختی رۆژگارو سەردەم، بریتیە لەوەی وشترێك بەیانی زوو بدۆشرێ ئەوجا وازی لێ بهێنرێ هەتا بەرەبەیانی رۆژی دوایی
صَرَمَ: بەزەبرو زەنگبوو، توندو تیژبوو، رەق بوو
صَرَمَ الحَبْلَ: پچڕا، لەبەریەك بڕا، لەیەك ترازا

صَرَمَ الشَّيءَ: بڕی، كەرتیكرد، پارچەپارچەیكرد، لەت لەتیكرد
صَرَمَ فُلاَنَاً: بەجێی هێشت، لای جێهێشت، دووركەوتەوە لێی، پشتی تێكرد، قسەكانی بڕی
صَرَمَ فُلاَنٌ عِنْدَنَا شَهْرَاً: مانگێك لامان مایەوە، مانگێك هەڵیدا لامان
صَرُمَ السَّيفُ: تیژبوو، بڕندەبوو، بەزەبربوو
صَرُمَ الرَّجُلُ صَرَامَةً: توندبوو، تیژو سووربوو، بەردەوام بوو لەسەر كاری خۆی
صَرَّمَ: بڕی، پچڕی، قرتاندی، پسانی، لەیەكی بڕی
صَرْمٌ: پێست، پۆس، پۆسە، ئەیار، ئاڤار، گوویێن، چەرم، وڵك، لۆنگ، كەوڵ، چڤلین
صِرْمٌ: كۆمەڵ، تاقم، گرۆهـ، كۆمەڵە خانوو ماڵێك، پێڵاوە كۆن، سۆل، چەكەپێڵاو
صُرِمَ: مرد، رۆژی تەواوبوو، تیاچوو، لەناوچوو، بەلادا هات، تونا‌و توون چوو، نەمان، كۆتایی هاتن بە ژیانی سەرزەمینی یەكێك
صُرْمٌ ـ سُرم (طَرَفُ المِعيِّ المُسْتَقِيم): كۆم، پدو، پندۆك، قوون، ئەندامی شەرمی مرۆڤ
صَرْمٌ(قَطْعٌ): برین ، قرتاندن، پسان، پچڕان، پەلكردن، قەدكردن، پارچەكردن، كەرتكردن، برهین، قەتاندن، فەژیلاندن، ژێكرن، بەمشارو چەقۆو شتی تیژ دارو شتیتر دەبرێتەوە

صَرْمَاء: وشتری کەم شیر، بیابانو چۆڵەوانیەکی بیئاوو تەڕایی
صِرْمَة: جۆر، چەشن، شێوە، جلەوە وشترێك یان گەواڵە هەور یاخود پارچە زیوێك
صُرْنَايَة: زوڕنا، زڕنە، زڕنا ، ئالەتێکی مۆسیقیەو فووی پیا دەکرێتو دەنگێکی زیقنی لێ پەیدا دەبێ
صُرُوحَة: پاكو پوختی هەر شتێك ، پاڵفتەی هەرشتێك
صَرُور: بێژن ، رەبەن، زگوورت، سەڵت، تەنیا، پیاوێك هاوسەرو هاوبەشی ژیانی نەبێت
صَرُورَة: وازهێنان لەژنهێنانو حەجکردن بۆ تاكو كۆش بەكار دەهێنرێ
صُرُوف الدَّهْر: نارەحەتیەکانی رۆژگار، نەهامەتیەکانی سەردەمو چەرخ
صَرُوم: شمشێرێکی برەبڕو تیژ، بڕندە، تیژ
صَرِيّ: پاشماوە، پاشەبەرە
صَرِيَ الشَّيء: دووری خستەوە ، پاڵی پێوەنا
صَرِيَ القَوْمُ: پێشیانکەوت، بەرلەوانکەوت
صَرِيح: ئاشکرا، روون، لەروو، مەردومی پاکیزەو پوخت
صَرِيحٌ بِذَاتِه: بەڵگەنەویست ، شتێك خۆی روون بێتو پێویست بە بەڵگەنەکات
صَرِيخ: هاوارکەر، قیژەکەر، فەریادو ئامانکار، دادو فووغانو رۆرۆکار

صُرَيْدَ: هەوری بێباران، تەنکە هەور، هەوری دووره باران
صَرِيدَة ـ صَرَائِد: مەرێك سەرما کزو لاوازی کردبێت
صَرِير: جیڕەو دەنگی پێنووس، جیڕەی قەڵەم ، کسپەی
صَرِيرُ البَاب: جیڕەی دەرگا
صَرِيرَة: پارەوپوولی بەستراو، شەدە پارە
صَرِيع ـ مَصْرُوع: فێدار، گەشکەدار، شێتو فێیاوی، یەکێك پەرکەمی لەگەڵ بێت
صَرِيف: جیرە، جیرەجیرە، خرچەخرچ، مسی پوختو رەها ، مەی کاتێك هیچی تێکەڵ نەکرابێ ، شیر لەکاتی دۆشیندا
صَرِيفُ البَاب: جیرەجیرەی دەرگا، ئەو دەنگە لەدەرگا پەیدا دەبێت لەکاتی پێوەدان یان کردنەوەدا
صَرِيفُ القَلَم: جیڕەو خشەی قەڵەم ، دەنگی قەڵەم لەکاتی نووسیندا
صَرِيفَة: پوشی خورما، نانی ناسكو تەنك
صَرِيم: بڕاو، لەتکراو، شەو یاخود ساتێك لەشەو، بەیانی، دەمەوانە کەدەکرێتە دەمی بەچکە وشتر هەتا دایکەکەی نەمژێ، زەوییەك بەروبومی دورابێتەوە، بەستەو چەپکەی بەستراو لەکشتوکاڵ
صَرِيما اللَّيل: سەرەتاو کۆتایی
صَرِيمَة: سووربوون، ساتو بەشێك لەشەو، پارچەو پارەیەك لەشتێك، سەقامگیرکردنی شتێكو سووربوون لەسەری

صع

صَعَّاد: یەکێك زۆر بەرزبێتەوە، فرە هەڵکشاو، پتر بالآبوون
صَعَب عَلَيه الأمْر: قورسیکرد لەسەری، دژواریکرد، گرانو ناڕەحەتی کرد
صَعْب: گران، قورس، دژوار، رەق، سەخت، ئەستەم، ناڕەحەت
صَعْبُ الإحْتِمَال: هەڵناگریٚ، ئارام ناگریٚ لەسەری، رەقو سەخت ، وشكو گران
صَعْبُ الإرْضَاء: گرژ، رازی ناکرێت، جوکن، ئاڵۆز، رکاوی، بەقین
صَعْبُ المِرَاس(عَنِيد): قیرسیچمە، کەللەرەق، لاسار، قیرسیچم، کەسێکە لەکارو باردا لاسارو گیروگرفتاویو کەللە رەق بێت
صَعْتَر ـ سَعْتَر: جاترە، جەهتەر، هەزبیٚ، هەربێلە، ئەزبیٚ ، زوە، جەتر، گیایەکی ماڵی کێوییە بۆنی خۆشە لەناو چێشتو دانوولەی نۆك دەکریٚو لەشێوەشدا وەك تەرخون وایە
صَعِدَ: سەرکەوت، هەڵزنا، هەڵهات ، سەری دەرهێنا، پیاسەرکەوت، دەرکەوت
صَعِدَ المَكَان: سەرکەوتە سەر، چوە سەرەوە
صَعِدَ فِي السُلَم: بەپیٚ پلیکانەکاندا سەرکەوت، پلە پلە بڕی، پیا سەرکەوت
صَعِدَ بِه: سەرکەوت پیایدا، بڕیو چوەسەرەوە
صَعَّدَ فِي وَعَلَى الجَبَل: سەرکەوت، هەڵزنا، پیاسەرکەوت

صَعَّدَ فِي الوَادِيّ: شۆڕبوەوە، سەرەوخواربوەوە، گل بوەوە، تلۆر بوەوە، دانەویەوە
صَعَّدَ فِيه النَّظَر: نیگای خستەسەر، بۆیروانی، تەماشای کرد لەتەوقی سەر هەتا بنی پیٚی
صَعَّدَ الزَفَرَات: ئاهی هەڵکێشا، ئاهو حەسرەتی هەڵکێشا ، غەمو پەژارەی خوارد
صُعُد: بەرزی ، بلندی، بالآیی، کەشکەلانی، بەرزایی
صَعَد: ناڕەحەتی، سەختی، نەهامەتی، ناخۆشی، دەردەسەریی، مەینەتی، توندیو رەقی، سزای سەختو گران
صُعَدَاء: هەناسەی قوولٚ، هەڵکێشانی هەناسەیەکی قوولٚ بەهۆی غەمو پەژارەوە یان ماندوبوونو شەکەتییەوە
صُعَدَاء(مَشَقَّة ـ عَذَاب): گرانی، سزا، ناڕەحەتی، سەختی، دژواری، مەینەتی، بەدبەختی، نەهامەتی
صَعْدَة: سەرکەوتنێك بەرزاییەك، تەپۆڵکە، تەپە، تەپ، گردۆڵك، گوویك، کۆسپایی، نێوزەوی، گردی چکۆلە
صَعِرَ وَجْهُه(إلْتَوى): گێڕیوو، رووی گێڕیوو، خوارو خێچ بوو، ئیفلیج بوو ، نارێك بوو، لوول بوو
صَعَّرَ خَدَّهُ: رووی وەرگێڕا، دەمو چاوی کرد بەو لاوە بەهۆی خۆبەزلزانین یان هەر خوویەکی سروشتی ئەوکەسە خۆیبوو
صَعْرَاء: ملخوار، مل گێڕ، سەروملی خوارو خێچ ، سەرلارو خوارو خێچ یان پچووكو گژگل

صَغْرُور(مَاجَمُدَ مِنْ مَاءِ الشَّجَر كَالصَّمغ): ئـاوكی بەستووی روەك، جەوی، كەتیرە، هەنگووژە، جیوەی داران ، شتێكە وەك كەتیرە لەهێندێ درەختو گیا پەیدا دەبێ

صَغْصَعَ الرَّجُل: ترسا ، تۆقی، ترسی لێنیشت، روحی سپارد، زارەترەك بوو، هاواریكرد

صَغْصَعَ القَومَ: ترساندی‌و بڵاوەی پێكردن، تۆقاندنی‌و پەراگەندەی كردن

صَغْصَعَ رَأسَهُ بِالدهنِ: تەڕیكرد، نمەداریكرد، چەوری كرد

صَغْصَغ: پەرتەوازە، جیاجیا، پەرەوازە

صَغْفَقَ: جەستەی پچووك بوەوە، لەڕوو پچووك بوو

صَغْفَقٌ: بەیەكێك دەگوترێ دەچێتە نێوبازاڕو هیچ سەرمایەیەكی بەدەستەوە نیە بەڵام خۆی رێك دەخاتو دەشبێت بەهاوبەشی

صَعَقَ: هەورەتریشقە لێیدا، بروسكە لێیدا، لەهۆش خۆی چوو، بورایەوە، بێهۆش بوو، ئاگاو هۆشی بەسەر خۆیەوە نەما

صَعَقَ الرَّعْدُ: شریخەی هات، گرمەو ناڵەی لێوەهات، گرمەگرمی لێبەرزبوەوە

صَعَقَ الحَیوانُ: دەنگێكی ناقۆڵای لێ بیستڕا، شیڕاندی، نەڕاندی

صَعِقَ الرَّجُل: هەورە تریشقە لێیدا، بروسكە پێكای‌و بورایەوە یان تیاچوو مرد

صُعِقَ: بێهۆشكەوت، هات بەلایا، راچڵەكی‌و مرد

صَعَق: توندو تیژی دەنگ، مردن، مەرگ

صَعِقٌ: وڕ، كاس، داچڵەكیو، راچڵەكیو، داخورپاو، مردو، بێگیان

صَعِقٌ: دەنگێكی تیژو كاسێنەر، ئەوەی بێهۆش دەكەوێتو دەبورێتەوە، یەكێك رەچاوی هەورەتریشقە بكاتو ترس بەسیماو رەنگو روخساریەوە دیاربێت

صُعْقُر: گەرا، تۆو دانانی ماسی‌و بۆق‌و ئیدی كەدەژێتوەو وەك خۆی گیانداری لێ پەیدا دەبێ

صَعَل: مل باریك، سەر پچووك

صَعُلَ: درێژبوو، شۆڕبوو ، داكەوتوو

صَعْلَةٌ: باریكو لاواز لەجەستەدا، لەروڵاوازو كەم گۆشتی جەستە، دارخورمایەكە زۆر درێژ كەوا لارو لەوێربێتو بنی لقەكانیشی رووت بێت

صَعْلَكَ ـ صَعْلَكَةٌ: هەژاریخست، بێدەرامەتی كرد، نەبوونی هێنا بەسەریا، گەدای كرد

صَعْلَكَ البَقْلُ الدَّوَابَّ: روەكەكە ئاژەڵەكانی قەڵەوكرد، بەخۆوەی كردن

صُعْلُوك: ناكەس، هەژارو چەتە، رووتە، گەدا، نەبوو، بێنەوا، هەژاری دزو چەتە

صُعْبُوب: دژوار، ناهەموار، ناجۆرو بار

صَعْو: چۆلەكەیەكی پچووكە

صُعُود ـ صَعُود: سەرەو ژوورە، بەرەوسەر، بڵندی، كۆسپو كۆتەڵی سەختو دژوار ، سەریەرەوژوور، بەرزبوونەوە ، هەڵكشان

صَعِید: تەپۆڵكە، تەپە، بەرزی، بڵندی، زەوی بەرزو بڵند، گۆڕ، خاكو خۆڵ، رێگە

ص غ

صَغَا إِلَيه: گوێی بۆشلکرد، گوێی بـۆ هەڵخست، گوێی بـۆ گـرت، لاریـوەوە، شۆڕ بوەوە

صَغَائِر:گوناهی پچووك، رووداووكردەی سووكو کەم نرخ

صَغَـار: سـووكی، رسـوایی، نزمـی، نەبوونی، نارەحەتی، رۆژی رەش

صَغَارَة: جورم پچووكی، واژوی گەورەو زلەیە، پچووكی ، گچکەیی، ناگەورەیی

صَغُرَ صَغِرَ(كَانَ أَصْغَرُهُم): پچووكیان بـوو، لەهـەموان پچووکـتربوو، لـەوان گچەکەتربوو، وردتربوو

صَغُــــرَ فُلاَنـــاً: لــــەوپچووکتربوو، لەوگچکەتربوو

صَغُرَ: سووکایەتی پێکـرا، سـووك كـرا، رسواکرا، سەرشۆڕکرا

صَغَّـرَ الحَجْـمَ: پچووكـــی كـــردەوە، شـكاندی، سـووکیکرد، گچکـەیکرد، قەبارەی پچووك كردەوە

صَغُـرَ: پچـووك بـوەوە، پوکایـــەوە، سووك بوو، پچووك بوو ، کەم بوەوە

صِغَـر: پچووکـــی، منـــاڵی، لاوێتـــی، گەنجێتی

صُغْرَى: پچووكتر، وردتر، گچکەتر

صُغْـــرَة: پچووکـــترین منـــاڵ یـــان پچووکـترین کەسـی نەتـەوەو گـەل، کۆتـــاترین، دوایـــترین، پاشـــەبەرە، لەهەموان پچووکتر

صِغْوُ: قەراخی بیر، ئەولایانەی دۆڵچەی ئاوو خۆڵ دەرهێنانی بیر

صَفوُ الكَفّ أَو الغُرْفَة: نێو لەپی دەست یان ژوور، ناوەوەی ، ناواخنی، مشـت، نێو جەرگە

صَغْـوَاء: خـۆر لـەکاتی ئـاوابووندا، رۆژ دەمی ئاوابوون

صَغِـير: پچـــووك، گچکــــە، چکۆلــــە، بووچك، ورد، وردیلە

صَغِيرُ السِّـــن: لاو ، هــەرزەكار، کـەم تەمەن، گەنج، جەحێل

ص ف

صَـفّ الشَّيء: ریزیکرد، رێکیخسـت، بەدوای یەکا هێنای، یـەك لـەدوای یـەك داینا، بەیەك رشتە هێنای، خستیە پاڵ یەك

صَفّ القَومَ: ریزیکردن، بەرِیز داینان

صَـفّ القَـومُ: ریزیـان بەسـت، بــەدوای یەکا هاتن، ریزیان گرت بە دووی یەکا

صَفّ الطَّـائِر جَنَاحَيـه: باڵی راخسـت بـەلام نـەیجوولاند ، بـاڵی فشـكردەوەو نەیهێناو نەیبرد

صَـــفّ اللحـــم: تـــویێ تویێیکـــرد، پارەپـارەیکرد، جنـی، لـەت لـەتیکرد، پارچە پارچەیکرد

صَفّ الإِبْل: قاچی بەرێکی دانا

صَـــفّ الأَحْـــروف: کـــۆی کــــردەوە، پیتەکانی رێکخست

صَـفّ: ریـز، هێـڵ، پلـە، پایـە، جـۆق، پـۆل، تیـپ، لەسـاندان، چـەند شـتێکە بەقەتارەو بەرِیز راوەستابن

صَفّ مَدْرَسِيّ: پۆلی قوتابخانە

صَفّ جَانِبِيّ: ریزی تەنیشت یەك ، یەك لەپاڵ یەکا، بەرِیز، رشتەی دوا بەدوا

صَفٌ طَولِيٌ: یەك لەدوای یەك، ریزێکی دووورودرێـژ، ریزێکـی رشـتە بـەرین و فراوان
صَفَـا: روون بـوەوە، سـاف بـوەوە، پـاکبوەوە، بێگـەرد بـوەوە، واژوی لێڵی و خەوشداریيە
صَفَـا الجَـو: کـەش خـۆش بـوو، بـوو بەسایەقە ، کردی بەسایەقە
صَفَـا القَـدْر: کەفەکـەی گـرت، کـەفی گرت
صَفَّــى الشَّــيء: پــاکی کــردەوە، روونی‌کرد، بێگەردو پاکی کرد، رۆشنی کردەوە، پالاوتی
صَفَّــى الحِسَــاب أو الأشْــغَال: سـاغی کـردەوە، کۆتــایی پێــهێنا ، رێکــی کردەوە
صَفَّى عَلَى كَذَا: بەوە کۆتـایی هـات، ئەنجامی وادەرچـوو، وای لێهات ، بەو ئەنجامە گەیشت، واگیرسایەوەو دوایـی هات
صَفَّى الخَشَبَ: سافی‌کرد، رەندەی‌کرد، سمارتەی‌کرد
صَفَائِح: هـەرچوارلای سـەر، دەفـەی دەرگا
صَفَّــــاح: لێبــوردە، بەخشـــندە، میهرەبان، بەسۆز، لێبورد ، لێخۆشـبوو لەتاوان و گوناه
صُـفَّاح: بـەردی درێـژی تـەنك، ئـەو وشترانەی کۆڵەپارەیان گەورەیە
صَفَّاح: تەختی روخسار
صَفَّاد: کەلەبچە، بەسـتنەوە، پێوەنـد، زنجیر، کەتەن، دەستەبەند

صُفَّار: فیکە، زەردئاوێك لەورگ و سکدا کۆدەبێتەوە، کرمی نێوسـك، رەنگێکی زەردە بەسـەر رەنگـەکانی تـرا زاڵ دەبێت بەهۆی نەخۆشی و لاوازییەوە
صُفَار: پاشماوەی ئەوکایەی کەلـە بنـە دانی ئاژەڵا دەمێنێتەوە
صَفَار: زەرد، زەردویی، زەردهەڵگەڕان، رەنگ پەڕین
صَفَّار: مسـگەر، کـاری مـس، کەسێکە قاپ و مەجەڵی مس دروست بکات
صَفَّـارَة: فیکـە، شـاور، فیقـە، فیتـوو، ئـامرازێکی پچووکـە فیکــەی پــێ لێدەدرێت
صَفَّــارَة الرُعَــاع: فیکــەی شــوان، شمشاڵی شوان
صَفَّـارَة الإنْـذَار: فیکـەی ئاگـاداریی، شاوریی بێدارکردنەوە
صُفَّـارَة: ئـەو روەك و گیایــەی رەنگــی زەرد بوە
صُفَارِيَّة: باڵندەیەکی پەڕوتووك زەردە
صِفَاق: هەناو، چەرمەچەقاڵتە، پێستی ناوەوە، ژێرپێست، پەردەی سك
صَفَّـاق: گـەڕیدە، یـەکێك زۆر گەشـت و گوزاریکـات، کەســی فــرە مامەڵــەو بازرگانی و ئاڵ و وێڵ
صَفَـتْ: ئـەوەی زاڵ دەبێـت بەسـەر خـــەڵکیدا، زاڵ، ســــەرکەوتوو، بەدەستەلات
صَفْتَة: زاڵبوون، سەرکەوتن
صِفَــة: چۆنیــەتی، خاســیەت، خووڕەوشت، تایبەتمــەندی ، شـێوە، ناوەڵناو، ئەونیشانەو تایبەتمەندیانـەی باسکراوی پێ دەناسرێتەوە

صُفَّةُ الـدّار: دالآن، هــەیوان، ســیپك، نێودەرکـەر، لیـوان، نـافدەر، نێڤکــۆ، کەلـەگی ، ڕاڕەو، هــەودان، بندەرگــە، جێگایەکی سەرگیراوە بـەدەم دەرگـای حەوشەوە

صُفَّةُ السَّرج: ڕاخەری ژێر زین

صُفَّـةٌ مِـنَ الدَّهْـر: ڕۆژێـك لـەڕۆژان، ماوەیەك، سەردەمێك، کـاتو سـاتێکی ڕۆژگار

صَفَحَ الشَّيء: پانی کردەوە، ڕایخســت، تەنکیکردەوە،تەنکیکرد،ڕووکەشیکرد

صَفَحَ عَنْـهُ: لێــی بــورد، چـاوی لێ پۆشی، بەخشی، گــەردنی ئــازادکرد، ڕووی لێوەرگێڕا، لای تەنیشتی تێکرد

صَفَحَ السَّائِلُ عَنْ حَاجَتِـهِ: دەسـتی نـا بەڕوویەوە، گەڕاندیەوە، نەیدایە، ڕووی شکاند

صَفَّحَ القَومَ: یەکەیەکە ناساندی، یـەك یەك خستیە ڕوو

صَفَّــحَ وَرَقَ الكِتَــاب: پەڕەپــــەڕە هەڵیدایەوە، لاپەڕە لاپەڕەی خستەڕوو

صَفَّـحَ النَّــاسَ: بەســەری کردنــــەوە، هەواڵی پرسین ، چـاوی پێیـان کـەوتو بارو حاڵیانی بۆ ئاشکرا بوو

صَفَّـحَ وَرَقَ المُصْحَــف: لاپــــەڕەکانی قورئانی یەك لەدوای یەك هەڵدایەوە

صَفَّـحَ فِـي الأَمْــر: تەماشــای کــرد، بۆیڕوانی، چاوی پیاگێڕا، سەیری کرد

صَفَّحَ الشَّيء: پانو بەرینیکرد، درێـژی کردەوە

صَفَّحَ المَكَان: ڕوپۆشیکرد بە پـۆلا یـان هەر کانزایەکیتر

صَفَّحَ بِيَدَيـهِ: چەپڵـەی لێدا، چەپڵـەی کوتی، دەستی دا بەیەکا

صَفْح: لا ، تەنیشت ، کن، کەنار، ڕۆخ، ڕەخ، بەخشــین ، ئــازادکردن، لــەدڵ دەرچوون ، لێخۆشبوون

صَفْحٌ مِنَ الوَجْــه: ڕوومــەت ، کولـّـم، ســـوومەت، ســـوومان، ڕوویمـــــەت، تەختاییـەکی بـێ مـووە لـەژێر چـاوانو تەنیشت کەپۆوە

صَفْــحٌ مِــنَ الإِنْسَــان: لاتەنیشـــت، کەچکانی، لایەکی

صَفْحٌ مِنَ السَّيف: لاپانەکـەی شمشـێر نەك تیژەکەی

صَفْحَـــة: ڕوو، ڕوخســـار، چـــارە، دەموچـــاو، ڕووچـــــك، ڕووچ، ڕوخ، ســکووم، جەفــەر، چرۆچـاو، دییــوی دەری شت

صَفْحَةٌ مِنَ الكِتَــاب: لاپــەڕە، ڕووپــەڕی کتێبو نووسراو، نیو تەبەقی کاغەز

صَفْحَةُ الرَّجُل: تـەختی سنگ، پانـایی سنـگ، سینە، سینگ، پانـایی نێوانـی هەردوو مەمكو خوارترو چۆڵەمەی مل

صَفَــدَ ـ صَفَّــدَ: کەلەپچــەی کـــرد، پێوەندیکـــرد، زنجـیریکرد، ئاســـن بەستی کرد

صَفَد: کەلەبچە، پێوەند، زنجیر، کۆت، بـەند، قـەید، دەسـت بـەند، بەخشــین، پێدان، دان

صِفَــــاد: بەســــتنەوە بـــــەکۆت، پێوەندکردن، پێدانو بەخشین

صَفَدَهُ: کۆتو بەندی کرد، بەستیەوە

صَفِرَ: فیکـەی لێـدا، فیکــەی کێشـا، فیکەی کرد

صَفَرَ الثُّعْبَانُ: مارەکە فیشکەی هات، مارەکە فیشکانی

صَفَرَ بِالدَّابَّةِ: فیکەی بۆ لێدا تا ئاو بخواتەوە، فیکەی کێشا بۆ ئاو خواردنەوەی ئاژەڵەکە

صَفِرَ: لەورگیا زەرداو گرد بووەوە، کێم و زوخاو کۆبووەوە لەسکیا، برسیبوو

صَفِرَ الإِنَاءُ: بەتاڵبوو، خاڵیبوو، پووچبوو، هیچی تیا نەما

صَفِرَ البَيتُ مِنَ المَتَاعِ: شت و مەکی تیا نەما، بەدەر لەشت و مەك مایەوە

صَفَّرَ (صَبَغَ بِلَونٍ أَصفَرَ): زەردی کرد، بەڕەنگی زەرد بۆیەی کرد

صَفَّرَ الثَّوبَ: زەردی کرد، ڕەنگی زەردی لێدا

صَفَّرَ البَيتَ: چۆڵیکرد، بەتاڵیکرد، خاڵی کرد، هیچی تیا نەهێشت

صَفَّرَ لِلدَّابَّةِ: فیکەی بۆ لێدا هەتا ئاوبخواتەوە، فیکەی بۆ کێشا لەکاتی ئاو خواردنەوەدا

صُفْرٌ: زێڕ، ئاڵتوون ، مسی زەرد، تەلا

صِفْرٌ: سفر ، هیچ ، نوختە لەنووسینی ژمارەدا، نوختەی بەتاڵایی

صُفَارٌ (يَرَقَانٌ): زەردویی، زەرتکی ، دەردێکە تووشی مەردوم و مەرەزە دەبێ و زەردیان دەکات

صَفَرٌ (الشَّهرُ الثَّانِي مِنَ السَّنَةِ الهِجرِيَّةِ): مانگی سەفەر، مانگی دووەمی کۆچییە دوای مانگی (محرم) دێت

صَفَرٌ: برسێتی، ژیری، پەیمان، ترس و بیم

صَفْرَاءُ: زەرد، ئاڵتوونی، زەرداو، ئاوی زراو، شلەیەکە لەکیسەی زراودا

صَفَرَانِ: هەریەك لەمانگەکانی (محرم)و (سەفەر)ی کۆچییە

صَفْرَاوِيٌّ: حولحولی، ڕارا، سەودایی، یەکێك لەخۆوە هەڵدەچێ، بێمێشك، سەرسەری، سەرچڵ، گێل، حۆل، هەڵەشە، مرۆی ڕارا

صُفْرَةٌ: زەرد، زەردویی، زەردهەڵگەڕان، ڕەنگ پەڕین، ڕەشی، ڕەنگی ئاڵتوونی

صَفْرَةٌ: برسێتی و گەدە بەتاڵبوون ، جارێك

صِفْرِدٌ: باڵندەیەکە بەنموونە دەیهێننەوە بۆ ترسنۆکی

صَفَرِيٌّ ـ صَفَرِيَّةٌ (مَطَرُ الخَرِيفِ): بارانی پایز، پەڵە، بارانێکی تێکڕاییە لەناوەڕاستی پایزا دەبارێ و دەغڵ و دان و گیای پێدەڕوێ و جووتی پێدەکرێ

صَفْصَافٌ: بی، شۆڕەبی، دارێکی بێبەرە و پێنج جۆری هەیە 1)دارەبی 2)شەنگەبی 3)زەردەبی 4)ڕەشەبی 5)شۆڕەبی گەڵای تاڵ و باریك و درێژە

صَفْصَفَ الرَّجُلُ: بەتەنیا چوو بۆ زەوییەکی چۆڵ و ناهەموار

صَفْصَفَ الشَّيءَ: ڕیزی کرد، یەك لەدوای یەك هێنای

صَفْصَفٌ: تەختایی، زەوی تەخت

صَفَعَ: پیاکێشا، زللەی پیادا، دایگرتەوە، لێیدا، ئیشتیکرد، کێشای بەپشتی ملیا

صَفعَةٌ(لَطمَةٌ): ئیشـت، لێدان بەبەری لەپ، زللە، چەپازلە، شەقەزللە، زەلـە، شەقل، سەترە

صَفَّفَ الشَيءَ: ڕیزی‌خست،ڕیزبەندی‌کرد

صَفَّفَ القَومَ: لـەریزا ڕێکـی خسـت، بەرانبەر بەدوژمن ڕێکی‌خست

صَفَقَ: لێیدا، پیاکێشـا، تێـی سرەوان، دایگرتەوە

صَفَقَ البَابَ: دەرگاکەی دابەیەکا، توند پێوەیدا، بەتوندی دایخست، کردیـەوە، ئاوەلای کرد(لەوشە دژبەیەکەکانە)

صَفَـقَ الطَـائِرُ بِجَنَاحَيـهِ: باڵـەکانی دابەیەکا، کێشای بەیەکا

صَفَقَ عَينَهُ: چاوی لێکنا، دایخست

صَفَقَ العُودَ: تاڵەکانی جووڵاند، ژەندی، لێیدا، هێنایە جووڵە

صَفَقَ القَدَحَ: پڕیکرد، لێوان لێوی‌کـرد، هەتا سەرەوە پڕیکرد

صَفَـقَ الشَّـرَابَ: لەقاپێکـەوە کردیــە قـاپێکی‌تر هـەتا پوخـتەو پاڵفتـە ببێـت پاڵفتەیکرد

صَفَقَ لَهُ بِـالبَيعِ وَصَفَـقَ يَـدَهُ بِالبَيعَـةِ: دەسـتی خسـتە نێـو دەسـتی ئەمـەش ئامازەیـەك بـوو بۆسـەرگرتن‌و بەسـتنی مامەڵەو پەیمانێك

صَفَقَ الرَّجُلُ: ڕۆیی، سەری هەڵگرت

صَفَـقَ الرِيـحُ الأَشـجَارَ: لەرانیـــەوە، هێنایەو بردی ، جووڵاندیەوە

صَفُقَ: ئەستوربوو، قەبارەداربوو

صَفُـقَ الثَّـوبُ: چنـــین‌و دورینەکــەی وردبوو، ورد چنرابوو

صَفُقَ الرَّجُلُ: سووك بـوو، بێ‌ئـابڕوبوو، بێ‌شەرم‌و حەیا بوو، هیچ‌و پووچ بوو

صَفَّقَ الطَّـائِرُ بِجَنَاحَيـهِ: دای بەیـەکاو دەنگی لێهات، کێشای بەیەکاو دەنگی لێبەرز بوەوە

صَفَّقَ الرَّجُلُ يَدَيهِ: دەسـتەکانی کێشـا بەیەکاو دەنگێکی لێکەوتەوە .

صَفَّقَ حَولَ الشَّيءِ: بەدەوریا سوڕایەوە، گەڕا، هاتو چوو، خولی خوارد

صَفَّقَ الرَّجُلُ: ڕۆیی، چوو، ڕۆیشت

صَفقٌ: لا، تەنیشت، تاکی دەرگا، تاك

صَفَـــقٌ: چەپڵـــە، چەپڵـــەلێدان ، چەپڵەرێزان، چەپڵە کوتـان، بـەهۆی شادی یا شتێکی سەیر یاخود نرخاندی هـەولێ کەسـێك هـەردوو بـەری دەسـت کێشان بەیەکا بەچەشنێك دەنگی لێـوە بێت

صَفَـقُ الـدَّمِ: خوێـن گواسـتنەوە، خوێندان، گواستنەوەی خوێن

صَفَقٌ: تاکی دەرگا، تەنیشت، لا

صَفقَةٌ: لێدانەوە، دەسـت خسـتنە نێـو دەست، خرید، کڕین‌و فرۆشتنێك

صَفقَـةٌ خَاسِرَةٌ: مامەڵەیـەکی بـەزیان، خریدێکی زیانبەخش، زەرەر ، زیان

صَفقَـةٌ رَابِحَةٌ: مامەڵەیـەکی بەسـوود، خریدێکی سوودمەند

صَفقَـةٌ وَاحِـدَةٌ: هـەمووی پێکـەوە، بەسەریەکەوە، تێکڕا، سەرجەم

صَفَنَ الفَرَسُ: لەسەر سێ‌پا وەستا

صَفِـنَ: دالغـەی لێـدا، چـوە ژێـری ، ڕۆچوو لەبیرکردنەوەدا

صَفَن(وِعَـاءُ الخِصيَـةِ): توورەکـەی گون، چەرم‌و پێستەکەی گون

صَفُــو: روونــی، سافــی، دڵســۆزی ، خۆشــی، خۆشــگوزەرانی ، دروســتی، گونجاوی، لەباری

صَفْــوَاء ـ صَفْــوَان: ســایەقە، ســاو، ســامالْ، سـایقە، ئاسمـانی بێهــەورو تەمو مژ، بەردی لووس‌و ساف

صُفْــوَة ـ صَفْــوَة ـ صُفُــو: هــەڵبژێراو، چاکەکــەی ، دانســقە ، هــەرە چــاك، هــەرەباش، زۆر چاك‌و بـاش، دڵسـۆزی لەئەمەکداریدا ، باشەی هەر شتێك

صَفْوَة: دۆستی دڵسۆزو بەئەمەك

صَفْوَةٌ مِنَ المَـاءِ وَنَحْـوَه: کـەم ، نـەخت، هەندێك، تۆزێك

صَفُــوح(غَفُــور ، كَرِيـم): لێبــوردە ، لێخۆشبوو، میهرەبان ، بەسۆز ، نەرم‌و نیان

صَفُــوف: وشــترێك شــیری زۆربێــت، وشتری پڕ شیر

صَفِــيّ: هاوڕێی دڵســۆزو بەئەمــەك، پــاك‌و پوختــی، هەرشــتێك، ئــەو دەســتکەوتەی ســەرۆك‌و فــەرماندەی گشتی بۆ خۆی دادەنێت لەجەنگا

صَفِيَّــة: دارخورمایــەك بــەروبومی زۆر پێوەبێت ، وشترێکی فرە شیر، یەکـەم ڕۆژی سەرماو سۆڵە

صَفِيـح: پـان، بـەرین، ڕوپـان، پلێــت، ئاسمان، ڕوپای هەرشتێك

صَفِيحَــة: پلێــت، پــەرەك، قوتــوو، شمشێری پان‌و بەرین ، بەردێکی پـان‌و بەرین، ڕووی هەرشتێك

صَفِيحَةُ الوَجْــه: ڕووی پێســتەکەی ، دەموچاوی

صَفِير: هەردەنگێك بێتە دەرەوە بەڵام بەتاڵ بێت لەپیت‌و وشە

صَفِيف: ئەوەی دادەنرێ لەبـەر خـۆردا یـان لەسـەر ئـاگر هـەتا سـووربێتەوەو ببرژێت

صَفِيق: ئەستوور، سفت ، لووس

صَفِيقُ الجِلد: پێست ئەستوور، پێســت مردوو

صَفِيقُ الوَجْه: بێئـابروو، بەدڕەوشـت، بێشــەرم ، چوختــی، هیــچ‌و پــووچ، سووك‌و ڕسوا

ص ق

صَقَّــار: بێبـاوەڕ، بێئـاین، ڕاهێنــەری بـاز، ئـەوەی ڕاو بـەباز دەکـات‌و ڕامــی دەکات لەسەری

صَقَّــار ـ صِقَــارَة: دۆشـاوگر، دۆشــاو فرۆش

صِقَاع: پەتێکە لەسەری چادرەوە درێژ دەکرێتــەوەو هــەردوولای مێخــەکانی پێدەبەســترێ بۆئــەوەی لـــەکاتی ڕەشــەبادا چادرەکــە نەتــەپێ‌و نەجووڵێت، ئاسنێکە لەنێو لغاودا نزیـك بەلالغاوەی ئەسپ

صُقَــاعُ الدِّيــك: قووقـەی کەڵەشـێر، خوێندنی کەڵەشێر

صِقَال: ورگ، سك

صِقَالَة: تەختەبەند، ڕایەڵە، ئەو دارەی ئـەندازگیرو بـەنا ڕای دەهێڵێــت بــۆ گەیشتن بەشوێنە بەرزەکان‌و کـارکردن تیایدا

صِقَالَةُ البِنَاء: تەختەبەستی کۆشك‌و ساختمانەکان

صَقَرَ: لێی‌ىدا، دایگرتەوە، دەستی لێوەشاند
صَقَّـرَ النَّـارَ: دایگیرساند، هەڵی گیرساند، کردیەوە
صَقَر: دۆزەخ، جەهەنەم، ئەولانەیەی پەروەردگار بۆ تاوانبارو خوانەناسانی داناوە لەپاشەڕۆژدا
صَقَر(عَسَل الرُّطب أو الزَّبِيب): دۆشاو، دۆشاوی خورماو تریێ
صَقر: باز، باڵندەیەکی دندووك خواری گۆشتخۆرە بۆ ڕاو بەخێودەکرێو چاوی جوانەو کونجرکونجرە بەنێرەکەی دەڵێن جورە، بەمێیەکەشی تەوارو لەساڵێکیشدا تەنیا دوو هێلکە دەکات
صَقَّرَ: بەباز ڕاوشکاری کرد
صُقَر: درۆی ئاشکراو دیار، گوفتەی ناڕاستی بەرچاو
صُقْرَة: تێکەڵبوونی ڕەنگی سەوز یان ڕەشی باڵندە بەسوور یان زەرد
صَقْرَة: ئەوپەڕی گەرمای خۆر، قرچەقرچو تینو گەرمای خۆر
صَقَرَّة: ئاوێکی کەمی مەنگ، کەمێك ئاوی ڕاوەستاو
صَقَعَ الرَّجُل: ڕۆیی، سەری خۆی هەڵگرت، لەرێی چاکە لایداو ترازا
صَقَعَ الدِّيكُ: کەڵەشێرەکە خوێندی، قووقانی
صَقَعَ فِي القَول: هونەری تیا نواندو لەهەموو بابەتێکی گوت
صَقَعَ بِهِ الأرْض: کوتای بەزەویدا، دای بەزەویدا، کێشای بەزەویا
صَقَعَ المَاءَ وَغيرَهُ: زۆرساردبوو، کەللە دەتەزێنی، بەستی، زوقمی تێزا

صُقِعَ المَكَانَ (أصَابَهُ الصَّقِيعُ): زوقم لێی‌ىدا، بەستی
صُقْع: ناوچە، هەرێم، دەڤەر، ناوەند، نافند، مەیدان، هنگ، پوونگال، مەگەن
صَقَعٌ: ئێشو ژانی سەرما، ئەو ئازارەی لەمیانەی سەرمابوونەوە پەیدا دەبێت
صُقِعَتِ الأرْضُ: بەستی، بوو بەبەستەڵەك، یەکپارچە بوو بەسەهۆڵ، زوقم لێی‌ىدا
صَقْعَة: سەرماوسۆڵە، سەرمایەکی سەخت، جارێك، کەڕەتێك، تۆرەیەك
صَقَلَ الشَّيءَ: سافی‌کرد، لووسی‌کرد، پەرداخی‌کرد، دەستی پیاهێنا، باقو بریقی دەرخست، تیف تیفەی دا
صَقَلَ كَلامَهُ: جوانو ناسکی‌کرد، ڕێکی خست، بەرگێکی جوانی کرد بەبەرا
صَقَلَ الدَّابَة: فێری‌کرد، ڕایهێنا، رامی‌کرد
صَقِلَ: لووس بوو، ساف بوو، سافو لووس بوو، تاسو لووس بوو
صَقْل: سافکردن، پەرداخکردن، لووسکردن،تیف تیفەدان، شاپیککردن، شاهیبیککردن، پووسکردن، تاسو لووسکردن، شابیك کردن
صُقْل ـ صُقْلَة(جَنْب ـ خَاصِرَة):تەنیشت، لاتەنیشت، کەلەکە، لا، کن، ڕەخ، ڕۆخ، نەوك، پاڵ، تەك، تەنشتکی، لای شان لەراستو چەپی شت
صَقْلَب ـ صَقَالِبَة: تاقمو گرۆهێکن سەرەتا لە(خزر) سەریان هەڵداو دواتر بڵاوبوونەوەی بەئەورووپاداو ئێستاش بە(سلافینی)یەکان ناسراون

صَقِيع: زوقم ، زووقوم، خووس، سڕی، قەریسەك، خوویسار، خووێز، سەرمای سەخت

صَقِيل(لامِع): بەشەوق، شەوقدار، بریقەدار، رەوشەن، رەوشەنی، درەخشان، خاوەن رووناکیو شەوق

صك

صَكَّ البَابَ : دایخست، پێوەیدا، جووتی کرد

صَكَّ الرَّجُل: هەردوو ئەژنۆی لەکاتی رۆیشتنا دەلەرزی

صَك: بەڵگەنامە،چەك، چەکیدراو، پشك

صَكّ مُصَدَّق: چەکی پەسەند، چەکی سەلمێنراو

صَكَّاك: رەق، دڵرەق،بێبەزەیی، نامیهرەبان، بێباك، نامیهرەبانێتی، بێسۆزوبەزییەتی، بێهەستو نەست

صَكَّت الأَسْنَان: کرەکرێکرد، دانە کرەی کرد

صَكَّت رُكْبَتَاه: قاچی لێك خشا لەرۆیشتندا، قاچی هات بەیەکا، قاچی لەرزی

صَكَّت القَومُ بِالسُيُوف(تَضَارَبُوا بِهَا): شەرەشیریانکرد، شەرەشمشێریان کرد

صَكِيك(ضَعِيف): لاواز، کز، بێهێز، تەشك ، زراف، جیبقال، پووت، کەمتین، لەخەر، بێتین، گەریینە، یەکێك کەم تواناو هێز بێت

صل

صل الشَيء: دەنگی لێوەهات ، تەقەی هات، دەنگی لێبەرزبوەوە، دەنگی دایەوە

صَلَّ السِلاَح: تەقەی هات، خشەی هات، تەقەتەقی لێبەرز بوەوە، دەنگی لێپەیدابوو

صَلَّ المِسْمَارُ: لەکاتی داکوتینیدا دەنگی لێوەهات ، تەقەی لێهات بەکوتینەوە

صَلَّ الإِنَاءُ الفَارِغ: قاپە بەتاڵەکە لەکاتی لێدانا زرنگایەوە، زریینگە زرینگی هات

صَلَّ السِقَاء: وشکی کرد، هەڵوەری

صَلَّ اللَحْمُ صُلُولاً: خراپ بوو، بۆنیکرد، بۆگەنیکردو خراپ بوو

صَلَّ الشَرَابُ صَلاًّ: پاکیکرد، پالاوتی، پاڵفتەیکرد

صَلَّ الحَبَّ المُخْتَلِط بِالتُرَاب: ئاوی پیاکرد هەتا لەخاكو خۆڵ جیای بکاتەوە، دانەدانەی جیاکردەوە بەوەی ئاویکرد بەسەریا

صِل: ماری ژاردار ، مەینەتیو نەهامەتیەکانی رۆژگار ، شمشێری برندەو تیژ

صَلا: کێشای بەپشتیا، دای لەپشتی

صَلا(وَسَط الظَهر): ناوەڕاستی پشت ، گازەرای پشت ، نێوەندی

صَلَى اللَحْمَ: برژاندی، سووری کردەوە

صَلَى فُلاَنَاً النَارَ وَفِيهَا وَعَلَيهَا: خستیە ناویو گرتیە خۆ

صَلَى الأَمْر وَبِالأَمْر: توندو تیژییەکەی چەشت، ناسۆریەکانی هەڵگرت، سەختیو داواکارییەکانی خستە ئەستۆی خۆی

صَلَى فُلاَنَاً: خەریك بوو بیخاتە ئاشوبو نەهامەتیەکەوە، وەختەبوو سەری تیابەرێت

صَلّى للصَيد: تۆڕی بۆ هەڵخست، داوی بۆ نایەوە
صَلّى ـ صَلاَةً: خوازیاری چاکەبوو، پاڕایەوە، دوعای کرد، لاڤەلاڤیکرد، نوێژیکرد، خواپەرستیکرد
صَلّى اللهُ عَلَيه: خوا لێی پیرۆزکرد، خوا فەرداری کرد لێی، درودی باراند بەسەریا
صَلّى الفَرَسُ تَصْلِيَةً: دووەم ئەسپ بو لەپێشبڕکێکەدا، بەدوای یەکەما هات
صَلّى يَدَهُ بِالنَّار: دەستی خستەبەر ئاگر، دەستی گەرم کردەوە لەبەر ئاگرا
صَلّى العَصَا بِالنَّار: گۆچانەکەی بەزەبری هاڵاوو تینی گەرما راست کردەوە ، نەرمیکردو رێکی کردەوە
صَلاَبَة: رەقی ، پتەویی، سەختی، تۆکمەیی، دڵرەقی، توندوتیژی، قیرسیچمەیی
صَلاَة ـ صَلَوَاة(إبتِهَالٌ وسُجودٌ وَخُضوعٌ لله تَعَالَى): نوێژکردن، کڕنووش بردن بۆخوا، ملکەچیو کڕنووش بۆ پەروەردگار، چەند کرداروو گوفتارێکی تایبەتی ئاینییە بە(الله اكبر) دەست پێدەکاتو بە(سلام)دوایی دێتو لەشەووڕۆژێکدا پێنج جار ئەنجام دەدرێت ، هەروەها بەم مانایانە هاتووە : 1)لەخوا پاڕانەوە 2)خواپەرستی 3)نزاو لاڤەلاڤ 4)یادوزیکری خوا
صَلاَةٌ مِنَ الله: لێبووردنو بەزەیی خوایی ، درودیی خوایی
صَلاَح: باشی، چاکەکردن، خێرو بەخشین، دەستبڵاوی، خێرۆمەندی ، پیاو چاکێتی، چاکەکاریی ، چاکەخوازیی
صَلاَحِيَة: دەستەلات، توانا و دەستەلات، هێزو توانا بەسەرا شکان، شایستەگی
صُلاَلَة: ئەو خاكو خۆڵەی دەدرێتەوە بەدەم ئاوەوە ، ئەوەی بەدەم ئاوەوە دەڕوات و نامێنێ
صِلاَلَة: ناوکەف، ناوپێڵاو ، چەرمێکە دەخرێتە نێو پێڵاوەوە
صَلَبَ ـ صَلْبَ: هەڵیواسی، لەسێدارەیدا
صَلَبَ اللحمَ: برژاندی ، سووریکردەوە، کردی بەکەبابو برژانی
صَلَبَ العِظَامَ: چەوریەکەی گرت، رۆنەکەی لێگرتەوە
صَلَبَ عَلَيه الحُمَى: تاکەی زیادیکرد، زاڵبوو بەسەریاو تاوی سەند، تاویسەندو درێژەی خایان
صَلُبَ: پتەوبوو، تۆکمەو رەق بوو
صَلُبَ عَلَى المَال: رژدبوو، چرووك بوو، دەست نوقاوبوو، گرتی، نەیدا، نەیبەخشی
صَلُبَ: دڵرەق بوو، رەقی نواند، بیسۆزو بەزەیی دەرکەوت
صَلَّبَ المَسِيحِيَ: خاچی دروستکرد، هێماو نیشانی خاچی کێشا، بەدەست ئامارەی بەخاچ کرد
صَلَّبَ اللصَ: هەڵیواسی، بەدارێکا چوارپەلی بەستو هەڵیواسی
صَلَّبَ السِلاَحَ: تیژیکرد، ساویدا

صَلَّبَ الرُّطَبَ: خورمای تەڕی وشك كردەوە
صَلَّبَ الشَّيءَ: پتەوو تۆكمەیكرد، چەسپاوو راگیریكرد
صُلْب: پشت ، گازەرای پشت، توند، قایم، گیر، توندو تیژ، بڕبڕەی پشت، پتەووسەخت، وەچە، رەچەڵەك، بنەچە
صُلبُ الرَّأيِ(عَنِيد): كەللەرەق ، قیرسیچمە، لاسار، كەسێكە لەكاروبارو راوبۆچووندا لاسارو گیروگرفتداربێت
صُلبُ المَوضُوعِ: ناوەڕۆكی باس، كرۆكی باسو خواس، نێوجەرگەی بابەتەكە
صُلَّب: توند، رەق، پتەو، تۆكمە، هەسان، بەردی هەسانو تیژكردن
صُلَّبَة: هەسان ، ئەستان، سەوهان، بەردێكە تیغی پێ تیژ دەكرێ
صِلَة: پەیوەندی، خەلات، بەخشیش، دان
صِلَةُ قَرَابَة: پەیوەندی خزمایەتی، كەسایەتی، خوێشایەتی
صَلَتَ ـ صَلُتَ: سافو لووس بوو، نەرمو شل بوو
صَلَجَ الفِضَّةَ: توانیەوە، زیوی توانەوە
صُلْجَة: قۆزاخەی كرمی ئاوریشم، قۆزاخە، قۆزلاخە، كاسە، خلێف، شتێكی گردە كرمی ئاوریشم هەڵی دەپێچێ
صَلَحَ: چاكبوو، باش بوو، خاس بوو، خراپەی لێ دووركەوتەوە
صَلَحَ الشَّيءُ: گونجاو شیاوبوو، لەباربوو، شیاو بوو، گەڕایەوە، چاك بووەوە
صَلَحَ لِكَذَا: بۆی بوو، بۆی گونجا، لەباربوو بۆ ...
صَلُحَ الرَّجُلُ: پیاوچاك بوو، باش بوو، كەسێكی باشو چاك بوو
صَلُحَ فِي عَمَلِهِ: رەفتاری چاكو باشبوو، باش رەفتاربوو
صَلَحَ لَهُ الشَّيءُ: گونجاوو لەباربوو بۆی، شیاو شایان بوو بۆی
صَلَّحَ: چاكەی كرد، باشەیكرد، شتی چاكیكرد، باشو چاكیكردەوە، وەك خۆی لێكردەوە ، چاكسازیكرد
صَلَّحَ الأَرَاضِيَ: زەوی چاككرد، خۆشیكرد
صُلْح: ئاشتی، ئاشتكردنەوە، ئاشتەوایی، رێخستن، تەبایی، رێكوپێكی، كۆكی، رێكو دۆستایەتی، هاشتی، سازاندنی نێوان
صَلَخَ سَمعُهُ: گوێی گران بوو، كەڕبوو، نابیستی
صَلَخ(صَمَم): كەڕی، نەبیستن، گوێی تەپ، كەهیری، نەژنەوایی، كەڕێتی، بێگوێی
صَلَدَ الزَّنْدُ: دەنگی هات بەلام دانەگیرسا، چەرخیكردو ئاگری لێ پەیدا نەبوو
صَلْد: رەق، پتەو، تۆكمە، رژد، چاوچنۆك، لووس ، ساف، تاشەبەردێكی بەرینی لووسو ساف، هیچی تیا نەڕوێت
صَلَدَتِ الأَرْضُ: زەوییەكە وشكو زبربوو، رەقو وشك بوو
صِلْدِمُ: پتەوو قایم، ئاژەڵێكی پتەو

صَلْصَال: گلێنه، قوڕیسوور، كۆچەڵەی قوڕینی سووره‌وه‌كراو
صَلْصَلَ الحَلْيُ: دەنگی لێوەهات، زرنگایەوە
صَلْصَلَ الجَرَسُ: دەنگیدایەوە، زرینگە زرینگی لێهات
صَلْصَلَ الرَّعْدُ: بەروونو سافی دەنگی هات، ئاشكراو روون دەنگی لێبەرز بووەوە
صَلْصَلَة السُيُوف: دەنگی شمشێر وەشاندن
صَلْصَلَة ـ صَلاَطَة: زەلاتە، سەلاتە، جۆرە خواردەمەنییەكە لەخەیارو تەماتە یان كاهوو تەماتەو دەنكەهەنارو سركەوشتیتر دروست دەكرێتو لەگەڵ ژەمە سەرەكیەكاندا دەخورێت
صَلِعَ: سەری رووتایەوە، تووكی پێشسەری هەڵوەری
صَلَعُ الرَأس: روتاوەیی، دارووتانی قژ، هەڵوەرینی توكەسەرو قژ
صَلَّعَ الشَيءِ: رووتیكرد، دەریخست، سەری هەڵدایەوە، ئاشكرای كرد، ئاوەلایكرد، خستیە بەردیەوچاو
صَلَعُ: رووتانەوەی قژی سەر لەرووی پێشو ناوەڕاستەوە
صَلْعَاء: ژنێك قژی سەری رووتابێتەوە، روتەزەوی كەهیچ گژوگیاو درەختێكی پێوەنەبێ، بیابان، هەرشتێكی گەورەو بەناوبانگو ناسراو، نەهامەتیو مەینەتی
صَلُعَت الحَيَّة: دەركەوتو هیچ خۆڵو تەپو تۆزێكی پێوەنەبوو

صُلْعَة ـ صَلْعَة: شوێنی رووتانەوە، رووتاوە، رووتەن
صَلْعَم: كورتكراوەی (ﷺ)ە درودی خوای لەسەربێت
صَلِفَ: خۆی هەڵكێشا كەوتە فیزو فیشالكردن، لەخۆی باییبوو، بەشێوەیەك بەخۆیا هەڵدا كەوانەبوو
صَلِفَ لِصَاحِبه (تَكَلَّمَ لَهُ بِمَا يُكره): سەری ئێشان، رقی هەڵسان، توڕەیكرد، قسەیەكیكرد هاوەڵەكەی پێی ناخۆش بوو، مانای بۆ كردو بێزارو نیگەرانی كرد
صَلِفَ الشَيءِ: خێرو بێری كەم بوو، كەم خێربوو
صَلِفَ الطَعَامُ: خواردنی كەم بوو، خۆراكی كزبوو
صَلِفَ السَحَابُ: هەورەكە بارانی كەمبوو بەلام هەورەتریشقەی زۆرو بێشوماربوو
صَلِفَ فُلاَن: لای خەڵكی جێگەی پەسەند بوون نەبوو، رقیان لێی بوو، چارەورەزای گران بوو
صَلَف: مامەحەمەیی، خۆبردنەپێشەوە، ماستاوساركردنەوە، روپامایی، رواڵەتكردن، خۆنواندن، خۆپەرستی، خۆویستی
صَلِفَ ـ صَلَفَا: لەخۆبایی، لافو گەزاف لێدەر، فشەكەر، روپاماییكەر
صَلِف ـ صُلَفَاء: خواردنی بێتامو چێژ، قاپێكی قورسو بەكێش
صَلْفَاء ـ صِلْفَاء ـ صَلْفَاءة ـ صِلْفَاءة: زەوییەك رەقو سەخت بێتو هیچی تیا نەڕوێت

صلفَة: سەختەزەوی، وشکەزەوی، ئەو زەوییەی هیچی تیا سەوز نەبێت

صَلق ـ صلقاً: هاواریکردو لووراندی

صَلَقَ القَومَ: بەتوندی زیانی پێگەیان، زیانی گەیاند بەنێوجەرگەو خاڵی کاریگەریان

صَلَقَ اللحمَ: لێینا، کولاندی، بەچێشت لێینا

صَلَقَ الشاةَ وَنحْوَهَا: لەسەرلا برژاندی، بەلایا لەسەر ئاگر داینا

صَلَقَ الشَمْسُ فُلاَنَاً: گەرمای خۆر هەراسانیکرد، قارسیکرد، جاڕس و بێزارو نیگەرانی کرد

صَلَقَ فُلاَنَاً وَغَيرَهُ بِالعَصَا وَنَحْوَهَا: لێیدا، دایگرتەوە، فەلاقەیکرد بەگۆچان و داردەستەکەی

صَلْقٌ: هاوارکردن، لووراندن، قیژاندن، نەراندن

صَلَمَ الشَيءَ: لەبنابڕی، لەبنی هەڵکێشا، لەرەگ و ریشەوە دەریهێنا

صَلَمَاءُ: گوێبڕاو، یەکێك گوێچکەی لەبنا بڕابێت

صَلَمَهُ ـ صَلْمَهُ: گوێ و لووتی بڕی لەبنا

صَلُودٌ: وشك، رەق، سەخت، پشت و رەچەڵەك، یەکێك زۆر دژو بەرچاو تەنگ بێت، دانەگیرسانی ئاگر

صَلُودٌ مِنَ القُدُورِ وَالمَرَاجِلِ: مەنجەڵێك درەنگ بێتە کوڵ

صَلُودَةٌ (يَبُوسَةٌ): وشکی، رەقی، پتەویی، بێئاوی

صَلِيبٌ: خاچ، چەلیپا، چقر، دووشتی راست و چەپە لەزێڕ یا لەزیو یا لەشتێکیتر دروست دەکرێ و دروشمی گاورەکانە، توندوتیژ، هەڵواسراو، ئاڵا، تایبەتمەندیەکی وشترە، پاك و بێگەرد، رەچەڵەك

صَلِيبُ الأحْمَرِ الدَوْلِيّ: خاچی سووری نێودەوڵەتی، بزافێکی نێودەوڵەتییە بۆ فریاگوزاری و خزمەت کردنی مرۆڤ لەکاتی نەهامەتی و مەینەتیدا

صَلِيبِيّ: بەو نەتەوە خاچ پەرستانە دەگوترێت کەلەئەورووپاوە هاتن لەسەدەی (11 ـ 12 ـ 13)دا بۆ دەستگرتن بەسەر ناوچە پیرۆزەکان لەرۆژهەڵات بۆیە واش ناونراون چونکە جل وبەرگ و ئاڵاکانیان خاچیان لەسەر کێشابوو

صَلِيجَةٌ: دارشتنی مسی پوخت و پاڵفتەی لەقاڵبێکدا

صَلِيحٌ: چاك، باش، خاس، لەبار، گونجاو، شیاو

صَلِيفٌ: گەردن، تەختیروو گەردن

صَلِيقٌ: گۆشتی برژاو، نانی تەنك، نانی تیری

صَلِيلٌ: زرنگە زرنگ، تەقەی چەك، تەقەتەق، تەق و هوڕ، گرم وهوڕ، دەنگ لەدوای دەنگ

ص م

صَمّ القَارُورَةَ: سەری نایەوە، سەرقاپەکەی خستەسەر، دایخست، پێوەیدا

صَمَّ الجَرْحَ: بەستی، پێچای، سارێژیکرد، چارەسەریکرد
صَمَّ الرَّجُل بِحَجَر: بەبەرد لێیدا، بەردی بۆ خست ، بەردی تێگرت
صَمَّ الحَدِيثَ: لێی حاڵیبوو، بێداربوو پێی، تێگەیشت
صَمَّ فُلاَناً وَغَيرَهُ: بەتوندی لێیدا، توندوتیژ لێیدا، دایگرتەوە
صَمَّ عَن حَدِيثِه: پشتی هەڵکردو گوێبیستی نەبوو، گوێی لێ نەگرتو نکوولی لێکرد
صَمَّ الجِسْمُ: پتەوبوو، تۆکمەبوو
صَمَّ الأَمْرُ: قورس بوو، گران بوو، سەختبوو، مەحاڵ بوو، ئەستەنگ بوو، دووربوو رووداںو قەومانی
صَمَّ ـ صَمَماً وَصَمَاً: کەربوو، گوێی قورسو گران بوو، بێگوێو بیستن بوو
صَمَّ القَنَاةُ: هەڵیگرت لەنێو خۆیدا، لەخۆی گرت
صُمٌّ بُكْمٌ: بێنقە، بێورتە، بێدەنگ، نەقسەو دەنگ، بێدەنگو ورتە وەك کەڕولاّ
صُمّ: بێدەنگبوو، مرد، خەفە بوو
صَمَّاء: ئەهامەتی گرانو سەخت ، ئاشووب ، ئاژاوە، زەوی وشكو رەق ، کەڕ، گوێگران، زۆرزان، تێگەیشتوو
صُمَات: بێدەنگی، خەفەیی، بێبرەوتی، خامۆش بوون، خێرایی تینوویەتی، پەلەو خێرا تەژنەبوون
صِمَاخ: چاڵی کەم ئاو، گوێ
صِمَاخُ الأُذُن: دەماری بیستن ، دەمارە بیستن

صِمَاد: دەمەوانە، سەرقاپ، دەمەڵبێن، سەرپۆشی قاپ ، سەرپێچ ، شاشك، مێزەر، مەندیل، شتێکە لەسەربپەستریٚ
صِمَاغَان: لالغاو ، ئەملاولای زار
صَمَامِ(إِسْمُ فِعْلِ بِمَعْنَى اصْمُتْ): بێدەنگبە، وسبە ، کرپە
صِمَام ـ صِمَامَة: دەمەوانە، سەرقاپ، پشك، تۆپەوانە
صِمَام الأَمْن أو الأَمَان (فِي الهَنْدَسَة المِيكَانِيكِيَة): لەئەندازەی میکانیکیدا بریتیە لەو دەروازەیە کەلەخۆیەوە دەکرێتەوە کاتێ فشار لەسەر سنوورێکی کێشراو یان دیاریکراو دروست دەبێت، دەمەوانەی ئاسوودە، زمانە
صَمَانُ ـ صَمَّانَة: زەوییەکی بەردەلآن لەتەنیشت زەوییەکی نەرمو فشەڵە
صَمَتَ(سَكَتَ): بێدەنگبوو، کپ بوو، زمانی بەستراو نقەی لێنەهات، کپو خامۆش بوو، وس بوو، قسەی نەکرد، هیچی نەگوت
صَمَّتَ: بێدەنگیکرد، کپیکرد، ورتەو نقەی لێ بڕی،خەفەیکرد، خامۆشیکرد، قسەی نەهێشت
صَمْت(سُكُوت): بێدەنگی، خامۆشی، وس بوون، قسەنەکردن، گوتە لەزار نەهاتنە دەرەوە، خەفەبوون
صُمَاتٌ: بێدەنگی، خامۆشی، قسەنەکردن
صِمَاتٌ: مەبەست، ویست، خواز، داوا
صِمَاتُ الأَمْر: خەریکە تەواو دەبێت، وەختە کارەکە بەئەنجام دەگات

صمَّة: ئازا، دلاوەر، گوستاخ، شێر، ماری نێرینە، دەمەوانە، مێینەی ژیشك

صُمَّةٌ: ئەوەی منالّی پێ ژێر دەکرێ لەخواردن یان یاری و شتیتر

صَمَحَ اليَوم: گەرماکەی زۆربوو، تاوی سەندبوو، قرچەقرچی گەرما بوو

صَمَحَ الحَرُ فُلاَنَاً: ئازاری مێشکیدا، سەری تووشی ژان و ئێشکرد

صَمَحَ فُلاَنَاً بالسُوط: بەقامچی لێیدا، دایگرتەوە، ئازاری پێگەیاند

صَمَحَ فِي المَسْألَة: داکۆکی لەسەرکرد، سووربوو لەسەری، پێی داگرت، جەختی لەسەر کرد

صَمَخَ أَنْفَه(دَقَه): کێشای بەلووتیا، لووتی داگرتەوە

صَمَخَ أُذُنَه: کێشای بەگوێچکەیدا، وڕیکرد، گێژیکرد، کاسی کرد

صمْغ: شتێکی ڕەقە لەگوانی مەڕا دوای زانی کاتێ تنۆك تنۆك دابەزی ئەوجا شیرەکەی سازو لەبار دەبێت ، ژەك، ژاك

صمْخَةٌ مِنَ النِسَاء: ژنی ڕەق و وشك، زبرو بێسۆزو بەزەیی

صَمَدَ فُلاَنَاً وَلَهُ إلَيه: چوو بۆلای ، ڕووی تێکرد

صَمَدَ القَارورَة: دەمەوانەی بۆ دانا ، سەری بۆکرد، سەری بەست ، دەمەکەی گرت

صَمَدَ الشَمسُ وَجهَهُ ونَحوَه: گەرماکەی ڕووخساری سوورکردەوە، ڕووی سوورکرد

صَمَدَ لَهُ: خۆی ڕاگرت، خۆی لەبەراگرت، بەرگەی گرت، خۆڕاگربوو

صَمَدُ: نەمر، هەمیشەیی ، ناوێکە لەناوەجوانەکانی پەروەردگار، ئەو گەورەیی‌یەی کەهیچ کاروبارێك بێئەو مەیسەر نابێت، بەرز ، بڵند، هەروەها بەپیاوێك دەگوترێت لەجەنگا تینووی نەبێت، پتەو

صَمْدُ ـ أَصْمَاد ـ صِمَادٌ: شوێنێکی بڵندو بەرز، بڵندە شوێن و جێگە

صُمْدَةٌ: بەردی جێگیرو چەسپاوو بەرز

صَمْصَام ـ صَمْصَامَة: شمشێرێك نەنوشتێتەوەو لار نەبێت، شمشێرێکی تیژی یەکجار پتەوو قایم

صَمْصَام ـ صَمْصَامَة: ڕێکخەر، سازندە ، ڕێ و ڕەسم و سرووتکێش، شێوەدادەر

صَمْصَمَ فِي كَذَا: سووربوو، جەختیکرد لەسەر..، کۆڵی نەدا، بەردەوام بوو

صَمْصَمَ القُنْفُذَة: ژیشکەکە دەنگی لێوەهات

صَمْصَم: ڕێگر لەرژدیی و چاوچنۆکی، بەربەستکاری چاوتەنگی

صَمْصَمَةٌ: کۆمەڵ، تاقم، گرۆهـ ، گردو تەپۆلکەیەك وا بنوێنێت بەردەکانی وەك بەڕیزی یەك دانرابن

صَمِعَ ـ صَمَعَاً: گوێچکەی پچووك بوو، گوێپچووك بوو

صَمِعَ القَدَمُ: قولەپێی جوان و وردبوو ، ناسك و وردبوو

صَمِعَ فُلاَنٌ: دڵ قایم و گوستاخ و ئازابوو، کەللەڕەقیکردو گوێی نەدایە، بەتەنیا بەگوێی خۆیکرد، بێباکانە ملی ڕێیگرت و گوێی نەدایە

صَمِـغْ: ئـازا، گوسـتاخ، دلّقـايم ، بەجـەرگ، چاونـەترس، بـەزات، بەغیرەت، بیّباك

صَمَّغَ الشَّيءَ: کوتیەوەو تیژی کردەوە، دایگرتەوەو تیژی کرد

صَمَّغَ الحَيَـوَانَ: لـەرِیکرد، لاوازیکـرد، کەم گۆشتیکرد

صَمَّغَ اللهُ الظَّبِيَّ وَنَحْوَه: سەری پچـووك بوو شاخەکانی لەپالّ یەکا دەرهاتن

صَمَّغَ عَلَى رَأْيِـهُ: سـوربوو لەسـەر رای خۆی، پیّی داگرت جەختی لەسەرکرد

صَمْغَـاء: گـویّ پچـووك، گـویّ ناسـكو گچکە

صَمَّغَ: کـەتیرەی تیّهەلّسوو، بەکـەتیرە پیّوەی نووساند

صَمْغ ـ صَمَغ: کەتیرە، چەسـپ، زەمـق، جـەوی ،جیـوەی گـەوونو دارو درەختانەو زۆر جۆری هەیە

صِمْغَـان ـ صِمْغَتَـان: لالغـاوە، دابـرِاوی ئەملاونەولای دەم

صُمْغَةُ: ژەك، شیریّکی خەستە لەگوانی گیـاندار پـەیادەبیّ لـەپاش زانـی تـادوو سیّ ژەم

صَمَلَ: رەق بـوو، قـایمبوو، تۆکمـەبوو، بەرگەی گرت، پتـەوبوو، وشـك بـوەوە، رەق هەلّگەرِا

صَمَلَ عَنْ الطَّعَـام: خـۆی لـەخواردن گرتەوە، خواردنی نەخوارد

صَمَلَ للعَمَلِ وَفِيـه: ئـارامی گـرت لەبـەر نارەحەتیـەکانیداو بـەردەوام بـوو لەسەری

صِمْـلاَخُ الأُذُن: ئـەو مـاددە زەردەی کەگویّچکـە دەریـدەدات، زەرداوی گویّچکە

صَمَّمَ عَلَى الأَمْر: سـوربوو لەسـەری، بەردەوامبوو، جـەختی کـرد لەسـەری ، بـەردەوام بـوو لەسـەر راوبۆچوونـی خـۆی، لەسـەری رۆیـی، برِیـاریدا ، هەرسوربوو لەسەری

صَمَّمَ السَّيفُ وَنَحْوَه: رۆچـوو تاسـەر ئیّسقان ، گەیشتە سەر ئیّسقانەکەی

صَمَّمَ فُلاَنَاً وَغَيرَه: کەرِی کرد، ئامرازی بیستنی لەدەستدا

صَمَّمَ صَاحِبَـهُ الحَدِيـث: هاوەلّەکـەی لەقسـەو گفتوگۆکـەی تیّگەیشـت، حالّیبوو، ئاشنابوو

صَمَم: کەرِ، بیّگویّ، ئەوەی کۆئەندامی بیستنی لەدەستداوە، هیچ نەبیستوو

صَمُوتْ: خـامۆش، بیّدەنـگ، بیّسـرپەو نقە، شمشیّری تیژو برِندە

صَمِيت ـ صِمِّيت: بیّدەنـگ، کـەم دوو، خامۆش، بیّگوفتو وتە ، قسەنەکەر

صَمِيـم: نیّوجەرگـەی، کرۆکـی، گەرمەکـەی ئەوپـەرِی، نـاخی، پوخـت، سـەرمای سـەخت، گـەرمای سـەخت ، پاكو پوختو نیّوجەرگەی هەرشتیّك

صَمِيم الفُؤاد: کانگای دلّ، نیّوجەرگەی، ناخو کرۆکەکەی

صَمِيـمُ القَـوم: بنـەرِەتیان، بنەچـەیان، بناغەو رەچەلّەکیان

ص ن

صَـنَّ اللحْـمَ أو المَـاء: بۆنیکـرد، بۆگەنیکرد، بۆنی ناخۆش بوو ، گەنی

صَنَاب: خواردنیّکە

صِنَـابِيّ: رەنگیّکـە لـەنیّوان سـوورو زەردییدا

صَنّاج: خاوەن زڕ زڕە کەدەکرێتە نێو دوو پەنجەو دەنگێکی لێوەدێت، ئەوەی هەڵدەستێت بەلێدانی ئەو زڕزڕانە

صَنّاجَةُ الجَيش: تەپڵی سوپا، زڕەو تەپڵی سوپا

صَنَادِيد: ڕۆژێکی گەرم، کۆمەڵە سەربازێك

صَنَادِيدُ القَدَر: نەهامەتیەکانی، مەینەتیەکانی، ناخۆشیەکانی، دەردەسەریەکانی

صَنار۔ صَنّار: چنار، دارێکی شووش‌و گەڵاپانە سێ جۆرە 1)چنار : ئەگەر لەکۆلکەکەی بژێتەوەو دووخی ڕاست هەڵدەچێ2)پەڵك: وەك چنار وایە بەڵام وەکو ئەو ڕاست‌و باش نییەو پەلکی خڕترە 3)سوورەچنار: زۆر بڵندو ئەستوور دەبێ

صِنَارَة: قولاپ، نەهك، چەنگاڵ، ئاسنێکی لووت تیژی چەماوەیە شتی پیادەکرێ، مەردومی بێ‌ئابڕو، دەستەوانەی شمشێر

صَنّاع: دارێکە لەبەردەم جۆگەلەیەکا دادەنرێت بۆئەوەی ماوەیەك ئاوەکە مۆڵ بکات ، لێزان‌و شارەزا لەپیشەسازیدا

صَنَاعَة۔ صِنَاعَة: پیشەسازی ، پیشە، فرمان، کار، ئەوزانیاریەی دەست دەکەوێت بەدەستبەکاربوون وەك دورومانی‌و.. ، ئەو زانیارییەی پەیوەستە بەفرمان‌و کردارەوە وەك (مەنتیق)

صِنَاعَة يَدوِيَة: دەستسازی، پیشەی دەستی

صِنَاعَة رَدِيئَة: مەڕەمە، پیشەسازی‌یەکی خراپ، جەڵەبی، بازاڕی، جەڵغەمە

صِنَاعِيّ: دروستکراو، بەدەی هێنراو، پیشەساز، ئەوەی سروشتی نەبێت

صُنَان: بۆگەنی بەشێوەیەکی گشتی بۆنی ناخۆش، گەندەڵی

صَنّان: مەردومی دلاوەرو ئازا، گوستاخ‌و جوامێر

صِنَبر: بای گەرم، بای سارد(لەوشە دژەیەکەکانە)

صَنّة: هەر بۆنێکی ناخۆش، بۆگەنی، بۆنی پیس

صُنْبُور(حَنَفِيَة): بەلۆعە ، بۆریی ئاو

صَنَجَ بِالعَصَا: بەکۆچان لێیدا، دایگرتەوە

صَنَّجَ : دای بەزەویدا، تەختی‌کرد

صَنْج: ئامرازێکی بەزم‌و شاییە کەلەمسی زەرد دروست دەکرێت بەدوو پەنجە لێدەدرێت وەك تەپڵ‌و دەف دەنگێك دروست دەکات

صَنَّجَ الجِنّ: دەنگی، قسەی ، گوتەی ، ورتەی

صِنْدِد۔ صِنْدِيد: ئازا، بەجەرگ، گوستاخ، نەبەرد، ڕۆڵە، قایم، توند، توندوتیژ، سەرمای سەخت‌و گران، بارانێك تنۆکەکانی گەورەبێت ، بایەکی توندوتیژ

صَنْدَح: بەردێکی بەرین‌و پان

صَنْدَل: دارسەندەڵ، سەندەر، دارێکی هیندی گەرمیانییەو بۆنی خۆش‌و بەنرخەو رەنگی سوورە، شمشك

صُنْدوق: سندوق، سنوق، قوتووی ئامراز، شتێکی چوارسووچی سەرقاپدارە لەتەختە یا ئاسن دروست دەکرێ بۆ شت تێخستن، غەرامەفۆن

صُنْدُوق المَلاَبِس: جانتا، باوڵ، سندوقی جل‌و بەرگ

صُنْدُوق التَوفِير: قاسە، سندوقی پارەکۆکردنەوە

صُنْدوق النُقُود: دەخیلە، داخڵەی دوکان‌و ماڵان، سندوقی پارە کۆکردنەوە

صُنْدُوق المَيت: تابووت، دارەمەیت، دارتەرم، داربەست، دارەبەست، دارەباس، دارمووق، دارویەست، شتێکی درێژی لاوانەداری دەسك دارییە مردووی پێ‌هەڵدەگیرێ بۆ گۆڕستان

صُنْدُوق البَرِيد: سندوقی پۆستە، سندوقی نامە

صَنَعَ الشَيء: دروستیکرد، وەبەری هێنا، کردی، پێکی‌هێنا

صَنَعَ إلَيه مَعْرُوفاً: چاکەی پێشکەشکرد، چاك‌و باشی لەگەڵ ئەنجامدا

صَنَعَ بِه صَنِيعاً قَبِيحاً: خراپی پێکرد، خراپی لەگەڵ کرد، کارێکی خراپی پێکرد

صَنَعَ فَرَسَهُ وَنَحْوَه: تیماری‌کرد، چاکی‌کرد، باش‌و خزمەتی کرد، بەدەورو خولیا هات

صَنِعَ ـ صَنَعاً: لێزان‌و شارەزابوو لەکارا، پسپۆڕو کارامەبوو

صَنَّعَ الشَيء: جوانیکرد، رازاندیەوە، ئارایشتی‌دایا

صُنْع: کار، فرمان چاکە، رزق‌و رۆزی، دروستکردن، بەئەنجامی گەیاندن

صُنْعُ اليَد: دەستکرد، ئەوەی بەدەست دروست کرابێت

صَنْع: جانەوەرێکی پچووکە

صِنْع: دروستکراو، جل‌وبەرگ، حەوز، قەلا، بەرگ دروو

صَنْعاء: پایتەختی ولاتی یەمەنە

صَنَعِي: گرۆهو کۆمەڵێك لەپیشەوکارەکەیاندا باش‌و کارامەبن

صَنْعَة: کار، کردار، پیشە، فرمان، پیشەسازی

صَنْعَة (فِي الفَلْسَفَة): لەفەلسەفەدا بریتیە لەرێگەیەکی رێژراوو رێکخراوی تایبەتی کەلەکارێکی دەستی یان بیروهۆشدا پێڕەو دەکرێت

صَنَّفَ الشَيء: پۆلپۆلی کرد، پۆلێنی‌کرد، جیای‌کردەوە، دابەشی‌کرد

صَنَّفَ الكِتَاب (ألَّفَه): داینا، نووسی، دروستی‌کرد، ئامادەی کرد، کۆی‌کردەوە، پێکی‌هێنا، دایڕشت‌و رێکی‌خست

صَنَّفَ الشَجَرُ: گەلاکانی رواو چەندین جۆرو شێوەی لێ پەیدابوو

صَنَّفَ الثَمَر: هەندێکی پێگەیی بەدەر لەهەندێکی‌تر، هەیبوو، پێگەیی‌و وەبەرهات‌و هەیش بوو مابوو پێبگات

صَنْف ـ صِنْف: جۆر، بابەت، چەشن، چین، بەرە، پلە، شێوە، لف

صِنْفَةٌ وَصَنِفَةٌ مِنَ الثَّوب: دامێنی، قەراخی، خواری، خواردی، رووی خوارەوەی، ژێرەوەی

صَنْفَرَةٌ: سمارتە، سمپارتە، سمپارە، قاغەزێکی زبرە وەك برِیەند ئاسن‌و دارو گەلێ شتی‌تری پێ دەکرێنرێ‌و لووس دەکرێ

صَنِقَ (أخرَجَ رَائِحَةً كَرِيهَةً): بۆنی هات، بۆگەنی لێهات، بۆگەنی کرد

صَنِقَ جَسَدُه أو إبْطُهُ: بۆنی لەش‌و بن باخەڵی هات، جەستەو بن باخەڵی بۆنێکی ناخۆشیان لێهات

صَنَق: بۆگەن، بۆنی، ناخۆش، بۆگەنیو، بێگەن، بۆنی پیس، بووگەند، بووپیسی، زنخ، کفکۆ

صَنِمَ العَبْدُ: بەهێزبوو، تواناداربوو، بەگوڕبوو، پتەوبوو، بەوزەبوو

صَنَّمَ الشَّيءَ: لەسەر شێوەی بت‌و پەیکەر دروستی‌کرد

صَنَّمَ فُلَانٌ: بت‌و پەیکەری دروستکرد، پەیکەری تاشی

صَنَم: بت، پەیکەر، ئابیدە، بەشەن، رووخسارو شێوەیەکی داتاشراوە لەچەرخە دێرینەکاندا بۆ پەرستن دادەتاشران‌و لەسەردەمی نوێشدا بۆکەسایەتیە ناودارەکانی دنیاو وڵاتان دادەتاشرێت وەك جۆرێك لەناساندن‌و پێزانین بۆ کارو بەرهەمەکانیان

صَنِمَت الرَّائِحَةُ - صَنَمَاً: بۆگەن بوو، پیس بوو، گەنیوبوو، هەراسان کەربوو

صَنَمَة: مەینەت‌و نەهامەتی، رەگو بۆری تووك‌و پەڕ بەشێوەیەکی گشتی

صِنْو - صُنْو: برا، برای دایك‌و باوکی، کوڕ، مام، هاوشێوەو رەنگ، وەك یەك، لێکچوو، براله

صَنَوْبَر: کاژ، سنەوبەر، درەختێکی تۆپی گەڵا ووردی باڵابەرزی هەمیشە سەوزەو بۆ جوانی‌و سازگارکردنی ئاووهەوا دەنێژرێت

صَنِيع: دروستکراو، شمشێری تیژ، تیروپم، جلوبەرگی پاك‌و پوخت، ئەو ئەسپەی بەباشی پەروەردەکراوە، خواردن، چاکە، پەروەردەکراو

صَنِيعُ اليَدَيْن: کارزان، وەستا، کارامە لەپیشەو کاری خۆیدا

صَنِيعَة: پیاوەتی، چاکە، باشی، یارمەتی، دەستگیرۆیی، چوون بەدەمەوە، هەرچاکەو هێزێك ئەنجام بدرێت دەرهەق بەیەکێك

ص هـ

صَهْ (إسْمُ فِعْلٍ بِمَعْنَى أسْكُتْ): وس، وسبە، بێدەنگبە، بێدەنگ، ورتەت لێوە نەیەت، نتقت لێ نەبیستم

صَهٍ (بِالتَّنوِين): بێدەنگ بە بۆ ماوەیەك، چەن ساتێك وسبە، بۆماوەیەکی دیاریکراو بێدەنگ بە

صُهَارَة: ئەوەی تواوەتەوە، پارچە بەزو چەوریەك

صُهَارِج - صَهَارِيج: ئەستێل، گۆم، گۆماو، حەوز، ئەستێرك، ستێر، پوورکە، رفکە، ساری، گۆلی ئاو، بەنداو

صُهَال: جیلە، حیلاندن، حیلەحیل، کۆڕان، شەهێن، دەنگی وڵاخی بەرزەیە بەجوانووەوە

صَهَّال: ئەسپێك زۆر حیلە حیل بكات، ئەسپی فرە حیلە

صَهَبَ: سەری سوربوو، رەنگی سەری سور یان زەردی تێدا بوو

صَهِبَ اللونُ: رەنگی زەردێك بو كەروو بەسووریی‌و سپێتی دەنواند

صَهْبَاء: ئارەق، مەی، شەراب، ئەوەی سپێتیەكەی سووری تیایە، رۆژی سارد، شێر

صَهَدَ الحر وَجْهَهُ: گەرما بردی، سوتانی، گڕەبردی، رەنگی گۆڕی

صَهْدُ النّار: تین، گەرمی، گڕە، تاو

صَهَرَ: توانیەوە، شلی‌كردەوە، نزیكی كردەوە، خزمایەتی دروستكرد، نزیك بوەوە، بوویە خزمی

صَهَرَ شَعْرَهُ وَجِسْمَهُ: قژوگیانی چەوركرد، هەنوی كرد

صَهَرَ الشّيءِ إلَيهِ: لەخۆی نزیك كردەوە، هێنایە پێش

صَهْر: گەرم، بەتین، تاودار، بەتاو، گەرمی هەرشتێك

صِهْر: زاوا، مێردی خوشك، مێردی كچ، خزمایەتی، لێك نزیكبوونەوە

صَهْرٌ(في الكيمياء): لەكیمیادا بریتیە لەگۆڕینی ماددەو تەن لەدۆخی رەقیەوە بۆ دۆخی شلی

صِهْرَة: خەسوو، دایكی ژن، خەسرە، خووەسوو

صَهْرَجَ صِهْرِيجاً: حەوزێكی دروست كرد، ئەستێلێكی دروستكرد

صَهْرَجَ الغُرْفَةَ: سپیكاریی كرد، گەچكاری‌كرد

صِهْرِيج: ئەستێلْ، گۆم، گۆم ئاو، حەوز، پووركە، رفكە، ساری، هەروەها بەو ئوتومبیلانە دەگوترێت كەنەوت‌و گازو بەنزین‌و ..دەگوێزنەوە، تەنكەر

صَهَلَ الفَرَسُ: حیلانی، ئەسپەكە حیلەحیلی كرد

صَهْل: حیلە، حیلاندن، كۆدان

صَهْوَة: سەرپشتی ئەسپ، شوێنی سوارەی ئەسپ، بەرزی هەرشتێك، سەرچاوەی ئاو لەسەر شاخ

صَهُور ـ صُهُور: توانەوە، شلبوونەوە، گۆڕین لەدۆخی رەقیەوە بۆ دۆخی شلی

صَهِيد: قرچەی گەرما، پلەی بەرزی گەرما

صَهِير ـ مصهور(مُذاب): تواوە، شلبوەوە

صَهِيل: حیلە، حیلاندن، حیلەحیل، شەهین، كۆڕان

ص و

صَوَاب: رەوا، حەق، ماف، راستی، تەواوی، هۆش، هەست‌و نەست، بیر، ژیری، عەقلْ، هۆشیاری، بێداریی، گونجاوو شیاو

صُوَابَةُ القَوم: داناو ریش سپیان، دەم راستیان

صُوَاج: زەوییەك قاچ تێیدا رۆبچێ، نەرمە خاك

صُوَاح: گەچ، بەری خورما كاتێ وشك دەكات‌و دەكەوێتە خوارەوە

صُوَاحُ مِنَ اللبنِ: ئەوشیرەی ئاوی زیاترە

صُوار ـ صِوار: جڵەوە مانگا، گاوگۆلك، بۆنێکی خۆش، کەمێك لەبۆنی میسك
صَوارِد: بای سارد، با ساردەکان
صُوَاع ـ صِوَاعُ: قاپێکە ئاوی پێدەخورێتەوە، جامی ئاو خواردنەوە
صَوَاغٌ: درۆزن ، زمان لووس، ناڕاست، ناپاك
صَوَاف: خوری فرۆش ، بازرگانی خوری و فەروو
صُوَالَة: ئەو کاو گەنمە زبرانەی لەخەرمان دەکرێتە دەرەوە
صُوَام: یەکێك زۆر بەڕۆژوبێت، ڕۆژوەوان
صَوَامٌ مِنَ الأرْض: زەوی وشك و بێ ئاو، وشك و سەختە زەوی
صِوَان ـ صُوَان: ڕێکخەر ، چاککەر، پارێزەر
صَوَان ـ صِوَان ـ صُوَان: کەنتۆر ، کتێبخانە ، دۆلاب، پەڕاوخانە، پارێزەری کتێب و جل و بەرگ
صَوَان ـ صَوَانَة: بەرد ئەستێ ، بەردی سەخت ، جۆرە بەردێکی شینکارە بەلێدانی ئەستێ ئاگر دێنێ
صَوَّبَ السَهْمَ إلَيه: ئاڕاستەی کرد، پێوەینا، تێی گرت
صَوَّبَ رَأْيَهُ: بەگونجاو پەسەندی دانا، شایان و پەسەندبوو لای ، بەدڵی بوو، پێی قایل بوو
صَوَّبَ فُلاَنَاً: پێی گوت پێکات ، لێتدا، مەبەستت پێکا
صَوَّبَ الفَرَسَ: غارغارێنی پێکرد، ڕەوانەی کرد، غاری پێدا
صَوَّبَ الإنَاءَ: لاری کردەوە، قڵپی کردەوە، خواری کرد بۆئەوەی ئاوەکەی نێوی بڕژێ
صَوَّبَ المَاءَ: ڕشتی ، قڵپی کردەوە، ڕۆییکرد
صَوَّبَ رَأسَهُ: سەری دانەواند، سەری بۆ خوار کردەوە
صَوَّبَ الخَطَأَ: ڕاستی کردەوە، ڕێکی کرد
صَوَّبَ الشَيءَ: دانەواندو لاری کردەوە
صَوَّبَ الطَعَامَ أو الحَب: ڕیزی کرد، هەڵیچنی لەسەریەك ، دانەدانەی کرد
صَوْب: لا ، بەر ، بەرەو ، ڕووەو ، ئاڕاستە، لای ، بەخشش ، خەڵات، ڕاستی، واژوی هەڵەیە، بارانی بێ ئافەو بەلا
صُوبَة: خۆراك و دانەوێڵەی هەڵچنراو یان ڕیزکراو، ژوورێکی شووشەیی یە بۆ هەندێك ڕووەك
صَوَّتَ: دەنگیدا ، دەنگی لێبەرزبووەوە، بانگی کرد، دادو فریادی برد بۆی
صَوَّتَ لَهُ: دەنگی پێدا لەهەڵبژاردندا، هەڵی بژارد، پشتگیری خۆی بۆ نواند
صَوَّتَ الطَستَ وَنَحوه: کێشای بە زەویدا تا دەنگی لێبەرزبێتەوە
صَوْت: دەنگ، شەت، بریو، قریشتە، هەرا، زیقە، تەقە، خەبەر، فزرە، کرك، کەلپ، شەماتە، دەن، دەنید، زاڵە، بانگ، قیژە، هەرتەن و پێکهاتەیەك دەنگی لێبێت
صَوْتٌ عَالِ: دەنگێکی بەرز، قیژو هوڕ، قیژە قیژ، هات و هاڵ

صَوْتٌ مَسْمُوعٌ: دەنگی بیستراو، ئەبیسترێ
صَوْتٌ وَاطِيءٌ: دەنگێکی هێواش‌و نزم ، بەئەسپایی، بەهێواشی
صَوْتٌ خَافِتٌ: سرپە سرپ، چرپە چرپ، بەچرپە ، بەسرپە ، پسەپس
صَوْتُ الفَرَسِ: حیلە حیلی ئەسپ ، حیلەی
صَوْتُ الحِمَارِ(نَهِيقَه): زەڕەی گوێدرێژ
صَوْتُ الدِّيكِ: قووقەی کەڵەشێر
صَوْتُ الأَسَدِ(زَئِيرَه): نەڕەی شێر، نەڕە نەڕ
صَوْتُ البُلْبُلِ: خوێندنی، جریوەی ، جریوە جریوەی
صَوْتُ المَاءِ: هاژەی ئاو ، هاژە هاژی
صَوْتُ الرِيحِ: گفەگفی با ، گفەی باو رەشەبا
صَوْتُ الأَنِينِ: دەنگی ناڵەو ئاه هەڵکێشان ، ناڵە ناڵ، چرووسانەوەو ژان کێشان
صَوْتُ القِطَّةِ: میاو میاوی ، میاواندن
صَوْتُ الحَقِّ: دەنگی راستی ، دەنگی راست‌و رەوان، راستبێژیی، راست دویی
صَوْتُ الحُرِيَةِ: دەنگی ئازادی، ڕێبازخوازی ئازادیی
صَوْتُ النَاخِبِ: دەنگی یەکێك لەپرۆسەی هەڵبژاردنا دەنگ بدات
صَوتِي(رَنَّان): دەنگدار، دەنگ ئەداتەوە، بیستەکی
صَوَحَ النَبتُ وَنَحوه: وشك بوو هەتا هەڵوەری‌و لەت لەت بوو
صَوَحَ النَخْلُ وَنَحْوَه: باشەکەی لەخراپەکەی دەرکەوت
صَوَّحَ الحَرُ أَو الرِيحِ الشَيءِ: وشکی‌کرد تا هەڵوەری‌و پارچە پارچە بوو
صَوحَان: وشك ، رەق ، ئەوەی تەڕ نەبێ
صَوَّحَتْهُ الشَمْسِ أَو الرِيحِ: وشکی کرد، ئاوی لێبڕی
صُودِيُوم: خوێ، نمەك ، توخمێکی کانزایی شلی سپی‌و رۆشنەو زۆر بەپێزو چابووکەو زوو لەهەوادا بڵاودەبێتەوە
صَوَرَ الشَيءِ صَوَراً: لاری کردەوە، خواری کرد
صَوَّرَ: وێنەی گرت ، وێنەی کێشا ، نیگاری کێشا
صَوَّرَ الكِتَابَ: بەوێنە رازاندیەوە
صَوَّرَ بِالأَلْوان: وێنەی رەنگاورەنگی دروستکرد
صَوَّرَ بِالجِهَازِ: لەبەری گرتەوە، ئیستنساخی کرد، کۆپی کرد
صُوِرَ لِي: هاتە بیرم ، کەوتە بەرچاوم ، واهات بەبیرو هۆشما
صُور: کەرەنا ، بووق، شەیپور ، کەفووی پێدا دەکرێت
صَوْر: دارخورمای پچووك ، گچکەدارخورما ، رووبار ، گەردن ، مل
صَوَر: لاری ، خواری ، ناڕێکی ، لاربوونەوە
صُورَة: وێنە، تابلۆ ، نیگار، شێوە ، مۆرگ، چۆنیەتی، رەفتار، ڕێباز، دانە، یەك
صُورَةٌ طِبْقَ الأَصْلِ: وێنەیەك وەك خۆی لەخۆی چوو

صُــورَةٌ شَمْسِــيَةٌ: وێنــەی بــەرخۆر، خۆروێنە
صُورَةٌ مُلَوَنَـةٌ أو زَيتِيَـةٌ: وێنـەی رەنگـاو رەنگ، پۆستەر، فرە رەنگ
صُورَةٌ مُتَحَرِكَةٌ: سینەما، وێنەی بزێـوو جووڵە جووڵکەر
صَوْرَةٌ: جارێك، لارییەك، خورانی سـەر، ئالۆش، خروخروی سەر
صُورِيٌ: بەشێوە، سەرزاری، بەدرۆ
صُوص: پیس، ناپاك، گـەندەڵ، بـەد، خـراپ، سپڵە، ناکەسـبەچە، بـەخیل، قەمتـەر، بـەخیل، جووجەڵـە، جوجـك لەکاتی هاتنە دەرەوە لەهێلکەدا
صَوَّعَ الأشْيَاءَ: کێشای، پێوانەی کـرد، هەڵیسەنگاند، کێشانەی کرد
صَـوَّعَ الْموضُـوعَ: ئاسـانیکرد، تـەختو لەباریکرد بۆ رۆیشتن
صَوْعٌ: شوێنی گەمە، یاریکا، گۆرەپانی یاریو گەمە
صُوعٌ ـ صَوعٌ: پێوانـە، کێشـانە، کێش، بەتەرازوو کێشان، ئەندازەگرتنی شـت بەسەنگو تەرازوو
صَوْغٌ ـ صَوْغَةٌ: دووبرا بەیەکـەوە بووبـن یـان بـەدوای یـەکا هـاتبنو هیـچ منداڵێکیتر نەکەوتبێتە نێوانیان
صَوَفَ الكَبْـشُ: خـوری زۆربـوو، تـووكو مووی زۆربوو
صَـوَّفَ النَبَـاتُ: شـتێکی پێـوە دیـاریدا وەك خـوری وابـوو، ئـەوەی دەریکـرد لەخوری دەچوو
صَوَّفَ تَصْوِيفَاً: بـوو بەسـۆفی، رێبـازی سۆفیگەرانی بۆ خۆی هەڵبژارد

صَـوَّفَ فُلانَـاً: بەسـۆفی دانـا، خسـتیە ریزی سۆفیەکانەوە
صُوفٌ: خوری، پەشم، هـری، جـەزوو، پەژم، بلوول، پۆر، تووکی مەڕە
صُوفَانٌ: پوشوو، کشتەکی چەخماخی، فـاری ئەسـتیو بـەرد، پیفـوو پینـی، پینـك، کـارگێکی وشـکی پفەڵـە لـەنێو دارەبـەڕوو دارگوێـز پـەیدا دەبـیو بەئەستیو بەرد دادەگیرسی، شـتێکی نەرمیشە لەکارگو کەمکوڵ پەیدا دەبی ئـەویش بەبـەردە ئەسـتی دادەگیرسـی لـەپێش پـەیدابوونی شقارتە هـەر ئـەو بەکاردەهێنرا
صَوْفَانٌ: خوریدار، بـەخووری، ئـەوەی خوری بێت
صُوفَـةٌ: یـەك پارچـە خـوری، بەشـە خورییەك
صُوفِيَّةٌ (الطَرِيقَةُ الصُوفِيَّةُ): سۆفیێتی، سـۆفیگەر، سـۆفیگەرێتی، رێبـازێکی بەندایەتییـەو لەچـەند رێورەسـمو بیروبـاوەڕێك پێکـهاتووە کەسـۆفیگەر باوەڕی پێی هەیەو لەکۆڕو کۆبوونەوەو خـەڵوەکانیاندا پیـادەی دەکـەنو مەبەسـتیش پاککردنـەوەی روحـە لەخـەوشو گـەردەکانی دنیـاو نزیککردنـەوەی لەپلەوپایەبـەرزەکانی بەندایەتی
صَـوَّلَ البَيـدَرَ: پـاکیکردەوە، مـاڵی، ئەملاولاکەی گسکدا
صَـوَّلَ الشَـيءَ: بـەئاو شـتیەوە، پاکیکردەوە، شۆردیەوە
صَوَّلَ الذَهَب وَغَيرَهُ: شـتیەوە، لـەئاوی هەڵکێشا

صَوْلَة: چوونەسەر، هەڵمەت بۆ بردن ، پەلاماردان، دەستەلات، هێزو توانا، جار، کەڕەت

صُولَة الحنطة: ئەوەی پاکو پوخت کراوە، گەنمی پاککراوو شۆراوە

صَوْلَجَان: گۆچان ، گالۆك، گۆپاڵ، هەچك ، قەلانگ، چەوگان ، هەچی ، چیوە چەم ، تالوول، داردەستی راستی قەف چەماوە

صَوْم: بەرۆژوبوون، پێبوون ، نەخواردن، نەکردن، خۆپاراستن، بریتیە لەخۆگرتنەوە لەخۆراکو خواردن لەبانگی بەیانی‌یەوە بۆ بانگی ئێوارە لەگەڵ بوونی نیەت

صَوْمَعَ الشيءَ: کۆیکردەوە، گردی‌کرد، یەکی‌خست

صَوْمَعَ البِنَاءَ: بیناو ساختمانەکەی بڵندو بەرزکرد، بالآو راکێشراوی کرد

صَوْمَعَة ـ صَوْمَع: چیاو شاخێك یان شوێنێکی بڵندو بەرز قەشەیەك یان خواپەرستێك بۆی بچێت بەمەبەستی خەڵوەتکێشی‌و تەنیایی لەپەرستشدا؛ پاشان ئەم وشەیە درایەپاڵ کەنیسەو دێرەکان

صَوْن ـ صِيَانَة (حِمَايَة ـ حِفْظ): پاراستن ، پارێزگاری، چاودێری‌کردن، پشتگیری‌کردن، پاراستن‌و پارێزگاری کردن لەشتێك

صُويا (فُول صويا): سۆیا ،پاقلەی سۆیا

صي

صَيَاب ـ صُيَّابَة: پاکو پوخت، پاڵفتە، چاکترین‌و باشترینی هەموو شتێك

صُيَّابَةُ القَوم: کۆمەڵیان ، تاقمیان، گرۆهیان، دەستەو بەرەیان ، گەورەیان، خاوەن شکۆیان

صَيَّاح: قیژەکەر، هاوارکەر

صِيَاح ـ صِيح (صُرَاخ): قیژە ، قیژەهوڕ، قیژاندن، هاوارکردن، زریکاندن، زریکو هوڕ، زریکە زریك

صِيَاح الدِّيك: قوقەی کەڵەشێر، خوێندنی

صَيَّاد (صَائِد ـ قَنَّاص): راوکەر، راوچی، نێچیرەوان، نیشان شکێن، نێچیرڤان ، نێچیرەڤان، کەسێکە بزانێت راوبکات

صِيَار: دەنگی ئەو ئامرازەیەکە کەدەکرێتە دووپەنجەو دەدرێت بەیەکا لەشایی‌و ئاهەنگا

صِيَارَة: گەوڕ، تەویلە، هۆڵی مەڕن ، هۆدەی وڵاخی یەك سم ، شورە،پەچە، پەرژین، دیوار

صَيَاصِي: شاخی مانگا ، قەڵاو پەناگە، حەشارگە

صَيَّاصِي: قەلا، پەناگە ، قەلات ، سەنگەر، بیناو خانوویەکی قایمە بەشوێنێکی بەرزەوە، شوێنی یاخی‌و سەخت

صَيَّاغ: زەڕگەران ، ئەوانەی سەرقاڵن بەئیش‌و کاری ئاڵتوون‌و زێڕەوە

صِيَاغَة: زەڕنگەری، دارشتن، زێڕگەریی، دارێژی

صِيَّان ـ صَيَّان ـ صِيَّان: دۆڵاب، کەنتۆر، پەرتوکخانە، مەکتەبە، کتێبخانە، پارێزەری ، جل‌وبەرگ‌و کتێب

صِيَانَــة: پارێزگـــاریی، چـــاودێری، پاراستن
صَيِّب: هەوری بەباران، باران
صِيـت (سُـمْعَة ـ شُـهْرَة): ناوبـانگ، ناسین،ناوبـانگ دەرکردن، بـەناوبانگ، ناسراوی ، ناودار، نامدار
صَيِّـت: دەنگــزل ، دەنــگ گــەورە، قورگدڕاو، بڵند ئاواز
صَيَّـحَ: قیژانـی، هــاواریکرد، هــاواری فریاگوزاری کرد
صَيَّـحَ الشَّـيءَ: شـکاندی، لــەتیکرد، پارچە پارچەی کرد
صِيحَ بِهِم: داچڵەکین، راچڵەکین
صِيحَ فِيهِم: تیاچوون ، لــەناوچوون، فەوتان، نەمان
صَيْحَـة: هــاوارێك ، قیژەیـەك، ســزا، ئەشکەنجە، ئازار، هەڵمـەتو هـێرش بردن لەناکاو
صَيِدَ ـ صَيَداً: گەردن کەچ بوو، ملکـەچ بوو
صِيـدُ ـ صَيَـد: نەخۆشـیەکە تووشـی وشتر دەبێت
صَيد: راو، راوکردن ، راووشکار، دووی نێچیر کـەوتن بـۆ گرتــن یـا کوشـتنی لەوشکانی یا لەئاوێکدا
صَيـدَاء: سـەختە زەوی، بەزەوییــەکی وشكو سەختو بەردەلآن دەگوترێـت ، بەرێکـە شـتی لیّ دروســت دەکــریّ، شارێکە لەلوبنان
صَيدَاح ـ صَيْدَح ـ صَيْدَحِيّ: گۆرانیبێژ، بێژەر، شایەن ، ئاوازخوان
صَيـدَانُ: بەردێکـە مەنجـەڵی لێدروسـت دەکرێت، مس

صَيْدَانَـة: دێـو، درنــج، گیـــاندارێکی ئەفسانەیە، بەدڕەوشتی هەڵەوەڕ
صَيْدَلانِـيّ ـ صَيْدَلِــي: دەرمانـــەوان، دەرمـــانزان، ئـــەزاچی، ئـــەخراچی، دەرمانســـــان، دەرمانچێکــــــەر، دەرمـــانفرۆش، دەرمانگـەر، کەسـێکە دەرمـــان بفرۆشــیّ یـــان بیگرێتـــەوەو دروستی بکات
صَيدَلَة: دەرمانگـەری ، دەرمانسـازی، دەرمانزانی، دەرمان فرۆشی
صَيدَلِيَّـة (مَخْزَن بَيـع العَقَـــاقِير): دەرمانخانـە، ئەجزاخانـە، ئەزاخانــە، کۆگای دەرمان ، ئەوشوێنەی دەرمـانی تیا دەفرۆشرێت
صَيَّرَ: ئەنجامیدا، کردی، پێی هەستا
صِـيْر: درز، درزی دەرگـا، ســاردین، ماســـیە وردە، مـــالوم ، مـــالومی جوولەکە، قەراخی شت ، ئاوێك خەڵکی لەلای لابدەن
صَيِّر: وێنە جوان، روخسار باش ، باش شێوەو رووخسار
صِيَرَة: گەوڕ، تەویلە، پەچـە، پـەرژین، دیوار، شورە
صَـيْرَف ـ صَـيرَفِيّ: پـــارەگۆڕەرەوە، خـــاوەن هەڵسوکـــەوت بـــەماڵو دارایییەوە، دەستبڕ، قۆڵبڕ
صَـيرُورَة(مُنْتَـهَى الأمْـر وَعَاقِبَتُــه): ئـــەنجام، کۆتـــایی، کۆتـــایی هێنـــان، دەرەنجامی کار، سەرئەنجامی کارێك
صَيصَة ـ صِيصِيَة: چنگـــالّ، قـــولاپ ، شاخی مامزو مانگـا، قـەلاّ، حەشـارگە، پەناگـە، ئـــەوەی مـــەردوم خـــۆی تیـــا دەشارێتەوە

صَيّغ: درۆزن، ئەوەی قسەو گوتەکانی خۆی دەڕازێنێتەوە

صِيغَة: وێنە، دیمەن، شێوە، شێوگ، دارشت، رشت، بنەڕەت

صِيغَةُ الكَلاَم أو الكَلِمَة: چۆنیەتی و بارودۆخی وشەو قسە

صِيغَةُ الفِعْل: کاتی فرمان، دەمی فرمان

صِيغَةُ المَصُوغ: خشڵی ژنان، ئاڵتوون و زێڕیان

صِيغَة تَنْفِيذِيَة(فِي قانون المُرَافَعَات): دەستەواژەیەکی دیاریکراوە فەرمانبەری تایبەتمەند لەسەر شێوەی بڕیارەکە دای دەنێت هەتا بەزۆر جێبەجێ بکرێت

صَيّفَ المَكَان: هاوین تێیدا مایەوە

صَيّفَ الشَيء فُلاَنَاً: ماوەی هاوین بەشی کرد

صَيّف ـ صَيّفَة: بارانێك لەهاویندا

صَيّفُ: ئەوەی لەهاویندا دێت

صَيف: هاوین، تاوستان، تاوسان، هاڤین، سێمانگ دوای بەهار

صَيفِيّ: هاوینە، هاوینی، کاڵایەك لەهاویندا لەبەریکرێ، هەرشتێك بەهاوینان بەگەڕ بخرێ، گژوگیاو لەوەڕگایەك لەوەرزی هاوینا بڕوێت

صِيق: تەم و مژ، تەپ و تۆزێك، بەدەم باوە بەرز بێتەوە

صَيقَبَانِيّ: عەتر فرۆش، بۆنفرۆش

صَيقَل ـ صَيَاقِل ـ صَيَاقِلَة: بڕندەو تیژی شمشێر، تیژو بڕەڕی شیر

صِيلَ لَهُ كَذَا: بۆی ئاسان و سانا بوو، بۆی لوا، بۆی هاتە پێش

صِيلَهُم: شمشێر، شیر، تیغێکی درێژو پانە لەناو کالان دەنرێ

صِين: وڵاتی چین

صِينِيّة: سینی، بەرگەشن، مجۆعمە، دەفرێکی پانی لێوداره نان و چێشتی لەسەر دادەنرێ لەکاتی نانخواردندا یاخود بۆ گێڕانی ئاوو چاو... بەکاردەبرێ

صَيهُود: وشکەساڵ، ساڵی بێئاوو باران

صِيوَان ـ صَوَاوِين: چادرێکی گەورە لەقوماش

صَيُوب: تیرێك لەنیشان بدات، پێکێنەر، ئەوەی زۆر لەنیشان دەدات

صَيّوب: لێزمەباران، بارانێك بەخوڕ

صَيُودُ: شارەزا لەراوشکاردا

صَيّود: تیرێك لەنیشانەکەی خۆی بدات

صَلاَة (نوێژکردن)

صَنَوبر

(کاژ ، سنەوبەر)

صَوَارِيخ مُتَعَدِدَة

(مووشەکی

فرە چەشن)

صَرَاخ (تاووس)

صَيصَة - صَيصِية

(شاخی مامز)

صَلَبَ اللحَمَ (گۆشتی برژاند)

صَادَ سَمَكا

(ماسی راوکرد)

صنْدُوق المَلاَبِس

(کەنتۆر)

صنَادِيق البَرِيد

(سندوقەکانی پۆستەو نامە)

صندوق الجَوَاهِر

(سندوقی خشڵ و زێر)

صندوق رُقَع الشَطرَنج

(سندوقی داشەکانی شەترەنج)

صندوق الكُتُب

(کتێبخانە)

صندوق تقليدي

(باوڵ و سندوقێکی فۆلکلۆریی)

صندوق التوفير

(دەخیلە ، سندوقی پارەکۆکردنەوە)

١٥ حرف الضَاد

ض

ض

ض: پانزەیەم پیتی زمانی عەرەبی‌یە

ض أ - ض أ

ضَاءَ الشَيءُ: روونـاكبوەوە، رۆشـن بوەوە ، شەوقی دایەوە

ضَائِع: ون بـوو، ون ، دیـار، نـەماو، بێسـەرو شـوێن، تیـاچوو، وێـڵ، سەرگەردان

ضَائِق: تەنگەبەر، نابەرین ، ناگوشاد، واژوی فراوانی‌یە

ضَائِقَة(سُوءُ المَال أو الفَقْر): نەبوونی ، هەژاریی،نەداریی، بێگوزەرانی، خراپی باری بژێوی‌و گوزەران

ضَاءِلَ شَخْصَهُ: پچووکـی کـردەوە بۆنـەوەی دەرنەکـەوێت، بـەپچووك نواندی لەپێناوی دەرنەکەوتنیدا

ضَائِم: زۆردار، ستەمکار، بەشخۆر

ضَائِن: لـەڕ، لاواز، کز، کـەم گۆشـت ، واژوی قەڵەوی‌و بەخۆوەبیە

ضَابِئة: باری گران، بارێك خاوەنەکەی نەتوانێ لەزەوی بەرزی بکاتەوە

ضَـابِط: ڕێخـەر، پێشـڕەو، وردبـین، بـەهێز، توندو تۆڵ، ئەفسـەر، ئـەنجام لێدەرەوە، وشتری بەهێزو پتەو

ضَابِطَة(عِنْدَ العُلَمَاء): لای زانایـان بریتیـە لـە فـەرمانێکی گشـتی کـەوا دەچەسپێ بەسەر وردە کاریەکانیدا

ضَابِعَ الرَجُل: تەوقـەی کـرد ، دەسـتی خستە نێو دەستی

ضَابَعَهُ مُضَابَعَةً: هەریـەك لـەدوان شمشێریان لەیەك هەڵکێشا

ضَاجَعَ إِمْرَأةً: لەگەڵی پاڵکەوت، لەگەڵی راکشـا، بەیەکـەوە راکشـان لەسـەر جێگەیەك

ضَاجِع: راکشاو، پاڵکەوتوو، تـەختبوو، خـواروی دۆڵو شـیوە کـەلای تێرژانیەتی، نەزان، گێل ، کەودەن

ضَاجِعٌ مِنَ الدَوَاب: ئـەو وشـترانەی بێخێرو فەڕن، بێفەڕ، بێخێرو بێر

ضَاجِعٌ مِنَ النُجُوم: ئـەو ئەسـتێرانەی خەریکە ئاوادەبن، دیار نامێنن وندەبن

ضَاجَعَهُ الهَم: خەمو خەفـەت دایگـرت، خـەم بـوو بـەبار بەسـەریەوە، بـەرگی خەمباری برِا بەسەریا

ضَاحَ الرَجُل: لەچێشتەنگاودا هـات، لەقرچەی گەرمای نیوەڕۆدا هات بۆلای

ضَاحَتَ البِلاَدُ: کەوتەبەر تیشکی خـۆرو روەکەکانی وشـك بـوون، تیشکی خـۆر لێیداو روەکی وشك کرد

ضَاحِك: بەردێکی یەکجار سپی‌یە کەلـە چیاو شاخ بەدەر دەکەوێت

ضَاحِكَة: هـەر ددانێـك دەریکـەوێت لـەکاتی پێکـەنینیا،خرێکـان لـەدوای کەڵبەکانەوە

ضَاحِيَ: دیار، ئاشـکرا، ئـەوەی خـۆری بەردەکەوێت، هەر شتێك لەبەر تیشـکی خۆردابێت

ضَاحِيَةٌ: دیار، ئاشکرا، بەرچاو، لایەکی دیارو ئاشکرا

ضَاحِيَةُ المَدِينَةِ: دەورو بەری شار، دەوروپشتی

ضَادُّهُ: ناسازگاربوو، واژوی بوو، پێچەوانەی وەستا

ضَارَ ـ ضَوَرًا: زۆر برسی بوو، یەکجار پەرێشان بوو بۆ خواردن

ضَارَ الأَمْرُ فُلاَنًا: زیانی پێگەیان، بەزیان بوو بۆی

ضَارَّ إمْرَأَتَهُ: دوو یان سێ ژنی هێنابەسەری ، ژنی بەسەر هێنا

ضَارٌ: ناوێکە لەناوە جوانەکانی پەروەردگار ، پەروەردگار هەروەك چۆن سوود گەیەنەرە هەروەها زیانگەیەنەریشە ، بەزیان زیانگەیەن، دۆڕێنەر

ضَارَبَ لِفُلاَنٍ فِي مَالِهِ: بازرگانی بەماڵەکەیەوە کرد، ئاڵوویڵو سەوداگەریی پێوەکرد بەو مەرجەی پشك و بەشێکی هەبێت لەقازانجا

ضَارَبَ فِي السُّوقِ: لەهەرزانیا کڕیو چاوەڕێبوو هەتا گران ببێت ئەوجا بیفرۆشێ دەگونجێت پتر دابەزێتو ئەوجا زەرەر دێتە ئاراوە

ضَارِبٌ: لێدەر، کوتەر، پیاکێش، داپلۆسەر، لێدراو، خوێنبەر، چەتونە شەو کەوا تاریکایی باڵ بەسەر هەمووشتێکدا دەکێشێت

ضَارِبٌ إِلَى (الحُمْرَةِ ـ الصُفْرَةِ): رووبەسووریی بوو ، مەیلەو سووربوو ، مەیلەو زەردبوو

ضَارَبَا: لەیەکیاندا، یەکتریان داگرتەوە، یەکیان کوتی

ضَارَبَهُ مُضَارَبَةً وَضِرَابًا: هەریەك بەرانبەری خۆی داگرتەوە، رۆچوون لەلێدانی یەکتر

ضَارَسَ الأُمُورَ (جَرَّبَهَا وَعَرَفَهَا): تاقیکردەوە، تێی گەیشت ، تیا قاڵبوو، چەشتی

ضَارَسَهُ: دوژمنایەتیو شەڕی لەگەڵ بەرپاکرد

ضَارَعَ ـ مُضَارَعَةً: لێچوو، وەك یەك، هاوشێوە، لەوچوو، وێنەی ئەو

ضَارِعٌ: کەم تەمەن، تازەپێگەیشتوو ، وردو پچووکی هەرشتێك، کەم توانا

ضَارَعَتِ الشَّمْسُ: روو بەئاوابوون بوو، وەختەبوو ئاوا دەبوو

ضَارَعَتِ القِدْرُ: وەختە بکوڵێ، پێبگات، بێتەبەر

ضَارَّهُ: دژایەتی کرد، سەرپێچیکرد، بەرهەڵستیکرد، بەقسەیەنەکرد، پێچەوانەی جووڵایەوە

ضَارُورٌ: نیازو پێویستی، تەنگیو نارەحەتی، ناچاری، ویست ، تەنگانە

ضَارُورَاءُ: پێویستی، ویستن، خوازتن ، داماوی، نەبوونی، گەدایی

ضَارُورَةٌ: زیان، خراپە، زەرەر، ناباش

ضَارِي: کێوی، دڕ، دڕندە ، بەزیان

ضَارِي مِنَ الجَوَارِحِ وَالكِلاَبِ: ئاژەڵە ماڵیەکان لەدڕندەو سەگ کە رامکراون لەسەر راووشکار

ضَارِيَةٌ: سەگی ئالوودەی راووشکار

ضَاعَ: ونبوو، دیارنەما، تیاچوو، فەوتا، فەوت بوو، لەکیس چوو

ضَاعَ المِسكُ ضَوعَاً: بۆنی میسك بلاّوو پەخش بووەوە
ضَاعَ مِنْهُ: ونیکرد، لەکیسی چوو، دۆڕاندن، تیابردن
ضَاعَفَ ـ مُضَاعَفَةً: دوو ئەوەندی لێکرد،کردی بەدووئەوەندە،دووجایکرد
ضَاغِط: پەستێنەر، گووشەر، زۆرلێکەر، تەنگ پێهەلّچن، فشارگەر، پالّەپەستۆکەر
ضَاغَطَهُ: تەنگی پێهەلّچنی، فشاری خستە سەر، زۆری بۆ هێنا
ضَاغَنَ ـ مُضَاغَنَةً: رقی لێ بوو، کینەو خەشمی لێگرت
ضَاغِن: کینەدار، دلّ پیس، بەدگومان، رقدار، رق ئەستوور، بەقین، ناخ و دەروون گەندەلّ و پیس
ضَاغَنَهُ: رقی لێی بوو، بوغزانی، لەدلّاچارەو رەزای گران بوو لای
ضَاغُوط(كَابُوس): خەوی ناخۆش، مۆتەکە، کامووسك، کامووس، دێوەزمە، گراناوییەکە لەخەوا دێتەسەر جەستەو گیانی مەردوم
ضَافَ(نَزَلَ بِهِ ضَيفَاً): بوو بەمیوانی، میوانداری کرد
ضَافَ إِلَيهِ: سەربەوبوو، مەیلی هەبوو بۆی، حەزی پێکرد، ئالوودەو خوازیاری بوو
ضَافَ عَنْهُ: لایدا، ترازاو دەرچوو لێی، وێلّ بوو
ضَافَ مِنْهُ: ترساو وریابوو لێی، وریایی و بێداریی لێوەرگرت
ضَافَتِ الشَمسُ: رووبەئاوابوون چوو، بەرەو ئاوابوون رۆیی

ضَافَتِ السَهْمُ عَنِ الهَدَفِ: تیرەکە لەمەبەست لایدا، ترازا، نەی پێکا
ضَافَرَهُ عَلَى الأَمرِ: یارمەتیدا لەسەر کارەکەی ، هاوکاری کرد، کۆمەکی پێشکەش کرد، پیشتگیری کرد، پاڕیەوەیدا
ضَافِي: زۆر ، زیاد، لێرژاو، فرە ، لێوان لێو، لەب ڕێژ
ضَاقَ: تەنگ بوو، بێ بوار مایەوە، گوشادو بەرینی هاتەوە یەك
ضَاقَ بِالأَمرِ ـ ضَاقَ بِهِ ذَرْعَاً ـ ضَاقَ صَدْرُهُ بِهِ: بێزاربوو،دلّتەنگ بوو پێی، سینەی هاتەوە یەك لەبێزاریی و نیگەرانیدا
ضَاقَ الرَّجُلُ: ڕژدبوو، چاوچنۆك بوو، بەرچاو تەنگ بوو، بەخیل بوو
ضَاقَ بِهِ السَبِيلُ: گشت رێگەیەکی لێهاتەوەیەك و گیرا، سەری دنیای لێهێنایەوە یەك
ضَالّ: سەرلێشێواو، لەرێی راست لادراو، ون بوو، دەربەدەر، هیچ و پووچ، یەکێك ڕێبازو رێگەیەك ون بکات
ضَالٌ عَنِ الدِّينِ: لەئاین دەرچوو، یاخیبوو، بێباوەڕ ، گومڕا
ضَالَّةٌ: ئەوشتەی وندەبێت و دیار نامێنێت و هەر بەدوویا دەگەڕدرێت
ضَالِعٌ: لار، خوار، چەماوە، خێچ، گێژ، چەوت، ناراست، خواروخێچ، لارولەوێر
ضَالِعٌ فِي كَذَا: کارامە، لێهاتوو، لێزان، تێگەیشتوو، زۆرزان، بەتوانا، رۆچوو
ضَامَ ـ ضَمَاً (ظَلَمَ): ستەمیکرد، زۆریکرد، چەوروستەمی نواند، زەبرو زەنگی خستە روو، مافی بەرانبەری خواردو چەوساندیەوە

ضَامَ حَقَّهُ: مافی خـوارد، حـەقی خـۆی نەدایە، مەغدووریکرد

ضَامِرٌ: کەم گۆشتی لەڕو باریك

ضَامِنٌ: دەسـتەبەر، یاریکـار، زامـن، کـەفیل، وەخۆگرتـوو، بـەڵێندەر، لێپرسراو، بەرپرس

ضَائِى المَرَض وَنَحْوَه: چەشتی، ژانـی نەخۆشی چوو بەدڵیا

ضَانِي: گۆشتی مەڕ، پەز

ضَانِيء - ضَانِئَة: ئـافرەتی منـاڵ زۆر، شفتەژێکار، بەو ژنە دەگوترێت هـەموو ساڵێك منـاڵی ببێـتو شـیری منـاڵی بەرمـەمکانو منـاڵی تـازەبووی یـەك بگرێتەوە

ضَاوِي: ئەوەی شـەو لـەدەرگا دەداتو دێت

ضَاوِيٌ: لـەڕو باریکی ناسـك، یـەکێك سروشتی لاشەی لاواز بەدی هاتبێت

ضَأضَأ: دەنگـی خـەڵکی لەجـەنگا، دەنگو هـەرای خـەڵك لـەکاتی شـەڕو پێکدادان

ضَأضَأ القَومُ: دەنـگو هـەرایان بەرپاکرد، بانگی یەکیانکرد

ضَؤُلَ - تَضَاءَلَ (ضَمُرَ): پووکایـەوە، گرژبـوو، هاتەوەیـەك، لاوازبـوو، کـەم بووەوە

ضَؤُولَة (ضعف): لاوازی، لەڕی، کەمی، پچووکی

ضَأن - ضَان (غنم): مەڕ، پەز، میهی، مەهـ، گیـاندارێکی مێینـەی خوریـداری دووگداری ماڵیە کەپێی نابێتە سـاڵی چوارەم

ضَأنِيٌّ: گۆشتی مەڕ، گۆشتەمەڕ

شُئْنِيّ: مەشکەیەکی گەورە

ضَئِيـل: لاواز، لـەڕ، وردو بـاریك، کەمتین، تەشك زراف، جیبقال، راژیـی، بێتینـی، لەغـەر، چـەکاڵ، پـووت، چوورچی بێ تین

ضَئِيلَة: مـارێکی بـاریك، زمانـە پچکۆلەیە

ض ب

ضَبَّ - ضَبًّا: خامۆش بوو، بێدەنگ بوو، سرەوی بوو

ضَبَّ الشَيءَ: نووساپێوەی، پێوەی لکا

ضَبَّ عَلَيهِ: بـەتوندی گرتـی، تونـد دەستی پێوەگرت، لەنێوچنگی دانا

ضَبَّ المَاءُ وَنَحْوَهُ: بەکـەمی ڕۆیی، کـەم کەم لەبەری ڕۆیشت

ضَبَّ بِكَذَا أو عَلَيهِ: سووربوو لەسـەری، جەختی لەسـەرکردو داوای کـرد، رقو کیناوی بوو

ضَبَّ عَلَى مَا فِي نَفْسِهِ: شـاردیەوە، پەنـهانیکرد، دەری نەخسـت، بێدەنگبوو، لەدڵی خۆیا شاردیەوە

ضَبَّ البَابُ (أقْفَلَ): دایخست، پێوەیدا، جووتیکرد

ضَبَّ الدَمُ: خوێنی لەبەر ڕۆیی، خوێنـی بەربوو، لێی ڕۆیی

ضَبّ: مارمێلکە، قـۆڕی، سەرمازەڵـە، دایکە مارانە، مارمەزووبکە، مـارمێلۆ گـەورە دانکـە مارانـە، بـزن مـژە، کـێرنگرك، قومقومـە، لـەدەعبا مارخۆرەکانە

ضَبَاب ـ ضَبَابَة: تەم ، تـەمو مژ، مژ، تەپو لوول، هەڵمی ئـاو بوغـی تـەڕایی زەوی کەلەزەویو دۆڵو نەواڵو چیایان جویێ نەبوویێتەوە بـەڵام کەبـەرزبوەوە دەبێتە هەور

ضَبَابُ الجَبَل: تەمو تومان ، دومان

ضُبَّارُ: دارێکە دارەکەی چاکە لـەدار بەڕوو دەچێت

ضُبَارَة ـ ضِبَارَة: بەندە کاغـەز، یـان هەردەستەو بەندێك ، دەستەو کۆمـەڵی خەڵك

ضَبَّـارَة: کۆبوونـەوەی خـەڵكیو پشتگیریان

ضُبَّارِم: دارێژراو، تۆکمەو پتەو

ضِبَاع: دەست بەرزکردنـەوە بـەدوعا، لاقەلاقو دەست بڵندکردنەوە

ضَبَان: ناوکەف ، پارچە پێستێك یان قوماشێك لەنێو پێڵاو دەنرێ

ضُبَّ المَكَان: ناوچەیـەکی فـرە مارمێلکەبوو، مارمێلکەی زۆر بوو

ضَبَّبَ عَلَى الشَّيء: دەستی بەسەراگرت، خستیە ژێرچنگی خۆیەوە

ضَبَّبَ عَلَى الضَّب: خوراندی، هێنایو بردی، تەنگی پێهەڵچنی

ضَبَّبَ البَابَ وَنَحْوَهُ: هـەندێکی کـرد بەنێو یەکا ، تێروچاکیکرد

ضَبَّبَ الشَّيء: بـەتوندی دەسـتی پێوەگرتو هەتا لەدەستی دەرنەچێت

ضَبَّبَ مِنَ المَكَان: ئـەو شـوێنەی مارمێلکەی زۆر بێت

ضَبَّة: مێینـەی مارمێلکـە، شـتێکە لەئاسـن یـان ماددەیـەکی زەرد رووکەشی قاپو قاچاغی پێدەکرێ

ضَبَّةُ البَاب: کلۆم ، کێلـۆن، ئاسنێکی زمانەدارە لەدەرگای سندووق دەدرێو بەکلیل دادەخرێ

ضَبَحَ ـ ضَبْحاً: خۆیدا بـەزەویدا بـەهۆی لێدان یان ماندوبوونەوە

ضَبَحَ الأَرْنَبُ وَالثَّعْلَبُ وَالقَوس: دەنگی لێهات ، دەنگی لێبەرز بوەوە

ضَبَحَ النَّارُ العُودَ: رەنگـی گـۆڕیو نەیسووتاند بەتەواوی

ضَبَحَ النَّارُ أو الشَّمْسُ الشَّيء: رەنگی گۆڕی روویەڕەش

ضُبْحُ: خۆڵـەمێش، سـوتوو، بـۆوڵ، خەڵـەکوول، رتـام ، سـۆتەکی دار، خۆڵەکەوە

ضَبَحَتِ الخَيلُ فِي عَدْوِهَا: هەناسـە برکە، ئەسپەکە لـەغارغارێنا دەنگێکی لێوەهات بەدەر لەحیلە حیل

ضَبَرَ: کۆیکـردەوە، گـردی کـرد، دەستەی کرد

ضَبَرَ الكُتُب: خسـتیە دۆسـیەوە، لەدۆسیەیەکدا کۆو دەستەی کرد

ضَبَرَ الحِجَارَة: ڕێکیخسـت، دایـە پاڵ یەك، لەڕیزی یەك داینا

ضَبْرُ: ئامێرێك بوو لەداردروست دەکراو لەچەرخـەکانی پێشـودا لەجـەنگا بـەکاردەبراو جـەنگاوەر لـەژێریا خـۆی دەشـاردەوە هـەتا نزیـك بەقـەلاو حەشارگەکان دەبوونەوەو لەدەبابـەی چەرخی نوێ دەچێت

ضُبْرُ: دارگوێـزی دەشتو ناوچـە کـەم ئاوەکان

ضِبْرُ: بن باخەڵ، بن باڵ، ژێر باخەڵ

ضَبَزُ: گورگی زۆر دڕندەو فێڵباز
ضَبُزَ: بەخت ، بەش ، پشك
ضَبِسَ الرَّجُلُ: بەدڕەوشـــت بــوو ، خراپبوو ، ناڵەبار بوو
ضَبِسُ: رژد ، بەرچاوتەنگ، بەخیل
ضِبْسُ: کەم عەقڵی جەستە لاواز
ضَبَطَ: گرتی، لەنێوچنگی دانا، دەستی بەسەراگرت ، توند پاراستی
ضَبَطَ العَمَلَ ضَبْطاً: کارامە بوو تیـایدا، شارەزابوو، لێزان بوو، بـاش‌و کارامـەی کردن
ضَبَـطَ الكِتَـابَ: راسـتی کـردەوە، رێکیخست، رێك‌وپێکی‌کرد، سازی‌کرد، هەڵەو ناتەواوییەکانی راستکردەوە
ضَبَـطَ الشَّـيءَ: گلیدایـەوە، دەسـتی بەسـەراگرت، پاراسـتی، پارێزگـاری لێکرد
ضَبِطَ۔ ضَبَطَاً: بەدەستی چـەپ وەك راستی کاری کرد
ضَبْـط: رێکخسـتن، چـاککردن، باشـکردن، دەسـتپیاهێنان، لابردنـی ناتەواویـەکان، پڕکردنـەوەی کـەم‌و کوڕیـەکان، توندوتۆڵـی، چـاکێتی، دابینکردن
ضَبْـطُ النَّفْـسِ: خۆدابـین کـردن، خۆگرتن، جڵەوی نەفس گرتن
ضَبْطُ الشَّهْوَةِ: دەست بەسـەر حـەزو ئـارەزوودا گرتـن ، ئـارەزوو مرانـن، ئارەزوو دابینکردن
ضَبْـطُ حِجْـزٍ أو مُصَـادَرَةٍ: دەستبەسـەراگرتن ، داگـیرکردن ، دەستەڵات بەسەرا کێشان

ضَبَعَ (مَدَّ يَدَهُ): دەسـتی هـەڵبڕی، درێژی کرد، قۆڵی بەرزکردەوە
ضَبَعَ البَعِيرُ: لەرۆیشتنا بەپەلـەو خێرا رۆیی
ضَبَعَ الرَّجُلَ: ستەمیکرد، زۆرداری کرد، ستەم‌و زۆری‌کرد
ضَبَـعَ عَلَـى فُـلاَنٍ: دەسـت‌و قۆڵـی بەرزکردەوەو دوعای لێکرد
ضَبَعَ الخَيلُ أو الإبِـلُ: هـەنگاوەکانی درێژو بـەرین کـرد لەرۆیشـتنا ، بەپەلـە رۆیی، غارغارێنی‌کرد
ضَبِعَ فُلاَنٌ: ترسـنۆك بـوو، تۆقـی بـوو، روحی سپارد بوو
ضَبْعُ: قۆڵ، بن قۆڵ، بن باخەڵ
ضَبُعُ: کەمتیار، گیـاندارێکی کێوییـەو یاڵ‌و سمی لەهی کـەر دەچـێ ، وشـکە ساڵ، ساڵێکی قات‌و قڕی
ضِبْعَان : کەمتیاری نێرە
ضَبَنَ المَكَـانُ: تەسك بـوو، تـەنگ بـوو، نابەرین بوو
ضَبَنَ عَنْهُ الهَدِيَةَ: گرتی، نەیدایە
ضِبْـنُ: ئـامێز ، بـاوەش ، مابـەینی قەبرغەو بن باخـەڵ ، نێوانـی کەلەکـەو بن باڵ ، لا ، تەنیشت
ضَبَنُ: کـەمی ، ناتـەواوی‌و ناسـاغی ، جەستە بەباریی
ضُبْنَةٌ مِـنَ الرِّجَـالِ: دەسـت‌و پێوەنـد، گرۆهو تاقم ، پیاوو بەردەستانی
ضَبِينَـةُ: پـەنا ، ئـامێز ، کـۆش ، پارێزگاری ، چاودێری
ضُبِينَـةُ: دۆشـاوێکە دەخرێتــە قاپێکەوەو دەرخواردی منداڵ دەدرێ

ض ج

ضَجَّ: قيژانی، هـاواریکرد، نـەڕاندی، دەنگی داواو فریاگوزاری لێبەرزبوەوە

ضَجَّاج: قاوقیژکەر، یـەکێك زۆر هـاوارو قیژەی لێبەرزببێتەوە

ضَجَّة: قـاووقیژ، دەنگە دەنـگ، قیـژو هوڕ، هاوار کردن، ژاوەژاو، هالّو هاوار

ضَجِرَ: بـێزاربوو، ئـارامی لەبـەربڕا ، تاقەتی چوو،جاڕست بوو، هەراسانبوو، پەستو وەڕس بوو

ضَجِرَ المَكَـانُ: تەسـك بـوو، گوشـادو فراوان نەبوو، تەنگەبەر بوو

ضَجِرٌ(تَبَرُم): بێزاربوون، جاڕس بوون، تاقەت چوون

ضَجِرٌ(مُتَضَـايِق): بـێزار، هەراسـان، بێئـارام ، بێتاقـەت، جـاڕس بـوو، دڵتـەنگو بـێزار بـەداهاتنی رووداوو کارەساتێ، بێقەرار ، مەلوول

ضَجْـرٌ: شـوێنێکی تەسـكو نابـەرین، جێگەی تەنگەبەر

ضَجْر: سەرزەنشت ، سەرکۆنە، تـەریق کردنەوە

ضُجْرَة: بـێزاریی، بێتاقـەتی، قارسـی، مـەلوولی، نیگـەرانی، رووتێکردنـی نائارامی باری دەروون

ضَجَعَ - ضَجَعاً وَضُجُوعاً: لەسەرتەنیشت کەوت، پاڵکەوت، راکشا، تەخت بوو

ضَجَعَ إِلَيهِ: رووبـەوبوو، لاربـوو، کـەوت بەولایەدا

ضَجَعَ الشَّمسُ أو النَّجم: رووبـەئاوابوون چوو، وەختەبوو ئاوا دەبوو

ضَجَـعَ فِـي الأَمْـرِ: کەمتەرخـەمیکردو پێی هەڵنەسا، دوایخستو جێبەجێی نەکرد

ضِجْـعٌ: ئـارەزوو، حـەز، ئـالوودەیی، سەریە...

ضُجْعَـةٌ: سسـتی لـەراو بۆچوونـدا، لاوازیو کزی بۆچوونو رادەربڕین

ضِجْعَة: تەمبەڵی، تەوەزەلی، چۆنیـەتی راکشانو پاڵکەوتن ، شێوازی راکشـان، سستیو لەش گرانی

ضُجْعِيٌ - ضِجْعِيٌ - ضُجْعِيَة - ضِجْعِيَّـة: فرە تەمبەڵو چـاو لەخـەو، یـەکێك زۆر خەواڵوو تەمبەڵ بێت

ضَجُور: یەکێك زۆر بێزارو جاڕس بێـت، تەواو نیگەرانو بێزار

ضَجُوع: راکزو لاواز، ئـەوەی بۆچـوونو رای کـزو لاوازە، گێـل، کـەودەن، دوڵچـەی دەم والآ، هـەوری قـورس بەهۆی زۆری ئاوەوە کەهەڵی گرتووە

ضَجِيج: ژاوەژاو، دەنگە دەنـگ، هـەراو هوریـا ، قیـژە قیـژ ، ناڵـەو هـەرا، دادوفریاد

ضَجِيع: پاڵکەوتوو، راکشاو، تـەختبوو، یەکێك پاڵکەوتبێت

ض ح

ضَحُّ الشَّمس: تیشکی خۆر ، رووناکی ، شەوقی،ئەوەی تیشکی خۆری لێدەدات

ضَحَـا - ضَحـيَ(ظَـهَرَ - إِنْكَشَـفَ): دەرکـەوت ، روون بـوەوە، کەوتـە ڕوو، دیاریدا

ضَحَـا الشَّـمسُ (طَلَعَـت): شـەبەقیدا، خۆرهەلآت، بەدەرکەوت، روون بوەوە

ضَحَا الشَّيءِ: تیشكی خۆر لێیدا ، خۆری بەركەوت
ضَحَا الطَّرِيقُ: بەدەركەوت، ئاشكرابوو، دیاریدا
ضَحَا ظِلُّ فُلَانٍ: مرد، دوایی هات ، كۆچی دوایی كرد
ضَحَّى بِالشَّاةِ وَنَحْوَهَا: كردی بەقوربانی، سەری بڕی، قۆچی كرد ، لەرۆژانی جەژنی قوربانا سەری بڕی
ضَحَّى عَنِ الأَمْرِ(بَيَّنَهُ وَأَظْهَرَهُ): ئاشكرای كرد، دەریخست، دەری بڕی، ڕوونی كردەوە
ضَحَّى بِنَفْسِهِ(تَفَدَّى): نەفسی خۆی بەخشی، خۆی بەخت كرد، خۆی دانا ، لەخۆ بورد
ضَحَّى بِمَالِهِ(بَذَلَهُ): ماڵو دارایی خۆی بەخشی، بەخشی بێبەرامبەر، ماڵو سامانی دانا لەوپێناوەدا
ضَحَّى الغَنَم: لەچێشتەنگاوا لەوەڕاندی
ضَحَّى الأَضْحَاةَ: سەری بڕی ، خوێنی ڕشت
ضَحَّى عَنِ الشَّيءِ: نەرمو نیان بوو ، پەلەی نەكرد
ضُحَى ـ ضَحَاء: چێشتەنگاو ، پێش نیوەڕۆ ، چێشتان ، چاشت ، چاشتەنگاو، تاشت، چێشتانگاو، كاتی قاوەڵتی ، بەیان ، بەرەبەیان
ضَحَّاك: دەم بەپێكەنین ، قۆشمە ، گاڵتەچی ، دەمپڕ بەخدە ، میانو ناوەڕاستی ڕێ، ڕاوبۆچوونی ڕۆشنو ئاشكرا

ضَحْضَاح(ضَلِيلُ الغَوْر): تەنكاو، ئاوێكی تەنكو كەم یاخود ئاوێك بنی دیارو نزیك بێت
ضَحْضَحَ السَّرَابُ(تَرَقْرَقَ): رەویەوە، تەنكبوو، ناسك بوو
ضَحْضَحَ الأَمْرُ: دەركەوت ، ڕوون بوەوە، ئاشكرابوو
ضَحْضَح: تەنكاو، ئاوێكی كەمو تەنك
ضَحِكَ: پێكەنی، خەنیەوە، بزەگرتی
ضَحِكَ مِنْهُ وَعَلَيْهِ: پێی پێكەنی، لاقرتی پێكرد، گاڵتەی پێكرد
ضَحِكَ السَّحَابُ: ڕۆشن بوەوە، ڕووناك بوەوە ، درەوشایەوە
ضَحِكَ الطَّرِيقُ: ڕێ ڕۆشن بوەوە، ئاشكرابوو، دیاریدا ، دەركەوت
ضَحِكَتِ الأَرْضُ مِنَ النَّبَاتِ: دەریهێنا، دەریكرد
ضَحِكَ الشَّيبُ بِرَأسِهِ: دەركەوت ، دیاریدا ، سەری هەڵدا
ضَحِكَ طَلْعُ النَّخْلِ: قلیشی بردو دەرهات
ضَحِكَ عَلَيهِ: دەستی بڕی، فریویدا، هەڵی خەڵەتان
ضَحِكَ مَعَهُ: گاڵتەی لەگەڵكرد، لەگەڵی پێكەنی
ضَحِكَ فِي عِبِّهِ: لەژێرەوە پێكەنی، لەدڵی خۆیا بزەو پێكەنین گرتی
ضَحْك: پێكەنین ، خەندە، بزە ، زەردە خەنە
ضَحَّكَ: هێنایە پێكەنین ،خستیە پێكەنین، وای لێكرد پێ بكەنێ

ضَحَك: ددانی سپی ، گول، کەف، بەفر،ئاوەڕاستو میانی ڕێ، سەرسوڕمان، هەنگوین یاخود شانەکەی شکۆفە

ضُحَكَةٌ: گاڵتەچی، قەشمەر، تیزەجاڕ، جەفەنگچی، وازی خواس، ئەوەی خەڵکی پێی پێدەکەنێت

ضُحْكَةٌ ـ ضُحُكَةٌ ـ ضُحَاك ـ ضَحُوك ـ مِضْحَاك: دەم بەپێکەنینو خەندە، یەکێك یەکجار پێ بکەنێت

ضَحْكَة ـ ضَحْكَة: پێکەنین، کەنین، خەنین، پەیخەندین، گرژینەوە

ضَحْكَةٌ صَفْرَاوِيَة: لاقرتی ، پێکەنینێك گاڵتەو لاقرتی پێوەدیار بێت

ضَحْكَةٌ مَكْتُومَة: زەردەخەنە، نەرمە پێکەنین، زەردەکەنی، لێوخەند، دەفکەنی،بزە،پێکەنینی بێدەنگ، دزەخەنە، لچخەنە، لەدڵاپێکەنین

ضَحَلَ الْمَاءُ: کەم بوەوە، نیشتەوە، تەنك بوو

ضَحَلَ الْغَدِيرُ: ئاوی ئەستێركو جۆگەلەکە کەمیکرد

ضَحَل: تەنکاو، تەنك، ئاوێ کەقووڵ نەبێ

ضَحْو ـ ضَحْوَة: کاتی چێشتەنگاو، بەیان

ضَحُوك: یەکێك یەکجار پێبکەنێت، هەمیشە دەم بەپێکەنین ، ڕێگەیەکی بەرینو ڕۆشن

ضَحِيَ ضَحَاً وَضَحَاءً: تیشکی خۆر لێیدا، کەوتەبەر تیشکی خۆر ، دەرکەوت، ئاشکرابوو

ضَحِيَ اللَّيلَةُ: سایەقەی سامالّ بوو، هیچ گەواڵە هەورێك بەئاسمانەوە نەبوو

ضَحْيَاء: جۆرە ئەسپێکە

ضَحْيَان: ئەوەی لەچێشتەنگاودا خواردن دەخوات

ضَحِيَة ـ أضْحِيَة(ذَبِيحَة): قوربانی، قۆچکردن، مەڕو بزن یا حوشترو گایە کەلەچوار ڕۆژەی جەژنی قوربانا سەردەبڕێ بەناوی قۆچەوە

ض خ

ضَخَّ الْمَاءَ ـ ضَخَّاً: ڕژانی، ڕۆییکرد، پرژانی، قلْپی کردەوە

ضَخَّ الْعَيْنُ: فرمێسکی ڕشت ، ئەشکی پیاهاتە خوارەوە

ضَخَّ الْمَاءُ: لەبەری ڕۆییو لێیی ڕژا

ضُخَام: مەزنو توندی هەر شتێك

ضُخَامٌ مِنَ الطَّرِيقِ: ڕێگەوبانی گوشادو بەرین، ڕێگای فراوان

ضُخَامٌ مِنَ الْمَاءِ: قووڵ ، قورسو گران

ضَخَامَةُ الْجِسْمِ: گەورەیی ، قەبەیی، کەتەیی، زەبەلاحی، تێکسمڕاویی

ضَخُمَ(كَبُرَ): گەورەبوو، زلبوو، ئاوسا، قەڵەوبوو، بالأبوو

ضَخَّمَ: گەورەو زلی کرد، فووی تێکردو ئاوساندی

ضَخْم(كَبِيرُ الْجُرم): گەورە، کەتە، زل، ئاوساو ، قەبە، تەڕلان، زەبەلاح، زۆپ، قەڵەو، تێکسمڕاو

ض د

ضَدَّ(غَلَبَ): زاڵبوو، سەرکەوت، بالأبوو بەسەریا

ضِدّ: دژ ، دژکار، ناحەز، دوژمن، دژوار، نەیار ، پێچەوانەو دژوار

ضِدُّ كَذَا: پێچەوانەی ، واژوی ، بەرەکانی

ضَدَّهُ فِـي الخُصُومَـةَ: زاڵبـوو بەسـەریا، سەرکەوتنی بەسەراهێنا

ضَـدَّهُ عَنْـهُ: دووری خسـتەوە لێـی، پەراگەندەی کرد، بەهێمنی ڕێگری‌کرد، هێمن هێمن نەیهێشت پێی بگات

ضَدِيَ۔ ضَـدَّى: تورەبـوون بـەرچاوی تـاریك کـرد،تورەبـوون زاڵبـوو بەسەریابوو، تەواو تورەبوو

ض ر

ضَـرَّ فُلاَنـاً وَبِفُلاَن: زیـانی پێگـەیان، زەرۆرمەندبوو بۆی

ضَـرَّ إِلَـى كَـذَا: پـەنای بردەبـەر، ناچاری‌بوو

ضُرَّ بَصَرُهُ: کوێربوو، نابینابوو، بینـایی لەدەستدا

ضَرُّ۔ ضُرّ۔ ضَرَر: زیـان، وەی، وەزەن، زەرەر، دۆڕانـدن، لـەدەس چـوون ، زیـۆن، تێشـکان، دانـان، دۆڕانـدن، نهووم، لەکیس چوون، چزە، کەتن

ضَرّ۔ ضُرّ (تَعَدُّد الزَّوْجَـات): فرەژنـی، لەژنێك زیاتر

ضَرِيَ الكَلْـبُ بِـالصَيْد: فـێری راوبـوو ، رام بوو لەسەری

ضَرَى: توندوتیـژی جـەنگ ، گەرمـەی، تاوسەندنی، جەنگەی جەنگ

ضَـرَا الخَـرق أو الجُـرح: خوێنـی بەشێوەیەك بەربوو هەر نەگیرسایەوە

ضَرَا الإنَـاءُ وَنَحـوه: ئـەو شـلەمەنیەی تێدابوو بەلێشاو ڕۆیی‌و هەر ڕانەما

ضَـرَّاء: تیـاچوونی مـاڵ‌و روح ، خۆشـاردنەوە، خۆپـەنادان، چوونـە پـەناوە، پـەناگیری، گۆشـەگیربوون، زەوییەکـە تـەخت‌و داری تێدابێـت‌و درندەکـان خۆیـانی تیـا دەشـارنەوە، سـەختی ، نـەبوونی، هـەژاریی‌و بەدبەختی

ضَـرَّاب: لێـدەر، کوتـەر، پیـاکێش، داگرەوە ، فرە کوتەرو لێدەر

ضَـرَارَة: کوێـری،نابینـایی،چـاو لەدەستدان، تیاچوونی ماڵ‌و روح

ضُرَّاط: ترکەن ، ترن، یـەکێك زۆر بـای لێببێتەوە

ضَرَاعَة (إبتِهَال۔ تَضَرُّع): پاڕانـەوە، لالآنـەوە، نـزا، تکـا، ئاوڕدانـەوە، نەورانەوە، لاڤاکردن

ضِرَامَـة (شَـجَرُ البُطْـم): دراقـەزوان، دارەبەن، دارەوەنـی، بـەن، بەنشـتۆن، بەنگ، درەختێکی بۆنخۆشەو قـەزوان‌و بنێشتە تاڵیش دەردەدا

ضَـرَاوَة: دڕندەیـەتی، دڕیـی، بـەزیانی، زیانمەندی

ضَـرَاوَةُ الحَـرْب (شِـدَّتُهَا): گەرمـەی جـەنگ، وەختـی تاوسـەندنی جـەنگ‌و شەڕ

ضَـرَبَ: لێـی‌دا، پیاکێشـا، تێـی سـرەوان، کوتـای، دایگرتـەوە، جەزرەبەی گەیان

ضَـرَبَ الشَّـيءَ: جـوولا، بزوا، بـزووت، جووڵەی هات، بڤا، لپا، جڤا، ڤـەخووم، جموجووڵی‌کرد

ضَرَبَ العِرْقُ وَالقَلْبُ: لێی‌دا، پرتەی هات، ترپەی هات، ترپەترپی‌کرد
ضَرَبَ الجُرحُ أو الضِّرسُ: ژانی‌کرد، ئێش‌و ئازارەکەی پەرەی سەند، ئێش‌و ئازاری زۆر بوو
ضَرَبَ العَقْرَبُ: پێوەیدا، گەزتی، ژاری کردە نێو جەستەی، چزەی لێهەستان
ضَرَبَ اللیلُ: درێژبووەوە، خایاندی
ضَرَبَ الزَّمَانُ: بەسەرچوو، رۆیی، گوزەرا، پشتی هەلکرد، تێپەڕی، گوزارشتی کرد
ضَرَبَ الطیرُ: چوو بۆ رزق‌و رۆزیی پەیداکردن، بەدوای خۆرەی رۆژا وێڵبوو
ضَرَبَ الخَیمَةَ: دەواری هەڵدا، چادرەکەی هەڵدا، دای کوتی
ضَرَبَ العَنْکَبُوتُ نَسِیجَهَا: بەستی، رای‌هێلا، چنی، جاڵجاڵۆکەکە تەتافەکەی رامێشت
ضَرَبَ الأجَلَ: دیاریکرد، کات‌و وادەی دەستنیشانکرد
ضَرَبَ المَثَلَ: قسەی نەستەقی گوت، گوتی‌و روونی‌کردەوە، وتی‌و تیشکی خستەسەر، پەندی هێنایەوە
ضَرَبَ الدِّرْهَمَ: لێیداو چاپی کرد، سکەی لێدا
ضَرَبَ الخَاتَمَ: دایرشت، لەقاڵبیدا، دروستی‌کرد
ضَرَبَ الصَلاَةَ(أَقَامَهَا): نوێژی‌کرد، نوێژی دابەست، ئەنجامیدا، بەجیّی گەیاند
ضَرَبَ الشَّیءَ بِالشَّیءِ: تێکەڵی‌کرد، دای بەسەریەکا

ضَرَبَ الحَاسِبُ کَذَا فِي کَذَا: ژمێریارەکە دووبارەی کردەوە
ضَرَبَ الجِزْیَةَ عَلَیهِم: سەرانەی دانا لەسەریان، باجی خستەسەریان
ضَرَبَ عَلَیهِم الذِّلَّةَ: ملکەچی‌کردن، سەرشۆڕی‌کردن، رسواو کەساسی‌کرد، زەبوونی کرد
ضَرَبَ لَهُ سَهْمَاً مِنْ مَالِهِ: پشکێکی لەماڵەکەی بۆ بڕیەوە
ضَرَبَ عَلَی یَدِهِ: گرتی، نەیدایە، لێی گرتەوە
ضَرَبَ القَاضِيُ عَلَی یَدِهِ: دادوەرەکە یاساغ‌و قەدەغەی‌کرد لەهەڵس‌وکەوت بەماڵ‌و داراییەوە، دەستی بەست‌و نەیهێشت ئازادبێت لەمامەڵە بەماڵ‌و پارەوپوولیەوە
ضَرَبَ بِنَفْسِهِ الأرْضَ: مایەوە، گەشتی‌کرد، تیامایەوەو جێگیربوو، رۆیی‌وسەفەریکرد(لەوشە دژەیەکانە)
ضَرَبَ فِي المَاءِ: مەلەی کرد، چوە نێو ئاوەوە
ضَرَبَ بَینَهُم: نێوانی تێکدان، شێواندنی، کێشانی بەیەکا، کردنی بەگژی یەکا، دانی بەشەڕ
ضَرَبَ فُلاَنَاً عَنْ فُلاَنٍ: رێگری لێکرد، یاساغ‌و رێگەی نەدا
ضَرَبَ عَنْ فُلاَنٍ کَذَا: نەیدایە، لێی گرتەوە، یاساغ‌و قەدەغەی کرد لێی
ضَرَبَ بِیَدِهِ: ئاماژەی کرد، دیاری‌کرد، دەستنیشانی‌کرد
ضَرَبَ الدَّهْرُ بَیْنَنَا: جیای‌کردینەوە، لەیەکی دابڕین، بەدووری کردین لەیەك، لێك دابڕین

ضَرَبَ عَلَى أُذُنِه: ڕێگەی نەدا گوێ بگرێ، بیستنی لێ قەدەغەکرد، نەیهێشت ببیستێو گوێی لێ بێت

ضَرَبَ عَلَى المَكْتُوب: مۆریکرد، ئیمزایکرد، نیشانەی لێدا

ضَرَبَ فِي البُوق: فوی کرد بەکەڕەنادا

ضَرَبَ إِلَيه (مَالَ): دڵی بۆی لێیدا، ویستی لێی نزیك ببێتەوە، حەزی پێکرد

ضَرَبَ فِي الأَرْضِ ضَرْبَاً وَضَرَبَانَاً: چووە دەرەوە بۆ بازرگانی یان تێکۆشان

ضَرَبَ أَخْمَاسَاً بِالأَسْدَاس: کەوتە پیلانو فروفێڵ، کەوتە ساختەو فروفێڵ، سەری سوڕما، کەوتە بیرکردنەوە

ضَرَبَ عَنْهُ صَفْحَاً (تَغَاضَى عَنْه): بەخشی، لێیبورد، چاوی لێ پۆشی

ضَرَبَ بِآفَة: دەردی تێکەوت، بەلاو ئافە لێدا، تووش بوو

ضَرَبَ تَلْغِرَافَاً (أَبْرَق): بروسکەی لێدا، بروسکەی نارد

ضَرَبَ تَلفُونَاً (تَكَلَّمَ): تەلەفۆنی کرد، بەتەلەفۆن قسەیکرد

ضَرَبَ العَدُود بِالقَنَابِل (قَصَفَهُم): بۆردومانی کردن، تێی گرتن، بۆی هاویشتن

ضَرَبَ رَأْسَهُ فِي الحَائِط (دَقَّه): سەری خۆیدا بەدیوارا، سەری کێشا بەدیوارا

ضَرَبَ ضَرْبَاً مُبَرِّحَاً: توند لێیدا، دڵڕەق بوو لەلێدانەکەیدا، چاکی کوتا

ضَرَبَ الضِرْسُ أَو نَحْوَه: ئێشو ئازاری کاریگەربوو، بەژانو ئازاربوو

ضَرَبَ فِي الأَمْرِ بِسَهْمٍ وَنَحْوَه: بەشداری تێداکرد، هاوبەشی بوو

ضَرَبَ اللَونِ إِلَى اللونِ: مەیلەو ...بوو، روویە...بوو

ضَرَبَ النَومُ عَلَى أُذُنِه: خەو زاڵبوو بەسەریا، خەو بوو بەبار بەسەریەوە

ضَرَبَ عَلَيه الحِصَار أَو النِطَاق: سنووورداری کردو تەنگی پێهەڵچنی

ضَرَبَ الرُزّ: پاکیکرد، لێیکردەوە

ضَرَبَ لَهُ الأَرْضَ كُلَّهَا: بەشوێنیا گەڕا لەهەموو شوێنێك

ضَرَبَ الرَقْمَ القِيَاسِيَّ فِي الرَبْعِ أَو العَدْدِ مَثَلاً: نمرەو ڕێژەیەکی نوێی تۆمارکرد کەهیچ کەسێك پێی نەدەگەی

ضَرَبَ الآلَةَ المُوسِيقِيَة: ژەندی، لێدا، ئاوازی مۆسیقی پەخشکرد

ضَرَبَ الجَرَسَ: لەزەنگیدا، جەرەسی لێدا

ضَرَبَ الجَذْرُ: رەگی داکوتا، رەگی ڕۆچوو

ضَرَبَ مَثَلاً: نموونەی هێنایەوە، مەسەلەی هێنایەوە

ضَرَبَ اللِحَافَ: بەرگی تێگرت، چەرچەفی پیاگرت

ضَرِبَ ـ ضَرَابَة: بەتوندوتیژی لێیداو مەبەستی پێکا

ضَرِبَ بَينَهُم: تێکیدان، نێوانی شێواندن

ضَرِبَ ـ ضَرَبَاً: سەرماو گەرما لێیداو زیانی پێگەیاند

ضَرِبَ الحَيَوَانُ: ورگو سکی کشاو فراوانبوو

ضَــــرْبٌ: لێـــــدان، كوتـــــان، جەزرەبەگـــەیاندن، جـــۆر ، بابـــەت، چەشـــن، وەك، یەكســـان، هـــاو...، چوونیەك
ضَـرْبُ العِـرقِ أو القَلب: ترپـەو پرتـەی دڵو خوێنبەر
ضَـرْبُ الضَرائـب: بـاج دانـان، ســەرانە سەندن
ضَرْبُ الأعْدَاد: لێكـدان ، دبەرهـەڤدان، دوو یا چەندكەسێك لەیەكتری بدەن
ضَـرْبُ النُقـود(سَـك): سـكەلێدان، دراو دروستكردن
ضَرْبٌ(فِي الأحْيَـاء): لـەزیندەوەرزانیدا بریتیە لەیەكەیەكی پۆلێنكراوی پچووك وەك رەگەزو نەژاد
ضَــرْبٌ(فِــي إصطـلاح العَــروض): لەزانستی هۆنـراوەدا بریتیـە لــەدوایین تەفعیلە(یەكە) لەرەوییـەی (مصـراع)ی بەیتی دووەمدا
ضَرب ـ ضُرُوب(ضَارِب): لێدەر، كوتەر، پیاكێش ، داگرەرەوە
ضَربٌ: لێزان لەلێدانو داگرتنەوەدا
ضُرِبَان: رووداوەكانی سەردەمو رۆژگار
ضَرَبَتِ الطَـیرُ: فـڕی، بـاڵی گـرت، دای لەشەقەی باڵ
ضَرْبَـةٌ: لێدانێـك، كارەسـات، بـــەڵا، نەهامەتی كشتوكاڵو دەغڵو دان
ضَرْبَـةُ شَـمْس(رَعَـن): خۆربــردن، خۆرلێدان
ضَرْبَةٌ قَاضِیَةٌ: لێدانی كوشندە، لێدانی كاریگەر
ضَرْبَةٌ وَاحِدَةً: یەك جارو كەرەت

ضُرّةٌ: كەمو كەلی لەماڵو دارایی‌و رۆح‌و نەفسا
ضَرَّةٌ: جارێك، پێویستی، پشێوی حاڵو بـار، زیـان، مـەمك یـان گـوان بەشـێوەیەكی گشـتی، مـاڵێكی زۆرو بێ‌شومار
ضَرَّةُ المَرَأةِ: هەوێ، هەوە، دوو یا چەند ئافرەتێك ژنی پیاوێك بن
ضَرَّتَــان: دوو هـــەوێ، هەوێســـار، دووبەردی دەستاڕ، دەستاڕ
ضَـرَجَ الثَـوبَ بِـالدَم: خوێنـاوی‌كرد، جل‌وبەرگەكەی خوێناوی كـرد، خوێنـی تێوەدا ، لەخوێنی هەڵسوو
ضَــرَجَ الشَّــيءِ(شَــقَّهُ): دایــدڕی، قڵیشانی، دڕانی، دڕاندنی شتی تەنراوو هێندێ شتی‌تر
ضَـرَجَ الشَّـيءِ إِلَـى الأرضِ: فڕێیــدا، توڕیدا، هاوێشـتی، كـەوژاندی، تــووڕو هەڵیدا، دوورخستنەوەی شتێك لەخۆت بەهاوێشت‌و تووڕدانی
ضَرَّجَ الثَّوبَ: بەسوور بۆیەی كرد
ضَرَّجَ الأنْـفَ: خوێنـی لێـهێنا، خوێنـی بەردا، خوێناوی‌كرد
ضَـرَّجَ الكَلامَ: رازاندیـەوە، جوانیكـرد، دەستی پیاهێنا
ضَرَحَ الشَّيءِ: دڕاندی، قڵیشانی، درزی تێكرد،دەستی پێوەنا،دووری‌خستەوە، پاڵی پێوەنا
ضَرَحَ القَبْرَ(حَفَرَه): هەڵیكـەند، گـۆڕی هەڵكەن
ضَــرَحَ للمَیِّــت: گـۆڕی بـۆ مردوەكــە هەڵكەند، گۆڕی بۆ ئامادەكرد

ضَـرْح(تَبَـاعُد وَوَحْشَـة): دووری، بیرکردن، دڵ لەلابوون، یادی کەسێ یا شتێك کردن

ضَرَحَتِ السُّـوقُ: بازاڕ ساردی رووی تێکرد، جموجووڵی فرۆشتن دابەزی

ضَرَحَتِ الدَّابَـةُ ضِراحـاً: ریخی‌کرد، تەرسە قوڵی کرد

ضَرَحَتْ شَهَادَةَ فُلاَن: بەرپەرچی‌دایەوەو وەری نەگرت، شایەتی وەرنەگرت‌و خستی

ضَرَّرَ: زیانی پێگەیاند، زەرەومەندی‌کرد

ضَـرَر: زیان، وەی، وەزەن، زەرەر، دۆڕاندن، شکاندن، لەدەس چوون، بەدحاڵی، نسکۆو هاتنە دواوە، تەنگی

ضَرَسَ الشَّيءَ(عضَّهُ بِـالضرس): گازی لێگرت، گازی توندو قایمی گرت

ضَرَسَ الزَّمَانُ فُلاَناً: توندو سەخت بوو لەسەری، تەنگی پێ هەڵچنی

ضَرَسَ البِئْرَ: بەبەرد هەڵی چنی

ضَـرَسَ الدَّابَـةَ: لووتی بڕی پاشان پەتێکی تێکرد هەتا ملکەچ‌و زەبوونی بکات

ضِرْس: خرێ، دان، خلێنە، کاکیلە، بریتیە لەچوار ددانە گەورەکانی سەرو خوارەوەی هەردوو لاشەویلگەکان

ضِرْسُ العَقْل: دانی ژیری، دانی عەقڵ، خرێ

ضَـرْس: ئەو بەردەی بیری پێهەڵدەچنرێ، کەمەباران، گردو تەپۆڵکەی سەخت‌و گران

ضَرِس: بەدخوو، رەفتارو توندو تیژ، یەکێك لەبرسا تووڕەببێت، ئەوەی ئەزموندارەو گەشت‌و کوشتاری کردوەو چەشتوە، یەکێك لەگەڵی هەڵنەکرێ، تووڕەو هارونالەبار

ضَرِسَـتِ الأَسْـنَانُ (كَلَّـت): خوورا، کرمێ‌بوو، کلۆربوو، پەکی کەوت، پیربوو، دوایی هات

ضَرَسَـتْهُ الأَيَـام: رۆژگارو ساڵ ئەزمونداری کرد، ئاوەسووی‌کردو دەرسی‌دایا

ضَرَّسَهُ الزَّمَان: گەزتی‌و دەرسی‌دایا

ضَرَطَ: بای لێبەربوەوە، تڕی کەند

ضَـرَّطَ ـ أَضْـرَطَ الحِمَـار: تڕانی، کەرەکەی تڕان

ضَرْط ـ ضُرَاط(رِيحٌ نَتِنٌ تَخْرُجُ مِنَ البَطْنِ أو داخِلَ الإنْسَان): تڕ، با، کەنن، راهێشتن، بایەکی دەنگداری بۆگەنە کەلەناو سکدا پێچ دەخواو بەداوێنی پشتەوەدا دەردەپەڕێ

ضَرَعَ مِنَ الشَّـيءِ: لێی نزیك بوەوە، لێی هاتە پێش

ضَـرَعَ الشَّـمْسُ: خۆر ئاوابوو یان خەریکبوو ئاوا دەبوو یاخود نزیك بەئاوابوون بوو

ضَرَعَ الرَّضِيعُ: مەمکی دایکی خوارد، مژی، قومی لێدا، دەمی پێوەنا

ضَـرَعَ الحَيـوَانُ: لەڕوولاوازبوو، کەم گۆشت بوو

ضَـرَعَ إِلَيـهِ وَلَـهُ: ملکەچ‌و سەر شۆڕی‌بوو، سەری نەویکرد بۆی، داوای لێکرد یارمەتی‌و کۆمەکی بکات

ضَرِعَ ـ ضَرَعاً وَضَرَاعَةً: لاوازبوو، لەربوو، کەم گۆشت بوو، سستو ناتوانا بوو

ضَرْع(ثَدي الحَيوَانات): گوان، مەمکی مانگاو گامێشو ئاژەڵانی مێینەیە

ضَرَعٌ: لاواز، ترسنۆک، سست، زەبوون، کەساس ، داماو

ضِرْعٌ: وەك، وەکو، هاوشێوە، هاوچەشن، هاورەنگو بۆ، لێکچوو، لەیەکچوون

ضَرْعَاء: گوان زل، گوان گەورە ، گیاندارێك یەکجار گوانی گەورە بێت

ضِرْغَام: شێرێکی درندەو بەزیان، ئازا، گوستاخ، بەهێزو توانا

ضِرْغَامَة: مەردومی ئازاو گوستاخ، دلاوەرو بەتوانا

ضَرْغَم: شێری بێشەلان

ضَرْفَطَهُ: توندو شەتەکیدا، پتەوو چەسپاوی کرد

ضَرِكَ ـ ضَرَاكَةً: هەژارو گەدا کەوت، نەزانو گێل بوو، راماوو بەدبەخت بوو

ضَرِمَ ـ ضَرَماً: برسێتی یان تورەبوونی تاوی سەند، ئاگری گرت، گڕی گرت، تەنیەوە، داگیرسا، رقی هەڵسا

ضَرِمَ الشَّيء: گەرماو تینی تاوی سەند

ضَرِمَ فُلاَن فِي الأَمر: کۆشاو پەلەیکرد، هەوڵیداو خێرای کرد

ضَرِمَ فِي عَدْوِهِ ـ ضَرِمَ فِي أَكْلِه: لەراکردنو نانخواردنا خێراو پەلەی کرد

ضَرِمَ النَّار وَنَحْوَهَا: ئاگری پێوەنا، خۆشی کرد، تاوی پێسەند، کڵپەی پێ سەند، دایگیرسان ، گڕوبڵێسەی ئاگرەکەی پتر زیادکرد

ضُرْم ـ ضُرْم: دارێکی بۆنخۆشە بەروبوومەکەی وەك بەروو وایەو دووکەڵو بۆنی خۆشەو پتر لەولاتی لوبنان هەیە

ضِرْم: بەچکەی داڵ ، بەچکە داڵ

ضَرَم: ئەودارەی ئاگری پێ خۆش دەکرێت

ضَرِم: برسی ، بەچکە داڵ، ئەسپی تیژرەو

ضَرَمَة: پشکۆ، سکڵ، پۆلووی ئاور

ضَرُوب: زۆرلێدەر، فرەوەشێن

ضَرُورَة: پێویستی، تەنگانە، ناچاری، ویستن

ضَرُورِيٌّ(لاَزِم):پێویست ،وازلێنەهێنراو، دەست لێهەڵنەگر ، بەدەر لەویستو خوازی هەڵبژاردن

ضَرُورِيَات: شتومەکی پێویست ، پێداویستی، پێویستی ژیان

ضَرُوس: هار، وێرانکار، خراپکار، وشترێك هاربوبێتو دۆشێنەری بگەزێ

ضَرُوع: ئاژەڵی ماڵیو ئاسان جڵەو ، ئاژەڵی خۆش جڵەو

ضُرُوع: گوان زل، گیاندارێك گوانی گەورە بێت

ضَرِيَ بِالشَّيء: ئارەزوومەندی بوو، ئالوودەی بوو، حەزی لێکرد، شێتو شەیدای کرد

ضَرِيب: لێدەر، کوتەر، چەشن، جۆر، شێوە، بەش، شێوەی خەڵکی، بەفر، شمشێری تیژ، ئەو شیرەی لەگەڵ وشتر دەدۆشرێو دەکرێتە یەك قاپو دەفرەوە یان دۆشینی هەندێك لەوشیرانە بەسەر هەندێکی ترا

ضَرِيبَة: شويّنى ليّدان لەلەشدا، پارچەيەك لەخورى يان موو ياخود لۆكە كەوا برِيسريّت ، سروشتو خوو، ئەو سەرانەو باجەيە كەلەسەر موڵكو ماڵو پيشەو كارو كاسپى لەلايەن دەوڵەتەوە دادەنريّت ئەمەش بەپيّى ياساو حاڵو بارى دەوڵەتان دەگۆريّت

ضَرِيبَةُ الأَمَانِ (جِزْيَة): سەرانە، قوربانى سەر، باجيّكە لەمو لەو دەسيّنرىّ لەجياتى سەرى خۆىو پاراستنى ماڵو سامانىو دابينكردنى هيّمنىو ئاسايش بۆى

ضَرِيبَةُ الأَطْيَانِ للأَرَاضِيِ الزِرَاعِيَة: زەوييانە، پيتاكى زەوى

ضَرِيبَةُ العَقَار: ملّكانە،خانوانە، كرىّو باجى خانوو، داهاتى خاوەن زەمين لەرەعيەتان

ضَرِيبَةُ التَّرِكَات: ميراتانە ، ئەو باجەى لەسەر موڵكو ماڵى ميراتى دانراوە

ضَرِيبَةُ الدَّخْل: باجى دەستكەوت

ضَرِيبَةُ المِهْنَةِ الحُرَّة: باجى پيشەى ئازاد، كاسبانە، پيشانە

ضَرِيبَةُ الإِنْتَاجِ المَحَلِيّ: باجى بەرهەمى خۆماڵى، باجى بەرهەمە ناوخۆييەكان

ضَرِيبَةُ إِضَافِيَة: سەرباج، باجى زيادە سەربارى ئەو باجەى دانراوە

ضَرِيبَةُ تَصَاعُدِيَة: باجى زۆرى دەستكەوت، باجى بەرزبوونەوەى ريّژەى دەسكەوتو داهات

ضَرِيبَةُ إِستِثْنَائِيَة: باجى لابەلا، باجى تايبەتى، باجيّك لەناكاو بارودۆخيّكى هەڵتۆقيوا دەسەپيّنرىّ

ضَرِيج: رەنگو بۆيەكراو بەسوور ، مەيلەو سوور

ضَرِيح: گۆر، قەبر ، گڵكۆ، ئارامگە، پانايى، چاڵيّكە كەمردووى تيا بنيّژرىّو كەسوكارو دۆستانى بچنە سەرى

ضَرِير: كويّر، نابينا ، پشوودار، بەئارامو پشوو، نەخۆشى لاوازو لەر، هەرشتيّك ناتەواوى تيّكەڵ بووبيّت، غيرەكردن، نەفس، پاشماوەى جەستەو تەن

ضَرِيس: بيريّك بەبەرد هەڵچنرابيّت، برِبرِەى پشت، برسى ، هەر بيناو ساختمانيّك

ضَرِيع: گيايەكە - دركيّكى تاڵى بۆگەنە، گوانيّكى زلو گەورە

ض ع

ضَعْضَعَ البِنَاءُ: بيناكەى رووخان، تەختىكرد، ويّرانىكرد، تيّكيدا، رمانى، خاپوورى كرد

ضَعْضَعَ الرَّجُل: لاوازى كرد، زەبوونى كرد، كزو سستى كرد، ملكەچيكرد، خستيە ژيّر دەستەلآتى خۆيەوە

ضَعْضَع: لاواز، شلۆق، لاوازو كزو زەبوونى هەرشتيّك

ضَعْضَعَة: نەبوونى، بىّ دەستەلآتى، شلۆقى، تەنگانەو برسيّتى

ضَعَفَ: لاوازبوو، بىّهيّزو زەبوون بوو، واژوى هيّزو دەستەلآتە

ضَعَفَ القَومَ: ژمارەيان زيادى كرد، پتر بوون ، زۆر بوون

ضَعَفَ الشَّيءِ: كردى بەدوو ئەوەندە، دوجاى كرد، بىّهيّزو زەبوونى كرد

ضَعُفَ الطَّالِبُ وَالمَطْلُوب: داواكارو داوالێكراو هەردووكيان لاوازو بێ دەسەڵاتن ، ئەم دەستەواژەيە لەقورئانی پیرۆزدا هاتووەو لەميانەی بەراوردێكدا كەپەروەردگار بۆ بەندەكانی دەهێنێتەوە گوايە ئەوانەی هاناو هاواريان لێدەكەن لەجياتی خوا هەرگيز ناتوانن تاكە مێشێك بۆ ئەو كارە گردو دەستە كۆبكەن يان پەناو پشتگيری يەك بكەن خۆ ئەگەر مێشەكەش شتێكيان لێ بسەنێت ئەوا ناتوانن لێی بسەننەوە ئەوجا داواكارو داوالێكراو بەهيچو لاوازو بەتاڵ دەخاتە روو

ضَعُفَ الشَّيءَ: كردی بەنيو يەكا، تەنگی پێهەڵچنی، پاڵە پەستۆی كرد، پەستاوتی

ضَعَّفَ الحَدِيثَ: لاوازيكرد، لاوازكردنی فەرموودە لەرووی فەرموودە گێرەرەكانەوە يان دەقەكەيەوە

ضَعْف - ضُعْف: لاوازی، بێهێزی، تەنگی، ناتوانايی، چرووكی، لاوازو خواستی

ضِعْف: دوو جا يا چەند جا

ضِعْفُ الشَّيء: هاوتای خۆی لەئەندازەو كێشا يان زيادەيەكی ناديارە

ضُعفَان: سستو ناتواناو برەوت

ضَعُوف: لاواز، سست ، كەم توانا، زەبوون ، كەساس

ضَعِيف: بێهێز ، لاواز، چرووك، تەنك، رايج

ضَعِيفُ البُنْيَة: لاواز، لەڕ، رەقو تەق، زەبوون، ريوەڵە، سيس، جيقنە، كەسێك لاوازو لەرپێت

ضَعِيفُ الإِرَادَة: لاواز خواست، بێدەستەڵات، خوازو ويست لاواز، يەكێك ويستو خواستی لاوازو كزبێت

ضَعِيفُ القَلْب: ترسنۆك، تۆقيو ، ترسەنۆك، بێزاڵە، دڵسست، بێجەرگ، نەوێرەك، نەوێرۆك، نەوێر، ترساو، ترسەزاڵ، رەوەك، ترسيار، بەزدۆنەك، بزدۆك، ترسۆ، تروسك، قرچاڵە، دلكەچك، حاڵێكی دەروونييە هەميشە دەبێت بەبار بەسەر ئەوانەوە كەلەرووداو يان پێشهاتو گشت شتێك سڵ دەكەنەوە

ض غ

ضَغَا المُقَامِرُ: ناپاكی كرد، ناراستو دروستی كرد ، قومارچييەكە ناپاكیو درۆيكرد، گزيكرد

ضَغَا إِلَيه: ملكەچ بوو، سەرشۆڕبوو، كزو زەبوون بوو

ضَغَا القِطُّ وَنَحوه: پشيلەكە لەئێشو ئازارا ناڵە ناڵی لێبەرزبوەوە ، ناڵەو هاواريكرد، پشيلەو هەرگياندارێك ناڵەو هاواری لێبەرزببێتەوە

ضُغَاء - ضَغْو: ناڵەو هاواری پشيلە ، مياواندن

ضُغَاب: دەنگی كەرويشكو گورگ

ضَغَاثَة: خراپو ناجۆری ماڵو داراييو هەرشتێكیتر

ضُغَامَة: ئەوەی گازی لێدەگيریو دەكرێتە نێو دەمەوە

ضَغَبَ ـ ضَغْباً: وەك گورگو کەرویشك دەنگی لێبەرز بووەوە

ضُغْبُوس: نێرینەی ڕێوی، لاوازی سووكو ڕسوا، بەڕووله خەیارو ترۆزی

ضَغَثَ الحَدِيثَ (خَلَطَهُ): ئەدای بەسەریەکا، تێکەڵو پێکەڵی کرد، ئاوێتەی کرد

ضَغَثَ الشَيءَ (جَمَعَهُ): کۆی کردەوە، دەستەیکرد، دایە پاڵ یەك

ضَغَثَ الثوبَ (غَسَلَهُ): شتی ، شۆردی بەلام پاکی نەکردەوە

ضَغَثَ المَرأةُ شَعْرَهَا: دەستی خستە نێو قژی لەکاتی شتندا هەتا ماددە پاککەرەوەکانی پێ بگەیەنێتو ئاو بگەیەنێت بەپێستەکەی

ضَغَثَ الشَيءَ: دەستی لێوەدا بۆئەوەی تاقی بکاتەوەو بزانێت چۆنە

ضِغْثٌ ـ ضَغْثٌ (حِزْمَةٌ صَغِيرَةٌ): چەپك، دەسك، قول، باقە، تەنگە، دەسکە گوڵ یا گیا یان سەوزەو شتیتر

ضَغْرَسٌ: پیاوێکی نەوسنی پشت ئەستوور

ضِغْزٌ: شێر ، درندەو کەڵبەدارەکانی ڕەوشیان پتر دڕندەو مەترسیدارە

ضَغْضَغَ اللحمَ: بەباشی نەیجوی ، باش گازی لێنەگرت

ضَغْضَغَ الكَلامَ: ڕوونی نەکردەوە، ئاشکرای نەکرد، ڕوونو ئاشکرا نەبوو

ضَغَطَ: پەستانی، دەستی پیانا، پەستاوتی، گوشی

ضَغَطَ زَحْمَةُ: تەنگی پێهەڵچنی ، فشاری خستەسەر

ضَغَطَ عَلَى: تەنگی پێهەڵچنی ، گوشتی، زۆری بۆهێنا، زۆری لێکرد، ناچاری کرد

ضَغَطَ الكَلامَ: بەلێهاتوویی بەجێی گەیاند

ضَغَطَ عَلَيهِ فِي غُرمٍ أو نَحْوِهِ: توندو تیژبوو، فشاری بۆهێنا، ڕقی هەستان

ضَغْطٌ: پەستاوتن ، پەستان، تەوژم، پەستۆ، گوشار، فشار، پاڵەپەستۆ، زۆرلێکردن، تەنگ پێهەڵچنین

ضَغْطُ الدَم: تەوژمی خوێن ، خوێن پەستان

ضَغْطٌ عَالِيٌ: پاڵەپەستۆی بەرز

ضَغْطٌ وَاطِيءٌ ـ خَافِضٌ: پاڵە پەستۆی نەوی، نزم

ضَغْطُ القَبْرِ: گوڕەوشار، هاتنەوەیەکی گۆڕ، ئازارو ئەشکەنجەی گۆڕ

ضُغْطَةٌ: تەنگو نابەرینی، توندوتیژی، قەڵەبالغی

ضَغْطَةٌ: تەنگەبەریی، ناگوشادیی، ناچاریی

ضَغْطَةُ القَبرِ: هاتنەوەیەکی گۆڕ لەمردوو ، گوڕەوشار

ضَغَمَ الشَيءَ: قەپی پیاکرد، پڕبەدەم گەستی

ضَغِنَ عَلَيهِ (حَقَدَ): ڕقی لێگرت، بەرقبوو لێی، کینەی لێهەڵگرت

ضَغِنَ إلَى: حەزی لێکرد، ئارەزوویکرد، دڵی پیاچوو

ضَغِنَ العُودُ ونَحْوَهُ: لاریوەوە، خوارو خێچ بوو، چەمایەوە

ضَغِنَ الدَابَةُ: یاخی بوو، سەرپێچیکرد لە سوارەکەی،هەڵی تیزانو بەلەسەبوو

ضِغْن: كینە، رق ، قین ، پشم ، مان ، دەغەز، دەخەز، كەرب، جەهر، حەیرس هەستان، رق هەستان

ضَغُوف: كانی پڕ ئاو

ضَغِیب: دەنگی كەروێشك و گورگ

ضَغِینَة: رق و قین ، خەشم و دەغەز

ض ف

ضَفَّ القَومُ عَلَى الشَيء: كۆبوونەوەو یەكیانگرت، گردو دەستەیان بەست ، كردیان بەقەڵەباڵغی

ضَفَّ المُصطَلِي: پەنجەكانی كۆكردەوەو لەئاگری نزیك كردەوە

ضَفَّ الشَيءَ: كۆیكردەوە، دایەپاڵ یەك

ضَفَّ الحَال: گوزەران و بژێوی خراپ، بەد دەرامەت و گوزەران

ضَفَا الرَأسُ: قژی زۆر بوو، فرە قژبوو، تووكەسەری زۆر بوو

ضَفَا الإنَاءُ: پڕبوو، لێی رژا ، لێوانبوو، سەرلێوبوو، لێوان لێو بوو، پڕبوو

ضَفَا الشَيءُ: گەشەی سەندو زۆر بوو، پەرەی سەندو زیادی كرد

ضَفَا الثَوبُ: بۆیەی كرد ، رەنگی كرد

ضَفَا(جَانِب): لا ، تەنیشت ، قەراخ ، سیلە

ضَفَاز: فیتنە ، قسەهێنەرو قسەبەر ، دووزمان

ضَفَّة ـ ضِفَّة: كەنار، قەراخ ، گوێ رووبار، كۆمەڵ، دەستە، چەند كەسێك

ضَفَد: بەبەری لەپ پیاكێشا، شەقازلەی لێدا

ضَفدَعَ المَاءُ أو المَكَان: بۆقی زۆر بوو، فرە بۆق بوو، بۆقی هەڵهێنا

ضِفدَع ـ ضِفدَعَة: بۆق ، هەفتجاڕ، قڕواق ، قوڕباق، قوڕباقە، دەعبایەكی پانكەڵەی چوار پێی پەڵەپەڵەی مەلەوانە

ضَفَرَ ـ ضَفْراً: بازیداو رایكرد، قەڵەمبازیداو هەڵهات

ضَفَرَ ـ ضَفَرَ الحَبْلَ(فَتَلَهُ): بایدایەوە، لوولیكرد

ضَفَرَ الشَعْرَ: هۆنیەوە ، بایدا

ضَفَرَ البِنَاءَ ونَحْوَهُ: بەبەرد دروستیكرد بێقوڕو گەچ و چیمەنتۆ، كردی بەنێو یەكا لەسەر شێوەی سێ تاڵەی پرچ و قژ ، بەوشكەكەڵەك هەڵیچنی

ضَفَرَ الدَابَّةَ: لغاوی كرد

ضَفَر: هۆنینەوە، پرچكردن، قەیاسە، قایش قەیاسە، تەنگە ، قایش ەنگە، وشكە كەڵەك

ضَفِرَة: ئەو گڵ و خۆڵ و لمەی لەسەریەك دەنیشێت و كۆدەبێتەوە

ضَفَزَ: بازیداو رایكرد ، قەڵەمبازیداو هەڵهات

ضَفَزَ الشَيءَ: بەدەست و قاچی پاڵی پێوەنا

ضَفَزَ الحَیوَان: جۆی كوتراو یا هاڕاوی خستە بەردەمی

ضَفَز: جۆی هاڕاو یان كوتراو

ضَفَف: پێویستی ، نەبوونی، كزی، خێزانداریی، منداڵ زۆریی ، ماڵ و سامان كەمی، نەبوونی و هەژاریی ، لاوازی و كزیی، پەلەكردن لەكارو كردارا

ضَفَنَ بِالشَيء: فڕێیدا ، توڕیدا

ضَفَنَ الدأبَةَ بِرِجْلِهَا: بەقاچ شەقی لێدا، خستیە ژێر پێوە
ضَفَنَ مَعَ الضَيـف: شـوێنی کـەوت، دوایکەوت، بەدویا ڕۆیی
ضَفَنَ الشَيءَ عَلَى الدأبَـة: بـاریکرد، لێی نا، خستیە سەر پشتی
ضَفَنَ ضَرعُ النَاقَـةِ وَنَحْوَهـا: گرتـیو دۆشی، هێنایەوەیەك بۆ دۆشین
ضَفَنَ فُلانَاً: بەشەق لێیدا
ضَفَن: کورتەبالا، کورتە بنە
ضَفـوَةُ العَيـش (رَغَــدُهُ وَسَــعَتُهُ): خۆشـگوزەرانی، حـالْ باشـی، بژێـوی باشی
ضَفِـير: هــەر دەسـتە موویـــەك هۆنرابێتەوە، قەراخی دەریا،، قایش
ضَفِيرَة: پرچ، پەلکە، کـەزی، گیـس، هـوون، قـژ، بەهـەموو تووکـی سـەری ئافرەتـان دەلێـن کەلـەلای پشـتەوە شۆڕبێتەوە
ضَفِيزَة: پاروویەکی گەورە

ض ك

ضَكَ الأمْرُ فُلانَـاً:تـەنگی پێهـەلچنیو تووشی نیگەرانیو بێزاریی کرد
ضَكَ فُلانَاً بِالحُجَّة: شکستی پـێ هێنـا بە بەلگەو نموونە هێنانەوە
ضُكَـاضِك: کورتــە بنـــەی قەلـــەوی تێکسمڕاو
ضَكْضَكَ: پەلەیکرد، خێرایکرد
ضَكْضَكَ الشَـيءَ: فشاری خستەسـەر، گوشی
ضَكْضَكَ المَطَرُالأرْضَ: شتی، شۆردی
ضَكَّهُ: پەستاوتی، فشاری خستەسەر

ض ل

ضَلَّ: گومڕابـوو، لایدا، تـرازا، لـەئایین یان راستی یـاخود هـەر رێبـازێك لایداو دوورکەوتەوە
ضَلَّ الطَرِيـقَ أو عَنْـهُ: نـەچوە سـەری، نەیدۆزییەوە، لێی لایدا، رێگەی ونکرد
ضَلَّ الشَـيءَ عَنْـهُ: ونبـوو، گـوم بـوو، کەوت، دیارنەما
ضَلَّ سَعْيُهُ: سـەرکەوتو نـەبوو، دۆڕا، تووشـی نسـکۆ هـات، هەولـەکانی بەهەوانتـە رۆیـیو نەگـەیی بـەپایانو مەبەست، رەنج بەبابوو
ضَلَّ الشَيءَ: خراپ بوو، بەسەرچوو
ضَلَّ الرَجُلُ: مردو بـوو بـەخاكو خۆلو هەر ئێسکەکانی مایەوە
ضَلَّ الرَجُلَ: لەیادی کرد، لەبیری چوو، بیری کرد
ضَلَّ المَيتُ فِي الأرْضِ: ونبوو، دیارنـەما، شاردرایەوە
ضَلَّ النَـاسيَ: بیری نەما، لەبیری چوو
ضَلَّ - ضُلَّ: گومڕایـی، لادان، رۆچـوو لەگومڕاییدا یان باوکی نادیـارە یـاخود نازانرێ لەکێیەو خۆی کێیە، مەینەتیو دەردەسەری
ضَــلال - ضَلالَــة: گومڕایـــی، سەرلێشێواویی، سـەرگەردانی، لـەرێی راسـتو ئـاین لادان، سـاختە، ناتـەواو لەبیروبۆچووندا
ضَلَّة: گومڕایی، سەراسیمەیی، رێنمـای شارەزاو لێزان
ضِلَّة: گومڕایی، وێڵیو سەرگەردانی
ضَلعَ الشَيءَ: لاربـوو، چەمایـەوە، وەك پەراسووی لێهات

ضَلَعَ عَنِ الحَقِ: لایدا ، ترازا ، دەرچوو

ضَلِعَ ـ ضَلَعاً: هەر خۆی لاربوو ، خواربوو، چەمایەوە

ضَلَعَ مَعَ فُلانٍ: سەریەوبوو هاوکاریکرد، یارمەتیداو کۆمەکی کرد، تێربوو

ضَلُعَ ـ ضَلاعَةً: بەهێزبوو، پتەوبوو، پەراسووەکانی پتەووقایم بوون، سینەفراوان و پتەوبوو

ضَلُعَ فَمُهُ: فراوانبوو، گوشادبوو، بەرینبوو، ددانی لەپاڵ یەکا بوو بێ بۆشایی، نوسابوون بەیەکەوە

ضَلَّعَ(عَوَّجَ وَثَنَى): خواری کردەوە، چەمانیەوە، نوشتانیەوە، چەوتانیەوە

ضَلَّعَ الثَوبَ: چین چینی کرد، هێڵ هێڵی کرد و ڕێکی خست

ضِلَع: پەراسوو، پاڵوو، کەلەکە، دەفە، دەندە، پاراسوو، پارسوو، پارخان، پەرانسوو، پارووخان، پەرەکە، چەندئێسکێکی کەوانەدارە لەراستو چەپی لەشی گیاندارانا سەرێکیان بەستوونی سینگەوەو ئەوسەرەکەی تریشیان بەبڕبڕەی پشتەوە نووساوە

ضِلَعٌ هَنْدَسِيٌ: پەل ، لا ، باسك ، پاڵوو

ضِلَعٌ مِنَ الفاكِهَةِ: قاش ، كووز،سووچ،كۆشە، تیلم ، گوویز، دیلم، قاشی كاڵەك و شووتی و...

ضِلَعٌ ثابِتٌ: پەراسووی نووساو، پەلی نووساو

ضِلَعٌ سائِبٌ: پەراسووی بەرەلا، پەلی بەرەلا

ضَلَع(مِيل وَعَوَج): خواری، لاری، چەماوەیی، چەوتی، نارێکی

ضَلَعٌ: لاریی و خواروخێچی ، سروشتی، رەوشت بەرزی، هێز، توانا

ضِلْعٌ: برۆ، ئەبرۆ، تەڵە، داو، تاکە شاخ

ضِلَعَةٌ: ماسیەکی پچووکی سەوزە، لا، قەراخ

ضَلَّلَ: گومڕایکرد، سەری لێشێواند، بەرەو تاریکی بردی، وێڵی کرد، ڕێی لێ ون کرد ، هەڵیخەڵەتاند، خۆی لێگۆڕی، شاردیەوە

ضَلَلٌ: وازۆی ڕێنمایی و ڕێی راستە، ئەو ئاوەی لەژێر تاشەبەردێك یان لەنێو دارودرەخت دەڕوات و تیشکی خۆر لێی نادات

ضَلُول: گومڕا ، سەرلێشێواو، وێڵ، سەرگەردان ، ونبوو

ضَلِيعٌ: بەهێز، بەتوانا، بەکار، چوارشانە، تێکسمراو، شیشمان، کەتە، زەبەلاح، دارێژراو ، سینە، تۆکمەو پتەو

ضِلِّيل ـ ضِلِّيل: گومڕا، سەرلێشێواو ، زۆر گومڕاو سەرلێشێواو

ض م

ضَمَّ الشَيءَ: كۆی كردەوە، گردیكرد، دەستەی كرد، یەكیخست، دوورییەوە، تێكەڵیكرد

ضَمَّ عَلَى الشَيءِ: خستیە مشتی، نایە نێو مشتیەوە

ضَمَّ فُلاناً إلَيهِ: هاوەڵایەتیكرد، هاوڕابوو لەگەڵی ، هاوبیرو بۆچوون بوو

ضَمَّ إلَيِ أو إلَى صَدْرِهِ: نای بەسنگیەوە، نوساندی بەسینەیەوە، باوەشی پیاکرد، لەئامێزی گرت

ضَمَّ الأعْـدَادَ: كۆی کردنـەوە، خستیە نێو ڕشتەیەك

ضَمَّ الحَـرفَ (حَرَكَـهُ بِـالضَمِ): بـۆری بۆکرد

ضَمَّ عَلَى المَـالِ: هـەمووی بـرد، لێـی نەهێشتەوە

ضَمَّ الشَيءِ إلَى الشَيءِ: دایە پاڵ یـەك، خستیە یەك ڕشتەو ڕیزبەندەوە

ضَمَّ جَنَاحَهُ عَنِ النَّاسِ: باڵی سۆزو میـهرەبانی بـۆ ڕاهێشـت، بەسـۆزو میهرەوە مامەڵەی لەگەڵ کردن

ضَمَّ فُلاَنٌ مِن مَالِـهِ ضَمّـاً: لەماڵەکـەی برد، لێی هەڵگرت

ضَـمّ: کۆوگردکردنـــەوە، دروێنـــە، خستنەپاڵ یـەك، پیاگـەیاندن، بـۆر ، پیالکان

ضِمَـاد: سـارغی، پێچـار، کەرەسـەی پێچانو بەستن ، برینداری ، ژن زۆری، هاوەڵایـــەتی ژنێـــك بـــۆ دووپیـــاو لەسەردەمی نەبوونیو قاتو قڕیدا هەتا لەهەرلایـــەکیان خواردنـــی دەســـت بکەوێت، هەرشـتێك زامداری برینداری پێبەستریّ وەك سارغیو لـەفافو...، دەرمـانو چارەسـەر دەخرێتـە سـەر ئەندام کەبەتەنیا یان لەگەڵ سارغیدا

ضِمَـــادَة: پیشـــەی برینپێچـــی یـــان هەرشتێك برینی پێ ببێچریّ

ضِمَار: ماڵی نادیارو پەنهان، ڕووداوێك مـەردوم زۆر دڵنیـا نـەبێت لێـیو چارەنووسو وادەی نادیار بێت

ضَمَاضِم: شێری تورە، زۆر خـۆری تـێر نەخۆر ، ڕژدو دەست نوقاو

ضَمَـام: لکێنـەر، بەسـتێن ، گـیرە، چەسـپ ، کـەتیرە ، ئـەوەی دوو پێکهاتەو تەن بەیەکەوە دەبەستیّ

ضَمَـــان: دەســتەبەری، زامنـــی، لێپرسینەوە، لێپرسراوی، پابـەندبوون، بەڵێنداریی، دڵنیاییکردن

ضَمَّة: مێزی گرەوی بۆربۆرێنی ئەسپ

ضَمَّـــة(عِنْـــدَ النُّحَـــاة): لای ڕێزمانەوانـــەکان بریتیـــە لەنیشـــانەی (رفع) بۆر

ضَمَجَ بِالأرْضِ: نووسا بەزەویدا، پیالکا، پێوەی چەسپو نوسا

ضَمَخَ جَسَدَه: بۆنی لـەخۆیدا، خـۆی بۆندار کرد

ضَمَـخَ فُلاَنَـاً وَغَـيرَهُ: مـاندویکرد، شەکەتو مـاندوی کـرد، برستی لەبـەر بڕی

ضَمْخَة: بۆنـی خـۆش لـەخۆدان، ژنو وشتری تێکسمراوی قەڵەو کەوا بنوێنـن ڕۆنو چەوریبان لێدەتکیّ

ضَمَدَ الجُرحَ: بەسارغیو لەفاف پێچای

ضَمَدَ الجُرحَ بِالدَوَاءِ وَنَحْوَه: برینەکەی چەورکرد یان چارەسـەرو دەرمانەکـەی نایەسەری

ضَمَـدَ فُلاَنَـاً: دڵنـەواییکرد، زامـەکانی سارێژکردو دڵخۆشیدایەوە

ضَمِدَ ـ ضَمَدَاً: وشکی کرد، وشك بوو

ضَمِدَ الدَّمُ عَلَى الذَبِيحَة: خوێنی نەما، خوێنەکـەی وشـکی کـرد، تـەواو بـوو، دوایی هات

ضَمِدَ عَلَيهِ: زۆر ڕقو قینی لێبـوو، پـتر ڕقو قینـی لێهەسـتا، زیـاتر خەشـمو قینی لێگرت

ضَمَدَ: برینەکەی پێچا ، بەستی ، هەڵیپێچا

ضَمَدَ: زۆرداری، ستەم، جەورووستەم، زۆرلێکردن

ضِمْدٌ: دۆست ، دۆستی ژن

ضَمَرَ ـ ضُمُوراً: لەڕبوو، لاوازبوو، پووکایەوە، سیس بوو، چوەیەك، کرژبوو، پچووك بوەوە

ضَمَرَ العُودُ: ئاوەکەی رۆیی‌و رەق بوو

ضَمَّرَ الفَرَسَ (هَزَلَ ـ نَحَلَ): لەڕی کرد، لاوازیکرد، پوکانیەوە، سیس‌و لەڕی‌کرد

ضُمْرٌ ـ ضُمُرٌ: لەڕی‌و لاوازی، کەم گۆشتی

ضَمْرٌ: مەردومی قەڵەم رێك‌و باریك ئەندام ، پەنهان‌و نادیار، تەنگ‌و تەسکی هەرشتێك

ضَمَزَ الحَيَوانُ: ئەوەی گرتبووی لەدەمیا گرتی‌و راما بەهۆی ترس یان هەر حاڵێکی‌ترەوە

ضَمَزَ فُلانٌ: بێدەنگ بوو، ورتەی لێنەهات، نقەی نەکرد

ضَمَزَ عَلَى مَالِهِ وَنَحْوِهِ: گرتی‌و رژدبوو لەسەری، نەیداو رژدبوو، ملکەچ‌و رسوابوو، سەری نەویکرد

ضَمَزَ فُلاناً وَنَحْوَهُ: دایمرکانەوە، دابینی‌کرد

ضَمَزَ اللُّقْمَةَ: قوتیدا، لووشیدا، پاڵی پێوەنا ، رەوانەی کرد

ضِمْزٌ: زەوییەکی بەرزو بالا ، تاکە شاخ‌و چیایەك کەبەردەکانی سوورو تۆکمەبن‌و گڵ‌و خۆڵی نەبێت

ضَمْضَام: چاوبرسییەك کەهەمووشتێ بۆ خۆی دابب‌رێت‌و بەرێت

ضَمْضَمَ الأَسَدُ: نەڕانی ، دەنگی لێبەرزبوەوە

ضَمْضَمَ فُلانٌ: دڵی قایم کرد، غیرەتی نایە بەر

ضَمْضَمَ عَلَى المَالِ وَنَحْوِهِ: هەمووی برد، گسکیدا

ضَمْضَمٌ: چاونەترسی بەرەوشت، ئازاو گوستاخی تەواوو کامڵ

ضَمِنَ: دەستەبەری‌کرد، زامنی کرد، کەفیلی لێسەند، گرتی ، لەخۆی گرت، جێی تیابوەوە

ضَمِنَ عَلَى أَهْلِهِ وَنَحْوِهِ: بوو بەبار بەسەریانەوە، کۆت‌و بەندبوو بەسەریانەوە ، تەوق بوو بۆیان

ضَمِنَ الرَّجُلَ: نەخۆشیەك لێیدا بەردەوام بوو لەگەڵی‌و جار لەدوای جار فشاری بۆ دەهێنا

ضَمَّنَ الشَّيءَ الوِعَاءَ: خستیە ناوی، تێی‌کرد، نایە نێوی

ضَمَّنَ الشَّاعِرُ: شاعیرەکە هەستا بەوەی بەیتی شاعیرێکی تری هێنا وەك خۆی داینا لەگەڵ بەیتەکانی هۆنراوەیکەی خۆیداو تێهەڵکێشی کرد

ضِمْنَ: لەناو ، لەنێوان ، لەمابەینی

ضَمِنٌ: عاق ، شەیدا ، گیرۆدەی دەستی نەخۆشی‌و ناساغی جەستە

ضِمْنَاً (مَعَ غَيْرِهِ): لەگەڵیانا،لەپەنایانا، هاوتایان ، لەتەکیانا

ضَمِـير: دەروون، ویـژدان ، نـاخی مـرۆڤ، بۆهاتـەی دڵ ، ئامادەییـەکی دەروونییە بـۆ جیاکردنـەوەی چاكو خراپـی کرداروگوفتـارو بـیروبۆچوونو دەرکـەوتنی رووی دزێـوی نـاقۆڵاو نەشیاو

ضَمِيرٌ (عِنْدَ النُّحَاة): رانـاو ، جێنـاو، لای رێزمانەوانـەکان بریتیـە لـەوەی گوزارشت دەکات لەقسەکەر وەك (مـن) یان گوتار ئاراستەکراو وەك (تۆ) یاخود کەسـێکی نادیـارو ئامادەنـەبوو وەك (ئـەو): هـەروەها لـەجۆرەکانی رانـاو 1)ضَمِیر مُتَّصِل(راناوی لکاو) 2)ضَمِـیر مُنْفَصِل(رانـاوی سـەربەخۆ ، جـویێ ؛ جیا)

ضَمِيـم: خـاوەن ، هـاورێ ، هـاوەڵ ، رەفیق ، خێو

ضَمِيـن: دەستـەبەر، کـەفیل ، زامـن ، کەسـێکە کەبـەڵێنی بەشـتێك دابـێو دەستەبەر بووبێـت بەهەسـتان پێـی، تووشـیارو دووچـار بەدەسـت نەخۆشیەکەوە

ض ن

ضَـنَّ بِالشَّـيءِ: پاراسـتی، لایخـۆی گلیدایەوە، پارێزگاری لێکرد

ضَنَّ بِـهِ عَلَيـهِ: زۆر رژدو بـەخیل بـوو پێـی، رژدی کرد

ضَنَّ بِالمَكَانِ وَنَحْوِهِ: بەجێی نەهێشت، تیای مایەوە

ضَنّ . ضِنَّة: گومان، ئەوەی گومانی پێ دەبرێ، تایبەت ، گومان لێکراو

ضَنَائِن: شتی بەنرخ بەهۆی دەگمەنیو ناوازەییەوە

ضَنَـاك: هەلاَمـەت ، درم ، پـەتا، پەرسیف، ئارسم

ضَنَاكَـة: ژینـی سـەختو گـران ، گوزەرانو بژێوی تەنگو ناڕەحەت

ضَنَى: نەخۆشی یاخود لەڕولاوازییـەکی یـەکجار کاریگـەر، نـەخۆشو ناسـاغێك درێژەی خایاندبێت ، بەدحاڵیو تـەنگی باری بژێویو گوزەران

ضَنَـى: ئێـشو ئـازاری نادیـار، ژانو ئێشێك پەنهان بێت

ضَنَـأَ المَـالُ: مـاڵی زۆر بـوو، فرەبـوو ، زیادی کرد

ضَنْءٌ: نەوەو وەچەی هەرشتێك

ضِـنْءٌ: منـاڵ، جـەرگ، وەچـە ، نـەوە، بەندی جگەر

ضَنَتِ المَرأةُ غَيرَهَـا: وەچـەو نـەوەی زۆربوو

ضَنَتْ نَصِيبُ فُـلانٍ: بەشـی زۆربـوو، پشکێکی زۆری بەرکەوت

ضَنُكَ: راوبۆچوونی یان جەستەو ژیـری لاوازو کزبوو

ضَنُكَ عَيشُهُ: کەم دەستو گوزەرانبوو، بژێویو دەرامەت سەختو گرانبوو

ضُنِكَ ضَنْكاً: هەلاَمەتی گرت، دووچاری درمو هەلاَمەت هات

ضَنْـك: کـەم دەسـتی، هـەژاریی، نـەداریی، نـەبوونی، تەنگانـە ، دەستکورتی، تەنگی گوزەرانو بژێویو هەرشتێك

ضَنُـو. ضِنـو. ضُنِـيّ: منـاڵ، وەچـە، فەرزەن، نەوە

ضَنِيَ (ضَعُفَ وَهَزُلَ): لاوازبوو، بێهێزبوو، کەفتەکاربوو، پەکی کەوت، پەکی کەوت، نەخۆشی سەری لێیداو جەستەی لاوازکرد

ضَنِيك: هەژار، کەم دەست، نەدار، بژێوی سەختو گران، ئیشکەر بەنانەسکی، شتی پچڕاوو لەیەك بڕاو

ضَنِين: رژد، کەنس، نەگریس، دەست وشك، بەرچاوتەنگ، پنتی، لەچەر، ناکەس، قرنووس، چەپخۆوس، بێچەڵم، ریشوە، چرووك، پیسکە، مەردومی دەستو دڵ نوقاو لەئاست بەخشینو خێرو چاکە

ض هـ

ضَهَبَ الرَّجُلُ: نەگەیی بەبالغبوونو سیفەتەکانی هاوچەشنی سیفەتی پیاوان نەبوو

ضَهَبَ اللحْمَ: گۆڕی، بەئاگر رەنگی گۆڕی بەڵام نەیسووتان

ضَهَّبَ الرُّمْحَ أو العَصَا أو القَوس بِالنَّار: خستیە بەرتینو هالآوی ئاگرەکە بۆئەوەی رێکی بکاتەوە

ضَهَّبَ اللحْمَ: کەمێك برژاندی، لەسەر بەردی سورەوەبوو برژاندی

ضَهْبَاء: کەوانێك ئاگر وەهای لێکردبێت، کاری تێکردبێت

ضَهَدَهُ: سزایدا، چەوسانیەوە، تەنگی پێهەڵچنی، خراپ لەگەڵی جوولایەوە

ضَهَدَةٌ: سەرکەوتنو زاڵبوون بەسەریا، ئەوەی زۆر خەڵکی دەیچەوسێنێتەوە، چەوساوە ، زەبوون ، کەساس

ضَهْرٌ: چڵەپۆو لوتکەی شاخ، پارچەیەکە لەشاخ رەنگی جیاوازە لەرەنگی بەشەکانی تری، کیسەڵ

ضَهَلَ اللبَنَ وَنَحْوَه: کەم کەم کۆبوەوە، تۆزە تۆزە یەکی گرت

ضَهَلَ الشَّرَابُ: کەمو روون بوو

ضَهَلَ الشَاةَ وَنَحْوَهَا: شیرەکەی کەمبوو، کەم شیر بوو

ضَهَلَ الظِّلُ: کەمی کرد، رەوییەوە، دوایی هات

ضَهَلَ إِلَيهِ: گەڕایەوە بۆلای ، رووی تێکردەوە

ضَهَلَ فُلاَنَاً حَقَّهُ: لەمافی ئەوی دابڕی، لێی کەڵو کەم کرد، کەم کەم دایە، نەختە نەختە پێیدا

ضَهْل: ئاوێکی کەم ، تەنکە ئاوێك

ضَهِيٌّ (نَظِير وَشَبِيه): هاوشێوە، وەك یەك، چوون یەك، هاوچەشنو شێواز، لەیەکچوو

ض و

ضَوَى إِلَيهِ: پەناوهانای بۆ برد، رووی تێکرد

ضَوَى الرَّجُل: شەوهات، شەو بوو هاتو ئامادەبوو

ضَوَاء: رۆشنایی، رووناکی

ضَوَاحِي: رووپا، قەراخ، دەوروپشت

ضَوَارِي: بەئاژەڵە کەڵبەدارو درندەکان دەگوترێت وەك شێرو پڵنگو گورگو..

ضَوأَ البَيتَ: ماڵەکەی رۆشنکردەوە، رووناکی کردەوە، کردی بەچراخان

ضَوء ـ ضُوء: رووناکی، رۆشنایی، روونی

ضَوءُ الشَمس: تیشکی رۆژ، هەتاو، خۆرەتاو

ضَوءُ القَمَر: تیشکی مانگ ، رووناکی مانگ، تریفه

ضَوءُ المِصْبَاح: رووناکی چرا ، تیشکی فەتیلەو چرا

ضَوءُ النَّهَار: تیشکی خۆر، رووناکی رۆژ، هەتاو

ضَوج: لای خوارووی دۆلّو شیو

ضَور: برسێتیەکی توندو کاریگەر

ضُور: گەوالّە هەوری رەش و تاریك ، هەوری رەش و چلّکن

ضُورَةٌ: رسواوسووك ، هیچو پووچێك نەتوانێت بەرگری لەخۆشی بکات

ضَوضَی: ژاوەژاوی نایەوە، کردی بەقیژوهورو دەنگە دەنگ، هەرای بەرپاکرد

ضَوْضَاء: دەنگە دەنگ، قاووقیژ، ژاوەژاو، بەرپاکردنی دەنگو هەرا لەکاتی قەلّەبالّغی یان شەڕو جەنگو بەزمو هەرادا ، گۆبەند ، گۆبەنگ، گەردش

ضَوطَ فَكُّهُ: شەویلگەی خوارو گێڕبوو، دەمی خواربوو

ضَوطَاء: دەم خوار، یەکێك شەویلگەکانی خوارو گێڕبووبن

ضَوْطَار: ئەوەی روولەبازاڕ دەکاتو خاوەن سەرمایەو پارە نییەو بەدەسبڕین پارەو پوول پەیدا دەکات

ضَوْطَر: قەبەو زلەی بێسفەتو سپلّە

ضُوَعٌ: بالّندەیەکە لەبالّندەکانی شەو کاتێ هەستی کرد بە رۆژبوونەوە بەدەنگێکی بەرز هاوارو قیژە دەکات

ضَوْلَعَ فِي مَشْيَة: کوێرانە رۆی بەرێوە، کوێربوو ، نابینا بوو

ضَوْلَعَة: پیاوێکی قەلّەوو تێکسمراوی گێلو ساویلکە، ژنی بەلەنجەولار کەلەرۆیشتنا دەکەوێت بەملاولادا

ضَوْمَرَان: رێحانەی دەشتەکی یاخود رێحانەی فارسی

ضَون: کچۆلّەی خنجیلانەی پچووك، زۆری وەچەو نەوەی نێرینە

ضَوِيَ: لاوازو سست بوو، لەڕو لاوازبوو، کەم توانابوو

ضَوِيء: رۆشن ، رووناك، پرشنگدار، تروسکەدار

ض ي

ضِيَاح: شیرێکی روون کەوا ئاوی زۆر تێکرابێت، هەرچارەسەرو دەرمانێك یان ژارێك ئاوی تێ بکرێتو پاشان ئاوێتە ببێت

ضِيَاع: جۆرە بۆنێکی خۆشە

ضِيَاع (فقدان): ون بوون ، لەکیس چوون، سەرتیاچوون

ضِيَافَة: میوانداری ، بانگهێشت

ضِيزَى: بەش، پشك، پاداشت، خەلاّت

ضِيضَاء: دەنگە دەنگو قاوقیژکردن، هەراو هوریا، ژاوەژاو، دادوبێداد

ضَيَّع الشَّيءَ: ونی کرد، تیای برد، لەناوی برد

ضَيَّعَ حَقَّهُ: مافی فەوتا، مافی نەماو لەکیس چوو

ضَيَّعَ المَال: لەبەردیدا، بەفیڕۆیدا، تیایبرد

ضَيْع ـ ضِيَاع: فەوتان، لەکیس چوون، بەهەوانتە رۆیشتن، زیانو نەمان

ضَيعَة: ون كردنێك ، كێلگــه، خــانوو بــەرە، كــارێكی بەســوودو خــێر وەك بازرگـانیو پیشەسازیو... ، گوندێكـی خنجیلانە

ضَيغم: گازگر ، شێر

ضَيغَميّ: شێری درندەو بەهەڵمەت

ضَيَّـفَ: میوانــداری كــرد، پێشــوازی لێكردو خزمەتی كرد

ضَيَّـفَ الشَّمْسُ: روو بــەئاوابوون چــوو، وەختەبوو ئاوادەبوو

ضَيف: میوان، مێمان، مێڤان، مەهوان، میڤان، میێڤان

ضِيفُ: لا ، تەنیشت ، پەنا

ضَيَفَة: ژنێـك لـەعادەی مانگانـەدابێت، ژنە میوانێك

ضَيفَن: مشــەخۆر ، نەوســن، یــەكێك شوێن میوان دەكەوێت بۆ مشـەخۆریو نەوسنی

ضَيَّـقَ: تـەنگی كـرد، هێنایــەوە یــەك، چەڕانی

ضَيَّقَ عَلَى نَفسه: فشـاری خسـتە سـەر خۆی ، زۆری بۆ نەفسی هێنا ، تـەنگی پێهەڵچنی

ضَيَّـقَ عَلَـى العَـدو: تــەنگی بــەدوژمن هەڵچنی، زۆری بۆ هێنا، گەمارۆیدا

ضَيَّــقَ الثَّــوبَ وَالرِبَــاطَ: جــلو بۆینباخەكـەی تەسك كـردەوە، لێـی گرت، قارسی كرد

ضِيـقٌ: تەسـكی ، تــەنگی ، تەســكو تروسـكی، ناگوشـادیی، واژوی بــەرینو فراوانیە

ضَيِّـق: تەسـك، ترووســك، نابــەرین، گەمارۆدراو، چەڕاو، گیراو

ضَيِّقُ العَقل: كـەم ئـەقڵ، گـەلحۆ ، وڕ، دەبەنگ، ساویلكە، گێژ، كەودەن

ضَيِّقُ الخُلق: بێتاقەت ، جاڕس، بێزار، نیگەران، بێئارام

ضِيـق: خــەمو خەفــەت ، مەینــەتی، دەردو بــــەلاّ ، كۆســـت كــــەوتن، نەهامــەتیو دەردەســەری، تـــەنگو چەڵەمە، تەنگانەو نەبوونی

ضَيقي: دژوارتر، خراپتر، ناهەموارتر

ضِيقَة ـ ضَيْقَة: خراپی باروگـوزەران، هـەژاریی، نـەبوونی، تـەنگ دەسـتی ، بەدحاڵی

ضَيم(ظُلم): زۆرداری، چەوروســتەم، زۆر لێكردن،سەرشۆڕكردنوچەوسانەوە

ضَيْـهَب: شــوێنی گۆشــت بــرژان ، شوێنێكە لەسەر چیا كاتێ خـۆر لێـی دەدات گـەرم دەبێتو گۆشتی لەسـەر دەبرژێنرێت

ضَيُون: گوریە ، نێرە پشیلە، پشـیلەی نێر

ضِفْدِع ـ ضِفْدِعَة
(بۆق)

ضَأن (مەڕ ، پەز)

ضَبَّةُ البَاب (کێلون)

ضِرم (ئەسپی تیژڕەو)

ضَارِيَة
(سەگی ئالوودەی
ڕاووشکار)

ضَفِيرَة (پرچ)

ضَرَبَ تلفوناً
(تەلەفۆنی کرد)

ضَيْوَب (گوربە)

١٦ حرف الطَاء

ط

طَ: شانزەیەم پیتی زمانی عەرەبی‌یە

طا - طأ

طَائِر: مەل، باڵندە ، فڕیو، باڵگرتوو، پەلەوەر، باڵدار، گیانداری باڵدار، هەسارەیەکە، ئەوەی بەشووم یان نەسەمەی باشە دابنرێت

طَائِرَة: فڕۆکە، بالافڕ، پفۆك، فڕۆك

طَائِرَةٌ ذاتُ سَطحٍ واحِد: فڕۆکەی یەك باڵ

طَائِرَةٌ ذاتُ سَطحَين: فڕۆکەی دووباڵ

طَائِرَةٌ نَفّاثة: فڕۆکەی دوکەڵدار، فڕۆکەی تیژڕەو

طَائِرَةٌ وَرَقِيَّة: کۆلارە ، بادەوە، شتێکە منالان لەکاغەزی ڕەنگاو ڕەنگ دروستی دەکەن‌و هەڵی دەدەن بەئاسمانا بەدەزوو

طَائِرُهُ: توڕەبوو، ڕقی هەڵسا، خەشم‌و قین گرتی

طَائِش(نَزِق): هەڵەشە، بێئەقڵ، بەرەلا، سەرکێش، سەرەوڕۆ، سەرچڵ، سەرەخەر، بێگوێ، سەربزێو، عەقڵی باریکرد

طَائِشُ عَلَى غَيرِ هُدَى: بێئامانج، بێمەبەست، بەدرەوشت، بەرەلا، بەرباد

طَائِشُ السَهمِ عَنِ الغَرَض: ئەو تیرانەی لەمەبەست‌و نیشان ترازان‌و نەیان پێکا

طَائِع: فەرمانبەردار ، گوێڕایەڵ، ئەمەکدار

طَائِف: گەڕۆك، گەڕییدە، حەسحەس، پاسەوان، شەوگەڕ

طَائِفَة: تیرە، تایەفە، هۆز، پۆل، چەند کەسێك، دەستە، ئەوانەی لەچوارچێوەی مەزهەب‌و بیرو بۆچوون‌و ئایدیایەك کۆدەبنەوەو جیاواز دەبن لەخەڵکی‌تر

طَائِفَة(في علم الأحيَاء): لەزانیاری زیندەوەرزانیدا بریتیە لەیەکەو دەستەیەکی پۆلێنکراو وەك خشۆکەکان‌و شیردەرەکان‌و دووپەلکەکان‌و ...

طَائِفِيٌّ (مَذهَبِيٌّ): تیرەگەر، ڕەگەزپەرست، دەمارگەر، مێوژ یان ئەو ترێیەی بۆڵەکانی لەیەك ریزو ڕشتەوە شۆڕبووبێتەوە

طَائِفِيَّة: تیرەگەریی، ڕەگەزپەرستی، حیرس‌و دەمارگیری بۆ کۆمەڵ‌و گرۆهو تاقمێك بەدەر لەخەڵك‌و تاقم‌و گرۆهەکانی‌تر

طَائِل (نَفع ـ فَائِدَة): سوود، کەڵك، قازانج، قانزانج، دەستکەوت، دەستگیر، کەڵك، هاتل، هەو، کار، ئایە، داهات، بەرخووەر، بەهرە، سوودێکە لەکڕین‌و فرۆشتنەوە دەست بکەوێ

طَائِلَة (قُدْرَة): توانا، هێز، قـەزەن، گـووژم، گـوڕ، مەندینـە، سـتووری، هـەڤل، تین، تاقـەت، پـەلوپۆ، رەوال، وەتین، هێزو دەستەلات

طَابَ ـ طِيبَاً وَطَابَاً وَطِيبَة: خۆش بوو، باشـبوو،چـاکبوو، بـەتام بــوو، بەلەزەتبوو، حەلاڵو دروستبوو

طَابَ عَيشُهُ: گوزەرانی باشبوو، بژێوی چاكو گونجاو بوو، خۆشگوزەران بوو

طَابَ عَنْهُ نَفْسَاً: وازی لێـهێنا، دەستبەرداری بوو، لێی تەکیـەوە، دەستی لێبەردا

طَابَ نَفْسُهُ بِالشَّيء: پێی خۆش بوو، شادو خۆشحاڵبوو، رێگەیدا، بواری بۆ رەخساند

طَابَ المَرِيضُ: نەخۆشەکە چاك بوەوە، تەندروستی باشبوو

طَابَ لَـهُ (رَاقَ لَـهُ): پێی خۆشـبوو، پەسـەندی کـرد، حـەزی لێکـرد، بەدڵیبوو، گونجاو بوو لای

طَابَ الأمْرَ: چارەسەریکرد، باشیکرد، گونجانی، هێنایە سەر بارو را

طَابَ عَنِ الشَّيءِ نَفْسَاً: وازی لێهێنا، دەستبەرداریبوو، لێیدوورکەوتەوە، بەویستی خۆی رەهایکرد

طَابَـاق: بـەردێکی پانـە ئاشـەوان کولـیرەی ئاشی پێدەبرژێنێ، خشـتی سووری گەورە

طَابِخ:بایەکی توندو سەخت، سەختەبا

طَابِخَة: گەرمای نیوەڕۆ، قرچەقرچی گەرمای نیوەڕۆ

طَـابع ـ طَـابَع: شـەقڵ، مـۆر، پـول ، هەرشتێك مۆرو چاپی پێ بکرێ

طَـابِعُ الـبَرِيد: پـوولی پۆسـتە، پـوولی چەپەرخانــە، پارچــە کاغــەزێکی چـاپکراوی میرییـە بەنامـەو هــەندێ شتیترەوە دەنرێ

طَابِعٌ مَالِيٌ: پوولی دارایی

طَـابِعُ ـ طَـابَعُ: سرووشــت، خــوو، رەوش، نیشان، هێما، چاپچی

طَابِعٌ حَسَنٌ: رەوشتی جوان، رەوشتو هەڵسوکەوتی بەرزو شیرین

طَـابَقَ: قـایل بــوو، بــەدڵیبوو، پەسەندبوو لای

طَابَقَ بَيْنَ قَمِيصَين: خستیە سـەریەك، کردنـی بەنێویـەکا، جووتـی کـردن، بەسەریەکا لەبەری کردن

طَابَقَ بَيْنَ شَيئَين: وەك یەکی لێکـردن، جوونیەکی کردن، هاوتای کردن

طَـابَقَ الرَّجُلَ عَلَـى العَمَـلَ: رایـهێنا، رامیکرد، فێریکرد ، دەقی پێوەگرت ، راهات لەسەر کارو فرمان

طَابَقَ بِالحَقِ: ملکەچ بوو بۆی ، دانـی پیانا، قایل بوو پێی

طَـابَقَ الفَـرَسُ: ئەسـپەکە قـاچی لەشوێنی دەستی دانا

طَـابَقَ المُقَيَّـدُ: بـەکۆتو بەندەکانــەوە رۆیی و هەنگاوەکانی نزیك بەیەك نا

طَـابَقَ عَلَــى الأمْــرِ: یارمـــەتیدا، کۆمـەکیکرد، دەستی یارمـەتیدانی بـۆ درێژکرد

طَابَقَ الشَّيءَ عَلَى الشَّيء: جووتی کرد، نایەسەریەك، لەسەریەك جووتی کردن

طَابِق ـ طَابَق: تاوه، ئاخليفنك، رمبێژ، دەفرێكە لەمەنجەڵی گچكە پەلترە شفتەو هێلكەو رۆنی تێیدا دروست دەكرێ و گۆشت و شتی تری تێدا سوور دەكرێتەوە

طَابِقٌ مِنَ البَيتِ: نهۆم، قات، تەبەقە، چین، چەپەل، خانووی فەرهادی چەن قاتە

طَابُو: تاپۆ، تاچك، قەواڵە، توویل، دەزگایەكی دەوڵەتیە موڵك و خانووی لێتۆمار دەكرێ و قەباڵەیێكی دەوڵەتیشە دەدرێ بەخاوەن موڵك و زەویوزارو خانووبەرە

طَابُور: دەستەو تاقمە سەربازێكە لە(300ـ 1000)كەس پێكدێت

الطَّابُور الخَامِس: لەزاراوەی سیاسیدا بریتیە لەلایەنگرانی دوژمن لەخەڵكی ولات و نیشتمان یان جێنشینانی ولاتێك دوژمن داگیری كردبێت یان لەجەنگ و شەڕا بێت لەگەڵیان پروپاگەندە لەبەرژەوەندی دوژمن لەولاتی خۆیان بلاوبكەنەوە یان یارمەتی بدەن بەجۆرێك لەجۆرەكان

طَابُوق: خشت، هەموو قورێكی لەقالب دراوە بەكاڵی یا بەسووركراوەیی بۆ دیوارو شوێنانیتر بەكاردەبرێت

طَابُوق نَارِيٌّ(آجُر ـ قَرمِيد): خشتی سوور ، سوورە خشت

طَابُوقٌ أصفَر: خشتی نەباتی

طَابَة: تۆپێكە لەلاستیك یان پەڕۆ دروستكرابێت منالان یاری پێبكەن، مەی، بادە

طَاجِن(مِقلاَة): تاوە، ئاخلیفنك، دەفرێكە شفتەو هێلكەی تیا سووردەكرێتەوە، ئەوەی شتی تیا سووردەكرێتەوە

طَاحَ ـ طَوْحاً: تیاچوو، فەوتا ، نەما، كەوت، لەناوچوو، دیار نەما، وەختە تیادەچێت

طَاحَ السَهْمَ: لەمەبەست و نیشان لایدا، نەیدا لەنیشان و مەبەستی دیاریكراو

طَاحَ ـ طَيْحَاً: تیاچوو، فەوتا، نەماو دوایی هات

طَاحِنَة: خرێ، ددانە خرێ، كاكیلە، هاڕەڕ، خلێنە، بریتیە لەچوار ددانە گەورەكانی سەروخوارەوەی هەردوو لاشەویلگەكان

طَاحُون ـ طَاحُونَة: ئاش، دەستاڕ، دەستهاڕ، ئاسیاو، شوێنی هاڕینی دانەوێڵەیە

طَاحُونُ الرِّيحِ: ئاشی با، ئاشێكە بەبا كار بكات

طَاحُونُ المَاءِ: ئاشی ئاویی ، ئاشێكە بەئاو كاربكات

طَاحُونَة: ئاش، شوێنی هاڕینی دانەوێڵە

طَاحِيٌّ: بەرز، بڵند، گردۆمێكی مەزن، شوێنی بەرفراوان

طَارَ الطَّائِرُ: فڕی، باڵیگرت، چوو بەئاسمانا، لەهەوایا فڕی

طَارَ بِفُلاَنٍ: لێی نزیك بووەوە، هاتە پێش

طَارَ صِيتُهُ: ناسرا، ناوبانگی بلاوبووەوە، ناوی دەركرد، ناوبانگی پەیدا كرد

طَارَ عَقْلُهُ: تێکچوو، شێت بوو، هۆش و ئەعقڵی لەدەستدا

طَارَ الشَّعْرُ: قـــژی درێژبـــوو، هاتەخوارەوە ، بەربوەوە

طَارَ إلَى كَذَا: بەخێرایی چوو بۆ لای ، زوو ڕۆیشـــت بـــۆلای، بەفڕۆکـــە گەشت وگوزاری کرد

طَـارَ قَلْبُـهُ مَطَـارَهُ: ڕووبـــەو بـــوو، ئارەزووی کرد ، حەزو ئارەزووی هـــەبوو بۆی

طَارَ الشَّيءُ عَنِ الشَّيءِ وَمِنْهُ: لێـی کـــەوت، لێـــی بـــەربوەوە، کەوتـــە خوارەوە لێی

طَـارَ طَـائِرُهُ: تووڕەبوو، ڕقـی هەسـتا، خەشم و قـین گرتـی، حـیرس و تووڕەیـی هەستا

طَـار ـ طَـارَة: دەف ، دەفـە، دەفـك، ئـــامرازێکی ئاهـــەنگ و بەزمانـــە کەلەبێژنگێکە چەرمی خاوی بەڕوویەکی داگیرابێ یا بەپەنجـەو لـەپی دەسـت لێ بدرێ

طَارُ التَّطْرِيزِ وَالمُنْخُلِ: کەمە، قاسـناغ، دەفرێکە لەتەختـە دروسـت دەکـرێ و دانەوێڵـەی پـێ دەپێـورێ، تەختـەی کەوانـــەداری ئەمســـەرو ئەوســـەری بێشکەیە

طَارِي: نامۆ، بێگانە، ناگەهان

طَارِئَــة: ناڕەحـــەتی و مەینـــەتی ، سەخت و گرانی

طَــارَحَ الكَــلاَمَ مُطَارَحَـــةً: گفتوگـــۆو وتووێژیان کرد لەگەڵ یەك

طَــارَدَ ـ مُطَــارَدَةً: دوایکـەوت، شـوێن پێـی کـەوت، هەڵمـەتی بردەســـەر، ڕاوینا، دوایکەوت

طَـارَدَ الأَقْـرَانُ: هـێرش و هەڵمـەتیان بردەسەریەك

طَـارِد(مُبْعَـد): دوورخـەر، دەرکـەر، باکێش

طَارِف: تازە، نوێ، نفت

طَارَقَ بَيْنَ الثَّوبَيْنِ: بەسەریەکا لەبەری کردن، بەدوای یەکا پۆشینی

طَـارَقَ الظَّلاَمُ أو الغَمَـامُ: بەسـەریەکا کەوتن، بەدوای یەکا هاتن

طَارَقَ الشَّيءَ: هەندێکی دا بەسەریەکا

طَارِق: هاتوو، کوتەر، پیاکێش، بەشەو هـاتوو، لێدەر، پیاکێشـەر، گەشـتیار، موسافیر

طَارِقَـــة: کارەســـات ، مەینـــەتی و نەهامەتی، ڕەختێکـی پچووکـە ، هـۆزو تیرەی پیاو

طَازِج: تازەو نوێ، پاك و پوختـی هـەر شتێك

طَـاس(زَيَّـنَ): جوانیکـرد، ڕازاندیـەوە، وەك مـانگی چواردە وابـوو لـەجوانی و ڕازاوەیدا

طَاس الشَّيءَ: شێلای ، پێـی پیانـا، نایە ژێر، شکاندی

طَـــاس ـ طَاسَـــة: جـــام، لەگـــەن، یەغنکێش، قەرەوانە، بایە یامـە، قـاب، ئامـــانی مـــس، ئـــاوخۆرە، جـــامی ئاوخواردن

طَاشَ - طَيْشَاً: شێت بوو، ئەقڵی لەدەستدا، زوو هەڵچوو، بێ ئەقڵ و ژیری‌بوو، پێکدادان رووی تێکرد، ترازا، هەڵەیکرد

طَاشَ السَهْمُ عَنِ الغَرَضِ: لەنیشان لایداو نەی پێکا، ترازا ، دوورکەوتەوە

طَاعَ - إنطَاعَ - أطَاعَ (إنْقَادَ لَهُ): گوێڕایەڵی‌کرد، بەگوێی کرد، دوایکەوت، بەقسەی کرد، ملیدا، سەری نەوی‌و شۆڕکرد

طَاعَ النَبَاتُ طَوعَاً وَطَاعَةً وَطَوَاعِيَةً: گونجاو بوو پەروەردەو پێگەیاندنی

طَاعَ الشَجَرُ: گونجاوو شیاوبوو کۆکردنەوەی بەروبوومەکەی

طَاعَ لَهُ المُرَادُ وَنَحْوَهُ: بەئاسانی‌و سانایی هاتە بەردەمی

طَاعَ لِسَانُهُ كَذَا وَبِهِ: رام بوو لەسەری، راهات لەسەری

طَاعَ الغُلاَمُ أبَاهُ وَلَهُ: گوێڕایەڵبوو، ملکەچ بوو، بەگوێی کرد

طَاعَ الكَلأُ الحَيوَانَ وَلَهُ: لەوەڕگاکە فراوان‌و بەرین بوو بۆ ئاژەڵەکەو بەئارەزووی خۆی تیای سووڕایەوە

طَاعَةً (إنْقِيَادُ): گوێڕایەڵی، بەقسەکردن، مل درێژکردن

طَاعَةٌ عَمْيَاءُ: گوێڕایەڵیەکی کوێرانە، بەقسەکردنی بێ هیچ پێودانگێك، پابەندبوون، بەندەگی بوون

طَاعَمَ مُطَاعَمَةً: کردی بەدەمیەوە، خستیە نێودەمی ، دەمی نایە نێو دەمی

طَاعَمَهُ (أكَلَ مَعَهُ): لەگەڵی خوارد، خواردی لەگەڵیدا، هاوبەشی خواردنبوو لەگەڵی

طَاعِنٌ فِي السِنِ: پیر ، بەساڵاچوو، کۆنەساڵ، بەتەمەن، سەرسپی، لەنێوەوە چوو، کەوهل بوون، فەرتبوون، یەکێك چووبێتە تەمەنەوە

طَاعَنَهُ بِكَذَا: هەریەکەیان رەخنەیان لەوی تریان گرت

طَاعُون: رشانەوە، تاعون ، چارەقووڵە، ناساغی‌و نەخۆشی، پەتاو درم

طَاعُونُ البَقَرِ: دەردەگا، نەخۆشی گاقڕان

طَاغُوت: سەرداری گومرایی، هەرپەرێز شکێنێك، شەیتان کەلەرێی راست لایداوە، هەرپەرستراوێك بەدەر لەپەروەردگار، بەتاڵ، ناحەق، ناڕەوا، جادووگەر

طَاغِيٌ: نافرمانی، ستەمکار، زۆردار

طَاغِيَةٌ: زۆردار، ستەمکار، گێل ، کەودەن ، خۆبەزلزان، هەورەتریشقە

طَافَ بِالمَكَانِ وَحَوْلَهُ: بەدەوروخولیا هات‌و چوو، گڕی خوارد، بەدەوریا گەڕا

طَافَ فِي البِلاَدِ: گەڕا، سووڕایەوە، پیاگەڕا، بەولاتدا گەشت‌و گوزاری کرد

طَافَ بِهِ الخَيَالُ (حَلَمَ بِهِ): خەوی پێوەبینی، دالغەبردیەوە

طَافَ الكَرَى أو النَومُ بِهِ أو عَلَيهِ: خەوبردیەوە، خەواڵوبوو، خەوی هات

طَافَ بِهِ (جَالَ بِهِ): گەڕانی، سووڕانیەوە، گەشتی پێکرد

طَـافَ عَلَـى وَجـهُ المَـاءِ: سـەرئاوكەوت، هاتەسەر ئاو

طَافَ بِالشَيءِ(أحَـاطَ بِـهِ): گـەمارۆيدا، دەوروخوليـدا، ئابلۆقـەيدا، تـەنگى پێهەڵچنی

طَافِحٌ: پـڕ، لێـوان، داگیراو، ئـاخنراو، تیکمـە، لێـوان لێـو بوونـی شـتێك، هەشـاندن، رتمـاندن، دەفرێـك تاسـەر لێوو دەمەكەی تێكرابێت

طَافِحٌ بِشراً: دڵخۆش ، شادمان، شـاد، كەیفدار، دڵشاد، بەختیار

طَافِحَة: وشـك، رەق ، وشـكەوەبوو، وشك هەڵگەڕاو

طَافِيٌ: ئەوەی دەكەوێتە سەرئاو

طَافِيءٌ: كوژاوە، دامركاو

طَافِيـةٌ مِنَ العِنَـبِ: ئـەو بۆڵەترێیـەی لەئاڕاستەی بۆڵەكانیتر دەرتۆقیوە

طَـاقَ (أطَـاقَ الشَـيءَ وَعَلَيـهِ): توانـی، دەری بڕی، بەرگەی گرت، بۆیكرا

طَـاقَ الشَـيءَ: دەسـتەلأتی بەسـەریا شكا، توانای بەسەریا هەبوو

طَاقٌ: تاق ، كەوانە، كەڤانە، گومبەزی سـەر دەرگـاو پـردو بـانی ژوور كەبەخەرپشت دروستكراوەو كەوانەییە، جۆرە جلو بەرگێكە

طَاقَـةٌ: وزە، توانـا، هـێز، توانـین، لێهاتن، پەك ، تاقەت، ئەندازە، ئەوەی مـرۆڤ دەتوانێـت بیكـات بەهـەوڵو لێبڕانی

طَاقَةٌ كَامِنَةٌ: وزەی مت ، متە وزە

طَاقَـةٌ ذَرِيَـةٌ: وزەی ئـەتۆم ، ئەتۆمـە وزە

طَاقَةٌ حَرَارِيَـةٌ : وزەی گـەرمی، گەرمـە وزە

طَاقَةٌ شَمْسِيَةٌ : وزەی خۆر

طَاقَةٌ كَهْرَبَائِيَةٌ : وزەی كارەبایی

طَـاقِمٌ: دەسـتە، گـرۆە ، كۆمـەڵێك یەكیان گرتبێت

طَاقِيَةٌ: كڵاو، تەپلە ، تاقیلە، كووتۆز، كـولاڤ، پۆشـاكی سـەرییەو لەسـەر دەنرێو پێچی لەسەر دەبەسترێ

طَالَ: درێژبـوو، درێژبـوەوە، داكـەوت، هاتەخوارەوە، كشا، درێژەی كێشا

طَالَ عَلَيهِ: خۆی بایا بەسەریا ، خـۆی راوەشـان بەسـەریا ، فـیزو دەعیـەتی بەسـەرا دەربـڕی ، چاكـەكانی دایـەوە بەچاویا

طَـالَ فُلاَنَـاً: لـەو درێژتربـوو، بـالأی بەرزتر بوو

طَـالَبَ: داوای كـردەوە، داوای مـافی خۆی لێكردەوە

طَـالَبَ بِحَـقٍ: داوای مـافی لێكـرد، داواكاری ماف بوو

طَـالِب: قوتـابی، خوێندكـار، داواكـار، داخواز

طَالِبُ الزَوَاجِ(خَـاطِب): خوازبێنیكـار، یەكێك خوازیاری هاوسەرگیری بێت

طَـالِحٌ(خِلاَفُ صَـالِحٌ): خـراپ ، بـەد، پیاوخراپ، نامەرد، واژوی چاكو باشە، شەكەت، شپرز

طَـالَعَ الكِتَـابَ(قَـرَأهُ): خوێندیـەوە، چاوی پیاخشان

طَالَعَ فُلاَنَاً: تەماشایكرد بزانێـت چـی هەیە

طَالَعَ فُلاَنَاً بِكُتُبِهِ : كتێبەكانی بۆ نارد هەتا تەماشای بكات

طَالِع: شانس، بەخت، چارە، ناوچەوان، هات ، كامرەوایی، كامرانی، هیر، كام، كۆس، چارەنووس، كۆس، چارەنووس، نگین

طَالَعَهُ: بەوردی تەماشای كرد، چاوی تێبڕی، سەری لێ هەڵنەبڕی

طَالَعَهُ بِالأَمْرِ: خستیە بەردەمی، لەبەردەمی دانا

طَالِق: بەرەڵا، ئازادكراو، سەربەستكراو، رەها، ژنی تەڵاقدراو

طَالِقَة ـ طَوَالِق: ژنی تەڵاقدراوی رەها، وشترو ئاژەڵێك بۆ لەوەڕاندن رەهاو ئازاد كرابێت

طَالَمَا: چونكە، لەبەرئەوەی ، بەهۆی ئەوەوە ، مادام

طَامَّة: بەڵاو نەهامەتی سەختو گران، ناوێكی رۆژی قیامەتە ، بەدبەختی، كارەسات، بەڵای ناگەهان، چورتم

طَامِث(حَائِض): بێنوێژ، ئافرەت لەخوێندا، عادەی مانگانە

طَامِح: بەرزخواز، رەهەند، بەرزو بڵندی هەرشتێك

طَامِحٌ مِنَ النِسَاءِ: ژنێك رقی لەمێردی خۆی بێتو بۆ پیاوێكی تر بڕوانێت

طَامِر: كێچ، قێچ، چێچ، كەكی، گیاندارێكی رەشی وردی قاچ برگەبرگەی بەئاڵۆشی خاوەن قەڵەمبازە بەهاران دەژێتەوە

طَامِع: چاوچنۆك، سوربوو لەسەر كارو رەفتارێك، بەردەوام، چاوبرسی ، بەهەڵپە

طَامُور: پەڕاو، نامە، دەفتەر، تێنووس، بابۆڵە

طَانَ(طَلاَهُ بِالطِين): بەقوڕ سواخیدا، قوڕی تێهەڵسوو

طَانَ الكِتَابَ: مۆری كرد

طَانَ اللهُ فُلاَنَاً عَلَى الخَيرِ أو الشَرِ : بەدیهێنا، دروستی كرد

طَاهِر: پاك، خاوێن، پوخت، پاكیزە، بێخەوشو ناتەواوی ، داوێن پاك

طَاهِرُ الذِمَّة : ساویلكە ، بێنیاز، سادە

طَاهِرُ القَلْبِ(عَفِيف): دڵپاك، دڵڕاست، دڵفەكری، واژوی دڵپیسییە ، دڵڕاستی

طَاهِرُ الذَيل: بێتاوان، بەویژدان، خاوەن ویژدانو دەروونێكی راستو مافپەروەر

طَاهِي: لێنەر، چێشتكەر، شێوپەز، چێشتلێنەر، نانكەر، نانەوا

طَاوَة: تاوە ، دەفرێكی والایە بۆ سووركردنەوەی خواردەمەنی بەكاردەبرێ

طَاوَحَهُ ـ مُطَاوَحَة: تاوانباری كرد، ئاماژەی بۆ كرد بە ..

طَاوَعَهُ مُطَاوَعَة فِي الأَمْرِ وَعَلَيهِ : پەسەندی كرد، قایل بوو، رازی بوو لەسەری ، گونجاوو شیاو بوو لای، گوێڕایەڵیكرد، فەرمانبەرداریی بۆ نواند

طَاوَلَ(تَوَانَى): دوایخست، ئەمڕۆ بەسبەیكرد، دەستی بەدەستی پێكرد

طَاوَلَ فِي الشَيءِ: ماوەكەی درێژكردەوە

طَاوَلَ فُلاَنَاً فِي الطُول أو فِي الطَول: زاڵبوو بەسەریا، بۆری دایەوە، سەركەوت بەسەریا

طَـاوَلَ فُلاَنَـاً فِـي الدَّيْـنِ وَنَحْـوَهُ: دوايخست ، دواكەوت لەدانەوەيدا

طَاوِلَة: خوان، مێز، نانەبەرە، سفرە، یاری تاوڵە، نـەرد، تەختەنـەرد، دوو تەختەی بیستو چوار خانەییە بەسـی پوولو دووزار یاریی لەسەر دەكرێ

طَاوُوس: تاووس، داووس، باڵندەیەکە پـەرەکانی هـەموو جـۆرە نـەخشو رەنگێـك دەنوێنـێ بـەلام لاقـی زۆر رەشـەو نێرەكـەی بـەكلكی چـەتر هەڵدەداو تاجی هەیە

طَـاوِيْ: برسـی، هەسـتكردنی گیانلەبەران بەپێویستی بۆ خواردن ، خاڵی بوونی گەدە

طَـايَبَ ـ مُطَايَبَـةً: گاڵتـەو یـاری لەگەڵكرد، شۆخی لەگەڵكرد، گەمـەو گاڵتەی لەگەڵكرد

طَـايِحْ: تیـاچوو، فـەوتاو، کـەوتوو، نـەماو، وێـڵ، سـەرگەردان، ونبـوو، دیارنەماو

طَايَرَهُ: پێشبڕكێی فرینی لەگەڵكرد، بۆربۆڕێنی لەگەلاكرد

طَأطَـأَ رَأسَـهُ: سـەری دانـەواند، ملیكەچكرد، سەری شۆڕكرد

طَأطَأَ الحُفْرَةَ: قووڵیكرد، دایخست

طَأطَأَ فُلاَنٌ مِن فُـلاَنٍ(حَـطَّ مِـنْ قَـدْرِهِ): سووكیكرد، لـەنرخی كـەم كـردەوە، بێبایـەخیكرد، لـەنرخی دابـەزاند، كەسایەتی لەكەداركرد

طَأطَأَ فَرَسَهُ وَنَحْوَهُ: بەڕانی تێی ژەن ئـەوجا بەهـەردوو لاقیش پیـای كێشـا بۆئەوەی غاربكات

طب

طَـبَّ (دَاوَى ـ عَـالَجَ): تیمـاریكرد، چارەسەریكرد، دەرمانی دایە ، بـاشو چاكیكرد

طَبَّ الرَّجُل (تَـأَنَّى لِلأُمُـورِ): شـێنەیىو لەسـەرخۆبوو، هێـواشو هێمـن بـوو، بەئارامو هێدی بوو

طَـبَّ فُـلاَنٌ: لـێزان بـوو، زۆرزانو شارەزابوو

طَبَّ الشَّيءَ: باشو چاكی كرد، لـەبارو گونجاوی كرد

طَبَّ ـ طِبَّ ـ طُبَّ: چارەسـەری لاشـەو دەروون ، نـەرمو نیـانی، میـهرەبانی، جادوو، چاوبەست

طِبّ: پزیشكی، دكتۆریـی، چارەسـەری جەستەو دەروون ، زانیاریی پزیشـكی، نـەرمو نیـانیو بـاش مامەڵـەكردن، جادووچاوبەست، خـوو راهـاتن، دەق پێوەگرتن

طَبَائِع الأَرْبَعِ(عِنْدَ قُدَمَاءِ الطَّبِيعِيينَ): لای سروشـتگەرە دێرینـەكان بریتیـە لەگەرماو سەرماو تەڕیو وشكی

طِبَابَـة: پزیشـكی، پزیشـكەریی، پارچەیـەكی لاكێشـەیی لـەجلو بـەرگ زیاد دەكرێت بۆ فـروان بوونـی، پارچـە زەوییەكی درێژ یان هەورو دارێكی بالاَو بەرز

طَبَّـاخ: چێشـتكەر، چێشـت لێنـەر، شـیوپەز، نـان ئامادەكـەر، سـوتكە، ئاگردان، سێپا

طِبَاخَـة: پیشـەی چێشـت لێنـەریی، شیوپەزی، چێشتكەریی

طُبَاخَة: کەفو کوڵی ئەوچێشتەی لەسەر ئاگر لێدەنرێ

طَبَاشِير: تەباشیر ، پارچە گەچێکە بۆ نووسین لەسەر تەختە بەکاردەبرێ لەخوێندنگەو قوتابخانەکاندا

طِبَاع: سرووشت ، خوو، ئەو شێوازەی مرۆڤی لەسەر بەدیهاتووەو رامبوە

طَبَّاع (مَطبَعي): چاپکەر، چاپیار، پیت چن، پیت رێکخەر، شمشێرساز

طِبَاعَة: پیشەی چاپو چاپەمەنی، چاپکردنی کتێبو نووسراوە هەمەچەشنەکان ، شمشێرسازیی یان چەقۆکەریی

طِبَاق: وەك یەك، هاو...، چوون یەك ، بەرابەر، هاوتا

طِبَاق(عِنْدَ أهل البَدِيع): لای زانایانی رەوانبێژیی بریتیە لەکۆکردنەوەی دوو مانای هاوتای یەك وەك : مردنو ژیانو...

طُبَّاق: دوکەڵ، رووەکێکە لەشامو گەلێ ولاتی تر دەروێت

طَبَّال: تەپڵ ژەن ، دەهۆڵ کوت، تەپڵ لێدەر، ئەوەی تەپڵ لێدەدات لەشاییو ئاهەنگو بۆنە جیاوازەکاندا

طِبَالَة: پیشەی تەپڵ ژەنین، لێدەری تەپڵو دەهۆڵ، دەهۆڵ کوت

طَبَّبَ ـ تَطبِيبَاً: چارەسەری کرد، چاکیکردەوە، تیماری کرد

طَبَّبَ الخَيَاطَ: پارچەیەکی زیادکرد لەجلەکان هەتا گوشادو بەرین بێت

طَبَّبَ القِرْبَة: دەمی مەشکەکەی بەست

طَبَّة: پارچەیەکی درێژ یان لاکێشەییە لەجلوبەرگ یان هەور یاخود پێست یان زەویو زار

طَبَخَ طَبْخَاً: دروستیکرد، ئامادەیکرد، هێنایەبەر

طَبَخَ الطَعَامَ: لێی نا، پێی گەیان

طَبَخَ اللحْمَ: گۆشتەکەی لێنا، خستیە سەر ئاگر

طَبْخ ـ طَبِيخ: ئەوەی لێدەنرێ ، لێنراو، ئامادەکراو

طَبْخُ الطَعَام: لێنان، پێگەیاندن، پەزان، شیوپەزکردن

طَبَرَ ـ طَبْرَاً: بازیدا، خۆی شاردەوە، خۆی مەلاسدا

طَبَرْ ـ طُبَر(فَأس): تەور، دوودەو، بیسوور، دوودەم، تەوەر، ئاسنێکی کلکداری دەم پانی کەوانەداری تیژ داری پێدەبڕێتەوە

طَبَشَ فِي المَاءِ: شڵپوهوڕی کرد لەئاوەکەدا، شڵپەشڵپی نایەوە

طَبَش: شڵپوهوڕ، شڵپەشڵپ، پێکدادان، شەپو هوڕ

طَبطَابَة: تەختەیەکی پانو بەرینە بەتۆپ یاری لەسەر دەکرێ

طَبطَبَ المَاءَ أو السَيلُ: خورەی هات، شڵپو هوڕی هات

طَبطَبَ المَاءَ: جوولانی، شڵپو هوڕی لێهەستان

طَبطَبَة: شڵپو هوڕی ئاو ، سرپەو تەقەی قاچی رەوەندە لەکاتی رۆیشتنا

طَبَعَ الشَيءَ: وێنەی کێشا لەدیمەنێکدا، دەریخست لەشێوەیەکدا

طَبَعَ الدَّراهِم: سکەی لێدا، چاپیکرد، دراوی دروستکرد
طَبَعَ اللهُ الخَلْقَ: دروستی کردن، هێنانیە بوون، مافی بوونی پێدان
طَبَعَ الإِنَاءَ مِنَ الطِّينَ وَنَحْوَهُ: قاپەکەی لەقوڕ یان شتێکیتر دروستکرد، شێوەی کێشاو دروستیکرد
طَبَعَ الكِتَابَ: چاپیکرد، لەچاپیدا، لەدەستنووسەوە هێنایە دنیای کتێبو پەرتووکو بڵاوی کردەوە
طَبَعَ عَلَيهِ: مۆری کرد، پێکی هێنا
طَبَعَ السَّيفَ: دروستی کرد، پێکی هێنا
طَبَعَ الدَّلْوَ: پڕیکرد، لێوان لێوی کرد
طَبَعَ فُلاناً عَلَى كَذَا: رای هێنا لەسەر، رامیکرد لەسەر
طَبَعَ الشَّيءَ وَعَلَيهِ: مۆریکرد بەمۆرێك، شقڵی لێدا، دایخستو مۆری لێدا
طَبَعَ الدَّابَّةَ: بارێکی لێنا بۆی هەڵنەگیرا، پتر لەتوانای خۆی باری لێنا
طَبَّعَ الحَيَوانَ (رَوَّضَهُ): رای هێنا، ماڵیکرد، دەستەمۆی کرد
طُبِعَ عَلَى كَذَا (عُوِّدَ): پێیی راهات، خووی پێوەگرت، رسکا، راهێنرا، دەقی پێوەگرت
طَبِعَ ـ طَبَعاً: ناتەواویو خەوشێکە لەجەستە یان رەوشو رەفتاردا
طَبِعَ السَّيفُ وَنَحْوَهُ: ژەنگی لێنیشت، ژەنگ لێیدا
طَبِعَ الثَّوبُ وَنَحْوَهُ: بەتەواوی پیسو چڵکن بوو، تەواو پیس بوو

طَبْعٌ: سروشت، نەریت، خۆرسك، رەفتار، شێواز، رووخسار، هەوەس، ئارەزوو، کەیف، ویست
طَبْع (فِي عِلْمِ النَّفْس): لەزانستی دەروونناسیدا بریتیە لەگەڵ دیاردەی هەستو هەڵسوکەوت بەدەستهاتوو بۆماوە کەتاکێك لەتاکێکی تر جیادەکاتەوە
طَبْعُ الكُتُب: کتێبو پەرتووك چاپکردن، لەچاپدان
طَبْعُ الأَصَابِع: پەنجەگرتن
طَبْعُ الحَجَر (كِتَابَةٌ عَلَى الحَجَر): بەرد هەڵکەندن، لەبەرد نووسین، لەبەرد هەڵکۆڵین
طَبِعٌ: پیسو چڵکنی تەواو، ژەنگ، کەمو کوڕیو ناتەواوی
طَبْعٌ: پڕی ئاوو کێشانەو ...هتد
طَبِع (دَنِيءِ الخُلق): بێئابڕو، بەدخوو، بەدرەوشت، رسواو سووك، رسوا
طَبِع ـ طَبَع (الصَّدَأ وَالدَّنَس): ژەنگ، گڵاوی، پیسی
طَبَقَ: دایخست، پێوەیدا، جووتی کرد
طَبِقَ: داخرا، پێوەدرا، جووت بوو
طَبِقَ الشَّيءَ: بڵاوبوەوە، بوویەباو، بوو بەمۆدە، دای پۆشی، سەری نایەوە
طَبَّقَ الحَاكِمُ فِي حُكْمِهِ: پێکای، مەبەستی پێکا، دادو رەوابوو لەبڕیارەکەیدا
طَبَّقَ السَّحَابُ الجَوَّ: هەورو تەمو مژ کەشی داپۆشی، گرتیەوە
طَبَّقَ الفَرَسَ: لەغارغارێندا نزیك بوەوە، هاتە پێش، قاچو دەستی بەرزکردەوە

طَبَّقَ المَاءُ وَجْهَ الأَرْضِ: ئاو رووی زەوی داپۆشی ، گرتیەوە

طَبَّقَ اللَيلَ: شەو داهات ، تاریکی کرد، داهات

طَبَّق(مُقْفَل): داخراو، جووت، پێوەدراو، داخراو، دەرگاو پەنجەرەی هەڵپێکراو

طَبَق: سەرقاپ، قاپ، دەوری، سینی، رووی زەوی، قاپو قاچاغێك نانی تیا بخورێ، حاڵو بار، پلەوپایە

طَبَق(فِي الطب): لەزانستی پزیشکیدا بریتیە لەکرکراگەی نێوان هەردوو جومگەی پشت

طَبَقُ الفنْجَان: ژێر کوب، ژێر پیاڵە

طَبَقُ التَدْخِين: تەپڵەکی جگەرە، جێسوتووی جگەرە ، دەمە سوتوو

طِبق(وِفْق): وەکو، گونجان لەگەڵ، بەگوێرەی،بەپێی، وەك، هاوچەشنی، هاوشێوەی، هاوتا ، هاوجووت، هاویەك

طِبْقَ الأصْلِ: دەقاو دەق ، کوتو مت ، بەکاردەبرێ بۆ هاووێنەیی‌و دووشت لەگەڵ یەك

طِبْقَ المَرَام: بەگوێرەی خواستو داوا، وەك خواستو داواکراو

طَبِق: تەسك، داخراو، هاتوەیەك، واژوی گوشادو بەرینە

طِبْقاً لرَغْبَة: بەگوێرەی خواستی، بەپێی ویستو داوا

طَبَقَة: پلەوپایە، بار، دۆخ، چین ، حاڵ، چین لەدوای چین ، یەك جومگەی پشت

طَبَقَةٌ مِنَ البِنَايَة چەن نهۆمێك لەبیناکە، چین لەسەر چین

طَبَقَة(فِي الجيولوجي): یەکەیەکی گونجاوە لەبەردە نیشتوەکان لەچین‌و توێژەکانی تر جیاوازە لەرەنگو شێوەو پێکهاتەدا

طَبَقَةُ الفُقَرَاء: چین‌و توێژی هەژاران، چینە گەداو نەدارەکان

طَبَقَةُ الأغْنِيَاء: چینە دەوڵەمەندو خۆشگوزەرانەکان

طَبَقَةُ النُبَلاَء: چینە ئوروستوکراتیەکانی کۆمەڵ، چینە خۆشگوزەران‌و خانەدانەکان

طَبَقَةٌ مُنْخَفِضَة: چینی نزم‌و رەنج بەر

طَبَقَةٌ مُتَوَسِطَة: چینی مام ناوەندی، ناوەڕاست، میانجیگەر

طَبَقَةٌ مِنَ النَّاسِ: چینی خەڵك، توێژی خەڵك

طَبَقَةُ النَغَم: ئاواز، تۆن ، ئاستی مۆسیقی دەنگو ژێیە

طِبْقَة(فَخ): داو، تەڵە، تالهە، خەفك، دەهفك، پێداف، پێگرۆك، هەف

طَبَلَ ـ طَبْلاً: تەپڵی لێدا، دەهۆڵو تەپڵی ژەن، دەهۆڵی کوتی

طَبَّلَ: بەتوندی تەپڵو دەهۆڵی ژەن، تەپڵی زۆر لێدا

طَبْل(صَوتُ الطُبُول): تەپڵ لێدان، دەنگی دەهۆڵ

طَبْل ـ طَبْلَة: تەپڵ، دەهۆڵ، باڵەبان، دابریم، ئامرازێکی شاییو بەزم‌و ئاهەنگەو لەدەفرێکی قوولْ پێکهاتووەو چەرمێکی خاوی پیادەگیرێو بەدار یان بەدەست لێدەدرێ

طَبْلَة(طَبْل صَغِير): تەپڵێکی پچووك، گچکە تەپڵ

طَبْلَةُ الأُذُن: پەردەی گوێ، تەپڵی گوێ
طَبْلِيَّة: پنە، خوان، مێز، تەپڵەك
طَبْلِيَّةُ العَمُود(كُشْفَة): تەپڵەكی سەر پایەو كۆڵەكە، كۆتەڵە
طَبَنَ النَّارَ: ئاگرەكەی پاراست هەتا نەكوژێتەوە
طَبَنَ الشَّيءَ وَلَهُ وَبِهِ طَبْنَاً: هەستی پێكرد، پێیزانی
طَبَنَ فُلاَنَاً: دەستی بڕی، هەڵیخەڵەتان
طَبْن: ئەو تەختەو دارەی لەسەر ڕووی زەوییە، خۆڵەمێش، ژیلەمۆ، ماڵێكی دروستكراو لەقوڕ
طَبَنْجَة: جۆرە تفەنگو چەكێكە
طُبُوغرَافِيَا: دەرخستنی دیاردە گشتیەكانی سەر ڕووی زەوی سروشتی یاخود دەستكرد
طِبِي - طُبِي: گۆی مەمكی گیانداران كەشیری لێدەمژن
طَبِيب: پزیشك، دكتۆر، خاوەن زانیاری سەبارەت بەتەندروستیو ساغی لەشو لار، هەر زاناو لێزانێك لەكارو پیشەی خۆیدا
طَبِيبٌ بَيطَرِيٌّ: بەیتاڵ، بەیتار، پزیشكی ئاژەڵ
طَبِيبُ العُيُون: پزیشكی چاو
طَبِيبُ الأَمْرَاضِ العَصَبِيَةِ: پزیشكی نەخۆشیەكانی سەرو مێشك
طَبِيبُ أَمْرَاضِ النِسَاءِ: پزیشكی نەخۆشیەكانی ژنان
طَبِيبٌ جَرَّاح: پزیشكی نەشتەرگەر
طَبِيبٌ بَاطِنِي: پزیشكی نەخۆشیەكانی هەناو
طَبِيبٌ نَفْسَانِيٌّ: پزیشكی نەخۆشیە دەروونیەكان
طَبِيبٌ مُقِيم: پزیشكی نەخۆشخانە
طَبِيبُ الأَسْنَان: پزیشكی دەمو ددان
طَبِيبُ الأَمْرَاضِ الجِلْدِيَةِ: پزیشكی نەخۆشیەكانی پێست
طَبِيبُ الفَوَاصِلِ وَالمَفَاصِلِ: پزیشكی ئێسكو جومگە
طَبِيبُ الأَمْرَاضِ الصَدْرِيَةِ: پزیشكی نەخۆشیەكانی سنگ
طَبِيبُ التَّجْمِيل: پزیشكی جوانكاریی، جوانكردنی جەستەو لەشو لار
طَبِيبُ الأَشِعَةِ وَالسُونَار: پزیشكی تیشكو سۆنەر
طَبِيخ: چێشت، لێنراو، گەچ، جۆرە خواردنەوەیەكە
طَبِيعَة: سروشت، هەوەس، ئارەزوو، خۆرسك، خوو، ڕەوشت، نەریت، ئەوسروشتەی مرۆڤی لەسەر بەدیهێنراوە
طَبِيعِي: سروشتی، خۆرسك، سروشتكرد، ئاسایی، سروشتی، ڕێكوپێك، سروشتزان
طَبِيعِيَات: زانیاریە سروشتیەكان
طَبِيق: چوونەیەكو بەرابەر

ط ث

طَثّ: یاریەكی منداڵانە بریتیە لەدارێكی خڕو هەڵیدەدەن
طَثَّا: یاریكرد بەدارینە گچكەو بچووكەكان
طَثْرَة: كەفی شیر، چەوری سەرەكەی، توێژاڵی، بژێویو ژیان، تووكی خوری

طَثْرَج: مێرووله
طَثَنَ: گۆرانی ، شایی، ئاوازو گۆرانی گوتن
طَثَّهُ: فڕێیدا، تووڕیدا، هەڵیدا
طَثْیَار: شێر، مێشووله

ط ج

طَجَنَ الشَّيءَ: سووری کردەوەو برژاندی
طَجْنٌ: سوورکردنەوە، برژاندن

ط ح

طَحَ (بَسَطَ): تەختی‌کرد، دایخست، بڵاوی کردەوه
طَحَا - طَحْواً: دوورکەوتەوە، دووره پەرێزبوو، پەراگەندە کەوت ، تیاچوو، فەوتا ، نەما
طَحَا القَومُ: کێبڕکێیان کرد، پێشبڕکێیان کرد، بۆربۆرێنیان کرد، شان شانێنیان کرد
طَحَا المَکَانُ: تەختو گوشادو بەرینی‌کرد، فراوانی کرد
طَحَا بِالکُرَةِ: هەڵیدا، تێی گرت
طَحَا الشَّيءَ: پالی پێوەنا، تەنگی پێهەڵچنی
طَحَا: زەوییەکی پانو بەرین ، تەختە زەوی
طَحَى: فراوانو درێژ بوو، گوشادو بەرین بوو، نووسا بەزەویدا، لچکا پیایدا
طُحَارُ: سك شۆرییەك نقەو هەناسەبڕکە تووشی نەخۆش دەبێت، نەخۆشی دیزانتر تووشی یەکێك ببێتو ناڵەو هاواری لێبەرز ببێتەوه

طَحَال - طُحَال (غُدَّةٌ إِسْفَنْجِيَة): سپڵ، خاڵحالك، لەپارە گۆشتێکی شین کارە بەلای جەرکی گیاندارەوە
طُحَال (اِلْتِهَابُ الطُّحَال): دەردی سپڵ، هەوکردنو ئاوسانی سپڵ
طَحَّان: تەختە زەوی، تەخت ، تەختانی ، زەوی تەخت
طَحَّان: ئاشەوان، باراش هار، ئارد فرۆش، ئاشەڤان، ئاساوان، قەراش، لوویێنه، کریچ، کەسێکە کاروباری ئاش هەڵسووڕێنێ‌و باراش بهاڕێ
طِحَانَة (حِرْفَةُ الطَّحَّان): پیشەی ئاشەوانی، ئارد فرۆشی
طَحَرَ الرِّيحُ السَّحَابَ: باکه هەورەکەی پالْ پێوەنا ، تەفرو تووناى کرد
طَحَرَ - طَحَراً - طَحِيراً - طُحَاراً: هەناسەکانی بەدەم ئێشو ئازارەوە دەرکرد، هەناسەی بەسەختی‌و دژواری‌دا
طَحَرَت العَينُ قَذَاهَا: فڕێ‌ی‌دا، توڕیدا، هەڵیدایە دەرەوە
طَحْطَحَ: زەردەخەنە گرتی، هێواش هێواش پێکەنی‌و بزەگرتی
طَحْطَحَ الشَّيءَ: شکانی، کەرتو پەرتی‌کرد، بەهیلاکی برد
طَحْطَحَ بِهِم الدَّهرُ: رۆژگارو سەردەم تووشی مەینەت‌و بەدبەختی کردن
طَحْطَحَ القَومُ: پەرش‌و بلاوی کردنەوە، تەفرو توناى کردن
طَحِلَ - طَحْلاً وطَحَلاً: سپڵی ئاوسا، هەڵسا، وەك رەنگی سپی وابوو
طَحِلَ المَاءُ: خراپ بوو، بۆگەنیکرد، گەنی

طَحِلَ فُلاَنٌ: لەتورەبوونا دەنگی گۆڕا، تورەبوون ، رەنگی گۆڕی

طُحِلَ طَحَلاً: سپڵی ئازاری هەبوو، ئێش و ئازارگەیی بەسپڵی

طَحِلٌ: سپڵ گەورەو ئاوساو ، تورە، پڕ، لێوان لێو، سەرپڕ

طَحِلٌ(ملآن): پڕ ، لێوان ، لێوان لێو، لێواو لێو

طَحِلٌ: رەشی لێڵ، تورەو خەشم گرتوو

طَحْلاَءُ: شتێك رەنگی لەرەنگی سپڵ بچێت وەك ئاژەڵو ...

طَحْلَبَ الْمَاءُ: قەوزە کەوتە سەر ئاوەکە، قەوزەی گرت

طَحْلَبَ الأَرْضُ: بەرووەك سەوز بوو، سەوز بوو بەرووەك

طُحْلُب ـ طِحْلِب: قەوزە، گەفس، لیم، کەزووکووز، خوریەجنە، خوریەچندۆك، کەز، کووز، جۆرە بەڵغ و ملتەیەکی سەوزە لەنێو ئاوی مەنگدا پەیدا دەبێ

طُحْلَة: رەنگێك وەك رەنگی خۆڵەمێشی وایە، بۆر

طَحْمَاءُ: رووەکێکە

طُحْمَةُ النَّاس: کۆمەڵیان، گرۆهو تاقمیان، دەستەیان

طَحْمَ: بازیدا، قەڵەمبازیدا

طَحْمَ السِّقَاءُ: پڕیکرد، تالێوەکەی هێنا

طَحْمُورَث: یەکێکە لەپادشا مەزنەکانی ئێرانەو ماوەیەکی زۆر فەرمانڕەوایی کردووە

طَحَنَ الْبُرَّ: هاڕی، وردی کرد، کردی بەئارد

طَحَنَ الْمَنِيَّةَ القوم: تیای بردن، لەناوی بردن، سەریان فەوتا

طَحْن ـ طَحِين: ئارد ، هارد، ئارڤان، هاردی، ئاردە، دانەوێڵەی هاڕاو

طُحْنَة: زۆر هاڕاوو وردکراو، زۆر کورت و کەم بالآ

طَحُون: جەنگ، دەستەو گرۆهێکی مەزن و بێ‌شومار، جڵەوو گەلە وشترێك

طَحِين: ئارد، هارد، ئارڤان، ئاردە، دانەوێڵەی هاڕاو

طر

طَرَّ الْمَاشِيَةَ: بەتوندی لێی خوڕی، بردی بەرێوە

طَرَّ الإِبِلَ: لەلایەکدا کۆی کردنەوەو لێی خوڕین، گردی کردن

طَرَّ الشَّيْءَ: بڕی ، لەتیکرد، کەرتیکرد

طَرَّ الثَّوبَ: دایدڕی، هەڵی قڵیشان

طَرَّ السِّكِّينَ: تیژیکرد، ساویدا، دەمەزەردی کرد

طَرَّ الشَّارِبَ وَالشَّعْرَ(طَلَعَ): دەرهات، مووی لێهات، سمێڵیکرد، سمێڵی بۆرکرد ، گووگرەبوو

طَرَّ الْبُنْيَانَ: تازەی کردەوە، نوێی کردەوە، دەستی پیاهێنا

طَرَّ الْحَوْضَ: قوڕکاری کرد، قوڕی پیاهەڵسوو

طَرَّ الْمَالَ: بردی، هەڵیگرت، دەستی بەسەراگرت، خستیە ژێرچنگی خۆیەوە

طَرَّ فُلاَنًا: لێیدا، پیای کێشا، شەپازللەیەکی لێدا، دەریکرد، دەری بەڕان

طَرَّ النُّجُومَ: ئەستێرەکان هەڵهاتن ، رۆشن بوونەوە، رووناکیان پەخش کرد

طَرَّ الرَّجُلُ مِنَ السَطحِ: پیاوەکە لەسەربان کەوتەخوارەوە، بەربووەوە، ترازاو کەوت
طَرَّ الشَعرُ: رووا، سەری هەڵدا، دەرکەوت، بەرزبووەوە
طَرَّ اليَدَ: بڕی، کورتی کردەوە، لێی کردەوە
طَرَّ البِنَاءَ وَنَحْوَهُ: جوانیکرد، دەستی پیاهێنا، رووکەشی کرد بە ....، بەرزی کردەوە
طَرَّى ـ تَطرِيَةً: نەرمی کردەوە، پاراویکرد، شلی کردەوە
طَرَّى الطَعَامَ: لەگەڵ بەهاراتا تێکەڵیکرد، بۆنی خۆشی تێکرد
طَرَّى الطِيبَ: تێکەڵ بەداودەرمانیکرد، ئاوێتەی کرد لەگەڵ دەرمانا
طَرَائِف: دەگمەن، دانسقە، شتە دانەدانەییەکان، نەوازە، سەرسوڕهێنەرەکان، شتە ئەستەمو نەوازەکان
طَرَائِفُ الحَدِيثِ: فەرموودە نەوازەکان، باسو خواسە دەگمەنو دانسقەکان
طَرَائِفيّ: فرۆشەری شتەدەگمەنو ناوازەکان
طَرَاحُ: شوێنو جێگەیەکی دووری بەرینو گوشاد
طَرَادُ: کەشتی جەنگی، کەشتی راونەرو شوێنکەوتە، شوێنی فراوان، کەشتیەکی گچکەی فراوانی جەنگیە، رۆژێکی دوورو درێژ
طَرَادُ النَهرِ: کەناری روبار، قەراخەکەی، رۆخەکەی

طَرَّار: دز، جەردە، گیرفانبڕ، بەیەکێك دەگوترێت شقڵو کون بکاتە گیرفانو جلوبەرگ بۆئەوەی تالآنی بکات
طِرَاز: رێگە، رێباز، چۆنیەتی، دیمەن، شێوە، رەنگ، جۆر، شێواز، ئەو شوێنەی جلوبەرگی چاكو باشی لێ دەدروون
طِرَازَة: پیشە، کار، فرمان، یەکێك پیشەی نەخشو نیگار دروستکردن بێت لەسەر جلو بەرگ
طَرَافِيَة: گەنمە پووچەڵ
طَرَاق: چەرمی نەعل، ناسنێکە دوای ئەوەی گەرم دەکرێ ئەوجا دەکرێت بەزرێو قەڵغانو شتی لەوبابەتە، هەرچەرمێك سەری نەعلی پێدەگیرێ
طُرآن (الأمر المُنكَر): کاری نابەجێ، کرداری ناشایستەو گونجاو، رەفتەی ناشیاو
طُرآنِيّ: نامۆ بیانی، بێگانە، نەناسراو، نادیار، ونبوو، کەسێك بنەچەو رەچەڵەکی نەناسراوو نادیار بێت
طَرَاوَة: نەرمی، نەرمو شلی، پاراوی، شێواوی، تەڕی، نم داریی، شنەی شەماڵ، کزە، بای ساردو فێنك، نەسیم
طَرَأَ عَلَيهِم: کوتو پڕ هات، لەناکاو هات، لەپڕا دەرکەوت، روویدا، لەپڕو ناکاو قەوما، لەشوێنو جێگەیەکی دوورەوە هات بۆلایانو رووی تێکردن
طَرَأَ المَكَانَ (إستَعمَرَهُ): داگیریکرد، دەستی بەسەرا گرت، خستیە ژێر دەستی خۆیەوە

طُـرّاً: سـەراپا، هـەموو، بەکۆمـەڵ، سەرجەم، هەمووان

طَرِبَ(إهْتَزَ فَرَحاً وَحُزنَاً): دڵخۆشبوو، شادبوو، گەشـکەداربوو، هاتـەجۆش‌و خرۆش ، پەشۆکا ، هـەژی، هەراسان‌و نیگەران بوو ، غەمبار بوو (لەوشـە دژە یەکەکانە)

طَرَّبَ: گۆرانی وت ، چرانی، دەنگـی لێهەڵبڕی، چریکانی

طَـرَّبَ عَـنِ الطَرِيـقِ: دوورکەوتـەوە، لایدا، ترازا

طَـرَّبَ فُلاَنَـاً: گۆرانـی پێگـوت، دڵشـادیکرد، دڵخۆشـیکرد، هێنایـە خۆشی‌و پێکەنین

طَرَب: خۆشی ، شادی، گەشکە، بەزم، هـەژان‌و خرۆشـانی نەفسـە بـەهۆی خۆشی یـان ناخۆشـییەوەو پـتر بـۆ خۆشی‌و شایی بەکاردەبرێ

طَـرِب: دڵشـاد، دڵخـۆش ، شـاد، پێخۆشـحاڵ، شـادمان، گەشـکەدار، بـەزم‌و کـەیفدار، خرۆشـاو، هـەژاو، جونبوش خواردوو ، کینگڵدان

طِرْبَـال نیشـانە، ڕێنیشـان، تـەلار، کەڵەکەبەرد، هەریەشێکی شـاخ‌و دیـوار کەچوویێت بەئاسمانا

طَرْبُـوش: فێسـت، فێـس، کلاَوێکـی سووری خڕە، کۆمسۆر، جۆرە کلاَوێکی سفتی سووری سوواوەیە

طَرْبِيـد: موشـەکێکی گەورەیـە بەلەمەگچکـەکان یـان فڕۆکـە یـاخود مەلـەوانی ئـاویی دژ بەکەشتی دوژمـن دەیتەقێنێ

طَرْبِيل: گاسن

طُرَّة: ناوچەوان، تەوێڵ، کەنار، لێوار، قەراخ

طَرثُوث: روەکێکە

طَـرَحَ الشَّـيءَ وَبِالشَّـيءِ (رَمَـاهُ): هاویشـتی، هـەڵیدا، فرێیـدا، توڕیـدا، دووری خستەوە

طَرَحَ الثَّوبَ عَلَيَه: جلـەکانی کـردە بەری، دای بەسەریا

طَرَحَ عَنْـهُ: فرێیـداو دووری خستەوە، دووری خستەوە لێی‌ی

طَرَحَ الأُنثَى: منداڵەکـەی فرێـدا بـەر لەتـەواوبوونی، بەرەکـەی خسـت، لەباریچوو فرێ‌ی‌دا

طَرَحَ الحَاسِـبُ: ژمارەگـەورەکانی لادا، وازی‌لێـهێنا، دەسـتبەرداری بـوو ، دەرکردنی ژمارەی گەورە لەپچووك

طَرَحَ عَلَـيهِ مَسْـئَلَةً(عَرَضَهَا): راوێـژی پێکرد، باسێکی بۆ گێڕایەوە، پرسیاری پێکرد

طَـرَحَ عَلَـى الأَرْضِ (رَمَـاهُ): کوتـای بەزەویدا، تەختی کرد

طَـرَحَ عَلَيـهِ سُؤالاً: پرسـیاری لێکـرد، پرسیاری ئاڕاستەکرد

طَرْحُ البَحْرِ فِي مِصْر: پارچە زەوییەکە لـەرۆخی روبـاری (نیـل)و بـەرزترە بـۆ کشتوکاڵ بەکاردەبرێ

طَـرَحَ بِـهِ السَـفَرَ إلَـى نَاحِيَـةِ كَـذَا: رەوانـەی کـرد، نـاردی، پـاڵی پێوەنـا، بەرێ‌ی‌کرد

طَرَحَ الأُنثَى: وەهای لێکـرد منداڵەکـەی فڕێ بدا، بەرەکەی لـەبار بـرد ، پێـی‌ی فرێدا

طَرَّحَ البِنَاءَ: زۆر بەرزی کردەوە، فرە باڵاو بڵندی کرد
طَرَحَ(إلقَاء ـ نَبذ): فڕێدان، هەڵدان، هاویشتن، تووڕدان، دوورخستنەوە، ئەفەرۆزکردن، نەویستن
طَرَحَ فِي الحِسَاب: دەرکردن، لێدەرکردن، لێکدەرکردن، داشکاندن
طَرَحَ الجَنِين: بەرفڕێدان، لەبارچوون، فەوتان، فڕێدان
طَرْح: فڕێدراو، منداڵی ناتەواو کەژنی دووگیان فڕێی دەدات بەر لەتەواوبوونی، هاوێژراو، کەوتوو، لەبارچوو، لەبارچوون
طَرْحَة: جارێك، کەرەتێك، پەچە، رووپۆش، چادر
طَرْخُوم: درێژ، ئاوێك مەنگی بەستبێت
طَرْخَة: نیمچە گۆلێکی گەورەیە لەدەمی جۆگەلەیەکدا
طَرْخَنَة: سووکی، نزمی، رسوایی
طَرْخُون: تەرخوون، گیایەکە لەنێو ماستو دۆکولێوو تووراخ دەکرێت گەڵاکەی باریکە تامی خۆشو توندە بەگۆشتیشەوە دەخورێ
طَرَدَ مِن مَنْصَبِه: لەپۆستو دەستەڵاتی خۆی دەرکرا، لەکارو فرمانی خۆی دوورخرایەوە
طَرَدَ مِن بِلادِه: دوورخرایەوە لەوڵاتی خۆی، پەراگەندە خرا، نەفی کرا
طَرَدَ الإبِل: لەملاولاوە کردنی بەنێویەکاو ئەوجا لێی خوڕین
طَرَدَ بَصَرَهُ فِي أثَرِ القَوم: چاوی تێبڕی، چاوی تێکرد

طَرَدَ المَولُودُ أخَاهُ: لەدوای براکەیەوە لەدایك بوو، بەدوای ئەوا هات
طَرَدَ الصَيدَ وَنَحوَهُ: مەولی راووشکاریدا، بەردەوام بوو لەسەر راوو شوێنی نێچیرەکەی کەوت
طَرَدَ: دووریخستەوە، راوینا، قاویدا، هەڵی بڕی، کردیە دەرەوە، دەریپەڕان
طَرَدَ السَوطَ: درێژی کرد، هەڵیسوڕان، وەشاندی
طَرْد: دوورخستنەوە، لابردن، راوەدونان
طَرَد: لق و پۆپە پچووکەکانی دارخورما
طَرَدَان: دەنکی رەش بووەوە لەنێو گەنما
طَرَدَهُ: دەریکرد، دووریخستەوە، پەراگەندەی کرد
طَرُزَ ـ طَرَزَاً: رەوشتی باش بوو پاش خراپی و ناڵەباریی
طَرَزَ فِي المَلبَس: جلو بەرگی جوانی پۆشی، لەجلو بەرگی گرانبەهای لەبەرکرد، کەشخەی لەبەرکرد
طَرَّزَ الثَوبَ(وَشَّاهُ): نەخشانی، نەخشی تیاکرد، چنی
طَرْز ـ طِرَاز: شێوە، رێگە، چۆنیەتی، دیمەن و شێوە، رەنگ و بۆ
طَرَسَ: سڕیەوە، کوژانیەوە، لایبرد
طَرَسَ الكِتَابَ: نووسی، تۆماریکرد
طَرَّسَ الكِتَابَ: دیسان کوژاندیەوە، سڕیەوە
طَرَّسَ الكَاتِبُ: دیسان نووسیەوە، تۆماریکرد
طِرْس: لاپەرە، نوسراو، رووپەرە، رووپەل، کاغەز

طَرِشَ(ذَهَبَ سَمْعُهُ): کەڕبوو، گوێی لەدەستدا، گوێی گران بوو
طَرِش: کەڕی، بێگوێی، لەدەستدانی هەستی بیستن، گوێ قورسی
طَرَّشَ (أصَمَّ): کەڕیکرد، هەستی بیستنی لەدەستدا
طُرْشي: ترشیات
طَرِط: بێئەقڵو ژیری بوو
طَرِط: گەمژە، گەلحۆ، گێل ، کەودەن
طَرْطَرَ: خۆی هەڵکێشا، شانازی کرد، شانازی کرد بەشتێکەوە کەوا نەیبوو
طَرْطَرَ بِضَأنِه وَنَحوِه: مێنای بۆ دۆشین
طَرْطَرُ: نیشتنەوەی مەی بەرەهاو پوختی
طُرْطُور: باریکو درێژ، بالآبەرزی لەڕ، داری واوەیلا، کلاوی قووچ
طَرَفَ عَينَهُ: چاوی ئاویکرد، ئاوی پیاهاتە خوارەوە
طَرَفَ بِعَينِه ـ طَرَفَ بَصَرَهُ: چاوی داگرت، چاوی تروکان
طَرَفَ إلَيه: تەماشایکرد، بۆیڕوانی، چاوی تێبڕی
طُرِفَ عَينُهُ الحُزنُ وطَرَفَ عَينَهُ المَالَ: لەحەقو راستی کوێری کرد، نابینابوو
طَرَفَ فُلانَاً عَنِ الشَّيءِ: دووری خستەوە، پەراگەندەی کرد
طَرَفَ الجُندِيُّ: خستیە سەرپەڕ، لەملاولا کوشتاری کرد
طَرَّفَ الشَّيءَ: کردی بەلایەکو ئەملاولای بۆ دروستکرد
طَرَّفَ المَرأةُ أنامِلَهَا وأظْفَارَهَا: خەنەی لێدا، رەنگی کرد بەخەنەو رازاندیەوە
طَرَّفَ بَنَانَهُ: سەری پەنجەکانی بەخەنە سوورکرد
طَرَّفَ بِكَذَا: پێشکەشی کرد، بەدیاری دایە
طَرْف: چاو، کەنار، لێوار، جەمسەر، سنوور، پەڕ، لا ، ئەوپەڕی، کۆتایی، سەر، نووك
طَرَف: دەستە، کۆمەڵ، لا، لایەن، کۆتایی، سەر، پەڕ، کەنار، چمك، لێوار، گوێ، شوێنو جێگە، تەنیشت، پەڵ، قاچو دەست ، پیاوی رێزدارو خاوەن کەسێتی
طَرْف: پیاوو لاوی بەرێزو بەکەسێتی
طَرَف: رێزداری هەردوولا ؛ مەبەست پێی باوكو دایکیخەڵکییە یان ئەسپێکی رەسەن لە هەردووسەرەوە، ماڵی نوێو تازە
طَرِف: رارا، ناجێگیر ، بێهاوڕێو برادەر، هەر شوێنو جێگەیەك ، ئەوەی تاسەر لەگەڵ کەس نابێتو دۆستایەتی ناپارێزێ، رەچەڵەکی پاكو بێگەرد
طَرَفا الخُصُومَة: هەردوولا، دوولای ناکۆك
طَرْفاء: دارگەز، گەز، گەزی چار، دارێکی باریکی جیبڕە لەداری سەرو دەچێ لەقەراغ رووبار شین دەبێو گەلای ریشاڵ ریشاڵەو بەتەڕی دەسووتێو لقەکانی لەگەزی پێوان دەچێ
طُرْفَة ـ طَرِيفَة: نوکتە، قسەی خۆش ، پێکەنین، نایاب، نادیدە، دیاری، خەڵات

طَـرَقَ البَـابَ : لـەدەرگای‌یدا، تەقـەی لێهەستان
طَرَقَ المَوضُوعَ: باسیکرد، بۆیچوو، دانی پیانا، لەباسەکە دوا
طَرَقَ أُذُنَهُ: بەرگوێی کەوت ، بیستی
طَـرَقَ الصُـوفَ(نَتَفَـهُ): شـیکردەوە، ڕێزاڵ ڕێزاڵی کرد، بەبانکوت لێیدا
طَرَقَ القَومَ: شەو چوە سـەریان، شـەو چوە لایان
طَرَقَ النَّجمَ: شەو هەڵهات ، ئەسـتێرە دەرکەوت
طَـرَقَ المَعْـدَنَ: لێیـدا، کوتیـــەوە، دایگرتەوە
طَرَقَ الطَرِيـقَ: ڕێگـەی گرتەبـەر، ملـی ڕێی گرت
طَرَقَ الكَـلامَ: ملـی پیاکرد، باسیکردو ڕووی تێکرد
طَـرَقَ بِالمِطرَقَـةِ: بەچـەکوش لێـدا، چەکوشکاریی کرد
طَـرَقَ بِالبَـال(خَطَـرَ): هـات بـەبیریا، هاتە نێوبیری
طَرَّقَ المَعْدَنَ: تەنکی کردەوە، کشـانی، کێشای پیایدا
طَرَّقَ لَهُ: ڕێگەیەکی بۆدانـا، دەروازەی بۆ کرد
طَرَّقَ طَرِيقَةً حَسَنَةً: دای مێنا، وەبەری مێنا
طَرَّقَ الحَدِيدَ: تەنکی کردەوە، کشانی
طَـرْق ـ طَـرَق: یـەکجار ئامـــادەبوون بەشـــەو، جـــارێك، چەکوشـــکاری ، بەچەکوش لێدان
طَـرْقُ البَـــاب: لـەدەرگادان، تەقـە هەستان لەدەرگا

طَرْقُ المَعَادِنِ: پانکردنەوە، کوتان، کش پێهێنان
طَرْقَـةٌ: لێدانێك ، پیاکێشانێك، جـار، کەڕەت، جارێك، کەرەتێك
طُرْقَـــةٌ: ڕێبـــازێك بـــۆ گەیشــــتن بەمەبەســـتێك، خـــوو دابو نـــەریت، چاوبرسێتی، چاوچنۆکی، ڕیزە بـەردێك لەسەر یەك
طَرْمٌ: هەنگوین، کەرە
طُرْمَـةٌ: هاتنـــە دەرەوەی هـــەنگوین لەشانەکەی بەلێشاو
طَرمَخَ بِنَـاءَه: درێژو بالآی کـرد، بـەرزی کردەوە
طِرْمِسَـــاءُ: تـــاریکی، نیشتنەســـەری شەپۆلەکانی تاریکی، هـەورێکی سپی‌و ناسك، تەپ‌و تۆز
طَرْمَسَـــةٌ: کرژبـــوون، هاتنەوەیـــەك، هەڵهاتن ، ڕاکردن
طَرْمَشَ اللیلُ: تاریکی کرد، تاریك بوو
طَرْمُوثٌ: لاواز، کز، زەبوون
طُرْمُـــوحٌ: درێـــژ ، بـــالآ، خـــاوەن ڕەچەڵەك‌و بنەچە
طَرْنَاس: تاریکاییەکی چەتوون
طَرُوَ ـ طَـرَاوَةً : نـەرم‌و شـلی، پـاراوی، تەڕوبڕی
طَرُوبٌ: زۆر شادمان، یەکجار کـەیفدار، بەزمدار، دەم بەپێکەنین
طَرُوحٌ: فرێدەر، هەڵدەر، زۆر فرێدەر
طَرِيٌّ: پاراو، نەرم‌و شل، تازە، سـەوز، نوێ
طَرِيحٌ: فرێدراو، هاوێژراو، کەوتوو
طَرِيحُ الفِرَاشِ: کـەوتوو لەجێگـەدا، کەسیفی سەرجێ، پاڵکەوتوو

طَرِيد: دوورخراو، دەرکراو، نەویستراو، راکـردوو، لانـەواز ، پاشـە بـەرە، دەربـەدەر، ئـەوەی لـەدواوە لـەدایك دەبێت

طَرِيدُ العَدَالَة: راکـردوو، هەڵـهاتوو لەدادگەریی، رەهەندە، رەهەند

طَرِيدُ مِنَ الأَيَام: رۆژی درێـژ ، رۆژی دوورو درێژ

طَرِيدَان: شەوو رۆژ

طَرِيدَة: ئـەوەی شـوێنی دەکـەویت لەراووشـکارو شـتیتر، پارچەیـەکی لاکێشەیی‌یە لەئاوریشم یان شـتی‌تر، وشـتری دزراو ، پارچە پەڕۆیەك تـەڕ دەکرێ‌و نێـو تـەنوری پێدەسـڕێت ، شاڵ

طَرِير: روخسـار جـوان‌و قەشـەنگ، ئەوەی تازە سمێڵی بۆر کردبێت

طَرِيف: تازە، نوێ، نفت‌و نـوێ، تـازە پیاکەوتوو، تـازە دەوڵەمـەند، نـامۆ، دەگمـەن، نۆبـەرە، دانسـقە، قسـەو گوتەیەکی باش‌و پەسەند

طَرِيق: رێگە، رێبـاز، راڕەو، توولـەرێ، شەقام، جادە

طَرِيقَة: چۆنیەتی، شێواز، شێوە، بار، سـەمت، رەفتـار، رێگـە، هـۆ، هۆکـار، رێڕەو، رێباز، باوەڕ، ئایین

ط ز

طَزَاجَة: تـازەیی، نـوێ ، تـازەو نفت‌و نوێ

طَـزَرُ: پـاڵ پێوەنـان بەدەسـتی قوچاوەوە

طَزَر: روەکی هاوینە

ط س

طَسَ فِي الأَرْضِ وَإِلَيهَا: لەرۆیشتنا دوور رۆیی ، فرە دوورکەوتەوە

طَسَّ فُلاَنَاً: بریندارِیکـرد، لێیـدا، زامـداری کـرد، دژایـەتی لەگـەڵ کـردو تەنگی پێهەڵچنی

طَسَ الشَّيءَ فِي المَاءِ وَنَحْوِه: نغرۆیکرد، نوقمی کرد، بەسەری پەنجەکانی گرتی

طَسَاسَة: پیشەی تەشت دروسـتکردن، تەشت فرۆش

طَسَان: خـۆڵ‌و بـاران، میـانی جـەنگ‌و شەڕ

طَسْت: تەشت، لەگەن ، گەرکە، تەسە، تـەس، دەفرێکـی گـەورەی دەم والآی لێواردارە لەمس‌و یان تەنەکـە یـا لـەوح یـاخود لایلـۆن دروسـت دەکرێـت بـۆ جلشتن‌و دەست شتن‌و پێداویستی نێـو ماڵ بەکار دەبرێ

طَسَّة: جارێك دوورکەوتنـەوە، تەشـت، زەفەر بردن

طَسْسَ: رۆیی بەسەر زەویدا، تێپەڕی

طَسَمَ الشَّيءَ: کوژایەوە، ئاوابوو ، نەما

طَسَم: تاریکی ، تەم‌و مژ، تەپ‌و تۆز

طَسْمَة: تیلماسێکە لەچـەرم گوێزانـی لەسەر ساودەدرێ

ط ش

طَشَّ الرَّجُـل: تووشـی هەلآمـەت بـوو ، درمی گرت، تووشی پەتا هات

طَشَّ المَطَر: لاوازبـوو، کزبـوو، هێواشـی کردەوە

طَشَّ فُلاَنَ: پژمی‌و پرژەی بلآوکردەوە، پرژەی دا لەچاوی بەرامبەرەکەی

طَشَّ: پرژەلێیدا، نمەلێیدا

طَشَّ الأرْضَ: نمەنمەی باران لێیدا

طَشّ ـ طَشِيش(المَطَرُ الخَفِيفُ): نمەباران، رشێنە، بارانی کەم

طَشَّ المَاءَ: ئاوپژان، ئاورشێن

طَشَاش: نمەباران، رشێنە ، لاوازیی بینایی

طَشَّت السَّمَاءُ: نمەیەك باری، رشێنەیەك

طُشَّة: هەلامەت ، پەسیو

طَشِيش: نمەبارانێك ، رشێنە

طع

طَعَام: خۆراك، خۆرشت، خواردن، نان، شەوەسارد، ئەوەی توانـاو برستی جەستەی پێدەدرێت

طَعَامُ البَحْر: ئەو ماسیەی بەبێ راوكردن ئاو لای دەدات

طَعَامِيّ: خۆراك فرۆش

طَعَّان: توانجـدەر، تـانووت دەر، رەخنەگر، نكوولی كەر

طَعِمَ: برسیبوو،پێویستی بەخواردنبوو، كەدەی خالی بوو، تێری خوارد

طَعِمَ ـ طَعْماً وَطَعَاماً: خواردی

طَعَّمَ الغُصْنَ أو الفَرعَ: موتوربەی كرد، ئەمام كردنی درەختێك یا گوڵێك لەدرەختێك یا گوڵێكیتر

طَعِمَ الشَّيءَ وَمِنْهُ: خستیە سەر لێویو خواردی، چەشتی، تامی كرد

طَعِمَ عَلَيه: دەستەلاتو توانای بەسەرا شكا

طَعَّمَ الغُصْنَ أو الشَّجَرَ: موتوربەی كرد

طَعَّمَ فِي الطِب(لَقَّحَ): كوتـای، دەرزی لێدا

طَعَّمَ الخَشَبَ أو المَعْدَنَ: نەخشـانی، نەخشی كرد

طَعْم: تام، مەزە، خۆشی، شادی

طُعْم: خـواردن، توانـا، ئـەو دانـەی بـۆ بولبولو پەلـەوەر یـان ماسـی دەخـرێ هەتا راوبكرێ ، دان ، ژارماسی، دان بۆ رۆكردن، بەرتیل، رەشوە ، هۆكـاری گەیشتن بەمەبەستو خوازێك

طُعْمُ النَّبَات: موتوربە كردن

طُعْمٌ طِبِّيّ: دەرمانی كوتـان ، دەرزی كوتان

طَعِم: بەتام، تامدار، خۆش، مەزەدار

طَعْمٌ: ئـەوەی بەهەسـتی چەشـتن هەسـتی پێدەكـرێ لـەخواردنو خواردنـەوە وەك شـیرینیو تـاڵیو ترشیو تامی تـر، ئـەوەی تـامو چێژی هەیە لەخواردنا ، خۆراك ، خواردن

طُعْمَة: بـانگكردن بـۆ خـواردن، رزقو رۆزی، سەرچاوەی بژێویو رزق

طِعْمَة: جـۆر، چەشـن، سـەرچاوەی بژێویو ژیان

طَعَنَ بِـالرُمْحِ أو السِّكِين: لێـیدا، پیاكرد، پیاچەقان

طَعَنَ فِي السِّن(شَاخَ): پـیربوو، چوەساڵەوە، بەساڵاچوو ، تەمەنداربوو

طَعَنَ فِيهِ وَعَلَيهِ بِالشَّر: قسـەی ناشـیرینی پێكـوت، جنێـوی پێـدا، سەرزەنشتی كرد

طَعَنَ فِي المَفَازَة: چوو، رۆیی، رۆیشت

طَعَنَ فِي الأرْضِ وَنَحْوَهَـا: رۆیـیو وردبوەوە، رۆشتو سەرنجیدا

طَعَنَ الفَرَسُ وَنَحْوَهُ فِي عِنَانِهِ: لەرۆیشتنا قاچی بلاوكردەوە

طَعَنَ الليلَ وَنَحْوَه أو فِيه: ڕۆیی، چوو بەڕێوە، بەڕێکەوت، بەدرێژایی شەو بەڕێوە بوو
طَعَنَ فِي شَرَفِه: ئابڕوی برد، قسەی ناشیرینی پێگوت
طَعَنَ فِي الحُكْم: بەرپەرچی فەرمانی دادگایی دایەوە، رەخنەی لێگرت، نکوولی لێکرد
طَعَنَ فِي قَوْلِه: رەخنەی لێگرت، نکوولی کرد، بەدرۆی خستەوە
طُعِنَ الرَّجُل: تووشی تاعون بوو، تاعون لێیدا
طُعِنَ فِي بَطْنِه أو فِي جَنَازَتِه: کەوتە سەرەمەرگ، نزیک بەمەرگو مردن بووەوە، وەختە بوو بمرێ
طَعْن: لێدان ، پیاکردن، پیاچەقان، قسەی ناشیرین وتن ، پلار تێگرتن ، تانەلێدان
طعن(فِي قَانُون المُرَافَعَات): بریتیە لەبەرزکردنەوەی سکالاو داوایەک لەسەر بڕیاری دوایی لەلایەن فەرمان بەسەرا دراوەوە بۆ دادگای رەخنەو نکوولی تێدا رەخنەو نکوولی لەسەر بڕیارەکە دەخاتە ڕوو ئەمەش لەرووی یاساییەوە نەک واقیعو بارو حاڵی بەرچاو
طَعْنَة: رەخنەو نکوولییەک، شوێنەواری لێدانو برینداربیەک
طَعِين: لێزانو شارەزا لەپێکانو لێدانا، لێزان لەبریندارکردنا

طغ

طَغَا(هَاجَ): تورەبوو، هەڵچوو، ئاگری گرت، وروژا، هەژی
طَغَا الكَافِر: بێباوەڕەکە رۆچوو لەنەزانینو نەفامیدا
طَغَا الرَّجُل: لەگوناهو تاوانا رۆچوو، لەتاوانو سەرپێچیدا پەرێزی شکان
طَغَا المَاءُ: بەرزبووەوە، هەڵچوو
طَغَا البَحْرُ: شەپۆلەکانی هەڵسا، هەڵچوو، هەژا
طَغَا السَّيلُ: لافاو هەڵسا، لافاو هات
طَغَى فُلانًا: ناچاری کرد ستەمو زۆرداری بکات
طُغَام: خەڵکی سووکو رسوا
طُغَامَة: گێل ، کەودەن، گەمژە، نەزان
طُغْرَى ـ طُغْرَى: وشەیەکە لەسەرووی نامەوە دەنووسرێو پتر نازناوی فەرمانڕەوای تێدایەو ئەم هونەرەش لەرومو فارسەوە داهات
طُغْمَة (زُمْرَة ـ جَمَاعَة): کۆمەڵ، دەستە، تاقم، گرۆه، چەند کەسێك
طَغْوَى: یاخی بوون، لادان، سەرپێچی
طُغْوَة: سووکو رسوایی، نزمی ، هیچ لەبارا نەبوو
طَغِيَ طُغْيَانًا: ستەمی‌کرد، رۆچوو نافەرمانی کرد، سەرپێچی کرد
طَغِيَ المَاءُ: شەپۆلیدا، مەوجی دا
طَغِيَ الكَافِرُ: سنووری شکاند، بێباوەڕەکە لەسنوور دەرچوو
طُغْيَان: ستەم، ستەمکاریی، زۆرداری، جەور، لافاو، ئاوهەڵسان
طُغْيَان(فِي الجِيُولُوجِيَا): داپۆشینی رووی زەوی بەئاوی دەریا بەدرێژاییەکی بەر فراوانو کەڵەکەبوونی نیشتەو پێکهاتەکانی دەریا بەسەر ئەو ناوچانەدا

طُفَيْة: هەر شوێنێکی بەرزو سەخت، لووسی سپیو روون

ط ف

طَفَّ الشَّيءِ مِنهُ(دَنَا): لێی نزیک بوەوە، لێی هاتە پێش

طَفَّ الشَّمسُ: وەختەبوو ئاوا دەبوو، رووبەئاوابوون چوو

طَفَّ مِنهُ وَلَهُ: دەرکەوتو لەمیانی دەست لێدانا بوو، گرتنی ئاسانو سانابوو

طَفَّ الفَرَسُ وَنَحْوَه: مێواشو تیژ بوو، خاوو پەلە بوو

طَفَّ لَهُ بِحَجَرٍ وَنَحْوَهُ: وەختەبوو بەردی تێبگرێ

طَفَّ الحَائِطَ وَنَحْوَه: بەرزتر بوو، بڵندتربوو

طَفَّ الشَّيءَ بِيَدِهِ أو بِرِجْلِه: بەرزی کردەوە، بڵندی کردەوە

طَفَّ النَّاقَةَ وَنَحْوَهَا: ڕێشمەکەی توند گرێدا

طَفّ: تەنیشت، لا، رۆخ، کەنار، کەناری ئاو، قەدپاڵ، لاپاڵ، داوێن، کۆرەپان

طَفَا فَوقَ المَاءِ: سەرئاوکەوت، سەرکەوت

طَفَا الفَرَسُ: سەری بەرزکردەوە، سەری بڵندکردەوە

طَفَا الظَّبيُ: بەخێرایی رۆیی

طَفَا فُلانٌ: چوە نێو باسەکەوە

طَفَا فُلانٌ فَوقَ الفَرَسِ: بازیدا، قەڵەمبازێدا

طَفَا الخُوصَةُ فَوقَ الشَّجَرَة: دەرکەوت، دیاریدا

طَفَّاح: پڕ، تەواو، تێکسمڕاو

طَفَّاح: ئەسپی تیژو خێرا

طُفَاحَة: کەفی هەر شتێك کەهەڵبچێ بۆ سەرووی دەفرەکە

طَفَاف ـ طِفَاف: تاریکی شەو

طَفَافُ الشَّمس: روو بەئاوابوون بوو

طَفَافٌ مِنَ المِكيَالِ وَنَحْوَهُ: سەرەوەی یان کۆتاییەکەی لەسەرەوە، سەرتا کردنی

طَفَّاف: باریکی تیژڕەوو خێرا

طُفَافَة: خڵتە، پاشماوەیەکی کەم لەقاپدا دەمێنێتەوە، ئەوەی هیچ بەهاو نرخێکی نییە

طُفَال: قوڕی گڵێنە، تەمۆخ، تەموخ

طَفَالَة: منالی، پچووکی، باروحالی منالی

طُفَاوَة: کەف، هالە، خەرمانە، هێڵێکی گردە بەدەوری مانگدا بەهۆی تەنکە هەورێکەوە پەیدا دەبێ گوایە بەنیشانەی بارانەی دادەنێن

طَفَّايَة: ئوتومبیلی ئاگر کوژانەوە، ئوتومبیلی حەریق، ئاگرکوژێن

طَفِئَت النَّار طُفوًا: ئاگرەکە کوژایەوە، دامرکایەوە، خامۆش بوو

طَفِئَت عَنهُ: رووناکی بینایی کوژایەوە، نووری چاوی لەدەستدا

طَفِئَت الفِتْنَةُ: ئاژاوەکە کوژایەوە، خامۆش بوەوە

طُفِئَت فُلانٌ: شادمانی لەدەستدا، چوستو چالاکی نەما، مرد، گیانی تیا نەما

طَفَحَ الإِنَاءَ: پڕبوو، لێوان بوو، سەرڕێژبوو، پڕی کرد، لێوان لێوی کرد

طَفَحَ الكَيلَ: پڕبوو، تاسەرەکەی هات ، لێوان لێو بوو

طَفَحَ السَكرَانُ وَنَحوَهُ: زۆری خواردەوە، پڕبوو

طَفَحَ القِدرُ وَنَحوَهَا بِزَبدِهَا: کەفی مەنجەڵەکە هەڵچوو، ڕژا، تاسەرەکەی هات

طَفَحَ البَشَرَةُ أو الجِلد: زیبکەی کرد، سوور بوەوە، لیری کرد

طَفَحَ عَقلُهُ: ئەقڵی تەواوبوو، ژیری تەواوو کامڵ بوو

طَفَحَ الحَامِلُ بِالأولاد: منداڵی زۆر بوو، فرە منداڵبوو

طَفَحَ بِالوَلَدِ: بەتەواوی بووی، تەواوبوو لەدایك

طَفَحَ الفَرَسُ: خێرا غاریدا، خێراو پەلە رۆیی بەرێوە

طَفَحَ الرِيحُ وَنَحوَهَا الشَيءَ فِي الهَوَاءِ: بەرزی کردەوە ، بلندی کرد ، بالآیکرد

طَفَحَ الإِنَاءَ: پڕیکرد هەتا لێی ڕژا

طَفَحَ: لیر ، زیبکە، سوربوونەوەی پێست

طَفحَان: سەرڕێژ، پڕ ، لێوان، لێوان لێو ، تەمەڵ، تەوەزەل، گەمژەو تەمەڵ

طَفَرَ(وَثَبَ): بازیدا، قەڵەمبازیدا

طَفَرَ الشَيءَ: بازیدا لەسەریەوە

طَفَرَ اللبَنُ: زۆر هەڵچوو، فرە هەڵچوو

طَفَرَ الفَرَسَ وَنَحوَهُ: وای لێکرد لەسەریەوە بازبدات، بازی پێدا لەسەریەوە

طَفَرَ عَلَى وَجهِهِ: هەڵپڕا بەدەمو چاویا

طَفَر: بازدان، قەڵەمبازدان، چەنك کرن، خۆهەڵدان لەجێگایەکەوە بۆ جێگایەکیتر

طَفرَان: بێهیچ، دەست بەتاڵ، موفلیس

طَفرَة(وَثبَة): باز، قەڵەمباز، چەنککرن

طَفَسَ ـ طُفُوسَاً(فَطَسَ): مرد، گیانی سپارد بێئەوەی نەخۆشیەکی دیارو ئاشکرای هەبێت

طَفِسَ ـ طَفَسَاً ـ طَفَاسَةً: پیس و گەندەڵبوو، بۆگەنو چڵکن بوو

طَفطَاف: لا ، کەنار، تەنیشت، دەریا، روەکی تەڕوبڕ، لقو پۆپی دارو درەخت، گەڵای پەلەکان

طَفطَفَ: خۆیدا بەدەست دوژمنەکەیەوە

طَفطَفَ الطَائِرَ: باڵەکانی والآو گوشادکرد

طَفطَفَة: کەنار، قەراغ، پەڕ، گۆشتی نەرمو شلی ورگ، هەرگۆشتێکی ناسكو نەرمو داکەوتوو

طَفَّفَ المِكيَال: کورتی هێنا، تەواو نەبوو، کەمێکی لێکەل کرد

طَفَّفَ الطَائِر: باڵەکانی بەرینو فراوانکرد

طَفَّفَ عِيَالَه: رژدبوو بۆ منداڵەکانی، پێی نەدان ، دەستی لێگرتنەوە، رەزیلو چرووك بوو لەگەڵیان

طَفَّفَ الشَمسُ: نزیك بەئاوابوون بوو، رووبە ئاوابوون چوو

طَفَّفَ بِهِ مَوضِعَ كَذَا: پالی پێوەناو لێی نزیك کردەوە، نزیك بەوی کرد

طَفَّـفَ بِـهِ الفَـرَسُ وَنَحْـوَهُ: بـازيدا، قەڵەمبازی دایپێوەی

طَفَّفَ عَلَى فُلانٍ: کـەمتر لـەمافی خـۆی پێدا

طَفَـفَ مِـنَ الإنـاءِ: ســەرەكەی ، لێوەكەی، كەنارەكەی یان ئەوەی تیای دەمێنێتـــەوە دوای ســڕینی لێـــوو سەرەكەی

طَفَقَ: پێـی گـەیی، دەسـتی كـەوت، گەیی بەئامانج، بـەمرادی خـۆی گـەیی، دەستی پێكرد، دەستی دایە

طَفِقَ يَفْعَلُ كَذَا: دەستی پێكرد بیكات، دەستی بەربوو بۆ ...

طَفِقَ بِـهِ: زەفـەری پـیْ بـرد، دەسـتی لێوەشان

طَفَلَ طَفُولاً: ناسكو نەرم بوو ، نـەرمو نیان بوو

طَفَـلَ النَّبَـاتُ: خـاكو خـــۆڵ هــات بەسەریاو گەورە نەبوو

طَفَلَ العُشْبُ: درێژنەبوو، باڵای نەكرد

طَفَّلَ اللَّيلُ: شەو داهات، شەو هات

طَفَّـلَ الشَّـمْسُ: روو بـەئاوابوون چوو، بەرەو ئاوابوون رۆیی

طَفَّـلَ الرَّجُـل: مشـەخۆربوو بەســەر خەڵكەوە ژیا

طَفَّلَ الكَلامَ: رێكیخست، ئامادەیكرد

طَفَل: حـاڵو بـاری منــاڵی، تـاریكی، باران

طَفَلُ الغَدَاةِ: كاتی خۆر هەڵهاتن

طَفَلُ العَشِيِّ: كاتی خۆر ئاوابوون

طَفْل: وردو نـەرم، وردیلــە، هــەرزان، قوری گڵێنە، نەمۆخ

طِفْـل: منـاڵ، سـاوا، زارۆڵـە، زارۆك، بچووك، زارۆ، بەچكە، پچووكی ، مناڵی هەرشتێك هەتا كاتی باڵغ بوونی، شەو، خۆر، رۆژ، پشكۆ

طَفْلَة: پچووكی هەر شتێك، خنجیلـەی هەر شتێك

طَفَنشَل: پیاوی لاواز

طَفُو: روەكێكی ناسك

طُفُوح: سەرڕێژی، پڕبوون، لێـوان لێـو بوون

طُفُولَة ـ طُفُولِيَّـة: منـاڵی، منداڵێتـی، تافی مناڵی، وادەو كاتی مناڵی

طَفِيـف: هـەندێك، كـەمێك، ناتــەواو ، كەم ، سووك ، هیچو پـووچ، بێبایـەخ، بێ نرخ

طُفَيلِيّ: مشــەخۆر، لاكـوت، لاوركـە، ناخونـــەك دەر، مفخـــۆر، خۆتـــیّ هەڵقورتێن

طُفَيلِيٌّ (فِـي عِلـمِ الأَحْيَـاءِ): لەزانسـتی زیندەوەرزانیـــدا بریتیـــە لــــەژیانی زیندەوەرێك بەسەرزیندەوەرێكیترەوە لەناو خۆ یان دەرەوە

ط ق

طَـقَّ: تەقـەی كـرد، تەقــەی لێـهات، تەقیـــەوە، دەنگـــی لێبـــەرزبووەوە، كێشانی دووشت بەیەكا

طَقّ: دەنگی بۆق لەكەنار رووبارا

طَقْـس: كـــەش ، ئاووهـــەوا، رێكـــە، رەفتار، نەریت، بەندوباو، نەریتی ئاینی

طَقْطَــقَ: دەنكــی لێــهات، دەنگـــی لێبەرزبووەوە، تەقە تەقی لێهات

طَقْطَقَ الحِجَارَةُ وَنَحْوَهَا: هەندێكی كەوت بەسەر هەندێكی تـرداو دەنگی پەیدا كرد

طَقْطَقَ الدَّوَابُ: دەنگی یالّو سمی هات

طَقْطَقَ الشَّيءَ: دەنگی لێبەرزكردەوە، دەنگی لێهێنا

طَقْطَقَة: دەنگی سمو یالّی ئەسپ، تەقە تەق، تەقوهوڕ، قرچو هوڕ

طَقْم: تاقم، دەستە، كۆمەڵێكی تەواو لەشتو مەك كەلە مەبەستو كاری جیاجیادا بەگەڕ دەخرێ

طَقمُ أسْنَان: تاقمی دەمو دان ، شتو مەكی پێویست بەدەمو ددان

طَقمُ شَايٍ: تاقمێكی چا كەلەكوپو ژێركوپو قۆریو...پێكدێت

طَقْو: خێرایی لەرۆیشتنا، بەپەلە رۆیشتن

طُقَيسيٌ: ساختمان، بالآخانە، بنكە

ط ل

طَلَّ الدَّمَ: خوێنی رژا بێهوودە، خوێنی بەفیڕۆ رژا

طَلَّ حَقَّهُ: مافی خورا، حەقی خۆی نەدایە

طَلَّ عَلَى: چوو بۆلای، روویكردە ، سەری لێدا ، بەسەریا روانی

طَلَّ مِنَ النَّافِذَة: لەپەنجەرەكەوە روانی، تەماشای كرد

طَلَّ الغَرِيم: دوایخست، پەكی خست، دەستی دەستی پێكرد

طَلَّ - طَلاَ - وَطَلاَلَةً: سەرسام بوو پێی، بەدڵی بوو، پەسەندبوو لای

طَلَّ فُلاَنٌ: دڵخۆشو شادمان بوو، خۆشحاڵو دڵشادبوو

طَلّ: رشێنە، نمە باران، شەونم، خوناو، خوناوكە، بۆنی خۆش، شیر، پیرو بەتەمەن، بەساڵاچوو

طِلّ: بەتالّ، پووچ، كەم نرخ، نزمو سووك

طُلَّ دَمَهُ: خوێنی بەهەدەر رژا، بەهەوانتە چوو

طُلَّ الأرْضُ وَنَحوَهَا: رشێنە لێیدا، نم نم باران داباری بەسەریا

طَلاَ الظَبِيّ وَنَحْوَهُ طَلواً: بەستیەوە، گرتی، بەندی كرد

طَلاً: پچووكی هەموو شتێك، نێرینەی مرۆڤو ئاژەڵو دڕندە لەكاتێكدا لەدایك دەبنو تا پتەوو بەتوانا دەبن ، بەچكەی مامز، تفی وشك بوو لەدەما یان لەسەر ددانەكان بەهۆی تینوویەتی یان برسێتی یاخود نەخۆشیەوە

طَلَى: بۆیەیكرد، تێی هەڵسوو، چەوریكرد، رەنگی كرد، دایپۆشی، دای بەسەریا

طَلَى بِالذَهَب: زێڕ پۆشیكرد، رووكەشیكرد بە ئاڵتوون

طِلَى - طَلَى: بەرخ، بەرخۆلە، بێچووی مەڕ

طِلاَء: بۆیەكردن، داپۆشین، رووكەشكردن، بۆیە، رووكەش، رەنگو بۆ

طُلاَء: پێستی ناسكو نەرم

طَلّى: تام، چێژ، لەزەت، خۆشی

طَلاَئِع: پێشەنگ، پێشڕەو، پێشەبەرە، نیشانە، هێما، سەرەتاو پێشەنگی هەرشتێك

طلأب: داواكراو، ويستراو، خوازراو

طَلأب: يەكێك زۆر داواى شت بكات، فرە داواكار

طَلأسَة: تەختەسڕ، پارچە تيلماسێك يان ئيسفنجێكە تەختەى پێدەسڕێ

طَلاَطِل: نەخۆشيەك چارەسەرى نەبێت، ئێش و ژانى پشت، نەخۆشيەكە پشتى گوێدرێژ دەشكێنێ، مردن، مەرگ

طُلاَطِلَة: لۆزەتێن، هاتنەوەيەكى گەروو قوڕگ

طلاَع: ئەوەى خۆرى بەردەكەوێت و كارى تێدەكات وەك چاوى پڕ ئەشك و فرمێسك و..

طِلاَعُ الشَيء: پڕبوونى، لێڕژانى

طَلاَّعُ: مەردومى ئەزموندار

طَلاَق: جيابوونەوەى ژن و مێرد لەيەك، تەلاق، هەلگرتنى رێساو بەندى هاوسەردارييان

طَلاَق بِالثَلاَثَة: سێبەسێى تەلاق

طِلأق: پياوێك زۆر ژن تەلاق بدات

طَلاَقَة: ئاشكرايى، بێچەن و چوونى، ئازادیى، رەهايى

طَلاَقَة اللسَان: زمان رەوانى، پاراوى

طَلاَقَة الوَجْه: رووخۆشى، ئاسوودەيى، بەختيارى، شادمانى، كامەرانى

طَلاَل: كەشخەيى، قۆزى، خۆشگوزەرانى

طَلاَلَة: ئەوەى تەماشاى هەمووشتێك دەكات، رووخسارى جوان و قەشەنگ، دلخۆشى، شوێنەوارى لانەو مالى وێرانە، شادمانى، خۆشحالى

طَلاَوَة: جوان پۆشى، رێك و پێكى، رازاوەيى، قەشەنگى، توێژالێكى ناسكە بەسەر شيرو خوێنەوە دروست دەبێت، پاشماوەى خۆراك لەدەما

طُلاَوَة: هەرشتێك بۆيەو رووكەشى پێ بكرێ، قەوزە

طُلاَوَة مِنَ الكَلأ: كەمە لەوەڕگايەك، لەوەڕگايەكى كەم و ناتەواو

طَلاَيَة: ئەوەى رووكەشى پێدەكرێ، هەرشتێك بۆيەو رەنگى پێ بكرێ، رووكەشكار

طَلَبَ الشَيءَ: داوايكرد، ويستى، خواستى، داواكارى بوو، حەزى لێكرد، دلى پياچوو، بانگى كرد، پرسيارى كرد

طَلَبَ إلَيهِ: حەزى لێكرد، دلى پياچوو، لێى پاڕايەوە

طَلَبَ مِنْهُ: داواى لێكرد، گەڕايەوە بۆى، پرسى پێكرد

طَلَبَ الزَوَاجَ: داواى هاوسەرگيرى لێكرد، خوازيارى هاوسەردارى بوو، خوازبێنى كرد

طَلَبَ المُحَالَ: داواى شتێكى مەحالى لێكرد، خوازياريى ئەستەم و مەحال بوو

طَلَبَ بِدَمِ فُلاَن: ويستى تۆلەبسێنێ، داواى خوێنى كرد

طَلَب: داواكردن ، داخوازى، ويستن، خواست، پرسيار، ويستن، داوا لەسەربوون، پاڕانەوە، لافەلاف، سكالا، تكا، فەرمان، خواستن، داواكردن

طَلَبُ المُحَال: داواى نەشياوكردن، داواى مەحال و ئەستەم كردن

طَلَب(فِي عِلم الإقتِصَاد): لەئابووریدا بریتیە لەو ئەندازە شتو مەکەی تاکێك دەیکڕێت بەنرخێکی دیاریکراو
طَلَب (فِي قَانُون المُرَافَعَات): لەیاسای بەرزکردنەوەی داوایا بریتیە لەو داوایەی نەیارێك بەرزی دەکاتەوە بۆ دادگا بەنیازی بردنەوەو بەدەستهێنانی سکالاکەی لەدادگا
طِلبَة: خوازراو، داواکراو، ئەوەی دەخوازرێو داوادەکرێ
طَلبَة(دُعَا إسْتِغَاثَة): نزاو پاڕانەوە، داوای فریاکەوتن، هاوار، نزا، پاڕانەوە، لالانەوە، لاڤە لاڤ
طَلَّة: بۆنی خۆش، خواردنەوەی خۆش، ژن، خێزان، هاوسەر، بادەی بەتامو چێژ، باخچە، نازو نیعمەت لەخواردنو جلو بەرگ
طَلَّتِ السَمَاءُ: شەونم باری، نم نم شەونمی باران بەسەر زەویدا
طَلَّتَهُ بِالدُهن: رووکەشی کرد بە رۆن، رۆنی لێدا
طَلَحَ: ماندوبوو، کفت بوو، شەکەتبوو، هیلاك بوو
طَلَحَ فُلاَن - طَلاحَاً: خراپ بوو، بەدبوو، واژوی چاك بوو
طَلَحَ البَعِيرُ وَنَحْوَهُ طَلحَاً: ماندوو شەکەتیکرد، کزو لاوازیکرد
طَلَّحَ البَعِيرُ وَنَحْوَهُ: شەکەتو ماندویکرد، زۆری لێکرد هەتا ماندوویکرد
طَلَح: درەختی مۆز، جۆرە میوەیەکی درێژکۆلەی گەرمیانییە بەهێشوو دەیگرێ، پاشماوەی ئاوێکی لێڵ لەگۆمدا
طَلَح(تَعَب): ماندوو، شەکەت، هیلاك
طَلِح - طَلحَة: شوێنێك درەختی مۆزی زۆر تیابێت
طَلَسَ - طَلَّسَ(مَحَا): سڕیەوە، کوژانیەوە، نەیهێشت
طَلَسَ البَصَرُ: کوێربوو، نابینابوو، چاوی لەدەستدا
طَلَّسَ بِالشَيءِ عَلَى وَجهِه: هێنای بەسەرچاویا، چۆن بیستبووی ئاوای باسکرد
طَلَّسَ بِهِ فِي السِجْنِ وَنَحْوَه: خستیە نێو زیندانەوە، لەزیندان توندی کرد
طَلَّسَ الشَيءَ: سڕیەوەو لایبرد، کوژاندیەوە، لایبرد
طَلَّسَ الكِتَابَ وَنَحْوَهُ: ڕێنوسەکەی شێواند، شێواندی، تێکیدا، دای بەسەر یەکا
طَلس(مَحْو): سڕینەوە، کوژاندنەوە، نەهێشتن
طَلس: سڕاو، کوژاوە، نەسڕاوە، پاککرانەوە، جلو بەرگی پیسو چڵکن، نووسینێك نەخوێندرێتەوە
طُلسَة: بۆرییەکی روو بەرەش، هەورێکی ناسكو روون
طَلسَمَ: رووگرژبوو، مرومۆچ بوو
طَلسَمَ السَاحِرُ وَنَحْوَه: جادووی نووسی، نوشتەی کرد
طَلسَمَ الشَيءَ: نوشتەو جادووی بۆکرد، نهێنیو نادیارو پەنهان

طِلَسمْ(فِي السِحْر): لەجادوودا بریتیە لەو هێڵو ژمارانەی نووسەرەکەی بانگەشەی پابەندبوونی روحانیەتی هەسەرەکانیتر بەروحە نزمەکانەوە پێدەکاتو ئەو هێڵو ژمارانەش بۆ خۆشەویست کردنو لابردنی شەرو خراپە دانراوە ؛ ئەم دەستەواژەیەش یۆنانیەو بۆ هەموو شتێکی نادیارو باوە وەك رازو نهێنی یان ئەوشتانەی ئاشکراو دیارنو بابەتی سەر زارن

طَلطَلَ: لەرۆیشتنا دەستی جوولاّن

طَلطَلَ الشَيءَ: جوولاّندنی، هێنایی‌و بردی

طَلَعَ الكَوكَب(بَزَغَ): دەرکەوت، هەڵهات، هاتەدەرێ، ئەستێرەکە هەڵهات

طَلَعَ عَلَيهِم: کوت‌و پرو لەناکاو هات بۆ لایان ، لەپڕ دەرکەوت بۆیان

طَلَعَ مِنْهُ أَو فِيهِ عَلَى كَذَا : بەوەناسی، ناسیەوە بەرەفتارو کرداری

طَلَعَ النَخْلَ: بەری دارخورماکە پێگەیی دەرکەوت

طَلَعَ عَنْهُ: ونبوو هەتا نەیبینێ، دیار نەما، لەبەرچاو دیار نەما

طَلَعَ السَهْمُ وَنَحْوَهُ عَنِ الهَدَفِ: تێپەڕی، لایدا، لەمەبەستو نیشانی نەدا، نەیپێکا

طَلَعَ الشَيءَ وَفِيهِ : پیاهەڵزنا، چوە سەریەوە

طَلَعَ المَكَانَ: پێی گەیی، چوو بۆی، رووی تێکرد، گرتیەوە

طَلَعَ الجَبَلَ: پیاهەڵزنا، پیایدا سەرکەوت، چوە سەری

طَلَعَ عَلَى الأَمْرِ: زانی، زانیاری هەبوو لەبارەیەوە، ئاگاداری بوو، تێی گەیشت

طَلَعَ البِلاَدَ: رووی تێکرد، چوو بۆ ولاّتەکە

طَلَعَ مِنَ البِلاَدِ: دەرچوو، رۆیی، بەجێی هێشت

طَلَّعَ: دەریکرد، دەری پەڕاند، رشانیەوە

طَلَّعَ الكَيلَ: پڕیکرد، لێوانی کرد، تاسەرەکەی هێنا

طَلَّعَ النَخْلُ: بەروبومەکەی پێگەیشت، وەبەرهات

طَلْعُ: روانگە، هەلاّلە، گلکی خورما، ئەندازە، بڕ

طَلْعُ ـ طِلْع: روانگە، لا، لای ، کەناری

طَلْعَةٌ: دیمەن، سیما، رووخسار، نیگار، جار، کەڕەت، ئەوەی دەردەکەوێت لەهەر شتێك

طُلَعَةٌ : ژنی سەریەدەرەوەبوو، سەرەتاتکێ کەر،سەرەتاتکێ، هەوراز

طَلَقَ ـ طُلُوقَاً وَطِلاَقَاً : لەکۆت‌و بەندەکانی ئازادبوو، رزگاری بوو، رەهابوو

طَلَقَ اللِسَانُ: زمان پاراو بوو، بەگفت‌و گۆبوو، زمان زان بوو

طَلَقَ يَدَهُ بِخَيرٍ: دەستی بەخشندەیی ئاوەلاّکرد، دەستی بلاّوو بەخشندە کرد

طَلَقَ المَرأَةَ مِن زَوجِهَا طَلاَقَاً: تەلاّقدرا، لەرایەڵو پەیوەندی هاوسەرایەتی دەرچوو

طَلَقَ فُلاَنَاً الشَيءَ: پێیدا، پێی بەخشی، دایە

طَلَقَ - طَلْقاً: دووركەوتەوە، پەراگەندەكەوت، دوورە پەرێزكەوت
طَلُقَ الوَجْهُ: رووی گەش بوو، رووی رۆشنو كراوەبوو، دڵخۆشی پیا دەركەوت
طَلُقَ فُلاَنٌ: زمان پاراوو رووگەش بوو
طَلُقَ اليَومُ: نەگەرمو نەساردبوو، سافبوو، ئاسایی بوو، بەدەربوو لەسەرماو گەرما
طَلَقَ المَرْأةُ من زَوْجِها طَلاَقاً: تەلاقدرا، رەهاو ئازادبوو لەپەیوەندییە هاوسەرییەكەی ، ئازادبوو، بەرەڵابوو
طَلَّقَ (تَرَكَ): وازی هێنا، دەستبەرداریبوو، بەجێی هێشت، وازی لێهێنا
طَلَّقَ الرَّجُلُ زَوْجَتَهُ وَالمَرْأةُ زَوْجَها: رەهای كرد، تەلاقیدا، ئازادی كرد
طَلَّقَ قَوْمَهُ: وازی لێهێنان، دەستبەردارپانبوو، لێیان دووركەوتەوە
طِلْق - طُلُق - طِلِق - طَلِيق: ئازاد، رەها، سەربەست، واژەی پەیوەندی دارە
طَلَق: یەك جێم لەغارغارێنی ئەسپ، ریخۆڵە، پەتێكی گرێدراوی توندو تۆكمەیە، كۆتو بەندێك لەچەرمو پێستە دروستكرابێت، پشكو بەش
طَلْق (مَخَاضُ الوِلاَدَة): ژان، ژان گرتن، ژانی منداڵبوون
طَلْق: زمان تیژ ، پاراو، قسەزان
طَلْقَة: فیشەك ،گوللە، تەقە، زرمە، فیشەنگ، شەنگ، گوللەی تۆپو تفەنگو دەمانچەو ئیتر...

طُلَقَةٌ مِنَ الرِّجَالِ: پیاوێك فرە ژن تەلاق بداتو دەستبەرداریان بێت
طَلَل: پاشماوەی لانەو ماڵی وێرانە، كەلاوە، شوێنی بەرز، تەپۆڵكە، تەپكە، گرد، تەپە
طَلَلُ الدَّارِ: ژووری دانیشتن ، نیشتمان
طَلَمَ الخُبْزَةَ: بەتیرۆك كردیەوە، كردیەوە، بەرینو گوشادی كرد
طَلَمَ العَرقَ عَن جَبِينِهِ: ئارەقی نێوچەوانی سڕی
طَلَم: زەردبوونی ددان بەهۆی فەرامۆشكردنی پاككردنەوەی
طُلْم: سفرەو خوانێك نانی لەسەر هەڵدەخرێ
طَلْمَسَ: رووبدا بەیەكا، رووی گرژكرد، دەمو چاوی دابەیەكا
طَلْمَسَ الكِتَابَ: سڕیەوە، كوژاندیەوە
طَلْمَسَاء: تاریكی ، زەوییەكی تەختو ساف كەهیچ شوێنەوارو نیشانەیەكی تیا نەبێت، هەوری سپیو ناسك
طَلْو: بێچووی مامز كاتێ لەدایك دەبێت، پچووكی هەرشتێك
طُلُو: گورگ
طَلْوَة : بەچكەو بێچووی چوارپێیان
طُلُوع: دەركەوتن، سەرهەڵدان، دیاریدان، بەرزبوونەوە، هەڵزنان، سەركەوتن، دوومەڵ، زیبكە، واژەی هاتنە خوارەوەیە، سەیركردن، تێڕوانین
طُلُوعٌ عَلَى الأعْمَالِ: چاودێریكردن، تێڕوانین، چاوتێبڕین، بەسەرەوەبوون
طَلِيَ فوهُ: ددانەكانی زەردبوو، زەردی پێوەبوو

طَلّي: بەچكـەی مـەڕ، زەردی سـەر ددان

طَلْيَا: لۆزەتێن، ملەخڕە

طَلَيَان: زەردەی سەر ددان

طُلْيَة: گـەردن، ئەستۆ، مـل، پـەڕۆی بێنوێژی ژنان

طَلِيس: كوێر، نابینـا، یـەكێك نـەبینێ، نەخوێندەوار

طَلِيعَة: پێشەنگ، پێشڕەو، قـەتارچی، سەركاروان، سەروەر

طَلِيق: ئازاد، سەربەست، زمـان پـاراو، زمان رەوان،رووخۆش‌و دەم بەپێكەنین

ط م

طَمَّ المَـاءُ: ئـاو داپۆشـی، كـردی بەژێرەوە

طَمَّ الشَّيءَ: زۆربوو تا داپۆشی، فـرەو یەكجار زۆر بوو

طَمَّ الأَمْرُ: توندبـوو، خـێرابوو، مـەزن‌و گەورەبوو

طَمَّ الإِنَـاءَ وَغَـيرَهُ: پڕیكـرد، لێـوان لێوی‌كرد

طَمَّ شَعْرَهُ: بـڕی‌و لـەبنا هەڵیكێشـا، لەبنا دەریهێنا

طَمَّ فُلَانٌ الحُفْرَةَ بِالأَرْضِ: پڕیكـردەوەو لەگەڵ زەویدا رێكی كرد

طِمٌّ: ئـاو، دەریـا، ژمارەیـەكی زۆرو بێ‌شومار، سەرسوڕمان، سەراسـیمە بوون، ئەسپی تیژڕەوو خێرا

طَمَّاح: چلێس، بەتـەماع، چـاو لـەدوو، چنۆك، چاوبرسی

طَمَـاطِم(طَمَاطَة): تەماتـە، باینجـانی سوور، گونەسوورە، فەرەنگی

طَمَّاع: چلێس، چاوبرسـی، چـاوچنۆك، بەتەماع

طَمَّاعَة: حـەزو ئـارەزووی نـەفس بـۆ شتێك، حەزكردن لەشتێك

طَمَأَ المَاءُ: هەڵسا، بەرزبووەوە، هەڵچوو هەتا روبارەكەی پڕكرد

طَمَأَ البَحْرُ: پڕبوو، فرەبوو

طَمَأَ النَّبْتُ: درێژبوو، هەڵسا، بالآبوو

طَمَـأَ بِـهِ الهَـمُّ أَو الخَـوفُ: توندبـوو، تیژبوو، زۆری بۆهێنا

طَمَأَ بِالغُوَى نَفْسه: لەسنوور دەرچـوو، هەڵچوو، رۆچوو

طَمْأَنَ: دڵنیای‌كرد، ئارامی پێبەخشـی، دڵنەوایی‌كرد، هێمنی كردەوە

طَمْأَنَ ظَهْرَهُ: پشتی چەمانەوە، پشـتی دانەواند

طُمَأْنِينَة: دڵنیـابوون، دڵنیایی، یـەك چاوبوونـــەوە، ســـاڕێژبوونی دڵ‌و دەروون‌و دامركانی

طُمَّة: سەرگەردانی‌و سەرسامی، پارچە لەوەرگایـەك، پـترو بـۆ وشـكانی بەكاردەبرێ

طُمَّةٌ مِنَ النَّاسِ: كۆمـەڵیان، تاقمیـان، گـرۆهو دەسـتەو كۆمـەڵیان، نێوەنـدی خەڵكی

طَمَـثَ ـ طَمِـثَ المَـرأَةُ(حَـاضَت): بێ‌نوێژبـوو، كەوتەخوێنـەوە، عـادەی مانگانەی هات بەسەرا

طَمْثٌ: بێ‌نوێـژی، خوێنـی مانگانـەی ئافرەت

طَمَحَ المَاءُ وَنَحْوَهُ: ئاوەكـە بـەرزبووەوە، هەڵسا، هەڵچوو

طَمَحَ بَصَرَهُ إِلَيه: تەماشایکرد، چاوی تێبڕی
طَمَحَ بَصَرَهُ إِلَى: بەرز ڕوانی، بەرز سەیری کرد
طَمَحَ بِأَنْفِهِ: لووتی بەرزکردەوە، لووتی بڵند کرد
طَمَحَ بِهِ: بردی، لەگەڵ خۆی بردی
طَمَحَ الدَّابَةُ: هەڵی تیزان، بەلەسەبوو، یاخیو سەرکەش بوو
طَمَحَ إِلَى الأَمْرِ: بۆیچوو، ڕووی تێکرد، ڕووبەڕووی بووەوە، هەوڵیدا بیگرێتە دەست
طَمَحَ المَرْأَةُ عَلَى زَوْجِهَا: وازی لێهێناو چوو بۆلای کەس‌وکاری
طَمَحَ فِي الطَّلَبِ: دوورکەوتەوە، دوور ڕۆیی، پەرێزی گرت
طَمَحَ الفَرَسُ وَنَحْوَهُ: دەستی بەرز کردەوە
طَمَحَ بِالشَّيْءِ فِي الهَوَاءِ: فڕێیدا، توڕیدا، هەڵیدا
طَمَرَ الشَّيْءَ: شاردیەوە، پەنهانیکرد، پۆشیدەو نادیاری کرد، کردی بەژێر خاکەوە، ناشتی
طَمَرَ عَلَى مِطْمَارِ فُلَانٍ: وەك ئەوی کرد، وەك ئەو بوو ، بەچەشنی ئەوی کرد
طَمَرَ البِئْرَ: پڕیکردەوە، داپۆشیەوە
طَمَرَ المَطْمُورَةَ: گەنجینەکەی پڕکرد لەخواردن‌و شتی‌تر
طَمَرَ الجُرحُ: ئاوسا ، هەڵسا، بەرزبوەوە، هەویکرد
طَمَّرَ الشَّيْءَ: شاردیەوە، پەنهان‌و خەفەی کرد

طَمَّرَ البَيْتَ: پەردەکانی دادایەوە
طُمِرَ فِي ضِرْسِهِ: ئێش‌و ژان گەیی بەددانەکانی، خرۆشانی
طِمْرٌ: جلەشڕ، جلی کۆنە، چادری کۆنەو شڕ، ئەوەی خاوەنی هیچ نییە
طِمِرٌّ - طِمْرِرٌ: ئەسپی تیژو خێراو جوان‌و سەرنج ڕاکێش
طُمْرَةُ الشَّبَابِ: هەرەتی لاوی، سەرەتای تەمەن
طِمْرِسٌ: درۆزن، ناڕاست، سپڵەی ناکەس بەچە
طَمْرَسَةٌ: کرژبوون ، هاتنەوەیەك
طَمَسَ(مَحَا): سڕیەوە، کوژاندیەوە، لەناویبرد
طَمَسَ الشَّيْءَ: وێنەو شێوەکەی گۆڕا
طَمَسَ القَمَرُ أَو النَّجْمُ أَو البَصَرُ أَو نَحْوَهُ: تیشك‌و ڕووناکی نەما، ئاوابوو، دیار نەما
طَمَسَ الغَيمُ الكَوَاكِبَ: ڕووناکیەکەی گرت، تیشکەکەی گرت‌و نەیهێشت
طَمَسَ عَيْنَهُ وَعَلَيْهَا: کوێری کرد، نابینایکرد، بێبەشی کرد لەبینین‌و تەماشاکردن
طَمَسَ بِعَيْنِهِ: دوور ڕوانی، بۆ دوور ڕوانی، دوور تەماشایکرد
طَمَسَ الرَّجُلُ: دوورکەوتەوە، دوور ڕۆیی
طَمْسٌ: سڕینەوە، کوژانەوە، لابردن، لەناوبردن، چەقین، بەقووڵاچوون
طَمْسَلَ عَنْ المَرْأَةِ: ناتوانابوو، بێتواناو دەستەلات بوو
طُمْسُلٌ: دز ، جەردە، قۆڵبڕ

طَمَشُ النَّاس: چ خەڵکێکە، چ کەسێکە؟!

طَمْطَام: ناوەڕاستی دەریا، ئاگرێکی مەزنو گەورە

طَمْطَمَ البَحْرُ: هەڵچوو، بەرزبووەوە

طَمْطَمَ فُلاَنٌ: لەناوەڕاستی دەریادا مەلەی کرد

طَمْطَمَ فِي كَلاَمِهِ: قسەو گوتە روونو ئاشکرانەبوو، وتەکانی ناڕەوان بوو

طِمْطِم: مەردومی ناڕەوان لەقسەو گوتەدا

طُمْطُمَانِيَّةُ حِمْيَر: ئەو ناتەواوییەی لەگوتەو قسەکانیاندا هەبوو وەك گۆڕینو هەڵگەڕانەوەی (لام) بۆ (میم)

طَمِعَ فِي الشَّيْءِ: چڵێسیکرد، تەماعی تێکرد، چاو لەدوی بوو

طَمِعَ: سووربوو لەسەری، ئارەزوومەندیبوو

طَمُعَ: چڵێس بوو، چڵێسی کرد، بەتەماع بوو

طَمَع: ئومێدو هیوا، ئارەزوو، ئەو باڵندەیەی دەکرێتە ناوەڕاستی تۆڕ هەتا باڵندەکانیتر هەڵبفریوێننو راویان بکەن، خۆرەو رزقی لەشکر

طَمَع: چڵێسی، تەماعکاریی، چاوچنۆکی، چاو لەدوویی، پارە خۆشەویستی

طَمْأَنَ: دڵنیای کرد، هێمنیکرد، هێنایەوە سەرخۆ، بەسەریا هاتو دڵنیای کرد

طَمُوح: بەرزخوازی، ئاوات، خواست، ویست، حەز، ئارەزوو

طَمُوم: ئەسپی تیژو خێرا، ئەسپی تیژڕەو

طَمِيّ: خڵتە، قوڕو لیتەی نێو ڕووبار

طن

طَنَّ الذُّبَابُ: گیزەی هات، گیزەگیزی هات

طَنَّ الأُذُنُ: گوێچکە زرنگانەوە، زرنگانەوەی گوێچکە

طَنَّ فُلاَنٌ: مرد، گیانی سپارد

طُنّ: لەش، تەن، جەستە، دەسك، گورزە، (1000) هەزار کیلۆگرام

طَنَّان: بەزرنگە، گیزەگیزکەر، بەناوبانگ، چامەیەکی بەناوبانگ

طَنَبَ بِالْمَكَانِ: گلی خواردەوە، مایەوە، سرەوی، هەڵیدا

طَنِبَ- طَنَبَاً: قاچەکانی درێژکرد، قاچی راکێشا، پشتی درێژ بوو ئەمەش ناتەواویو کەمو کورییە لەرەختو ئەسپدا

طَنِبَ الرُّمْحُ وَنَحْوُهُ: لاربووەوە، خواربوو، گێربوو، نارێك بوو

طَنَّبَ الشَّيْءُ: زۆربوو تاوای لێهات کۆتاییەکەی نەدەبینرا

طَنَّبَ بِالْمَكَانِ: مایەوە، هەڵیکرد، سرەوتی گرت

طَنَّبَ الخَيْمَةَ وَنَحْوَهَا: پەتی بۆ رامێشتو بەستیەوە بەمێخەکانەوە

طَنَّبَ الذِّئْبُ: لوورانی، لوورە لووریکرد

طَنَّبَ السِّقَاءَ: چاکیکرد، باشیکرد

طُنُب: پەتی دەوار، گوریسی چادر، ژێی ماسوولکە، چەقە دەماری ماسوولکە، رەگی دارو درەخت

طِنْبَار ـ طُنْبُور: سـەمتور، تـەموره، جـۆره سـازێكەو وەك كەمانچـە لێدەدرێو دەنگێكی خۆشی لێدێ
طَنْثَرَ: جەستەو لەشو لاری قورسو قەڵەو بوو بەهۆی خواردنی چەوریەوە
طَنْجَرَة: مەنجەڵێكە لەفافۆن
طِنْجِير: ترسنۆكی سپڵە یان بۆ خەڵكی دەشتەكی بەكاردەبرێت چونكە لەقاپو قاچاغی فافۆنا نان دەخۆن
طَنِخَ: زۆر قەڵەو بەخۆوەبوو
طَنِخَ نَفْسَهُ: پیس بوو، گەندەڵبوو، ناپاك بوو
طَنَزَ بِهِ: گاڵتەی پێكرد، سووكایەتی پێكرد
طَنْطَنَ الجَرَسُ: زرینگەی لێهات، زرنگە زرنگی هات، گیزەی هات، دەنگی هات
طَنْطَنَة: دەنگـی سـەمتوور، دەنگەدەنگو هاواركردن، قسەو گوتەی پەنهانو نهێنی، گیزە، ویزە، خرتە
طَنَفَ ـ طَنَفَا: خراپ بوو، ناخی بۆگەنو پیس بوو، خواردنی كەمو كزبوو، تاوانباركرا
طَنَّفَ فُلانٌ للأمْرِ وَنَحْوَه: دەستی پێكرد، گرتیە بەر
طَنَّفَ فُلانًا بِكَذَا: تاوانباری كرد، تۆمەتی بۆ دروستكرد
طَنَّفَ نَفْسَهُ إلَى كَذَا: پاڵی پێوەنا چاوی تێبڕی، وای لێكرد تەماعی هەبێت بۆی
طَنَّفَ البُسْتَانَ وَنَحْوَه: سنوورو پەرژینی بۆ دروستكرد
طَنَّفَ الجِدَارَ: دركەزێی پیا دانا هەتا كەس نەتوانێت سەربكەوێت بەسەریا

طَنَف ـ طُنُف: پاسار، گوێسوانە، سواندە، پشـوورە، سنوور، شـوور، ریزە گورگەو زەلێكە كەنرابێ لەدیوار
طَنَف: ئەوەی لەشاخ دەردەكەوێت وەك باڵ یان ئەو بەشەی لەبیناو ساختمان دێتە پێشەوە بۆ خۆپاراستن لە بارانو ...
طَنْفَسَ الرَّجُل: بەدرەوشت بوو دوای چاكیو باشی، جلوبەرگی زۆری لەبەركرد
طِنْفِسَة ـ طَنْفَسَة ـ طِنْفَسَة: بەرە، رایەخ، راخەر، حەسیر، بەرك، لەی، ورە، گڵێم، شاڵینە، راخەرێكە لەبەنی خوری چنراو دروست دەكرێ
طَنْفَشَ النَّظَرَ إلَيهِ: تیـژو ورد تەماشایكرد
طَنْفَشَ عَيْنَهُ: چاوی پچووك كردەوە، چاوی هێنایەوە یەك
طَنْفَش: چاوكز، یەكێك روانینی كزو لاوازبێت
طَنَّ الذُّبَابُ أو النَّاقُوس: گیزەی هات، گیزەو دەنگی لێبەرزبووەوە
طَنِين: زرنگەدار، دەنگ دەرەوە
طَنِينُ النَّحْلِ وَالذُّبَاب: گیزەی هەنگ یان مێش، گیزە گێز، ویزە ویز، ورەوڕ

ط هـ

طَهَا اللَّحْمَ: لێیی نا، پێی گەیاند
طَهَا الخُبْزَ وَالأمْرَ: زانیو كردی، باشیكرد
طَهَا طَهْوًا: گەشتی كرد، سەفەری كرد
طَهَارَة: پاكی، خاوێنی، پاكو پوختی
طَهَارَة الذَّيل: داوێن پاكی، بێتاوانی

طَهارَة: پیشەی ئەوانەی منداڵ پاك و پوخت دەكەنەوە
طَهايَة: لێنان، پێگەیاندن، ئامادەكردن
طَهايَة: چێشتكەری، شێوپەزی
طَهَرَ ـ طَهُرَ: پاك بووەوە، خاوێن بوو، پوخت بوو، پاكبوو لەخڵتەو پیسی
طَهُرَ الحائِض أو النفَسَاء: پاكبووەوە، خوێنی وەستا، خۆی شت و لەبەرنوێژی پاك بووەوە
طَهَّرَ(نَظَّفَ): پاكی كردەوە، خاوێنی كردەوە، پوختی كرد
طَهَّرَ الشَّيءَ بِالمَاءِ: بەئاو پاكی كردەوە، شتی ، لەخەوش و گەرد پاكی كردەوە
طَهَّرَ الجِسمَ وَنَحْوَه (في الطب): لەزانیاری پزیشكیدا بریتیە لەپاككردنەوەی جەستە لەڤایرۆس و میكرۆبە زیانبەخشەكان
طُهر: پاكی، رۆژانی پاكی ژن و دووربوونی لەبەرنوێژی، داوێن پاكی
طُهرَة: پاكی، پاكیزەیی، خاوێنی، پوختی
طَهَمَ الشَّيءَ: ئاوسا، زلبوو، هەڵاوسا، كف هەڵات
طَهُو: لێنان، خستنەسەر، ئامادەكردن
طُهُور: پاكی، خەتەنە كردن، سونەت كردن
طَهير: پاك، پوخت، بێخەوش، بێگەرد

طو

طَوَى الثَّوبَ: قەدی كرد، نوشتانیەوە
طَوَى الحَديثَ: شاردیەوە، پەنهانیكرد، شاردیەوە، نەیدركاند
طَوَى البِئرَ: هەڵیچنی، بەبەرد یان بەخشت هەڵیچنی
طَوَى اللهُ عُمْرَهُ: گیانی سپارد، مرد، نەما
طَوَى الخَبَرَ: شاردیەوە، پەنهانیكرد
طَوَى فُؤادَهُ عَلَى الأمْرِ: دەریخست، شاردیەوە
طَوَى بَطْنَهُ: خۆی برسی كرد، خواردنی لەخۆی گرتەوە
طَوَى الأرْضَ وَالبِلادَ وَغَيرَهَا: بڕی ، بیاگەڕا
طَوَى اللهُ البَعِيدَ: نزیكی كردەوە، هێنایە پێش
طَوَى السَّيرُ المَاشِيَ وَنَحْوَه: لاوازی كرد، كز و زەبوونی كرد
طَوِيَ: برسی بوو، پێویستی بەخواردنبوو
طُوَى: شتی نووشتانەوە پێچراوە، ئەوەی دووجار بەپیرۆز راگیراوە یان چیایەكە لە(شام) یاخود شوێنێكە لەخواروی كێوی (طور)
طَوائِح: نەهامەتی و ناڕەحەتی، مەینەتی، دەردەسەری
طَوّاب: دروستكەری یان فرۆشی خشتی سوور، خشت بڕ
طَوَار: سنوور، ئەندازە
طَوَارُ الدَّارِ: ئەوەی لەتەنیشت ماڵ و خانوودایە لەكۆڕەپان و ...
طَوَارٌ مِنَ الطَّرِيقِ: شۆستە، ئەو ڕێكوزارەی لەتەنیشت شەقامەوەیە بۆ رابوردنی ڕێبواران
طَوارِف: چاو، دیبە، هەستیاری بینین
طَوارِفُ الخِبَاءِ: تیلە ، روانین و تەماشاكردن

طَوَارِفُ القَرَائِح: هاوردەکانی نێو دڵو دەروون، بۆهاتەکانی دەروون
طَوَاسُ: شەوی کۆتایی مانگ
طَوَاشِي: خەساندن، یەختەکردن، گـون دەرهێنان
طَوَاعَـةٌ (إِسْمِ مَصْدَرٍ مِنَ الطَّـوع): بەمانای گوێڕایەڵیو فەرمانبەرداریی هاتووە
طَوَاعِيَةٌ: گوێڕایەڵی، فەرمانبەرداریی
طَوَاف: گەڕان، سووڕانەوە
طَـوَافُ حَـولَ الكَعْبَـةِ: سـووڕانەوە بەدەوری (کابە)دا
طَـوَّاف: گـەڕۆك ، گـەڕیدە، پاسـەوان، شـەوگەڕ ، حەسـحەس ، یـەکێك زۆر بگەڕێو بسووڕێتەوە
طَـوَافُ تِجَـارِيٌّ: چـەرچی ، دەلاڵ، پۆستەچی گونـدو لادێکـان ، ئـەوەی نێوانـی بازرگـانو کڕیـار رێـكو سـاز دەکات
طُوَال: درێژ، بالاّ، درێژکۆلە
طَـوَال: درێـژی ، درێـژی سـەردەم ، تەمەن
طَوَالَ الدَّهْـر: هـەتا هـەتا ، بەدرێژایی رۆژگار
طُوَالَة: ئاخوڕ، ئافڕ، دەلاّف، ئـاوەڕە، دەمگە، ئاوەڕ، کۆل، ئاخڵەیەکە لـەقوڕ دروستدەکرێ بەبەرزییـەوە بۆئـەوەی کەولاّخ ئالیکی تیا بخوا
طُوَايَة: تاوە
طُـوب(آجُـر): خشـت ، جغـری خـڕ، هەموو قوڕێکی لەقاڵب دراوە بەکاڵی یا بەسوورەوەکراوی بۆ دیوارو شوێنانیتر بەکار دەبرێ
طُوبَـى: خۆشـی، بـەختیاریی، شـادی، کامـەرانی، شـادمانی، فـەڕداریی ، خێروچاکـە، هـەر خۆشـیەکی نـەبڕاوە لەدەوڵەمەندیو سەرفرازیو ...
طُوبُوغرَافيا: خسـتنەرووی باسکردنی زەوی بەسەرجەم پێکهاتەکانیەوە
طَـوَّحَ ـ تَطوِيحَـاً: ناچـاریکرد نارەحـەتیو نەهامـەتی بچێـژێ، رەوانەیکرد بەزەویدا هەتا نەگەڕێتەوە، لەئاسمانەوە خستیە خوارەوە
طَوَّحَ الشَّيءَ: تیایبرد، لـەناوی بـرد، فەوتانی
طَوَّحَ بِهِ: خستیە مەترسیەوە، تووشـی نەهامەتیو دەردەسەری کرد
طَوَّح: دوور، واژوی نزیکە
طَوْر: شاخو چیایەکی گـەورەو مەزنـە، تەپـە، جێگـر، چەسـپاو، هـەموو هەڵچوویەك روو بەئاسمان
طَـوَّرَ ـ تَطوِيـرَاً: گواسـتنەوە لـەحاڵو بارێکەوە بۆ حاڵو بارێکیتر
طَوْر: سنوور، پـەرێز، بایـەخ، گرنگی، بار،چۆنیەتی، خووڕەوشتو دۆخ، جار، کەڕەت
طُور: شاخ، چیا، کێو، کەژ
طُورَانِـيٌ: شـاخی، کێـوی، رەمـەکی، مـۆڤ، کۆڤـی، کووڤـی، بـۆ روەكو گیانداران دەست دەدا
طُورِبِيـد: موشـەکێکی لوولەکیـە کـەماددەی تەقێنـەری تێدایـەو دژی کەشتی دەتەقێنرێ
طَوَرَةٌ: بەشووم گرتنی شتێك
طُورِيٌ: کێوی ، شاخی، کۆڤی، کووڤی

طَوَّسَ: جوانیکرد، رازاندیەوە، دەستی پیا هێنا

طَوَّسَ المُصوِرُ: وێنەی تاووسەکەی گرت

طُوس: مانگ، هەیڤ، هەیوی، هاییڤ، مانگی ئاسمان، مۆنگ، کاوت، هەڤی

طَوَّشَ: خەسانی، یەختەیکرد، گونی دەرهێنا

طَوَعَ فِي الأمر وَعَلَيه (وَافَقَه): قایلبوو، ملیدا، فەرمان بەرداریی، گوێڕایەڵی، بەگوێی کرد

طَــوَّعَ: ملــی پێدرێژکــرد، ســەری پێنەویکرد، هێنایە ژێر بار، رای هێنا

طَــوَّعَ لَـهُ نَفْسَـهُ كَـذَا: گوێڕایەڵی بوو، گوێڕایەڵیکرد، فەرمانبەرداری کرد، هانیدا

طوع: گوێڕایەڵ، ملکەچ، فەرمانبەردار

طَوْعَ العِنَانِ: ئاسان، سووك، سانا، زودەستەمۆ دەبێ

طَوْعَ الأمْر أو اليَد: چاوەڕێی فەرمانە، چاوەڕێی نیشانەیەکە

طَوعَاً أو كَرْهَاً: بیەوێ و نەیەوێ، بەزۆریا بەخوایشت

طَــوَّفَ بِالشَــيءِ وَحَوْلَــهُ: زۆرگــەڕا بەدەوریا

طَـوَّفَ النَّـاسُ أو الجَـرَادُ: زەوی پڕکرد وەك شەپۆل و لافاو

طَــوَّفَ فِــي البِــلَادِ: بــەولاتا گــەڕا، سووڕایەوە

طَــوف: کەڵــەك، دیــواری قوڕیــن، پاســەوان، حەســحەس، ئێشــككر، شەوگەڕ

طُوفَان: مەرگی کتوپڕ، لێشاوە ئاوێك لافاو دروست بکات ، تاریکی چەتوون، شــەوی زەنــگ، هەرشــتێك مــەزن و کاریگــەربێت و رووداوو کارەســاتێکی گەورە بهێنێتە ئاراوە

طَوَّقَ: گەمارۆیدا، ئابڵوقەیدا، دەوریــدا، تێی وروژا، دەوروپشتی گرت، تەوقیدا

طَوَّقَ الجَيْشُ العَدو: سوپاکە گەمارۆی دوژمنیدا، ئابڵوقەیدا

طَوق: تەوق، ملیوان، ملوانکە، گەردن بەند، ئەڵقە ، هەرشتێك بکرێتە مل

طَوقُ القَمِيص: یەخە ، ئێخە ، بەرۆ

طَوَّقَهُ بِذَرَاعِهِ: دەستی کردە ملی، دەستی نایە گەردنی

طَوَّقَــهُ الطَــوقَ وَبِــهِ: کردیــە ملــی ، خستیە گەردنی

طَوَّقَــهُ الشَــيءَ: خســتیە ئەســتۆی، رایسپارد

طَــوَلَ: درێژیکــرد، درێــژەی پێــدا، کشانی، دایە دەمی

طَوَّلَ لَـهُ (أمْهَلَـهُ): مۆڵەتیدا، لەسەری وەستا

طَوَّلَ بَالَهُ (صَبَرَ): ئارامی گرت، دانی بەخۆیا گرت ، خۆی گرت، هەڵنەچوو، هێمن بوو، لەسەر خۆ بوو

طَــوَّلَ الدَّابَـةَ: رێشمەی بۆ شل کرد، رێشمەکەی بۆ درێژ کرد

طَوَّلَ الشَــيءَ: درێژەی کردەوە، بۆی شلکرد

طَــول: چاکــەکاریی، بــەزەیی و ســۆز، توانا، دەستەڵات، درێژایی سەردەم

طُول: درێژی ، کشاوی، شۆڕیی، وارۆی کورتە

طُولُ القَامَةِ: درێژی باڵا، باڵا بەرزی
طُولُ البَصَرِ: دووربینی
طُولُ اليَومِ(كُل اليَومِ): بەدرێژایی رۆژگار، سەراپای رۆژ
طُوَّل: باڵندەیەکی سەر رۆخی دەریاو کەنارە ئاوییەکانەو دووقاچی درێژی پێوەیەو ماسیو گیانداری ئاوی دەخوات
طُولِيّ: درێژی، درێژکراو
طُومَار. طَوَامِير: پەراو، تۆمار، دەفتەر، تێنووس
طَوِيّ: برسی بوو، پێویستی بە خواردنبوو
طَوِيَ السِّقَاءُ وَنَحْوَهُ: ماتەوە یەک، کرژبوو
طَوِيّ: پێچراوە، دەسکە دانەوێڵەیەک، کاتژمێرو ساتێك لەشەو
طَوِيَّة: راز، دەروون، ویژدان، مەبەست، خواست، رانـاو، بیرێکی داپۆشراو یان پرکراوە
طَوِيل: درێژ، کشاو، بەرواژی کورتییە
طَوِيلُ الأَنَاةِ أو الرُوحِ(صَبُور): بەئارام، هێمنو لەسەرخۆ، دان بەخۆداگرتوو، بەتاقەت
طَوِيلُ البَاعِ: بەتوانا، بەهێز، کارامە، لێهاتوو، بەخشندە
طَوِيلُ العِرقِ أو الفَتْلَةِ: تـاڵ درێژ، زۆربڵێ، یەکێك باسو خواسو قسە لەسەر رووداوێك نەبرێتەوەو هەر بیلێتەوە
طَوِيلُ القَامَةِ: باڵابەرز، درێژ
طَوِيلُ اللِسَانِ: زمان درێژ، زۆربڵێ، لەوچە، زۆررەو، بەدگۆ
طَوِيلُ اليَدِ: دز، دەست پیس، دەستدرێژ
طَوِيلُ العُمْرِ: بەتەمەن، تەمەندار، تەمەن درێژ، بەساڵاچوو
طَوِيل(فِي الشِعْرِ العَرَبِيّ): لەهۆنراوەی عەرەبیدا یەکێکە لەبەحرەکانی هۆنراوەی عەرەبیو بەناوبانگترینو بڵاوترینیانە
طَوِيلَة: ئەوپەتەی درێژ دەکرێت بۆ ئـاژەڵ کەرچی بەسەنگێکەوە بەسترابێتەوە

طي

طَي: قەدکردن، نوشتانەوە، پێچانەوە، دەقکردن، برسێتی
طَيا: ژنی برسی
طَيَّار: فرۆکەوان، باڵدار، باڵندە، باڵگر، فرەپ، ئەسپی تیژڕەوو خێرا، ئەوەی زوو نامێنێ
طَيَّارَة: فرۆکە، باڵافڕ، پفۆك
طَيَّاش: هەڵەشە، ئەوەی لەسەربارێك ناوەستێ بەهۆی ئەقڵ سووکیەوە، شپرزە
طَيَّال: درێژ، باڵا، کشاو
طَيَّان: برسی، قورکێش، گڵکار
طَيَّبَ الشَيءَ: چاکی کرد، پاکیکردەوە، باشی کرد، دەستی پیاهێنا، بەباشی چارەسەری کرد
طَيَّبَ الصَبِيَّ وَغَيرَهُ: لەخۆی نزیك کردەوەو قسەی نەرمو نیانی بۆ کرد
طَيَّبَ خَاطِرَهُ: دڵنەوایی‌کرد، دڵی هێنایەوەجێ، نەوازشیکرد، هانیدا، تیژیکرد، دنەیدا، غیرەتی نایە بەر

طَيَّبَ: چاكی كردەوە، بۆنی پێوەكرد، بۆنی خۆشی پێوەكرد
طَيَّبَ الطَعَامَ: تامو بۆنی تێكرد
طَيِّب: باش، چاك، لەش ساخ، چاكبووەوە، خۆش ، بەلەزەت
طِيب: چاكو باشی هەرشتێك، بۆنی خۆش
طَيِّبُ الخُلُق: رەوش بەرز، خاوەن رەفتاری باشو چاك
طَيِّبُ الرَائِحَة: بۆنخۆش، بۆندار، بەبۆن
طَيِّبُ القَلب: دڵپاك، دڵروون، سینەساف و بێگەرد
طَيِّبُ النَفْس: رووخۆش، دەم بەپێكەنین
طَيِّبَةٌ مِنَ الأَشْيَاء: باشترینو چاكترینی
طِيبَة: حەلاڵ، دروست، گونجاو، روونو ساف
طَيبَة: پاكو بێگەرد، پاكیزەو پوخت، ناوی شاری (مەدینە)ی پێغەمبەری خوایە (د.خ)
طَيّة(ثَنِيَة): قەدێك، پێچانەوەیەك، نوشتانەوەیەك
طَيّحَ(ضَيّع): ونیكرد، لەناوی برد، تیای برد
طَيحَة: كاروباری نەهامەتیو سەرگەردانی
طَيّحَهُ: سەرگەردانی كرد، وێڵیكرد، حەیرانی كرد
طِيرَ بِهِ: هەڵی فڕان ، هەڵی فڕیوان
طَيَّرَ: پەراگەندەی كرد، هەڵی فڕیوان، تیای برد
طَيَّرَ نَوْمَهُ: خەوی زڕان ، خەوی تاران
طَيَّرَ مَالَهُ: ماڵەكەی بەخشی، پێیدا
طَيْر: باڵندە، مەل ، باڵدار، پەلەوەر
طَيَرَان: باڵگرتن، فڕین، هێزی ئاسمانی

طَيَرَان حَرْبِيّ: هێزی ئاسمانی جەنگی
طَيَرَانٌ مَدَنِيّ: هێزی ئاسمانی شارستانی
طِيَرَة: ئەوەی بەنیشانەی شوومو بەدی دادەنرێت
طَيْرَةٌ: سووكیو نزمی، رسوایی
طَيرَةُ الشَبَاب وَنَحوَه: نەهامەتیەكانی، ناسۆریەكانی، بەلاكانی
طَيش: هەڵەشەیی، زوو تورەبوونو هەڵچوون، سەرچڵی ، بێئەعقڵی
طَيِّعٌ: زمان پاراو، قسەزان
طَيِّف: زۆرگەراو سووڕایەوە، ئەمسەراوسەری گرت
طَيْف: خەیاڵ، تارمایی، شەبەنگ، قەرەنتو، شێتێتی، خەوبینین
طَيفُ النُور: شەبەنگی رووناكی
طَيفُ الشَمس: شەبەنگە بەرۆژ
طِيل: تەمەن، رۆژگار، بەدرێژایی سەردەمو رۆژگار
طَيلَس: چادر، خێمە، عەبایەكی سەوزی گەورەیە
طَيلَسَان ـ طَيلُسَان: عەبایەكی سەوزە شێخو زانایان لەبەری دەكەن، جبە
طَيِّنَ الحَائِط: بەقوڕ سواخیدا، دیوارەكەی سواخدا ، بەقوڕ، قوڕی تێهەڵسوو
طِين: قوڕ، لیتە، هەڕی، هەڕ، خەرگ، هەرگ، كاپۆل، گڵێكە بەئاو شل بووبێتەوە
طِينٌ يَابِس: قوڕی وشك، وشكە قوڕ
طِينَة: قوڕ، پارچە قوڕێك ، رووخسار، رەفتار، سروشت، خوێ

طَالَعَ الكِتَابِ (كتێبەکەی خوێندەوە)

طِباخة (چێشتلێنەری)

طابوق (خشت)

طَبْل (تەپڵ)

طائرة (فرۆکە)

طلح (مۆز)

طَمَاطِم (تەماتە)

طِفْل (منالْ)

طَايَق ـ طَابَق (تاوه)

طرف (چاو)

طَبَقُ التَدْخِين (تەپلەكی جگەرە)

طَاقِيَة (كلاو ـ تەپلە)

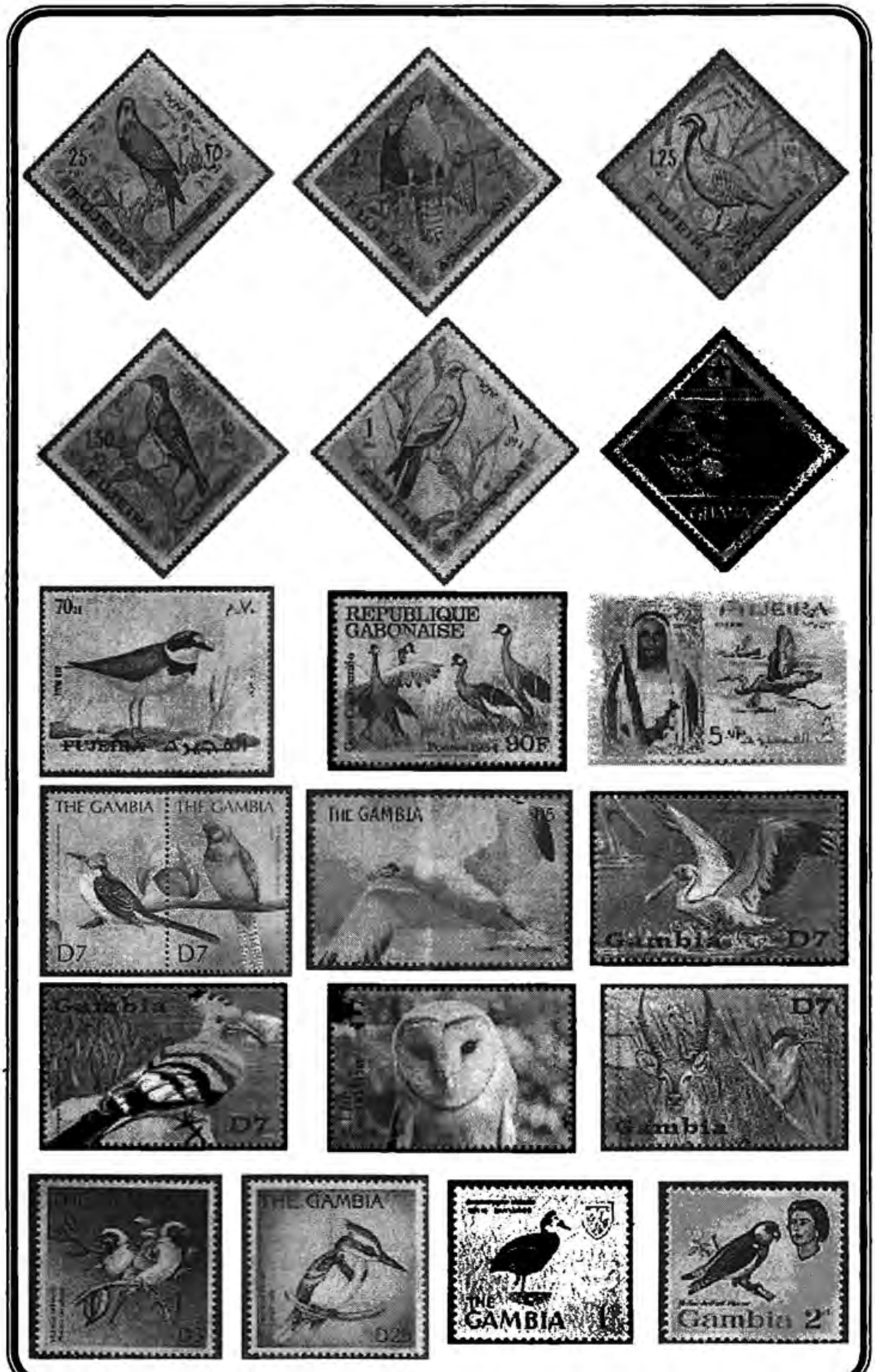

طَبَق (قاپ)

طَبّال (تەپلْ ژەن)

طَبَقُ الفِنجَان (ژێر كوب)

THE GAMBIA
GHANA
C200
GHANA
C600
GHANA c4000
GHANA c4000
3,00F
200F
500F
100F
RF
TERRITOIRE FRANÇAIS DES AFARS ET DES ISSAS
RF 20F
TERRITOIRE FRANÇAIS DES AFARS ET DES ISSAS
RF 25F
TERRITOIRE FRANÇAIS DES AFARS ET DES ISSAS
RF 50F
TERRITOIRE FRANÇAIS DES AFARS ET DES ISSAS
RF 300F
50F
LAC ABBE
5F
LAC ABBE

GHANA
2½
GHANA
C4500
GHANA
C4500
GIBRALTAR 2/-
UK express
GHANA
2/-
Gibraltar
34p
34p
Gibraltar
GIBRALTAR
Grenada
$1
NATURE WEEK
GILBERT & ELLICE ISLANDS
HALF PENNY
GRENADA GRENADINES
$1.50
ΕΛΛΑΣ
HELLAS
6
THE GILBERT ISLANDS
GRENADA GRENADINES
70c
GRENADA GRENADINES
$1.50
GRENADA
0,46e
30

REPUBLIQUE GABONAISE
90F
THE GAMBIA
THE GAMBIA
D7
D7
THE GAMBIA
Gambia D7
Gambia
D7
D7
Gambia
THE GAMBIA
THE GAMBIA
Gambia 2d

(١٧) حرف الظّاد

ظ

ظ

ظ: حەڤدەیەم پیتی زمانی عەرەبی‌یە

ظ أ - ظ ا

ظَاءَ المَرأة: منالێکی پـەیداکردو شیری دایـە ، سـۆزو بـەزەیی بـۆ یـەکێکی‌تر جۆشا

ظَاءرَ: دایەنی پەیداکرد، گرتی

ظَائِب: خوشکی ژنەکەی هێنا

ظَارِيّ: بەزیان ، زیانبەخش، دڕندە

ظَافِر: سەرکەوتوو، براوە

ظَـالِع: روویـــە، ســـەربە، تاوانبـــار، تاوانکار

ظَـــالَفَ أثَــرَهُ: شـــوێنەواری خـــۆی شاردەوە تا شوێنی نەکەون

ظَـالِم: ستـەمکار، زۆردار، ســتەمگەر، زۆرکـــار، کەسـێکە زۆر سـتەم بکـــات لەمەردوم

ظَامِيّ: تینـوو، تەژنـە، توونـی، تێنـی، تژنـە، تـــهن، تێـــهن، بـــۆ زینـــدەوەرو داروشـینایی‌و گژوگیایـەك بـــەکاردەبرێ کەئاتاجی بەئاوو ئاوخواردنەوە هەبێ

ظَـــاهَرَ بَيـــنَ الثَوبَيــــن مُظَـــاهَرَةً: بەسەریەکا لەبەری کردن، بەدوای یـەکا پۆشینی

ظَاهَرَ إمْرَأتَهُ: بەژنەکـەی وت تـۆ وەك پشـتی دایکـم وایـت‌و حـەرامی لەسـەرم ئەمەش لـەتافی نـەفامیدا بـاوبوو کـاتێ ئیسلام هات یاساغ‌و قەدەغەی کرد

ظَـــاهِر: یەکێکــە لـــەناوە جوانـــەکانی پـەروەردگار، دیـار، ئاشـکرا، بـــەرچاو، رواڵـەت، سـەرزاری، رووکـــەش، دیـــوی دەرەوە

ظَـــاهِر(فِـــي الفَلسَـــفَة): لەفەلســـفەدا بریتیـە لـــەوەی لەشـــتێکدا دەرکـــەوتن لەبەرانبەری دیاری پێکهاتەکە خۆیدا

ظَاهِرُ البَلَد:قەراخی شار، دەوروپشتی

ظَاهِرَة: دیاردە، وێنە، رووداو

ظَاهِرَةٌ جَوِيَّة: دیاردەیەکی کەشی

ظَاهِرَةٌ عِلمِيَة: دیاردەیەکی زانیاری

ظَاهِرَةٌ طَبِيعِيَة: دیاردەیەکی سروشتی

ظَاهِرَةٌ كَونِيَّة: دیاردەیەکی گەردوونی

ظَـــاهِرَةٌ ثَقَافِيَـــة: دیاردەیـــــەکی رۆشنبیری

ظَاهِرَةٌ مِنَ العُيُون: چـاوی دەرتۆقیـو ، دەرپەڕیوو

ظَاهِرَةُ الرَّجُل: هـۆزو تیرەکـەی گـەل‌و نەتەوەکەی

ظَاهِرَةُ الجَبَل: سەرەکەی، لوتکەکەی، بەرزاییەکەی

ظَاهِرِيَة مِنَ الفُقَهَاء: ئـەو زانایانـــەی لەرووکەشـی دەقەکانـەوە بڕیـارو فتـــوا دەدەن‌و لەشـــــوێنکەوتەکانی (داود)ی کوڕی(علی) ئەسفەهانیین

ظَـأَنَ النَاقَة: سـۆزو بـەزەیی هاتــەوە بەبەچکەی ترا

ظَأَبْ : هاوەڵزاوا، مێردی ژن خوشك
ظَـأَرَ فُلاَنٌ عَلَى عَـدُوِّه: چوەسـەری، هەڵمەتی بۆ برد، دای بەسەریا
ظَأَرَ فُلاَناً عَلَى الأَمر: رقی لێی بوو، دوودڵ بوو لێی ی
ظَأْرُ: مەرشتێك لەگەڵ هاوتـاو هـاو چەشنی وەك خۆیا
ظَأَرَتِ المَرْأَةُ: بوو بەدایەنی، بەخێوی کردو شیری دایە
ظِئْرٌ: دایەن، بەسۆزو بەزەیی بۆ منالی یەکێکیتر، قوژبن، سووچ
ظُؤْرَةٌ: دایەن، دایین، شیردەر، تایەن، دایان، ئافرەتێکە منالی کەسێکیتر بەشیری خۆی بەخێو بکات

ظ ب

ظَبْأَةٌ: مـامزی شەل ، ئاسـکی گـێرو شەل
ظُبَّةٌ : سـەرەنێزە، رووی شمشـێرو خەنجەر
ظَبِيٌّ: ئاسك ، مـامز، گیـانداریکی چاورەشی جوانی خێرایە لەمەرە سوور بچووکترە
ظَبْيَةٌ: مێینەی ئاسك، مەڕ، مانگـا، ئاوی بیری زەمزەمە

ظ ر

ظَرَ الرَّجُلُ: بەردئەستکەی شکاند
ظَـرُ النَّاقَـةِ وَنَحْوِهَـا: بەبەرئەسـتیّ وشترەکەی سەربری
ظِـرُّ ـ ظُـرَرٌ: بەردئەسـتیّ، جـۆرە بەردێکی شینکارە بـەلێدانی ئەشـتیّ ئاگر دێنیّ
ظُرَّافٌ: زیرەكو دانا

ظُرَّافٌ: ژیرو لێزان
ظَرَافَـةٌ : زیرەکـی، چـابووکی، رێـكو پێکی، جوان پۆشـی، شـۆخی، قـۆزی، رازاوەیی
ظَرِبَ ـ ظَرَبَاً: پێـوەی لکـا، نووسـا پێوەی
ظَرِبٌ: ئەو بەردانـەی قەراخەکـەی تیـژ دەکرێتەوە، شاخێکی بەرینو فراوان
ظِرْبَـانٌ ـ ظَرِبَـاءُ: گیاندارێکـە بەئەندازەی پشیلەیەك دەبێـتو رەگی بۆرەو بۆنێکی ناخۆشی لێدێت
ظَـرُفَ: زیـرەك بـوو، چـابووك بـوو، چالاکبوو، وریـا بـوو، جـوانو شـۆخو شـەنگ بـوو، رێكو پێكو رازاوە بـوو ، جوان پۆش بوو
ظَرَّفَ: رازاندیەوە، جوانیکرد، دەسـتی پیاهێنا، پێچایەوە، رێكو پێکی کرد
ظَـرْفٌ: زیرەکـی، چابووکی ، چالاکی، جوان پۆشی، رێـكو پێکـی، رازاوەیـی، شۆخیو قەشـەنگی، دەفـر، گونیـەو قاپ، هـۆڕ، بـەرگ، زەرف، هەلومـەرج، بارودۆخ
ظَـرْفٌ فِـي النَّحْـو: ئاوەڵفرمـان ، ئاوەڵناس
ظَرْفٌ مُخَفَّفٌ: باری ئاسانکار
ظَرْفٌ مُشَدَّدٌ: باری گرانکار ، ئەستەمو گران
ظُـرُوفٌ: بـارودۆخ، چـاخ، سـەردەم، رۆژگار
ظُـرُوفٌ مُخَفَّفَـةٌ : بـارودۆخی سـووكو ئاسان
ظُـرُوفٌ مُشَـدَّدَةٌ: بـارودۆخی سـەختو گران، ئەستەمو توندوتیژ

ظريٌ(فـي الجيولوجيـا): بريتيـه لەوچاخـەی مـرۆڤ تێیدا پێداویستیەکانی لەبەرد دروست دەکرد
ظَرِيـف: شۆخ ، رێـكو پێـك، جـوان پۆش، کەشخە، سەرنج راکێش، نـەرمو نیان، زەریف

ظ ز

ظَـزْءُ: ئـاوی بەسـتوو ، گـلٚو خۆڵـی بەستوو بەهۆی سەرماو زوقمەوە

ظ ش

ظَش: شوینێکی زبرو رەق

ظ ع

ظَعانُ: پەتو گوریسێکە کـەژاوەی پـیٚ توند دەکریٚ ، کەژاوە بەند
ظَعَنَ ـ ظَعْنَاً وَظُعُونَاً: رۆیی، بـاریکرد، کۆچی کرد
ظُعْنَةُ: گەشتێکی کورت، کورتە گەشت
ظَعِينَةُ: وشتری گواستنەوە، کـەژاوە، ژن، وشترێك کەژاوەی بەسـەرەوەبێتو ژنی تیابێت یان نا

ظ ف

ظَفَرَ بِهِ وَعَلَيه: سەرکەوت، زاڵبوو
ظَفَـرَ بِمَطْلُوبِـهِ(فَـازَ): دەسـتیکەوت، بردیەوە، بەدەستی هێنا
ظَفَـرَ فُـلانَ عَلَـى عَـدوهِ وبِعَـدوهِ: سەرکەوت بەسـەر دوژمنـەکانیاو تێکی شکاند
ظَفَرَ اللهُ فُلاَنَاً عَلَـى فُلاَنَ: سەریخست بەسەریا
ظَفَّـرَ: سەریخسـت، زاڵیکـرد، بـۆی بردەوە
ظَفَّـرَ النَّبْـتُ: بەئـەندازەی نینۆکێـك دەرهات
ظَفَّـرَ اللهُ فُلاَنَـاً بِفُـلان وَعَلَيـهِ: خـوا سەریخست بەسەریا
ظَفَّرَ الثَوبَ: بۆنی خۆشی لێدا
ظَفَّرَ الجِلدَ: چەوری کرد، هەنوی کرد
ظِفر ـ ظُفْر ـ ظُفُر: نینـۆك ، نـاخووێن، هەنیۆك، نـاخوون، نـەینووك، نووخـان، نخان، ناخۆن، ماددەیەکی پانی تەنکـە بەسـەر پەنجـەی دەسـتو پـیٚی ئادەمیەوە
ظَفِر: سەرکەوتوو، براوە، ئەوەی هـەر کـارێك بگرێتـە دەسـت بەسـەریا زاڵدەبێتو بەسـەرکەوتووی ئـەنجامی دەدات
ظُفـرُ الطَّـيرِ أو الحَيَـوَانِ: چنـگ، چنگورك، پەنجـەو نینۆکـی بـاڵندانو گیانداران
ظُفرُ النَّسر: روەکێکە
ظَفَرَةُ: ئەو پێستەی چـاوی داپۆشیوە لەلای نزیك بەلووتەوە
ظَفِـير: سـەرکەوتوو لەهـەموو کـارو فرمانێکدا

ظ ل

ظَلَّ: مایـەوە، بـەردەوام بـوو، لەبـەری رۆیی، یەك بینە بوو
ظَلَّ الشَّيءَ: سـێبەرەکەی بـەردەوام بوو، درێژ بوو
ظَلَّ يَفْعَلُ كَـذَا: بـەردەوام دەیکـرد، خەریکبوو
ظَلَّ اليَومُ: سێبەرداربوو، بەسێبەربوو
ظِلّ: تارمایی، سایە، قەرەنتو ، سێبەر
ظِلُّ الليلِ: تاریکایی شەو
ظِلُّ دَامِس: تاریکایی چەتوون

ظِلُّ الشَّبَاب أو الشِتَاء: سەرەتاکەی، سەرەتای

ظِلُّ العَرش: سێبەری عەرشی خوایی، سۆزو بەزەیی خوداوەند

ظَلاَل: تاریکایی، گومڕایی، نەفامیو نەزانی

ظِلاَل: سێبەر، سایە، بەهەشت

ظِلاَلُ البَحْر: شەپۆلەکانی دەریا

ظَلاَلَة: سێبەرو تارمایی هەور بەسەر زەوییەوە

ظَلاَم: تاریکی، تار، زەنگ، تنۆك، نووتەك، تاری، تارستان، جێگەیەك رووناك نەبێت

ظَلاَّم: ستەمکار،زۆردار،جەورووستەمکار، جەللاد

ظَلاَّمَة: ئەوەی بەزۆر لێت زەوت دەکرێ، ئەوەی ئارامی لەسەر دەگیرێ لەستەمو زۆرداریی

ظُلَّة: سێبەر، چارداخ، کەپر، سەیوان، سابات، چارۆکە، ئەوەی لەگەرماو سەرمایا پەنای بۆ دەبرێتو سێبەرداره

ظَلَّة: جارێك، کەرەتێك، مانەوە، جێنشین بوو

ظِلَّة: ئەوەی سێبەر دروست دەکات بەسەرتەوە وەك هەور

ظَلَعَ: شەلبوو لەرۆیشتنا، گیرو خێچبوو لەبەرێوە چوونا

ظَلَعَ الأرْضَ بِأهْلِهَا: تەنگەبەربوو، هاتبووەوە یەك بەهۆی زۆری خەڵکەوە

ظَلَعَ البَعِيرُ: گیرو شەلبوو لەرۆیشتنا

ظَلَع: ناتەواوی، کەمو کوڕی‌لا، نارێکی،عەیبداری

ظَلَعْ: شەلی ، گیری ، لەنگی، پێلەنگی، مقرۆیی

ظَلَفَ نَفْسَهُ عَنِ الشَّيءَ: خۆی گرتەوە، نەفسی گرت

ظَلَفَ القَومَ: جێ پێی هەڵگرت، شوێنیان کەوت، بەدوای شوێنەواریاندا رۆیشت

ظَلَفَ الأمْرَ: شاردیەوە، پەنهانیکرد، نادیاری کرد

ظِلف: سم ، چم، سمی ماڵاتو ولاخو ئاژەڵو شتێکی رەشو رەقە بە ژێر چوارپەلی ئاژەڵو ولاخی بەرزەوە وەك نینۆکی مرۆڤ

ظَلِفَ عَلَى كَذَا: زیادبوو، پتر بوو، زیاتربوو

ظَلَفُ: زەوی رەقو وشك، تەنگی بژێویو ژیان

ظَلَفَة ـ ظِلفَة ـ ظَلِفَة: زەوییەکی بەردەڵانی سەختو رەقە

ظَلِفَتِ الأرْضُ: زەوییەکە بەردەڵانو رەق بوو

ظَلِفَت مَعِيشَةُ فُلاَن: بژێوی گرانو سەخت بوو، گوزەرانی تەنگو نارەحەت بوو

ظَلِفَت نَفْسُهُ عَن كَذَا: نەفسی خۆی گرتەوە لە ...، خۆی گرتەوە لە

ظَلَّلَ: سێبەری بۆ کرد، پاراستی، دەستی بەسەرا گرت، خستیە ژێر سایەی خۆیەوە

ظَلَّلَ بِالسَّوط: رایوەشاند بۆئەوەی ترس بۆ بەرانبەرەکەی دروست بکات

ظَلَّلَ الرَّسمَ: لەپشتو باپگراوندەکەیدا سێبەری بۆ دانا بەمەرجێك خاوەن یەك رەنگ بێت
ظَلَل: ئاوی ژێر دار کەتیشکی خۆر لێی نەدات
ظَلَمَ: خراپەی کرد، چەوروستەمی کرد، زۆرداری کرد، دانانی شتێك لەشوێنی خۆیدا نەبێت
ظَلَمَ فُلاَنَاً حَقَّهُ: داگیری کرد، دەستی بەسەرا گرت
ظَلَمَ الطَّرِيقَ: دووركەوتەوە، لایدا
ظَلَمَ الأَرْضَ: لەشوێن‌و جێگەی خۆیدا هەڵی نەکەن
ظَلَمَ الليلُ: تاریك بوو، تاریکی داهات ، تاریکی کرد
ظَلَّمَ تَظْلِيمَاً: ستەمی کرد، زۆرداری نواند
ظُلْم: زۆرداری، چەورستەم، ماف خواردن، خراپەکردن، دڵرەقی ، چەوسانەوە
ظَلْمٌ: ددان‌و روناکی‌و بریقەی، بەفر
ظَلَمٌ: کەسێك، تاك، شاخ، چیا
ظَلْمَاء: شەوەزەنگ، تاریك‌و نووتەك، ئەموستەچاو، بێ‌تروسك
ظُلْمَاً(جُوراً): زۆرداری، زۆرداریتی، نارەوا، بەهەوانتەو بێ هیچ پێودانگێ
ظُلْمَة ـ ظُلُمَة: تاریکی، تار، بێ‌تروسکایی، توندو تیژی‌و ستەم، سزا
ظَلِيف: شوێن‌و جێگەی سەخت‌و دژوار، بارودۆخێکی توندو رەق، یەکێك بارودۆخی گوزەران‌و ژیانی سەخت‌و ئەستەم بێت

ظَلِيفُ النَّفْسِ مِنَ الرِّجَالِ: ئەوەی پاك‌و بێکەردو دوورە لەسووك‌و نزمی‌و رسوایی
ظَلِيل: سێبەر، سایەدار، نسرم، تاریك
ظَلِيلَة: باخ‌و باخچەی فرە دارو سەوزایی، شوێنی مۆڵبوونی ئاو، گۆماو
ظَلِيم: چەوساوە، ستەملێکراو، کەساس، داماو، وشتر مورخ، نێرەی نەعامە

ظ م

ظَمِأَ ـ ظَمَأ ـ ظَمِيءَ (عَطِشَ): تینوویبوو، هەستی بەپێویستی کرد بۆ ئاو
ظَمِأَ الفَرَسَ: لەڕو لاوازی کرد
ظَمَّأَهُ: تینووی کرد، وای لێکرد تینووی ببێت
ظَمْيَاء مِنَ النُّوقِ: وشتری رەش، رەشە وشتر
ظَمِيءَ إِلَيهِ: بیری کرد، دڵی بۆی جۆشا
ظَمِيَت الشَّفَة: شین بوونەوەو قڵیشاوی هەبوو
ظَمِيَت اللِّثَةُ: پوکی کەم خوێن بوو
ظَمِيَت العَينُ: پێڵوەکانی ناسك بوون
ظَمِيَت السَّاقُ: کەم گۆشت بوو، لەڕبوو

ظ ن

ظَنَّ: واهات بەبیریا، وایەی برد، وایزانی، وای دانا ، گومانی برد ، سووسەی کرد
ظَنَّ الشَّيءَ: دڵنیابوو لێی، وایزانی
ظَنَّ فُلاَنَاً وَ بِهِ: تاوانباری کرد، قامەی تاوانی بۆ درێژ کرد، گومانی لێکرد، دڵی لێ پیس کرد

ظَـنّ: گومـان ، بیرکردنـەوە، بـەبیرا هـاتن، وایـەی بـردن، قـەبلاندن، مەزەندە، وادانان
ظَنّاء: تاوانبار، نەفسی تاوانبار
ظَنَائة: تاوان، تومەت، گوناه، سووچ
ظَنَبُ: رەچەڵەکی دارو درەخت
ظَنَّة: بەدگومانی، گوناه ، تاوان
ظَنُّون: بەگومان، دلّگرمیّ کردن، کەم باوەڕ، دڵپیس، بەدگومان، بیرێکی کەم ئاو، ژنی بەئابڕوو خاوەن کەسێتی
ظَنین: تاوانبار، تاوانبارکراو

ظ هـ

طَـهَارَةُ مِـنَ الثَّـوب: رووی دەرەوەی جل‌و بەرگ
ظِهَارَةُ مِنَ البِسَـاطِ: رووی دەرەوەی فەرش‌و راخەر
ظَـهَرَ: دەرکـەوت، بیـنرا، دیـاریدا، دەرهـات، پـەیابوو، ئاشـکرابوو، روون بوەوە
ظَهَرَ عَلَى السِّر: زانی، بۆی ئاشکرابوو، بۆی دەرکەوت
ظَهَرَ بِفُلاَنَ وَعَلَيهِ: زاڵبـوو بەسـەریا، سەرکەوت بەسەریا
ظَهَرَ بِعِلْمِه: شانازی کرد بەزانیارییەوە، خۆی هەڵنا بەزانینەکەیەوە
ظَهَرَ عَلَيهِ: یارمـەتیدا، کۆمـەکی‌کرد، هاوکاری‌کرد ، پێشی کـەوت‌و زاڵبـوو بەسەریا
ظَـهَرَ البَيـتَ أَو الجَبَـلَ: سـەرکەوت بەسەریا، چوە سەری
ظَـهَرَ عَنْـهُ العَـارَ: بەسـەرچوو، رەوییەوە، ئاوابوو، کۆتایی هات

ظَهَرَ فُلاَنَاً ظَهْراً: لەپشـتی دا، کێشای بەپشتیا
ظَهَرَ بِالحَاجَة: فەرامۆشی‌کرد، خستیە پشت گویّ، گویّی نەدایە
ظَهِرَ- ظَـهَراً: هـاواری پشـتی کـرد، ئێش‌و ئازار دای لەپشتی
ظَهَّرَ القَومُ: لەچێشتەنگاودا ڕۆیشـتن ، نیوەڕۆ ڕۆیشتن
ظَهَّرَ الحَاجَة: پێویستی خۆی خستەڕوو
ظَهَّرَ الصَّكَ وَنَحْوَهُ: لەپشتەکەی ئەوەی نووسـی کـەبتوانرێت بگوێزرێتـەوە بـۆ کەسێکی‌تر ، پشت نووسی کرد
ظَهَّرَ الشَّيء: خستیە پشتیەوە ، نایە دواوە
ظُهْر(مُنْتَصَفُ النَّهَار): نیوەڕۆ، نافرۆژ، نیڤـرۆ، نیـڕۆ، نیمـەرۆ، کـاتی ناوەڕاستی ڕۆژ
ظَـهْر: پشـت ، لـەمل بـەرەوخواری گیـاندار تاسـەر سمتـی، مـاڵێکی زۆرو بێ‌شومار، رەقە زەوی ، ئەو هۆکارانەی بارویارگـە هـەڵدەگرن یـان بـۆ سـواری بـەکار دەبرێـن ، ئـەوەی ون دەبێـت‌و دیار نامێنێت
ظَـهْرُ الشَّـيء: رووی پشــت، رووی سەرەوە، دیوی دواوە
ظَـهْرُ المَرْكَـب: رووی کەشـتی یـان هەرشتێك بۆ سواری دەست بدات
ظَـهْر: ئـەوەی هـاوارو دادی دەردی پشت ئێشە دەکات
ظُهْرَة: یارمەتیدەر، کۆمەك دەر، هـۆزو تیرە
ظَهَرَة: پێداویستی نێو ماڵ

ظِهْرِيّ: فەرامۆشکار، لەبیرکراو
ظُــهُور: دەرکــەوتن، ئاشــــکرابوون، هاتنەدەرەوە، سەرهەڵدان
ظَهِير: یارمــەتیدەر، ئـاوەڵ، پشـتگیر، ئاشکرا، دیار، رواڵەت، رووکەش، دیوی دەرەوە، یەکێك لەیاریزانانی تۆپی پـێ لە(11) یاریزان یەکێکیان

ظَهِير الأَيمَـن: تـاکی راسـت ، بـەرگری کاری لای راست
ظَــهِيرُ الأَيْسَـر: تــاکی لای چــەپ ، بەرگری کاری لای چەپ
ظَهِيرُ البَلَد: دەوروبەری شـار ، قـەراخ شار
ظَــهِيرَة: نیــوەڕۆ، نــاڤروژ، نیــڕۆ، چێشەنگاو

١٨ حرف العَين

ع

ع

ع: هەژدەیەم پیتی زمانی عەرەبی‌یە

ع ا - ع ا

عَائِب: خراپ، نالەبار، نەگونجاوو ناپەسەند

عَائِد: گەڕاوە، دەگەڕێتەوە، دووبارە، دووبارەکراو، میوان، دیدەنی

عَائِدَة: بەخشش‌و میهرەبانی، سوود، بەخشیش، چاکەو پەیوەندی خۆشی

عَائِذ: بەچکەی تازە لەدایك بووی ئەسپ‌و وشترو مەڕ

عَائِر: چاوڕیپۆقاوی، چاو جیقناوی، وێڵ، گوللەی وێڵ

عَائِرَة: زۆریی، فرەیی، بێ‌شوماریی

عَائِرَةٌ مِنَ العُيُون: چاوڕیپۆقاویی

عَائِز: هەژار، نەدار، کەم دەست، دەست کورت، نەداریی، کاری دژوارو نابار، دوودڵ، شپرزە

عَائِش: ژیاو، زیندوو، خاوەن بژێوی‌و ژیانێکی باش ، خۆشبەخت

عَائِص: پێویستی، تێگیران، ناڕەحەتی

عَائِض: جێنشین، گۆڕاو، گۆڕەر

عَائِط: هاواری فریاگوزاری، دەنگی فریاکەوتن ، قیژەکەر، نەڕەنەڕکەر، هاوارکەر

عَائِف: فالچی بەجووڵەی پەلەوەرو باڵندە

عَائِق: کۆسپ، تەگەرە، دشوار، ڕێگر

عَائِقَة: ئەوەی دەبێتە ڕێگرو کۆسپ لەبەردەم کارێکدا، ژنی بەرپرسی شوێن‌و جێگەی خراپەو داوێن پیسی

عَائِل: هەژار، کەمدەست، دەست کورت، بێنەوا، نان پەیاکەر، بەخێوکەر

عَائِلَة: خێزان، خانەوادە، ئەوکەسانەی کەلەنێو مالا بەخێویان دەکەیت

عَائِم(سَابِح): مەلەوان، مەلەکار، ئەوەی مەلە دەکات، سەرئاوکەوتوو

عَائِن: چاوپیس، بەچاوەوەکەر

عَائِنَةُ بَنِي فُلَان: ماڵ‌وسامانیان، دارابیان

عَائِه: دەردو ئافەدان لەروەك‌و دەغڵ‌و دان‌و ئاژەلان

عَابَ الشَّيءَ: نەنگ بوو، خەوشداربوو، عەیبداربوو، کەل‌و نەنگ بوو

عَابَ فِي حَقِه: ناوی زڕان، بوختانی بۆکرد

عَابَ فُلَانَاً: کەم‌و کوڕی دایە پاڵی، نەنگ‌و ناتەواوی خستە پاڵ

عَابِث: گاڵتەکار، گاڵتەو سووکایەتی کردن بەئاین

عَابِد: خواپەرست، خزمەتکار، خوداپەرست، کەسێکە لەخوا بترسێ‌و بیپەرستێ

عَابِدَة: ژنێك خواپەرستی‌و لەخوابترسێ

عَـابِر: پـەڕیو، تێپـەڕیوو، ڕێبـوار، پیاچوو، بەسـەرچوو، نـەماو، ڕابردوو، یەکێك تەماشای شتێك بکات

عَـابِرُ سَبِيل: ڕێبـوار، هـاتو چۆکـار، دێوونگی، ڕۆیار، ڕێبگار، ڕێوار، ڕێڤی ، ڕیڤینگ، ڕەوەن

عَابِل: گەورە، زلە، بەجورم

عَـاتَبَ ـ عِتَابَـاً وَمُعَاتَبَـةً: سەرزەنشتیکرد، لۆمەی کرد

عَاتَبَهُ: گلەیی لێکرد، سەرزەنشتیکرد، نازی کرد بەسەریا

عَاتِق: شان، دەفەی شان، ئازارکەر، سەربەخۆ

عَاتِقُ الثُرَيَا: هەسارەیەکە

عَاتِقَة: کەمانێکی سووری دێرین

عَاتِم: هێواش، لەسەرخۆ، هێمن

عَاتِمَات: ئـەو ئەستێرانەی بـەهۆی تەپو تۆزو هەواوە تاریك و لێلْ دەبێت

عَـاتِي: لـووت بـەرز، خۆبـەزلزان، توندوتیژ، دڕ ، زۆردار، دڵڕەق

عَـاثَ الشَيءَ (أفْسَدَه): خراپـی کـرد، پیسی کرد، کاولی کرد، وێرانی کرد

عَاثَ فِي مَالِه: بەفیڕۆیدا ، لەبەردی دا، دەست قرپ بوو

عَاثَ الذِئْبُ فِي الغَنَم: گورك کەوتە نێو مەڕەکان و ملی شکاندن و لـەت و پـەتی کردن

عَـاثَ فِـي الأرْضِ فَسَـاداً: خراپـەیکرد، خراپـەی نایـەوە لەسـەر زەوی، چـی خراپ بوو کردی

عَاثِر: داو، تەڵە، پەتو تۆڕی ڕاوچی

عَـاجَ بِالمَكَـان: تیـای مایـەوە، هـەڵیدا، جێنشین بوو

عَـاجَ فُلاَنَـاً بِالمَكَـان: جێنشـینی کـرد تیایدا، جێگیری کرد

عَاجَ السَائِرُ: وەستا، ڕاما ، لەجووڵـەو بزاوت کەوت

عَـاجَ إلَـى أو عَلَـى المَكَـان: دڵـی بـۆی جۆشا، حەزی لێکرد، هەسـتو ئەستی بۆی هاتە جۆش

عَاجَ فُلاَنٌ عَمَا عَزَمَ عَلَيه: وازی لێهێنا، دەستبەرداری بوو، دەستی لێهەڵگرت

عَـاجَ البَعِـير: جڵـەوی وشـترەکەی بەستەوە

عَاجَ بِـه: پشـتی پێبەسـت، کـردی بەپەناو پاسـێری خـۆی، گرنگی پێداو بەهەندی گرت

عَـاجَ (سِـنُّ الفِيـل): کەڵبـەی فیـل، شفرەی فیل، ماهی، شەلفە، مەرقوول، برە، دووددانە درێژەکانی فیل

عَـاجِز: بێهـێز، کـەم توانـا، لاواز، زەبوون، دەستەوەسان، دەستە پاچە، ناتەواو، پەککەوتوو، نابیناو کوێر

عَـاجِزٌ عَـنْ كَـذَا: نـاتوانێ بـەوکارە هەڵسێ، بۆی ناکرێ، لەدەستی نایە

عَـاجَلَ (سَـبَقَ): پێشـکەوت، پێشیدایەوە، دەست پێشخەری کرد، بۆڕی دایەوە

عَـاجِل: تیـژ ، خـێرا، گـورج، بەپەلـە، ڕاستەوخۆ، دەستبەجێ، یەکسەر

عَـاجِلاً (حَـالاً): یەکسـەر، گـورج، دەستبەجێ، ڕاستەوخۆ، دەماودەم

عَـاجِلاً أم آجِلاً: ئێستـەبێ یـا دوایـی، ئێستا یان پاش ماوەیەك

عَاجِلَة: دنیا، خێراو دەستو برد، دەمی ئێستاو ژیانی دونیاو ئەو خۆشیانەی تیایەتی، شەمەندەفەرێکی خێراو تیژڕەو

عَاجَلَه: پەلەیکرد لێی

عَاجَلَهُ اللهُ بِذَنْبِهِ: خوای گەورە بەتاوانو گوناهی خۆی گرتیو تۆڵەی لێسەند، خوا غەوری سزاو خەشمی کرد

عَاجِم: تاقیکراوە، ئەزموندار، بەئەزموون

عَاجِنٌ مِنَ الرِّجَال: پیاوێك پیر بێتو دەست لەسەر زەوی توند بکات لەهەڵساندا بەهۆی کزیو لاوازییەوە

عَاجِنَةُ المَكَان: ناوەڕاستی شوێنو جێگەیەك، میانی

عَادَ: گەڕایەوە ، هاتەوە، ڕۆیشتەوە، دووبارە بوەوە

عَادَ الشَّيءَ: دەستی پێکردو پاشان رووی تێکرد، جار لەدوای جار کردی

عَادَ السَّائِل: گەڕانیەوە، دەستی نا بەڕوییەوە

عَادَ فُلَانَاً بِالمَعْرُوف: چاکەی کرد لەگەڵی، باشەو چاکەی لەگەڵ کرد

عَادَ إِلَى الأَمْر: تێهەڵچوەوە، دەستی پێکردەوە

عَادَ عَلَيه: بۆیگەڕایەوە، بۆی هاتەوە، سوودی پێگەیاند

عَادَ عَلَيه بِكَذَا: لێی وەشایەوە، لێی هات

عَادَ الرَّجُلُ أو البَعِير: پیر بوو، بەساڵاچوو، تەمەنی کرد

عَادَ الشَّيءُ فُلَانَاً: جار لەدوای جار لێیدا، هات بەسەریا

عَادَ عَلَيه كَذَا: ئاوا شکایەوە بەسەریا، وای لێهات بۆی

عَادَ المَرِيضَ: سەردانی نەخۆشی کرد، دیدەنی کرد، سەری لێدا، چوو بۆ لای

عَاد: هۆزێکی عەرەبی دێرینەو خوای گەورە لەقورئانی پیرۆزدا ناوی هێناونو لەئەنجامی سەرپێچی پێغەمبەرەکەیان تووشی خەشمو سزای خوایی هاتوونو لەناوچوون

عَادَى عِدَاءً وَمُعَادَاةً: دوژمنایەتی کرد، دژایەتیکرد، دژی وەستا

عَادَى الشَّيءَ: دژی وەستا، دوور لێی وەستا، لێی نزیك نەکەوتەوە، دووری خستەوە

عَادَى بَينَ جَيدَينِ(أقرَن): بەبەردێك یان بەتیرێك دوونیشانی شکاند

عَادَى فُلَانَاً: دوژمنایەتی لەگەڵ کرد، رقەبەرایەتی کرد

عَادَات وَتَقَالِيد: دابو نەریت، رێنمای پەیرەوکراوی نێو گەلو نەتەوەو هۆزو تیرەیەك

عَادَة: نەریت، خوو، باو، مۆدە، ئەوەی مرۆڤ دەقی پێوەدەگرێتو بەردەوام دووبارەی دەکاتەوە

عَادَةٌ مَرْعِيَّة: نەریت ، باو

عَادَةٌ مُسْتَحْكَمَة: خوو، رەوشت

عَادَةٌ سِرِّيَّة: دەست میز، دەستپەڕ

عَادَةٌ طَارِقَة: رەوشتێکی نائاسایی

عَادَةٌ إِجْتِمَاعِيَّة: رەوشتێکی کۆمەڵایەتی

عَادَلَ(وَازَنَ): راستیکردەوە، لەنگەری گرت، وەکیەکی لێکرد، پارسەنگی دایەوە، یەکسانی کرد

عَادَلَ عَنْهُ: لێی لایدا، دوورکەوتەوە لێی

عَادَلَ الشَّيءَ بِالشَّيءِ: خستیە شوێنی، لەجێگەی دانا، وەك ئەوی لێکرد

عَادَلَ فُلاَنَاً فِي المَحْمَل: لەگەڵی سواربوو، هاوڕێی سواری بوو

عَادَلَ الأَمْرَ: لەسەری وەستاو بەرێی نەکرد، راما لەسەری، تیای ماو نەیگوزەران

عَادَلَ بَيْنَ الأَمْرَيْنِ: دوودڵبوو لەنێوان دوو کاراو نەیزانی کامیان هەڵبژێرێت

عَادَلَ فِي الأَمْرَيْنِ: شڵەژا، سەری لێتێکچوو

عَادِل: بەداد، ماڤپەروەر، راستکار، راستخواز، راستگر، هاموار، دادپەرست، راست ڕەو

عَادِيّ (العَتِيق): ئاسایی، سروشتی، باو، رێساو کاری کۆن و دێرین، ئەوەی دەقی پێوەگیراوە

عَادِي: دوژمن، دەستدرێژکار، ئەوەی پەرێزو سنوور دەشکێنێ، شێر

عَادِي العَوَادِيّ: سەرقاڵترین رووداو کەلە کاروباری ئاسایی مەردوم دووربخاتەوە

عَادِيَا اللَّوح: ئەملاولا کەی، هەردوو لای

عَادِيَة: کۆمەڵێك لەنێو گەل و نەتەوەدا ئامادەیی وەربگرن بۆ کوشتار، سەرقاڵیەك مەردوم دووربخاتەوە لەکاری سەرەکی خۆی، توندو تیژی و توڕەبوون، ئەسپی دابەستەی هەڵمەتبەر لەجەنگا، سنوورشکێن، روەکێکە

عَادِيَةُ السَّم: زیان و خراپەی، دەرەنجامی، سەرئەنجام و کاریگەریی

عَاذَ بِهِ (إِسْتَعَاذَ بِهِ): پەنای بردەبەر، هانای برد، خۆی خستە پاڵیەوە، خۆی لامەلآسدا، خۆی نایە ئامێزی، خۆی هاویشتە نێو پارێزگاریی ئەوەوە

عَاذَ بِالشَّيءِ: گرتی، بەری نەدا، لەئامێزی گرت

عَاذِر: شوێنەواری برینداری، جێ برین، رەگێکە لێوەی خوێنی نەخۆشی ژنان دێتە دەرەوە، پیسی و پۆخڵی

عَاذِق: خورماوان، باخەوانی خورما

عَاذِل: سەرزەنشت کەر، لۆمەکار، دەم بەگلەیی، گازندەکار

عَاذِيَة: لەوەڕگایەك کەوا گیاکەی شیرین بێت و ترش نەبێت، چڕگەی شیرین گیا

عَارَ- عَوْرَاً: چاوێکی کوێر کرد، کوێریکرد، نابینای کرد

عَارَ الشَّيءَ: تیای برد، لەناوی برد، فەوتانی

عَارَ- عَيْرَاً: بەلەسەبوو، رایکرد، هەڵهات، قوچانی، بەدوودڵیەوە هات و چوو

عَارَ فُلاَنَاً: ئەنگی لێگرت، پلاری تێگرت، کەم و کورتی گوت

عَارَ القَصِيدَةَ: بلاویوەوە لەنێو خەڵکیدا

عَارَ فِي القَوم: خراپەی بلاوکردەوە لەنێویاندا، دەستی دایە خراپەو نالەباری لەنێویانا

عَارَ الرَّجُل فِي الأَرض: سەرگەردانبوو، سەری لێی شێوا، وێڵ و سەرگەردانبوو

عَارَ عَلَيهِ: لێی پیس کرد، لێی شێواند
عَار: شوورەیی، نەنگی، کەم و کوڕی، خەوش، نام و نەنگی، عەیب، ناتەواویی، لەکەداریی
عَار(مَعرور۔ أجرَب): گەڕ، گول، گرویی
عَار(ظَلِيم): وشترمورخ، نەعامە
عَارَة۔ عَارِيَة۔ عَارِيَّة: ئەوشتەی بەشێوەیەکی کاتی دەدرێت بەیەکێك بەمەرجێك ئەو کەسە بیگەڕێنێتەوە بۆ خاوەنەکەی، ئەوەی لەنێو خەڵکیدا بەئەمانەت دەستاو دەست دەکات
عَارَضَ(قَاوَمَ): بەرهەڵستیکرد، بەرگری کرد، دژایەتیکرد، لالووت بوو
عَارَضَ الشَّيءَ بِالشَّيء: بەراوردی کرد، پەرچیدایەوە، بەربەرەکانی کرد
عَارَضَ فُلاَنَاً: دوورە پەرێز وەستا لێی، لایدا لێی
عَارَضَ فُلاَنَاً فِي السَّير: لەپاڵیا ڕۆیی، لەتەکیا چوو بەڕێوە
عَارَضَ الجِنَازَة: لەنیوەی ڕێ پێی گەیی و لەماڵی مردوەکەوە لەگەڵیی نەبوو
عَارَضَ(فِي الحُكم الغِيَابي): بەرزیکردەوە بۆ دادگاو تێیدا داوای پوچەڵ کردنی بڕیارەکەی یان ڕێککردنی کردەوە
عَارِض: ڕووداو، بەرکەوتن، تووش بوون، ئەنگاوتن، بەڕێکەوت، لابەلا، بەرهەڵست، کۆسپ، تەگەرە، ئەستەم، هەردوولای ڕوو دەموچاو، هەور، واژوی بنەڕەتو چەسپاوو جێگیر، ئەوەی لەئاسۆوە بەبەرینی دەردەکەوێت

عَارِضَة: ڕوو، ڕووخسار، کوڵم، لاجانگ، پێویستی، باهوە، پایە، قسەی چاك
عَارِضَةُ الأَزيَاء: ئەو کیژەی جلو بەرگ بۆ بینەران دەخاتە ڕوو لەهۆڵی تایبەت بەو نمایشە
عَارِف: زانا، شارەزا، لێزان، لێهاتوو، ئاشنا، بەئارام، هێمن و لەسەرخۆ
عَارِفَة: چاکە، باشە، خێرۆمەندی
عَارَكَ: جەنگی، شەڕی کرد
عَارَكَهُ مُعَارَكَةً وَعِرَاكَاً: جەنگی لەگەڵی و تەنگی پێهەڵچنی، شەڕی لەگەڵ کردو زۆری بۆ هێنا
عَارِم(شَرِسٌ مُؤذِيٌّ): بەزیان، زیانبەخش، دڕ، تیژ، توند ڕەوی بەزیان
عَارَمَهُ(خَاصَمَهُ): دژایەتی لەگەڵ کرد، ناکۆك بوو لەگەڵی، نەیاربوو پێی
عَارٍ: ڕووت و قووت، بێجلو بەرگ
عَارِيٍ مِنَ العَيب: بەدوور بوو لە ناتەواوی، کەم و کوڕی تیا نەبوو
عَارِيٌ مِن كَذا: لەوەی نیە، بێبەشە، بێبەری، نیەتی
عَارِيُ الرَّأس: سەرقوتین، سەر ڕووت
عَارِي القَدَم(حَافِي): پێپەتی، پەتی، پێ ڕووت
عَارِيَة: قەرزی بێسوودو سەلەم، ئەوەی دەدرێت بەیەکێك بەمەرجێ بیگەڕێنێتەوە بۆ خاوەنەکەی، دەستخواز، دروستکراو، هێنراو بەئەمانەت، دەستیاو، وام
عَازَ: لێی بڕا، پێویستێتی، دەیەوێ

عَازَ الشَيءَ: پێویستی پێی هەبوو بەڵام دەستی نەکەوت

عَازَ الشَيءَ فُلاَنَاً: پێویستی پێی هەبوو

عَازِب: رەبەن، سەڵتی بێ ژن ، رەبەنۆك، زوگورت، عەڤداڵ، بێوەپیاو

عَازِبَة: قەیرەکچ، گەورە کچ، شووی نەکردوە، ئاحیل، قەدرە

عَازِف: مۆسیقا ژەن ، گۆرانی بێژ، ئاوازخواز

عَازِل: جیاکەرەوە، جیاکار، نەگەیەن، رێگر، کۆسپگەر

عَازِم: سووربوو، بڕیاردار، بانگکەر، پشت ئەستوور

عَاس(حَارِسُ لَيل) پاسەوان ، چەرخی، حەسحەس ، ئێشکگر

عَاسَ عَلَى عِيَالِه: ماندوبوو ، شەکەت بوو بەمناڵەکانیەوە

عَاسَرَهُ مُعَاسَرَةً: بەتوندو تیژی مامەڵەی لەگەڵ کرد، توندو رەق بوو لەگەڵی

عَاسِل: مەردومی خاوەن کردارو رەفتاری باش، ئەوەی هەڵدەستێت بە دەرهێنانی هەنگوین لەشوێنی خۆی، گورگ

عَاسِلَة: شانەی هەنگوین

عَاشَ: ژیا، ژین لەجیهاندا، زیندەگانی، گوزەرانکردن

عَاشَ عَلَى كَذَا: پێی ژیا

عَاشَ مَعَ: لەگەڵی ژیا ، هاوژینی بوو

عَاشِب: شوێنو جێگەیەك گژوگیای زۆر بێت

عَاشَرَ: تێکەڵی کرد، برادەری لەگەڵ بەست

عَاشِر(وَاقِعٌ بَعْدَ التَّاسِع): دەیەم ، دەهەم ، ژمارەی پاش نۆ

عَاشِرَة ـ عَاشِرَات: ئایەتی دەیەمی دەئایەت، گفتار، تووشیار

عَاشِق: دڵدار، شەیدا، عەوداڵ

عَاشِقٌ وَمَعْشُوق: دڵدارو دڵخواز، نێرەومێیە

عَاشُورَاء(العَاشِر مِن مُحَرَم): عاشورا، رۆژی دەیەمی محەڕەم

عَاشِي: نیازمەند، خوازیار، ئەوەی مەبەستو نیازی هەبێت

عَاشِيَة: ئەو حوشترانەی بەیانیان دەلەوەڕێنرێت

عَاصَ: گران بوو تێگەیشتنی، تێگیرا ، لەیەك ئاڵاو تێنەگەیشت

عَاصَ الشَيءَ: تیگیرا، عاسی بوو، تێ چەقی

عَاصَ الكَلاَمُ: گرانو ئەستەم بوو تێگەیشتنی، مەحاڵو گران بوو لێی حاڵی ببێت ، ماناو واتاکەی نادیاربوو

عَاصَاهُ: بێگوێیکرد، سەرپێچی کرد، گوێڕایەڵی نەکرد

عَاصَرَ فُلاَنَاً: هاودەمی بوو، هاوچەرخو سەردەمی بوو ، لەیەك دەمو کاتدا ژیان بەیەکەوە

عَاصَرَهُ مُعَاصَرَةً: لەکاتو سەردەمی ئەوا ژیا، هاوچاخو سەردەمی بوو

عَاصِف: بای گێژەڵوکەدار، تیرێك لەمەبەستی خۆی لابدات، سەرکردوو

عَاصِفَة: رەشەبا ، گەردەلوول ، بای قایم، باگێژە ، شڵێوە ، توندەبا، ئەو تۆزەیە کەوەك منارە بڵند دەبێو باریکە

عَاصِم: پارێزەرو بەرگری کار، قەڵغانو سوپەر

عَاصِمَة ـ عَوَاصِم: پایتەخت ، شارێکە کەپادشاو سەرۆکی دەوڵەتی تیا دابنیشێتو بنکەی سەرەکی وڵات بێت

عَاصِي: سەرپێچیکار، لاسار، سەرپاخی ، سەرپێچ، نافرمان

عَاضَ فُلاَنَاً مِن كَذا: دایە لەبری، خەڵاتیکرد، حەقی بۆ کردەوە، خەراماتی دایە

عَاضَتِ الدَّوَابُ: هەندێکیان گازیان لەهەندێکیتریان گرت، یەکتریان گەزت

عَاضَدَهُ مُعَاضَدَةً: هاوکاری کرد، یارمەتیدا، پشتگیری کرد

عَاضِه(سَاحِر): جادووگەر، ئەفسونگەر، چاوبەستکار

عَاضِهَة: درۆو بوختان، درۆ بەدەمەوە کردن

عَاطَى الرَّجُل شَيئاً: پێیدا ، دایە، خواستی

عَاطِي: پێیدا، پیی بەخشی

عَاطِر: ئارەوزوومەندی عەترو بۆنی خۆش، ئەوەی حەز لەهەموو جۆرە بۆنێکی خۆش دەکات

عَاطِس(صُبح): بەیان ، ڕۆژ

عَاطِسٌ مِنَ الظِّبَاء: ئەوەی لەبەردەمەوە دێت بەرەو روو ، بەردەم

عَاطِش: تینوو، تەژنە، گیانداری ئاتاج بەئاو

عَاطِف: دامێن ، بەسۆزو دڵناسك، میهرەبان، پۆشاك ، پێخەف ، پەیوەندکار

عَاطِف(عِندَالنَحوِيين): ئامرازی پەیوەندیی وەك (واو)

عَاطِفَة: خواستی دەروونی، دڵسۆزی ، بەبەزەیی،هەستو نەست ، خزمایەتی، ئارەزومەندی بۆ

عَاطِفَة(فِي عِلم النَفس): لەدەروونناسیدا بریتیە لەهەستێکی دەروونی کەپاڵ بەخاوەنەکەیەوە دەنێت بۆ هەژانو دروستبوونی جۆرە هەڵسوکەوتو هەستێك سەبارەت بەبیرو بۆچوون یان هەرشتێکیتر

عَاطِفِيّ: بەسۆزو بەزەیی، دڵناسك، یەکێك زۆر دڵناسكو بەبەزەیی بێت

عَاطِل: بێئیشوکار، هیچ نەکردو، پەککەوتوو، بێکار، نیەتی، لێی کراوەتەوە، ئەوەی دارایی و ڕەوشتی لەدەست دابێت

عَاطُوس: پژمەر، برنوتی، کوندوش

عَاطُوف: دارێکە دارێکی سەر چەماوەی پێوەیە

عَاظَلَ الكَلاَمَ: ئاڵۆزی کردو هەندێکی ئاڵاند لەهەندێکیترەوەو دووبارەی کردەوە

عَاظَلَ الشَاعِرُ: تێی هەڵکێشا، هەندێ بەیتی پابەند کرد بەهیترەوە هەتا بەیەکەوە مانا بدەن بەدەستەوە

عَافَ الطَائِرُ (حَامَ عَلَى الشَيءِ): دەورووخولیدا، بۆیچوو

عَافِي: چاکی کردەوە، دەردو بەڵای لێ دوورخستەوە

عَافَاهُ اللهُ مُعَافَاةً: خوای گەورە چارەسەری کرد، شیفای داو چاکی کردەوە، خراپەی لێ دوورخستەوە

عَافِيٌ: بەخشندە، تووك درێژ ، تووكن، میوان، داواكار

عَافِيَة: تەندروستی چاك، رەنگو بۆ، هێز، توانا، تین

عَاقّ أَبَاهُ: سەرپێچی باوكی كرد، پێچەوانەی بوو

عَاقّ: ئازاردەری دایكو باوك، رەنجێنەری دڵی دایكو باوك، سەرپێچی كاریان

عَاقّ: دوایخست، تەگەرەی تێخست، كۆسپی نایە بەر، ڕێی لێگرت

عَاقَبَ بِذَنْبِه: پاداشتی دایەوە، سزایدا لەبەرانبەر تاوانی خۆیدا

عَاقَبَ: جێگیر، جێنشین، ئەوەی جێگەی یەكێك دەگرێتەوە لەپلەوپایەو جێنشیندا

عَاقِبَة: ئەنجام، ئاكام، ئاكامو دەرئەنجامی شتێك، وەچە، نەوە، پاداشت دانەوە بەچاكە

عَاقِبَةُ الشَّيء: دەرئەنجامو ئاكامی، دوایی و كۆتایی

عَاقَبَهُ مُعَاقَبَةً: بەپێی ئەو ڕۆیشت ، بەدوای ئەوا هات

عَاقَبَهُ فِي الرَّاحِلَة: بەدوایا سواربوو، بەنۆبە سواربوو، بەسەرە سواربوون

عَاقَدَ: گەردنی دەبات بۆ دواوە بۆئەوەی بنوێت

عَاقَدَهُ: پەیمانی لەگەڵ بەست، هاوپەیمانی بوو، پەیمانو بەڵێنیدا

عَاقَرَ الخَمْرَ: بەردەوام بوو لەسەری

عَاقَرَ الشَّيءَ: راهات لەسەری، رامبوو، دەقی پێوە گرت، خوی پێوە گرت

عَاقَرَ فُلاَنَاً: لەسەربڕینی وشتردا بۆ دەربڕینی خێرۆمەندیی و سەخاوەت پێشبڕكێیی كرد؛ ئەمەش خوویەكی تافی لاوی بوو كاتێ ئیسلام هات قەدەغەو یاساغی كرد

عَاقِر: ئافرەتو پیاوی نەزۆك، وەجاخ كوێر، پیچەڵ، منالٚ نەبوو

عَاقِرٌ مِنَ الطُّيُور: ئەو باڵندانەی پەرەكانیان تووشی نەخۆشی دەبێتو كار لەنەشونمایان دەكات

عَاقِرٌ قَرحَاً: رووەكێكە رەگەكانی لەدەرمان دروستكردندا بەكاردەبرێو لەئەفریقا زۆرە

عَاقِف: نەخۆشیەكە دەدات لەقاچی مەڕو گرۆمۆڵەو كێڕی دەكات

عَاقَلَ: ژیر بوو، عاقڵ بوو، عەقڵو راكانی بەسەرا زاڵبوو

عَاقِل: ژیر ، زرنگ، هۆشیار، ئاقڵ، دانا، زانا، تێگەیشتوو، كارامە

عَاقِلَة: هێزو توانای ژیری و ئەقڵ

عَاقِلَةُ الرَّجُل: كۆمەڵو خزمو كەسی لەڕێی باوكیەوە كەبەشداری دەكەن لەخوێنباییدا

عَاقَلَه: پێشبڕكێی لەگەڵكرد لەئەعقڵدا

عَاقُور: ئەوەی پشتی چوار پێ بریندار دەكات

عَاقُول: حوشترخۆر، حوشتر ئالوك، جۆرە گیایەكی گەرمیانی دڕكاوییە حوشتر دەیخوا، كاروباری ئاڵۆزو شێواو، زەوی و ناوچەیەك فرە ئاڵۆزبێتو كەس نەیدۆزێتەوە بەهۆی فرە پێچو كەلەبەرەوە، سەرجەم ئاوی دەریا

عَاكَسَ الكَلاَمَ: هەڵیگێڕایەوە، ئاوەژووی‌کرد

عَاكِسَةُ النُّور أو الحَرَارَةُ: پەرچاوە، پەرچەدەری رووناکیو گەرمی، ئامێری پەرچاوە

عَاكِسَةُ: پێچەوانەی بوو، دژی بوو، بەئاراستەی جیاواز لەو جووڵایەوە

عَاكِفٌ: جێنشین ، گۆشەگیر، کەنارگیر، گۆشەنشین، شارنشین

عَاكِفٌ عَنْ كَذَا: وازی لیٚ ناهێنیٚ، دەستی لێهەڵ ناگرێت، بەتەنیا دەژی، تێکەڵی ناکات ، گۆشەگیرە

عَاكَفَهُ مُعَاكَفَةً: گرتی، لەخۆی گرت، پیانووسا، بەری نەدا

عَالَ(مَالَ عَنِ الحَقِّ): لەراستی لایدا، نارەوابوو

عَالَ فِي المِيزَانِ: ترازووەکەی ناتەواوبوو، دزی‌کرد

عَالَ المِيزَانُ: کەمی هێنا، کەم دەرچوو، ناتەواو بوو

عَالَ اليَتِمَ(كَفَلَهُ): بەخێوی کرد، بژێوی‌دا

عَالَ أمْرُ القَوم: سەریان لیٚ تێکچوو، شپرزەبوون، ئاڵۆزی رووی تێکردن

عَالَ الرَّجُل: مناڵی زۆر بوو، ماڵو منداڵداربوو

عَالَ الرَّجُل عِيَالَهُ: بەخێوی کردن، بژێوی بۆ پەیدا کردن

عَالَ فُلاَنٌ فِي المِيزَانِ: ناپاکی کرد، دژی‌کرد، ناراستی نواند

عَالَ السَّهْمُ: لایدا، ترازا، لەنیشانی نەدا

عَالَ الحُكْمُ: دادوەرەکە لەراستی لایداو ستەمی کرد، غەدری کرد

عَالَ الأَمْرُ فُلاَنًا: لایداو قورسو گرانبوو لەسەری

عَالَ صَبْرُهُ: سەبری لەبەر بڕا، ئارامی نەما

عَالٍ(جَيِّد لِلغَايَةِ): زۆر باش، چاك، زۆر پاكو باش

عَالَةٌ: مشەخۆر، لاپلەرسەنگ، وشتر مورغ ، کەپر، چادر، بارانگێڕ، سەیوان، سابات، هەژاری، نەداری

عَالَجَ المَرِيضَ: چارەسەری‌کرد، چارەی‌کرد ، تیماری کرد، دەرمانی‌کرد

عَالَجَ الأَمْرَ(مَارَسَهُ): چارەی کارەکەی‌کرد،بەرێوەی برد، جیٚبەجێی‌کرد

عَالَجَ المَوضُوعَ(أحَاطَ بِهِ وَأَلَمَّ بِهِ): تێگەیی، حاڵی‌بوو، چوە بنجو بناوانی، چارەی کرد

عَالَجَ الحَدِيدَ أو الفُولاَذَ: زاخاوی دایەوە

عَالَجَ المَسْأَلَةَ: چارەسەری کرد، مەسەلەکەی چارەسەر کرد

عَالَجَ المُشْكِلَةَ: چارەسەری تەنگو چەڵەمەکەی کرد

عَالَجَ عَنْهُ: بەرگری لێکرد، پارێزگاری‌کرد، پاراستی

عَالَجَهُ: چارەسەری کرد، فریای کەوت، پێی هەستا، ئەنجامیدا

عَالَمٌ: گێتی، جیهان، پێکهاتووە لەشەوو رۆژو چوار وەرزەو چۆنیەتیەکەی کەبەسەر زەویدا دیٚ بەهۆی مانگو ئەستێرەو سەرجەم گیانداروبوونەوە

عَــالِم: زانــا، زانیــار، تێگەیشــتوو، زۆرزان، مــامۆتك، شــارەزا، ئاشــنا، مــەحلان، هــیر، زانــەر، خوێنــدەواری بەتواناو شارەزا لەبوارێك یان چەن بوارێكدا

عَالِمَـه: لەزانیاریدا زاڵبوو بەسەریا، لەویەتواناتر بوو

عَـالَمِي: دنیـایی، جیهانی، ئــەوەی زانیاریو هەوڵەكانی لەسنووری دنیـا دەگەڕێ

عَـالَنَ(أعْلَنَ الأمْرَ): ئاشكرای كـرد، رایگەیاند، دەریخست ، خستیە ڕوو

عَالِن: دەرخراو، ئاشكرا كراو، ئـەوەی دەخرێتە ڕوو

عَالَنَهُ وَبِـهِ مُعَالَنـةً وَعِلاَنـاً(جَـاهَرهِ): ئاشكرای كردو دەریخست

عَالُوف: ئالیك ، ئاخوڕ

عَالِي: بەرز، بڵند، گەردن كەش، بـالاَ، پایەبەرز، شكۆدار، شكۆمەند، ڕێزدار

عَـالِي المَنْزِلَــة: پلــەو پایــەدار، شكۆمەندترین

عَـالِيّ الدَّرَجَة: پلەوپایەبـەرز، نمـرە بەرز، پایەدار

عَالِيَــة: بـــەرزترینی هەرشـــتێك، ســــەرەنێزە یـــان ناوەڕاســـتەكەی، بەسەرووی (نەجد) تا(توهامە)و ئەولای (مەككە)ش دەگوترێ

عَالِيَـةُ مِـنَ الـوَادِيْ: قەڵبـەزە ، ئـەو لێژاوەی ئاوی لێدێتە خوارەوە

عَامَ فِي المَـاء: مەلـەی كـرد، چـوە نێـو ئاوەكەو مەلـەی كـرد، سـەرئاو كـەوت، هاتە سەر ئاوەكە

عَـامَ الرَّجُل- عَيمَـاً وَعَيمَـةً وَعَيَامَـاً: حەزی لەشیر كـرد، دڵـی بۆشیر لێیـدا، شـیری ئاژەڵـەكانی كـــەمی كـــرد، تینوویبوو

عَامَ الزِّمَام: شـیوا بەسـەریەكا، كـەوت بەسەر یەكا

عَـام: ســالّ، نــاوە بــۆ هـــەردوازدە مانگەكانی وەرز كـەرۆژ چەرخەیـەكی تەواوی تیا دەكا لەكەلووی بەرخەوە تا دوایی كـەلووی ماسـیو 3 مـانگ بـەهار 3مـانگ هـاوینو 3مـانگ پـایزو 3مــانگ زستان

عَـامّ: گشــتی، بۆهــەموان، بــەریلاّو ، واژوی تایبەتە

عَامَّة - عَوَام: سـەرو شێوازی سوارێك كـاتێ لـەدوورەوە بەدەردەكــەوێت ، چەپكی دەغلّو دان كاتێ دەدورێتەوە، جۆگەلە گۆلاوێكی پچـووك لـەڕووبارێك بووبێتەوە

عَامَّة: گشـتی، سـەرجەمی، تــەواوی، خڕی، گردی، گشكێ

عَامَّةُ النَّاس: خەڵكی گشتی، هەڕەمە، خەڵكی ئاسایی

عَامِد: مێلـی ئەندازەییـە كەوابەستەی ستوونێك بێت

عَـــامِر: دانیشـــتوو، نیشـــتەنی، ئاوەدانكــەر، ئــەوەی هەڵدەســـتێت بەكشتوكالّ

عَامِرُ البَيت: مار، تووله كەمتیار

عَامَلَ: رەفتاری لەگەلّ كـرد، سـەودای لەگەلا ئەنجامدا

عَـامِل: بكـەر، كارەكـەر، دروسـتكار، كارگـەر، كارمـەند، پیشەسـاز، خزمـەتكار، نۆكـەر، تـەیان، سـەرۆكو كاربەدەسـت، ئـەوەی كاروبـارێك دەگرێتـە ئەسـتۆ لـەماڵو دارایـیو سەرچەم كارێكدا، كۆكەرەوەی زەكات

عَـامِلٌ فِـي مَصْنَـع: كرێكـاری كارگـە، مزبەر

عَـامِلٌ فِـي مَحَـل: شـاگرد، یـەكێك لەدوكانێك ئیشو كار بكات

عَامِلٌ زِرَاعِـيٌ: جووتیـار، رەنجبـەر، كشتیار، وەرزێر

عَامِلٌ فِي الرِيَاضِيَات: هۆ ، كۆلكە

عَامِلٌ عَلَى البَلَـد: فەرمانبـەر، دادوەر، فەرماندار

عَـامِلٌ مُسَاعِد: یـاریدەدەر، هۆكـار ، یارمەتیدەر

عَـامِلُ مَصْنَـع: كرێكـاری كارگـە، ئیشكەری كارگە

عَامِلَة: ئـەو گـاو مانگـاو وشترانـەی لەكشتوكاڵو ئاودانو ...بەكار دەبرێن

عَامِلَةُ الرمْح: ناوەڕاستی ، نێوەندی

عَامَه: سـەرگەردان، گومـڕا، شـێتو شەیدا

عَامِيٌ: دەدرێتە پاڵ شتێكی گشتی

عَـامِيٌ مِـنَ الكَـلاَم: گوتـەو قسـەیەك بـەدووربێت لـەزمانی عـەرەبی پـاراوو رێساو بنەمای پاراوی

عَانَ الحَفَّارُ عَيناً: گەیی بەئاو

عَانَ البِئْر: ئاوی زۆر بوو، فرە ئاوبوو

عَـانَ عَلَـى القَـوم: چـاودێربوو بەسەریانەوە، چاوی لێ بوو

عَانَ فُلاَنَاً: چاولێیدا، چاوی پێوەكرا

عَانَ الحَاسِدُ فُلاَنَـاً: چـاوی پێوەكـرد، چاوی پێهەڵهێنا

عَـانَ القَـومَ وَلَـهُم عِيَانَـة: بـوو بەچاودێریان ، هەواڵگەیەنی ئەوانبوو

عَانَ المَاءَ أو الدَمْعَ: تكا ، رژا ، رۆیی

عَانَ عَلَيهِم: چاودێربوو بەسەریانەوە، ئاگادارو بێداربوو پێیان

عَـانَ القَـوم: پیتـی بـۆ هێنـان، فـەڕو خێری بۆ هێنان

عَانَاهُ: چەشتی، چێژتی، كێشای

عَـانَى مُعَانَـاة: رەنجیـداو چارەسـەریكرد، كۆشـاو چـارەیكرد، چەوسایەوە، چێژتی

عَانَى الرَّجُـل مَالَـهُ: سـەرۆكاری كـرد، سەرپەرشتی كرد

عَـانَى الهُمُـوم فُلاَنَـاً: هـات بەسـەریا ، رووی تێكرد، سەری لێدا

عَانَة: دامێنی سـك، بـەر، تووكـی ژێـر سك

عَانَدَ: بەرهەڵستی كرد، بەرگری كرد

عَانَدَ الشَيءَ: گرتیە خۆ ، لەخۆی گرت

عَـانَدَ الرَجُـل: وەك ئـەوی كـرد، هاوپیشەو رەفتاربوو لەگەڵی

عَـانَدَ فُلاَنَـاً: پێچەوانـەی وەسـتا، دژ بەوە بوو كەكردی

عَانِد: لاسار، قیرسیچمە، رقاوی، گرێژ

عَانَدَهُ مُعَانَدَةً وَعِنَاداً: كەناری خستو جیاو پەرێزی كـرد، لێـی جیـابوەوەو دژی وەستا

عَـانِس: قـەیرە كـچ، پـیرە كـچ، كچـێ مابێتەوەو شووی نەكردبێت

عَائِقَ: دەستی کردە ملی، باوەشی پیاکرد، لەئامێزی گرت
عَانِي: دیل ، ئەسیر، بەند، گیراو ، دەستگیرکراو
عَاهَ: تووش بوو، دەردو بەڵای لێدا، نەهامەتی داباری بەسەریا
عَاهَ الرَّجُل: ئافاتو بەلا هات بەسەر ئاژەڵو کشتوکاڵەکەیدا
عَاهَ الزَّرْعُ: ئافەو نەهامەتی رووی لەکشتوکاڵ کرد
عَاهَةٌ: ئەو بەڵاو ئافەو نەهامەتیەی دێت بەسەر کشتوکاڵو ئاژەڵدا، دەرد، ئافە، نەخۆشی، بەڵا، نەهامەتی
عَاهَةٌ نَبَاتِيَّةٌ(آفَةٌ): دەردو ئافاتەکانی کشتوکاڵو روەك
عَاهَدَ: پەیمانیدا، بەڵێنیدا، بەڵێنی بەست
عَاهَدَ الذِّمِّيَّ: پەیمانی دایە، بەڵێنی پێدا
عَاهَدَهُ: پەیمانی لەگەڵ بەست، گرێبەستی لەگەڵ گرێدا
عَاهِر. عَاهِرَةٌ: سوزانی، زیناکەر، خراپەکار، بەد رەوشت، سووكو نزم، داوێن پیس
عَاهِل: بێوەژن، ئافرەتی بێپیاو، شاهەنشا، سەرکردەو سەرۆکی گەورە
عَاهِلِيَّةٌ: دەوڵەت ، مولکی بنەماڵە
عَاهِنٌ: هەژار، نەدار، نەدارا، جێگیر، تەمەڵ، شلەپەتە، تەوەزەل، ئامادە
عَاوَى الكِلاَب: وەڕی ، لوورانی، وەڕە وەڕی کرد
عَاوَاهُم: وەڕی پێیان ، هاواری لێکردن

عَاوَدَ الرَّجُل: بۆی گەڕایەوە، تێهەڵچووەوە، دەستی پێکردەوە، شانی پیاکردەوە، گەڕایەوە سەرکاری یەکەمی
عَاوَدَ الشَّيءَ: کردی بە خوو، عادەتو خوی بوو
عَاوَدَتْهُ الحُمَّى: تاکەی بۆ هاتەوە، تای لێهاتەوە ، تا دایگرتەوە
عَاوَدَهُ بِالمَسْئَلَةِ: جار لەدوای جار پرسیاری کرد ، بەردەوام پرسیاریکرد
عَاوَرَ الشَّمْسَ: چاودێری کرد، لێی وردبووەوە
عَاوَرَ فُلاَنًا الشَّيءَ: وەك ئەوەی کرد کەهاوەڵەکەی لەگەڵی کردبوو
عَاوَزَهُ الشَّيءَ: پێیدا، پێی بەخشی، دایە
عَاوَضَ فُلاَنًا مِن كَذَا: دای لەبرییدا، پێیدا لەجیاتی
عَاوَمَ فُلاَنٌ فُلاَنًا: ساڵ بەساڵ مامەڵەی لەگەڵکرد، مامەڵەی ساڵانەی لەگەڵکرد
عَاوَمَتِ النَّخْلَةُ: ساڵێك هێنایو ساڵێك نەی هێنا، ساڵێك گرتیو ساڵێك نەیگرت
عَاوَنَ: یارمەتیدا، کۆمەکی کرد، دەستی یارمەتی بۆ درێژ کرد
عَاوَنَهُ مُعَاوَنَةً: یارمەتیدا، کۆمەکیکرد، پشتگیری لێکرد
عَايَا فُلاَنٌ: قسەو کارێکی وەهای کرد ڕێو شوێنی نەبوو، نامۆ بوو
عَايَا صَاحِبَهُ: قسەیەکی وەهای پێوە بەست ڕێو شوێنی نەبوو
عَايَا الرَّجُل: دژوارانە دوا بەرانبەری ، بەدقسەبوو بەرانبەری

عَايَرَ: خۆی هەڵکێشا، گەزافی لێدا، خۆی تاقیکردەوە، تاقیکردەوە، پێوای، ئەندازەی گرت
عَايَرَ المَكَايِل: هەڵیسەنگان ، بەردەکانی هەڵسەنگان
عَايَرَ المِكْيَال أو المِيزَان: ئەندازەی گرت و تاقیکردەوە بەهەڵسەنگاندی لەگەڵ هی‌تردا هەتا پێوانەی راستی بۆ دەربکەوێت
عَايَرَ فُلاَنَاً: شانازی بەسەرا کرد، خۆی بەسەرا هەڵکێشا
عَايَشَ: ژیا لەگەڵی، ژینی لەگەڵ بردەسەر
عَايَنَ: بینی، روانی، تەماشای کرد، چاوی پێکەوت
عَايَنَ الطَّبِيبُ المَرِيضَ: بەوردی پشکنی و تەماشای کرد هەتا نەخۆشی و ناساغیەکەی بدۆزێتەوە
عَايَنَهُ: بەچاو تەماشای کرد، لێی وردبووەوە، چاوی تێبڕی، پشکنی، سەرنجی لێدا، سەیری کرد

ع ب

عَبَّ المَاءَ(شَرِبَهُ بِلاَ تَنَفُّس): بینی پێوەنا، خواردیەوە ، هەڵی قوڕاند
عَبَّ النَّبَاتُ: پێگەیی، بەرزبووەوە، هەڵیدا، هەڵچوو، بەرزو بالآبوو
عَبَّ البَحْرُ عُبَابَاً: شەپۆلەکانی بەرز بوونەوە، زیادیان کرد ، هەڵچوون ، پڕبوون، هەڵسا
عُبّ: باخەڵ، دەرباخەڵ، باخڵ، باغەڵ، بەخەڵ، باشل، گیرفان، دوو تویی کالآو بەرگ لەئاستی پەراسوو

عَبُّ: ئاوخواردنەوە، جارێك ئاوخواردنەوە یان بەبەردەوامی
عَبّى الجَيْشَ(هَيأَهُ وَجَهّزَهُ): لەشکری ئامادەکرد،کۆی کردەوەو ئامادەیکرد، بێدارو ئامادەی کرد
عَبَاء: عەبا، کومسرهـ ، کرومزرهـ، هەورانی، عاپا، کالآیەکی پانوپۆڕی فراوانی بێ قۆڵە لەسەر هەموو کالآوە دەدرێ بەشانا
عُبَاب: لافاو، لێشاو، شەپۆل، هوروژم، سەرو بەرزی هەرشتێك، سەرەتای هەرشتێك
عُبَاب البَحْر: شەپۆلی دەریا ، تەوژمی دەریا
عَبَاب: ئاوخواردنەوە، تۆشکردنی ئاو
عَبَابِيد: رێگەی جیاواز جیاواز، رێگەی دوور ، دوورە رێ
عَبَابِيدٌ مِنَ الخَيْل وَالنَّاس: پەرتەوازە، هەریەك سەرگەردان و روو لەلایەك کردن
عَبَادِيد ـ عَبَابِيد: گرۆهو تاقمی جیاواز جیاواز لەخەڵك و ، رێگەوبانی دوور
عِبَاد: بەندە، ئادەمیزاد، مرۆڤ ، خەڵك، مەردوم، گەلە هۆزو تیرەیەکی عەرەبی‌یە لە(حیرە) یەکیان گرتووە لەسەر (مەسیحیەت)
عَبّاد الشَّمس(نَبَات و زَهْرة): گوڵە بەرۆژە، رۆژپەرست، گولآ بەریرۆژ، گول بەرۆژ، روجیار پەرس، گیایەکی بالآ بەرزی لاسك ئەستوورە گوڵێکی پانی گەورە دەگرێ هەمیشە رووی لەرۆژەو تۆوەکەی وەك دەنکە کوولەکە بەسووێرکراویی و برژاوی دەخورێ

عِبادَة(تَعَبُد ـ نُسُك): خواپەرستی، پەرستن، ملکەچ کردن بۆ پەروەردگار بەهۆی مەزنیو گەورەیی ئەو زاتەوە، سرووتو ڕێو ڕەسمەکانی بەندایەتی

عَبادِلَة: بەهەریەك لەم چوار کەسە دەگوترێت 1)عەبدوڵلای کوڕی عومەر 2) عەبدوڵلای کوڕی مەسعود 3)عەبدوڵلای کوڕی عەبباس 4)عەبدوڵلای کوڕی زوبەیر(ڕەزای خوایان لێبێت)

عِبادِيّ: دەدرێتە پاڵ گرۆهو هۆزە جیاوازەکانی عەرەب

عَبّار: زۆر سەفەرو گەشتکار، ڕاڤەکاری خەون

عِبارَة: دەستەواژە، وتە، ڕستە، دەربڕین ، لێکدانەوە، ڕوونکردنەوە

عِبارَةٌ عَنْ كَذا: بریتیە لە ، پێکهاتووە لە ...

عَبّاس: گرژ، مۆن، ڕووگرژ، مرومۆچ، پۆرخز، مارس ، پەست، خەمبار، دڵگیر، ناوێکە لەناوەکانی شێرو بەو شێرەش دەگوترێت گوستاخو ئازایەو شێرەکانیتر لێیی هەڵدێن

عَبّال: گوڵی کێوی

عَبايَة: عەبا، کومسرە ، کوومزرە، کاڵایەکی پانو پۆڕی فراوانی بێقۆڵە لەسەر هەموو کاڵایەکەوە دەدرێ بەشانا

عَبَأَ الجَيشَ: کۆی کردەوە، ئامادەیکرد،ڕەش بگیری کرد، تەیاریکرد، سەراپای ئامادەو گرد کردن

عَبَأَ إلَى فُلانٍ وَلَهُ: مەبەستی بوو، ڕووی تێکرد، گرتیە بەر

عَبَأَ فُلانٌ: ڕووی گەشو ڕووناك بووەوە

عَبَأَ الطِّيبَ: دروستو پێشکەشی کرد

عَبَأَ لَهُ شَرّاً: ئامادەیکرد، سازیکرد، خستیەوە

عَبَأَ المَتاعَ: ئامادەی کرد، سازاندی، خستیە ئامادەباشیو بەردەستەوە

عَبَأَ الشَّيءَ فِي الوِعاءِ(كَيَّسَ): ئاخنی، پاکۆی کرد، دایگرت، پەستاوتی، ئاخنی کرد

عَباء: هاوتا، هاوشێوە، بەرانبەر، لەوچوو

عِبء: بار، قورسایی، کێش، قورسیو گرانی، هاوتاو هاوشێوە ، لەیەکچوو، قورساییو باری هەرشتێك

عِبءٌ ثَقِيل: بارو کێشێکی قورسو گران، قورسە بار

عَبَثَ: تێکەڵی کرد، دای بەسەر یەکا، تێکەڵو پێکەڵی کرد، شێواندی، تێکیدا

عَبِثَ(لَعِبَ وَهَزِلَ): یاریکرد، گاڵتەیکرد، شۆخی کرد

عَبِثَ بِالشَّيءِ (اِسْتَخَفَّ): گاڵتەی پێهات، بەسووك هاتە پێش چاوی ، بەسووكو سانای زانی

عَبِثَ بِالدِّين: گاڵتەو سووکایەتی بەئاین کرد

عَبَث: یاری ، گاڵتە ، شۆخی، لاقرتی، شێواندن، فیڕۆ، کاری بێسوودو بێئەنجام، بێسوود، بێئەنجام، بێ کەڵك

عَبَثاً: بێسوود، بێئەنجام، بەهەوانتەو فیڕۆ، بێکەڵکانە

عَبَدَ اللهَ عِبَادَةً وَعُبُودَةً وَعُبُودِيَةً: پەروەردگاری پەرست، بەندایەتی بۆ ئەنجامدا، ملی بۆ کەچ کرد
عَبِدَ الشَيءَ: پێوەی لکا، پێوەی چەسپاو لێی جیانەبوەوە
عَبُدَ - عُبُودَةً وَعُبُودِيَةً: خۆیو باوانی لەرابردوودا هەریەندەو خاوەندار بوون، کۆیلە بوون
عَبِدَ - عَبَدًا: پاشگەزبوەوە، پەشیمانبوو ، ژێوان بوو
عَبِدَ عَلَيهِ: توڕەبوو لێی ، رقی لێهەستا ، قینی لێی بوەوە
عَبِدَ عَلَى نَفْسِهِ: سەرزەنشتی کرد، گلەییو گازندەی ئاڕاستەکرد
عَبِدَ عَلَيهِ: سووربوو لەسەری ، داکۆکی لێکرد، جەختی لەسەر کردەوە
عَبِدَ بِهِ: گرتیو لێی جیا نەبوەوە، لێی نەبرا
عَبَّدَ(إِسْتَعْبَدَ): کردی بەکۆیلەی خۆی، رسوای کرد ، سووکایەتی پێکرد
عَبَّدَ الطَرِيقَ: قیرتاوی کرد، تەختیکرد
عَبَّدَ السَفِينَةَ: رووکەشی کرد بە قیر ، قیری تێهەڵسوو
عَبَّدَ البَعِيرَ: قەترانی لێدا، بەقەتران رەشی کرد
عَبْد: بەندە، کۆیلە، ئەڵقە لەگوێ، گوێ لەمشت، قول، قولە رەش، مرۆڤ، ئادەمیزاد گەر ئازادبێت یان کۆیلە چونکە بەندەو مرۆڤ بەدی هێنراوی خوان
عَبَدَةٌ: هێزو قەڵەویی ، توانا و تێکسمڕاویی
عَبْدِيَة: بەندایەتی، بەندەگی، حاڵو باری بەندە، ئەو تەرزو شێوەیەی بەندە لەسەریەتی
عَبَرَ - عَبْرًا: خەفەتبار بوو ، فرمێسکی رشت
عَبَرَ العَينُ: فرمێسکی رشت، تکا، تك تك هاتە خوارەوە
عَبَرَ النَهْرَ وَغَيرَهُ: پەڕییەوە، رەتبوو، تێپەڕی، گوزەری کرد، بڕی
عَبَرَ الكِتَابَ: بەچاو خوێندیەوەو دەنگی هەڵنەبڕی
عَبَرَ الدَرَاهِمَ: تەماشای کردو هەڵیسەنگاند تابزانێت کێشی چەندەو چۆنە
عَبَرَ عَبْرًا وَعُبُورًا السَبِيلَ: پەڕییەوە، بڕی، مرد، تێپەڕی ، گوزەرا
عَبَرَ عَبْرًا وَعِبَارَةً الرُؤيَا: لێکیدایەوە، راڤەی کرد، هەڵیسەنگان
عَبَّرَ عَمَّا فِي نَفْسِهِ: دەریبڕی، هێنایە دەرەوە ، خستیە روو ، ئاشکرای کرد
عَبَّرَ بِهِ الأَمرَ: زۆری بۆ هێنا، تەنگی پێهەڵچنی، فشاری خستەسەر
عَبَّرَ بِفُلانٍ: تیای برد، فشاری خستەسەرو تەنگی پێهەڵچنی
عَبَّرَ النَهْرَ: پەڕییەوە، چوە ئەوبەر ، رووبارەکەی بەجێهێشت
عَبَّرَ فُلانًا: خستیە گریان
عَبِرَ - عَبَرًا: فرمێسکی رژا ، هاتە خوارەوە، هۆن هۆن تکا
عَبْرٌ - عَبْرٌ مِنَ الوَادِي: کەناری، قەراخی، لێواری، لای
عِبْرَانِيّ: جوولەکە، جوو، زمانی جوولەکە

عَبْرَة (دَمْعَة): فرمێسك، ئەسرین، رۆنك، هەس، ئەشك، رۆنتك، هۆرمیس، دلۆپەو تكەی ئاوی چاو

عِبْرَة: ئامۆژگاری ، پەند وەرگرتن، نموونەو ورياكردنەوە، بێداركردن، بەهۆش خۆ هاتنەوە ، سەرسوڕمان، ئەو بنەڕەتەی بۆیدەگەڕێتەوە

عِبْرِي: زمانی جوولەكە، عیبری، جوولەكە

عَبَسَ ـ عَبَسَ وَجْهَهُ (قَطَبَهُ): رووی گرژكرد، خۆی گرژو مۆنكرد، دەموچاوی دابەیەكا

عَبِسَ الثَّوبَ: پیس بوو، خەوشی گرت

عَبِسَ الوَسَخُ عَلَيهِ وَفِيهِ: لیوی وشك بوەوە

عَبُسَ (تَقْطِيبُ الوَجه): مۆنی ، گرژی، روویەكادان، دەموچاو مۆنو گرژكردن

عَبَسُ: كەمێڵ، پشكەڵ، پاشلی ئاژەڵ

عَبَسُ (نَبَات): جۆرە روەكێكە

عَبَطَ (فَعَلَهُ إعتِبَاطَاً): كوێرانە كردەوەی كرد، بێهیچ بەرچاو رۆشنیو رێسایەك ئەنجامیدا

عَبَطَ الثَّوبَ: درانیو لەتو پەتی كرد ، شوختی تێخست

عَبَطَ الذَّبِيحَةَ: ئاژەڵەكەی بێهیچ ناتەواویو كەمو كورییەك سەربڕی

عَبَطَ الأرْضَ: شوێنو جێگەیەكی لێهەڵكەند پێشتر هەڵی نەكەندبوو

عَبَطَ الرِّيحُ وَجْهَ الأرْضِ: رایماڵی، گسكیدا، پاكی كردەوە، رووتەنی كرد

عَبَطَ التُّرَابَ: بردی بەئاسمانا، كردی بەئاسماناو بەرزی كردەوە

عَبَطَ النَّبَاتُ الأرْضَ: زەوی قڵیشاند، سەری دەركرد، هاتە دەرەوە

عَبَطَ فُلَانٌ نَفْسَهُ وَبِهَا فِي الحَرْبِ: بەویستی خۆی چوو بۆ جەنگو شەڕ، خۆی هاویشتە نێو جەنگو هەراوە

عَبَطَ الفَرَسَ: غارغارێنی پێكرد هەتا ئارەقی دەردا، راوینا تا عارەقی پێكردەوە

عَبَطَ الكَذِبَ عَلَيهِ: درۆی بۆ هەڵبەست، درۆی خستەپاڵ

عَبَطَ فُلَانَاً: سەرزەنشتی كرد، ئەنگیو ناتەواوی لێگرت

عَبْطَة: جوانەمەرگ، یەكێك بەجەحێڵیو گەنجی بمرێتو دنیا بەجێ بهێڵێ

عَبِقَ بِهِ الشَّيءَ: پێوەی لكا، نووسا پێوەی، چەسپ بوو

عَبِقَ بِهِ الطِّيبُ: بۆنی خۆشی گرتو بڵاوی كردەوە

عَبِقَ بِالمَكَان: تیای مایەوە، هەڵیكرد، جێگیر بوو، سرەوی

عَبِقَ بِالشَّيء: شەیدای بوو، ئالوودەو عاشقی بوو، حەزی لێكرد

عَبِقَ المَكَانُ بِالطِّيبِ أو الدُّخَانِ: قانگ درا، بۆنو دووكەڵ بڵاو بوەوە

عَبِقٌ (ذَكِيُّ الرَّائِحَةِ): بۆنخۆش، بۆندار، خاوەن بۆنو بەرامی خۆش ، مەردومی ئالوودەی بۆنی خۆش

عَبَق (شَذَا): بۆن ، بۆنو بەرامە، بۆنی خۆش، بێهن، بووە، بووی

عَبَقَ: بۆنی خۆش، بۆنو بەرامی خۆشو سەرنج راكێشی بڵاوكردەوە

عَبقَة: پاشماوەی شتێك، پاشماوەی چەوری
عَبقَة: ئەو ئافرەتەی بۆنێك لەخۆی دەدات تاچەند رۆژێك هەر پێوەی دەمێنێتو ناڕوات
عَبقَر: خێونشین، جنۆکەنشین، شوێنو جێگەیەکە عەرەبەکان دەیانگوت شوێنو جێگەی جنۆکەیە پاشان هەرشتێك جوانبوایە لایانو پێی سەرسام ببونایە دەیاندایە پاڵ ئەو شوێنە
عَبقَرَةٌ مِنَ النسَاء: ژنی جوانو شۆخو شەنگ، باریکەڵەی جوان ئەندام
عَبقَرِيّ: بلیمەت، هەڵکەوتوو، زرنگ، بەهرەدار، بەتوانا، لێهاتوو، سیفەتێکی تایبەتە بۆ هەرشتێك کە لەژێری و ئەقڵدا جێگەی سەرنج راکێشانو سەراسیمە بێت، گەورە، سەردار، ئاوریشم، فەرشی گران
عَبقَرِيَة: زرنگی، بلیمەتی، لێهاتوویی، بەهرەداریی
عَبَلَ: بڕی، قرتاندی، گەڕانیەوە، دەستی پێوەنا، پاڵی پێوەنا
عَبَلَ بِهِ: بردی، رۆیی
عَبَلَ الشَجَرَ: گەڵاکانی وەری، هەڵوەری، کەوتە خوارەوە
عَبَلَ الشَيء: گەڕاندیەوە، دایە دواوە، پاڵی پێوەنا
عَبِلَ (ضَخُمَ): ئاوسا، زلبوو، کەشی هات، کف هەڵات
عَبِل: ئاوساو، زل، کەتە، قەبە، کفهەڵاتوو، کەش هاتوو

عَبْل: گەورەو کەتەی هەرشتێك
عَبْلُ الذرَاعَين: باڵ گەورەو کەتە
عَبَل: هەر گەڵایەکی لوول وەك گەڵای دارگەز، گەڵای وەریوی لوولو ژاکاو
عَبلَاء: بەردێکی سپی رەقو تۆکمەیە
عَبهَر ـ عُبَاهِر: یاسمینو نێرگس، تێکسمراو
عَبهَرَةٌ مِنَ النسَاء: ئەو ئافرەتانەی جوانیو رەوشت بەرزییان بەیەکەوە کۆکردوەتەوە
عُبوَة (مِلء): پڕکردن، پڕکراوە، ئاخنراو، داگیراوە
عُبوَةُ الشَيء: ئەندازەو ئەوەندەی پڕی دەکات
عُبوَةٌ نَاسِفَة (كتلَةٌ مُتَفَجِرَة): تەقەمەنی، بڕێك تەقەمەنی کەدەتەقێتەوە
عُبُودَة ـ عُبُودِيَة: بەندایەتی، بەندەیی، گوێڕایەڵی، ملکەچی، ملکەچ کردن، کۆیلەیی
عُبُور: تێپەڕین، گوزەرکردن، رەت بوون، رێباز، رێرەو، پیاچوون
عَبُوس: گرژ، مۆن، رووکرژ، مرومۆچ، پۆرخز، مارس، دەمو چاو بەیەکا دراو
عُبُوس: مۆنی، گرژی، روویەیەکادان، دەمو چاو ترشان
عَبِير: بۆنی خۆش، تێکەڵە بۆنێکی خۆش
عَبِيط (أحمَق مَعتُوه): گەوج، گەمژە، کەودەن، حۆل، گێژ

عَبِط (الذَّبيحَةَ تُنحَرُ وَهيَ سَمينَةٌ وَفَتيَةٌ): سەربڕینی دابەستە، سەربڕینی ئاژەڵی قەڵەوی گۆشتنی تازە پێگەیشتوو کەناتەواوی و کەمو کوڕی تیا نییە

ع ت

عَتَّ فُلاَنًا: جار دوای جار قسەی بۆ دووبارە کردەوە

عَتَّ فُلاَنًا بِالكَلاَمِ: سەرزەنشتی کرد، لۆمەی کرد

عَتَا (إستَكبَرَ وَجَاوَزَ الحَدَّ): لەخۆی بایی بوو، شووڵی لێهەڵکێشا، لووتبەرزییەکەی لەئاستی خۆی بەدەرکەوت، لەسنوور چوە دەرەوە

عَتَا الشَّيءُ: کۆتایی هات، دوایی پێهات، لێبوەوە

عَتَا الشَّيخُ: پیر بوو، چوەساڵەوەو خەڵەفا، بەساڵاچوو تەمەنی بەسەر برد

عِتَاب (لَوم): گلەیی، سەرزەنشت، رازوگلەیی

عَتَاد: کەل و پەل، کەرەستە، تفاق، کەرەستەی جەنگ، کەل و پەل و پێویستی جەنگ، کاسەی گەورە

عُتَاق: شەراب و مەی کۆنە

عَتَّال (حَمَّال): بارەبەر، کۆڵ هەلگر، کۆلکێش، حەماڵ

عِتَالَة (حَمَالَة): باربەری، کۆلکێشی، حەماڵی، کۆڵ هەلگری

عَتَامَة: لێڵی، خەوشداریی، واژوی روونییە

عُتَاشِلِّيٌّ: نەخۆشییەکە دەدات لەمێشک و نەخۆش تووشی لەرزین و بڕینی قسەو گوتەدەکات و بەردەوامیش توشبوو ئەقڵی لاواز و کز دەبێت

عَتَاهُ البَاكِرِ: لاوازییەکی ئەقڵییە تووشی گەنج و هەرزە دەبێت

عَتَاهَة: کەودەنی، گێلی، گەمژەیی، بێئەقڵی، لەدەستدانی ژیری

عَتَاهِيَة: شێت و وێت، کەودەن، پەتەڕی، شێتۆکە، گەمژەیی، مەردومی گێل و نادان

عَتَبَ عَلَيهِ: نکوولی لەرەفتاروکرداری کرد، ناڕازیبوو لەسەر هەندێك رەفتارو کرداری

عَتَبَ فُلاَنًا: سەرزەنشتی کرد، هات بەسەریا، لۆمەی کرد

عَتَبَ فُلاَنٌ عَتبًا وَعَتَبَانًا: قاچێکی هەڵبڕی و ئەوی تری دانا، پیاوێك قاچی نەبێت و بەدارشەق بڕوات بەڕێوە، لەسەریەك پێ وەستا

عَتَبَ البَرقُ عَتَبَانًا: تیشك و رووناکی بەدوای یەکا هات، تیشکی دایەوە

عَتَبَ البَابَ عَتبًا: پێی نایە بەردەرکی، چوە بەردەرکی

عَتَبَ مِن مَكَانٍ إلَى مَكَانٍ: بڕی و لەشوێنێکەوە چوو بۆ شوێن و جێگەیەکی تر

عَتَبَ مِن قَولٍ إلَى قَولٍ: لەگوتەو قسەیەکەوە پەڕییە سەر گوتەو قسەیەکی‌تر، لەم قسە بازیدا بۆ ئەوقسە

عَتَبَ فُلاَنٌ: خاربوو، هێواش بوو

عَتَّبَ البَابَ: چوارچێوەی بۆ دانا ، لاشیپانی بۆ دانا

عَتَّبَ: گلەیی، سەرزەنشت، گازندە، راوگلەیی ، ماوەی نێوان دوو شاخ

عَتَبُ البَابِ: باهوی دەرگا ، چوارچێوەی، لاشیپانی

عتِب(كَثِير المُعَاتَبَة): خۆش گلەیی، یەکێك هەمیشە دەم بەگلەیی بێت روو بەکەسانی دەوروپشتی

عُتْبَى: رازی، قایل، خۆشنودیی، ئاشتی

عَتَبَاتُ المَوت: نارەحەتیەکانی مردن، ژانو ئێشی سەرە مەرگ

عَتَبَة: زەوی وشكو رەق ، وشكە زەوی، هەر پێ پلیکانەیەك یان جێ پێیەك، پەیژە ، قالدرمە، بەردەرگا

عَتَبَة(فِي الهَنْدَسَة): پێکهاتەیەکە لەدوو کۆلەکە پێکهاتووە

عَتَبَةُ البَابِ العُلْيَا: باهوی سەرەوە، سەر دەرگا، بالشمە

عَتَبَةُ البَابُ السُفْلَى: باهۆی خوارەوە، ناو دەرگا

عُتُبَة: خوارووی دۆلو شیو، لای خوارەوەی

عَتَدَ (تَهَيَّأَ): ئامادەبوو، هاتەبەر، سازا، هاتەبەر

عَتَّدَ (هَيَّأَهُ): ئامادەی کرد، سازاندی

عَتَرَ الرُمْحَ: لەریەوەو گەڕایەوە دواوە

عَتَرَ(ذَبَحَ): سەری بڕی، ملی لێکردەوە

عِتْرُ: بنەما، روەکێکە بۆ چارەسەر بەگەڕ دەخرێ

عِتْرَةُ: ئەوەی لقو پۆپی لێدەبێتەوە، وەچەو نەوەی پیاوو هۆزو تیرەو کەسو کاری، خانەوادە، خێزان

عَترَة: سەربڕاو، ئاژەڵی سەربڕاو لەنەفامیدا بۆ گەلە خواکانیان سەر دەبڕی

عَتْرَسَ فِي الأَمْر: بەتوندو تیژی کردی

عَتْرَسَ فُلاَنَاً: ستەمی لێکرد، چەوسانیەوە، مافی خوارد

عَتْرِيس: زۆرداری تورەو ترۆ

عَتَقَ عِيتقَاً وعَتَاقَاً: کۆن بوو، دێرینبوو

عَتَقَ الشَيءَ: پێشکەوت، گەیی بەپایانو کۆتایی

عَتَقَ المَالُ: چاك بوو، هاتە سەریار

عَتَقَ اليَمِينُ: بەپێویست گەڕا، پێویست بوو لەسەری سوێند خواردنەکەی

عَتَقَ العَبْدُ: ئازادبوو، سەربەست بوو، رەهابوو، لەکۆیلایەتی رزگاری بوو

عَتَقَ الخَمرُ: کۆن بوو، دێرین بوو

عَتَقَ فُلاَنَاً بِفِيه: بەددان گازی لێگرت، گەزتی

عَتَّقَ الثَوبَ: کۆنی کرد، دێرینی کرد، شڕی کرد

عَتَّقَ العَبْدَ: سەربەخۆی کرد، سەربەستی دایە، ئازادی کرد ، رەهایکرد

عَتَّقَ الخَمْرَ: داینا کۆنو خۆش ببێ ، کۆنی کرد

عُتُق: سەربەخۆیی، ئازادی، سەربەستی، جوانی، رەهایی

عَتُقَ الشيء: تازەكردنی، نوێكردنەوەی
عتق: پاڵفتەو پوختـەی شت، جوانی، ڕێزو پایەداری، ئازادی، پێشكەوتن
عَتَكَ فِي القِتَال: هەڵمەتی بردە سـەر، هێرشی بۆ برد
عَتَكَ فِي الأرْضِ: بەتـەنیا ڕۆیی، تـەنیا چوو
عَتَكَ عَلَيهِ يَضْرِبُهُ: بەتوندی هەڵمـەتو هێرشی كردەسەر
عَتَكَ عَلَى يَمِينٍ فَاجِرَةٍ: سـوێندێكی درۆی خوارد
عَتَكَ المَرأةُ عَلَى زَوْجِهَا أو أبِيهَا: سـەرپێچی كـرد ، یـاخی بـوو، بێگوێیكـرد، لەگوێڕایـەڵی مـێردو باوكی دەرچوو
عَتَكَ عَلَيهِ بِخَيرٍ أو شَرٍ: نـاڕەزایی دەربڕی، ناڕازیی بوو
عَتَكَ القَومُ إلَى مَوضِعِ كَذَا: لایـاندا، ترازان
عَتَكَ اللبَنُ أو النَبِيذُ: ترشو توندبـوو، زۆر بوو ، فرە بوو
عَتَكَ بِفُلَانٍ: گرتی، بـەری نـەدا، نوسـا پێوەی
عَتَكَ الطِيبُ بِهِ: بۆنی گرت، بۆنداربوو، بۆنی هەبوو
عَتَكَ يَدَهُ عَتْكَاً: بردیـە نێـو سـنگی، لەنێو سنگیا ونی كرد
عَتَلَ ـ عَتلاً: هەڵی گرت، لێـی نـەوی، بەتوندی كێشی كرد، ڕایكێشا
عَتَلَ إلَى الشَرِ: پەلـەیكرد، خـێرایكرد، دەستو بردی كرد
عُتُل: توندو تیژی هەرشتێك

عَتَلَة: نوێلْ، پیك، ئاسـنێكی درێـژو قورسـە بـەردی پـێ هەڵدەكـەنرێ، ڕنگلیزە
عَتَلَهُ ـ عتـلاً: تونـد بەكێشـی كـرد، بەتوندی كێشی كرد
عَتَمَ ـ عَتْمَ: خاوەخاویكرد، شێنەییكرد
عَتَمَ عَنِ الأمرِ: دەستی لێهـەلگرت، وازی لێهێنا ، دەستی لێكێشایەوە
عَتَمَ الليلُ: بەشـێكی گـوزەراو بەسەرچوو، ڕۆیی
عَتَمَ الشَيءَ: دوایخسـت، خاوەخـاوی تیاكرد
عَتَمَ فُلانُ قِرَى ضَيفِهِ: دوایخسـت، خوانو سفرەی میوانەكەی دواخست
عَتَمَ (أظْلَم): تـاریكی كرد، تـاریكی داهات
عَتَمَ عَنهُ: وازی هێنـا دوای دەسـت بـەكاربوونی، كشـایەوە دوای ئـەوەی شانی پیا كردبوو
عَتَمَ قِرَاهُ: میوانداریيەكەی دواخست
عُتُمُ ـ عُتْم: دار زەیتونی كێوی
عَتَمَة (ظُلمَة): تاریكی ، زەنگ، واژوی ڕووناكیە
عَتَمَة: سـێیەكی سـەرەتای شـەو، تاریكـایی بەشێوەیەكی گشتی، خـاوە خاو، هێواشیو لەسەرخۆیی
عُتُو: بـایی ، فـیزو لووتبـەرزی، سەركەشی، خۆ لێگۆڕان ، بایی بوون ، غەڕابوون
عُتَهَ: شێتۆكەبوو، كەودەن بوو، ئەقڵی كـەم بـوەوە، سەرسـام بـوو، سـەری سوڕما

عُتـهَ فِـي العلـم: سـوربوو لەسـەری ، بەردەوام بوو لەسەری

عُتــه (بَلاَهَــة): کـەودەنی، گێلـی ، گەمژەیی

عَتِيَ: خۆبەزلزان‌و ستەمکار، لەسنوور دەرچوون

عَتِيـد: ئامـادە، ئامـادەکراو، نزيکـی روودانە

عَتِيدَة: سندوقێکە بۆنی خۆش‌و بابەتی جوانکـای‌و خۆرازاندنـەوەی تێیـدا هەڵدەگیرێ

عَتِيــق: کـۆن، دێریــن ، پــەرپوت، سـەربەخۆ، سەربەست، ئـازاد، بـەرێز، بەتەمەن‌و دێرینی هەرشتێك

عَتِيقَة: مەی کۆنی چەن ساڵە، کۆن، دێرین

عَتِيه: سوربوو، بـەردەوام بـوو، پشت ئەستوربوو ، ئالوودەی بوو

ع ث

عُث ـ عُثَّة (سوس): مۆرانە، مەریکانـە، خوورك، خیرك، مرکە، مۆرکە، گیـوە، گیاندارێکی وردەو کەل‌و پەلی خوریـی‌و داری گەندەڵ دەخوا

عَثَاء: مار

عُثَاث: ئاوازخوان، سرووود خوێن

عِثَار: شەڕ، ئەوەی لێی هـەڵدەنوتێ ، کۆسپ ، ڕێگر

عُثَان: تەپ‌و تۆز ، خۆڵ‌و لم

عَثَت الحَيَّةُ فُلاَنَاً: پێوەیدا، گەزتی

عَثَتَ العُثَّة الصُّوفَ: خواردی

عَـثَرَ(زَلّ وَسَــقَطَ): هـەڵنوتا، کـەوت، هەڵـەنگوت، سـاتمەی کـرد، رەتیـدا، سەرسمیدا

عَثَرَ عَلَى السِّرِّ: رازو نهێنی دۆزیـیەوە، ئاگاداری بوو

عَثَرَ عَلَى الشَّيء (وَجَدَهُ): دۆزییەوە، دیتیەوە ، چاوی پێکەوتەوە

عَثَرَ عَلَيهِ الزَّمَـان: ڕۆژگـار خـراپ بـوو لەگـەڵی، شـانس نـەی هێنـا ، ڕۆژگـار قورس‌و گران بوو لەسەری

عَثَرَ فِي ثَوبِـهِ ـ عَـثَرَ بِـهِ فَرَسَـهُ ـ عَـثَرَ جَدُّهُ: بەدبەخت بوو، بێشانس بوو ، فەوتا

عَثْرَ: هەڵی نوتان، خستی، سـەرسمی پێدا

عَثْرُ: درۆ، داڵ، قەلەڕەش

عَـثْرَة: کـەوتن، هــەڵنوتان، سەرسـم، سـاتمەکردن، ڕەتـدان، تێکۆشـان‌و جەنگ

عَثْعَثُ: خراپە، نالەباریی

عَثَقَ: جۆرە دارێکە

عَثْكُ: رەگەکانی دارخورما

عَثْكَلَة: دوژمنی رەزا قورس‌و گران

عَثْكَلَـه: جوانـی کـرد، رازاندیـەوە، دەستی پیا هێنا

عَثْكُـول: خۆشـە خورمـا، خورمـای بەتام‌و پێگەییوو

عُثْكُولَــة: ئەوشـتانەی بـۆ جوانـی هەڵدەواسـرێن‌و بــەدەم بــاوە دەشەکێنەوە

عَثْل: زۆرو فرەی هەمووشتێك، تونـدو زلە

عَثَمَ العَظمُ: بەخواردن گیرایەوە

عَثَمَ الجُرحُ: قەتماغەکەی وشـکی کـرد بەڵام هێشتا هەر چاك نەبوو بوەوە

عَثمَ القِرْبَـةَ وَنَحْوَهَـا: بەباشـی دای نەخست، باش هەڵی نەپێچا
عَثم: کەمتیار، فیل
عُثمَان: بەچکەی حوباری، بەچکە مار، تولـە مـار، مـار، توولـە، نـاوی سـێیەم خەلیفەی راشـدینی موسـوڵمانە (رەزای خوای لێبێت)
عَثـنَ مِـنَ الطَعَـام: خواردنێـک بۆکزیووبێت، بۆنی دوکەڵی گرتبێت
عَثَنَتِ النَّارُ: دووکەڵی کرد
عَثَنَتَ فُلاَنٌ فِي الجَبَلِ عَثْنَاً: سەرکەوت، هەڵزنا پیایدا
عَثَنَـتَ الثَّـوبَ بِـالطِّيبِ: دوکـەڵی بوخوردەکـەی کـرد بەسـەریا هـەتا پێوەی نووساو بۆنی گرت
عَثَنَتَ فُلاَنٌ عَلَيهِم بِالفَسَادِ: خراپـەی هێنایە ناویان، هەژاندی، جووڵاند
عُثنُون: ئەو موانەی لەچەناگەو ژێرەوە تـا خـوارەوەی گـەردن دێـت، مـووی درێـژی گـەردن ، وشـترو سـابرێن ، ریشـەکەی، پـەڕی شـۆڕبووی خـوار دەنووکی کەڵەشێر
عَثُور: یەکێك زۆر بکەوێت یان هەڵنوتێ
عُثُور: زانین، بۆدەرکەوتن، دۆزینـەوە، چاوپێکەوتن
عَثِيَ ـ عُثُوَّاً: خراپەی نایەوە، ئاشوبو خراپەی بڵاوکردەوە
عِثْيَر: تـەپو تـۆز، خـاكو خـۆڵ، گەردەلوول، تۆزو گەردی زۆر

ع ج

عَـجَّ (صَـاحَ): هـاواریکرد، نـەڕاندی، قیژاندی، دەنگی بەرزکردەوە
عَـجَّ بِـالدُّعَـاءِ إِلَـى اللهِ: دەنگـی نـزاو پاڕانـەوەی لـەبارەگای خـوای گـەورەدا بەرزکردەوە
عَجَّ الرِّيحُ: بـەتوندی هـەڵیکردو لەگـەڵ خۆیدا تەپو تۆزی باراند
عَـجَّ الطَّرِيـقُ: پڕبـوو لەخـەڵك، جمـەی هات، یەکجار خەڵکی لێبوو
عَجَّ المَكَانُ بِكَذَا(تَحَشَّدَ): پڕبـوو، بـوو بەچڕەو قەڵەبالغی
عَـجّ: نـەڕە، قیـژە، هـاوار، قـاووقیژ، دەنگە دەنگ، هاوارو دەنگی بەرز
عَجَائِن: فەرمۆکە، پلاستیك
عُجَابٌ ـ عُجَّابٌ: سـەیر، سەرسـوڕهێن، سەرسـامکەر، سەراسـیمەهێن، لەرادەبەدەر
عَجَـاج: خـۆڵ، تـەپو تـۆز، دووکـەڵ، چڕە، چەڕە
عَجَاج: نەڕەکەر، قیژەکەر، خۆڵ بارێن
عِجَـارٌ: پۆشـاکێکە ژنـان دەیپێچـن بەسەریانەوە
عَجَارِفُ الدَّهْرِ: رووداوو نەهامەتیەکانی رۆژگار، رووداوەکانی
عِجَارَةٌ: ئـەوەی ژنـان دەیکەنـە پاشـی خۆیانـەوە بۆئـەوەی سمـتو کلۆتیـان رێك بنوێنێت
عِجَاف: بێبارانی، وشکە ساڵ
عُجَالَــةٌ: ئــەوەی پێشــدەخرێ لەهەرشتێك، شتو مەکی ئامـادەکراوی گەشـتیارو موسـافیر کەئـەرکی بـۆ دروست نەکات
عُجَام ـ عُجَامَة: دەنکی خورمـا، نـاوك، دەنكو ددانەی هەرشـتێك وەك خورمـاو هەنارو ...

عَجّـــان: هەویرشـــێل ، ئـــەوەی هەڵدەستێت بەشێلانی هەویر، گـەمژە، گێل، کەودەن ، نەزان

عُجـاوَة: شـیریك بدرێـت بـەمناڵێکی هەتیوو بێباوك

عَجِبَ لَهُ وَمِنْـهُ: سەرسام بوو، سەری سوڕما، واقی وڕما، تووشی سەراسیمە هات

عَجِبَ إلَیـهِ (أحَبَّـهُ): خۆشـی ویسـت، بەدڵیا چـوو، حـەزی لێکـرد، لـەدڵیا شیرین و خۆشەویست بوو

عَجَّبَ: سەری سوڕمان، سەرسامیکرد، واقی وڕمان، سەراسیمەی کرد

عُجب (زُهو وتَکَبُّر): لەخۆبایی بوون ، خۆبەزلزانین

عَجَـبٌ (دَهْشَـة): سەرسـامی، سەرسـوڕمان، واقوڕمـان، سەراسـیمە بوون

عَجْبٌ: کۆتایی، پاشەڵ، دوا، کلێنچکە، بنکی کلك

عُجَّة: هێلکەو ڕۆن بەئاردەوە

عَجَّ الغُبَـارَ (أثـارَهُ): کردی بەتـەپو تۆز

عَجَّجَ البَیتَ مِنَ الدُّخـانِ (مَلأهُ): کردی بەچەرە دوکەڵ، ماڵەکـەی قـاندا لـە دۆکەلا

عَجَرَ الفَرَسُ: کلکی بەرزکردەوە، کلکی هەڵبڕی

عَجَرَ الفَرَسَ وَالرَّجُل: بـەخێرایی ڕۆیـی بـەڕێوە لەترسـا یـان لەبـەر هـەر هۆیەکیتر

عَجَـرَ عَلَیـهِ بِالسَّـیفِ: بەشمشـێر هەڵمەتی بۆ برد ، نیشتە سەری

عَجَرَ عَلَیه: زۆری لێکرد، داکۆکی کرد، جەختی لێکرد

عَجَرَالرِّیـقُ عَلَـی أسْـنَانِه: تفەکـەی خەست بووەوە بەددانەکانیەوە نووسا

عَجَـرَ بِالعَصَـا: بـەگۆچان لێیـداو شوێنەکەی هەڵکفاو بەرزبووەوە

عَجِرَ - عَجَرَاً: کەتەو زلـە بـوو، قەڵـەوو تێکسمڕاوبوو، سکی ئاوساو هەڵکفا

عَجَرٌ (نُتُوءٌ): هەڵتۆقیوی ، ئاوساویی، لوو، گرێ

عَجْرَاءُ: کۆم، قەمبوور، کووڕ

عَجْرَاءُ مِنَ العِصِيِّ: گرێدار، قەفدار

عُجْـرَة: گـرێ، سـەلك، نـەنگی، هەڵـەو خەوش، ناتەواوی ، کەمو کوڕی، نـامو نەنگی

عُجْرَةُ فیرکوف (فـي الطِـب): لوویـەکی لاوەکییە لەجگـەردا دروسـت دەبێـت لەشیر پەنجەی گەدەوە دەگوێزرێتەوە

عَجْرَدُ: سووك، خێرا ، تیژ ، توندڕەوی

عَجْرَفَة: لەخۆباییبوون، خۆبـەزلزانین، فیز، قسەرەقی، قسە ساردی

عَجْرَفِیَّة: رەقی، ساردی، خۆبەزلزانی، فیزو دەعیە

عَجْرَقَبٌ: دوودڵی گەندەڵ، بـەدگومانی دڵ پیس

عُجْـرُمُ: کرمێکـە لـەنێو دارا، قەڵـەوی کورتەبنە، کەتەوڵ

عَجْرَم: پێقەلـە، گیایـەکی بەهارییـە گـەلای وەك کەڵەویّ وایـە تـامی گـەلا توور دەدات

عَجَزَ - عَجُزَ (صَـارَ عَجُـوزاً): پـیر بـوو، بەسالاچوو، کەوتە تەمەنەوە

عَجَزَ عَنِ الشَّيءِ: كەم توانابوو، نەیتوانی بیکات، بێدەستەڵات بوو لەئاناییدا
عَجَزَ فُلاَنٌ عَنِ الشَّيءِ عَجْزاً: سوورنەبوو لەسەری، بەلاوەکی گرتی
عَجَزَ عَنِ العَمَلِ: توانای کاری نەبوو بەهۆی پیری‌و بەساڵاچوونیەوە
عَجِزَ عَنْ كَذَا (لَمْ يَقْتَدِرْ عَلَيْهِ): نەیتوانی، بۆینەکرا، لەتوانایا نەبوو
عَجِزَ الرَّجُلُ أو المَرأةُ: سمت‌و کلۆتیان گەورەو زلە بوو، دەرپەڕیو بوو
عَجَّزَ: پیری کرد، پەکی خست، برستی لەبەر بڕی، کورتی هێنا، ناتەواو بوو، گەشەو نەش‌و نمای وەستا
عَجْزٌ: لاوازی، بێهێزی، توانا نەمان، لەپەل‌و پۆ کەوتن، کەمتەرخەمی ، کەم‌و کوڕی‌و ناتەواوی، کورت هێنان
عَجِز ـ عُجْز ـ عِجْز (مُؤخر الشَّيءِ وَالجِسْم): پاش، دواوە، سمت، کەفەڵ، کلۆت، تەریزە، کلێنچکە، پاشەڵ، سمت‌و ساتان، قاڵچە، کۆلۆت، کەماخ، تەڕاف، تەڕماقوون، دوو گوڵمی گەورەی گۆشتییە کەلەلای راست‌و چەپی گیاندارەوەیە
عَجُزٌ ـ عَجِزٌ: پیاوی بێهێزو توانا
عَجُزُ البَيْتِ (الشَّطْرُ الثَّانِي مِن بَيْتِ الشِّعْرِ): نیوەی دێری دووەمی هۆنراوە
عُجْزَة ـ عِجْزَة: پاشەبەرە، دوایین منداڵی دایک‌و باوک ، دوا منداڵ
عَجَزَة: پەککەوتوان، ئەوانەی بەساڵاچوون‌و پەکیان کەوتووە

عَجَزَت المَرأةُ: پیر بوو، بەساڵاچوو، تەمەنی‌کرد
عَجْعَاج: هاوارو قیژەی هەر خاوەن دەنگێك
عَجْعَاجٌ مِنَ الخَيلِ: ئەسپی رەسەن‌و نەجیب
عَجْعَجَ: قیژاندی، هاواری‌کرد، نەڕانی، دەنگی بەرزکردەوە
عَجْعَجَة: هاوارکردن، نەڕاندن، قیژاندن
عَجْعَجَة (فِي لُغَةِ قُضَاعَة): لەزمانی (قوزاعە)دا بریتیە لەگۆڕینی (یا) بۆ (جیم) لەگەڵ (عین)دا
عَجَفَ نَفْسَهُ: وازی لێهێنا، لەخۆی گرتەوە، دەستبەرداری بوو
عَجَفَ نَفْسَهُ عَنِ الطَّعَامِ: لەدەمی خۆی گرتەوە بۆئەوەی تر، دەستی گرتەوە ، هاتە دواوە
عَجَفَ نَفْسَهُ عَلَى فُلاَنٍ: خواردنی دا بەو خۆی نەیخوارد
عَجَفَ نَفْسَهُ عَنِ المَقَابِحِ: نەفسی گرتەوە لەخراپەو رەوشتی نالەبارو دزێو
عَجَفَ نَفْسَهُ عَلَى المَرِيضِ: لەسەر نەخۆشی ئارامی گرت ، دانی بەخۆدا گرت
عَجَفَ الدَّابَّةَ: لاوازی کرد، لەڕیکرد
عَجِفَ البِلاَدُ: باران نەباری ، وشکە ساڵ بوو
عَجُفَ الرَّجُلِ: تێری نەخوارد، تێر نەبوو
عَجَفٌ: لاواز، لەڕ، کەم توانا، بێبڕست
عَجْفَاء: لاوازو کەم توانا ، لەڕو لاواز

عَجِلَ ـ عَجَلاً: پەلەی کرد، خێرای کرد، زوویکرد
عَجِلَ إلَيه: خێراو پەلەی کرد بۆی
عَجِلَ فُلاَنَاً وَالأمر: پێشی کەوت، بۆڕیدایەوە، بەرلەو رۆیی
عَجَّلَ فُلاَناً: پێشی کەوت، پێشی دایەوە، هانیدا، دنەیدا
عَجَّلَ لَهُ مِنَ الثَمَنِ كَذَا: پێشەکی دایە، لەپێشەوە دایە، پێشکەشی کرد، خستیە خزمەتو ژێر رکێفی
عَجَّلَ اللَحْمَ: لێینا، ئامادەیکرد
عُجل ـ عُجْلَة ـ عُجَالَة: پێشخستنو زوو ئامادەکردنی هەرشتێك، ئەو خواردنەی ئامادە دەکرێت، ئەوەی بۆ میوان ساز دەکرێت
عَجِل (مُسْرِع): خێرا، پەلە، دەستبەجێ، گورج
عَجَل ـ عَجَلَة: خێرایی، پەلەکردن، فرکە، فرکان
عِجْل: گوێرەکە، پارێن، پۆغە، جوانەگا، تۆبەن، نەوەن، نیۆن، نوێنگین، پەلَخ
عَجْلاَن (عَجِيل ـ مُسْرِع): پەلە، خێرا، بەتاو
عَجَلَة: پەلە، خێرایی، تاو، دەستوبردکردن، گوڕ، چوستی، گورجو گۆڵی، فرکە، گالیسکە، پێچکە، رەوڕەوە، پاسکیل، دووچەرخە، قوڕو لیتە، خڵتە، ئەو ئامێرەی قورسایی لەسەر هەڵدەگیرێ، دۆڵاب، کەنتۆر، سووکی
عَجَلَة (فِي الرِيَاضَة): رێژەی گۆڕانی خێرایی

عَجَلَةُ القِيَادَة: سوکان، چەرخە، هەڵسوڕێن
عِجْلَة (أنثى العِجْل): گوێرەکە، پۆغە
عَجَمَ الحَرفَ وَالكِتَابَ (أزَالَ إبْهَامَهُ): بەنوکتەو سەروبۆر پەنهانو نادیاریی ئاشکرا کرد، روونی کردەوە
عَجَمَ الشَيء: گازی لێگرت بۆئەوەی پتەوییو تۆکمەیی بۆ دەربکەوێت
عَجَمَ فُلاَناً: تاقیکردەوە، هەڵیسەنگان
عَجَمَ السَيفَ: رایوەشاندو تاقیکردەوە، هەڵیسوڕاند بۆ تاقیکردنەوە
عَجَمَ الكِتَابَ: رانەماو نەوەستا لەسەر پیتەکانی بەپێی خۆی یان وەك پێویست
عَجُمَ فُلاَنٌ: زمانی پاراو نەبوو، گیرەو نارەوانیەك لەزمانیدا بوو، لاڵە پتە بوو
عَجَم ـ عُجْم: نەتەوەو کەسانی نا عەرەبو بەتایبەت بۆ (فارس) بەکاردەبرێ، ئێرانی، عەجەم، واژوی عەرەبە
عَجْم ـ عُجْم (عَصعَص ـ أصل الذَنب): کلێنچك، کلێنچە، ئێسقانێکی باریکی گرێگرێی کورتە بەژوور قنگی بزنو مەڕو هێندێ گیانداری ترەوەیە لەجیاتی کلك
عَجَم ـ عُجَام: ناوکە خورما، هەرشتێك لەنێو خواردنێکدا بێت وەك دەنکی مێوژو ...
عَجْمَاء: چوارپێ، ئاژەلآن، گیانەوەر
عُجْمَة ـ عِجْمَة (إبْهَام): نادیاری، ئالۆزی، شێواوی، لێڵی، نارێکی

عَجَمَة(نَوَاة): ناوك، كرۆك، نێوك، دەنكی رەقی ناو خورماو هەڵوژەو هێندێ شتی تره

عَجَمِيّ: ئێرانی، جگە لەکەسانی رەگەز عەرەبی

عَجَنَ الدَقِيقَ: شێلای ، کردی بەهەویر

عَجَنَ فُلاَنٌ: دەستی خستە سەر زەوی کاتێ بەرزبووەوەو هەستا بەهۆی پیریو نەتوانینەوە

عَجَنَ علَى العَصَا: خۆیدا بەسەر گۆچاندا لەرۆیشتنا

عُجُنٌ: خەڵکی دەوڵەمەندوخۆشگوزەران

عَجْنَاء: وشترێك كەم شیر بێت

عَجْوَة: باشترین جۆری خورمایە کەپتر لەشاری (مەدینە) هەیە ، لەسەریەك هەڵچنین‌و دانانی خورما

عَجُوز: پیر، بەساڵاچوو، بەتەمەن، کۆنەساڵ، سەرسپی، قەرتبوون، بەساڵاچوون، ئارەق ، بەڵاو نەهامەتی، کەشتی، رێگەوبان، ئەندازە، کەوان، ئاگر، تیاچوون، دارخورما، وشتر

عَجُول: خێراکەر، پەلە پەلکەر، بزێو، هەڵەشە، زۆر بەپەلەو خێرا

عَجِيب: سەرسوڕهێن، سەرسامکەر، سەیر، لەرادەبەدەر

عَجِيبَة: ئیعجاز، کارێکی لەرادەبەدەر

عَجِيل: خێرا ، تیژ ، بەگوڕ ، گورج

عُجَيلَة: رۆیشتنێکی خێراو بەپەلە ، رۆیین بەتیژی‌و پرتاو

عَجِين: هەویر، هەڤیر، هەمیر، ئاردی بەئاو گیراوەی شێلراو

عَجِينَة: گێل، کەودەن، گەمژە، نامەرد، ژنانی

ع د

عَدَّ: ژماردی، حسابی‌کرد، ژمارەی‌کرد، وایزانی، وایدانا، قەبلاَنی، خەملاَنی

عَدَّ الدَّرَاهِمَ وَغَيرَهَا: پارە وردەکانی ژمارد، حسابی کردن

عَدَّ فُلاَناً صَادِقاً: وایزانی راست دەکات، وایدانا لەگەڵیەتی

عِدٌّ: ئەو ئاوەی لەبەری دەڕوات‌و وشك ناکات، زۆری هەرشتێك، کۆن، دێرین

عُدٌّ: زیبکە، لیر

عُدُّ الوَرْدِيّ: زیبکەیەکە لەسەر هەردوو کوڵم‌و لووت دەردەکەوێت

عَدَا (جَرَى - رَكَضَ): رایکرد، غاریدا

عَدَا عَلَيهِ (وَثَبَ): هەڵمەتی دایە، پەلاماریدا، هێرشی کردە سەر

عَدَا اللِّصُ عَلَى الشَّيءِ عَدَاءً: دزی ، بردی

عَدَا فُلاَناً عَنِ الأَمْرِ عَدواً: سەرقاڵیکرد، دووری خستەوە

عَدَا عَلَيهِ: ستەمی لێکرد، ستەمی کرد بەرانبەری

عَدَا الأَمْرَ وَعَنْهُ: بڕی‌و وازی لێهێنا، گوزەراندی‌و دەستبەرداری بوو

عَدَا (مِنْ أَدَوَاتِ الإِسْتِثْنَاء): بێجگە ، جگە لە، جگە ، بەدەر، دوور لە

عَدَّى فُلاَنٌ عَنِ الأَمْرِ: بەرەلای کردو رۆیی، دەستبەرداری بوو

عَدَّى الشَّيءَ: بەجێی‌ی هێشت بۆ هی‌تر

عَدَّى الشَّيءَ إِلَيهِ: رێگەیدا،بەسەری برد

عِدَى: دوژمن، غەریب، غەوارە، ئەوانەی لەیەکەوە دوورن، کەنارو قەراغی دۆڵ‌و شیو

عُدَى: شوێنی بەرزو بڵند، باڵاو بەرز
عَدَاء - عَدَاوَة: دوژمنایەتی، ناحەزی، شەڕەنگێزی ، گێچەڵگەریی، رکەبەرایەتی، قینەبەرایەی
عَدَاءُ: کاروبارێك سەرقاڵکەربێت بۆ مەردوم لەکاری سەرەکیو بنەڕەتی خۆی
عَدَاءُ الخَنْدَقِ أو الوَادِي: ناوەڕاستی، میانەی
عَدَّاءُ(جَرَّاء): راکەر، خۆش رەوت، خۆشرەو
عَدَاءُ: یەك گێم راکردن، بەردێك لەسەر شتێك دابنرێو دایبپۆشێ
عَدَاد: بەخشین ، زەبزەبەی شێتی، وادەو کاتی مردن، رۆژی خستنە ڕوو
عَدَالَة(فِي الفَلْسَفَة): بەیەکێك لەچاکەو باشەکان دەگوترێت کەفەیلەسوفەکان لەدێرزەمانەوە باسیان لێکردوە 1)دانایی 2)ئازایەتی 3)پاکی 4)دادپەروەریی
عَدَّ المَيِّتَ (عَدَّ مَنَاقِبَهُ وَوَصْفَهُ): لاوانیەوە، پیاهەڵدا، بۆی لاوانەوە، چاکەو باشەکانی باسکرد
عَدَّ الشَّيءَ (أحْصَاهُ): ژماردی، ژمارەی کرد، ژمارەی بۆ دانا، سەرژمێری کرد
عَدَّ المَالَ: ماڵو دارایی گردو کۆکردەوە
عَدَد: ژمارە، ئەژماردە، ژومارە، نمرە، بەسەرکردنی شتی زۆر دانە دانە
عَدَدٌ أوَّلِيٌ: ژمارەی خۆبەش
عَدَدٌ غَيرُ أوَّلِيٍّ: ژمارەی دابەشی
عَدَدٌ بَسِيط: ژمارەی سادە
عَدَدٌ صَحِيح: ژمارەی تەواو
عَدَدٌ كَسْرِيٌ: ژمارەی جووت
عَدَدٌ فَرْدِيٌ: ژمارەی تاك
عَدَدٌ تَرْتِيبِيٌ: ژمارەی ریزیەندو یەك لەدوای یەك
عَدد - عُدد(المَطَر الغَزِيز): رەهێڵە، بارانی بەخوڕ ، لێزمەباران
عَدَسَ فِي الأرْض: رۆیی، تێپەڕی، گوزەرا
عَدَسَ فُلاَنَاً: خزمەتی کرد، لەخزمەتیابوو، پێداویستیەکانی جێبەجێ کرد
عَدَسَ بِالبَغْلِ: تێی خوڕی، نەڕاندی بەسەریا
عُدِسَ فُلاَنٌ: ئاوڵە لێیدا، تووشی نەخۆشی ئاوڵە بوو
عَدَس(نَبَاتٌ وَحَبٌ): نیسك، دانەوێڵەیەکی وردی پانکەڵەی سوورە دەکرێ بەچێشت
عَدَسَة - عَدَسِيَة: هاوێنە، وردبین، گەردبین، زەڕەبین
عَدَسَةُ العَين: تۆڕی چاو
عَدَسَةٌ مُكَبِّرَة: زەڕەبین
عَدَسَةٌ (فِي الطِب): چاڵی یان زیبکەیەکە لەجەستە دەردێت وەك ئاوڵەو دەگمەنە مرۆڤ لێی قوتار ببێت
عَدَلَ - عَدُلَ (أعْدَلَ - قَوَّمَ): راستی کردەوە، بەدادبوو
عَدَلَ فُلاَنَاً بِفُلاَن: ئاشتی کردنەوە، رێکی خستن

عَدَلَ عَنِ الطَرِيقِ: لایدا، دوورکەوتەوە، پەڕاگەندەکەوت

عَدَلَ فِي أَمْرِهِ : جێگیر بوو، چەسپا، وەستا، راما

عَدَلَ فِي حُكْمِهِ: بەدادپەروەرانە فەرمانڕەوایی کرد، دادپەروەربوو لەفەرمانڕەوایدا

عَدَلَ فُلاَنَاً عَنِ طَرِيقِهِ: لەوڕێیە گەڕاندیەوە بۆ ڕێگەیەکی دی، پەشیمانی کردەوە بەلایەکی ترا ئاڕاستەی کرد

عَدَلَ بِرَبِهِ: هاوتاو هاوەڵی بۆ پەیداکرد، شەریکی بۆ دانا

عَدَلَ فُلاَنَاً بِفُلاَنَ: هاوتای کردن، لەجێی یەك دانان

عَدَلَ عَنْ كَذَا: وازی لێهێنا، دەستی لێهەڵگرت

عَدَلَ عَنْ رَأيِهِ: پەشیمان بووەوە، پاشگەزبووەوە، گۆڕی

عَدَلَ عُدُولاً إِلَيهِ: گەڕایەوە،پەشیمان بووەوە، پاشگەزبووەوە، ژێوان بوو

عَدُلَ: دادپەروەربوو، مافپەروەربوو، مافی پاراستو بەرگری لێکرد

عَدَّلَ: چاکیکرد، ڕێکی خست، هێواشی کردەوە، دایمرکانەوە، خاوی کردەوە

عَدَّلَ المَتَاعَ: کردی بەدووبەش، دووتایکرد

عَدَّلَ الحُكْمَ (بَدَّلَهُ ـ خَفَفَهُ): گۆڕی، سووکی کرد، کەمی کردەوە

عَدَّلَ الشِعْرَ: ڕێکی کرد، هاوسەنگیکرد

عَدْل: دادپەوەریی ، داد، راستی، دروستی، بریتیە لەپێدانی ماف بەتاکەکانو لێسەندی ئەو ئەرکو فرمانو داوایەی لەئەستۆیاندایە، هاوتا، هاوشێوەو چەشن، پاداشت، چوونیەکی، یەکسانی، راستکردنەوە، دادمەند، قوربانی

عِدْل: هاوشێوەو هاوچەشن، تایەکی بار کەدەنرێت لەئاژەڵو ولآخ، جەواڵ ، هۆڕ، توورەکە، خورج، تا، هاو، وەك، وەکو، هاوشێوە

عَدَل: ڕێککردنی دووتای بارێك، بەرانبەرکردنی دووتا

عَدِل: دادپەروەر، مافخواز، راستگر، سەرڕاست

عَدْلَة: ژنی دادگەر، ژنی مافخواز

عَدَلَة ـ عُدَلَة: ئەوانەی پاکیو بێگەردی گەواهی دەران دەچەسپێنن

عَدِمَ الشَيءَ(فَقَدَهُ): ونیکرد، لەکیسی چوو، لەدەستی چوو، نەیما

عَدِمَ المَالَ: ماڵەکەی لەدەستدا، لەکیسیدا

عُدِمَ (إِنْعَدَم ـ فُقِدَ): ونبوو، لەکیس چوو، نەما، فەوتا

عَدَم ـ عُدْم ـ عُدُم: لەدەستدان، لەکیس چوون، فەوتان

عَدَم (مَالاَ وُجُودَ لَهُ): هیچ ، نەبوون

عُدْمُ: هەژاری، نەداریی، گەدایی

عَدَمِيّ: پەیڕەوی بیروباوەڕی عەدەمی کەبوون پوچەڵ دەکەن لەگشت مەبەستو مەرامێك

عَدَنَ بِالْمَكَان: مایەوە، جێنشین بوو، هەڵیکرد

عَدَنَ البَلَد: جێنشین بوو، تیایدا سرەوتی گرت
عَدَنَ الأَرْضَ عَدْناً: پەینی پیاکرد، پەینداری کرد
عَدَنَ الحَجَر: هەڵیکەند، دەری هێنا، بەردی هەڵکەن
عَدَّنَ: کانزای دەرهێنا
عَدَّنَ الأَرْضَ: پەینی پێوە کرد
عَدْن: ناوێکی بەهەشتەو ئەولانەیەی خوای گەورە بۆ پاداشتدانەوەی بەندە چاکەکارەکانی دایناوە
عَدَن: ناوی شارێکە لەیەمەن، مانەوەو پایەداریی
عَدْو: دوژمن، ناحەز، نەیار، دوشمن ، خەنیم، دژمن، قانڕ، بەدخووا، مێملّ، تاسب، قومسی، نەتەوی
عَدْو(رَكْض): راکردن، غار، غارغارێن، هەڵهاتن
عَدْوَى (إنْتِقَال المَرَض): تەنینەوەی نەخۆشی، گواستنەوەی،داکەوتنەوەی، پەتا بلاوبوونەوە
عُدْوَاءُ: خاكو زەویو هۆکاری گواستنەوەیەك جێگەی متمانە بێت، دووریی، پەڕاگەندەیی
عُدْوَاءُ الشُّغْل: رێگرەکانی، کۆسپەکانی ئیشو کار
عُدْوَان - عدْوَان: دوژمنایەتی، شەڕفرۆشتن، زۆرداری، زیانگەیاندن، خراپەکردن، دژایەتی دەربڕین
عَدْوَان: ئەوەی بەتوندوتیژی راودەکات، تیژتێپەڕ
عُدْوَة: شوێنو جێگەیەکی بەرزو بڵند، کەناری دۆڵو شیو

عَدُوسٌ مِنَ النَّاس وَالدَّوَاب: بەهێزو پتەو لەڕۆیشتندا
عَدَوِيّ: گرۆهێکە لەجەنگا هێرشو هەڵمەتی بردبێت
عَدِيٌّ لِفُلاَن: دژی بوو، دوژمنایەتی بۆ دەربڕی، دژی وەستا، رقو کینی بۆ هەڵگرتبوو
عُدِيَ عَلَى فُلاَن: ستەمی لێکرد، ماڵەکەی دزیو بردی
عَدِيٌّ: کۆمەڵێك لەنێو نەتەوەو گەلێکدا ئامادەی کوشتارو جەنگ بن
عَدِيد: زۆر، چەندین، چەندان، ژمێردراو، حسابکراو، زۆری
عَدِيدٌ مِنَ القَوم: خەڵکێك لەنێو نەتەوەیەکدا، گەلەخەڵکێك لەنێو نەتەوەیەکدابنو لەخۆیان نەبن
عَدِيدَة: پشكو بەش
عَدِيل: هاو، وەك، هاوشێوە، هاوتا، هاوەڵزاوا، ئاوەڵزاوا
عَدِيم: گێل ، نەزان، کەودەن، گەمژە، شێت، دێوانە، بێبەهرە، هەژار، نەدار
عَدِيمُ كَذَا(مُجَرَّد مِنْهُ): بێبەری لە، بێبەش لە
عَدِيمُ الحَيَاء(مَيِّت): بێگیان، مردوو، تیاچوو
عَدِيمُ الخَوف (جَرِيء): ئازا، گوستاخ، بەجەرگ، چاوقایم، نەترس، بوێر
عَدِيمُ القُوَّة (عَاجِز - بَائِس): بێهێز، کەفتەکار، کەساس، پەککەوتە
عَدِيمُ النَّظِير: بێهاوتا، بێمانەند
عَدِيمُ المَال(مُعْدَم): هەژار، نەدار، بێپارە، لەوار، خاکەسار، لات ، نەبوو، خاکسار، دەست کورت

عَدِيمُ الحَيَـاء: بیٓئـابرِو، بەدرِەوشـت، سووكو رسوا، بیٓشەرم

ع ذ

عَذَا البَلَدُ: ئاووهەوای خۆش بوو

عَذَا المَكَانَ: خۆش بوو، دلٌفرِیٓن بوو

عَـذَاب (أَلَـم): سـزا، ئـازار، ئێـش، ئەشكەنجە، سەمەرە، ژان، نارِەحەتی، رەنجاندن

عَذَاة: زەوییەكی بەفەرِو پیت

عِـذَار: شـەرم، بیٓفـیزی، سـاكاری، ئابرِوو، روومەت، كولٌم، زولٌف، لاجانگ، ئەگریجە

عَـذَال ـ عَذَالَـة: گلـەیی و گازندەكـار، یەكێك فرە گلەیی بكات

عَـذَبَ ـ عَذَبَـا: وازی لـەخواردن هێنـا بـەهۆی تینوویەتیـەوە، لـەتینوانا خواردن ناخوا

عَذَبَ المَاءَ: قەوزەو پـوش و پەلاٌشـی لیٓ لابـرد، پـاكی كـردەوە لەقـەوزەو ئەوشتانەی تێیی كەوتبوو

عَذَبَ اللهُ المَـاءَ: پـەروەردگار ئاوەكـەی خـۆش و شـیرین كـرد، سـازگارو شیرینیكرد

عَـذَبَ عَنْـهُ: وازیهێنـا، دەسـتی كێشایەوە،هاتە دواوە،دەستبەرداریبوو

عَـذَبَ: ئـازاریدا، سـزایدا، ئـازاری پێگـەیاند، تـەنگی پێهـەلٌچنی، نارِەحەتیكرد، زۆری بۆ هێنا

عَذْبُ اللِسَانِ: زمان پاراو، زمان رەوان

عَـذَبٌ ـ عَذَبَـة: گولٌنگـە ، گولٌونكـە، مەنگۆلە، گیزو گولٌنگ، ریشوو

عَذَّبَـهُ: سزایدا، ئەشـكەنجەو ئـازاری هێنا بەسەریا

عَذَبَهُ فُلانَاً عَـنِ الشَّـيءِ: رێگـری كـرد، رێگەی نەدا، یاساغی كرد لێیی

عَـذَرَ فُلانٌ: گونـاهو تـاوانی زۆر بـوو، گوناهبار بوو، تاوانی بیٓشومار بوو

عَـذَرَ فُلانَـاً فِيمَـا صَنَـعَ: گلـەیی و سەرزەنشتی نەكرد، لۆمەی نەكرد

عَـذَرَ الغُـلامَ: سـوننەتی كـرد، خەتەنەیكرد

عَـذَرَ الفَـرَسَ بِـالعِذَار: تونـدی كـرد، پتەوو چەسپاویكرد، شەتەكیدا

عُذْر: پۆزشت، بیانوو، پـەلٌپ، بیانگـە، گەزەك گرتن، پەلٌپ گرتن

عَذْرَاء: كچ، بەكارنەهێنراو، ئافرەتێكـە هێشتا مێردی نەكردبیٓ

عُذْرَةٌ: بن ، كچێنی، پێشەسەر، مـووی پێشەوەی سەری ئەسپ، ئەستێرەیەكە هـەركات دەربكـەوێت گـەرما زیـاد دەكات، نەخۆشیەكە دەدات لەگەروو

عِذْرَة: پۆزشـخوازیی، بیانووهێنانـەوە، داوای لێبوردن

عَذِرَةٌ: پیسایی،چالٌو چۆلٌی دەركەوتن

عَذِرَةُ الدَّار:حەوشەكەی،گۆرِەپانەكەی

عُذْرِيٌ: كچێنی، داوێن پاك

عَذَفَ مِـنَ الطَعَـامِ وَالشَّرَابِ: هـەندێكی بەركەوت و لێیی برد

عَـذَقَ النَخْلَـةَ (قَطَـعَ سَـعَفَهَا): هـەلٌی پاچی، بری

عَذَقَ فُلانَاً إِلَى كَذَا: دایە پالٌی، خستیە پالٌی

عَذْقٌ: دارخورماو بەرەكەی، دارخورماو ئەوبەروبوومەی گرتوویەتی

عِذْقُ(عُنْقُود): هێشوو، پۆشك، هۆشه، ئیشوو،هووشی، بۆڵ، قنچکێکه کەچەن دانه ترێ یاخود خورمای پێوەبێ

عَــذِقُ: زۆرزان، قســەزان، بــەدەم، بۆنخۆش

عِذْقَــةٌ: نیشـانەو هێمایەکــه لــەخوری دەکـرێ بەمــەڕاو ڕەنگــی جیــاوازە لەڕەنگی مەڕەکە خۆی

عَذَلَ عَــذَلَ(لاَمَ): سەرزەنشــتیکرد، پیاهەڵشاخا

عَــذْل(مَلاَمَــةٌ): سەرزەنشـــــت، سەرخستنەســەر، تــازیر، دەمکـــۆ، بەسەرڕۆیشتن، تەرییقکردنەوەی یەکێك لەرووی ئامۆژگارییەوە

عُذَلَة: فرە گلەیی‌و سەرزەنشت، دەم بەگلەیی‌و گازندە

عَذَلَــهُ: سەرزەنشــتیکرد، هــات بەسەریا، لۆمەیکرد

عُذُوبَـةٌ(حَلاَوَةٌ): شـیرینی، خۆشــی ، تامداریی

عَــذُول: سەرزەنشــتکەر، لۆمــەکار، ئەوەی دێت بەسـەر کەسێکدا لـەرووی ئامۆژگارییەوە

عَـذِيٌّ: دێـم، بـەژك، چێنراو لەشــوێنی بێ‌ئاو ، کشتوکاڵی دێمی

عَذِيَــةٌ: زەوییــەکی بەفــەڕو پیــت کەدووربێت لەدەردوئافە کشتوکاڵیەکان

عَذِير: بەهانه، بیانوو، ئەوحاڵ‌و باوەی بەهانـەو بیــانووی بـۆ دەهێنرێتــەوە، پێشــەنگ ، میــوان ڕاگرتــن‌و خۆشـــی دەربڕین

عَذِيرَة: شوێنەواری برینداری ، سفرەو خـــوان ڕازاندنـــەوەو بــــانگکردنی کەسانێکی تایبەت بۆی

عر

عَرَ(جَلَبَ العَارَ): شورەیی هێنا، نەنگی هێنا، ئابڕوی برد، هەتکی کرد

عَرَّ الجَمَل: گەڕبوو

عَـرَّ الظَّلِيـم (صَــاحَ): وشــترمورخەکه هاواریکرد، دەنگی لێبەرز بوەوە

عَرَّ الأَرْضَ (سَمَدَهَا): پەینی پێوەکـرد، پەینی پیاکرد

عَرَ: گەڕ، گـەڕی، شـوورەیی، نـەنگی، کەم‌و کوڕی، خراپەو شەڕ

عُــرَ: ریقنــە، جیقنــە، منــاڵ، زاڕۆڵ، وردیله

عَـرا (أَلَـمَّ أو حَلَّ بِـهِ): تووشـی بــوو، بەسەری هات

عَرَا فُلاَنَاً: چوە لای، دەستی یارمـەتی بۆ درێژکرد، یارمەتیدا

عَرَا القَمِيصَ: کونی قۆبچــەی بـۆ کـرد، کونه قۆبچەی بۆ دانا

عَـرَّى: رووتـی کـردەوە، جـل‌و بــەرگی پێوە نەهێشت، جلەکانی لەبەرداکــەند، سەری هەڵدایەوە، لێی کردەوە

عَـرَّى فُلاَنَـاً صَدِيقَـهُ: پشــتی تێکـرد، لێی کشایەوە، هاتەدواوە لێــی، رووی لێوەرچەرخان

عَــرَّى الرَّجُـــل: فەرامۆشـــیکرد، پشتگوێی خست، لێی نەپرسیەوە

عَرَى: لا، حەوشه، گۆڕەپــان، سـەرماو سۆڵه

عَــرَاء: چــۆلْ، ســارا، دەشــتو دەر، رووی زەوی، بەرینو چۆلْ
عَرَاب: کەفیل، بەلێندەر، پەیماندەر
عَرَادَة(الجَرَادَة الأنْثى): کوللەی مێینە
عَرَّادَة: ئامێری جــەنگو شــەڕی کۆنو دێرینــە کەبریتیــە لەمەنجــەنیقێکی پچووك
عَرَار: گولْـە نێرگزی کێوی بۆنخۆش، سەختی
عَـــرَارَة: بـــەدخویی، ســـــەختیو ناڕەحەتی، ئەو ژنانەی کەهــەر کوڕیــان دەبێت
عَــرَّاص: هــەورێك هــەورە تریشــقەو تیشكو روونـاکی لەگـەڵدابێت، تـیرێکی ناسكو لەراوە
عُرَاضَــة: تــەقاندنی فیشەکەشــێتە لەئاهــەنگو جەژنـەکاندا، ئـەو خـەلاَتو دیارییەی کەسی گەشتیارو موسافیر بۆ دۆســتو کەســانی نزیــك بــەخۆی دەهێنێت
عَــرَّاف: جووکی، ئەســتێرە شــوناس، فالْگرتنەوە، دەست گرەوە، جــادوزان، جادووگەر، ئەفسوونگەر
عِرَافَــــة (عَمَـــــل العَـــــرَّاف): ئەستێرەشوناســــی،فالگرتنــــــەوە، جادووگەریی،ئەفسوونگەری، چاوبەست
عُرَاق: رەهێلْــە، شەســتە، لێزمــەباران، ئێسقانێك گۆشتەکەی خورابێت
عِــرَاق: رۆخـی دەریـا، کـەنارو کــوێی دەریا
عِرَاقُ الرِّيشَة(سَاقُهَا): لاسکی پەڕ
عَــرَاقُ الظُّفُــر (مَــا أحَــاطَ بِــه): دەورەپشتی نینۆك
عِــرَاقُ الــدَّار(فَنَاؤهَــا): حەوشــە، گۆڕەپان
عِرَاقُ الأذُن(كَفَافُهَا): کەنارو ســنووری گوێ
عِــرَاقُ الرِّيــش(جَوفُــه): ناوەکــەی، ناوەوەی
عِرَاقٌ مِنَ الحَشَا: سەرووی سك
عِرَاقَــان: هــەردوو شــاری (کوفـــە)و (بەسرە)
عَرَاقَة: بنەچە، رەچەڵەك
عُرَاقَة: ئـاوی سـازگار، شەستەباران، رەهێڵەباران
عَرَاقِيَّة: تەپلە، کلاو
عَرَاقِيـل (دَوَاهِــي): بەلا، نەهامــەتی، دەردەســەری، چورتم، کۆسپ، رێگـر، مەینەتی
عَرَاقِيــلُ الأمُـــور: کۆســـپەکانی، دەردەســـەریەکانی، مەینەتیـــەکانی، تەگــەرەو ناڕەحەتیــەکانی، گـــرێو ئالۆزییەکانی
عِرَاك(مُشَاجَرَة): جەنگین، شەڕکردن، بەگژیەکاچوون، پەلاماری یەکتردان
عِــرَاكُ الإبِـل: قـەڵەبالْغی ، مۆڵبوونـــی وشتر لەسەر ئاو
عُرَامٌ مِنَ الشَّجَرَة: توێکڵەکەی
عُــرَامٌ مِنَ القِـدْر(وَسَــخُهَا): چڵکنــیو پیسی
عُــرَام مِنَ الجَيْــش(كَثْرتُــه وَشِــدَّتُه): زۆریو بێشوماری لەگـەلْ توندوتیـژیو بەهێزیدا
عِرَان: مالْو لانەیەکی دوور، قلێشاوی
عَــرَاه: رووتیکــردەوە، جلوبـــەرگ لێداماڵی، بێجلوبەرگی کرد

عَرِبَ ـ عَرَباً: زمانی پـاراوبوو، گـیران‌و مینجه مینجی نه‌ما
عَرِبَ المَعِدَة: خراپ بوو،ترشا، ژانی‌کرد، ئێشی هات
عَرِبَ فُلاَنٌ: ئاوسا، هه‌ڵگفا
عَـرِبَ الجُـرحُ: کێـم‌و زوخمـی کـرد، ئاوساو کێمی تـێزا، شـوێنه‌واری هـه‌رما پاش چاك بوونه‌وه‌شی
عَرِبَ المَرأة: مێرده‌که‌ی خۆشی ویست، شیرین بوو لای، خۆشه‌ویست بوو
عَـرِبَ المَـاءُ: سـازگاربوو، شـیرین بـوو، روون بوو
عَرِبَ النَّهرُ ونَحْوَه: ئاوه‌کـه‌ی زۆر بـوو، زیادی کرد
عَـرُبَ: عـه‌ره‌ب بـوو، زمـانی پـاراو ره‌وانبوو
عَرَّبَ (نَقَلَهُ إلَى العَرَبِيَّة): کۆڕیه سـه‌ر زمانی عه‌ره‌بی، کردی به‌عه‌ره‌بی
عَرَّبَ المُشْـتَرِيَ: پێشـه‌کی دا، پێشـه‌کی دایه
عَـرَّبَ عَـنْ صَاحِبِـه: لـه‌بری ئـه‌و قسه‌یکردو ناڕه‌زایی ده‌ربـڕی، لـه‌زمانی ئه‌وه‌وه دوا
عَرَّبَ عَنْهُ لِسَانُهُ: پاراو ره‌وان گۆ بوو
عَـرَّبَ الكَـلاَمَ: روونـی کـرده‌وه، ئاشکرای‌کرد، ده‌ریخست
عَرَّبَ فُلاَنَاً: زمانی عه‌ره‌بی فێر کرد
عَرَّبَ عَنْ حَاجَتِه (عَبَّرَ): ئاشکرای کرد، ده‌ریبڕی، ده‌ریخست، خستیه ڕوو
عَـرَّبَ الجُمْلَـةَ (حَلَّلَـهَا): شـیکرده‌وه، راڤه‌ی کـرد، ئیعرابـی کـرد، به‌شـه‌کانی ناساند .

عَـرَّبَ فِـي البَيْـعِ (أعْطَـى العُربُـونَ): پێشه‌کی دایه
عَـرَّبَ فُلاَنَـاً: گوتـه‌کانی لا نـاقۆلاّو خراپبـوو، قسـه‌کانی په‌سـه‌ند نـه‌بوو وه‌ڵامی دایه‌وه
عَرَّبَ عَلَيهِ: قسه‌کانی به‌ناقۆلاّو نه‌شیاو دانا
عَرَب ـ عُـرْب ـ عُرْبَـان: گـه‌لی عـه‌ره‌ب، گه‌ل‌و نه‌ته‌وه‌یه‌کی سامین له‌بنـه‌ڕه‌تداو له‌نیمچـه دوورگـه‌ی عــه‌ره‌بی سـه‌ریان هه‌ڵداوه
عَرِب ـ عَرِبٌ مِنَ المَاء: ئـاوێکی شـیرین‌و سازگار
عَرْبَاء: عه‌ره‌بی راسته‌قینه
عَرَبَانِيٌ (المُسْتَعْرَبَة والمُتعربَة دَخَلاَء): ئه‌وانه‌ی خۆیان کردوه به‌عه‌ره‌ب
عَرِبَة: عـه‌ره‌بی راسته‌قینه، ژنـی ده‌م به‌خه‌نده، ژنێك حـه‌ز به‌گاڵتـه‌و شـۆخی بکات ، بیری پڕ ئاو
عَرَبَـة: روبـاری خـوڕ، گالیسـکه، عه‌ره‌بانه، فارگۆن، واگۆن
عَرَبَةُ نَقْلِ البَضَائِع: لۆری ، ترێله
عَرَبَـةُ مُسْتَشْـفَى: ئوتومبیلـی فریـاگوزاری، ئوتومبیلـی فریاکـه‌وتن ، ئیسعاف
عَرَبَةٌ يَدَوِيَة: عه‌ره‌بانه‌ی ده‌ستی
عَرَبَةُ البَضَائِع: عه‌ره‌بانه‌ی شت‌و مه‌ك
عَرَبَـةُ نَقْلِ المَرضَى دَاخِل المُسْتَشْـفَى: عه‌ره‌بانه‌ی گواستنه‌وه‌ی نه‌خۆش
عَرْبَدَ: خووی خراپ بوو،به‌دڕه‌وشتبوو، ره‌وشت‌و نزم بوو، ئاژاوه‌ی نایه‌وه
عَرْبَـدَ السَكْرَان عَلَـى النَّـاس: ئـازاری خه‌ڵکیدا ، کێشه‌ی بۆ دروست کردن

عَرْبَدَة(مُشَاغَبَة): ئـاژاوە، پشـێوی، شەڕو كێشە، ئاژاوڵە، شپرزەیی، شەڕو كێشەو هەڵایساندن

عَرْبَنَ(قَدَّمَ العَرْبُون): پێشەكیدا

عَرْبُون ـ عَرَبُون(مُقَدَّمَة): پێشـەكی، پەی ، مامەڵانە

عَرَبِي: عـەرەب نیشـتمان، عـەرەب زمـان، عـەرەب ، گوندنشـین، دەوارنشین، دەشتەكی

عَرَبِيَّة: زمـانی عـەرەبی، ئـەو زمانـەی عەرەب قسەوگفتوگۆی پێدەكات

عِرْبِيد: ئـاژاوەگێڕ، ئاشـوبگێڕ، بەدخوو، ناكەسبەچە

عَرْبِيدَة: ئەوەی كەسەرخۆش دەبێتو ئازاری خەڵكی دەدات

عَرَبِينٌ (فِي مَادَةِ الأَحْيَاء): ماددەیەكە لەشیلەی دارێك دەردەهێـنرێ لەناوچـە عەرەبیەكان دەڕوێت

عَرَّة: جارێك، كـەڕەتێك، توندوتیـژی لەجەنگا، كارزان، بەدخوو

عُرَّة: گـەڕیی، كـەنیزەك، ریقنـەی ئاژەڵ، ئاژەڵ، كۆپارەی وشتر، هـاتنی دەردوو نەهامـەتی بەسـەرا، تـاوان، شێتی كەتووشی مرۆڤ دێت

عَرَجَ ـ عَرِجَ: شەلی، لـەنگی، بەشـەلە شەل ڕۆیی بەرێوە، سەركەوت، هەڵزنا، بەرزبووەوە

عَرَجَ فِي السُّلَّم وَعَلَيه: بـەرزبووەوە، سەركەوت، پلەپلە سەركەوت

عَرَجَ بِالشَّيءِ: لەگـەڵ خـۆی بـەرزی كردەوە

عَرِجَ ـ عَرَجاً وَعرجَاناً: قاچی شـەلبوو لەزگماكیەوە، شەلیەكەی زگماك بوو

عَرَجَ الشَّمْسُ: رووبـەئاوابوون چـوو، ئاوابوو

عَرَّجَ (مَالَ مِن جَانِب إِلَى جَانِب): لایكردەوە، لایدا، پێچی كردەوە

عَرَّجَ الخَطَّ (لَوَاهُ): هێڵەكەی خواركرد، بـەخواری هێڵـی كێشـا، خواریكـرد، لاریكرد

عَرَّجَ البِنَاءَ وَالنَّهْرَ وَالخَطَّ وَالثَّوبَ: خەت خەتیكرد بەلاری

عَرَّجَ القَومُ عَنِ الطَّرِيق: لایـاندا لەرێگەكە، دووركەوتەوە

عَرَّجَ عَنِ الشَّيءِ: لایداو رێگەیەكی تری گرتەبەر

عَرَّجَ: وەسـتا ، رامـا، مایـەوە، لەلایەكەوە چوو بۆ لایەكیتر

عَرَجَ ـ عَرَجَان: شـەلین، لـەنگین، رۆیشتن بەلارو لەنگیەیەك

عَرْجَاء: شـەل، لـەنگ، گێڕ، پێلـەنگ، پالەنگ، مفرق، گیانداری پێ لەنگ

عَرَجَة ـ عُرْجَة: ئـەوەی لەسـەری بەرزدەبێتـەوە، دەسـتی پێدەگـیرێ، لەسەری هەڵدەستێ

عَرْجَنَ الثَّوبَ: وێنەی پەلكەدارخورمای تێدا كرد

عُرْجُون: پـەلكی دارخورمـا، كەمـە شتوەكێك، كۆمەڵە خەڵكی

عِرْزَال: كەپرێكی بچووكە پاسـەوانی كێڵگە لەسەر لقو پـەلی دارو درەخـت دروستی دەكات

عَرَسَ: شاییكرد، ئاهەنگی گێڕا

عَرَسَ عَنِ الشَّيءِ: لایدا، ترازا ، لەخەت دەرچوو

عَرَسَ البَعِيرِ: دەستو گەردنی شەتەکداو توندی کرد
عَرِسَ فُلاَن: سەرسام بوو، تووشی سەرسوڕمان هات
عَرِسَ الشَيءُ: توندبوو، تاوی سەند، تیژ بوو
عَرِسَ الشَرُّ بَينَهُم: بەردەوام بوو، درێژەی کێشا
عَرِسَ بالشَيءِ: گرتیو لەسەری داهات
عَرِسَ الصَبيُّ بِأُمهِ: منداڵەکە هۆگری دایکی بوو، ئالوودەی بوو
عُرسٌ ـ عُرُس: ژن گواستنەوە، شایی، ئاهەنگی ژن گواستنەوە ، زەماوەند
عِرْس (الزَّوج أو الزَّوْجَة): ژن، مێرد، ژنی پیاو، مێردی ژن
عَرَشَ فُلاَنٌ: کەپرێکی دروست کرد
عَرَشَ بالمَكَانِ: نیشتەجێبوو، هەڵیکرد، مایەوە
عَرَشَ الكرْمَ عَرْشاً وَعُرُوشاً: لقەکانی بەسەر کەپردا بڵاوو بەرزکردەوە، کەپری بۆ کرد
عَرَشَ العَرْشَ: دروستی کرد، بنیادی نا، ماڵی دروستکردو پێکی هێنا
عَرَّشَ البئرَ: هەڵی چنی
عَرَّشَ فُلاَنٌ: کەپری دروستکرد
عَرَّشَ الطَائرُ: بەرزبوەوەو بەباڵەکانی سێبەری دروستکرد لەژێر خۆیدا
عَرَّشَ الأمرَ عَنْهُ: هێواش بوو، خاوبوو
عَرَّشَ الكَرْمُ: پەلەکانی لەسەر کەپرێك بلاو کردەوە
عَرَّشَ البَيتَ: سەقفی بۆ کرد، سەربانی بۆ کرد

عَرْش: تەختی پاشایەتی، عەرش، دەسەڵات، موڵك، سەقف، بنمیچ ، ساپیتە، چەتر، کەپر، پشتی قاچ، سابات، سەیوان، کۆشك
عَـرِضَ (لَعِبَ وَمَرَحَ): یاریکرد، گەمەیکرد، رایبوارد
عَرِضَ البَرقُ: ئاڵۆزبوو، پێکدادانی تێدابوو
عَرِضَ الصِبْيَان: گەمەو یارییان کرد
عَرُضَ فُلاَنٌ: چوستو چالاك بوو، گورجو گۆڵ بوو
عَرُضَ اللحْمَ: گۆشتەکەی هەڵخست هەتا وشك ببێتەوە، خستیە نێو پشکۆوەوە تێکەڵ بەخۆڵەمێش بوو پێنەگەیی
عَرْصَة (كُلُ بُقْعَة لَيْسَ فِيهَا بِنَاءٌ): کەلاوە، خۆڵە کەوان، خراوە، کاوول، خەرابە، قافی، کەمیل، وێرانە، کەیلەکۆن، هەر پارچە زەوییەکی چۆڵو بێ ساختمانو بینا
عَرْصَة: گۆرەپانی ماڵ، پارچە زەوییەکی بەرینو فراوان کەهیچ بیناو ساختمانێکی تیا نەبێت، سینیەك دەکرێتە تەنورو فرنەوەو ئیشی هەویری تیا دەبرژێنرێ
عَرْصَةُ الدَار (سَاحَتُهَا): حەوشە، گۆرەپان، هەوێز
عَرَضَ (أظْهَرَ): دەریخست، خستیەروو، پیشانیدا
عَرَضَ لَهُ عَارِضٌ مِنَ الحُمَى: تووشیبوو، هاتەرێی ، هات بەسەریا
عَرَضَ الكِتَابَ: لەبەر خوێندیەوە

عَرَضَ المَتَاع للبَيع: شتو مەکەکانی خستە روو بۆ فرۆشتن، لەبەرچاوی کڕیارەکاندا دەریخست
عَرَضَ عَلَيه الشَيء: نیشانیدا، ئاشکرایکرد بۆی
عَرَضَ القَومَ عَلَى السَيف: بەشمشێر کوشتنی، تیای بردن، لەناوی بردن
عَرَضَ القَومَ عَلَى النَار: بەئاگر سووتاندی، خستیە نێو ئاگرەکەوە
عَرَضَ الحَصِير: حەسیرەکەی راخست، بڵاوی کردەوە، رایخست
عَرَضَ لِي عَارِضٌ: رێگرم بۆ هەڵتۆقی، هۆکارێك بوو بەرێگرم لەهەڵسان بەکارێك
عَرَضَ الجُنْدَ: بەریز وەستان بۆ نمایش، سەربازەکانی راگرت لەبەرچاوو دیدی خۆیا
عَرَضَ لَهُ الفِكر: بۆیهات، سەری هەڵدا، دەریبڕی ، هات بەبیریا
عَرَضَ القَضِيَةَ عَلَى (أحَالَهَا): ئاراستەیکرد، خستیە بەردەم
عَرَضَ رَأيَاً: پێشنیاری کرد، پێشنیازیکرد
عَرَضَ لَهُ كَذَا(أصَابَهُ): تووش بوو، بەسەری هات، هات بەسەریا
عَرَضَ (جَعَلَهُ عَرِيضَاً): پانیکرد، بەرینی کرد
عَرَضَ فُلانَاً لِكَذَا: کردی بەنیشانو جێگەی تێروانینو قسە هەڵگرتن
عَرَضَ لَهُ بالقَول: دەری نەبڕیو روونی نەکردەوە
عَرَضَ المَتَاعَ: دەریخست، خستیە روو، نیشانیدا

عَرَضَ لَهُ وَبِه: گوتەو قسەیەکی گوت کەخۆی دەیەویتو مەبەستیەتی بەڵام ئاشکرای نەکرد
عَرَضَ الكَاتِبُ: روونی نەکردەوە، ئاشکرای نەکرد، دەری نەبڕی
عَرَضَ الشَيء للشَيء: شتێکیکرد بەدەرخەری شتێکیتر
عَرْض: پێشکەشکردن، پیشاندان، خستنەڕوو، راخستن، کردنەوە، داخستن، دەرخستن، پانی، کەلو پەل، شتومەك
عَرْضُ حَال (عَرِيضَة إلتِمَاس): سکاڵانامە، دادخوازی، عەرزو حاڵ، نووسینی داواکارییەك تێیدا تیشك دەخرێتە سەر ستەم لێکراویی داواکارو داوای دادخوازییو بڕیاری شیاو لەدادگا دەکرێ
عَرْضٌ عَسْكَرِيٌّ: نمایشی سەربازی، تێپەڕبوونی تیپو دەستەی نموونەیی سوپا لەبەردەم سەرۆکی دەوڵەتدا لەرۆژی تایبەتو دیاریکراودا
عَرْضٌ: جەستە، تەن، بۆن هەرچۆنێك بێت، گەواڵە هەورێکی گەورە، دۆڵو شیوێك دارو درەختی تێدابێت، پیاهەڵدان یان نەنگ کردنی مرۆڤ خۆی یاخود کەسانی پێش خۆی
عُرْضٌ: لا ، کەنار، قەراخ، تەنیشت
عُرْضُ الجَبَل: چڵەپۆی، لوتکەی، تەپکەکەی، سەرەکەی
عُرْضُ العُنُق وَالوَجْه: ئەملاولای ، لاکانی
عُرْضُ البَحْر وَالنَهْر: ناوەڕاستی، نێوەندەکەی

عُرْضُ الحَدِيث: زوربەی قسەکان، زۆرینەی

عُرْضُ النَّاس: زوربەی قسەکان، رەمەکی

عَرَضُ: ئەوەی سەرهەڵدەداتو پاشان نامێنێت وەك خۆشیەکانی دنیاو بەسەرچوونیان

عَرَضُ(فِي علم المَنْطِق): لەزانیاری مەنتیقدا بریتیە لەوەی لەسەر شتێکی دی دروست دەبێت نەك خۆیو پێچەوانەی جەوهەرو ناوەڕۆکە وەك سپێتیو بالا بەرزیو کورتی

عَرَضُ (فِي الطب): لەزانیاری پزیشکیدا بریتیە لەو دیاردانەی نەخۆش هەستی پێدەکات لەنیشانەکانی کەبەڵگەن لەسەر بوونی نەخۆشی

عُرِضَ (جُنَّ): شێت بوو، تێکچوو، ئەقڵی لەدەستدا

عَرَضَ: کاتی، بۆ ماوەیەك، بەڕێکەوت،لەخۆیەوە

عُرْضَةٌ: مەبەست ، نیاز، ویست، ئامانج، خواز، فێڵێکە لەزۆرانبازیدا

عُرْضَةٌ بِكَذَا: شیاوی بوونە، دەگونجێ ببێ، تووش دەبێ

عَرَضِيٌّ: ناکاو، ڕێکەوت، لاوەکی، کوتوپڕ، بەڕێکەوت

عَرَضِيَّةٌ (فِي علم النَّبَات): پێناسەو ناساندنی پێکهاتەی ئەو روەکانەیە کەلەکەشو بارێکی ئاساییو سروشتیدا نەشو نما ناکەن

عُرْضِيَّةٌ: شکۆمەندی باوان

عَرْطَنِيثَا: ناوێکی ئارامییەو بەروەکی بوخوردی مەریەم دەگوترێت

عَرْعَرَ: هەوریس،جۆرە درەختێکی هەمیشە سەوزە ، جۆرێکە لەسنەوبەر

عُرْعُرَةٌ: سەرووی هەمووشتێك

عَرَفَ: زانی، ناسی، روون بوو لای

عَرَفَ الشَّيءَ: هەستی پێکرد، پێیزانی، بەیەکێك لەهەستیارەکانی هەستی پێکردو زانی

عَرَفَ الأمْر (إطَّلَعَ عَلَيه): ئاگاداربوو ، زانی، تیَی گەیی، بەرچاوبوو لای

عَرَفَ بِذَنْبِهِ: هەستی بەگوناهی خۆیکرد، دانی پیانا، درکانی، پێی لێنا

عَرَفَ المَرأةَ(جَامَعَهَا): دروست بوو لەگەڵی، چوە لای، لاقەی کرد

عَرَفَ للأمْرِ: ئارامی گرت، دانی بەخۆدا گرت

عَرَفَ عَلَى القَومِ: کاروباری ڕێکخستو بردنی بەڕێوە

عَرَفَ الفَرسَ: یاڵی بڕی

عَرَفَ الدِّيكَ: پۆپنەکەی بڕی

عَرَّفَ (أَلَمَّ ـ أخْبَرَ): پێی وت، پێی ناسان، ئاگاداری کرد

عَرَّفَ الحُجَّاجُ: لە(عەرەفات) وەستان

عَرَّفَ الشَّيءَ(طَيَّبَهُ): بۆنی خۆشکرد، بۆنداری کرد

عَرَّفَ عَلَيهِم عَرِيفَاً: چاوساغێکی بەسەرەوە دانان هەتا بزانێت کامیان چاکەو کامیشیان خراپ

عَرَّفَ فُلاَنَاً الأمْرَ: پێی گوت، ئاگاداری کرد، خستیە بەردییەی

عَرَّفَ فُلاَنَاً بِكَذَا: پێی ناساند، بەوەناساندی، مۆرکی کرد پێی

عَرَّفَ الضَالَةَ: گەڕا بەدوایدا، بەشوێنیا وێڵ بوو

عُـرفٌ: پـێ لێنـــان، دان پیانـــان، درکـــاندن، بەخشـــین، چاکـــە، بەخشندەیی، پیاوەتی، ئارام، ئۆقرە، ئـەو دابو نـەریتو خـوەی خـەڵکی لەسەری پێکهاتوونو لەسـەری دەڕۆن، شوێنێکی بەرزو باڵا، شەپۆلی دەریا

عُرفُ الدِيكِ: پۆپنە، پۆپە، گۆشـتێکی سـووری بڕگەبڕگەیـە بەســـەری کەڵەشێرەوەیە، گوڵـە قەیفـە، گوڵـە پۆپنە ، قەیفە

عُـرْفُ الفَـرسِ: یـاڵ، مووی سـەر ملـی ئەسپ

عُرْفٌ تِجَارِيٌ: نـەریتی بازرگـانی، خـوو دابو نەریتی بازرگانی

عُـرْفٌ سِيَاسِـيٌ (إتِفَاقِيَـةٌ): نـەریتی رامیاری، پرۆتۆکۆلات

عُـرْفُ الشَّـرعِ: ئـەو دابو نەریتـەی زانایان کردویانە بەیـەکێك لەبنـەماکانی فەرمان

عُرْفُ اللسَانِ: تێگەیشتن لەدەستەواژە بەهۆی باری زمانەوانییەوە

عَرْفٌ: بۆن بەشێوەیەکی گشـتی بـەڵام پتر بۆنخۆش بەکار دەبرێ

عُرفٌ: ئارام گرتن، دان بەخۆدا گرتن

عَرَفَـاتٌ: شـاخێکی نزیکـە لەشـاری مەککەوە، شوێنی وەسـتانی حاجیـانی مـاڵی خوایـەو (12) میـل لەشـاری (مەککە)وە دوورە

عِرفَـانَ ـ عُرفَـانٌ: بەخشـین ، چاکـە، خێرکردن، پیاوەتی، جوامێری

عُرْفَةٌ: سنووری نێوان دوو پێکهاتەیـە، مـاوەی جیاکـەرەوەی نێوان دووشـت، پێکهاتەی بەرزو دیار

عِرْفَـةٌ: پرسیارلێکردن، لێکۆڵینـەوە، بەدوادا چوون

عَرْفَـةٌ: بـا ، هـەوا، بریـنو دومەڵێکـە لەپشت دەردەتۆقێ

عَرَفَةٌ: کێوو چیای عەرەفات

عُرفُطٌ: روەکێکە

عُـرفِيٌ(مَـألُوف ـ إعْتِيَـادِيٌ): ئاسـایی ، بەرین

عَرَقَ العَظمَ: کڕانیەوە، گۆشـتی پێـوە نەهێشت

عَـرَقَ فـي الأرضِ: رۆچـوو بـەناخی زەویدا، چوو بەنێو زەویدا

عَـرَقَ الطَرِيـقَ: رێگەکـەی بـڕی، پیـای رۆیی، گوزەراندی

عُرِقَ عَرْقَـاً: کەم گۆشت بوو، لەڕبوو

عَرِقَ (تَرَشَّحَ جِلدُه): ئارەقی کـردەوە، ئارەقی رشت، دەریدا، نیشتە سەر ئاو

عَـرِقَ الحَـائطُ: شـێی هێنـا، نمیـدا، ئارەقی هەڵهێنا

عَـرَّقَ (جَعَلَــهُ يُعَــرِقُ): ئــارەقی پێکردەوە، ئارەقی پێدەردا

عَـرَّقَ الشَـجَرُ: رەگـەکانی رۆچـوون، بنجی داکوتا، ریشەی داڕشت

عِرقٌ: رەگ، ریشە ، بنج،بێخ، بنەچـە، بنـاوانی هەرشتێك، زەوییـەك کـەهیچی تیانەڕوێت، کەمە شتێك، دارێکی درێژە سەری خانووی پێدەگیرێ

عِرقٌ مِنَ البَدَنِ: خوێن هێن

عِـرْقٌ ضَـارِب(شِــرْيَان): خوێنبــەر، خوێنبــەری لێـدەر، دەمـــاری خوێـــن ڕاگوێز لەلەشدا
عِرْقُ السوس(عَرْقَـوس): ڕەگ بەلـەك، گیایەكی بەرزی شیلەداری لاسـكدارە گـەلای وەك بـی وایـە بـەلام پچووكـترە بنكەكەی بۆ گەلیَ دەرمان دەشیَ
عِرقُ النسَاء: جـۆریَ نەخۆشـی دەمـار توندبوونـە، كـەزۆلی، دەردەدەلاقــە، دەردوئێشێكە لەدامێنی پشتەوە تا پیَ
عَـرَقٌ: ئـارەق، جوانـــاو، ئـــاوڕەگ ، شەراب ، ئـەرەق، ئـەو ئـاوەی جەسـتە دەریـدەدات ، ڕێگـەوبانی چیـاو شـاخ، شوێنەواری پیَی حوشـتر یـەك بـەدوای یەكدا
عَرَقُ الحَائط وَالأرض : شیَ ، نم
عَرَقُ التَمرَ(دبسَهُ): دۆشاوی خورما
عُـرَقٌ ـ عُرَقَـةٌ : یــەكێك زۆر ئــەرەق بكاتەوەو ئاو دەربكات
عَرقَــاة ـ عِرقَــاة : ئــاوی ســازگار، بنەڕەتی مـالَو دارایـی، ڕەگـو ڕیشـەی درەخت
عَرْقَاة ـ عِرقُـوَة: دارێكـە لەسـەردەمی دۆلچەدا
عَرقَبَ (قَطَعَ العُرقُوب): دەماری پیَی بڕی
عَرْقَبَ الرَّجُلَ: فێلیكرد، دەستی بڕی، چاوبەستی ئەنجامدا
عَرْقَبَ الدَّابَـةَ : دەمـاری سـەر پاژنـەی بـڕی، پـالَی نـا بـەو دەمــارەی ســەر پاژنەیەوە هەتا هەلَبسیَ
عَرْقَةٌ : جارێك، كەڕەتێك
عَرَقَـةٌ : ڕیزێـك بـــەرد یـــان خشـــت لـەدیوارێكدا ، كۆمەلَـە ئەسـپێك یـان پەلـەوەرێك، كۆلَەكەیـە كـەوا لاكـانی چادری پێوە بەسترابیَ، دارێكە لەنێوان دووچینی دیوارێكدا دادەنرێت
عِرْقَةٌ : بنەڕەتو بناغەی مالَو دارایی
عَرْقَلَ(جَـارعَـنِ القَصْد) : لەمەبەسـت لایدا، دووركەوتەوە، ترازا
عَرقَـلَ عَلَيـه كَلاَمَـهُ : قسـەو گوتـەكانی قـورسو گـران كـرد، ئـالۆزی كـرد ، تێكیدا
عَرْقَـلَ الأمْـرَ (صَعَّبَــهُ): كارەكــەی گرانكـرد، قورسـی كـــرد، تەگـــرەی تێخست
عُرْقُوب: دەمارێكی ئەسـتوورە لەسـەر پاژنە، درۆزن، بیَگفتو بەلێن،فرِوفێل، ساختەو درۆو دەلەسە
عَرَكَ (دَعَكَ): سری، پێوەی نەهێشت، مالی، لایبرد
عَـرَكَ الجِلـدَ وَنَحْــوَهُ: شــێلای ، هەنویكرد، چەوری كرد
عَـرَكَ الشَّـيءَ: سـافو لووســـی كــرد، لێی كردەوە
عَرَكَ المَاشِيَةُ النَّبَـاتَ: لـەوەڕی، گیـای پێوە نەهێشت
عَرِكَ فُلاَنٌ: توندو تیژو بەهەلَمـەت بـوو لەجەنگو شەڕا
عَرُكَ: خاراو بوون، قالَبوون، ڕاهاتن
عَرْكَـةٌ : جــارێك، جــار لــەدوای جــار، جارێك كوشتار
عُرْكَـةٌ: ئـەوەی بەرگـەی ئێشو ئـازار دەگرێت

عَرَكَتِ المَاشِيَةُ الأَرْض: رووتـــەبوو لەگژوگیا، گژوگیای پێوە نەهێشت

عَرَكَهُ الدَّهْرَ (حَنَّكَـــهُ): قـــالّیکرد، ئاوەسووی کرد، خارابوو، رای هێنا

عَرَكِيٌّ: راوچی ماسی

عَرَمَ: گۆشتەکەی لێکردەوە، دایمالّی

عَرَمَ فُلاَنٌ: توندبوو، تیژبوو، رەق بــوو، خراپو گەندەڵ بوو، بەدو ناڵەبار بوو

عَــرَمَ فُلاَنــاً: بــەتوندو تیــژی لێیــداو ئازاریدا، ئازاری پێگەیاند

عَرَمَ الصَّبِيُّ أُمَّهُ: مژی ، مەمکی خوارد، شیری دایکی خوارد

عَرُمَ ـ عَرِمَ (إِشْتَدَّ وَخَرَجَ عَنِ الحَدِ): لاســاربوو، قیرســیچمەبوو، لـــەتامی دەرکرد

عَرِمَ الشَّيءُ: رەنگی رەشییەکی تێکەڵ بەسپی بوو

عَرُمَ فُلاَنٌ: لاسارو قیرسیچمە بوو، بەدو خراپ بوو

عَـرِمٌ: ئەولێشاوەی بــەری لێناگــیرێ، لافاو

عَــرَمٌ: رەشـــیو چڵکنـــی مەنجـــەڵ، گۆشت، خـەرمانی گـەنمی ئامـادە بــۆ شەنو کەو، کۆمەڵ ، کەڵەکە

عَــرَّمَ: تێکـــەڵیکرد، کۆمـــەڵی کـــرد، کەڵەکەی کرد، هەڵی چنی

عَرْمَاءُ(الحَيَـةُ الرَقْشَـاءُ): مـاری رەش بەڵەك

عُرْمَةٌ ـ عَرَمَةٌ: خەرمانی گەنمی ئامادە بۆ شەنو کەو

عَرِمَةٌ: بەنداوێکە لەنێو شیوو دۆڵێکدا، رەهێڵە باران، شەستەباران

عَرَمْـرَمٌ: توندوتیــژ، بــەهێز، لاســار، دەرپــەڕیوو، لەشکری زۆرو بێشــومار، ســـوپایەکی گـــەورە، توندوتیـــژی هەرشتێك

عَرْمُوطٌ: هــەرمێ، کرۆسك، میوەیەکی زەردی خڕی قنچکداری شیرینەو چەن جۆرێکــی هەیـــە لەوانــە :1)هـــەرمێ باڵـــەکیی: هەرمێیـــەکی شـــینکاری درێژکۆلیـــە 2) هـــەرمێ کێویلـــە: هەرمێیەکە لەدەشتو شاخ لەخۆیەوە روابــێ 3)هـــەرمێ گولاویــی: جــۆرە هەرمێیەکی بۆنخۆشی شیرینە

عَـرَنٌ: گۆشــتی لێــنراو، نەخۆشــیەکە دەدات لەیالّو سمی ئاژەڵ

عِرْنَــاس(مِغْــزَل): تەشــی، دووســك، دووك، لەتەرێ، لەتەرە، چریــغ، دیفك، مرازێکی کلك خڕی قولابــەدارە خـوریو لۆکەی بەدەست پێدەرێسرێ

عِرْنَاس: لوتکەی شاخو چیا، چڵەپۆی

عَرَنَتِ الدَّارُ: دووربوو، ماڵەکە دوربوو

عَرْنُوس: کلك ، گلکی گەنمە شـامی، قـاپۆری گەنمە شـامی کــەدەنکی تیـا نــەمابێ، گیایەکە وەك پیشــۆك بــەلام گەلاو سەلکی لەو پانترە

عِرْنِينٌ: ســەرەتای هەرشــتێك، بــەرێزو شکۆمەندی گەلو نەتەوە، سەردار

عِرنِين الأَنفِ: ژێر هەردوو ئەبرۆ

عُرْوٌ: لا ، کەنار، قەراخ

عُرْوَاءُ: لەئاوابوونی خۆرەوە هەتا شەو کاتێ بایەکی سارد هەڵدەکات

عَرُوبَةٌ: رۆژی هەینی، ژنی جوانکیلە

عُرُوبَـة: ناوێکـــه مەبەســت پێــی
تایبەتمـەندیو رەگـەزی عەرەبیـــە،
عەرەبچێتی، عەرەبگەریی
عُـرْوَة: ئـەوەی پشـتی پێدەبەسـترێ،
جێی متمانە، پاڵپشت، پەنا، جەنگەڵ
عُرْوَة الزِّر: کونی قۆبچە
عُرْوَة الحَبْل: گرێ قولفە
عُرْوَة الإبْرِيق وَنَحْـوَهُ: قولف، دەسك،
قڵف، دەسـە، قولفـی دوگمــە، جێگـا
دەسـتە لەهـەموو شـتێکدا کـەپێی
هەڵبگیرێ
عُـرْوَةٌ مِـنَ الشَّـجَر: ئـەو دارانـەی
گەڵاکانیان لەزستاندا هەڵناوەرێ
عُرْوَةٌ مِنَ المَـال: مـاڵو سـامانی گرانو
بەنرخ، باشترین جۆری ماڵو سامان
عُرْوَة (فـي عِلْم الزِّرَاعَـة): لەزانسـتی
کشـتوکاڵدا بریتیـــه لـەوادەو کـاتی
رواندنـی هـەندێك روەك کەلـە سـاڵێکدا
پتر لەجارێك دەروێنرێت
عَرُوس: بووكو زاوا، دووهاوسەری یەك
عَرُوسَـة: بـــووك، بووکـه شووشـــە،
وەوەیلە، بەبلانە
عَرُوض: لا ، رێگەیەك بەنێو تەنگـەلانی
شـاخو چیـادا رۆیشـتبێت ، مەککـەو
مەدینـــەو دەوروبــەریان، هـــــەور ،
ئەوشوێنەی دێتە بەردەمی مرۆڤ کاتێ
بەرێدەکــــەوێتو دەڕوات، زانیـــاری
هۆنراوەزانی کەدابەش بوە بەسەر (16)
بەحردا

عَرُوض (مِيزَان الشِّعْر ـ عِلْم النَّظْم):
هۆنراوەزانـــی، تـــەرازووی هۆنـــراوە،
تەرازوکێشی هەڵبەست
عَرُوضٌ مِنَ البَيْت: وشەی کۆتایی بەیتی
یەکەم
عَرُوضٌ مِنَ الكَلَام: مەبەستو واتاکەی،
مەرامو خواستی
عَرُوضُ هَذِهِ: هاوچەشنو شێوەی، وەك
خۆی، پێویستی ، داوا
عَرُوضي: زاناو شـارەزایەك بەتـەرازو
کێشی هەڵبەست
عَرِيَ مِن ثِيَابِهِ: خـۆی رووت کردەوە،
جلو بەرگەکەی داکەند
عَرِيَ مِنَ العَيْـب: بێکـەمو کـوڕی بـوو،
لەناتەواوی بەدوور بوو
عَرِيَ بَدَنُهُ مِن اللحم: کەم گۆشت بـوو،
لـەڕولاوازبوو، جەســـتە لاوازو کــــەم
گۆشتبوو
عَرِيَ الفَرَسُ: زینی پێوەنەبوو، رووتو
بێ زین بوو
عُرِيَ الليل: شەو ساردبوو، ساردی کرد
عَرِي: بای سارد، بایەکی سارد
عُـرِيّ ـ عُـرِيَة (التَّجَـرُّد مِـنَ اللِّبَـاس):
رووت بوونەوە، داماڵینی جلو بـەرگ ،
بێجـلو بـەرگی، ئەسـپێك زینـی پێـوە
نەبێت
عُرْيَـــــان: رووت ، رووتو قـــــووت،
سەربەرەلا، ئەوەی جلو بـەرگی خـۆی
داکەندوە
عُرْيَة ـ عِرْيَة: رووتو قووتی، رووتی
عَرِيَّة: بایەکی سارد، ساردەبا

عَرِير: گەشتيار، موسافير، يەكێك بێگانەبێت لەنێو نەتەوەيەكدا يان قسەو گوتەكانی نامۆبێت

عَرِيجْ: بەرزو بڵند، باڵا، باروحاڵێك هێشتا دانەمركابێتەوە

عَرِيس: زاوا، زەما، زاما، زاڤا، يەزنە، ئەو نێرينەيەی ژنی بۆ داخوازی كرابیَو دوای گوازتنەوەی تا مانگێك هەر زاوای پێدەڵێن

عِرِّيس (مَأوَى الأسَد عَرِين): لانە، لانەی شێر

عَرِيش: كەپر، سەيوان، سابات، چادر، ئەوەی سێبەر دروست دەكات، سەقف

عَرِيشَةُ: كەژاوە، دووچاوەی گچكەيە لەسەر پشتی ولاَخ دادەنریَ بۆنەوەی لەكاتی رۆيشتندا لەهەر ژوورەی يەكێكی تێدا دابنيشیَ

عَرِيض: پان، بەرين، فراوان

عَرِيضُ الجَاه(مَرمُوق ـ مَشهُور): ناسراو، بەناوبانگ، خواپێداو، بەرێو جیَ، پەسەند، گونجاو

عِرِّيض: ئەوەی شەڕو خراپەو زيانی بۆ خەڵكی هەيە

عَرِيضَةُ: لاپەڕەيەكە داواكاری تێدا تۆمار دەكرێت

عَرِيضَةُ الدَّعوَى: عەريزە، لاپەڕەيەكە داواكار تێيدا سكاڵاو شيكايەت تۆمار دەكاتو بەرزی دەكاتەوە بۆ بەردەم دادوەر

عَرِيف: زانا، زانيار، پلەيەكی سەربازييە پێكهاتووە لەسیَ خەت، سەروكاری فرمانو كاروباری گەلو نەتەوەيەك

عَرِيق: رەسەن، رەگو ريشەی دارو درەخت، كۆنو دێرين، چەسپاو، رەگو ريشە داكوتراو، قايمو پتەو

عَرِيقُ النَسَب: خانەدان، رەسەن، رەسەنزادە، بنەچەدار، پاك نەژاد، خاوەن رەچەڵەكی پاكيزەو رووناك

عَرِيك: گڵو خۆڵی كەوتوو بەسەر يەكا، كۆپارە

عَرِيكَةُ: خوو ، رەوشت ، ئارەزوو ، نەريت ، سروشتو خوو

عَرِيم: بەلاَو نەهامەتی ، دەردو مەينەتی، زەوی كێڵەر

عَرِين: لانە، كون، ماڵ، كۆمەڵە دارو درەختێك ، نەخۆشيەكە تووكی ئاژەڵ هەڵدەوەرێنیَ، حەوشەو گۆڕەپانی ماڵو لانە، بێشەلاَن،هێلانەی شێرو گورگو ماری گەورە، سەرەتا ، پێشەكی

عَرِينَةُ: لانەو هێلانەی شێرو گورگو كەمتيار و مار

عز

عَزَّ(صَارَ عَزِيزاً): خۆشەويست بوو، ئازيز بوو

عَزَّ فُلاَن: بەهێزبوو، پتەوو بەتوانابوو

عَزَّ فُلاَنٌ عَلَى فُلاَنٍ: بەرزتر بوو لێی ، رێزدارتر بوو لەو

عَزَّ الأمرَ عَلَيهِ: توندبوو لەسەری، قورسو گران بوو

عَزَّ فُلاَنَاً ـ عَزَّاً: زاڵبوو بەسەريا، تيای برد، لەناوی برد، خستيە ژێر دەستەلاَتی خۆيەوە

عَزَّ الشَّيءَ: دەگمەن بوو، كەم بوو، توندبوو دەستەلاَتی نەشكا بەسەريا

عَزَّ المَاءَ: رۆیی، لەبەری رۆیشت، لێی رۆیشت ، روون بوو
عَزَّ: پیاوێکی پتەوو بەهێز
عِزّ: شکۆ، سەربەرزی، تین، هێز، توندی، شەست، بارانێکی قایم، رەهێڵە، رێو شوێن، پلەوپایە
عِزُّ الشِّتَاءِ: چلەی زستان
عِزُّ الصَّيفِ: قرچەی هاوین ، چلەی هاوین
عَزَا: بەسترایەوە بەوەوە، پەیوەندکرا، بەهی ئەو دانرا
عَزَا إِلَيهِ أَمْرَاً مُسْتَنْكَرَاً: تاوان درایە پاڵی، تاوانبار کرا
عَزَا فُلاَنَاً إِلَى الفُلاَنِ: دایە پاڵی، خستیە تەکی
عَزَا الخَيرَ إِلَى صَاحِبَهُ: چاکەو خێرەکەی دایە پاڵ خاوەنەکەی
عَزَّى المُصَابَ(سَلاَّهُ): دڵخۆشی دایەوە، دڵیدایەوە، بەسەریا هات
عَزَّى أَهْلَ المُتَوَفِّي: سەرخۆشی لێکردن، چوو بەپرسەیانەوە
عَزَاء(تَعْزِيَة): پرسە، دڵدانەوە، نەوازش و دڵخۆشی دانەوە، شیوەنگا، تازیە، ماتەمداری ، سەرەخۆشی کردن لەماڵی مردوو
عَزَاءُ الرَّجُلِ: ئارامگرتنی پیاوێك لەسەر ئەو نەهامەتی و ناڕەحەتیەی بەسەری هاتووە
عَزَّاهُ: دڵنەوایی کرد، نەوازشی کرد، دڵیدایەوە
عَزَّاف: ژەنیار،موزیك ژەن ،ئەوەی پیشەی ژەندنی ئامێرێکی مۆسیقیە، هەورێك دەنگو ناڵەی هەورەتریشقەی بێت

عَزَال: لاوازی، کزی، سستی
عُزَّال: تاقمو گرۆهێکە لەقەدەریەکان و بانگەشەی گۆشەگیریان کرد لەخەڵکی شوێنکەوتەی (سوننەن) و (خەواریج) و لەبنەماکانیشیان بالآدەستکردنی ئەقڵو ژیری لەبیرو باوەڕە ئاینیەکاندا
عَـزَبَ الشَّيءُ: دوورکەوتەوە، پەنهانبوو، نادیاربوو، شاردرایەوە
عَزَبَ فُلاَنٌ عُزَبَةً: رەبەن بوو، ژنی نەهێنابوو
عَـزَبَ عَنِ البَالِ: لەبیر چووەوە، لەیادچوو
عَزَبَ (أَعْزَب ـ غَير مُتَزَوِج): رەبەن، قەیرە، سەڵت، زوگورتی، بوخچەی نەکراوە، ژن نەهێن ، ئەوەی ژنو ماڵی نییە، بێهاوسەر
عَزَبَة ـ عُزَّاب: ژنێك مێردی نەبێت، ژنی بێهاوسەرو شوو
عِزَّة: رێز، سەربەرزی، شکۆ
عِـزَّةُ النَّفْس(إِحْتِرَام الذَّات): رێزی خۆگرتن، نەفس بەرزی
عَزَّة: مێینەی ئاسك
عَـزَرَ ـ عَـزَّرَ: سەرزەنشتیکرد، لۆمەیکرد، هات بەسەریا
عَزْر(لَوم): سەرزەنشت، سەرخستنە سەر، تازیر، دەمکۆ، بەسەر رۆیشتن ، تەرییقکردنەوەی یەکێك لەرووی ئامۆژگاریەوە
عَزَرَهُ: پتەوو بەهێزیکرد، تۆکمەی کرد
عَزَرَهُ: گلەیی لێکرد، سەرزەنشتی کرد، ئەدەبی دایا، توند لێیدا
عَـزَرَهُ عَـنْ كَـذَا: رێگری کرد، گەڕاندیەوە، دەستی نا بەروویەوە

عِزْرَائِيل(مَلاَكُ الْمَوت): ئـيزرائيل، فريشتەی گیان كێشان
عَـزَفَ ـ عَـزْفَ: گۆرانـی وت، سـرودی خوێند
عَزَفَ الكَمَانَ: كەمانی لێدا، ژەندی
عَزَفَ عُزوفـاً عَـنِ الشّـيءِ: لەبـەرچاوی كـەوت، لێـی بـێزاربوو، وەرس بـوو لێی
عَزَفَ عَلَى آلَةِ طَرَبِ: ژەندی، لێدا
عَزْف: ژەندن، لێدان
عَزْف البيانو: لێدانی بیانۆ
عَزْف القيتار: لێدانی گیتار
عَزْفُ الرِّيَاح: گفەی با، لورە لوری بـا، وژە
عَزَفَت نَفسُـهُ عَـن كَـذَا(مَنَعَهَا عَنْـه): لەخۆی گرتـەوە، وازی لێـهێناو دەسـتی لێهەڵگرت
عَزَفَت الرِّيح(صَوّتَت): لورانی، باگفەی هات ، وژەی هات، دەنگی هات
عَـزَقَ الأَرْضَ: هەڵیكـەند، كرانـی، پاچەكۆڵەی كرد
عَزَقَ فُلاَنَاً ضَرْبَاً: تێر تێر لێیـدا، زۆری لێدا ، كوتی
عَزِقَ خُلُقُه: خراپ بوو، بەدبوو، خراپو نارەسەن بوو
عَزِقَ بِهِ الشّيءَ: پیای نووسا، پیا لكا
عَزْق: هەڵكـەندن، هـەڵكۆڵین، دەردان، هەڵپاچین
عَزَلَ: لێی جیاكردەوە، خستیە لاوە، بڕی، قرتاندی ، جیای كردەوە
عَـزَلَ المَرضَـى عَـنِ الأَصْحَـاءِ: نەخۆشـەكانی دوورخسـتەوە لەسـاغو تەندروست باشەكان هەتا تووش نەبن

عَزَلَ(نَقل مَسكَنَه): گواستیەوە، رۆیی
عَزَلَ الدُكَّـان (إغلاَقَـه): گواسـتیەوە، دایخست، هەڵیگرت لەكار وەستا
عَـزْل: جیاكردنـەوە، دابڕیـن، بـڕدان، كەلاخستن ،دوورخستنەوە، گواستنەوە
عُزْل: مەردومی بێچەك
عُزل ـ عَزْل: بێكاریی، بێچەكی
عَزْلاَء: قەڵبەزەی ئاو
عُزْلَـة: وازهێنـان، دەست لێهـەڵگرتن، خانەنشـین، گۆشـەگیری، تـەنیایی، دوورەپەرێزی
عَزَلَهُ: دووری خستەوە، بەدووری كرد
عَزَلَـهُ عَـنْ مَنصَبِـهِ: لەپۆسـتو دەستەڵاتی خۆی دووریخستەوە
عَزَلَهُ عَنْ عَمَلِه: لەئیشو كاردەریكرد، لەسەر ئیش لایبرد
عَـزَمَ فُـلاَنٌ: هـەوڵیدا،سـوربوو، بـەردەوامبوو، ئـارامی گـرت، دانـی بەخۆدا گرت
عَـزَمَ الأَمـرَ: سوربـوو، بـەری نـەدا، بـەردەوام بـوو لەسـەری ، ویسـتی بیكاتو ئەنجامی بدات
عَزَمَ اللهُ لِيَ: خوای گـەورە ئـارامو دان بەخۆگرتنی پێدا
عَزَمَ عَلى فُلاَنٍ: فەرمانی پێكردو توندو رەق بوو لەگەڵی، سوێندی خوارد
عَزَمَ عَلَى: ویسـتی، بڕیاریدا، سـوربوو لەسەر، نیازی كرد
عَـزَمَ الرَّاقِـيَ(قَـرأَ العَزَائِـم): جـادوویكرد، ویـردی خوێنـد، نوشتەیكرد

عَزْم: مەبەست، نیاز، بڕیار، سووربوون، هەتەری، هێز، توانا، زەبر، خوز، وره، وزه، تین، خۆڕاگرتن
عَزْمُ الإِرَادَة: نیازو خواست جەم کردن، ویستن‌و نیاز کردن
عَزْمَة: ماف، حەق، مافی ڕەوا
عُزْمَةُ الرَّجُل: خێزان‌و خزم‌و کەسە نزیکەکانی
عَزْوَة: چونەوەسەر، بانگی هاوارو فریاگوزاری لێقەوماوێك بۆ هۆزو تیرەو گەل‌و نەتەوەو کەسەکانی، بانگکردن، هاواری فریاگوزاری
عَزُوف: دڵتەنگ، نامۆ، ناجێگیرو چەسپاو
عَزُوفٌ مِنَ النَّاس: ئەوەی هاوەڵایەتی کەس تاسەر ناکات، پارێز نەکراو لەهاوڕێکانی
عَزُوم: بێ‌پەروا، بەغیرەت، بڕیارنەشکێن، پشت سوور، خاوەن ئیرادەو خواستی پتەوو بەهێز
عَزِيَ: سەبووری هاتەوە، هێمن بووەوە، دڵنەوابوو، حەوایەوە، ئارامی گرت، هێور بووەوە، ئارامی گرت لەسەر ئەوەی هات بەسەرياو تووشی بوو
عَزِيب: دوور، وازوی نزیکە، مەردومی بێ‌ژن‌و هاوسەر، کەسی دوور لەماڵ‌و منال
عَزِيَّة: چوونەسەرو بانگی فریاگوزاری‌و فریاکەوتن
عَزِيز: بەهێز، قایم، خۆشەویست، جگەرسۆز، دەگمەن، ناوازە، زۆرکەم، بەنرخ، گرانبەها، خانەدان، خواپێداو، پیاوچاك، وەجاخ زادە، یەکێکە لەناوە جوانەکانی پەروەردگار
عَزِيزُ الجَانِب: بەهێز، بەکار، بەتوانا
عَزِيزُ المَنَال(بَعِيدُ المَنَال): دەستناکەوێ، بەدەگمەن دەست دەکەوێ، دووره دەست
عَزِيزُ النَّفْس: جوامێر، دەست بڵاو، بەخشندە، دڵفراوان
عَزِيمَة: نیازو بڕیار، توانا، سووربوون، بەردەوام بوون، هەتەری، ئیرادەو خواست

ع س

عَسَّ فُلَانٌ(طَافَ بِاللَّيل):شەوپاسیکرد، شەوچەرخیکرد، شەوگەڕا ، سووڕایەوە
عَسَّ خَبَرَهُ عَنْ فُلَان: خاوبوو، هێواشبوو، هێدی بوو
عَسَّ صَاحِبَهُ: داوایکرد، بانگیکرد، گەڕا بەدوایا
عَسَّ القَومَ: کەمێك خواردنی پێدان، تۆزێك خواردەمەنی دەرخوارددان
عَسّ: هاتنی شتێك لەلایەکەوە رووگەو ئاڕاستەی دیارو ئاشکرا نەبێ
عُسّ: جام یان قاپو دەفرێکی گەورە
عَسَى(لَعَلَّ): لەوانەیە، ڕەنگە، بەشکو، خۆزگە
عَسَّاس: پاسەوان، چەرخی، حەسحەس، گورگ
عَسَّاف: زۆردار، ستەمکار، دیکتاتۆر، فەرمانڕەوایی ، تاکڕەو
عَسَّال: ئەوەی هەنگوین دەردەهێنێ لەپورەکە یان دەیفرۆشێ
عَسَّالَة: پورەی هەنگ، کورەی هەنگ، دووبەرە، هەنگ

عَسَبُ: وەچەو نەوە
عَسَبَة: قلیش و کەرتبوونێك لەشاخ و چیا بکەوێتەوە
عَسْجَد: زێڕ، تەلا، ئالتوون، گەوهەر، دوڕو یاقووت
عَسَرَ ـ عَسُرَ ـ عَسِرَ (ضد يَسُرَ): گرانبوو، سەخت بوو، ناڕەحەت بوو، قورس بوو
عَسَرَ الزَّمَانُ: سەخت بوو، دژوار بوو، ناڕەحەت بوو، ئەستەم بوو، توندوتیژبوو
عَسَرَ المَرأة: منداڵبوونی ئەستەم و گرانبوو، قورس و ئەستەم بوو
عَسَرَ فُلانًا: لای چەپەوە هات بۆلای
عَسَرَ عَلَيهِ فِي بَطْنٍ: سکی ناڕەحەتبوو، دەرنەچوو، قەبزبوو، گرفتی کرد
عَسَرَ الغَرِيمَ: داوای قەرزەکەی لێکردەوە وێڕای کەم دەستی قەرزارو نەبوونی
عَسَرَ عَلَى فُلانٍ: پێچەوانەی بوو، دژیبوو، ناکۆکی بوو
عَسِرَ الأَمْرُ وَالزَّمَانُ: توندورەق بوو، ئەستەم و مەحاڵبوو
عَسِرَ فُلانٌ: لێبوردە نەبوو، چاوپۆشی نەکرد
عَسِرَ عَلَيهِ الأَمْرَ: تێکەڵبوو لێی، ئاڵۆزبوو، ڕسکابوو
عَسِرَ فُلانٌ: بەدەستی چەپ ئیش و کاری دەکرد، چەپەبوو، چەپلەربوو
عَسُرَ الأَمْرُ: قورس و گران بوو، ئەستەمبوو
عَسَّرَ عَلَيهِ فُلانٌ: پێچەوانەی وەستا، دژی بوو، دژواری بوو

عَسَّرَ عَلَيهِ: تەنگی پێهەڵچنی، زۆری بۆهێنا، جاڕسی کرد، بێزاری کرد، وەڕسی کرد
عَسَّرَ عَلَى فُلانٍ: پێچەوانەی وەستا، دژی بوو
عَسَّرَ الأَمْرَ: قورس و گرانی کرد، تەنگەبەری‌کرد
عَسَّرَ فُلانًا: لەلای چەپەوە هات بۆلای، لەچەپەوە رووی تێکرد
عُسْرٌ ـ عُسُرٌ: هەژاری، نەبوونی، دەستکورتی، نەداری، بێ‌ماڵ و دارایی
عُسْرٌ مَالِيٌّ: بێ‌ماڵ و دارایی، تەنگەشەی دارایی، بشێوی باری دارایی و بژێوی
عُسْرُ الهَضْمِ (سُوءُ الهَضْمِ): بەدهەرسی، بوونی گرفت لەهەرسکردندا، باش هەرس نەکردن
عَسِرٌ: کاری دژوارو ناجۆر، کاری خراپ و دژوار
عُسْرَى: قورسی، دژواری، گرانی، تەنگەبەری، ناجۆری، واژوی ئاسانی و سانایییە، کارێکی گران و سەخت
عُسْرَة: تەنگانە، ناڕەحەت، گرانی، ناخۆشی، ئاڵۆزی، نەهامەتی، دژواری، نەبوونی توانا بۆدانەوەی قەرز
عُسْرَة: سات و کاتی ناڕەحەتی، دەمی دژوارو سەخت
عَسَس (حُرَّاس اللیل): پاسەوانی شەو، چەرخی، حەسحەس
عَسْعَسَ اللیلُ (إظْلَمَ): تاریکی‌کرد، تاریك داهات، تاریك بوو
عَسْعَسَ الذِّئْبُ: گورگەکە بەشەو سووڕایەوە، شەو گەڕا

عَسْعَسَ السَحَابُ: شەو لەزەوی نزیك بوەوە، بەشەو دابەزی
عَسْعَسَ الأمرَ: ئالۆزی كرد، شێواندی، تێكیدا بەسەر یەكا
عَسْعَسَ الشَيءَ: جوولاندی، بزوانی، هێنایە بزاوتو جوولە
عَسَفَ (حَادَ عَنِ الطَرِيقِ): لەرێ لایدا، لاكەوت، ترازا، لەرێ دەرچوو
عَسَفَ عَلَى فُلاَنٍ وَلِفُلاَنٍ: ئیشی بۆ كرد، لەبەرژەوەندی ئەوكارو فرمانی ئەنجامدا
عَسَفَ الطَرِيقَ: بەكوێرانە چوو بەرێوە، بێرێنومایی رۆیشت بەرێوە
عَسَفَ عَنْهُ (عَدَلَ وَحَادَ): لایدا، ترازا، لەرێ لایدا
عَسَفَ فِي الأمْرِ: بێخۆئامادەكردنو دووربینی ئەنجامیدا، خۆی بۆ ئامادە نەكردبوو
عَسَفَ فُلاَنَاً: جەورو ستەمی لێكرد، زۆری لێكرد
عَسَفَ المَرأةَ: زەوتی كرد، زەوتی كردو لاقەی كرد، بەزۆر دەستی بۆ برد
عَسَفَ الدَمْعُ الجُفُونَ (كَثُرَ): فرمێسكەكانی زۆربوونو لەهەموو لایەكەوە رژانو هاتنە خوارەوە
عَسَفَ فُلاَنَاً: بەكاری برد، بەگەڕیخست، بەكاری هێنا
عَسْفٌ: كوێرانە رۆیی، ملی نا بێخۆئامادەكردن
عَسْفٌ (ظُلْم): زۆرداری، جەوروستەم، زۆركردن، مافخواردن
عَسَفَهُ (أتْعَبَهُ): ماندووی كرد، شەكەتیكرد، هیلاكی كرد

عَسِقَ بِهِ: پیای لكا، پیای نووسا
عَسِقَ عَلَيهِ: پێی داگرت لەسەر داواكەی
عَسَقٌ: خوارۆخێچی، بەدرەوشتی، تاریكایی
عُسُقٌ: ئەوانەی توندو تیژن لەبەرانبەر كەسانی قەرزاریان
عَسْكَرَ القَومُ (تَجَمَّعُوا): كۆبوونەوە، گردبوونەوە، یەكیان گرت، گردبوون
عَسْكَرَ اللَيلُ: تاریكی كرد، بووبەشەوە زەنگ
عَسْكَرَ الجُنْدُ (خَيَّمُوا): هەڵیاندا، سوپا هەڵیدا
عَسْكَرَ الشَيءَ: گردو كۆمەڵیكرد، كەڵەكەی كرد
عَسْكَرٌ (الجَيْش): لەشكر، سوپا، سپا، بتۆم، پێگەهە ، لەشكەر، ئوردو، هۆردوو، هۆردی، كۆمەڵی سەرباز
عَسْكَرِيٌّ (جُنْدِيٌّ): سەرباز، جەنگاوەر، هەیتە، كەسێكە چەكداركرابێ بۆ پاسی نیشتمان
عَسَلَ الطَعَامَ: هەنگوینی پێوەكرد، هەنگوینی تێكرد، شیرینی كرد
عَسَلَ المَاءُ: جوولاو كێشای بەیەكا، دای بەیەكا
عَسَلَ الذِئْبُ وَالفَرَسُ: لەراكردنو غارغارێندا لەرینەوە، لەرزە لەرزەیان پێكەوت
عَسَلَ فُلاَنَاً: بەباشی باسیكرد، باش بیایدا هەڵیدا
عَسَلَ اللهُ فُلاَنَاً: خۆشەویستی كرد لای خەڵكی ، شیرینو خۆشەویستی كرد لەدڵو دیدی خەڵكیدا

عَسَلَ النَائمُ: خەوێکی هێمن و هێواشی ئەنجامدا
عَسَّلَ القَومَ: هەنگوینی دەرخواردان، هەنگوینی پێدان
عَسَّلَ اللهُ فُلاناً: باس و خواسی لەنێو خەڵکیدا بڵاوکردەوە، شیرین و خۆشەویستی کرد لای خەڵکی
عَسَل(شَهد): هەنگوین، هەنگفین، کاریت، کۆتەفر، هنگف، هنگوف، رەنگێکی شیرینی خۆشە هەنگ دەیکاتە شانەی هەڵبەستراوە
عَسَلٌ صَافِيٌّ: رینگاڵ، شیلەی دۆشاوی هەنگوین و ئیتر، هەنگوین و دۆشاوی پوختی پاڵێوراو، رەواقی هەنگوینی، رینگ، هەنگوینی پاڵفتە
عَسَلٌ أسوَد: شیرینی قامیشی شەکر
عسلُ مَالٍ: ئەوەی سەرۆکاری ماڵ و دارایی دەکات، پارێزەرو بەڕێوەبەری ماڵ و دارایی
عَسَلَت النَحلُ: هەنگوینی دروستکرد، پێکی هێنا
عُسلُج ـ عُسلُوج(غُصنٌ لَين): شوڵ، شوڵك، لق و چڵی نەرم، شووارك، تووڵ، لکەداری باریك و درێژی بڕاوی دارەبی و ئیتر
عَسَليٌ (بِلَونِ العَسَلِ): هەنگوینی، رەنگ هەنگوینی
عَسَمَ(إجتَهَد): کۆششی کرد، رەنجیدا، هەوڵیدا
عَسَمَ فِي الأمرِ(طَمَعَ فِيه): چاوی تێبڕی، تەماعی تێکرد
عَسَمَ فُلانٌ عُسوماً (كَسَبَ): بردیەوە، بەدەستی هێنا

عَسَمَ عَينَهُ(ذَرَفَت): چاوی فرمێسکی رشت، ئەشکی رژاند، فرمێسکی لێهات
عَسَمَ فُلانٌ بِنَفسِهِ وَسَطَ القَومِ: تێکەڵیان بوو، چوە ناویان و گوێی ئەدا بەجەنگ یان بارێکیتر
عَسْمٌ: نانی وشك، وشکە نان، نانەڕەق
عَسْمَةٌ: پاروو، تیکە، نان خواردن
عَسِمَت القَدَم أو الكَف: گیڕبوو، گۆجبوو، گۆت بوو، لەجووڵەکەوت
عَسْمِيٌ: نان و بژێوی پەیداکەر بۆ منداڵەکانی، پەیداکەری بژێوی بۆماڵ و منداڵ
عَسُوفٌ(طَاغِيَةٌ): زۆردار، ستەمکار، بەجەورو ستەم، دەرچوو لەگشت پەرێزو سنوورێکی رەوشتی فەرمانڕەوای رەهاو تاکڕەو، دیکتاتۆر
عَسُولٌ: پیاو چاك و باش
عَسِيرٌ: گران، سەخت، قورس، ناڕەحەت، قورس و گران
عَسِيفٌ(الأجِيرُ): بەکرێ گیراو
عَسِيفٌ: وێڵ، سەرگەردان، ونبوو، ئەوەی رێگەیەك دەگرێتەبەر بەبێ بوونی رێنومایی و رێنیشاندەرێك
عَسِيقٌ: بەئارەق و مەیەك دەگوترێ ئاوی زۆر تێکرابێ، روونە ئارەقە
عَسِيلٌ: ئەو گسکەی دوکاندار تەپ و تۆزی شت و مەکی نێو دوکانەکەی پێدەتەکێنێ

عش

عَشّ (إتَخَذَ عُشاً): هێلانەی کرد، لانەی کرد
عَشّ الشَيءَ: کۆی کردەوە، گردی کرد، نایە سەریەك، داوای کرد، خوازیاری بوو

عَشَّ البَـدَنُ(نَحِلَ): لاوازبـوو، كزبـوو، سيس و لەربوو
عَشَّ القَمِيصَ(رَقَّعَهُ): پينـەى كـرد، پينەى پێوەنا
عَشَّ المَعْرُوفَ (قَلَّلَهُ): لەپلـەو پايـەى كەم كردەوە، نرخى دابـەزاند، سووك و رسوايكرد
عُشّ ـ عَشّ: هێلانـە، هێيلـين، هێلينـك، ليانى، داڵدەى باڵندان، نەواى بـاڵندان، جێگايەكە باڵندەى دەشـتى لـەپووش و پـەلاش دروسـتى دەكات و بەشـەو تيـا هەڵدەنيشـێ، كونێكـــە زەردەواڵـــەو زەردە زيرە گەراى تيا دادەنێن
عَشَا ـ عَشْـواً (سَـاءَ بَصَـرُهُ لَيـلاً): شەوكوێربوو، تووشى شەوكوێرى بوو
عَشَا عَن الشَيءِ: چاوى نابيناو كوێربوو هيچى بـەدى نـەكرد، پشـتى هـەڵكردو رۆيى
عَشَا فُلاَناً: رووى تێكرد ، مەبەستىبوو
عَشَا النَّارَ وَإِلَيهَا عَشْواً: شـەوبەديكردو بەهيواى ئەو رووناكيەى بەديدكرد
عَشَّى فُلاَناً: ژەمى ئێوارەى دايە، نـانى ئێوارەى پێدا
عَشَّى الرَّجُل: نان و خواردنـى ئێـوارەى پێدا
عَشَّى الطَيرَ: ئاگرى بـۆ كرايـەوە هـەتا بكەوێتە داوو تۆڕەوە
عَشَّى عَـنِ الشَـيءِ: نـەرم و نيـان بـوو لەگەڵى، بەسۆزو نيان بوو بۆى
عَشَّى الإبْلَ: شەو بەخێوى كرد
عَشَاء(طَعَامُ العَشَـاءِ): ژەمـى ئێـوارە، خواردنى شێوان

عشَاء(أوَّلُ الليـلِ): ئێـوارە، سـەرەتاى شـەو، خـەوتنان، هێـوارە، خـۆراوا، چراكران، شۆم، شيم و وێرەگـا، هێڤـار، ئێڤار، ئێوارێ
عَشَّاب(العَالِم بِالأعشَـاب): گيانـاس ، شارەزا سەبارەت بەگژوگياو روەك
عَشَّابَة: زۆرى گژوگيا ، فرە گژوگيايى
عَشَّـار(جَـابِي مَشْــهُور): بـاجگرى، دەيەك، دەيەك سەندن
عُشَار: دەدە، دە دانە دە دانە
عُشَارَة: پارچەيەك لەهەرشتێك
عُشَارَة الشَيء: پارچەيەك لە دەبەش
عُشَّـاق: شـەيدا، فـرە دڵدارو دڵخـواز، شێت و شەيدا
عَشَّـاوَة: شـەوكوێرى، مرۆڤێك بەشـەو چاوى نەبينێ
عَشَـبَ المَكَـان: گيـاى لێروا، گياكـەى لێدەرهات
عَشَبَ الخُـبْزُ وَغَـيرُهُ: وشـكى كـرد، وشكبوو
عَشَبَ المَكَـان: گياكـەى روا، پێگـەيى، سەرى هەڵدا
عَشَبَ المَكَان: گياى تازەى لێ روا
عُشْب ـ أعشَـاب: سـەوزەگيا، لـەوەڕ، گژوگيا، پووش و پەلاش، چەرا، چەرە، گياو پووشێكە كەئاژەڵ بيخوا
عَشَب: زەوى پڕ گژوگيا
عُشَب ـ عُشَبَة: پەرێز، پـووش، لـەوەڕ، فەرێز، پرێزە
عُشْب(فِـي عِلـم النَّبَـات): لـەزانياريى رۆكدا بريتيـە لـەروەكێكى تـەڕ كـەوا قەدەكەى سەوزەو كەم بەرگە دەگرێت

عُشْبِيٌّ(نَبَاتِي): گیایی، ئەوەی لەروەك دروست دەکرێت لەدەرمانو ...
عَشَرَ فُلاَنٌ: لەدە بەش یەك بەشی برد، بەشێکی برد، یەکێکی زیادکرد بۆ نۆو کردی بە دە
عَشَــرَ القَــومَ: بــوو بەدەیـــەمیان، دەیەمیان بوو
عَشَرَ المَالَ: دەیەکی بـرد، یـەك لـەدەی برد
عَشَــرَ النَّاقَــةُ: ســـکی هەشـــت یـــا دەیەمینە، ئاوس بوو ، تگەی گرت
عُشْر (جُزْء مِن عَشْرَة أجْزَاء): دەیـەك، 10/1
عُشْـر: پارچەیـەك لـە هەرشتێك کـــەوا کرابێت بەدە بەشەوە
عُشَرَاء(حُبلی للبَهَائم): ئاوس، ئاڤس، هاووس، دووگیان، زگپڕ، تلدار، بـەزگ، زگ هەبوون، زگدار، تینگاوتنیگ هاتوو
عُشَــرَاءُ مِــنَ النُّــوقِ وَنَحْوَهَـــا: ئـــەو وشترانەی دە مانگ یان هەشت بەسـەر ئاوس بوونیاندا تێپەڕیوە
عَشَـرَتِ الدَّابَــةُ (صَــارَتْ عُشَــرَاء): ئاوسبوو، تگەی گرت
عَشْرَة ـ عُشْر: 10 ، دە
عَشْرَةُ أضْعَاف: دە ئەوەندە
عِشْـرَة(مُعَاشَرَة ـ صُحْبَــة): تێکــەڵی ، مامەڵـــە، هاوڕێیـــەتی، رەفیقایـــەتیو دۆستایەتی
عِشْرون : 20 ، بیست ، ژمـارە بیسـت، دوو دەیی
عِشْرِيٌّ:خۆش مەشرەب، کەسایەتیەکی کۆمەڵایەتی تێکەڵ بەخەڵکی ببێت

عُشْرِيٌّ: دەیی، دەدە ، دەیەکی
عِشْرِين: 20 ، بیست ، ژمارە بیست
عَشَّشَ الطَّــائِر: هێلانـەی دروسـتکرد ، هێلانەی بنیادنا
عَشَّـشَ الخُبْـزُ: خـراپ بـــوو، کـــەڕووی سەوزی کرد، کەڕوی پێوە نیشت
عَشَّشَ فُـلاَنَ الخُبْزُ: وازی لێهێنا هـەتا وشك ببێتەوە
عَشَّشَ النَّخْلَةَ: لقو پۆی کەم بوو
عَشْعَش: هێلانەیەك، چین چـین لەسـەر یەك دروستکرابێ، هێلانەی چین چین
عَشِقَ الشَّيءَ (تَعَلَقَ بِهِ قَلْبَـهُ): خۆشـی ویسـت، دڵـی پیـاچوو، حـەزی لێکـرد، ئالوودەی بوو
عَشِـقَ بِالشَّــيءِ(لَصِـقَ بِـهِ): پێـوەی نووسـا، پیالکـا، ئـالوودەی بـوو ، ئـالاّ پێوەی
عَشَّقَ الشَّيءَ بِآخر: چـوون بەنێویـەکا، تێکەڵ بەیەك بوون
عِشْق: دڵداری، خۆشەویسـتی، ئـەڤین، گــراو، سەوداســەر، دۆسـت، دڵبـــەر، گێژگـــــول، خۆشەویســـــــتیەکە دڵ کەمەندکێش بکات بەلای خۆیدا
عَشَقَة(لبلاب ـ عُلَيق): لاولاو، گیایەکی گەڵاپانــە تــەرز دەهــاڕێو بەقەدشــتا هەڵدەگەڕێو گوڵێکـی دەم پـانی فنـگ دەسك دەگرێو بەیانیان دەگەشێتەوە
عَشْـوَاء: تـاریکی، جـۆرە خورمایەکــە، کوێرانە، ئەووشـترەی بـەر پــێی خــۆی نابینێ
عَشْـوَائِيٌّ(إعْتِبَاطَـــاً): هەڕەمـــەکی، کوێرانە، نارێكو پێکی

عُشْوَة ـ عِشْوَة: مەشخەڵە ئاگرێك لەشەوێكی تاریكدا لەدوورەوە دەبینرێ‌و رووی تێبكرێ

عُشْوَة ـ عِشْوَة ـ عَشْوَة: گرتنەبەری كارێك بەكوێرانەو بێ ڕێنومایی

عَشْوَة: تاریكی، مابەینی سەرەتای شەو هەتا 4/1ی

عُشُور المَال: دەیەكانە، دەیەكی ماڵ

عُشُور حَصِيلَة الأرض: دەیەكی بەرهەمی زەوی

عُشُور كَسْب العَمَل: دەیەكی كاروكاسبی

عَشِيَ (أكَل العَشَاء): ژەمی ئێوارەی خوارد

عَشِيَ عَلَيه: ستەمی لێكرد، مافی خوارد

عَشِيَ: ئێوارە ، لەخۆر ئاوابوونەوە هەتا شێوان یاخود لەنوێژی شێوانەوە هەتا داهاتنی تاریكی

عَشِيَ (لَم يَبْصُر بالليل): شەوكوێرە ، تووشی شەوكوێری بوە

عَشْيَان: تێر، یەكێك نانی ئێوارەی خواردبێت

عَشِيب: گیاپۆش، مێرگ، گیاخۆر ، زەوی فرە گژوگیا

عَشِيبَة: زەوییەك فرە گژوگیابێت

عَشِيَّة: سەرەتای شەو، ئێوارە، خەوتنان، كۆتایی ڕۆژ

عَشِير: برادەر، خزم ، خوێش، هاوەڵ، هاواڵ، یار، هاودەم، دۆست ، خۆشەویست ، ئازیز

عَشِيرَة (قَبِيلَة): هۆز، تیرە، خێڵ، ئێل، خانەوادە، فامیلە، تایەفە

عَشِيق: یار، دڵدار، دەنك، ئازیز، خۆشەویست، دۆست

ع ص

عَصَّ (صَلُبَ وَاشْتَدّ): تورت بوو، جیڕبوەوە

عَصّ (الأصْل): رەسەن ، نەجیب

عَصَا الرَّجُل: بەگۆچان لێیدا، دایگرتەوە، ئێشی پێگەیاند

عَصَا القَوم: كۆیكردنەوە لەسەر چاكە یان خراپە

عَصَى: لاساریی‌كرد، بێگوێبوو، بەگوێی نەكرد

عَصَى الطَائر: فڕی، باڵی گرت

عَصَى العِرْقُ: خوێنی نەگیرسایەوە، نەوەستا

عَصَا: گۆچان، گۆپاڵ، هەچك، قەلانگ، چەوگان، هەچی، گالۆكە، چیو، دارلۆقی چكۆلەیە، داردەستی راستی قەف چەماوە

عَصَا: ئێسكی قاچ، زمان، تەباو ناڕێكی، كۆمەڵ، سەربەندی ژنان، گرۆهو تاقم

عِصَاب: ئەوەی دەستی پێدەبەسترێ لەدەسرۆ لەفافو ...

عُصَاب: پێكدادانی نەفسی‌و ئەقڵی‌یە

عِصَابَة: مێزەر، چەتە، تاج‌و سەوڵەدان، گرۆهو كۆمەڵێك لەخەڵكی‌و ئەسپ‌و باڵندە

عُصَار ـ عُصَارَة: شیراوگ، دۆشاو، ئاوگ، رینگاو، گوشراو

عِصَار: تەپوتۆز ، كات، وادە، گەردو تەپ‌و تۆز

عَصَّارَة (مِعْصَرَة ـ آلَة العَصر): ئامرازی گوشینی میوە ، گوشەر

عُصَارَة: پاشەڕۆی شتی گوشراو، ئاوی میوە، جەوهەر

عُصَافَة: کا، پووش، وەریوو، گیای دەغڵی گێرەکراوو وردکراو

عَصَافِير (جَمْع عُصْفُور): چۆلەکەکان

عِصَام: پەیمان، هەڵگر، راگر، ئەوپەتەی مەشکەی پێ هەڵدەواسرێ ، قوڵف، دەسك

عِصَامِيٌّ: خۆ پێگەیین، خودناز، ئەوەی بەخۆیەوە دەنازێ نەك بەباوانەوە

عَصَبَ الشَيءِ (شَدَّهُ ـ طَوَاهُ): پێچایەوە، بەستی، قەدیکرد

عَصَبَ عَلَى الشَيءِ: توندگرتی، خستیە چنگی خۆیەوە

عَصَبَ بِه: دەورو خولیدا، دەوریدا

عَصَبَ القَومَ بِه: لەدەوری کۆبوونەوە، یەکیان گرت، گردبوون

عَصَبَ الرِّيقُ بِفِيهِ: تف بەدەمیەوە وشك بوەوە، تف لەگەروویا وشك بوو، تف لە دەمیا وشك بوو

عَصَبَ الشَّجَرَةَ: پەلو پۆ پەرتەوازەکانی بەپەتێك بەستو پاشان رایوەشان هەتا ئەو گەڵاو گۆڵانەی بکەونە خوارەوە

عَصَبَ القُطنَ وَالصُوفَ: رێسای، رستی

عَصَبَ الغُبَارُ رَأسَهُ: نیشتەسەری‌و پێوەی نووسا

عَصِبَ الشَيءَ: گرتیە خۆی، پیانووسا ، تیای بوو

عَصِبَ اللَّحمُ: رەگو دەماری زۆر بوو، فرە دەمارو رەگ بوو

عَصَبَ القَومُ بِه: لەدەوری کۆبوونەوە، یەکیان گرت لەدەوری

عَصَّبَ فُلَانَاً (جَعَلَهُ سَيِّداً): کردی بەگەورەو سەردار

عَصَب: دەمار، چەقەدەمار، ژێی ماسولکە، دەماری ماسولکە ، رەگو ریشە، مولولەی سپیە هەستو جموجوولی تێدا دەگوزەرێت لەدەماغەوە بۆسەرجەم جەستە، دەم سپی‌و کابەدەستانی گەل، لاولاو

عَصْب: مێزەر، سەرپێچ

عَصْب (فِي العَرُوض): لەزانستی کێشی هۆنراوەدا بریتیە لەزەنەدارکردنی (لام)ی (مفاعلتن) لە(عروض)ی (وافر)داو دەکرێت بە(مَفَاعِيلُن)

عَصَبَة: گرۆهو تاقم

عَصَبَةُ الرَّجُل: خزمو کەسەکانی لەرێی باوکیەوە یان ئەو خزمانەی پشتگیری دەکەن‌و یارمەتی دەرن بۆی

عَصَبَة: لاولاو ، گیایەکی گەڵاپانە تەرز دەهاڕێو بەقەدشتا هەڵدەگەڕێو گوڵێکی دەم پانی فنگ دەسك دەگرێو بەیانیان دەگەشێتەوە

عُصْبَة (جَمَاعَة): کۆمەڵ، دەستە، تیپ، گرۆه، تاقمو گرۆهێك لەخەڵکی یان ئەسپو پەلەوەر

عُصْبَةُ الأُمَم: کۆمەڵەی گەلان

عِصْبَة: چۆنیەتی بەستنی مێزەرو سەرپێچ

عَصَبِيّ: تورە، دەمارگیر، توندو تیژ

عَصَبِيُّ المِـزَاج(حَـادُ الطَبْـع): تـوورە، زووهـەڵچوو، توندخـوو، تونـدڕەو، دەمـارگرژ، كەللـەرەق، شـێتكیر، جەنگەڵی

عَصَبِيَّـة: دەمارگـیری ، تیرەگـەریی، شـێتی، خزمایـەتی، پـەیوەندارێتی، خوێشێتی، لایەنداریی

عَصَبِيَّة قَوْمِيَّة: دەمارگیری نەتەوەیی

عَصَبِيَّة عِرْقِيَّة: دەمارگیری رەگـەزیو نەژادی

عَصَبِيَّة دِينِيَّة: دەمارگیری ئاینی

عَصَبِيَّـة مَنْطَقِيَّـة: ناوچەگـەرێتی، دەمارگیری، ناوچەیی

عَصَبِيَّة وَطَنِيَّة: دەمارگیری نیشتمانی

عَصَبِيَّة شَخْصِيَّة: دەمارگیری كەسێتی

عَصَبِيَّة مَذْهَبِيَّة: دەمارگەریی مەزهەبی

عَصَبِيَّة فِكْرِيَّة: دەمارگیری هزریـیو بیریی

عَصَبِيَّة حِزْبِيَّة: دەمارگیری بۆ حیزبو پارتێك

عَصَدَ الشَّيءَ (لَوَاهُ وَعَقَدَهُ): لوولیكـرد، گرێیدا

عَصَدَ السَّـهْم: لەمەبەسـتو نیشـانی نەدا، ترازا، لایدا ، دەرچوو

عَصَدَ فُلاَنـاً عَلَـى الأَمْـر: ناچـاری كـرد، زۆری لێكرد، زۆری بۆهێنا

عَصَرَ الشَّيءَ (إِسْتَخْرَجَ مَاءَهُ): گوشـی، ئاوەكەی لێگرت، ئاوی دەرهێنا

عَصَـرَ الحُبُـوب: رۆنەكـەی دەرهێنـا، رۆنی لێگرت

عَصَـرَ الدُّمَـل: گوشـی، تـەقاندی، كێمەكەی دەرهێنا

عَصَـرَ الشَّـيءَ عَنْـهُ: لێـی گـرت، یاساغیكرد، لێی گرتەوە

عَصَرَ الرَّكْضُ الفَرَسَ: ئارەقی پێدەردا

عَصَّرَ الشَّيءَ: جار لەدوای جار گوشی

عَصَّرَ الـزَّرْعُ: گوڵـەكانی روا، پێگـەیی، وەبەرهات

عَصْـر: رۆژ ، سـەردەم، چـاخ، دەم ، كات، چـەرخ، سـەدە، رۆژگـار، عەسـر، پاش نیوەرۆ ، ئێوارە

عُصْـر ـ عَصَـر ـ عُصْـرَة وَالمُعْصَـر : پەناوپشتگیر، هاوارو فریا، تەپو تـۆز، خۆڵو گەرد

عُصْـر: شـیراوگ، دۆشـاو، شـاوگ، رینگاو، گوشراو

عُصْر النَّبَـات: شیری روەك، ئـاوەك، لیكاو، شیراوگ

عَصْـرُ البُخَـار وَالكَـهْرَبَاء: چـەرخی هـەڵمو كارەبـا، ئـامێرە هـەڵمیو كارەباییەكان

عَصْرُ الذَّرَّة: چەرخی ئەتۆم

عَصْر(فِي التَّأرِيخ: العَصْر القَدِيـم ـ العَصْـرُ المُتَوَسِـط ـ العَصْـرُ الحَدِيـث): لـەمێژوودا: چـەرخی دێریـنو كـۆن، چەرخی ناوەڕاست، چەرخی نوێو تازە

عَصْر(فِـي الجِيولُوجِيَـا): لەزانسـتی جیۆلۆجیـدا بریتیـە لەسـەردەمێكی دوورو درێژ كەمەزەنە دەكرێت بەدەیان ملیـۆن سـاڵ كـەوا جیادەكرێتـەوە بەپێكهاتنی هەندێك لەچینەكانی زەوی

عَصْرَان: بەیانیو رۆژ، سەرجەم، چەرخ

عَصَـرَة: تـەپو تـۆز، بۆنـی خـۆش، گەردەلوول

عُصْرَة: پەناگە، پشتگیر
عَصْرِيٌ(حَدِيث): تازە، نویٚ، سەردەمی
عُصُص(أَصْلُ الذَّنَب): بنـی کلك، قنگـە جۆڵە
عُصْعُص(قَلِيل الخَـير): بیٚکـەڵك، کـەم بەخش، بیٚخێر
عُصْعُص(فِـي الطـب): لەپزیشـکیدا : ئێسـکێکی پچووکـە لـەکۆتایی بڕبـڕەی پشـتی مـرۆڤـو مــەیمونو پێکــهاتووە لەیەککگرتنی سیٚ یان چوار جومگە
عُصْعُوص(عَظْم الذَّنَب): ئێسقانی کلك، کلێنچکـە، کلینچـك، کلیٚـژە، کلێچـە، کلینجـك، ئێسـقانێکی بـاریکی گـریٚ گریٚی کورتە بەژوور قوونی بزنو مـەڕو هەندیٚ گیانداری ترەوەیە لەجیاتی کلك
عَصَفَ(أَسْرَعَ): گورِی دایە، دایەغار
عَصَفَ الزَّرْعَ: بەسەوزی دروییەوە
عَصَفَ الدَّهْـر بِـهِم(أَبَـادَهُم): لـەناوی بردن، سەرگەردانی کردن، تیای بردن
عَصَفَ الرَّجُل(هَلَـكَ): پـرزەی بـڕا، پەرێشان بوو ، بەهەلاکەت چوو
عَصَفَ الشَّيءَ(مَـالَ): لایـدا، تـرازا ، دەرچوو
عَصْـف: باهــەڵکردن، چــڵو چــێو، پاشماوە، گەڵای روەك
عَصَفَتِ الرِّيـحُ: باهـەڵیکرد، بــەتوندی هەڵیکرد
عَصَفَت بِـهِم الحَـرْبُ: لــەناوی بــردن، تەفرو توونای کردن، پرزەی برین
عَصَفَت بِهِم الدَّهْر: تیای بردن، سـەری خواردن
عَصَفَت النَّـاقَة: پەلەی کرد،خێرایکرد، گورج و گۆڵ بوو

عَصْفَة: کا،کای خـوارو، بۆنـی ئـارەقو مەی
عَصْفَـة ـ عَصْفَـة: توندەبـا، بایــەکی توندو قایم
عَصْفَرَ الثَّـوبَ: زەردی کــرد، رەنگــی زەردی لێدا
عُصْفُر (نَبَـاتٌ يُسْـتَخْرَج مِنْـهُ الصِّبـغ): جـۆرە روەکێکـە، گیاگەزنـە، گیایەکـە رەنگی لێدەردەهێنریٚ
عُصْفُـور: مـەلی پچـووك ، بـەو باڵندانـە دەگوتـریٚ کەلــەخوار کۆتــرەوەن، بنەڕەتی تووکی پێشەسـەر، پـەرتووك، مێخی کەشتی، گەورە، داربەسـتی دار، ئێسقانی ناوچەوانی ولاخ
عُصْفُــور الجَنَّــة: پەرەســێلکە، پەرەســلێرك، باڵندەیــەکی بـــاڵو سەررەشـی ژێـر زگ سـپیو بەرچەنـە سووری کلك دوو فاقی چکۆلەیە
عُصْفُور دورِي: چۆلەکە ، پاساری، ملی چڵـی، کێشـوولە، مـەلوچك، مــەلوچك، باڵندەیەکی بچکۆلەی بۆرە
عَصَلَ العُودَ وَنَحْوَه: لاری کـرد، خـواری کردەوە
عَصِــلَ الشَّــيءَ: لەتوندوتۆکمــەیی‌دا خواربوو، لاربووەوە
عَصَلَ فُلاَن(أَبطَـأَ): خـاوبووەوە، خـاوە خاوی کرد، هێواش بوو
عَصَّلَ العُودَ وَنَحْوَه(عَوَّجَه): لارو خواری کردەوە
عَصَّلَ السَّهْمَ: خاوە خاوی کرد
عَصَل ـ عَصِل: توندو سەختی
عَصْلاَء: ژنی باریك ئەندام، قەد باریك

عَصَلَبَ الرَّجُل: ڕەگـەکانی تونـدو پتـەو بوون
عَصَلَب: پیاوی ڕەوشت بەرزو جوامێر
عَصَلَـجَ الشَّـيءَ: تونـدو گـران بـوو، ئەستەمو نادیاربوو
عَصَمَ: قەدەغـەی کـرد، یاسـاغی کـرد، پاراستی، پارێزگاری لێکرد
عَصَمَ إلَيهِ(لَجَأَ): ڕووی تێکرد، پـەنای بۆ برد
عَصَـمَ القِرْبَـةَ: پـــەتێکی دانـــا بـــۆ هەڵواسینی مەشکەکە
عَصَـمَ اللهُ فُلاَنَـاً مِـنَ الشَّرِّ أوِ الخَطَـأَ: پاراستی لەخراپـەو هەڵـە، پارێزگـاری لێکرد
عَصِمَ الحَيَوَانُ: لەدەستەکانی یان یـەك دەسـتیدا سـپێتی هــەبوو ســەرجەم جەستەی سوور یان ڕەش بوو
عَصَـــم ـ عِصْمَـــةً: قەدەغـــەکردن ، نەکردن، خۆپاراستن، پاراستن
عِصْمَةُ(التَنَزُّه عَنِ الخَطِيئَةِ وَالخَطَـأَ): دووربوون لەگوناهو تاوان، داوێن پاکی، هەڵەنەکردن، دووربوون لەهەڵەو خراپە
عَصَمَـةٌ: هەسـتێکی تایبەتـە خـــوای گـەورە دەیخاتـە دڵـــی بەندەکەیـەوەو مەردوم دەگێڕێتــەوە لـەگوناهو تـاوانو حــەزلێکردن وێــڕای توانــینو بوونـــی دەستەڵات ، پەیوەندی هاوسەرداری
عَصَمَةٌ ـ عُصَمَةٌ: گەردن بەند، ملوانکە، ملیوانکە
عَصَمَـةٌ(قِلاَدَةٌ): ملوانکــە، ملیوانکــە، زریزەی گەردن بەند، گەردانە

ع ض
عَضَّ(لَزِمَهُ وَاسْتَمْسَكَ بِهِ): پێوەی لکا، پێوەی نووسا
عَضَّ بِهِ الزَّمَـانُ(إِشْتَدَّ عَلَيـهِ): ڕۆژگـار گەسـتی، ڕەق بـوو لەگـەڵی، مەینــەتو نارەحەتی هێنا بەسەریا
عَضَّ فُلاَنَاً بِلِسَانِهِ: بەخراپە باسیکرد، خراپ لێی دوا
عَـضَّ عَلَـى يَـدِهِ: پەنجـەی گــەزت لەپەشیمانیدا، پەشیمان بووەوە
عَضَّ عَلَى يَدِهِ حَنَقَـاً: پێـی داگــرت لەدژایەتیدا، بەتوندی دژایـەتی نوانــد بەرانبەری
عَـضَّ: گــاز، گــازگرتن، قــەپپیاکردن، گەزتن
عَـضّ ـ عِـضّ(نَبـاتُ شَـائِكٌ): دڕکـەزی، چـــاڵووك، جـــۆرە دارێکـــی دڕواوی هەمیشە سـەوزو قـایمو بـەژنێك بـەرزتر دەبێ دەکرێتە پەرژینو لەسەر دیواران دەگیرێ
عُضّ: گەنم ، جۆ، پووشو پەلاش
عُضّ: گچکە داری دڕکاوی
عِضّ: بەدڕەوشـت، دڕو خـراپ، پیـسو گەندەڵ، بەخیلو ئـێرەیی بـەر، تونـدو تیــژ ، بـــەهێز ، بـــەلاو نەهامـــەتی ، بەرپرسی ماڵو دارایی
عَضَا الشَّـيءَ: لـەتو پـەتیکرد ، بـەش بەشیکرد
عَضَا الشَّاةَ: پارچە پارچەی کرد، بەش بەشی کرد

عضاد: پاوانە، بازی بەند، حجل، ئەوەی دەکرێتە دەستو مەچەك لەئاڵتوون و شتیتر، ئاسنێکە لقەکانی درەختێکی پێشۆڕدەکرێتەوەو دەشکێنرێ

عضادتا الباب: ئەملاو لای دەرگا، هەردوولای

عضادة من الطريق: لاکەی ، ئەملاولای، قەراغی

عضادة (في المساحة): لەزانستی رووپێوییدا بریتییە لەوباڵە جوولێنەرانەی ئامێرەکان کەبۆ پێوانی ماوەی گۆشەکان بەکاردەهێنرێ

عضادي ـ عضاديّ ـ عضادي: یەکێك ئێسکی دەستو مەچەکی گەورەبێت

عضاض: گازگر، قەپ گر، دەستو مەچەك قایم

عضاض: یەکێك بەتوندی گازبگرێ، پیاوو ژنی کورتە بالآ

عضاض (صبور): بەئارام، هێمن ، دان بەخۆداگرتوو

عضال: گران، نارەحەت، سەخت، قورس، ئەستەم، پەرێشان

عضاه : هەر دارێکی مەزنی درکاوی

عضب (قطع): لەتیکرد، بری، پارچە پارچەی کرد

عضب عن الأمر: گەڕایەوە، پاشگەزبوەوە

عضب الناقة ونحوها: گوێچکەی بری

عضب فلاناً عن حاجته: گەڕانیەوە ، ڕێگەی لێگرت، ڕێی نەدا

عضب فلاناً بلسانه: قسەی پێگوت، هات بەسەریا، جنێوی پێدا

عضب المرض فلاناً: ماوەیەکی زۆر پەرێشانی کردو دواتر لەجموجوولی خست، کاتێکی زۆر پێوەی بوو ئەوجا لەجوولەی خست

عضب فلاناً بالرمح: بریندار کرد، زامداری کرد

عضب بالعصا: بەگۆچان لێیدا، دایگرتەوە

عضب ذو الأذن: گوێچکەکانی لەت بوون

عضب ذو القرن: شاخدارەکە شاخی شکا، لەت بوو

عضب السيف: بڕەڕ بوو، لەتکەربوو

عضب اللسان: تیژ بوو، توندبوو

عضة: قەپێك، گازێك

عضة: درکەزێ، درۆو بوختان ، ئەفسوون

عضد: یارمەتیدا، پشتگیری لێکرد ، دەستی گرت

عضد الشجرة ونحوها: دارەکەی بەتەوراس بڕیەوە

عضد ـ عضداً: نەخۆشیەك دای لەباڵی

عضد: هاواری دەستو مەچەکی کرد، قۆڵی ئێشا، هاواری قۆڵی کرد

عضد ـ معضد: یارمەتیدەر، پشتگیر ، یارمەتیدان، پشتگیری، دەستگرتن، باربوو، ناوچە، کەنار

عضد ـ عضد: باهو، بازوو، باسك، پەیك، بازۆڵە، چەمپل، چەنگ، نێوانی جومگەی دەستو ئانیشکە

عضد: هێز ، تین، تاو، گەلای وەریوو

عضرس: ساردی ، سەرما، بەفر، جۆرە روەکێکە

عَضَّضَ: بەقایم گازی لێگرت، توند گەزتی
عَضَّضَ عَلَى اللجَام: جوییەوە، خواردی
عَضَلَ: لێی‌ی تێکدا، لێی شێواند، دەستی بەسەرا گرت،لێی‌ی‌قەدەغەکرد، نەیهێشت ئەنجامی بدات
عَضَلَ بِهِ الأمْر (إشْتَدَّ): کارەکەی لێ گران بوو، باری گران بوو، بار قورس‌و گران بوو
عَضَلَ عَلَيهِ: تەنگی پێهەڵچنی، زۆری بۆهێنا، رێگربوو لەنێوان ئەوو ویست‌و خوازیدا
عَضَلَ المَرْأة عَنِ الزَّوَاج: نەیهێشت شوو بکات ، رێگری بوو لەهاوسەرداری
عَضَلَ الرَّجُل:کێشای بەماسولکەکانیدا، دای بەعەزەڵاتیدا
عَضِلَ (كَبُرَ عَضَلُهُ): ماسولکەکانی گەورەبوو، بازووی ئەستور بوو، عەزەڵاتی گەورەبوو
عَضَّلَ عَلَيهِ: تەنگی پێهەڵچنی‌و بوو بەبەربەست‌و رێگری نێوانیان
عَضَّلَ المَكَانُ: تەنگی پێهەڵچنی، زۆری بۆ هێنا
عَضَّلَ المَرْأة: نەیهێشت شوویکات ، رێگربوو لەشووکردنی
عَضِّلٌ: باسك بەهێز، یەكێك ماسولکەکانی بەهێزو پتەوبێت
عُضْلَة: نەهامەتی، مەینەتی، نارەحەتی
عَضَلَة: ماسولکە، ماینچە، ماسوولە، ئەو گۆشتە نەرمانەیە کەبەقوڵ‌و پووزو رانەوەیە

عَضَلَتْ المَرأة: بەگران منالەکەی بوو
عَضَلَتَ الأرْضُ بِأهْلِهَا: زەوییان پرکرد، دایان پۆشی
عَضَلَتْ فُلاَنَاً وَعَلَيهِ: فشاری خستەسەرو زۆری بۆهێنا
عَضَلِيٌّ: ماسولکە ناس، ماینچەناس، هەمووی ماسولکەیە، بەهێزو پتەو
عَضَمٌ: سێلك ، ئامرازێکە شەنی پێدەکرێ لەسەر خەرمان
عَضَّهُ وبِهِ وَعَلَيهِ: بەددانی گازی لێگرت، گەزتی، گرتی
عَضَّهُ فُلاَنَاً بِلِسَانِهِ: بەخراپە باسیکرد، خراپ لێی‌ی دوا
عَضَهَ: درۆی گوت ، راستی نەوت، راست دوونەبوو قسەی هێناو قسەی برد، جادووی کرد
عَضَهَ: بوختان‌و درۆیکرد، قسەی بۆ هەڵبەست
عُضُو ـ عِضْو: ئەندام ، ئەندامی لەش، ئەندامی کۆمەڵەیەك، ئابوونە، پەل، ئەندامی نێرێتی
عَضُوض: گازگر، پەگر، رۆژگاری سەخت‌و گران، بیری پرئاو
عُضْوِي (آلِي): ئەندامی
عُضْوِيَّة: ئەندامێتی ، بوون بەئەندام لەکۆمەڵ‌و تاقمێکدا
عَضِيد: ریزە دارخورمایەك، ئەو دارو درەختانەی دەبڕێن
عَضِيض: هاوتا، بەرانبەر، وەك یەك، گازێکی توندوتیژ
عَضِيلَة: گرتك، هەرێسکێك گۆشتی پێوەبێ

عَضِيهَة: درۆو بوختان ، قسه بۆهەڵبەستن، قسەی ناقۆڵاو ناشیرین

ع ط

عَطَّ الثوبَ: بەپانی یان درێژی دڕی، لەتیکرد

عَطَّ فُلاَناً إلَى الأرْض: زۆرانبازی لەگەڵ کردو زاڵبوو بەسەریا

عَطَا الشيءَ وَإلَيهِ: گرتی، لەخۆی گرت، خستیە ئەستۆی خۆی

عَطَا عِرضَ أخِيهِ: زەمیکرد، خراپ لێی دوا

عَطَا إلَيهِ يَدَهُ: بەرزی کردەوە، بڵندیکرد

عَطَا فُلاَناً: لەپێدان و بەخشیندا بڕی دایەوە، لەو بەخشندەو بدەرتر بوو

عَطَى الرَّجُل: خێراو پەلەی لێکرد، خزمەتیکرد

عَطَا ـ عَطَاء: خەڵات، بەخشین، پێدان، دیاری، نرخ، دانان

عَطَّار: بۆنفرۆش، داوودەرمان فرۆش، وردەفرۆش، عەتار

عِطَارَة: عەتار، داوودەرمانفرۆش، وردەفرۆش، بۆن و بەرامە، پیشەی عەتاریی

عُطَارِد: یەکێکە لەنۆ هەسارە گەڕۆکەکەو نزیکترینیانە لەخۆرەوەو لەئەفسانەدا کوڕی (موشتەری)یە لەگەورەخواکانەو خوای ڕەوانبێژی و بازرگانییە

عُطَاش: ئاوبەنگی، نەخۆشیەکە دەدات لەمرۆڤ و ئاژەڵو تێرئاو نابن، نەخۆشی تینوویەتی، هەمیشە پەرێشان بوون بۆ ئاو

عِطَاف: فەرەنجی، عەبا، قاپووت، پۆشاکێکی درێژە بەسەر جل و بەرگەوە لەبەردەکرێ بۆ خۆپاراستن لەسەرماو سۆڵە

عَطَّاف: داڵدەدەر،فرە بەسۆزو بەزەیی بۆ خەڵکی، ئەوەی کەسانی بێنەوا دەگرێتەخۆو پارێزگارییان لێدەکات

عِطَان: داروو، دڕاو، جەوت یا مازوو گزگل یان هەرشتێك بەکاردەهێنرێ لەپێستە خۆشکردندا یان دەکرێتە پێستەوە هەتا بۆگەن نەکات

عَطِبَ(لاَنَ وَنَعِم): نەرم و نۆڵ بوو، باش و چاك بوو

عَطِبَ(هَلَكَ ـ فَسَدَ): تیاچوو ، لەناوچوو، فەوتا، نەما، خراپ بوو، شێواو تێکچوو

عَطِبَ البعِيرُ وَالفَرَسُ: پشتی شکا، تێکچوو، پەکی کەوت

عَطِبَ عَلَى فُلاَن: زۆرتوڕەبوو لێی، فرە خەشم و قینی هەستا لە...

عَطَّبَ: خراپیکرد، پەکیخست، ڕزانی، دایوەشان ، مراندی، تیایبرد

عَطَّبَ الشَّرَابَ: خۆشیکرد، چارەسەریکرد هەتا بۆنی خۆش ببێت

عَطَبَ الكَرمُ (ظَهَرَت عقَدُهُ): هێشوەکانی بەدەرکەوتن ، دیاریاندا

عَطَبَ(تَلَفَ ـ هَلاَك): خراپبوون، پەککەوتن، لەناوچوون، وێران بوون، هیلاك بوون، بڕست لێبڕان

عُطبَة: بۆسۆ، بۆنسۆ، بووشمین ، بێسوو، بۆنی پەڕۆی سووتاو

عَطِرَ ـ عَطَراً(تَطَيَّبَ بِالعطر): بۆنی دا لەخۆی، خۆی بۆندارکرد، بۆنخۆش بوو

عَطَّـــرَ(طَيَّـــبَ): بۆنخۆشـــیكرد، خۆشیكرد

عَطِـرَ(زَكِـيُ الرَائِحَـةِ): بۆنخـۆش ، بۆندار، خاوەن بۆنی خۆش

عِطْر(طِيب): بۆنی خـۆش ، عـەتر، بـهنۆك، گـولاو، نـاوێكی گشـتگیرە بۆسەرجەم بۆنەخۆشەكان دەبرێ

عَطَّـرَهُ: بۆنـی خۆشـی پێوەكـرد، بۆنداری كرد

عَطَس - عَطُسَ(أَتَتْهُ العَطْسَةُ): پژمـی، پشمی

عَطَـسَ(هَلَـكَ): تیـاچوو، فـەوتا، لەناوچوو

عَطَسَ الصُبحُ: ڕۆژبوەوە، دەركـەوت، جیابوەوە لەشەو

عَطْس: پژمین، ، هاتنـە دەرەوەی بـاو تەزوویەكـە لەلووتـەوە بەتـەوژمێكی وا كەدەنگی لێبێت

عَطْسَـةَ: پژمـــە، پژمـــە پـــژم، هاتنـــەدەرەوەی بـــاو تەزوویەكـــە كەلەلووتـــەوە بەتـەكان بـەجۆرێكی وا كەدەنگی لێوەبێ ، پژمەی یەك لەدوای یەك ، پژمو هوڕ، پژمە پژمی زۆر

عَطَّسَهُ: وای لێكرد بپژمێ، پژمە پژمـی وەبەرهێنا

عَطِـشَ - عَطَشَـاً: تینـووی بـــوو ، هەستیكرد بەپێویستی بۆ ئاو

عَطِشَ إلَيهِ: ئالوودەی بوو، بیری كرد، ئالوودەی بوو

عَطَّشَ: تینـووی كرد، ئـاوی نەدایـە، بێئاوی كرد

عَطَـش(ظَمَـأ): تینوویـەتی، توونـی، تێنـی، تژنـە، تەژنـە، تـهن، تێـهن، بۆزیندەوەران و دارو شینایی و گژوگیا بـــــەكاردەبرێ كـــــــەئاتاجی بەئاوخواردنـــــەوەبێ و پێچەوانـــــەی تێراوییە

عَطْشَان: تینوو، تژنە، تهن، تێهن

عَطْشَة: ژنی تینوو

عَطْعَطَ الكَلَامَ: تێكەڵیكرد، ئاڵۆزیكرد

عَطْعَطَة: تێكـەڵبوونی دەنـگو هـەرا لەكاتی شەڕو جەنگا

عَطَفَ إلَـى (مَـالَ - إنْحَنَـى): لایـدا، لایكردەوە، پێچیكـردەوە، وەرگـەڕا، نوشتایەوە، لاربوەوە

عَطَفَ إلَى نَاحِيَة كَذَا: لایدا، چـوو بۆئەولایە، لاربوەوە بۆی

عَطَفَ عَلَيهِ: بەسۆزو بەزەیی بوو بۆی، بـەڕەحمو سـۆز بـوو، هـەڵیكرت و دووبارەی كردەوە

عَطَفَ اللَفظَ عَلَى السَابِقَة: لەرێگـەی پیتی (واو)ەوە بردیەوە سەری

عَطَـفَ الشَـيءَ عَطْفَـاً: لارو خـواری كردەوە، لارولەوێری كرد، وەریگێڕا

عَطَـفَ عَنـهُ: وازی لێـهێنا، دەسـتی لێهەڵگرت، دەست بەرداری بوو

عَطَفَ الكَلِمَةَ عَلَى الأُخرَى: وشـەیەكی پەیوەندكرد بەوشەیەكی ترەوە

عَطَفَ النَاقَةُ عَلَى وَلَدِهَا: بەسۆزبوو بۆی و شیرەكەی زۆر بوو

عَطَـفَ الشَـيءَ: لاروخواریكـــرد، چەمانیەوە

عَطَّفَ فُلَانَـاً العِطَـافَ أَو المِعْطَـفَ وَبِـهِ: لەبەریكرد، پێی پۆشی

عَطَفَ النَّاقَةَ عَلَى وَلَدِهَا: وشترەكەی وەها لێكرد سۆزو بەزەیی بۆ بەچكەكەی بجووڵێت

عَطف: چەمانەوە، نوشتانەوە، خواری، لاری، پێچ، بەزەیی، ئارەزوو، دڵسۆزی، بەتەنگەوەهاتن، پەیوەندی ، پەیوەستی، دڵ پێ سووتان

عَطف(فِي النَّحو): ئامرازی پەیوەندی، پەكخەر

عِطف: لا ، ئەمسەرو ئەوسەر، تەنیشت، ناوەڕاستی رێگە یان سەروەكەی

عَطفَة: پێچ، لاری، سەرەوەخوار، كۆلان، لاكۆلان، كوچە، گەڕەك

عَطَلَ ـ عَطِلَ مِن كَذَا مِنْهُ (خَلا): تیای نیە، تیای نەبوو، بەتاڵو خاڵی بوو لێی، لێی‌ی پەتی بوو

عَطَلَ الإبِل: بێشوان مایەوە، شوانی نەبوو

عَطَلَ البِئرَ(تَرَكَ وِردَهَا): نەچوە سەری ، وازی لێهێناو ئاوی لێدەرنەهێنا، كوێری كردەوە

عَطَلَ المَرأةَ (نَزَعَ حُلِيَّهَا): خشڵەكانی داكەند، لایبرد، لەخۆی كردەوە

عَطَلَ الشَيءَ(أخلاهُ): چۆڵی كرد، بەتاڵی كرد، خاڵیكرد

عَطَّلَ الدارَ: بەجێی هێشت، چۆڵیكرد، كردی بەوێرانەو كاولە

عَطَّلَ الشَرِيعَةَ: فەرامۆشیكردو كاری پێنەكرد

عَطَّلَ الثُغُورَ: دەستبەرداری پاسەوانی، بوو سەربازی لەدەور نەهێشت

عَطَّلَ المَجلِس: ئەنجوومەنی راگرت، وەستانی، دوایخست، پەكی خست

عَطَّلَ الأجِيرُ: لەكاركەوت، وازی لەئیش‌و كارهێنا، دەستی لەئیش‌وكار هەڵگرت

عَطَلُ: بێ‌ماڵ‌و دارایی‌و رەوشت، سووك‌و رسوا، ژنێك هیچ جۆرە خشڵ‌و ئاڵتوونێكی پێوە نەبێت، نیەتی، پێوەی نیە

عَطَلُ: گەردن، ئەستۆ، مل

عَطلاءُ مِنَ النِسَاءِ: ژنی بێ‌خشڵ‌و ئاڵتوون

عُطلَة: پشوو، بێ‌ئیشی، بێ‌كاری، كاتی پشوو، رۆژی پشوو ، پەروا ، ماوەی رۆژێك یان چەن رۆژێك تێدا قوتابخانەو بەڕێوەبەرایەتی كاروباری دەوەستێ

عُطلَةٌ مَدرَسِيَة: پشووی قوتابخانە

عُطلَةُ نِصفُ السَنَة: پشووی نیوەی ساڵ بۆ قوتابیان

عُطلَةُ الصَيف: پشووی هاوین

عَطَفَ الجِلدَ: دەباخی‌كرد، داڕووی پێوەكرد، بۆگەنی كرد

عَطَفَ الكَتَّانَ وَالقِنَّب: خووسانی تاپیرۆی

عَطَفَ الجِلدَ: دەباخی كرد، خۆشیكرد

عَطِنَ: دەباخ كرا ، خۆشكرا

عَطَّنَ(تَعطِين): دەباخ كردن، تووك لێبوونەوە، تووك وەرین

عَطُوف(شَفِيق): دڵسۆز، بەبەزەیی، بەسۆز، میهرەبان

عَطُوفٌ مِنَ الرِّجَال: ئەوپیاوانەی کەسانی شکستخواردوو دەگرنە خۆ، بەناوپشتگیری بێنەوا

عَطُوفٌ مِنَ النِّسَاء: ئەو ژنانەی پیاوانی خۆیان خۆش دەوێت، ژنی مێرد خۆشەویست

عَطِيَّة: دیاری ، خەڵات، بەخشش

عَطِينٌ: پێست بۆگەن، پێستەیەك بۆگەنی کردبێت

ع ظ

عَظَى الجَمَلُ: سکی ئاوسا بەهۆی خواردنی جۆرە روەکێکەوە

عَظَاءَةٌ (سَحْلِيَة): شەوگەرد، مارمێلکە، بزن مژە، جانەوەرێکە لەخشۆکەکانو چوار پێی هەیەو چەن ناوێکی هەیە

عَظَائِم: سەختی، نەهامەتیو بەلا

عِظَارٌ ـ عِظَارَةٌ: تێرئاوبوون، فرە خواردنەوە

عَظَارِيّ: کوللە نێرینە ، کولەی نێرینە

عِظَامَةٌ ـ عُظَّامَةٌ: ئەوەی ژنان دەیکەنە پاشیانەوە بۆئەوەی پاشیان بەگەورەو دەرپەڕیوو دەربخەن

عِظَامِيّ: شانازیکار بەباوباپیرانیەوە

عَظَاهُ: کوشتی بەوەی خواردنەوەیەکی دەرخـواردداد ، لەخێرو چاکە دووری خستەوە

عَظَايَة: شەوگەرد، بزنمژە، مارمێلکە

عِظَة: ئامۆژگاری ، پەند، دەرس، ئەوەی پەندو ئامۆژگاری لێوەردەگیرێ

عَظَلَ القَوْمُ: کۆبوونەوە، یەکیانگرت، گردبوون

عَظَلَ السِّبَاعُ وَنَحْوُهَا: نیشتنەسەریەك، چوونە سەریەك ، لەسەریەك نیشتن

عَظْلَم: روەکێکە رەنگی شینی لێدەردەهێنرێ، شەوێکی تاریكو چەتوون

عَظُمَ: گەورەبوو، مەزن بوو، زاڵبوو، بالآبوو

عَظُمَ الأَمْرُ عَلَيهِ: قورسو گران بوو لەسەری، ئەستەم بوو بۆی

عَظَّمَ (فَخَّمَ وَبَجَّلَ وَكَبَّرَ): گەورەی کرد، مەزنیکرد، رێزی لێنا

عَظَّمَ الشَّاةَ: پارچە پارچەی کرد، گرتك گرتك لەتیکرد، ئێسقان ئێسقان بری

عَظْم (قَصَبُ الحَيَوَانِ وَالإِنْسَانِ): ئێسك، ئێسقان ، هێسك، هێستی، سنچان، سووقان، شتێکی رەقی سپی‌یە لەجەستەی گیاندارا گۆشتو دەماری بەسەرا دێ

عِظَم ـ عُظْم: گەورەیی، مەزنی، بایەخ، گرنگی

عُظْمُ الشَّيءِ: زوربەی ، زۆرینەی

عَظَمُ الطَّرِيقِ: شەقامەکەی، رێیەکەی

عَظَمَاتُ القَوْمِ: سەردارانی گەلو نەتەوە، گەورەو دەم راستیان

عَظَمَة: مەزنی، گەورەیی، شکۆ، شکۆمەندی ، شانازیو لوتبەرزی، بایی بوون

عَظْمَة: پارچە ئێسکێك، ئێسقانێك

عَظَمُوت: گەورەیی، پیاوەتی، شکۆمەندی ، لووتبەرزی ، فیزو خۆبەگەورەزانین

عَظْمِيّ: کۆترێکی رەنگ سپی‌یە

عَظَّهُ بِالأَرْضِ: نووساندی بەزەویدا، دای بەزەویا

عَظَلَ الحَرْبُ وَالزَّمَانُ فُلاَنَاً: گەزتی، نیگەرانو پەریشانی کرد، تەنگی پێهەڵچنی

عَظِيم: گەورە، کەتە، زلە، مەزن، گرنگ، شکۆمەند، شکۆدار، نایاب، نادیدە

عَظِيمُ النَّفْسِ أو الأَخْلاَقِ: جوامێر، رەوشت بالا

عَظِيمَة(فَاجِعَة): کارەسات، بەلا، نەهامەتی، بەلای گەورەو مەزن

ع ف

عَفَّ (أصْبَحَ عَنِيفَاً طَاهِرَاً): پاك بوو، خاوێن بوو، داوێن پاك بوو

عَفَّ عَنْ كَذَا (إمْتَنَعَ): وازی لێهێنا، دەستی لێهەڵگرت، دەستبەرداری بوو

عَفَّ ـ عِفَّة وَعَفَافَاً: خۆی گرتەوە لەوەی نەگونجاو ناشیاوە لەوتەو کردارو رەفتار

عَفَّ اللَّبَنُ عَفَّاً: لەگوانەکەدا کۆبووەوە

عَفَا عَنْهُ أو عَنْ ذَنْبِهِ (صَفَحَ عَنْهُ): لێی بورد، بەخشی، لێی خۆش بوو، خوابەخشی

عَفَا اللهُ عَنْهُ (مَحَا ذُنُوبَهُ): خوا لەگوناهی خۆش بوو

عَفَا اللهُ عَمَّا سَلَفَ: هەرچی بوو رۆیی، خوا لەوەبورد کەوا رابورد

عَفَّ عَنِ الشَّيءِ (أمْسَكَ عَنْهُ): وازی لێهێنا، خۆی لێ دوورخستەوە، دەستی لێهەڵگرت

عَفَا الأثَرُ (زَالَ وَأمْحَى): شوێنەواری سڕیەوە، شوێنەواری نەهێشت

عَفَا أثَرُ فُلاَنٍ: دیار نەما، شاردرایەوە، پەنهان بوو، نادیاربوو

عَفَا الأرْضُ: رووەکی زۆر بوو زەوی داپۆشی

عَفَا المَاءُ: هیچ شتێکی تێکەڵ نەبوو هەتا لێڵی بکات

عَفَا الرِّيحُ الأثَرَ (مَحَتْهُ وَدَرَسَتْهُ): داپۆشی، سڕیەوە

عَفَا فُلاَنَاً: هات بۆلایو داوای چاکەو باشەی کرد لەگەڵی

عَفَا لَهُ بِمَالِهِ: پتر لەخەرجی خۆی پێدا، زیاتری پێدا

عَفَا عَنْ ذَنْبِهِ وَعَنْهُ ذَنْبَهُ وَلَهُ ذَنْبَهُ: سزای نەدا، چاوپۆشی لێکرد، لێی بورد، سزاکەی خست

عَفَا الصُّوفَ: بڕی، لێی کردەوە

عَفَا الشَّعَرَ: وازی لێهێنا هەتا درێژبێتو زۆر ببێت

عَفَى فُلاَنٌ عَلَى مَا كَانَ مِنْهُ: چاکەی کرد پاش خراپە، چاك بوو دوای خراپەو نالەباری

عَفَى الحَيَوانُ: خوریەکەی زیادیکرد، زۆر بوو

عَفَى فُلاَنٌ الشَّعَرَ: وازی لێهێنا، لێی گەڕا زیاد بکات

عَفَا مِنَ البِلاَدِ: ئەو وڵاتەی شوێنەواری کەسی تیا نییە

عَفَا(مَحَا): سڕیەوە، نەیهێشت، لایبرد

عَفَاء: خۆڵ، خاك، گڵ، تیاچوونو فەوتان، باران، سپێتیەکە لەرەشێنەی چاودا، تانە

عِفَاءُ: ئەوەی زیاد دەبێت لەموو تووكو قژ

عِفَاءةٌ: تووکی وشترمورخ کاتێ زۆر دەبێت

عَفّارُ: موتوربەکردنی دارخورماو چاککردنی ، دەوەنێکی پچووکە
عَفّار: ئەوەی هەڵدەستێت بەموتوریەکردن، موتووریەکار
عُفار: خۆڵ، تۆز، گەرد، تەپو تۆز
عَفارَة: گەندەڵیو پیسی
عُفارِي: باش، چاك ، خاس
عُفارِيّة: مەردومی گەندەڵو پیس، رەزاگرانی نالەبار
عَفارُ: کاکڵەگوێز، گوێزی ئامادەو پاککراو
عُفارَة: گوێز، جووز، گیز، گۆز، گوێزێکە بەکاکڵ نەبێ
عُفاشَةُ مِنَ النّاس: خەڵکی بێ خێرو بێر، بێچاکە
عِفاص: سەرقاپ، سەر، دەمەڵبێن، تۆپەوانە، قەپاخ، تۆشەبەرە، تۆشەدان، نانەبەرە
عَفاف: پاکی ، خاوێنی، داوێنپاکی، راستی، دەستپاکی، دەستو دەروون پاکی
عَفاف(دَواء): دەرمان ، چارەسەر
عُفاوَة مِنَ الشَيء: باشترینو چاکترین شت، نایاب ترینی
عُفاوَة ـ عَفاوَة ـ عِفاوَة: کەفی سەر شلەو شۆربا ، کەمە رۆنێك، خواردنێکە بۆ میوان ئامادە ئەکرێت
عِفّة(طَهارَة ـ نَزاهَة): پاکی، خاوێنی، داوێنپاکی، راستی، دەستپاکی، دەستو دەروون پاکی، وازهێنان لەگوناهو تاوان، پاککردنەوەی جەستەو بالاکردنی روح

عَفَت: گێل بوو، گەمژە بوو، کەودەنبوو، کاتێ دادەنیشت زوو زوو عەورەتی بەدەردەکەوت، چەپلەر بوو
عَفَتَهُ: لوولی کرد، پێچایەوە، شکاندی بێئەوەی بەشەکانی جیابکاتەوە
عَفَتَهُ عَن حاجَتِه: دووریخستەوە
عَفَجَ ـ عَفَجاً: ریخۆڵەکانی قەڵەو بوون
عَفَج: ریخۆڵە
عَفَجَهُ بِالعَصا: لەسەرو پشتیدا بەگۆچان ، سەروپشتی داگرتەوە بەگۆچان
عَفَدَ: مەردووقاچی رێککردو بازیدا بێئەوەی رابکات
عَفَرَ: خۆی تلانەوە، خۆی گەوزان، گەوزاندی، دای بەزەویدا
عَفَرَ الزَرْعَ: یەکەمجار ئاویدا، بۆیەکەمجار ئاوی ~~خستەسەر~~
عَفِرَ ـ عَفَراً: رەنگی وەك رەنگی خۆڵ وابوو
عَفِرَ الرَّجُل: قاچەکانی لەرووی نەهاتن لەرۆیشتندا، توانای رۆیشتنی نەبوو
عَفِرَ الظَّبيُ: رەنگی مامزەکە وێڕای سپێتی سووری تێکەڵ بوو وەك رەنگی خۆڵ وابوو
عَفَرَ (تَرَبَ): خۆڵاوی کرد، خۆڵی پێوەکرد، تۆزاوی کرد
عَفَرَ الرَّجُل: رەنگی رەشی مەڕو وشترەکانی رەنگی خاکی تێکەڵبوو
عَفَرَ المَرأَة فِي الفِطام: ژنەکە مەمکەکانی خۆڵاوی کرد هەتا منالەکە لەشیر ببڕێتەوە
عَفَرَ الشَيءَ: خۆڵاوی کرد، خۆڵی تێوەدا

عَفَرَ اللحْمَ: لەسەربەردو لم وشكی کردەوە لەبەر خۆردا

عَفَرَ النَّخْلَ: لەموتوربەکردنی بووەوە، لێبووەوە

عَفَرَ الزَّرْعَ: دەرمانێکی بکوژی کرد پیایدا هەتا جانەوەرەکان بکوژێت

عَفَر ـ عَفْر (تُراب): خۆڵ، تۆز، خاك، گڵی وشك

عفر ـ عُفر (ذَكَر الخِنْزير): مالۆس، تاكانە، برە، بەرازی نێرینەیە

عُفُرُ: ئازا، گوستاخ، توندوتیژ، دووریی سەردەمو كات، كەسی زیادە، بازاڕ ساردی

عُفَرٌ مِن لَيالي الشَهْر: شەوانی (7،8،9)ی هەر مانگێك

عُفُرٌ: دووریی سەردەمو كات

عِفِرٌ: گەندەڵو پیس، شێری پتەوو بەهێز

عَفْراء: زەوییەكی سپیو بێگەرد كەهیچ كەس قاچی نەخستبێتە سەر، سپییە زەوی، بێگەردە خاكو زەوی

عَفْراءُ مِن لَيالي الشَهْر: شەوانی 13ی هەموو مانگێك

عِفْراء ـ عُفْرَة: یاڵو بژ، یاڵ، یاڵو دوو، كەڵەمووچ، تووكە درێژەكەی سەر ملی وڵاخی بەرزەیە، مووی سەرملی ئەسپو شێر، مووی سەری ئاڵۆزاو

عُفْرَةٌ: خەڵكی تێكەڵو پێكەڵ، كەڵە خەڵكی فرە رووگەو بیرو بۆچوون

عَفْرَتة (شَيطَنَة): تەڵەكەبازی، فرووفێڵبازی، شەیتانبازی

عِفرِيٌ: گەندەڵو پیس، ناكەسو جۆر

عِفْرِيَةٌ: بەهێزو پتەو، گەندەڵو پیس

عِفْرِيَةٌ مِنَ الدِيك: تووكی گەردنی

عِفْرِيَةٌ مِنَ الإنْسان: قژی پیشەسەری مەردوم

عِفْرِيَةُ الدابَةِ: یاڵ، كەڵەمووچ، یاڵو دوو، تووكە درێژەكەی سەر ملی وڵاخی بەرزەیە

عِفْرِيت: دێو، خێو، شەیتان، دەعبا، فێڵباز، تەڵەكەباز، ساختەچی، ئەوەی زیادەڕەوی دەكات لەكاروباردا

عَفَسَهُ ـ عَفْساً: دای بەزەویدا، تەختیكرد، كێشای بەزەویدا، كێشای بەدوایا، رووی شكاندو داواكەی خستە دواوە، گرتی، دەستگیری كرد

عَفَسَهُ الشَيءَ: سووكایەتی پێكرد، نەویكرد

عَفَشَ (جَمَعَ): كۆی كردەوە، جەمیكرد

عَفَش: بێكەڵك، بێسوود

عَفَش المُسافِر: توێشووی رێ، كەلو پەلی رێبوار، پێویستی رێبوار

عَفَشُ المَنزِل: كەلو پەلی ناو ماڵ، شتو مەكی نێو ماڵ

عَفَصَ الشَيءَ: پێچایەوە، لوولی كرد

عَفَصَ يَدَهُ: دەستی بادا، هەڵی سووڕاند، هەڵیبڕی

عَفَصَ القارورَةَ: دەمی خستەسەر، دەمەوانەی بۆ دانا

عَفَصَ الطَعامُ: كەدەی هێنایەوە یەك، ناخۆش بوو

عَفَصُ البَلّوط: مازوو، سیچكە، گزگل

عَفَص (دَواءٌ قابِض): دەرمانی سكچوون

عَفَصَ الثوبَ: بەرەنگێكی تایبەت بۆیەی كرد، رەنگی كرد

عَفَصُ: گیرانی لووت، لووت گیران

عَفَطَ: جرتی لێدا، جرتی کێشا، جرتی کەند

عَفَطَ فِي كَلامِهِ: بەزمانی عەرەبی قسەی کرد بەلام زمانپاراو نەبوو، بلتەبلتی کرد ، دای بەسەر یەکا

عَفَطَ الرّاعِي بِغَنَمِهِ : خوری بەسەریاو بەدەنگێك لەجرت دەچوو

عَفَطَ: جرت ، زرت، زرت لێدان ، بەزار زرت کێشان

عَفَقَ فُلان: زۆرهاتو چوو بەبێ مەرامو مەبەست یان بێ پێویست ، کەمێك نوستو پاشان هەستایەوە

عَفَقَ فُلاناً بِالسُّوطِ: لێیدا پێی ، دایگرتەوە پێی

عَفَقَ الشَّيءَ: کۆیکردەوە، جەمیکرد

عَفَقَ العَمَلَ: سەقامگیری نەکرد، مەحکەمو پتەوی نەکرد

عَفَقَ العازِفُ الوَتَرَ: بەپەنجەکانی فشاری خستەسەرو رایکێشاو توندیکرد

عَفَقَ الغَنَمَ بَعْضَها عَلَى بَعْضٍ: گەڕاندیەوە بۆ دواوە، بەرەو دوا لێی خوری

عَفَكَ ـ عَفَكاً وعَفَكاً: زۆر گێلو گەمژەبوو، نەزانو کەودەن بوو

عَفَلَ الكَبْشَ: دەستی برد بۆ ئەو پارچە زیادەیەی لێی دەرهاتبوو هەتا لەڕیو قەڵەوی دەستنیشان بکات

عَفَلَ الرَّجُلُ: لەپاشی پارچە گۆشتێکی خڕ دەرهات وەك هێلکەیەك

عَفَلُ: لوویەك یان پارچە گۆشتێکە لەرەحمی ئافرەتانو پاشی پیاوانو کونی زاوزێی ئاژەڵ یان گونی دەردێت

عَفَلُ: چەوریی جووتە گونی بەرانو دەوروبەرەکەی ، ئەو شوێنەی کەوا بۆ زانینی قەڵەویو لەڕی بەران دەستی لێدەدرێ، ئەو هێڵەی نێوان ئامرازی نێرێتیو دەرچەی پیساییە

عَفْلُ: لوو گۆشتە زیادەکەی بەسووتاندن چارەسەر کرد

عَفْلاء: ئەو مێینەیەی عەورەتی تەنگەبەرە بەهۆی لوویەکەوە کەلێی دەردێت

عَفَلَةُ: میتکەی ژنان، پارچە گۆشتێکی خڕە لەرەحمی ژنان یان شوێنی زاوزێی وشتر یاخود پاشی پیاو دەردێت

عَفِلَتِ المَرأةُ وَالنّاقَةُ: لەرەحمی یان شوێنی زاوزێی پارەیەکی خڕ دەرهات

عَفَنَ الشَّيءَ ـ عَفَناً (أفْسَدَهُ): وای لێکرد خراپو بۆگەن ببێت، تێکیدا، خراپی کرد

عَفِنَ الشَّيءُ (فَسَدَ): خراپ بوو، بۆنیکرد، کەڕووی هەڵهێنا، پەپولەی هەڵهێنا، گەنی، پرکی کرد ، گۆڕاو مۆرکو تایبەتمەندی خۆی لەدەستدا

عَفَنٌ: گەنین، خراپ بوون، بۆنکردن، بۆگەنکردن، کەڕوو، پرك، پۆسان

عَفِنٌ (فاسد ـ كرج): کەڕواوی، بۆنکردوو، بۆگەن، کەڕەکیفە، کەرەش، کۆفنگ، کاکڵە مووشان، تەوقی جاڵجاڵۆکە، کەڕواڵ، شتێکی سەوزی بۆن ناخۆشە لەسەر رووی نانو کولێرە دروست دەبێ کەشێ بهێنێ

عَفَنَ فِي الجَبَلِ: سەرکەوت بەسەریا، چوە سەرەکەی
عَفَنَة: بۆگەنی ، بیماریو ناساغی
عَفَنَّج: خەڵکی رەزا قورسو گران، کەتەو زلەی هەرشتێك
عَفَنْجَج: کەتەی گێلو کەودەن، زلەی گەمژە
عَفَنْجَش: وشك ، بێئاو
عَفَنَّطُ: سپڵەی بەدو خراپ، ناکەسی خراپو بێبار
عَفَنْقَصَة: کرمێکە
عَفْو: لێبوردن، چاو لێ پۆشین، سرینەوە، بەخشین، چاکە، پیاوەتی
عَفْواً: ببەخشە، ببورە، تکای لێبوردن دەکەم، لەخۆیەوە ، خۆرەس، لەخۆڕا، بەرێکەوت، خۆوسەر
عَفْو: چاك، باش، یەکێك زۆر لێخۆشبوو بێت ، چاكو باشی هەر شتێك
عَفْوَة ـ عِفْوَة ـ عُفْوَة: کەفی مەنجەڵ، رۆنو چەوری سەر خواردن
عِفْوَةُ الشَّيءِ: چاکەکەی ، باشەکەی، باشترینی
عِفْوَةُ الطَّعَامِ وَالشَّرَابِ: باشو نایابی، گونجاوو پەسەندی
عِفْوَة ـ عُفْوَة: قژەسەری پیاو، توکەسەری ، مووی سەری
عُفُوصَة: نارەحەتیو هاتنەوەیەك کەوا لەگەڵیاندا توشبوو ئەستەمە خواردنو خواردنەوە قووت بدات
عُفُونَة: کەنین، خراپ بوون، بۆنکردن، بۆگەن کردن

عُفُونَةُ الدَّمِ (مَرَضٌ فِي المَوَاشِي): لارەشە، بۆگەنەتا، دەردێکی پیسی مەڕو ماڵاتە لایەکی رەش هەڵدەگێڕێو بێچارەسەرو دەرمانە
عُفُونَةُ الظِّلْفِ (دَخَس): ئارنگ، شەلکە، تەبەق، جۆرە نەخۆشیەکە تووشی بزنو مەڕ دەبێ
عَفْوِيّ (تِلْقَائِي ـ مِنْ تِلْقَاءِ نَفْسِهِ): لەخۆیەوە، لەخۆڕا، خۆرەس، خۆکرد
عُفِيّ: داواکاری چاکەو باشە، چاکەخواز
عَفِير: ئەو گۆشتەی دەخرێتە بەر تیشکی خۆرو وشك دەکرێتەوە، تۆوی دانەوێڵە لەنێو زەویدا دانان پێش ئاودێریو ئاودانی
عَفِيف: داوێن پاك، بەرەوشت، خاوێنوپاك، بێگەرد، دەستپاك
عَفِيفَة: پاکیزە،ژنی داوێن پاك، ئافرەتو ژنێکی خاوەن کەسێتی، کەڵەژن

ع ق

عَقَّ الوَلَدُ وَالِدَهُ: یاخیبوو، سەرپێچیکرد، بەقسەی باوکی نەکرد
عَقَّ: یاخی بوو، لایدا، جیا بوەوە
عَقّ ـ عَاقّ (عَاص ـ ضد بَار): سەرەڕۆ، یاخی، پەلەسە ، سەرکەش
عَقّ ـ عَقَّة: چاڵێکی قووڵ
عُقّ مِنَ المَاءِ: ئاوی تاڵ
عُقَاب: داڵ، رەش داڵ، داڵاش، بازۆری، خەرتەل، داڵە کەرخۆر، داڵاش، باڵندەیەکە بەئەندازەی قازێکەو دندووکی قولاپدارە وەکو باز زۆر بەهێزەو گۆشتخۆرەو لەکێو دەژیو چەنگاڵی تیژەو دندووکی قولاپیەو چاوی تیژە ، داڵگۆشت

عِقَــاب: ســزا، تۆڵــه، تــۆلاف، ئـاڤدین،زڕمتـان، قـەرەوی، پاداشـتی چاکە یان خراپەدانەوە
عُقَّـاد: گریٚ لێدەر، بەستەر، ئـەوەی پـەتو گوریـس دروسـت دەکـاتو دەیفرۆشیٚ
عَقَار: خانووبـەرە، ساختمان، موڵکو ماڵی جێگیرو چەسپاو
عُقَار: شـتو مـەکی ناومـاڵ، باشـترین مـاڵو دارایـیو زەویو زار، شـەراب ، مەی ، بادە
عَقَّـار: چارەسـەر، دەرمـان، ئـەوەی چارەســەری پێدەکرێـت، گیایەکــە چارەسەری پێدەکرێت، خومـی سـوور، بۆیەی سوور
عَقَـارِب: بـەلا ، کارەسات ، کۆسـپ ، سەختیو ناڕەحەتی، قسەهێنانو قسە بردن، فیتنەیی
عَقَـارِبُ الشِّـتَاء: سـەرمای سـەختی زستان ، سەرماو سۆڵەی زستان
عَقَـارِي: خـانوودار، خـاوەن خـانوو، ئەوەی خانووبەرەی هەیە
عِقَـاص: پەرچـەم ، بـەند، پەتێکــە پەرچەمی پێدەبەستریٚ
عُقَـاف: شـەلکە، نەخۆشـیەکە دەدات لەقاچو قولی مەڕو گۆجو گێڕی دەکات
عُقَافَـة: دارێکــە ســەرێکی خــوارو چەماوەیە بۆ شـت بەکێشـکردن ، داری دەم چەماو
عِقَـال: عــەگال، بەربەســت، پــەتی بەئەڵقەی سەری عەرەبان
عِقَال الدَابَة: پێوەنـد، دەسـت بـەند، پاش بەند
عُقَّال: جەمام، کرژبوونـەوەی هـەندێك جومگــەو دەبێتــە هــۆی وەســتانی جموجووڵ بەشێوەیەکی کاتی
عُقَــام: دەردو نەخۆشــی ســەختو کاریگـەر، بـەلاو نەهامـەتی سـەختو تیابەر، کارەساتی کاریگەر
عَقَام ـ عُقَام: جەنگێکی توندو تیژ
عَقَام: ئەوەی منالّی نابێت، بەدخوو، بەد رەوشتو رەفتار
عَقَبَ (جَاءَ بَعْدَ): لەدوایدا هات، بەدوایا هات، پاش ئەو هات
عَقَبَ الشَيبُ: پیری بەدوای لاویدا هات، پیری دوا بەدوای گەنجی هات
عَقَبَ مَكَان الرَجُـل: بـوو بەجێنشـینیو پاش ئەو هات
عَقَبَ فُلاَنٌ عَلَى فُلاَنَة: بوو بەهاوسـەری دوای مێردی یەکەمی، مارەی کرد پاش شووی یەکەمی
عَقَّبَ عَلَـى فُـلاَن (ئـدَّدَ عَلَيـهِ وَبيَّـنَ أغلاَطَــه): بەرپــەرچی دایــەوەو هەڵـەکانی دەرخسـت، نکـوولی کـردو هەڵــەکانی خســتەڕوو، بەســەریەوە نەچوو
عَقَّبَ عَلَـى الحَدِيـث (عَلَّـق عَلَيـه): بـەدوایا دوا، لەسـەری ڕۆی، گفتوگـۆو قسەی کرد لەسەری
عَقَّبَ فُـلاَنٌ: شـوێن مـافی خـۆی کـەوت هەتا بەدەستی بهێنێتەوە، دوای مـافی کەوت بۆ بەدەستهێنانەوەی
عَقَّبَ فُلاَن فِـي الصَـلاَة: دانیشـت بـۆ نوێژێکیتـر دوای ئـەوەی نوێـژی کـرد، دوای نوێژکـردن دانیشـت بـۆ دوعــاو ویردو پاڕانەوە

عَقَّبَ فِي الَأمْر: دوودڵبوو لەداکۆکی کردن لەسەری سەرلەنوێ یان بۆ جارێکیتر
عَقَّبَ عَلَيهِ(كَرَّ وَرَجَعَ): دیسان گەڕایەوە سەری، چووەوە سەری، شانی پیاکردەوە
عَقَّبَ فُلَانَاً: چووە شوێنی، بوو بەجێگری، جێنشینی بوو، لەبری ئەو دانیشت
عَقَّبَ الجَيشَ: بەشێکی لێ گەڕاندنەوەو بەشێکیشی لێ ڕەوانە کردن
عَقَّبَ الحَاكِم عَلَىحُكْمِ سَلَفِهِ: دادوەرەکە دوای دادوەرێکیتر فەرمانڕەوایکرد بەیاساو دادوەرییەکیتر
عَقَّبَ عَلَى الحَدِيثَ: ڕوونی کردەوە، قسەو وتوێژی کرد لەسەری
عَقَبَ النَّبتُ: لاسکەکەی وردو کوتیو گەڵاکانیشی زەردو وشك کرد
عُقِبَ فُلَانَ: هاواری ئێشو ژانی پاژنەی پێی کرد
عَقِب (تَابِع ـ لَاحِق): پاشکۆ، لەگەڵ، لەشوێن، بەدوایا، پاشتەرك، خورج، خورجین، هەگبە، جەم، ئەوەی لەدواوەدێت وەك پاشکۆی کتێبو شتیتر
عَقِب (مُؤخرِ القَدَم): پاژنە، پانەپێ، پانیە، پل، پاشنە، پاشینا، گوڵمە، گۆشتی لای پشتەوەی پێیە
عَقِبَ ذَلِكَ: پاشان، ئنجا، دوای ئەو
عَقِبَ البَاب: گرێ ژنە
عَقِب(تَال): ئەویتر، دوای ئەو

عَقِب(وَلَد ـ وَلَدُ الوَلَد): وەچە، نەوە، منالّ، منالّی منالّ، کوڕەزاو کچەزا
عُقُب: کۆتایىو دوایی هەرشتێك
عُقُبُ الجَمَال: شوێنەوارو ڕووخساری
عُقُبُ السِجَارَة: قنکە جگەرە
عُقُبُ الشَمْعَة وَقَلَم الرَّصَاص: بنەمۆم، قنچکە قەڵەم، پاشماوە
عُقْبَى: پاداشتی کار، دەرئەنجام، دوایی، گەڕانەوە بۆلای پەروەردگار، پاداشت، خەڵات، لەبری، لەجیاتی
عُقْبَان: دوایىو کۆتایی هەر شتێك، دەرئەنجامی کار
عُقْبَة: کۆتایىو دوایی هەرشتێك، نۆرە، لەجیاتی، لەبری، ئەوشیرینییەی دوا بەدوای خواردن دەخورێت، شۆربایەکە لەمەنجەڵێکی خوازراودا دەگەڕێنرێتەوە بۆ خاوەنەکەی، شەوو ڕۆژ
عُقْبَة مِنَ الجَمَال: شوێنەوارو ڕووخساری
عَقَبَة(عَائِق): کۆسپ، تەگەرە، ڕێگر، بەربەست
عَقَبَةُ الطَرِيقِ فِي الجِبَال: ڕێگەی ناوشاخ، ڕێگەی سەرەوژوور، هەوراز
عَقَبُول: کۆنەقین، پاشماوەی دەردو نەخۆشی، تامیسك، ئەو زیپکەو برینەی لەقەراغی لێوو زار دەردێت پاش گرتنی تاو نەخۆشی، کاروباری سەختو دژوار
عَقَدَ ـ عَقَّدَ: گرێیدا، بەستی
عَقَدَ السَائِلَ: خەست بووەوە یان بەستی بەهۆی ساردکردنو گەرم کردنەوە

عَقَدَ البَيعَ أو العَهْدَ: برانیەوە، بەستی، بڕیاری لەسەردا ، سەلماندی

عَقَدَ الصَفقَةَ(إتَّفَقَ): پێکــی هێنــا، بەستی

عَقَدَ الخَيطَ(جَعَلَ فِيه عُقْدَة): گرێیدا، گرێی تێخست

عَقَـدَ البِنَـــاء (عَمَـــلَ السَـــقْفَ): سەریگرت، سەرەکەی گرت

عَقَـدَ النِيَّـةَ أو العَـزم: بڕیـــاریدا، پەیمانیدا

عَقَـدَ عَلَـى المَـــرأة (إقْـــتَرَن بِـــهَا): مـارەیکرد، بـوو بەهاوسـەری ، مـارەی ژنەکەی بڕی

عَقَـدَ جَلسَـةَ(إجْتَمَـعَ): کـۆڕی گـرت، کۆبوونەوەی کرد، کۆبوەوە

عَقَـدَ قَرْضَــاً (طَلَـبَ): قـەرزی کـرد، وامیکرد

عَقَدَ فَصْلاً (كَتَبَه): نووسیەوە، نووسی

عَقَدَ عَلَى الشَيءِ(عَـاهَدَهُ): پـەیمانیدا، پەیمانی بەست، گفتی دا

عَقَـدَ إلَيـه (لَجَـأَ): پـەنای بردەبــەر، ماناى بۆ برد، چوە پاڵی

عَقَدَ الزَّهْرَةَ: گرتــی، بـەریگرت، هـەڵی پێچا

عَقَـدَ نَاصِيَتَــه (قَطَـبَ جَبِينَـــهُ): ناوچـەوانی گرژکـرد، مـۆن بـوو ، خـۆی مۆن کرد

عَقَـدَ لِفُلاَنَ عَلَـى البَلَـد (وَلاَّهُ عَلَيـه): کــردی بەکاربەدەسـتی ، بەفــەرماندار داینا

عَقَّدَ البَيـعَ وَاليَمِيـنَ وَالعَـهْدَ (أكَّـدَه): دووپاتی کردەوە، چەسپاندی

عَقَـدَ قَلبَــهُ عَلَــى الشَــيءِ: ســووربوو، بەردەوام بوو ، گرتی

عَقَدَ لِسَانُه(أسْكَتَه): زمـانی بەسـت ، بێدەنگ بوو،خامۆشی کرد،دایمرکانەوە

عَقَدَ الشَيءِ: لـوولی کـرد وەك گــرێی تێدا بێت

عَقَدَ الرَّجُل: زمانی دەیگـرت، گرێیـەك لەزمانیدا هەبوو

عَقَدَ اللسَانُ(إحْتَبَسَ): زمانی بەسـترا، گیرا

عَقَدَ العَسَلُ وَنَحْوَه: خەست بوو، چڕبوو

عَقَّـدَ البَيْـتَ: پــەیمانی بــۆ دانــا، گرێبەستی وابەستەکرد پێوەی

عَقَّـدَ الحَبْـل: بــەتوندی گــرێیدا، توندبوو لەگرێو شەتەکانیدا

عَقَّـدَ الكَـلاَم: قورســی کــرد، گــران و ئەستەمیکرد، ئاڵۆزو گرێداری کرد

عَقَّـدَ اليَمِيـن: ســوێندێکی قورســـی خوارد، بەتوندی سوێندی خوارد

عَقْد: بەڵێننامە، قەواڵـە ، گرێبەسـت، بەستن، بازنە

عَقْــدُ الإيجَـــار (إتِفَـــاق مُـــدَوَّن): بەڵێنکرێ، رێکەوتنامەی کرێ

عَقْـدُ المِلكِيَــةِ(حُجَّــة): تــاپۆی رەش، موڵکنامە، سەنەدی تاپۆ

عَقْدٌ مِنَ الأعْدَادِ(عَشَرَاتهَا): دەیەکان، بریتیە لە : دە ، بیست ، سی ، چل ...

عَقْدٌ مِــنَ السِــنِين (عَشْــر سَــنَوَات): دەساڵان ، دەساڵ

عَقْدٌ مِنَ البِنَاءِ(قَــوس): تـاق، کەوانـە، کەڤانــە، گومبــەزی ســەر دەرگـــاو پردوبـــــانی ژووران کەبەخەرپشــــت دروستکراوەو کەوانەییە

عَقْد(فِي الإِقْتِصَاد السِيَاسي): لەزانستی ئابوری سیاسیدا بریتیە لەبەڵێنامەیەك كەوا كەسێك پابەند دەكات لەخزمەتی یەكێكدا كاربكات لەبەرانبەر كرێو مووچەیەكدا

عِقْدٌ: گەردن بەن، زریزە، ملوانكە، پەتێكە مورووشتی تری تیا دەهۆنرێتەوەو دەكرێتە مل، خەناوكە، گەردانە

عِقْدٌ مِنَ الخرز: تەزبیح ، بەرموو

عَقَد- عَقَد: ئەو لمو خۆڵەی لەسەریەك دەنیشێو كۆدەبێتەوە

عُقْدَةٌ: گرێ، دارستان، سەوزایی، دیاریكردن، ساخكردنەوە، لوو، ئاڵۆ ، كێشە، ئاڵۆزی ، مەتەڵ، دەستەلاَتداری بەسەر ولاَتدا

عُقْدَة(فِي علم النَّبَات): گۆپكە ، لەزانستی روەكناسیدا بریتیە لەشوێنی دەرهاتنی گەلاَ لەسەر لقو پەلی رووەك

عُقْدَة(فِي علم النَّفْس): لەزانستی نەفسیو دەروونناسیدا بریتیە لەو دیاردەیەی لەدایك دەبێت لەناخی مرۆڤدا بەهۆی داپلۆسینو كوتینەوەی ویستو حەزەكانو پاشان پێكهاتەیەكی جیاو سەربەخۆی لێپەیدا دەبێت، خۆپەستی، گرێخۆ

عُقْدَة(فِي عِلم الجُغْرَافيَا): لەزانیاری جوگرافیدا بریتیە لەیەكەیەك بۆ پێوانەی ماوەی دەریاییو بەمیلێكی دەریای دەگوترێ كەدرێژییەكەی دەكاتە (1852مەتر)

عُقْدَةٌ فِي اللسَان : گرێیەك لەزماندا، بارو حاڵێكە بۆ مرۆڤ دروست دەبێت لەخۆرس یان باروحاڵێكەوەو ناتوانێت وشەو قسەكان بەیەك رشتە بەدوای یەكا دەربڕێ

عُقْدَةٌ نَفْسِيَةٌ : گرێیەكی دەروونیو نەفسی كەوا دێتە نێو ژینی مرۆڤو بشێویو نائارامی لێدەكەوێتەوە

عُقْدَةُ أوْدِيب: تیۆرێكی نەفسییە (فرۆید) داینــاوەو باس لەدیاردەیەكی درێوی جنسی دەكاتو تێیدا مرۆڤ ویستی جنسی لەدایكیەوە دێتە ئاراوە

عَقْدَةٌ: بناغەی زمان، بێخی زمان

عَقَرَ: برینداریكرد، بڕی، برینداربوو، گازی گرت

عَقَرَ النَّخْلُ مِن رَأْسِهَا: لەسەرەكەیەوە بڕی، لەسەرەوە كەرتیكرد

عَقَرَ الحَيَوَانَ: سەری بڕی، ملی لێكردەوە، خوێنی رشت

عَقَرَ السَّرجُ وَالرَّجُلُ الظَّهْر: زینو بارەكە سەرپشتی ولاَخەكەی بریندارو زامدار كرد

عَقَرَ الكَلْبُ الوَلَد(عَضَّه): گەزتی، گازی لێگرت

عَقَرَ الرَّجُل عَن حَاجَتِه(قَطَعَه عَنْهَا): نەیدایە، نەیهێشت پێی بكات

عَقَرَ الرَّجُل وَالمَرْأَة: منالیان نەبوو، بێمنالبوون

عَقِرَ الرَّجُل: لەشوێنو جێگەی خۆی مایەوەو نەپێشكەوتو نەدوا بەهۆی سەرسامیو ترسو بیمەوە كەوا تووشی بووبوو وەك ئەوەی قاچی برابێت

عَقِـر المَـرْأة عَقَـاراً: منـالّى نــەبوو، بێوەچەو نەوەبوو ، نەزۆك بوو

عَقَرَ الأمْرُ: بێ ئامانج بوو، هیوادارنییە، بەدەر لەمەبەستو مەرام بوو

عُقْـر: نــەزۆكی، بناغــەی هەرشــتێك، باشــترین بــەیتو دێــڕی هۆنــراوە، باشترین لەوەڕگا، مارەیی ژن

عُقْــرُ الــدَّار: ناوەڕاســتی خــانوو، نێوەندی لانەو ماڵ

عُقْرُ القَصَب وَأمْثَاله: گرێ، خەربۆك، قۆپــك، قەرقــەف، تەگــەرە، قوڵفــە، قەفقەف

عُقُـرٌ: بناغــەی ئاگر کەبڵێســەو تــاوو تینی دەسێنێت، چارەســەرێکە رێگــەی دروست بوونی منالّ دەگرێ لەرەحمدا، حەبی مەنع

عَقَـر: مـالّ، خـانوو، لانـە، سـاختمانی بەرزو بڵند، سپێتی هەرشتێك

عَقِــرَبَ المَكَـــانَ وَالأرْضَ: دووپشـــكی زۆربوو، فرە دووپشك بوو

عَقْرَب: دووپشك، کولاژدم، دووفیشـك، مــارەکۆڵ، چزەپیلـــە، دووپشــــت، دەعبایەکی چنگ چنگی کلك گرێ گرێ چزووداره بەگیاندارەوە دەدات

عَقْرَب: قەلاتێکی ئاسمانییە

عَقْرَبَ البَحْـر: ماسیەکی سـەلكو بـالّ گەورەیــەو لەئاوەگەرمــەکاندا هەیـــەو هەندێك جۆریشی ژەهراوییە

عَقْـرَبٌ مِنَ الشِّتَاء: سـەختیو گرانــی سـەرما، نارەحـەتیو تونــدی ســەرماو سۆڵەی زستان

عَقْــرَبُ السَّـــاعَة: ســـەعات ژمـــێر، ئەوبەشـەی لـەکاتژمێردا دەستنیشــانی کاتو سەعات دەکات کەوا کۆی (12) سەعاتە

عَقْرَبُ الدَّقِيقَـة: دەقیقـەژمێر، خولـەك ژمێر، ئـەو زەمبەلەیـەی دەستنیشـانی خولەکەکان دەکاتو (1) کـاتژمێر (60) خولەکــەو (12) کاتژمێرەکــەش (720) خولەکە

عَقْـرَبُ الثَّانِيَــة: چرکـە ژمـێر، ئــەو زەمبەلەیەی بــەردەوام دەســووڕێتەوەو بۆجوولانــی هــەر خولــەکێ ســـووڕێك دەگەڕێو دەورێك دەکات

عَقْرَبَا السَّاعَة: سەعات ژمێرو خولــەك ژمــێر ، دەرزوو زەمبەلەیــەکی گچکــە ئامــاژە بــۆ ســەعات دەکــاتو ئــەوی دیکەش بۆ خولەکەکان

عَقْرَبَـاء(أنْثَـى العَقَـارِب): دووپشـکە مێینە، کولاژدمی مێینە

عُقْرُبَـان(ذَكَـرُ العَقَـارِب): نێرینــەی دووپشك، کولاژدمی نێر

عَقْرَبَـة: ئاسـنێکە بەســـەر زینــەوە شۆڕدەبێتەوە بۆ پێ تێخستنو ئاسانی سواربوونی ئەسپو رەخت

عُقْرَةٌ(عُقْم): نەزۆکی، نەبوونی منـالّ، وەجاخ کوێری

عُقْرَةٌ مِـنَ السرج: ئـەو زینـەی پشـتی ولاخ بریندار دەکات

عُقْرَةٌ: پێچەکێکـە ژنـان هـەڵی دەگـرن هەتا دووگیان نەبن

عَقَـرَة ـ عُقَـرَة: ژنــانی نــەزۆك، ئــەو ژنانەی منالّیان نابێت

عَقَصَ الشَعَرَ: مۆنیەوە، بایدا، لوولیکرد
عَقَصَ المَرأة شَعْرَهَا: توند لەدواوە بەستی، توندی کرد
عَقَصَ التَيسُ وَنَحْوَهُ: شاخەکانی بەلای گوێچکەکانیەوە خوارو پێچ پێچاوی بوون رووەو دواوە
عَقَصَ أسْنَانُ الرَجُل: ددانەکانی لەنێو دەمیا جیرکردەوە، توندی کرد
عَقَصَ أصَابِعَهُ: کردی بەنێو یەکا، نوشتانیەوە بەنێو یەکا
عَقِصَ الرَجُل: بەخیل بوو، رەوشتی خراپ بوو، ئێرەیی برد
عَقِصَ الدَابَةُ عَلَى صَاحِبِهَا: سەرکەشیکرد، نەهات بەدەستیەوە، بەگوێی نەکرد
عَقَصَ أمْرَهُ: شاردیەوە، پەنهانی کرد، داپۆشی، باسی نەکرد
عَقِص: لمو خۆلێك رێگەی هاتووچۆ نەبێت پێوەی یان بەسەریەوە
عَقِصَة: تایبەتمەندییەکی قژە کە هەڵدەتۆقیو گیفەڵەدەبێت بەپشتی ملدا
عَقْعَقَ الطَائِر: قەلەرەشەکە دەنگی لێوەهات، دەنگی هات
عَقْعَق: قەلەرەش، قرك، قەلا، قالاو، قەل، رەشەدال، باڵندەیەکی گەورەی رەشی دەشتییەو دەنگێکی لێوە دێتو خاوەن دندووكو کلکێکی درێژەو عەرەب بەهێماو نیشانەی رەشبینی دادەنێت

عَقْعَقَة: دەنگی قەلەرەش
عَقَفَ ـ عَقْفَ (عَوَّجَ): خواری کردەوە، چەمانیەوە، لاری کردەوە
عَقْفَاءُ: پارچە ئاسنێکە سەرێکی خوارولارە بۆ بەکێشکردنی شتو مەك
عَقَلَ (رَبَط): بەستیەوە، گرێی لێدا
عَقَلَ الدَابَةَ (رَبَطَ قَوائِمَهَا): پەلی ولاخەکەی بەستەوە، پێوەندی کرد
عَقَلَ الدَوَاءِ بَطْنَه (مَسَكَه): قەبزیکرد، پیسایی بۆ نەکرا
عَقَلَ الغُلاَم: عاقڵبوو، ژیر بوو، هۆشو ژیری شتی جیاکردەوە
عَقَلَ إلَيه: پەنای بۆ برد ، چوە لایو خۆی پاراست
عَقَلَ الشَيءَ: لەسەرشێوازی راستەقینەی خۆی زانی، لەسەریاری راستەقینەی بۆیدەرکەوتو ئاشکرا بوو
عَقَلَ الرَجُل: قاچی پێچا لەقاچیەوەو خستی بەزەویدا ، پاشقولی لێگرت
عَقَلَ فُلاَنَاً عَنْ حَاجَتِهِ: نەیهێشت پێویستیەکانی بەدەستبهێنێت
عَقَلَ فُلاَنُ فُلاَنَاً: لەژیریو ئەقڵدا لەو ژیر تر بوو، عاقڵ تر بوو
عَقَّلَ (صَيَّرَهُ عَاقِلاً): ژیری کرد، ئاقڵیکرد، تێیی گەیاند
عَقَلَ فُلاَنُ بَعْدَ الصِبا: ئەو هەڵەیەی لەسەری بوو هەستی پێکرد، بێداربوو بەهەڵەی رابردووی
عَقَّلَ الشَيءَ: تێکەیی، حاڵیبوو

عَقَـلَ البَعـير: بەسـتیەوە ، گرتـی ، بەندیکرد

عَقْل: ئەقڵ، بیر، هۆش، ئاوەز، ژیـری، هەست پێکردن، هەستیاری، زرنگـی، جیاکردنـــەوە، هەســـت پێکـــردن، تێگەیشتن، بیر، بیرکردنـەوە، گرێـدان، شـەتەکدان، خوێنبـایی، نرخـی خوێـن، خوێن بژاردن، پـەناو پشـتگیر، ئـەوەی خێرو چاکەو بـاشو خراپـی پـێ لەیـەك جیا دەکرێتەوە

عَقْلانـيّ: هۆشپەرستی، عەقڵگـەریی، ژیرداریی

عُقْلَة: گـرێ، خـەربۆك، قۆپـك، سـوو، قەرقـەف، قـۆرت، تەگـەر، تەگـەرە، جۆرە پێچێکـە دەکەوێتـە بـەنو دەزوو شـتی تـرەوە بـەرەنگێك کـەدەبێ بەنینۆك بکرێتەوە

عُقْلَـة (فـي الرِيَاضَـةُ البَدَنِيَـةَ): لەوەرزشدا بریتیە لەپارچەیـەکی داریـن یـان هـەر کاتژایـەك کەلەهـەردوولاوە بەســـترابێتەوە بەئاســـنێك یـــان سـەقفێکەوە وەرزشـەوان خـۆی پیـا هەڵبواسیّ

عُقْلَـة (فـي البَسْـتَنَة): لـەزانیاری کشتوکاڵدا بریتیە لـەتوڵێك کەلـە روەك دەبێتـــەوەو بـــەجیا دەروێـــنریّ وەك تووڵی تریّو هەنجیرو ....، نەمام

عَقْليّ: ژیـری، هۆشـیاریی، فیکـری، زرنگی

عَقْليَة: شێوازی بیرکردنەوە، چۆنیەتی بیرکردنەوەو سەرنجدان لەکاروباردا

عَقَمَ ـ عَقُـمَ (کَـانَ عَقِيمَـاً): زرپـوو، نەزۆکبوو، نازێ، زرە، بێمناڵە، وەجاخ کوێریی

عَقَمَ اللهُ المَرأة أو الرّجُل: خوای گـەورە ژن یان پیاوەکەی نەزۆك کرد

عَقَّـمَ الشَـيء: ســـەرجەم میکـــرۆبو ڤایرۆســـەکانی تیـــابردو کوشـــت، برژاندیەوە، سووتاندیەوە

عَقْـم ـ عُقْـم ـ عَقَـم ـ عُقْمَـة: زرێ، نەزۆکی، پیچەکی، نەبوونی مناڵ

عَقِمَتْ المَـرأة وَالرَّجُـل: نـەزۆك بـوو، وەجـاخ کوێربـوون، کـەمو کورپیـــان هەبوو نەیانتوانی مناڵ بخەنەوە

عَقَنْقَـل: دۆڵێکـی فـراوانو بـەرین ، خۆڵو گڵی لەسەریەك نیشتوو

عَقُـوب: جێنشـین، جێگـیر، ئـەوەی شوێنو جێگەی یـەکێکیتر دەگرێتـەوە لەخێرو چاکەدا

عُقُوبَات: پاداشتی گشتی

عُقُوبَة: سزا، تۆڵە، جەزرەوە

عَقُـود: وابەستـــەکردنی شـــتێك بەشتێکیترەوە ، گرێبەستە

عَقُور: گازگر، گازندە

عَقُوقٌ مِنَ الخَيل: ئاوس، ئەسپی ئاوس

عَقُول: تێگەیشـتوو، کارامـە، لێهاتوو، حوشترخۆر، وشتر ئالووك

عَقِيب: هەرشـتێك لـەدوای شـتێکیتر بێت

عُقَيـب: بەچکـە داڵ، باڵندەیـــەکی دڕندەیە

عقد (مُعَاهَد ـ مُعَـاقَد): بـەڵێن بەست، گرێبەست

عَقِيدٌ مِنَ السَوائِل: خەست، تونـك، بزرکاو، گرێگرێ، خەستەوەبوو
عَقِيد(رُتْبَة عَسْكَرِيَة): سـەرهەنگ، کۆلۆنیل ، پلەیەکی سەربازییە
عَقِيدَة: بیروبـاوەڕ، ئـەوبیروباوەڕی گومان هەڵناگرێ لەلایەن باوەڕپێکەری
عَقِيدَة(فِي الدِّين): لـەئایندا ئـەو بیروباوەڕەیە کەبڕوای پێدەکرێ بـەدەر لـەکردار وەك بـاوەڕبوون بـەخوای پەروەردگارو پێغەمبەرانو ...
عَقِيدَةُ الإنْسَان: باوەڕ، ئایین، بیروڕای مرۆڤ
عَقِـير: مـەردومی نـەزۆكو بێبەچەومناڵ، ئاژەڵی سەراسیمە
عَقِيرَة: نێچیر، ئـەوەی لـەراودا پێـوە دەبێ، لاقو قـاچی قرتـاو، دەنگـی گۆرانیبێژو گریانو خوێنەر
عَقِيص: چرووك، رژدو بەخیلی، دەست نوقاو، بەدرەوشتی پێچو پەناوی
عُقَيصَاء: چـین چـین هەڵنیشتنی ورگ لەسەریەك
عَقِيصَة: گەنەتووك، موو قژی پچووك
عُقَيفَاء: گیایەکە
عَقِيفَة: قولاپ ، چەتاڵ
عَقِيق: قژی ساوا، شـیلان ، گەوهـەری شەوچرا، ئەقیق، چەمو جۆگەی تەسك
عَقِيقَة: قژی هەر ساوایەك، ئەو مەڕەی لەرۆژی حەوتەمی ساوادا سەر دەبـڕێ کاتێ قژی مناڵەکـە دەتاشـرێ، جۆگـە، تیرێکـە روو بـەئاسمان هـەڵدەدرێ، برووسکە

عَقِيل: هەستپێکراو
عَقِيلَة(زَوْجَة): ژن ، هاوسەر، خێزان
عَقِيلَةُ القَوم(سَيِدهُم): سـەرگەورە، کوێخا ، دەم ڕاست

ع ك

عَكَّ الحَرُّ: تـاوی سـەند، خـامۆشو جێگیر بوو
عَكَّ الرَّجُل: مایەوەو گیری خوارد
عَكَّ بِالأَمْر: دووبارەی کردەوە هـەتا ماندوو شەکەت بوو
عَكَّ فُلاَنَاً بِالقَول: بەرەقی وەلامـی دایەوە، چوو بەگژیا
عَكَّ فُلاَنَاً بِشَر: دووبـارە شـەڕی پێفرۆشت، مافی خۆی نەدایە
عَكَّ فُلاَنَاً بِالحُجَّة: شکستی پێهێنا، پشـتی شـکاند، مایـە پـووچو بـێ ورتەیکرد
عَكَّ الحُمَى فُلاَنَاً: تابەری نەدا، تاکـەی بەردەوام بوو
عَكَّ الكَلاَمَ: راڤەی کرد، لێکیدایەوە
عَكَّ الحَدِيثَ مِن غَيرِه: دووبـارەی کردەوە، وتەکانی دووبارەکردەوە
عُكَّ فُلاَن: تووشی تـابوو، تـای لێهات، تا گرتی ، زەبرو زەنگی گەرما قـورسو گرانبوو لەسەری
عَكَّ اليَومَ: گەرمیکرد، سروەی بانیە
عَكٌ ـ عَكَّة ـ عَكَّة (شِدَّةُ الحَر): قرچەی گەرما، تینو تاوسەندی گەرما، نـەمانی سروەی با
عَكَّى فُلاَن بِإزَارِه: پیالکا، پیای نووسا
عَكَا فُلاَن: مرد، گیـانی سپارد، روحـی دەرچوو

عَكّى الدُّخَانُ: هەرکەوت بۆ ئاسمان، دووکەڵەکە روەو ئاسمان بەرز بووەوە

عُكَاب: دووکەڵ، تەپو تۆز، هەڵمی مەنجەڵ، ئەوپەڕی کوڵاندن

عُكَاز۔ عُكَازَة(عَصَا): دار، داردەست، دارشەق، گاڵۆك، گۆپاڵ، قاشۆ، دوودارن شەلان وەبن باخەڵیان دەدەن بۆ رۆیشتن

عُكَازُ الرَّاعِيّ: گۆچانی شوان، گاڵۆکەکەی

عُكَاشَةُ۔ عُكَّاشَة (عَنْكَبُوت): جاڵجاڵۆکە، پیرعەفۆك، شەڤپیرك، بلۆ، پەسپەسەکۆڵێ، داپیرۆچك،پسپسەکەڵە

عُكَاظ: بازاڕێکی بەناوبانگی عەرەب بوو تێیدا کۆدەبوونەوەو شانازییان دەکردو هۆنراوەیان تیا دەخوێندەوەو دەکەوتە نێوان (نەخلە)و (تائیف)ەوەو لەسەرەتای مانگی (ذي القعدة) هەتا 20ی هەمان مانگ بەردەوام دەبوو

عِكَام(مَا شُدَّ وَجُمِعَ): پێچراو، کۆ، گوریزەکراو، دەستەکراو

عِكَام: ئەوەی هەڵدەستێ بەرێککردنی هەردوو تای باری ولاخێك

عَكَبَ۔ عُكُوبًا: قەڵەباڵغ بوو، دەوریدا

عَكَبَ النَّاسُ: کۆبوونەوە، مۆڵیان بەست، گردبوون

عَكَبَ القِدْرُ: هەڵمی لێبەرزبووەوە، هاڵاوی بەرزبووەوە

عَكَبَ فُلَانٌ: پەنجەکانی قاچی نووسان بەیەکەوە

عَكَّة: ئەوخۆڵەی لەمەی گەرم دەبێتو تاو دەسێنێ

عُكَّة۔ عَكَّة (زِقّ صَغِير لِلسمن): هیزە، هزێ، خیگە، پێستی خۆشکراوە بەساغی دەرهاتووی هێندێ گیانداره کەرۆن‌و دۆشاوی تێدەکرێ

عَكَتَ الدَّابَة: قەڵەوبوو، تێکسمڕاو

عَكَتَ الدُّخَانُ: بەرزبووەوە بۆ ئاسمان ، روەو ئاسمان چوو

عَكَدَ إِلَيهِ(لَجَأَ إِلَيهِ): رووی تێکرد، چوە پاڵی

عَكَدَ الأمْرُ فُلَانًا (أَمْكَنَهُ): توانای دایە، وای لێکرد، پاڵی پێوەنا

عَكِدَ البَعِيرُ وَالضَيفُ: قەڵەوبوو گۆشتیان رەق‌و پتەو بوو

عَكَدَ بِهِ: نووسا پێوەی ، پیایدا لکا

عُكْدَة: بناغەو بێخی زمان‌و کلك، هێز، کونی شەوگەرد

عَكْدَة: بناغەی زمان‌و کلك، بناغەی دڵ کەدەکەوێتە نێو هەردووسیەوە، شتێکەنانی پێکونج کونج دەکرێ،مووچ

عَكَرَ۔ عَكْرًا: بەسۆز بوو بۆی ، بەزەیی پیا هاتەوەو گەڕایەوە بۆ لای

عَكِرَ المَاءُ وَنَحْوَهُ: لێڵ بوو، ناروون بوو، تەڵخ بوو

عَكَّرَ: لێکی‌کرد، شڵەقاندی، شێواندی، چەواشەی کرد، هەژانی، تێکیدا، ئاژاوەی نایەوە

عَكَرٌ: تەڵخی ، ناروون‌و رۆشنی

عَكِرٌ: چڵپاو، لێڵی ، قوڕاو، لیتە ، شپرزە، چەواشە

عَكَرٌ: هەژاو ، پارچەو بەشێکی گەورە لەوشتر

عِكْرٌ: بناغە، خوو، عادەت

عَكَرُ: خۆڵ، خاك، نیشتوو کەڵەکەبووی هەرشتێك، ژەنگی سەر رووپای شمشێرو شتی‌تر
عَكَرَةٌ: جڵەوە حوشتر، بێخ‌و بناغەی زمان
عَكَرِشُ: روەکێکە
عَكَرُ الليل: تاریکایی شەو، تاریکی
عَكَرَمَةٌ (أُنثى الحَمَام): مێینەی کۆتر، کۆترە مێینە
عَكَزَ بِالشيء - عَكزاً: خۆیدا بەسەریاو پێوەی رۆیی، ریّی پێگرت
عَكَزَ عَلَى عُكَازَيَةٍ (إتّكأ): خۆیدا بەسەر دارشەقەکەیدا، بەدار ئەروا، دارشەقی بەکارهێنا لەرۆیشتنیا
عَكَسَ: هەڵیگێرایەوە، ئاوەژووی کرد، ئەم دیوو ئەو دیوویکرد، پێچەوانەیکرد، رووناکی‌و تیشکی دایەوە، تینی گەرمی دایەوە
عَكَسَ الدابةَ: سەری برد بۆ دواوە، سەری بۆ دواوە برد
عَكَسَ الراكبُ الدابةَ: سەری گرت‌و بایدا بۆ دواوە
عَكَسَ الشيءَ: تەختی کرد لەزەوییدا، توند کێشای بەزەوییدا، دای بەزەوییدا
عَكَسَ القضيةَ (فِي المَنطق): لەمەنتیقدا بەپێچەوانەوە ئەنجامیدا، واژووی کرد
عَكْس (قَلب): ئاوەژووکردن، هەڵگێڕانەوە، پێچەوانە کردن، پێچا
عَكْسُ كَذا (ضد - مُناقِض): دژ، پێچەوانە، وەرەز، واژوو
عُكَسُ: رق لێبوون، خەشم لێگرتن، بەندکردنی ئاژەڵ بێ‌ئەوەی ئالیکی بدرێتێ

عَكْسُ (فِي المَنطق): لەمەنتیقدا: گۆڕینی رێگەکانی مەسەلەیەك هەتا مەسەلەیەکی هاوچەشن‌و لێکچووی ئەو پێك بهێنرێ
عَكْس (فِي البَدِيع): لەرەوانبێژیدا: لەپێشخستنی بەشێك لەقسە بەسەر بەشێکی واژوو پێچەوانەی ئەودا
عَكْس (فِي الهَندَسَة): لەئەندازەدا بەوەدەگوترێت هەریەکەیان واژوو پێچەوانەی ئەوی ترە گەر دەرئەنجامی هەریەکەیان پێشەکی ئەوی دی بێت
عَكِشَ الشَّعْر (إلتَوى وَتَلَبَّدَ): ئاڵۆزکا، بژیوەوە، چوو بەیەکا، تێکچوو
عَكَشَ الشيءَ (جَمَعَه): کۆیکردەوە، گردی کرد
عَكِشَ الشَّعْرُ وَالنَّبَاتُ: زۆرو ئاڵۆزکاوبوو، چوو بەیەکا
عَكِشَ الرَّجُل (قَلَّ خَيرُهُ): فەرو خێری کەم بوو، کەم خێربوو
عَكِسَ الخُبزُ: وشکبوو، کەرووی کرد، چینێکی سەوزی بەسەروە نیشت
عَكِشٌ: لوول، ئاڵۆزکاو، بژ، پیاوی بێکەڵك، بێ‌خێر
عَكَشَ عَلَى الشيءِ: بەزەیی پیاهاتەوە، سۆزو بەزەیی بۆ جوولا
عَكَشَتِ العَنكَبُوتُ (نَسَجَت): تەنافەکەی هەڵخست، بایدا
عَكِشَةٌ: درەخت‌و دارێك فرە لق‌و پۆپ بێت
عَكَطَ الشيءَ: هەنوویکرد، شێلای
عَكَطَ الأديمَ بِالدِّبَاغ: پێستەکەی بەدەباخ کردن خۆشکرد

عَكَظَ خَصْمَهُ بِالحُجَجِ (قَهَرَهُ): شكستى پێهێنا ، دۆڕاندى ، لێى بردەوە
عَكَظَ الدَّابَةَ: بەندى كرد، گرتى
عَكَظَهُ عَنْ حَاجَتِهِ: لەپێويستى خۆى دووريخستەوە
عَكَفَ عَلَى كَذَا(إِنْهَمَكَ فِيهِ وَلاَزَمَهُ): خووى پێوەگرت، دەستى لێهەڵنەگرێ
عَكَفَ عَلَى (إِنْكَبَّ عَلَى): خۆى دا بەسەريا، سوربوو لەسەر
عَكَفَ فِي المَكَانِ: مايەوە لێى، نيشتەجێبوو تێيدا
عَكَفَ فِي المَسْجِدِ: لەمزگەوت مايەوە بەنيازى ئەنجامدانى بەندايەتى
عَكَفَ عَلَى الشَّيءِ: رووى تێكردو بەرى نەدا، گرتيە بەرو وازى لێنەهێنا
عَكَفَ القَومُ حَوْلَهُ: دەورو خوليـاندا، دەوريان گرت
عَكَفَ فُلاَنَاً عَلَى كَذَا: بەنديكرد بۆ ...، بەگيرى هێنا بۆ ...
عَكَفَ فُلاَنَاً عَنْ حَاجَتِهِ: گيريدا، نەيهێشت، رێگەى لێگرت
عَكَّفَ الشَّيءَ: لارى كـردەوە، خوارىكرد
عَكَّفَ الشَّعَرَ (جَعَّدَهُ): لوولى كرد، بايدا
عَكَّفَ القَومَ عَنْ كَذَا(حَبَسَهُم): گيريدان، بەندى كردن، رێگەى نەدان
عَكَفَ (الشَّعْرُ المُجَعَّد): قژى لـوول ، قژى لوولو هۆنراوە
عَكَلَ عَلَيهِ الأَمرُ: لێى ئـاڵۆزبوو، تێكەڵبوو لێى ، شێوا بەسەريەكا
عَكَلَ فُلاَنٌ فِي الأَمرِ: راى خـۆى وت، راى خۆى دەربڕى

عَكَلَ الشَّيءِ: كـۆى كـردەوە دواى پەرتەوازە بوونى
عَكَلَ المَتَاعَ: لەسەريەك گـردى كـرد، هەڵيچنىو كۆى كردەوە
عُكْلُ(اللَّئِيم): بێسفەت، سپڵە، هيچو پووچ ، نزمو سووك
عَكَمَ (جَمَعَ وَشَدَّ): كۆيكـردەوە، بەستى، شەتەكيدا، توندیكرد
عَكَمَ ـ عَكَمَاً (سَمِنَ): قەڵەوبوو، گۆشتنبوو، گۆشتى گرت
عَكَمَ فُلاَنٌ (إِنْتَظَر): چـاوەڕێبوو، وەستا، راما
عَكَمَ المَتَاعَ (شَدَّهُ بِالعِكَامِ): بەپەت يان گوريـس بەسـتىو شـەتەكيدا، بەرابەريكرد، هاوسەنگى كرد
عَكَمَ عَنْ كَذَا (إِمْتَنَعَ أَو كَفَّ عَنْ): وازى هێنا، نەيكرد، دەستى لێهەڵگرت
عِكَامُ (مَا شُدَّ وَجُمِعَ): بەسـتراو، پێچراو، كۆ، گوريزەكراو
عِكْمٌ: جلو بەرگ، پەتى بير
عَكَنَ البَطْنُ(تَثَنَّى لَحْمُهُ سِمَنَاً): ورگى لۆچى تێكـەوت لەقەڵەويدا، داكـەوت، شۆڕبووەوە
عَكَنَتْ الشَّيءِ: لەسەريەك كۆبووەوەو لۆچو لوول بوو لەسەريەك
عُكْنَةٌ: لۆچى سك، ورگ داكەوتن، ورگ شۆڕبوونەوە
عَكُوب: تەپو تـۆز ، كنگر ، گيايەكى بەهارييـەو دەخورێـتو دەكرێـت بەچێشت
عَكْوَةٌ: بناغەو بنەچەى كلـك، بێخـى زمـان، كونێكـە لەچەناگـەى منـاڵى گچكەو پچووكدا

عُكْوَة: زۆرینەی شت، ناوەڕاست، ڕاستی هەرشتێك، بێخی زمان
عَكِيَ: یەكێك زۆر شیر بخوات
عَكِيس: جۆرە شۆربایەكە لەشیرو برنج یان ئارد دروستدەكرێ، شیرەوا

عل

عَلٌ (لَعَلَّ - عَسَى): خۆزگە، رەنگە، كاشكی، لەوانەیە
عَلَّ - عَلاًّ - وَعَلَلاً: جارێكی تر خواردیەوە یاخود یەك بینە خواردیەوە
عَلَّ فُلاَن عَلاًّ (مَرِضَ): نەخۆشكەوت، ناساغ بوو، تەندروستی خراپ بوو
عَلَّ فُلاَنَاً - عَلاً: جارێكی دی ئاوی پێدا، بۆجاری دووەم ئاوی دایە
عَلَّ فُلاَنَاً ضَرْبَاً: بەزللە دایگرتەوە، لێیدا
عَلَّ اللهُ فُلاَنَاً (أَمْرَضَه): خوای گەورە نەخۆشی خست، نەخۆشی خستە ئەستۆی
عُلَّ الإِنْسَانُ عِلَّة: نەخۆشكەوت، ناساغبوو، باری تەندروستی خراپ بوو
عَلٌّ: یەكێك پێستی جەستەی كرژ بووبێتەوە بەهۆی نەخۆشیەوە، ئەوەی زۆر سەردانی ژنان دەكات، پیرو پەككەوتە لەهەمووشتێك، جەستە لەڕو لاواز
عَلاَ الشَّيء عُلواً: بڵندو بەرزبوەوە، بالآبوو
عَلاَ الرَّجُلَ: زاڵبوو بەسەریا، شكستی پێهێنا
عَلاَ المَكَانَ وَبِه: سەریخست، بالآیكرد، بەرزی كردەوە

عَلاَ الدَّابَة: سواری بوو، چوە سەر پشتی
عَلاَ فِي الأَرْضِ: خۆی بەزلو گەورە دانا، خۆی بەگەورە زانی
عَلاَ بِه: بەرزی كردەوە، بڵندی كرد
عَلاَ الأَمْر وَلَهُ: توانی، لەتوانایا هەبوو، دەستەلآتی بەسەریا هەبوو
عَلاَ بِالأَمْر: سەربەخۆبوو تێیدا، ئازادبوو
عَلاَ قِرنُهُ: دیاریدا، دەركەوت، ئاشكرابوو
عَلاَ وَعَلِيَ فِي المَكَارِمِ: بالآبوو، پایەداربوو پێی
عَلَى (حَرف جَر): سەر، لەسەر، بۆ، لەپێناو، لەبەر، لە، سەرەڕای، لەگەڵ، شكاتی لێكرد
عَلَى ذَوْق أو عَقْله: بەئارەزووی خۆی، بەپێی حەزو ئەقڵی خۆی
عَلَى مَا (عَلاَم - لِمَاذا): بۆ، بۆچی، بۆچ، لەبەرچی، لەسەرچی
عَلَى حِينِ غَفْلَة (فَجْأَة): كوتو پڕ، لەناكاو
عَلَى ضَوءِ كَذَا: لەشێوەو چۆنیەتی ئەودا، لەژێر ڕۆشنایی ئەوەدا، بەگوێرەی، وەك
عَلَى عَهْدِ فُلاَن: لەسەردەمی ئەودا، لەسەردەستی، لەرسەر ڕێی فلآندا
عَلَى وَشْك: خەریكە، نزیكە، ئەوەندەی نەماوە، هاكا، وەختە
عَلَى السَطْح: چوە سەریان، چوە سەرەوە، هەڵچوو
عَلَى الشَّيء: بەرزی كردەوە، بڵندیكرد

عَلَى الكِتَابَ (عَنْوَنَهُ): ناونیشانی بۆ دانا، ناونیشانداریکرد

عَلَى وَأعْلَى المَتَاعَ عَنِ الدَّابَةَ : لەسەری دایگرت ، دایبەزاند

عَلَّى اللهُ فُلاَناً : بەرزیکردەوە، بالآیکرد

عَلاَء ـ عُلَى : بەرزی، بلّندی، ریّز، شەرەف

عِلاَج : چارەسەر، چارە ، دەوەرەکردن، دەرمان ، چاککار، چاکار

عُلاَس : خواردن، ئەوەی دەخوریّت

عِلاَط : لای گەردن ، نیشانەیەکە لەسەر گەردن وەك میّلیّك یان زیاتر، پەتیّکە لەدەوری گەردن

عَلاَّف : ئالیك فرۆش ، کافرۆش

عَلاَقِ(إسْم فِعل أمْر بِمَعْنَى تَعَلَّقَ): پیّوەی بەسترا ، پابەندبوو

عَلاَق : دۆلّچەی گەورە، بەرکولّ، ئەوەی پیّش ژەمەکان دەخوریّ

عَلاَقَة : پیّوەند، خۆشەویستی، خزمایەتی ، دۆستایەتی، ئاشنایەتی، هاوریّیەتی، خۆشەویستی، ئەوەی پابەندە بە مرۆڤەوە لەمالّو ژنو منالّ، بەرژەوەندی، لەنێوانا، پەیوەستی، ناریّکی، ناحەزی، ناکۆکی، ئەو خۆشەویستیەی لەنێوجەرگەی دلاّ جیّگیر دەبیّت

عَلاَقَة (فِي عِلم البَيَان): لەرەوانبیّژیدا بریتیە لەو پەیوەندییەی لەنێوان مانای راستەقینەو مەبەست لەمەجازو تویّکلّداردایە

عَلاَّقَة : هەلّواسەر

عَلاَّقَة الثِّيَاب : بەرگ هەلّواس

عِلاَقَة : ئەوبەروبوومەی بەدارو درەختەوە شۆربوەتەوە

عُلاَك ـ عَلاَك : ئەوەی بجوریّ، بنیّشت، جاچکە ، بەنوشت، بەنیشت، جاچك، ویّژەن، شتیّکی سپی جیری بەکیّشە لەدارەبەن یا دارە قەزوان پەیدا دەبیّ؛ لەبەهاردا دارەکە بەتەشوێ بریندار دەکریّو لەقوری کۆجیلەتیکی دروست دەکەنو بەبەر شویّنە برینداره‌کەیەوە دەنیّن تا پایز پڕ دەبیّ لەشیلە پیّیی دەلّیّن بنیّشتە تالّ کەشلّو تالّە لەدواییدا لە مەنجەلیّکدا دەدلّۆپیّنریّو لەناو کیسەیەکی خامی دەکەنو دەنینیّرنە بازار

عَلاَّك : بنیّشتو جاچك فرۆش

عُلاَلَة : پاشماوەی هەرشتیّك، ئەوەی جیّگەی رابواردنو خۆشی دەربڕینە، جار لەدوای جار راکردنو هەلّهاتن ، دۆشینی ئاژەلّ لەچیّشتەنگاودا لەنێوان دۆشینی بەیانیو ئیّواراندا

عَلاَمَ (لِمَاذَا): لەسەرچی ، بۆچی ، لەبەرچی

عَلاَّم ـ عُلاَّم ـ عَلاَمَة ـ عَلاَّمَة : زۆر زانا ، فرە زاناو شارەزا ، زانیار، زانا، زۆرزان،تیّگەیشتوو، مەلاچاك، زاناو شارەزا سەبارەت بەرەچەلّەكوبنەچە، باز

عَلاَمَة : نیشانە، هیّما ، خالّ، دروشم ، ئامار، شەقلّ، پەیوەندی، ریّنیشاندەر، ئاردی سفرو ورد، نیشانەی جیاکەرەوەی نێوان دوو زەوی

عَلاَمَة (فِي الطب): لەپزیشکیدا بەو نیشانانە دەوترێت کەوا پزیشکی پشکنەر دەیدۆزێتەوە لەنەخۆش
عَلاَّمَة: زۆرزان، فرە زاناو شارەزا یەکجار لێزانو شارەزا
عَلاَمِيٌ: زیرەكو زرنگ
عَلاَنِيٌ: لەڕوو، بەئاشکرا، دیارو بەرچاو
عَلاَنِيَة: ئاشکرا ، دیار، بەرچاو، روونو ئاشکرا، لەڕوو، واژووی نهێنیە
عِلاَوَة: سەربار، سەلاّو، سەرباری مووچە، زیادەی مووچە، ئەوەی دەنرێت لەولاّخ دوای تەواو بارکردنیو زیادەیەکە
علاوَةً عَلَى: سەرەڕای ، وێڕای ، لەگەلّ ئەوەشدا
عِلاوَة الذَهَب (فِي الإقتِصَاد): لەئابوریدا بریتیە لە زیادبوونی نرخی بەسەر ڕێژەو رادەی یاسایی خۆیەوە
عَلاوَة دَوْرِيَة: بۆ کارگەرو کرێکار ئەو زیادەیەیە کەوا لەسەر موچەی زیاد دەکات هەر دوای ماوەیەك گوزەران بەسەر ئیشو کارەکەیدا
عَلاوَة تَرفِية: بریتیە لەبەرزکردنەوەی پلەوپایەی کارگەر لەئاستێکەوە بۆ ئاستێکی بەرزتر
عَلاَيَة: هەرپلەوپایەکی بەرزو بالاّ
عَلَبَ الشَيء: وشك بوەوە، رەق بوو
عَلَبَ اللحمُ: بۆنەکەی گۆڕا، وشکبوەوە
عَلَبَ الشَيء عَلبَاً وَعلُوبَاً: رووشانی ، برینداریکرد، هێلّی لێدا، نیشانەیکرد، شوختی تێکرد
عَلِبَ الشَيء: رەقو وشك بوو
عَلِبَ يَدَه: دەستی رەق بوو، توندبوو

عَلبَ الحَيَوَان: نەخۆشو دەردێك دای لەگێپەڕەی ملیو شکاندی
عَلِبَ السَّيفُ: درزی تێبوو، شکا، کەرتبوو
عَلَبَ(عَبَأَ فِي العُلبَة): خستیە قوتوەوە، دایگرتەوە
عَلَبَ الرَّجُل: سندوقێکی دانا، هەیبوو
عَلَبَ السَيفَ وَنَحْوَه: خستیە سندوقەوە، هەلّیگرت
عَلَبَ الشَيء: کاری تێکرد
عَلَبَ الفَاكِهَةَ واللحمَ وَالخضر وَنَحْوَهَا: میوەو گۆشتو سەوزەی کردە قوتوەوە هەتا بەشێوەیەکی تایبەت بیپارێزێ
عَلْبٌ: شتێکی رەقو پتەو، شوێنەوار، ئەوزەوییەی هیچی تیا ناڕوێت
علْبٌ مِنَ الأَرْض: وشکە زەوی ، پیاوێکی وشكو رەق
عِلبٌ: تایبەتمەندییەکە دەدرێت پالّ بزنە کێویو بەرانو مامز ، زەوییەکی وشكو رەق ، پیاوێکی رەقو وشك
علبَاء (عَصَبَة فِي صَفحَة العُنُق): گێپەڕەی مل
عُلبَة (إنَاءٌ يُعَلَّب فِيه): قوتوو، تەنەکە، دەفر، خلّێف ، قۆدی ، گەروانك ، مەخمەر، شتێکی بۆشی سەرقاپدارە لەتەنەکە یاشتیتر دروست دەکرێو شتی تێدەکرێ
عَلّة: نیاز، پێویستی ، هەوێ
عِلَّة: دەرد، نەخۆشی، زەدە ، خەوش، شورەیی ، کەمو کوڕی ، هۆ ، بیانوو، پەلّپ

عِلَّــة (عِنْــدَ الفَلاســفَة): لـــەلای فەیلەسوفەکان هەرشتێك کاردانـــەوەو کـارێکی لێبکەوێتـــەوە بەســـەریەخۆیی یان بەدانەپاڵی شتێکیتر ئـەوا هۆیەکـە بۆ ئـەوکارەو کارەکـەش هـۆداری ئـەو دەبێ

عِلَّة (عِنْدَ العَروضِيِن): لای هۆنـراوە زانـەکان بریتیـە لـە گۆڕانێك لەبـەیتو بەشێکیدا

عَلَثَ الشَيء: کۆیکردەوە، تێکەڵیکرد

عَلَثَ القَومُ: شـەڕیان کـرد ، دژایـەتی یەکیانکرد

عَلَثَ بِه: گرتی، لەخۆی گرت

عَلَثٌ: ئـەو خواردنـەی تێکـەڵ بەگـەنمو جۆ دەکرێ

عَلـثٌ: ئـەوەی دەدرێتـە پـاڵ جگـە لەباوکی

عُلثَة: مووچەو بژێویدەر

عَلَثـت النَفـسُ: شـێوا ، تێکـەڵبوو، دایبەسەریەکا

عَلَثـت الشَــيء: دای بەســـەریەکا، ئاوێتەیکرد، تێکەڵ بەیەکی کرد

عَلَجَ فُلاَنَاً عَلجاً: زاڵبوو بەسەریا

عَلَجَ النَاقَة عَلَجَانـاً: دایبەسـەر یـەکا، بشێو بوو، ناتەواو بوو

عَلِجَ: توندبوو، ڕەق بوو

عِلج(كَافِر): گومڕا ، بێئایین ، کـافر ، بێبڕوا ، یاخی

عِلـجٌ: گوێدرێــژ ، گوێدرێــژی کێــوی ، قەڵەو بەهێز، قەڵەو بەهێز، پیـاوێکی کەتەو بەهێز

عَلج ـ عِلج ـ عُلَجُ ـ عَلَجُ: پیاوێکی تونـد چارەسەری کێشەو گیروگرفت بکات

عَلَجَان: درەختێکـی گچکەیـە لـەبیابان دەڕوێـتو بۆنێکـــی خۆشـــی هەیـــە، وردەمێروولە

عُلجَان: کۆمەڵە مێروولەیەکی بچووكو ورد

عَلجَم: ئەستێركو پەنگاوێکی فرە ئاو ، وشتری درێژی سوور

عُلجُم: زۆر ڕەش ، فرە ڕەش

عُلجُوم: فرە ڕەش ، ماکەرێکی قەڵـەوو تێکســـمڕاو ، ئـــاوی بەلێشـــاوو زۆر ، نێرینەی بۆقو مراوی

عَلِدَ الشَيء: تونـدو ڕەق بـوو، تۆکمـەو بەهێزبوو

عَلَـدٌ: ڕەگـی مـل ، ڕەقو تۆکمـــەی هەرشـــتێك ، ڕوەکێکـــە لـــەبیاباندا دەردێتو ئاژەڵ دەیخوات

عَلِزَ: دوو دڵبوو ترسا ، گومان بـەرۆکی گرتو تۆقی

عَلِزَ إلَی الشَيء(مَال ـ إشتَقَ): ڕووبـە ، سەربە ، ئالوودە، حەزکردوو لە

عَلَس ـ عَلسَاً(أكَلَ وَشَرِبَ): خـواردیو خواردیەوە

عَلَس الرَجُل(صَخِبَ): هـاوارو قیـژەو هەرایکرد، دەنگە دەنگی کرد

عَلَسَ الإبِـلُ: کـەوت بەســەر ئـەوەدا کەدەیخوات

عَلَسَ الـدَاءُ (إشتَدَ وَعَظُمَ): سـەختو توندبوو، ڕەقو گران بوو

عَلَس فُلاَنٌ(صَخِبَ): دەنگە دەنگی کرد، هەرای بەرپاکرد

عَلَسٌ: خواردنو خواردنەوە

عَلَــس: جـۆرە خواردنێکـــی خـــەڵکی (سەنعا)ی (یەمەن)ە

عَلَسِيٌّ: پیاوێکی توندو تیژ ، ڕەقو توند
عَلَّصَت التُخْمَةُ فِي بَطْنِه: ئازاریدا ، بەهۆی زۆر خۆریەوە سکی دایە ئێش و ژان
عَلَضَهُ ـ عَلْضاً: جوولاندی هەتا هەڵ بکێشێ
عَلَطَ البَعِيرِ: گەردنی داخکردو نیشانەیەکی لێدا
عَلَطَ الرَّجُل بِقَبِيح: قسەو وتەی خراپی دایە پاڵ، قسەی ناقۆلای بۆ هەڵبەست
عَلَّطَ البَعِيرَ: هێماکەی لەگەردن کردەوە، سڕیەوە
عَلَطٌ: شوێنەواری داخ کردن و نیشانە لەگەردندا، خاڵێکە ژنان بۆ جوانی لەدەموچاویاندا دەیکوتن یان دەیکێشن
عُلْطَةٌ: خاڵێکی ڕەشە ژنان لەدەموچاویاندا دەیکوتن یان دەیکێشن بۆ جوانی، ملوانکەیەکی مێخەك
عَلَفَ الرَّجُل: زۆری خواردەوە
عَلَفَ الحَيَوان: ئالیکی دایە، ئازووی دا، دایبەست
عَلَّفَ الحَيَوانَ: خووی پێوەگرت ئالیکی پێ بدات
عُلُف: دارێکی بەمەنیە گەڵاکانی وەك تریێ وایە وشك دەکرێتەوەو لەگەڵ گۆشتا لێدەنرێ و دەکرێ بەچێشت
عِلْف ـ عُلُف: زۆرخۆر ، فرە خۆر
عَلَف: ئالیك ، ئازۆ ، ئالك ، چلمسی ، چلمساندن، مووچەکاو جۆیەکە کەبدرێ بەولاخ و ئاژەلان

عُلْفُوفٌ: وشکی پیرو فرە گۆشت ، پیرە پیاوێکی کەتەو زلەی خاوەن قژێکی درێژو شۆڕ
عَلَقَ الصَّبِي: پەنجەکانی مژی
عَلَقَ البَهِيمَةُ الشَجَر عَلْقاً: گەڵاکانی خوارد
عَلَقَ فُلاَنٌ فُلاَناً: پێشی کەوت لەبواری بەدەستهێنانی ئەوشتانەی دەبنە مایەی شانازی
عَلَقَ فُلاَنٌ فُلاَناً (شَتَمَه): قسەی پێگوت، هات بەسەریا
عَلِقَ(إِسْتَمْسَكَ): نووسا ، لکا ، پێوەی نووسا، پیالکا ، پێوەی گیرسایەوە
عَلِقَ قَلْبَه بِه (أَحَبَّهُ): دڵی پیاچوو ، خۆشی ویست ، گرفتاری بوو
عَلِقَ يَفْعَلُ كَذَا: دەستی پێکرد، دەستی دایە، شانی پیاکرد
عَلِقَ دَم فُلاَن: کوشتی، لەناوی برد، تیایبرد
عَلِقَ الشَّوكُ الثَّوبَ: دڕکەکە چوو بەجلەکانیدا، دڕك چوو بەجل و بەرگەکەیدا
عَلِقَ الإِنْسَانُ وَغَيرَه: زاروو نووسا بەگەروویدا لەکاتی ئاوخواردنەوەدا
عَلَّقَ الشَيء بِالشَيء وَعَلَيه: لەسەری داینا ، وابەستەی کرد پێوەی
عَلَّقَ بَاباً عَلَى دَارِه: چەسپاندی، بەستی، داینا، دایمەزراند
عَلَّقَ الأَمر (أَرجَأَهُ): دوایخست ، خستیە دواوە
عَلَّقَ بِه (رَبَطَ): پیاهەڵواسی، پێوەی بەست ، پابەندی کرد پێوەی

عَلَّقَ القَاضِي الحُكم: دادوەرەکە بڕیارەکەی هەڵسپارد، بڕیاری نەدا

عَلَّقَ عَلَى البَهِيمَة: ئالیکی پێدا، ئاژووی دایە

عَلَّقَ عَلَى كَلَام غَيرِه: قسەو وتەی کرد لەسەری بەرەخنە یان ڕوونکردنەوە یاخود ڕاڤەکردنو ڕاستکردنەوەیان هەڵهێنجانو ڕادەربڕین

عَلَّقَ أَهَمِيَّة عَظِيمَة عَلَى (أعطَى أَهَمِيَّة): گرنگی پێدا، بایەخی پێدا

عَلَّقَ فُلَان إِمرَأَة: حەزی لێکرد، دڵی پیاچوو

عَلَقٌ: زەرو، زاڵوو، زوورك، زێروو، کرمێکی ڕەشی ئاویی دەم تیژە خوێنی پیس دەمژێ لەلەشی مرۆڤیان، خوێنی بەستوو، زوریەری ڕێ، پینەی جلو بەرگ کەپێوەی دەکرێ، ئەو قوڕەی بەدەستا دەنووسێ، ئەوەی هەڵدەواسرێ

عَلْقٌ: درەختی دەباخ کردن

عِلْقٌ: بەنرخ، گرانبەها، گرانبەهای هەرشتێك کەوا دڵ پابەندبێت پێوەی

عُلْقَة: بەرکول، ئەوەی بژێوی پێدەڕوات بەرێوە، دارێکە لەزستاندا دەمێنێتەوەو حوشتر پێی دەژی هەتا بەهار

عِلْقَة: جلو بەرگی گرانبەها، یەکەم جلو بەرگ بۆ منداڵ بدورێت، کراسێك بێقۆڵو گیرفان، دارێکە لەدەباخ کردندا بەکار دەبرێ

عَلَقَة: زەرو، زاڵوو، زێروو، خوێن

عَلقَمَ الشَيء: تاڵبوو، خۆش نەبوو

عَلقَمَ الطَعَام: شتێکی تاڵی تێکرد

عَلقَم: تاڵ، تاڵکە، هەمووشتێکی تاڵ، تەهل، تاڵ، تێڵ، گوژاڵك، گوژاك، گیایەکی کێویو هاوینیە بەبرکەو بەرەوە هەر لەشووتی دەچێ بەرەکەی هێندەی نارنجێکی لێدەیو زەرد دەبێو دووجۆرن: نێرەو مێیە

عَلَكَ (مَضَغَ وَلَاكَ): جووی، جاووی، جاکاندی، ژاویی

عَلَكَ نَابَيه: بەیەکێکیان ئەوی تری خوراندو دەنگێکی لێبەرزکردەوە

عَلَكَ الدَّابَة اللِجَام: گازی لەلغاوەکەی گرت لەدەمیا

عَلَكَ مَالَهُ: بەباشترین شێوەی مامەڵەی پێوە کرد

عَلَكَ يَدَيه عَلَى مَالَه: دەستی پێوەگرتو خەرجی نەگرت، دەستی توند نوقاندو لەبەخیلییو ئێرەییدا نەیبەخشیو خەرجی نەکرد

عَلَكَ العَجِين: توند شێلای، بەتوندی شێلای

عِلْك: ئەوەی بجوورێ، بنێشت، جاچکە

عَلِك: خواردنێکە کەجووینی سەختو گرانە

عَلِكَة: زەوییەك ئاوی لێوە نزیك بێت، ئەو کەفو ئاوەی لەدەمی حوشتر دێتە دەرەوە لەکاتی دەنگ لێبەرزبوونەوەدا

عَلَّلَ فُلَان: جار لەدوای جار ئاوی دایە، جار لەدوای جار بەرووبوومی چنیەوە، یەك بینە ئاوی دایە

عَلَّلَ: ڕوونی کردەوە، هۆی دەرخست، پاساوی دایەوە

عَلَّلَ النَفس بِكَذَا (تَمَنَّى): ئاواتی خواست ، خۆزگەی کرد
عَلَّلَ فُلاناً بِطَعَام أو غَيره: سەرقاڵیکرد پێوەی ، خەریکی کرد
عَلَّلَ الشَيء: هۆکەی دەرخستو بەبەڵگە سەلماندی
عَلَّلَ فُلاناً: لەنەخۆشیو ناساغیەکەی چارەسەری کرد، چاکی کردەوە
عَلَّلَ الكَلِمَة: رووی گۆڕانی وشەکەی دەرخست
عَلَلُ: بۆ جاری دووەم خواردنەوە
عَلَمَ ـ عَلَّمَ: خاڵی کوتا ، نیشانەی دانا
عَلِمَ الأَمر: فێربوو، فێری بوو ، زانی ، لێی روون بوو
عَلِمَ الشَيء عِلماً: زانی، ناسی ، شارەزای بوو، هەستی پێکرد ، تیپی گەیی
عَلِمَ الشَيءَ حَاصِلاً: دڵنیابوو لێی، بەراستی زانی
عَلِم الشَفَة: لێوی قڵیشا ، درزی برد
عَلَّمَ (هَذَّبَ): فێرە رەوشتی کرد، پەروەردەیکرد ، دەرسی دادا، تەمێیکرد
عَلَّمَ العِلمَ أو الصنعَة(جَعَلَه يُعلمُها): فێری کرد، رامیکرد
عَلَّمَ لَهُ عَلامَة: نیشانەیەکی بۆ دانا هەتا پێی بیناسێتەوە
عَلَم(رَايَة): ئالا ، بەیداخ ، بەندێر، بەیرەق ، بێراق ، ئاڵە ، درەوش، پارچە تەنراوێکی رەنگاو رەنگە ئەکرێ بەسەری دارێکی درێژاو لەسەر کۆشکی دەوڵەتیی هەڵ دەدریو هەر دەوڵەتەی جۆرە بەیداخێکی هەیە
عَلَم: شوێنەوارو نیشانە، جیاکردنەوەی دوو زەوی، هێمایەکە لەسەر رێگە دادەنرێ بۆ رێنومایی کردن، وێنەیەکە لەجلو بەرگدا، گەورەو سەرداری گەلو نەتەوەیەك، چیاو شاخ
عَلَمُ(عَالَم): جیهان ، گێتی ، گەردوون
عِلم: زانیاری ، زانین ، فێربوون ، خوێندەواری، زانست ، دیارناو، ئاگاداری، ئاگالێبوون ، زانینی راستەقینەی شتێك ، نورێکە خوای گەورە دەیخاتە دڵی ئەو بەندانەوە کەخۆشی دەوێن ، بەوگەلە باسو خواسە دەوترێت کەیەك رووگەو مەبەست کۆی دەکاتەوە
عِلمُ الإجتِمَاع: کۆمەڵناسی، زانستی کۆمەڵناسی
عِلمُ الأَصوَات: ئاوازناسی، دەنگ ناسی
عِلمُ الحَيَاة: ژیانناسی
عِلمُ الحَيوَان: زیندەوەرزانی
عِلمُ الزِرَاعَة: کشتوکاڵزانی
عِلمُ الصِحَة: تەندروست زانی، تەندروستی
عِلمُ الفَلَك: گەردوون ناسی، هەسارە ناسی
عِلمُ الكَون: جیهانناسی
عِلمُ النَبَات: گیاناسی، گژوگیا زانی
عِلمُ السِيَاسَة: سیاسەت زانی، رامیاری
عِلمُ التِجَارة: زانیاری بازرگانی
عِلمُ الإقتِصَاد: ئابووری زانی، ئابووری ناسی
عَلمَاء: ژنێك لێوی قڵیشابێت ، لێو داقڵیشاو ، قەڵغان ، مەتاڵ

عِلمَاد: ئەوەی دەزوو خوری لەسەر لوول دەکرێ ، مەکۆ
عِلمَانِيّ: واژووی ئاینی‌یە ، نائاینی ، عەلمانی
عُلمَة ـ عَلَمَة: قلێشاوییەکە لەلێوی سەرەوەی مرۆڤدا
عِلمِيّ: بیردۆزی ، زانیاریانە، زانستی، قوتابخانەیی، خوێندمەنی
عَلَنَ الأَمرُ: دەرکەوت ، ئاشکرابوو، دیاریدا، واژووی نهێنی‌و پەنهانە
عَلَّنَ الأَمر: دیاری کرد، ئاشکرای کرد ، دەریخست
عَلَنَاً (جَهْرَاً): بەئاشکرایی ، بەدیار چاوەوە
عُلَنَةٌ: ئەوەی زۆر نهێنی ئاشکرا دەکات
عَلَنِيّ(جَهْرِيّ): لەڕوو، ئاشکرا ، دیار
عُلُو مِن كُلِّ شَيء: بەرزترین ، بڵندترین
عُلُوّ: خۆبەزلزانین‌و ستەمکاری
عَلُوس: خواردن ، خواردەمەنی
عَلُّوص: ئینتەلاو ژانەسك، گورگ
عَلُوفَة: دابەستراو، ئالیك دراو، ئەو ئاژەڵانەی بۆ گۆشت بەخێو دەکرێن
عَلُوق: شتی پەیوەست بەمرۆڤەوە ، مەرگ ، بەڵاو نەهامەتی
عَلُول: خواردنێکە سووکە دەدرێت بەنەخۆش
عُلُوم: سەرجەم زانستە مرۆڤیەکانە سەبارەت بەزانیاری سروشتی‌و خوداوەندییەکان
عَلوَنَ الكِتَابَ: ناونیشانی بۆ دانا ، ناونیشانی پێدا

عَلَوِي: ئاسمانی، بالآیی ، بەهەشتی
عَلِه ـ عَلِهَاً: سەرسام بوو، تووشی سەرسوورمان‌و سەراسیمە هات ، لەترسا روحی سپاردو تۆقی، نەفسی گەندەڵ‌و لاواز بوو، غەمباربوو، بوو بەمایەی گلەیی‌و گازندە
عَلَهٌ: غەم ، خەفەت ، خراپە
عَلَّيَ الشَيء: بەرزیکردەوە ، بڵندی کرد
عَلِيَ فِي الشَرَف: بەرزبوەوە، بڵندبوو، بالآبوو
عَلِيَ فِي المَكَارِم: پلەوپایە بەرزبوو، ئاست بەرزبوو
عَلِيّ: بەرزو بڵند، بالا ، رێزدار، توند ، یەکێکە لەناوە جوانەکانی خوای گەورە
عَلِيُ ـ عِلِيُ ـ عَلاَيَة: مەرشوێنێکی بەرزو بڵند
عُلْيَاء: ئاسمان ، شوێنی بەرزو بڵند، سەرەوە
عَلْيَاء: بالآخانە، تەلاری بەرز
عَلْيَان: زەبەلاح ، کەتەو زلە ، دەنگی زلەو گەورە
عُلِيَّة: ژووری سەرەوە، بالآخانە، ژووری بەرز، خوا پێداو ، چینی بالآو سەرەوە، ناوی ئاسمانی حەوتەمە
عَلِيف: دابەستراو ، ئالیکدراو ، ئەوئاژەڵەی بۆ گۆشت بەخێو دەکرێ
عَلِيق ـ عَلِيقَة الدَوَاب (عَلَف): ئالیك ، ئالف
عُلَيق ـ عُلَيقِيّ: روەکێکە هەڵدەچێ لەدارو درەخت ، لاو لاو

عُلَيقَـة: دەوەن ، ئـەو پنكەدارانەيـە كـەكورتن هــەر لەناوييــەوە چــەند لكێكيان لێ جـوێ دەبێتـەوەو زۆر بڵنـد نابن ، پنچك ، كوورس ، جەنگەڵ

عَلِيقَة: توورەكە ، چارۆكە

عَلِيـل (مَعْلُــول ـ مَرِيــض): نـەخۆش ، دەردەدار، زەدەدار، ناســاغ ، لــەش بەبار ، تەندروست نەخۆش‌و گران

عَلِيلَة: ژنی نـەخۆش‌و ناساغ ، ژنێكـە بۆنی خۆش لەخۆی بدات بۆ جارێكی تر

عَلِيم: زانيـار ، ئاگـادار ، تێگەيشـتوو، يەكێكە لەناوە جوانەكانی پەروەردگار

عِلِّيُون: پلەوپايەكی بەرزو بڵندە روحی موسوڵمانانی تيا نيشتەجێ دەبێ

ع م

عَمَّ (شَمَلَ): گرتيەوە، هەمووی گرتەوە

عَمَّ المَطَرُ الأَرضَ: زەوی گرتەوە

عُـمّ : مــێزەری بەســت ، مــێزەری لەدەوری سەری بەست

عَمٌّ: كۆمەڵێكی فرەو زۆر ، برای باوك ، مام

عَمَّ ـ عَمَّا (عَنْ مَا): بۆ ، بۆچی ، لەچی

عَمَى العَمَاءُ المَاءُ وَغَيرَه: لەبەری رژيی، لێی رۆيشت

عَمَى المَوجُ: شت‌ومەكی پاڵ پێوەنا

عَمَــی البَعِــيرُ بِلُعَابِــهِ: فــڕێی دا ، تكاندی

عَمَى إِلَى كَذَا: چوو بۆلای‌و پێكای

عَمَى: كوێری كرد، فريويدا، دەستی بـڕی، خەڵــەتانی، لەخشــتەی بــرد ، بەپێچ‌و پەنا دوا

عَمَى المَعْنَى: شاردیەوە، دەری نەخست

عَمَــی: كوێــری، نــەبينين، ســۆمايی داهــاتن ، كوێرايــی هــاتن، نــەزانين، دواكەوتوويی، سەرلێشێواويی، نـادانی، گومرايی

عَمَّا قَرِيب: پاش ماوەيەكی كەم ، بەم نزيكانە

عَمَاء: گومرايی ، وێڵی، سـەرگەردانی، گەواڵە هەور

عَمَــاءَة: گومرايی‌و رۆچوون لەبـەتاڵ‌و پڕووپوچدا

عِمَــاد: كۆڵەكـە ، پايـە، ئەسـتوونـدە، هەستوون، هاچە، بەگاوركردن، بـەرێز، خـاوەن كەسێتی، سـەرۆكی ســەربازو بەرپرسان

عِمَادَة: بيناو كۆشكی بەرزو بڵند

عَمَّــار: ديـاری، خـەلات، هەرشــتێك لەسەربكرێ لەمێزەرو كلاّوو ....، رێحانە كـەوا كـۆڕی بـادەی پێدەڕازێنرێتــەوە، سلاّو

عُمَّــار: جێنشـينی مــاڵ لەجنۆكــە، جنۆكەی نێو ماڵ

عَمَّــار: بـاوەڕدار، لەسـەرخۆ، ئـاغر، بۆنخۆش، ئــەوەی فــەرمان بەچاكــەو رێگری لەخراپە دەكات هەتا دەمرێت

عُمَــارَة: كـرێی وەسـتاو بنيادنــەری خانوو لانەو ساختمان

عَمَــارَة ـ عِمَــارَة: گـەرەكی گــەورە، ئــاوەدانی، خـــانوو، ســـاختمان، كەڵەخانوو، ماڵ ، تەلاربەند، هۆز، گەلە كەشتی، واژوی كاولەو وێرانەيە

عَمَاش: هەر كاروبارێكی قورس‌و گران نـەزانرێ لــەكوێوە ئــەنجام بــدرێ، جەنگ‌و هەراو بەزمی گران‌و سەخت

عَمّال: يەكێك فرە ئیش‌و كار بكات ، بەردەوام لەسەر ئیش‌وكار

عَمالَة ـ عِمالَة ـ عُمالَة: كرێ، مزی ، رۆژانە مانگانە، كرێی كرێكارو كەسێك خزمەت‌و كارێك پیشەكەش بكات ، پیشەی كرێكاریی

عِمامَة: مێزەر، مەندیل، شاشك، سەرپێچ ، پووتك، ئەردی، مەندیلێكی سپی‌یە كەبەسترابێ بەسەرەوە

عُمان: ولاتێكە دەكەوێتەسەر كەنداوی عەرەبی‌و دەیاری هیندی

عَمّان: پایتەختی ولاتی (ئەردەن)ە

عَمت فُلانٌ: كۆچانی وەشاندو گوێی نەدایە بەر هەركەسێك بكەوێ

عَمَتَ الصُّوفَ وَنَحْوَهُ: پێچایەوەو بایدا بەباری پانی‌و خڕی‌یدا هەتا لەدەستیا گردبێت

عَمَتَ حَبْلَ القَتِّ: بایداو لوولی كرد

عَمَتَ فُلاَناً: تورەیكرد، خەشم‌و قینی تاودا

عَمَّة: پور، تیتك ، خوشكی باوك، پلك، میمك ، دێدە

عِمَّة: شێوازو دیمەنی مێزەرو سەرپێچ

عَمَجَ ـ عَمْجاً: لەرۆیشتنا خێرا رۆیی بەرێوە

عَمَجَ الرَجُل(سَبَحَ فِي المَاءِ): مەلەی كرد لەئاودا

عَمَدَ الشَّيءَ: كۆلەكەی دایە بەر ، رایگرت ، وەستاندی

عَمَدَ فُلاَناً: بەئاسن لێیدا

عَمَدَ الشَّيءَ ولِلشَّيءِ وإِلَيهِ (قَصَدَهُ): گرتیەبەر، نیازی كرد، چوو بۆ لای

عَمَدَ المَرَضُ فُلاَناً: پەرێشان‌و كاریگەریكرد، بێزارو نیگەرانی كرد

عَمَدَ الأَمْرَ وإِلَيهِ: بەئەنقەست كردی

عَمِدَ البَعِيرُ: كۆپارەكەی ئاوسا بەهۆی زۆر بار هەلگرتنەوە

عَمِدَ الثَّرَى: باران تەڕیكردو لەسەریەك كەلَەكەبوو

عَمِدَ الإِنْسانُ: نەخۆشی پەرێشانیكرد، پەرێشان‌و جاڕس بوو بەدەست نەخۆشیەوە

عَمَّدَ الخَيمَةَ: كۆلەكەو ستوونی بۆ داكوتی، بەكۆلەكەو ستوون هەلیدا

عَمَّدَ فُلاَناً: كردیان بەراگرو چاودێر بەسەر خۆیانەوە

عَمَّدَ السَيلُ: دەرچەو دەروازەكەی گرت هەتا لەیەك شوێن‌و جێگەدا جەم‌و مۆلَ ببێت

عَمَّدَ الوَلَدَ: كردی بە گاور

عَمَّدَ الشَّوقُ فُلاَناً: پەرێشانیكرد، دلَی برد، خۆشەویستی پەرێشان‌و سەرگەردانی كرد

عَمْد: ئەنقەست ، قەستی، هەوەس، پالَپشت ، كۆلەكە، پەنا

عَمْداً(قَصْداً): بەئەنقەست ، بەدەستی ئەنقەست، بەقەستی، بەئارەزوو

عُمْدَة: پشت پێ بەستوو، سەرۆك‌و بەرپرسی سەربازان، كۆلەكە، پالَپشت

عُمْدَةُ البَلَد: كوێخا ، گەورەو بەرپرسی شار

عَمَدَهُ المَرَض: نەخۆشی سیس‌و پەرێشانی كرد

عَمَرَ الرَّجُل: زۆر ژیا ، تەمەن درێژبوو، بەتەمەن بوو، بەساڵاچوو ، ساڵانێکی دوورو درێژ ژیا

عَمَرَ المَالُ: ماڵو سامانی زۆر بوو ، دارایی زۆر بوو

عَمَرَ المَنْزِلُ بِأَهْلِهِ: ئاوەدان بوو بەجێنشینەکانیەوە

عَمَّرَ اللهُ فُلاَناً: خوا تەمەنی درێژ کردو مایەوە

عَمَّرَ فُلاَنٌ الدَّارَ: دروستیکرد، بینایکرد، بنیادی نا

عَمَرَ القَومُ المَكَانَ (سَكَنُوه): جێنشینبوون تێیدا

عَمَرَ المَنْزِلَ: ئاوەدانی کردەوە، تیادانیشت ، چوە ناوی

عَمَرَ رَبَّهُ: خوای پەرست ، بەندایەتی‌کرد

عَمَّرَ اللهُ فُلاَناً (أَطَالَ عُمْرَه): تەمەنی درێژ کرد ، زۆر ژیاندی

عَمَّرَ الأَرْضَ: ئاوەدانی کردەوە، ئاوەدانی تێخست

عَمَّرَ الدَّارَ (بَنَاهَا): دروستیکرد، بنیادی نا

عَمَّرَ المَكَانَ بِالسُّكَانِ: ئاوەدانی کردەوە، نوێی کردەوە، چاکی کردەوە، پڕی کردەوە

عُمْر۔ عَمْر۔ عُمُر: ژیان ، تەمەن ، مافی گیاندارە لەژیاندا، ژین لەجیهاندا

عُمُر: مزگەوت ، پەرستگا ، گۆشتی پووك

عُمُرُ النِّصْفِ (فِي عِلْمِ الطَّبِيعَةِ النَّوَوِيَّةِ): لەزانستی سروشتی ئەتۆمیدا بریتیە لەو ماوەیەی ژمارەی گەردیلەکانی رەگەزێکی تیشکدەر دەیخایانێت‌و تێدا ژمارەی گەردیلەکانی هەمان رەگەز دەبێت بەنیوەی ئەوەندەی خۆی

عَمَر: لەچك ، سەرپۆش، سەراشمە، سەرگووش، دەرخۆنە، دەڤك، پارچەیەکی چوارگۆشەیە لەسەرو مل دەئاڵێنرێ‌و گرێ دەدرێ، ئاین ، رێبازی خواناسی

عُمَر: ناوێکە ، خەلیفەی دووەمی موسوڵمانانە

عُمَرَان: ئەبوبەکری سدیق‌و عومەری کوڕی خەتتاب (رەزای خوایان لێبێت)

عُمْرَان: ساختمان ، خانوو ، ئاوەدانی، خەڵك زۆری ، شارستانی

عُمْرَى (عُقُود التَّمْلِيك): لەموڵکداریدا بریتیە لەو گرێبەست‌و رێکەوتنەی کەسێك بڵێ ئەو ماڵە بۆ تۆو تیای دابنیشە گەر مردی دەگەڕێتەوە بۆ خۆم یان ئەگەر من مردم بیگەڕێنەرەوە بۆ میراتگرانم

عُمْرَةٌ: بۆچوون، سەردان ، عەمرە، حەجی بچووك، بەجێهێنانی سرووتەکانی حەجە بەڵام کاتێکی دیاری کراوی بۆ نیەو وەستانی (عەرەفات)یشی تێدا نییە

عَمْرَةٌ: هەرشتێك لەسەر بکرێ وەك مێزەرو کڵاوە، ماوەو بۆشایی نێوان دەنکەکانی ملوانکەو زریزەیەك .

عَمَرَّثَان: دووبنكەو بێخی ژێر زمان
عُمْرِيُّ مِنَ الشَّجَر: كۆنەدار، تووترِكو كونار لەسەر رۆخی رووبار بێت یان نە
عَمَرَّدُ: درێژی هەرشتێك، بەد رەوشتی بەهێز، گەندەڵو پیسی زۆرزانو فێڵباز
عَمَرَّسُ: پیاوی بەهێزو رەقو توندوتیژ، توندو تیژ رۆیشتن ، رۆژگارێكی سەختو گران ، بەدرەوشتی بەهێزو پتەو
عَمْرَطَ الشَّيِ(أَخَذَه): هەڵیگرت
عَمْرُود: درێژو بالآی هەموو شتێك
عُمْرُوس: منالّی قەلّەوو تێكسمراو ، بەرخۆلە
عَمَسَ الكِتَابَ: سریەوە، كوژاندیەوە، لایبرد
عَمَسَ فُلانَ الشَّيءِ (أَخْفَاهُ): شاردیەوە، پەنهانی كرد، لەبەرچاو ونیكرد
عَمَسَ عَلَيهِم الخَبَر وَنَحْوَه: هەواڵەكەی لێ شاردنەوە، لێی پەنهانو نادیار كردن
عَمَسَ عَلَيهِ الأَمْرَ: تێكەڵیكردو دای بەسەریەكا، شێواندی بەسەریەكاو روونی نەكردەوە
عَمَسَ اليَومُ: تاریكو چەتوون بوو
عَمَّسَ عَلَيهِ الأَمْرَ: كاروبارەكەی لێ ئاڵۆزو شێواند، لێی تێكدا
عَمَّشَ فُلاَنَاً: بەكوێرانەو بێ پێزانین بەگۆچان دایگرتەوە
عَمِشَ فُلاَنُ: چاوی كزبوو لەگەڵ ئەوەشدا زۆربەی كات فرمێسك لەچاوەكانی دەهاتن
عَمِشَ جِسْمُ المَرِيضِ: چاكبوەوە، چوەوە سەرباری ساغو تەندروست باشی
عَمِشَ فِيهِ الكَلاَمُ(نَجَعَ): بەسوودو كەڵك بوو بۆی ، سوودی پێگەیاند، كەڵكی گەیاند
عَمَّشَ عَنِ الشَّيءِ: چاوی لێ پۆشی ، رابورد بەسەریا
عَمَّشَ فُلاَنَاً: كزی چاوی چاك كردەوە
عَمَّشَ اللهُ المَرِيضَ: خوای گەورە شیفایدا، چاكی كردەوە ، تەندروستی بۆ گەڕاندەوە
عَمَشُ: ئەوەی بەرزەوەندیو تەندروستیو جەستەی تیایە، شتی گونجاوو لەبار
عَمْشَاء: چاوكزو پڕوپوشاوی، چاوكوتو كوێر
عَمِشَتْ عَينُه: چاوی كزوپڕوپووشاوییوو
عُمْشُوش: بۆڵە تری هەندێكی لێ خورابێت
عَمُقَ المَكَانُ أَو الطَّرِيقُ: دوورو گوشادو بەرین بوو، قووڵبوو ، درێژ بوەوەو دووركەوتەوە
عَمَّقَ(غَوَّطَ): قووڵیكرد
عَمَّقَ وَتَعَمَّقَ فِي الأَمْرِ وَالبَحْثِ: چوە بنچو بناوانیەوە، قووڵیكردەوە، درێژەی پێدا
عَمَّقَ البِئْرَ: بیرەكەی قووڵكرد، زۆری لێهەڵكەند
عُمْق ـ عُمُق: قووڵی، بن ، ناخ، قووڵی، تەختی بن
عَمْق ـ عُمْق ـ عُمُق: قووڵایی بیرو دۆڵو شیوو ڕێگا
عُمْقِيّ: پیاوێك لەقسەو وتەكانیدا قووڵ بیر بكاتەوە

عَمِلَ ـ عَمَلاً: دروستیکرد ، کردی، بەجێیهێنا، کاریکرد، ئیشی کرد، نواندی

عَمِلَ فُلاَن عَلَى الصَدَقَة: کاروپیشەی کۆکردنەوەی خێرو بەخشیشەکان بوو

عَمِلَ عَلَى البِلاَد: بوو بەسەرکردەی وڵات ، بوو بەفەرمانڕەواو کاربەدەستی

عَمِلَ فِيه(أثر): کاری تێکرد، کاری لێکرد

عَمِلَ بِالأمر: پەیڕەویکرد، شوێنی کەوت، بەدویا ڕۆیشت

عَمِلَ البَرقُ: بەردەوام بوو، هەردرەوشایەوە

عَمَّلَ: کرێی خۆی دایە

عَمَّلَ عَلَى البَلَد(جَعَلَهُ حَاكماً): کردی بە فەرمانڕەوا ، کردی بەدادوەر

عَمَّلَ عَلَى القَوم: کردی بەسەردارو فەرمانڕەوا بەسەریانەوە

عَمَلٌ: کاروپیشە، کردار، کردە، ڕەفتار، تەقەلا ، هەوڵ، کۆشش ، هەوڵدان ، دروستکردن

عَمِل: کاربەدەست ، کارگوزار

عِمْلاَق: بەرز ، بڵند، زەبەلاح ، چەلاك، مەردومی زەبەلاح و کەتەو زلە

عُمْلَة: دراو، پارە ، پوول، پەرە، زەڕ، دراڤی نەغد، پارەی دەوڵەتیی

عُمْلَةٌ صَعْبَة: دراوی سەخت

عُمْلَةٌ وَرَقِيَة: دراوی کاغەز

عُمْلَةٌ مَعدَنِيَة: دراوی کانزایی

عَمْلَة: کارێکی ناپەسەندو شیاو ، خیانەتو ناپاکیو نادروستی

عِمْلَة: چۆنیەتی کارکردن ، ئەوەی کارەو ئەنجام دەدرێ

عَمْلَسَ فِي سَيرِه (أسْرَعَ): پەلەی کرد، خێرایکرد

عَمَلَّسٌ: پتەوو بەهێز لەسەرڕۆیشتن بەخێراییو پەلە، سەگو گورگی گەندەڵو پیس

عَمْلَقَ المَاءُ (قَلَّ): کەم بووەوە

عَمْلَقَ المَاءُ فِي الحَوض: تێکەڵبوو، مەیی، شێواو مەیی

عَمَلِيّ(إجْرَائيّ): کرداری، بەدەستکرد، کردەیی، کارین

عَمَلِيَّة: کردار، ڕەفتار، کردن، بەجێهێنان ، مەبەست ، مەرام ، بەڕێوەبردنی کار

عَمَلِيَة جِرَاحِيَة: برینسازی، برینکاری، نەشتەرگەریی

عَمَلِيَة حَربِيَة: کارێکی جەنگی ، هەستان بەڕووداوێکی جەنگی

عَمَلِيَة مَالِيَة: کارێکی دارایی

عَمَّمَ (ضد خَصَّصَ): هەمووی گرتەوە، بەهەموانی ڕاگەیاند ، گشتانی، سەرجەمی، تێکڕایی ، واژووی تایبەتە

عَمَّمَ ـ تَعْمِيماً: مێزەری کردە سەر، مێزەری بەست

عَمَّمَ الأمر: دووبارەکردیەوە، ئەنجامیدایەوە، چاوی لێکرد یان وایان لێکردو بوو بەشوێنی گەڕانەوەیان

عَمَمٌ: زۆرو کۆبووەوە ، تەواوو گشتی هەموو شتێك

عَمَمٌ مِنَ الرَّجُل: ئەو پیاوانەی خێریان گشتیو زۆرە

عُمُم: تەواوو کاملی ئەندام، جوانی، تەواوی لاویو ماڵو جەستە جوانیو سەرنج ڕاکێشی

عَمَنَ بِالَمَكـانِ: مايـەوە لێـی ، تێیـدا نیشتەجێبوو

عَمَهَ ـ عَمَهاً: سەرسامو سەراسیمە بوو لـەوەی بزانێـت روو لـەکوێ بکـات ، سەرکەش بوو

عَمَهَ فِي الأمر: رێگەی راستو دروستی نەزانی

عَمِـهَ ـ عَمَـهاً ،وَعَمَـهاَناً وَعُموهَـاً: سەرسـامبوو، سـەرگەردانو سەراسیمەبوو

عَمِـهَ الأرضُ: رێنمـاییو هێمـای تێـدا نەبوو، بێئالآبوو ، بێنیشان بوو

عَمِهَ فِي ظُلمِـهِ: بـەبێ تـاوانێکی زیـادو ئاشکرا ستەمیکرد

عَمَـهٌ: سەرسـامی ، سەرسـوورمان ، سەراسیمە بوون ، واق ورمان، دوودڵی

عَمَهٌ (فِي الطب): لەپزیشـکیدا بریتیـە لەلەدەسـتدانی هەسـتپێکردن بەشـت وەك لەدەسـتدانی هەسـتکردن بەشێوازی شـتو مـەكو كەسـەكانو سروشتیان

عَمـهاء: زەوییـەك هیـچ نیشـانەو هێمایەکی تێدا نەبێت

عَمُود: کۆڵەکە، پایە، ستوون، چلاك، دارتـەل، ئەسـتوون ، دیـرەگ، نیرگـە، ئـەو گـەورەو سـەردارەی پشـتی پێدەبەسترێ لەهەمووشتێکدا

عَمُودُ مِنَ الأعضار: گەردەلوولو بـۆران لەئاسماندا

عَمُودُ مِـنَ الصُبـحِ: ئـەوەی شـەبەق دەدات ، روونـاك دەبێتـەوە، دەدرەوشێتەوە

عَمُودُ البَطنِ: پشتی ، تەختی

عَمُودُ الأمرِ: کۆڵەکەی کـارێك مەبەست پێی ئەوەیە کەبێ ئەو ناکرێ

عَمُـود(فـي الهَندَسَـةِ): لەئـەندازەدا بەهەر پارچەیەك دەوترێت درێژییەکـەی دەجـار زیـاترە لـەدرێژی ناوچـەی پچـووكو خۆگـرە لەبەرانبـەر هـێزی فشاردا

عَمُـود(فـي الميكَانكَـا): لـەمیکانیکدا بریتیە لەستوونی بەڕێوەبردن

عَمُودُ الإشَـارَةِ: ستوونی هێما ئامێر، عەموودی نیشانەو ئاڕاستەکراو

عَمُـودُ المـيزَانِ: سـتوونی وابەسـتەی هەردوولای ، راگری

عَمُـودِيٌ: کۆڵەکـەیی، ئەسـتوونی، ستوونی، وەستاو، تان، قین

عَمُول: کاسب ، ئیشکەر، بـەئیشوکار، فرە ئیشو کارکەر

عُمُولَـةٌ: کـرێ، بەشـتیا، ئـەو برەپارەیـەی دەلاڵو دەزگایـەك لـەبری کارێکدا وەری دەگرێت

عُمُوم: گرتنـەوە، هـەموان گرتنـەوە، سەراپا، سەرپا ، تێکرا، گشتی، زوریە

عُمُومِـيٌ: گشـتی، تێکراپـی، بـاو، هاوبەشی

عَمِيَ(ذَهَبَ بَصَرَه): کوێربوو، چـاوی کوێربوو، سۆمای چاوی داهات

عَمِيَ عَنِ الشَيءِ (لَم يَـهتَدِ إلَيـهِ): لەئاستیا کوێربوو، نەی بینی، کوێربـوو لەئانایا

عَمِيَ عَلَيهِ الأمر (إلتَبَـسَ): سـەری لێتێکچوو، سەری لێشێوا

عَمِيَ الأَخْبَار وَالأُمُور عَنْهُ وَعَلَيهِ : لیٚ ی شارایەوە، پەنهان بوو، نادیاربوو لێی

عَمِيَ عَلَيهِ طَرِيقَه : ڕێگەی لیٚ ون بوو، نەیدۆزیەوە

عَمِيَ فُلاَنٌ عَمَايَةً : ڕۆچوو لەبەتاڵو پووچدا ، لەسەرگەردانیدا تەواو نغرۆبوو

عَمِيَ قَلْبُه : دڵ کوێربوو، ڕاستیو حەقی نەدی

عَمْيَاء: ئافرەتی کوێرو نابینا

عَمْيَة (ضَلاَل): نەزانین، دواکەوتوویی، سەرلێشێواویی

عُمْيَة ـ عَمْيَة :گومڕایی،سەرلێشێواویی، وێڵیو سەرگەردانی

عَمِيت: زیرەکی، لێهاتوویی ، بەتوانایی

عَمِيد: بەڕێوەبەر، سەرۆك ، ڕاگر، پێشەوا، نەخۆشێك نەتوانێت دابنیشێت هەتا لەملاولاوە ڕاخەر نەخرێتە پشتو لاکانی، پلەیەکی سەربازییە

عَمِيد الجَامِعَة : سەرۆکی زانکۆ ، ڕاگری زانکۆ

عَمِير: شوێنو جێگەی ئاوەدان

عَمِيرَة: شانەکانی هەنگ بەگشتی

عَمِيق: قووڵ، کوور، چاڵ، سووتال، سووتار، بیرەچاڵ، زەوی قووڵو هەڵکەنراو

عَمِيقُ التَّفكِير: یەکێك قووڵ بیربکاتەوە، بیرمەند، بیریار

عَمِيل: کارئاشنا، بسێن، جێگر، نوێنەر، سیخوڕ، جاسووس، هەمیشە کڕیار

عَمِيل سِرِّي: شۆفار، جاسووسێکی نهێنیو پەنهان، سیخوڕێکی پەنهان، ئەوسیخوڕەی بەپەنهانو نهێنی کاری سیخوڕی ئەنجام دەدات

عَمِيم: گشتی، باو، ئەوەی گردو کۆدەبێتەوەو زۆری نیشان دەدات، تەواوی هەرشتێك ، گیایەکی وشکە

عن

عَنْ (حَرف جَرّ): بەم مانایانە هاتووە: دەربارەی، بەهۆی ، بۆ ، پاشان ، پاش ماوەیەك ، تاوێك

عَن إذْنك: تکایە، بەیارمەتی خۆت

عَن قَلِيل(بَعْدَ قَلِيل): لەدوای کەمێك، پاش ماوەیەکیتر، پاش چەن ساتێکی دی

عَن يَسَارِه(مِن يَسَارِه): لەلای چەپیەوە

عَن قَرِيب (عَمَّا قَرِيب): بەم نزیکانە، بەم زووانە

عَنَّ لَهُ : بۆیدەرکەوت، بۆی ئاشکرابوو، ڕوون بوەوە بۆی

عَنَّ بِفكرِيَ الأَمر: هات بەبیرما ، بۆم ڕوون بوەوە

عَنَّى الأمر فُلاَناً (أَهَمَّهُ): لای گرنگبوو، مەبەستی بوو ، بەتەنگیەوە بوو

عَنَّى الأَرضُ بِالنَّبَات: دەریکرد، دەریدا، سەری هەڵدا ، هاتە دەرەوە

عَنَّى اللهُ بِهِ عِنَايَةً (حَفِظَهُ): پاراستی، خوای گەورە پارێزگاری لێکرد

عَنَا ـ عَنَاء:ڕەنج ، ڕەنجدان ، کۆشش، کوێرەوەری، دەردەسەری، ماندووبوون، شەکەتی ، هیلاکی

عُنّاب: شاخێكی درێژی خڕ
عُنَّاب: دارێكه دەنكەكانی وەك دەنكە زەيتوون وايەو تامێكی شيرينو خۆشی هەيەو شەش مەتر درێژەو رەنگی سوورە
عَنَّاب(بَائِع العِنَب): ترێ فرۆش
عَنَاجُ: جڵەوی حوشتر، پەتێكە دۆڵچەی پێوە دەبەسترێ، پشتی پياوو جومگەكانی
عَنَاجٌ مِنَ الأمر: خاوەنی، بەتوانای
عَنَاد: بەرهەڵستی، بەرگری، سەركێشی، وڕك بەستن، ڕق گرتن، خۆسەری، ياخی بوون، بەلەسەبوون
عَنَادِيَة(فِرْقَةٌ مِنَ السُوفسطَائيِن): تاقمو گرۆهێكە لە (سوفستائيەكان)و نكوولی دەكەن لەراستی پێكهاتەكان و هەموو بوونێك بەخەياڵو ئەندێشە دادەنێن
عَنَاس: ئاوێنە، رووپا ، تەخت
عَنَاقٌ: داماوی، كەساسی، كارە مێ، مێچكەی مەڕوبزن هەتا ساڵێك تەواو دەكات
عِنَاق (مُعَانَقَة ـ حِضن): دەست لەملكردن، لەئامێز گرن، باوەش بەيەكتردا كردن
عَنَان: هەور، ئەوەی بەرچاو دەكەوێت كاتێ تەماشای ئاسمان دەكرێت، لای هەرشتێك، تەنيشت ، لا
عَنَان السَمَاء: فەلەكە، ئاسمان ، چەرخ
عِنَان: قايش لغاو ، جڵەو ، دەستەرەشمە، دانەلغاو، هەوسار، هەفسار، قەوچە

عِنَايَة(إعتِنَاء ـ إهْتِمَام): گرنگی، گرنگی پێدان، بايەخ، پاراستن، چاودێری
عَنَبُ الكرمُ(صَارَ ذا عِنَب): ترێی گرت، بەريگرت، مێوەكە ترێی گرت
عِنَب(ثَمَر الكَرم): ترێ، ترێ ، هەنگوور، بەری درەختی مێوە كەبەهێشوو دەيگرێو چەشنی جياوازو فرەی هەيە لەوانە: زەردكە، زەردێ، زەلكە، سپيلكە، سووراو، سوورشامی، شەقشەقە، شيازی، عشاق، فەرخی، كاژاو، كشميشی، كلكەرێوی، گەرمكە، گوت توولە، مام برايمە، مێخی ، نينۆكی بووك، ياقووتی ، سەرقوڵكە ، رەش ميری ، سايەنی ، پايزە
عِنَبُ الذِئب: رووەكێكی كێوی‌يە لەگەڵ پەمووودا دەڕوێتو بەرێكی پچووكی رەنگ رەشی وەك ترێی هەيەو تامێكی مزری هەيە
عَنْبَا (أنبَج ـ مَنجَة): دارێكە لەوڵاتو شوێنە گەرمەكان دەڕوێتو بەروبوومەكەی خۆشو بەتامەو دەكرێ بەشەربەت
عَنبَرَ الشَيء: بەعەنبەر بۆنخۆشی كرد، بۆنداری كرد
عَنبَر: بۆن عەنبەر، عەماری دانەوێڵە، چاڵە خەڵە، كەندو، جۆرێكی زۆر گەورەيە لەنەهەنگو حووت كە درێژيەكەی دەگاتە (60) پێو جەستەی گەورەيەو ددانداره ، پەناگەيەكە سەربازو كەسانی نەخۆش تێيدا دادەنيشنو هەڵدەدەن، گيايەكە، سەرگۆناو كوڵم

عَنْـبَرَ الشِّـتَاء وَعَنْبَرَتـه (شِـدَّته): سـەرماو سـۆڵەی زسـتان، سـەرمای سەختی زستان
عَنْبَرِي: مەیو شـەرابی عەنبـەر، مـەی بۆن عەنبەر
عَنِـتَ (لَقِـي الشِّـدَّة): تووشـی تەنگانـەبوو، کەوتـە تەنگانـەوە، نارەحەتیو دەردەسەری هات بەسەرا
عَنِتَ الشَّيءُ (فَسَـد): تێکچوو، شـکا ، شێوا
عَنِـتَ العَظْـمُ: شـکا دوای بەسـتنی، شکایەوە
عَنِّـتَ (شَـدَّد عَلَـى): زۆری لێکـرد، ناچاریکرد، تەنگی پێهەڵچنی
عَنَت: هەڵە، تاوان، زینا، داوێن پیـسی، لووتبەرزی، خۆبەزلزانین
عُنَّة: پەککـەوتن، ناتوانـایی جنسـی، لەپیاوەتی کەوتن ، کەپرێك لەلقو پەلی دارو درەخت دروست کرابێت
عَنْـتَرَ الذُّبَـاب: ویـزە ویـزی هـات ، دەنگی لێهات
عَنْتَرَ فُلاَنٌ: هانیدا لەجەنگدا، دنـەیدا، پاڵی پێوەنا، رێگـەی سـەختو دژواری گرتەبەر
عَنْـتَرَ فُلاَنـاً بِـالرُّمْح: برینـداری کـرد، زامداری کرد، لێی دا
عَنْتَر: ئازا ، گوستاخ
عَنْتَر ـ عُنْتَر ـ عَنْـتَرَة: مێـش ، مێشـی سەوز
عَنْتَرَة: ئازاو گوستاخ لەجەنگدا
عَنَجَ الشَّـيء (جَذَبَـه): بەکێشـی کـرد، رایکێشا
عَنَجَ رَأسَ البَعِير: سەری حوشـترەکەی بەکێش کرد
عَنْجَدَ العِنَـب: مێوژەکـەی خـراپ بـوو، باش نەبوو
عَنْجَهِي: ئەوەی خۆبـەزلزانینو کـەشو فشی تێدایە ، یەکێك وشكو توندوتیژی تیابێت
عَنْجَهِيَـة: خۆبـەزلزانینو کـەشو فـش، زاڵو باڵادەست نواندن
عَنَـدَ ـ عَنَـدَ عَـنِ الطَّرِيـق أو القَصْـد أو الحَقّ: لایدا ، لەرێ لایدا ، لەمەبەست لایدا ، لەرێی راست دەرچوو
عَنَـدَ الرَّجُـل(خَـالَفَ الحَـق): لـەرێی راست لایدا ، چەوتیکرد
عَنَـدَ عَنْـهُ: لێی دوورکەوتـەوە، دوورەپەرێز کەوت لێی
عَنَـدَ النَّاقَـة: لەحوشـتری تـر دوورکەوتەوەو بەتەنیا لەوەڕا
عَنَـدَ العِرقُ أو الجَرح: خوێنـی لەبـەر رۆیـیو وشـکی نـەکردەوە، لێی رۆیـیو نەوەستایەوە
عَنَـدَ فُـلاَن: خـۆی بـەزلزانیو لەسـنووردەرچوو لـەگومڕاییو سەرلێشـێواویدا، پێچەوانـەی حـەقو راستی وەستا، دژ بە حەقو رەوا بوو
عِنْد(إسْم لِمَكَـان الحُضُور): لـەپاڵ ، تەنیشت ، لەکن ، لەلای، لەتەك
عِنْدَ(إسْم لِزَمَـان الحُضُور): لـەکاتی، کاتی، دەمی، وادەی، کاتێ ، کە
عِنْدَئذٍ(حِينئـذٍ): ئەوسا ، لەوکاتـەدا، ئەو دەمەی ، ئەوجا
عِنْدَمَا(مَتَى مَا): لـەکاتێکدا ، لـەکاتی، هەر کاتێ ، کەی

عِنْدَكَ(قِفْ): بوەستە، راوەستە، رابمێنە، ئیستێك بكە
عَنْدَلِيب(بُلْبُل): بلبل ، شالوور، ئالۆر، شالووك، شالۆك، شەهلوول ، جۆرە بولبولێكە فرە جووڵەیەو بەچەن جۆرێك دەخوێنێت و لەرۆژانی بەهارا بەدەر دەكەوێت
عِنْدِي: لام وایە، لای من ، پێموایە، رام وایە
عِنْدِيَة(فِرْقَة مِن السُوفسطَائية): تاقمێكن لە(سوفستائیەكان) بانگەشەی ئەوەدەكەن گوایە بنەچەو بنەڕەتی هەرشتێك دەگەرێتەوە بۆ بیرو بۆچوون تەنانەت گەر یەكێك وا پەی بەرد مرۆڤ بێگیان و ئەن بێت ئەوا راستو گونجاوە لایان
عَنَزَ عَنْهُ: لێی دوور كەوتەوە، دوورو پەراگەندە كەوت لێی
عَنَزَ فُلاَنَاً عَنْزَاً: بەنێزەیەكی گچكە بریندارى كرد
عَنْز ـ عَنْزَة(أُنْثى الْمَعز): بزنە مێ ، بزنە مێچكە
عَنَزَة: لەگۆچان درێژترەو لەرمیش كورترەو لەخوارەكەیدا نێزەیەكی وەك نێزەی رمی پێوەیە
عَنَزَةٌ مِنَ الفَأس: رووەكەی ، تیژیەكەی
عَنَزِي: پیاوێكە لە(بني عنزة)و كاتێ چووەتە دەرەوە ئیدی نەگەڕاوەتەوە ئەمەش بووە بەمەسەل لەنێو عەرەبەكاندا بۆ كارێك كەوا هەرگیز روو نەدات

عَنَسَ الرَّجُل (أَسَن وَلَم يَتَزَوّج): پیربوو ژنی نەهێنا، چووە ساڵەوەو هاوسەری نەگرت
عَنَسَ ـ عَنَسَاً: هەموو سەعاتێك تەماشای ئاوێنەی كرد، هەر كاتژمێرێك لەئاوێنە وردبووەوە
عَنْسُ: بەردێك لەئاودا ، حوشترێكی بەهێزو توانا، دالْ، رەشە دالْ
عَنَسَتِ البِكْرُ: كیژەكە پاش پێگەیشتنی زۆرمایەوەو شووی نەكرد، پاش بالْق بوونی مایەوەو مێردی نەكرد
عَنَسَت البِنْتُ البِكْرُ: كیژەكە مایەوەو شووی نەكرد، قەیرە بوو مێردی نەكرد
عَنَّسَت البِكْرَ أَهْلُهَا: كەس وكاری بەشوویان نەدا هەتا كاتی بەسەرچوو، مێردیان پێنەكرد تا قەیرە بوو
عُنْصُر: بنەڕەت ، بنەچە، رەگ، ریشە، رەچەڵەك، رەگەز، توخم ، بەشێك لەپێكهێنەرەكانی شتێك ، لای پێشینەكان چوار توخم و رەگەز هەیە: ئاگر، هەوا ، ئاو ، خاك و خۆڵ
عَنْصَرَة: جەژنێكی مەسیحیە یادی دابەزینی (روحی قودسە) بۆسەر قوتابیەكانی دوای (عيد الفصح) بەپەنجا رۆژ یادی دەكەنەوە ، لای جوولەكەكانیش یادی دابەزینی شەریعەتە لە كێوی (سينا)
عُنْصُرِي: رەگەزپەرست، رەگەزخواز، توخمین
عُنْصُرِيَة: رەگەزپەرستی، دەمارگرژی دەمارگیری تاكێك یان كۆمەڵێك بۆ رەگەزو نەژادێك

عِنْصَاةٌ: هەرکەسێکی پەرتەوازە لەرووەك و قژو شتیتر، پاشماوەی هەرشتێك کاتێ زوربەی دەڕوات، جڵەوە حوشتر یان مەڕ

عُنْصُل: پیازە ورچانە، رووەکێکە نزیکەی مەترێك بەرزدەبێتەوە بەشی خوارەوەشی وەك پیازێك وایەو لەمەبەستی تەندروستیدا بەکاردەبرێ بۆ رۆماتیزمە باشە، پیازدەشتیو پیاز نێرگیس

عَنْظَى بِهِ: گاڵتەی پێکردو بەقسەی ناشیرین و ناقۆڵا هات پیایدا

عُنْظَاب: کوللەی زەردی گەورە، گەورە کوللەی زەرد

عُنْظُوَان: رووەکێکە گەر حوشتر زۆری لێ بخوات تووشی ژانەسك دەبێت، کولله، دڕندەی زمانپیس و بۆگەن

عَنْعَنَ عَنْعَنَةً: جۆرە بێژەیەکە لەقسەداو (هەمزە) بە(عەین) دەردەبرێ و ئەمەش لەزمانی(تەمیم)دا هاتووە

عَنْعَنَ الراوِيَ (فِي عِلم الحَديث): لەزانیاری فەرموودەیا ناتەواوییەکەو فەرموودە گێڕەرەوە رشتەی گێڕەرەوانی فەرموودە یەك لەدوای یەك باس دەکات بەبێ ئەوەی خۆی هەموویانی بینیبێت و چاوی پێیان کەوتبێت

عَنَفَ بِهِ: بەتوندی سەرزەنشتی کرد، توندگرتیو هات بەسەریا، سەرزەنشتیکردو بەنەنگو نکوولی دانا، رەق بوو لەگەڵی، توندوتیژ بوو لەگەڵیو پیا هەڵشاخا

عَنَّفَ تَعْنِيفاً: بەرەقو تیژی رەفتاریکرد، توندو تیژ بوو

عَنُفَ ـ عُنْف ـ عِنْف ـ عَنْف (شِدَّة ـ خشُونَة): توندی، توندوتیژی، رەقی، زەبرو زەنگ، زبرو رەقی

عَنَفَة: ئامێرێکە ئاوی لەخوڕو تیژ لێ دەدات و پەروانەو ئامێرەکە هەڵدەسووڕێنێ، نێوانی هێڵەکانی کشتوکاڵ، نێوان گوڵەکان

عَنْفَقٌ: کەمیو سووکی شت، کەمو نزمی

عَنْفَقَة: گەنەمووی نێوان لێوی خواروو چەناگە

عُنْفُو: سەرەتاو باشی، ئەوەڵو چاکی

عُنْفُوَان الشَّبَاب (شَرخ): هەرەتی لاوی، تافی لاوی، سێرەی گەنجێتی، سەرەتای لاوی

عَنِقَ (طَالَ عُنُقه): ملی درێژ بوو، گەردنی درێژو باڵابوو

عَنَّقَ (أخَذَ بِعُنُقه): ملی گرت، یەخەی گرت، گەردنی توند گرت

عَنَّقَ طَلْعُ النَخل: درێژ بوو، هەڵیدا، بەرزبووەوە

عَنَّقَ فُلاناً: توند ملو گەردنی گرتو گوشی

عُنْق ـ عُنُق ـ عَنَق ـ أعْناق: گەردن، مل، گەردەن، ئەستۆ، گێپەڕە، خیگە، ملی گیاندار بەرووکاری پێشەوەدا

عَنَقٌ: جۆرە غارغارێن و رۆیشتنێکە حوشترو ئەسپ تێیدا بەخێرایی دەڕۆن بەرێوە

عَنْقَــاء: عــەنقا ، سمـــرخ، شـــامەل، باڵندەیـــەکی ئەفســـانەییە ، دانـــا، زۆرزان، مل درێژ

عَنْقَاش: سپڵە ، سەرسواڵکەر، ئەوەی گوند بەگوند دەگـەڕێو شـتو مـەك دەفرۆشێ ، وردەواڵە فرۆش

عَنْقَد: ماسیەکی زیوینی بریسکەدارە

عُنْقُر: بنکی پاقلە ، بنکی دارخورما

عَنْقَشَ فُلاَن: پابەندبوو پێوەی

عَنْقُود: هێشوو، بۆڵ

عَنَــكَ الرَّمــلُ: بــەرزبوەوەو ڕێگــەی تێپەڕبوونی نەهێشتەوە

عَنَكَ الفَرَسُ: هەڵیگرتو چوە سەری

عَنَكَ اللبَنُ (خَثَر): مەیی ، بەستی

عَنَــكَ المَــرأةُ عَلَــى زَوجِــهَا: لەرشــتەو بەندی مێردەکەی دەرچوو، یاخی بوو

عَنَـــكَ عَلَـــى أبِيـــهَا (عَصَتْـــــهُ): سەرپێچیکرد، یاخی بوو، بەلەســەبوو، بێگوێیکرد

عِنْكَ مِنْ كُـلِّ شَـيءٍ: مـەزنی هەرشـتێك، بەشێك لەشەو ، ساتێك

عَنْكَبُ: نێرینـەی جاڵجاڵۆکـە ، توخمـی جاڵجاڵۆکە

عَنْكَبَاةٌ ـ عَنْكَبَةٌ: مێیینەی جاڵجاڵۆکە

عَنْكَبُوت: جاڵجاڵۆکە، جۆلاویـی کـەرە، پیرعەڤۆك ، شەڤن پیرك، پیرهەلالووك، پەسپەسکلێ، داپیرۆچك، ماماڵە، پنـد، پندەپیر، کاکڵە مووشان ، دەعبایـەکی چنـگ چنگـە لـەکوندو قوژبنـی دیـوارو بنمیچـا بـەداوێکی زۆر بـاریك هێلانـە دەتەنێ بۆ گرتنی مێشو مەرۆش

عَنْكَشَ العُشْبُ: هەڵچوو، هەڵیدا ، چـوو بەناویەکا ، بەرزبوەوە، باڵای کرد

عَنْكَشُ: ئـەوەی گـوێ بـەخۆجوانکردن نادات

عَنَمُ البَنَانِ: رەنگی کرد

عَنَـمُ: تــەرز، ریشـاڵی مێـو، بەوتاڵــە باریکانـە دەڵێــن کەلــەدەوری لاسـكو گەلای مێوەکە دەردێتو تامێکی مزری خۆشی هەیە

عَنَمَةٌ: قلێشاوی دەمو لێوی مەردوم

عَنْمِيٌّ: رووگەشی سوورو سپی

عَنَّنَ الكِتَــابَ: ناونیشـانەکەی نووسـی، ناونیشانی بۆ دانا

عَنَّـنَ المَـرأةُ شَـعْرَهَا: قـژی کـرد بــەنێو یەکا، هۆنیەوە

عَنَّنَ الفَرَسَ أو اللِجَام: جڵەوی بۆکـرد، قایشو جڵەوی بۆ کردن

عِنْـــو: نارەحـــەتی، چەرمەســـەری ، دەردەسەری

عِنْوَان: ناونیشان

عِنْـوَانُ الكِتَـــاب: ناونیشـانی کتێـب ، ناوی پەڕاو

عِنْـوَان المَقَالَـــةِ: ســەروتار، ســەرناو، سەرباس

عُنْـوَةً: بــەزۆر ، بـەتۆپزی، بــەزەبرو زەنگ، جەور، زۆردارەکی

عَنُـود: لاسـار ، قیرسـچمە ، رق قـایم ، سەرکێش ، رقاوی

عَنْـوَنَ الكِتَــابَ عَنْوَنَـةً: ناونیشـانی بـۆ دانا ، ناونیشانی پێدا

عَنِيَ (كَدَّ وَتَعِبَ): رەنجیدا ، کۆششیکرد، کۆشا ، تەقەلایدا ، هەولّیدا ، ناسۆریو چەرمەسەری چەشت

عَنِيَ الرَّجُل: بەند کرا ، ئەسیرکرا ، دەستگیر کرا ، گرتیان

عَنِيَ فُلاَنُ بِالأَمر: سەرقالّبوو پێوەی ، خەریك بوو پێوەی

عَنِيَ الأَكلُ فِيهِ: بەکەڵك بوو، بەسوودبوو، سوودی لێوەرگرت

عُنِيَ بِالأَمرِ: سەرقالّبوو پێوەی، خەریك بوو

عَنِيّة: رەنج ، کۆشش ، ماندوبوون ، هەولّدان

عَنِيد: شێرگیر ، دەمارگەرم، چەقاوەپوو، کەللەرەق، سەهەند، سەرکێش، قیرسیچمە ، گیر، رقاوی ، چەموور، یاخی ، بەلەسە ، رارا ، چەپخوون

عَنِيف: رەق ، توندو تیژ ، بەزەبر ، چەبگەر، رەشکوژ ، سەخت ، ماندووکەر

عَنِين (عَاجز تَنَاسُلِيَاً): پەککەوتوو، لێوەبوو، سست بوو لەهێزی پیاوەتیدا، ناتواناو کەمهێز لە جنسدا

ع هـ

عِهَادَة: بارانی سەرەتای ساڵ، یەکەم بارانی بەهار

عَهِدَ فُلاَن إِلَى فلان عَهْدَاً: پەیمانی خستە ئەستۆیو رایسپارد پارێزگاری لێبکات

عَهِدَ إِلَيهِ بِالأَمرِ: رایسپارد، خستیە ئەستۆی

عَهِدَ الشَيءَ: ناسی ، زانی

عَهَّدَ فُلاَنَاً: جار لەدوای جار پەیمانی پێ تازە کردەوە

عَهِدَ فُلاَنَاً بِمَكَانِ كَذَا (لَقِيَهُ فِيهِ): چاوی پێکەوت، بینی، دیتی

عَهِدَ الوَعْدَ(وَفَاهُ): پەیمانی هێنایەدی، بەوەفاو ئەمەکداربوو

عُهِدَ المَكَان: بارانی سەرەتای ساڵ لێیدا

عَهِدَ اللهُ (وَحَدَّه): بەتاكو تەنیا رایگرت ، بەتەنیا پەرستی

عَهْد: گفت ، بەڵێن، پەیمان ، رێککەوتن ، دڵنیایی، پاراستن، بینین، پێگەیشتن، دەم ، کات ، سەردەم ، چەرخ، خۆشەویستی، هاورێیەتی، وەسیەت، ئەو نووسراوەی بەرپرسو کاربەدەست دەینووسێ بۆ کاربەدەستەکانیو تێیدا داوای پیادەی دادپەروەرییان لێدەکات

عَهِدُ: بەجێ هێنەری بەڵێنو پەیمان ، پەیمانپارێز

العَهْدُ القَدِيم (مِن الكِتَاب المُقَدَّس): چەرخی دێرین لەکتێبی پیرۆز بەو دەقانە دەوترێت بەر لەهاتنی حەزرەتی(مەسیح) - سەلامی خوای لێبێت - نووسراوە

العَهْدُ الجَدِيد (مِن الكِتَاب المُقَدَّس): چەرخی نوێ لەکتێبی پیرۆز بەو دەقانە دەوترێت دوای حەزرەتی (مەسیح) - سەلامی خوای لێبێت - نووسراوە

عَهْدَان: دەستبەرو زامنکردن

عَهْدَة: باران لەدوای باران

عُهْدَة: بەرپرسی، زامنی ، دەستەبەری، دڵنیایی، لاوازی، زەبوونی، کەساسی، گەڕانەوە بۆ شتێك و چاككردنی

عُهْدَة (في البَيع): لەمامەڵەو فرۆشیاریدا بەدەستبەركردنی دروستیو شیاوی مامەڵەکە دەوترێت وێڕای چاكو باشی فرۆشراوەكەدا

عَهْدِي بِه أنَّهُ كَذَا: لێی پشت ئەستوورم ، دڵنیام ئەوەیە، لێی دڵنیام

عَهَرَ (فَجَرَ): خراپەیكرد، زینای كرد، داوێن پیسی ئەنجامدا

عَهَرَ المَرأة وَإليهَا (زَنَى بِهَا): زینای لەگەڵكرد، بەشێوەیەكی نادروستو رەوا جووت بوو لەگەڵی، بەحەرام دروست بوو لەگەڵی

عَهْر ـ عَهَارَة (فِسْق): خراپەكردن، داوێن پیسی ، سۆزانێتی، خۆ فرۆشتن، لەش فرۆشی

عَهِر ـ عَاهِر: داوێن پیس ، زیناكار، خراپەكار، بەدڕەوشت

عَهَنَ الشَّيءَ (دَاوَم وَثَبَتَ): جێگیربوو، چەسپا ، رەگی داكوتا

عَهَنَ في العَمَل (جَدَّ): تێكۆشا ، هەوڵیدا، تەقەلایدا، رەنجیدا

عَهَنَ بِالمَكَان (أقَام بِه): مایەوە، جێنشین بوو

عَهَنَ النَّخْلَة: لقو پۆپەكانی وشكیانكرد، وشك بوون

عَهَنَ لَهُ مُرَادَهُ: هیواو ئاواتی بۆ هێنایە دی، ئاواتەكانی بۆ پێشخست

عَهَنَ مِنَ المَكَان (خَرَج): گواستیەوە، كۆچی كرد، رۆیی، دەرچوو، باری كرد

عِهْن: خوری، هری، پەژم ، پەشم، بلوول، پۆر ، تووكی مەڕە

عِهْنَة: پارچە خوریەك ، دەرەختێكە گوڵێكی سوور دەردەكات

عَهِيد: بەڵێندەر، دەستەبەر ، پەیمان بەست ، كۆنو دێرین

ع و

عَوَى الكَلْبُ: لوورانی، وەڕی ، وەڕە وەڕی كرد

عَوَى القَومَ (دَعَاهُم إلَى الفِتْنَة): بانگی كردن بۆ خراپەو فیتنە ، بانگەشەی كردن بۆ بشێویو ئاژاوەگێڕی

عَوَى الشَّيءَ (عَطَفَ ـ مَالَ): خواریكردەوە ، لاری كردەوە، لایدا ، ترازانی

عَوَى الحَبْل وَالشَّعْر وَالقَوس: بایدا ، لوولی كرد، پێچایەوە

عَوَى الشَّيءِ تَعْوِيَةً: لاریكردەوە، بایدا، خواریكردەوە

عُوَاء (صَوت الكلب وَابن آوي أو الذئب): لووره، لورەلوور ، وەڕین ، حەپ حەپ

عَوَّاء: زۆر وەڕ، زۆر ئەلورێنێ

عَوَائِد: سوور، دەستكەوت ، كەڵك، قازانج

عَوَائِذ: چوار هەسارەیە چوار گۆشەیەك دروست دەكەنو لەناوەڕاستیانا هەسارەیەك هەیە

عَوَائِر مِنَ الجَرَاد: كۆمەڵە كوللەی پەرتو جیاواز جیاواز

عَوَائِق الدَّهْر: بەلاو كۆسپەكانی سەردەمو رۆژگار، چورتمەكانی ، ئەهامەتیو دەردەسەریەكانی

عَـوّاج (بَـائِع العَـــاج أو صَانِعَــه): كەڵبەی فیل فرۆش ، شفرە فرۆش و سازندەی

عَــوّاد (إسْــم فِعْــلٍ بِمَعْنَــى عُــدْ): بگەڕێرەوە، وەرە

عَوّاد: کاری چاکە ، سۆزو بەزەیی، چاکەو باشە

عَوّاد: عود ژەن یان دروستکەری

عُوادَة: ئەو خواردنەی ئامادەکراوەو جارێك لێی خورابێت

عُوادَة المَرِيض: سەردانی نەخۆش ، چوون بۆ لای نەخۆش

عُوار: ناتەواوی، کەم و کوڕی، پینەو دڕاوی لەجل و بەرگدا

عُوار: ریپۆق ، رچقاوە، گوژاو، چڵکی نێو کەپوو چاوانە ، ترسنۆکی ، تۆقیوو، یەکێك لەڕۆیشتنا هیچ نەبینێ

عُواسَة: قومە شیرێك یان هەرشتێکیتر

عُواف ـ عُوافَة: نێچیر ، دەستکەوت ، نچیر ، گۆر

عُواق: دەنگێکە لەورگی ئاژەڵ دێت کاتێ دەڕوات بەڕێوە

عَوّام: مەلەوان ، مەلەکار، ئەسپێکی رۆچوو تیژڕەو لەغار غارێندا

عُوام: سەرو رووخساری سواربووی حوشتر کاتێ لەدوورەوە بەدەر دەکەوێت لەبیاباندا

عَوّامَة: ماڵێکە لەدارو تەختە دروست دەکرێت لەسەر رۆخی دەریا، ماڵ کەشتی

عَوّامَة لإرْشَاد السُفُن: دەریانیشان

عَوّامَة السمكَة (نُفَاخَة): میزەڵدان

عَوامِرُ البُيُوت: ماری نێو ماڵ، ماری ماڵی

عَوامِل: هۆکار ، مەبەست ، مەرام

عَوان: نیوە تەمەن ، ناوەڕاست ، نیوە تەمەنی هەرشتێك، ئەو جەنگەی جار لەدوای جار کوشتاری تیا دەکات ، زەوییەکی شاراوەو نادیار

عَوانَة: دارخورمایەکی بەرزو درێژ، کرمێکە لەنێو خۆڵدا، گیاندارێکە بچووکترە لەژیشك

عَواهِن(جَرائِد النَّخل اليَابِس): کەلا وشکەی خورما

عَوَّة: هاوارو فریاد ، نیشانەو هێمایەکە لەسەر رێ دادەنرێ و رێ نیشاندەری رێگەیە

عَوَّثَهُ الأمْر: دووریخستەوە، بەدووری گرت، سەرقاڵی کرد، خەریکی کردو رێگەی لێگرت

عَــوِجَ العُــودُ وَنَحْــوَهُ: لاربووەوە، خواربووەوە

عَوِجَ الأرضُ: رێك نەبوو، خواربوو

عَوِجَ الطَرِيقُ: پێچ پێچ بوو، خوارو لاربوو

عَوِجَ الإنْسَانُ عِوَجاً (سَـاءَ خلقـه): رەوشت و خووی خراپ بوو

عَــوَّجَ العُـودُ وَنَحْـوَه: لاری کردەوە، خواریکردەوە، چەمانیەوە چەوتانیەوە

عَــوَّجَ فُلانَــاً عَــنِ الشَّــيء: لارو خواریکردەوە

عَــوج(إعوجَــاج ـ إلْتِــواء وَعَــدَم الإسْتِقَامَة): خواری، چەوت و چێڵی ، لاری ، ناڕاستی، پێچ و پەنا

عَوَجُ العِظَـام(مَـرَضُ إرْتِخَـاءِ العِظَـام): ئێسکە نەرمە، گێڕی
عَوْجَاء: کەوان ، وشتری لەڕو لاواز
عَوَّدَ الرَّجُل عَلَى كَذَا (مَـرَّنَ): رایهێنا ، فێریکرد، رامیکرد
عَوَّدَ البَعِيرُ: پیر بوو، بەساڵاچوو
عَوَّدَ الرَّجُلُ: بەساڵاچوو، بەتەمەن بوو، پیر بوو
عَـوْد ـ عَـوْدَة: گەڕانـەوە، ڕۆیشـتنەوە، پێچدانـەوە ، حوشـترو مـەڕی پـیر ، کۆنەڕێ
عُود: دار ، چیلکە ، شوڵك ، لـق و پـەل کـاتێ دەبڕێـت ، جـۆرە بۆنێکـە، عـود، ئامێرێکی مۆسیقیە ، بێخی زمان
عُودُ الثِّقَاب: دەنکە شقارتە
عَوَّذَ الرَّجُل: دوعای پاداشتی بـۆ کـرد، دوعای بۆ کرد هەتا خوا بیپارێزێ
عَوَّذَ(رَقَى ـ عَلَّقَ العَـوْذَةَ): نوشـتـەیکرد، نوشتەی پیاکرد، چاوەزاری هەڵواسی
عَـوْذ ـ عَـوَذ ـ عِيَـاذ: پـەنا ، پەناگـە، پاسێر، پـەناو هانا بـۆ بـردن ، پـەنا بردنەبەر
عُـوَّذ: بناغـەی دارودرەخـت یـان لـەژێر بەردا شارا بێتەوە
عَـوذَة ـ تَعْوِيـذَة: نوشـتـە ، جـادوو، چاوەزار
عُوذَة: نوشتەو چاوەزاری پیا هەڵواسی
عَـوِرَ(ذَهَبَ حِسُ إحْدَى عَيْنَـه): یـەك چاوی کوێربـوو، چـاوێکی لەدەسـتدا، بینایی یەکچاوی نەما
عَوَّرَ(صَيَّرَهُ أعْوَر): کوێریکرد، چـاوێکی کوێرکرد

عَــوَّرَ المَكَــاييل: هەڵیســەنگاند، پێوانەیکرد
عَـوَّرَ عَلَيـه أمْـرَهُ: بـەناقۆڵای دانـا، بــەخراپو نالــەباری خـــەملاند، سەرزەنشتیکرد، هەڵشاخا پیایدا
عَـوَّرَ عَــن فُـلانٍ: درۆیکـردو بـەرگری لەیەکێکیتر کرد
عَـوَّرَ فُلانَـاً: گەڕاندیـەوەو نەیهێشـت پێداویستیەکانی بەجێ بهێنێ، دەستی نا بەڕوویەوە
عَوَرٌ: ناقۆڵایی، خراپو نابـار، نالـەبارو نەگونجاو
عَـوِرٌ: بـەد ڕەوشـت، رابـردوو خـراپو بەد، بەدوو نارەسەن
عَورُ مِنَ الأشْيَاء: بێپارێز، نەپارێزراو
عَــوْرَة: ئــەندامی شــەرمی مــرۆڤ (قنــگـو...)، ناتــەواوی لەشــتێکدا ، مەربوارو کەلێنێك دوژمـن لێوەی بێتـە ژوورەوە
عَـوِزَ(إفْتَقَـرَ): دەســتی کــورت بــوو، هەژاربوو، نەدارابوو، نەیبوو، گەدابوو، بێنەوابوو
عَـوِزَ الشَّـيء: پێویسـتی پـێی بـوو، ئاتاجی پێبوو
عَـوِزَ الرَّجُل: پێویسـتی هـەبوو، بـاری دارایی خراپ بوو
عَــوِزَ الأمْــرُ (إشْــتَدَّ): توندبـــوو، قورسبوو، گران بوو، ئەستەم بوو
عَـوَز(الحَاجَـة وَالضِيـق): نـەبوونی، هــەژاری، دەســتکورتی، نــەدارایی، گەدایی
عَــوِز(مُحْتَــاج ـ فَقِــير): هــەژار، کەمدەست، گەدا، نەدارا ، نەبوو

عَوْزٌ: دەنکەکانی تریێ، بۆڵەتریێ

عَــوْزَه(إِعــوَاز ـ إِحْتِيَــاج ـ فَقِــير): پێویستی ، ویستن ، هەژاری، نەبوونی، کەم دەستی، نەداریی

عَـوِسَ ـ عَوَسَـاً : هــەردوو لاشــەویلگەی کشاو چرچ بوو لەکاتی پێکەنیندا

عَوْسَــج(نَبَــات شَــائِك): تووتــڕك ، تــوودڕەی، تــووڕك، دڕکــەزێ، کوونــار، تــوودڕك، دارێکــی هەمیشــە ســەوزە لەلایــەن گــەلاَو بلَندیشــەوە هــەر لەگوڵــەباخ دەچــێ بــەرێکی خــڕی مــەیخۆش دەگــرێ وەك شــاتووە بــەلاَم وردترەو لەگەلێ باخ‌و باخچە دەڕوێنرێ

عَوِصَ الأَمْرُ وَالكَلاَمُ : قورس‌و گران بوو، ئەســتەم‌و ســەخت بــوو، قــورس بــوو تێگەیشتنی

عَــوَّصَ فُــلاَنٌ : جێگــیر نــەبوو لەوتــەو کرداردا، قسەیەکی قورس‌و گرانی کرد

عَـوَّصَ الشَـاعِرُ أو الخَطِيـب : هۆنــراوەو وتارێکیدا ئەستەم‌و گرانبوو تێگەیشــتن لێی

عَوَصُ : قورس‌و گران، ئەستەم‌و سەخت

عَوْص : پێویستی، تێگیران، ناڕەحەتی، سەختی، قورسی ، هێز ، جموجــوولّ ، نەفس

عَوْصَـاءُ : دژوارو ســەختی هەرشــتێك ، پێویستی‌و ئاتاجی

عَوْصاءُ مِنَ الكَّلاَم : قــورس‌و گــران ، وتەو قسەی گران‌و ناڕەحەت

عَوَّضَ : دای لەبریا ، لــەجیاتیدا پێیــدا ، خەلاَتیکرد

عَـوَّضَ عَـنِ الضَـرَر(أَعْطَـى تَعْوِيضَــاً): بژاردی ، بۆیبژارد، خەراماتی دایە

عِــوَض : جیــاتی ، بریتــی ، لــەبری ، لەجێی ، بریکار ، خەلاَت ، پاداشت ، بژاردن ، بیمەکردن ، بریخستن ، لەجێ دانان، خستنەبری

عِوَضَاً عَنْ أو مِـن (بَـدَلاً مِن): لـەباتی، لەجیاتی، لەبری ، لەبریتی

عَوعَن فُلان : وەلاَمــی دایــەوەو بــەدرۆی خستەوە

عَوعَــنَ الرَّجُــل : بەدرۆیخســـتەوە، بەرپەرچی وتەو قسەکانی دایەوە

عَـوْف : حــالّ‌و بــار، بــارو حــالّ، شــێر ، گورگ، کەڵەشێر ، تێکۆشەر، رەنجدەر

عَـوَّقَ ـ تَعْوِيقَـاً : تەگــەرەی تێخســـت ، پەکی‌خست ، کۆسپ‌و گرێی تێ دانا ، دوایخست ، کۆسپی نایەبەری

عَـوْقٌ : باروحــالّی ســەرقالّکەر، بێ‌خــێرو بێر

عَـوْقٌ ـ عُـوق : کۆســپ ، دشــوار، رێگــر، وەستاندن، بەربەست ، ئەوپیاوەی هیچ خێرێکی تیا نییە، رێگر لەخێرو چاکە

عُــوَق ـ عَــوِق ـ عِــوَق : ترســـنۆك ، زندۆقچوو، تۆقیو ، رێگر لەخێروچاکە

عَوْقَة : مەردومی بێ‌خێرو چاکە

عُوَقَــة : رێگـــر لـــەخێرو چاكـــــە، بەربەستکاری خێرو چاکە

عَـوَّلَ : گریــا ، دایــە پرمــەی گریــان ، بەکولّ گریا

عَـوَّلَ عَلَـى فُـلاَن : پشــتی پێبەســت ، پەنای بردە بەر ، پەنای بۆ برد

عَوَّلَ عَلَى نَفْسه : پشتی بەخۆی بەست

عَـوَّلَ عَلَـى كَـذَا (نَـوى ـ عَـزَم ـ صَمَّـمَ): بڕیاریدا ، ویستی، خوازی هەبوو

عَــــوْل: زۆر ســـــتەم ، زۆرداری ، گوزەرانکردن، نانپەیاکــەر، بەخێوکــەر، گریـــان، لاواندنـــەوە، کرِوزانـــەوە، شینەوار، شین، شینو زاری

عوَل: پشت پێبەسـتن ، پـەناپێگرتن ، کۆلەکە، پاڵپشت

عَــوْل ـ عَوْلَــة ـ عَوِيــل: دەنــگ بەرزکردنـــەوە بـــەگریان ، گریـــانو شیوەنو دەنگ بەرزکردنەوە ، قیـژە ، دەنگە دەنگ

عَـوَّمَ الكَــرْمُ: بەروبوومەکــەی ســالێك زۆربوو سالێکیش کەم بوو

عَـوَّمَ السَـفِينَةَ(أَسْـبَحَهَا): کەشـتی لێخوڕی، بردی بەرێوە، خستیە ئاوەوە

عَـوَّمَ المَكَـانَ(غَمَــرَهُ بِالمَــاءِ): پڕیکـرد لەئاو، پڕ ئاویکرد

عَـــوَّمَ النَّخْلَـــةُ: ســـالێك بـــەریگرتو سالێکیش نەیگرت

عُوَمَــةُ: جـۆرە ماسـیەکە ، کرمێکــە لەئاودا مەلە دەکات

عَوْمَرَ القَومُ: تێکەڵبوونو هاوارو قیژەو هەرایان بەرپاکرد

عَوْمَرَ النَّاسَ: کۆیانکردنــەوەو بـەندیان کردن لە جێگەیەکدا

عَـوَنَ (عَـــاوَنَ ـ سَـاعَدَ): یارمـــەتیدا، کۆمەکی کرد، هاوکاریکرد

عَــوْن: یارمــەتی، کۆمــەکی، بــاربوو، دەسـگرتن، دەسـگیرۆیی، فریاکــەوتن، یـــاوەر، یارمـــەتیدەر، هاوکـــار، فریادرەس، یاریدەدەر

عَوْنَــةٌ: بێگـــار، یارمـــەتی بـــەزۆر ، سوخرە، بەزۆر پێکردنی کارێك

عَوَّنَــهُ عَلَــى الشَّــيءِ: یارمـــەتیدا، کۆمەکیکرد، پشتگیری کرد

عَــوَّهَ النُّبَـــاتَ(ضَرَبَـــهُ بِعَاهَـــةٍ): تووشیکرد، دەردو بەلای تێخست

عَوَّهَ الإِنْسَانَ: تووشـی ناتـەواوی کـرد، بەلاو گرفتی هێنا بەسەریا

عَوِيــص: هـــێز ، توانـــا ، جووڵـــە، نارەحـــەتی، بـــارگرانی، کـــارگرانی، باروحاڵی ئەستەمو سەخت

عُوَيصٌ مِنَ الأُمُـور: گـران ، نارەحـەت ، قورس ، کار گران

عُوَيصٌ مِنَ الكَلاَم: وشەی بەپێچو پەنا، تێکـەڵو پێکـەڵ، قـورسو نـــەزاناو، ئەستەمو نارەحەت تێگەیشتنی

عَوِيلٌ(رَفْعُ الصَوتِ بِالبُكَاءِ وَالصِيَاحِ): دەنگ بەرزکردنەوە بەگریانو شیوەن ، قیـــژە ، گریـــان، دەنگـــە دەنـــگ، هەراوقیژە قیژ

عُوَيـم: ســال، رۆژ ، ســالی نـــەبوونیو گرانی، وشکە سال

عُوَيْنَــات: عەینـــەك، چاویلکـە ، چاقلك، چـــاقۆك، پێچـــاقك ، دوو شووشـــەیە بەئەندازەی چاو لەناو چوارچێوەیـەکی دوو قۆڵدارە بۆ تۆزوخۆڵ یا خوێندنەوە لەچاو دەکرێ

عي

عَــيَّ فِـي مَنْطِقِــهِ: بیدەمو دوو بـوو ، نـەیتوانی ویســتو خوازەکــانی خــۆی دەربڕێ

عَيَّ الأَمْــرَ وَبِــالأَمر (جَهِلَـه): نـەیزانی، بێئاگابوو لێی

عِيُّ: ناتوانایی لـەدەربڕیندا بەچەشنێ ماناو واتا بـدات بەدەستەوە، نەگـەیین بەمەبەسـتو مـەرامی ، دیـاریکراو ، ناتوانایی لەبەجێهێناندا

عَيَـا ـ عَيَـاء(مَـرَض ـ دَاء العَيَـاء): نەخۆشـی، دەرد، ئـەو دەردو نەخۆشیەی بێ چارەسەرە

عَيَّا الرَّجُل: قسەو وتەیەکی کرد نـامۆو ناڕوونو ئاشکرابوو، قسەکانی تێکـەڵو پێکەڵبوون ، دژوارو خراپی وت

عَيَـاء: شـەکەتی، کەشـەنگی، کفتـی، ماندوویـەتی، هیلاکـی ، نـەتوانین، پەککەوتن

عَيَّـاب ـ عَيَّابَـة: گاڵتـەچی، ئابڕوبـەر، تیزەجاڕ

عَيَّاث(کَثِير الفَسَاد): خراپـەکار، پیـاو خراپ ، دەست قرپ

عِيَـاد(تَکـرَار): دووبـارە کردنـەوە، دووپاتکردنەوە

عِيَادَة (زِيَارَة): سەردان ، دیدەنی

عِيَـادَة طِبيَّـة: دیدەنگـەی پزیشـکی، دیدەنگە، پزیشکە، چوونە لای پزیشك، سەردانی پزیشك، دیدەنیو چوونـە لای پزیشك

عِيَادَة طِبيَة شَعبِيَة: پزیشـکەی گـەلی، میللی، گشتی

عِيَـاذ(إِلتِجَـاء): پەنابردنەبـەر، هانـا بردن بۆ

العِيَـاذُ بِـالله: پـەناگرتن بـەخوا، پـەنا بەخوا گرتن

عِيَـار: پێوانـە، ئـەندازە، سـەنگ ، هەرشـتێك ئـەندازەگیری پـێ ئـەنجام بدرێت لەسەنگو پێوانە

عِيَار النُّقُود: ئەندازەی کێشی کـانزایی بنەڕەتی کەوا تێیدا بەکاربراوە

عِيَـارُ البُنْدُقِيَـة أو المَدفَـع: نیشـانە، تێسکەی تۆپو تفەنگ

عِيَـارٌ نَـارِيٌّ: گوللـە ، گوللەیەکـە لەدەمانچەو چەکەوە دەتەقێنرێ

عِيَـار(فِـي الفَلسَـفَة): لەفەلسـفەدا بەنموونەیەکی سەلمێنراو یان ئەگـەردار دەوترێت کەوا دەبێت بەوچەشـنە بێـت کە دانراوە

عَيَّار: بەلەسە، دەست سپی ، بێئیش، بەرەڵا، سەرسەری، گەڕۆك ، هـاتووچۆ کار

عَيَّـارٌ مِـنَ الرِّجَـال: ئـەو پیاوانـەی جڵـەوی نـەفسو دەروونیـان رەهـاو بەرەڵادەکەنو هیچ بەربەستو رێگرێـك بۆ حەزەکانیان دانانێن،ئارەزووپەرست

عَيَّاش: نانفرۆش یـان نانـەوا، حـاڵو گوزەران باش

عِيَـاط: قیـژە ، قیژانـدن، نـەڕاندن، هـاوارکردن، قـاووقیژ، هـەرا هـەرا، گریانو شیوەن

عَيَّاط: هاوارو قاوقیژ ، نەڕەنەڕ

عِيَافَة: دەنـگو جموجوڵـی بـاڵندەو کەشبینی پێی، گومان، پەی پێ بردن

عِيَال: خاووخێزان ، ماڵو منالّ، مـاڵو منـاڵو ئـەوەی بژێـوی دەکەوێتـە ئەستۆی

عَيَّـال(مُتَمَـايِل وَمُتَبَخـتِر): کەنجەفـە، تروفیز

عِيَالَة: بەخێوکردن، ژیاندن، بژێوی بۆ پەیداکردن

عِيَـان(مُشَـاهَدَة): بينـين، ديـتن ، چاوپێکەوتن ، بەدی کردن

عِيَّان: شەکەت ، کفت ، هيلاك، مانوو، کەفتـەکار، پەککـەوتوو، زەبـوون، دەستەوسـان، نـەخۆش، دەردەدار، ناساخ ، خەستە

عِيَانِي(ظَاهِر): ديـار، روون، ئاشکرا، دەرکەوتوو، بەرچاو

عَيَّبَ: خەوش‌و نەنگی لێدەرهێنا ، نام‌و نـەنگی ئايە پـاڵ، خەوشـداری کـرد، نەنگی‌کرد، عەيبداری‌کرد ، زەمی کـرد، سـووکی‌کرد، گوتـەی نـارەوای کـرد بەرانبەری ، ناوی زڕان، ئابڕووی برد

عَيَّبَ الشَيء: نەنگی‌و نکـوولی لێگرت ، ناتەواوی دايە پاڵ

عَيب: خـەوش، نـەنگی، کـەم‌و کوڕی، نـەنگ، شـوورەيی، نـام‌و نـەنگی، ناتـەواويی، کـەيل‌و لـەنگ، ناتـەواويی، کـەم نـەندامی ، جەسـتەو لـەش ناتەواويی

عَيبَة: ناتەواوی، کەم‌و کوڕی، عـەيب‌و لەنگی، توورەکە، شەلْتە

عُيَبَة(کَثِير العَيب لِلنَّـاس): گاڵتـەچی، ئابڕوبەر

عَيَّثَ (تَلَمَّسَ): دەستی لێدا ، لـەپی کوتا ، دەستی کوتا

عَيَّثَ فـي الوِعَـاء وَغَـيره: دەسـتی پيـاکرد هـەتا شـتێك دەريـهێنێ بەبێ‌ئەوەی ببينێ

عَيثَان(مُبَـذِّر): بـەفيڕۆدەر، دەسـت بەقرپ، دەست بڵاو

عَيثَم: درێژی کەتـەو زلـە، کەتـەوڵ، زەبەلاح

عَيثُوم: کەمتيار، فيل

عَيَّدَ(إحتَفَلَ بِـالعِيد): جـەژنی کـرد، کـردی بەجـەژن، خۆشـی‌و شـاديی دەربڕی

عَيَّدَ عَلَيـهِ تَعيِيـداً: پيرۆزبايی لێکرد، گوتی پيرۆزت بێت ، بەخۆشی بێت

عِيد(کُلُ يَـوم فِيـهِ جَمـع وَتذَکُّـار): جەژن، ڕۆژی شادی‌و خۆشی‌و ئاهەنگ

عِيدُ الفِطر: جەژنی رەمەزان

عِيدُ الأضحَى: جەژنی قوربان

عِيـدُ المَولـدُ النَبَـوِيِّ: جـەژنی لـەدايك بوونـی پێغەمبـەر (د.خ) ، زانـرۆژی (محەمەد) (د.خ)

عِيـدُ المِيلاد: جـەژنی لـەدايك بوونـی حـەزرەتی (عيسـا) (د.خ) ، زانـرۆژی (عيسا) (د.خ)

عِيـدُ القِيَامَـة: جـەژنی ئەسـتەر، زيندووبونەوە لای گاورەکان

عِيدُ رَأس السَنَة: جەژنی سەری ساڵ

عِيد سَنَوِيّ: جەژنی ساڵانە

عَيدَانَة: پـتر لـەدارخورمای ئاسـايی بەرزو باڵا بوو

عَيدَنَت النَخلَة: فرە درێژبوو، زۆر باڵاو بەرز بوو لەدار خورمای ئاسايی

العَيـدَه: ئـەوەی گوێرايـەڵی راسـتی نـابێت‌و ملدرێژ ناکات بـۆی ، نـەفس گەورەو زل

عَـيَّرَ(قَبَّـحَ عَلَيـهِ فِعلَـه): سەرزەنشتی‌کرد، تـانوتی لێـدا، هـات بەسـەريا ، پياهەڵشـاخا لەسـەرکردەو رەفتاری

عَـيِّرِ(هَيـم - ضَـلال): گومڕایـی، بەلەسەیی ، سەرگەردانی، یـاخیبوون، بەرەڵایی
عَيْرُ: گوێدرێژی کێـوی ، کـەرەکێوی ، ڕەگی ناوەڕاستی گەڵا، دەماری گەڵا
عَـيْرٌ مِـنَ النَصـلِ: مێڵـی دیـاری ناوەڕاستی بەباری درێژیدا
عِيرُ: کاروان و قافڵەی حوشترو هێسترو گوێدرێژ کەبارە خواردنی هەڵگرتبێ
عيسَى: ناوێکی عیبرییەو بەحـەزرەتی (عیسـی)ی پێغەمبـەری خـوا دەوترێت(د.خ)
عَيْسـاءُ: وشـترێك کـەوا ڕەنگەکـەی زەردی تێکەڵبووبێ، حوشتری ڕەسەن و باش
عَيْشَ: ژیانی گوزەرانی دا، بەخێویکرد، خواردنی پێدا
عَيش: ژیان ، بـوون ، گـوزەران، نـان، خواردەمەنی، خۆراك، خۆرشت
عَيش الغُراب(فطر): قارچکە مارانە
عِيشَـةُ: ژیـان ، تەمـەن ، گـوزەران، بژێوی مرۆڤ لەتەمەن و ژینیدا
عِيشَةٌ رَاضِيَـةٌ مَرْضِيَـةٌ: تێروتەسـەل، خۆشگوزەرانی، گوزەرانی باش
عَيَّشَهُ: ژیاندی ، بژێویدا، گوزەراندی
عِيصُ: دارودرەختی چڕوپڕ، بنـەڕەت ، بنەچە
عَيْصَاء: قات و قڕی ، توندوناڕەحەتی، پێویستی
عَيطَ: هـاواریکرد، نـەڕاندی، قیژانـدی، گریا
عَيطَ عَلَيهِ: قیژاندی بەسەریا، نەڕاندی بەسەریا

عَيِـطَ - عَيْطَـاً (طَـالَ عُنُقُـه): ملـی درێژبوو، گەردن درێژ بوو
عِيطُ: حوشتری تێراوی چوست و چالاك
عِيطُ: دەنگی منـاڵی تازەپێگەیشـتوو، قیژەقیژو هەراو هوریا
عَيطَلِ(طَوِيـلُ العُنُـق): مـل درێـژ ، گەردن باڵاو درێژ
عَيْفَـان - عَيُـوف: ئـەوەی ڕەشـبینی بـەجموجوڵی پەلـەوەر دەکـات ، حوشترێکی تینـوو کاتێ بۆنـی ئاوەکـە دەکات نایخوات
عَيْفَةُ الطَـائِرِ: گـەڕان و سـووڕانەوەی باڵندە لەدەوری ئاو
عَيَّـقَ: ڕێگـەی نـەدا، ڕێگـری کـرد، کۆسپی دانا لەبەردەمیدا
عَيِّـق(جَبَـان - ضَـارِي): ترسـنۆك، زندووقچوو ، بەزیان
عَيْقُ: بەشە ئاو ، بەشی دانراو لەئاو
عَيْقَةُ: کۆڕەپانـە زەوییـەك، کـەنارو ڕۆخی دەریا
عَيِلَ(كَثُرَ عِيَالُه): ماڵ و مناڵی زۆربوو، فرە ماڵ و مناڵبوو
عَيَّلَ عِيَالُه(كَفَاهُم مَعَاشَهُم):بژێویدان، بەخێوی کردن، بژێوی دابین کردن
عَيَّلَ القَـومَ: گـەورەی کـردن یـان هـەر بـەمناڵی فەرامۆشـی کـردن و دەسـتی لێبەردان
عَيـلُ الرَّجُـلِ: مـاڵ و منـاڵی پیـاو ، ئەوانەی بژێوی و خەرجیان لەسەریەتی
عِيـلَ صَـبْرُه(إسْـتَنفَدَ صَبْرُهُ): ئـارامی لەبەربڕا ، خۆی بۆ نەگیرا ، ئارامی نەما

عِيلَ صَبْرِي(نَفَد): ئارامم نەما ، ئارامم لەبەر برا ، خۆم بۆ ناگیرێ

عَيلام ـ عَيلان (الذكر من الضِباع): نێرەكەمتیار

عَيْلَة: كەس‌وكار، خێزان ، خێزانی ناو ماڵ

عَيلَة (فقر ـ فاقة): هەژاری، دەستكورتی، نەدارایی، نەبوونی، بێ‌نەوایی

عَيْلَم: دەریا ، بیرێكی فرە ئاو، بۆق

عَيمَى: تینوو، مەردومی ئارەزوومەندی شیر ، شیر خۆر

عَيمَة: تینوویەتی، شیرخۆر ، فرە تینوو

عَيمَة من كُل شَيء: باشترینی ، چاك‌و باشی هەرشتێك

عَيَّنَ: كونی كرد، سمی ، تەرخانی‌كرد، ناونووسی كرد، دەست نیشانیكرد، بڕیاریدا

عَيَّنَ السَبَ(ذكَرَه): هۆی دەرخست ، نیشانیدا، بەدەریخست

عَيَّنَ الشَيءَ لِفُلان (خَصَّصَ): بۆی دانا ، بۆی تەرخان كرد

عَيَّنَ الرَّجُل: وەریگرت یان دای بەوادەو ماوەیەك

عَيَّنَ التَاجِر: كەل‌و پەلەكەی بەبڕێك پارە فرۆشت‌و كەوا ماوەیەكی دی بیدات پاشان لەهەمان كاتدا فرۆشیار كڕییەوە لەكڕیار بەنرخێكی كەمتر بەلام بەپارەیەكی مۆڵ

عَيَّنَ الثَوبَ: كلێشەی هاوچەشنی چاوە مانگای تیا كێشا

عَيَّنَ اللؤلُؤة: كونی كرد، سمی

عَيَّنَ الحَرب بَينَهُم (أدارَهُ): بەڕێوەی برد

عَيَّنَ فُلاناً: كەم‌و كوڕیەكانی دا بەچاویا ، عەیبەكانی دا بەڕوویا

عَيَّنَ فُلاناً في وَظيفَته: دایمەزراند، پێیدا ، دایە

عَين: چاو ، چاف، كانی، كانیاو، خەڵكی نێو ماڵ، جاسووس‌و سیخوڕ، سەرۆكی سوپا ، پێشەنگی سوپا ، سەرگەورەی گەل‌و كۆمەڵ، خودی شت، ئەو دراوەی لێدەدرێ‌و دروست دەكرێ، ئامادەی هەرشتێك، دەگمەن‌و نەوازەی هەرشتێك ، پوختەو ئاشكرا ، پیاو ماقوڵ، جۆر ، بابەت ، چەشن ، خۆ ، هەمان ، خۆر ، ڕۆژ ، سەلەم

عَينُ ماء(يَنبُوع): كانی، كارێز ، سەرچەشمە، سەرچاوە

عَينُ مَكتَب: چەكمەجە ، چاوەكەی

عَينُ القَنطَرَة(بَالـهَا): تاق‌و دەرگای پرد، دەروازەكەی

عَينُ السَمَكَة: لەنەخۆشیەكانی پێستە سووربوونەوەو خوێن لێهاتن‌و هەڵتۆقینی تووش دەبێت وەك بریندار‌بوونی پێ بەهۆی تەنگی پێڵاوە

عَينٌ بِعَين(العَينُ بِالعَين): یەك بەیەك، سەر بەسەر ، داش بەداش ، چاو بەچاو ، حەق بەحەق

عَين(سَرِيعُ البُكَاء): گرینۆك ، یەكێك بەهەموو شتێ بگرێ‌و غەمباری دەربڕێ

عِين: گا كێوی

عَيَنْ: خەڵكی وڵاتو شار ، كۆمەڵ، تاقمو گرۆه

عَيْناً (صنفاً ، مِن ذَات الصنف): یەك جۆر ، یەك بابەت ، بابەتێك، جۆرێك ، چەشنێك

عَيْناء: چاوگەشو جوان ، قسەو گوتەی باش

عِينَة: باشو چاكی شت ، باشترین ماڵ، پێشین

عِينَةُ الخَيل: باشترین ئەسپ ، رەختی چاكو باش

عِينَةُ الحَرب: جەنگ ، كەرەستەی

عِيَنَةُ مِنَ النَّعْجَة: دەوری چاوی ، كەنارو لای

عَيِّنَة: نموونە، بەشو نموونەیەك لەماددەیەك وەردەگیرێ وەك نموونەیەك بۆ سەرجەم بەشەكانی دیكەی

عَيَهُ (أتْعَبَهُ): ماندووشەكەتی كرد، هیلاكی كرد

عِيَهَ المَالُ وَالزَّرعَ: بەڵاو نەهامەتی هات بەسەر ماڵو كشتوكاڵەكەیدا

عَيَّهَ بِالرَّجُل: هاواری لێكرد، قیژاندی بەسەریا

عَيْهُون: روەكێكی بۆنخۆشە

عَيُّوف: بەوحوشترە دەوترێت فرە تینوە بەڵام كاتێ دەچێتە سەرئاوەكەو بۆنی دەكات نایخوات ، یەكێك زۆر پێشبینی بكات بەجموجوڵی پەلەوەر

عَيُوق: ئەستێرەو هەسارەیەكە

عَيُون: چاو پیس ، نەفەس پیس

عَيِيَ (عَجَزَ - جَهل): نەیتوانی، نەیزانی، سەری لێدەرنەكرد

عَيِيَ فِي الكَلَام (تَلَعثَم): زمانی گیرا ، بزركانی ، پتە پتی كرد

عَيِي: ماندوویەتی، شەكەتی ، نەتوانین، پەككەوتن ، كفتی

عَيِيُ فِي الكَلَام: زمانی گیرا ، بزركانی، نەخۆشكەوتو دەمی لێك گیرا

عُيَينَة: بازنە ، شتێكی خڕو بازنەیی، رەخنە ، نكوڵی ، ناتەواویی

عَفَّازٌ (كاكڵەگوێز)

عَبَّاد الشَّمْس (گوڵەبەڕۆژە)

عُرمُوط

(هەرمێ)

عَرْمَاء (ماری رەش بەڵەك)

عِنَب (ترێ)

عُلْبَة

(قوتوو)

عِجْل (گوێرەكە)

عَظَايَة (شەوگەرد)

عُوَيْنَات

(عەینەك ـ چاویلكە)

عَقْدٌ مِنَ البِنَاء (تاق کەوان)

عَروسَة (بووکەشووشە)

عَقْدٌ مِنَ الخِرز (تەزبیح)

عَقْعَق (قەلەڕەش)

عُشّ (هێلانە)

عَروُس

(بووک و زاوا)

عَجْنُ الدقيق (كردى بەهەوير)

عَلَّاقَةُ الثِيَاب (بەرگ هەڵواس)

عِقَال (عەگال)

عُرْفُ الدِيك

(پۆپنەی كەڵەشێر)

عَدَسَة (وردبین)

عَمَارَة ـ عِمَارَة

(تەلارە بینا ،

ساختمان)

عُصْفُور (چۆلەكە)

عَزْف الكَمان (کەمان ژەندن)

عَزْف المزمار (زورنا لێدان)

عَزْف البيَانو (پیانۆ لێدان)

عَزْف الفلوت (فلووت لێدان)

عَزفُ الغيتار

(لێدانی گیتار)

عَزف العود

(لێدانی عود)

عَزف البوق

(لێدانی زورنا)

عَرَبَة المستشفى

(ئوتومبیل ـ عەرەبانەی نەخۆشخانە)

عَرَبَة العَجَزَة (عەرەبانەی ناتواناکان)

عَرَبَة نَقل الاشياء

(عەرەبانەی گواستنەوەی شتو مەك)

عَرَبَة الاطفال

(عەرەبانەی منالآن)

عَرَبَة قديمة لنقل القمامة

(عەرەبانەی کۆنی خۆڵ گواستنەوە)

عَرَبَة المخازن

(عەرەبانەی مەخزەنو گەنجینە)

عَرَبَة حاجيات وَأدوية طبية

(عەرەبانەی پێداویستیو دەرمان)

عملة معدنية كندية

(دراوێكی كانزایی كه‌نه‌دا)

عملة معدنية نمساوية

(دراوێكی كانزایی نه‌مسا)

عملة معدنية بلجيكية

(دراوێكی كانزایی به‌لجیكا)

عملة معدنية استرالية

(دراوێكی كانزایی ئوسترالیا)

عملة معدنية هولندية

(دراوێكی كانزایی هۆڵه‌ندا)

عملة معدنية بريطانية

(دراوێكی كانزایی به‌ریتانیا)

عملة معدنية دا نماركية

(دراوێكی كانزایی دانیمارك)

عملة معدنية المانية

(دراوێكی كانزایی ئه‌ڵمانیا)

عملة معدنية مكسيكية

(دراوێكی كانزایی مه‌كسیك)

عملة معدنية إيطَاليَة

(دراوێكی كانزایی ئیتالی)

عملة معدنية مغربية

(دراوێكی كانزایی‌مه‌غریب)

عملة معدنية امريكية

(دراوێكی كانزایی‌ئه‌مریكا)

عملة معدنية إفريقية

(دراوێكی كانزایی ئه‌فریقا)

عملة معدنية جزَائِريَة

(دراوێكی كانزایی جه‌زائیر)

عملة معدنية مصرية

(دراوێكی كانزایی میسر)

عملة معدنية اندنوسية

(دراوێكی كانزايی ئه‌نده‌نوسيا)

عملة معدنية هنكنغية

(دراوێكی كانزايی هۆنكۆگ)

عملة معدنية نيوزلندية

(دراوێكی كانزايی نيوزله‌ندا)

عملة معدنية إسبانية

(دراوێكی كانزايی ئيسپانيا)

عملة معدنية ماليزية

(دراوێكی كانزايی ماليزيا)

عملة معدنية تركية

(دراوێكی كانزايی توركيا)

عملة معدنية فَرَنْسِيَة

(دراوێكی كانزايی فه‌ره‌نسا)

عملة معدنية لدول كومونويلث

(دراوێكی كانزايی ده‌وڵه‌تانی كۆمۆنوێلس)

عملة معدنية جامايكية

(دراوێكی كانزايی جامايكا)

عملة معدنية تونسية

(دراوێكی كانزايی تونس)

عملة معدنية غينية

(دراوێكی كانزايی غينيا)

عملة معدنية هندية

(دراوێكی كانزايی‌هند)

عملة معدنية تذكارية

(دراوێكی كانزايی بيره‌وه‌ريی)

عملية معدنية فرنسية

(دراوێكی كانزايی فه‌ره‌نسا)

عملة معدنية تذكارية

(دراوێكی كانزايی بيره‌وه‌ريی)

عملة وَرَقِيَة ألمانيَة

(دراوێكی كاغه‌زی ئه‌ڵمانیا)

عملة ورقِيَة إيطَاليَة

(دراوێكی كاغه‌زی ئیتاڵیا)

عملة وَرَقِيَة اسبانية

(دراوێكی كاغه‌زی ئیسپانیا)

عملة وَرَقِيَة استرالية

(دراوێكی كاغه‌زی ئوستورالیا)

عملة وَرَقِيَة أثيوبية

(دراوێكی كاغه‌زی ئه‌سیوبیا)

عملة وَرَقِيَة أرجَنتِينِيَة

(دراوێكی كاغه‌زی ئه‌رجه‌نتین)

عملة وَرَقِيَة برازيلية

(دراوێكی كاغه‌زی به‌رازیل)

عملة وَرَقِيَة هِنْدِيَة

(دراوێكی كاغه‌زی هند)

عملة وَرَقِيَة إماراتية

(دراوێکی کاغەزی ئیمارات)

عملة ورقِيَة سورية

(دراوێکی کاغەزی سوریا)

عملة وَرَقِيَة يمنية

(دراوێکی کاغەزی یەمەن)

عملة وَرَقِيَة سودانية

(دراوێکی کاغەزی سوودان)

عملة وَرَقِيَة أردنية

(دراوێکی کاغەزی ئەردەن)

عملة وَرَقِيَة سعودية

(دراوێکی کاغەزی سعودیە)

عملة وَرَقِيَة لبنانية

(دراوێکی کاغەزی لوبنان)

عملة وَرَقِيَة ليبية

(دراوێکی کاغەزی لیبیا)

عملة وَرَقِيَة إيرانية

(دراوێكی كاغەزی ئێران)

عملة ورقِيَة سيرلانكية

(دراوێكی كاغەزی سریلانكا)

عملة وَرَقِيَة أندنوسية

(دراوێكی كاغەزی ئەندەنوسیا)

عملة ورَقِيَة أمريكية

(دراوێكی كاغەزی ئەمریكا)

عملة وَرَقِيَة تُركية

(دراوێكی كاغەزی توركیا)

عملة وَرقِيَة روسية

(دراوێكی كاغەزی روس)

عملة ورَقِيَة باكستانِيَة

(دراوێكی كاغەزی پاكستان)

عملة وَرَقِيَة صينِيَة

(دراوێكی كاغەزی چین)

الأردن (ئەردەن)

الإمارات العربية المتحدة
(میرنشینە یەکگرتووەکانی ئیمارات)

البحرين (بەحرەین)

تونس (تونس)

الجزائر (جەزائیر)

جيبوتي (جیبۆتی)

المملكة العربية السعودية
(شانشینی عەرەبی سعودی)

السودان (سودان)

سوريا (سوريا)

الصومال (سۆماڵ)

عمان (عەممان)

فلسطين (فەلەستین)

قطر (قەتەر)

كويت (کوەیت)

لبنان (لوبنان)

ليبيا (لیبیا)

مصر (میسر)

مغرب (مەغریب)

موريتانيا (مۆریتانیا)

اليمن (یەمەن)

العراق (عێراق)

أعلام بعض البلدان الاوروبية ((ئالای هەندێك لەولآتە ئەوروپییەكان)

إسبَانيا (ئسپانيا)

استونيا (ئستۆنيا)

ألمانيا (ئەڵمانيا)

إيطَاليا (ئيتاڵيا)

بريطانيا (بەريتانيا)

بلجيكا (بەلجيكا)

بلغاريا(بولغاريا)

الدانمارك (دانيمارك)

السويد (سويد)

فرنسا (فەرەنسا)

هولندا (هۆڵەندا)

ايسلندا (ئەيسلەندا)

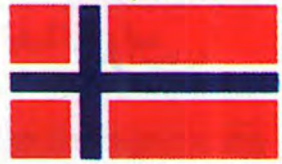
برتغال (پرتوگال)

بولندا (پۆلەندا)

رومانيا (رۆمانيا)

نرويج (نەرويج)

النمسا (نەمسا)

أوكرانيا (ئۆكرانيا)

يونان (يۆنان)

فنلندا (فنلەندا)

سويسرا (سويسرا)

أعلام بعض بلدان أمريكا الجنوبية والشمالية والوسطى(ئالآی هەندێك لەوڵاتانی ئەمریكای باكورو باشوورو ناوەڕاست)

الصين (چين)

اليابان (يابان)

الهند (هند)

كوريا الجنوبية
(كۆریای باشوور)

كوريا الشمالية
(كۆریای باكوور)

باكستان (پاكستان)

ايران(ئێران)

ماليزيا (ماليزيا)

فيتنام (ڤيتنام)

فلبين (فلبين)

تركمنستان (توركمانستان)

أوزبكستان (ئۆزبەكستان)

بنغلادش (بەنگلادش)

تايلند (تايلاند)

تايوان (تايوان)

سنغافورة (سەنگافورە)

كمبوديا (كەمبۆديا)

اندونيسيا (ئەندەنوسیا)

السنيغال (سنيگال)

غينيا (گینیا)

نيجيريا (نيجيريا)

كينيا (كينيا)

كاميرون (كاميرۆن)

مالي (مالى)

رواندا(رواندا)

مالاوي (مالاوى)

جنوب افريقيا
(خوارووى ئەفریقا)

ناميبيا (ناميبيا)

أنقولا (ئەنگۆلا)

تانزانيا (تانزانيا)

اوغندا (ئۆغەندا)

تشاد (تشاد)

الكونغو (كۆنگۆ)

الموزمبيق (مۆزەمبیق)

بوروندي (بۆرۆندى)

اثيوبيا (ئەسیوبیا)

١٩ حرف الغَين

غ

غ

غ: نۆزدەیەم پیتی زمانی عەرەبییە

غا

غَائِب(ضِدُ حَاضِر ـ مُستتر): ئامادە نەبوو، نەهاتوو، بزر، ون ، نادیار، شاراوە ، نهێنکراو

غَائِر: نقوم بوو، چاڵ ، کلۆر ، نزم ، نزمایی، نەویو

غَائِرُ العَينَين: چاو بەقووڵاچوو

غَائِرَة (وَسَطُ النَّهَار): ناوەڕاستی ، میانەی ڕۆژ ، نیوەڕۆ

غَائِص: هێرشی بردەسەر، هەڵمەتی بۆ برد

غَائِط: چاڵو چۆڵی ، دەرکەوتن ، پیسایی، پاشەڕۆ، نزمان

غَائِلُ الحَوض: ئەو کونەی دەبێتە حەوزو ئاوی لێدەڕوات و تیانامێنێت

غَائِلَة: کارەسات ، نەهامەتی ، دەردەسەری، بەڵا، ئێرەیی، ژنی شیردەری دووگیان ، شفتە ژێ

غَابَ: ونبوو، خۆی شاردەوە، نەهات ، نەبوو، لەوێ‌نەبوو، ئامادەنەبوو، بزربوو

غَابَ البَال(نَسِيَ): لەبیرچووەوە، لەیادچوو، لەبیرکرا

غَابَ عَن صَوَابِه(أغمِيَ عَلَيه): لەهۆش خۆی چوو ، بوورایەوە، بوورەوە

غَابَ الشَّيءُ فِي الشَّيءِ(إستَتَرَ): تیاونبوو، تیاشاردرایەوە

غَابَ فُلَان (بَعُدَ): دوورکەوتەوە

غَابَ فُلَانُ عَن بِلَادِه (سَافَرَ): سەفەریکرد، گەشتی کرد

غَابَ عَنْهُ الأمْر (خَفِيَ): لێی ون بوو، لێی شاردرایەوە، نائاشکرابوو لێی

غَابَ فُلَانًا(إغتَابَهُ): غەیبەتیکرد، بەنهێنی باسی کرد، لەپاشەملە لەکەمو کوڕیەکانی دواو بەخراپە لێی دوا ، بوختانی بۆ کرد

غَابَ عَن الصَّوَاب (أضَاعَ صَوَابَهُ): هۆشی نەما ، شپرزەبوو

غَابَ عَنْهُ(بَعُدَ عَنهُ): لێی دوورکەوتەوە

غَابَ الشَّمسُ: ئاوابوو، خۆرئاوابوو، رۆژئاوابوو

غَاب ـ غَابَات (ذَاتُ الشَّجَر المُتَكَاثِف): دارستان ، چڕ ، بێشە

غَابَة (أجَمَة): جەنگەڵ، دارستان، بێشەڵان ، بێشە، لێڕ، لێڕەوار، نزار، چڕە، شوێنێکە کەدرەختی زۆری تێدابێ سابەرداربێ یان بێبەر،قەیفەدار

غَابَة(عِندَ الجيولوجيين): لای زەویناسەکان بەدارستانە دێرینەکان دەڵێن کەوا ئاو دایپۆشیوە بەهۆی جموجووڵی زەوی‌و دارمانیەوە

غَابِر(مَاض): رابردوو، تێپەڕ،گوزەراو، گوزارشتکردوو، بەسەرچوو، ڕۆیوو، پاشماوە، ئەوەی دەمێنێتەوە

غَـــابِط: ئێرەیی‌بـــەر، ئـــەم جـــۆرە لەئێرەیی‌بـــەر خوازیـــاری داڕنـــینو لێسـەندنەوەی بەخششو نیعمەتـەکان نییە

غَـابِن: گزیکـەر، فێڵبـاز، دەسـت بـڕ، قۆڵبڕ، پشت سارد لەکارو فرمان

غَاثَ اللهُ البِلَادَ: خـوای گـەورە بـارانی بەرەحمەتی بۆ باراند

غَاثَ الغَيثُ الأَرْضَ (نَزَلَ بِهَا): دابارییە سەری ، باری

غَـاثَ النُّـورَ(أَضَـاءَ): ڕۆشـنی‌کردەوە، ڕووناکی کردەوە

غَـاثَ اللهُ عِبَـادَهُ: وەلامـی دوعاکـەی دانەوە، گیرایکرد

غَاثَهُ اللهُ(نَصَـرَهُ وَأَعَانَـه): یارمـەتی‌و کۆمەکیدا ، پشتگیری‌و هاوکاری کرد

غَـاجَ فِـي مَشْـيِهِ(تَثَنَّـى وَتَمَـايَلَ): بەلەنجەرولار ڕۆیـی بـەڕێوە، بـەملاولادا کەوت

غَادَة: ژنی نەرمو نیان ، ناسكو نـەرم نۆڵ، درەختی تازەڕواو

غَادِر: مەردومی بێئەمەك ، بێ وەفا

غَـادَرَهُ: كۆچـی کـرد، بەجێی‌هێشـت، لێی چوەدەرەوە، دەرچوو

غَادِف:کەشتەوان

غَادِي: شێری بێشەلآن

غَادِيَة: هەوری پێکهاتوو لەبەیاندا

غَاذُ: ڕەگێکـە لـەچاوا ئـاو دەردەداتو ئاوی وشك ناکات ، فرمێسك ڕژ

غَاذَةٌ: پێستێکی تەڕە لەسـەری منـاڵی ساواو گچکەدا دەبزوێت

غَارَ الْمَاءُ غَوراً: نقوم بوو، چـوە نـاوی، ڕۆچوو، ونبوو

غَـارَ فِـي الأَرضِ: زەوی قوتیـدا، هـەڵی مژی ، چوەخواری

غَارَ الشَّيءُ فِي الشَّيءِ(دَخَلَ فِيهِ): چوە ناوی، ڕۆچوو لەناویا ، چوو بەناویا

غَارَ الشَّمْسُ وَنَحْوُهَا(غَـابَت): ئـاوابوو، خۆرئاوابوو

غَـارَ فِـي الأَمـر(دَقَّـقَ النَّظَـر فِيـه): بـەوردی تەماشـایکرد، ورد لێـی ورد بوەوە، لێی کۆڵیەوە

غَـارَ اللهُ القَـومَ بِخَيرٍ: خـوای گــەورە بارانی بـۆ بـاراندن ، بـارانی رەحمـەتی باراند بۆیان

غَارَ فِي الشَّيءِ(دَخَلَ فِيهِ): چوە ناوی، پیاچوو، تێی چەقی

غَـارَ الرَّجُل عَلَـى المَرأَةَ وَهِـيَ عَلَيـهِ: غیرەیان کرد لەیـەك ، دڵیـان کرمی‌بـوو بەرانبـەر هاوبەشـکردنی یـەکێکی‌تر لەخۆشەویستی‌و ...

غَـار: ئەشـکەوت ، جۆرە درەختێکـە، تـەپوتۆز ، لەشـکری گـەورە، خـەڵکی بێشومار ، گەلآمێو ، غیرە

غَارٌ: بیرهەڵکەن ، بێئاگا ، غافلْ

غَـارَ النَّهَارُ: گەرماکـەی تـاوی سـەند، گەرمای داخست ، قاویدا

غَـارَ الرَّجُل(نَـامَ فِـي نِصْف النَّـهار): لەچێشـــتەنگاودا نوســـت، خـــەوی چێشتەنگاوی کرد

غَـارَ الشَّـيءُ أَو القَـوم : داوای‌کـردن، خوازتی

غَـارَ مِنْـهُ: لێـی زۆم بـوو، غـیرەی لێکرد، دەنکی لێکرد

غَارَ التَّحِيَةَ: بەسـاردی وەلامیدایـەوە، وەلام ساردبوو

غَارَان: ئەو دووئێسكەی هەردووچاوی تێدایە
غَارِب(الكَاهِل): پشت ، سەرو رووپـای هەرشتێك
غَارِبُ الحِصَان: سەرپشتی ئەسپ
غَـارَة(هُجُـوم): پـەلامار، هـێرش، هەڵكوتانەسەر، چەپاوكردن
غَارَةٌ جَوِيَة: هێرشی ئاسمانی، هێرشی فڕۆكە
غَارَت عَينُه: چاوی چوو بەقوولاَ
غَـارَتِ السُوقُ: بـازاڕ ساردی بـەخۆوە بینی
غَارَتِ النَّاقَة: كـەم شـیر بـوو، شـیری كەم بوو
غَارِز۔ غَارِزَة: وشترێك شـیرەكەی كـەم بووبێت ، توخم دانانی كوللـە لـەزەویدا كاتێ كلكی دەچەقێنێ بەزەویدا
غَـارِض: یـەكێك زۆربێتــە سـەركانیاوو ئاوێك، لووت درێژ
غَـارَقَ۔ مُغَارَقَـة: لێـی نزیـك بـوەوە، هاتە بەرەوە لێی
غَارِق (غَـاطِس): نقوم بوو، نغرۆ
غَارِمُ: دەستەبەری بەڵێنو كارێك
غَاز(جَوهَرٌ هَوائي قَابِلٌ للضَغْط): گاز ، غاز
غَازٌ سَام: غازی ژاراوی، گازی كوشندە
غَـازَلَ(دَاعَـبَ۔ رَاوَدَ): دەسـتبازیو چاوبازی لەگەڵ كرد، چاوی لێهەڵتەكاند
غَازَلَ فُلانٌ الأَربَعِين(دَنَـا مِنْهَا): نزیـك بوەوە لەچل ساڵی
غَازِلَـة: ژنـی عەشـقبازو روو بـەپیاو ، حەشەری

غَـازَهُ غَـوزاً(قَصَـدَه): گرتیـە بـەر ، مەبەستی بوو
غَـازِي: هـێرش ، پـەلامار، هەڵمـەت ، هەڵكوتانەسەر، داگیركار
غَازِيَة: ژنی سەماكەر ، تیاترۆ
غَاسِق: تاریكایی شەو ، مـانگ كـاتێ تاریك دەبێت بـەهۆی مـانگ گیرانـەوە، ماری رەش
غَاسُـول: سـابوون ، پاككـەرەوە بەشـێوەیەكی گشـتی ، روەكێكـە لەشتندا بەكاردەبرێ، ئەسپۆن ، سپۆن
غَـاش: ناپـاك ، كینـەدار، دڵ پیـس رقدار ، دەستبڕ، فێڵباز ، گزیكەر
غَاشِم: ستەمكار، زۆردار، مافخۆر
غَاشّـي: داپۆشـەر، ئـەوەی شـت دەپۆشێو دەیشارێتەوە
غَاشِيَة: كیـس ، كیفتـەی دڵ، بـەلاَ، كارەسات ، چورتم ، ناوێكە لەناوەكانی رۆژی قیامەتو زیندوبوونەوە، قیامەت، كیفی شمشێر ، كێلان
غَاشِيَةُ فُلاَن: دەستو پێوەند، میوان ، دۆستو برادەران
غَاشِيَةُ العَذَاب: سزای سەختی دابەزیوو
غَاصَ فِي المَاء(غَطَسَ وَنَزَلَ): نقومبوو، چوە بن ئاو ، بن ئاو كەوت، نغرۆبوو
غَاصَ فِي البَحْر عَلَى اللؤلؤ: چـوە ژێـر ئاو هەتا دوڕو یاقووت دەربهێنێ
غَـاصَ عَلَـى المَعَـانِي: رۆچـوو لـەواتاو مانادا ، قوڵبوەوە تیایدا
غَاصَ عَلَى الشَّـيء: هەڵمـەتی بۆ بـرد، هێرشی بردە سەری، هاشاوڵی بۆ برد
غَـاص: خـواردنو ئاوگـیران لـەبین یـان گیرانیان لەبۆری هەناسە، لەبینگیران

غَـاصَبَ: مــافی یــەکتریان زەوتکــرد، بەستەم‌و زۆرداری یەکیان زەوتکرد
غَاصِب: زەوتکــەر، داگیرکــەر، زۆردار ، ستەمکار
غَاصَّة: پڕ، جەنجاڵ، قەڵەباڵغ
غَاضَ المَـاءُ ـ غَيْضَـاً وَمَغَاضَـاً وَمَغِيضَـاً: ڕۆچــوو بــەنێو زەویــدا، چــوو بــەناخی زەویدا ، نیشتەوە، زەوی قوتیدا
غَـاضَ الـدَّرُّ: شــیرەکەی کــەمیکرد، کەمبوو دابەزی
غَـــاضَ الكِــرَامُ: ڕێــزدارو مەردومـــە باشەکان کەم بوونەوەو ڕۆیشتن
غَـاضَ اللهُ الثَّمَـنَ وَالمَـاءَ: کــەمیکرد، هەڵیگرت
غَاضَ دَمْعَهُ(حَبَسَه): گرتی ، نەیڕشت
غَاضَبَ فُلاَن فُلاَنَـاً: هەریـەك ئـەوی دی تووڕەکــرد، خەشــم‌و قینــی یــەکیان هەستان
غَـاضَبَ فُلاَنَـاً: کۆچـی کــردو لێــی‌ی دوورکەوتەوە
غَـاضِب: تــووڕە ، ڕقــاوی، قینــدار، خەشمگر
غَاضِر: ئەو پێستەیەی بەباشی دەباخ‌و خۆشکراوە، ڕێگروبەربەست، ئــەوەی زوو پێداویستیەکانی ئامادە دەکات
غَاضِف: ژنێکی خۆشگوزەران، خــۆش ژین‌و گــوزەران، ســەگی گــوێ بریندارو داقلێشاو
غَاضَنَ المَرأة: چـاوی لێداگرت ، چاوی لێهەڵتەکان
غَاضِي: خۆشحاڵ، باشگوزەران
غَاضِيَـةٌ مِنَ اللَيَـالي: شـەوی تــاریك‌و چەتوون ، شەوەزەنگ
غَاضِيَـةٌ مِنَ النِـيرَان: فـرە ڕۆشـنکەر، ڕۆشن‌و ڕووناك
غَاطَ فِي الشَيء: ونبـوو لـەناویا، چوە ناوی
غَــاطَ فِــي الأَرض: ڕۆچـــوو بـــەناخی زەویدا، چوو بەنێوجەرگەیدا
غَـــاطُ: کۆمـــەڵ، گـــرۆە ، تـــاقم ، زەوییەکی نزمی بەرین‌و فراوان
غَاطِس: تاریکەشەو، شەوە زەنگ
غَاطِسٌ مِـنَ السَفِينَة: ژێرەوەی کەلـە ئاودا ڕۆدەچێت
غَـاطِي الشَيء وَعَلَـى الشَـيء(سَـتَرَهُ وَعَلاَهُ): داپۆشی‌و سەرئاوکەوت
غَاطِيَـة: شۆڕبووەوە، لـق‌و پـەلی مێــو کەشۆڕدەبێتەوە
غَــاظَ(أغْضَــبَ): تووڕەیکــرد، ڕقـــی هەڵسان ، دیقی پێکرد
غَافُ: ڕوەکێکە لەوڵاتـە عەرەبیـەکان‌و ئەفغانستان‌و ئێران‌و هینـد هەیـەو لـق‌و پۆپـــی زۆرەو دڕکـــدارە گــــەڵاکانی پچووکەو گوڵەکانیشی گەردن باریکە
غَافَتْ الشَجَرةُ : پەل‌و لقـەکانی کـەوتن بەملاولادا
غَـافَلَ: خـافڵیکرد، فرسـەتی لێـهێنا ، ناکاوی‌کرد، کتوپڕی‌کرد
غَافِل: بێئاگا ، غافڵ، سەرقاڵ
غَــاقُ ـ غَاقَــة: باڵندەیـەکی ڕەشـــی ئاوییەو ماسی دەخوات
غَاقي: قیقەقیقی قەلەڕەش
غَــالَ: لــەناکاو بۆیـــهات ، بەناحــەق کوشتی، تیرۆری کرد، بەغـەدرو نـاڕەوا تیایبرد

غَالَى فِي الأَمْرِ: رۆچوو ، پیّی داگرت
غَالَى بِالشَّيءِ (رَفَعَ ثَمَنَه): نرخی بەرزکردەوە، بەنرخێکی گران کڕی
غَالَى الرَّجُل: مافی خوارد، پەرژینو سنووری شکاند
غَالَبَ: مشتومڕی کرد، چەنو چوونیکرد، زۆرانی گرت ، گرەوی کرد
غَالِب: شکێنەر، زالّ، سەرکەوتوو، براوە، بردیەوە، باو، بلاّو
غَالِبٌ وَمَغْلُوب: دۆڕاوو براوە، شکاوو شکێنەر، زالّو شکستخواردوو، سەرکەوتوو ژێرکەوتوو
غَالِباً (فِي الأَغْلَب - فِي أَكْثَر الأَحْيَان): زۆرجار، زوربەی کات
غَالَبَهُ (قَاهَرَه - نَزَعَه): زالّبوو بەسەریا ، شکستی پیّهێنا، زۆرانی لەگەلّ گرت
غَالَت المَرأَةُ وَلَدَهَا: شفتەژیّ بوو ، شیری داو دووگیان بوو
غَالَت الشَّيءِ غَيَالاً: بردی ، دزی
غَالَتْه الخَمْرُ: خواردیەوەو ئەقلّی برد یان تەندروستی پەرێشان کرد
غَالَطَ: خستیەهەلّەوە، هەلّەی پێکرد، فێلّی کرد، گزی کرد
غَالَطَ بِالكَلام (رَاوَغ): منجەمنجیکرد، بەپێچو پەنا دوا
غَالِط: هەلّەکار، چەوت، ناڕاست
غَالَظ: کینەو دوژمنایەتی، رقو رکەبەرایەتی
غَالَظَهُ (عَادَهُ وَعَارَضَه): دوژمنایەتیکرد، دژایەتی کرد، رقەبەرایەتی کرد

غَالَقَ عَلَى الشَّيءِ (رَاهَنَ عَلَيه): گرەویکرد لەسەری
غَالِي: گران ، نرخ گران ، خۆشەویست، هێژا ، بەهادار، نایاب، گۆشتی قەلّەوو تێکسمراو
غَالِيَة: بۆنی خۆش ، تێکەلّە بۆنی خۆش وەك عەنبەرو میسك
غَامَ: تینووی بوو، هەستی بەپێویستی بەئاو کرد
غَامَ البَعِيرُ (عَطَشَ وَحَرَّ جَوفُهُ): لەناخەوە تینوو گەرمای بوو
غَام: رۆژێکی گەرم ، قرچەقرچی گەرما ، خەمناك، بەپەژاە، بەداخ ، زۆر هەور
غَامَت السَّمَاءُ: هەور دایپۆشی ، گەوالّە هەور گرتی ، هەوراوی بوو
غَامِد: کەشتی پڕکراوو بارکراو
غَامِدَة: بیرێکی داپۆشراو ، کەشتیەکی پڕکراوو بارکراو
غَامِرَ (جَازَفَ - خَاطَرَ): جەربەزەیەتی نواند، خستیە مەترسیەوە
غَامَرَ فُلاَنٌ: خۆی خستە نێو مەترسیو نارەحەتیەوە
غَامَرَ فُلاَناً : جەنگا لەگەلّیو گوێی نەدا بەمەرگو مردن
غَامِر: زەوییەکی کاولو وێران ، وێرانە زەوی ، زۆر ، فرە ، زەبەندە
غَامَزَ فِيه: لەکەداریکرد، عەیبداریکرد
غَامَزَهُ: بەدگۆیی کرد بەرانبەر، خراپی گوت
غَامَسَ: خۆی خستە نێوجەرگەی جەنگو ئاژاوەوە

غَامَسَ فُلاَنَاً: نوقمی کرد لەنێو ئـاودا ، لەئاوی هەڵکێشا
غَـامَسَ القَـومَ: کردنـی بەنێوجـەنگو هەرادا
غَامَسَ الأمرَ (دَخَلَ فِيه): چوە نێـوی ، شانی پیاکرد
غَـامِض: نـهێنی، پەنـهانی، نادیـار، داپۆشراو ، زەوییـەکی هێمـن ، قەڵـەوو تێکسمڕاو، لێڵ ، نهێن، ئاڵۆز ، پێچراو، داخراو، قوچاو
غَامِضَـة: راز، پەنـهانی، ئـاڵۆزی ، نهێنی، نادیاری
غَاني: خاوەن پارەو پوولی بێ‌شومار
غَانِيَـة: جـوان ، شـۆخ ، ئـافرەتی جوانو شۆخو شەنگ، شووکردو ، مێرد کردوو، ئافرەتی پاك دامێن
غَاوَرَ القَومَ: هێرشو هەڵمـەتیان بـردە سەریەك
غَـاوَرَ العَـدو القَـومَ(أغَـارَ عَلَيـهم): هـێرشو هەڵمـەتی بردەسـەریان ، هەڵیکوتایە سەریان
غَاوِي: قۆڵبڕ، فریـودەر، هەڵخەڵـەتێن، حەزلێکەر، شەیدا ، پەرۆش ، وێڵ
غَاوِيَـة: مەشـکەیەك ئـاوی تیـابێت ، شەڵتەی ئاو هێنان
غَايَـا فُـلاَنٌ فُلاَنَـاً: هاومەبەسـتی‌بوو، هاوبەشی مەرامو خوازی بوو
غَايَا مُغَايَاة القَومُ فَوقَ رَأسه بِالسيوف: بـەرزیانکردەوەو بەسـەریەوە وەك سێبەر وابوو بۆیان
غَايَة: ئالآ، بەیداخ ، سنوور، پەڕ، لا ، مەبەست ، ئامانج ، کۆتایی هەرشتێك ، مەبەستو کۆتایی

غَايَةُ التَـاجِر: تەختـەناو، ئەوپـەڕی ، ئەوپەڕەکەی
غَـايَرَ: جیـاوازیکرد، گۆڕیـەوە، ئـاڵو گۆڕی کرد
غَايَرَهُ مُغَايَرَة وَغِيَاراً: ئاڵو گۆڕی کرد لەگـەڵی ، گۆڕییانـەوە ، گۆڕییـەوە لەگەڵی
غَايَظَـهُ: وای لێکـرد خەشـمو قـین هەڵبگرێ

غ ب

غَبَّ: درەنـگ سـەریدا، پـاش ماوەیـەك دەرکەوتەوە، دوای چەن رۆژێك سەریدا
غَبَّ الحُمَّى عَلَـى المَحْمُوم: تاکـە رۆژێك ئاوزەنگی بوو گرتیو رۆژێکیش بەریدا، تاکەی تاوتاو بوو
غَبَّ الرَّجُل فِي الزِيَـارَة: جـار بـەجارێك سەردانی کرد، جار جارە سەریدا
غَبَّ الأمْر (صَـارَ إلَـى أوَاخِـرِه): بـەرەو کۆتایی چوو، رووبەکۆتایی بوەوە
غَبَّ الطَعَامُ غَبَاً (أنْتَنَ وَفَسَد): بۆگەنو پیس بوو، بۆگەنی کرد
غَبَّ فُلاَن عِنْـدَ غَبـا(بَـات): مایـەوە، هەڵیدا ، شەوی بەسەرا داهات
غِبّ: ئەنجامی هەرشتێك، کۆتاو دوایی، تای رۆژە نارۆژێك
غَبَّ(شُـربُ المَـاءِ دُونَ تَنَفُّـس): بـێن پێوەنان ، ئـاو خواردنـەوە بـێ رامـانو وەستان
غُـبّ: شـەپۆلی دەریـا ، تۆفـانو گەردەلوولی دەریا، دۆڵ، شیو ، کەندڕ، ئاودڕ، کەنداوی پچووك
غَبَـى الشَّـيءَ (سَـتَرَه): شـاردیەوە، پەنهانی کرد

غَبَّى البِئْر: سەرەکەی گرت پاشان بەخۆڵ دایپۆشی
غَبَّى الشَّعْرَ(قَصَّرَه): کورتی کردەوە، لێی گرت
غَبِىَ الشَّيءِ وَعَنْهُ(لَمْ يَفطِنْ لَهُ ـ جَهِلَه): ئەقڵی پێ نەشکا ، نەیزانی
غَبِىَ الشَّيءَ عَلَيهِ(خَفِيَ عَلَيهِ وَلَمْ يَفطِنْه): نەکەوتەوە بیری ، بیری چوەوە
غَباء: زەوییەکی نادیار، تەپو تۆز، خاکو خۆڵ کردن بەسەر شتێکدا بۆ داپۆشینی
غَباءٌ مِنَ التُّراب: گەردو خۆڵی بەرزو بڵندبوو
غُبار: گەردو خۆڵ، تەپو تۆز ، خۆڵو خاك
غُبارُ الذُّري: ئەوەی پەیدا دەبێت لەتەقینەوەی ئەتۆمی دەبێتەوەو با هەڵیدەگرێو دەیگوێزێتەوە بۆ شوێنو جێگەیەکی دوور لەشوێنی تەقینەوەو لەسەر زەوی دەنیشێو زیاندەگەیەنێت بەزیندەوەران
غُبارِيَّة: بشێویو پێکدادانی هەناسەیە بەهۆی هەڵمژینی تەپو تۆزەوە
غَباشَة عَلَى العَين: پەڵەو لەکەی سەر چاوو دییە، تانەی سەرچاو
غَباوَة(جَهْل): نەزانین، ئەقڵ پێنەشکان ، کەودەنی، بێئاگایی، گەوجی ، گەمژەیی
غَبَّبَ الطَّعامَ(بَاتَ لَيلَةً ـ أنْتَنَ): خراپبوو، بۆنیکرد، بۆگەنی کرد
غَبَب: ئەو گۆشتەی ژێر دەنووکی کەڵەشێر

غَبَت عَلَيه الحُمَى (أخَذَتْهُ يَوماً وَتَرَكَته آخَرَ): ڕۆژ ناڕۆژێك تاگرتی
غَبَّتِ المَاشِيَةُ فِي الوِرد: ڕۆژێك ئاوی خواردو ڕۆژێك نەیخوارد
غَبَّتِ الأُمُور: تەواوبوو، کۆتای هات، دوایی هات
غَبَثَ الشَّيءَ ـ غَبْثاً (خَلَطَه): تێکەڵیکرد، دای بەسەر یەکا
غَبِثَ اللونُ: خاکی بوو، ڕەنگی گۆڕا بۆ خاکی
غَبِجَ المَاء: قوم قوم خواردیەوە
غَبْر: تێپەڕی ،مایەوە، خایاندی
غَبِرَ الشَّيء: تەپو تۆزاوی بوو ، تەپو تۆزی لێنیشت ، ڕەنگی وەك ڕەنگی خاکو خۆڵی لێهات
غَبِرَ الجُرحُ: ئاوسا ، هەڵکفا ، زوخمی دەرکرد
غَبَّرَ(أثَار الغُبَار): تەپو تۆزی کرد
غَبَّرَ فِي وَجْهِهِ: پێشیکەوت وەك ئەوەی تەپو تۆز بکات بەسەریا
غَبَّرَ الشَّيءَ(لَطَّخَهُ بِالغُبَار): تەپو تۆزاوی کرد، گەردو تۆزاوی کرد، خۆڵاوی کرد
غَبَّرَ الرَّجُل: دەنگی بەرزکردەوە بەخوێندنەوە یان هەرشتێکیتر ، (لا اله الا الله)ی وت
غُبَّرُ: دوایی و کۆتای هەرشتێك، پاشماوەی هەرشتێك، پاشماوەی شیر لەگواندا ، بنەڕۆك
غَبَرُ: تەپو تۆز ، خۆڵو گەرد، نەخۆشیەکە دەدات لەسمی حوشتر
غِبْر(حِقْد): بوغزوکین، ڕقو قین ، خەشم، دڵپیسی

غَبر: برینی کێم‌و زوخمدار
غُبَّرُ النَّاس: پلەوپایە نزم ، ئەوانەی لەدواوەن، چینی ژێرەوە
غَبْرَاء: زەوی ، خاك ، زەمین ، زەوییەکی پڕدارو درەخت
غَبْرَاءُ مِنَ السِّنِينِ(الجَدبَة): وشك ، بێباران، نەبوونی، قاتو قڕی
غُبْرَة ـ غَبْرَة: خۆڵ، تۆز ، تەپو تۆز ، گەرد، رتام ، تەم ، گەردان ، وردە خۆڵێکە لەکەڵو پەل جویێ دەبێتەوە یان رەشەبا لەسەر خاك دەیبات بەئاسماندا ، بۆر ، خاکی
غَبَنٌ ـ غَبْن: فێڵو فەرەج ، گزی ، کاسبی، فەرامۆشی، سستی، بێدادپەروەری
غُبْوَة ـ غَبْوَة: گەمژەیی، گێلی ، کەودەنی
غَبُوق: خواردنەوەی ئێواران
غَبِيَ الشَّيءُ عَن فُلاَن : لێی ونبوو نەیناسیەوە، ونو نادیاربوو لێیو ئاشکرانەبوو، ئەقڵی پێی نەشکا ، نەیزانی
غَبِيَ الشَّيءُ عَلَيه(خَفِيَ عَلَيهِ وَلَم يَفطَنْهُ): نەکەوتەوە بیری ، بیری چووەوە
غَبِي ـ غَبِي: نەزان ، گێل ، کەودەن ، گەلحۆ ، گەمژە، دەبەنگ، حەپۆلە ، سەپۆلە ، تەپۆ ، گێژ ، لاژك
غَبْيَاء: دارودرەختی چڕوپڕ
غَبْيَة: لێزمە باران ، رژانێکی زۆری ئاو
غَبْيَةٌ مِنَ التُّرَاب: ئەو تەپو تۆزەی پەخش‌و بلاو دەبێتەوە

غُبَيرَاء: شەراب‌و مەیەکی سەرخۆشکەرە لەجۆرە رووەکێك دروست دەکرێت
غَبِيط: زین کەوا کەژاوەی لەسەر بەند دەکرێ، زەوییەکی تەختی بەرین، دەفرێکی بەرینە خۆڵو پەینی تێدەکرێ، جۆگەیەکە زەوییەکی بەرز کەندر بکات
غَبِين: لەڕو لاوازو کز، راکزو لاواز ،لات
غَبِينَة(الخَدِيعَة): فێڵ ، تەڵەکە ، چاوبەست ، هەڵخەڵەتاندن، فریودان

غ ت

غَتَّ الطَّعَامُ وَالكَلاَمُ: خراپ بوو، تێکچوو
غَتَّ المِيزَابُ فِي الحَوض: بەبەردەوامی ئاوی تێکرد
غَتَّ الشَّارِبُ المَاءَ: یەك بینە ئاوی خواردەوە، بەردەوام ئاوی خواردەوەو قاپو جام‌و پەرداخەکەی لەلێوی دوورنەخستەوە، هەمووی خواردەوە
غَتَّ فُلاَنَاً فِي المَاء: نوقمی کرد، رۆیی چواند، خستیە نێو ئاوەوە
غَتَّ اللهُ القَومَ فِي العَذَاب: خوای پەروەردگار لەسزاو خەشم‌و قینا نغرۆو غەرقی کردن
غَتَّ فُلاَنٌ الضَّحكَ: شاردیەوە بەدەستی یان بەچمکی جلو بەرگەکانی ، پێکەنینەکەی شاردەوە
غَتَّ فُلاَنَاً: شەکەتیکرد، هیلاکیکرد، پەرێشان‌و ماندوی کرد، ماندوی کرد ، گوشی ، هەڵی گلۆفت ، خنکانی
غَتَّ بِالكَلاَم(آذَاه): بەقسە بریندارێکرد، ئێشی پێگەیاند، ئازاریدا

غَتَ الدَّابَةَ بِالسُوطِ(ضَرَبَهَا بِهِ): بەقامچی لێیدا ، دایگرتەوە

غَتَّ فُلاَنٌ(جُنَّ): تێکچوو، لێی شێوا

غَتَتَ الطَعَامُ: خواردنەکەی تێکدا

غَتَمَ الحَرُّ: توندبوو، تاوی سەند، قرچە قرچی قاوداخستن

غَتِمَ - غَتَماً (لَمْ يَفصَحْ): رەوابێژ نەبوو، قسەو وتەکانی روون نەبوون

غ ث

غَثَّ الجُرحُ: کێمو زوخمی دەردا ، کێمو پیسی دەرکرد

غَثَّ اللحمُ وَالشَيءُ(فَسَدَ): خراپ بوو، بۆگەنیکرد، بۆنیکرد

غَثَّ الشَاةُ: لاوازبوو، سیس بوو، لەڕبوو، سیسەڵەبوو، بوودەڵەبوو

غَثَّ حَدِيثُ القَومِ: خراپ بوو ، نەشیاوو گونجاو بوو

غَثَّ عَلَيهِ المَكَانُ: لەگەڵی گونجاو نەبوو، نەشیاوبوو، نابارو جۆر بوو

غَثٌّ: لەڕ، لاواز، سیس، سیسەڵە، بوودەڵە، چرووك، قسەی پووچو بەتاڵ

غَثَا الوَادِي: کەفی زۆربوو، فرەلێشاوبوو

غَثَا السَيلُ(إمتَلأَ مِنَ الغُثَاءِ): پڕبوو لەکەف ، کەفی لەسەر نیشتبوو

غَثَا نَفسَهُ: ئامادەی رشانەوەبوو، دڵی تێکهەڵهات بۆ رشانەوە

غَثَا السَمَاءُ بِالسَحَابِ(غَيَمَت): ئاسمان بەگەواڵە هەور گیرا ، ئاسمانی داپۆشی

غَثَا الكَلاَمَ(خَلَطَهُ): تێکەڵیکرد، دای بەسەر یەکا

غُثَاءٌ: ئەوەی لێشاوو لافاو هەڵیدەگرێ لەکەف و شتومەکی سەرئاو کەوتوو، کەفی سەرئاو

غُثَاءُ النَّاسِ(أرذَالُهُم): تێکەڵ بەسەریەکدا ، گێرەشێوێن، ئاژاوەگێران

غَثَاثَةٌ (هُزَال - رَكَاكَةٌ): لاوازی ، چروکی ، دەست نووقاوی

غُثَّةٌ: نیمچە لەوەڕگایەك، مەڕێکی لەڕو لاواز، بژێوی ڕۆژانە

غَثَّثَ(سَمِنَ قَلِيلاً قَلِيلاً): کەم کەم قەڵەوبوو، وردە وردە گۆشتی گرت

غَثَرَ المَكَانُ بِالنَبَاتِ (كَثُرَ فِيهِ): روەکی زۆر بوو، گژوگیای یەکجار زۆر بوو

غَثَرَ الطَائِرُ وَالثَوبُ: رەنگی خاکی تێدابوو

غَثِرَ الرَجُلُ(حَمُقَ): گێل بوو، نەزانبوو، کەودەن بوو، گەمژە بوو

غَثَرٌ: ئەوەی بەدەر دەکەوێت لەسەر جلو بەرگ

غَثرَاءُ: گرۆهو کۆمەڵێکی تێکەڵو بەسەریەکدا، گێرەشێوێن، ئاژاوەگێران

غَثْرَةٌ: بەپیتو فراوانی، فەڕدارو فراوان

غَثَرَةٌ: زۆری، فرەیی، خەڵکی گێرەشێوێن وبشێوی نێرەرەوە، ئاژاوەچی

غَثغَثَ القَومُ: کوشتارو شەڕێکی سووکیان بێ چەك بەرپاکرد، شەڕێکی سووکیان بەرپاکرد

غَثغَثَ فُلاَنٌ بِالمَكَانِ(أقَامَ فِيهِ): نیشتەجێبوو ، مایەوە، جێگیربوو

غَثغَثَ الشَيءُ(دَلَكَهُ): شێلای ، هەنوویکرد

غَثَمَ لَهُ مِنَ المَالِ: بەشێکی باشی پێدا ، پشکێکی باشی دایە

غَثَمَ الشَيء(خَلَطَه): تێکەڵیکرد، ئاوێتەی کرد
غَثَمَ الرَّجُل: سپێتی قژی زاڵبوو بەسەر رەشیەکەیدا
غَثمَة(دُفْعَة): بەشێك ، پشکێك
غَثَمَر مَالَهُ(أفْسَدَه): خراپیکرد، شێواندی، دای بەسەریەکا ، دەستی تێخست
غَثمَرَ الشَيء: تێکەڵیکرد، تێکەڵ بەیەکی کرد
غَثَيان النَّفْس: دڵ تێکەڵ هاتن ، دڵ بەیەکا دان
غَثَيَت الأرْضُ بِالنَّبَات: پڕ گیا بوو، فرە گژوگیا بوو
غَثَيَت: دڵی تێکەڵهات ، دڵی هات بەیەکا
غَثيثُ: ئەوەی خێری تیا نییە، بێخێر، کێمو زوخمی نێو زامو برینداری ، گۆشتی مردوو
غَثِيثَة: ئەقڵ تێکچوو ، بیروهۆش شێوا

غ ج

غَجَرُ: قەرەج، گرۆهو کۆمەڵێکنو لەگشت کیشوەرێکدا بڵاوبوونەتەوەو خوو دابو نەریتی خۆیان پاراستوەو لەبژێویدا پشت بەبارزگانی دەبەستن

غ د

غَدَ البَعِيرُ: لووی لێهات ، لووداربوو
غَدَّ - غَدَاً: لووداربوو، رژێنداربوو
غَدٌ: سبەی ، بەیانی، ئەو رۆژەی دوای ئەمرۆ دێت ، رۆژی چاوەڕوانکراو
غَدَا: زوو رۆیی ، بەیانی رۆیشت ، کۆچیکرد
غَدَا عَلَيه غَدواً: زوو چوو ، زوو رۆیی
غَدَا إلَى كَذَا (أصْبَحَ إلَيه): بەیانی رۆیشت بۆ لای ، بەیان چوو بۆلای
غَدَا يَفعَل كَذَا: دەستی پێکرد، شانی پیاکرد
غَدَى الرَّجُل (أطعَمَه أول النَّهَار): بەرەبەیان نانی پێدا ، بەیانی نانی دایە
غَدَاء: بەرچایی، ژەمی بەیانی، قاوەڵتی، ژەمی نیوەڕۆ
غَدَاة(مَابَينَ الفَجْر وَطُلوع الشَمْس): شەبەق، بەرەبەیان، سبەینێ، سپێدە
غَدَّار(غَادِر - خَائِن): ناپاك، زۆردار، غایەن ، ستەمکار، پیسو گەندەڵ
غَدَّارَة(سِلاحٌ يُحْشَى بِالبَارود): دەمانچە، ساچمەزەنگ، تفەنگی رەشۆکی
غُدَارَة(بَقِيَة الشَيء): پاشماوەی شتێك
غُدَاف: داڵێکی گەورەی باڵ بەرینو فراوانە، قژێکی رەشی زۆر ، باڵی رەش
غُدَافِي: رەنگی رەش، تاریكو رەش
غُدَافِيّ(الشَاب النَاعِم): لاوێکی نەرمو ناسك، نەرمو نۆڵ
غَدَاً(فِي الغَد - بُكرَة): سبەی ، سبەینێ، پاش ئەو رۆژەی تیایدایت
غُدَّة: لوو، رژێن ، ئالۆ، کوێرە لوو، ئەندامێکی رژێنە لەخانەکانی لەشی مرۆڤ
غُدَّة جِرَابِيَة(فِي الطب): ناوێکی کۆنە بەتورەکە یان لوویەك دەوترێت جەستە دەریدەدات

غُدَّةٌ غِرَائِيَة(فِي عِلم الأحْيَاء): لەزیندەوەرزانیدا لوویەکە لەکۆئەندامی زاوزێی جانەوەرانداو ماددەیەکی نوسێنەرو لکێنەر دەڕێژێت بۆ بەیەکەوە لکانی هێلکەکانی بەیەکترەوە

غَدَد: تاعونی حوشتر، دەردێکە دەدات لەحوشتر

غُدَدَةٌ: هەر گرێو لوویەك لەجەستەبێتو دەوری بەگۆشت گیرابێ

غَدَرَ الرَّجُل وَبِه(خَانَهُ وَنَقَضَ عَهْدَه): ناپاکی لەگەڵکرد، پەیمانی شکان، غەوری لێکرد، بێوەفا بوو بەرانبەری

غَدِرَ الرَّجُل ـ غَدَراً: لەئاوی سێڵاوەکەی خواردەوە

غَدِرَ المَكَانُ: غەدرو ناپاکی تیا زۆر بوو

غَدِرَ عَن أصْحَابه (تَخَلَّف): لێیان دوورکەوتەوە ، بەدووربوو لێیان

غَدِرَ فُلاَنٌ: براکانی مردنو بەتەنیا خۆی مایەوە

غَدْر(خِيَانَة): ناپاکی، غەدر، خراپە، دەستبڕین

غَدَر: بەردەلان، شوێنێك بەردی زۆر بێت، بۆشاییو میانێك لەنێو رووبارێکدا کاتێ ئاوی وشك دەکات

غُدَر: بێوەفا، بەدنمەك، سپڵە، فێڵباز

غَدْرَاء: تاریکایی، تاریکی، شەوی تاریك ، شەوەزەنگ

غَدَرَة ـ غُدْرَة: ئەوەی لەشتێك دەمێنێتەوە، پاشماوە

غُدَرَة (كَثِير الغَدر للنَّاس): یەکێك زۆر ناپاکی بنوێنێت بەرانبەر بەخەڵکی ، ناپاك

غَدَفَ لَهُ فِي العَطَاء: زۆری دایە، فرە بەخششی پێدا

غَدَف: بەخشش، نیعمەت ، بەهرە ، خەلات

غُدْفَة: پەچە، پێچە، رووبەندی ئافرەتان

غَدَفَة: توێکڵی نۆكو لۆبیاو هاوچەشنەکانیان

غَدِقَ المَطَر: بەخوڕ باری، بارانی زۆر باری، بەلێزمە باری

غَدِقَ العَيْنُ(غَزُرَ مَاؤُهَا): ئاوی زۆرکرد، پڕئاوبوو

غَدِقَ الأَرضُ: بەپیتو فەڕبوو، فەرداربوو

غَدِقَ العَيْشُ(إتَّسَعَ): فراوان بوو، باشبوو، بەرین بوو

غَدِقٌ(مُغْدِق ، غَزِيز): زۆر ، فرە ، گەلێك، پڕ، زەوەند، گوژمە، گەلێ

غَدِقَتَ الأَرضُ: تەڕبوو بەبارانێکی لێزمەو خوڕ، ئاوی زۆر بوو

غَدِقَت المَطَر: تنۆکەکانی زۆربوون، فرە بوون

غَدَنَ ـ غَدَنَاً: پاڵیدایەوە، تەخت بوو، پاڵی لێدایەوە، پێی لێ راکێشا

غُدَنٌ(النَّوم وَالنُّعَاس): خەوو خەوەنووچکە ، وەنەوز

غُدْوَة: شەبەق، بەرەبەیان، بەیان، سبەینێ

غَدُور: بێوەفا ، بێئەمەك ، سپڵە

غَدَوِيٌّ: ئەوەی لەنێو ورگی دووگیاندایەو ئەمەش پتر پابەندە بەمەڕەوە، گچکەی ئاژەڵ

غَـدِيَ ـ غَـدًاً وَغَـــدَاءً (أَكَـلَ الغَـدَاءَ): قاوەڵتی خوارد
غَدْيَـاء ـ غَدْيَانَـة : ئافرەتی بـەرچایی خۆر
غَدْيَــان : نــانخواردوو، ئـەوەی نــانی خواردوە
غَدِير : ئەستێرك ، ئەستێل، ئەستێڵك، گۆم ، زەلكاو، پەنكاو، سەراو، جۆگـە، چەم، جۆ، گۆل، ئەستێر، حەوز، بەشە رۆكێك
غَدِير(عِنْدَ الجُغْرَافِيِين) : لای جوگرافی زانەكان بەروبارێكی پچـووك دەوترێـت، جۆگە ، جۆگەلە
غَدِيرَة(جَدِيلَة) : پرچ ، كەزی ، گیس ، پەلكە، هوون ، بەهەموو تووكی سـەری ئافرەتــان دەڵێــن كەلــەلای پشـــتەوە شۆڕیبێتەوە

غ ذ

غَذَّ(سَالَ قَيحَهُ) : كێمو پیسی لێـهات ، برینەكەی دەرك بوو
غَذَّ العِـرقُ(سَـالَ مَافِيـه مِـن الـدَّمِ وَلَـم يَنْقَطِـع) : خوێنـی لێبــەربوو ، وشـكی نەكرد
غَذَّ الشَّـيءِ ـ غَـذَّاً(نَقَصَـه) : كـەمیكرد، كەلیكرد
غَذَا المَاءُ وَالعَرَقُ(سَالَ) : لەبەری رۆیی، لێی رۆیشت
غَذَا العِرقُ(سَال دَمَاً) : لەبـەری رۆیـی ، لێی رۆیشت
غَـذَا الجَـرحُ (دَامَ سَيَلاَنَه) : بــەردەوام لەبەری رۆی ، لێی رۆیشت

غَذَا الجَمَـلُ بَوْلَـهُ وَبِبَولِـه(أَلقَـاهُ دُفْعَـة دُفْعَة) : بــەش بــەش كـردی ، بچڕ بچڕ كردی
غَـذَا الرَّجُل وَالحَيَـوَانُ غَـذوَاً وَغَذَوَانَـاً (أَسْرَعَ) : پەلەیكرد، خێرایكرد، گـورج و گۆڵی نواند
غَـذَا الطَّعَـامُ المَولُـود غَـذَاءً (نَجَـعَ فِيـه وَكَفَاهُ) : بەسوودو بەسی بوو، بەشیكرد
غَـذَا الصَّبِـيَّ بِـــاللبَن(رَبَّـــاهُ) : پێــی گەیاند، پــەروەردەیكرد، بـەخێوی كـرد پێی
غَـذَا فُلاَنَـــاً الطَّعَـــامَ(أَطعَمَــهُ إِيَّــاهُ) : خواردنی پێدا ، خۆراكی دایە
غِذَاء : خۆراك ، خواردن، خواردەمەنی، واردەمـەنی ، ئـەوەی دەخورێــتو بــۆ خواردن دەست بدات
غِذَائِيّ(لأجْلِ التَّغْذِيَة) : بـۆ خـواردن ، لەپێناوی خواردنا
غُـــذَارِم : ئـــاوێكی زۆرو بێشــــومار، كێشانەیەكی قورس و سەنگین
غُذَامَة : شیرێكی زۆر
غُذَامِر : ئاوێكی زۆرو بێشومار
غَـذْرَمَ الكَــلاَمَ(إِختَلَـطَ) : تێكـەڵبوو ، ئاڵۆزبوو، كەوت بەسەریەكا
غَذْرَمَ الشَّيءُ(بَاعَهُ جُزَافَــاً) : بـەكۆتره فرۆشتی ، بێهیچ پێودانگێ فرۆشتی
غُذَم : بخـۆر ، خـۆره ، بخـۆری هـەموو شتێك ، مشەخۆر
غُذْمَة : جلەوە ئاژەڵێك
غُذْمَةٌ مِنَ اللَّـون : رەنگـی خـاكی لـەنێو لێڵیدا
غُذْمَة : فرە ئاو ، ئاوی زۆر ، ئاودار

غذَمَر: تورەبوو هاواری کرد، شانیکرد بەکارێکدا بێئەوەی جێگیرو چەسپاوبێت، دادوەری نەتەوەکەی کرد بەویستی خۆیو فەرمانڕەواییەکەشی بەرپەرچ نەدرایەوە

غَذْمَرَ الشيءَ: تێکەڵ بەیەکی نەکرد، بەگۆترە فرۆشتی بێکێشانەو پێوانە

غَذَمَهُ - غَذْماً: بەپەرۆشەوە خواردی، بەتوندیو زاڵبوونی حەزوئارەزووەوە لووشیدا

غَذَوِيّ: بەچکەیەك شیری مەمکی دایکی نەخوات بەڵکو شیری یەکێکیتر بخوات

غَذِي: بەچکە نێو ورگی گیاندار یان هەر تایبەتە بەمەڕەوە

غَذِيذَة(مافي الجرح من قيح وصديد): کێمو خوێنو پیسی ، زۆخ

غر

غَر الرّجُل(جَهلَ الأمُور وَغَفَلَ عَنْهَا): بێئاگابوو لەکاروبارەکان ، هۆشی بەسەریەوە نەبوو

غَرَّ المَاءُ(نَضَبَ): رشتی بەزەویدا، رۆیکرد، قلّپی کردەوە

غَرَّ فُلاَنَاً: فریویدا، هەڵیخەڵەتاند، دەستی بڕی

غَرَّ الطَّائر: بەدەنووك کردی بەدەمی بەچکەکانیەوە، دانی پێدان

غَرَّ الرّجُل: ڕێزداربوو، خاوەن کەسێتیو شکۆمەندیبوو، رەفتارو کردارەکانی روونو ئاشکرابوون

غَرْ(حَدُ السَيف - الشّقُ في الأرض): تیغی شمشێر، قلّیشی زەوی

غَرُ: ئەوەی هەڵدەخەڵەتێنرێ ، هەڵخەڵەتاو

غُرُ: باڵندەیەکی ئاوی رەشی لاق درێژەو سەری سپییەو لەسەر ئاوی زەلکاوو گۆماوەکان دەژی

غَرَا الرّجُل(عَجَبَ): سەرسام بوو، سەری سوڕما

غَرَا الشيءَ(ألصَقَه بِالغرَاء): بەکەتیرە یان هەر ماددەیەکی لکێنەر پێوەی نووساند

غَرَا السّمَنُ قَلْبَه : پێوەی نووساندو داپۆشی ، لکاندیو سەری گرت

غِرا - غِرَاء: کەتیرە، سیکۆتین ، ، جەوی، هێلم، غرە، هەرماددیەك بۆ پێوەلکاندنی کاغەزو پێستو داروتەختە بەکار ببرێ

غَرِيَ الشيءَ: کەتیرەی لێدا ، بەکەتیرە پێوەی نووسان

غَرَاء - غَرويّ: ئارەزوومەندی شتێك، حەزکردن، ئالوودەبوونی شتێك

غُرَاب: قەلەڕەش کەچەند جۆرێکی هەیە رەشو بەڵەك بەڵەکو ...، قاژوو، لێوار، کەنار، گوێ، سیلە، سەرەتای هەرشتێك، سەرماو سۆڵە، یەکێکە لەکەشتیە دێرینو کۆنەکانی دەریا

غُرَابَان: هەردوولای کلۆتو سمت

غَرَابَة(شذوذ): سەیرێتی ، شازیی

غِرَار: دەمەشیر، تیغی شمشێر، کەمەخەوێك، بەخێرایی هاتن

غِرَارٌ مِنَ الصَلاَة: کەلو ناتەواوی مەرجەکانی نوێژ

غَرَارٌ(غرور - خَدَاع): گزیکەر، فێڵباز، قۆڵبڕ، دەستبڕ، ساختەچی

غَـــرَارَة: ســـــاويلكەیی، ناشـــێتی، گـەمژەیی، سادەیی، کـەودەنی، کـــەم تەمەنی، بیِّئاگایی
غرارة(کیس): هـــۆر، گونیـە، تورەکـە، خەرار، خورج، جەوالّ، کیسە، تەلیس
غراس(ما یُغرس ـ زمن الغرس): نەمام، سەتلّ، قەڵەم ، روەك، چەقێنراو، کاتی کشتوکاڵو دەغڵو دان
غِرَاسَـة: تولـّـی دارخورمـا ، شـــەتڵی دارخورما
غِـرَاف(المکیـال الضخم): پێوانەیـــەکی گـــەورەو مــــەزن، کێشــــانەو پێوانـــــەی گەورە
غَـــرَّاف: زۆر ، فـــرە ، یـــەکجار زۆرو بیِّشومار
غَرَّافٌ مِنَ الخَيل: ئەسپی هەنگاو بلاّو ، رەختی تیژو خێرا
غَرَّافٌ مِنَ الشَهْرِ(کَثِيرُ المَاء): فرە ئاو ، ئاو زۆرو بیِّشومار
غَرَّافٌ مِنَ الغَيثِ(غَزِيز): رەهێڵە باران، زۆر ، بارانی بەخور ، لێزمە باران
غُرَّافَة: یەك مشت ئاو ، مشتەئاوێك
غَـــرَام: حـــەزلێکردن، خۆشەویســـتی، دڵداری، خولیا ، شـەیدایی، سـەودایی، ئازارو ئێشی هەمیشەیی، دلّ زامداریی، پابـــەندبوون بەشـــتێکەوە تـــا رادەی ئالوودەیی‌و شەیدابوون
غَرَامَة: تاوان ، زەرەر، زەرەرمـەندی، زیان، زیانانە، پیّ بژاردن
غَرَامَة مَالِيَة: برەپارەیەکـە لەکەسێك دەســـێنریّ وەك تـــەمێکردن یـــان پیّبژاردن

غَرَامِيٌّ: خۆشەویستی ئامێز، عاشقانە
غُرَان: بلّقی سەر ئاو
غُرَانِــقٌ: روەکێکـە ، لاوێکــی ســپی‌و نەرم‌و نۆلّی جوان ، جوانی تێکسمڕاو ، جۆرێکە لەسەقاکوژ ، قولّنگ
غُرَانِقَة ـ غُرَانِقِيَة: قژی لوول‌و بادراو، لوولکراو
غَرَبَ(غَاب): ئاوابوو، دیارنەما
غَـــرَبَ عَنَّـــا: دوورکەوتـــەوە، لاچـــوو، جیابووەوە، سەری خۆی هەڵگرت
غَرَبَ القَـومُ(ذَهَبُوا): دوورکەوتنـەوە، رۆیشتن ، کۆچیان کرد
غَـــرَبَ فُـــلَانٌ غَرْبَـــاً: دوورکەوتـــەوە لەنیشتمانی خۆی
غَرِبَ الشَـيءُ(إِسْوَدَّ): رەش داگیرسـا ، رەش بوو
غَـرِبَ العَيـنُ: چـاوی لـــووی دەرکـــرد، لووی لێهات
غَرِبَ الشَاةُ وَالفَـرَسُ: نەخۆشـی تـووك وەرینی گرت
غَـــرُبَ عَـــنْ وَطَنِــــهِ(إِبْتَعَــدَ عَنْـــهُ): لەنیشتمانی خۆی دوورکەوتەوە، رۆیی، بەجێی هێشت
غَـــرُبَ الکَلَامُ غَرَابَـةً(غَمَــضَ وَخَفِـيَ): نادیاربوو، شاراوەبوو، پەنهان بوو
غَرَّبَ فِي الأَرْضِ: کۆچێکی دووری کرد، دوور رۆیشت
غَـــرَّبَ القَـومُ: روەو رۆژئـاوا رۆیشـــتن ، بەرەو رۆژئاوا چوون
غَرَّبَ المَرأة السَمْرَاء: ژنـە ئەسمەرەکـە منالّی سپی بوو ، گەنم رەنگەکە منـالّی سپی خستەوە

غَرَّبَ فُلاَنَاً(أَبْعَدَه وَنَحَاهُ): دووری خستەوە ، پەڕاگەندی کرد

غَرَّبَ الدَّهْرُ فُلاَنَاً وَعَلَيهِ : دووریخستەوە، پەڕاگەندەو دووری خست

غَرَّبَ فِي الضَحْكِ(بَالَغَ فِيه): ئەوپێکەنینەی نەدەویست ، زۆری پێوەنا

غَرْبُ: خۆرئاوا، ڕۆژئاوا، دووری، بیانی، تیژی، توندوتیژی، سەرەتای هەرشتێك ، لێوار ، قەراخ ، لێڵیەکی زۆر

غَرْبَ الدَّمعِ(مَدْمَع): کان فرمێسك، فرمێسکدان ، زمان تیژی

غَرَبُ: ئارەق ، مەی ، بادە، ئالتوون ، زیو ، پەرداخ ، تنۆکە ئاوی دۆڵچە لەنێو حەوزو بیردا کاتێ دەردەهێنرێو خێرا بۆنی دەگۆڕێت، جۆرە دارێکە ، نەخۆشیەکە دەدات لەمەڕو تووکی هەڵدەوەرێنێ

غِرْبَال: بێژنگ، کەو ، سەرەد، سەرەن، وێچنەویژنگ، مرازێکە دەغڵو دانی پێدا دەبێژرێ

غَرْبَاً(ضِد شَرْقَاً): خۆرئاوا ، ڕۆژ ئاوا

غُرْبَة: کۆچکردن، وڵات بەجێهێشتن ، توونابوون، رەوەندە بوون

غَرَبَة(بُعْد): دووری ، واژوی نزیکییە

غَرْبَلَ الحِنْطَةَ(نَخَلَهَا): بێژایەوە، لەبێژنگیدا

غَرْبَلَ الشَيء(نَقَاهُ): پاکی کردەوە، پاکژی کرد، پوختی کرد، بژاردی

غَرْبَلَ فُلاَنٌ فِي الأَرْضِ(ذَهَبَ فِيهَا): پیای ڕۆیی ، ڕۆیی پیایدا، بەسەریا ڕۆیی

غَرْبَلَ الحَبَّ وَنَحْوَه: بەهێڵەك بێژایەوە، لەهێڵەکیدا

غَرْبَلَ القَوم: کوشتی، لەتو پەتیکرد

غَرْبَلَ البَلَدُ وَالنَّاس: خالّی ئاشکراکردن، حاڵو باری بەدەرخستن

غَرْبَلَة: بێژانەوە، کەوکردن، لەکەودان، پوختو پاکژکردن

غَرْبِيُ: خۆرئاوایی، ڕۆژئاوایی ، ئەوەی لەڕۆژئاواوە دێت لەبیروبۆچوونو ئایدیاو خەڵكو شتومەكو ...

غِرْبِيب: جۆرێکی باشی تریێیە، بەتەمەنێك قژی سپی بەخەنە رەنگ بکات ، رەشی چەتوون

غُرَّة مِن كُلّ شَيء: سەرەتای هەرشتێك، نۆبەرەی، یەکەمو باشترینی، سپێتیەکە لەنێوچەوانی ئەسپدایە، مارۆ

غُرَّةٌ مِنَ الشَهْرِ: مانگی نوێ، سەرەتای مانگی نوێ

غُرَّةٌ مِنَ الهِلاَل: دەرکەوتنی، هەڵهاتنی، سەرهەڵدانی ، ئاشکرابوونی

غُرَّةٌ مِنَ الأَسْنَان: سپێتیو بریقەی ددان

غُرَّةٌ مِنَ الرَّجُل (وَجهه): ڕووخساری ، ڕووی

غُرَّةٌ مِنَ القَومِ(شَرِيفُهُم وَسَيِدُهُم): ڕێزدارو گەورەیان، بەڕێزو گەورەیان

غُرَّةٌ مِنَ المَتَاعِ(خِيَاره وَرَاسَه): باشەکەی ، چاکەکەی

غَرَّةٌ: هەڵە ، ناشی، ساویلکەیی، بێئاگایی لەکاتی وریاییو هۆشداریدا

غَرِثَ(جَاعَ): برسی بوو، پێویستی بەخواردن بوو
غَرَّثَهُ(جَوَّعَه): برسی کرد، نان‌و خواردنی لێگرتەوە
غَرِدَ الطَّائر: جریواندی ، خوێندی
غَرِدَ الأَسْنَان: دەنگی بەرزکردەوە بەگۆرانی وتن
غَرَد: جریوە ، خوێندن ، قاسپە، گۆرانی، هۆرە ، دەنگ بەرزکردنەوە
غِرد ـ غَرد (نَوعٌ مِنَ الفُطر): جۆرە قارچکێکە
غَرَّرَ بِهِ تَغْرِيراً(عَرَّضَهُ لِلهَلَكَة): تووشی کرد، خستیە مەترسی‌و تیاچوونەوە
غَرَّرَ بِنَفسِهِ وَمَالِهِ خۆی‌و ماڵ‌و سامانی خستە مەترسیەوە
غَرَّرَ الغُلامُ(طَلَعَ أولُ أسْنَانِه): یەکەم ددانی دەرهات
غَرَّرَ الطَّيرُ: هەردووباڵی بەرزکردەوەو فڕی ، باڵی دا بەیەکاو فڕی
غَرَّرَ القِربَةَ(مَلأَهَا): پڕیکرد، تا دەمەکەی هێنا
غَرَّرَ بِه: تووشی کرد، دەستی بڕی، دەستخەڕۆیکرد
غَرَر: مەترسی، تووشکردن، مەترسی بەسەرهێنان ، مامەڵەی نەچەسپاوو جێگیر بەهۆی نەناسینی شت‌و مەکی کراوەوە
غَرَزَ ـ غَرِزَ: پیا چەقان، پیای‌کرد، تێی هەڵچەقان
غَرَزَ الشَّيءَ فِي الشَّيءِ: تێیدا جێگیری‌کرد، چەسپاندی تیایدا
غَرَزَ العُودُ بالأرض ـ غَرَزَ الإبْرَةَ فِي الثَّوب: چەقاندی ، پیاهەڵچەقان، پیاکرد، چەسپاندی، دایکوتا
غَرِزَ ـ غَرْزاً: گوێڕایەڵی، فەرمانڕەوایی‌کرد دوای یاخی بوون‌و سەرپێچی
غَرَّزَ فُلانٌ الغَنَم: لەنێوان دوو دۆشیندا جارێك نەیدۆشی هەتا قەڵەو ببێت
غَرْز: نەمام ، داری چەقاو
غَرَز: روەکێکی ساڵانەیەو زۆر بەربڵاوەو لق‌و پۆپی لێدەبێتەوە
غَرَّزَت الجَرَادَة: کلکی کرد بەزەویدا بۆئەوەی هێلکەی تیا دابنێت
غَرَسَ الشَّجَر وَنَحْوَه: دارەکەی رواند، ناشتی، لەزەویدا جێگیرو چەسپاوی‌کرد
غَرْس(زرع): رواندن،ناشتن ، چەقاندن، جێگیرکردن
غِرْس: پێستێکی سپی ناسکە بەسەری منداڵی تازە لەدایك بووەوە ، نەمام ، شەتڵ، قەڵەم ، روەك، ئەوەی دەچەقێنرێ‌و دەروێنرێ
غَرْسٌ مِنَ المَسْكُوكَات: دراوێکی تورکی‌یە
غَرَضَ فُلانٌ ـ غَرَضاً: زوو هاتە سەرئاوەکە، گورج سەرئاو کەوت
غَرَضَ السِّقَاءَ وَنَحْوَه (مَلأَهُ): پڕیکرد، تاسەر لێوەکەی هێنا
غَرَضَ الشَّيءِ (كَفَّ عَنْه): وازی لێهێنا، دەستی لێکێشایەوە
غَرَضَ ـ غَرِضَ الشَّيءَ(اجْتَنَاه طَرِيّاً): بەتەڕی کردیەوە، بەسەوزی لێی کردەوە
غَرِضَ إلَيه(اشْتَاقَ): بیری کرد، غەریبی کرد ، دڵی بۆی سووتا

غَـرِضَ مِنْـهُ(ضَجِـرَ وَمَـلَّ): بـێزاربوو، وەڕسبوو، جاڕس بوو، قەڵس بوو
غَرِضَ الشَيءَ (كَانَ طَرِيَـاً): سـەوزبوو، هێشتا پێنەگەیی‌بوو، وەبەر نەهاتبوو
غَـرِضَ فُلانَـاً(جَعَلَـهُ غَرَضَـاً يُرْمَـى): دەستنیشانی کـرد، کـردی بەنیشـانە ، کردی بەمەبەست
غَرِضَ: گۆشتی تـازەی خـوارد، گاڵتـەو شۆخی کرد
غَـرِضَ الشَـيءَ: بەسـەوزی لێـی کردەوە، بەسەوزی چنیەوە
غَـرِضَ فـِي سِقَائِهِ(لَـمْ يَمـلأهُ): پـڕی نەکرد ، سەرلێوی نەکرد
غَـرِضَ فُلانَـاً: کـردی بـەجێی قسـەو تانـەو تەشـەر، کـردی بـەجێ نیشـان‌و توممەتبارکردن
غَـرَض: ئامـــانج ، مەبەســـت ، مەبەستێکی تایبەتی، نیشانە،خواستن، ویستن ، خواز، بەرژەوەندی، سوود
غَرْضُ: بەش‌و لایەکی دۆڵ‌و شیو
غُرْضَـانِ فِـي الأَرْضِ: ئێســـکی شۆڕبوەوەی هەردوولای لووت
غُرْضُوفَـانِ: دوو دارەی ناوەڕاســـت‌و دوای ولاخ کەبەراست‌و چەپا دەهێنرێ‌و دەبرێ
غَرْغَرَ الْمَاءُ عَلَى النَّارِ(بَقْبَقَ): بڵقـە بڵقی کرد، قوڵپە قوڵپی کرد
غَرْغَـرَ الرَّجُـلُ: غەرغـەرەی پێکـرد لەدەمیا ، هێنای‌و بردی
غَرْغَرَ الرُوحُ: گەییـە گـەرووی لـەکاتی مەرگ‌و مردندا
غَرْغَـرَ اللَحـمُ: لـەکاتی برژاندنیـدا دەنگێکی لێهات ، چزە چزی هات

غِرْغِـرُ(دَجَـاجُ حَبَشَـةَ): مریشـکی شاخدار، مریشکی حەبەشـی، جـۆرە مریشکێکی کێوی‌یەو شوێنی سەرەکی (ئەفریقا)یە
غَرْغَرَةُ: ئاو لەدەم وەردان، غەرغەرە، هێنان‌و بردنی دەرمان یان ئاو لەدەما ، دەرمانێك غەرغەرەی پێ بکرێ
غَرْغَـرَةُ الْمَـوتِ(حَشْـرَجَةُ الْمَوتِ): دەم بەیەکدادان ، سەرەمەرگ، گیانەڵا
غُرْغُـور: ئاژەڵێکـە دەسـت‌و قـاچی کورتەو رەنگی بۆرە
غَـرَفَ ـ إغْـتَرَفَ: بەئەسـکوێ گرتـی، کەفەڵەی گرت
غَرَفَ الغَـرَفَ وَالشَـيءَ(قَطَعَـهُ): بـڕی ، لەتیکرد، پارچە پارچەی کرد
غَرَفَ النَّاصِيَةَ: بڕی ، قرتاندی ، بڕی ، هەڵیپاچی
غَرَفَ الجِلْدَ(دَبَغَهُ بِالغَرَفِ): خۆشی‌کرد پێی ، دەباغی کرد بەوداره دەباغی پێدەکرێ
غَرَفَ الطَبِيخَ فِي الصَحـنِ(سَكَبَ الطَعَـامَ فِيـهِ): کردیـە قاپـەوە، خواردنەکـەی خستە نێو قاپەوە
غَـرَفُ: دارێکـی پچووکـە لەدوورگـەی عەرەب‌و میسرو ئەفریقاو هینـد هەیـەو گـــەڵاکانی درێژکۆلەیــــەو رەنگـــی بەرووبوومەکەشـی پرتەقاڵی‌یـــە هـــەتا سێمەتر بەرز دەبێتەوە
غَرَفُ: وردە گیا ، گیا وردە
غُرْفَةُ: ژوور ، هۆدە، دیو، ژۆر
غُرْفَةُ عَلِيَةُ: ژووری سەرەوە، باڵەخانە
غُرْفَةُ الأَكْلِ: ژووری نانخواردن

غُرْفَةُ الطَّبْخ (مَطْبَخ): ژووری چێشت لێنان ، مووبەق ، چێشتخانە
غُرْفَةُ النَّوم: ژووری نووستن ، خەوگە
غُرْفَةُ الجُلوس: ژووری دانیشتن
غُرْفَةُ الإسْتِقْبَال: ژووری میوان ، دیوەخان
غُرْفَةُ المَكْتَب: ژووری نووسینگە
الغُرْفَةُ الزِرَاعِيَة: ژووری کشتیاران ، بەکۆمەڵە کشتیارێك دەڵێن نوێنەری خۆیان هەڵبژاردوە بۆ لێکۆڵینەوە لەبەرژەوەندی کشتوکاڵی ، شوێنی کۆبوونەوەی جوتیاران
الغُرْفَةُ التِجَارِيَة: ژوور بازرگانی ، کۆمەڵە بازرگانێکن لەنێوخۆیاندا نوێنەر هەڵدەبژێرن لەپێناوی هەوڵدان بۆ بەرژەوەندی بازرگانی، شوێنی کۆبوونەوەی بازرگانەکانە
غرْفَة: نەعل ، سۆل
غَرِقَ(غَاصَ): نقوم بوو، بەقوولاچوو، نغرۆبوو
غَرِقَ فِي المَاء: لەنێو ئاوەکەدا خنکا ، ئاو گەییە گەرووی و بۆری هەناسەی و خنکاندی، کەوتە بنی ئاوەکەوە
غَـرِقَ الحَـيِّ: لەئاوا خنکا، خنکاو نقومبوو لەئاودا
غَرِقَ فِي كَذَا(إنْهَمَكَ): رۆچوو، خەریکبوو، سەرقاڵبوو
غَرَّقَ الشَيءَ فِي المَاء: لەنێو ئاوەکەدا نقومیکرد، ونی کرد
غَرَّقَ المَكَانَ بِالمَاء (بَلَّلَه بِالمَاء): پڕیکرد لەئاو ، بەئاو دایپۆشی
غَرَّقَ السُوقَ بِالبَضَائِع: بازاڕی پڕکرد لەشتو مەك
غَرَّقَ الحَيَّ: خنکاندی ، نقومی کرد
غَرَّقَ فِي القَوس(مَدَّهَا غَايَةَ المَد): زۆر درێژی کردەوە، بەڕادەیەکی زۆر درێژی کردو کشاندی
غَرَقَ: نقوم بوون ، رۆچوون
غَرْقَأت الدَجَاجَة: هێلکەیەکی کرد توێکڵە نەرمەکەی پێوە بوو
غُرْقَة: قومە شیرێك یان هەرشتێکیتر، مژێك
غَرْقَدُ: دارێکە لە(1- 3) مەتر بەرز دەبێتەوە
غَرْقَلَ الرَّجُل: بەیەك جام ئاویکرد بەسەریا
غَرْقَلَ البَيضَةُ وَالبَطِيخَة: ئاوەکەی تێکچوو، خراپ بوو، گەنی
غرقِل: سپێتی ، شووشەیی
غِرقِيء: توێکڵی سپی پێوەلکاوی دەوری هێلکە
غَرِلَ الصَبِيُّ(عَظُمَت غُرْلَتَه): پێستی براوی خەتەنەی گەورەبوو
غَرِلَ العَامُ(أخْصَبَ): بەفەڕو پیت بوو، ساڵێکی بەفەڕو پیت بوو
غَـرِلَ العَيشُ(إتَّسَعَ): فراوان بوو، خۆشبوو ، بەرین بوو
غَرِلَ الرَّجُل: کزولاوازبوو،سست بوو، راکشا، درێژ بوو
غُرْلَة: ئەوپێستەی لەئامرازی منداڵ دەبڕیێ لەکاتی خەتەنەو سوننەت کردندا
غَرِمَ(خَسِرَ): دۆڕانی ، زەرەری کرد، زیانی کرد

غَـرِمَ غُرمَـاً وَغَرَامَـة: پارەیـەك كەوتـە ئەستۆیو بەپێویسـت گـەڕا لەسـەری بیدات
غَرِمَ الدِّيَة وَالدَّين: خوێنباییو وامەكە كەوتە ئەستۆیو لەبری كەسانیتر دای
غَرَّمَ(أَلْزَمَ بِغَرَامَة): پێی بـژارد، لێـی سەند، پێیدا
غُرْمٌ: ئەو بەلاّو زیانـەی دەدات لـەماڵو دارایـی مـرۆڤ بێئـەوەی سـووچی پـارەدارو خـاوەن بازرگـانی خـۆی تیابێت، تاوان ، وام
غَرِنَ العَجِينُ عَلى الإِنَاء(يَبَسَ): وشـك بوەوە، وشك بوو
غَرِنَ الرَّجُل(ضَعُفَ): لاوازبوو، كزبـوو، سیس بوو، لەڕبوو
غُرْنُوق ـ غَرْنِيق: جۆرێكە لەسـەقاكوڕ، قولنگ، لاوی جوانو قۆز
غَرْوَى(الولوع بِالشَّيء): ئالوودەبوونی شتێك، حـەزكردن لەشتێك، پەرێشـان بوون بۆ شتێك، بەدلاّچوون
غُرُوب الشَّمْس (أُفُول): خۆرئـاوابوون ، ڕۆژئاوابوون
غُرُور: لەخۆبایی بـوون ، بـەخۆنازین ، خۆپەسـەندی ، بـایی بـوون ، فیـلّ ، گزی، تەڵەكە
غَـرُور: هەرچیـەك ببێتـە مایـەی گومڕایـیو لـەخۆبایی بوونـی مـرۆڤ لەدەستەلاّتو ئارەزوو شەیتانو ...
غُرُوفٌ مِنَ الآبَار: ئـەو بیرانـەی ئاویـان بەدەست دەردێت ، دەستی پێدەگات
غُـرَوِيّ(كَـالغَراء ، لَـزِج): كـەتیرەیی ، ملّ، ملّی، لینج ، لیقن

غَرِيَ بِهِ: دڵی پیـاچوو، حـەزی لێكـرد، ئالوودەی بوو
غَرِيَ فُلاَنٌ (تَمَادَى فِي غَضَبِه): ڕۆچـوو لەتووڕەبووندا، یەكجار تووڕەبوو
غَـرِيَ الغَدِيـرُ (بَـرَدَ مَـاؤه): ئاوەكـەی ساردبوو، فێنك بوو
غِرِيّ: بۆیەیەكی سـوورە، نـاوی بتێكـە لەنەفامیدا بەخوێن سـوور دەكرا ، ڕوو دەموچاوی جوان
غَرِيب: نامۆ ، ئاوارە، ئاوەكی، توونا ، ناباو، سەیر ، سەمەرە، سەرسام كەر
غَرِيبٌ مِنَ الكَلاَم: گفتاری نادیار، وتەی سەیرو سەمەرە، درەنگ دەزانرێ
غِرِّيد: بـاڵندەی خـۆش ئـاواز، دەنـگ خۆش
غَرِيــر: خەڵــەتێنراو، فێڵلێكــراو، دەستبڕاو، فریودراو، هەڵخەڵەتاو، چـاو بەست لێكراو
غُرَير(غُرغُور ـ يَربُـوع): گۆڕهەڵكەنـە، گۆڕكەنكــە، كــەمتیار، كفــن دز ، دەعبایـەكی كێـوی ڕەشـە لەپشـیلە پچووكترە گۆڕی مردوو هەڵ دەداتــەوە بۆ خواردنی جەستەو لاشەی
غَرِيزَة: خۆڕسك ، سرووشـت ، خۆمـاك، ژیری ، بەهرە، هۆش،توانا،حەزوویست
غَرِيـزَة(فـي الفَلْسَـفَة): لەفەلسـفەدا بریتیـە لەدیمـەنێكی چوسـتو چـالاكی نەفسـیو جـۆرە ڕەوشێكیشـە پشـت دەبەسـتێت بەسروشــتو خۆڕسـكی بۆماوەیی بیۆلۆژی
غَرِيــزِي(طَبِيعــي): خۆڕســكی ، سروشتی، ڕەوشتی خۆڕسكی ، خــووی سروشتی

غَرِيس: روێنراو، چێنراو، نێژراو

غَرِيسَة(شَتْلَة ـ نَوَاة الزَرع): نەمام ، شەتڵ، شتل ، ئەشتر ، چێنراوو نێژراوی زەوی بەتۆو دەنك یان شەتڵو قەڵەم ، چەوتەك

غَرِيض: تازە ، پاراو ، نوێ، هەرسپییەکی تەڕو پاراو ، گۆرانی بێژی باش‌و چاك ، ئاوی باران

غَرِيضَة: دەنکە گەنمو جۆیەك بەر لەپێکەیشتنی بدورێتەوە

غَرِيف: دارودرەختی چڕوپڕ ، قامیشەلآن

غَرِيفَة: دارودرەختی چڕو بەیەکا دراو، نەعل، پێستەیەکە لەدەسکی شمشێر دەدرێت

غَرِيق: نقوم ، نقوم بوو، خەریك ، سەرقاڵ

غَرِيم: قەرزار، وامدار، دژکار، ناحەز، خەنێم، دژ ، دوژمن، خاوەن قەرز، قەرزدەر، وامدەر

غَرِين: لیتە ، قوڕو لیتەی پاش لافاو

غَرِين (في الجيُولوجيا): لەزەميناسيدا بەو بەردە قورینانە دەوترێت کەدەنکەکانی وردو ناسکن‌و لەسەریەك دەنیشن گەر ئاویان بەریکەویت

غز

غَزَّ فُلاَن بِفُلاَن (إختَصَه مِن بَين أصحَابِه): لەنێو هاوەڵەکانیدا دەستنیشانیکرد، دیاریکرد

غَزَّ فُلاَن بالقَرَابَة وَالأولاَد وَالجِيرَان(بَرَّ بِهِم): چاك بوو لەگەڵیان، باش بوو لەگەڵیان ، چاکەکار بوو بۆیان

غَزَّ الثوبَ أو الجِسم بالإبرَة وَنَحوِهَا : بەمێواشی پیای چەقاند، تێی ژەند

غَزَا العَدو: داگیری کردن ، لەلانەو نیشتمانی خۆیاندا دای بەسەریاندا

غَزَا الشَيءَ(طَلَبَهُ وَقَصَدَهُ): داوایکرد، مەبەستی بوو، خواستی

غَزَّى فُلاَنَاً: ئامادەی کرد، سازیکرد، خستیە گەڕ بۆ هێرش‌و پەلاماردان

غَزَاة: ناوی جەنگە

غَزَّار: روەکێکە قەڵەمی لێدروست دەکەن‌و لەپەرژینی بێستاندا بەکاردەبرێ

غَزَارَة: زۆری، خورەمی ، مشە ، لێشاو

غَزَال: ئاسك ، مامز ، ئاهو ، وەرەماس، گیاندارێکی چاورەشی جوانی خێرایە

غَزَّال: ریسەر، جاڵجاڵۆکە ، تەشی ، فرە ریسەر

غَزَالَة : مێ ئاسك ، ئاسکە مێ، رۆژ کاتێ بەرز دەبێتەوە

غَزَالَةُ الضُحَى وَغَزَالاَتُه(أوّلُه): سەرەتای ، ساتی یەکەمی هەڵدانی

غَزُرَ الشَيء (كَثُرَ): زۆر بوو، فرەبوو، خورەم بوو، مشەبوو

غَزَرَ: لەنێو دوو دۆشیندا جارێك دەستبەرداری بوو

غَزْر: دەفرێکی پەڵو والآیە لەپەلکە دارخورما دروست دەکرێ

غَزَلَ الصوفَ أو القُطن وَنَحْوَها: رستی، بایدا ، ریسای
غَزِلَ ـ غَزَلاً: ئالوودەی قسە کردن بوو لەگەڵ ژناندا ، زۆر باسی ژنانی کرد، پیای هەڵدان ، لاواز لەهەوڵو کۆششدا
غَـزَل: دەستبازی ، چاوبازی، ماچو مووچ ، رابواردن ، دەمەتەقێ
غَزْل: رستن ، بادان ، ریسان
غَزْلُ البَنَات: پەشمەك
غَزَلَ: عەشقبازیو پیاهەڵدان بەژناندا
غَزَلِي(غَرامِيّ):دلّداری، خۆشەویستی، شەیدایی، سەودایی
غَـزو (إغَـارَة): هـێرش ، هەڵمـەت ، هێرش بردنە سەر، هەڵمەت بردن بۆ ..
غَزْوَة(غَارَة): هـێرش، هێرشی ناکاو، هێرشی کوتو پڕ، هەڵمـەتێك لـەپڕو ناکاوێکدا
غَزِيـر(كَثِيـر): زۆر ، فرە ، خـورەم ، مشە ، لێشاو ، زۆرو فرەی هەرشتێك
غَزِيرَة: چـاوی پڕ ئەشكو فرمێسك ، بیری فرە ئاو ، حوشتری بەشیر
غَزِيـل: یـەکێك فـرە شـوێن ژنـان بکەوێت، مێباز ، ژنانی

غ س

غَسَ خُطبَةَ الخَطِيبِ(عَابَهَا): رەخنەی لێگرت ، نکوولی لێکرد
غَـسَّ البَعِـيرُ: نەخۆشـی گـرت ، نەخۆشکەوت
غُسّ: پیاوی لاوازی سپڵە
غَسَا الليلُ: تاریکی شەو داهات
غَسَّـاق: کێـمو زوخـم ، ئـەوەی لەجەسـتەی دۆزەخیـەکان دەردێـت لەکێمو زوغم
غَسَّـال ـ غَسَّـالَة: جلشۆر ، ئامێرێکـە جلی پێدەشۆرێ یـان یـەکێك بەدەست جل بشوات
غُسَـالَةُ مِنَ الشَّيءِ: ئەو ئاوەی جلی پێدەشۆرێ
غَسَـان: نێوجەرگـەی دڵ ، نـاخی دەروون، بەندی هەناو
غَسَانِيّ: فرە جوانو شۆخ
غَسَـرَ عَلَـى الغَرِيـم (شَـدَّدَ عَلَيـهِ): توندبـوو لەسـەری ، رەق بـوو ، توندوتیژبوو بەرانبەری
غَسر: کاروباری ئاڵۆزو تێکەڵ
غَسَـرُ: پـوشو تـەپو تـۆزو شـتیتر کەرەشـەبا دەیخاتـە نێـو جۆگـەو ئەستێرك، پووشو پەلاش
غَسَقَ الليلُ ـ غَسَقاً(أظلَـم): تاریکبوو، تاریکی داهات
غَسَقَ القَمَرُ(أظلَم بِالخسوف): بـەمانگ گیران تاریك بوو
غَسَقَ عَينـه (سَـالَ دَمْعهَا): فرمێسکی لەبەر رۆیی ، ئەشکی رشت
غَسَقَ السَمَاءُ(أظلَمَت وَأمطَرَت): تاریکی کردو باران باری
غَسَـقَ الجُـرحَ: زەرداوی لێ رۆیـی ، زەرداوی لێ تکا ، زەرداوی دەردا
غَسَـق: تـاریك داهـاتن ، زەردەپـەڕ، جۆرە گەنمێکە
غَسَلَ الشَّيءَ (أزَالَ عَنـهُ الوَسَخَ وَنَظَفَـهُ بِالمَـاءِ): پیسـایی بـەئاو لێکـردەوە، پاکی کردەوە
غَسَلَ اللهُ حَوْبَتَـه(طَهَّرَهُ مِـن إثمِـهِ): لەگوناهو تاوان پاکی کردەوە

غَسَلَ فُلاَنَاً بِالسَّوط (ضَرَبَه فَأَوجَعَه): لێیداو ئێش و ژانی پێگەیاند
غَسَّلَ الأَعْضَاءَ: زۆرشتی، زیادەڕەویکرد لەشتنیدا
غَسَّلَ المَیِّتَ (طَهَّرَهُ وَنَقَّاهُ): پاک شتی، پاک و پوختی کردەوە
غُسْل ـ غُسُل: ئاوی شتن، سەرجەم جەستە شتن
غِسْل ـ غُسْل: ئەوەی جل و بەرگ و شتی پێدەشۆرێ لەئاوو ...، شتن، ششتن
غَسْلَة: شتن، بۆنیخۆش، ئاوی خۆشتن
غِسْلِین: چڵکاوو دەرهاویشتەی جل و بەرگ، کێم و زوخمی جەستەی دۆزەخیەکان کاتێ دەستوێنرێت بەئاگری دۆزەخ
غَسَمَ اللیلُ: تاریکی کرد، گەواڵە هەورێك
غُسْمَة: گەواڵە هەورێك، هەورێك
غَسَنَهُ: مژی
غُسَنَه: پارچە قژی پێشە سەر، پەرچەم
غَسُول ـ غَسُول: ئاوی خۆشتن
غَسِیل: شتن، ششتن، جل و بەرگی پیس و شۆراو

غ ش

غَشَّ (خَدَعَ): گزی کرد، فێڵی کرد، کەڵەکیدا، تەڵەکەی کرد
غَشَّ صَدرُهُ (إنْطَوَى عَلَى الحِقْد وَالضَغِینَة): پڕ لەخەشم و قین بوو، لەخەشم و قینا پەنگی خواردبوو
غَشَّ صَاحِبَهُ: ناپاکی کرد لەگەڵ هاوڕێکەی، دەستی بڕی، قۆڵی بڕی

غَشّ: فێڵکردن، گزی کردن، فەنگ، خەڵەتاندن، فاك و فیك
غِشّ (خِداع): فێل، تەڵەکە، گزی، خەڵەتاندن، دەستبڕین، چاوڕاو، کەڵەك، تەڵەکەبازی، ناپاکی، دەست پیسی، داوێن پیسی
غَشَا فُلاَنَاً (أَتَاهُ): هات بۆلای، ڕووی تێکرد
غَشَّى اللهُ عَلَى بَصَره: خوای گەورە دیەی کوێرکرد، وای لێکرد نەبینێ
غَشَّى فُلاَنَاً بِالسَّوط أو السَّیف: توند لێی‌دا، بەتوندی دایگرتەوە
غَشَّى: داپۆشی، ڕووکەشی کرد، بەرگی تێگرت
غِشَاء: بەرگ، توێکڵ، کەلوو، سەرقاپ، داپۆشەر، پێست توێژاڵ، توێژ
غِشَاء (فِي الحَیوَانَات وَالنَبَاتَات): ئەتەم، گەرای بەگیان هاتوو
غِشَاء البَکَارَة: کچێنی، بن، پەردەی کچێنی
غِشَائی (قشري): پێستدار، توێکڵدار
غَشَّاش: فێڵباز، گزیکەر، خەڵەتێنەر، کەڵەکچی، سەرچەوت، جامباز، تەڵەکەباز، دەست پیس، داوێن پیس، فریو باز، ساختەچی
غَشَاش ـ غَشَاش: یەکەم و دوا تاریکایی شەو، نەبینراو
غَشَاشَ مِنَ النَّوم: کەم، هەندێك، تۆزێك، خێرایی
غَشَاشَة: گرۆهو کۆمەڵی قۆڵبڕ
غَشَّام (ظَالِم ـ جَائِر): زۆردار، ستەمکار، داگیرکەر، چەوسێنەر

غَشَاوَة: داپۆشەر،پەردەو پۆشەر
غَشَاوَةٌ عَلَى العَينِ: لێڵیو پەڵەی سەرچاو ، لەکەی دیبه ، تانە ، لێڵی
غشَايَة ـ غُشَايَة ـ غُشْيَة: پەردە ، بەربەست ، کەمەرچین ، پۆشار ، چارشەف ، پەیە، شتێکە لەرووکاری شتێکیتر بگرێ
غَشَشَ(خَدَعَ): گزیکرد، فێڵیکرد، کەڵەکەی کرد
غَشْشَهُ(مَكَرَ بِهِ): خەڵەتانی ، هەڵیخەڵەتان ، فێڵی لێکرد ، کەڵەکی لێدا
غَشَمَ ـ غَشِمَ: زۆری لێکرد، زۆرداریکرد، جەورو ستەمیکرد، مافی خوارد
غَشَمَ الحَاطِبُ: بەشەو داری بڕیو بێبیرکردنەوەو سەیرکردن بڕی
غَشَمَ الرَّجُل: ستەمو زوڵمێکی گەورەی لێکرد
غَشْمَرَ السَيلُ(أَقْبَلَ): هات ، داباری ، دایدا
غَشْمَرَ فُلانٌ: بەحەقو ناحەق کەللەرەقی نواندو بەگوێی خۆی کرد، گوێی نەدایە رەفتارەکانی
غَشْوَة ـ غُشْوَة ـ غِشْوَة(غِطَاء): داپۆشەر، پەردە ، چەرچەف
غَشُوم: ستەمکار، زۆردار، یەکێك ستەم لەخەڵکی بکاتو تەمەنو ماڵو دارایی‌و هەموو پێکهاتەیەکی مرۆڤ بەهەدەر ببات
غَشِيَ الليلُ(أَظْلَمَ): تاریکی کرد، تاریکایی داهات
غَشِيَ الفَرسُ وَغَيرَهُ: ئەسپەکە بەتەنیا رەنگی سەری سپی بوو بەدەر لەجەستەی
غَشِيَ المَكَانَ غِشْيَانًا(أتَاهُ): هات بۆ لای ، رووی تێکرد، سەری دا ، بۆی چوو
غَشِيَ الأمرَ(لابَسَهُ وبَاشَرَه): کردی ، ئەنجامیدا ، بەجێی گەیاند
غَشِيَ الأمرُ فُلانًا: بەسەری هات ، تووشی بوو
غَشِيَ فُلانًا بِالسُوط: بەقامچی لێیدا ، توند هات بەسەریا ، دایگرتەوە
غَشِيَ المَرأة (دَخَلَ عَلَيهَا): لاقەی کرد، چوە لای
غَشِيَ الحِصَانُ الفَرَسَ: جووت بوو لەگەڵی ، چاکی کرد
غُشِيَ عَلَيهِ(أُغمِيَ عَلَيهِ): بوورایەوە، لەهۆش خۆی چوو ، بوردەوە
غِشيَان(إتيَان): هاتن ، سەردان ، بۆهاتن ، رووتێکردن
غَشَيَان(إغمَاء): بورانەوە، لەهۆش خۆچوون ، بوردنەوە
غَشِيم(عَدِيمُ الخِبْرَة ـ غَيرُ مَاهِر): نەزان ، گێل ، گەمژە ، بێئەزموون، کەودەن، تازەکار

غ ص

غَصَّ بِالمَاءِ وَالطَعَامِ (إعتَرَضَ فِي حَلْقِهِ): لەبینی گیرا ، لەقورگی گیرا
غَصَّ المَكَانُ بِأهلِه (إمتَلأَ بِهِم وَضَاقَ): توندو تەنگەبەر بوو پێیان ،قەڵەباڵغبوو
غَصَّ الشَيءَ(قَطَعَهُ): پارچەپارچەیکرد، لەت لەتیکرد، بڕی

غَصّان: لەبینگیران ، لـەقورگ گـیران ، هەناسەدان بەئەستەمو گران
غَصَبَ الشّيءَ(أَخَذَهُ قَـهْراً وَظُلْمـاً): بـەزۆر بـردی ، بەسـتـەمو زۆرداری داگیری کرد
غَصَبَ مِنْهُ مَالَهُ: ماڵەکەی لێداگیرکرد، ماڵو سامانی لێسەند بەزۆر
غَصَبَ المَـرْأَةَ (زَنَـى بِـهَا كُرْهَـاً): بـەزۆر دەستی بۆ برد، بەزۆر لاقـەی کـرد، ئەتکی کرد، فڕاندی
غَصَبَ الجِلْدَ: مووتوکەکانی لێکردەوە، موەکانی هەڵگرتو لایبرد
غَصَـبَ فُلاَنَـاً عَلَـى الشَّـيءِ(قَـهَرَه): توڕەیکـرد، زۆری لێکـرد، خـەشمی لێگرت
غَصْـب(جَـبْر): زۆر ، زۆرکـردن، ناچارکردن ، داگیرکردن
غَصْباً(جَبْراً): بەزۆر ، بەزەبر
غَصْبـاً عَـنْ(عَلَـى الرَّغْـمِ مِـنْ): لەگەڵ ئەوەشـا ، سـەرەڕای ئـەوە ، وێـڕای ئەوەش، سەرباری ئەوە
غَصْبـاً عَلَـى (رَغْمَـاً عَلَـى): بـەزۆری زۆردارەکی ، بەزەبرو زەنـگ ، لـەژێر زەبری
غُصَّة: خـواردنو ئـاوی گـیراو لـەبینو گەروو، خەمو خەفەت
غَصَنَ الغُصْنُ(قَطَعَه): بڕی ، لـەتیکرد، لێی کردەوە
غَصَنَ الشّيءَ(أَخَذَه): بردی ، هەڵیگرت
غَصَـنَ فُلاَنَـاً عَـنْ حَاجَتِـه: پێیـدا ، پێویستیەکانی بۆ دابینکرد
غَصَنَ(نَبَتَت أغْصَانُها): لقی کرد، پـەلی دەردا

غَصَّنَ العُنْقُود: بۆڵەکانی گەورە بوون
غُصْن(فَرع الشَّجَرَة): لق ، پـەل ، چڵ، زەل، زل، پت ، تل ، تەنیا بۆ تاکە گیا یا پووشێك بەکار دەبرێ
غُصْنَة: لەتـە چڵێکی پچووك لەپـەلو لقێك

غ ض

غَضَّ طَرْفَهُ(خَفَضَه): چاوی دانـەواند ، دیبەی نەویکرد
غَضَّ الطَـرفُ أو النَّظَـر عَـن ـ تَغَـاظَى عَنْ): چـاوی لێ پۆشـی ، لێـی بـورد، بەخشی
غَضَّ مِن فُلان (حَطَّ مِن قَـدْرِه): لـەنرخو رێــزی کــەم کــردەوە، شــکانی، سووکیکرد، بێبایەخی کرد
غَضَّ النَّبَاتُ(نَظُر وطرو): تەڕو پاراو ، تەڕوبڕ
غَضَّ الغُصْـنَ(كَسَـرهُ وَلَـم يتـم كَسـرَه): نوشــتانیەوە، خــواری کــردەوە، لاریکردەوە ، چەمانیەوە، شکانیەوە
غَضَّ الشّـيءَ(نَقَصَـه): کـەمیکردەوە، کەلی کرد
غَضَّ صَوْتَـهُ وَمِـن صَوتِـه(خَفَضَـه): دەنگی نزم کـردەوە، دەنگـی هێـواشو کزبوو
غَضَّ طَرْفَـهُ عَـن فُلاَن: ئـارامی گـرت بەرانبەر ئەو خراپەیەی کـردی لـەدژیو لێی نەگرت
غَضّ(خَفـض ـ طَرِيء): نزمکردنـەوە، شۆڕکردنەوە، تەڕوپاراو، ناودار، سەوز
غَضُّ الطَرَفِ(صَرفُ النَّظَر): چاوپۆشین، لێبوردن

غَضَا الليل(عَمَّ ظَلاَمه كُل شَيء): تاریکاییەکەی هەمووشتێکی داپۆشی
غَضَا فُلاَنٌ: ناندەربوو، پێڵوەکانی لێك نزیك کردەوە
غَضَا عَلَى الشَيء(سَكَتَ): بێدەنگبوو، خامۆش بوو، دەنگی لێنەهات
غَضَا البَعِير: لەدرەختی دارگەزی خوارد
غَضَاة: درەختی دارگەز، دار حەیزەران
غَضَاب ـ غَضَاب(القَذَى فِي العَين): ریپۆق ، گوژاو، رچقاوە ، چڵکی نێو کەپۆو چاوانە
غُضَابِيٌ: ئالۆزو گرژ لەمامەڵەو تێکەڵبووونیدا
غَضَار: قوڕ، خاك، خاكو خۆڵ، خاكو خۆڵی پاکیزە، مووروویەکە دەکرێتە ملو گەردنی منالآن یان ئاژەڵ بۆ دوورخستنەوەی نەفەسو چاوی پیس، کووژەکە
غَضَارَة: پیت ، فەڕ، خۆشگوزەرانی، خۆشحاڵی، گڵەسوور، زەوی بەپیتو فەڕ، ژینی خۆشگوزەران
غُضَاضُ: پێشی سەرو دەمووچاو
غَضَاضَة: سووکی، نزمی، کەمی، ناتەواویی، تەڕو پاراوی
غَضِبَ عَلَيه ـ غَضَباً: لێی تورەبوو، خەشمو قینی هەستا بەرانبەریو ویستی تۆڵەی لێ بکاتەوە ، پیاهەڵشاخا، لێی زویر بوو
غَضِبٌ مِنَ الرِّجَال: پیاوی تورە، پیاوێك زوو تورەببێت

غَضَبٌ: تووڕەبوون ، تووڕەیی، هەڵشاخان، قین، رق ، داخ لەدڵی،بارو حاڵێکی دەروونییە لەئەنجامی حاڵێکەوە دەکەوێتەوە
غَضِبَ ـ غَضْبَان: تورە ، دڵگیر ، ترشو تاڵ، قیناوی، بەد مامەڵە
غَضْبَة: پێستەو کەوڵی نەهەنگ، پێستی سەر، تووڕەبوونێك ، خەشمگیرییەك
غَضَّت المَرأة: پێستی ناسکبوو، دەمارەکانی دیاربوون
غُضَّة: سووکی، نزمی، رسوایی، ناتەواویی ، کەمو کوڕی
غَضَرَ عَلَيه(عَطَفَ): بەسۆزبوو بۆی ، بەزەیی پیاهاتەوە
غَضَرَ عَنْهُ(عَدَلَ وَانْصَرَف):وازیلێهێنا، لێی دوورکەوتەوە
غَضَرَ الشَيء(قَطَعَه): بڕی، لەت لەتیکرد، پارچە پارچەی کرد
غَضَرَ لَهُ مِن مَالِه: پشکێکی دایە، بەشێکی لەماڵەکەی دایە
غَضَرَ الرَّجُلَ(حَبَسَه وَمَنَعَه): بەندی کردو یاساغی کرد لەسەری ، گرتی، نەیهێشت
غَضَرَ الجِلد(أجَاد دِبَاغَه): بەباشی دەباخی کرد، پێستەکەی چاكو باش دەباخو خۆشکرد
غَضَرَ اللهُ فُلاَناً (أوسَعَ عَلَيه): خوا دەرووی لێکردەوە، رشتی بەسەریا ، رزقو رۆزی فراوانی دایە
غَضِرَ الرَّجُل بِالْمَال وَالسَّعَة وَالأهْلِ: ژینی بەپیتو فەرداربوو پاش قاتو قڕیو گرانیو نەبوونی

غَشِرَ عَنِ الشَّيءِ(إِنْصَرَفَ): دووركەوتەوە، لایدا
غَضُرَ ـ غَضَارَةً: لەژین و گوزەرانێکی بەرین و گوشادابوو، لەحاڵ و بارێکی خۆشدابوو
غَضُرَ النَّبَاتُ: چاکبوو ، باش بوو، شیاوو لەباربوو
غَضْرَاء: خاک و خۆڵی بەپیت و فەڕ، گڵی سوور ، خۆشگوزەرانی، باشحاڵی
غُضْرُوف: کرکراگە، کرکرۆچکە، کراگە، ئێسقانێکی تەنکی نەرمە لەگوێچکەی گیاندار یان لە شوێنیتری جەستەدا
غَضَّضَ فُلاَنٌ: خواردنێکی تەڕو تازەی خوارد، تووشی سووکایەتی و سووکی هات
غَضَّضَ الشَّيءُ: تەڕبوو، تازەبوو، پاراوبوو
غَضَفَ الفَرَسُ وَنَحْوَهُ: بێشومار غاریکرد
غَضَفَ العَيشُ غُضُوفاً (نَعُمَ وَإتَّسَعَ): فراوان و گوشادبوو، خۆشگوزەران بوو، باش و چاکبوو
غَضَفَ فُلاَنٌ(نَعِمَ بَالُهُ): حاڵ و باری باش ، بەئارام و هێمن بوو
غَضَفَ العُودُ وَالشَّيءُ: شکاندی و لوولیکرد، لەتیکردو نوشتانیەوە
غَضَفَ الكَلبُ أُذُنَهُ: هێنایە پێشەوە، قووتی کردو هێنایە پێشەوە
غَضِفَ الشَّيءُ(إِستَرخَى): شۆڕی کردەوە، هێنایە خوارەوە
غَضَفَ اللَيلُ(أَظْلَم وإسْوَدَّ): تاریکبوو، رەش بوو

غَضِفَ العَامُ(أَخْصَبَ): بەپیت بوو، بەفەڕو پیت بوو
غَضِفَ العَيشُ: خۆشگوزەران بوو، حاڵ و باری باش بوو
غَضَفٌ: دارێکە لەهیندو لەدارخورما دەچێت و پەلکەکانی شتومەکی لێدروست دەکرێت
غَضْفَرَ الشَّيءُ(ثَقُلَ): قورس بوو، کێشداربوو
غَضْفَرٌ(الجَافِي الغَلِيظُ): وشکی توندو تیژ، رەق و زبری توندڕەو
غَضَنَ الشَّيءَ(ثَنَاهُ): نوشتانیەوە، چرچیکرد، چرچ و لۆچیکرد، لوولیکرد، ژاکاندی
غَضِنَ ـ غَضَنَ(تَجَعَّدَ ـ عَنَاءَ): چرچ بوون ، لوول بوون ، هەڵقرچان، ناڕەحەتی،زەحمەت، کێشە، هیلاکی
غَضَنَ فُلاَنَاً(حَبَسَهُ): گرتی ، دەستگیری کرد
غَضِنَتِ العَينُ(إِنْكَسَرَت خِلقَةً): چاوی خۆڕسکانە کوێربوو، زگماك کوێربوو
غَضَنَتِ السَّمَاءُ: بەردەوام بارانی باراند، بارانی وشکی نەکردەوە
غَضَنْفَرٌ(أَسَد): شێر
غُضُونٌ(تَجَعُّدَاتٌ): چرچ و لۆچی ، ژاکاوی
غَضْيَاءُ مِنَ الأَرضِ: زەوییەك دارگەزی زۆر بێت
غَضِيرٌ: بەپیت ، بەبەرهەم، بەفەڕوپیت، نەرم و نۆڵی هەرشتێك
غَشِيرَةٌ: زەمینی پاکیزەو بەفەڕو پیت

غَضِيض: سووك ، نزم ، رسوا، ناتەواو، بەروبووم كاتێ پێدەگات و بەدەردەكەوێت

غَضِيضَة: كەم و كوڕی، ناتەواویی

غ ط

غَطَّ الشَيء فِي المَاء: خستیە ئاوەوە، لەئاوی هەڵكێشا، نقومی‌كرد

غَطَّ النَائِم(شَخَر): پرخانی، پرخەی هات ، پرخە پرخی هات

غَطَّ القِدر: كوڵاو دەنگی هات ، ویزەویزی لێوە هات

غَطَّ الشَيء: پەستاوتی، پەستایەوە ، كەبسی‌كرد، بەتوندی گوشی

غَطَّ(غَمَس): نقوم كردن، خستنە ئاوەوە

غَطَا الشَيء(سَتَرَهُ وَوَاراه): شاردیەوە، داپۆشی، خەفەیكرد، پەنهانی كرد

غَطَا المَاءَ وَغَيرَهُ(إِرتَفَعَ): بەرزبووەوە، بالآبوو

غَطَا اللَيلُ(سَتَرَت ظَلَمَتَه كُلَّ شَيء): تاریكاییەكەی گشت پێكهاتەو بوونێكی داپۆشی

غَطَّى الشَيء: شاردیەوە، پەنهانیكرد

غِطَاء: سەرقاپ ، تۆپەوانە، گوڵبێنە، داپۆشەر، تارا

غِطَاءُ السَرِير: چەرچەف، سەرجێگە

غِطَاءُ المَائِدَة: سەرمێز

غِطَارِف(السَيِّدَ الكَرِيم): گەورەی ڕێزدار

غَطَّاس: مەلەوان ، بێ‌ئاوگەر

غِطَاس(عِندَ النَصَارى): جەژنێكی گاورەكانە

غِطْرَاف: جوانمەردی سەخی و بدەر، لاوی رووخۆش و خۆش مەشرەب، گەورەیەكی پیاوچاك و مەرد

غَطْرَسَ: گەنجەفەی كرد، لووتی بەرزكردەوە، خۆی زلكرد

غَطرَسَ عَلَى أَقرَانِه: خۆی بەگەورەو زلتر دانا لەهاوەڵەكانی

غَطْرَسَ فُلاَنَاً(أَغضَبَه): تووڕەیكرد،خەشم و قینی هەستان

غِطرِس(الظَالِمُ المُتَكَبِر): ستەمكاری خۆبەزلزان، جەورداری لووتبەرز

غَطرَسَة(تَكَبُر): روح زلی ، لووتبەرزی، گەنجەفەكردن

غَطرَشَ فُلاَنٌ غَطرَشَةً(تَعَالَى عَنِ الحَق): لووتبەرزی‌كرد لەبەرانبەر حەق و راستیدا

غَطرَفَ(عَبِثَ وَإِحتَالَ وَتَكَبَّرَ): خۆی بەگەورە دانا ، لووتبەرزی نواند

غُطرُوف ـ غِطرُوف: جوان ، قەشەنگ، لاوی زیرەك و دانا

غِطرِيس: روح زل ، لووتبەرز، خۆبەزلزان، بەخۆناز

غِطرِيف: سەرداری رێزدار، جوانمەردی بەخشندە

غَطَسَ فِي المَاء(إِنغَمَسَ فِيه): نقومبوو، چوە بن ئاوەوە، خۆی نقوم كرد

غَطَسَ فِي الإِنَاء(شَرِبَ مِنهُ بِفِيه): بەلێوگرتی و خواردیەوە

غَطَسَ الشَيءَ فِي المَاء(غَمَسَهُ فِيه): نقومی كرد لەنێویدا، خستیە بن ئاوەكەوە

غَطْس(إِنغِمَاس): نقوم بوون ، چوونەبن ئاو، لەئاو هەڵكێشان

غَطَشَ الليلُ(إظْلَمَ): تاريكىكرد، تاريك داهات

غَطَشَ فُلانٌ غَطَشاً: مێدى مێدى ڕۆيى بەهۆى نەخۆشى يان خۆبەزلزانينەوە

غَطِشَ ـ غَطَشاً: چاوكزو لاوازبوو ، چاوكزبوو

غَطَّشَ لِي شَيئاً: دەروازەو ڕووى كارو فرمان يان قسەو ڕادەربڕينم بۆ والآبكە

غَطْغَطَ القِدْرُ(صَوّتَ عِنْدَ الغَلَيانِ): ويزە ويزى هات ، ويزەو فيشكەى هات

غَطْغَطَ البَحْرُ(عَلَتْ أمْوَاجُه): شەپۆلەكانى بەرزبوونەوە، هەڵسان

غَطْغَطَ عَلَيهِ النَومُ(غَلَبَ): خەو زاڵبوو بەسەريا ، خەواڵوبوو، خەو گرتى

غَطِفَ العَيشُ(إتَّسَعَ وَلانَ): فراوانو گوشادبوو ، بەرينو والآبوو، هێمنو بەئارام بوو

غَطِفَ الرَّجُلُ: ئەبرۆكانى كەم بوو بوون

غَطَوَانٌ: زۆريى ، فرەيى، ڕێگريىو قەڵغانداريى

غَطُوس: پێشەنگ لەجەنگو شەڕا

غَطَيَانٌ: شەپۆلەكانى دەريا ، گەردەلوولو شەپۆلى دەريا

غ ف

غَفَا ـ غَفْواً ـ وَغُفُوّاً (نَامَ قَلِيلاً ـ نَعَسَ): كەمێك نووست ، خەوت ، سەرخەوى شكاند، كەم نوست

غَفَا الشَيءُ عَلَى المَاءِ(طَفَا فَوقَه): كەوتەسەرى، هاتە سەر ئاو

غَفَا: كا لەسەرخەرمانو جۆخێنەكەى، توێكڵى گەنم

غَفَّار(كَثِير المَغْفِرَة ـ مَن يَغْفِر): بەخشندە، بەخشەر، دەبەخشىٚ، يەكێكە لەسيفەتەكانى پەروەردگار

غُفَارُ: گەنەموو، مووى گەردنو ڕووخسارو لاق

غِفَارَةٌ: سەرپۆش ، سەرقاپ ، داپۆشەر، پۆشين، گەواڵە هەورى لەسەريەك نيشتوو

غَفَارَةٌ: جبەيەكى بەرينو والآيە كەشيشو قەشەكان لەبەرى دەكەن

غُفَّةٌ: شتێكى كەم لەبەهارا ، ئەوەى حوشتر لەناكاوێكدا بەدەمەوە دەيگرێت

غُفَّةُ الإنَاءِ وَالضَرعِ (بَقِيَة مَافِيه): پاشماوەى نێوى ، تياماوەى

غَفَرَ(إغْتَفَرَلَهُ الذَنْب): بەخشى ، پێىبوو، بۆى پۆشى ، لێى خۆش بوو، چاوى لىٚ پۆشى ، بووراى

غَفَرَ الجَرِيح أو المَرِيض: شكايەوە، چرووسايەوەو پەرێشان بوو

غَفَرَ الشَيءِ (سَتَرَه): داپۆشى ، بەنهانيكرد

غَفَرَ الشَيب بِالخِضَابِ: بەخەنە پيرى داپۆشى ، بەخەنە موە سپيەكانى گۆڕى

غَفَرَ المَتَاعَ فِي الوِعَاءِ: شتو مەكانى لەنێو قاپو قاچاغدا شاردەوەو هەڵگرت

غَفَرَ اللهُ لَهُ ذَنْبَه: خواى گەورە لەگوناهو تاوانەكانى خۆش بوو، لێى بوورا

غَفَرَ الشَيءَ: داپۆشى ، سەرى نايەوە، دەريخست

غَفَرَ الرَّجُل(قَالَ: غَفَرَ اللهُ لَه): گوتی: خوای لێی خۆش بێت، خـوای گـەورە ببورێت لێی
غَفَر: گەندەموو، مووی گەردن و لاق
غَفَر: ورگ، سك
غفر(وَلَدُ البَقَر): بەچکـەی نـێرەی مانگا ، پارێن ، پانێر، سەنگۆ، پارنگۆ، لامێش، گۆلکە نێر
غَفَـر: روەکێکـە لەکێڵگـەو باخچـە دەروێت
غَفَرَ مِنَ الكَلأ: وردە گیا ، گیا گردە
غُفـَـرَة: سـەرقاپ، سـەرپۆش ، دەمەوانە، سەرو رووپاگیری هەر شتێك
غَفَقَ فُلاَنٌ(هَجَمَ عَلى الشَّيء فَجْأَة): لەناكاو هێرشـی بـردە سـەر ، لـەپڕا هەڵمەتی بۆ برد ، لەناوارەیی و دووریـی لەناكاو گەڕایەوە
غَفَـقَ الرَّجُـل: جـار لـەدوای جـار خواردیەوە، بەردەوام هەڵیقوڕاند
غَفَقَ فُلاَن غَفْقَة: چاوی لێکنـاو گـوێی لەقسەی دەوروبەرەکەی بـوو، نوستـو گـوێی لەوانـەی دەوری بـوو قسـەیان دەکرد
غَفْق: نەرمە باران ، بارانێکی هێـواش و لەسەرخۆ
غَفَـلَ عَـنِ الشَّـيء: هەڵـەیکرد، سەهویکرد، بەهۆی کەمی ئەزموونەوە هەڵەی کرد، نەی پێکا ، بەهەڵەدا چوو
غَفَلَ الشَّيء(تَرَكَه إهْمَالاً مِن غَيرِ نِسْـيَان): هـەروا وازی لێـهێناو فەرامۆشـی کـرد، بەدەسـتی ئەنقەسـت دەستبەرداری بوو

غَفَلَ عَنْ(سَهَا عَنْ): لـەبیری چـوو، فەرامۆشی کرد، خافڵ بوو
غَفَّـلَ فُلاَنـاً: بێئاگـایکرد، لـەبیری بـردەوە، هۆشـی لەبـەرخۆی بـڕی ، گێلیکرد، بوویەهۆی فەرامۆش بوونی
غَفَّـلَ الشَّـيء(سَتَـرَه): شـاردیەوە، داپۆشی، پەنهانی کرد
غُفْل: بێناونیشـان ، نیشـانەی پێـوە نییـە ، نەکـەڵکی هەیـەو نـەزیان ، نەناسـراو، ماددەیـەکی خـاو کـەهێچ گۆڕانێکـی بەسـەرا نـەهێنرابێت، بەکارنەهێنراو، شەقڵ نەشکێنراو
غُفْلٌ مِنَ الشِّعْر(مَا يُجْهَل قَائِلُه): هۆنراوەی بێخاوەن
غُفْلٌ مِنَ الأرْض(مَالا عِمَارَةَ فِيه): چۆڵ، بیابان ، کەلاوە ، بەیار
غُفْلٌ مِنَ الكُتُب(الذي لَم يُسَمَّ وَاضِعُه): کتێب ناوی تیا نەبێت ، پەرتوکێك ناوی دانەرو نووسەری پێوە نەبێ
غَفَل: گوزەرانباشی، بەرینـی و فراوانـی ژین و بژێوی
غُفْلاَن: بێئاگایی، بێخەبەر
غَفْلاَن بێئاگا، گێل ، گەمژە ، کەودەن
غَفْلَة: گێلی ، لەبیرچوون ، بێئاگایی
غَفْوَة: سەرخەوشکان ، چاوچوونە خەو
غَفُـور: لێخۆشـبوو، بەخشـەر، بەخشندە، ناوێکی جوانی پەروەردگارە
غَفِيَ البُر: پاکـی کـردەوە، بـژاردی لەکاو پووش
غَفِيَ(نَعَسَ): سەرخەوی شکان، چـاوی چووەخەو، کەم نوست
غَفِير: پاسـەوان، حەسـحەس، مـووی گەردن و لاق و رووخسار

غ ق

غقْ غقْ: گیزەگیزی ئاوی لەکولْ، دەنگی باڵندەو ئاو لەهەندێك حاڵو باردا

غقَّ القارُ وَالقِدرِ وَنحْوَهَا: دەنگی لێهات، گیزەگیزی هات

غقَّ الطائِرُ غقِيقاً: دەنگی لێهات، دەنگی بەرز کردەوە

غَقَقَةُ(الخُطاطِيف الجَبَلِيّة): پەرەسێلکەی شاخو چیا

غَقْغَقَ الصَّقَرُ: دەنگی ناسك بوو، دەنگێکی ناسکی لێهات، زیقەی هات

غ ل

غَلَّ المَاءُ بَينَ الأشجارِ: ئاوەکە لەنێو دارەکانەوە ڕۆیی، بەنێو دارەکانا جۆگەی بەست

غَلَّ بَصَرُ فُلاَنٍ(حَادَ عَنِ الصَوابِ): لەراستی لایدا، لەراستی ترازا، دەرچوو

غَلَّ فِي الشَيءِ(دَخَلَ فِيهِ): چوە نێوی، ڕۆچوو بەناویا

غَلَّ الشَيءَ فِي غَيرِهِ(أدْخَلَهُ فِيهِ): خستیە ناوی، لەنێوی نا

غَلَّ فُلاَناً: کۆتو بەندی خستە نێو دەستو گەردنی

غَلَّ الغُلاَلَةَ: لەژێر جلەکانیەوە لەبەریکرد

غَلَّ فُلاَنٌ غُلُولاً(خَانَ فِي المَغْنَمِ): خیانەتو ناپاکیکرد لە دەستکەوتەکاندا، دزی کرد

غَلَّ صَدْرَهُ: سینەی پڕ لەخەشمو قینبوو، دڵپیسو گەندەڵ بوو، غەریزەی هەڵگرت

غَلَّ يَدَهُ: دەستی بەست، دەست بەستی کرد، کەلەبچەی کرد

غُلَّ(عَطِشَ أشَدَّ العَطَشِ): فرە تینوبوو، زۆر پێویستی بە ئاوبوو

غَلَّ البَعِيرُ. غُلَّةً: چوە سەر ئاوو نەیخواردەوەو ڕۆیی

غُلُّ: کۆت، تەوق، پێوەند، دەستبەست، زنجیر، کەلەبچە، تینوویەتی

غِلّ: کینە، رق، کووڤان، ئەرناف، پیش، پشم، رۆڤك، رك، دەخەز، جەنە، غەید، دڵپڕ، مەڕس

غَلاَ السِعْرُ: گرانیکرد، بەرزبوەوە، لەئاستی خۆی دەرچوو

غَلاَ النَبْتُ(إرْتَفَعَ وَعَظُمَ وَالتَفَّ): بەرزبوەوەو چڕوپڕبوو

غَلاَ فُلاَنٌ فِي الأمْرِ وَالدِّينِ(تَشَدَّدَ وَأفْرَطَ): لەسنوور دەرچوو، زیادەڕەوی کرد، توندڕەوبوو

غَلاَ السَهْمُ: بەرزبوەوە، لەڕادەی خۆی دەرچوو

غَلاَ بِالسَهْمِ: دەستی بەرزکردەوەو ویستی هەتا دوورترین رادە هەڵی بدات

غَلاَ فِي الأمْرِ: زیادەڕەویکرد، لەسنوور دەرچوو

غَلَى السِعْرَ(أغْلاَهُ): گرانیکرد، نرخەکەی بەرز کردەوە

غَلَى القِدْرُ(جَعَلَهَا تَغْلِيّ): کولاندی، هێنایە جۆشو کوڵان

غَلَى الرَّجُلَ: لەدوورەوە سەلامی کرد، دووراو دوور ئامآژەو سەلامیکرد

غَلاَء(إرتِفَاع السِعْر): بەرزبوونەوەی نرخ، گرانی

غَلاءُ المَعِيشَة: گرانی بژێوی، پاڵپشتی دەرامەتو بژێوی

غَلائِل: سوویەرو پۆشاکی ژێر قەڵغان

غَلاّب: یەکێك زۆر سەرکەوتوویێت

غَلاّط(كَثِيرُ الغَلَط): هەڵەکار ، فرە هەڵە

غُلاَط: گەورەو ورد، وردو درشت

غِلاَف: بەرگ، زەرف ، پاکەت ، پەردە، روو

غِلاَفُ الكِتَاب: بەرگی کتێب، رووی دەرەوەی

غِلاَلَة: پەردەی ناسك، جلێکە لەژێر جلو بەرگەوە یان قەڵغانەوە لەبەردەکرێت

غُلاَم: گەنج ، لاو ، هەرزەکار، ئیشکەر، پیاو، کۆیلە، منداڵ لەوکاتەوە لەدایك دەبێت تا پیربوونی

غُلاَمِيَّة: منداڵی ، پچووکی

غَلاّيَة: ئاوکوڵێن، بۆیلەر، کوڵێنەر

غَلَبَ عَلَيه: بەزانی، شکانی، زاڵبوو بەسەریا ، بۆرپیدا، سەرکەوت بەسەریا، لێی بردەوە

غَلِبَ ـ غَلَباً: گەردنی رەق بوو، مل پتەو بوو

غَلِبَ الحَدِيقَة: دارو درەختەکانی چڕوپڕبوون

غَلَبَ عَلَى الشَّيء(أَخَذَ مِنهُ قَهراً): بەزۆر لێی سەند، لێی زەوتکرد

غَلَبَ عَلَى صَاحِبِه: بڕیاری سەرکەوتنو زاڵبوونی بۆدا

غَلَب: سەرکەوتن ، شکاندن، داگیرکردن، زاڵبوون ، بردنەوە، بۆردان

غَلْبَاء: باخچەیەکی فرەدارو درەخت، تەپۆلکەیەکی بەرزو بڵند، مۆزوتیرەیەکی زۆر بێشومار

غَلَبَة: داگیرکردن، زاڵبوون، سەرکەوتن، بردنەوە

غُلَّة: تینوویەتی سەختو گران ، سەری چاپەز، داپۆشەری مرۆڤ

غَلَّة: دەستکەوت ، بەرهەم

غَلَّةُ الأَرض(مَحصُول ـ حُبُوب): خەڵە ، بەرهەم، دانەوێڵە، دانوو

غَلَتَ ـ غَلَتاً(فَسَخَ البَيع): مامەڵەکەی هەڵوەشانەوە

غَلَتَة(أَوَّلُ اللَيل): سەرەتای شەو

غَلَثَ الشَّيء بِالشَّيء(خَلَطَهُ بِهِ): تێکەڵیکرد، ئاوێتەی کرد

غَلَثَ فِي الحَرب: رۆچوو تیایدا ، پێی داگرت

غَلِثَ بِالشَّيء(لَزِمَه): گرتی ، پێوەی نووسا

غَلِثَ الطَّائِر: قووتیدا ، هەڵیدا

غَلِثَ فُلاَنٌ: حەزی لەخواردنو خواردنەوە کرد، شەهیەی بۆ جوولا، خەوگێژو گۆجی کردبوو

غَلَثُ الحُلم: خەوی تێکەڵو پێکەڵ، رووداوو حاڵێکە لەخەوداو خەونی راستەقینە نییە

غَلَجَ: غارێکی‌کرد ، جار بەجار خێرای دەکردو دەوەستا

غَلَجَ الحِمَارُ: ئاوی خواردەوەو زمانی دەرهێناو لێوی سڕی

غَلَسَ القَومُ: بەتاریکی شەو رۆیشتن ، تاریکبوو بەرێکەوتن

غَلَّسَ فُلانٌ بِالصَلاَة(صَلاَّهَا بِغَلَس): هێشتا تاریكبوو نوێژی كرد
غَلَّسَ القَومُ المَاءَ: شەو هاتنە سەر ئاوەكە، شەوبوو چوونە سەری
غَلَسٌ: تاریكایی كۆتایی شەو ، بەرەبەیان
غَلْصَمَةُ الحَلْقِ: قورگ، گۆشتی مابەینی سەرو گەردن، گەروو
غَلْصَمَةُ السَمَك: گوێچكە ماسی
غَلطَ ـ غَلَطاً: هەڵەیكرد، نەی پێكا
غَلَط (خَطَأ ـ غَيرَ صَحِيح): هەڵە ، چەوت ، ناڕاست ، نادروست
غَلَّطَ(نَسَبَ إلَى الغَلَط): بەهەڵەیا برد
غَلْطَان: هەڵەكار ، چەوتكار
غَلْطَةٌ كتابِيَةٌ: هەڵەی نووسین
غَلـظَ ـ غَلُـظَ (أصبَـحَ غَلِيظَاً): ئەستوربوو، رەق بوو
غَلُظَ الزَّرعُ: رواو دیاریدا ، سەری هەڵدا
غَلُظَ الرَّجُل(إشْتَدَّ): توندو رەق بوو، زبر بوو
غَلُظَ الأرضُ(كَانَت غَير سَهْلَة): رەقبوو، سەخت بوو
غَلُظَ الخُلُقُ ، وَالطَبْعُ ، وَالقَولُ ، وَالفِعلُ ، وَالعَيشُ(إشْتَدَّ وَصَعُبَ): توندو سەخت بوو، گرانو ئەستەم بوو ، مەحاڵبوو
غَلَّظَ اليَمِينَ(أكَدَّهَا): چەسپاندی، جێگیری كرد ، سوێندەكەی دووپات كردەوە
غَلظ ـ غِلْظَة: ئەستووری ، قەدداریی، زبری، رەقی ، رەقو وشكی ، توندوتیژی ، دوژمنایەتی، ناحەزی

غَلَظَ منَ الأرْض: زەوییەكی رەقو زبر
غَلْغَلَ(أسرَعَ فِي سَيرِه): لەڕۆیشتنا پەلەیكرد، خێرایكرد
غَلْغَلَ الشَّيءَ فِي الشَّيء: خستیە ناویەوە، تێی هەڵكێشاو بوو بەبەشێك لەو
غَلْفَل: رەگو ریشەی دارو درەخت كاتێ رۆدەچێت بەنێو زەویدا
غُلْغُلَة: تێكەڵبوونی دەنگ، دەنگە دەنگ، هەراو قاووقیژ، ژاوەژاو
غَلَفَ الشَّيء: خستیە بەرگەوە، بەرگی بۆ دروست كرد
غَلَفَ القَارُورَة: داپۆشی ، سەری نایەوە، پێچایەوە
غَلَفَ الكِتَاب: بەرگی بۆ كرد، بەرگی تێكرت
غَلِفَ الصَبِيُّ(لَم يُختَن): خەتەنە نەكرابوو، سوننەت نەكرابوو
غَلِفَ قَلْبُهُ(لَم يَعِ الرُشْد): بێدارنەبوو، كوێربوو، راستیو دروستی نەبیست ، دڵكوێربوو
غَلْف: دارێكە لە دەباغو خۆشكردنی پێستەدا بەكاردەبرێ
غُلْفَة(الجُلَيدَة التي يَقْطَعهَا الخَاتِن): پێستی خەتەنە، ئەو پێستەی پێی ئەڵێن خەتەنە
غَلَقَ البَاب: دایخست ، پێوەیدا، جووتیكرد، دەریخست، قووچانی
غَلِقَ البَابَ(عَسُرَ فَتْحُه): بەچەشنێ دایخست ئەستەم بوو كردنەوەی
غَلِقَ الرَّهْنُ: لەدەستی بارمەتە وەرگرا مایەوە، بوو بەهی خۆی

غَلَقَ الجَانِي وَالأسِير: بەدەستگیرکراویی مایەوە، وەك خۆی مایەوە

غَلِقَ فُلاَنٌ(ضَاقَ صَدْرَهُ وَقَلَّ صَبْرَه): سینەی تەنگ بوو، بێئارام بوو، سینەتەنگو بێئارام بوو

غَلَّقَ الأبْوَابَ: بەتوندو قایم دایخست

غَلِقَ(مَا أَشْكَلَ مِنَ الكَلاَم): نادیار، قورسو گران، نارووونو ناشكرا، قسەو وتەی دژوارو نائاشكرا

غَلَق(مَا يُغْلَق بِهِ البَاب): كلۆم، كلیل، دەرگا، داخەر

غَلَق(البَاب المُغْلَق): دەرگای داخراو، جووتكراو

غَلَّ الغلاَلَة: لەبەری كرد، پۆشی

غَلَّ يَدَيـه: دەستی بەست، كەلەبچەیكرد، دەست بەستی كرد

غَلَل: تینوویەتی سەختو گران، ئاوی بێدەرچەو دەروازە جارێك دەردەكەوێتو جارێك وندەبێت، ئاوی نێو رەگو ریشەی دارو درەخت

غُلُـو: رۆچوون، لەرادەبەدەر پێراكێشان

غُلْوَاء ـ غُلَوَاء(مُجَاوَزَة الحَد): لەوزەو رادەچوونە دەرەوە، سەركەشی، لاف، گەزاف، پێوەنان

غُلْوَاء الشَبَاب: هەرەتی، لاوی، سەرەتای تەمەن، هەرزەكاری

غَلْوَة: ئەندازەی رۆینی تیر لەكۆندا بە(300 ـ 400) باڵ دەپێوراو ئەمرۆش بە(200) مەتر

غَلُوطَة: باسو مەسەلەیەك فرە هەڵەی تیابكرێ

غَلُـول: خواردنو خواردنەوەیەك راستەوخۆ كاریگەری دەربكەوێت لەسەر مرۆڤ

غُلُومَة: هەرزەكاری، ئارەزووهەڵسان، ئارەزووی پەرین، حەزو ئارەزووی جینسی

غُلُومِيَّة: حاڵی هەرزەكاری، هەرزەیی

غَلِيٌّ: نرخدار، گران، بەنرخ

غَلِيظ: ئەستوور، قەفدار، زبر، رەق، رەقو وشك، توندوتیژ، بەزەبر

غَلِيظ القَلْب(عَدِيم الرَحْمَة): دڵرەق، بێسۆزو بەزەیی

غَلِيظ الرَقَبَة(عَنِيد): سەركێش، قەیسیچمە، لاساری، ملهوڕ

غَلِيل: تینوویەتی سەختو گران، خەشمو قین، كینەو دڵزامداری، گەرمی ئەوینو خەمو خەفەت

غَلِيلَة: پۆشاكی ژێر ئەڵقان

غَلْيُون: سەبیل، دارجگەرە، ناوێكی كەشتی چارۆكەدارە

غ م

غَمَّ اليَومُ (إشْتَدَّ حَتَّى كَادَ يَأخُذ بِالنَفَس): تاوی سەند بەرادەیەك هەناسەی سواركرد، یەكەمجار گەرمبوو

غَمَّ الشَيء(غَطَاهُ وسَتَرَه): دایپۆشی، شاردیەوە، پەنهانی كرد

غَمَّ القَمَرُ النُجُوم: تیشكی رووناكی خۆر ئەستێرەكانی دایپۆشی

غَمَّ فُلاَنـاً (حَزَنَه): غەمباری پەژارەی دایە، داخی كرد بەدڵیا

غَمَّ الشَيءَ الشَيء (عَلاَه): زاڵبوو بەسەریا، بالابوو، لەسەرییو ئەودرەبوو

غُمَّ عليه الهِلالُ: مانگی نەبینی، لێی شاردرایەوە، مانگی لێ ونبوو بەهۆی هەورەوە

غَمّ (حُـزْن): پەستی، دڵگیری، پەژارە، خەمو خەفەت، ماتەمینی، داخ، جەخار

غَمّ: تاریکی، لێڵی، ناڕەحەتی کاتێ دێت بەسەر کۆمەڵێکدا لەجەنگو شەڕدا

غَمّ الشّيء: دایپۆشی، گرتی

غُمَّى (شَدِيدَة مِن شَدَائِد الدَّهْر): نەهامەتیو ناڕەحەتیەکانی سەردەمو ڕۆژگار، مەینەتیەکانی، کاری دژوار

غَمَّى البَيتَ (غَطّاهُ بالخَشَب والطِّين): سەریگرت، دارەڕایکرد، گڵەبانی کرد

غَمًى: دارەڕا، گڵەبان، داری، ئەو دارانەیە کەبەسەر خانووەکاندا ڕایەڵ دەکرێو قامیشو بەڕدیچیان لەسەر دادەنرێو دادەپۆشرێ

غَمَّـاء: نەهامەتی، بەدبەختی، بەلاوگرفت

غُمَاء ـ غَمَار: گرۆهو تاقمی خەڵکی، دەستەو کۆمەڵیان

غَمَار (الجَهْل وعَدَم الخِبْرَة): نەزانینو کەم ئەزموونی، گێلیو نەئەزموونی، ناشێنی، نەفامی، نەزانین، گێلی

غَمَاز: ئاماژەکردن بەچاوو برۆ، ڕازدەربڕین، چاوداگر

غَمَّازَة: قولاپی ماسی گرتن، کیژی جوان ئەندامو ڕازدەربڕ

غَمَّاسَة: تێهەڵچەقاندن یان سمین، ونبوونی ئامرازیبریندارکردن لەگۆشتدا

غَمَاص ـ غَمَاض: چاولێکنان، خەوتن، نوستن

غُمَام: هەور، گەواڵە هەورێك

غَمَام: هەلامەت، پەسیف

غَمَامَة: گەواڵە هەورێك، پەڵە هەورێك، هەوری سپی

غَمَامَة ـ غُمَامَة: چاوبەست، دەم بەست،قەمتەر، لەواشە

غُمَّة: خەمو پەژارە، خەفەت، نادیار، شاراوە

غَمَتَ الطَّعَامُ فُلانًا: خواردنی چەوری خواردو گەدەی تێکچوو

غَمَتَ الشَّيءَ (غَطّاه): دایپۆشی، گرتی

غَمَدَ السَّيفَ (أدخَلَهُ فِي غِمد): خستیە نێو گێلانەکەیەوە، لەنێو کالانەکەی هەڵکێشا، خستیە بەرگەکەیەوە

غَمَدَ الشَّيءَ (سَتَرَه): شاردیەوە، پەنهانی کرد، دایپۆشی

غَمَدَ الأمرَ (أصلَحَه): چارەسەریکرد، چاکیکرد، باشی کرد

غِمْد: کێلان، کالان، باڵ سەرەوەی مێرو

غَمِدَت البِئرُ (كَثُرَ مَاؤُهَا): ئاوی زۆر یان کەم بوو (ئەوشە دژەیەکەکانە)

غَمِدَت اللَّيلُ (أظلَم): تاریکبوو، تاریکی کرد

غَمَّدَهُ تَغْمِيدًا: کەمو کوڕی داپۆشی، ناتەویەکانی باس نەکرد

غَمْدِيَةُ الأحْيَاء (فِي عِلم الأحياء): لەزیندەوەرزانیدا کۆمەڵە جانەوەرێکە باڵەکانی پێشەوەی پتەوەو باڵی دواوەی دەپارێزێ

غَمَرَ المَاءُ المَكَان(عَـلاَه): ئاوداپۆشـی ، پڕبوو لەئاو
غَمَـرَ المَكَـان بِالمَـاء(غَطَـاه): بـەئاو داپۆشی ، پڕیکرد لەئاو
غَمَرَ فِـي المَـاء(غَمَسَ): نقومی کـرد، بەئاو داپۆشی ، لەئاوی هەڵکێشا
غَمَرَ صَدْرَهُ عَلَـىَّ(إمتَلأَ حِقْداً): رقـی هەڵسا ، سینەی پڕ لەخەشمو قین بـوو بەرانبەری
غَمَرَ يَدُهُ: ، دەستی چەوربوو
غَمَّرَ وَجهُهُ: تێی هەڵسوو ، لێیدا هـەتا رەنگی دیاربێت
غَمَّـرَ الرَّجُـل(أَلقَـى بِنَفسِـه فِـي الشَّـدَائِد): خـۆی خسـتە نێـو مەترسـیەوە،نەفسیهاویشـتە نێـو ناڕەحـەتیو دەردەسـەریەوە، گیانبازیکرد
غَمَّـرَ بِالشَّيء(رَمَـاهُ أو دَفَعَـه): فڕێیـدا یان پاڵی پێوەنا
غُمِرَ عَلَيه(أُغمِيَ): بوورایەوە، لـەهۆش خۆی چوو
غَمَرَ المَاءُ: زۆر بوو هەتا هەڵسا
غَمِـرَ الرَّجُـل(لَـم يُجَـرِب الأُمُـور): کاروبارەکـەی تاقینـەکردبوەوە، ئـەزموونی نـەبوو لەسـەری ، ناشـی ، نەفام، گێل ، نەزان
غَمْـر: تێهەڵکێشـان ، ژێـر ئاوخسـتن، نقوم کردن
غَمْرُ المَاء: لافاو ، لێشـاو ، ئـاوی زۆر ، ئاو هەڵسان
غَمْـرُ البَحْـر(مُعظَمَـه): بەشـی زۆری دەریا ، پانیو بەرینی دەریا، تاچاو بـڕ بکات

غَمْرٌ مِنَ الثِّيَاب(الوَاسِع السَّاتِر): جلو بـەرگی پـانو بـەرین ، پـانو بـەرین ، پانو پۆڕ، شۆڕو داپۆشەر
غَمْرٌ مِنَ الخَيل: ئەسپی تیژەو خێرا
غِمْر- غَمَرَ(حِقْد): کینە، رق ، قین
غُمْر- غَمَر: ناشی ، نـاکردە ، نـەفام ، نەزان ، گێل ، گەمژە، کەودەن
غَمَرُ النَّـاس: ناشـی ، نـەزان، نـەفام ، لێنەزان
غُمُر: زافەران ، سپیاو
غُمَـرُ: گچکـەترین پەرداخـە کـاتێ لەسـەفەردا ئـاو کـەم بێـت ئـاوی پێدەخورێتەوەو بەرد دەخرێتە نێوی‌و هەریـەك بەئـەندازەی بـەردێك دەخواتەوە
غَمَرَاتُ المَـوت(شَدَائِدُهُ): سـەرەمەرگ، گیانەلا، گیاندان ، دوایین ساتی مـرۆڤ لەژیانا
غَمْـرَة: تـەنگو چەڵەمـە ، تەنگانـە، ناڕەحـەتی، مەینـەتی، دەردەسـەری، ئاوێکی زۆرو بێشومار
غُمْرَة: زافەران، گێلەژن
غَمَزَ(جَسَّ): پەلی کوتا ، دەستی لێـدا، دەستی کوتا
غَمَزَ بِالعَينِ أو الحَـاجِب(أشَارَ بِهِمَا): چاوی داگرت ، برۆی هەڵتەکاند
غَمَزَ بِهِ وَعَلَيـه(طَعَنَ عَلَيه): توانجـی تێگرت ، بوختانی بۆ کرد
غَمَزَ فِي مَشيِه(عَرَج): لەنگی، شـەلی ، شـەلە شـەل رۆیـی بـەرێوە، لـەنگو شەلبوو لەرۆییندا
غَمَزَ بِفُلاَن: خراپی گوت بەرانبەری

غَمَزَ عَلَى فُلَانٍ(طَعَنَ فِيهِ): رەخنەی لێگرت ، نکوولی دایە پاڵی

غَمَزَ الكَبشَ وَغَيرَه بِيَدِه: دەستی دا لەبەرانەکە هەتا بزانێت قەڵەوە یان لاواز

غَمَزَ زِرَّ الجَرَسِ وَنَحْوَه(ضَغَطَ عَلَيهِ بِأَصْبِعِهِ): دەستی خستەسەر ، دەستی پیاناو زەنگی لێدا

غَمْز - غَمْزَة(طَرفَةُ عَيْنٍ): چاوداگرتن چاو هەڵتەکاندن ، تیلایی چاو

غَمَزَتِ الدَّابَّةُ: لارو لەوێڕیوو لەرۆیشتنا، قاچی بەیەکا هات

غَمَسَ النَّجمُ(غَابَ): ونبوو، دیار نەما ، ئاوابوو

غَمَسَ الشَّيءَ فِي المَاءِ: خستیە ئاوەوە، نقومی کرد، لەئاوی هەڵکێشا ، بیاچەقان ، دایچاند

غَمَسَ فِي الشَّيءِ(دَخَلَ فِيهِ): تێی چوو، چوە ناوی، تێوەگلا

غَمَسَ اليَمِينُ الكَاذِبَةُ صَاحِبَهَا فِي الإِثْمِ: سوێندی درۆ خاوەنەکەی خستە گوناهو تاوانەوە

غَمَسَ الطَّعْنَةَ: لەجەستەیدا رۆچوو، جەستەی بڕی

غَمَسَ فِي المَلَذَّاتِ أو الشَّرِّ أو الدَّيْنِ: نقوم بوو لەشەڕو خراپەیا یان لەقەرزدا

غَمَّسَ شَرْبَةً(قَلَّلَه): کەمیکردەوە، دایبەزاند

غَمَّسَ الأَمَلَ(سَقَاهَا ثُمَّ ذَهَبَ): ئاوی دا، ئاوی پێدا

غَمْش - غَمَشَاً: چاوی ئاو دەکا پڕوپوشاویيە

غَمِصَ عَينُهُ: چاوی ڕیپۆقاوی بوو، چڵکی پێوەبوو ، ڕیپۆقی دەرکرد

غَمَصَ فُلَانَاً: بەسووکو نزم تەماشایکرد

غَمَصَ النِّعْمَةَ(لَم يَشْكُرهَا): سوپاسگوزار نەبوو، سوپای نەکرد

غَمَصَ عَلَيهِ قَولاً قَالَهُ(عَابَ عَلَيهِ): بەلەنگو ناتەواوی دانا، بەسووکو نزمی تەماشایکرد

غَمَص: چڵکێکی سپییە کونی فرمێسکو ئەشك دەگرێت

غَمَضَ الكَلَامُ: نادیاربوو، نهێن واتابوو، ناڕوونو ئاشکرابوو

غَمَضَ المَكَانُ: نزم بوو ، نەویبوو هیچی لێ نەدەبینرا

غَمَضَ الدَّارُ(بَعُدَتْ عَنِ الشَّارِعِ): لەشەقامەکەوە دووربوو

غَمَضَ عَينُهُ(نَامَتْ): چاوی لێکناو نوست ، خەوت

غَمَضَ الكَعْبُ: گۆشتو قەڵەوی رەقایی قاچی داپۆشی

غَمَضَ فُلَانٌ فِي الأَرْضِ (ذَهَبَ فِيهَا وَغَابَ): رۆییو ونبوو بەنێو زەویدا، دیار نەما

غَمَّضَ عَنْهُ فِي البَيْعِ أو الشِّرَاءِ(تَسَاهَلَ): ئاسانکاری کرد، نەرمو نیانی نواند

غَمَّضَ السَّيفُ فِي اللَّحمِ (غَابَ): ونبوو، رۆچوو، دیار نەما

غَمَّضَ الكَلَامَ(أَبْهَمَه): نادیاریکرد، واتاکەی پەنهانو شاراوەکرد ، قسەو وتەکانی شاردەوە

غَمَّضَ عَينَهُ(أَطبَقَ جَفنَيهِ): چاوی نوقاند، پێڵوی چاوی نایەسەر یەك

غَمَضَ عَينَهُ عَنْ كَذَا: چاوی لێ پۆشی ، لێی بورد، گوێی نەدایە

غَمَضَ فُلانٌ (ارتَكَبَ الذُنُوب): تاوانی ئەنجامدا

غَمَضَ عَلَى هَذَا الأمر: لەسەری رۆیی و دەیزانی چی تێدایە

غَمَضَ فِي البَيع (تَسَاهَلَ): ئاسانکاری تێدا کرد، ئاسان و سانای کرد

غَمَّضَ المَيتَ (أغمَضَه): چاوی نوقاند، دیدەی لێکنا

غَمُضَ المَكَان: نادیاربوو، پەنهان بوو

غَمْض: زەوییەکی نزم و نشێو

غُمُوض: چاونوقان، چاولێك نان ، نووستن ، خەوتن ، سەرخەوشکاندن

غَمضَةُ عَين (رمشَةُ عَين): چاوتروسکان، چاولێك نان [illegible]

غَمَطَ فُلانٌ [illegible] (...واحتقره): [illegible]

غمط النعمة (...ولم يشكرها): [illegible] نیعمەت و [illegible]

[illegible] بشدة: بەتوندی [illegible]

غمط الحق (أنكره وهو يعلمه): [illegible]

غمط العافية والنعمة: بەرچی دایەوە و سوپاسی نەکرد

غَمط (المنخفض من الأرض): زەوییەکی نزم [illegible]

[illegible]: لەکاتی [illegible]

غَمْغَمَ الأبطَالُ: لەکاتی جەنگ و هەرادا دەنگیان لێبەرزبووەوە

غَمْغَمَ الصَبِي: بۆمەمکەی دایکی گریا ، بۆ شیر گریا

غَمْغَمَة (الكَلامُ الذي لايُبَيِن): قسەو وتەیەکی نادیار ، قسەی نادیار

غَمِقَ ـ غَمِقَ ـ غَمُقَ المَكَان (كَانَ رَطباً): شێداربوو، زرنگبوو

غَمَقَ المَكَانُ (غَمُقَ): قووڵبوو، نشێوبوو

غَمِقَ النَبَاتُ: خراپ بوو ، شێدارو تەڕبوو بەهۆی شەونم لێنیشتنەوەی بۆگەنی کرد

غَمِقَ البَلَدُ: ئاوی زۆر بوو ، شێداربوو

غَمَّقَ (عَمَّقَ): قووڵیکرد

غُمْق (عُمْق): قووڵی ، چاڵی

غَمَق (النَّدى): شەونم ، [illegible] ، [illegible] قەراو، [illegible] شەوان

غَمِلَ النَّبَاتُ: لەسەریەك نیشت و بۆگەنی کرد، بۆنیکرد

غَمَلَ الأمر (سَتَرَهُ وأخفَاهُ): شاردیەوە، پەنهانیکرد، نادیاریکرد

غَمَلَ فُلاناً (غَطَاهُ بِاثِيَاب لِيعرَقَ): بەجل و بەرگ دایپۆشی هەتا ئارەق بکاتەوە

غَمَلَ البُسر: [illegible] هەتا [illegible] بگات [illegible]

غَمَلَ الأُديم: [illegible] تا بگەنێت و تووکەکەی [illegible] بکاتەوە لەکاتی راکێشانیدا

غَمَلَ العِنَبُ فِي الزَّبِيل: یەك لەسەریەك پێگەیی، وەبەرهات

غَمِلَ النَّبْتُ: بۆگەنبکرد ، بۆنیکرد

غَمِلَ الجرحُ: بەستن خراپــی کــرد ، تێکیدا ، پتر شێواندی

غُمَالِج: ڕوەکێکە لەبەهاراندا دەڕوێت

غُمَالِجٌ مِـنَ الرَّجُـلِ(الـذي لايَثْبُـتُ عَلَـى حَـالٍ): ئـەوەی لەسـەر حـــاڵو بــارێك جێگیر نابێتو ناوەستێ

غُمَالِجٌ مِنَ القَصَبِ: ئاودراو

الغَمَلَّج ـ الغَمَلَّجُ: ناجێگیر ، نەچەسپاو، ناجێگیرو لەسەر حاڵو بارێك

الغَمَلَّسُ: گەندەڵو پیسی تیژڕەوو پـتر بۆ گورگ بەکار دەبرێ

غَمَـنَ الجِلْـدَ: لـەخاكدا دایپۆشـی هـەتا تووکەکانی لێبێتەوە

غَمَنَ البِسرَ(غَطَّاهُ لِيَطِيـب): دایپۆشـی بۆئەوەی پێی بگات

غَمَنَ فُلاناً (غَطَّــاهُ لِيَعْـرِقَ): دایپۆشـی بۆئەوەی ئارەق بکاتەوە

غَمَنَ فِي الأَرضِ(أَدخَـلَ فِيهَا): خستیە نێو زەوییەوە ، بردی بەنێو زەویدا

غُمْنَة: سپیاوو سووراو ، میکیاج

غَمُـوس: ســوێندی درۆ ، جــەرگ بــڕ، کاری سەختو دژوار

غَمُـوسٌ مِـنَ الرِّجَــال: مــەردی دلــێرو گوستاخ

غَمُوص: درۆزن ، ناڕاست

غُمُــو ـ غُمُوضَـــة(إِبْـهَام): نــهێنی، نادیاری، شــاردراوەیی، پۆشــراوەیی، پۆشراوی ، نێلایی

غَمَـــوم: هەســارەو ئەســتێرەی وردی نادیار

غَمِـــيَ(أُغْمِـــيَ عَلَيــــه): بووراپــەوە، بوردەوە، لەهۆش خۆی چوو

غَمِيَ اليومُ والليـل: شـەوو ڕۆژ بەهـەور گیرابوو نەتیشکی خۆرو نەهی مـانگ بەدەرنەکەوتن

غَمِــيرٌ(المَــاءُ الكَثِــير): ئــاوێکی زۆرو بێشومار

غَمِيزٌ(العَيب): ناتەواوی، کەمو کوڕی

غَمِيزَة: سستیو لاوازی ئەقڵو ژیــری ، لاوازییەکە لەئەقڵ یان کرداردا

غَمِيضَة: ناتــەواوی، کــەمو کــوڕی، لارو لەویری

غَمِيق: قووڵ، سووتاڵ ، سووتار

غ ن

غَنَّ: لوتنبوو، بـەلووت قسـە دەکـات ، مینگن بوو

غَنَّ الروضـةُ أو الـوادي: پـڕ درەخـتو سەوزایی بوو

غَــنَّ النَّخــــلُ(أَدْرَكَ): پێگــــەیی ، وەبەرهات

غَنَّى ـ تَغَنَّــى(طَـرِبَ ـ تَرَنَّـم): گۆرانـی وت ، چریکانی ، چراندی

غَنَّى الحَمَام: کۆترەکە خوێندی

غَنَّى الشِّعْرَ وبالشعر: هۆنراوەکەی کرد بەگۆرانی

غَنَّى بـالمرأة (تَغَزَّلَ بِـهَا): پیاهـەڵدا ، باســی جوانــیو شــوێنی ســەرنج ڕاکێشی کرد

غَنَّى الشَّاعر بفُلانٍ(مَدَحَـهُ أو هَجَـاهُ): پیـای هـەڵدا یـان زەمیکـرد، باســی سیفەتە باشەکانی کرد یان خراپەکانی، بەرزی کردەوە یان سووكو نزم

غَنَّـى اللهُ فُلانَـــاً: دەوڵەمـەندی کـرد، دایە، پیّی بەخشی

غَنَّى فُلاَنٌ الرَّكْبَ بِفُلاَن(ذَكَرهُ لَهُم فِي شِعْر): هۆنراوەی ئەوی بۆ خوێندنەوە

غَنَاءُ: دەوڵەمەندی، وازووی هەژارییە، سوودو پێویستی

غِنَاء: گۆرانی وتن ، گۆرانی بێژیی ، سروود، گوتنی هۆنراوە بەدەم ئاوازێکی مۆسیقی تایبەتەوە

غَنَاء: سەوزایی ، دارستان

غُنَاج(دَلاَل): ناز ، چەم و خەم ، نازو نووز، گریشمە ، گروشمە

غِنَاظُ(الهَم الشَّدِيد وَالْمَشَقَّة): غەم و پەژارەی سەخت و گران

غَنَّام: یەکێك مەڕو ماڵاتی زۆر بێت ، شوانی مەڕ، ئەوکەسەی تالانی و دەستکەوتی زۆر دەست دەکەوێ

غُنَان(صَوتُ الذُّبَاب): گیزەگیزی مێش، دەنگی مێش و مەگەز

غُنَّة :مینگە، دەنگێکە لەلووت دێتە دەرەوە

غَنِجَ ـ تَغَنَّجَ(تَدَلَّل): نازیکرد، خۆی نازان ، خۆی بەناز فرۆشت

غُنْج ـ غُنُج(دَلاَل): ناز ، نازکردن، نازو نووز، چەم و خەم ، گرێشمە، گروشمە ، لارولەنجە، عیشوە، چِف

غُنُجٌ: چاوتێری گەورە، چاو مەست

غَنِج(مُدَلَّل): نازدار، بەناز

غُنْدُبَة: دوو پەردەی جووتەی لۆزەتێن

غُنْدُر: قەڵەو ، ئەستوور، تێکسمڕاو، کەتە ، شیشمان

غُنْدُر: لاوی جوان و نەرم و نۆڵ

غَنْدَرَة(مِشْيَة فِيهَا تَبَخْتُر وَدَلاَل): لارو لەنجە ، رۆیشتنێك خۆبەزلزانینی تیایە، ترۆفیز

غُنْدور ـ غُنْدُورَة: بەلارو لەنجە ، بەترۆفیز

الغُنُوصِيَّة: رێبازێکی فیکرییە هەوڵدەدات فەلسەفە تێکەڵ بەئایین بکات و لەسەدەی یەکەم و دووەمی زاینیدا سەری هەڵدا

غَنَظَ ـ غَنَظَاً: خەریکبوو تیابچێت و پاشان رزگاری بوو، وەختەبوو لەناوبچێ، بەئەستەم قوتاربوو

غَنَظَ الأمرُ فُلاَنَاً(صَعُبَ عَلَيهِ وَأتْعَبَه): قورس و گران بوو لەسەری و ماندووشەکەتیکرد ، ئەستەم و سەخت بوو لای

غَنِمَ الشَّيءَ(فَازَ بِه): بردیەوە، دەستی کەوت ، بەدەستی هێنا

غَنِمَ الغَازِي فِي الحَرب(ظَفَرَ بِمَال عَدُوه): ماڵ و دارایی دوژمنەکەی دەستکەوت ، ماڵی دوژمنەکەی کەوتە دەست

غَنَّمَ (أغْنَمَ ـ مَنَحَ): بەخشی ، پێی‌دا، دایە

غُنْم(الفَوز بِالشَّيء مِن غَير مَشَقَّة): بردنەوەی شتێك بەبێ ناڕەحەتی و کۆسپ و رێگر، دەستکەوت ، سوود

غَنَم(شَاة): مەڕ، پەز، بیهی ، مەهی ، مەهـ ، گیاندارێکی مێینەیە خوریداری دووگداری ماڵییە

غَنَم ذُو الأُذُن البَيْضَاء: چار ، مەڕێکی لەش سپی خاڵێکی رەش یا خەتێکی درێژو رەش بەنێو چاودا هاتبێ

غَنُوجَة: ژنی بەنازو مەکر، مەکرباز

غَنِيَ فُلاَن(كَثُرَ مَالُه): دەوڵەمەندبوو، ماڵ و دارایی زۆر بوو

غَنِيَ عَنِ الشَيءِ(لَم يَحتَج إلَيهِ): پێویستی پێی نەبوو، بێ پێویست بوو بۆی
غَنِيَ المَكَان(عُمِرَ): ئاوەدانکرایەوە، دیاردەی ئاوەدانی تێکەوت
غَنِيَ بِالمَكَان(أقَامَ فِيهِ): تیای مایەوە، جێنشین بوو تیایدا
غَنِيَ القَومُ فِي دِيَارِهِم(طَالَ مُقَامُهُم فِيهَا): زۆر تێیدا مانەوە، مانەوەیان درێژ خایان بوو
غَنِيّ: دەوڵەمەند، بوە، لەناوەجوانەکانی خوای گەورەیەو بەتەنیا زاتی خوا پێویستی بەکەس نییەو مەردومیش بەشێوەیەکی گشتی ئاتاجی ئەون ، ساماندار، دەسترۆیوو ، چاوتێر
غَنِيٌّ عَنِ البيان(وَاضِحٌ بِذَاتِهِ): ئاشکرا، روون ، پێویست بەباس و لێدوان ناکات
غَنِيٌّ عَنِ التَّعرِيف: خاوەن ناوبانگەو ناوبانگی رۆیوەو پێویست ناکات بناسێنرێت
غُنيَان: بێنیازی، بێپێویستی، تێرو پڕی، چارە
غِنيَة - غُنيَة: بێپێویستی ، بێنیازی، تێری ، رازی بوون
غَنِيَت المَرأة: بێنیاز بوو لەمێردو شوەکەی، دەستبەرداری مێردەکەی‌بوو
غَنِيم: ئەو دەستکەوتانەی بەتۆپزی‌و زۆر لەجەنگاوەران دەسێنرێ
غَنِيمَة: دەستکەوت ، سوود ، کەڵك ، تاڵانی ، یەغما ، ئەوشتانەی بێرەنج‌و ماندوبوون بەدەست دێت ، فەرهووت

غ هـ

غَهِبَ عَنهُ(غَفَلَ عَنهُ وَنَسِيَهُ): لێی بێئاگابوو، لەبیری‌کرد، لەیادی چوو
غَهَب: بێئاگایی، لەبیرچوون، لەیادکردن، نەخۆشی لەبیرچوونەوە

غ و

غَوَى: وێڵبوو، سەرگەردان بوو، ونبوو، سەری لێشێوا ، تووشی بەڵاو نەهامەتی هات
غَوَى الرَضِيعُ: شیری زۆر خوار هەتا گەدەی ترشاو تێکچوو
غَوَى الشَيطَانُ فُلاَناً(أضَلَّهُ وَخَيبَهُ): سەری لێشێواند، وێڵ‌و سەرگەردانیکرد
غَوَى - تَغوِيَة: فریوویدا، هەڵی خەڵەتان، چاوبەستی لێکرد
غَوَائِل: بەدبەختی، نارەحەتی، مەینەتی، دەردو نەهامەتی
غُوَاث(المَعُونَة): یارمەتی، کۆمەکی، یاریدەدان، فریادڕەسی
غَوَارِزُ مِنَ العُيُون: چاوی وشك‌و بێفرمێسك ، چاوی بێسۆزو بەزەیی، بێفرمێسك
غَوَّاص: مەلەوان ، ئەوەی دەچێتە ژێر ئاو ، دەسبڕ لە پەیداکردنی بژێوی‌و دەرامەتدا
غَوَّاصَة: کەشتی جەنگی، ژێرئاو گەڕ، کەشتی ژێر ئاو، ژێر دەریایی، ژێر ئاوی، کەشتیەکی ژێر ئاوەو ماوەیەکی زۆر دەتوانێت لەژێر ئاوا بمێنێتەوەو کاری گوللەبارانکردنی کەشتیەکانی دوژمنە لەدەریادا
غَوّثَ الرَجُل: هاواری فریاگوزاری لێبەرزبوەوە، داوای فریادگوزاری کرد

غَـوث: پارسەتی، پشتگیری، هاوار بردن، ئالۆزەسی، پەنابردنە سەر، داوای پارمەتیکردن، هانا بردن

غوج مِنَ الرجـال: پیاوی راكشاوی خەوالوو

غَوَرَ غاصَ: نقوم بوو، رۆچوو

غَوَرَ الماءُ: چوو بەناخی زەویدا، رۆچوو بەناویدا

غَوَّرَ الشَّمْسُ(غرَبَـتْ): ئاوابوو، دیار نەما، ونبوو

غَوَّرَ النَّهارُ(زالَـتْ شَمْسَـه): خۆرەكەی ئاوابوو، تیشكی خۆر دیار نەما

غَـوَّرَ فُلانٌ: چـووە بنـج و بناوانیـەوەو رۆچوو تیایدا، قوول بووەوە

غَوَّرَ عینُه: چاوی بەقوولاچوو

غَوَّرَ الرَّجُلُ: رۆیی یان دابەزیی یاخود بەرۆژی نیوەرۆ نوست

غَوَّرَ التّـومُ(هزَمهُم): بەزاندی، زالبوو بەسەریا

غَوْر: قوولی، قەولایی، چالایی، بن، قوولایی هەرشتێك، گەنجینەی پەنهانی نادیار لەنێو زەویدا، هەر زەوییەكی نزم و نەوی، ئەشكەوت

غَور(الدِيَةِ): خوێنبایی، خوێن

غَوْرَةٌ: خۆر، رۆژ، نوستنی نیوەرۆ، نیوەڕۆخەو

غَـوَّزَ المـادةَ(كيمياوِيّـاً): لەكیمیادا ماددەكەی گۆری بۆ گاز، كردی بەگاز

غَـوَص(جعلَـه يَغُـوص): نقومیكـرد، خستیە ژێر ئاو، هەڵیكێشا لەئاو

غَوَص(غطَس): نقوم بوون، چوونە ژێر ئاو

غَوَّطَ البِئْر: فرە هەڵیكەندو قوولیكرد

غَـوْطُ: زەوییەكی بەرینی نزم، فرە نزم و بەرین

غَوْطَة: زەوییەكی نزم

غُوْطَةٌ: كۆگەی رووەك و ئاو، زەلكاو، زرنگاو

غَوْغَـاء: قاووقیژ، دەنگە دەنگ، هەراو هوریا، گرم و هـور، شەرەنگێز، خەڵكی هەرچی و پەرچی، نزم و سووك، ئاژاوەچی، قەڵەباڵغی، چرە، مێرشی كوللە، ژاوەژاو

غَـــوْل: سەرئێشە، ژانەسەر، سەرخۆشی، ناڕەحەتی، ماڵ وێرانی، نەهامەتی، بەلا، خاك و خۆڵی زۆرو بێشومار

غُـول: دێو، درنج، دەعبا، مار، ئەژدیها، مەرگ، بەلاو نەهامەتی

غُوْلَة(أُنثَى الغُول): دەلەدێو، بەچكەی مێینەی دێو

غَـوِيَ: گومرابوو، سەرگەردان بوو، وێڵبوو

غَوِيَ الرَّجُل: گومرابوو، سەرگەردانبوو

غَـوِي: گومـڕا، سەرگەردان، وێڵ، نائومێدی، ونبوو

غَوِيـش: پیتـاك، ئەوەی دەدرێت بەلێقەوماو بێ دەرەتان لەخواردن و پارە یاخود نەوازش و دڵنەوایی و ...

غَويطٌ مِنَ الأشْيَاءِ(البَعيدَةُ القَعْر): بن قوول، شتێ بنی قوول بێت

غ ي

غَيَّا الغَايَـةَ: ئالای هەڵكرد، بەیداخی چەقاند

غَيَّا فُلانَاً (جَعَلَ لَهُ غَايَةً): ئامەبەستێکی دەستنیشان کرد، ئامانجی دیاریکرد

غَيَّا الشَّيءَ(جَعَلَ لَهُ نِهَايَةً): کۆتاییەکەی بۆ دانا ، کۆتاییەکەی دەستنیشانکرد

غَيَّا الطَّيرُ عَلَى الشَّيءِ(رَفْرَفَتْ): هەڵفڕی ، فڕی، باڵی گرت

غَيَابٌ(قَبر): گۆڕ، قەبر ، گۆڵکۆ، چاڵ

غَيَاب الشَّجَرِ(عُروقُه): رەگو ریشەی، رەگەکانی

غَيَاب: خۆرئاوابوون، نەبوون ، لەوێ نەبوون ، نەهاتوو ، ئامادە نەبوون ، دیارنەبوون

غَيَابَةُ(قَعْر): بن ، قوولی، چاڵی

غَيَابَةُ الجُبِ(قَعْرُه): بنی بیر

غِيَاثٌ: پشتگیری ، یارمەتی ، هاوار بۆ بردن ، دادرەسی ، پەنابردنەبەر

غِيَار: گۆڕین ، لەجیاتی دانان ، قەرەبووکردن، بژاردن ، خواردنێکی هێنراو ، هێماو نیشانەی زیمی (نا موسوڵمانەکان)

غَيَّان: گومڕا ، وێڵ، سەرگەردان

غَيَايَة: سەربان ، بان ، سەر ، هەر شتێك لەسەرووی مرۆڤەوە بێت وەك هەورو تاریکایی ، رووناکیو تیشکی خۆر ، قوولایی بیر

غَيَّبَ(أبْعَدَ): دووری خستەوە، پەراگەندەی کرد

غَيْب: نادیار، ون بوو، نهێن، غەیب ، نەبوون، نادیاری، هەرشتێك نادیاربێت لەمرۆڤ، زەوی لەبارو گونجاو

غَيْبَة: دوورو پەنهان

غِيبَة: غەیبەت ، باسکردنی یەکێك لەپشت خۆیەوە بەخراپە ، بەدگۆیی بەرانبەر بەیەکێك

غَيْبُوبَة: بێهۆشی ، بێئاگایی ، خۆرئاوابوون ، لەهۆش خۆچوون ، بوورانەوە ، بوردنەوە

غِيَّة ـ غَيَّة: گومڕایی ، گوناه ، تاوان، سەرگەردانی ، وێڵی، ئاوارەیی ، خولیا، حەزلێکردن

غِيَّة: منداڵی نادروست ، یەکێك لەئەنجامی پەیوەندییەکی نادروستەوە لەدایك بووبێت ، زۆڵ

غَيث: باران ، باران ، ڤاران ، ئەو تنۆکە ئاوانەیە کەهەور بەسەر گۆی زەویدا دەباریّنێ دەخڵو داروگژوگیاو باخچەی پێ تێراو دەبێ، گیایەکە بەئاوی باران روابێت

غَيْثَرَة: تێکەڵبوونو تێکچڕان لەکاتی کوشتارو شەڕدا

غَيِدَ: ملی خواربوەوە، شلەپەتێبوو ، خوارو خێچ بوو ، تەپەترەبوو

غَيَدْ(نُعُومَة): نەرمی، وردی، نیانی، ناسکی

غَيْدَاء: ژنی ناسكو باریك ئەندام

غَيْدَان: لاوێتی ، هەرزەکاری، گەنجێتی، سەرەتای تەمەن و ژیان

غَيْدَاقٌ مِنَ الغِلْمَان: نەرمو شلەپەتە، منداڵی تەپەترە ، تەپۆ

غَيدَاقٌ مِنَ الرجُلِ (الكَرِيم الجَوَاد): پیاوچاك، چاکەکار، سەرڕێز بەخشندە، چاکەخواز

غَيدَاقٌ مِنَ الخَيلِ: ئەسپی تیژڕەوی خێرا

غَيْـدَاقُ مِـنَ العَيْـش: ژنێکـی خۆشگوزەران، ژینی بەرین و گوشاد لەرووی ئابوورییەوە

غَيْدَقَ الرَّجُل(كَثُرَ لُعَابُه): تفو لیکی زۆر بوو، لیکن بوو

غَيْرَ (بَدَلَ): گۆڕی، شتێکی تری لەجێ دانا

غَـيْر(سوَى ـ آخر ـ خِلاَف): بێجگـە ، جگە ، جگە لە ، بێجگە لە، دی، هیتر، دیکە، جیاواز، جیا لە

غَيرُ صَـافٍ: ناپـاك، نامـەرد، لێـڵ ، ناروون

غَيْرُ مَأْلُوف: ناباو، نائاسایی، نابەجێ

غَيْرُ مَوجُود(غَائِب): نەبوو، نادیار، نیە

غَـيْر(فِي القَـانُون): لەیاسـادا لایـەنی سێیەمە لەکێشەو گیرو گرفتدا

غِـيَرُ الدَّهْـر: باروحاڵـە گۆڕاوەکـانی رۆژگارو سەردەم

غَـيْرَان: مـەردومی گومـاندار، ژن و پیاوێك غیرە لەیەك بكەن ، زۆمـدار، رەشكن

غَـيْرَى: ژنـی بـەگومان ، ژنێـك غـیرە بكات لەمێردەكەی

غَـيْرَة: زۆم ، رەشـك ، پـەرۆش ، پیاوەتی پەروەر، خەمخۆر ، جگەرسۆز

غَيْرِيّ(مُحِب للآخَرِين): كەسان دۆست، خۆشەویستی كەسانیتر، خۆنەویست ، واژووی خۆپەرستە

غَيْرِيَّة(حُـبُّ الغَـير): كەسـان ویسـتی، خۆنەویستی

غَيِسَ ـ غَيَسَـاً(نَعُـمَ ولاَنَ): نـەرم و نۆڵبوو، نیان و نەرم بوو

غَيْسَـان: هـەرزەكاری، گـەنجێتی، سەرەتای لاوی ، هەرەتی لاوی

غَيْسَانِيّ: جوان ، قەشەنگ، كەشخە

غَيَّضَ المَاءُ: كەمیكردەوە، كەلی كرد

غَيَّضَ الثَّمَن: نرخـی كـەم كـردەوە، نرخی دابەزاند

غَيَّضَ دَمْعَهُ(حَبَسَه): فرمێسكی گـرت ، نەیرشت

غَيْض: كـەم ، كـەمێك، تۆزێك، منـاڵی لەبارچوو، نابەكام، ناتەواو

غَيْـض(الطَّلْـع): سـەرەڵداو، سەركەوتوو، دەركەوتوو

غَيْضَـة(أجَمَـة): بێشـە، جەنگـەڵ، دەوەن، زۆنگ، زەلكاو

غَيْـطُ: زەوییـەكی بـەرین و فـراوان، باخچە، باخ

غَيَّـظَ(أغْضَـبَ): تورەیكـرد، رقـی هەڵسان، دیقی پێكرد، خەشمی گرت

غَيَّظَ(إغْتِيَـاظ ـ غَضَـب): تورەیـی، تورەبوون ، جـاڕس بـوو ، رق ، قـین ، دیق كردن

غَيفَ الأَسْنَان: كەردنی نەرم و ناسكبوو

غَيَّـفَ(فَـرَّ وجَبُـنَ): ترسـنۆك بـوو، هەڵهات ، قووچاندی ، رایكرد

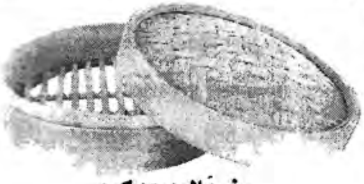
غَيَّقَ فُلاَن فِي رَأْيِه(إخْتَلَط فِيه فَلَم يَثْبُت عَلَى شَيء): تێكـەڵبوو ، جێگیر نـەبوو لەسەر حاڵ و بارێك

غَيَّقَ مَالَهُ(أفْسَدَه): خراپیكرد، تێكیدا، شێواندی

غَيَّـقَ الشَّـيء بَصَـرَه(حَـيَّرَه): سەرسـامیكرد،تووشـی سـەر سوڕمانیكرد، ئەبڵـەقی كـرد، واقـی وڕمان

غَیْل: شیری سك پڕ، شیری ئاوس، ئاوی لەبەرۆیشتوو بەسەر رووی زەویدا
غَیْلٌ مِنَ الغِلْمَان: منالّی قەڵەو، خڕ، قەڵەو، خەپان ، گۆشتن ، خڕپن
غَیْلٌ مِنَ الأرض: ئەو زەوییەی بەنزیك دەبینرێت بەلاّم لەراستیدا دوورە
غَیْلٌ مِنَ الشَّجَر: دارودرەختی چڕوپڕ، بەیەکاچوو
غِیل: دۆڵو شیوێك ئاوداربێت ، بێشە، جەنگەڵ، دارودرەختی چڕوپڕ
غَیْلاَن: دەرەختی مۆز، دارمۆز
غَیْلَة: ژنی قەڵەو تێکسمڕاو، خەپە ، قەڵەو
غِیلَة: خەڵەتاندن، فێڵ، تەڵەکە، شیردان لەکاتی سك پڕیدا
غَیْلَم: نێرە کیسەڵ، رەقە ، تووکن ، لاوی جوانو قەشەنگ، سەرچاوەی ئاو لەبیردا
غَیِمَ البَعِیرُ: تینووی بوو، پێویستی بەئاو بوو
غَیْم: هەور، ئەور، کەشەوری ئاسمان ، تینووێتی
غَیْمَاء: تینوو، گەواڵە هەور
غَینَ عَلَى الرَّجُل: بێئاگاو نەزان بوو، بەنەزانی شانی پیاکرد
غِینَ بِفُلاَن(غُشِيَ عَلَيه): بورایەوە، لەهۆش خۆی چوو
غِینَ بِه: قەرزاری سەری لێدا ، قەرزاری گشت لایەکی لێگرت
غِینَ عَلَى قَلْبِه: حەزو ئارەزوو زاڵبوو بەسەریا

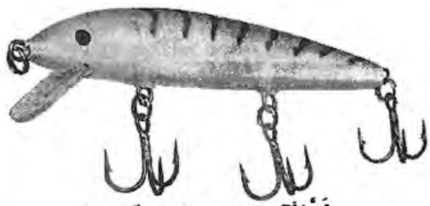
غَیْن: پیتی (19) یەمی زمانی عەرەبی‌یە، داری چڕوپڕ
غَیْنَاء: درەختی سەوزو چڕوپڕ
غَیْنَة: درەختی چڕو پڕ لەچیاو دۆڵێکدا کەدوور لەسەرچاوەی ئاو بێت
غِینَة: جەنگەڵو بێشەی فرە درەختو دار، ئەوەی لەمردارەوەبوو دەکەوێتەوە لەبۆنو زوخمو ...، زوخمو کێم
غَیْهَب: تاریکی ، شەوی تاریكو چەتوون، ئەسپی رەشی قەترانی، پیاوی رەزاگرانی ساردو سڕ، لاوازی بێئاگا
غَیْهَبَة: هەڵمەت لەجەنگا ، هاواری فریادرەسی لەجەنگو شەڕا
غَیُور: زۆمدار، رەشکن ، پەرۆش ، پیاوەتی ، خەمخۆر ، جگەر سۆز

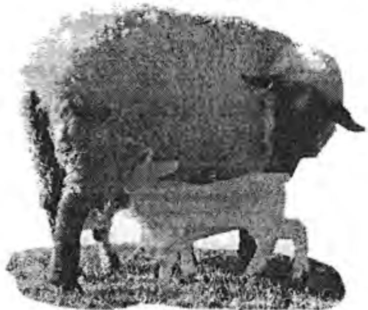
غِرْبَال (بێژنگ)

غُلّ (کەلەبچە)

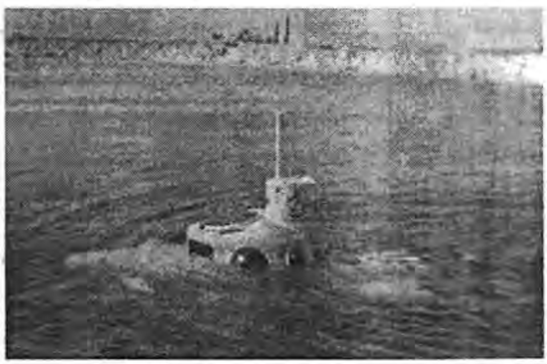
غَمَّارَة (قولاپی ماسی گرتن)

غَنَم ـ شَاة (مەڕ)

غَفَّارَة (جبەی قەشە)

غَوَّاصَة (ژێر ئاو)

غَشَايَة (پەردە)

غَزَال (ئاسک)

غُرفة الاستقبال (ژووری پێشوازی)

غرفة النوم (ژووری نوستن)

غرفة الانتظار (ژووری چاوەروانی)

غرفة الدراسة

(ژووری خوێندن‌و

کۆشش)

غرفة العزف على البيانو

(ژووری لێدانی بیانۆ)

غرفة الاكل

(ژووری نانخواردن)